Ukrainian Museum-Archives of Cleveland
Displaced Persons Camp Periodicals **Collection**

Item in Public Domain or an Orphan Work:

The United States Holocaust Memorial Museum Library respects the copyright and intellectual property rights associated with the materials in its collection. According to the Library's knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work--or if you know who does--please contact the USHMM Library by phone at 202-479-9717, or by email at reference@ushmm.org.

Also available via libraria.ua.

174.

АВАНҐАРД

1946

АВАНҐАРД

ЖУРНАЛ УКРАІНСЬКОІ МОЛОДІ
НА ЕМІҐРАЦІІ.

та

ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ
СПІЛКИ УКРАІНСЬКОІ МОЛОДІ.

№ 1

ГРУДЕНЬ 1946р.

МЮНХЕН

УКРАЇНСЬКИЙ
Ч. 1284
МУЗЕЙ-АРХІВ

З М І С Т

1. х х х : Від редакції.
2. х х х : До всієї Української Молоді на еміграції.
3. Юрій Клен : К и ї в
4. х х х : Завдання Української Молоді на чужині в світлі визволення України.
5. П. Карпенко-Криниця : Людина
6. Полк. Євтимович : Думки про молодь і молодість.
7. Юрій Косач : Місто моєї юности.
8. Іван Яценко : Земля кличе.
9. В. Петрів : Юнацтво у боротьбі.
10. Д. Ш. : Через Словаччину.
11. Микола Щербак : Блакитна зоря.
12. [illegible] Горовий : Гідність особиста і національна.
13. М. Миколенко : Похід на Київ.
14. Леонід Полтава : Капітан
15. Степан Підкова : Про СУМ без суму.
16. [illegible] : Фрак Наполеона.
17. Шпаківська : Інтимне в житті молоді.
18. х х х : Резолюції І-ої Конференції СУМ-у.
19. х х х : Хроніка.

ВІД РЕДАКЦІЇ

З доручення Центрального Комітету Спілки Української Молоді /СУМ'у/, цим першим числом розпочинаємо видавати для української молоді на еміґрації журнал „АВАНГАРД".

Журнал „Аванґард" не ставить своїм завданням трактувати будь-які групові політичні питання і не прагне також зайняти якусь незалежну літературно-мистецьку позицію тими художніми творами, що знайдуть місце на його сторінках.

Основним мотивом журналу, який, власне, і обумовив його видання, буде мотив освідомлююче-виховний.

Ознайомити нашу молодь з важливішими фактами нашого минулого, розкрити перед нею в об'єктивному освітленні сучасне, застерігати її від морально-розкладових впливів, дати їй основні національно-світоглядові і морально-етичні напрямні - це і є основне завдання журналу.

З цим поважним завданням ми, звичайно, зможемо упоратись лише при тій умові, що всі наші національно-культурні сили підтримають наш почин.

Тимто ми звертаємось із закликом до працівників усіх українських культурних ділянок на еміґрації включитися до щирої співпраці з нами.

Редакція.

ДО ВСІЄЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЕМІҐРАЦІЇ.

Дорогі друзі і подруги! Ми перебуваємо на еміґрації, далеко від Рідного Краю. Та хоч як би далеко були ми від нашої матері-України, все ж ніщо не зможе затемнити в наших серцях Її образу. Чим дальші ми відходимо від рідних міст і сіл, від святого Дніпра, тим дужче відчуваємо ми тугу за всім рідним. Чим болючіші вістки доходять до нас про гніт і неволю в Рідному Краї, тим сильніше бажання наповнює нашу душу допомогти „обдертій Матері".

Друзі! Зважмо на сучасний стан українського народу, вслухаймось у поклики рідної землі, перед якою зараз, як ніколи раніш, стоїть питання: бути чи не бути. Український нарід, Богом і історією поставлений на сході Европи для творення нового життя, сьогодні, всупереч усім ворожим кряканням, каже твердо світові: „Бути! жити!"

Чи можемо ми цим легковажити? Чи маємо ми право не допомогти знеможеному Краєві?

Українська молоде! Ми – частина нашого народу на еміґрації, але це й на хвилину не знімає з нас обов'язку бути на сторожі нашої волі і правди. Сучасність ставить перед нами важливі і відповідальні завдання. Вона вимагає від нас стати спадкоємцями в змаганні за права нашого народу надійснування, стати будівничими українського майбутнього – Української Держави.

Покликана до життя Спілка Української Молоді /СУМ/, продовжуючи славні традиції Київського СУМ-у, і ставить своїм завданням служити Великій ідеї. Служити чесно і безкорисно, всюди і в кожній хвилині служити так, як тисячі сумівців – наших попередників, змагатись і боротись серед найтяжчих небезпек, щоб дух борців-мучеників привів до переможеного кінця.

Ми, представники української молоді, волею делегатів Першої Конференції Спілки Української Молоді, що відбулася 3-го вересня ц.р., обрані члени Центрального Комітету СУМ-у, розуміючи великі та невідкладні завдання нашої молоді на скитальщині, звертаємось до Вас з нашим дружнім закликом:

Український Юначе, Українська Дівчино!

СУМ – організація молоді, що думає по-державницькому, тобто хоче приготувати молодь до боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу.

СУМ – це шлях до Рідного Краю, шлях через терни і квіти, кров і славу. СУМ – це школа наполегливої праці, навчання, плекання характеру, здорової моралі, що мусять бути кращими прикметами українського молодняка. СУМ – Ваша організація, на яку Ви чекали роками і в якій сьогодні матимете змогу виявити всю свою готовість та здібність для служби Батьківщині.

Тому Ваше місце в СУМ-і. Тому Ви не тільки самі станете ідейним членом СУМ-у, але й своїх друзів поведете своїми слідами. Тому вся українська молодь повинна увійти в свою Спілку Української Молоді.

Пам'ятаймо: працюючи в СУМ-і, віддаючи все наше духове й фізичне багатство для справи визволення Батьківщини, виконуємо великі завдання супроти світлої пам'яті наших перших сумівців-героїв: Павлушківа, Матушевського та тисяч знаних і незнаних, близьких нам молодих братів та сестер, які згинули й сьогодні гинуть на полі бою, в тюрмах, на засланні за добро України. Їхня кров та невмируща ідея, за яку вони гордо віддали своє життя, кличе Вас в ряди СУМ-у.

Дорогі Друзі й Подруги!

Час вимагає єдности, міцности в наших рядах, гарту духу і тіла. Гряде доба, якої ми будемо творцями. Хай же наша спільна мета згуртує усіх нас на чужині у міцну, ідейно здорову тілом і душею мо-

молодняцьку сім'ю, ім'я який – СПІЛКА УКРАІНСЬКОІ МОЛОДІ.
Хай СУМ стане улюбленою молодняцькою організацією.
Вся українська молодь в ряди СУМ-у.

Центральний Комітет
Спілки Українськоі Молоді.

Юрій Клен

Київ

/ Уривок з І-оі частини поеми " ПОПІЛ ІМПЕРІЙ "./

Священий граде мій, о Києве !
Невже це ти – кубло Батаєве ?
Невже ж тебе укрила твань ?
І вів до Царгородських бань
твій шлях, варягами торований,
у злоті далечі спрямований.
Під навалом ворожих вал
нераз ти силі улягав,
від печенігами був плюндрований
і був від половців мордований;
кров, і руіни, і пожар
несла тобі орда татар.
Але краса твоя карбована,
безсмертна, відживала знов вона,
і лиш тепер, тепер, тепер
іі упир голодний жер.
Твоі скарбниці розграбовано,
твоє багатство роздаровано,
твоі церкви пішли на хмиз,
стмяніла й зблякла святість риз,
з побожністю колись цілована.
Вскривавім відсвіті заграв
віками ти перетривав ,
в боях-негодах загартований,
лють, і одверту, і приховану.
Невже ж на віки ти уліг,
на глум відданий і на сміх
тій дикій аграі невгамованій ?
На тебе важила давно вона,
твій цвіт на жертву хтось поніс
чухонським ідолам у ліс.
Це попел веж твоіх, скерований
у небо, золотом цятковане ?
Марою темною віків
на горах ти затаменів.
Ясну весну твою поховано,
а вільну волю замуровано.
Дмухнув на тебе смертю час,
і, спалахнувши, ти погас.

ЗАВДАННЯ УКРАІНСЬКОІ МОЛОДІ НА ЧУЖИНІ В СВІТЛІ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАІНИ.

/ Доповідь на І-й Конференціі СУМ-у./

> " Всі народи, що живуть на світі, завжди захищали і будуть захищати вічно життя своє, волю і власність і навіть самі плазуючі на землі тварини, як звірі, товар і птахи захищають становища свої, гнізда свої і діти свої до знесилу: і природа по наміру Творця всіх і Господа дала ім до того різне знаряддя в самих членах іх. Нащо ж нам, браття, бути без чуття і тягати тяжкі пута рабства в дрімоті і ганебнім невільництві у вліснній своій землі. " " З промови Хмельницького ".
>
> / Історія Руссов. /

В комплексі СРСР Украіна є колонією.

Вся економічна політика радянськоі імперіі, що послідовно і наполегливо продовжує колоніальну політику царськоі Росіі, прагне до ліквідаціі украінського народу як націі. Украіна де добувається 65-70% вугілля і маталу цілого СРСР, вартістю продукціі у вирішальних галузях промисловости займає близько 17%, а в промисловости машинобудівельній і верстато-будівельній лиш одиниці відсотків, тоді, як центральний московський район, де видобувається лише 2% кам"яного вугілля і зовсім немає залізноі руди, виробляє до 50% продукціі вирішальних галузей промисловости. Украіна постачає сировиною і напівфабрикатами Московські промислові райони.

Колективізація, в якій ще й досі дехто з украінців находить певні позитиви, була для Украіни передусім поліційною формою нищення і економічного поневолення самостійности украінськоі економіки. В наслідок колективізаціі відірвано з сільського господарства і виштовхнуто від землі більшу половину нашого украінського селянства. П"ятирічний план СРСР 1928-1933 р. передбачає переселити біля мільйона украінського населення за межі Украіни, бо внутрі украінські колонізаційні форми вичерпані. Цей же план передбачає, що індустріяльні райони Украіни вберуть за п"ятирічку до мільйона робітників з поза меж Украіни. Наслідки ціеі економічноі політики, спрямованоі на винародовлення Украіни, не забарилися виявитися у національному складі населення Украіни. Року 1926 . украінців в складі населення Украіни було 90%, а року 1934 іх стало тільки 80%. Отже украінці, головно селянство, відповідними заходами та поліційною економічною політикою вигнано за межі краю, а на іх місце прийшли чужинці.

Не менш яскраво про колонізаційну політику Кремля на Украіні говорять цифри бюджету. Обмежуюся лише цифрами, двох років, 1938 р. як передвійськового і 1945 р. як післявійськового. Бюджет СРСР 1938р. дорівнював 15о мільйодам карб. Бюджет УВСР затверджено Сесією Верховноі Ради СРСР в розмірі трохи менше 6. мільярдів / 5.9777.000.000/ Населення Украіни до зсього населення СРСР дорівнювалося 21%.

Що говорить бюджет ? Двадцять один відсоток населення використовує тільки 4% бюджету. Та ще і з тих 4%, якими Кремль ощасливив украінський народ, чималу частину викомбіновувалося на зміцнення загально-союзноі " отечественной ", зрозуміло, російськоі культури.

же украінські видавництва половину своєі продукціі видавали російською мовою, зате видавництва братньоі СР зовсім не мали в плані обслуговувати украінську людність, хоч украінців на терені " братньоі " республіки мешкає чимало.

Повійськовий бюджет ще виразніше говорить про ролю Украіни в системі СВСР.

Бюджет 1945 р. СРСР дорівнює близько 307 мільярдів карбованців. Бюджет " самостійноі " УРСР лише 9 мільярдів карбованців, або 2,75% до всесоюзного. Як бачимо війна не змінила колонізаційноі політики Москви до Украіни, навпаки, колоніяльне становище Украіни ще виразніше окреслено.

Відомо, що Украіна в цій війні понесла найбільші втрати, господарство Украіни зазнало страшноі руіни. Та Москва на це не зважає, а послідовно провадить колоніяльну, смертельну для Украіни політику. Не асигнуваннями на відбудову зруйнованого війною господарства Украіни обдаровує Кремль украінський народ, а шефством " братнього руського народа " над меншим украінським народом ощасливлює Москва Украіну. Довідуємося, що над кожною областю Украіни шефствує дві російські області. В цьому геніяльна мудрість колоніяльноі політики. Яке це шефство і для чого воно, можемо собі уявити.

Щоб загамувати національно-визвольні змагання украінського народу, які в цій війні набрали широчезного розмаху, щоб паралізувати впливи украінських визвольних змагань в міжнародньому політичному світі і щоб уможливити собі виграння певних позицій у міжнародній політиці Кремль допускає окреме представництво від УРСР на міжнародніх конференціях і заводить в Украіні окремий комісаріят зовнішніх справ. Хоч і не украінець, а від Украіни виступає Мануільський на міжнародніх конференціях, тоді, як в економіці СРСР Украіні відводиться роля і місце звичайнісанькоі колонії СРСР. Ставленик Москви, чужинець Мануільський, від імені украінського народу обстоює на міжнародніх конференціях права Індонезіі, протестує проти утисків у Греціі, а представник так званого уряду УРСР п. Корнієць на сесіі Верховноі Ради СРСР року 1945 при затвердженні бюджету, в якому 22% украінського населення до всього населення СРСР приділюється 2,75% бюджету, по льокайському випрошує від Союзного Уряду дозволу збільшити асигнування на відбудову Хрещатика в Києві на 15.000.000 карб., а на обладнання театрів на Украіні 3.000.000 карб. Для зовнішнього світу Украіна самостійна, а для Москви - колонія. Така колоніяльна діялектика Кремля . Діялектика страшна, яка перетворила украінське населення на справжніх наймитів більшовицькоі імперіі, а уряд у льокаів Кремля. Безсумнівним є те, що право участи в міжнародніх конференціях Украіни, як держави, є вислідком довголітніх змагань украінського народу за свою волю і незалежність. В цій боротьбі, що набула колосальних розмірів в останній війні украінський народ виявив твердість своіх намірів, не прийнявши фашистівськоі сваволі як і не підкорившися большевицькій новій окупаціі, а став до боротьби з обома загарбниками. На всіх відтинках життя під совітською займанщиною украінський нарід четвертий рік веде боротьбу за своє природне право - бути господарем на своій землі. Війна ніби закінчена, а на Украіні вона продовжується і закінчиться тільки здобуттям Украінськоі Незалежноі Соборноі Держави.

Коли я говорю про боротьбу на рідних землях, то маю на увазі не одну збройно-політичну боротьбу, а передусім той широкий спротив украінських народніх мас колоніяльно-загарбницькій політиці Кремля. Виявом тієі боротьби є спротив проти нелюдських умов праці в Шахтах Донбасу, виявом іі незасіяні, а засіяні- незібрані простори украінських земель, виявом іі є невідремонтовані трактори і комбайни. Не випадково і не з доброго дива генерал-губернатор Украіни Микита Хрущов змушений, проводячи чистку партіі, в серпні ц.р. заявити " в Украіні помітне відродження буржуазного націоналізму", навіть серед партійців " переважає буржуазно-національна ідеологія" і за цю то ідеологію, ворожу Москві, в Сумській області усунено з партіі 91% секретарів районових партійних комітетів, а в інших областях 80-83%. Тільки завдяки тому, що "буржуазний-націоналізм ", як називає Хрущов революційно-самостійницькі ідеі, широко опанували украінські народні маси, є можливою і збройно-політична боротьба, яку провадить украінський нарід під проводом свого ідейно-політичного авангарду.

В краю є дві Украіни.

Одна Украіна-то УРСР - колонія большевицького імперіялізму,який загрожує фізичному існуванню украінського народу, як нації. Для того він / імперіялізм/ організовує шефство центральних московських областей над областями Украіни, для того запроваджує московське православіє на украінських землях, для того через своіх агентів намагається посіяти розлад серед украінців на чужині.

Все це є засоби поборювання революційно-самостійницького духу,ідеі украінськоі державности,яка змагає до того,щоб Украіну-Московську-колонію - перетворити в самостійну соборну на засадах украінського народовладдя -державу.

Друга Украіна - украінські народні маси,які в силу біологічного самозбереження своєі національноі відокремлености стали до активного спротиву за свою національну і соціяльно-політичну волю. Друга Украіна-то Украіна майбутнього, Украіна,що бореться, чинить спротив ворогові на всіх відтінках життя, Украіна в підпіллі,що в повійськових злиднях при страшному економічному напруженні утримує збройно-політичну боротьбу.

Всі активні політичні сили об'єднані в цій підпільній Украіні,що не визнає УРСР, як колоніі Москви,а змагає до Украінськоі Самостійноі Соборноі Держави. Боротьба ця є дошкульною для імперіі. Вона переросла національні рямці і з проблеми украінськоі стає проблемою міжнародньою.

Деякі політичні піскарі з украінців цю боротьбу розцінюють,як неорганізовану партизанку і, перестрашені мілітарною могутністю СРСР бояться іі - є і такі,що не вірять в украінські народні маси,а думають,що волю украінському народові можна здобути конюктуральною грою,залицянням перед сьогоднішніми володарями світу, і таку підкупну тактику вважають занаймудрішу,бо вона,мовляв,без зайвих жертв принесе украінцям волю. На здобуття украінськоі волі,яку нарід наш буде мати тільки у своій державі,бо ' нема без влади волі',впливатимуть,з одноі сторони, уклад внутрішніх украінських революційно-самостійницьких сил,а з другоі- міжнародня ситуація, за якоі ці внутрішні сили,як вирішальні в здобутті держави,будуть діяти.

Коли говорити про міжнародню політичну ситуацію,то для неі є характерним те, що другий рік після закінчення останньоі війни ніяк не наближує світ до тривалого миру. Навпаки,не зважаючи на довгі розмови про мир,все виразніше вимальовується непримиримість між двома світами,двома політично-економічними світоглядами. З одного боку світ Англо-Саксськоі демократіі з колосальною технічно-господарською і ідейною перевагою, а з другого - світ большевицькоі деспотіі. Рано чи пізно ці дві непримиримі у суті своій системи дійдуть до зудару. Не випадкові ті колосальні озброєння в обох противників,не випадкове й небувале в світі політичне напруження на мировій конференціі. Безсумнівним є,що дипломатична війна,яка ведеться між цими двома противниками,є початковою стадією, за якою має в свій час прийти вирішальна фаза збройноі боротьби. Для нас украінців у цій боротьбі важливим є те,що світовим агресором виступає большевицький імперіялізм,та сила,яка поневолила наш нарід,яка сьогодні загрожує його фізичному існуванню,як нації. Говорячи схематично про міжнародній політичний уклад,ніяк не можна забувати нового політичного чинника,який повстав після цієі війни. Цим чинником є поневолені війною народи. Кілька народів середньоі Європи у висліді цієі війни втратили свою державну незалежність і стали сателітами СВСР. Суттєвим є і те, що в цих "ощасливлених" большевицьким поневолення краінах большевикам не удається і не удасться розв'язати соціяльно-економічних труднощів,що утворилися внаслідок війни,не удасться тому,що в самій імперіі цих протиріч - безліч. Московська імперія -СРСР - своєю господарською політикою в поневолених нею краінах,своєю тотально-деспотичною системою нищить всякі спроби самостійного державного життя,та поборюючи національно самостійницькі елементи в цих краінах,витворює в середині краін революційну ситуацію боротьби. Поважного характеру ця боротьба набрала в таких країнах, як Польща, Угорщина, Югославія, Словаччина. В сьогоднішньому, а тим більше в недалекому майбутньому фронт поневолених большевизмом народів – це третій важливий чинник у міжнародньому укладі політичних сил. Українська визвольна боротьба знаходить співчуття і відгук серед поневолених народів, а досвід, який має український нарід у боротьбі з німцями і большевиками, прогресивні ідеї нашої боротьби висувають український нарід в авангарди майбутньої революції поневолених большевизмом народів. Авангардна роля українського народу в майбутньому зударі зумовлена, як геополітичним положенням України, так і досвідом та ідейністю нашої боротьби. Завданням нашої боротьби є здобути Самостійну Соборну Українську Державу, в якій український нарід на засадах свого народовладдя, а не позиченої у когось демократії, стане господарем на своїй землі. Конечність такої цілі виходить з розуміння, що тільки через власну державу нарід стане творчим чинником історії і повновладним господарем своєї долі. Свою державу український нарід здобуде лише тоді, як буде повалена тюрма народів на сході Европи. Вирішальним фактором у поваленні большевицької деспотії є сили поневолених народів і узалежнення українського визволення від одних зовнішніх політичних сил є помилковим. Ті з українців які сподіваються, що хтось принесе нам волю, помиляються самі і своєю безконцепційною орєнтацією на сторонні сили відволікають народні маси від участи в здобутті держави і цим шкодять самому визволенню. Ще не було в світі так, щоб хтось приносив волю поневоленому народові. Це добре розуміла в свій час Леся Українка, велетень українського духу, яка говорить:

" Хто визволиться сам, той вільний буде,
Хто визволить когось-в неволю візьме."

Маємо багато прикладів з історії, які переконують, що основною рушійною силою в боротьбі за волю народів завжди були власні сили. Одною з основних причин поразки гетьмана Мазепи в боротьбі проти Москви була виключна орентація на мілітарні сили Карла XII і недоцінення українських народніх мас. Так само у визвольних змаганнях 17-21 років чужі сили, на які орєнтувалися тодішні політичні провідники нічим не помогли українській визвольній справі, а лише підсилили ідейно-політично ворога. І в майбутньому вирішальному зударі проти большевицького імперіялізму, вирішальним чинником нашої перемоги будуть власні сили українського народу. Орєнтація на інтервенцію, якої ще не позбулися деякі українські політичні кола, так само волі не принесе.

Тяжко сьогодні передбачити форми майбутнього зудару існуючих двох ідейно-політичних світів.

Сьогоднішня політична практика зайвий раз показує, як далеко від політичних деклярацій до практичних вислід Прекрасні твердження Антлантійської хартії про свободу народів, повернення народам насильно відвойованої у них суверенности не знайшли практичної реалізації в житті. Навіть більше того, не зважаючи на ці твердження, кількість поневолених народів збільшилася. Нинішня політична дійсність переконує нас, що свободу здобуде лише той народ, що матиме свої сили.

Представник американської демократичної журналістики виразно підтверджує це: " Світ допомагає тільки тим, хто сам собі допомагає. Народ, що не б'ється за свою власну незалежність і єдність не може бути обдарований цими атрибутами нації від когось іншого". Отже Україна визволиться не від інтервенції, а українські народні маси разом з іншими поневоленими народами самі здобудуть собі волю

Шлях до української держави не через інтервенцію, а через національно-визвольну боротьбу. Революція є основною ланкою і різноманітним у своїх виявах ідейно-політичним процесом. Метою її є звільнення українського народу від колоніяльної залежности Московської імперії та забезпечення українському народові відповідного місця під сонцем. А це місце гарантує тільки незалежна держава. На здобутті держави революційний процес не закінчується він триває далі, доки визволений нарід не закріпить і не впорядкує своіх здобутків.

Вирішальною силою в національно-визвольній революціі є украінські народні маси. Ті, що сьогодні протестують проти колоніяльноі політики імперіі /СРСР/, ті, що допомагають активній боротьбі, ті, що ведуть цю боротьбу, так само й ті, які прийдуть до неі у вирішальну фазу боротьби, хоч сьогодні вони ще в лавах Червоноі Арміі, чи іншими способами служать ворогові. Боротьба за ці одурманені большевицькою блекотою народні маси є одним із завдань нашоі визвольноі політики, бо усвідомлення іх наближає украінське визволення.

Вирішальною фазою національноі революціі буде збройний виступ украінського народу проти окупанта. Міжнародній політичний уклад, так, як він виглядає сьогодні, буде сприяти цьому виступові, він може навіть прискорити його, але вирішальним будуть власні революційні сили украінського народу. Ці то сили є головним джерелом здобуття і творчого будівництва Украінськоі Держави. Деякі украінські політичні групи дивляться на визвольну політику інакше і підміняють конкретну, реяльну революційно-визвольну політику деклараціями про всесвітню громадську мораль, деклараціями про вселюдські ідеали, що в практиці є орієнтацією на інтервенцію. Така безхребетна орієнтація уже й сьогодні привела цих людей до украінського безчестя. Маю на увазі ті " писанія", якими вони пробують обруднити украінську кров, що л"ється на рідних землях в боротьбі проти окупанта.

Тільки люди, що втратили національну честь, можуть писати " Ліс в правдивому освітленні ", де сказано таке: " З земель надходять відомості, то большевики пробують діяти украінських партизан шанувати польський уряд, творячи перед ним загрозу в разі його неслух"яности відібрати від Польщі спливаючі кров"ю землі. Для того, щоб підтримати кипіння на Лемківщині, Холмщині советське військове командування підкидає таємно украінським партизанам зброю"/ Пропагандивна Реф.Ч.З.-ОУН /. На цей же шлях стали і представники украінських соціялістів, які подають до украінськоі " Громадськоі пори" в Детройті невірні відомості про визвольну боротьбу украінського народу. Люди, що нічого спільного з цією боротьбою не мали і не мають, для яких Самостійна Соборна Украінська Держава, що за неі веде боротьбу украінський нарід є чужою, мають сміливість від імені украінського організованого громадянства в Европі твердити, що жодноі політичноі боротьби в краю не існує. Ці люди, не маючи підтримки серед украінців у Европі, пробують найти підтримку у заокеанській пресі.

x x x   x x x

Коли ми, частина украінського народу, що в силу обставин боротьби, яку веде наш нарід за свою волю, говоримо про наші завдання, то без сумніву вони є такими, як і цього украінського народу, що сьогодні бореться з тотальною деспотією большевизму. Ми не визнаємо большевицькоі експозитури – УРСР – як форми колоніяльноі політики большевизму. Ми є частиною тоі Украіни, яка бореться за своє майбутне, за повернення суверенних прав украінському народові.

Украінська Молодь на чужині, як і вся украінська молодь, має всі свої сили віддати на осягнення тієі ідеі, за яку змагає украінський нарід.

Шлях до національноі і соціяльноі волі лежить через національно-визвольну революцію. Підготовці іі, підтримці іі, участи в ній має бути підкорене все буття нашоі молоді на чужині.

Революційно визвольний фронт нині є надто широкий. В краю його тримають украінські народні маси, передусім украінська молодь, на чужині його маємо очолити ми, коли не хочимо бути пустоцвітами украінського народу. Молодість в житті буває лиш раз. І треба признати іі так, щоб потім не було соромно перед своім народом, що ми марно провели іі.

Украінська молодь на чужині мусить пам"ятати слова вчителя украінського духу – Лесі Украінки:

> " Будь проклята кров ледача
> Не за рідний край пролита " / Мріі /

Молодь тужить за краєм, воліє повернутися на рідні землі, звільнивши іх від чужоі окупаціі. Для цього має вона працювати, ширити ідеі нашоі визвольної боротьби серед чужинців, в першу чергу серед поневолених народів большевизмом, здобутки украінськоі культури маємо показати світові, довести, що ми є нація, яку обікрали, але вона хоче жити і буде жити !

Вороги нашоі волі багато попрацювали, щоб показати наш нарід, не як націю, а як паростки російського чи польського народів. Нашим завданням є протиставити цьому ворожому впливові справжнє єство української націі, іі здобутки, іі історичну боротьбу за власну державність в минулому і тепер, розкрити перед світом справжнє обличчя большевизму і показати тортури, яких зазнав наш нарід від нього - цим ми здобудемо прихильників нашоі боротьби за волю.

Вороги нашоі волі ведуть і вестимуть серед українців ворожу нашій державницькій ідеі пропаганду, намагаючися боротьбу за державу підмінити протидержавною боротьбою. Маємо нещадно поборювати всякі спроби ворожоі агентури спрямувати нашу визвольну боротьбу за незалежну державу на руінах большевицькоі імперіі на шлях протирежимних змагань. Коротко кажучи, мусимо поборювати всякі федералістичні космополітичні концепціі, як ворожі нашим визвольним змаганням.

Ми боремося за свою незалежність, щоб як рівні з рівними знайшли належне нам місце в світі.

Тому добро свого народу молодь ставить понад усе. Все те добре, що є для бляга, розвитку нашого народу, - націі- такий заповіт для украінськоі молоді. Через добробут нашого народу - до світлоі гармоніі, а не навпаки. Через те-все, що послаблює силу нпшого народу, є ворожим українській молоді.

Держава українська - вище клас і партій. Тому українська молодь весь свій ентузіязм, всі сили своі віддає на здобуття і закріплення тієі держави. Партійне розбиття, взаємопоборювання є факторами, що послаблюють нашу державницьку ідею, тому українська молодь розгортає свою діяльність на непартійному грунті, але глибоко національному, державницькому, бо добро українського народу ставить понад усе.

Ми - молодь поневоленої націі. Українська молодь не мала змоги здобути собі виразного державницького світогляду. Різні окупанти українських земель прищеплювали нашій молоді антинаціональний світогляд, виховували в ній невиразні почуття.

Молодь має оволодіти державницьким світоплядом, загартувати його, бо без нього держави не здобудемо, а коли й здобудемо, то не утримаємо.

Основною рисою державницького світогляду, на мою думку, є уміти підкоряти власні інтереси, амбіціі, примхи - інтересам цілоі держави, уміти поєднати особисте з загально-національним.

Ми часто не помічаємо, як оте перебільшене " я ", егоістичні, нездорові прояви закривають загальне, національне. Не уміємо ми шанувати і поважати думок інших, часто при малих дріб"язкових невдачах, поразках впадаємо в апатію, зневір"я. Відсутність того державницького світогляду проводить до того, що ми, крім себе, не визнаємо нікого. " Всех почитаем ми нолями, лишь еденицами себя ". Така поведінка є ознакою деконструктивности і є шкідлива, навіть ворожа тій ідеі, якій має служити молодь.

Підневільне життя, відповідна робота наших ворогів прищепила частині нашоі молоді почуття нижчости, випликали у декого національне безчестя. Не вся наша молодь уміє цінити своє українське і нерідко кидається на чуже хоч і гірше. В українському ми хочемо шукати в першу чергу негативів.

Недавно мені довелося бути на чудесному концерті нашоі капели 'Бандуристів'. Заля було переповнена украінцями і чужинцями. Мені доводлося багато разів бути на Україні на концертах бандуристів, але признатися такого враження я не мав ніколи. Тут на чужині цей концерт відтворив в мойій уяві все дороге, що залишене на Україні.

Концерт справив грандіозне враження на чужинців. Після виконання німецької народньої пісні, делегація німецької молоді вітає виконавців квітами. Чуттям національної гордости за свою народню мелодію, що так чудово передана чужими виконавцями, була перейнята німецька молодь, що вітала капелю. Українці, бездомні скитальці, справді мали чим гордитися.

Але прикро, навіть боляче було чути як наші земляки, повертаючися з концерту " міряли " хто кращий дерегент чи мистецький керівник, з яких українських земель більше співаків у капелі — "східняків " чи"західняків ". Можна було чути"прекрасно" але...

Не уміємо ми цінити надбань нашого народу і не бачимо їх, а хапаємося за чуже хоч і гірке, аби не своє, забуваючи мудру народню приказку: " Краще своє латане, ніж чуже хапане ".

Молодь без національних традицій, без національної чесноти не здібна сповнити тих великих завдань, які перед нею ставить наша визвольна революція.

Прикметою державницького світогляду є глибокий національний традиціоналізм, національна честь. І плеканням її має зайнятися наша молодь.

Молодь без традицій, без національної гордости є національним пустоцвітом.

Прикмети української молоді здорові, мідні духом національні традиції і збагатити їх новітніми надбаннями, виховати в молоді почуття національної чести — таке завдання ставить перед молодю та ідея, якій вона має служити.

Не позбувилися ми ще і провінціялізму, загумінкового хуторянства. Наш провінціоналізм є наслідком недержавних умов життя. Мусимо пам"ятати, що з провінціональними способами думання, байдуже якого — Полтавського чи Дрогобичського — соборної держави не збудуємо.

Молодь мусить пам'ятати, що ворог докладатиме зусиль, щоб поглибити " хуторянство ", бо він діє за принципом: " поділи і володій ".

Наполегливо, послідовно і суворо мусимо викорчовувати його як залишки чужого та не державницького світогляду. Молодь має стати в способах думання, поведінці, у взаєминах українською, позбутися загумінковости.

Визвольна боротьба вимагає не мягкотілих, безхребетних, а твердих, волевих людей з характерами, які уміють переборювати, не заламуватися при невдачах, не хникати, а сміливо іти до мети. Гартові духу і волі має приділити належну увагу наша молодь.

Ворогом нашої молоді є безділля, воно породжує лінь, безхарактерність робить людей безвольними, вона породжує критикоманів, спостерегачів / обсерваторів / життя. Праця над собою, творча громадська робота змiцнює волю, вчить перемагати трудноші, виховує почуття відповідальности.

Участь нашої молоді в громадському житті є обов"язкова. Не балаканина про громадські справи, а буденна робота, якої потребує громадське життя.

Більше року, як ми покинули край. Про нього говоримо, дискутуємо, а мало робимо, щоб повернутися до нього, здобути його.

Молодь наша на чужині мало готується до тих великих завдань, які ставить перед нею визвольна справа. Наша молодь цурається буденної роботи в українських установах, ми не можемо найти українських друкарок, не говорити вже про робітників друкарні і не тому не знаходимо, що їх не має, а тому, що не хочутьпрацювати. Зате політиків, діячів " державного маштабу " надто багато. Доки так буде, то тяжко ту державу здобути.

Перед молоддю стоїть велике, почесне і відповідальне завдання підготувати з себе національно-свідомі, віддані визвольній справі кадри, фахівців українського державного будівництва. Умови для цього є, треба тільки хотіти і взятися до цієї роботи. Вся українська молодь, коли не хоче бути національним пустоцвітом, має вчитися, готуватися до держадно : творчого будівництва. Вчитися треба наполегливо,вперто здобувати знання, а не звання. Керівництво СУМ-у мусить допільнувати,щоб по всіх осередках молодь взялася за вивчання чужих мов, стеногрвфіі, набувала фаху, засвоіла першу медичну допомогу і т.п. Ні на хвилину не можна забувати слів отамана: " Не забуваймо про меч, учімося міцніше тримати його в руках ." Керівництво СУМ-у має охопити вишколами всю українську молодь,організувати цю роботу за певним пляном, а головне - перевіряти і допільнувати іі. Всю цю роботу молодь виконає тільки тоді,коли розумітиме ті великі завдання,які стоять перед нею. А завдання ці ясні - здобути батьківщину!

-о-о-о-о-о-о-о-о-о-о-

Петро Карпенко Криниця.

ЛЮДИНА

/ З циклю. /

До Тебе, Отче мій, що біль терпіння
Прийняв за нас, простивши кату гріх,
Всього єства мого жахне горіння
І камінь слів моіх.

Владико мій, добра і прощення вчитель,
Що землю нам віддав,як щедрий дар,
Поглянь: горить степів роздолля зрите,
Почуй: встає людська яса до хмар -

Конає рід, що все шукає втіхи
В Самім Тобі, але, о грішний гнів,
На сто·століть його розміряв лихо
Нехарства цар, якого Ти лишив.

Дивись ! Я вже дивитись більш не можу
На чесну кров - не ніч Содому злу,
А день розп'ять, Тобі незнаних,Боже,
У тих степах, що впали здавна в млу.

І все за що ? За віщо рід конає,
Який учив мене: " Терпи й молись "?
Хіба за те,що ми усім прощаєм,
Як Ти простив колись ?

Ні, Отче мій, нехай проклять погуба,
Твоіх проклять,мою обірве нуть,
Коли мені терпіння стане любим,
Коли простить я зможу і забуть.

Пілатів глум, народу здивні болі,
Що в душу б'ють, як смерти стріли злі
З Твоєі, Боже мій, святоі волі
На каторжній землі.

22. 12. 1944

ДУМКИ ПРО МОЛОДЬ І МОЛОДІСТЬ.

/ З доповіді полковника Євтимовича на І -ий Конференціі СУМ-у./

Щасливий той, хто згадавши про свою молодість, може сказати: Моя молодість не одцвіла пустоцвітом, вона лишила по собі добрий слід і солодкий плід.

Молодість ! Це повне, непідроблене те щире почуття: це чисті, чесні і безкорисні пориви та прагнення. Це те почуття, при якому, як говориться в старовинній пісні " силонька по жилоньках живцем переливается ".

Молода людина не йде, а біжить до свого вимріяного ідеалу і не лякають іі на шляху до нього жадні труднощі та перешкоди: В ім'я ідеалу вона нехтуе власним життям і з погордою відкидае будьякі компроміси. Молода людина носить у себе в грудях золотосяйне сонце і блискучим сяйвом того сонця зогрівае довколишній світ, освічуе шляхи в загадкове " завтра ".

Цікаво, що молодість не завжди узгоджується з віком людини. Коли бачите молоду віком людину, яка цікавиться виключно так званим " реальним добробутом ": високим становищем у суспільстві, добрим заробітком і т.д., яка мае туго наповнений різною валютою гаманець і невсипуще дбае про візу на виізд до Сполучених Штатів Америки чи до Канади - то не вірте, що та людина молода. Ця людина передчасно постарілася. Іі серце передчасно спорохнявіло. Це підстаркувата молодість.

І, навпаки, коли людина мае сиве волосся і зморшки на чолі, але здатна захоплюватися пекучими справами нашоі дійсности, коли іі приваблюе не затишне, матеріяльно вигідне життя в Америці, а обов'язок тяжкоі боротьби за кращу долю батьківщини, - то та людина молода, в іі душі горить сонце молодости.

Наведу кілька прикладів молодости, що не одцвіла пустоцвітом.

В 18 9 р., підчас прощі на могилу Т Шевченка, гурток юнаків-украінців - Микола Міхновський, Іван Липа, Микола Вороний, Володимир Самійленко і брати Шемети, Володимир і Сергій-заприсягли над могилою Великого Кобзаря віддати все свое життя на боротьбу за виконання його великого заповіту-здобуття державноі незалежности Украіни. Свою присягу цей гурток, що назвав себе потім " Братством Тарасовим", зумів виконати в умовах найжорстокішоі московськоі реакціі.

В 1900 році Микола Міхновський написав свою доповідь " Самостійна Украіна", де говорив, що над Украіною повис чорний, лиховісний прапор, на якому ворожі до украінства сили викарбували Украіні смертний вирок. Але на цей вирок М.Міхновський від імени украінськоі Молоді гордо відповів: " Прагнемо жити повним національним життям у його найвищій формі - у власній самостійній украінській державі. А за здобуття цієі держави мусимо й будемо боротися збройною рукою."

Зусилля " Братства Тарасового" і зокрема Миколи Міхновського лишили в історіі нашоі визвольноі боротьби глибокі позитивні сліди, з благодатних плодів іхніх зусиль ми користаемо щодня, щохвилини ще й тепер.

Молоді - належить майбутне і тому за іі душу змагаються політичні партіі, бо за ким піде молодь, тому належатиме майбутне. Отже, молодь, стаючи на той чи інший шлях, бере разом з тим на себе перед майбутністю свого народу, перед його історією велику відповідальність, бо від того, куди вона, молодь украінська, піде залежить майбутне і цілого украінського народу.

І тому молоді треба бути дуже пильній і кмітливій. Треба не лише прислухатися до слів різних політичних місіонерів-апостолів, а й уважно придивлятися до іхніх щоденних діл, щоб дізнатися чи ті іхні діла творчі, чи вони, часом, не заводять наш народ на манівці. Вибираючи собі шлях, молодь мусить зробити так, як радить-наказуе наш Великий Кобзар: Прочитайте знову

Тую славу, та читайте

Од слово до слова;
Не минайте ані титли,
Ні же тії коми,
Все розберіть....
Та й спитайте
Тоді себе: що ми ?
Чиї сини ? Яких батьків ?
Ким, за що закуті ? ...

Молодь ні на хвилину не мусить забувати, що вона - це наш український народ у майбутньому.

Юрій Косач.

МІСТО моєї ЮНОСТИ

Ми йшли, мій друже, біля арсеналу
Його в каштанів тіні брама стерегла
й свіча Волоськоі, палаючи, черкала
багряну хмару, що смерком плила.
О притули, мій каменю, до себе
юнацькі мріі й вірність і одчай
моему Львову і блакиті неба
молитись тихо, вірний, дозволяй.
Пустий був ранок. Діти там гуляли
і плісню віяло від скарбкових воріт,
хотілось їм весніти синім талом
цісарських квітнів, ідилічних літ.
І я був тут, і я ходив заулком
і цими сходами. Музичний їхній спів
з під Ліста каблуків ще чується так гулко,
неначе вчора ще знайомого зустрів.
Піти б і не вертатися. Нам бо вранці
не завернути юности і так:
перецвітуть ці півночі багрянцем
і знов дуднітимуть підкови по шляхах.
Andante серце. Часе, зупинися !
Мені б із вами на чотки низать
примари літ під муром бернардинським,
це йшла у штурм піхота низова.

Іван Яценко.

Кличе

I.

В сорок третім улітку – поверталася буря зі Сходу ...

В сорок третім улітку – знову зіткнулися окупанти на рідних землях...

І стояли жита, пшениці у полі й незачепно осипалися. І гойдалися морем ген-ген аж до обоїів: перестиглі, сумні в задичавленім шелесті. І бреніла напружено тиша в степах: дзвінко, лунко, аж мороз по спині терпким холодком дерся.

А де ж косарі ? Чому не бренять у полі коси ? Чому дичавіє хліборобний степ і зерно, мов золото, осипається на пні ?

А жайворонки – їм що ?... Захлинаються дзвіночками в повітрі й переслідують над шляхами самотніх перехожих.

Рожеве сонце сходить над Україною, як і тисячу років тому і заходить так само в чарівні обійми степів. Однаково світить для всіх: і праведним і грішним...

Немає косарів у полі. Україна – туди далі на схід без чоловіків лишилася. Одних моболізували на війну, других евакуювали за Урал, частину забрали до Німеччини на працю, а решта-розбіглися у ліси партизанити.

Вечорами десь далеко на обрії почали гупати гармати; спочатку тихо, а згодом чутніше. І ходили між людьми чутки, що між Харковом і Білгородом большевики, готуючися у наступ, сконцентрували понад сто сімдесять дивізій.

І знову заревли гармати по степах України.

І палали заграви над ланами; тріпали серед ночі вогнесяйними крилами, сягаючи до неба.

Згодом почали евакуювати Харків, Гайворон, Богодухів...

А потім Полтава, Суми, Лебедин, Гадяч...

І народжувалися в степах валки біженців, а слідами за валками курява неслася задухою, викликаючи спрагу.

І застогнала Україна, розіп"ята на перехресті світових доріг.

II.

Остап Смілик щойно повернувся з міста: був чомусь сумний і мовчазний, як ніколи. Увійшов до хати, присів у божниках до столу і важко схилився на руки.

У голові йому збіглося стільки думок, наче за все життя разом. Дружина відразу серцем відчула, що з ним щось сталося. Вона подала йому на стіл борщу, присіла поруч і, щоб розвіяти його, ласкаво промовила:

– Остапе, їж... ну чого ти... хіба воно поможе ...

– Дякую, щось не хочеться Оксано – відповів силоміць, намагаючися бути ніжним і ласкавим до неї.

Та серце віщувало її на щось приховане від неї і тому вона пильно задивлялася на нього, намагаючися по його очах розгадати таємницю.

– Чому ти такий ?... Хіба що трапилося ? – ніжно і обережно поспитала.

Він лише підвів на неї великі темні очі й стримано зітхнув.

Чекала відповіді від нього, а він мовчав і гнітюче мовчання наче краяло їй душу.

В цей час до хати вбіг п"ятилітній Юрась. Побачивши батька, він чомусь зніяковів і, ховаючи щойно подерті штанці, ходив боком, щоб не виявити себе.

– Тату, а я корову пас... – похвалився він.

– Молодець, синку, – відповів Остап і поцілував його в щоку. – Іди, Юрасику, погуляй...

Прожогом вискочив з хати. Тоді Остап на самоті порушив глибоку мовчанку і заговорив до дружини:

- Оксано ріж курей. Завтра в дорогу - евакуюватися треба.. -Промовив упевнено з притиском, наче кресав ті слова з криці.

Здригнулася Оксана; звела на чоловіка голубі розгублені очі й запитала якимсь дивним тремтячим голосом:

- А куди ж ми поідемо ? - і на очі ій набігли терпкі сльози.

Замислився, та згодом по павзі відповів упевнено рішуче.

- Як що доведеться - то і в Европу !

Здригнулася вона і в очах ій застигла збентежена розгубленість.

- В Европу !.. О Боже мій !.. То може, перепічок на дорогу напекти ?...

- Печи ! - а сам вийшов з хати.

Оксана жалібно заридала..

III.

Не поспішаючи, на чомусь глибоко зосереджуючись Остап подався городами на цвинтар. Ще на власній садибі зупинився серед молоденьких яблунь і довго дивився на ті дерева. Здавалося, що він також ладен був обернутися в молоденьку яблуню, врости глибоко в землю і залишитися на віки в Україні. Згодом зборов себе й важкою ходою попростував на цвинтар.

Між стародавніми погорбками були дві могили з дубовими хрестами під якими спочивали його батьки, ще в 33 році з голоду померли. Постояв хвилину, а потім ноги йому підкосилися, став навколішки і заговорив в останне до могил :

- Прощавайте тату й ви мамо!..Не гнівайтеся на мене, що більше не відвідуватиму вас. Поіду... Така вже доля на нас випала. Не винуватьте мене, що я вас покидаю. Самі знаете, яке гірке життя нас спіткало... Прощавайте, старенькі !..

Підвівся на ноги і кусаючи до крови уста довго стояв у глибокій задумі. Потім наколупав жменю рідної землі і насипав у торбину. Відчував, що десь пригодиться.

-Ой земле, земле!...

Прислухався до чогось.

Над могилами вишні у верховітті про щось загадково шепотіли. Може то вони молилися до Бога. Може, дерева правдивішу молитву творять ?...

Замислився Остап і довго так стояв над могилою. Нарешті в останне витиснув із грудей терпке слово:

- Прощавайте !... і поспішив назад, не оглядаючися.

А хрести простягли йому в слід свої дубові обійми і ніби казали:

- Синку, на кого ти покидаеш наші могили ?

IУ.

Важкий випав прощальний день, ой важкий !..

В Остапа на подвір'і стояв віз запряжаний; в оглоблях старий кінь, на підпряжку корова, щоб краще було підганяти.

У дворі повно сусідів, сумні, невеселі - попрощатися понаходили. Остап виніс з хати торбу з землею й "Кобзаря", загорнутого в королівський рушник і все те приховав під сіно у задок. Слідом за ним вийшла й Оксана, така невесела, сумна з блискучими очима. Біля воза вона перехрестилася на всі чотири сторони й, прощаючися, промовила до сусідів:

- Прощавайте, люди добрі!..Не згадуйте лихом, може колись щось не так... прощавайте !..

Сльзи набігли іі на розпечені очі і, схлипуючи, вона вмостилася на возі і заридала.

Остап в останне подивився на рідну хату, поцілував одвірок і, звівши у натовп дивний погляд, витиснув силкуючися:

- Прощавайте !... і до крови закусив уста.

Юрасик тимчасом сидів на возі і радів перед дітворою, що він поїде мандрувати в казковий світ. В його фантастичній уяві марилися чарівні краі, що оберталися у казку і тому він дивувався, що батьки були такі сумні.

Він стьобнув батогом і голосно вимовив:

— Но !

Віз зрушив з місця, тяжко зарипів, немов би теж зридав і покотився з двору на Захід, геть подалі від червоних марив...

А в небі пливли хмарки високо-високо і наче у височині проводжали людей у далеку й загадкову путь.

У.

Заскрипіли вози в Україні.

І здіймалася у полі розпечена курява над валками.

І схрещувалися дороги серед степів. А валки зустрічалися на роздоріжі, довшали на шляхах і повзли, повзли на Захід.

І питалися спочатку на перехресті доріг:

— З якого села ?

— З Яблунівки, а ви ?

— А ми з Кобеляк.

Утікали чоловіки, жінки діти...

Утікали старі, молоді, малі...

Утікали селяни від рідньої землі, подалі, на Захід !..

І питалися згодом на схрещених дорогах:

— З якого району ?

— Лебединського, а ви ?

— Роменські !..

Зарипіли вози, усе далі і далі на захід.

В осени питалися валки у валки :

— З якоі области ?

— Чернігівські, а ви?..

— З Херсонщини !..

І зростали валки у людський потік, сунулися через горби, річки у страшну й невідому майбутність.

А по осені на західних землях перепитували:

— З якоі України ?

— З Великоі, а ви ?

— А ми з Волині !..

Остап доїхав до Радзивілова. Чим далі скрипів віз на Захід, тим меншали в голові його надії, і тим більше зростала жагуча любов до України.

Ще десять кілометрів - і Броди, а там пішла Галичина...

Глибока осінь застала його далеко від рідних осель. А все ж таки він ще на Україні: свої люди, рідна мова...

Юрасик, корчачись від холоду у зіп"ятій над возом халабуді уже розчарувався казковим світом.

— Тату, це ми додому вертаємося ?

І мовчить батько. Остапові це питання, наче ніж у серце.

Раптом налетіли літаки, покружляли над валкою і кілька бомб зі свистом зірвалися і грізно вибухли на бруковій. У божевільному відчаі люди кидаючи все, кинулися врозтіч. Переполохані вибухом коні, перекидаючи вози розбігалися по луках.

Хтось десь заплакав, когось придушило, чийсь кінь, тягнучи за собою перевернуте хутро вилутався в кюветі впав, стріпуючи ногами. Хтось у божевільному відчаі голосно закричав:

— Дивіться, свої вбивають ! Свої !.. Дивіться-зірки!..

— О будь вони прокляті !..

А згодом літаки зникли і мирні втікачі почали сповзатися до гурту.

Оксану і Юрасика Остап знайшов забитими. Вони бігли у долину і не встигли. Бомби " визволителів " звільнили їх назавжди...

Остап схилився над трупами і тоді непокірні очі вперше зрадили йому.. Щось стискало йому у горлі, перехоплювало спазмами, щось важке тиснуло йому на груди.

Все втрачене, все що мав ! Ні батьків, не дружини, ні сина... – шепотів він, борючись зі собою.

А згодом копав над шляхом спільну могилу і тоді щось давило йому у горлі, чимсь важким тиснуло на груди, наче обручем стискало голову. Він загорнув в корлру дружину, пригорнув іі в обіймах сина, головами на схід – до рідного краю і, задивляючися востанне на них, глухо заридав.

– Прощавайте !...

Довго стояв над могилою, уперто, похнюплено,   дістав з торби жменю рідноі землі й прикинув іх...

Потім сів на воза, сіпнув за віжки коня і, підганяючи батогом корову, поіхав на Галичину. Під Бродами в якомусь селі зупинився в хаті невідомоі молодоі жінки. У неі лишив коня й корову з возом. Лишив усі скарби. Довго не хотіла вона брати.

– Пане, навіщо мені це все ? Про Украіну треба подбати.

– Візьміть, віддайте комусь ... – благав він.

Худорлява жінка скорилася.

На другий день він взяв з собою лише торбу, грудку рідноі землі та " Кобзаря" загорнутого в королівський рушник і, прощаючися запитав на останку:

– Як хоч вас кличуть ?

– Стефця.

– А я Остап Смілик, прощавайте !..

І пішов.

А куди – ніхто не знав.

УІ.

Від Радзивілова до Дубна сорок два кілометри асфальтованого шляху. Обабіч того шляху від осель лишилися самі руіни і згарища. Німці навіть і церкви знищили.

Понад тим шляхом на мурах і руінах будинків були розписані величезні гасла:

" Геть Гітлера і Сталіна !
Геть Гестапо й НКВД !
Хай живе самостійна Украіна !
Слава Украіні !
Героям слава ! "

І так сорок два кілометри. І так скрізь на західних землях. А далі неспокійний Кремянець, гори, де вирує украінська партизанка. І тому німці навіть сіно для коней здобували зброєю. І настав сорок четвертий рік. Страшний рік !

В В Радзивілові де містилася жандармерія, зрання помітився пожвавлений рух. Німці викочували на вулицю гармати, чіпляли іх до машин. Озброєні скорострілами, вони рушила на машинах через Дубно на Кремянець – на селян !

Гадали знищити партизанські кубла. Були розлючені, злі: регулярна ворожа армія заломлювалася перед ними, а якісь напівозброєні оселі – і не зломиш того спротиву.

І тому іхали з таким завданням: збіжжя забрати, а села спалити! Біля Кремянця повставали з машин, повернули гармати бійницями на села й пішли в наступ, тримаючи напоготові зброю.

І раптом з усіх боків застрочили скоростріли, пронизливо загули міномети, глухо вибухли гранати...

Здавалося, що і кущі стріляють у ворога. Німці ніяк не сподівалися на такий несподіваний, зухвалий напад.

Не встигла гарматня обслуга зайняти в долині оборону, як у цей час хтось у німецькій уніформі сміливо почав підкрадатися до них з заду.

То був Остап Смілик.

Зміряв ши віддаль, він дужим розмахом руки кинув у долину спочатку одну, потім другу гранату. Сталися два великі вибухи і гармати враз замовкли. Кидаючи все на призволяще, німці у паніці кинулися бігти до машин. Але і тут із кущів застрочив на них хтось з скорострілу.

Остап випростався на весь зріст і влучаючи з карабіну по німцях несамовито кричав:

– Гальт !.. гальт!...

Кілька десятків німців було забито, вони валялися скрізь понад шляхом. Решта втекли, кидаючи гармати і машини.

Тоді до Остапа підійшов поручник " Грізний " і міцно потис йому руку.

– Вітаю вас, пане Смілик, ви досить сміливо вразили гарматню .

Остап якось ніяково відповів командирові:

– Я що... пане поручнику ... я за рідну землю... Земля мене кличе до помсти...

То було перше його бойове хрещення. І лишився він в УПА. Він поклявся на самоті перед Богом, що нізащо не покине України. Вирішив умерти там, це спочиває його родина.

А згодом загін " Грізного " перебрався на Станіславщину у Чорний ліс...

УII.

Бурхливі дні минули. Здавалося, що ті дні хтось брав і нанизував на довге намисто тривожних спогадів.

Минув рік...

Зі Сходу через Галичину буряно перекотилися озброєні й обшарпані орди й пішли далі на Захід, на Берлін!...

І застогнали знову галицькі землі. І плакали матері за синами і журилися жінки за чоловіками.

А дітки – сироти !.. Ой, діти ви з України !...

І минали дні тривожні, бурхливі.

Остапа Смілика бурхливе й непокірне життя перекинуло на узбіччя Карпатських гір. Лежав він на узліссі, на високім шпилі, тримаючи у руках скоростріла пильнував, за простором.

Задивляючись в далечінь, пригадав слова Шевченка:

" За горами – гори,
Хмарами повиті ...

І дійсно перед очима йому повставали викрешені природою узбіччя шпилястих гір і тоді так боляче пригадувався рідний край, дружина, синок... І тоді на душі йому ставало невимовно боляче, що так передчасно розгубив на Україні своїх рідних.

Чим більше стискалося йому в грудях серце, тим міцніше тримав у руках скоростріла й кидав гостріший погляд у далечінь.

Знав за що бореться. Замріяно він дивився у гори і тоді пригадувалася остання розмова в постої...

Рацїв, що на заході в Німеччині лишилися кілка сот тисяч українців-братів. І коли мріяв про них, серце якось частіше билося...

Ех, коли б йому туди вісточку про себе подати !.. Сказати щось таке, щоб вони знали, як славна партизанка дошкулює ворогам !Ех коли б. Та хіба він один того хоче ?...

І враз думки йому обірвалися. Його очі напружено задивилися у далечінь і він схопився за далекозір. Щось за постать, наче цяточка простувала на сусідній горі. Помітив, коли постать горошиною перекотилася через галявину. Застиг він в напруженім погляді.

– Жінка !.. – здивувався він, а в голові думки млинком – Хто вона ? Зв"язкова чи може шпигунка ?

Насторожився і закував зозулею. У лісі відгукнулися на різні лади птахи. Згодом прибігли до нього кілька озброєних побратимів.

– Що сталося ?

– Панове, а погляньте он... на ту галявину.

Дивилися у далекозір спочатку один, потім другий... Але постать більше не з"являлася. Зникла між високими стрункими соснами, у хащах щербатих узбіч.

– Розповів, що бачив і промовив:

– Я піду навперейми.

– Рушайте !

Остап перечипив зручніш свого скоростріла, затис під пасок гранату і, й наче дика сарна, подався по крутій стежці на долину. Годин за дві він дістався тоі гори й засів у просіці, пильнуючи загадкову постать. Лежав щось з годину. І здавалося йому, що години оберталися у вічність. В голові губилися надії.

– Упустив – спало на думку.

І враз загострилося йому чуття, напружився зір. Задивлявся, як височіють сосни, а поміж соснами примітив постать. Підкрадаючися, він почав поспішати за нею назірці. Згодом забіг навперейми й застиг біля покрученого грабу. Заждавши слушноі хвилини, він раптом крикнув:

– Стій !

– І – і – і .... – відгукнулася в лісі стоголоса луна.

Жінка не розгубилася. В одну мить вона схопила пістоля й, скерувавши на нього, зігнулася до стовбура.

– Не руштеся ! Хто ви ?

Дивилися один одному в вічі. Він увесь зарослий, лиш очі блищали.

– Пароль ! – кинув він.

Вона ураз опустила пістоля й зворушливо відповіла:

– Пане Смілик, це я – Стефця !.. Львів – Київ !..

Опустився скоростріл.

– Стефця !.. Пані Стефця !.. Так ось чому ви не хотіли брати від мене корову й коня ... Звідкіля ж це ви ? А я вас невпізнав, дуже ви змінилися.

– З Німеччини.

Обнялися мов рідні, поцілувала вона його.

А я вас першою впізнала. Ви мені рідного брата нагадуєте, що в Дрогобичі німці повісили. Ну, як у вас... чи всі живі і здорові ?...

– Слава Богу ! Вчора загін " Грізного " вирушив на Рогатинщину. А ви ж як ? Ой, і змарніли ! Нізащо не впізнав би ... І українців бачили? Ходімте до постою, ось сюди навпростець ...

За якусь годину дісталися до постою. Стефцю оточили колом, простягаючи десятки обіймів.

– Пані Стефцю, а ми гадали, що вас того... а ви слава Богу !..

– Біг-ме пані Стефцю, вас не впізнати !

Стефця, радо усміхаючися, подивилася на присутніх побратимів своіми стомленими очима і стиха заговорила:

– Панове, майте спокій ! Все розповім: і про українські табори і про тамтешне життя... Славні українці, тільки лякаються примусової реєстрації. Скільки там чужинці про нас говорять!.. Багато книжок про нас вийшло. Лише одне прикре скажу: є серед вигнанців у верхівках мало віри, що не вірять в наші сили...

– Ого !

– Диви, а хто ж вони ?

– Сюди б іх !

– А може нам на Сибір іти ? – вигукнув Остап – Годі ! Ми не вівці, щоб на заріз іти !

Стефця багато мала ім розповісти, та не в силі була. Вона стомлено подивилася і на ii очах заблищали щирі сльози.

– Перепрошую, панове ... я більше немо... – і вона заточилася немов зів'яла.

Далека і буремна путь далася ii у знаки...

–о–о–о–о–о–о–о–о–о–о–

Проф. Юр. Горовий.

ГІДНІСТЬ ОСОБИСТА І НАЦІОНАЛЬНА

Свідомість своєі гідности - основна ознака духовного аристократизму.

Часто зі словом " аристократ " сполучають уявлення про людину високого походження, добре одягнену, зі світськими манерами.

Коли мати на увазі духовий аристократизм, то ці риси посідають другорядне значення.

Основне-властивості вдачі.

З цього погляду той, кого звичайно визнають за аристократа, може бути в дійсності духовним плебеєм, а той, кого визнають за плебея, - духовним аристократом.

Надзвичайно яскрава ця протилежність між матеріяльним станом і зовнішнім положенням людини, з одного боку, і ii духовним рівнем, з другого боку, відображений в славній пісні про Бондарівну. Коли пан Потоцький, справжній плебей і хам, дозволив собі обняти й поцілувати Бондарівну, ця справжня аристократка з презирством каже:

" Ой не годен пан Каньовський
Мене обіймати,
Тільки годен пан Каньовський
Мене роззувати ".

Вона знає, що за таку відповідь ii чекає смерть, але інакше вона відповісти не може, бо цього вимагає висока свідомість своєі людськоі і дівочоі гідности.

Духовний аристократизм не треба змішувати з чванливістю, з підкресленням своєі вищости й презирством до інших. Ці риси якраз властиві духовному плебеєві. Навпаки, справжній аристократ характеризується простотою й скромністю.

Прикладом поєднання в характері рис величі духа й скромности може бути Сократ, що, будучи найвидатнішим філософом Греціі, казав:
" Я знаю те, що я нічого не знаю ".

В історіі Украіни зразком величности, сполученоі з простотою і скромністю, може бути Володимир Мономах, великий лицар, що як лев боронив Украіну від напасників, великий організатор і мудрий адміністратор, людина високоі мудрости й глибокого знання, що при всьому тому не соромився робити працю смерда й прислужувати за столом простим страпником.

Цілковита природність сполучення цих рис стане для нас зрозумілою, коли ми звернемо увагу на світоглядову основу духовного аристократизму. Такою основою є ідеалізм, в першу чергу в тій формі його, яку ми знаходимо в грецькій клясичній і в християнській філософіі.

Грецькі філософи Сократ і Платон вчили, що існує два світи, один мінливий, ілюзорний світ окремих речей, і другий - світ незмінних, чистих ідей. Справжнє буття має лише другий світ. Мінливий світ від чуттєвих речей є лише тінь світу чистих ідей, Людина своєю безсмертною душею належить до вищого світу ідей. Вона прагне до абсолютного добра, істини і краси. Таке високе трактування особи людини було тією основою, що на ній виховувалися кращі представники грецького народу, як Сократ, Платон, Аристотель, Темистокл, Перикл та інші.

Ідея високоі гідности людськоі особи лягла також в основу римського права, що мало потім великий вплив на Европейське законодавство.

Але клясичний світ в своіх поглядах на людську гідність не переборов деяких суперечностей, Це видно хоч би з того, що більшість грецьких філософів і між ними Аристотель не засуджували рабства, вбачаючи в ньому цілком природне явище.

На значно вищий рівень підносить особу людини, незалежно від ii матеріяльного стану й положення в суспільстві, християнство. Воно вчить, що людина є образ і подобіє Боже, що душа людини не тільки вічна, але й співпричетна Богові. Особливо підносить гідність людини християнський догмат про втілення Сина Божого, про те, що Син Божий став Богочоловіком.

На грунті цього вчення створюється християнське розуміння ідеалу людини. На цьому грунті середні віки створили ідеал лицаря й святого, на ньому ж будується й европейська мораль.

В чім же має виявлятися свідомість людськоі гідности ?

Перш за все в тому, що людина, усвідомлюючи божественну й безсмертну природу своєі душі, ставить перед собою високі цілі життя. Вона прагне до того, щоб в іі особистому житті і в житті людства здійснювалися ідеі правди, істини й краси.

Служіння цим високим ідеалам мусить бути жертвенним.

Це значить, що в прагненні до здійснення іх людина не спиняється перед тим, щоб пожертвувати своіми особистими інтересами, навіть життям, коли б цього вимагали обставини. Це не значить, що кожен має бути аскетом і відмовлятися від всіх радощів життя; це визначає лише те, що найвищим благом для людини є іі високі ідеали; здійснюючи іх, людина стверджує свою справді людську гідність.

В жертвенності виявляється й висока риса справжнього аристократа духа - мужність. З нею міцно поєднуються правдивість і чесність. Навпаки, брехливість і нечесність - найхарактерніші риси раба, що не шанує своєі людськоі гідности.

На християнському ідеалізмі базується, між іншим, і лицарське ставлення чоловіка до жінки, і жіноча цнотливість, ці доброчинності, що являють одну з найважливіших передумов здоровоі родини й здорового суспільства. Гідний пошани мужчина не стане поводитися з жінкою, як знаряддям статевоі втіхи ; жінка, що шанує свою гідність, не дозволить поводитися з собою, як з таким знараддям.

До речі, треба сказати, що характерною рисою типовоі українки є шанування дівочоі чести й статева стриманість. Цією рисою українка перевищує жінок багатьох інших націй.

Той, хто по-справжньому шанує себе, шанує й інших, бо знижуючи гідність іншоі людини, ми разом з тим знижуємо людську гідність взагалі, а через це й свою власну гідність.

" Людина для людини не мусить бути засобом, а лише метою ",-каже Кант.

Це основна заповідь для всякого, хто поважає свою гідність.

Тому боротьба з рабством у всіх його формах є характеристична риса справжньоі людини.

Шануючи себе, обстоюючи свою гідність, ми мусимо ставитися з пошаною до інших, незалежно від іх матеріяльного й соціяльного стану, мусимо бути чемними й доброзичливими.

Свідомість своєі особистоі гідности природно сполучується зі свідомістю гідности національноі. Кожна нація має своє духовне обличчя, своєрідні психічні властивості, своі національні традиціі. На свідомості і пошані рідних засновується здоровий патріотизм, що забезпечує єдність націі та іі нормальний розвиток. Навпаки, непошана до духових властивостей народу, нехтування його мови й традицій веде націю до розкладу й загибелі. Народ, що загубив свідомість власноі гідности перестає жити своім власним національним життям розкладаючися сам, він розкладає й інші народи.

Тому обов"язок кожного - жертвенно боротися за самостійність і добробут свого народу.

-о-о-о-о-о-о-о-о-о-о-

В. Петрів.

ЮНАЦТВО У БОРОТЬБІ.

/ Фрагмент зі спогадів/

Молодь 1917-21 років ? Я сам не набагато іі переважав віком-адже тільки п"ять років на четвертий десяток було мені тоді. Правда, досвідом і теоретичними знаннями я значно переріс молодь часів " Великого зриву " і тому дивився на іі дфі очима старшого,що поплiч іде, перед веде і почуття відповідальности має.

У заплутаних політичних ситуаціях 17-21 років тяжко було зорієнтуватися навіть літній людині, не то що молодому. Десяток партій, що з них кожна вела скажену агітацію проти інших: московський імперіялізм, який цькував усе, що було проти " єдиной неделимой " або проти " єдиної революціі і іі здобутків " проти " помазанника Божого " або " всесвітніх вождів " і т.д., і т.д. Звикши за довгі роки війни до " узаконеного насильства ", народня маса легко покотилася шляхом революціі - " насильства незаконного ", часто не розуміючи чому і за що вона б"ється. Але серед українськоі молоді переважали в часі революціі ті, яких вроджене почуття національноі свідомости штовхнуло на правильний шлях - шлях служіння своєму народові.

Першого молодого українськооо натхненця я зустрів далеко від України, на землі кривицько-білоруській. Це був прапорщик К-рань.

Приіхавши з Києва, він із захопленням оповідав про військовий з'їзд, який, покинувши дискусіі, зі зброєю в руках влився в"трьохкутній бій", де стялися білий і червоний імперіялізм та українці. Які чудові були його оповідання. Про богданівців, полуботківців, про цілу дивізію Сердюків, легендарні лави Січових Стрільців -наших братів з Європи.

Чи він казав правду ? Чи тільки йому і нам так вірити хотілося? Може, завдяки цим молодечим оповіданням відмовився Гордієнківський полк здати зброю москалям; може, завдяки ім і повірили агітаторам, які говорили від імени Центральноі Ради, розійшлися з фронту по - одинці, щоб скоріше влитися в ряди новосформованого українського війська....

Тих же, що пішли з фронту впорядкованими частинами, чекало в Києві розчарування. В бою, що іх там зустрів Київ, не бачили вони струнків сердюківських лав, що іх бачив прапорщик К-рань. А богданівці, полуботківці, січовики були різношерстні і недосвідчені. Навіть справжніх школярів зустрічали ми тут: тільки жовто-блакитна стрічка давала зрозуміти, що це -'вільні козаки".

Ех, К-раню, соколе ! Не довелося тобі бачити Українського Києва, Києва нашого чину.

Бій на вулицях. Постріли гримлять звідусіль: з вікон, з воріт, з дахів. Невеличкий гурток Гайдамаків шукає захисту від ворожих стрілів за тумбами, стовпами, рогами будинків:

- І куди ото лізе, дурне ! - бормотить Гайдамака, в якого ледве-ледь засіялися вуса, на адресу гімназиста.

Той стріляє"Богові до вікон", думаючи примусити цим ворога до відступу.

- От і дістав ! А шкода... - з досадою шепоче він, коли відважний юнак впав від пострілу з вікна.

Кілька стрілів у те вікно - і ворожа рушниця падає на кам"яний брук. Гайдамацтво робить ' скок', займаючи нову позицію. Патруля " Вільних Козаків ", відстрілюючись утікає перед озброєною ворожою юрбою, біжить до штабу сповістити про небезпеку". Але п"ять гайдамацьких рушниць гукнуло " стій " і юрба, де було більше сотні людей, безладно розсипалася, кидаючи зброю, яка легко могла б зломити спротив безвусих гайдамаків.

Гайдамаки, Вільні Козаки - чи мав хто з них більше 25-ти літ? Відвага була в них замість досвіду - робила їх справжніми вояками. Були організовані старшинські школи, але ситуація створилася така, що вчилася молодь в боях. Як колись на Запорожжі, робилися з них " козаки звичайні ' - звичаєм навчені. Бої привчали до карности. І дорого платили російські фронтовики-кіннотники за легковажні атаки на таких ' молокососів': слухаючись свистка старшини, чота дає дружні сальви, які несуть вірну смерть. Тільки розпорошені по всьому полю вершники залишилися від загону кінноти. ' Пане полковнику ! - мало не плачучи з досади, кричить юнак, даремно стріляючи на ворожого вершника. - Та зсадіть його, бо я не вмію !.. "

- Змініть місце, бо вже пристрілялися, - стримуючи крик болю, каже юнак - зв'язковий, якому гарматне стрільно покалічило ногу.

Цей вже звичаям навчений!..

Не вистачить місця, щоб описати такі дрібні епізоди, які свідчать про геройство нашої молоді. ' Добре хлопці, -Будуть з вас справжні українські старшини ' - такі слова були єдиною нагородою майбутнім старшинам на протязі півроку практичного вишколу.

Найбільший іспит витримала школа під Смотричем, яка не тільки встояла проти ворога, вдвічі сильнішого за неї, але й розбила його. Не дивно - це вже були не старшини, то справжні " звичайні козаки ".

Молодь з честю виконала покладені на неї в часі великого здвигу завдання. Не молодь, не недосвідченість війська спричинили неуспіх наших визвольних змагань, - тільки невміння й. в одному спільному напрямі, до одної спільної мети, яка зветься УКРАЇНСЬКА СОБОРНА НЕЗАЛЕЖНА ДЕРЖАВА

Д.Ш.

ЧЕРЕЗ СЛОВАЧЧИНУ

нарис /

В цей пам'ятний рік відбувся нечуваний рух, як казали тоді, за сонцем зі сходу на захід. Котилися німці – на захід, ішли вперед большевики – на захід, рухалися транспорти і валки з десятками тисяч евакуйованих і втікачів / з українців найбільше / – також на захід.

З України шляхи вели на Польщу / тоді Г.Г. /, Чехію, Словаччину, Угорщину, Румунію. Мрією втікача було дістатися на Словаччину. Знали бо всі, що то є найзатишніший куточок у всій Середній Европі, – самостійна державка, де й німців немає. Добробут теж мали на увазі. ВВважали, що географічне положення цієї країни врятує і словаків, і втікачів. В те вірили й словаки, твердячи, що в них не було 400 років війни і тепер не буде. А " філософія " цього була проста: большевики не зможуть перейти через Карпати й Татри, фронт затримається в горах, а тим часом із Заходу встигнуть американці, англійці та французи зайняти всю Німеччину, а це врятує всіх і від німців, і від большевиків. Так думали. Та хто винен, що сталося інакше ?

x x x x

Валку, яка рухалася до українсько-угорського кордону без жадного супроводу, взяла під опіку німецька поліція. Провадили її через Закарпатську Україну, а потім через Словаччину – на Кошиці, щоб там усіх зігнати в ешелони і гнати до " чарівної Німеччини". На Словаччині супровід побільшився: словацькі вояки взялися також охороняти.

Щоб тільки не їхати до Німеччини, хто, як міг, так і визволяв себе з-під тієї опіки. Знали, бо, що Словаччина погодилася прийняти 30.000 утікачів з України, Польщі і Росії. Хоч урядова / словацька/комісія приймала лише в двох пунктах кордону / Чачча і Стара Любовня -біля Межилаборець /, це й видавали втікачам т.зв. та люди вважали за безпечніше і доцільніше без надії сподіватися на якесь полагодження справ у Словаччині ніж дати себе відвезти до Німеччини.

Темної ночі 11 серпня 1944 р., коли заснула варта, чотири вози, що навмисне заздалегіть розмістилися з краю від обозу – утекли від валки. Колеса не гокали, бо все було зроблене, щоб заглушити їх, – тому варта не почула. Інші люди / втікачі/ чули, але, звичайно, мовчали і собі вчилися, як мають зробити. Від'їхавши 3-5 км. і доночували. Бачили, як вранці та валка, від якої втекли, рушила далі в напрямку до Кошиць / це було коло села Торговище, поблизу Михайловець/. Тепер відомо, що наслідувачів цього прикладу було потім чимало.

Чотири вози ідуть полем, польовими дорогами. Спинилися переночувати в маєтку одного " велькостаткара " / поміщика/. На ранок появився сам пан " велькостаткар " Говорити з ним було нічого: він чекає русів / большевиків /Його ставлення до втікачів було непривітливе, недоброзичливе. А робітники, навпаки, дуже добре поставилися і уважно і з співчуттям вислухали розповіді про те, від кого і чому вони втікають. Щоправда, втікачі вже знали, що можна було сміливо казати, що вони втікли від німців, щоб не їхати до Німеччини, а цього було досить, щоб заслужити перед словаками щирої симпатії. Слухаючи правду, про большевиків, тут, як і всюди, не зразу йняли віри, але поступово в розмові правда доходила й до них. Тоді вони казали:" А наш спрости пан чека на тих барбаров ".

Далі Вранов, Пряшів, Левоча, Спішська, Нова Весь, Попрад. Усюди одно питання: " Скаді сте, скаді ?" – " А пречо утекате ?.. "Найцікавіші люди були в одному невеличкому містечку – Спішське Подграде: До півночі приходили й відходили, з дарунками і співчуваннями. Навіть вранці наступного дня дехто приходив, щоб розпитати про те, що забули звечері запитати. Це був один такий випадок. В інших місцях було інакше: втікачів не розуміли, до них ставилися з упередженням, не вірили.

x x x x

Переваливши через Карпати і опинившися у европейському затишному куточку, зачаровані неймовірно добрим на той час життям на Словаччині, утікачі вважали, що тут вони знайшли собі на якийсь час є спокійний притулок. Та дуже скоро настало розчарування: поперше, німці зажадали від словацького уряду всіх тих 30.000 утікачів, а подругебули чутки, що в горах партизани, які хочуть Чехо-Словацької республіки, та що поміж тими партизанами є " руси " / большевики/. Тому, що брехень тоді не бракувало, то й це хотілося вважати за фантазію. Хто мав уже словацьку легітимацію, того ще не силували виїздити до Німеччини / середина серпня 1944 /, а хто легітимації не мав, той шукав способу дістати ii, бо без неі жандарм ніде й постояти не дасть. На роботу також ніхто не сміє прийняти, якщо втікач не має тієї легітимації.

Люди з чотирьох возів, про які була мова, пробували дістати такі легітимації в Пряшеві, та, замість того, опинилися в таборі під відкритим небом / запроторив " велітель жандармства" м. Пряшева/. Цей жандарм умів сказати лише одне: якщо не хотіли сидіти дома, мусите іхати до Німеччини.

Але не таке вже безнадійне становище було під вартою вояків: того ж дня вони й випустили іх, порадивши скорше зникнути з Пряшева.

Пробували дістати легітимації в Левочі - не пощастило: припинили видачу. У місті Спішськова Нова Весь також не дістали / клопотали з допомогою земляка- старого емігранта /. У Попраді - відмовили, а потім, після тривалоі розмови, запропонували прийти через два дні. І ось у Попраді ті легітимації таки видали. Однак, щойно вийшли з будинку " окресного уряду " / округовоі управи /, як по місту рознеслася чутка, що партизани підступають до Попраду. При виізді з міста сувора військова контроля. Хто не має легітимації, того затримують. Виіхали ми з міста спокійно, бо ж мали легітимації.

, Куди далі ? Назад на Спішську Нову Весь ? Там земляк обіцяв забезпечити роботою на залізниці. Від'іхавши від Попраду, заночували. Там цілу ніч іхали військові авта

Вранці нас повідомили селяни: уночі партизани опанували м. Попрад і військо втекло.

...Переіхавши с. Святий Штверток у напрямі на Спішську Нову Весь, стрівся на дорозі словацький вояк. Тоді ж почулися артилерійна стрілянина за кілька кілометрів.

Хто стріляє ? На це вояк відповів - що партизани, але на кого - він не знає. На запитання, куди ж треба іхати, щоб оминути партизан , він відповів, що всюди партизани. Оже потішив. / Як вояк, що досі охороняв залізничний міст, він так і лишився далі на тому посту, хоч ніякого наказу не дістав /. Нема ради - ідемо до того місця, де є ніби праця, що ii обіцяв земляк. Тільки що почали говорити з техніком про працю на будуванні залізниці / маленьке відгалуження від основної колії /, як раптом прокотив паротяг - з червоним прапором. Відкортіло працювати.

А тут чутки ширяться, що червона армія перемаршувала через Румунію і йде без перешкод на Угорщину і Словаччину / зі Сходу/. Про партизанський рух немає докладних даних. Ні стояти на місці, ні іхати. Та й куди ?: на схід, чи на захід? Щоб не стояти - вирішено навпомацки прямувати на захід - за сонцем.

... За кілька кілометрів перед селищем Пусте Поле / в лісистому межигір'ї / зустріли військовий кінний віз. Вояк щось співає / чути, що п'яний / і раз-у-раз стріляє вгору, викрикуючи: кінець війні ! Додому ! Вже є Чесько-Словацька республіка ! На наше запитання, як його розуміти і де є та республіка, він охоче виясняв: до Банськоі Бистриці літаками прилетів з Лондону уряд ЧСР, з Бенешем на чолі. Німці вже капітулювали.

Одна чешка порадила розташуватися коло однеі садиби ночувати /сонце вже зайшло/. Але вийшли з дому пани і пані із псами, зчинили вереск, і нарешті прикликали жандармів: Наказ: іхати куди хочемо, але тут ніде не ставати на ночівлю, бо тут нас постріляють червоні партизани.

До Пустого Поля 10 км, та ще й горами. Стали за селищем, де на щастя вже ніхто не чіпав. Наступного дня вранці та сама чешка через свою доньку передала нам деякі дарунки і поінформувала про стан: 30 серпня вся Словаччина захоплена повстанцями, центр - у Банській Бистриці. Словацький уряд у Братиславі закликає до спокою і не піддаватися большевицькій агентурі, що затіяла повстання проти словацької держави. Ще додала та чешка: " Все те наше панство, що так бездушно поставилося до вас   дачники з Братислави / мають тут власні вілли /, що за ЧСР були чехами, за Словацької республіки - фольксдойчами-мадярами, а тепер уже перефарбовуються на червоно.

Далі - в напрямку на Брезно. Минули Пусте Поле. Перед містечком Тельгарт - сила словацького війська. Запрошують приставати до них, але не чіпають.

...У містечку на домі нотарського уряду два прапори: чехо-словацький і совєтський. Від тої зірки в очах потемніло, а від серпа й молота - і тіло потерпло. Докозакувалися. Тому було одне бажання: далі і далі на захід. У кожному селі озброєні селяни спиняють і обшукують, чи немає зброї на возах. Легітимації було досить, щоб мати право далі іхати.

Перед селом Генюш / 10 км. перед Брезном/ зустрічні люди попереджують: в селі є партизани, дуже гнівні на таких, як ми, тому радять не іхати.

... Поіхали, бо і стояти не було як. Ніби нам на зустріч, іде поспішає якийсь тип у " будьонівці ", хоч ще ж літо, за ним підтюпцем - якийсь хлопець. Довго не говорив - показував рукою / далі іхати/. Той хлопець звертався до типа в " будьонівці " - товариш лейтенант. Як за тиждень виявилося, той товариш лейтенант - рядовий, утікач із Німеччини, а родом з Вороніжчини, на прізвище Козачок.

А в селі - оргія: партизани " порядкують " у корчмі. Селяни, я яких там було понад сотня - дивляться на диво. Серед партизан були словаки, поляки,руські. Тон задавали руські " Ваньки". Найбільш п'яні - теж " Ваньки". Носили з корчми і льохів усе на авто, на вулиці хилили з пляшок, падали, били посуд, матюкалися обов"язково з " Господа Бога ".

Значить - революція!...

І все це п"яне, озброєне, обрушилося на несподіваних кочовиків, що були при чотирьох возах. Сцена була трагічна, ситуація - безвиглядна.

Нарешті " Ваньки" нам наказали іхати до Брезна, де таких уже є 20.000. Вони автами мали назирцем за нами стежити. Авто не могло рушити: повне здобичі і багато пасажирів. Ми поіхали і першою бічною доріжкою звернули в ліс. Втекли - та чи на довго?

Вранці треба було змінити місце. Далі в ліс іхати - гора. Назад чи є рація. Тому вперед, шукаючи місця поодалік від шляху

Десь по полудні прибув із села Бенюш той самий жандарм, якого бачили попередодні. Прибув з двома озброєними від " народного вибору". Перетрусивши все на возах, вони скомандували іхати на Брезно. Вози рушили, а конвоіри лишилися. Назустріч ішли " розвідчики " - жінки, що іх командирували ще Брезна ще о 10 годині ранку. Інформація:утікачів тримають в загородах, істи не дають, що будуть робити - невідомо. Краще не іхати до Брезна.

Дорога збік, праворуч - і ми рушили. Кілометрів сім проіхали і натрапили на цілу валку таких кочовників. Іх вже два дні тримають і не дозволяють ні кроку з місця / с. Мито /. Біля них і ціх чотири вози спиняють якісь жандарми і цивільний пан. Наказують стояти і чекати, поки вони прийдуть.

Минуло чотири дні-пани ці не появилися. Зате проіжджі партизани спинялися і цікавилися: хто і звідки. Були і " Ваньки". А один,якого адютанти - два хлопчики років 13-15, - називали " товариш капітан" порадив іхати до Брезна і звернутися до капітана Єгорова, щоб він   приняв до своєі бригади. Додав: як не підемо зараз, потім може бути   пізно.

Селяни, що слухають радіо з сумом повідомляють про неуспіх революціі. Бунт погашено в усій східній і західній Словаччині / міста Пряшків, Левоча, Спішська Нова Весь, Попрад - на сході, Тарнава, Нітра, Ружомберок та інш. - на заході/. Лишилися під "революцією "- сама центральна частина Словаччини, тобто гірська іі частина, найбідніша і найбільш розбурхана. Чужа, нереволюційна, авіація літає над цим " ослобоженим узємем , - як дома. Революція не має агіаціі зовсім. Допомагає Москва, але ефекту непомітно.

Ніхто не йде до Єгорова проситися в партизани.

По чотирьох днях сільський " народний вибфр " пропонує всьому обозові іхати " преч ", бо і так уже випасли цілий вигін. Рушили в напрямі на Зволен: чути бо, що там таких є найбільше і навіть можна потягом час від часу на Братиславу проскочити. У гурті може буде безпечніше. Поіхали. Перед Банською Бистрицею / селом Лучатин/ валку спинив " Ванька " в словацькій військовій уніформі./ Пізніше стало відомо, що то був помічник начальника штабу партизанськоі бригади капітана Єгорова, а звали цього помічника нач. штабу лейтенант Попов/.Отже цей " Ванька" спинив валку і зацікавився, куди ця чесна громада прямує. Коли йому сказали, що до Зволена, то він ще захотився повчати, як туди іхати найкоротшою дорогою, радив повернути на Любетову і далі навпростець, лишаючи Банську Бистрицю праворуч. Не скінчилася ще ця мила розмова, як підіхало авто. Вискочило ще два " Ваньки"./То були: адютант Єгорова - Строганов і комісар одного загону - Фьодоров /.

Ці вже заспівали іншоі, не зважаючи на старшого по чину Попова; зразу почулася лайка. А потім: " Мужчини, вихаді строіться ? Кілька питань " в лоб ", щоб залякати.

Звелів / все Павлуша Строганов /, щоб руські піднесли руки. Ні одноі руки. Він обурився: " А кто же ви ? Немци ...мать....? Хтось сказав, що всі тут украінці. Тоді Павлуша і пристидав усіх: " От чудакі ! Ви же - русскіє; подумаєш - украінци, да ето же всьо равно, что і русскіє. От чудакі !..."

Далі: хто з-поміж " построєних " командир, хто служив в арміі, хто має середню освіту, хто - вищу; дуже здивувався, що добра половина " построєних " мали вищу освіту.

А на ту біду партизан все прибувало. Вже було понад десяток " Ваньок " і словацьких партизанів з автоматами. Строганов закінчив " переговори" з " построєними всьо равно русскімі " питанням: "Хатіте с намі воєвать, ілі не хатітє ?" Звичайно, ніхто не сказав, що не хоче, хоч і охоти ніхто не виявив. Кінчилося командою: "Направо марш !" - Жінки,-матері, діти, що лишилися при возах - насмілившись плачем і просьбами протестували, дістили належне і були втихомирені.

Усіх чоловіків погнали вузькою доріжкою в ліс. Кожен був переконаний, що ведуть до ями. Але, що за диво: привели до села Гядель і завели на подвір"я школи, де була партизанська казарма. Наказано сидіти і чекати, поки прийде комісар і поговорить з новобранцями. Той же Строганов потішав, що нічого не буде нікому, раз усі хочуть воювати. Він казав: " Ви не сумлівайтесь, будьте, как дома, будіть всьо в порядке."

Комісар приіхав, але виматюкався в сторону " новобранців " і не захотів говорити. Комісар цей - у словацькій старшинській уніформі, штани в лампасами. Обличчя, як у справжнього дегенерата. Звали його, як пізніше довідалися Гріша Чильніков.

Всіх"новобранців" передано словацькому " велітелеві ", який на той час перебував ще в романтичному захопленні подіями. Був дуже коректний, лагідний: як ангел у порівнанні з " Ваньками ".

Цей " велітель " вишикував новобранців в один ряд, вислухав кожного, хто доводив, що не може воювати - з уваги на вік і здоров"я. Майже половина " новобранців довела свою нездатність воювати і відійшли набік. Іх мали відвести до родин.

А " велітель ' тим часом записував по черзі тих, що лишилися, занотовуючи всі дані про кожного: рік і місце народження, освіта, фах і навіть ' набоженство ' / релігія /. Більше того одного з поміж святеників призначив на духовного опікуна над усіми новими партизанами.

Та раптом усе пішло шкереберть: комісар погодився всю братію віддати іншому командирові, який саме нагодився. Той молодчик / як довідалися потім, це був жид із Одеси Данил Презо / звернувся зі словами: ' Таваріші, ко мне пайдемте, у меня вам будеть лучше"...

" Велітель' словак далі стояв із зошитом і олівцем у руках і н ніяк не міг зрозуміти, як так може бути, що нічого йому не сказавши, говорять до його вояків і навіть забирають. Він пополотнів, але змовчав. Умів мовчати. ' Переміг " Презо, бо ніхто не боронився, як ніхто нікого й не боронив.

Судячи за виразом обличчя і поглядом зверненим до " новобранців" можна було зрозуміти, що " велітель' - словак свої права і свою долю вже усвідомив: для ' Ваньок " він те саме, що й ' новобранці " А він же думав, що він революцію на Словаччині робить... / За пару тижнів цей ' велітель ' уже був наш професор і офіційний укладач історії ' народнього " повстання, перебуваючи в с. Старі Гори/.

...Забрав Презо всіх - і здатних і нездатних та й повів аж до Брезна, де перебував і формувався його загін.

Брезно. Школа. У школі казарма для партизан. Там уже таких "всьо равно русскіх " щось із дві сотні. Спати довелося всім в одній невеличкій кімнаті / було 42 особи/. Та спати ніхто і не квапився. Новаки хотіли якнайдокладніше довідатися від друзів про свою долю. Всі знали дуже мало: переважало " доведеться воювати ". нездатні до військової служби допитувалися, чи є надія звільнитися їм, а як є, то як ? Пояснення були різні. А було й таке: хто не може воювати, того не силують, але віддають до спеціяльного табору, де їх голодних змушують до каторжної роботи, з табору ні на крок не випускають і з родинами зустрічатися не позволяють.

Уранці вивели всіх новобранців на спортовий майдан на " сповідь ". Промовляє сам отаман-командир Презо. Кінчає так: " А теперь гаваріте: кто может, а кто не может воевать?' Усі мовчать, як мертві. Так триває хвилину-дві. Презо тоді знову: " Кто не может вихаді із строя ?. І по кількох секундах вийшов один, за ним ще один, решта ні туди ні сюди. Нарешті заговорив один, що він хворий, - і вийшов / як Презо сказав: ' Чу значить, не можете - вихадіте із строя "/. Старші і священики теж вийшли. З молодших насмілився лише один доводити, що він хворий на астму, тому не надається до військової служби, навіть продемонстрував, як йому тяжко дихати... І вийшов. Решта 22 особи, не хотіли ризикувати, тим більше, що астми не мали. Усі, хто лишився в"строю' від цієї хвилини - уже партизани.

Тих, що вийшли, випровадили за ворота і випустили з одною довідкою на всіх, що вони непридатні до військової служби і що тому їх не прийняли до партизанського загону. Тяжко зітхнули, ті, що залишилися, але розуміли, що всіх би все одно не відпустили, могло б бути гірше. Відтепер думав кожний лиш про те, як і де п'яти показати. Це тим більше було складною проблемою, що за втечу одного, як попередив товариш командир, буде відповідати решта, навіть і родина того, хто втече. Почуття таке, як у турецькій неволі. Тому думали лише про одно: як, цебто всім разом рятуватися.

Того ж дня побили на " атделенія ", попризначали командирів, усім видали зброю, переважно автоматичну / марка 'Збройовка Брно'/ За цілий тиждень перебування в казармі лише раз відбулося навчання за містом і то - з півгодини / решта часу - лежали, журилися, бо ж командири були зпоміж новобранців. /

...Кухня забезпечувала погано: словаки діставали перші і більше

/ на кухні були лише словаки/, а українці – партизани – під кінець, що лишилося, а часто було так, що нічого не лишалося. До того ж, посуду наші новобранці не мали, тому мусіли випрошувати на час їжі у словаків.

На другий день трапилася в казармі подія: словачка-партизанка застрілилася / їх було з десяток у [illegible] /. Коментарів не подано. Приватно говорили, що розчарувалася в революції і революціонерах, а додому повернутися було соромно.

На третій день друга подія: не стало командира загону Бреза Данила. Як пізніше докладно довідалися, то було так. Він їздив на своєму авті з двома цивільними " спечними' / дівчатами/ по місту й поза містом. По всьому зайшов із ними ж до одного ресторану в Брезні. Хоч був уже п'яний, знову пив. Коли надходила поліційна година / 11 година ночі /, всім гостям запропоновано розплатитися і вийти. Брезо не корився тому порядкові / форму мав цивільну /. Господарка ресторану подзвонила до жандармерії, і за пару хвилин прийшли жандарми. Але Брезо не вважав на них, кажучи, що він, як командир партизанської бригади, ніяких жандармів слухати не буде. Жандарми подзвонили до чергового по гарнізону. Той вислав двох патрулів – словаків. Брезо, на домагання патрулів показати документи, вихопив із кишені гранату й замірився нею на патрулів, але не встиг вирвати з гранати стрічки, як повалився на смерть забитий: патруль дав три стріли в груди з автомата. Патрулі лишилися не винуваті. Бреза поховали з почестями.

Цього ж тижня однієї ночі стався великий шум: партизани заарештували на станції в поїзді генерала Чатлоша, який саме приїхав був до гарнізону війська в Брезні. Як з'ясувалось потім, його спровоковано заїхати до Брезна / де було дуже мало війська словацької армії/, щоб руками руських партизан заарештувати і відправити за призначенням. Тієї ж ночі він полетів до Києва чи до Москви... Так пропав навіки слід від міністра оборони Словацької Республіки, якому Москва не повірила, хоч він і передався був на сторону " народнього " повстання.

Шум учинився тому, що самі керівники тієї операції / капітан Єгоров, ст.лейтенант Зайцев, Василь Кузнецов та інші/ боялися, щоб військо не стало в обороні міністра та не зробило порядок і з самими ініціяторами " народнього " повстання на Словаччині /тобто Єгорова і інш. /. Але все обійшлося цілком спокійно: військо спало і довго ще нічого не знало. Заарештовано ген. Чатлоша за згодою Словацької Ради, що була в Банській Бистриці / Шмітке, Гусак – комуністи/.

Протягом цього тижня до казарми приїздили від Єгорова представники, говорили-балакали. Офіційно виступав перед " строєм " надворі – окремо для українців, окремо для словаків – заступник командира партизанської бригади ст.лейтінант Василь Зайцев. Він ще говорив і в казармі. Спочатку лиматюкав на всі лади " новобранців ", указав на всі гріхи й провини, а потім зазначив, що т. Сталін усім прощає, хто кров'ю " іскупіт свою віну перед родіной ". З того виходило, що лише тому простить Сталін, кого вб'ють на фронті німці. Хвалив червону армію, називаючи її найкращою армією в світі, ганьбив західніх союзників за " міліметровое продвіженіє вперёд ".

Хто питався чи не можна повернутися до родини, на те Зайцев відповів кількоповерховою лайкою, запінившись і посинівши від люті, заявляючи, що він дома має теж п'ять жінок і купу дітей, а коли мусить воювати, то воює. Крім того, підкреслював, що кожен " русскій " повинен бути готовий командувати словаками. Це саме пізніше говорив і сам Єгоров, отже така була, видимо постанова згори.

Менш офіційно, майже приватно говорив Василь Кузнецов / ранги не мав. Він оповідав про свої подвиги на Україні, спинився докладно на окремих епізодах. А з того, що він говорив виходило, що советські партизани воювали виключно з Климом Савуром на Волині. Був він, Кузнецов, як звичайно напідпитку, тому давав волю своєму язикові.

/ До речі - цей Васька був трохи оригінальний, був лише рубака, в політиці - цілковитий аналфабет. Совєтській владі був сліпо відданий, тому йому прощалося, якщо він і говорив дещо проти НКВД чи проти жидів./Він забув, в якому він є середовищі, і так чесав українських самостійників, українських партизан, з захопленням відгукувався про ' заядлого атамана Кліма Савура ' і т.д. Зітхнувши і похитавши головою він стверджив: ' Да трудно, нам пріхадилось с тем Савуром. Давали ми ему, но і он сукін син, не жалел. От его панеслі ми самие бальшие патери, в десять раз больше, чем от немцев'...

Був ще один, як потім зрозуміли маленький курйоз. Зайшов до залі, де були самі ' новобранці ' якийсь типок, низенький, товстенький, з лицем азіята, благенько одягнений, та й спробував ' беседовать '. Його ігнорують, він пузириться і таки хоче ' разгаварівать '. Запитали, що йому треба. А він, засмиканий, белькоче-верзе: ' Ну вот мненіе какое ваше нашот всего, какое мненіе ?' Не вбачаючи в ньому ніякої шишки і вважаючи його за такого ж новобранця / воно й справді так було /, українці висміяли його, як хотіли. Більше не появлявся. Але з яким сумом довідалися за кілька днів, що саме цей тип став командиром загону по смерті Двоєва. А звати його було Мішка Кіреєв. Дані ж про нього були такі: був у німецькому полоні, втік, служив у поліції в Ростові, навіть в СП, евакуювався з німцями до Польщі, звідти перебіг на Словаччину, а як почалося повстання, прийшов до Банської Бистриці, до Єгорова і зразу заімпонував своєю ненавистю до німців і блатним стилем поведінки / значить ' свой ' /.

Так ось цей Кіреєв потім, ставши командиром загону, показав 'какое мненіе' його про українців. З уст його не сходило: ' Адна сволоч собралась, бандеровци проклятие ' і. т. д.

Кілька слів про це, як уже тут у Брезні, почували себе і як поводилися українці. Протягом двох-трьох днів взаємно пізнавали себе, поступово порозумівалися - і вже відчували наявність свого товариства: зжилися, аналізували все, далі вивчали кожного члена загону, щоб знати, як і з ким себе тримати. Скоро витворилося два виразних табори: мізерна групка вроджених хамеліонів, що почали самозабарвлюватися на червоно, і більшість, що тримала себе з належною гідністю, як свідомі себе українці. До першої групи / хамеліонів/ відпали між іншим, такі особи: Бречко-батько і син / Кость/ Марчук Іван / Волиняк/, Турчак Іван / Станіславівщина /, Добя Лев, Беліц, Лебедев і ще пару типів, прізвища яких позабував.

З-поміж решти / другого табору, більшости / визначалися як організатори капітан К.О-ко, лейтенент В.Г., старший лейтенант К-ий, лейтенант Ф.-тов та інші. Було не тільки порозуміння між більшістю українців, а здисциплінована організованість, визнана субординація, жвавий і діловий контакт- зв'язок. Досить було, щоб щось сказав капітан О. комусь одному з довірених осіб, як зразу всі знали й г готові були зайняти ту чи ту позицію. Тому, що визнаний усіма за найстаршого займав визначне становище, він міг і зумів розставити українців так, як діло того вимагало.

Там, наприклад, ніхто не знав галичан і східняків, соборність у думках і в ділах була цілковита./ Не так, як тепер часто буває, що в таборах із ' жиру бісяться і діляться'./ Приємно ствердити, що в цьому гурті, який хоч перебував у большевицьких руках і відчував на собі невсипущу роботу ' асобого атдела ' / Зайцев, Клоков/, - ніхто з українців не зрадив до самого кінця ' революції '.

x x x x

14 вересня цілий загін переїхав із Брезна в с. Лошаніцу/ недалеко від Банської Бистриці / - ніби відбувати практичне навчання. фактично ніякого навчання не було. Тут тільки обмундирували всіх, видали набої і за два дні - усіх кинули на фронт до Турчанського Святого Мартина, де за звідомленням, відбувалися найзапекліші бої, становище було критичне. Отже кинули на підкріплення.

16 вересня рано-вранці загін був у Св. Мартині, покищо розмісти-

ся в художній школі, це була казарма цілої бригади Єгорова. Місто - як пустка: населення виселено примусово. Над містом літають німецькі літаки, на вулицях розриваються німецькі міни, артилерійні набої. Партизани, що обороняють місто, відстрілюються з рушниць і кулеметів. Жодного літака - лише одна однісінька зенітна гармата, жодного міномета - така зброя в партизан. Про танки годі й говорити, не було жодного й немає. Армія / словацька/ нібито має пару танків, але ніхто їх не бачив, а сама армія стоїть десь на іншому відтинку, не безпосередньо коло міста /фронт стояв між Турч. Св. Мартином і Брутками/.

Ось уривки з перших розмов між партизанами, які тут були вже і тими, які приїхали:

- Учора пішло на фронт із загону Ришіна 4о, живих лишилося 15, з іншого загону позавчора вбито 7о, ще з іншого 45...

- А як із фронтом: хто наступає, а хто обороняється ?

- Та наші весь час наступають, а німці весь час обороняються і тільки знай, що полосують наших, як капусту січуть, і ні кроку не відступають. Бо в нас воюють партизани, а не навчені, рушничками та кулеметами, без належного командування, без вв"язку, а в німців - регулярне військо, добре озброєне / Між іншим, у цілій бригаді партизанській не було жодного телефону/.

Так підбадьорували ветерани новоприбулих партизан на чолі з Мішкою Кіреєвим.

Увечері того ж дня Кіреєв повів свій загін на ' боевое крещеніе" - на фронт.

Партизани падали

Картина боїв була жахлива, як мухи, особливо в тих загонах, де були командири сотень, чот і роїв ' Ваньки' без військового вишколу / командирами і комісарами - у всіх загонах, словацьких також, були ' Ваньки', цебто росіяни/. На щастя для українців, в загоні Кіреєва всі командири - фахові військовики, тому втрати там були відносно малі.

Найбільше вбитих було вночі: партизани цілу ніч стріляли, "щоб не було страшно', а німцям того й треба було - наводили вогонь прямо на стрільців-партизан / мінометний/ і глушили їх навіки. З новоприбулих / 16 вересня/ першого забито /міною/ помічника командира чоти Лебедєва/ утікач з Юзової/. На другу ніч / з 17 на 18/ почали по одинці втікати. Перед вели словаки, утікаючи, або додому, або до армійських частин, це було безпечніше. Якщо на початку ' 'революції' було навіть масовим явищем утікання вояків із армії до партизан, то тепер почався зворотний процес: партизани втікали до армії. Більше того, коли німці почали наступати на Т.Св.Мартин, а словацька армія / не партизани/ почали відходити, то словацькі партизани обстрілювали позиції партизан несловаків / росіян та інших/. Ще 18 вересня один дуже активний на початку партизанський командир-словак / чотовий / утік з цілою своєю чотою / ще в Брезні він був зразком для всіх, говорив по-російськи, бо два роки пробув у советському полоні/.

Німці повели наступ по всій Турецькій долині - від Т.Св.Мартин аж до Кремніци. Армія словацька ніде не приймала бою, відходила в напрямі Банськоі Бистриці.

Відтинок Склене - Горна Штубня - Штубнянські Теплиці взялись боронити / після остаточного відходу армії 23 вересня партизанські загони Ніколаєва Петькі і ' Володі '(словак, що пройшов школу в СССР і вже був комуністом)/.Операції відбувалися під зверхнім керівництвом ' капітана' Клокова.

Ці герої протримали фронт від 12 год. дня до год. 1о-тої вечора / 23 вересня / втративши більше половини людського складу / із 6оо партизан було вбитих 13о, ранечих 2оо/. Пропав і помічник начальника штабу лейт. Попов, який втік був із оточеного Св. Мартина з усіма штабними паперами в напрямку Штубнянських Теплиць: його зловили німці, що вже перетяли шлях, і він більше звідси не вернувся. Уранці 24 вересня рештки цих загонів розмістилися в військових казармах у с. Гарманець. 25 і 26 вересня прибули рештки партизанських загонів із Св. Мартина і розмістились у селі Ульманка.

З загальної кількости партизанського війська цієї бригади / Єгорова/ 2.300 лишилося / посходилося/ ледве 700. На командирській нараді Єгоров заявив: ' Скажіте спасібо, что хоть столько пришло'... Був радий, що не всі розбіглися.

На інших напрямках - Банська Шавніца, Святий Криж, Тельгарт - фронт стояв на місці. Тому за наказом головного партизанського штабу, вважаючи ще не все програним, Єгоров виряджає свою бригаду 27-28 вересня в гірські щілини вдовж Турецької долини, щоб боронити від німців проходи через Малі Татри до долини Грону. Штаб його примістився в горах, у селі Турецька / поблизу села Старі Гори/. Майже місяць тримав там терором рештки, які не повтікали, хоч німці там майже не наступали. 22 жовтня все почало розповзатися і організатори революції повтікали з торбами на плечах в глибину гір.

За цей час і на решті відтинків сталося те саме і 28 жовтня 1944 року Банська Бистриця впала. " Народне " повстання скінчилося.

/ Далі буде /

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

Микола Щербак.

БЛАКИТНА ЗОРЯ

І досі сниться: постріли і кров,
Гарячі руки і скорботна мати...
Горять мости і хлюпотить Дніпро,
А на горі - далекий вогник хати,
Де в темну ніч я, сівши на коня,
Подався в світ, як кожний, навмання.

Тоді й не снив, що, перейшовши Збруч,
А далі Вислу й ненависну Одру,
Я полишусь серед бескеть і круч,
І довго, довго, навіть рідний обрій
Не засія мені, не привіта,
І тут пролинуть з мукою літа...

Та все ж, повір, ні ріки, ні моря
Не розділють ніколи із тобою,
Бо Україна, мов ясна зоря,
Сріблиться там, за даллю голубою,
І гріє душу змучену мою.
Той світ зорі - снага моя в бою !

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

М. Миколенко.

ПОХІД НА КИЇВ.

Хоч події, про які йтиме мова, відбулися майже три десятки років тому, але вони ще такі яскраві і променисті, такі бурхливі і вогняні, що викликають відгомін і сьогодні. І це не тільки тому, звичайно, що лишилися історичні записи та багато живих учасників тих подій, а головно тому, що невгасимий дух тих дні ще довго, довго буде незримо витати над нами і куртуватиме кров у наших серцях.

Це був незабутній 1919 рік. То був час, коли ще повсюди розносився чад зі згарищ і попелищ, заподіяних великою світовою війною, під час якої люди, стікаючи кров'ю у гнилих шанцях, робили переоцінки вартостей. То був час коли в муках і крові відроджувалася українська державність, коли серед розбурханих штормів та бур, що вогняним шквалом котилися з півночі і сходу, з півдня і заходу, Україна, як молода орлиця, боролася зі своїми ворогами. Боролася і перемагала.

Стояло гаряче літо 1919 року. На придніпрянській Україні точилася запекла боротьба проти північного наїздника, що хотів встановити на наших землях перефарбоване уже з білого на червоне " господство ", а в Галичині відділи українських добровольців, а пізніше і регулярна армія стримували натиск сусіда-загарбника, що хотів встановити своє " панування ". Там вогонь, а там полум"я. там наїздники усяких кольорів і бавр - червоних і білих, а там загарбники з 6 дивізій генерала Галлера, оснащені на той час найновішою модерною зброєю.

Між молотом і ковадлом була тоді Україна. До тогож в армії виснаження і голод, а разом з тим недостатньо ні набоїв, ні амуніції. В таких складних умовах Галицька армія мусіла відступати і зі всією чисельністю перейшла ріку Збруч на сполучення з армією Придніпрянської України. Але це також кололо декому в очі. Варшава побачивши такий стан, ще непримиренніше почала дивитися на те, що Галицька армія перейшла Збруч, вважаючи, що це нібито несло Польщі загрозу.

Як бути ? Державний Уряд України вирішив, що фронт з Польщею другорядний і вважав, коли його нейтралізувати, погасити, то це принесе лише користь українській визвольній боротьбі. До того ж були спроби полагодити зв"язки України з переможними тоді державами Антанти, а це знову ж таки ставило дуже актуальним питання, коли не співпраці, то принаймні хоч добросусідських взаємин з Польщею, через територію якої можна було забезпечити перевезення військових матеріялів з держав Антанти. Коли ж ще до цього додати, що і Україна і Польща мали тоді одного спільного ворога, офарбованого в червоний кольор, то це питання - ліквідації фронту з поляками - набрало ще гостріших, ще конечніших форм і змісту.

Зав'язалися переговори. Довго вони точилися, було не мало всіляких перипетій і ускладнень, однак у своєму висліді вони привели в основному до порозуміння і нібито доброї волі - полагоджено більшість спірних справ і визначено демаркаційну лінію між арміями обох країн.

А тим часом буря з крижаної півночі шаліла. Нашу святу землю, окроплену благородною кров"ю дідів, батьків і синів, топтали брудні лапті, і боротьба набирала ще гостріших, ще жорстокіших форм. Проте в наслідок успішних переговорів Україна здобула собі хоч і непевного, а все ж таки на ту хвилю - спільника. 15 серпня 1919 року Польща також почала свій похід проти загарбника, офарбованого в червоний колір.

Як же події розгорнулися дальше ? Яких форм набрала боротьба ?

Те, чого сподівалася Україна - визнання і допомоги Антанти, не вдалося. Переможні західні держави Антанти недоцінили сили червоної пожежі, яку вони також хотіли погасити, і вважали, що для цього вистарчить росіян - білих та поляків. Та дарма. Білі були скоро розбиті, а в поляків, які так швидко спалахають, також незадовго потому, як відомо, розвіявся і погас вогонь.

Як і треба було сподіватися, Україна лишилася сама, сама зі своїми болями і муками зі своіми поривами і надіями. Було ясно – ні на кого не надійся, ні на кого не числи, опирайся тільки на власні сили. Тільки ! І Україна опиралася. Немов велетень підводився український нарід, сповнений рішучости і непохитности, сповнений віри і переконання, що він спільними силами, розбудженими і розбурханими від Дону до Карпат, прожене ворога зі своєі святоі землі.

В цей час у запеклій боротьбі гуртувалися сили. Як вірні і щирі побратими зійшлися наддніпрянець і галичанин, зійшлися [illegible] українські армії – Наддніпрянська і Галицька – сили, що, як далі побачимо, ворушили гори, гриміли землею і примушували здригати та, як кажуть, кивати п"ятами далеко чисельнішого і краще одягненого, наідженого і озброєного супротивника.

Перед спільним проводом обох армій, що одержав назву Штаб Головного Отамана постало стратегічне питання, якими шляхами скорше і краще дійти до мети, як скорше прогнати наіздників.

Було два варіянти: один мав зміст конечно пробиватися на Одесу, з тим, щоб здобути чорноморський порт, осягнути зв"язок зі світом, другий мав зміст – іти головно на Київ з тим, щоб здобувши українську столицю, цим самим, як тоді вважали, мати собі ще й перемогу під політичним оглядом.

Домінуючим, головним став погляд – здобути Київ. Київ вабив і кликав, як столиця, Київ вабив і кликав, як мати українських міст. Але Київ разом з тим мав ще велике значіння й під іншим оглядом: там було велике джерело запасів зброі в Арсеналі, амуніціі, одежі і взуття, а також технічних матеріялів. Це мала б бути здобич. І це було таким актуальним таким пекучим на часі, бо українським воякам тоді не рідко доводилося числитися з кожним набоєм, так мало було іх в розпорядженні.

Тривали бої. Знад берегів Збруча – з Кам"янця-Подільська, з Новоі Ушиці об"єднана Українська Армія з боєм здобувала Жмеринку, Вапнярку, з іншого крила захоплює Винницю, потім дуже важливий з стратегічного погляду вузол залізничний – Козятин. З часом Бердичів та Житомир опинилися також в українських руках.

З якою радістю і захопленням зустрічало місцеве населення своіх українських вояків, бо як оповідає один із співучасників цих походів, ворог за час свого короткого перебування грабував не тільки харчі і одяг, плюндрував не тільки оселі і землю, але винищував дуже багато людей. Тому українське населення не лише з полегшенням зітхало від учорашніх мук і тортур, але нерідко вливалося, особливо молодь, в лави українських військ і активно зі зброєю в руках виганяло чужинців.

На українському обріі почало прояснюватися. Ситуація складалася так, що ворог перекинув своі головні сили між Волгу і Дін – проти генерала Денікіна, на Сибір – проти генерала Колчана, на Захід проти поляків і на північ – проти генерала Юденіча та литовців. До цього ж на лівобережній Україні, головно між Полтавою татРомоданом, ворог також бився з військами Денікіна. А це все було українцям на руку. Треба було за всяку ціну використати це становище і захопити Київ, поки наспіє Денікін.

Об"єднана Українська Армія, розподілена на 4-ри ударні групи, двинула і била ворога з усіх боків. Ворог, хоч постійно підсилювався і людьми, і зброєю, не витримував і, здеморалізований відступав на схід. На шляхах свого відступу він втрачав багато військового майна і своіх солдатів, як полонених. Він кривився, але не здавався. У своій люті і ненависті ще робив навіть контрудари, зокрема під Мизирем і Гомелем. Також тисне з півдня на праве крило фронту. Однак українські полки не тільки не дають проламати свій фронт, а навпаки, розбивають супротивника і захоплюють велику здобич. На півдні, отже, шлях на Одесу був прочищений.

А тим часом в напрямку Києва українські частини вже зайняли під кінець серпня Хвастів, Сквиру, Білу Церкву, Васильків...

Проте в цей час трапився дуже неприємний маневр денікінівських частин – 25 серпня під Білою Церквою появився денікінівський панцирник зі штабом бригади. Як сюрприз до цього – ворог почав бомбардувати з далекобійних гармат Васильків. Що робити ? З Генерального штабу був суворий наказ: всіма способами оминати ексцесів, сутичок з денікінцями, вони бо могли перешкодити походові на Київ. Негайно зав"язалися переговори. Зрештою з денікінцями домовлено про демаркаційну лінію, а в район Василькова підтягнено ще додаткові українські військові з"єднання.

Боротьба жорстока і кривава. Но цього ж треба не забувати, що на той час Українська Армія не мала такої сильної зброї, як мали супротивники. Літаки, що були у відані Української Армії мали такий жалюгідний вигляд, що вони не надавалися під ту гарячу хвилю не тільки обстрілювати ворожі позиції, а навіть зробити розвідку. При цім розвідку не на далекий простір, скажім заобсервувати, побачити конкретне розташування сил ворога на Лівобережній Україні, але навіть безпосередньо в радіусі військових дій, тобто над Києвом. Одне, що вони були ушкоджені, а друге, що була погана бензина.

В цій ситуації, отже, треба було розраховувати виключно на силу, хоробрість і спритність вояка. І український вояк показав, що він має ці якості. Розвідка донесла, що в околицях і в самому Києві громадиться чисельна кількість військ ворога: понад 10 тисяч постійних солдатів, а в цім часі підкинено майже 20 тисяча свіжих, зігнано силою робити укріплення 10 тисяч цивільного населення, – коротше кажучи, сила, як на той час дуже поважна і велика. Ворог зробив довкола Києва кілька подвійних задротованих перстенів та ровів.

І все ж, не зважаючи на це, Український Військовий Провід, продумавши до кінця всі деталі, як скорше і з найменшими втратами зі свого боку здобути Київ, вирішив розпочати наступ. В ранніх годинах 30 серпня 1919 року вояки Запорізького Корпосу Наддніпрянської Армії та 3 корпосу Галицької Армії почали загальний наступ на Київ.

В історичних матеріялах так пишеться про фінал цього бою: " В годині 12,30 четверта брагада дійшла до Петропавлівської і переслідує ворога дальше. П"ята бригада в бою з трьома ворожими броневиками зайняла Круківщину, лівим крилом посунулася на Жуляни , правим – зайняла Виту, Хрівку і хутір Монастирський. Ворог ставить ще опір на Волинському Пості з п"яти броневиками. Тут у завзятім бою проломила лінію ворожих становищ і осягнула всі цілі наступу"... Київ оточують українські війська.

Вітай, замріяний, золотоглавий
На синіх рогах ! –

писав поет.

І Київ, слава якооо гриміла в минулому, Київ, де плакала " стоголоса мідь дзвонів, що не поверталася щаслива мить його буяння, цвіту і держави ", Київ радісно і схвильовано зустрічав і вітав своїх мужніх і хоробрих українських вояків.

В день 31 серпня 1919, нині саме 27 років тому, над Києвом гордо замаяв український жовто-блакитний прапор.

Це був величезний тріюмф, величезна перемога української зброї. Це був дійсно соборницький похід наддніпрянця і галичанина, двох побратимів – двох з"єднаних Українських Армій, сповнених у глибині своїх сердець великою ідеєю української суверенної соборної держави.

На превеликий жаль, цей найсприятливіший момент – захоплення в свої руки столиці – що міг справді принести загальну перемогу українському народові, втрачено. Проте день 31 серпня 1919 року, коли з"єднані сили Придніпрянської і Галицької Армії завершили переможно свій визвольний похід на золотоверхий Київ і здобули столицю України, проганяючи спільними силами наїздника, цей день залишився в українському народі, як " свято свого соборного, збройного чину ."

Ми, українці, особливо молодше покоління, виховані на бойових традиціях визвольних змагань своїх батьків, не схильні до сентиментальности і мрійних споминів. Ми, згадуючи полеглих, шануємо великі традиції реальною боротьбою. Ця боротьба трясе нині Карпатами і гомонить аж на Кавказі.

" Старих будівників новий нащадок
У білий мармур сходів і площадок
Оздобить кожний прияр і бескет.

Зламає будівельний трафарет,
Безтильних років сороміщний спадок,
Злетить над городом на крилах гадок
І вроду - бранку визволить з тенет.

Так ми сподіваємося, ми віримо, ми знаємо, що Вони, старих вояків і будівників нові українські нащадки, визволять Україну - бранку з кривавих тенет.

Леонід ПОЛТАВА.

КАПІТАН.

Чом не спиняться люди ?
Чом не падають мури ?
Чом ти, земле моя, вогнем не гориш ?
Це ж сьогодні,
Й навіки,
Кров"ю Петлюри
Підпливає байдужий Париж !
Ні, не сім куль влучало в нього -
Сотня чорних гармат із бійниць Кремля...
В груди,
В серце найбільшого стернового
Українського корабля.
Пролунало - і зникло.
І не сталося смерти...
Тільки траурний прапор
Піднявся в блакить.
Слава тому,
Хто ніколи не може умерти,
Хто народжений землю свою воскресить !
Непорушно стоїть сувора залога.
Пада дзвінко команда:
- На Схід - шрапнель !
В кораблі загули
Не машини - а гнів і тривога
Молодого народу
Далеких земель,
Не спиняйтеся, люди,
Не падайте, мури,
Тільки ти, віще сонце,
Бий вулканом згори ! -
Це сьогодні виводить
Капітан Петлюра
У похід на Одесу
Бойові крейсери !

-о-о-о-о-о-о-о-о-о-о

Степан Підкова.

ПРО "СУМ" БЕЗ СУМУ.

/ Гуморескa. /

СУМ - це те, що має двояке поняття. А саме:

СУМ - це не є сум. І сум це не є СУМ.

З цього не робіть висновку, що немає СУМ-у.

Ну, як вам пояснити ? Припустимо, що ви песимістично дивитесь на життя, на свою дружину, на все...

Це один сум. А другий СУМ - це

СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: життєдайна, твереза, що ніколи не сумує.

СУМ об'єднує хлопців і дівчат від 16 р. до...

Припускаємо до... 60 років !

А коли дід Карпо примірои має 70 літ ?... Той дід, що своєю обвітреною бородою двічі копаного м'яча у ворожі ворота загнав. Хіба він не має права бути СУМ-івцем ? Ану попробуйте йому відмовити ! Та він від гіркої образи може поголити бороду, застрайкувати і нехай тоді копаний м'яч куди гавгодно...

Або тітка Горпина у рясній спідниці минулого тижня після комісії, як вийшла на сцену, як війнула " гопака " рясною спідницею аж в очах замакітрилось...

Попробуйте сказати, що вона стара !.. Кінець тоді усьому ! А особливо вам. І то такий " кінець" дістанеться, що ви не знатимите куди подітися...

Отже до СУМ-у мають право належати всі... хто від комірця і нижче почуває в себі 18 років.

Друге:

До СУМ-у сумні не приймаються !

Третє:

Молодь мусить орієнтуватися на власні сили. Орієнтуватися треба в міру і знати як

Припустимо, що ви у чомусь переконуєте свого сусіду. А він жестикулюючи руками заперечує і не погоджується з вами. Тоді ви за допомогою руханки починаєте лагідно переконувати його на кулаках...

Таку " орієнтацію " на " власні сили " ми відкидаємо! Бо вони дають сумні наслідки.

А ми за веселі й здорові. Наприклад:

Прищеплювати в собі любов до батьківщини !

Виховувати національну свідомість !

Дбати про рідну мову !

Але не так дбати , як ота, що:

Бонжур !.. Іх тебе чекала, варум ти не прийшов ?

Або:

Айн момент.. іх піду нах гаузе шуге взую...

А також:

Гартувати в собі здоровий дух і тіло !

Бо без " духу " тіло мартве, а без тіла невтримається " дух"! Коли у вас є "тіло" й " дух ", дбайте про свою зовнішність !

Попереджуємо:

" Дбати" треба не олівцем, не фарбою і не шмаровидлом до шмаровидлом до уст, ні ! А:

Руханками, іграми, плаванням !

Щоб не виснажитись розумово, насичуйтесь духовно читайте все і зокрема " Авангард ".

Отож:

Чужому научайтесь
Свого не цурайтесь
Тоді Ви без суму і сумніву будете справжні - СУМ-івці.

- - - - - -

ФРАК НАПОЛЕОНА.

/ Гумореска./

Одного разу до нашого табору привезли повну машину речей. Дивлюся:

А біля комори лаються, сперечаються і свій свого б'є.

Пішов і я навпростець... У когось попід рукою протиснувся у когось поміж ногами проліз - і витиснувся аж до дверей. І що ж ви думаєте ?

Дісталися мені куценькі штанята - по коліна не дістають. А видавала якась жінка в уніформі і в окулярах. Може ті окуляри і зменшували мене в іі чотирьох очах і я видавався карликом? А хто його знає ?

Але що робити ? Взяв я оті штанці і думаю:

- Запишуся в пластуни...

А вдома мене дружина ледво з бараку не вигнала.

- Що ти, здурів на старість, чи що ? Пластунам довгі дісталися, а тобі такі куценькі !... Та це ж сміховисько !.. Ти старий дідько, не пнись наперед, а середини тримайся.!.Завжди щось краще припаде...

На другий раз я так і зробив - середини тримався.

Таборяни піджаки, штани несли, а мені чомусь бандаж із двома хвостиками дістався !

Регочуть з мене жінки:

- Що, пане Підкова, і ви завагітніли ?...

Приніс я додому бандаж і до дружини:

- На жіночко - середини тримався !..

Боже мій !.. Як побачила вона той бандаж, як не кинеться на мене, наче давун на кроленя...

- Та що ти, з розуму звихнув !... Сам собі почепи !.. Геть з очей моіх, щоб я тебе і не бачила !..

Повірите, люди добрі, так мені гірко на душі стало, наче світ клином зійшовся.

А вона мені своєі:

- В хвості треба стояти ! Заднім черевики дісталися, а тобі бандаж !..

Ну, думаю, тепер останнім піду... Кажуть: останнім завжди щось краще припадає...

І діждався ще раз тоі слушноі нагоди.

Привезли щось до комори і люди знову почали товпитися, лаятися, й очима один одного гризти... А я ходжу собі - хочби ще !

Думаю:

- Розбирайте ' барахло ', а мені річ дістанеться !

Люди несли білизну, верхню одіж, сорочки... Нарешті всі розійшлися і до комори зайшов я останній. Дивлюся я - хоч і дивитися вже ні нашо було, коли це раптом моі очі побачили в куточку щось таке чорне.. А та сама жінка в уніформі й каже до мене:

- Бітте, бітте...

Взяв я оте ' бітте ': а то були циліндер і фрак.

Що робити ? Не вертатися без нічого додому ?

Натяг я на себе фрак, дивлюся - добре сидить, наче хтось на мене й шив і циліндер на голові не гірший, як у Чемберлена.

І не скидаючи тих дарунків, пішов я до себе, а за мною зграя дітвори... Регочуться!..

Дружина, як побачила мене, що я у фраці і в циліндрі - спочатку не впізнала. Гадала, що це якийсь сажотрус приблудився. А потім впізнала. І то по симпатичній родимці на щоці.

А як впізнала - гадав, що на мене люфтторпеда впала.

-Геть із хати !.. Іди, щоб я тебе більше не бачила !.. Геть з табору зовсім ! І не кажи, що я в тебе жінка була !

І я пішов... Куди і сам не знаю. Довго блукав поза табором. А на дворі сизі присмерки згусли. Коли чую: десь музика грає. Згадав, що то в таборовій світлиці забава. Пішов і я.

Зайшов і циліндрі, у фраці, наче з Лондону прибув.

Як побачили мене - музика враз змовкла, регіт вибух...

А я хоча б що...

Вийшов на сцену і почав:

-'Панове українці !.. Як бачите, це на мені третій фрак Наполеона Бонапарта... Колись у цьому фраці він промовив: ' Пошкреби доброго москаля - татарин вигляне ! ' Цей фрак історичний. Він лежав у мюнхенському музеї з 1812 року... Потім попав на розподільник, з розподільника до УНРРА, з УНРРА до нашого табору, в таборі мені на плечі... Колись у ньому ходив Наполеон Бонапарте, тепер я '. Зважте на це !..

І почав ... і почав...

Дивлюся я, а в світлиці враз набилося повнісінько людей: молодь, діди. Навіть баба Калина, яка ніколи не ходила на забави - і вона спокусилася. Перехрестилася перед порогом і виросла у мене перед очима.

-Панове !.. Хоч, як мені не боляче, але цей фрак я не пошкодую розіграти в лотерею. Хто витягне квиток з написом ' Фрак Наполеона ", той за одну марку може виграти цінну історичну річ. Згода ?

. - З-г-о-д-а ! - кинули всі в один голос.

А я продовжував :

- Цей фрак має чотирнадцять історичних кешень, ось дивіться: ззаду -чотири... - і почав вивертати на зовні.

Коли це шось зашерудiло паперове... Дивлюся аж воно 300 марок!

Зрадів я і в голос:

- Панове, перепрошую !.. Лотерея відкладається на непевний час.. і стрімголов - додому.

- Дивися, жіночко,що я у фраці знайшов !

А вона така враз стала, наче на дурняк цілу шоколяду з'їла.

- Бач, котику... я ж казала тобі, у хвості стій - і достоявся... Завжди жіночку слухай... А то, що я трішки покричала на тебе, то просто так.... характер твій перевіряла...

x x x x   x x x x

x x x

x x

В. Шпанівська.

ІНТИМНЕ В ЖИТТІ МОЛОДІ.

Я хочу звернути увагу молоді на те, що чи найбільше хвилює наше громадянство, на те, до чого нібито ніхто не мае права втручатися - на особисте життя молоді і саме на інтимну сторінку його: на взаемовідносини молоді обох статей.

Умовини нашого таборового життя, велика кількість хлопців і дівчат в ньому, можливість часто зустрічатися - викликають таке природне для кожного юнака і юначки почуття - любов.

Молодь наша / особливо дівчата /, що так давно, ще з останніх хвилин прощання з мамою і своіми рідними, не чула теплого слова, не відчувала ласки, з усією жагою, але часто сліпо піддається тому почуттю. Дівчина вірить у щирість того, хто перший пригорнувся до неі. Вона не думае про те, що буде завтра, живе лише нинішним днем. За дуже короткий час ті молоді люди зближаються так, що переходять межі, і.... тут уже початок кінця іх найсвятіших почувань !

Майже завше першим спохвачується хлопець: він перший відчувае в собі той холод, що дае змогу йому критично поставитися не до себе, на жаль, а до тіеі, що дозволила йому так наблизитися, то тіеі, що для неі він став тепер ще ближчим, ще дорожчим. Він уже в душі засуджуе іі за такий крок, завтра він буде цинічно сміятися з неі перед своіми товаришами, пишаючись своею перемогою, а через деякий час вже його бачимо з іншою. Що легко здобуте, те дешево цiниться !

Дівчина, звичайно, тяжко переносить перше свое розчарування. Але для сильних, витриманих натур такі події е наукою на все життя: при другій зустрічі вони обережні і розсудливі, розум уже бере верх над серцем. В більшости ж, коли межу перейдено, дівчині нічого вже більше губити, і вона починае також легковажно триматися з другим , третім і т.д. Виробляється байдужість, поверховність у всьому, дівчина вже не рахується з тим, як дивляться на неі люди, не думае про свое здоров"я, про свое призначення жінки-матері, про свое становище в суспільстві. При такій легковажності годі говорити про любов, як про природне, чисте почуття, що облагороджуе людину, дае іі натхнення, творчу енергію, приносить і за найтяжчих матеріяльних умов радість життя.

Звичайно у кожної пари юнаків і юначок це почуття розвиваеться своерідно, із своіми особливостями, залежно від вдачі кожноі з них, обставин, впливу батьків, чи товаришів, залежно від поглядів на життя / часто неусталених, хибних /.Тому не можна до всіх поставити однакові вимоги, спрямувати це почуття по одному річищу.

Можна сказати лише одне: найміцніше, найчистіше, найтриваліше це почуття тоді, коли воно виростае із взаемин товариських, з почуття дружби, основаної на глибокій пошані одного до другого. Лише за таких умов не будуть перейдені передчасно межі у взаемовідносинах. Лише за таких умов е час і можливість глибше пізнати один одного, пізнати вдачу, характер, погляди на життя. Лише за таких умов е можливість виробити і зміцнити спільні духові інтереси, спільні ідеали і створити повноцінне подружжя, чи своечасно,делікатно, не ображаючи один одного розійтися / при наявности розбіжностей/, залишивши добрі спогади про свое чисте почуття.

Любов – особиста справа двох людей, ніхто не має права втручатися в їх взаємини. Але людство віками виробило і узаконило певні вимоги: оформити ці взаємини, взяти шлюб – одверто, за певними традиціями, прилюдно заявити про свої наміри йти в житті спільним шляхом, продовжуючи рід людський.

Це 'обмеження' і ніби втручування сторонніх в особисте життя двох людей має глибоке моральне значіння – це те, що мусить стримувати легковажність молоді у своїх взаємовідносинах. Це те, що накладає і закріплює моральну відповідальність одного перед другим, перед громадськістю і перед цілим народом.

x x x x-x-x-x-x x x x

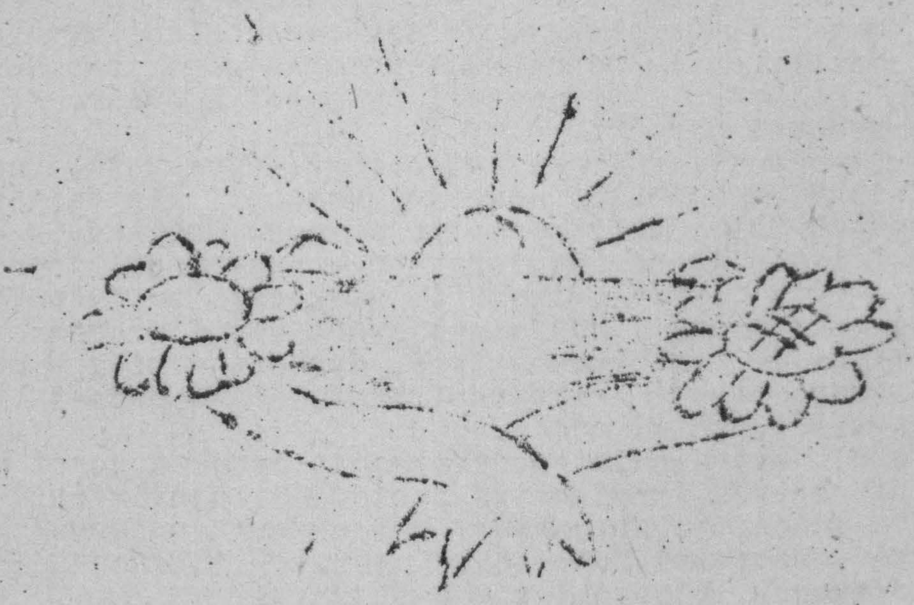

КОНФЕРЕНЦІЯ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ.

Старий чужинецький Авгсбург не знав, що йому судилося бути місцем такого молодого запалу і такої великої надії. Сюди з усіх кінців з'їхався цвіт української молоді - членів СУМ-у - на свою першу історичну конференцію. Історичну, бо справді це буде записано в історію національно-визвольного руху української молоді, що в умовинах еміграції відновити діяльність СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ, як органічне продовження діяльности СУМ-у створеного на Україні.

Заля конференції гомонить молодечими гомоном. Сюди з'їхалися делегати і численні гості. Немов живі, з портретів промінюють своїми світлими поглядами Головний Отаман Симон Петлюра і полковник Евген Коновалець. А довкола льозунги, гасла, квіти...

Голова Центрального Організаційного Бюро СУМ-у під бурхливі оплески відкриває Конференцію.

- Ми, українська еміграційна молодь - говорить він - зібралися сюди на цю І-шу Конференцію, щоб цим організаційно започаткувати відновлення діяльности СУМ-у, створеного ще Спілкою Визволення України на рідних землях, як авангарду цілої української молоді, що ставить своїм основним завданням непохитно боротися за здобуття Української Суверенної Соборної Держави.

Гримлять хвальні оплески.

Конференція обирає свої керівні органи - президію, секретаріят, редакційну комісію. До почесної президії під загальне схвалення делегатів Конференції обирають старших побратимів - учасників минулої і теперішньої національно - визвольної боротьби. А тим часом з усіх кінців еміграції надходять на ім'я Конференції СУМ-у привітання і поздоровлення: вітає і благословить молодіжну Конференцію Архиєпископ Ігор, бажають успіху в роботі Конференції знані старші військові чини, поздоровляють громадські організації і окремі особи.

Після цього Конференція приступила до своєї ділової роботи.

На трибуні знаний український професор і досвідчений педагог. Він виголошує доповідь, присвячену завданням української молоді в перспективі визвольної боротьби. З великою і непослабною увагою вислухує молодь цікаві і глибокі думки.

- Український народ - говорить професор,-здобуде собі волю і буде ковалем своєї долі, позбувшись колоніяльної залежності, лише в Українській Суверенній Соборній Державі.

Який же шлях до здобуття такої держави ?

Цей шлях - говорить професор - є тільки через національно-визвольну революцію, а вирішальним чинником до цього є власні революційні сили - українські народні маси, які спільно з іншими народами здобудуть свої незалежні держави.

В зв"язку з тим професор вбачає і основне завдання української молоді - віддати всі свої сили народові у його національно-визвольній боротьбі за здобуття Української Суверенної Соборної Держави.

- Молодь, яка перебуває на чужині - говорить доповідач - мусить мати основну заповідь: ' Все те добре, що є добрим для блага і розвитку українського народу; все те зле, що цю силу і розвиток послаблює".

Зупиняючися на деяких негативних сторонах еміграційного життя, професор звертає увагу на рішучу боротьбу проти всяких спроб поділу українців за колишньою їхньою державною приналежністю, кваліфікуючи такі спроби, як ворожі прояви і провокацію. Разом з тим доповідач говорить про нещадну боротьбу і серед молоді і серед старшого громадянства проти всіляких спроб обмеженого хуторянства і провінціялізму, закликаючи українську молодь до підготови її в конкретних і ділових формах на службу національно - визвольній боротьбі за здобуття і за кріплення Української Суверенної Соборної Держави.

Велика і змістова доповідь професора знаходить широкий відгук і загальне одностайне схвалення усіх делегатів Конференції СУМ-у.

Далі на трибуну виходить відомий полковник, учасник національно-визвольної боротьби 1917-20 рр., який в цікавій і захоплюючій формі малює незабутні сторінки боротьби української молоді і всього українського народу в історичному аспекті.

Після жвавих дебатів делегатів Конференції та інформацій мандатної комісії, з доповідю про внутрішньо-організаційні питання [illegible] виступає Голова Центрального Організаційного Бюро Спілки Української Молоді.

У своїй доповіді Голова Центрального Організаційного Бюро розповідає про велику і почесну працю, зроблену за короткий відтинок часу, щоб відновити і створити в умовах еміграції Спілку Української Молоді.

Заходи та ініціятива Центрального Організаційного Бюро -говорить він знайшли гарячий і діловий відгук серед всієї еміграційної української молоді. Майже всюду по головних українських таборах організувала і організує осередки СУМ-у, стаючи на шлях активної і організованої національно-визвольної боротьби.

Про конечну потребу відновлення Спілки Української Молоді та її діяльність висловлюються всі промовці, які виступають у дебатах по доповідях.

У резолюціях Конференція повністю схвалює ідейно- політичну та організаційну діяльність Центрального Організаційного Бюро, яке вклало багато праці для створення в умовах еміграції СУМ-у, що є відновленням СУМ-у, створеного Спілкою Визволення України.

Конференція схвалює в основному вироблений Центральним Організаційним Бюро проект статуту СУМ-у і доручає подати його на Конгрес СУМ-у для остаточного затвердження.

Конференція також розв'язує та схвалює конкретні рішення про ряд організаційних питань, зобов'язуючи Центральний Комітет СУМ-у виготовити на основі цих рішень плян підготовки Української молоді на службу національно-визвольним змаганням та боротьбу за Українську Суверенну Соборну Державу.

Лунають звуки національнго гимну, - всі делегати встають та співають " Ще не вмерла Україна ".

На цьому Конференція Спілки Української Молоді закінчує свою роботу.

-o-o-o-o-o-o-o-o-

ВСЕ ТЕ ДОБРЕ, ЩО Є ДОБРИМ ДЛЯ БЛАГА І РОЗВИТКУ УКРАІНСЬКОГО НАРОДУ.

/ Резолюція на доповіді виголошені на І-ій Конференціі СУМ-у./

Вислухавши доповідь ' Завдання украінськоі молоді в перспективі визвольноі боротьби' та " Украінська молодь в історичному аспекті І-ша Конференція СУМ-у на американській окупаційній зоні стверджує:

1. Украінський нарід здобуде собі волю, позбувшися колоніяльноі залежности - від большевицькоі імперіі - СССР -, лише в Украінській Самостійній Соборній Державі.
2. Шлях до здобуття УССД є через національно-визвольну Революцію, як ідейно-визвольний політичний процес, спрямований до звільнення украінського народу, впорядкування та закріплення здобутоі держави, господарем якоі буде украінський нарід.
3. Вирішальним чинником у здобутті УССД є власні революційні сили - украінські народні маси -, які спільно з іншими поневоленими большевизмом народами та загроженими від нього поваллять східню тюрму народів, а на руінах іі збудують свої незалежні держави. Зовнішні політичні сили можуть лише сприяти національно-визвольній революціі народів на сході Европи.
4. Відповідньо до цього украінська молодь на чужині ставить перед собою такі завдання:
   а/ віддати всі свої сили на здобуття Украінськоі Держави, яка є понад клясами і партіями;
   б/ в своій діяльності виходити з завдань революційних, національно - визвольних політичних сил, які діють на Украіні і всіяко допомагати тим силам, а у відповідний час стати пліч-о-пліч з ними до боротьби проти окупанта Украінськоі Держави за здобуття волі украінському народові.
5. Перебуваючи на чужині, керуватися лише добром украінськоі націі. Основною заповіддю украінськоі молоді є: " Все те добре, що є добрим для блага і розвитку украінського народу".
6. Повести рішучу боротьбу проти всіляких спроб поділу украінців за колишньою іхньою державною приналежністю, кваліфікувати такі спроби, як ворожу большевицьку провокацію. Рішуче поборювати, як серед молоді, так і старшого громадянства всякі прояви обмеженого хуторянства чи провінціялізму.
7. Включити всю украніську молодь до підготовки іі на службу національно - визвольним завданням по закріпленню Украінськоі Держави. Вся украінська молодь готується до вирішального змагу і закріплення здобутків національно - визвольноі революціі.
8. Зобов"язати Центральне Організаційне Бюро СУМ протягом двох тижнів виготовити план цієі підготовки і стежити за проведенням його в місцевих осередках.

РЕЗОЛЮЦІЯ НА ДОПОВІДЬ ГОЛОВИ ЦЕНТРАЛЬНОГО ОРГАНІЗАЦІЙНОГО БЮРА СУМ- у.

Вислухавши доповідь голови Центрального Організаційного Бюро СУМу - про " Внутрішньо орнагізаційні питання " І-ша Конференція СУМ-у ухвалює :

1. Повністю схвалити ідейо- політичну і організаційну діяльність Центрального Організаційного Бюра по створенню в умовах еміграції Спілки Української Молоді, яка є відновленням і органічним продовженням діяльности СУМ-у, створеного Спілкою Визволення України.
2. СУМ - це авнгард цілої української молоді, головним завданням якого є боротьба за здобуття Української Держави понад клясами і партіями.
3. Схвалити в основному вироблений Центральним Організаційним Бюро проект статуту СУМ-у і доручити подати його на 1-ий Конгрес СУМ-у для остаточного затвердження.
4. І-ша Конференція СУМ-у покликує до життя Центральний Комітет Спілки Української Молоді - найвищий свій центральний керівний орган.
5. В міжчасі від І-ої Конференції і наступним І-им Конгресом СУМ-у Центральний Комітет мусить керуватися в своїй праці ухвалами І-ої Конференції та проектом статуту СУМ-у.
6. Зобов"язати Центральний Комітет до І-го Конгресу СУМ-у створити по всіх українських таборах осередки СУМ-у, залучивши до них якнайширші кола молоді.
7. Доручити Центральному Комітетові якнайскоріше налагодити зв"язки з молодечими організаціями на англійській та французькій окупаційній зонах з метою поширення там діяльности СУМ-у.
8. Зобов'язати Центральний Комітет розпочати і налагодити видання молодечого громадянсько - виховного та літературно - мистецького журналу, як органу Централі СУМ-у.
9. Доручити Центральному Комітетові оголосити серед українських письменників, поетів, художників і композиторів всіх західніх окупаційних зон конкурс на створення тексту і музики бойового маршу Української Молоді та емблеми СУМ-у.
10. Доручити Центральному Комітетові подбати про виготовлення членських квитків та значків для членів СУМ-у.

ХРОНІКА

ХРОНІКА СУМ-у

Ще 1о червня 1946 року було організовано осередок СУМ-у в Аугсбурзі. Це перша організація СУМ-у на американській зоні. Зразу сумівці взялися до енергічної роботи: побудовалита обладнали домівку, організували навчання і практичну їзду на автомашинах / вантажній та особовій /. Це дало конкретні наслідки: в сумівській домівці молодь завжди має змогу прочитати газету та журнал, а на шоферських курсах багато юнаків опанувало автосправу.

Крім того, СУМ організував струнний оркестр, що обслуговує табір та футбольну команду, що не раз брала першість у змаганнях.

x x x x x

З кінцем літа в таборі Нойбаєрн організовано осередок СУМ-у. Ідея створення такої організації дуже захопила молодь. Уже в перші дні до СУМ-у подали заяви 45 хлопців та дівчат.

Заходами СУМ-у в таборі відбулися три вечори, присвячені участі молоді в національно- громадському житті. 21 листопада СУМ організував у таборі вечір пам'яти героїв Базару.

Перед кожним сумівцем поставлено завдання вивчити одну з іноземних мов, набути фах та дбати про загально-освітне вишколення.

x x x x x

В Гайденау / англійська зона/ - один з найбільших осередків СУМ-у, що налічує понад 2оо членів. Осередок має добре обладнену домівку, де сумівці провадять систематичну плянову роботу. Зокрема, дуже добре поставлено вивчення українознавства: для початкуючих і для тих / підвищену та високу групи/, які уже мають підготовку. Багато сумівців вивчають мотоцикл, відвідують народній університет та курси іноземних мов.

x x x x x

В Ротенбурзькій області працюють чотири осередки СУМ-у: в Оберндценн / голова Ради п. Роман Форчук/, Дінкельсбігль /п. Василь Колосюк/ Ройтерсайх / п. Ярослав Росоха/ та Ерланген. За ініціятивою осередків СУМ-у було підготовлено і проведено по таборах свято "Першого Листопада ". В Оберндценн СУМ при співучасті спортового товариства "Дністер" організував свято " Привіт рідній землі ". Особливо багато енергії та ініціятиви вкладає в роботу СУМ-у культурно-освітний референт п. Лапа -довній член сумівської організації.

x x x x x

Діяльну участь СУМ-у в громадському житті помітно в таборі Дюссельдорф / англійська зона /. В осередок вже принято 85 хлопців і дівчат. При Раді організовано відділи: культурно-освітний, спортовий та жіночий. Почали працювати гуртки: українознавства та для неписьменних. Аматорський гурток підготовляє до вистави " Наталку Полтавку". Хористи-сумівці вивчають українські народні пісні.

x x x x x

Осередок СУМ-у створено в польському таборі Мюльгайм / англійська зона/, де живуть українці. В перший же день надійшло 8о заяв від охочих вступити до СУМ-у.

x x x x x

В таборі [illegible] / англійська зона/ молодь охоче працює лавах СУМ-у. Для керівництва роботи обрано Раду осередку та контролну комісію.

x x x x x

У невеликому таборі Фельберт в перший день створення осередку надійшло 24 заяви від бажаючих вступити до СУМ-у.

-о-о-о-о-о-о-

В ЦЕНТРАЛЬНОМУ КОМІТЕТОВІ СУМ-у.

ЦК СУМ-у затвердив емблему СУМ-у. Прийнятий проект емблами артиста-маляра Добролежа.

Незабаром ЦК СУМ-у буде видавати членські квитки членам СУМ-у.

3 Замовлений нагрудний знак - емблема СУМ-у, яка буде виготовлена із бронзи, що не оксидується. Її дістануть лише члени організації СУМ-у.

Осередки, які вчасно не надішлють до ЦК СУМ-у своїх звітів про персональний стан членства, не зможуть вчасно дістати членських квитків та нагрудних СУМ-івських знаків.

Адреса СУМ-у : Мюнхен, Дахауерштрассе 9/II.

-о-о-о-о-о-о-о-о-о-

2-3

АВАНҐАРД

АВАНҐАРД

ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНГО КОМІТЕТУ
СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ /СУМ/

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
НА ЕМІГРАЦІЇ.

№ 2-3

СІЧЕНЬ - БЕРЕЗЕНЬ

МЮНХЕН

ЗМІСТ

I. М. Сердюк. . До завдань СУМ.-у.

4. Юрий Клен. . Шайтан /з поеми попід імперій/.

4. Євген Орловський. . Молодь - Авангард у Боротьбі.

7. Г. Васьківський. . Нагорода. /Уривок продовження
повісти-хроніки "До грунту",
надрукованої I9II року/.

20. Петро Карпенко-Криниця. . Вагони /З цикю "Повстанці"/

20. Ол. Степовий. . Звичаї-Скарб Українського Народу.

23. М. Іванюк . Співець Українських Визвольних змагань.

3I. Петро Карпенко-Криниця. . Відступ.

32. Степан Підкова. . Женитися треба вміючи.
/Гумореска/.

33. Сотник Ів. Юрченко. . Знами наш отаман!

36? Марія Туркало. . Цікаві рядки.
Кладовища ідей.

37. . . . Хроніка СУМ-у.

М. Сердюк.

До завдань СУМу.

Заснований на еміграції СУМ свідомо перейняв, овіяні славою, традиції одноіменної організації, що діяла і боролася з окупантом на рідних землях. Продовження діяльности героїчного СУМ-у зазнало незначних змін, викликаних специфічними умовами нашої вигнанщини, відмінних від попередніх часів легендарної боротьби.

Які ж завдання ставить перед собою СУМ тепер?

Насамперед, відірвати нашу молодь від різних деморалізуючих впливів емігрантського життя, поточеного гробаком розпаду, наповнити молоді душі вселюдськими чеснотами, виплеканими на ґрунті славних українських традицій, виховати свідомих патріотів, здатних вибороти Українську Самостійну Соборну Державу і бути гідними будівниками її.

СУМ- не каста, замкнена в собі, не політична партія з обмеженим колом своїх дій, закованих в холодну крицю вузьких обов"язків. СУМ - понадклясова та понадпартійна організація молоді. Це, звичайно, не значить, що СУМ - безідейна збірнота, яка не знає чого вона хоче, до чого прагне, за що змагається. Навпаки, СУМ-івська організація з вирізбленою ясністю накреслила свою тверду програму, що її послідовно і неухильно проводить у життя. Передусім - це виховні завдання. Опановуючи багату спадщину культурних надбань українського народу, СУМ-івська молодь готує себе до творчої праці та героїчного чину для добра свого народу. Тому виховання нашої молоді має бути побудоване на трьох основних засадах: через свій нарід, зі своїм народом і для свого народа.

Як масова громадсько-виховна організація СУМ не обмежує себе фаховим чи загально-освітнім вишколом в чотирьох шкільних стінах, а ставить далеко ширші завдання: через українську спільноту набути того, чого самій школі не під силу дати - гарт духу, силу до чину та всі позитивні чесноти й знання конструктивного патріота своєї батьківщини. Тут маємо на увазі повнокровне громадське життя, науку і культуру, літературу і мистецтво, тобто всі найрізноманітніші прояви діяльности, де виховується людина.

Але випливає питання: чи має молодь безкритично, пасивно сприймати всі ці різнорідні впливи на неї? Ні. Нашим обов"язком є допомогти їй виробляти здібности до критичної аналізи, виходячи із принципової засади добра і розвитку українського народу, підкоряючи цьому дрібничково-егоїстичні та другорядні інтереси. Шкідливі впливи, незалежно від їх джерел та форм молодь, організована в СУМ-і, нещадно поборює всіма поступними формами в межах норм загально-прийнятої етики.

Чого варта соціяльна спільнота, відірвана від духових інтересів свого народу? Така спільнота втрачає будь яку вартість та значення для народу, з якого вона вийшла. Тим більше ми, українські емігранти, які територіяльно далеко відкинуті від своєї батьківщини, не сміємо тут, на чужині, жити не спільними інтересами свого народу, який в боротьбі з окупантом стікає кров"ю за здійснення ідеалів Самостійної Соборної Української Держави. Еміграційна молодь СУМ-у в гармонійній співпраці з старшим поколінням не лише не рве органічного зв"язку із своїм титанічним народом, а все частіше повертає свій зір на теріторіяльно далеку, зате духово близьку й дорогу їй батьківщину, що в затяжній боротьбі не склала своєї зброї перед найдеспотичнішим загарбником. Тому наше гасло: молодь, рівняйся не на чужі заокеанські терени, а на землю своїх батьків!

Яку молодь має виплекати СУМ для свого народу? Молодь свідому завдань українського народу, готову до практичного здійснення їх у житті. А завдання народу ясні і виразні: через національно-визвольну революцію, орієнтуючись на власні сили свого народу, вибороти Українську Самостійну С[illegible]цьку державу, а здобувши, закріпити та розбудувати її. Для цього нам треба так організувати опанування основ українознавства, щоб молодь всім серцем прийшла до усвідомлення великої і почесної ролі українського народу майбутніх національно-визвольних змаганнях, покладених на нього Богом та історією. Ставлячи такі завдання, ми не відкидаємо і не ігноруємо культурних надбань інших прогресивних народів, а навпаки, ми за те, щоб молодь опанувала всі цінні надбання світової скарбниці культури та цивілізації. Проте, говорячи так, ми за певну систематику освіти та самоосвіти СУМ-івця. Не сміє наша молодь не прагнути досконало знати свої і співучої мови, літератури та історії свого народу, його великої культури та мистецтва.

Ми свідомо ставимо наголос на засвоєнні українознавчого циклу. Коротше: ми за виховання повноцінного українського патріота, здатного за всіх умов і обставин боронити інтереси та пильнувати честь свого народу.

СУМ-івець наполегливо і систематично навчається і виховується в своїй організації, прагнучи стати свідомою одиницею великої збірноти, для того щоб бути активно-діючим громадянином в суспільно-політичному житті української спільноти. Член СУМ-у чутливо сприймає всі прояви соціяльного середовища, в якому він перебуває та активно реагує на них: позитивні - підтримує надає їм максимально-потрібного чину, а негативні - енергійно поборює.

Байдужий СУМ-івець, який не бере активної участи в своїй організації та пасивно ставиться до участи в громадсько-політичному житті суспільства, - є неповноцінний член СУМ-івської організації, тим більше, коли він має в собі всі данні бути творчою та енергійною одиницею. С таким членом СУМ-у керівництво осередку ближче ознайомлюється та допомагає усунути перешкоди до його активізації.

Отже постійне та глибоке вивчення інтересів і особистостей кожного члена осередку є невідкладним завданням керівників місцевих осередків. Знайти кожному місце праці за його здібностями та бажанням,- запорука успіху роботи осередку, бо найменша праця, виконана з любов"ю та умінням дає чудові творчі наслідки.

Українська молодь в своїй більшості - прекрасна! Вона морально здорова, енергійно творча, здатна до сміливого чину! Але вона і вибагливо критична, тому будь чим, архаїчна-примітивним її не захопиш і за собою не поведеш. Молодь прагне великого! І це СУМ мусить їй дати!

Ми не знаємо нездалих осередків та нездалих СУМ-івців. Зате скільки бездарних організаторів та нікчемних керівників, яким нібито постійно всі перешкоджають! Вони все звалюють на інших, тільки не на себе.

Тим-то не той добрий голова або Комітет осередку, що сам усе за всіх виконує, а той, що уміє спланувати та рівномірно розподілити працю між усіма членами своєї організації. Від керівництва осередку залежить коли не все, то, принаймі, 50% успіху всієї праці осередку. Через це до вибору свого керівника слід підходити з особливою дбайливістю. Особа безвольна, безпринципова, яка не знає чого вона хоче і до чого йде,- ніколи не зможе бути конструктивно-творчою одиницею, організатором молоді. Зате, принципова людина з творчими якостями та організаторськими здібностями принесе значну користь суспільству, де б вона не була та яку б функціональну ділянку роботи не виконувала. Такий тип працівника нам і потрібний, бо лише він, прийнявши всією своєю суттю безсмертні ідеїСУМ-у, піднесе їх на прапори та з ними піде в бій, захопивши силою свого прикладу всю СУМ-івську молодь.

Отже, від якости керівника, комплексу його здібности залежить успіх справи. Не допоможуть не блискучі пляни, ні захоплюючі програми та інструкції, ні правильники та дороговкази, коли за добру справу взявся бездара.

Чи кожний із старої генерації може виховувати нашу молодь?

Так, може й мусить! Наша молодь шанує і поважає старших, а тому радо прийме добру пораду, батьківське піклування, коли виховате ці ніколи не сплямили чести українського народу яничарством, наклепами на українців перед чужинцями та не топтали в багні прапори національно-визвольної боротьби, освячені кров"ю кращих синів свого народу. Чисту справу можна творити лише чистими руками, тому ключі до сердець молоді ми радо віддаємо тим, життя яких може бути взірцем для неї.

З цим критерієм ми підходимо і до справи добору керівників українознавства, які мають сіяти чисті зерна знань, поєднані з виховними мотивами.

На жаль, не скрізь і не всі осередки СУМ-у усвідомили собі програмові завдання своєї організації. Деякі з них пішли полінії найменшого упору - шляхом старої просвітянщини. В цьому й полягає основна причина кволого жевріння поодиноких осередків. Вони забули основне гасло СУМ-у, проголошене одноіменною організацією ще на рідних землях та повністю прийнятого нами: "СУМ - це українська самостійницька ідея в наступі! СУМ - носій штурмуючих концепцій національноїсуверенности!"

Це значить, СУМ-івський осередок поряд виховної та освітньої праці серед свого членства бере активну участь на всіх ділянках політичної та громадсько-корисної роботи. Кожна добра ініціятива, від кого б вона не виходила, коли вона несе в собі добро українській спільноті, мусить бути підтримана СУМ-івцями і доведена до успішного кінця. Там, де іншим об"єднанням не під силу зробити громадсько-корисної праці, СУМ настирливо і витривало поборює всі перешкоди та з честю приходить до бажаних результатів, не шукаючи а ні матеріяльної користі, а ні будь-якої винагороди. СУМ може і мусить стати бажаною улюбленою не лише молоді, а всього українського громадянства!

Отже, до наполегливої сестиматичної праці СУМ-у на всіх його почесних ділянках!

До творчого чину!

До смілливих дерзань!

Юрий Клен.

ШАЙТАН

/З ПОЕМИ ПОПІЛ ІМПЕРІЙ/.

Над краєм велетень-кажан
повис на крилах нерухомих,
і ледве чути крил тих помах,
і кажуть люди: то щайтан.
Здається, вітир горовий
Ворушить крила ті помалу.
Від них,немовби з піддувала,
струмує холод крижаний.
Все обертаючи на лід,
він цвіт вишень і кров морозить,
і смерті, сині, мов стрекози,
від квіту пурхають на квіт.
Мов смок, затягує він цвіт
У те своє закляте коло,
Що закрутилось, мов колода,
І повертає нешліт.
Коли хто тут чи там зникає,
то затягли його до гавр;
кажан ті жертви пожерає,
страшний, як давнійміnотавр.
Та вже скермовує вітрило
своє до берига Тезей,
де в пазурях нечиста сила
затисла горній пух людий.

+++

ЄВГЕН ОРЛОВСЬКИЙ

МОЛОДЬ – АВАНГАРД У БОРОТЬБІ.

/З нагоди акції СУМ-у/.

Довкола чуємо розмови про те, що,наша молодь периживає кризу.

Її опанувала апатія, вона не цікавиться громадськими справами, її більше інтересує "романтика золотої молоді". Іншими словами молодь, мовляв, мало, що варта. Очивидно, весь, час іде мова про нашу еміграційну молодь. Бо кращої, більш героїчної молоді, як на рідних землях, леде чи має яка країна світу.

Проте ми не поділяємо думки про те, що наша еміграційна молодь погана. Можливо, що вона не віднайшла себе ще в багатьох відношеннях, після важких потрясень і переживань нелюдської війни.Можливо,що вона не виконує ще як слід своїх завдань.Але немає жодних підстав для розчарування щодо української молоді на еміграції.Вона живе і прагне великого. Вона готова і дальші на великі чини,що їх лишала безсмертна УПА.Молодь тут,на еміграції,ще не віднайшла себе.Це правда?Але не зі своєї вини. Молодь туттакож треба захопити великими ,грандіозними ідеями та перспективами.Вона мусить жити,страждати і горіти безсмертним,і то не тільки в тиорії,в роздумуваннях,але й на ділі.Вона мусть мати цю перспективу на практиці і вона мусить до неї ітив конкретній життевій проблематиці.Молодь мусить мати величні символи.Культ великого,романтичного ідеального мусять завжди стояти перед нею.Колись давали їй облудну візію /світової революції",раюна землі.Ця візія заламалася,вмерла.На її місце тим тведіше прийшла нацьональна ідея та візія здісненнасоцяльної справедливости в нацьональних рамцях.Молодь знайшласвою ціль в найбільш прогресивній ідеї нашого часу:свобода народів і людини! Молодь стала в авангарді визвольної революції народів в боротьбі за здійснення ідеї самовизначення народів та справжнього антитоталістичного народовладдя. Молодь рушила український прогресивний революційний народовладний націоналізм могутньо вперед, лишаючи безприкладні зразки в історії народів за всі часи в незрівняній Повстанській Армії України – УПА – новітній Січі. І які б форми не прийняла боротьба за свободу на майбутнє, молодь в рядах УПА розхитала міт непоборности тоталітаризму. Молодь живе і мусить жити образами нового, прийдешнього. Вона мусить леліяти його в своєму серці, ним горіти, для нього жити і, як треба, безстрашно вмерти.

Молодь дужче, ніж старші, відчуває і переживає страждання народу, більше ніж старші, прагне до зміни старого, кволого і лихого. Вона хоче стояти і мусить стояти в авнгардних великих процесів оновлення людства, через оновлення народів; в авангарді національного, що розриває зовнішню проволоку силою втримуваного старого. Молодь бореться проти кривди й нещастя, які впали на її народ. Вона нечувано більше страждає соціяльними змінами, злиднями матерів і своїх братів та сестер. Вона з кривавими сльозами на очах бачить знедолені обличчя своїх дідів. Вона бачить могили, де лежать вмерлі пляновим голодом. Вона переживає на засланнях, на каторжних роботах, де падають люди серед нечуваних мук і знущань, як безвартісні мухи. Вона переживає всю цю страшну, неймовірну, небувалу досі в світі нелюдську кривду і несправедливість... Вона бачить, як розриті могили славних прадідів, як вандали і варвари зневажають, плюндрують найбільші святощі народу. Вона прагне до великої візії Пророка і Співця всіх гноблених, яка не знає, ані пана, ані раба, а яка "возвеличає слава на весь світ була голосною! Слава про народ, який боровся всі часи за правду і волю для всіх.

Ідея слави, ідея правди, ідея справедливости, ідея свободи, ідея рівности, ідея власної праці,- ось чим живе наша молодь, ось що її кликатиме, якщо ці великі цілі реально будуть поставлені перед нею. "Україна без холопа і без пана" – за це хоче боротися і бореться наша молодь. Хіба коли молодь бачить як "з матері полатану сорочку знімають", як "людей запрягають в тяжкі ярма", не прагне вона то того, як змагати, щоб цю кривду подолати.

Наймогутнішим стимулом всіх революцій усіх часів і народів було почуття кривди, несправедливости. Це почуття найсильніше розвинуте в шляхетних серцях молодих борців за свободу, в їх чистих душах, в їх паленіючих ідеєю грудях. З душі української молоді не раз виривається голос протесту: "Схаменіться! Будьте люди, бо лихо вам буде!"

Полум"яна любов до рідної землі: "Нема на світі України, немає другого Дніпра", родить порив захищати ту землю. Наша молодь є втіленням пророчих слів: "обніміте ж, брати мої, найменшого брата", нерозривного братання, захисту і залучення до боротьби за рівні права для всіх отих "незрячих братів".

Українська молодь байдужа, безжурна молодь. Це не молодь, яка росла в добробуті. Ні, це молодь тверда, загартована життям, злиднями, молодь без даху над головою, молодь без притулку, але – це молодь з батьківщиною в своєму великому серці. Молодь, яка бувала на важких примусових роботах, по таборах заслання, по концлягерах нацизму і тоталітаризму взагалі, молодь, що не знала інших радісних хвилин, як радість боротьби. Це не розбещена західньо-европейська молодь, а молодь, яка знає тайгу Сибіру, пустелі Казахстану, Колими, Авшвіцу, Саксенгавзу, Дахау, це згинула од голодної смерти, але не зламалася.

Це є наша, українська молодь, яка в своєму героїзмі і трагичній величі – єдина молодь у світі.

Тим-то нам треба нав"язати до цих переживань і прагнень змогу повного вияву. МОЛОДЬ ПРАГНЕ ЖИТИ ВСІМА ФІБРАМИ СВОЄЇ ДУШІ У БОРОТЬБІ, у творчій суспільно-громадській і політичній праці, але не вигодами західньої молоді методами розривок.

Український народ тепер у боротьбі на життя і смерть. І було б трагічною помилкою застосовувати до молоді західньо-европейської форми організації молоді. Наша молодь має такі зразки, як героїчна постать Павлушкова, Данилишина, вона має традиції СУМ-у організації боротьби! Тим часом західньо-европейська молодь може мати такі форми, які їй підходять /лише розривкові, пригодницькі, парадні тощо/. Українська молодь потребує мати такі форми, які відповідають тому, чим живе молодь, чого вона прагне, чим живе і чого прагне весь героїчний український народ, який стоїть у боротьбі.

Молодь є плоть від плоті, кість від кости свого народу. Тому так довго, доки не буде знайдена форма організації, що буде враховувати духовий і соціяльно-політичний стан молоді, так довго жодна організація молоді не буде мати успіхів. Форму такої організації знайдено в нас – це спілка Української Молоді /СУМ/. Є велика помилка відмежовувати молодь від громадсько-суспільного і політичного життя. Ні, молодь мусить бути всюди! Вона має брати участь в усіх виявах національно-суспільного життя. Вона всюди мусить шанувати свого. Невгасимий дух молоді не треба пригашувати, а навпаки – розпалювати. Молодь може забирати голос в різних справах і можливо роблячи помилки вчитися. Річ певна, молодь мусить пердусім вчитися. Так, вона мусить насамперед добре володіти нашою революційною національною доктриною, вона мусить набувати знання у всіх галузях, але водночас з цим вона мусить брати участь в національному житті. Молодь має брати участь в акціях, що їх веде український народ. Вона не може стояти осторонь життя народу. Це є помилкове твердження: "насамперед скінчити студії, а потім вже займатися політикою". Ні, водночас – одне і друге, бо кожна загальна робота є рівночасно виховання. А молодь мусить виховуватися. Тимчасом виховання можливе лише в боротьбі.

Молодь мусить бути всюди, де її не посі й, там вона й вродиться. Так має бути, коли молодь є бурхлива і неспокійна. Проблема батьків і дітей цілком нормальна, пригодня проблема під оглядом росту життя!

Понад усе молодь мусять вести молоді. Провід молоді мусить бути нею створений, з неї, з її нутра роджений. Молодих мають вести молоді, такі самі фанатики, такі самі невдоволені, шукаючі нового, бурхливого, як вся молодь. жодні націоналісти, жодні, що важать кожне слово, жодні скептики, а такі, що їм море по коліна. Такі, що, сидячи на неосідланому коні під Києвом, маршували на Берлін. Такі, що чайками пливли Царгород здобувати. Такі "бунтарі", як сама молодь, сміливі, мужні, відважні і мудрі.

Певна річ молоді потрібні спортові, культурні, самоосвітні, фахові гуртки. Це конечне. Але основний тон має надавати така організація, яка задовольняє ті засадничі вимоги, які ми тут з"ясували. "Пласт" і тому подібне також гарна форма для означених завдань. Позитивна. Але не про це тепер йдеться. Річ у більшому, всеохоплюючому. Таку форму ми бачимо тут, на еміграції, в недавньо організованому СУМ-і. Тому закликаємо всю українську молодь масово вливатися до тієї чудової форми організації молоді, з такою світлою традицією боротьби на рідних землях України – до СУМ-у!

Г.ВАСЬКІВСЬКИЙ.

Нагорода.

/Уривок продовження повісти-хроніки "До грунту", надрукованої 1911 року/.

Сонце вже спускалось на спочинок, коли старий професор на невеличкій станції вийшов з вагона й пішов у село Чернещину, де жив його тесть.

Іти було кілометрів сім-вісім. Відійшовши трохи від станції, професор відчув, як його всього обгортає приємний спокій. Сонце не пекло, а лагідно гріло. Широкий луг був вкритий свіжою, зеленою травою, а між нею жовтіли, біліли, синіли й червоніли квіти.

Попереду - селянські хати між деревами. А праворуч попід горою простягся лісок; в повітрі тихо-тихо. Воно ніжно обгортає й пестить. увійшов у село. І тут та ж сама зелена краса. Цупкі берестки, широколисті клени, могутні осокори широко розкинули над селянськими двориками віти, вкриті свіжим листом. А дворики зелені-зелені, наче їх зовсім не топтала нога людини чи тварини.

-"Як гарно!", - подумав професор і згадав минуле. Він багато років проїздив цим селом і пам"ятає, що на дорозі тут завжди було багато пилюки, а по дворах чорніла земля, вкрита соломою та кізяками. А тепер так чисто і зедено. От тільки хати побілені й обдерті, та їх прикривають зелені віти дерев.

Але що це? Розвалена хата... Одна, друга, а там і третя. Іде професор далі, вже скоро кінець села, а він майже не зустрічав людей по дорові.

Вийшов за село, і знову таж сама краса.

Дорога вкрита густим споришем, свіжа висока пашня і непорушна тиша. Де поділися люди? Де отари овець, що якраз в таку пору збивали куряву, високо здійняту в повітрі.

Це все наробив голод. Але ж він був два роки тому...

Ось уже видно й річку, а за нею й село Чернещину. І знову повстають спогади... Над річкою широко розлігся луг. Раніш серед літа він був збитий ногами худоби, лише низенька, при самій землі, травиця вкривала його, і тому береги річки здавались брудними й непривабливими. А тепер луг буйно зеленів, і тиха річка пливла в пишних берегах .-

x x x

Коли професор увійшов у двір тестя той сидів на стільці перед хатою. Йому було вже дев"яносто років, але він був ще досить бадьорий; рожеве обличчя його, облямоване білою бородою, навіть не мало дуже глибоких і густих зморшок.

-Це ви, Юрію? А я дивлюсь, дивлюсь, хто такий, і тільки тепер пізнав вас. Як же там Катруся?.. Васю, Васю! Юрій Петрович прийшов. Винеси стільця...

З хати вийшов син старого, чоловік років п"ятдесят, спокійно-філософічним виразом обличчя. Він поставив стільця й привітався з Юрком.

-Сідайте сюди, ближче до мене, - схвильовано казав старий: - я погано чую. А тут ще таке нещастя: з хати хотять виселить... Спасибі ще Климові, хоч він заступається...

– Таточку, тихше, тихше. Почують сусіди... Та он і дорогою люди йдуть.

– Оце нещастя! Таке настало, що й побалакати не можна. Ходім до хати.

В хаті старий розказав зятеві про те, що місцеві вчитель та вчителька розпочали проти нього похід.

– На зборах в одну душу вимагають, щоб мене виселили, а хату віддали вчителям під кватирі...
Та цього мало. Х отять Марусю позбавити вчительської пенсії, бо вона, кажуть, утримує на советські гроші батька-попа... І хто ж це все робить? Йосип Солоповник та його жінка-вчителька. Він Марусин учень. Маруся допомогла йому в учительську семинарію вступити, готувала його до іспитів... Отакі тепер люди настали.

– Та він же й мій учень, – сказав професор.

Довго ще скаржився старий пан-отець на своє життя за большевиків.

– А д е ж це Маруся? – спитав професор.

На обличчі старого з"явилась тривога. Він знизив голос:

– Не питайте... З нею щось робиться.
Спочатку все плакала. А тепер чудна якась стала... Мовчить, все про щось думає. А вночі не спить, сама з собою розмовляє.

Уже надвечір Маруся вийшла зі своєї кімнати. Широко розкриті великі очі, наче вона злякалась чогось, вираз недовірливости і насторожености.
Професор тепло привітався до неї , але вона нічого не відповіла йому і вийшла з кімнати.

x x x

Ранком другого дня професор пішов погуляти у ліс. Підходячи до мосту, він здалеку побачив директора сільської семирічки Солодовника і якусь жінку, що була поруч з ним.

Вдивляючись, він впізнав в ній свою ученицю по педагогічному інституті. "Так ось хто переслідує старого пан-отця та його доньку",– подумав професор.

Директор та його дружина теж помітили професора.
Перейшовши місток, вони повернули на бічну стежку, наче не впізнали свого колишнього вчителя.

Гіркі думки виринули в свідомості професора. Чи думав він раніш, коли працював в інституті, що з його учнів вийдуть такі негідники? А їх же мабуть не мало. По селах і містах провадять вони свою ганебну роботу, нацьковуючи одну частину населення на другу. Не світло знання, не добро несуть вони в люди, а звірячу ненависть, брехню і розклад.

Ці думки гнітили професора й не давали йому змоги бачити, що перед його очима діялось в природі. Він ішов як сліпий. Очі дивились на тиху річку, береги якої густо поросли лозою, дивились на квіти, що до сонця підносили свої різнобарвні головки з високої трави, на бджіл, що в яскравому сонячному світлі перелітали з квітки на квітку, збираючи мед, – і не бачив ні річки, ні квіток, ні бджіл. Перед очима стояли учні – негідники.
То він бачив їх на зборах сільради, де вони, розмахуючи руками, галасливо виступають проти куркулів і всіляких "ворогів народу", згадував, як учні ганьбили його самого й вигонили, як шкідника, з інституту. І все це закривало перед ним природу.

Як автомат, професор прийшов в ліс і сів на пеньку. Він знав, що навкруги розлиті могутня краса й величний спокій, хотів відкрити для них свою душу, хотів умитись ними, забути про брудне життя,– і не міг.

"Хто винен в тому, що його вихованці стали негідниками? – питав він себе. – Винні, звичайно, большевики і вся їх система. Вони нищать всі кращі надбання людства, добро об"являють злом і зло добром, навмисно сіють жорстоку ворожнечу між населенням, вбивають і виморюють голодом мільйони невинних людей.
Вони самі брешуть в своїх виступах, в газетних статтях, в лозунгах, плякатах, – і примушують усіх брехати.

Раптом в свідомості професора повстає образ з його минулої роботи в інституті: він стоїть за катедрою в великій авдиторії і читає лекцію. Перед ним – сот дві студентів і студенток. Вони уважно записують те, що він каже, намагаючись не пропустити жодного слова. Про що ж читає їм професор? Тема його лекції – "антирелігійне виховання в советській школі". На початку своєї лекції професор навів цитату з Маркса, що називає релігію "опіюмом для народу", потім навів декілька міркувань Леніна про релігію і робітничу клясу, сказав, що Ленін називав релігію сивухою, переказав зміст розмови Сталіна з американськими робітниками, в якій "великий вождь народів" заявив, що в СССР релігія не заборонена, але з нею ведеться боротьба. А далі професор навів низку "фактів з історії", які ілюстрували думки "вождів" комунізму й мусіли були довести, що релігія – консервативна сила, яка завжди стояла на перешкоді людського поступу й підтримувала в суспільстві неправду й насильство.

Чи вірив він у те, що казав, чи справді він визнавав за непорушні авторитети комуністичних вождів? Ні, він не тільки не визнавав їх за автоитети, а навіть ставився до них з огидою і з трудом міг читати їх твори.

Що ж до релігії, то, принаймі, перед тим, як складати свою лекцію, він визнавав, що релігія, особливо християнство, стримує звірячі інстинкти людей, виховує у них людяність і взаємну любов, що християнство створило європейське мистецтво з його чудовими картинами, храмами, скульптурою, з його величною музикою. Він знав, що без християнства не міг би з"явитися ні Ботічелі, ні Рафаель, ні Бах, ні Леонардо да Вінчі, ні Мікель Анджело, не було б ні Кельнського, ні Міланського соборів, і собору Св. Петра. Як же він міг читати свою лекцію? Виходить, що він ганебно брехав. Виходить, що розкладали студентів не тільки большевики-партійці, а розкладав він, професор Горовий. Виходить, що в негідництві студентів винна не лише комуністична партія. Він був знаряддям в руках большевиків.

Чого ж тоді він дивується й обурюється, що його учні брешуть, що вони беруть участь в "розкуркуленні" селян, що вони нацьковують населення на священників.

Але що ж він міг зробити? Коли б він правдиво висловив свої думки про релігію, його б розстріляли як контрреволюціонера... Без брехні він не міг служити, не міг читати лекцій, не міг писати.

Значить він не винний? Ні, винний!..

Професор декілька разів ставив перед собою це питання. Все хотів знайти для себе, коли не повне виправдання, то хоч полегчення своєї провини. І все приходив до одного вироку: так, він винний!

Ліс не тільки не заспокоював старого професора, а навіть збільшував його хвилювання. На тлі спокійної величної природи, далеко від людей, серед лісової тиші, яскравіше виступали гнітючі образи і сильніше відчувались пекучі болі сумління.

Вже ставало неможливим залишатись на самоті. Професор підвівся з пенька й попростував до села.
Але тут в свідомості виплив образ тестя та його нещасної доньки. Так у їх нещасті є велика провина й його, професора Горового. Це ж від нього Солодовник та його жінка чули, що релігія – опіюм для народу,

що з нею треба вести боротьбу. Тепер вони його слова перетворюють в дію...

Ні, йому не можна йти до цих нещасних людей... Принаймні не можна йти зараз. Треба заспокоїтись, забути про все це.

Професор лягає на траву, заплющує очі, проганяє від себе пекучі думки. І раптом йому згадується слова Панаса: "не я нечесний з собою, а ти".

І знову питання: хто чесніший, - чи він, професор Горовий, чи Панас? Відповідь така: обоє нечесні, тільки Панас послідовніший. І тому він спокійний, тому він без вагання віддає свою улюблену дочку за енкаведіста.

Лежати на траві стало нестерпуче.

Професор раптом зривається, йде в глибінь лісу.

Наче хоче утекти від себе. Даремно - він іде в глибінь лісу, бо з ним ідуть тяжкі думки й гнітючі почуття. Міняється тільки обсяг думок. В свідомості то повстають образи учнів, старого пан-отця, інституту, то духовий зір обхоплює весь довгий шлях життя. Дедалі думка про цілий життевий шлях почала витискувать із свідомості інші образи й думки. Уже більше тридцяти років працює професор. Йому завжди здавалось, що його праця має особливу вагу для суспільства і тому він поважає себе і гадав, що інші теж повинні його поважати.

Але що, власне, зробив він за ці довги роки?..

Читав лекції й писав наукові твори. Чи вклав він у ці лекції та твори кращу частину своєї душі, чи зробив їх чимсь суцільним, щоб вони після нього залишились в суспільстві як коштовний внесок в духовну скарбницю свого народу?

Ні, він цього не зробив. Коли він і залишив по собі слід, то тільки шкідливий, бо все те, що він робив, насичене брехнею.

А може ж майбутні покоління зрозуміють його й відсіють правду від брехні, бо брехня була неминучою? Ні, цього не буде, бо у кого з"явиться бажання відсівати ці крихти правди, спотворені брехнею. А хоч би й найшлися такі шукачі перлин в кучі сміття, то чи мають велику вартість ті крихти правди, що між брехнею розсипані в його творах ?

Далі й далі в глибінь лісу йде професор, нічого не бачучи довкола себе, а перед ним повстає нове питання. Де причина цього? Він же знає, що природа наділила його не малими здібностями.

І студенти й професори визнавали за ним це. У нього гостра думка й швидкі асоціяції, багатий запас слів та зворотів і уміння користуватись ними. А до того ще й жвавий темперамент, здібність заражати своїми почуттями слухачів.

І до науки він мав великі здібності. Це визнавали ще старі професори в університеті. Високий ступінь спостережливости, уміння помітити найтонші прикмети річей і явищ, виділити між ними основне, хоч би воно й було малопомітним; широка й міцна пам"ять, що дає можливість тримати в голові силу фактів, імен, дат, навіть цитат; сильна логіка, здібність вірно зрозуміти причинові зв"язки між явищами та узагальнити їх , здібність під відомі вже закони підводити окремі явища і послідовно вивести з цих законів висновки.

А до того ще й велика неполегливість в роботі, здібність не відчувати втоми, працювати довгий час.

І все це пропало марно. Він, як той негідний евангельський раб, закопав у землю свій талант.

Ні, не в землю закопав, а вжив його на шкоду своєму народові, хоч і бажав бути корисним для нього.

Як це могло стати?

Далі і далі йде професор, несучи в собі суддю і підсудного. Суворо ставить запитання суддя, а підсудний мовчить, даремно шукаючи, чим би полегшити свою провину. Тоді відповідає на своє запитання сам суддя.

– Сталося це тому, що в тебе не було мети.
Ти нікого до кінця не любив, нікого до кінця не ненавидів. Ти мав великі духові здібности, але не мав до чого їх прикласти. Ти мав наполегливість, але ніколи не доводив своїх думок, свого діла до кінця. Ти мав палкий темперамент, але на ділі не був гарячим, а тільки теплим.

– Хіба ж я нікого не любив? – намагається виправдатися підсудний. – Я ж любив свою батьківщину – Україну. Хіба ж я не мав мети? – Я прагнув працювати для своєї батьківщини – України.

– А чи справжньою була твоя любов до батьківщини, чи продумав ти до кінця свою мету? – Знову ставить запитання невблаганий суддя й сам же відповідає на них.

– Ні, не була справжньою твоя любов до батьківщини, бо справжня любов – аж до смерти.
А ти любив більше себе і боявся смерти.
Згадай, як шість років тому большевики нищили кращих синів України: учених, поетів, письменників. Що ти робив тоді? Ти відмежовувся від них, ти став осторонь, хоч деякі з них були твоїми друзями.
Ти не ганьбив їх, але коли їх ганьбили інші ти мовчав... У тебе вистачило гідности, щоб не просити у катів ласки і милосердя, але не вистачило мужности, щоб боротись за правду.
Ти ні холодний, ні теплий, Виплювати тебе мушу з уст моїх!..

Професор відчуває, що вирок справедливий, і зневага до себе обхоплює всю його істоту.

Стомлений внутрішньою боротьбою, сів він відпочити.
В душі було порожньо... Так, як у великій залі, що її покинув галасливий людський натовп. Ні чітких думок, ні яскравих образів, ні виразних почувань...

Час ішов повільно і приносив з собою спочинок. Душа поверталась до життя, порожнеча наповнювалась змістом; професор ніби тепер тільки цілком усвідомив, що він – у лісі.

Його обступили посаджені густими рядками сосни.
Величня, але одноманітна краса. Куди не глянь, скрізь стоять рівні, як свічки, жовті стовбури сосен, знизу голі, а в горі вкриті густими зеленими кронами.
Всі, як одня. Нігде ні кущика, ні травинки. Жовтосірі шпильки товстою ковдрою встилають землю. По них так м"яко ступати ногам. Кругом – непорушна тиша. Мовчання життя, що так нагадує мовчання смерти. Ну що ж, треба вже вертати додому. Тесть уже давно мабуть чекає.

Професор підводиться й помалу йде. Йому не хочеться вертати старою дорогою і він спускається до річки, щоб іти понад її берегами.

Бір кінчився. На березі річки – кущі терну і глоду.
Трохи нижче – розлогі верби й кущі лози.
Берег високий, підрізаний річкою. Все навкруги насичене лагідним спокоєм. Спокій помалу обхоплює й душу професора. Він сідає на крутому березі. Буде ще час повернутись додому. На тім боці за вузькою смугою луга простягся дубовий ліс. Широко розкинули свої могутні віти дуби, а між ними – ніжна зелена трава. Вона, справді, здається шовковою.

Професор дивиться на цю красу й з насолодою відчуває свою відокремленість від людей. Там десь далеко точиться жорстока боротьба. Вирують ворожнеча й ненависть. Кати мордують людей... Щоб врятувати себе, люди брешуть, шпигуються, доносять. Він втомився від боротьби, ненависти й брехні...

А тут спокій... Такий приємний спокій і затишок... Сюди ніхто не прийде, ніхто його не побачить... Який могутній дуб на тім боці річки ! Який у нього товстий стовбур і які широкі віти! І раптом під дубом він побачив юнака й молоденьку дівчину. Юнак високий з довгими кучерями в студентській куртці. Дівчина - струнка з довгою русою косою, з великими карими очима... Вони закохано дивляться одне на одного. Юнак обнімає дівчину за плечі й палко цілує її . Вона червоніє, опускає від замішання очі, потім підводить їх і припадає юнакові до грудей. Скільки ніжности, юнацької пристрасти в цих обіймах і поцілунках, скільки чистоти!

Цей юнак він сам з своєю милою Катрусею. Картини минулого обступають професора. Ось він з гуртом молоді гуляє в лісі. Співи, жарти, сміх . Коло нього Катруся. Йому хочеться сказати, як він палко її любить, але сказати це насамоті. Він дивиться їй у вічі і йому здається, що вона зрозуміла його. Вони непомітно відстають від гурту й звертають стежкою до берега річки...

Як той рій наполягають спогади... І які вони світлі, радісні... Тут, у цій місцевості пройшли найкращі роки його життя. Тут він у гурті молоді безжурно веселився. Тут він,повний віри в свої сили, мріяв про майбутню громадську роботу, про боротьбу, жертви й перемоги. Тут він уперше покохав справжньою любов"ю й зазнав щастя взаємного радісного кохання... Він хоче стримати потік спогадів, внести в них лад, відтворити кожен момент минулого, такого радісного й чистого...

Сонце низько спустилось над обрієм. Його проміння прорвалось між деревами і вдарило професора в обличчя...

- Пора вже й ти додому. Там давно вже чекають. Неохоче він підводиться й йде...

-"Де це ви так забарились? - питав зятя старий пан-отець, сидячи на ганку. - Ждали вас до обіду - нема. Довелося пообідати без вас... Ви мабуть дуже зголодніли?..
Ось я скажу Горпині, щоб дала вам попоїсти.

- Ні, не треба. Уже мабуть скоро й вечеря. Я почекаю... А поки що, посиджу тут з вами.

- Ну,як хочете.

Заходило сонце. Як ласкава матір, що вкладає спати дітей й бажає їм доброї ночі, воно прощалося з землею. Як материнський поцілунок, проміння його було тепле й ніжне... Стояла тиша. Нерухомі вишеньки, густо обсипані червоними ягодами, ніби посилали до неба вечірню молитву. Від кущів троянди, що росли перед вікнами, йшли сильні й приємні пахощі...

Урочистий спокій і краса.

А краще всього - цей, осяяний вечірнім сонцем, рожевий біловолосий дідусь. На ньому не видно й тіні розкладу, що звичайно несе з собою старість. Він чистий і прекрасний, бо чистим і прекрасним було все його життя. Довгі-предовгі роки він навчав селян правди Божої, і своїм життям подавав їм приклад... Своїми руками він посадив і ці вишні, й ці кущі троянди, обкопував і поливав їх. Нікого він не скривдив, і пройшов свій життьовий шлях в білих, чистих ризах . Він має право на те, щоб останній подих його, з яким він віддасть Богові свою душу, був урочисто спокійним, щоб в ньому не було ні страждань, ні докорів. Та чи не отруять люди його останніх хвилин? А за що?

x x x

Сонце сіло. На чистому небі засяяла вечірня зірка. Горпина покликала вечерять. Кликано й Марусю, але вона не вийшла...

Відчинились двері, і в хату вступив високий, широкоплечий чоловік років під сорок. Обличчя відверте й рішуче. Це був Клим, брат Горпини, колишній Марусин учень. Поздоровкатись зо всіма, він сів на ослоні й зразу ж звернувся до професора.

– Оце добре, що ви тут. Може з вами xxxx щось надумаємо... Проклятий Солодовник напався на Марью Василівну... Я оце зараз із сільради... Подумайте тільки – ця проклята потвора знову вимагає, щоб пан-отця виселили з хати, а Марию Василівну до того ще й позбавили пенсії ... І вас, Юрію Петровичу, згадав. "Хіба можна, – каже – давати їй пенсію, коли вона на советські гроші утримує батька-попа і, крім того, ще має зв"язки з ворогом народу професором Горовим". Я пробував його переконати, кажу: пан-отець нікому за своє життя зла не зробив, а Мария Василівна більше тридцяти років селянських дітей учила і тебе, – кажу – харцизяку, в люди вивела. Та куди там! "Я, каже, сам собі дорогу пробив, і вивела мене в люди пролетарська влада, а ти – попівський підлабузник"... Хотів йому морду побити, та побоявся, щоб від цього гірше не було.

Раптом із сусідньої кімнати вибігла Маруся. На голові в неї була велика хустка... Очі її палали божевільним вогнем. Брат і Юрій Петрович кинулись до неї.

– Марусю, що з тобою?

– Тікайте, тікайте... всі тікайте... всіх замучать.

Вона одсторонила рукою брата й майнула за двері. Професор, Василь і Клим кинулись за нею. Як та сарна, мчалась Маруся. Професор і Василь відстали. Хвилин через десять вони побачили, як Клим вів її, обнявши за плечі. Вона вся тремтіла й пригорталась до нього, ніби шукала захисту від якогось страхіття.

– І що це ви надумали? – умовляв її Клим... Побігли топитися... Та чого? Через тогосмердючого Солодовника. Плюньте на нього... Хто його послухає... все буде добре...

З річки неслось мелодійне сюрчання... На траву впала роса. Молитовно-лагідний спокій ...

x x x

Було вирішено, що професор, Василь і Клим по черзі будуть цілу ніч сидіти надворі коло вікна Марусиної хати, щоб попередити нещастя.

Першим чергував професор. Він сів на призьбі й прислухався. В Марусиній кімнаті було тихо. В повітрі, як і раніш, сріблом розсипалось сюрчання.

Чого ж мовчить село? Чому нема пісень?

Душа перенеслась в минуле. Такий же тихий лагідний вечір. Так же світить місяць, так же темніють купи дерев. А в повітрі розливаються пісні. Зблизька й здалеку несуться вони, то зливаються в один могутній гімн молодости, то жартівливо розбігаються й перегукуються між собою... А тепер мовчить село.

З Марусиної кімнати якісь тихенькі, невиразні звуки. Професор прислухався. То був плач. Він все посилювався й далі перейшов у голосне ридання. Безмежне горе, відчай, безнадійність з"єднались у цьому плачі і рвали груди нещасної жінки.

Всі струни душі старого професора натяглися. З кожною хвилиною він більш і більш відчував страждання божевільної, що дедалі ставали його власними стражданнями... Ось уже загубилась межа між ним і нею. Тяжкий крик страждання рвався із його грудей, щоб злитись із криком нещасної Марусі. Треба було багато зусиль, щоб зупинити його.

Через якийсь час в голосі божевільної почулась утома. Плач почав стихати, і нарешті Маруся замовкла...

x

x x

Зморений, приголомшений лежав професор. Як важкі вальки мокрої глини, перевертались в голові думки, неясні, невиразні, гнітючі. Згодом думки ставали жвавішими. Між ними встановлювались зв"язки, вони вкладалися в певні рямці, ставали яснішими й чіткішими.

Як і в лісі професор відчував, що в нещасті Марусі є частка і його провини, бо він же вчив Солодовника, бо він же в своїх лекціях, рятуючи власне життя, прищеплював думки, що кінець кінцем мусіли руйнувати мораль. Він мусить спокутать свою провину й хоч чимсь допомогти нещасній Марусі. Треба зранку піти до Солодовника, побалакати з ним, з"ясувать йому всю ганебність переслідування своєї вчительки. Не може ж бути, щоб він його не зрозумів. Щось же людське залишилось в його душі.

X

x x.

Другого дня, зразу після снідання, Юрій Петрович пішов до Солодовника, постукав у двері, вступив у кімнату. Перед ним, коло столу стояли його учень і учениця з широко розкритими очима. Ніби несподівано побачили страшний привід. Але так було лише якусь мить. Здивування й переляк у виразі обличчя Солодовника змінився на холодну й жорстоку ворожнечу.

—Слухайте, громадянине? Коли ви йшли до мене, чи подумали ви про те, що ваш визит може скомпроментувати мене?

— Ні, я про це не думав. Я думав про нещасну жінку, вашу колишню вчительку, яку ви своїм переслідуванням довели до божевілля.

— Ніхто її не доводив до божевілля. Вона й була божевільною. Хіба розумна радянська людина може жити з батьком-попом? Це поперше. А подруге, хіба я, радянський вчитель, можу припустити, щоб коштом пролетарської держави жила людина, яка протягом довгих років отруювала селян релігійним дурманом і шкодила пролетаріятові?

— Я знав, що ви мені це скажите. Але давайте подивимось на справу з іншого боку. Марія Василівна була вашою вчителькою. Оскільки я знаю, вона всю свою душу віддавала учням. Одмовилась од своїх радощів життя. У неї була одна лише радість — її учні. А особливо багато зробила вона для вас. Готувала вас до вступу в учительську семінарію, допомагала вам грошима. Як кажуть, вивела вас в люди...

Дружина Солодовника опустила очі й почервоніла, але в нього в очах засвітилась ще більша упертість і жорстокість.

— Навіщо ця поезія й сентиментальність? Громадянка Білоусова була на вчительській посаді й одержувала за свою працю платню. А щодо мене, тоя вийшов у люди власними силами і вчився на кошти трудящих... Головне ж те, що я не прохав вас до себе і не хотів би, щоб хтось сторонній застав вас у мене.

З тяжким почуттям вийшов професор від Солодовника. Не хотілось йти додому. Яку втіху він понес з цим бідним людям?

Без певної мети він пішов стежкою понад річкою. Дійшов до лісу. Трохи заспокоївшись, повернув назад. Пройшов декілька кроків і здалеку побачив юнака, що йшов йому назустріч. В фігурі, в ході юнака щось знайоме. Придивився пильніше і впізнав одного зі своїх колишніх студентів. Юрію Петровичу стало неприемно, і він звернув зі стежки, щоб вернутися іншим шляхом додому. Юнак пішов йому наперерiз.

-- Чого йому від мене треба? Що за нахаба така?

Юнак прискорив ходу.

- Доброго здоров"я, Юрію Петровичу - чемно привітався він... Ви тікаете від мене? Я вас розумію. Після того, що з вами зробили наші студенти, не дивно, що ви тікаете від них. Але вірьте мені, я - не Солодовник.

Якийсь час йшли мовчки. Вступили в село. По обидва боки дороги стояли розвалені пустки, оточені бур"яном.

-- Оце наша справжня школа, - гірко всміхаючись, показав на них рукою юнак. - До тридцять третього року я був щирим комсомольцем, вірив, що компартія веде людей до правди й добра. Та тридцять третій відкрив мені очі. Я побачив, що то за правда, й що то за добро. Кати прокляті! В самому нашому селі виморили голодом 1200 душ. А скільки ж то вони виморили по цілій Україні? Я тоді вчився на першому курсі інституту... Слухав промови про щасливе й радісне життя народів радянського союзу... Весною прийшов додому... Підхожу до батьківської хати, а вона стоїть пусткою, бур"яном обростае. Я в хату, а там на лавці лежить мертвий батько, а на долівці сестра менша... Ребра повилазили... Ніколи я цього не забуду!

Професор зі здивуванням і пошаною подивився на юнака.

- Ви дивуетесь, що чуете таке від радянського студента. Що правда, почути таке дуже тяжко. Але не думайте, що нас так уже мало. Ми лише ц уже обережні... З вами я сміло розмовляю тому, що знаю вас і вірю вам. Вірю не через те, що вас, як ворога народу, виключили з інституту, а через те, що ви не каялись, не стали навколюшки перед катами...

Пройшовши ще трохи вулицею, вони попрощались.

-- Чи ви мені дозволите колись прийти до вас на квартиру? Спитав юнак професора.

- Приходьте, буду дуже радий... А ви не боїтесь?

- Я не боюсь, але зроблю це дуже обережно, щоб не пошкодить ні собі, ні вам...

x x x

І все ж таки відвідини не пройшли марно. І розмови професора, і вплив жінки, і погрози Клима спричинились до того, що Солодовник більш не виступав на зборах проти своєї вчительки та її старого батька. Справа виселення та позбавлення пенсії затихла.

А проте вже було пізно. Тяжка хвороба швидко руйнувала душу і тіло Марусі. Ночами вона бачила страшні привиди. З темряви виступали Солодовник й його дружина. Встромивши в неї очі, вони тихо й повільно наближались до неї. Вона хоче втікти від них, підводиться на ліжкові, але бачить, що привиди обступили її зо всіх боків. Десятки Солодовників. Очі їх горять полум"ям, на пальцях виростають довгі пазурі. Вони простягають руки до неї. Неймовірний жах обхоплює душу... Маруся божевільно кричить, і їй здається, що привиди одступають від неї й проходять через стіну в сусідню хату... А там же старий батько! Привиди своїми пазурями розірвуть його. "Ах я проклята, що я наробила! Тату! Тату!.."

До хворої біжать брат Василь і Горпина, біжить старий професор. З великим трудом заспокоюють її. А вдень Маруся боїться вийти з хати. Їй здається, що всі за нею стежать, щоб зробить їй якесь зло.

Боїться вона й за батька. Коли він вештається на подвір"ї, вона стукає й йому в вікно і з відчаєм кличе його в хату. Не раз вона тікала з хати, щоб на дні річки сховатись від привидів. Вона не думала про самогубство, а лише думала про те, що у воду привили не підуть.

Отже за нею треба було дуже пильнувати, щоб не трапилось нещастя. Нерви у всіх членів родини були напружені до остатньої міри. Не знали, що робить.

Одного разу Маруся бігала до річки топитись. За нею побігли Клим, Горпина й професор і ледве привели додому. Коло хати зібралась вся родина. Сиділи приголомшені надією й мовчали. Нарешті мовчанку перервав професор.

– Оце я думаю, думаю, що робить далі... Таки мабуть доведеться одвезти Марусю до лікарні.

І знову тяжке мовчання.

– Бог його знає, як там лікують – вставив своє слово Клим.

Довго мовчав старий пан-отець, похиливши сиву голову.

– Може й ваша правда, Юрію Петровичу, – нарешті сказав він.

x

x x

Тяжкі були проводи Марусі. З нею мали їхати професор і Клим. Вона не заперечувала проти поїздки. Їй здавалось, що виїхавши з дому, вона втече від привидів і страшних людей. Але дуже турбувався й страждав старий пан-отець. Ночами він не спав і все думав про свою нещасну дочку. В лікарні її не вилікують. В цьому в нього не було сумнівів. Для чого ж тоді везти її? Хіба тільки для власного спокою? А чи ж буде він спокійний, коли його дитина буде мучитись десь далеко від нього? Та чи й має він право на цей спокій, коли Маруся всім жертвувала для нього?

Старий де кілька разів збирався заперечувати проти поїздки. Стримала його лише думка: а може дочка хоч трохи заспокоїться, коли не буде чути про своїх ворогів.

x

x x

У двір уїхав віз, запряжений маленькою конячкою. Не легко було дістати підводу у колгоспному селі, де лише 4-5 господарів мали власні коні і де всі боялись, щоб їх не обвинуватили в зв"язках з "ворогами народу". Маруся в супроводі Горпини й професора вийшла з хати. Поки готували місця на возі пан-отець, не зводячи очей дивився на свою дочку. Він знав, що вже ніколи її не побачить. І як на [illegible] перед його свідомістю ожидо минуле, таке спокійне й змістовне до революції й таке жахливе при більшовиках. Згадалась колишня Маруся, така весела й дотепна. Колись своїми дотепами й сміхом оживлювала весь дім, а тепер... З очей полилися сльози.

– Можна вже сідати, – похмуро сказав Клим.

Батько підійшов до дочки й обняв її. Вона ніби прийшла до розуму й ридаючи припала до його плеча.

Він цілував її в голову й облився сльозами.

– Годі вже, Мар"є Василівно, годі. Там вам може буде краще, – з материнською ніжністю казав Клим і взяв її за руку.

Вона покірно і з довір"ям пішла за Климом і з його допомогою злізла на віз. Поруч з нею сів Клим і професор. Віз рушив з двору. Пан-отець дивився йому у слід, і коли він почав повертати на розі вулиці, здалека перехристив дочку.

Потім довго-довго ще стояв, ніби чекав, що ще раз побачить її.

x

x x

Без пригод прибули до міста. Катерина жахнулась, побачивши сестру в такому страшному стані, але з властивою їй мужністю зразу опанувала себе. Маруся впізнала сестру й зраділа їй, але була дуже мовчазна. Здавалося, що вона заспокоїлась, виїхавши зі свого села, й тепер намагається розібратись в тому, що діється в її душі.

На другий день після приїзду Марусі професор з дружиною поїхали за місто в психіятричну лікарню й домовились про місце для Марусі. Повезли її в лікарню Катерина й Клим. Вона обох їх любила й вірила їм, тому без заперечень сіла з ними на віз і спокійно поїхала.

Не опиралась вона й у психіятричній лікарні, коли вийшли дві санітарки й повели її в кімнату для божевільних. Попрощавшись з сестрою й Климом, вона пішла за санітарками.

– Так наче поховали Марію Василівну, – сумно зауважив Клим, коли за нею зачинились двері.

Перед тим, як вертатись додому, Катерина домовилась з однією санітаркою, щоб та доглядала за Марусею. За це вона обіцяла оддячити санітарці.

x

x x

Перший день в психіятричній лікарні пройшов для Марусі більш-менш спокійно. Коли її ввели в палату, божевільні обступили її, оглянули, а потім одійшли від неї. Маруся сіла на своє ліжко, що стояло в кутку й тихо просиділа до вечора. Привиди одійшли кудись геть; вона вся увійшла у себе, намагаючись щось пригадати, щось з"ясувати...

На другий день прийшла в психіятричну лікарню Катерина, побачилась з сестрою й заспокоєна вернулась додому. Навіть блиснула надія, що Маруся може видужати. Але того ж таки дня становище Марусі погіршало. Коли вона верталась до свого ліжка після побачення з сестрою, то зауважила, що назустріч їй поволі йде висока божевільна жінка. Порівнявшись з Марусею вона несподівано сильно штовхнула її плечем. Маруся поточилась, перелякано глянула на божевільну і швидко пішла до свого ліжка. Тихо сіла й з жахом стежила очима за жінкою. А та ходила по кімнаті з високо піднесеною головою, гордо позираючи навкруги. Другого дня трапилось те ж саме. Маруся все більш боялась свого ворога. А божевільна регулярно переслідувала її: штовхне скільки сили, а потім з гордим виглядом переможця ходить по кімнаті. Маруся переляканими очима стежить за нею. І раптом блиснула думка: "Це ж переодягнена жінка Солодовника". Маруся з жаху аж затряслася і залізла в самий кут ліжка під стіною, щоб її ніхто не бачив.

Відвідуючи сестру, Катерина жахнулась тій переміні, що помітила в Марусі. Вона розпитувала санітарку про причини переміни, але нічого не змогла дізнатись. А стан здоров"я Марусі все гіршав і гіршав. Ліки не допомагали більше, тим більше, що лікували хворих дуже недбало.

У Марусі не було жодних сумнівів у тому, що в одній палаті з нею живе її ворог, жінка Солодовника.

"А коли тут жінка, значить, що й сам Солодовник тут."

Жах її ще збільшився. Вона боялась, що ось в палату ввійде Солодовник і разом з жінкою почне мордувать її.

x

x x

Головний лікар з фельдшером та двома санітарками обходив палату божевільних. Хворі були в збудженому стані й зустріли обхід диким галасом. Одна з божевільних підскочила до лікаря і з регетом оголилась.

Зчинився неймовірний вереск.

Маруся в цей час сиділа на своєму ліжку і з жахом дивилась на те, що діялось в палаті.

Фельдшер і санітарки ледве втихомирили жінок і почали оглядати хворих, що лежали в гарячці. Наблизились до Марусиного ліжка. Божевільна, що переслідувала Марусю, з гордо піднесеною головою підійшла до лікаря й почала поруч з ним обходити палату. Маруся глянула на їх і затряслась з переляку. Вона бачила перед собою Солодовника та його жінку. Лікар підійшов до самого ліжка Марусі. Вона з широко розкритими очима, тремтячи всім тілом, одсунулась в самий кут ліжка.

Пролунав неймовірний крик, оповнений передсмертнього жаху.

- Манія переслідування - сказав лікар. Хто вона така?

- Це вчителька. Родичі казали, що її переслідували в селі.

Дві божевільні колгоспниці, що захворіли в наслідок "розкуркулювання", переглянулись між собою, а потім з ненавистю встромили в Марусю очі.

Коли медичний персонал вийшов з кімнати, колгоспниці зловісно повільно почали наближатись до Марусі. Вона відчула небезпеку й ще щільніше притиснулась до стіни, наче намагалась увійти в неї.

- Так ти, суко, вчителька? - з люттю придушеним голосом звернулась до неї колгоспниця.

- Це ти, шлюхо проклята, вигнала мене й моїх дітей з хати? Це через Тебе, стерво, загинули мої діточки? На ж тобі!..- І вона щосили вдарила Марусю в обличчя.

Друга божевільна люто вчепилась їй в коси й вирвала велике пасмо волосся.

Маруся скільки сили закричала.

Велике збудження знову обхопило божевільних.

З хижим вереском, мов виходці з пекла, декілька жінок накинулись на Марусю, стягли її з ліжка, били її руками й ногами, розірвали одежу. Крик Марусі, зойк і регіт божевільних наповнили кімнату.

Прибігли фельдшер з санітарками й ледве одігнали жінок від Марусі. Знесилена, скривавлена - вона лежала на підлозі й важко дихала. Її перенесли в другу палату.

Через два дні прийшли Юрій Петрович з дружиною провідати хвору... Їм сказали, що Маруся померла. Це було такою несподіванкою, що вони спочатку не повірили звістці. Катерина почала розпитувати санітарку про обставини Марусиної смерти. Та якийсь час вагалась, а потім розказала, як божевільні замучили Марусю.

Катерина залилась сльозами, Юрій Петрович стояв приголомшений. Йому здавалось, що в смерті Марусі є частина й його провини.

x
x x

Похорони Марусі були дуже скромні. За труною йшли професор з дружиною та санітарка... Ні священника, ні хреста. З чистого неба світило сонце, холодне, непривітне. Різкий вітер зривав з дерев жовте й червоне листя, устилав їм дорогу.

Прийшли на кладовище. Недбало насипані бугорки чорної землі без хрестів. Між ними зеленіє трава й сіріють високі стебла деревію та материнки. Неглибока вузька яма. Без молитви, без похоронних співів спустили туди труну.

Катерина кинула в яму грудку землі й заридала, обливаючись сльозами. Одвернулась од могили, щоб ніхто не бачив її сліз. Ковтаючи їх, вона дивилась в далечінь і нічого не бачила.

Чотири робітники з психіятричної лікарні швидко засипали яму. Вічно в ній лежатиме безталанна жінка, що довгі роки без останку віддавала себе селянським дітям.
Це їй нагорода за любов і офіри.

Постояли коло могили й помалу пішли додому.

- Чого це не приїхали Вася та Клим?

- Мабуть не одержали телеграми.

Це все, що було сказано за довгу дорогу.

* * *

Ніч темна, тягуча, без кінця. Професор лежить на ліжку й думає, думає, думає.

Думає про розбійника.

Страшною, огидною потворою йде розбійник по землі, по селах, по містах. - "Разойдісь плечо, розмахнісь рука!" Нищить розбійник все на свойому шляху. Де він пройшов, там лежать у руїнах оселі, людськими трупами вкрита земля, трупами чоловіків, жінок і маленьких дітей. Мільони трупів. Крокує між ними розбійник далі. "Разойдісь, плечо, размахнісь рука". Потоками л"ється людська кров. З п"яним регетом ступає по цих потоках розбійник. "Море по колені!"

Притихли ті, що залишились живими. Ледве дихають. Слова один одному сказати бояться. Але розбійникові цього мало: він хоче слави. І люди з перекошеними від жаху обличчями славлять розбійника за щасливе й радісне життя. Розбійницька матершина лунає на землі; горільчаною блевотиною обливає все, що найсвятіше для людини. Добро він об"являє злом і зло добром, правду брехнею і брехню правдою.

Тисячу кілометрів пройшов розбійник з заходу на схід, тисячу з півночі на південь, а для нього це замало.
Йому тісно: "Широка натура". Він хоче зруйнувать, заблювать і опаскудить весь світ.

Сам одгородившись міцними мурами, він кричить на цілий світ про щастя, що він несе для людей. І там за тими мурами вірять розбійникові.

Чи прийде ж правда? Чи може розбійник запанує на цілому світі?

Хочеться крикнути: "Не вірте розбійникові?" Та хто почує!?

Не спить професор. Все думає, думає, думає. Не спить і його дружина. Їй стає невимовно тяжко.

-Ти спиш, Юрику? - питає вона, хоч і знає, що він не спить.

-Ні, не сплю.

Катерина засвічує жарівку й сідає на ліжко мужа.

-Будна, нещасна Маруся."

Із очей полилися сльози. Професор взяв дружину за руку. Обом стало трохи легше...

* * *

Петро Карпенко - Криниця.

ВАГОНИ

/ З циклю "Повстанці"/

Вагони цокочуть- здригається путь,
Затаює подих імлова ніч
Вагони в країни в країну цю зброю везуть,
В вагонах чужа не стихає річ;

-Цей край, наче пісня.
-В краю цьому гут.
-Та ось лиш недобрий наш випав час.
-Пождіть ще. Ми станемо твердо отут,
І простір увесь цей буде для нас.

Вагони цокочуть - здригається путь,
Хвилюється гнівно імлова ніч
Вагони в країну цю зброю везуть
Солдатів чужих не стихає річ;
-Земель цих і в сні уживається хліб...
-Ну звісно...
-Якщо б нам не марився він,
Тоийзброї цієї сюди не везли б
З-над Району, з-над Шпрее, з усіх сторін.

Вагони цокочуть - здригається путь,
Неначе стара - стара перегать.
Вагони в країну цю зброю везуть
І тих, що із неї будуть стрілять.

Та ніч стрепинулась, мов ранений птах -
Вагонів ланцюг летить шкереберть,
А в відповідь вітер дзвенить у житях;
"Так треба! собакам - собача смерть".

* * *

Ол. Степовий.

ЗВИЧАЇ-СКАРБ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.

Кожний нарід, нація, навіть окрема соціяльна група людей має свої звичаї,що виробились на протязі багатьох століть. Але звичаї - не відокремлене явище в житті народу, це втілення в рух и і дію світовідчуття і взаємовідношення між окремими людьми. А таке взаємовідношення і світові чуття безпосередньо впливають на духову культуру народу, що в свою чергу впливає на процес творіння народньої творчосьти. Тому народня творчість нерозривно зв"язана з вичаям и народу.

Етнографія і фольклор - це дві сторони однієї медалі. На зорі културного розвитку кожного народу творилися не тілки усна творчість і звичаї але й передумови й основи на яких майбутнє культурне і цивілізоване людство ставило памятники національої культури.

Ніяка література від Шекспіра до Гете і від Гета до Шевченка неможлива без творчости народу, у якого народилися ці безсмертні твори. Усна народня творчість, як результат духової праці багатьох віків є надзвичайно цінним надбанням українського народу, пронизана гуманними і свободолюбивими ідеями, вона розвиває і підносить усе, що є тільки доброго і гарного в людській душі, плекає почути краси, підтримує національну свідомість та історичну традицію і має великий освітній та виховний вплив на широкі маси.

До того ж українські народні пісні й думи подають незрівняні зразки чистої народньої мови й поетичного вислову, розбуджують любов й повагу до рідного слова, стають сильним сполучником мільйонів українського народу і є в усіх його роз'єднаних частинах, неначе кров у живому організмі. Українська народня поезія має значення могутнього культурного чинника в житті народу, вона стала джерелом нашого літературного відродження та щирого демократизму й любови до широких народніх мас рідного краю, що через пітьму панщенної неволі та утисків, у своїх піснях перенесли аж до наших днів чистий ідеал волі й соціяльної справедливости.

Звичаї народу це його характер, обличчя, що поньому розпізнається народ не тільки в сучасному, але й в його історичному минулому, бо по звичаях пізнається не тільки син, а й далекий прадід.

Народні звичаї охоплюють усі сторони громадського, родинного і суспільного життя. Звичаї - це тільки неписані закони, якими керуються у найменших щоденних і в найбільших національних справах. Звичаї як і мова - це ті наймiцніші елементи, що об"єднують окремих людей в один народ в одну націю.

У всіх народів світу існує повір"я, що той, хто забув звичаї своїх батьків карається людьми і Богом. Він блукає посвіті, як блудний син, і ніде не може знайти собі притулку та пристановища, бо він загублений для свого народу.

Серед нашого українського народу існує повір"я, що від тих батьків, які не дотримуються звичаїв родяться діти,що стають вовкулаками. Вовкулака - це завжди понурий, вічно чимсь незадоволений чоловік, а в день святого Юрія він перекидається вовком, бігає разом з іншими звірями по лісі і має лише опасок на своїй довгій кудлатій шиї, а в день зимового Миколи він знову перекидається чоловіком. Вовкулака чоловік до церкви не ходить, з людьми не вітається і звичаїв людських не знає.

Наш великий поет Тарас Шевченко,звертаючись до України, як до матері, що вічно страждає, питається:

Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?

Як бачимо зі слів Шевченка, що не вчити своїх дітей звичаїв - це такий же великий гріх для матері, як і гріх не молитися Богу.

Наша Україна велика, тягнеться на багато сот кілометрів від Кубані по Сян, розірвана державними кордонами на п"ять частин, в ній 45 мільйонів людности, що в свою чергу роз"єднані на дві нарівні частини релігійними обрядами і, зрозуміла річ,- все це впливає на урізноманітнення звичаїв. Але на щастя у нас більше звичаєвих особливостей спільних ніж різних. Коли ми почнемо приглядатися то побачимо, що звичаї українського народу на диво між собою близькі. Хто знає чи не близькість звичаїв є тим цементуючим матеріялом, що перемагає усі інші сили, які працюють на руйнування єдности нашого народу.

Усна народня творчість також має служити клясичним прикладом єдности між усіма українськими землями. А спільність мови та звичаїв створюють ті узли, що зв"язують наш нарід поміж усіма штучно розірваними землями України. Не випадково на Україні існуе повір"я, що дух всіх дітей - живих і мертвих, забутих і без вісті згинулих, на святий Вечір злітаеться до своєї матері на таемну вечерю і ніякі віддалі, кордони, кам"яні мури і залізні брами не можуть цьому перешкодити.

Як бачимо це у символічній формі показано, що звичаевий обряд "Свята .Вечеря" об"еднуе між собою всіх людей, які належать до одного народу.

Усі звичаї українського народу діляться на дві великі групи:

І . Звичаї побутово-родинні та громадські. До цієї групи належать: родини, хрестини, весілля, похорони, а також деякі ритуали купівлі - продажу тощо.

2. Календарно-обрядові. Це один з найбільших і здаеться, один з найцікавіших розділів нашої етнографії. До цієї групи відносяться усі звичаї, пов"язані з окремими святами на протязі цілого року.

Українці - нація дуже стара і свою духову культуру наші пращурі почали творити далеко до християнського періоду на Україні. Разом з християнством Візантія нам принесла свою культуру, але тільки свою, а не взагалі культуру. У нас на Україні була вже національна культура і Володимир Великий тільки прилучив християнську культуру до своєї рідної,так би мовити батьківської культури.

З устріч Візантії з Україною - це була не зустріч бідного з багатим, а це була зустріч, коли не рівних, то принаймі близьких потугою, хоч рівних по характеру культур. Ще й тепер ми маемо у своїх звичаях і народній усній творчости прояву зустрічі або поеднання староукраїнської, до - християнської і християнської культур. Проте ми вже до цього так звикли, що іноді не можемо розпізнати, де кінчаеться старо-українська, а де починаеться християнське у наших звичаях, бо староукраїнські традиції так увійшли у кров наших звичаїв, що тепер ми не уявляемо Різдва без куті, Великодня без писанки, Святої Тройці без клечання, навіть називаемо це свято "Зеленими святами". Усі ми відзначаемо свято Купала, на "Ведіння" заворожуемо щастя на майбутній рік, на "Катерини" - кличемо долю, а на "Андрія" хто з нас не кусав калити і яка дівчина не ворожила чи вийде заміж цього року. Нарешті, кожна мати, колищучи дитину приспівуе:

"Ой, люлі, люлі..."

Діти бавляться весною і співають:

"А ми просо сіяли, сіяли,
Ой, дід - Ладо, сіяли, сіяли"

Дівчата, виводячи хоровід співають:

"Ой, дід,дід і Ладо!"

Усе це наша до-християнська культура, наша найстаріша традиція.

Кутя - це символ врожаю.

Писанка - це символ народження весняного сонця.

Зеленим гіллям охороняли наші предки від нечистих духів, що в цей час прокидаються разом з воскресінням природи - русалки, мавки, перелесники тощо.

Купало - це типове до-християнське свято з усіма старо-українськими атрибутами.

"Люля" або "Леля" - це дохристиянський Бог кохання, якого, як бачимо, наші жінки й дівчата ще й тепер згадують на кожному кроці.

На час, у який ми святкуемо Різдво Христове, колись, ще до Християнства на Україні було свято зимового повороту сонця і це був час загадування і заворожування на майбутній рік, а тому ми тепер маемо у різдвяних звичаях цілу низьку до-християнських елементів, що колись мали своїм призначенням накликати добрий урожай наступного року, багатство і добробут у домі господаря, щасливі лови для мисливця, весілля для дівчини та щасливої мандрівки для парубка, колись вояка - лицаря, дружинника - князя або і самого княжича.

Всі стихійні сили природи умиротворяються та заклинаються, щоб не діяли на шкоду людям і худобі.

Про все це співається в колядках, що були відомі далеко, ще до початку християнських часів на Україні. Це виявляється і у звичаєвих ретуалах, як ось 12 пфлін, 12 свят - вечірніх страв, закликання на вечерю мороза, вовка, бурі та злих вітрів, дідух на покуті, сіно на столі та ціла низька інших, віками вже живучих звичаїв.

Усі ці рухи, дії і слова, що на перший погляд не мають ніякого значення в житті людини, наповнюють душу кожного з нас тим чаром рідної стихії, що зберігає живучий бальзам, який наповнює душу невмирущою силою.

Доки ми будемо зберігати в своїй душі мову та звичаї, як елиний скарб, що всі ми винесли з рідної землі на далеку чужину, доти Україна буде вічно жити!

* * *

М. Іванюк.

Співець українських визвольних змагань.

Вже третій рік минає, коли далеко від рідної землі на 65 році життя перестало битися полум"яне серце в грудях великого поета України - відійшов від нас Олександр Олесь. Невблаганна смерть забрала від нас визначну людину, чиє ім"я в історії української культури, в розвитку української поезії та визвольної боротьби українського народу за свою незалежність буде жити в віках. Осиротіла Україна втратила ще одного свого сина - невтомного борця в національно-визвольних змаганнях і в часи навали загарбницьких орд.

Олександр Олесь! Одне тільки ім"я, один лише звук, - і перед нами стає полиск пожеж і боротьби, крови і поневолення в часі революції 1905 року, коли Україна, як орлиця, з підрізаними крилами, хотіла піднятись і не змогла. Одне тільки ім"я, один лише звук і перед нами встають бурхливі і буряні 1917 -1921 роки, коли в муках і боротьбі народжувалась українська державність. Одне тільки ім"я, один лише звук, - і перед нами встають роки найчорнішої реакції жорстокого наїздника, коли голос великого співця, як клич сурми і грім літаври, будив серця і кликав на сполох.

Олесь - то є пісня України, мелодійна і ніжна, журлива і радісна, тужлива і надіюча, велична і героїчна, як її життя і як її віковічна історія. Тяжко уявити собі Україну без пісні, як тяжко собі уявити пісню без Олеся. Олесь - то є душа українського народу у всіх її найтонших вібраціях і переживаннях, у всіх її [illegible] і нюансах, що, ніби натягнута струна, відкликалася на ніжний легіт вітру і на подихи бурі.

Дуже бідно б виглядала українська поезія першої половини XX століття без Олеся. Хто з нас, змучений душею, не шукав у піснях Олеся заспокоєння і поради, не припадав до його творів, до його творів, як у спеку до життєдайного джерела, не черпав з нього сили і надії!? У кого з нас не цвітуть у серці його "Айстри" - ці величні духові квіти? З великої поезії Олеся-то є чар і зваба, нектар і трунок для серця і душі, що будить струни у кожного справжнього українця, з якої б верстви він не походив, з якого б прошарку він не був.

Чому ж вона, ця поезія так чарує? Чому вона так приваблює? Чому її так залюбки читають і слухають?

Тому, що Олесь викликає в кожного з нас такий відгомін і таку вібрацію , як рідко хто з українських ліриків; тому, що Олесь своїм співом примушує битися і оживати найчорствіше серце, як нерідко оживає і зворушує його гарна й тонка мужика; тому, що своєю патриотичною любов"ю до України її народу Олесь чудово і поетично наструнює душу читача, будить у нього найсвятіші почуття, відданости і самопожертви для свого краю, знедоленого і уярмленого ненависним уїздником.

Олександр Олесь невтомно працював на літературній ниві понад 40 років. Свою творчість він розпочав ще молодим у 1900 році. Її родила його Харківщина, а столиця України - золотоверхий Київ окрилила талан. Ще в бурхливій молодості, яка все може і до всього прагне, Олесь, як вірний син свого народу, захоплений національним відродженням, відчув свій обов"язок і побачив свій шлях. То був шлях тяжкий і тернистий, але він простягався до сонячних синьо-золотих обріїв відродження України, її окремішности, її державности. А тут ще в глибині душі, переповненій вщерть почуттями, бриніли якісь срібні струни, будили думку, тягнули до пера. І Олесь відчув силу свого призначення, силу свого покликання - бути співцем і борцем за рідний край, за Україну:

І задзвеніли в серці звуки,
І розітнувсь мій перший спів.

Правда, цей перший спів у душі поета родить краса і чар української природи, її пребагата земля, її ревучий Дніпро, її шумливі гаї, її сонячний степ, її голубе небо, але все це тісно переплітається з волею народу, з його прагненнями і почуваннями. Інтимні, особисті переживання поета - то є водночас і переживання свого нороду:

Сніг в гаю ... але весною
розів"ється гай...
...Може долею ясною
зацвіте й мій край .
В небі мла, а сонце гляне-
Мла розтане вмить...
...Може й мій народ повстане,
Морем зашумить!

Вірю я, що оборонe
Сам себе мій край...
О, мій велетню - Самсоне,
Пута розривай!!!

Як молитва, як побожний спів звучать слова поета, звернені до України:

З сяйвом Вишнього, з тобою,
кожний нерв зроблю струною,
Сам я арфою зроблюсь...
Як блаженний, я піду
Вгору кручами, ярами...
Буду ставить тобі храми
Доки в небо не ввійду!

Правда, тут ще поет більше віддає данину любовній ліриці, пише на вічну і невмирущу тему – кохання, як у нього ще:

Сміються, плачуть солов"ї
І б"ють піс ними в груди,
Цілуй, цілуй,цілуй її,
Знов молодість не буде!

Але струмки любовної лірики,як і лірики природі, – все це могутніми, бурхливими потіками ллється в Олеся в одне річище національної поезії, поезії України, такої ж чистої і прозорої, такої ж вічної і невмирущої, як в першого нашого велетня думки і слова – в Тараса Шевченка. Та екзальтація, те захоплення природою, її краса, її сила підносять поета до глибокої народньої проблематики – до краси відродження країни. Читаючи Олеся, його поезії, перейняті глубоким патріотичним почуттям і національним пафосом, такі зрозумілі і зворушливі кожному, приходиш до висновку, що Олесь не має собі рівного серед поетів – сучасників. Хто так зворушливо й глибоко висловлював національні почуття, хто так глибоко передавав любов до України? Після Тараса Шевченка, Івана Франка та Лесі Українки – тільки один Олесь. Співець краси в ранній своїй творчості, Олесь во ім"я національного обов"язку, забуває навіть і її, коли чує, що плаче край, розтоптаний у смітті, коли бачить свій народ, поневолений загарбником. Пощо співати в цей час про красу, краще вкрийтесь пилом струни, краще прощай, музо, і подай руку, бурлако, щоб разом іти в путь під вогневі стріли і під рокіт громів.

Так у поета родиться поема "Що-року", одна з перлин його творчости. Любов до України тут – основний лейтмотив. Багата ритмикою, чудова образами і картинами, поема "Що-року" є один з найкращих творів української поезії. Поема – символічна. В образі української дівчини, оздоблений прикрасами, поет малює яскравий образ весни – України. Її любить Сонце і другий суперник – Вітер. Яка стихія! Гуде і реве Вітер, ласкаво світить Сонце, рев, свист, кружіння... Але в цій стихійній космічній боротьбі двох супротивників за Україну, перемагає Сонце, яскраве і променисте. Україна і Сонце! Як це причудово звучить! Як вільно дихати після грозового вітру та бурі, коли засвітить і залле промінніями душу велике Сонце!..

Але не довго світило сонце. На яснім блакитнім обрії України знову почали громадитись чорні, кошлаті хмари, подули крижані північні вітри і хмари небо затемніли. Як душно! Як тісно? Немов насунула ніч, немов землю вкрили сірі важкі тумани, що клубочаться як вали, холодять душу, студенять кров. Ой, яка пустеля! Крижана, північна болотяна пустеля! Як вирватися звідси, як злетіти на гори, на верховини, туди:–

Де сонце блискуче жие,
Де світу набрав би я в серце своє
І сам уже міг би світити!

Та просвітку нема. Погасло сонце, морози побили цвіт найкращих квітів... Журба. Смуток ... Це все було після революції 1905 року, коли в муках і крові родилася Україна, але все це затопив північний вал. То були часи страшного лихоліття. Все, що звалося українським, немилосердно нищилось, підкриваним мечем падала українськая літа, по селах і містах України розгулювали козачі експедиції. Здавалося минула весна, гинули айстри – ці духові квіти, бо :

... Ранок стрівав їх холодним дощем,
І плакав десь вітер в саду за кущем...

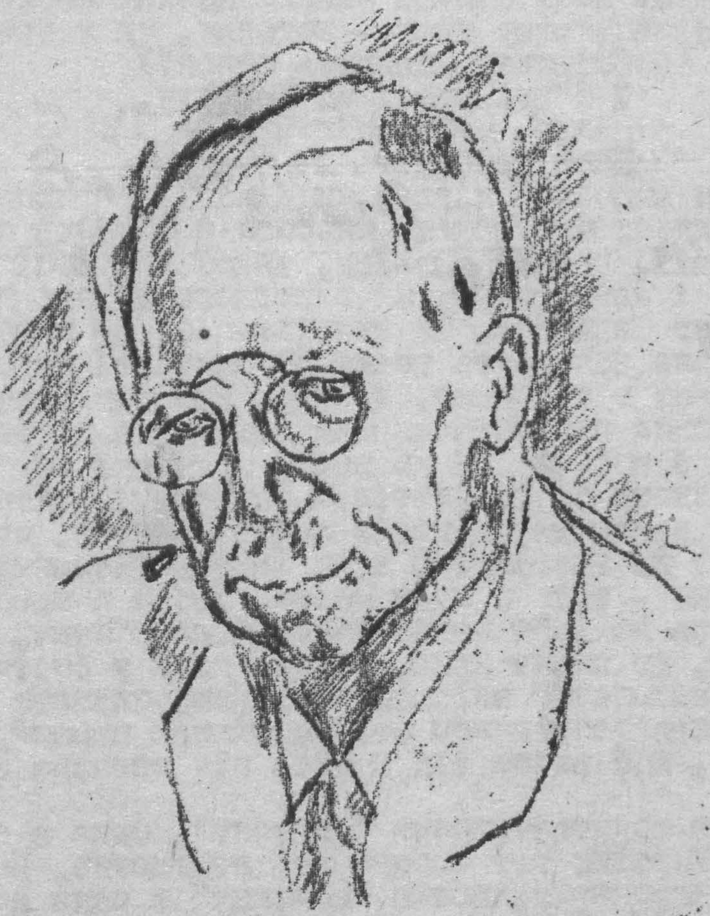

Олександр Олесь

Вєдності - сила,
Вєдності - успіх перемог,
Бо розпач - всім націй могила,
Пустеля сіра без дорог.

(О. Олесь.)

Бо всюди:

Стало знов темніше... хмари позвисали,
Вилетіли сови, вибігли шакали,
І ревуть, і виють, і шукають тіла...
Полилися сльози, кров зачервоніла...

В хмарах світлі зорі, в тюрмах вільні духом,
Ой, нависла стума над народним рухом...
Вибігли шакали, вилетіли сови,
Скрізь гарячі трупи, скрізь потоки крови...

Але можна зламати тіло, та не можна зламати духу. Дух живе вічно! І нині, і завтра, і тепер, і в прийдешньому! Як кремінь, що родить іскру, так душа поетова родить пісню, сповнену вогню. Ні, не можна мовчки, по-німому коритися, ні, не можна покірливо, як віл хилити голову.

Гетьте пута-кайдани, і Олесь, як велетень, струснувши плечима, встає і кличе до чину, до змагу, до боротьби. Поет непохитно вірить, що:

Рожевий ранок незабаром встане,
Засміється сонце в небі золотому,
І його проміння не спинить нікому!

В цей час Олесь пише один з полум"яних віршів "Трименти", що по силі заклику до боротьби тяжко знайти йому рівного. Так само незрівняним є його лірична перлина "Яка краса!"

Яка краса, відродження країни!
Ще рік, ще день назад тут чувся плач рабів...
Мовчали десь святі під попелом руїни
І журно дзвін старий по мертвому гудів.
Коли відкільсь взялася міць шаленна,
Як буря все живе схопила, пройняла,-
І ось,- дивись, в руках замаяли знамена
І гімн побід співа невільна сторона!

Поет, ніби перероджується. В його душі наступає своєрідна метаморфоза, перетворення, і він, як цей притаманно великим справжнім поетам, що відчувають свою силу, як колись геніяльний Тарас Шевченко "возвеличував отих рабів своїх німих і на сторожі коло них ставив слово", так і Олесь проголошує:

О, слово! будь мечем моїм!
Ні, сонцем стань! Вгорі спинися,
Осяй мій край і розлетися
Дощами судними над ним.

Поет-чистий, мов кришталь, і як свого часу Тарас Шевченко, як Іван Франко, так і Олесь жорстоко і гнівно карає ренегатів, зрадників, що заради власного егоїстичного "я" і затишку нехтували обов"язками перед нацією, перед Україною, і йшли служити "за шмат гнилої ковбаси", як говорив Шевченко, без огляду на те, куди вони йшли служити на "задніх лапках" - до північного "господина" чи до західнього "пана" -

І ви покинули... і ви пішли...
І в найми душі віддали,
І скарб, що нам діди сховали,
На скибку хліба проміняли!
Цигани ви!
Цигани ви!

Душа і сумління народу, син народу в найкращому розумінню цього слова, Олесь мужньо і по-лицарському кидає докірливі і прикрі слова навіть народові, навіть всій нації:

Народе мій! І ти, Орел, вночі підтятий,
І чом не лицар ти, захоплений в полон!
О, Орле мій, найвелетню крилатий,
О, Лицар мій, покараний за сон!
Чому ти, Орле мій, з орлами не літаєш,
А крила веслами волочиш по землі?
Чому ж ти, лицар мій, на герць не виступаєш,
А вітром жалібно голосиш на ріллі?
І що Орел, коли його орлина зграя
Не рве землі в блакить ясного дня?
І що за лицар ти з усмішкою льокая,
без гордих дум, без чести, без ім"я!?..

Як вірний син свого народу, як великий патріот, Олесь бореться за його найкращі ідеали, він готовий не ліру, а сурму взяти:

І з нею з гір мерців будить
І Україну...

+++

Ще перед першою світовою війною поет відвідав Гуцульщину. Чудові верховини з розкішною, мальовничою природою, з їх образами мітологічної і релігійної віри, збудили в Олеся найкращі почуття, і він, захоплений, написав цілу книгу "На зелених горах". Ніби з чистого, прозорого джерела б"є тут, повна сили і пристрасти, лірика:

Країно див, далека мріє,
Зелена казка серед гір,
Де вітром дух наш вільний віє,
На гори загнений, як звір.

Край казкових таємниць і коломийок, край лісовиків і мавок, - все це вражає душу, але й ранить серце, сповнене жалю і гніву, що цей чудовий самобутній край стогне під чужим чоботом. Тим - то в поезіях відчувається дух тієї сили, зв"язаної з ім"ям Довбуша, що мав підземні поштовхи, струшує землею.

В цій же книзі надрукований цикль поезій "Із щоденника" - твори з часів 1917 року, поки на Україні замаяли передвісники національної волі. В символічному образі сходу сонця, поет оспівує волю, що, як довгождана гостя, прийшла на Україну:

Схід сонця зустріти я вийшов у поле
І став на коліна до сходу.
Привіт тобі, Сонце! Привіт тобі, Воле,
Від серця мого і народу!

Глибоко зворушений подіями, що мов вихор закружляли на Україні, поет переповнений вщерть почуттями:

Українське військо, мов з могили встало
загриміло в бубни, в сурмоньки заграло,
Розгорнуло прапор соняшно .. - блакитний,
Прапор України! Рідний заповітний!

В ті часи волі і незалежности поет так захоплений подіями, що працює не тільки на літературній ниві, але і на державній, - як аташе при Дипльоматичній Місії в Угорщині.

Величним храмом виглядала тоді Україна, вільна, незалежна, соборна. Але не довго. В цей "храм величний ввалився ворог наш одвічний" і поетові, як і нам ось всім, довелося мандрувати на еміграцію. Львів, Відень, Прага... Вигнання і злидні... Тому і недивно, що людина, яка пережила дві революції, під час яких вирішувалась доля України, ця людина, тут, на еміграції була пройнята смутком і журбою, хоч твори цього часу ще хлибше сповнені думками і почуттями про народ, про Україну. Поет видає дві книги лірики "Чужиною" і "Кому повім печаль мою", в яких віє і розпачем і надією, так властивім людині, так співзвучнім кожному з нас:

В вигнанні дні мої течуть, як сльози,
Думки в вигнанні сплять, як мертві,
Солодкі спогади сичать, як змії,
Душа ридає, як дитина.
Душа розірвана, як рана...
Бальзам далеко так, як сонце,
а сонце, сонце, як і щастя,
там, там лише, в краю коханім...

Все, все, що поет не бачить, просякнуте однією думкою- думою про Україну:

Зелений ліс і май, і сонце
і солов"ї в кущах,
а в нас, в нас сльози на очах...
О, сонце...
Чи вгледим ми і ліс, і май, і сонце
в коханому краю,
де душу кинули свою...
О, сонце...

Навіть жита, побачені десь на чужому полі, так глибоко асоціюються зі своїм, з рідним, так мило нашіптують минулу казку:

Жита!!! Пригадую...
Як сон... дитячий, золотий...
Схиляюся, і падаю на землю,
І серце біля них кладу...
О, дорогі мої!
Шуміть мені забуту казку,
П"яніть мене своїм диханням,
щоб я упився і не знав -
де зараз я, - чи на чужині,
чи там, ах, там, в краю коханім!

Часом в хвилини розпачу і смутку поет просить:

О, принесіть, як не надію,
то крихту рідної землі:
я притулю до уст її,
і так застигну, так зомлію.
Хоч кухоль з рідною водою
Я тільки очі напою,
до уст спраглілих притулю,
торкнусь душею вогняною.

Серце поетове співзвучне найтоншим переживанням, відчутим на вигнанні, в чужих землях, в чужих світах. І смуток, і радість, вчора і сьогодні, нині і завтра,- все це однаково хвилює поета. Він живе і Крутами, і героїзмом повстанців, і не зважаючи на тяжке горе, на эмігрантські злидні, все не падає духом, не тратить надії, не зневірюється до кінця. Поет картає безсилих і малих, але зате оспівує великих і дужих:

В маленьких людях - дух малий...
Вони малі - малого тільки й хочуть.
Бояться ночі, навіть мли.
Літати, падати стократ
І знов шукать стежок в незнане,-
В них ні бажань, ні сил не стане,-
Вони родилися - для хат
Сидіть в тепленькому в зимі,
У холодку дрімати в літі,
Сушить грушки, плекати квіти,
Ходить з ліхтариком в пітьмі.

На еміграції вони
Придбали дещо, слава Богу,
І мабуть стане на дорогу,
Як трісне "царство сатани",
Але коли - ніхто не зна ...
Листи не йдуть, чутки згубились...
Казали щось та помилились:
Сам мабуть ширить "Сатана".
І так ідуть, пливуть літа ...
В колодочки вже вбились діти...
"Що ж будем ждати і терпіти,
Нести, згинаючись, хрести".

Зате, як поет возвеличує великих, дужих:

В великих людях - вільний дух
До тіла людського прикутий...
І вабить крила розгорнути,
Їх кличуть простір, воля, рух,
Вони ж не заснуть і вночі!
Їх будить зойк і крик народній,
Вони то в небі, то в безодні,
Їм сниться слава і мечі.
Що стіни-мури?! розірвать!
Що скелі - гори їм?! розперти!
Перемогти або умерти,-
Однаково: прекрасна мить!
Життя для них - це боротьба,
Вони родилися для чину,
Розкуть закуту Україну,
Звільнити вічного раба!
Це - зміст життя їх, це мета,
Це-їм призначена дорога,
А там, за нею - перемога,
Квітки і брама золота,
І йдуть вони, і безліч їх
Упало славно на дорозі,
Ні плач, ні ворога погрози
Не здержать радісний потік!

Глибоко переживаючи національне горе, національну трагедію, Олесь уже на чужині пише ряд творів, так співзвучних нашій добі. В багатющій скарбниці поета є не тільки лірика, яка нерідко покладена на ноти, на музику, але й епос, і драма, і дитяча казка, і сатира. Книга "Княжа Україна" - це є ціла епопея з минулого, що показує, як колись Україна, розбудовувалась на своїх землях по обидва боки Дніпра в соборну державу. І формою, і змістом, і мовою твір "Княжа Україна" такий високий, такий патріотичний, такий викінчений, що він захоплює до глибини душі. Нарешті казки Олеся "Івасик Телесик","Солом"яний бичок" та інші - це неперевершена поезія, що їх не одна українська дитина,- не одна мати знають на пам"ять. А це є найкраща оцінка його творів.

Олесь є улюбленець українського народу, його серце, його душа, його віра і надія у свое світле майбутнє. Надзвичайно глибокий настроево і емоційно, багатий формою і змістом, неперевершений в інструментації вірша в різноманітній мелодійності, і, головно, дуже зворушливий і ліричному висловлюванні національного почуття і любови до України, Олександр Олесь є гордістю і величчю української літератури, і навіть більше, майбутністю української національної лірики. Сила поета вимірюється ще й тим, що він не тільки оспівує свій нарід, не тільки глибоко зворущує і кличе, а ще й пророкує будуче, прийдешне:

Як завтра день угледять люди,
Як зійде сонце золоте,
Так Україна жити буде,
Так наша мрія процвіте!

I хіба не співзвучні нині слова Олеся, написані ще в період українських визвольних змагань 1905 року, хіба не кличуть вони, як мідна сурма до чину в момент, коли кривавиться і бореться український нарід:

Гей, до зброї! Бийте в дзвони!
Всіх гукайте,
Всіх скликайте -
Хай гудуть, громами, дзвони...
Хто там ззаду!?
Кулю гаду!
Хто там ззаду?!

+
+ +

Петро Карпенко-Криниця

Відступ.

Повертаємо очі тривожні до Сходу,
Мов пів серця загублено там,
I чим далі, чим далі від Тебе відходим,
То стаєш Ти дорожчою нам.

Наша рідна - нічим незамінна утрата-
Нам здавалася б легшою путь,
Якби сил, хоч на мить, нам таких відшукати,
Щоб Тебе до грудей пригорнуть.

Може б легше було нам, тамуючи горе,
Бачить світлі заобрійні дні,
I повірить, що Ти, непокірна, сувора,
Вся від краю до краю в вогні.

...Через фронту й пожеж переходимо жахи,
Через тисячі вибитих ям,
I чим далі, чим далі від Тебе на Захід,
То стаєш Ти дорожчою нам.

5.IV.1944.

Степан Підкова.

Женитися треба вміючи.

/Гумореска /.

Сам сплю...Сам гуляю...
Сам перу...Сам латаю...

Така арія майже в кожного одинака із оперети "Таборове життя". Кажуть: Хто співає - здоровий. А в здоровому тілі - здоровий дух. Особливо після горохової зупи ...

А проте хоч і "сам я сплю, і сам гуляю", а перуть мені дівчатка. Вірніше-деруть: учора рукав від сорочки відкрутили.

А латають мені жінки і то так:

-Ви б - кажуть - женилися... І дівчина в таборі гарна є... а то байдикуєте...

-Не хочу!

-Чому?

-Я ще молодий!

А женитися я не хочу не тому, що я молодий, а тому, що колись вичитав у Ромен Ролляна, що жінка лише двічі в житті буває прекрасна: "На шлюбній постелі - раз, і на смертнім одрі - два".

Крім того, жінка коли читає роман і закохується в героя - тим самим вона зраджує своєму чоловікові. А та дівчина любить читати романи. А коли так, то скільки разів вона мені зрадить? Не хочу!

Сказав - як відрубав. А проте іншим раджу. А саме:

-Женитися треба уміючи. Невміючи, хоч молода [illegible] на шию вплигне, а хоч молодий по самі вуха вскочить... А вилазити самі знаєте як?..

Зважте панове: дівчат тепер обмаль. Навіть баба за дівку проходить... І тому вони зараз деруть до гори кирпи і не кирпаті...

Хлопцям треба мати на увазі і зарубати собі на носі:

Перше:

Дівчину вибирайте таку, щоб спідничка на ній була коротюсенька-мінімум... А ніженьки-максимум...

Друге:

Щоб на голові у неї було таке модне, наче там сам дідько гроша шукав...

Трете:

Уста, щоб цвіли маком. А в тому нехай вона на фарби не скупиться.

Четверте:

Коли прати не тямить - байдуже. Головне - щоб уміла запрати... Тоді з білого вийде руде, а зрудого - чорне...

П"яте:

Якщо розписатис я не вміє - менше всього. Придивіться на забаві: чи добре вміє танцювати танго і фокстрот...

І найголовніше - шосте:

Чи віддаватиме вона вам свої сигарети? Домовтеся відразу. Бо які всі гарні дівчатка, і де в біса оті злі й скупі жінки беруться?

Не дають сигарет - і крапка!.. І самі не палять.

Це головні поради хлопцям.

Тепер дівчаткам:

Вибираючи милого - дивіться " в оба ". Мало "обох" - позичте ще...

На голові у молодого мусить бути, як нівкого заломлений кашкет чи бриль. А з під кашкета або бриля обов"язково мусять виглядати "чубарики"чубчики". Без тих "чубчиків" - і парубок не парубок...

Це поперше. Подруге:

Штани на ньому мають бути 35 сантиметрів, наче дзвони. Краватка мусить з"їхати набік... немов би завис десь та потім зірвався...

Наймудріших можна пізнати так:

-Хто,- я? Кого - мене? Ану попробуй!..

Це просто"щастя" дівчаткам підвертається. Таке "щастя" треба хапати за хвіст і триматися цупко. Немає "хвоста" - тримайтеся за що вгодно...

Придивіться: скільки він палить сигарет? Бо порядний чоловік і дружину прокурить...

Коли ви познайомились: проаналізуйте один одного, у кого який характер. Бо без характеру чоловік - баба, а з характером баба - чоловік. Але неповноцінний...

У чоловіка характер мусить бути обов"язково твердий, як камінь... У жінки - гострий, як коса...

Скомпанувавши такі "характери" можна сміливо сказати:

-Дивіться, коса на камінь наскочила!..

Це такі завваги дівчаткам.

Одружившись, чоловіки мусять пам"ятати, що:

Жінку треба любити.

Жінки треба кохати.

Жінку треба на руках носити.

А на голову потім вона сама злізе...

+

+ \+

Сотник Ів.Юрченко.

З нами наш отаман!

1919 рік. Ішли теплі весняні дощі. Чепурилися в новому убранні ліси й сади. Веселим пташиним співом дзвеніло повітря.

В цю пору розквіту життя кістлява смерть гуляла по нашій землі, відбираючи життя найкращим її синам.

Січові стрільці після кількатижневих боїв зупинилися в Проскурові на реорганізацію групи та поповнення її свіжими силами. Вони пройшли тяжку бойову путь від Боярки до Фастова. Не одна стрілецька голова віддала останній уклін матері-землі, не одна й у днупровій воді сполоскалася, а найбільше їх полягло у золотоверхому Києві, боронячи столицю від ворожої навали. Брудні й знесилені сплять стрільці. Завтра... Що буде завтра - тяжко сказати. Вони знають,що зранку треба піти до лазні, потім висповідатися, прийняти Святе причастя і знову - на вогневу лінію.

Десь недалеко гудуть гармати. Незримим залізним чотирикутником стискає ворог українське військо. Кожна стрілецька душа відчуває небезпеку, але всі живуть вірою в силу та мудрість Отамана.

Касарняним подвір"ям ходить група старшин. Говорять про Київ, згадують сотника Ю. і півсотенного Б., що пропали безвісти в шаленому вечірньому бою біля Боярки. Аж раптом голос вартового старшини:

-Сотні, приготуватись до паради! - і за хвильку: - При повній бойовій готовності - виходь!

Поспіхом вишикувалися на майдані сотні та курені. По шеренгах блискавицею пролетіла чутка, що нас відвідає Отаман Петлюра. Група усусів стала в каре. Стрільців не впізнати, на обличчях дитяча радість, а в очах нетерпеливе чекання.

Одна по одній лунали команди, то прибували старшини полків і груп. Раптом старшини заметушилися. Показалися два авта з національними прапорами. Вони йшли, стишуючи хід. Схвильовано забилися серця стрільців, кожний хотів бачити того, хто став символом Самостійної Соборної України, чиє ім"я освятилося в серцях її синів та дочок і оспівувалася по всій українській землі.

Машини поволі наближалися.

-Група, струнко!.. Почесть дай!..

Чітко відбився крісовий такт. Все завмерло... З передньої автомашини вийшов середній на зріст чоловік, з просивиною на скронях, з голеним обличчям, у синій чумарці, підперезаній черкеським пояском, з маленьким бравнінгом та сріблястим кортиком при боці, в сивій кубанці.

Під урочисті звуки оркестри Отаман і двоє старшин увійшли в каре. Командувач групи підійшов до Отамана з рапортом.

А гармати ревли чимраз дужче - то незримий залізний чотирикутник невблагально стискався в смертельні обійми.

Рапорт закінчився.

-Група, до ноги кріс!

Отаман хутким кроком підійшов до струнких шеренг Січових Стрільців, до своїх перших друзів, які допомогли йому вирвати владу з рук народніх катів.

-Здорові були, січовики - вірні сини українського народу!

-Здоров будь, пане Отамане! - пролунало з кількох тисяч молодих грудей.

Симон Петлюра обходив лави своїх вояків. Здавалося кожного пройняв він поглядом - рішучим, твердим і ласкавим; кожен прочитав у його очах рішучість військовика і непохитну віру в перемогу.

Серед мертвої тиші розлягся його голос. З вогняним словом звернувся він до стрільців, кличучи їх у бій. Згадавши про славних героїв козаччини, він запевняв, що національно-визвольна боротьба ніколи не згасне, аж поки не виборемо ми своєї Держави; що ніяка сила не спинить цієї боротьби, бо на прапорах наших - правда і воля.

Промова так зворушила січовиків, так піднесла їх цю віру в перемогу, що вони, забувши тяжку втому, очима й серцем просилися на фронт, щоб ділом довести свою відданість Батьківщині.

Гучно і грізно гримнуло "Слава!", луною відбившися від мурів. Заграла оркестра. Полки в похідній колоні військовим кроком рушили до касарень.

Стрільці, як один, зголосилися негайно виїхати на фронт, не чекаючи поповнення. Наш другий полк того ж дня вирушив на вогневу лінію.

За кілька днів фронтовики виправдали надію Батька Отамана - залізні стіни чотирикутника розсунулися на 100 - 150 кілометрів.

X

X X

До шпиталю привезли чотирьох поранених старшин-січовиків. Сповнені свіжих вражінь, вони розповідали, як Петлюра на коні об"їжджав фронт. Самою тільки присутністю своєю Головний Отаман запалив бойовим духом хлопців і вони з такою силою ударили на кількісно переважаючого ворога, що він у паніці кинувся тікати, залишаючи тисячі вбитих і поранених.

Наш отаман, - говорив підстаршина Хребтик,- справді якийсь богатир. Він має нечувану силу волі і переконання. Навіть ранені, побачивши його, зривались на ноги і знову йшли в бій.

-Його ім"я, одно лише його ім"я, робить з вояка фанатика, готового з радістю вмерти за рідний край, - зауважив другий підстаршина.

-Нас двадцять вісім кіннотчиків оточила сотня червоних,- оповідав гайдамака П. - Здавалося, смерть була неминуча. Аж ось розлягся голос півсотенного Груби: "Брати, умремо за отамана Петлюру! Слава!"..

Коні прищулили вуха. Забилися серця в козаків, задерев"яніло тіло, а в головах одна думка: або розбити ворога, або вмерти. Блиснули шаблі, рвонули коненята і з криком "Слава Батькові Петлюрі!" - вихорем кинулися ми вперед. Покотилося кілька ворожих голів, кільце розімкнулося і ми врятувались.

-А я, - заговорив веселий підстаршина Козуб, що вже другий тиждень лежав у шпиталі,- і досі не забуду вечірнього бою на Чернігівщині коло села М. Ворожі сили втроє переважали нас. Поле, де ми окопались, було рівне, як тарілка. Ворог також окопався і засипав нас свинцевим дощем. Наші чотири розстріляні ніякою силою не можна було підняти в атаку. Стогнали поранені. Аж ось з четвертої лави гукнув один старшина: "Хлопці! з нами отаман Петлюра!" І тоді лави знялися на ноги і з криком "Слава!" рушили на ворога. За двадцять хвилин ми вже були у ворожих шанцях і підбирали трофеї.

X

X. X

Бої тривали. З ще більшим завзяттям змагалися за свої хати, за свою землю, за Державу свою сини України, а вів їх за собою улюблений батько , отаман Симон Петлюра.

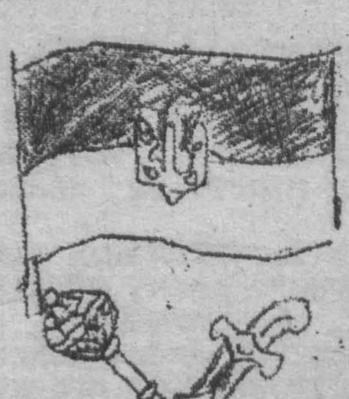

Цікаві рядки

Марія Туркало

Кладовища ідей

Людська історія зв"язана з будівництвом в різні доби велетенських споруд. Доба фараонів, наприклад, залишила нам такі пам"ятники, як піраміда Ху-бу /Хеопса/. Феодальна доба в Китаї нагадує про себе знаменитим китайським муром.

Ось що писав один мандрівник, який був біля цього муру: "Розміри його мене просто пригнітили. Коли я став біля його підмурку, то вершина виявилась поза полем мого зору. Око бачило тільки одну похилу стіну, і важко було зміркувати, чи вона йшла додолу, чи здіймалася вгору. Думка не могла сприйняти враження, так само, як око відмовлялось охопити її розміри. Довжина муру 2500 кілометрів, висота 24 фути. У будуванні його брала участь шоста частина всього населення".

Успіхи техніки I9 та 20 століть дозволяють скоротити як час, затрачений на зведення таких споруд, так і число робітників, що беруть у ньому участь.

Є чимало проектів, іноді навіть детально розроблених, що перед ними уступають далеко навіть такі велетенські споруди, як Великий Китайський мур, або, приміром, Панамський канал /86 км. завдовжки/, прокопаний у Центральній Америці, щоб сполучити Тихий Океан з Антлянтичним, закінчений у I9I4 році, або Суецький канал /I60 км./, що відділив Африку від Азії і сполучив Середземне море з Червоним.

Ми розповімо тут про деякі з цих проектів і побачимо, якої сміливости посягла технічна думка в наші дні.

Проекти ці досі ще не здійснились. Не тому, що вони взагалі не здійсненні, а, очевидно, тому, що протягом останніх десятиліть наука в цілому світі працювала тільки в одному напрямку - озброєння та знищення.

І найцікавіші з запроектованих велетенських споруд - це, найперше, старий проект сполучити Англію з материком тунелем попід Ляманшем. І найбільше гальмують здійснення цього проекту власники пароплавів, що курсують поміж материком і Англією.

Другий проект передбачає сполучити Европу з Африкою тунелем під Гібралтарською протокою. Здійсненню цього проекта перешкодили незгоди між Англією та Францією з одного боку і Італією з другого боку.

Є ще проект осушити Зюдзее в Голяндії. Голяндія займає територію, відвойовану від моря. Але можна цю територію на багато ще збільшити. На жаль, жахлива війна, що її ми недавно пережили, спричинилась не до збудування нових гребель, а до знищення старих і до затоплення великих просторів, колись відвойованих у моря.

Існує два ще сміливіших і зухваліших проекти: один - висушити південну частину Північного моря, збудувавши греблю між Англією і Данією, а другий, ще величніший, - висушити Середземне море і з"єднати Европу, Африку і Азію в один континент.

Чи будуть колинебудь здійснені ці проекти?

Хроніка СУМ-у

В БЕРХТЕСГАДЕНІ.

В одній гарно вибіленій та оздобленій кімнаті табору "Берхтесгаден" завжди багато молоді. Це – домівка СУМу. Тут систематично відбуваються сходини членів СУМу, на яких читаються реферати та доповіді, організовуються бесіди та читання періодичної преси. В домівці СУМу завжди можна мати свіжі газети та журнали, а також книги в бібліотеки.

Великою популярністю серед молоді користується хор під керівництвом Я. Кушніра.

Хоч СУМ не має спеціяльно-ведених курсів, зате багато сумівців відвідують гімназію, торговельну школу, автомеханічну школу, а також трикотарський, кравецький та бухгалтерський курси.

Робота осередку СУМу трохи послабла під час праць скрінінгової комісії, але тепер вона значно пожвавлюється. СУМ у таборі користується симпатіями та прихильністю всього громадянства.

В ГАЙДЕНАУ.

Працю СУМу в таборі Гайденау /Англійська зона/ розпочато ще в літку минулого року. Зійшлася молодь – хлопці та дівчата – і тут же, на своїх зборах, оформили осередок СУМ. Своєю працею осередок зразу звернув увагу. Молодь з перших же днів почала вступати до СУМу, і тепер осередок нараховує 162 члени та 16 прихильників. В осередку працюють всілякі гуртки: хоровий, драматичний, радистів, мотоциклістів /18 осіб з курсантів склали іспити та одержали німецькі документи на право їзди/; сумівці також вчаться на курсах геодезистів, медиків, шоферів, кравців, механіків та інш.

Особливо добре поставлено серед членів СУМу працю з українознавства. Систематично раз на тиждень відбуваються лекції за тематикою, опрацьованою досвідченими керівниками.

Сумівці брали активну участь в організації та святкуванні національних свят. Листопадового Зриву, Свято Державности та Соборности, своїми силами влаштували свято Крут. У всіх національних святах члени СУМу несли почесну варту біля символічної могили.

Драматичний гурток виставив комедію Ледянського "Директива з центру", готує "Одруження" за Гоголем та Шевченківський концерт.

СУМ відограє значну ролю в громадському житті табору. Немає майже жодного важливого питання, що його вирішувала б управа табору без сумівців.

Осередок СУМу найбільше працює над тим, щоб дати кваліфікації молоді.

В СТЕФАНКІРХЕ.

Понад сто хлопців та дівчат є членами СУМу в таборі Стефанкірхе. Осередок мав свою домівку та бібліотеку, що нараховує 250 книжок. Добре працює драматичний гурток, що підготував п"еси

"Ясні зорі", "Катерину" та декілька інсценізацій. Тепер драматичний гурток готує п"есу "Дай серцю волю, заведе в неволю". Не погано працює також хор під керівництвом п.Карпа. Жодне свято чи академія не відбувається без виступів хористів.

З великим патріотичним піднесенням відбулися в таборі свята Соборности і Незалежности України та Крут, організовані СУМом.

Найбільшою увагою серед сумівців та молоді користуються курси з українознавства, що їх влаштував осередок СУМу. Глибокі і змістовні лекції, присвячені українським визвольним змаганням, завжди збірають велике коло слухачів.

В КОРНБЕРЗІ.

Уже другий рік працює осередок СУМу в таборі Корнберг. За цей час до спілки прийнято 227 хлопців та дівчат. Найбільшу увагу звернуло керівництво осередку фаховому вишколенню молоді. Тепер 62 сумівці вчаться на шоферських курсах, понад 70 відсотків хлопців та дівчат вивчають іноземні мови, 14 осіб закінчили курс фототехніки і інш.

Осередок СУМу має свою домівку. Тут відбуваються сходини і лекції. Добре обладнана і затишна домівка завжди приваблює молодь.

Недавно сумівці організували в таборі широкий вечір, присвячений канадійським поетам та письменникам.

В житті табору осередок СУМу мав помітний вплив. Не буває жодного національного свята, де б не брали участи члени СУМу.

Три осередку СУМ молодь прцює в різних гуртках: малярському, драматичному, літературному, музичному та декляматорському. Осередок має свою власну бібліотечку.

У всій своїй виховно-культурній і громадській праці осередок СУМу завжди зустрічає прихильність та доброзичливість управи табору, культосвітнього відділу та інших організацій.

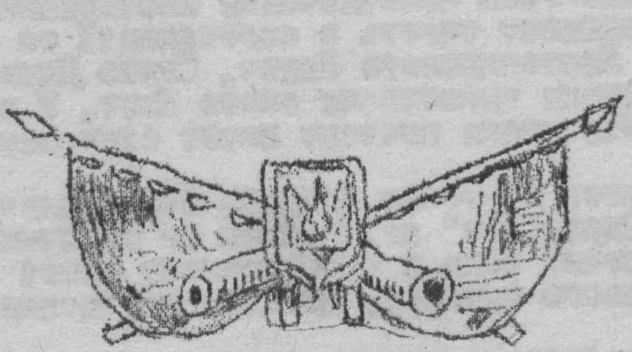

АВАНГАРД

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЕМІҐРАЦІЇ

4

Жовтень, 1947 р.

КРИН

Жива леґенда

Українська нація свою свободолюбивість, прагнення до самостійного державного життя завжди підтверджувала й підтверджує далі одчайдушною збройною боротьбою, бо волі ніхто нікому не дарує — її потрібно здобути. Вогнем непокори, різкою непримиримістю до східного і західного імперіялістів дихали наші простори і в пеклі другої, формально уже закінченої, світової війни. Ситуація, в якій ми опинилися, була, здавалося, настільки безвихідною, що неймовірною видавалась декому навіть думка про гомін нашої визвольної зброї і відновлення державности. Проте, нарід, керований революційно - самостійницьким проводом, спромігся не тільки створити свою Українську Повстанську Армію, здатну виступити проти загарбників на два фронти, а й стати в аванґарді боротьби за свободу всіх поневолених народів Сходу.

УПА як збройне рам'я українського народу не склала своєї зброї й сьогодні. Творячи справжню живу леґенду наших жорстоких днів, переходячи грані ймовірного, новітні лицарі волі й справедливости ідуть буремним шляхом затяжної боротьби з єдиним тепер на наших землях ворогом — московським большевизмом. Ця боротьба ще раз підкреслює силу нашого національного „вірую", стверджує, що ми були, є і будемо. Про розміри цих змагань може говорити угода про спільні дії проти УПА, укладена навесні цього року між СССР, Польщею і Чехословаччиною. Три держави, з яких СССР одна з найбільших світових потуг, мусять координувати свої дії, щоб на очах цивілізованого світу топити в бездонних озерах крови голос до життя талановитого і героїчного народу. Якої треба сили й фанатизму звитяжцям УПА, щоб невідступно тримати в руках своїх зброю і бити імперіялістичних поневолювачів рідної землі! Це не тільки проба нашої самостійницької ідеї, це ідея в наступі, проба людей, які реалізують цю ідею, це — жива українська леґенда.

Для нас, еміґраційної молоді, це дороговказ у майбутнє, зразок того, яким потрібно бути у виборенні України.

УПА, не зважаючи на складні й тяжкі обставини в сьогоднішній Україні, спромоглася не тільки нищити ворога, а й забезпечити в своїх рядах соборницьку єдність, як запоруку її боєздатности. Упівці — люди з чистою українською совістю — стали зразком не лише для нас, а й для всіх уярмлених народів, які з радістю і затаєною надією на воскресіння волі зустрічають їхні рейди на своїх землях.

Недавно не лише українська, а і майже вся европейська преса повідомила світ, що в околиці Пассав (Баварія) відділ УПА, в складі 36 чоловік перейшов кордон і склав зброю. Вояки цього відділу належать до однієї з рейдуючих груп УПА. Поруч священної боротьби в Україні, яка не втихла і яка має також велике політично-пропаґандивне значення, безпосередня присутність наших вояків УПА тут, у Европі, зробить свою позитивну для нас справу. Світ, який ще не цілком усвідомив усієї важливости української проблеми, заговорив про цих фанатичних героїв справедливости. Їхній прихід у Европу наочно переконає тих, кому дорога людська честь і гідність, що це не „бандити", як пишуть деякі европейські газети, завдяки своїй необізнаності або користуванню ворожими джерелами. Леґендарний героїзм, жертвенність, яку проявляє багатотисячна УПА, можливі лише там, де йдеться про потоптання елементарних прав людини, про долю закутої в ланцюги рабства нації. Не схилений прапор боротьби говорить також про непереможність і право на гідне людське життя багатомільйонового народу того суходолу, ім'я якому—Україна. Про це говорять ті, що безпосередньо прийшли з пекла затяжного бою з ворогом. Прийшли, обкурені гарячим димом, принісши в серцях своїх ритм палаючого серця країни і в очах — відблиск негаснучих заграв. Вони — ця невелика група упівців — склали зброю, але не вважають себе переможеними, як не вважає себе такою ціла, покищо поневолена, українська нація. І ось цей прихід героїв живої леґенди, мов подих рідного вітру, мов крик нашої поневоленої землі, хай ще більше скріпить нашу молодняцьку сім'ю на еміґрації, хай ще раз нагадає нам, чого ми пішли на вигнанщину, і які завдання стоять перед нами, українською молоддю всіх українських земель.

Їх чин повинен надхнути нас не тільки на творчу конструктивну працю, на підготовку себе до суворого Завтра, а й ще раз нагадати, що здобути волю і право на людське життя можна тільки зброєю. Усвідомлення цього основного на шляху до реалізації нашої мети мусить обумовлювати і сьогоднішню нашу поставу до дійсности.

Ворог звертає і звертатиме величезну увагу не тільки на баламучення, калічення й винищування нашої молоді в Україні, а й на вигнанні. Він розуміє, як ніхто інший, що від моральної сили, ідейно-політичної стійкости і єдности молоді залежатиме здійснення тих завдань, які ставить перед собою наша нація. Але чорні підступні затії, спрямовані на розклад еміґраційної української молоді, повинні виявитись безуспішними. Час наказує нам бути такими, як наші друзі й брати з УПА.

ПРОГРАМА

Спілки Української Молоді

(Прийнята на 1-му Конґресі Спілки Української Молоді)

1.

Спілка Української Молоді (скорочено СУМ) є непартійною, проте, глибокоідейною національно-соборницькою, насамперед — громадсько-суспільною та національно-виховною організацією української молоді, що, ставлячи перед собою завдання відновити славні традиції одноіменної спілки, ліквідованої антинародним окупаційним режимом в Україні, об'єднує і виховує в своїх рядах молодь, яка, згідно з правилами, може вступати в СУМ.

2.

Стоячи на ґрунті християнської моралі і глибокого українського традиціоналізму, СУМ є середовищем, в якому куються сталеві характери, що змогли б стати на зміну своїм батькам та були б безмежно віддані українській самостійницькій ідеї, дотримуючись гасла: „Бог і Батьківщина“.

3.

Оскільки всі люди рівні перед Богом, а значить не може бути обранців, яким призначено панувати над народами, СУМ виховує своїх членів у дусі вселюдської правди, в дусі непокори перед імперіялістичними загарбниками, готуючи молодь до безкомпромісової активної боротьби за власну державу, як підставу існування українського народу.

4.

В лавах молоді мусять високо стояти моральні чесноти, братерська дружба і організованість. Тому СУМ, ведучи нещадну боротьбу з аморальністю, проявами нездорових симптомів у молодняцькому середовищі, бореться за високі якості і чистоту душі своїх членів з тим, щоб слово „сумівець“ стало гордістю не тільки Спілки Української Молоді, а й усього українського громадянства.

5.

Стверджуючи, що глибока усвідомленість правоти поставленої перед собою цілі, беручи її в аспекті загальнолюдського буття, була запорукою перемоги і безсмертности чинів, Спілка Української Молоді виховує такий тип молодої людини, яка б була завжди переконана в перемозі своєї Правди, дуже дорого цінила своє національне ім'я, належно шанувала борців за волю свого народу і для якої відступство чи зрада нації були б однозначні із своєю смертю.

6.

Член СУМ'у мусить бути високорозвиненим, постійно прагнути до поглиблення своїх знань і цікавитись навколишнім життям. Тому Спілка Української Молоді одним із основних своїх завдань вважає допомагати й всіляко підтримувати молодечий гін до опанування культурної скарбниці як свого народу, так і передових народів цілого світу.

7.

Важлива ознака всякої здорової молоді, тим більше молоді поневоленої нації полягає в тому, що ця молодь стоїть не тільки на високому моральному та ідейно-політичному рівні, а й відрізняється своїми фізичними властивостями, знаючи, що в здоровому тілі — здоровий дух. Тому СУМ велику увагу приділяє також і фізичному розиткові молоді в найрізноманітніших формах, вважаючи ці чинники одними з основних у формуванні фізично й духово здорового характеру.

8.

СУМ бореться за поширення серед молоді своєї ідеї та створення нових сумівських осередків, вимагаючи від свого членства активної діяльности в цьому напрямку, пам'ятаючи, що СУМ — це бойова, національно-соборницька організація.

Конґрес закликає осередки Спілки Української Молоді до творчого активізму, до конструктивної роботи, до пильности. Не забуваймо, що знаходимося під постійною обсервацією ворога, який намагається розкласти наші ряди, отруїти душі наші і звести нас на манівці. Тому будьмо пильні, рішучі і безкомпромісові в боротьбі з ворогом, пам'ятаючи, що з нами Бог і Правда, і що на наше покоління історія кладе велику місію — звільнити Україну і побудувати свою власну Самостійну Соборну Українську Державу! (З резолюції 1-го Конґресу СУМ'у)

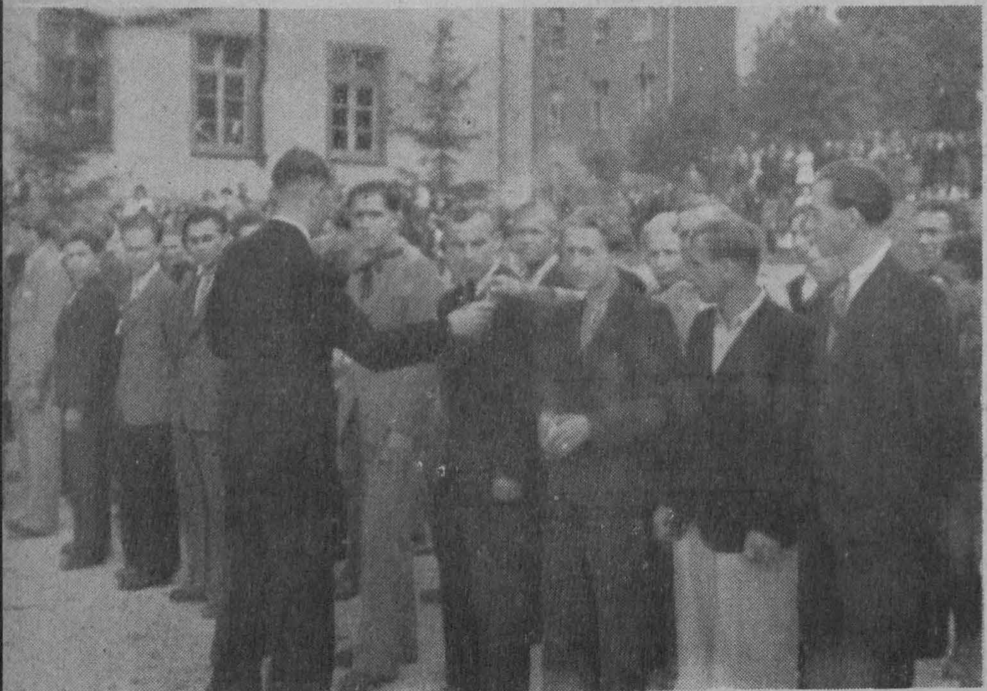

Урочисте вручення сумівських квитків членам Ашаффенбурзького осередку.

М. ГУТОР

Молодь у поході

(З приводу програми СУМ'у)

Перед нами програма Спілки Української Молоді. Коли її перечитуєш і піддаєш об'єктивній аналізі, мимоволі згадуються слова німецького поета Шіллера, які він поставив, як епіграф, до однієї з своїх поем: „Живих кличу, мертвих воскрешаю, зло нищу“.

В цій поемі Шіллер порівнює життя людини з дзвоном, беручи під увагу всі труднощі і перепони, що стоять на шляху. Одночасно вказує він і на ті чинники, які допомагають людині в житті, виривають її з обіймів занепаду й зла, що так часто й усюди чатують на неї.

Український нарід вже довгі роки іде тернистим шляхом до свого кращого завтра. Колючий терен цього шляху чи не найбільше дошкульний його енерґійнішій частині — молоді. Тому ми, українська молодь, мусимо бути всюди відпорними, мусимо одягтись у крицевий панцер, що охороняв би нас в молодечому поході. Де шукати цього панцеру? Які складові частини мали б ввійти в його будову? Пригляньмось ближче, яку пораду дає нам на це програма СУМ'у.

Перший її пункт говорить про непартійність організації та про завдання „відновити славні традиції одноіменної спілки, ліквідованої антинародним окупаційним режимом в Україні“. Згадавши непартійність, не маємо на меті підкреслити саме значення цього слова, яке, мовляв, мало б бути порятунком для нас. Ясна річ, що поза своїми ідеологічно-політичними переконаннями, чи, можливо, партійною приналежністю, молодь має широчезне поле до спільного ведення акцій для добра загально-української справи, поставленої вище понад усе. Усвідомлення цього стане складовою частиною панцеру, що дасть нам змогу бачити себе в українськім дзеркалі, як синів одної матері-невільниці. Без цієї складової частини ми не дамо відсічі порожнім пристрастям та амбіціонерству, що так часто спокушають нас і гальмують нашу справу боротьби.

СУМ поставив собі завдання — відновити славні традиції одноіменної організації, ліквідованої на рідних землях. Згадаймо коротко про цю одноіменну організацію. Перед нами 1922-30 роки на Великій Україні. Роки перших сталінських п'ятирічок будови „щасливого і радісного життя“. Рідна земля вкривається мережею комуністичних аґітпунктів. Усе довкола „цвіте“ і „українізується“. Зникає спокій і радість з чарівних українських сіл. Міста втрачають своє колишнє обличчя. „Упривілейовані“ українці їдуть „на курорти“ до Сибіру, а тюрми стають „відпочинком“ для „контрреволюціонних бандітов“. Але, водночас з тим, спалахують вогні. Їх запалює СВУ і українська молодь, організована в СУМ'і. Ті вогні палять отруту комунізму, розкривають його справжнє обличчя і гартують український національно-визвольний дух. „Сум—це українська самостійницька ідея в наступі! СУМ — носій штурмуючих концепцій національної суверенности!“ Це була славна традиція СУМ'у, що її хочемо відновити. Для нас вона стане вірою в перемогу Української Правди.

В другому пункті говориться про крицеві характери, які мають кувати нових наслідників-продовжувачів розпочатого батьками великого чину — боротьбу за Українську Самостійну Соборну Державу. Як сказано, треба дотримуватись гасла „Бог і Україна.“ Признаймося щиро, як багатьом з нас цього крицевого характеру ще бракує, як часто ми попадаємо в зневіру. То ж все зло і кволість — від себе! Будьмо віддані на життя і смерть українській самостійницькій ідеї! Творім добрі діла, а тоді й Бог буде з нами, бо як каже старе грецьке прислів'я: „Доброму ділу і Бог помагає“.

В третьому пункті говориться про вселюдські ідеали і про безкомпромсовість боротьби з ворогом. Вселюдські ідеали — це та правда, за якою всі народи мають право на вільне, самостійне по своїй вподобі життя, це заперечення імперіялістичних тенденцій. Для нас важливе це тим більше, що маємо до діла з кровожерним імперіялістом півночі. З ним сьогодні український нарід веде безкомпромісову боротьбу, в яку українська молодь на еміґрації мусить активно включитися. Коли наші друзі й подруги на рідних землях стоять віч-на-віч у боях з ворогом, то ми закордоном мусимо цю боротьбу пропаґувати і розкривати перед світом справжнє обличчя ворога.

Четвертий пункт говорить про моральні чесноти. Про них ми нерідко забуваємо. Високі моральні чесноти дадуть нам силу і витривалість у веденні визвольної боротьби.

У п'ятому пункті вказується на необхідність переконання в перемогу нашої Правди, шанування та цінення свого національного імени, шанування борців за волю народу і на трактування відступства, як зради нації. Є між нами такі, що не вірять у перемогу, є й такі, що не шанують свого національного імени. А що це значить? Це значить, що такі люди ступили крок до зради нації, до яничарства. Тому програма СУМ'у ставить завдання плекати „глибоку усвідомленість правоти поставленої перед собою цілі“.

А ось слова шостого пункту: „Член СУМ'у мусить бути високорозвиненим . . .“ мусить здобувати знання, завжди його поглиблювати опановуванням всіх національних цінностей та надбань інших передових народів.

Сьомий пункт звертає увагу на плекання фізичної культури. Про це ми нерідко забуваємо. Забуваємо, що це є не тільки в інтересі здоров'я кожного зокрема, але й в інтересах нації взагалі. Нація потребує синів і дочок здорових не тільки духом, але й тілом.

Нарешті, в останньому пункті сказано, що „СУМ бореться за поширення серед молоді своєї ідеї та створення нових сумівських осередків“. Над цим треба зупинитись особливо, бо постає питання: чи вся українська еміґраційна молодь свідома своїх завдань та тих форм, в рямках яких повинна їх здійснювати? Цією формою може бути лише згуртованість, організованість, один фронт молодечого походу. Існують у нас різного роду станові молодіжні організації — студентські об'єднання, спортові товариства, професійні і т. п., в яких молодь себе виявляє. Але чи ми студенти та учні шкіл, чи ми робітники, селяни та інтеліґенти, інакше — до якої б організації чи установи ми не належали б — завжди залишимось молоддю українського народу. І ось на еміґрації вже близько двох років існує організація, що зветься Спілка Української Молоді. Запитаймо себе, чи всі є активними її членами? На жаль, треба ствердити, що ні. В СУМ'і бачимо найменше студентів, саме тих, які мали б творити передові його лави. Найбільше число членів СУМ'у—це селянська і робітнича молодь. Вона національно чиста і сильна, але вона потребує допомоги друзів-інтеліґентів. А тим часом чимало інтеліґенції від неї відвертається, мовляв, СУМ — не для нас. А для кого ж? Ясно, що для нас усіх. В ньому повинні знайти своє місце студенти, гімназисти, учні інших шкіл, робітники, селяни, вся українська молодь на еміґрації. Тут не йдеться про моральне змушування вступати в члени СУМ'у, а про те, що СУМ — це організаційна форма, в якій молодь зможе найкраще себе виявити в боротьбі за волю і незалежність України, і на цей шлях повинна стати вся українська молодь на еміґрації.

Перед молоддю кожної нації стоять великі завдання. Тим більші вони сьогодні перед українською молоддю. Нас чекає Край, нас жде вирішальний змаг! Говоримо тут не про забаву фразами чи романтикою, а про факт, що хвилина ця може зовсім недалека. Чи можемо ж ми сьогодні відповісти: „Ми готові!“ Здається, що багато нам дечого не вистачає. Тому — до наполегливої праці на всіх ділянках! Щоб не пощербили нас еміґраційні будні, одягнімо панцер. Збудуймо його з тих складових частин, що подає нам програма СУМ'у. І коли ми з тим як слід упораємось, то створимо з себе тип такого сильного й активного українця, що, як кажуть наведені слова Шіллера, кликатиме за собою живих, воскрешатиме мертвих та нищитиме всяке зло. А його нині скрізь і всюди дуже багато. Будьмо ж гідними учасниками полум'яної доби українського народу, яку так характеризують рядки сучасної поезії:

„Чуєш — грім на сході?
Там народ в поході!
Небо у заграві,
По землі кривавій
Чути брязкіт сталі“.

ПЕТРО КАРПЕНКО-КРИНИЦЯ

Ой, траво...

(З циклю „Повстанці“)

На пагорбка свіжу звaливсь траву.
Зібгався. А все, що сталось — мить.
— Дивіться, заздріть . . . Іще я живу
І буду, єй - богу, жить.

Травинку зірвав — дорога така,
Бо рідна, як наша плоть і кров,
І біль (прострілена двічі рука)
Здавалось, уже пройшов.

Ой, траво, коли б я, коли б в бою,
Чи тут, серед тебе, трупом зляг —
Шуми, як вѐличність, пісню мою,
Яку я носив, мов стяг!

17.11.1943.

В Ділінґені, за участю та допомогою Централі ОУЖ, відбулася нарада керівників відділів жіночої молоді сумівських осередків. На фото: фраґмент наради (УАП).

СТАЛИ МИ В МОГУТНІ ЮНІ ЛАВИ,
УКРАЇНА ЖДЕ СВОЇХ ПОЛКІВ.
ЗА СВОЮ ЗА СОНЯШНУ ДЕРЖАВУ
ПІДЕМ В БІЙ КРІЗЬ ЖАХІТ ЧОРНИХ ДНІВ!

Сила, краса і

Сумівська молодь демонструє свою

На початку 1930 року в Харкові, на Римарській вулиці, в столичній українській опері зривається зимовий театральний сезон. У будинку опери розпочато відкритий процес над головними діячами підпільної Спілки Визволення України — СВУ. Після запровадженої примусової колективізації селян, Україні наноситься новий тяжкий удар — судять передову свідому українську інтеліґенцію.

Опера оточена озброєними частинами військ ОГПУ. З Холодногорської в'язниці на процес возять ув'язнених діячів найрізноманітніших галузей науки: української історії, літератури, церкви. Одна з головних і найактивніших клітин СВУ була організація — Спілка Української Молоді (СУМ), очолювана молодим енерґійним провідником молоді Павлушковим. Своє зізнання на процесі Павлушков обертає в палку промову, скеровану проти московського гніту. Даремно судді обривали голос його дзвониками, вимагаючи говорити „по суті“. Ні погрози головного судді, ані дзвінок не могли заглушити піднесених слів молодого сина українського народу, патріота своєї Батьківщини: „Українська молодь, як найбільш енерґійна частина української нації, завжди боролася й боротиметься в ім'я національної визвольної ідеї, за волю і право на молодість . . .“

Ці надхненні слова Павлушкова лишили по собі незабутній слід. Даремно совєтське „правосуддя“ намагалося „з корінням“ викорчовувати слово „СУМ“. І хоч Павлушкова, як і багатьох інших борців за національну правду, заслано на довічну каторгу, дух спротиву і свободолюбства української молоді не вмирає. Ніякій ворожій силі не вдалося і не вдасться знищити аванґарду нашого народу — молоді, що зміцніла й загартувалася на славних традиціях безсмертного СУМ'у, створеного нашими попередниками на Наддніпрянщині.

Ідея, за яку боровся Павлушков і його друзі, живе й по нині серед нас. Вона горить на наших прапорах, гордо піднесених на чужині, палахкотить у серцях тисяч молодих українців і українок, об'єднаних в незламні когорти СУМ'у. Фактом цього є не тільки наша щоденна сумівська праця, а й проведені в останніх місяцях масові свята Спілки Української Молоді на еміґрації, під час яких продемонстровано міць і організованість, відданість своїй Батьківщині, готовість стати до боротьби за святі національні ідеали, йдучи світлими слідами Павлушкова та його побратимів. Ці свята сумівці американської, а також англійської зон святкували з думками про Рідний Край, про непогаслу і досьогодні боротьбу українського народу за свою самостійність.

АВҐСБУРҐ

На свято до авґсбурзького табору прибули хлопці й дівчата — члени СУМ'у з осередків у Ашаффенбурзі, Інґольштадті, Цуфенгавзені, Ельванґені, Вайсенбурзі, Ляндсгуті,Ділінґені та Дінкельсбюлі. Авґсбурзька молодь гостинно зустріла своїх друзів.

Погожого серпневого ранку господарі спільно з гостями шикуються в лави і під звуки духової оркестри марширують на таборову площу. Чітко крокують хлопці в сумівських одностроях, дівчата в українському національному вбранні. І знову хлопці і дівчата . . . Колона за колоною проходить повз численні натовпи глядачів — мешканців „Сомме-Казерне“. Їх серця радіють з величі й краси завзятих юнаків.

На таборовій площі врочисто підносяться на високі щогли національний прапор і прапор Спілки Української Молоді, де на блакитному тлі у формі тризуба горять три золоті літери — „СУМ“.

НАС ЄДИНА ВИРОСТИЛА МАТИ —
НАША РІДНА, ЛЮБА СТОРОНА.
ТРЕБА БУДЕ — СУМІВЦІ-ДІВЧАТА
ПОРУЧ ХЛОПЦІВ СТАНУТЬ, ЯК ОДНА!

гордість нації

організованість і відданість Батьківщині

Море голів . . . Під чужим баварським небом майорять українські прапори, лопотять, мов величезні птахи розпростертими крилами, що скеровують свій літ туди, на схід, до рідної поневоленої столиці — Києва.

Після служби Божої з палкою промовою виступає голова ЦК СУМ'у п. М. Сердюк, закликаючи молодь свято берегти ім'я і честь своєї Батьківщини.

По обіді, о 2 годині дня, на спортову площу „Чорногори“ виходять молоді спортовці з різних таборів. Починаються сумівські легкоатлетичні змагання. Натовп живим прямокутником оточує змагунів. Присутні з захопленням стежать за грою.

Десь о 4 годині духова оркестра в далені розриває тишу. На спортову площу йдуть колони й колони: хлопці, дівчата — учасники вправ.

Натовп намагається зайняти вигідні місця. Ось на велику площу марширують дівчата в національних одностроях тримаючи в руках серпи. Вони займають відповідні місця. Наперед виходить юнак з прапорцем. Зір кожного з присутніх зосереджується на площі.

І раптом рвучкий вимах прапорця, і оркестра кидає мелодійні звуки. Дівчата з серпами в руках виконують масовий танок „Жнива“. Згодом виходять хлопці, виконуючи фізкультурні вправи.

Бурхливі оплески глядачів щиро вітають виконавців. За півгодини на зміну гримить друга оркестра. На площу виходять дівчата і хлопці з вінками в руках. Дівчата виконують масові танки „Взяв би я бандуру,“ „І шумить і гуде“. Хлопці — „Гей, нумо, браття, до зброї“ та „Мет ґранати“. Потім сумівці з Ашаффенбурґу Ольга Богославець та Вол. Юськевич продеклямували вірші.

Всюди бігають спітнілі фоторепортери й кінооператори, націлюючись на цікаві об'єкти . . . Незабутнє враження лишає осередок СУМ'у з Ашаффенбурґу. Стрункі юнаки й дівчата в національному вбранні розходяться в різних напрямках по площі. Вони наче щось вписують по землі. Натовп напружено вдивляється. Кінооператори й фотографи заворушилися, намагаючись зайняти вигідні місця на трибуні.

У вигляді тризуба вимальовується живе слово „СУМ“. „С“ і „М“ склалися з хлопців, „У“ — з дівчат. Оркестра виконує молитву. Море людей підводиться на ноги. Живий тризуб встає навколішки і мовчки в молитві звертається до Господа, щоб він повернув вигнанців до вільного краю . . .

О 8 год. вечора на таборовій площі знову збираються колонами осередки СУМ'у. Таборяни залюднили площу. Іде звіт і вечірній наказ. Після цього лунає загальне приречення членів СУМ'у:

— Я, син українського народу . . .

Представник ЦК СУМ'у вручає молоді сумівські квитки. Подається команда: „Струнко!“

Спускають прапори.

Вечір. У великій театральній залі повнісінько людей. На сцені представник осередку Ашаффенбурґу. В своїй промові він вітає молодь і гостей. Після нього виступають представник таборової ради та полковник Е.

Вони вітають молодь, підкреслюючи значення відновленої на еміґрації Спілки Української Молоді. Наостанку виступив старий сумівець Степан Підкова, що в своїй промові висвітлив трагічну боротьбу СУМ'у за волю свого краю.

Мистецька частина — співи, масові танки й оркестрові виступи — мала серед глядачів великий успіх.

Опівночі свято закінчилося, лишивши по собі незабутнє враження. Люди неохоче розходилися . . Тепл зоряна ніч нагадувала Україну.

АШАФФЕНБУРҐ

Подібно до Авґсбурґу, величн свято молоді відбулось і в Ашаффенбурзі. Близько 500 членів СУМ'у з чотирьох осередків узяли участь у святі.

Таборова площа густо рясніє людьми. Чоловіки й жінки, старі й діти вийшли подивитися на величну демонстрацію сумівців і сумівок, що стрункими колонами, під грімкі звуки духової оркестри, проходять площею. Сини й доньки українського народу врочисто приймають приречення на вірність своїй Батьківщині. Хвилями прокочуються голосні слова, що звучать присягою. В них — мужність і відвага, молодечий порив до здійснення нашої мрії — здобуття Української Самостійної Соборної Держави.

Хлопці й дівчата з Галичини й Волині, Наддніпрянщини й Буковини — всі стали під єдиний прапор соборної організації СУМ.

Звуки духової оркестри стрясають повітря, і велелюдний натовп затаює подих, слухаючи надхненні слова юнаків і юначок: „Боже, вислухай наші благання“. Не одне материнське серце затужило в цю хвилину і не один сиговолосий батько змахнув з очей сльозу, звертаючись у душі разом із сумівцями до Бога з благанням дати щастя Україні.

А коли хлопці й дівчата знову стають у міцні шереги юнацьких колон, очі усіх проясноюються, а серця наповнюються надією. Три золотисті літери „СУМ“ стають символом непохитної віри в нашу перемогу.

На святі молоді в Авґсбурзі. Колона Ашаффенбурзьких сумівців перед виходом на спортову площу табору „Сомме-Казерне“. (фото УАП).

БАЙРОЙТ

Чи думав колись той, хто за широким судовим столом у Харківській опері злорадно глумився над Павлушковим, що десь далеко від України, в німецькому закутку — Байройті — відродиться організація СУМ?

Але вона відродилась. Відродилася й живе на щастя Україні, на зло і пострах ворогам!

Після масового свята на майдані, у залюдненій залі таборового театру сумівці Байройту спільно з сумівцями Ерлянґену врочисто відзначили перші кроки своєї національної діяльности на чужині. Один за одним виступали промовці. Досягнення ще малі, але вони з кожним днем зростають. Згуртована молодь в рядах СУМ'у гартує в собі здоровий дух патріотизму, дух безмежної любови до Рідного Краю.

Свято закінчилося виставою „Безталанна“, що її показав сумівський драматичний гурток.

МЮНХЕН-ФРАЙМАН

Площа цвіте українськими національними одностроями. То нагинаються до землі, то струнко випростовуються рівні постаті хлопців та дівчат. Глядачі задивлені в ритмічні рухи вільноручних вправ сумівців і сумівок: „Гей, там на горі січ іде“, „Коли настане май“, „У лісі літом я б жив“, „Гей, нумо, браття, до зброї“...

Слідом за сумівцями ідуть у танок пластуни й пластунки, що спільно з СУМ'ом святкують юнацьке свято.

Закінчуються вправи, на площі виростають колони юнаків і юначок. Іде парада молодих, і серця присутніх радіють...

У другій частині свята відбулися відбиванкові змагання, в яких взяла участь спортова дружина „Довбуш“. Першість у змаганнях з СУМ'ом завоювали спортовці „Довбуша“.

Завершилося свято великою художньою частиною та забавою, що тривала далеко за північ...

РЕҐЕНСБУРҐ

Небо заволокли хмари. Трусить мжичка. Але негода не стала на перешкоді. В туманній височині тріпочуть синьо-жовті прапори, що їх піднесли сумівці. Як і в Авґсбурзі, Фраймані, Байройті та інших таборах, реґенсбурзькі хлопці й дівчата вийшли на параду, і табір ожив. Святково зодягнені таборяни заповнили вулички й площу. В просторій таборовій залі, перед чисельними слухачами, голова ЦК СУМ'у п. М. Сердюк виголосив святкову промову. За ним виступають члени СУМ'у, вітають гостей і обмінюються думками про проведену працю. Зроблено багато, але ще більше роботи попереду.

Представники громадських установ вітають реґенсбурзький осередок СУМ'у з його широко розгорненою національно-виховною працею.

Сумівці одержують членські виказки й висловлюють своє глибоке запевнення бути гідними синами й доньками свого героїчного народу, що незламно бореться за своє визволення.

Чоловічий хор „Сурма“ під керівництвом проф. Плешкевича виступив перед учасниками свята з гарним концертом.

На святі молоді в Авґсбурзі. Осередок СУМ'у табору „Сомме-Казерне“ під час паради.

Грою „СУМ без суму“, що її влаштував місцевий осередок, закінчилося незабутнє свято.

Сумівські свята молоді відбулися також у таборах м. м. Ляндав, Ділінґен, Ганакер та в багатьох інших, а також у таборах англійської зони. Ці свята засвідчили широкий зріст активности осередків СУМ'у в їх енерґійній повсякденній праці.

СУМ перетворився в масову організацію української молоді на еміґрації, виховуючи в своїх рядах відданих, національно-свідомих громадян — соборників української нації. І пригадуються знову й знову незабутні слова Павлушкова, кинуті ним в обличчя душителів України:

— Українська молодь, як найбільш енерґійна частина української нації, завжди боролася й боротиметься в ім'я національної визвольної ідеї, за волю і право на молодість.

С. П.

ЯР СЛАВУТИЧ

НЕПОКОРА

(Із збірки „Правдоносці“)

Пісню хоробрим шуми, ковила!
Далеч ячала, жарота пекла.

Слава борцям! Із-за древнього пня
Юний вояк відбивався півдня.

Кулі вояк дарував боротьбі.
Ах, не лишив, нерозумний, собі!

Сумно в полон він іде, як у тьму.
Серце жура розриває йому.

Тіло йому нагаями беруть,—
Важко на очі пливе каламуть.

Стерпнули ноги, знемігся вояк . . .
— Де ж ти, відваго, що квітла, як мак?—

Миттю востаннє напружив себе,
Сили набрав у мускулля слабе,—

Кров'ю з гарячих, розірваних губ
Плюнув катам і пригладив свій чуб,

Тільки б йому не завадив, ачей,
Смерті заглянути в жахіт очей,

Тільки б той чуб не затемнив чола . . .
Пісню хоробрим шуми, ковила!

На святі молоді в Авґсбурзі Ашаффенбурзька сумівка з серпом, учасниця масового танку „Жнива“.

О. ОЛЬЖИЧ

*

Все бурхливіші крила негоди
і тривожніший все я, ждучи:
вік героїв величний надходить,
і щоночі на небі мечі.

І щоночі за обрієм чорним
стогнуть кроки — залізо і мідь.
Смертоносні! тверді! необорні!
дорогі до безтями! прийдіть!

*

Краса, розмріяна краса,
вже не одягне цю країну.
Хіба як перше — небеса?
Так само родяться і гинуть?

Уже не звабити руки
маленьким щастям чи жагою.
Уста — обвітрені, різкі,
зазнали дужчого напою.

Для них проторюючи путь,
чи дух не вищу радість випив?
Вони ж ідуть, вони ідуть,
чиї серця — як смолоскипи!

Серед таборян Ґоденав (англійська зона) великим успіхом користується сумівська балетна група. На фото: „Козачок“ у виконанні молодих танцюристів з сумівського балету.

Кр-ий

Іван

(Із спогадів повстанця)

Даремні, кате, всі турботи,
Не зմориш нас і не уб'єш.
Не піде молодь на роботи,
В фольксдойчі нас не заманеш!

(Партизанська пісня)

На початку липня 1943 року до с. Новосілок, близько м. Чорторийська, прибула сотня, якою командував Залізняк.

У довколишніх селах чути революційні пісні. Все прокинулося з довгого сну. Населення вітало своїх синів. Тут знайдете буковинця, галичанина, волиняка, наддніпрянця. Між ними немає різниці. Вони сини українського народу, сини однієї матері. Щоправда, в них різний однострій: совєтський, німецький, мадярський. Однострій і зброя всіх воюючих держав. Але дух, віра і мета в повстанців одна: боротьба з усіма окупантами України, боротьба за Українську Самостійну Соборну Державу.

На сільському майдані — небувалий рух. Тут навчається дві сотні молодих хлопців, що мають поповнити військо УПА. Дівчата прибирають могилу загиблих братів. Вони вже не бояться ворога, бо його близько немає. На сторожі стоять озброєні відділи УПА. На високій бані старовинної церкви майорить синьо-жовтий прапор. Внизу, по другий бік церкви, стоїть стрілець з далековидом у руках. Він пильно вдивляється в далечінь і бачить рух повстанських загонів, що кілька днів тому звільнили від німців районове місто Колки. А ще бачить стрілець, як до міста ідуть селяни, дівчата й жінки, не боячися, що їх там заберуть на каторжну працю до Німеччини — в місті стоять повстанці.

Заходило сонце. Сотня стояла на відпочинку вже цілий тиждень, після довгих перемінних боїв з німцями. Німці залишили терен і трималися лише при залізничних шляхах та в більших містах.

На шляху, що йде за Комарів до Новосілок, стояв вартовий у німецькому однострої. Він натягнув шолом, закинув рушницю на плече і час-від-часу дивився в далечінь.

На шляху він запримітив двох осіб, що наближалися до села. З цікавістю приклав до очей далековид і розглядав подорожніх. Вони були ще зовсім дітваки. Вартовий спокійно проходжувався. Він бачив їх дуже добре навіть без далековида. Ішли поволі. В одного через плече перекинута торба, другий щось ніс у руці. Подорожні наблизилися і, побачивши вартового, стали, неначе вкопані, а через хвилину кинулись у кущі. Вартовий помітив, що це не „тутешні“ і крикнув:

„Стій! Не втікай, бо буду стріляти.“

Але хлопці зникали в кущах. Вартовий наскрізь проїдав очима зелені кущі, і шукав невідомих гостей. Раптом він запримітив їх, ще раз крикнув „стій“ і двічі вистрілив угору. На постріли прилетів рій кінnotчиків. Вартовий доповів їм і вони кинулись за втікачами. Всі потонули в зелені. Чути було, як хтось закричав: „Стій! Стій!“

Незабаром вояки виходили з кущів, ведучи коней за поводи, а між ними двох хлопців.

Одному було приблизно 11, а другому 13 років. Вигляд їх був жахливий — обдерті, в брудних сорочках. Вони були налякані. Ідучи повз вартового, вони ще більше підозріло й ненависно зиркнули на нього. Вартовий, придивившися зблизька, сказав:

— Агей, братіку, ти чого втікав? Від нас не втечеш!

Минувши вартового, один з них мішаною українсько-російською мовою сказав:

— Вот, понімаєш, і братом називає, і говорить даже не плохо понашому.

— А може якраз і брат, хто його знає. А ви звідкіля . . . Та кажіть бо до лиха! — викрикнув один з кіннотчиків.

— Німець нам ніколи братом не буде.

— Він же не німець

— Да, ви то не німці тільки служите їм.

Кіннотчики засміялись, питали далі, але обидва хлопці вперто мовчали. Всі разом зайшли до хати, де стояв сотенний. Йому все доповіли.

Сотенний, провівши оком, всміхнувся і сказав:

— Поговоріть, друже, з ними, бо я не маю часу.

Всі вийшли з хати. Лишився лише виховник, черговий і два подорожні.

— Сідайте, хлопці, сказав виховник. Вони сіли і налякано дивились по кімнаті.

— Голодні чи ні, кажіть!

— Голодні, — обізвались обидва разом.

— Друже Калина, принесіть дві вечері,— сказав виховник.

За хвилину друг Калина приніс дві вечері: зупу, буханець хліба, добрий шматок ковбаси.

В хлопців засвітилися очі і вони, не довго думаючи, сіли за стіл і почали смачно їсти вечерю.

Виховник щось читав. Йому було, ніби байдуже. У хлопців відходив страх. Виховник зорієнтувався, що це за хлопці, вийняв з торби велику карикатуру, на якій був намальований повстанець, що б’є німців. Поклав на стіл і розглядав, неначе перший раз бачив. Хлопці зиркнули оком і непомітно усміхнулись. Виховник почав говорити.

— Ви нічого не бійтеся, ми не німці і їм не служимо, а той вартовий, якого ви налякалися, такий самий повстанець - партизан, як і всі інші. Тепер скажіть, звідкіля ви йдете, що ви за одні і звідки з дому?

Старший, набравшись відваги, сказав:

— Ви скажіть, що ви за люди, що за партизани і кого б’єте?

— Німців, большевиків, усіх ворогів наших, — сказав виховник.

— Да, заварачиваєш. Самі партизани і большевиків б’ють.

— Та ми не большевицькі партизани, а українські, тому й б’ємо без різниці як большевиків, так і німців.

— Може й так. Ми вже чули, але мало.

— Ну, то не бійтеся. Скажіть, звідки ви йдете?

Хлопці, заспокоївшись, почали говорити.

Оповідав старший:

— Ми самі з Харкова. Нас забрали на роботу і везли в Германію і, коли вчора вночі поїзд став перед вокзалом, ми втікли. Ідемо і самі не знаємо куди . . . Згодні навіть у пекло, аби тільки не в Германію.

— Добре, ви, бачу, браві хлопці. Тепер не бійтеся. Вас ніхто туди не повезе. Якщо хочете — лишайтеся в селі і будете працювати, а колись може повернетесь додому. Ну, тепер скажіть, як вас звати?

Хлопці, не зважаючи на щиру розмову, переморгнулись.

Старший сказав:

— Я називаюсь Іван, а він — Хведор.

Виховник зрозумів у чому річ, усміхнувся і дав хлопцям спокій.

За якийсь час хлопцями заопікувалась місцева сітка ОУН. Кущовий перебрав їх, віддав до добрих людей на працю, але все таки не спускали з них очей. Виявилось, що хлопці були надзвичайно задоволені.

. . . Пройшло досить багато часу. Сотня вдруге вернулася до села.

Обидва хлопці шукали виховника. Незабаром, відшукавши, попросили, щоб їх прийняли до сотні. Виховник, засміявшись, сказав:

— А що ви в нас будете робити?

— Німців і большевиків бити!

— Дивись, які відважні стали.

— Вам не погано, то й сидіть собі спокійно.

— Я хочу до сотні, — настоював старший, Іван.

— Ну, добре, я поговорю з сотенним, може десь вас і причепимо.

Виховник пішов у хату і за хвилину вернувся разом з сотенним Залізняком. Він, побачивши двох юнаків, засміявся і сказав:

— Витри, он у тебе на губах . . .

Менший шурнув рукавом по лиці, дивлячись збентежено на сотенного. Іван, догадавшись, засміявся.

— А що, не правда, що в тебе на губах ще материне молоко не висохло, а вже хочеш до повстанців?—Призначте їх до кухні, нехай чистять картоплю, — сказав сотенний.

Обидва хлопці були задоволені. Їздили по воду, чистили картоплю, різали м’ясо. Так минав час.

. . . Сотня ішла в похід на північ. Разом з нею пішли й Іван та Федір. Іван стрілою літав на коні, і був досить відважний та рішучий. Федір — більше спокійний, і тримався кухаря.

Одного разу сотня вирушила на акцію проти червоних. Кухня цілого куреня залишилася десь ззаду. Повстанці ведуть бій. На лінії між стрільцями лежить і виховник. Раптом він дивиться і своїм очам не вірить: поруч нього лежить Іван.

Він вишкірив свої білі зуби і сміється до виховника.

— Ти чого сюди прийшов? Іди до кухні, бо пропадеш, як собака на ярмарку.

— Командір, не сєрчай. А як тебе пуля ранить, то хто перев’язку зробить? А я ось дивись — бинта мах! Я буду з тобою.

Не було часу говорити - сотня йшла в наступ. Поруч з виховником ішов Іван.

Минав час. Іван зовсім став інакший. Він не давав жити виховникові й завжди говорив:

— Ну, слухай, командір, дай винтовку — криса повашому.

— Не повашому. а понашому.

— Та нехай буде навіть по-єврейському, але дай.

— Треба здобути, Іване. Нам ніхто зброї не дає.

— Здобути, здобути . . . Харашо.

Іван цілими днями сидів і щось думав. Виховник це запримітив і почав його розважати. Але Іван, неначе нічого не чув. Ходив, задуманий.

Пройшло кілька днів і за Іваном слід пропав. Усі питають, шукають — немає Івана. Незабаром довідався і сотенний. Обережно взяли на допит Федора, але малий божився-клявся, що нічого не знає про Івана. Лише на третій день Іван вернувся сам.

Виховник допитувався, де він був, але Іван уперся на своєму: пішов до лісу і заблудив. У виховника було підозріння, що він говорив неправду, але дав спокій і вирішив поговорити з ним іншим разом. Пізня ніч поклала всіх спати. Не спали лише вартові. Рано всі повставали, умилися, проспівали молитву, поснідали, але якось ніхто не запримітив, що Іван знову „пропав." Довідався сотенний і ламав голову, що, властне, з Іваном. Почав говорити виховникові:

— Я казав, треба було добре перевірити, не дивитись, що діти. Діти теж можуть багато лиха накоїти. Хто знає, чи він не німецький „чижик" або совєтський розвідчик. Втік і все. Навіть пропав мій ракетник у возі. Напевно, він забрав з собою. Адже в нас не було ще крадіжок. Це вперше. Ех, друже виховник, ну й виховали ви . . .

— Годі, друже командир! Здавалося, що Іван справді добрий хлопець. Я його не раз мав на оці в бою. Кричу: — „вертай!" А він вишкірить зуби і не відходить від мене.

— І полетів, тільки не відомо куди, — сказав сотенний.

В околиці було цілком спокійно. Лише третього дня прийшла пошта, де говорилося, що недалеко від станції хтось убив німця. Це було буденне явище. Ніхто на нього навіть не звернув уваги. Сотня обідала. Раптом з поза хат приходить Іван. Всі його обступили. Допитуються, де він був і що робив. Хлопець нічого не казав, лише хотів, знати, в якій хаті перебуває сотенний. Він знав, що там буде й виховник. Допитавшись, він пішов до хати. В хаті сидів сотенний, бунчужний, виховник і ще декілька осіб. Вони обідали. Побачивши Івана, всі зробили великі очі, а Іван, ставши струнко, доповідав:

— Друже сотенний, Іван — дезертир вернувся з походу.

Потім підійшов до столу і поклав ракетника й нового пістоля. Всі ще більше здивувалися. Лишили обід і допитувались, а він, глянувши гордо виховникові в очі, сказав:

— Здобув.

— Молодець, але скажи, де і як?

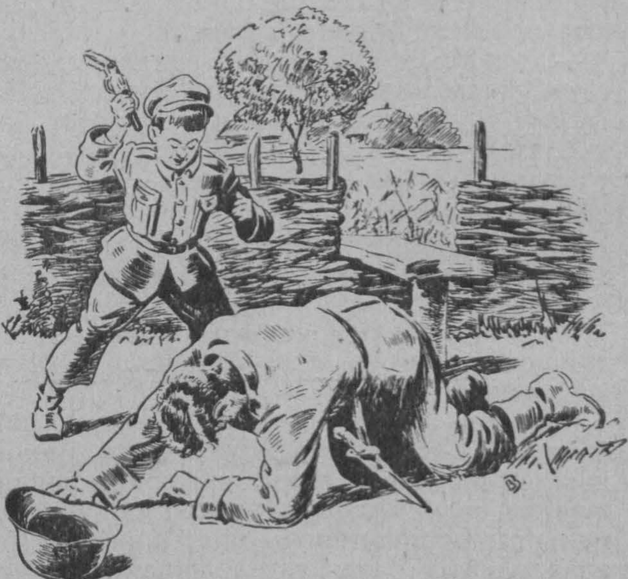

— Перший раз, коли я „пропав", ходив у розвідку і розвідав, що німці ходять по хатах недалеко від залізниці по молоко, яйця, а може й до дівчат — то не моє діло. Все ж таки розвідку я провів. А, вернувшись назад, я взяв вашого ракетника й пішов. Заложив ракету, сів коло перелазу і жду. Бачу, підходить німець. Тільки він нагнувся, а я з ракетника бах йому під ніс. Мало себе не вбив. Німака впав, я його ракетником ще раз по голові, а потім за револьвера і хода. На тому й скінчився мій похід. Зброю здобув. Тепер я вже справжній повстанець. Давайте їсти, бо я таки голодний.

— Молодець, Іване, сідай і будемо їсти з одної миски, — сказав виховник.

Іван сів до обіду.

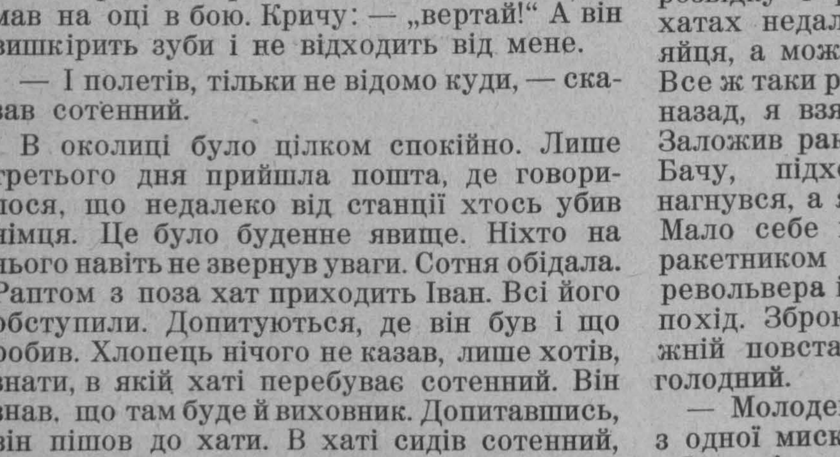

На святі зброї в Ділінґені. Голова осередку СУМ'у промовляє до молоді й сумівців, які взяли у святі активну участь.

Проф. Ю. ГРИГОРІЇВ

Петро Конашевич-Сагайдачний

(ДО 325-РІЧЧЯ З ДНЯ СМЕРТИ)

Історія українського народу другої доби нашої державности, доби козацької слави, коли відважні лицарі Великого Лугу перепливали Чорне море, робили відважні походи в південні степи, наступали на польські землі, примушували тремтіти Крим і Стамбул, Варшаву і Краків — ця історія знає багато імен народних героїв, гетьманів, кошових отаманів, що, згуртувавши навколо себе непримиримі запорізькі когорти, йшли проти численних ворогів і вкривали свої прапори невмирущою славою. Постійна небезпека з боку різноманітних ворогів, що оточували з усіх боків українські землі, змушувала бути завжди напоготові і обумовила виховання того героїчного покоління запорізького лицарства, про яке й досі з гордістю згадує наша нація.

Одним з таких народних героїв, осяяний всенародною славою і оспіваний у піснях та думах, був відважний гетьман, герой морських і суходільних походів, засновник української фльоти Петро Конашевич-Сагайдачний, 325-річчя з дня смерти якого ми відзначаємо в цьому році.

Виходець з дрібної міщанської родини з Самбірщини, що видно з його родового гербу, Сагайдачний вчився в Острозькій школі, а пізніше вступив до козацького війська, де брав участь у молдавській та ливонській битвах (1600—1601 рр.)

Надзвичайно хоробра і звитяжна людина, перший у бою, останній при відступі, енерґійний і діяльний, суворий проти козацької сваволі, за яку карав смертю, обережний і не балакучий на нарадах — такий був Сагайдачний, що за словами народних пісень, бачив своє призначення в походах і боях, у служінні народові, тікав від родинного щастя, „проміняв жінку на тютюн, на люльку,“ був витривалий, мало спав, не пиячив, служачи прикладом для інших козаків.

Ставши гетьманом, Сагайдачний поставив козаччину на службу загально-народним справам, зробив з запорізького війська — як писав академік Михайло Грушевський — опору українського національного життя і цим відкрив нову добу в історії українського народу.

Коли на українські землі рушила турецька навала, нищачи все на своєму шляху, Сагайдачний не злякався, зібрав запорізьке військо і на чолі його рушив назустріч ворогові. Сталося те, що з таким патосом оспівували козацькі думи:

Ой, не чорна то хмара над Вкраїною стала:
Та то ж військо турецьке бусурменське, як та галич, налітає,
Кругом облягає,
Хоче сплюндрувати тебе, Рідний Краю.
Обізвавсь пан Сагайдачний, батько наш, козак необачний:
— Гей, друзі-молодці, браття козаки-запорожці!
Добре дбайте, віру шануйте, Вкраїну рятуйте!
Поганого турка впень рубайте, шаткуйте!
Ой, гукнули козаки, аж ревли байраки.
З усіх боків на турка напали, на шаблі приймали, на списах гойдали,
Аж до лиману отарою гнали . . .
Надерли онучів багато з єдвабу, з шанату,
А самого башу турецького, молодецького,
Як зайця, зловили, на свиню посадили і по полю на сором водили.

В усіх походах Сагайдачного супроводжував незмінний успіх. Кілька разів громив він турків на Перекопських степах, вдерся з своїм військом у Крим і здобув місто Кафу — ненависний невільничий ринок, звідки українських бранців розвозили в рабство по всьому світу, — зруйнував його і визволив на волю ув'язнених там українців.

Розуміючи велике значення володіння морськими шляхами, Сагайдачний особливу увагу приділяв розбудові українських човнів-чайок, за що його, по праву, вважають засновником української фльоти. Щастя не залишало його і на морі — на чолі з козаками він зруйнував кілька великих турецьких міст в Европі та Азії, і попалив околиці Царгороду.

Коли в 1617 році польський королевич Владислав розпочав війну з Москвою і потребував військової допомоги, Сагайдачний з 20 тисячами козаків виступив у похід і, нищачи навкруги ворожі селища, ішов на Москву. І хоч нічний напад на Москву не увінчався успіхом, бо про це москалі були попереджені і здобути міста не вдалося, але після цього московський уряд став на багато податливіший на польські вимоги та поспішив заключити мир.

Але, закінчивши війну, яка була завершена успішно лише завдяки козацькій допомозі, Польща, замість дякувати козакам, надіслала в Україну військо „робити порядок з козаками“, від яких вимагали зменшення кількости війська, не ходити на море, попалити човни тощо.

Не хочучи, щоб дійшло до війни, Сагайдачний частково прийняв польські вимоги

(Закінчення на 20 стор.)

ІВАН ГАЙДАЙ

ТРИПІЛЬСЬКА ЕПОПЕЯ

(ДО РІЧНИЦІ СПРАВЖНІХ ГЕРОЇВ ТРИПІЛЛЯ)

15-го червня ц. р. ми відзначали 26-ту річницю переможного бою українців проти червоних окупантів. Це день перемоги над ворогом частини військ, знаної, як Дніпровський Загін Українського Вільного Козацтва під проводом отамана Зеленого.

Наші вороги також відзначають щороку цей день урочистими жалібними демонстраціями в пам'ять своїх так званих „героїв Трипілля“, що згинули від руки, як вони кажуть, „бандита Зеленого“. Вони посилають тисячі проклять на адресу звитяжця українського народу.

Тепер не час зупинятися над всією трагедією епопеї Зеленого, не час оплакувати жертви героїв. Це зроблять потім історики. Вони впишуть не одну славну сторінку в книгу Великої Визвольної Боротьби України. Тимто не жалоба, а почуття власної гідности повинні наповнити наші серця, бо в цей день ворог має траур.

*

„Ні за Леніна,
Ні за Троцького“...
(Народня пісня)

Одного весняного ранку 1918 року на Трипільський майдан маршували стрункими лавами якісь колони. Вони були озброєні різноманітною зброєю, а деякі й зовсім без неї; одні одягнені в шинелі, інші — в сіряки та піджаки. Це були козачі сотні з Мирівки, Черняхова, Обухова . . . Трохи пізніше прибули лівобережники — Вороньківці, Переяславці . . .

Великий майдан біля старезної церкви Введення тісно залюднений лавами козаків. Перед церквою — широке підвищення, обставлене корогвами та синьо-жовтими стягами.

Виступають промовці. Висвітлюють становище і завдання повстанців...

На підвищенні улюбленець селян, учитель і націоналіст-революціонер Іван Гавриш...

Говорить творець та ініціятор організації повстання, син селянина, колись чумака-столяра, вісьмидесятилітнього Іллі Терпила — Данило, якого звали Зеленим...

Поява на коні перед вишикуваними лавами козаків цієї кремезної, простої, як правда, людини викликає голосне, могутнє і довге: Слава! Слава! Слава!

З його уст чуються слова палкі, як вогонь, короткі, як наказ...

Промова триває недовго і знов тисячоустне, голосне: Слава! Хмари шапок і рук метнули догори . . .

— Зеленого! Зелений — отаманом!

Мить — і тихо, як у могилі. Отаман швидко з'являється на трибуні. Прості, як сам, щирі слова вдячности за довір'я:

— Я вийшов з вас і я буду ваш. І доки земляноситиме мене, не покину і не зраджу мій нарід і Україну! Хай живе вільна Самостійна Українська Держава!

І знову тисячоголосе: Слава! Слава!

Отаман стає на коліна перед своїм батьком:

— Тату мій, благословіть мене на Велике і Святе діло!

Сивобородий батько отамана дякує за велику честь, що випала на долю його улюбленого сина:

— Мій наймолодший сину! Ти мені дорожчий за життя, але я віддаю тебе для України!

Поцілував у голову.

— Нехай Бог благословить тебе, сину, на цей великий подвиг! Помагай усім вам, Боже!

Дванадцять священиків служили молебень.

І раптом — команда... Тихо. Всі завмерли. Корогви і прапори схилились додолу. Вгорі гудів ворожий літак — розвідувальник. За кілька хвилин він зник. Тоді голосно залунав на повні груди український національний гимн.

Козачі сотні виступали в похід. Час не ждав . . .

Так народився Дніпровський Загін Українського Вільного Козацтва.

*

Загомоніли у Таращі . . .
Дощі, дощі . . .
З Трипілля йде Зелений.
П. Тичина.

По двох тижнях уже привезли козаки 16 односільців-товаришів, які згинули в бою, поховати на рідній землі.

Це була перша братня могила в Трипіллі. А потім . . . потім бої за Умань, Білу Церкву, Фастів, Дарницю, Київ, Черкаси . . . Чи перерахуєш їх? Не одна сотня лицарів лягла кістьми, та й не одна тисяча ворогів наїлась українського „бєлаво хлєбушка.“ Добре хлопці годували та частували . . .

А на той час ворогів було багато: червоні, білі і свої зрадники народу і нації — Котовські, Щорси... А дрібноти: Савіцьких, Трав'янок, Сєрих — не перерахувати. Не втримались війська Головного Отамана Симона Петлюри. Завелика була орда. Україна конала розп'ятою. Армія УНР відійшла на захід. Культурні сили еміґрували закордон. Частина стала пристосовуватись до нових обставин.

Зате отаман Зелений повертається з Козятина, де мав побачення з Головним Отаманом Симоном Петлюрою, до свого загону.

Дніпровський загін здавався сам на себе. Оточений ворогом, без допомоги, залишений інтеліґенцією чи будь-якими культурними силами, в невеликому колі вірних, безстрашних товаришів-командирів — продовжував своє, Велике Діло до останнього набою. Ще близько півтора року Зелений був грозою для большевиків. Крім Києва, що був уже зайнятий ворогом, міста Фастів, Біла Церква, Корсунь, Богуслав, Канів, Черкаси, а на лівобережжі Переяслав, Золотоноша і велика частина Дніпра — все ще були в руках українських повстанців.

Частини окупаційних московських військ, що наступали з усіх кінців, громились або відкидались геть зеленівцями. Ім'я Отамана Зеленого викликало жах і паніку в лавах ворога. Численніші і ліпше озброєні відділи червоної армії розбігались безладно у паніці перед порівнюючи малими сотнями зеленівців, (Відомий, приміром, випадок, коли невеличкий загін у 30 козаків цілком роззброїв большевицьку частину, що складалась із 800 чи 1000 солдатів, які мали навіть гармати.)

Не було такого випадку, де найзапекліший спротив ворога не зламався б при появі Отамана на коні перед загоном своїх козаків із високо піднятою шаблею чи мавзером у руці. Тоді ходила леґенда у своїх і в червоних, що ніби Отаман Зелений заворожений, „характерник" і звичайна куля його не бере.

*

Ленін кору дере,
Троцький лапті плете,
Всю комуну обуває
На Трипілля посилає.
(Народня пісня)

Червоні окупанти не могли спокійно сидіти в Києві, маючи такого сусіду (50 клм.) у Трипіллі. А тому був сформований різнонаціональний загін так званих комсомольців, що нараховував понад три-чотири тисячі чоловік на той час добре озброєних (мали 7 гармат, кілька десятків кулеметів системи „Максим," багато ґранат та іншої ручної зброї). Загін був висланий для ліквідації „зельоновских банд" під командою Ратманського. Большевики розташувались головним чином у Трипіллі і в навколишніх селах: Стайках, Витачеві, Халеп'ї, Жуківцях, Дерев'яній і Злодіївці.

Сваволі і знущанням над населенням цих сіл не було меж... Багато чоловіків розстріляно, ще більше було забрано як закладників і ув'язнено в кам'яницях (колишніх церковних крамницях) і інших придатних для цього приміщеннях. З дозволу сказати „солдати" цієї армії не зупинялись перед жадними насильствами. Багато дівчат і жінок ґвалтували. Зі скринь жіночих вибирали добро. По вулицях і по подвір'ях стріляли свиней, курей, гусей... А на майдані справляли страшні орґії. Немов би пекло саме зійшло на землю. Скрізь можна було бачити солдатів у кашкетах з ненависною червоною зіркою, у жіночих свитах і червоних жіночих чоботях — „чорнобривцях", підперезаних рушниками з образів і з шаблями чи „Кольтами" при боці.

Про це і одержав повідомлення Зелений, який був у цей час з невеликим загоном десь біля Корсуня. Скликано раду козаків і вирішено негайно виступати на Трипілля. Протягом доби п'ять сотень козаків на чолі з Отаманом, маючи кілька кулеметів, уже зайшли в околиці Трипілля. Під час маршу прилучилось до них ще багато селян, озброєних вилами, ломами тощо. Тихо, без пострілу, рухався півколом до Дніпра козачий ланцюг. Блискавично були зняті ворожі застави в навколишніх селах...

Рівно о 6-ій год. пополудні 15-го червня 1920 року затріщав перший кулемет з урочища Щурівщина, слідом за ним — з Обухівської Гори затріщав другий... А потім ураган рушничної пальби і громове „Слава! Слава!" покрило зойки і моління про пощаду. Лише встигли стрілити червоні з гармати та й то вже в повітря. Зацокотів їхній кулемет. але швидко замовк. Нелюдські крики і зойки губились у дружньому сильному: „Слава! Слава!

Зачервонів Дніпро...

Тільки кілька „героїв", що перші кинулись у Дніпро і, перепливши його та сховавшись у лозах, прибігли потім до Києва без штанів (їхня кількість за большевицькими відомостями — 30 осіб, з них 15 нібито були живі ще до 1926 року, але фактично можна було бачити лише одного, на прізвище — Фастівський).

Так звані „холодні" (тимчасові кримінали) наповнились законними бранцями, а всіх закладників було щасливо звільнено. О 7 годині, тобто через дві години після наступу, козаки вже відпочивали. Бранцям було заявлено: „Хто хоче, приставайте до нас". Але ніхто не зголосивсь і старий Дніпро

(Закінчення на 18 стор.)

ЙОСИП ПОЗИЧАНЮК

В цьому році минає три роки з дня героїчної смерти Сл. П. Йосипа Позичанюка. Уроджeнець Вінничини, визначний письменник і революціонер - самостійник, Й. Позичанюк належав до того покоління українських патріотів, що, рісши, виховуючись в умовах совєтської дійсности, прийшли до визнання необхідности стати до боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу і, коли настав слушний час, пішли у вир цієї боротьби.

Позичанюк звідав жах большевицьких і німецьких тюрем і таборів. Був одним з організаторів відділів УПА на осередніх Східньо-Українських землях. Брав участь у І-й Конференції поневолених народів у листопаді 1943 року, а також у І-му великому Зборі УГВР в червні 1944 р. Був членом УГВР. Загинув із зброєю в руках в боротьбі з большевиками на 34 році життя.

Хай його світла постать стане прикладом для сумівців і всієї української, зокрема наддніпрянської молоді, в боротьбі за національні ідеали.

Нижче містимо короткий уривок із спогадів п. В. Вольського про студентські роки Й. Позичанюка, а також новелю „Три брати і всі однакі“.

В ІНСТИТУТІ

Я пізнав його двадцятирічним юнаком. Він прибув з Вінничини до Ніжена, в педагогічний інститут ім. Гоголя. Дійсність змусила його податися аж на Полісся, залишивши вдома самотню матір. Батька майбутнього письменника, революціонера-самостійника репресовано. Юнак змушений був іти покрученими стежками, щоб, бодай трохи, приховати свої сліди й не датись переслідуванню. Комсомол для нього, як і для багатьох з молоді, був однією з тих стежок, що рятували життя від репресій.

Тягнучи громадські навантаження, немов ярмо, Йосип Позичанюк внутрішньо належав собі. Праця в інститутському профспілковому комітеті не відривала його від своїх друзів-студентів. Навпаки, він був душею й серцем цілої студентської громади. Його замкненість у собі, стриманість не ставали перепоною для щирої дружби з студентським товариством.

Йосип Позичанюк був джентлменом, інтеліґентом у повному розумінні цього слова. Користуючись великою симпатією і авторитетом серед друзів, він не був гордий і не відгороджувався від інших. Чемний, розсудливий, тихий та лагідний, готовий завжди допомогти своєму ближньому — таким його знали студенти ніженського інституту.

В ньому горіла вроджена жага до науки, до розкриття людської правди. Про це свідчила його невтомна праця над книжкою, з якою він майже не розлучався.

Будучи найкращим студентом у навчанні, якого всі поважали за розум і талант, і працюючи як член студентського комітету, він, здавалось, ніколи не був задоволений цим. Але це було ледве помітне. Воно було десь у великому сховищі людських таємниць — у душі. Своїми здібностями і несподіванками він дивував не тільки студентів, а й професорів.

У відміну від багатьох, що з нагоди і без нагоди виголошували довжелезні промови, він був мовчазний. Мені він чомусь нагадував птаха, що перестав співати після того, як серед бурі втратив рідних, замінивши голосну пісню на сховану мрію. Він ніколи щиро не сміявся, як сміялись інші. Його сміх був подібний до сміху актора під час гри. Йому тяжко було бути іншим. Серце закинутої до клітки людини (це були 1932—33 р. р.) не могло сміятися щиро. Я бачив незабутнього Йосипа Позичанюка завжди із міцно стиснутими вустами, із схованою в очах мрією. У затиснутості його вуст було не зло, а незламна воля і мужність, зважене прагнення — вперед!

Він був вершником і конем разом. Розум його — він, верхівець; почуття його — його кінь, на якому він мчав до омріяної мети. Мчав самотньо, щоб ніхто не бачив. Здавалось, що оточення було не його бажаним домом. Це відчувалось у розмові з людьми, навіть з друзями: він говорив одно, а думав про інше, далеке, незбагненне. Менше говорив ніж інші і то, здавалось, не охоче. Але коли говорив, панував над оточенням, над друзями. І зовсім не тому, що хотів того панування. Це було вродженим у нього.

В ньому палахкотів прихований гнів, гнів проти жорстокої московсько-большевицької несправедливости.

Пригадую його виступ на одному з студентських вечорів, де він читав свою умореску. Студент — герой Позичанюкової гумористки — звертався з проханням до своєї матері: „Мамо! Пришліть мені хоч півпуда сухарів!“ Оті „півпуда“ не могли затушкувати правди про нечувану дійсність, в якій гинув з голоду уярмлений український нарід.

То були чорні, жорстокі роки. Вони відбилися також на житті студентів. Приблизно через рік, студент мовно-літературного факультету С. написав на дошці в авдиторії:

Вже не жаль, що юність пролетіла,

Одцвіла, як в полі пустоцвіт.

Тому серце, кволе й наболіле,

Все частіше смерті шле привіт.

Написав і з сльозами в очах пішов, назавжди залишивши інститут. Пішов, щоб не вмерти з голоду. Одного з студентів робітфаку було знайдено на вулиці біля інституту. Він лежав напівмертвий з водяним обличчям. На станції, на площах, на базарі, на вулицях кожного ранку лежали все нові й нові трупи. Позичанюк тримався до кінця.

В 1934 році я розлучився з ним назавжди.

Йосип Позичанюк дуже рано збагнув усю неправду, що з волі московсько-большевицьких окупантів густим мороком огорнула українські міста й села. Проти цієї неправди, в ім'я святих ідеалів свого народу, мужньо змагався письменник і революціонер нашої доби.

В. ВОЛЬСЬКИЙ.

Й. ПОЗИЧАНЮК

Три брати і всі однакі

Найстарший боровся в горах, кулеметною сотнею керував, тією сотнею, де були зелені хлопці, що найдовше трималились і найбільше ворогів висікли.

Як скінчилась кривава леґенда — він стояв у подірявленому френчі за колючим дротом разом зі своїми недобитими кулеметниками.

На постріляній, порубаній його голові скипілась разом з землею чорна кров.

Лікар обходив. Старшина просив перев'язати. Той ніби хотів зглянутись, потім розговорився:

— Бачите, вам треба зав'язати голову, зліпити оці розриви біля писка. Треба мити, чистити, цирувати. А вас мають завтра повісити. Чи ж варто марудитись? . .

Стояв за колючим дротом, як недомучена надія. Біля нього сиділо і шкандибало кілька автохтонів. Вони гризлись, проклинали побитого отамана й зводили благальні погляди на варту. Коли з кошари почали виводити кількох хоробрих — плазуни впали на коліна, цілували ковані чоботи, рохкали, ковтаючи брудні сльози.

Один вигукнув, славлячи завойовників.

Тоді під стіною випросталась постать скривавленого старшини. Він переступив ранених хлопців, прогорнув дорогу серед бранців і вигукнув на всі груди:

— Слава нашій землі!

Обік його уст тріснули зашерхлі рани, і кров великими, густими краплями почала спадати на сірий френч.

Вся кошара принишкла. Плазуни, зрідка схлипуючи, відсунулись від кованих чобіт. Ранені хлопці усміхнулися.

А за оксамитовими горами, на Поділлі, допитували вороги молодшого брата. Хотіли прізвищ та адрес бунтарів. Виплюьовуючи зуби, він заперечливо хитав головою.

Повезли його місячної ночі на берег Стиру.

— Правда, гарна ніч? А тобі доведеться прощатись зі світом!

Хлопець мовчав, а місяць бадьорив його.

— Може ти перед смертю повернеш язик?

— Я б повернув, тільки руки скуті . . .

Блискавиця сікнула небо. Місяць описав коло. Зорі сполошились . . .

Накинули мішок, зав'язали. Привели на ґранітні брили, турнули в провалля.

Летів, плеснув у воду, почав поринати.

Боявся дихнути . . . Шпильки розривали серце, захлинався болем. Розтулив уста, але вода не ллялась. Опинився на штурпаках, потім перекотився по якомусь камінню, по жеретві. І все стихло.

Розв'язали, бачить — знову ті самі душогуби біля нього, а збоку лежить довгий, мокрий мотуз.

— Отже, говоритимеш?

— Ні . . .

Наймолодшого викурювали з лісу три червоні танки . . . В ті часи доля звела усіх трьох братів у повітовому місті. Вороги провадили їх у темну ніч. Тихо шуміли сосни. Звикли до того вічного шуму у своєму краю. І тоді брати відчули, як хочеться жити.

Під рідними соснами їх життя перетворилось у пісню. Бринить вона на устах борців месницької Волині, черленого Підгір'я, непокірної Галичини й Кармелюцького Долу.

ХТО ПОСТАНОВИВ ПЕРЕМОГТИ АБО ЗГИНУТИ, РІДКО БУВАЄ ПЕРЕМОЖЕНИЙ

Corneille.

ТВЕРДА ПОСТАНОВА Є НАЙВИЩОЮ МУДРІСТЮ.

Наполеон.

Трипільська епопея

(Закінчення)

прийняв їх усіх. В полон зеленівці не брали. На другий день, в неділю, наспіла передова стежа денікінців з листом до Зелсного:

„Ми не займатимем вас. Шануємо вашу хоробрість і вітаємо вашу перемогу! Лишайтеся на місці, ми лише перейдемо цю місцевість“.

Отаман Зелений усміхнувся:

— Не вір собаці і... москалеві! Потім додав: „Битися з ними ми не можемо зараз, бо нас мало і наша позиція невигідна. Хлопці! В похід!“

За півгодини зеленівці рушали на Ржищів. Було видно, як на одному кінці відходили з містечка останні чоти козаків, а з другого боку входили „золотопогонники“, як їх тоді звали.

Недовго після того гуляв Отаман. В 1921 році, серед вогню і диму, в гарячці бою за Канів, у найбільш критичну хвилину підступна куля поранила відважного Отамана.

По фронті пролетіла страшна вістка — Отамана вбито! Звірями завили козаки і, ламаючи надлюдський спротив, чередою гнали ворога з міста. Решту взято без бою.

За тридцять кілометрів від Канева, по дорозі на Ржищів, догнав тяжко пораненого Отамана гінець:

— Пане Отамане! Канів забраний без бою! — звітував.

— Канів узято без бою... — прийняв звіт Отаман, відкинув руку і... його не стало...

На гарматі, суворі козаки привезли Отамана в його рідне село і поховали на високій горі поруч першої братньої могили.

Недовго проіснував загін без свого батька. Розлетілись орли в різні сторони. Незначна частина козаків оселилась у великому, густому лісі, оточеному трясовиною, що тягнеться на 30 км. між Трипіллям і Києвом (так званий Гощів). Лише в 1924 році кілька чоловік вийшли з нього і передались в руки ворогові. Решта наклала на себе руки.

Пройшов рік по смерті Отамана, лягла поруч і його мати, а потім—батько. Прокотилось страшне лихоліття 1933 року. З великого кладовища знято всі дерв'яні хрести й попалено. Були викопані побічні хрести батька і матері, а його дубовий хрест ще в 1937 році височів самітній. Аж у 1938 році, коли відкривали обеліск — пам'ятник „героям“ комсомольцям, большевики послали бриґаду робітників, яким було наказано викопати благородні останки батьків Зеленого та родичів і з прокльонами розкидати по полях. Останки Отамана, що в ніч по його похороні були перевезені в інше таємне місце, цілі до цього часу. Місце ж першої його могили та його батьків ворог зрівняв і заклав дерном.

Загарбник хотів знищити навіть спогади про наших борців, славних лицарів — Петлюру, Коновальця, Зеленого, Тютюнника, Соколовського, Дяченка, Ангела і інших. Але ми, сумівці, будемо шанувати їхню пам'ять, хоч дехто з них може й робив помилки...

Ще довго ходили різні перекази та леґенди про Отамана Зеленого: нібито він не загинув, нібито козаки поховали його двійника, а він живе і таки прийде знову і навіки прожене ворогів з рідної землі...

Так! Ми віримо в те, що Україна діждеться таки свого Вашінґтона і на Трипільських горах знову маятиме Український блакитно-золотий стяг! А день 15-го червня згадуватиметься не прокльонами на „общепонятном язикє“, а як свято славної перемоги українського вільнолюбного народу над ворогом.

+

В останні дні складання та друку нашого журналу до редакції надійшла сумна вістка — 30 жовтня 1947 р. в Авґсбурзі після короткої, але тяжкої хвороби помер видатний Український поет, дійсний член УВАН, професор УВУ, член МУР'у

Юрій Клен

ПРОФ. ОСВАЛЬД БУРҐГАРДТ

Редакція журналу „Аванґард“ з великим жалем сповіщає про це своїх читачів та висловлює глибоке сердечне співчуття Родині Померлого.

Редакція.

ЮРІЙ КЛЕН

Народився Юрій Клен (проф. Освальд Бурґгардт) 4 жовтня 1891 року в с. Сербинівці на Поділлі. Вчився в Київському Університеті, студіюючи теорію літератури і сам виступаючи, як автор книжки з літературознавства. Війна з Німеччиною не дала йому змоги довчитися. Лише в час революції 1917 р. Юрій Клен повертається з півночі Росії знову на Україну, до Києва, і тут продовжує навчання в тому ж Університеті.

Але хвиля революції знову примушує Юрія Клена — Бурґгардта залишити Київ. Незабаром він переїздить до Баришівки, де перебуває 1920-22 роки. Ці роки свого перебування там Юрій Клен дуже яскраво, з властивістю письменника майстра, відбив у своїх прекрасних „Споминах про неокласиків.“

В роках 1923—30 Клен—Бурґгардт працює як перекладач і редактор. Він переклав серії томів Джека Лондона й Бернарда Шов. Він є також активний співпрацівник В-ва „СЯЙВО“, засновником якого був Микола Зеров.

Розгром СВУ, арешт М. Рильського, загальна нагінка на „неоклясиків" і взагалі на українську літературу, матеріяльна скрута — усе це в сукупності підказує Кленові на потребу скористатися з можливости виїхати за кордон, що він і здійснює року 1931. Тут він працює як викладач по високих школах. І тут прокидається в ньому поет. Науковець, перекладач, він стає поетом. Він дебютує монументальним твором, поемою „Прокляті роки"; за нею приходить збірка „Каравели" (1943), де він виявляє своє справжнє поетичне „я". Після цього починається праця над новою його поемою „Попіл Імперій", твором, який завершує поетичний доробок майстра.

Будучи серед нас, на еміґрації, Юрій Клен, не зважаючи на своє слабе здоров'я, невтомно працює в ділянці розвитку української літератури. Останнім часом він багато працював не лише над поезією, а й прозою, виявивши і тут себе довершеним майстром художнього слова. Редаґував журнал „Літаври", виступав на численних вечорах з доповідями та своїми літературними творами. Великий Дух мистця не згасав у ньому в найважчі хвилини його життя.

В особі Юрія Клена ми втратили не лише великого поета, а й великого діяча української літератури.

ЮРІЙ КЛЕН

За мучеників за Україну помолімось!

Ще помолімося за полонених,
Які у морі бурянім пливуть,
Та ще за страждущих і угнетенних,
Які шукають марно світлу путь,
За всіх в снігу зажива погребених,
Які шляху додому не знайдуть.
Над ними, Господи, в небесній тверді
Простри свої долоні милосердні!
Ще помолімося за всіх, кому
Вже не судилося узріти світла,
Що їх я думкою не обійму;
За всіх, кому зруйновано їх житла,
Кого безжалісно кинули в тюрму,
Щоб радість їм ніколи не розквітла.
О, тільки дотиком легеньких рук,
Позбав їх, Господи, страждань і мук!
Помолимось за тих, що у розпуці
Помруть, відірвані від рідних хат;
Помолимось за тих, що у розпуці
Вночі гризуть залізні штаби ґрат,
Що душать жаль у невимовній муці,
За тих, кого веде на страту кат.
Над ними, Господи, в небесній тверді
Простри свої долоні милосердні!

(З поеми „Прокляті роки“)

Петро Конашевич-Сагайдачний

(Закінчення)

і коли поляки вернулися назад — поїхав до Січі, ніби для того, щоб попалити човни. Не знаючи, що Сагайдачний лише удає це зовні, щоб заспокоїти поляків і зовсім не має наміру виконувати їхніх жадань, козаки були обурені його податливістю та обрали нового гетьмана — Бородавку.

Сагайдачного це не вразило. Будучи мудрим політиком, він передбачав бажаний для нього хід подій і тому всю увагу звернув на піднесення національно-культурного життя. Вихованець Острозької школи, людина, якій були близькі інтереси рідної освіти і книжности, Сагайдачний нав'язав тісні стосунки з науковими і церковними колами Києва. Під його безпосереднім керівництвом і стараннями Київ, що в XУI столітті був звичайною прикордонною фортецею, підноситься як потужний український культурний центр. Новий ігумен Києво-Печерської лаври Єлисей Плетенецький організовує в Києві друкарню, яка за 15 років (1616—1630) випустила більше книг, ніж їх вийшло до того в цілій Україні. При ній було закладено також фабрику паперу та шрифтів.

Слідом за цим заснувалося братство, в яке вписалося багато духівництва, насамперед з гуртка Плетенецького, шляхти і міщанства. Вписався і Сагайдачний та все військо запорізьке. Маючи такого оборонця, братство сміливо розгорнуло роботу, заснувало братський монастир Богоявлення і при нім братську школу.

Бурхливе піднесення українського національного життя перелякало поляків і вони зверталися не раз до свого уряду з вимогою закрити київське братство. Але польський уряд не наважувався цього робити, знаючи, що за братством стояв Сагайдачний та все козацьке військо.

Відчуваючи підтримку останніх, київське громадянство запросило до себе Єрусалимського патріярха Теофана, що повертався з Москви, показало йому засновані інституції та початки культурної праці і просило висвятити метрополита й владик. Патріярх спочатку не наважувався, бо не хотів конфлікту з Цольщею, але коли Сагайдачний заявив, що бере його під свою охорону, патріярх погодився і восени та взимку 1620 року посвятив митрополита і п'ятьох єпископів, виїхавши під охороною козаків, бо поляки ніколи не подарували б йому того, що він зробив.

Несподівана війна Польщі з Туреччиною перервала це культурне будівництво. Страшний погром поляків біля Дністра, загибель їхнього ватажка Жолковського та полон його помічника Конєцпольського викликали велику паніку в Польщі і змусили її знову вдатися до Сагайдачного по допомогу. Але вимоги його визнати висвячених владик і не перешкоджати національно-культурному будівництву поляки рішуче відкинули. Сагайдачний стримався від допомоги, але коли Польща звернулася до нього знову, він з ігуменом Техтимирівського козацького монастиря поїхав до короля пєредати йому козацькі вимоги, без здійснення яких козаки не воюватимуть.

Тимчасом козаки, позаздрившп на можливість великої здобичі, поки Сагайдачний був у короля, самі рушили з Бородавкою в похід проти турків. Король ласкаво зустрів Сагайдачного, але нічого не обіцяв, бо війну козаки вже почали і Сагайдачний поїхав просто до козацького війська в Молдавії.

Бородавці стали докоряти, що виступив передчасно, не взявши в короля обіцянки виконати козацькі вимоги й недостатньо підготувавшись. Його обвинувачували в зраді, скинули з гетьманства, засудили на смерть і стратили під Хотином, а на гетьмана знову обрали Сагайдачного.

Вміло маневруючи, Сагайдачний провів козаків перед самими очима турків, і з'єднався з поляками, але під час цієї небезпечної операції необережно наскочив на турків і був поранений у руку, від чого наступного року й помер.

З приходом козаків, сили польські подвоїлися, козаки не лише відбивалися від переважаючих турецьких військ, а й переходили в наступ, громлячи турків.

Втративши надію на перемогу, султан помирився з Польщею. Поляки тріюмфували і вітали козаків, як своїх рятівників. Але коли вони повернулися з походу додому і Сагайдачний повторив полякам свої вимоги, вони іронічно відкинули їх. Сагайдачний був вражений таким наслідком блискучої війни, але привід смерти перед ним стояв уже дуже близько. Відчуваючи наближення смерти, він завістив свій маєток на Київське і Львівське братства, щоб вони „тримали ученого міністра, в грецькім язику досвідченого“, „на науку і увічення діток православних“.

В 1622 році він помер, гірко оплакуваний усім громадянством. Величавий похорон гетьмана мав справді всенародний характер, За труною йшли тисячі людей.

Пам'ять про Сагайдачного вічно житиме в нашому народові, як пам'ять про великого патріота, героя численних походів і великого культурного діяча, що багато зробив для розвитку рідної культури і освіти, на захист яких поставив усе запорізьке військо.

ДО НАШИХ ЧИТАЧІВ

У зв'язку з переходом журналу „Аванґард“ з циклостилевого видання на друковане, деякі статті подаємо з запізненням.

Редакція.

БОГДАН ГОЛИНСЬКИЙ

НАВЧАННЯ ЧИ ДРУЖБА?

(Декілька думок до проблеми виховання)

Виховувати — це передавати досвід. Проблема виховання молоді — це проблема передачі досвіду батьків дітям. І тут ставиться питання гостро: навчання чи дружба? Проблема не в тому, що передати, а як передати. Деякі вихователі робили і роблять основну хибу: вони не проявляють ніякого зацікавлення до психічного процесу, що відбувається в кожній індивідуальності під час сприймання нових понять, явищ, подій і т. ін., вони намагаються за рецептом перестарілої методи „чисту незаписану картку“ молодої істоти записати своїми знаннями, диктуючи їй матеріял, розкладений, як під час навчання математики або хемії. При цьому їм не цікаві реакції цих істот-індивідуальностей. Для них знову ж таки — це чисті картки, що їх вихователь своїми знаннями заповнює. Такі вихователі — це консеквенції теорії Льокка, що віддали честь і пошану схоластичній інституції морального та індивідуального виховання. Це були теорії, що давали підстави вірити в основне перевиховання кожної істоти, навіть збірноти — народів і людства. Подібні експерименти проведено зразково в деяких країнах комплектно до кінця. Висліди були різні. Невдача методи тим помітніша, чим виразніше накинена згори система.

Говорять психологи

Тому нам слід, після старанних експериментів виховання, свідками яких були ми ще недавно, повернутися до нових методів. Послухаймо людину, яка ще 60 років тому пророкувала перспективи та наслідки, що їх принесе соціялізм своїм плянуванням не так у ділянці економічно-соціяльній, як скорше в ділянці духовости та культури поодиноких народів. Ця людина — Ле Бон. Він уже тоді передбачав, що Росія, приймаючи соціялізм, буде колискою варварських орд, які заллють і знищать Европу, несучи транспаранти з гаслами „свободи, братерства та рівности.“

Чи існує рівність? Тут треба відразу застерегти собі ясність розуміння рівности. Говоримо тут не про те, чи існує однаковий внутрішній зміст кожної індивідуальности, одиниці і збірноти, а — про відношення рівности одиниць і збірноти відносно права. Рівности якісної ніде немає. Це довела психологія. І тут наведемо слова згаданого Ле Бона: „Інституції та виховання, що відповідають досконало певним одиницям і певним народам, для інших будуть просто шкідливі.“ Далі він твердить, що кожний нарід має певну організацію ума, завжди таку, як і його анатомічна будова, що виявляється в його почуваннях, думках, віруваннях та мистецтві.

Ця організація внутрішньої істоти є підставою нашої індивідуальности. Тому для Ле Бона при формуванні індивідуальности людини першим і, без сумніву, найважливішим є вплив предків, другим — батьків, третім (його загально вважають найсильнішим) — вплив оточення, але цей останній викликає тільки дуже дрібні збочення. Діє він дійсно і тривало тільки там, де спадковість протягом ряду поколінь працювала в тому напрямку. „Померлі більше ніж живі є керманичами народу. Століття за століттями творили наші ідеї та почування, значить вони — мотори наших вчинків.“

Можна було б цитувати десятки авторів, що доказували б ці ж самі думки, але це зайве. Життя дає таку велику кількість наявних доказів, фактів, що нам треба тільки відкритими очима дивитися і вміти розрізняти слова від вчинків, форму від змісту, плян від реалізації, задум від виконання, брехню від правди.

Життя говорить

Християнство знайшло дуже багато форм церковної організації. Багато визначніших індивідуальностей-народів сприйняли його. Не беручи участи при закладанні церковної інституції раннього християнства, такі народи як англійці, німці, еспанці, українці чи росіяни знайшли собі притаманні їм форми християнського вияву.

А демократія? Демократом є Бевін в Англії, боронить демократію у світі Трумен, „захищає“ її на Балканах Тіто, в Україні її „рятує“ Каганович, в Польщі „розбудовує“ Бєрут, а в Болгарії — Димітров. Можемо сказати сміливо, що демократом був Масарик і що таким є Бенеш, тільки з тією відмінністю, що Масарик плекав чеську демократію, а Бенеш заводить „новий ґатунок“ так званої демократії.

Життя нам подало декілька прикладів.

Що каже дійсність?

Дійсність підтверджує життя, тільки дійсність не змішує понять. Дійсність не ховається за вивіску програм, теорій, щоб робити протилежне. Дійсність — щира і дивиться просто в очі. Вона бере життя таким, яким воно є, а не таким, яким воно повинно бути. Тому дійсність каже: виховувати — це не вчити, але дружити. Дружба — це не теорія, а практика, дія. Дія випливає з волі, а воля — з істотного, з індивідуальности.

Шануймо індивідуальність, коли хочемо дружити!

Природа відкриває дійсність

Баден Повль не вчив англійської молоді, закликаючи в гурт скавтової організації. Він радив їй вийти із світу фраз, теорій і програм у світ природи дійсного. Він радив молодим англійцям бачити в природі те, що існує в повному ладі, щире в повній гармонії свідомого й підсвідомого, природного і надприродного, радив приглядатися до розуму буття. Природа відкриває дійсність. Все у природі має свій характер, і цей характер обґрунтовує логіку природи. Вовк не проповідує травоїдности зайцям, і серна не намагається умовити своїх дитят, що світ прагне до кращого, до соціялізму, де вже не треба буде їм, сернам, витрачати стільки енерґії для самозбереження. Кіплінґ, Джек Лондон і Карло Май показали життя здорових інстинктів, природної рівноваги, характерів, де ніхто не сумнівається. Бо не існує сумніву, коли мати захищає малих діточок і кидається на озброєного ловця. Молодий лис, що попав у сильце, не сумнівається про доцільність рішення, але відгризає схоплену лапку, щоб жити вільно. Вовчиця, що відвідує викрадених вовченят, переконується остаточно, коли вже всі заходи визволити їх з ланців здаються марними, подавити і позбавити їх життя. Це чуттєві елементи, що є синтезою волі, енерґії, моралі та здорової організації біологічно-духових емоцій і володіння ними.

Природа каже бути собою. Це свідомість власного характеру.

Розум і характер

Добре, коли розум і характер ідуть рівномірно або коли якісно існують рівночасно. Послухаймо ще раз психолога, хай скаже нам, яке відношення цих понять, яка роля їх у житті індивідуальности, що хоче бути собою або яку хочемо виховувати. За Ле Боном характер — це чуттєві елененти, що є синтезою волі, енерґії, моралі та здорової організації біологічно-духових емоцій і володіння ними. Розум — це здібність пізнання, з'ясування і висновку. Отже, тут принципова різниця не тільки в різних якостях понять, але і в своїй функційності. Основним у цьому порівнянні те, що розум ще не говорить про індивідуальність у такій мірі, як характер. „Відкриття розуму є спільною власністю всього людства, характер є власністю виключно кожного поодинокого народу. Він, як скеля, на якій день-у-день через ряд віків мусять розбиватися хвилі зовнішніх впливів, щоб ледве затерти зовнішні контури. Прикмети і хиби характеру є тим, чим пливці у риб, дзьоб у птиці або зуби — у хижаків.“

Навчання чи дружба?

(Закінчення)

ричну добу. Потім вона ніколи не втрачала рівноправного відношення в родині.

Державою володіла княгиня Ольга, а Марта Борецька боронила Новгород від москвинів; Ярославна оплакує князя Ігоря, як вірна дружина, а не рабиня. Символом козацької України є Юрій — лицар, який вбиває змія, лицар, який символізує оборону царівни від напасника. Україна — це чарівна князівна, що за неї б'ється український лицар. Зганьблена жінка карається смертю тільки в Україні. І немає більшого сорому для українки, як втратити дівочу честь. Висока мораль і характер наших предків лишили нам такі гарні форми, яких батьки ще дотримуються, часом не розуміючи навіть змісту. Приміром, у нашому побуті існує ще форма пошани, коли батьки провадять жінок по правому боці руки, пропускають їх поперед себе, підносять їм випущені з рук речі, відступають їм місця на кріслі, скидають капелюхи на привітання, не подають раніше руки жінці, поки вона не дозволить. Це по формі. А по суті батьки купують їх добрими чинами, коли вони горожани, десятинами, коли селяни, золотом, коли купці або ремісники. Так „викуплену“ жінку за феодальним принципом в нашу добу соціялізму „ущасливлюють“ рівністю та незалежністю. Жінці запропоновано взяти пост в уряді, їй дозволено вступити на фабрику, бути поліцаєм, запрошено до ремісничого варстату, врешті, її змобілізовано в армію. Одночасно їй залишено вести родину, виховувати дітей і бути кухаркою чоловіка. Вдячний чоловік віддячує їй. Він — „голова дому“ — іде праворуч, або лишає її ззаду за собою; він може вклонитися, коли з ним привітається жінка; він підбігає в трамваї перший до лавки і почуває себе щасливим, що випередив бабусю; він ліктями пробиває собі шлях до автобусу, звалюючи під ноги дітей і старих, бо все тепер рівне, всіх титулуємо чемно словом „пан“.

Ми, отже, показуємо всю відчуженість від ідеалів наших предків, які носили прапор Св. Юрія.

Зустріч поколінь

Природа обдаровує кожний вік людини своїм світом зацікавлень. Нема більших проблем для трирічної дитини за скриньку пісочку, шматочків дерева, глини, малої ляльки і квіток. Такими ж проблемами для шестилітніх — млинок в потічку, гри в лука, їзда гуляйногою та конем, що його заступає галузка верби або просто палиця. Десятилітнього хлопця цікавить мандрівка по гайках і річках, він відкриває таємниці пташиних гнізд, його цікавлять звірки, він хотів би їхати верхи конем, він вилазить на гілля дерев і там поринає в філософію свого буття. Шістнадцятилітній зворушується від особи другої статі, почуває себе винуватим і соромиться своїх почувань. Юнак перероджується з дітвака в мужчину, він, наче вуж, скидає шкіру, що на ньому вже тісна і почуває себе надто великим. Його всі хочуть принизити. Його ще не визнають дозрілим і не вірять, що він уже все знає. Цей вік зрілости продовжується до 21-го року, коли брати загально. Але він буває, очевидно, в індивідуальних випадках різний. Молода людина не знає, як упорядкувати наростаючу енерґію, як нею володіти. До всіх росте почуття вищости. Він уже може бути фізично сильнішим від старшого, дорослого чоловіка, він хоче так само бути сильнішим і розумом, і думкою. Йому здається, що такий він буде завжди і його енерґія триватиме вічно. Йому дивна зрівноважена поведінка старших людей. Їх спокій дратує молоду людину. Вона має революційне ставлення до всього оточення. Це — вік бунту і намагань перебудувати ввесь світ. Ніякого виправдання, що його несуть дальші підпори людського віку. Для нього вони не існують, і він не вірить, що таким буде кожний і він сам.

Але вже біля тридцяти років енерґія упорядковується, стабілізується і світогляд доходить рівноваги. Революціонер і реформатор з двадцятих років, атеїст і всесильний самовір, починає спостерігати в собі не нові сили, а скоріше безсилля супроти вищих сил Божих та людських в матерії та духові. Любов, пригодницьке кохання перетворюється в тугу за родинним життям. Наступає терпимість до чужої думки і легкий критицизм до своїх думок. Підготовка до творчого життя доходить верхів свідомости. Ще існує деяке марнування здоров'я і часу, ще рожевіють перспективи майбутнього, ще володар гроша, видаючи монету, не вимагає звороту решти.

Сорокові і п'ятдесяті роки — це найдозріліший вік туги за творчістю, за творчим процесом. Сила енерґії організму діє в повній гармонії з добутими знаннями і досвідом. Це вік, що вже шанує кожну хвилину життя, що з докором дивиться на минулі роки марнотратства. Це вік мужа суспільної праці, політичної діяльности та бойового чину. Це вік щасливого батька, що виховує власне покоління — своїх дітей. Це — повноякісний батько, муж, вчений, провідник і виконавець. Він має можливість не дивуватися молоді й виправдувати старших.

Шістдесяті і семидесяті роки — це вже старість. Людина ощаджує кожний промінь своєї енерґії. Ця енерґія вже зникає. Думка, хоч слабне і втрачає гострість, а все ж таки переважає фізичні можливості. В цьому віці людина стає еґоїстом. Вона любить вигоду і це бажання поширює на цілість суспільного життя. Це вік життєвого опортунізму, що обернений пропорційно революційності двадцятих років. Цей опортунізм такий же принциповий, як і юнацький бунт. Потім така людина втрачає почуття дійсности, живе поезією минулого, переходить у світ мрій і вже нагадує дитину, яка нереально оцінює світ.

Висновки

Кожний з нас мусить сам пережити своє життя. Але річ у тому, щоб воно корисно було пережите, бо воно неповторне. Вся суть у тому, щоб воно в понятті спільного життя народу було позитивним.

Але як це сказати молодому юнакові? Як він повірить вам, що він буде за двадцять літ розуміти світ ширше, що покора росте в пропорції до росту пізнання. Тоді буває пізно і каяття не допомагає. А тимчасом проблема молоді і старших існує. Молодь живе своїм життям, а старші — своїм. Старші хочуть вчити молодь, а молодь не хоче вчитися. Чи це природно? Скажу — так! Це два різні світи, чужі собі, не хочуть себе розуміти. А старші молодь можуть розуміти, але не хочуть. Старшим властива поза ученого, зарозумілого дидактика (моралїста). Цю позу треба відкинути. Треба відкрити серце і здобути дружбу. Треба дораджувати, треба впливати, але не можна наказувати!

Невже це таке важливе, спитає хтось? От молодь нашого покоління виростила своїх дозрілих громадян. За двадцять літ проблеми батьків і дітей у боротьбі за ідеї доходять до свого фіналу. Існують сьогоднішні батьки — вчорашні діти. Так, але вони часто бувають ще діти, або вже старі, а дуже мало — мужчин.

Ми наблизилися до кінця. Жертвою дорослих дітей і молодих дідів ми купили дорогий і коштовний досвід життя. Ми вдруге дозволити собі на нього не можемо. Це надто коштовне, і національний організм дуже дорого заплатив за відсутність співпраці поколінь. Розрив був органічний, він лежав і лежить у площині ідеологічних світоглядів. Тільки цілковита перебудова життєвої постави всіх поколінь налагодить зв'язок цих поколінь. Тому ми вступаємо як поміст між кадрами доросту пластової молоді дружби і гри через сумівську молодь дружби і пізнавання — до найвищого верхів'я нашої нації — дозрілих мужів дружби і творчости.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Друкуємо статтю п. Б. Голинського „Навчання чи дружба?“ порядком дискусії. Хоч редакція не повністю погоджується з думками автора, але вважає питання, порушені автором, актуальними і просить читачів відгукнутися на них. Це дасть нам змогу спільно шукати шляхів до питань виховання молоді.

Ф. ШІЛЛЕР

РУКАВИЧКА

Ждучи на зрища і забави,
В звіринці своїм величаво
Король Франціск сидів;
Тіснились вельможі при троні,
А кругом, на високім бальконі
Дам барвистий вінок процвів.

Король дав знак рукою —
І з ґрат сторожкою стопою
Виходить лев;
Але не лунає рев:
Пустелі друг
Зором німим обводить круг
Арени —
І випростав з позіхом члени,
І гривою стряс густою,
І ліг самотою.

І знову владар маше рукою —
На знак царський
Тигр жаский
З клітки рине тісної
Скоком потужним;
Лева він бачить і виє,
Напружує можну шию,
Кола страшні вибиває хвостом
І лиже себе язиком;
І кроком несміло-пружним
Лева обходить він
І, волі невольний син,
Повнить арену риком
Хрипким і диким.
Погас його рев луною,
І хижий ліг стороною.

І знову владар маше рукою —
І зіво дверей виверіає їх:
Двох леопардів прудких;
В гоні мужнього палу
Тигра вони напали;
Той лапою б'є їх тяжкою,
І вже підводиться лев;
Його могутній рев
Прогримів — і став спокій;
І, не давши волі злобі рвачкій,
Люті лягли по короткім бою.

Нової жде битви вельможне гроно —
І раптом упала з балькону
Рукавичка красної дами
Між хижаками.

І мовить лицарю юна
Куніґунда, глузлива красуня:
„Щодня, щогодини, лицарю мій,
Присягаєтесь ви в любові своїй —
Принести рукавичку прошу я вас!“

І лицар Дельорж поспішає і враз
Збігає наниз безстрашно,
І кроком твердим
Ступає між звіром тим,
І бере рукавичку відважно.

І повні подиву й жаху німого,
Лицарі й дами глядять на нього,
А він, спокійний, назад іде —
І гомін безмежний навколо росте
На честь його перемоги.
Куніґунда героя очима вітає —
Той погляд щастя йому обіцяє —
Та він, зійшовши під крики бучні,
Рукавичку в лице їй кинув:
„Подяки, дамо, не треба мені!“
Сказав і її покинув.

Переклав Мих. Орест.

Петро КІЗКО

Над річкою

Ще й досі наче бачу: луки
І вільхи надбережний лист,
Похилений на тихий міст,
І сосон незугарні руки.
В воді купається хмаринка.
Метелик білий пролетів
І зник у верби золоті.
Лиш я над річкою й хмаринка.
Стою й, краснопера уздрівши,
Що аж вистрибує з води,
Каміння кидаю туди,
Від захвату того упрівши.
А потім, кинувши забаву,
Біжу проз річку навмання.
День серце радістю сповня.
Позаду — вільхи, бір, отава . . .
Позаду — юність золотава.

В. ЛОД

Молодь і есперанто

Найкращий час у житті людини — це юнацькі роки. В цей час людина сповнена енерґією, жадобою до знань, в її серці, сильніше ніж у старших, палає бажання служити своїй Батьківщині. Молода людина має, як правило, більше часу для набування знань і тому вона повинна, готуючи себе на повноцінного громадянина своєї нації, здобути необхідні знання.

Українська молодь на еміґрації мусить використати кожну нагоду, щоб поширити свої знання, набути широкий світогляд, навчитися розуміти світ і зуміти сказати йому правду про українську трагедію, про нашу визвольну боротьбу. Наша молодь на емеґрації мусить налагодити якнайширші взаємини з чужинецькою молоддю. Для цього треба знати чужі мови.

Вже майже два роки багато хто з молоді на еміґрації вивчає англійську мову, дехто французьку, еспанську та інші. Проте, небагато серед нас таких, які б як слід зрозуміли, напр., листа, написаного чужою мовою. Мало вміють і бездоганно говорити. Погані життєві умови, ненормально проведені дні й ночі по перенаселених таборах і т. д. — все це ще більше утруднює успішне розв'язання цього важливого питання.

Замкнена в таборових мурах, наша молодь на чужині в більшості живе сірим, „прибитим" життям. Вона переважно завжди в таборі, завжди серед своїх, без будьякого зв'язку із світом, в той час, коли, напр., проблема зв'язку німецької молоді з молоддю інших країн, зокрема Америки і Англії, розв'язана блискуче. Німецька молодь широко листується чи то індивідуально, чи групово з своїми однолітками інших країн, шукає оправдань на тяжкі закиди проти німців, дискутує. Таким чином іде живий обмін листами, поштовими марками, книжками, і до Німеччини приходять харчові пачки, пачки з одягом тощо. Німецька молодь знайшла зв'язок із світом!

Як же в нас? Ділянка зв'язку української молоді з чужинецькою молоддю ще майже зовсім не заторкнена. Ніхто на це не звертає уваги, не бачить у цьому ніякої доцільности, нехтує це питання.

Ми не використовуємо можливостей і не нав'язуємо зв'язків з майбутнім дипломатом, міністром, учителем, шевцем або кравцем, не використовуємо нагоди поінформувати їх про речі, які нам самозрозумілі, їм — цілком невідомі, проґавлюємо прекрасну нагоду знайти на чужині друзів, які нас (як і ми їх) можемо колись потребувати. Ми, здебільшого, не вміємо використати нагоди пізнати чуже і розповісти про своє.

Недавно ми одержали листа від молодого англійця, що захотів листуватися з молодими українцями. Цього листа не було кому перекласти. Навіть ті, що вже два роки вчаться англійської мови, не відважилися листуватись, бо... тяжко. Довелося передати листа дипломованому інженерові, що добре знає англійську мову.

Знаючи навіть англійську мову, не можна нав'язати зв'язку з цілим світом, з молоддю різних країн. Тут треба скористатися якоюсь іншою мовою, яку всюди зрозуміють і яку легко вивчити.

— Невже ж така мова існує? — запитає дехто здивовано.

— Існує! Зветься вона — есперанто.

— Есперанто? Дитяча іграшка без будьякої вартости, — скаже дехто. — Есперанто? Пробували! — скаже інший. — Есперанто! — махне рукою третій, і перейде на іншу тему.

А тимчасом міжнародна мова есперанто живе! ЮНЕСКО (Організація Культури й Виховання Об'єднаних Націй) задумується чи не запровадити міжнародну мову есперанто в усіх країнах світу. Пані Е. Рузвелт, дружина померлого американського президента, порушує цю проблему в ОН; державні мужі, політики, журналісти, науковці визнають її вартість та досконалість. Лише в нас, покищо, легковажать есперанто.

Згідно постанови першого міжнародного конґресу есперантистів у Бульонії (Франція) в 1905 році „Есперантизм — це намагання поширити в цілому світі вживання мови невтрально-людської, що не буде втручатися у внутрішнє життя народів і не поборюватиме існуючих народних мов. Есперанто дало б людям різних національностей змогу порозуміватися між собою". Отже, есперанто має існувати поруч національної мови, або, інакше кажучи — кожному своя, рідна, але всім одна міжнародна мова, мова побудована штучно, така, що не ображає національних почувань того чи іншого народу. Цебто, есперанто буде тим, чим ми його зробимо. Інші нехай вживають есперанто для ширення своїх чудернацьких, можливо й руїнницьких думок, а ми вживатимемо цю мову для нав'язання зв'язку з світом, для пропаґанди української національної справи.

Так розглядали справу всі українські есперантисти (люди, що знають есперанто), цими засадами керувалися вони і в своїй праці. Цього дотримувалися редактори „Української Зорі" (1922) і сьогодні дотримуються редактори „Українського Есперантиста" (1947) — досі єдиних українських есперантистських журналів.

Сумівка з Ашаффенбурґу під час вільноручних вправ на святі молоді в Авґсбурзі

Есперанто (цю мову створив лікар Др. Л. Заменгоф), на недавньому 32-му конґресі в Берні (Швайцарія), святкувало своє 60-ліття. На цьому конґресі зустрілося 1500 осіб з 30 країн, порозуміваючися виключно міжнародною мовою есперанто. Англійці, французи, турки і шведи, швайцарці і поляки, мароканці і маляйці, чехи й китайці — всі вони легко могли розмовляти однією мовою — мовою есперанто. Це ще один доказ живучости й придатности цієї штучної міжнародньої мови, що тепер швидким темном, після воєнних перешкод, поширюється в усьому світі. Було б соромно, якби серед есперантистів не було українців.

Есперанто — мова надзвичайно легка. Здібній людині потрібно зовсім небагато часу, щоб вивчити 3000 коренів слів з романських, германських і слов'янських мов, 16 граматичних правил тощо. З допомогою цих знань можна творити безліч слів. Уже навіть після кількох лекцій учень може починати листування з будь-яким есперантистом будь-якої країни світу.

Читаючи есперантистські журнали, знаходимо безліч вісток про запровадження есперанто в початкових, середніх та вищих школах (напр., у Мюнхенському університеті існує лекторат есперанто), зустрічаємо безліч адрес молодих людей, що раді б листуватися з однолітками інших країн, обмінюватися поштовими марками, пізнавати себе і взаємно собі допомагати.

Очевидно, тільки есперантист може сказати, яка велика приємність одержувати листи з різноманітними поштовими марками з різних країн, читати листи від людей, з якими б не міг порозумітися, не знаючи есперанто і радіти з того, що розказав їм дещо про Україну, чи навіть добився того, що в національній пресі тієї чи іншої країни появилася стаття на українську тему.

Есперанто українській молоді треба використати. Ця мова може стати в пригоді всюди, може допомогти вивчити мову того народу, серед якого поселимося і т. д. З допомогою есперанто нам легше буде нав'язати зв'язок з молоддю різних країн світу, легше буде пізнати її й розказати про нас.

Отже, вивчаймо есперанто, нав'язуймо зв'язок із світом, розкриваймо перед ним свою правду, правду про героїчне змагання українського народу за свою незалежність!

Від редакції:
По інформації в справі есперанто, заочних курсів та журналу „Український Есперантист“ слід звертатися на адресу:

„Ukraina Esperantisto“
(13b) Augsburg-Göggingen, Schließfach 6

ЧИТАЙТЕ І ПОШИРЮЙТЕ „АВАНҐАРД“ — ЄДИНИЙ НА ЕМІҐРАЦІЇ ІЛЮСТРОВАНИЙ ЖУРНАЛ ДЛЯ МОЛОДІ!

Юрій Фесенко (Богдан Байда)

ПЕРЕДЧАСНА ВТРАТА

В червні ц. р. перестало битися серце активного громадського діяча, організатора лав української молоді — Юрія Фесенка (Богдана Байди). Його постать ідейного борця була дороговказом для всієї української молоді. В слабому тілі жив незламний дух, невичерпна енергія, горіла надія в перемогу нашої Української Правди.

Українська молоде! Від нас відійшов заслужений член СУМ'у Центральних Земель України. Ідейний і активний діяч молоді, після процесу СУМ'у і СВУ він переніс нелюдські знущання і тортури. Заподіяні червоним катом рани стали причиною його передчасної смерти. Тернистий шлях привів його на скитання в чужину. Але й тут він не підкорюється фізичній слабості, а вперто працює на різних ділянках суспільно-громадського життя. Байда був основоположником СУМ'у. на еміґрації, членом ЦК СУМ'у, а згодом Крайовий З'їзд обрав його почесним членом Крайового Комітету. Бувши засновником однієї з кращих організацій молоді „Січ“ в Ашаффенбурзі, він лишився й далі очолювати осередок СУМ'у („Січ“).

Байда був також організатором і улюбленим товаришем не тільки молоді, а й старшого громадянства. Він був обраний членом Таборової Ради в Ашаффенбурзі, членом ОПУЕ области Гессен, членом місцевої станиці СХС, а як церковний діяч входив у склад Парафіяльної Ради УАПЦ. Постать Байди завжди буде дорога для нашої молоді, вона є для всіх нас живим прообразом, що єднав сумівців із духом героїчно-визвольного чину Київського СУМ'у, членом якого він був з 1928 р.

Не судилось йому спочити в українських степах поруч могил славних лицарів визвольної боротьби, спочити в українській землі, политій кров'ю і сльозами, але його дух і непереможне прагнення волі буде завжди жити в наших серцях. Він стане світлим дороговказом для всієї української молоді в боротьбі за наше велике майбутнє.

Вічна пам'ять Тобі, наш незабутній друже, вірний сину українського народу!

Центральний Комітет
Спілки Української Молоді

ЙОГО ШЛЯХ—БОРОТЬБА

Передчасна смерть вирвала з наших рядів Юрія Фесенка (Богдана Байду), відданого українській справі патріота, активного діяча молоді, члена СУМ'у з 1928 р.

Юрій Фесенко один з небагатьох належав до тієї когорти людей, що гордо тримали прапор боротьби за Українську Самостійну Державу на рідних землях і якщо пішли на вигнання то тільки тому, щоб далі вперто і рішучо продовжувати свій святий змаг за щастя поневоленого Краю.

У відповідальні хвилини боротьби, у дні гірких поразок і перегрупування сил нам не раз протягом нашого історичного буття бракувало кришталево-чистих, безкомпромісово-рішучих, розумних і відважних людей. Бракує їх і сьогодні. Саме тому для нас особливо дорога кожна здібна здороводумаюча і активна людина, і саме тому з таким болем у душі ми сприймаємо вістку про втрату сл. п. Юрія Фесенка (Богдана Байди). Ця втрата тяжка і недоречно-передчасна ще й тому, що ми стоїмо перед обличчям свуворого грядучого, яке потребуватиме нових стійких особистостей, нових героїв і пробоєвиків на шляху до здобуття нашого права на вільне існування під сонцем.

Сумівці! Відійшла у вічність людина, що горіла нашою ідеєю і своїм прикладом запалювала українську молодь до чину, до чесного і відданого служіиня нашій Батьківщині. Ця втрата хай ще міцніше згуртує наші ряди, зробить усіх нас ще більш стійкими і наполегливими в досягненні поставленої перед собою мети, і це буде найкращим вшануванням пам'яти незабутнього сумівця, дорогого друга.

Редакція журналу „АВАНҐАРД“

ПАТРІОТ, ГРОМАДЯНИН, ТОВАРИШ

Є славна наша історична пісня про лицаря запорізького Байду, що попав у полон до турків і цар турецький звелів його повісити “на дубочку“, за ребро гаком зачепивши, щоб висів, аж поки не зречеться своєї віри й батьківщини. Та не такий був лицар Байда. “Висить Байда — не день, не ніч і не годиночку...“ смертельні терпить муки, а не тільки не скоряється перед азійським катом, а ще й насміхається над ним та, нарешті, схопивши лука у найближчого вояка, пускає стріли у ворога. Це було в 16 віці. І не тільки в шістнадцятому — у всі віки нашої історії. Не один, а тисячі таких лицарів— знаних і незнаних — боролись за віру й батьківщину по наших історичних полях і шляхах, висіли “на гаках“ катівських, смертельні терплячи муки, та не здавались ворогові на його “ласку“, а боролися з ним до останнього подиху.

Був і серед нас такий, що оце недавно помер. Такий собі худорлявий юнак зі “сходу“, з палаючими очима — Юрій Фесенко. Писав іноді до газет і журналів під псевдонімом “Байда“. Та не було в нього жадних навіть натяків на претенсії прирівнювати себе до героя історичної пісні запорізького лицаря Байди. Наш Байда був навдивовижу скромний, чемний і лагідний юнак, тихий і ніби хворобливий. Іноді лише вибухав полум'ям, гримів громом і з очей—блискавки. Але то бувало лише тоді, коли йшлося про справи національно-громадські: про нашу національну честь, про громадську правду чи неправду.

І ми любили нашого Байду. Навіть іноді ніби пишалися ним: радісно було, що серед нас є така завжди чимось вищим осяяна душа, таке ніби полум'яніюче серце.

Набридав він іноді хіба лише таборовому “начальству“, вимагаючи й від нього отієї національної чести й громадської правди. Але всі, навіть його політичні противники, стверджують, що ніколи він не вимагав нічого для себе особисто, лише для громади, чи для скривджених наших співгромадян. Не любив оповідати про себе. То й не знали ми довший час його минулого.

Це ж таки нашого Байду колись, правда, не давній „цар турецький“, а сучасний нам кат евразійський звелів „повісити на дубочку“ (совєтська каторга) і вимагав від нашого Байди зректися своєї віри й любови до Рідного Краю. Та не такий був і наш Байда: пробув він на тій каторзі „не день, не нічку і не годиночку“, смертельні терпів муки, і не тільки не скорився перед евразійським катом, але, вирвавшись щасливим випадком на волю, продовжував завзяту боротьбу з лютим ворогом України. І подібно до Байди з історичної пісні, який з нищівною раною в ребрах (від гаку) не губить лицарської мужности, а пускає влучні стріли у ворога, наш Байда-Фесенко з нищівною раною в грудях, спричиненою катівською кулею на каторзі, живе ще кілька років, не втрачаючи ні мужности, ні влучности своїх „пострілів": дій і чину в боротьбі.

Не зважаючи на страшну рану в грудях, з нею жив і не тужив, і не скаржився, і не хлипав. Лише боровся...

Боровся й тоді—до каторги й рани—коли ще майже підлітком вступив до таємної й люто переслідуваної НКВД (ГПУ) організації СУМ на Центральних Землях України, де практично вчився тієї боротьби у старших друзів—членів тодішнього підпільного СВУ. Боровся під час нелюдських тортур на каторзі—своєю мужньою поставою. Боровся на два фронти—проти НКВД й Гестапо під час останньої війни. Кровотечна рана не давала змоги розгорнути крила на всю широчінь. Але силою духу, затамовуючи лютий біль, боровся й на еміґрації: основоположник СУМ'у, член ЦК, почесний член Крайового Комітету СУМ'у, засновник і постійний керівник однієї з кращих організацій молоді „Січ" (ще до заснування СУМ'у), член таборової ради, член ОПУЕ, станиці СХС, парафіяльної Ради однієї з таборових парафій Української Автокефальної Православної Церкви.

Член підпільного Київського СУМ'у ще з 1928 року, він і в свою діяльність на чужині приніс той запал і досвід, ту любов до Рідного Краю й високу ідейність, ту героїчну завзятість, якою озброїла його наша славна історія — від давніх лицарів Байд запорізьких до лицарів духу й чину — сивоволосих борців за правду з підпільного СВУ 20-х років нашого століття...

„А там, а там десь—серед ночі
Хтось бризка іскрами в пітьму:
Малий онук в кутку щось точить,
А дід нашіттує йому".
(О. Олесь).

Нехай же й наші онуки вчаться „точити" зброю, нехай же і вони навчаться „бризкати іскрами в пітьму" так, як умів це наш Байда. Відійшов він ще молодий і сильний духом, до „дідів"... І з ними „нашіптуватиме" нам вічно про нашу Українську Правду, національну честь і звитяжну боротьбу. О. П.

В червні ц. р. сумівці проводили в останню путь свого незабутнього друга Юрія Фесенка (Богдана Байду).

На фото вгорі: дівчата несуть вінки на могилу Байди; внизу: член ЦК СУМ'у Катерина Кохно під час похорону виголошує прощальну промову.

ВЖЕ НЕ ДОВГО ЧЕКАТИ НА ЧУДО,
ЗАТРЕМТИТЬ НАД ДНІПРОМ ЛУНА,
І ВОСКРЕСЕНА ВСТАНЕ І БУДЕ
КОРОЛІВНОЮ БРАНКА СУМНА.

Наталя Холодна-Лівицька

М. ОСТРЯНИЦЯ

Як живе підсовєтська молодь

Нам, членам СУМ'у на чужині, не без цікавости хочеться знати, як живе молодь підсовєтської України, про що вона думає і за що бореться, власне, про що примушують її думати і за що боротися?

Перегортаємо столичну комсомольську газетку „Молодь України" за 10 березня 1947 року. Про що у ній пишуть? Як навчають молодь?

1. Слава України і „житниця Московії"

Хоч війна уже закінчилася третій рік тому, але передова стаття газети звучить по-військовому: „Бойова програма комсомолу України". Що ж то за бойова програма? Виявляється, що комсомол має боротися (цитуємо далі дослівно) „за здійснення зобов'язання, даного великому Сталіну — відновити колишню славу України"... Боже! „Славу України"... Та невже ж це здійснюються пророчі слова Тараса Шевченка? Невже:

> ...забудеться срамотня
> Давняя година,
> І оживе добра слава,
> Слава України!

Дармено! „...Відновити колишню славу України, — читаємо далі в „бойовій програмі", — як однієї з житниць Радянського Союзу"... Он воно що! „Як однієї з житниць"... Отже, ясно за яку славу України мусять боротися комсомольці... На щастя, тільки комсомольці, бо справжня українська молодь (в тому числі і деякі комсомольці) не за таку славу України тепер бореться. Справжня українська молодь не забула і не забуде кличів своєї рідної організації — СУМ'у і твердо пам'ятає, що не „житниця" — слава України, а тільки її суверенна державність та ще, як висловився Тарас Шевченко, „наша дума, наша пісня", яка „не вмре, не загине"—

> От де, люди, наша слава,
> Слава України!

2. Окріп та інші буденні речі

Якось директор Харківського медичного інституту тов. Шамрай, — розповідає газета в кореспонденції „Забуті обіцянки" (3 стор.), — прочитав студентам четвертого курсу лікувального факультету лекцію на тему: „Обличчя радянського лікаря". Та, виявляється, студенти менше всього цікавилися тим „обличчям", а, скориставшись нагодою зустрічі з директором (газета зауважує, що це явище в інституті досить рідке!), почали давати йому зовсім непередбачені запитання. „Зокрема, — пише газета, — студенти цікавилися, коли в їх гуртожитку засклять вікна, а в кімнатах з'являться стільці, бо писати доводиться стоячи; коли буде окріп і ще інші буденні, але істотно-необхідні речі".

На це директор лагідно і впевнено відповів, що все „буде гаразд, не треба хвилюватися".

З дня цієї „знаменної зустрічі", як пише далі газета, минуло багато часу, але від слів і обіцянок директора не потеплішало і не покращало. Газета стверджує: „Не анекдот, але факт: свої продукти студенти зберігають на батареях парового опалення, бо це... найхолодніше місце". І далі: „в кімнаті ч. 3 — холодно, непривітно. На ліжках немає простирадел. В кімнаті живуть 36 студентів, а столів є тільки три, та й ті маленькі. Зате, — зауважує газета, — директор сидить в просторому кабінеті. Нижче газета пише, що „в інститутській їдальні переводять продукти, погано готують їжу." Крім того, частина студентів замельдувала свої харчові картки до крамниці, але для одержання харчів виділили тільки два дні на місяць. Через те ж, що до крамниці замельдовано багато студентів, то одержати харчі за такий короткий час майже неможливо.

Так живе і вчиться студентська молодь Харківського медичного інституту.

3. „Який чорт у воду глянув, такий і з води виглянув"

У відділі „Критика та бібліографія" газета устами якогось Й. Михайловського гостро накинулась на державне видавництво „Молодь" за те, що воно випустило в світ репертуарний збірник „П'єси для молоді", твори якого показують совєтську дійсність в кривому дзеркалі.

За яке ж „перекручення" так безжалісно картає газета драматургів?

У своєму водевілі „Великі пристрасті" автор Я. Галь (цитуємо дослівно) „примусив симпатичне молоде подружжя — Валю Зудіну та Сергія Зав'ялова — мучитись безпідставними ревнощами". Що й казати — дуже тяжка провина! І далі: „причину цих вигаданих ревнощів автор вбачає . . в нашій дійсності." Яке страшне лихо! Ніби в тамтешній дійсності люди не можуть ревнувати! Але газета картає далі: „Люди у нас, бачите, так обтяжені службовими і громадськими справами, що постійно десь пропадають. На цьому ґрунті виникають різні родинні непорозуміння" . . .

Ну, й досталося ж після цього авторові за те, що так примусив мучитись „симпатичне молоде подружжя": і перекручувач радянської дійсности, і спотворювач образів радянських людей та радянської молоді, яка, пише далі газета, „дала нашій країні, всьому світові, прийдешнім поколінням . . . безсмертних героїв Сталінської епохи" (тут же в газеті перераховані їх імена).

Другий драматург А. Чикарков, як критикує газета, подав „літературне вариво" під назвою „Вікторія — регія." В цій, за висловом критика, безглуздій, бездумній та безідейній вправі автор проявив себе тупим обивателем, бо змалював молодого радянського вченого-ботаніка Василя Степановича Пшеничкіна „по-панському гордовитою, дурною людиною," а „молоду парость робітничого класу" — Машу Огонькову — „тупою, обмеженою, темною і відсталою."

За це рецензент кваліфікує автора п'єси ледве не ворогом народу, а щоб інші драматурги не збочували з „шляху", газета дає їм директиву — постанову партії, як писати художні твори. Письменники і драматурги мусять писати такі твори, що (цитуємо далі дослівно) „сприяють розвитку у радянських людей почуття радянського патріотизму, відображають сталінську дружбу народів, любов українського народу до великого російського народу" і т. ін., і т. под.

Ось де воно собака зарита!

4. Де ж піклування „великого батька"?

Після цієї жахливої війни в Україні залишилося дуже багато дітей-сиріт. Як їм допомагають? Хто їх забезпечує? Виявляється, що дітьми-сиротами, батьки яких полягли на фронті, опікується не держава (хіба окупантам це болить!), а моряки. Та ще й які моряки! Ті, що бувають у закордонних плаваннях.

Коли сирена сповіщає, — пише газета на 4-ій сторінці, — що з далекого плавання повернувся теплоплав „Адмірал Ушаков," юні одесити біжать у порт."

Чого ж вони біжать? Нещасних дітей підгонить, звичайно, голод.

„Комсомольці і молоді моряки „Адмірала Ушакова", — пише далі газета, — виділили для сиріт борошно, цукор, жир, пшоно".

Виявляється, що з теплоплаву вручено дочкам загиблого моряка Поступинського — Надії та Олені — 4 кілограми цукру, 20 кілограмів борошна, 2 пари взуття, панчохи і 15 метрів мануфактури . . . Скільки ж то доведеться чекати бідним дітям-сиротам, поки знов сирена в порту сповістить про повернення пароплава з далекого плавання? А що одержать діти-сироти тих міст і сіл, де немає, як в Одесі, портів і туди не доходить живність із-за кордону?

Далі газета пише, що екіпаж другого пароплава „Генерал Черняхівський" відраховує від зарплати щомісяця для дітей загиблого моряка Лапейка 600 карбованців, а сержант Петро Нестерук вніс із своїх заощаджень для забезпечення інших дітей-сиріт 200 карбованців і закликає наслідувати його приклад.

Ми розуміємо жертовність і сердечність українців, які живуть у підсовєтських умовах, але де ж піклування отого так званого „великого батька"?

Тяжко робиться на душі, читаючи цю газетку (ми навели цитати тільки з одного числа), і серце наповнюється гнівом до тих, хто, уярмивши нашу Батьківщину, мучить і калічить талановиту українську молодь.

МАКСИМ ҐУЛЯ

Яким же бути?

(Гумореска)

На базарі познайомились. Вона купувала цибулю, а я — тютюн. І, знаєте, сама зачепила. Зиркнув я на неї, бачу—усміхається, ліктем мою руку торкає, ніби ненароком.

— Такі молоді, а вже курять, — промовила вона голосом божеського створіння.

Я глянув їй просто в обличчя і серце моє затіпалось. Яка ж бо вона гарна! Очі — тернини, брови — шнурочки, уста — макові пелюстки, личко — яблучко, погляд — промінь. Ах! Очі, очі, зорі дівочі! Скільки ви таких нещасних, як я, з розуму звели!

— А ви не курите? — зопалу вирвалося в мене.

— Ні! Моя бабуся, царство їй небесне, курила. Бідолашний дідусь не міг від неї наховатися тютюну. Певно, з курива й померла сердешна.

— Жаль, — зідхнув я.

— Бабусі?

— Ні, що ви не курите. А як вас звати?

— Галя. — І очі опустила. В руках цибулину мне.

„Їй - богу любить! — подумав я. — Глянь, як пальцями обскубла цибулину! Не дарма кажуть, що закохана дівчина все отаке щось виробляє. Бач, з цибулини що зробила.“

— Де ви живете? — питаю.

— На розі Мартинштрассе.

— Так це ж майже поруч мене.

З базару йшли разом. Розмова трохи не клеїлась. Але я за всяку ціну намагався щось говорити. Оскільки слова не в'язалися, то я більше розпитував її про нещасну бабусю, що вмерла і бідолашного діда, якого обкрадала бабуся, забираючи в нього останній тютюн.

Перед брамою Галиного будинку ми розпрощалися й того ж дня домовились про побачення. Стрілися вечором у міському парку.

Сиділи на звичайній дощаній лаві, а мені здавалося, що ми на вершині людського щастя.

— Галю! — вимовляю я й горнуся до її плечей.

— Що? — відповідає Галя і голову схиляє.

— Я цілий день, після нашої зустрічі на базарі, ходив, як мученик, як раб. Раб вашого серця. Ви полонили мене, моє серце у ваших руках. Беріть його й робіть з ним, що хочете. Беріть!

Але Галя вже не слухала і серця брати не хотіла. Вона хутко встала з лави й сухо сказала:

— До побачення! Я думала ви справжній хлопець і . . . мужчина. А ви — слюнтяй, тюхтій і баба. Вперше зустрів дівчину і вже розкис, як глина.

Рвучко повернулася й пішла. А я сидів, як справді тюхтій, слюнтяй і баба. Хотів їй щось крикнути вслід, але не міг.

— Стривай, — думаю, — я ще зустрінуся з тобою, я ще покажу тобі, який з мене тюхтій.

І дійсно, на завтра ми зустрілися. Я попросив у неї пробачення за вчорашній вечір, і ми знову сиділи в тому ж парку й на ті й же лаві. Тепер я мовчав. Бабою не буду, тюхтієм не стану.

— Чому ви такий мовчазний, Максиме?

— Е, ні, — думаю, — бабою не буду.

А вона так ніжно-ніжно до мене:

— Ви такий сьогодні гордий.

— Не лізьте, — кажу до неї, — я не люблю таких. Відсуньтеся подалі й не торкайте мене. Я ж не коняка . . .

Дивлюсь: Галя моя — стриб і нема.

— Грубіян! — на ходу гукнула.

Я сидів, як приголомшений чимсь важким, і піт у мене виступав на чолі. Лють, образа й гнів охопили мою закохану душу. Яким же для тебе бути, думаю?

Вирішив утретє спробувати зустрітись. Написав і передав їй записку, так і так, мовляв, простіть мені за все, я вже ні такий, ані сякий, виходьте до парку і ви самі переконаєтесь.

Зустрілися.

Знову на тій самій лаві. Тепер уже, міркую, не буду ні тюхтієм, ні грубіяном, а середнім. Почну їй про науку, кіно, театр. А найкраще — про літературу. Тут і не знаючи до пуття справи можна говорити.

— Якби ви знали, Галю, — почав я, — яка в нас на еміґрації велика література. Візьміть, наприклад, Ігоря Костецького. Читали його „Божественну лжу“? Ах, який там камбррбрум! . .

Кажу в захопленні й не бачу, що Галя моя встає, поправляє на собі суконку й руку подає.

— Я буду йти. Про таке пусте говорите . . . Мені все це сухе й нудне . . . До побачення!

І пішла. Я впав на лаву, схопив голову в руки й затужив:

— Слюнтяй, тюхтій, глина, баба, сухий, нудний, грубіян! . . .

Яким, яким же для тебе бути, вередливко?

„АВАНҐАРД“ — ілюстрований місячник української молоді на еміґрації. Додаток до журналу „ПУ-ГУ“
Редактор Петро Кізко. Заступник редактора Петро Карпенко-Криниця.
Адреса редакції: MÜNCHEN, Dachauer Str. 9/II. — Monthli supplement for gouth to »PU-HU«

УКРАІНСЬКИЙ
5 Ь 2112
МУЗЕЙ-АРХІВ

Ціна 4 нім. марок.

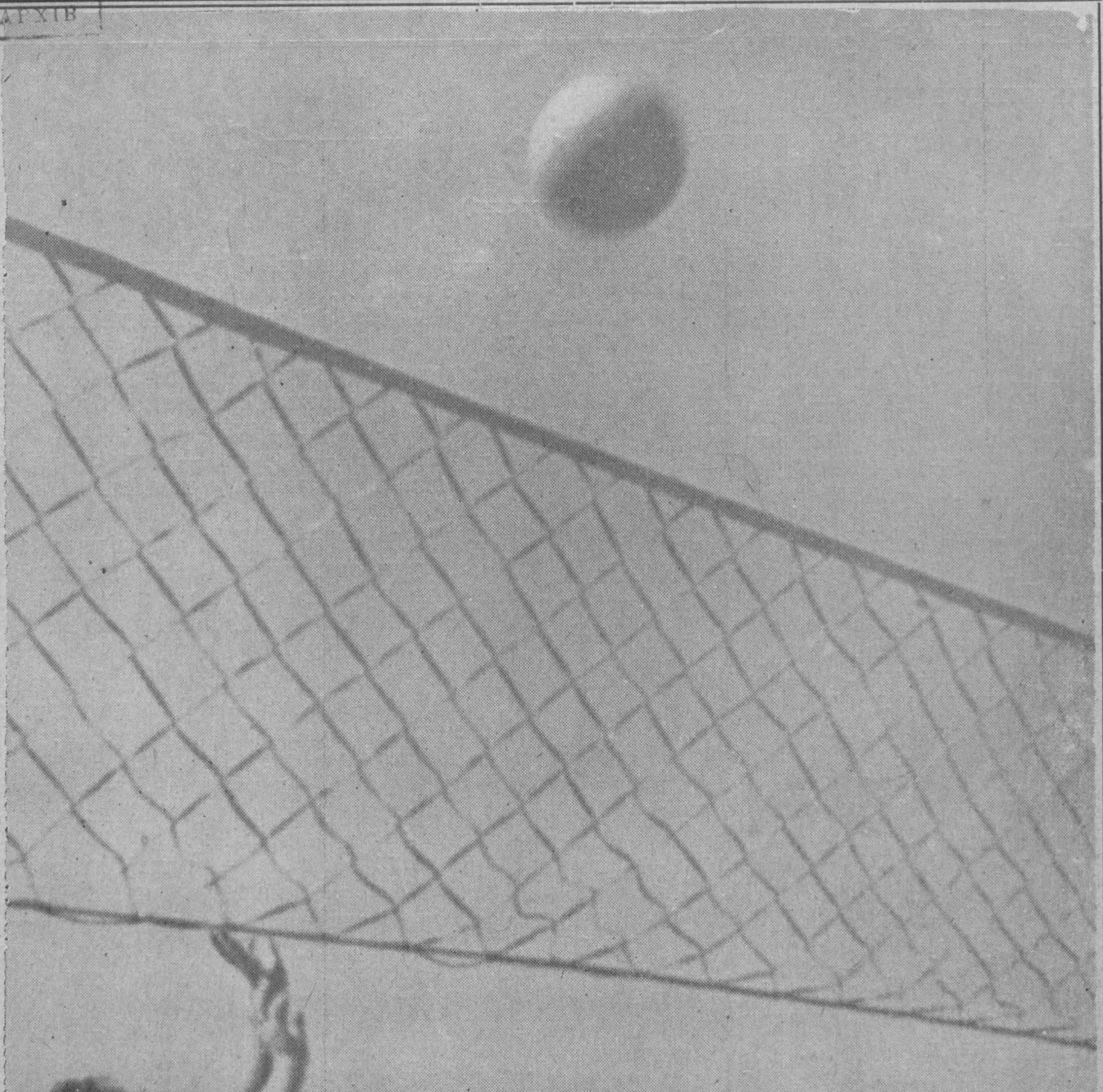

Фото на обкладинках: на першій — колона сумівців на святі молоді, на останній — змагання у відбиванку сумівських дівочих дружин.

Druck: A. Bilous, Augsburg

СУМ

АВАНҐАРД

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
НА ЕМІҐРАЦІЇ

Читайте в цьому числі:

Велике сумівське свято у Фраймані

Герої Базару

Каторга в „раю“

Московська суть

Р. 1 Листопад, 1947 р. Ч. 5

Українське громадянство табору Ґоденав (англійська зона) вітає своїх синів і доньок, що стали під прапор СУМ'у.

ІЗ ДАЛИНИ БУРЕМНИХ РОКІВ...

(В роковини 1 листопада 1918 р.)

Не один раз на українські землі налітав наїзник, палячи й руйнуючи міста та села й катуючи населення, і не один раз український народ підводився з полум'я і диму, брав до рук зброю й бив наїзника, звідки б він не прийшов — з Заходу чи Сходу. І, згадуючи Листопадові Дні, нам важливо ще раз підкреслити, що тільки збройна, безкомпромісова боротьба українського народу за своє національне визволення може привести до перемоги над усіма ворогами нашої свободолюбивої нації.

Може у революційно-визвольному процесі 1918-19 р. р. бракувало координації всіх українських сил, може тоді українська справа мало була зарепрезентована перед світом, але дата Першого Листопада залишиться в історії боротьби українського народу за свою самостійність як свято збройної перемоги над тогочасним окупантом Західньо-Українських Земель.

Із далини буремних років над нами височить Чин 1-го Листопада, що вів українські війська на визволення нашого прадавнього міста Львова, поневоленого західнім ворогом. Безсмертна ідея самостійницької державности керувала свідомістю українських вояків 1918 року, ведучи їх на бій за відвічні ідеали нашого народу.

Чин та ідея українських збройних сил перемогли. Першого листопада 1918 року українські війська здобули Львів. Населення міста вітало своїх переможців, що сірим осіннім ранком 1 листопада проходили вулицями визволеного Львова, а в височині над містом майорів замість австрійського свій рідний синьо-жовтий прапор.

І хоч визволений Львів недовго жив вільним життям під власним прапором Свободи, день 1 Листопада 1918 року залишився в серцях українського народу як спомин про героїчну, хоч і незавершену, епопею боротьби за незалежність Української Держави. За довершеність цієї епопеї стоїть тепер у нерівному змаганні сучасна Україна, її непоборні сини, відважні лицарі Української Повстанської Армії. На прапорах і баґнетах несуть вони волю для України, за яку боролося українське воящтво 1918 року. Ідея й чин нашого народу — безсмертні, як безсмертна Україна. Твердо віримо, що ця ідея і цей чин у найближчому прийдешньому остаточно довершать велику боротьбу українського народу за свої права!

С. ЧЕРКАСЕНКО

В ДЕНЬ ПЕРШОГО ЛИСТОПАДА

І знов — котрий це вже раз? —
Зійшлися ми в одній родині,
Щоб пом'януть той славний час,
Коли в офіру Батьківщині
Себе принесли кращі з нас...

У бурях дикої війни
Валились трони і держави,
Народів славнії сини
Вже розбивали кайдани
В потоках крови, в блисках слави.

І наші лицарі у бій
Ішли за волю України:
Замаяв прапор дорогий
В вогнях юнацьких буйних мрій,
В піснях червоної калини.

Але... весь світ повстав на нас,
Не дав загоїть навіть рани,
І хоч наш дух тоді не згас,
Та ніс уже лихий нам час
Нову неволю і кайдани.

Устав і знов упав наш Львів,
Над ним навис туман кривавий,
Покрив собою і бійців,
Вкраїни рідної синів,
Що впали там — на полі слави.

І от що-рік, в ті самі дні,
Свої зміряємо ми сили...
Та не ридання вже — о, ні!
Про перемогу лиш пісні
В нас викличуть святі могили...

Хай мертві сплять... Не ворушіть
Слізьми гіркими їх спокою:
В вогневій пісні розпаліть
Свої серця в цю славну мить
Жаданням помсти, чаром бою!

Прапор борців міцніш тримай,
Хто любить Волю, любі друзі.
І заповіт святий сповняй:
Не трать часу в даремній тузі!
І не ридай, а здобувай!

З. Я.

ВЕЛИКЕ СУМІВСЬКЕ СВЯТО У ФРАЙМАНІ

Дні 8—9 листопада 1947 року, безперечно, ввійдуть до історії розвитку Спілки Української Молоді на еміґрації. В ці дні в українському таборі Фрайман-Мюнхен відбулося велике свято СУМ'у, в якому взяли участь 24 осередки американської окупаційної зони Німеччини.

Два дні сумівського свята у Фраймані — це дні маніфестації української молоді, показ культурно-освітньої і виробничої праці сумівців та демонстрація їхньої фізичної сили й духово-національної стійкости і єдности. Цю невсипущу культурно-освітню і виробничу працю продемонстрували учасники свята у великих самодіяльно мистецьких виставах і виступах, у численних експонатах виставки: різьбарства, вишивки та інших, а фізичну силу і духово-національну стійкість і єдність — у масових спортових змаганнях та іграх, у великій параді молоді.

Після паради 8-го листопада, в неділю 9-го листопада перед очима українських та чужинецьких громадян відбулися масові спортові вправи хлопців і дівчат. Перед глядачами з великими транспарантами, на яких чітко вирізьблювалися написи назв осередків, пройшли в темносиніх одностроях і мазепинках сумівці Ашаффенбурґу, в темнобронзових — Реґенсбурґу, Берхтесґадену, Байройту, в яснобронзових — Міттенвальду, Стефанскірхену, далі — Цуффенгавзену, Фрайману, Ляндсгуту, Пфорцгайму, Авґсбурґу, Інґольштадту та ін.

Численна публіка була захоплена вправними рухами юнаків і юначок, що під звуки духової оркестри виступили з масовими іграми. Та, мабуть, найбільше враження справила на глядачів чудова виставка, що її влаштували осередки СУМ'у з Інґольштадту, Реґенсбурґу, Фрайману, Міттенвальду, Ашаффенбурґу, Дюнкельсбюлю, Пфорцгайму, Стефанскірхену, Корнберґу та Авґсбурґу.

У першій просторій кімнаті під загальним гаслом „Молодь — мотор нації, рушій визвольних змагань і фундамент майбутньої української держави“ впадають в очі розвішані на стінах і розставлені на столах матеріяли конференцій, конґресу та засідань СУМ'у, відзнаки фізичної вправности та фотознімки з життя СУМ'у у Фраймані. Далі розташовані знімки й зразки пресових видань: історичні листівки Українських Січових Стрільців, „Єдність“ — сумівська газета-монтаж табору Форстнер-казерне, монтаж „Рідна Україна“, фотомонтаж виставки народнього мистецтва з Карлсруе, „Шлях Молоді“ ч. I, присвячений 29-ій річниці Листопадових Днів, „Юнацька Думка“ — сумівська газета із Стефанскірхену. Тут же виставка української книжки.

У другій кімнаті розміщена виставка української національної етнографічної культури та техніки. Різьби, вишивки, кераміка, скляні та шкуратяні вироби, ляльки, зразки електромеханіки, слюсарства, летунства та ін.

Переходячи цю кімнату, зустрічаємо над входом модель плянера (безмоторового літака), що його зробили сумівці Реґенсбурґу. Праворуч на столах експонати з Пфорцгайму: з пофарбованої соломи чудові коробки, різьблені з дерева шахи, зразки ручних ґранат різних типів, кухонний посуд, приладдя для цирування, знімки з одягу, светри, вишита в полтавському стилі жіноча сукня та рушники.

Фрайман виставляє вишивані скатерті, настільники, переважно в галицькому стилі, жіноче гуцульське вбрання з киптарем та ориґінальними шкуратяними личаками. Зразки національно стилізованих альбомів, різьблений в яворівськім стилі хрест, прекрасне гуцульське письмове приладдя, багато інкрустоване і тезавроване, різьблені полумиски та альбоми...

Інґольштадт побиває рекорд ориґінальною гуцульською різьбою: настільний бочонок з чарками на полумиску, інкрустовані цигарниці, боклаги, полумиски, тарілки, альбоми.

Реґенсбурзькі сумівці виставили гарно вироблені килими, рушники, настільники та жіночі одяги. Крім цього бачимо бандуру з ориґінальною ручкою в формі голови запорожця. ляльки, коробки робо-

Колона сумівок на святі у Фраймані виходить на головну площу (фото УАП) ти п. Федули, шкуратяні вироби, як наприклад, жіночі торбинки роботи п. Петрищина. З кераміки відзначаються кухоль у полтавському стилі, полив'яний чайник, дитячі іграшки у вигляді карликів, півників і бронзова фігурка запорожця. Заслуговують на увагу вироби електромеханічно-слюсарської роботи п. Самійленка, а також оригінальні жіночі вбрання з Підгір'я.

Сумівці Авґсбурґу посідають перше місце у вишивці, вони виставили на спеціяльному картоні зразки різноманітних вишивок. Крім цього, приваблює глядачів оригінальна коробка з блакитного целюльоїду з вишитим жовтим тризубом і доданими фотознімками танцювального ансамблю.

Міттенвальд виділяється прекрасними зразками ляльок в українському стилі та картонових виробів, як: коробки, альбоми, яворівська та гуцульська різьба на рямках, альбомах і коробках.

Дюнкельсбюль подав чудові коробки і ляльку запорожця.

Ґарні вироби також ашаффенбурзьких та корнберзьких осередків.

В центрі кімнати виставлений експонат з топографії (макет рельєфу місцевости), що його зробили молоді топографісти з осередку СУМ'у Фрайману.

Ця виставка засвідчила велику творчу працю сумівців, їхню активну практичну діяльність.

Свято закінчилося великим концертом сумівських самодіяльно-мистецьких гуртків та забавою.

Значення проведеного сумівського свята у Фраймані — величезне. Дні 8—9 листопада ще раз ствердили відрадний для всієї української еміґрації факт — СУМ став масовою організацією молоді, вогнищем, де куються й гартуються майбутні борці й будівники своєї власної Держави.

В. О-ко.

Герої Базару

У найгрізніші часи бур і революцій, оточена з усіх боків сильними й жорстокими ворогами, не раз катована й грабована, Україна підводилася й ставала до бою за своє визволення.

В ході політичних та військових подій 1919-20 рр. Україна опинилася в надзвичайно важкому становищі. Звідусіль наступали ворожі полчища, які прагнули загарбати українські землі.

21 листопада 1920 р. українські війська змушені були відійти за Збруч у Галичину, де їх поляки роззброїли й інтернували.

Українські вояки за кордоном чули стогін всього українського народу, знали про той жах, що панував на Україні під большевиками, і тому вирішили за всяку ціну визволяти Україну від окупантів. Зимовий похід відбувся в несприятливих умовах. Не вистачало зброї, харчування, до того ж стояли великі морози... І українські війська знову відійшли за кордон. Рік пізніше частина українського війська підіймається ще раз до боротьби проти червоних окупантів. 4 листопада 1921 р. 1500 вояків Української Армії під проводом генерала Тютюнника прорвалися з Польщі на рідні землі. Почалася звитяжна боротьба українських вояків із запеклим і чисельно переважаючим ворогом.

Головна Волинська група проскочила несподівано для прикордонної сторожі совєтський кордон і від села Майдан Галишевського розпочала свій леґендарний похід. Цій групі українського вояцтва вдалося пройти велику територію і заатакувати Коростень — стратегічний і залізничний центр. Тоді ущент розбито штаб 133 совєтської бриґади разом з командирами й нач. штабу, знищено Коростенське Чека та звільнено 600 політичних в'язнів. Проте, Коростень не був опанований. Радіостанцію, засобу сполучення, зброю і одяг не здобули. Втрати в людях, тяжкий стан із зброєю й матеріяльними засобами, голод, шалений, безперестанний вогонь ворога, що наступав з усіх боків, змусили Повстанську Армію припинити похід вглиб України й почати рух на захід. 16 листопада Повстанська Армія дійшла до села Малі Миньки. На річці Звіздаль, близько цього села, відбувся останній бій Повстанської Армії.

Оточені з усіх боків чисельно переважаючим ворогом, українські вояки б'ються до останнього набою; кілька соток героїв стали із зброєю в руках проти червоної кінної дивізії в складі двох кінних бриґад, однієї пішої бриґади, двох артилерійських батарей та низки окремих карних відділів. Нерівний, завзятий бій на річці Звіздаль закінчився трагічно. Частину українських вояків побито й порубано, а 359 узято в большевицький полон. Большевицький ревтрибунал засудив їх до розстрілу... Ще до приїзду Чека всіх полонених героїв Базару большевики загнали до церкви в селі Миньках, знущаючись, безборонно рубаючи, роздягаючи майже догола. Всіх тих, хто міг іти, погнали копати для себе недалеко містечка Базар велику могилу.

В збірнику, присвяченому десятиріччю героїчної смерти лицарів Базару, останній акт трагедії, на підставі свідчень очевидців цієї сумної й величної події, описано так:

„О 9 годині ранку 21 листопада виведено з церкви-тюрми на місце страти обідраних, скривавлених, побитих і майже голих. З найдальших околиць вигнали кати селян, щоб вони на власні очі побачили, як виглядає большевицька „революціонная совєсть“.

359 ідуть гордо, мов не на страту. Босими, скривавленими ногами стараються твердо відбивати такт... Прийшли. Стають над могилою. Червоноармійці весело вовтузяться біля кулеметів. Каскадами сиплються дотепи, лайки. 359 стоять спокійно. Бачать кати-комісари горду козацьку поставу, зубами з люті великої скреготчуть — бо на лицях сказанців-обреченців бачать вони не страх і не покору, а зневажливо-гордий виклик. Так дивитись може тільки переможець, сильніший морально.

Настрій наближається до кульмінаційного пункту в ту мить, коли після проголошення вироку виступає з гурту комісарів найпідліший і підступно обіцяє помилувати тих, які ціною зради своєї ідеї заприсягнуть вступити до большевицького війська для боротьби з повстанцями.

Мертва тиша. І тоді з рядів засуджених виступає козак 6-ї стрілецької дивізії і голосом судді, гордий і свідомий своєї посвяти, рубає:

„Я, козак 6-ої стрілецької Січової дивізії Щербак, від себе й козаків, яких знаю, кажу вам: ми знаємо, що нас чекає і ми не боїмося смерти, але до вас служити не підемо. Коли ж ви нас поб'єте, то знайте, що за нас помститься весь український народ, а коли до українських козаків піде вість про вашу ганебну роботу, то за нашу кров вони будуть нищити все, що тільки має хоч малий зв'язок із вами“...

Потужним криком „Слава“ 359 стверджують відповідь Щербака і гордо співають: „Ще не вмерла Україна“. Комісари лютують, командують: „до кулеметів, вогонь!“, та, бачучи, що кулеметники розгубилися, самі починають стріляти з револьверів у 359...

Починають вогонь кулеметники. Спів затихає, але не переривається, а на тлі цього передсмертного співу й кулеметного гуркоту, лайки чекістів падають грізні слова підполковника Кузьменка:

„Катуйте, кати! Народе український! Слухай голосу своїх вірних синів... Ти колись віддячиш за нас... Хай живе...“

Так умирають герої... З піснею на устах і закликом до бою. Цей наклик і по нині живе серед нас, ми чуємо його щодня і щохвилини, і щохвилини готові стати до великого походу, в бій за ті ідеали, за які боролися й загинули хоробрі звитяжці Базару.

29 серпня в Нордгаймі відбувся Крайовий з'їзд СУМ'у англійської зони. На фото: учасники з'їзду.

ЯР СЛАВУТИЧ

359

(Із збірки „Правдоносці“).

1

Не хурделиця вихрує,
Не гуде в Базарі дзвін —
Чистим полем козакує,
Б'ється з ворогом загін.

Гей, чи долом, чи горою,
Чи узбіччями ріки
Юр Тютюнник за ордою
Рейд розгортує гінкий!

І радіють вільні села,
І визволу ждуть міста.
Наче райдуга весела,
Україна розквіта.

*

Що поневолення гірка неслава?
І що в ногах ворожих каяття?
Їх ідеал — озброєна держава,
Як неодмінне ствердження життя!

Ну, що із того, що за мирним плугом
Устане лан потоком хвильовим?
Адже ярмо надінуть недолугим,
Тяжкий батіг приречено слабим!

Не поля клин і пасіка ласкава,
І не балки, де чайка проквиля,
Їх ідеал — озброєна держава,
Бо в ній лиш воля, праця і земля

*

Як орли під небесами
Краюють хмару зі сторін,
Б'ється, б'ється з ворогами
Наступаючий загін.

Чистим полем, синім долом,
Що з-за лісу вирина,
Під осіннім видноколом
Гучно котиться луна.

— Знай же, враже! — незборимо
Навісніють козаки.
За юнацькими плечима
На вітрах мигтять шлики.

2

Розкажи мені, пісне,
Про нездолану славу.
Чи не бачила, вісне,
Полонину криваву?

Може скорбну дорогу,
Що вставала до валу,
Кривавицю-дорогу
Ти слізьми обливала?

Може ті бойовища
Ти жалобою крила?
Гей, розпуки найвища,
Найболючіша сило!

*

Та кого ж ведуть
У Малі Міньки?
Багрянів путь
Од Звіздаль-ріки.

Із чиїх то пліч
Капає черлень?
Аж лунає бич —
З уст ані телень!

Та куди ж, куди
Стелеться їм шлях?
Села й городи
Никнуть у сльозах.

*

Переплакана туго,
Розливайся, як повідь,
Проквиляй мені, туго,
Недоспівану сповідь;

Щоб я жалощі-жалі,
Як широке Дніпров'я,
Буйні жалі-скрижалі
Викарбовував кров'ю;

Щоб, о краю, скорив ти,
Мою тугу розховстав, —
І з одвічної кривди
Народжалася помста!

3

Появився плямою
Комісар лихий:
— Кайтеся над ямою,
Простимо гріхи.

Будем за бандитами
Ґнатися, як рать.
Поспішіть! Не битиму.
Годі горювать! —

Не словами — лезами
До сердець биття
Досягає в безумі,
Спрагнений знаття.

*

Як вийшов гордо і поглянув строго,
Мов скаменівши, вістовий Щербак, —
Загомоніли в голосі розлого
Неподоланні подихи атак:

— Поганий кате! Вбивнику жорстокий!
Волію смерть, ніж нице каяття! —
І, як весни розковані потоки,
Широколунно: — Смерть в ім'я життя! —

І полилось вітально: — Ще не вмерла... —
З гарячих уст незморених борців —
Аж затремтіли смертоносні жерла
Під переможний і безсмертний спів.

*

Молодими гимнами,
Слово, не змовкай!
Злетами нестримними —
З Дону по Дунай!

Від Куми до Кобрину
Буряно греми;
Тугою задобрені,
Не скорились ми!

Не умреш ніколи ти,
Не поймешся сном,
Вічна, ніби золото,
Рідна стороно!

ПЕТРО КАРПЕНКО-КРИНИЦЯ

ОЛЯ

(З книги нарисів „Дівчата моєї Землі“)

Начальник штабу Шрот дивиться на карту, що лежить перед ним і непокоїться.

— Чорт возьмі. Вся Украіна охвативаєтся етімі бандітамі, повстанцамі етімі. . .

Він брудно лається, нахмурює брови і довго розглядає карту. Нарешті, в одному місці пише олівцем невеличкий хрестик і, звертаючись до командира, каже:

— Смотрі, товаріщ Воронец. Ето район твоєй операції. Здєсь небольшіє отряди УПА, і ти должен ету местность очістіть.

— Єсть очистити місцевість!

І Воронець негайно вирушає в дорогу. Він веде свій карний загін, що складається з сотні сибіряків і кількох десятків мешканців Надволжя. Веде лісистими дорогами Волині в бій.

Ліс і ліс. Солдати обходять таємничу місцевість і пробують іти вперед, але хтось сказав: „Ні, далі не підете“ і, наче підтвердження цього, з усіх сторін посипались кулі. Коли на промоклу осінню землю повалилось кілька сибіряків і почувся чийсь стогін, Воронець подумав: „Партизани обдурили розвідку“ і наказав приготуватися до бою. Миттю його загін розбився на кілька відділів, і сам він з автоматичним пістолем кинувся вперед. Почався довгий, завзятий і впертий бій. Кожен кущ, кожне дерево, навіть кимсь виритий рівчак були для нього ворогом. Здавалося, ніби якась невидима сила кладе його вояків на землю, і вони, захлинаючись власною кров'ю, наче одержавши те, що хотіли, більш уже не підводились.

Під вечір карний загін був майже цілком розбитий. Стрілянина затихла. Партизани, певно, відступили, розпорошившись десь у лісовій гущавині. Хтось із сибіряків на узліссі підпалив кілька хат. Вони почали охоплюватись полум'ям. Їх дахи валились, і вгору, мов чиїсь гарячі сльози, підіймалися іскри. Тоді десь зовсім близько й несподівано затахкав кулемет. Знову впало кілька чоловік, але Воронець дав наказ оточити партизанске гніздо й безпощадно знищити. Всі підвелися на ноги, і коли у відповідь полетіло кілька ґранат, сибіряки залягли.

„Певно їх тут немало,“ — подумав Воронець. Скільки було сил крикнув: „Здавайтесь без бою, усіх помилую! Здавайтесь!“ Та здаватись ніхто не думав, бо знову заторохтів кулемет, знову свистіли кулі, але п'ять десятків сибіряків на цей раз вирішили за всяку ціну переможно виконати наказ командира. Вони йшли, звужували своє коло, хоч ряди їх все рідшали і все тяжче було пробиратися вперед. Нарешті, ввірвалися в прикриття, і хтось ззаду вхопив за руки кулеметника. Чорнява, блакитноока красуня повернула голову і з невимовною ненавистю в очах глянула на командира. Тридцять п'ять сибіряків обступили її.

— Ти тільки одна булт? — здивувався суварий Воронець, тримаючи напоготові автоматичний пістоль.

Дівчина. спустивши очі, мовчала.

— За пятнадцать наших товаріщей на мєстє прістрєліть єйо, ґадіну, — залютував товстий сибіряк і клацнув затвором рушниці.

— А хто тебе, нахабо, просив сюди. Жалко, що тількип'ятнадцять

— Фашістка, бандьоровка! . . . Отойдітє, стрєляю! — бісився товстий сибіряк, спрямовуючи цівку рушниці у вродливе обличчя кулеметниці.

Дівчина підняла голову.

— Стріляй!

— Стій, Оґньов, стій. Не гарячись. Я тут господар.

–Господарем на цій землі не всяка погань, не загарбники, а я. Це українська земля, — високо тримаючи голову, твердо говорила дівчина, і слова її відбивалися голосною луною далеко в охопленому легким багрянцем осінньому лісі.

— Ви перемогли мене. Вбийте!. Але пам'ятайте: народу мого не переможете.

Її повели.

Того вечора Воронець допитував кулеметницю. Вона нічого не говорила. Її незвичайна краса туманила йому світ. хвилювала до глибини душі, і тоді він забував за свої обов'язки, дивився їй у вічі і щось думав. І, чим частіше вона відверталася від нього, чим більше кидала образливих слів, тим він все більше переконувався, що любить до безтями цю відважну красуню.

Вони були тільки вдвох. Він їй казав: „Навіщо ця поза? Слухай... Я подарую тобі життя. Я відпущу тебе, але будь моєю. Навіки будь моєю. Чуєш?“ Вона сміялась. Вона голосно сміялась, і уривки її запальних слів западали йому в саме серце.

— Негіднику! Мерзенна пародія на людину. Ти ж боїшся смерти, як дитина, що опеклася, вогню. Ти проситимеш ласки, коли тебе вішатимуть за мене . . . Я ж твоєї ласки не хочу. Єдина втіха для тебе, як мого переможця — розстріляти мене.

Тоді він упав їй до ніг і благав: „Не губи себе. Я ж люблю тебе...“, але дівчина відкинула його дужим ударом ноги і крикнула: „Геть!“ Зніяковілий і розгублений 27-ми річний командир блискавично заніс над головою дівчини з бравнінґом руку і раптом . . . швидко сховав її в кишеню. Він знову ходив мовчки по кімнаті і вже більше нічого не міг у неї питати.

На третій день йому було наказано її розстріляти, і він це зробив на очах тих же самих, грубих і безмежно задоволених сибіряків. Зробив своєю власною рукою, що чомусь конвульсійно тремтіла, як ще ніколи до цього, коли його бравнінґ повернув чорну цівку в лице красуні. Вона гордо глянула на осіннє сходяче сонце, що пробивалося крізь ліс, крикнула „Слава Україні“ і впала . . .

Ту кулеметницю звали Оля.

Вільноручні вправи дівчат на сумівському святі у Фраймані (фото УАП)

В сумівських одностроях маршували хлопці перед численними глядачами на святі у Фраймані (фото УАП).

МИХ. БРИК

ТАКІ ГЕНЕРАЛИ НЕ ВМИРАЮТЬ

— Слухай, Мікі, чи маєш сьогодні охоту відвідати ляпляндців?

Повертаюся і бачу усміхнене обличчя Інґрід. Воно якесь наївно-веселе.

— Авжеж, поїдемо.

— Отож, десять хвилин часу, лижви готові. Ось шалик і рукавички.

Дивлюся ще раз на неї, вона, як і решта норвежок. Тільки її серце якесь ближче й тепліше до мене.

Швидко взуваю черевики, беру рукавички й виходжу на вулицю.

Струмінь холодного повітря крізь двері хльоснув мені в лице. Чіпляю лижви і скоса поглядаю на недалекі гори, окутані раннім туманом.

— Готовий?

— Так.

— Гайда!

Легко зашарудів сріблястий сніг. Я поглянув ще раз назад. В далечині мріяла хата Інґрід. На закруті помітив її матір, що стояла перед хатою, махаючи нам на прощання рукою.

— Ну, скоріше — раз-два!

Мчала передо мною, наче лань. Налягаю на палички, женусь за нею. За нами підноситься снігова курява. Женемо до гір.

— Стій, Мікі, — ми на місці!

Роблю замашистий талемарк і стаю. Перед нами, наче копички сіна, стоять юрти ляпляндців. Нам назустріч задзвеніли радісні дитячі голоси. Вони були наче малі карлики в своїх дивних одягах із звірячих шкур. Хто дівчата з них, хто хлопці — годі розпізнати.

Розхилилася заслона юрти. Старий ляпляндець став перед нами. Жестом руки попросив до середини.

— Ходім, — сказала Інґрід і взяла мене під руку.

Блиск вогню освітлював святково одягнених ляпляндців. Мене здивувала їхня одежа з квітчастими узорами. На долівці лежали шкіри оленів. На них сиділи ляпляндці. Маленькі косі очі блищали добрістю. Мою увагу прикувала пара молодих ляпляндців. Одежа в них була краща від решти, і видно було, що вони почувають себе щасливішими, як хто-небудь інший із присутніх.

—Чи не весілля сьогодні в них?— тихо запитую Інґрід.

— Так, брилюп[1])

До рогових чарок, що стояли на столі, наблизився старий ляпляндець і по черзі наповнив їх запашним квасом. Присутні підняли чарки. Ми також. Залунала в юрті співуча мелодія, як спомин алтайських гір, звідки вимандрувало це плем'я.

Я цокнувся по черзі з усіма. Старий затримав свій погляд трохи довше на мені. Ми випорожнили чарки.

— Передай їм привіт від мене — попросив я Інґрід.

Вона піднесла руку. Пісня, зойкнувши, урвалась. Уста Інґрід залепетали якісь незрозумілі для мене слова. Я бачив, як весело сміялися лиця ляпляндців. Вони чемно поклонилися на знак подяки. Старий ляпляндець, що хвилину тому запросив нас до юрти, підійшов до мене.

— Чужинець? — запитав ламаною норвезькою мовою.

— Так, українець!

— Українець! Гм...

Він ударив себе рукою в чоло, а потім наче навіжений схопив мене в свої обійми.

— Чи він не збожеволів часом?— подумав я собі, визволяючися з його обіймів. Його уста тремтіли, щось шепотіли, а потім розлягся вигук:

— Україна!... Петлюра...!

Лице його було до божевілля веселе. Він тиснув мої руки, плескав по плечах і давав знати, що хоче поговорити зо мною на самоті. Ми вийшли з юрти. Смеркало. Мій співрозмовник заговорив ламаною норвезько-фінсько-російською мовою.

— Перед вибухом війни я служив у кавалерії під командуванням генерала Маннерґайма... 1914 рік... Австрія. Далі революція... Київ. Бій за Арсенал, большевики... Я замішався між ними. Вони замкнули мене й держали з собою. Коли арсенал здобули українці, нас поставили всіх під стіну. Я пригадав мою рідну сторону. Закрив очі, очікував смерти. Чом не стріляють? Я почував себе невинним.

— Не стріляти! — несподівано пролунав наказ.

— Батько, батько Петлюра! Слава! — почулися крики.

Я відкрив очі, передо мною стояв козак у сивій шапці. Це був Петлюра. Моє життя врятоване. Потім виїхав я до Фінляндії, а звідти до Норвегії. Оженився тут і живу.

— Як зоветесь?

— Окі!

— Отож слухайте, Окі. Петлюра вже помер, його убив ворожий аґент у Франції в Парижі.

— Петлюра помер? Ні! Такі генерали не вмирають!

Старий Окі схилив голову.

Якесь зворушення огорнуло мене. Чужинець сумує за Петлюрою...

Я повернув розмову на інше.

— Що, у вас сьогодні свято?

— Віддаю дочку заміж.

— Щасливий день!..

— Мікі, час додому, — почувся за плечима голос Інґрід.

Тепло прощаюся з усіма, міцно тисну руку старому Окі й виходжу.

Полярна зірка усміхається мені назустріч. Я відчуваю, що така холодна північ стає мені привітною й дорогою. Тут, серед снігів і льодів, в убогих юртах ляпляндців чую теплі зворушливі слова:

— Такі генерали не вмирають!

---

1) Брилюп — весілля

ПЕТРО КІЗКО

НОВЕЛЯ БЕЗ НАЗВИ

Друже! Ти зробив негарно. Навіть підло. Ти не повинен був цього робити. Це не докір тобі, ні, це — правда. Ти покинув свою молоду дружину після того, як вона, по невдалих родах, заслабла і стала кволою жінкою. Для чого ти її покинув?

Твоя усмішка ще більш ускладнює твою провину. Ти повинен би плакати, а не сміятись. Але це воля твоя. Втім, послухай ось оце моє оповідання і, можливо (дай Боже, щоб сталося так), переконаєшся, яку ти зробив тяжку провину супроти людини-жінки.

Це було 1946 року в одному з невеличких німецьких міст, десь поблизу охмареного Гамбурґу. Сірого осіннього вечора я зайшов до великої містечкової танцювальної залі. Серед рясної юрби чужинців багато було наших. Невеличка джазова оркестра грала якогось вихрястого фокстрота, і пари за парами, як пухнасті сніжинки під час вітру, кружляли в веселому танку. Я зустрів свого знайомого, і ми сіли з ним в кутику залі за столиком, узявши по склянці пива. Я не танцював і заходив сюди коли-не-коли подивитися на танцюючу публіку. Нараз мій погляд упав на одній цікавій парі. Це була надзвичайно, я б сказав, ориґінальна пара. Я не зводив з них очей. Передо мною плавно, як лебідка, пропливала незрівняної краси струнка русоволоса дівчина. Але як дивно, як було для мене дивно, що ця красуня була в руках танцюриста-каліки, людини-потвори. О, ти не уявляєш собі, друже, яка то була жахливо спотворена молода людина! Її довгасте обличчя вкривали великі лискучі шрами, верхня губа була відрубана і тому цей чоловік ніби все сміявся, голову він тримав завжди на бік і ніколи не дивився прямо. Вся постать цього молодого чоловіка була якось химерно скривлена.

— Хто вона і хто цей її дивний танцюрист? — запитав я свого колеґу, піднісши до уст склянку пива.

Колеґа усміхнувся.

— Це, коли хочеш знати, Мирослав Шугай, а та красуня — його дружина, Софією зветься.

Різким рухом я поставив на стіл склянку з недопитим пивом, так, що аж пиво бризнуло моєму знайомому в очі.

— Це дотеп твій, колеґо! — вигукнув я.

— І ніякий не дотеп. Це танцює молоде подружжя Мирослава Шугая.

— Але ж це неймовірно, чорт візьми. Така прегарна жінка і такий потворний чоловік!

— Ти заздриш, правда, друже? — сказав мені колеґа. — Ти не можеш примиритися з тим, що бачать твої очі й чують вуха. Але уяви собі, як повинна почувати себе жінка, яка на все життя віддала себе в руки такому чоловікові?

— Так. Але що її примусило це зробити?

— Історія недовга, хочеш — розповім, — запропонував мені мій знайомий. Я радо прийняв його пропозицію.

. . . Мирослав Шугай — колишній вояк з часів останньої війни. Чотири роки запільної боротьби зробили з нього ось такого каліку. Але скільки ворогів перерубав колишній цей юний завзятець! Про нього гриміла слава в своїй і ворожих арміях, по всіх великих і малих містах і селах України. Його ім'я перетворилося в пісню про безстрашного солдата нашої землі. І коли під важкими ударами армії союзників і нашої армії запілля валився райх, сконтужений і розбитий Шугай опинився на чужині. Як перестав він битись і перемагати, затихла і слава і пісня про нього. Вона хібащо живе там; по той бік кордону, серед його залишених друзів, а тут — самотній і забутий Мирослав. Він навіть не мав друзів, бо всі дивилися на нього так, як от ти, що, певно, ганьбиш он ту красуню, яка за нього вийшла заміж. Я з ним познайомився тоді, коли він уперше з'явився серед наших хлопців, що вечорами збирались на забаву. Ти не можеш собі уявити, яка це весела, надміру весела людина. Я не раз дивувався з його диявольської сили вміти так триматися в його нещасті. Він багато оповідав нам цікавих пригод, сміючися з людей невдах, які скімлять над своїм бездоллям. Я ніколи його не бачив зажуреним, невдоволеним своїм особистим горем. Чи можеш ти збагнути, як це тяжко, нелюдськи тяжко бути таким спотвореним фізично і мати таку вдачу? Але одного разу . . . Це було після забави. Всі вийшли з залі, я вже був з Софією, теперішньою його дружиною, на порозі до виходу, коли завважив, як Шугай сидів за столом і плакав . . . Я здивувався був, але враз збагнув і пройнявся невимовно пекучим жалем до цієї людини. Я зрозумів його. Він тужив за другом, другом життя. Всі його оточували тоді, коли він оповідав щось і сміявся, дарував хлопцям і дівчатам дотепи і всі залишали його тоді, коли він замовкав . . . Це було важко, невимовно важко . . . Чи могла його покохати котрась дівчина? А він тужив за нею. Він тужив за власним щастям. І ось це щастя дала йому Софія, ось ця, як бачиш, прегарна пані, що з ним танцює . . .

. . . Я глянув у бік танцюючих, хотів ще раз побачити Мирослава й Софію, але їх уже не було.

— І ти гадаєш, що вона його кохає? — запитав я колеґу.

Він знову усміхнувся.

— Не знаю. А тільки вона сказала так: „Я народилась не сама для себе. Я щаслива в житті, але Мирослав не має щастя. А він же на нього заслужив більше, ніж будь-хто з нас. Нехай же має й він те щастя“. . .

— Це неможлива жертва, — промовив я з таким притиском в голосі, ніби хотів відкинути те, що вже сталося.

— Це можлива жертва, — заперечив колеґа. — Її могла зробити лише така людина, як Софія. Ми заслабі з тобою йти на такі жертви. Чи не правда, брате? Для нас ця святість незбагненна . . .

Більше я не говорив. Мовчки сидів, пив пиво й дивився на танцюючих. Серед усіх пар перед моїми очима стояла одна — Мирослав і Софія. Я нараз відчув до них обох велику симпатію. Мені чомусь здалося, що над усією тією рясною різнокольоровою юрбою Мирослав і Софія пливли в легкому танку високо-високо, підносячи до тієї височини інших. Вони були обоє щасливі . . .

Але їхнє щастя швидко обірвалося. Незадовго після тієї моєї зустрічі з колеґою Мирослав Шугай загинув під час однієї автомобільної катастрофи, і Софія лишилася самотньою . . .

Чи зрозумів тепер ти, друже, яким низьким є твій вчинок супроти вчинку тієї незабутньої для мене Софії? Вона могла жертвувати своїм щастям заради щастя каліки, а ти покидаєш свою дружину лише через те, що вона стала слабою . . .

Твоя провина тим більша, що ти покидаєш саме її, Софію, колишню дружину Мирослава Шугая.

СУМІВЦІ Й ПОЗАСПІЛКОВА МОЛОДЕ!
ЧИТАЙТЕ Й ПОШИРЮЙТЕ ЖУРНАЛ „АВАНҐАРД“!

II З'ЇЗД ЦПУЕ

14—15—16 листопада 1947 року в Діллінґені відбувся II З'їзд ЦПУЕ — суспільно-громадського керівного центру української еміґрації на цілу Німеччину. Сумівська молодь не без цікавости стежила за працею З'їзду, бо вона жде від ЦПУЕ реальної підтримки в розгорненні широкої діяльности СУМ'у в усіх зонах Німеччини, де скупчена українська еміґрація. Успішне закінчення З'їзду дає підстави сподіватися, що СУМ матиме таку підтримку.

З'їзд ЦПУЕ схвалив новий статут та обрав нові керівні органи.

На фото: Президія II З'їзду ЦПУЕ.

О. ОЛЬЖИЧ

* * *

Б'є три години на міській вежі!
Вказівка зачерпнула повне коло.
Година вмерла. Але ти скажи:
не проклену кінцевости ніколи.
Погасне день, і спопеліє ніч,
і охолоне повногруде літо.
Ти ж не бентежся, не затулюй віч,
дивися прямо, гордо і відкрито.

Хіба це зло, що умира любов,
що юність кличе старість і скорботу?
Так радісно не знати слова „знов“ —
усе вперед, вперед без повороту.
Лише тобою мудрою дано
цьому життю пінитись і іскриться,
кінцевосте, незрівняне вино.
Б'є три години. Проясніть же лиця.

Осередок СУМ'у в українському таборі Реґенсбурґ подав гарний приклад в організації здорового, культурного відпочинку молоді під час літа, влаштувавши літній сумівський табір.

На фото: Літній табір Реґенсбурзького осередку СУМ'у.

ВАСИЛЬ САВЧЕНКО

Каторга в „раю“

(Уривок із спогадів)

Десь по шістьох днях дороги харківський ешелон в'язнів прибув, нарешті, до місця свого призначення. Стомлені й знесилені від голоду й безсоння, перемерзлі, в'язні повільно виходили з вагонів і відразу ж ставали в довжелезні колони. Дехто не міг сам вийти з вагону, цілковито заслабши. Їх виводили під руки інші, які ще рухались. Конвоїри штовхали прикладами рушниць у спину тих, які довго вовтузились у вагонах.

— Чаво мньошся? На курорт прієхалі, чтолі? — гримаючи, виштовхував із вагонів слабих в'язнів один із конвоїрів. Я глянув прямо йому в лице, і мені стало моторошно й противно. Лице його було повне й тупе, немов колода, в якій стреміли не очі, а великі заржавлені цвяхи, що не могли сприйняти ні людського плачу, ні сміху, ні журби, ні радощів. Мені здалося, що та людина однаково може сміятися тоді, коли в його друга з грудей вийматимуть серце й тоді, коли його друг танцюватиме під веселі звуки совєтського танґо „Водовоз“...

— Чи була в нього мати? — мимохіть зірвалася в мене думка й раптом спинилася.

Я побачив пса, дивного пса, спеціяльно вишколеного для охорони ув'язнених. Він стояв побіч конвоїра. Височенний, рижого кольору, з таким же круглим і тупим обличчям, з цвяхоподібними іржавими очима, пес нагадував конвоїра, а конвоїр — пса. В мене несподівано виникла думка, що обох їх — і пса і конвоїра — вишколював один і той самий вчитель, один і той самий „батько“, командир і полководець, нарешті — вождь...

Матері в них не було.

— Принімайте, сельодкі прівєзлі! — засміявся конвоїр-пес, звертаючись до нового місцевого конвою, що мав нас перебрати.

Понад три тисячі ув'язнених, старих і молодих, робітників і колгоспників, інженерів, письменників, службовців лише в одному ешелоні прибуло восени 1940 року на станцію Безим'янка, що стоїть за 12 кілометрів від великого російського міста Самара, перейменованого большевиками в Куйбишев. Тут рік тому, в 1939 році, розпочали будувати один з найбільших концтаборів Совєтського Союзу — „Безимянский лаґерь Особстрой НКВД СССР“, що скорочено називався „Безимлаг“. Інакше ще його називали „Самарлаг“. У перекладі на совєтську мову цей концтабір звучав надзвичайно скромно: „Ісправітєльно - Трудовой Лаґерь“. Дехто, потрапивши сюди, будучи прихильником совєтської влади, сліпо вірив тому написові й щиро прагнув своєю працею „ісправіться“ й тим самим „іскупіть“ свою провину перед „родіной“, але гинучи від надміру важкої, каторжної праці, замерзаючи в самарських снігах, швидко розчаровувався й ставав одвертим ворогом совєтської системи, якщо раніше він ним навіть не був. „Ісправлєніє“, таким чином, мало зворотні наслідки.

Був надзвичайно холодний осінній день. Лилися гострі пронизливі дощі. По небу пливли важкі олив'яні хмари, а по землі повзли довжелезні сірі колони в'язнів. Їх вели до землянок, що бовваніли серед рівного самарського степу за дротами. Я дивився на своїх сусідів, що йшли поруч мене, і тіло пронизувала холодна дрож. Хто вони, ці жертви новітнього рабства і сваволі, вигнанці з рідного краю?

Ось поруч мене йде молодий, сімнадцятилітній русявий хлопчина, на прізвище Незус. Родом він із Балаклiївського району, на Харківщині. Він був робітником ГАРОЗ'у (Государственний Артилерийско-Оружейний Завод), заводу, що, як і багато заводів і фабрик на Україні, носив російську назву. По дорозі хлопець встиг розповісти мені, що його арештували й засудили на рік праці в далеких таборах ніби за крадіжку „государствєнного імущества“. Ця крадіжка полягала в тому, що Незус, ідучи з заводу додому, підняв в цеху на підлозі шматок марлі й обмотав нею хлібину. На прохідній будці його затримали й спитали, де він узяв марлю. На всі його докази, що він її не вкрав, йому не повірили. Справу передали в суд і хлопець дістав рік. За шматок брудної марлі!

Позаду нас волочився старий дідусь, родом десь із Херсонщини. Він стеріг овочі в колгоспному саду, які хтось однієї ночі покрав. Старого засудили на три роки за недогляд колгоспного майна. Цілу дорогу до призначених для нас землянок дідусь відставав, старечі ноги не слухалися його, до того ж було дуже грузько; після дощів дорога розкисла й перетворилася в густе глинясте болото. Його весь час підштовхував прикладом конвоїр, дідусь спіткався, кашляв і хапався за груди. Він нікому не промовив ні слова, але кожний, хто глянув би на нього, міг одразу впізнати, що старий херсонець зовсім хворий.

Того ж дня його забрали до таборової лікарні, але вилікуватись йому не вдалося. Надвечір він умер...

Новоприбулих розташували у низьких дощаних бараках, що мали вигляд землянок, бо всі вони наполовину були глибоко закопані в землю. Ні медичного огляду, ні лазні ми не проходили, ковдр або якогось додаткового одягу не одержали. Розмістилися всяк у своїй одежі: хто був у легенькому пальті й літніх черевиках, хто в одній сорочці й без кашкета, хто в теплому піджакові, хто в шинелі... Ті перші дні і ночі Безим'янки особливо надовго залишаться в моїй пам'яті і в моєму серці. Ті дні і ночі відібрали в людей цілі роки життя, здоров'я, красу і силу.

День і ніч, як на гріх, лив тоді дощ і шуміли вітри. Нашвидко зроблена дерев'яна покрівля бараку-землянки не стримувала дощу, і струмені холодної води текли на нари. Вона стікала на підлогу, й цілий барак стояв у воді. Люди, напівсонні, лізли на нари й вмощувалися спати, але потім знову злізали на низ, шукаючи сухої, або бодай сухішої місцини. Її не було, й тоді вони вимушені були, стоячи, збившися гуртами, як вівці, спати біля стін або лягати просто в воду й так засинати. Так переживали ніч, а вдень виходили й шукали скупого самарського сонця, щоб хоч трохи просушитися й зігрітися.

Незабаром появилася нужа. Це ще більше знесилювало й дратувало нас. Ми були безсилі й безпомічні навіть перед нужою. Систематичне недоїдання, безсоння, вогкість і холод, нужа — це те найстрашніше, що поволі, як хробак, під'їдає й зрізує життя.

Однієї ночі я відчув нестерпний біль голови і кольку в грудях. Я лежав буквально у воді і чув, як у моєму мокрому лахмітті ворушилися воші. Я спробував підвестися й раптом мене охопив страх. Я не міг устати, ба навіть ворухнути руками. При найменшому порухові мені шпигало різким болем у спину. Я не знав, що це таке, але відчув, як до очей моїх підкотилися сльози і в горлі застряв якийсь клубок, що не давав дихати. Жаль і гірка образа наповнили мою стомлену свідомість. Я хотів був попросити когось покликати лікаря, але просити не було кого. Була пізня ніч. Я знову ліг, переборюючи біль і чекаючи ранку. Той ранок приходив і відходив, і знову вертався. Але я його не бачив, як не бачили його багато моїх друзів-земляків, кинутих за колючі дроти совєтських концтаборів. Ранок цвів десь інде і для інших. Для нас була лише ніч, чорна і холодна, як безодня.

*

Безимлаг — величезне будівництво, на якому вже взимку 1941 року працювало близько 60 тисяч в'язнів. Тут будувалися чотириповерхові цеглові мешканеві будинки, найрізноманітніші майстерні, цехи для виробу деталей до машин та величезний авіяційний завод. Спочатку нікому з нас і на думку не спало, що все це будівництво має суто військовий характер, як про те ми дізналися пізніше. Та вже сама назва „Особстрой НКВД СССР“ говорила за все. Люди працювали там роками і все ж не знали всіх таємниць Безимлагу. Аж за кілька років по тому, будучи вже в Німеччині, я дізнався від одного російського інженера, що недалеко за Безим'янкою, біля Волги, будувалися величезні підземні лябіринти, з наймодернішим технічним устаткуванням кімнат і тунелів, призначені на випадок війни з Німеччиною для уряду Кремля. Серед того підземелля споруджено спеціяльні кімнати для самого Сталіна.

Зима 1941 року видалася надзвичайно холодною і суворою. Мороз із самарськими колючими вітрами досягав 45 ступенів. Однак, праця не могла перериватись ні на хвилину, особливо на розвантаженні й навантаженні будівельних матеріялів. Праця йшла в дві зміни — денна й нічна. Вдень працювати було, звичайно, ліпше, хоч би тому, що видно. Наша ж бриґада працювала вночі. Тонкі, хоч і ватяні бушлати й штани, поношені й кригою вкриті „бурки“ (так називалися ватяні чоботи) не могли стримати неймовірно пекучого морозу, що проймав шкуру й кістки. Щоб не приморозити обличчя, нам натягали на носа, вуха й щоки спеціяльно пошиті з марлі й вати „намордники“. Залишалися відкриті лише очі й рот. Але й ці спецівки мало що рятували. Скидаючи з вагонів каміння чи цеглу, впріваєш, надихуєш пару, що йде попід марлю з ватою по обличчі й зогріваєшся. Рота майже неможливо відкрити й стає важко дихати. Але, боронь Боже, спробуй скинути того „намордника“! Швидко на зогріте тіло падає мороз, і відмерзають вуха, ніс, щоки...

Досвідчені в цьому в'язні, що не раз побували по таборах, радили нам зовсім не брати тих спецівок. Я послухав порад і ніколи не користався з „намордників“. Інші ж натягали їх на себе й під час праці скидали і тоді проклинали все своє життя. З обмороженими обличчями йшли до лікарні, а там від недоїдання (в лікарні гірше годували, ніж у таборі) слабли й ставали „доходягами“.[1] Той, хто попадав під цю страшну категорію „доходяг“, майже не виживав і гинув.

На „розвод“ ми виходили о 6 годині вечора й працювали до 6 години ранку. Якось, пригадую, на залізницю прийшов ешелон вапна й лісу. Нашій бриґаді припало вивантажувати з закритого типу вагонів вапно. Нормівник, висока й худа, люта людина, підійшов до нас і наказав, щоб найбільше за дві години розвантажили 12 вагонів вапна. Нас у бриґаді 13 осіб. Це значить кожна особа за дві години мала викидати майже вагон вапна. Це — божевілля. Вапно, щоправда, дуже легке, але його гірше розвантажувати, як щебень чи цеглу. Тієї ночі дув вітер, при чому у відчинені двері вагонів. Кидати вапно проти вітру майже неможливо. Воно порошиться й летить назад, сипле тобі в обличчя, їдкий сморід вапна лізе в горло, ніс, очі. Ти задихаєшся й безперестанно чхаєш, затуляючи обличчя руками, або затикаючи носа й рота ганчір'ям, вирваним з бушлату.

— Громадянине начальнику! — гукає мій сусіда до нормівника. — Так неможливо, слово чести, неможливо! Дайте протигази чи спецівки якісь на обличчя!

— Викидайте й так. Не велика біда, як почхаєте трохи.

— Щоб ти цілий вік так чхав! — лаявся сусіда й знову встромляв лопату у вапно. Кидав із вагону, але вітер його сипав назад. Сусіда знову зачхався, потім похитнувся і впав на держак лопати. Я підійшов до нього й побачив, що з носа в нього тече кров...

А побіч нас, де розвантажували ліс, у цю ж хвилину розітнувся пронизливий зойк людини, зойк смерти:

— А-а-а-й... о-о-о-ой!..

Я підняв товариша й вивів його з вагону, подавши йому якусь лахмітину для носа. Тим часом недалекий зойк людини не вгавав. Потім він затих у гаморі й крикові сотень людей. Я догадався — то, певно, знову хтось із в'язнів попав під час розвантаження під ліс.

Аж десь під ранок ми спромоглися вивантажити вапно. Ранком збиралися до табору. Конвой перерахував, чи всі є на місці. Виявилося, що двох членів бриґади нема. Один конвоїр лишився біля нас, а другий пішов шукати тих двох. Півгодини ми тупцювали на морозі, тріпали руками й стукали ногами, щоб не задубіти, аж поки повернувся конвоїр з розшуків безвісти загинулих в'язнів. Конвоїр їх знайшов, але обидва в'язні були мертві. Один з них замерз, сидячи на штабелі цегли й склавши руки на колінах. Він, очевидно, сів був відпочивати. Другий лежав під вагоном на рейках, скоцюрбившись у полатаному бушлаті, в розірваних „бурках“.

Конвой наказав нам забрати з собою до табору обох померлих і ми їх несли на руках аж до лікарні. Це була невимовно тяжка картина, яка ніколи не зійде з пам'яті, пам'яті про ті сотні й тисячі вигнаних, що подібною смертю загинули в далеких степах холодної Самари, на самому дні совєтського „раю“.

---

[1] „Доходяга“ — слаба, немічна людина, нездала працювати. В'язні цієї категорії ходили по смітниках табору й поїдали всяку покидь.

М. ЩЕРБАК

В ДОРОЗІ

Бува, не раз, самотній, у дорозі,
Загублений серед чужих людей,
Проронищ слово, сказане в тривозі,
По-своєму, і кілька пар очей
На тебе кинуть погляди цікаво:
„Що за один? З яких, мовляв, країв?
Чому ще тут?“ — спитаються лукаво
З усмішкою... О, де узяти слів,
Щоб розказати недругам чужинним,
Хто я такий! Чого сюди прийшов!
Хіба ж повірять, що во ім'я „жити“
Я трачу тут і молодість і кров!
Хіба відчують, що й за мною мати
Десь побивається, десь думає і снить,
Що й я колись спішив, як всі, до хати,
Як може син до матері спішить.
Що є країна, де скрегоче горе,
Спливає кров'ю і горить вогнем!
Де жах розлився, як червоне море,
А ми живем, розтерзані живем!..
Що й нам лунали дружні крики „слава“
Під сурми мідні — поклики землі!
І в нас буяла і цвіла держава,
Були князі, гетьмани й королі!..
Ні, ні!.. Їм, ницим, духу не відчути,
Що рветься з мли, із темряви, із хмар,
Як нас вели і підіймали Крути!
Як кров'ю густо підпливав Базар!
Вони байдужі... Стиснуті в камінні,
Їм не збагнуть, як прагнем ми до хат,
Де в далині, у синім мерехтінні
Шумлять потоки — слава із Карпат!
Шумлять вітри — не сірі води Іну,
Шумлять дуби — не сосни у борах,
Шумить земля, що зветься Україна,
З-над берегів ревучого Дніпра!

М. ШУЛЬГА

Московська суть

„Нас хоть в семі водах мой, нашей русской суті із нас не вимить“. (І. С. Турґенєв)

Якою б не була Москва, — дворянською чи буржуазною, пролетарською чи „національно-трудовою“, московська суть залишається незмінною.

Та московська суть полягає в загарбництві чужих територій, у фізичному і духовому знищенні підбитих нею націй і народів та безоглядній їх асиміляції, в національному, політичному, соціяльному та економічному гнобленні поневолених нею націй і народів. І все це прикривається облудними гаслами (заявами), як „збирання російських земель“, „братерська допомога єдинокровним меншим братнім народам“, „допомога культурно відсталим прилучитись до високої російської культури“, „захист і опіка над єдиновірними православними“, „допомога працюючим звільнитись від капіталістичного гноблення“, нарешті, „звільнення і об'єднання братніх слов'янських народів“ і т. д. і т. д.

Сучасні московські „єдинонеділимці“, що оформились тут на еміґрації в „національно-трудовий рух“ року 1944, зафіксували свою „русскую суть“ в „Схемі Національно-Трудового Устрою“. І полилися золоті слова в новій мелодії про „. . .здійснення відвічних прагнень народів Росії і відновлення їх прав“. („Схема Національно-Трудового Устрою“, 1944., ст. 91).

Московський „національно-трудовий рух“ в протилежність большевицькій „Єдіной Нєдєлімой“, що являється базою всесвітньої комуністичної революції й побудови комунізу у всьому світі, ставить своїм завданням збудувати свою „Єдіную Нєдєлімую“ як могутню московську імперію для себе, для московського народу. При чому, нові (сучасні) „єдинонеділимці“ не відкидають тих надбань (особливо територіяльних) і засобів, яких досягла Москва на протязі історії і особливо большевицька Москва, а прагнуть використати ті надбання й звсоби для урятування, закріплення, розбудови і скріплення своєї „Єдіной Нєдєлімой“.

Відповідно до своєї мети, протилежної меті большевицької Москви, сучасні „єдинонеділимці“ підводять інші соціологічні засади під ті надбання і засоби і надають їм іншого зафарблення. Вони протиставляють свою мету меті большевицької Москви і згідно з цим відкидають історичний матеріялізм з його клясовою боротьбою і комуністичною ідеологією, а замість них кладуть засадою ідеалістичну соціологію — національно-трудовий солідаризм — з його націоналістичною ідеологією.

Протилежність своїх соціологічних засад з засадами історичного матеріялізму сучасні „єдинонеділимці“ визначають так: „Розвиток людського суспільства супроводжується двома основними протилежними тенденціями: солідаризацією і боротьбою. Виникнення і наявність в суспільстві боротьби ворогуючих груп (напр. кляс) є наслідком порушення природної солідарности, є проява дефекту суспільної свідомости.

Перевага первісної солідарности в суспільстві зміцнює його і приводить його до проґресу. Перевага тенденцій боротьби веде суспільство до виснаження і занепаду.

Шлях розвитку суспільної свідомости веде від інстинктивної і вродженої солідарности до солідарности свідомої, національної вселюдської!“ („Схема Національно-Трудового Устрою,“ стор 10).

І далі: “ . . . не стани і кляси, а народи і нації являються природними формами утворення солідаризуючих суспільних груп“. (там же, стор. 12).

Протилежність своєї ідеології ідеології большевицької Москви, сучасні „єдинонеділимці“ визначають такою заявою: „Ідеям комунізму ми протиставляємо нову ідею Національно-Трудового Солідаризму! Комуністичній партії ми протиставляємо нову силу Національно-Трудового Руху! Насильству інтернаціоналізму ми протиставляємо силу російських націоналістів; большевицькому гнобленню і теророві - розкріпачення і звільнення“. (там же, стор. 95),

Перешкодою для здійснення своєї „Єдіной Нєдєлімой“ сучасні „єдинонеділимці“ вважають московський большевизм і прагнуть усунути цю перешкоду шляхом проведення протибольшевицької революції.

„Большевизм, що поневолив народи Росії і перетворив її в дослідне поле комунізму — базу світової комуністичної революції — є перешкодою на шляху установлення нового Національно-Трудового Устрою.

. . . У знищенні большевизму і в побудові Нової Росії — мета Національної Революції. Національна Революція — це єдиний шлях звільнення народів Росії від большевизму“. („Схема Нац. - Тр. Устрою“, 1944, стор. 90).

А як же з націями і народами, віками гноблених Москвою?

Дуже просто. Сучасні „єдинонеділимці“ зачисляють їх усіх до єдиної московської нації й примушують їх „добровільно“ боротися проти большевизму за нову „Єдіную Нєдєлімую“.

Про людське око вони пишуть про „вільне“ волевиявлення народів, а самі, не питаючись у гноблених народів „волевиявлення“, пильнують, щоб жадна соломинка не впала з московського імперіялістичного воза. Ось що вони говорять з приводу цього питання: „Російська нація — це міцна сім'я народів і народностей, що об'єдналися навколо російського народу і усвідомили протягом багатовікової спільної історичної судьби спільність державних, економічних і культурних інтересів.

. . . Всі сини Російської Нації рівноправні — великорус і тунгус, мордвин і калмик: В дальшому своєму розвиткові Російська Нація не потребує ні примусу, ні підкорення. Її історичність грунтується на вільному волевиявленні народів“ („Схема Нац.-Труд. Устрою“, 1944, ст. 13).

І далі: „До складу Російської Нації належать народи, що мають свої історичні території в межах Російської Союзної Держави“. (там же, ст. 43).

Новітні „єдинонеділимці“ не забувають згадати й про традиційний Московський опікунізм та місіянізм, заявляючи: „тому, що ідея Росії є ідея справедливого суспільного життя, ідея здійснення правди на землі і саморозвитку не тільки ради себе, але і ради інших, то, визнаючи самобутність Росії, як культурно-історичного явища, слід знати і світове покликання нашої Батьківщини“. (там же, стор. 14).

Як виглядає „правда“, що її збираються здійснити нові „єдинонеділимці“ і чим ця „правда“ відрізняється від „правди“ большевицької Москви?

Порівняємо ці дві „правди“ за книжкою В. А. Карпинського „Суспільний і державний Устрій СССР“, Держ. Видав. „Правда“, Москва, 1946 р. та за „Схемою Національно-Трудового Устрою“, 1944 р. При чому, порівняння подаємо лише тих національно-державних організацій, які є в обох схемах державного устрою:

І. Большевицька Москва.	ІІ. Національно-трудова Москва.
А. Держава:	А. Держава:
1. Клясова за змістом і формою.	1. Національна (шовіністична) за змістом і формою.
2. Клясовий імперіялізм.	2. Національний імперіялізм
3. „Союзна“. Союз утворено на засадах:	3. „Союзна“. Союз утворено на засадах:

а) „добровільности“.	а) „вільного волевиявлення“ (теж “добровільність“).
б) „рівноправности“.	б) „рівноправности“
Б. Верховна влада.	Б. Верховна влада.
1. Здійснює диктатуру большевицької Москви на весь СЄСР.	1. Здійснює диктатуру Національно-Трудової Москви на весь „Союз“. Влада „Єдина і Центральна“ для всієї Держави. Тверда, тобто, така, яка неухильно здійснює волю нації“.
2. Конституційна.	2. Конституційна.
3. Всесоюзний Уряд (московський)	3. Всеросійський Уряд (теж „Всесоюзний“ московський).
а) Всесоюзна Конституція	а) Всеросійська Конституція
б) Уряд діє „всесоюзною“ московською мовою.	б) Уряд діє „всеросійською“ московською мовою.
В. Союзна Республіка.	В. Державно самоврядувальні народи
1. Має свій державний уряд.	1. Має свій „державно-самоврядувальний **витвір**“
2. Має свою конституцію, що є в повній відповідності до „Союзної“.	2. Має свою конституцію, яка є „духом і структурою національно-трудовою“, тобто, в повній відповідності до „Всеросійської“
3. Суверенна. Частину свого суверенітету „добровільно“ передає Всесоюзному урядові.	3. Суверенна. Частину свого суверенітету добровільно переносить на Всеросійський уряд.
4. Діє рідною мовою.	4. Має „вільне визначення рідної мови і вживання її в місцевих установах“.
Г. Автономна Область.	Г. Малі самоврядувальні народи.
1. Звичайна адміністративна область в складі Союзної Республіки.	1. Діють як звичайні області Москви.
2. Має права державного самоврядування на своїй території в питаннях внутрішнього життя.	2. Всі питання місцевого значення розв'язують „відповідно до загально-державних інтересів“.

Отже, ці схеми мають повну єдність у відношенні до віками гноблених Москвою народів. Вони є виявом московського імперіялізму, засобом національного нищення підбитих Москвою народів, державно організаційною формою „Єдиної Нєделімої“ Московської імперії. Такою є московська „правда“.

Віками гноблені Москвою народи свідомі того, що тільки розпорошення вічної „тюрми народів“ — московської „Єдиної Нєделімої“ — є передумовою для здобуття своєї правди, до утворення своїх самостійних держав. Вони свідомі того, що для розгрому московської „Єдиної Нєделімої“ потрібно:

1. Ідеям московського большевизму і московського націоналшовінізму з їхнім імперіялізмом протиставити свою ідею національного визволення.

2. Насильству московського інтернаціоналізму чи націоналшовінізму протиставити національні сили націй і народів, гноблених Москвою.

3. Мобілізувати всі духовні і фізичні сили гноблених Москвою націй і народів на боротьбу за звільнення їх від віковічного московського ярма.

4. Бути відданими своїй батьківщині і стійко служити своєму народові та завжди бути готовими віддати своє життя в боротьбі за звільнення свого народу з московського рабства.

5. Пам'ятати, що доля гноблених Москвою націй і народів залежить від них самих.

6. Об'єднати всі національно-визвольні змагання гноблених Москвою націй і народів і скерувати спільні зусилля на розвалення Московської імперії.

7. Утворити національні збройні сили окремих Москвою гноблених націй і народів та підпорядкувати їх єдиному військовому центрові з представників від цих націй і народів.

8. Допомогти демократичному світові переконатися в тому, що тривалий мир у світі можливий лише тоді, коли буде розчленовано „тюрму“ народів“ — Московську імперію.

КОЖНИЙ МОЛОДИЙ УКРАЇНЕЦЬ ПОВИНЕН МАТИ „АВАНҐАРД“!

Останнім часом із Німеччини чимраз більше виїжджає української молоді на працю до інших країн Европи й за океан. На фото: хлопці та дівчата від'їжджають до Бельгії.

о. К. В.

В ТІ ДНІ У КОВЕЛІ

Українське населення виступало проти обох окупантів

Це був пам’ятний березень 1943 року, коли Україна стояла між двома вогнями. Не встигло селянство позбавитися одного ярма, як із Заходу принесено й накинено йому друге. Молодші та хоробріші йшли до повстанського запілля зброєю боронити права і честь своєї нації, а жінки й старі чоловіки з болем у серцях залишались вдома, допомагаючи чим можна дорогим своїм синам.

На цвинтарі Української Православної Церкви у Ковелі багато людей. Серед них сивовусі волиняки, зажурені жінки, зрівноважені молодші чоловіки й дівчата. Населення Ковеля прийшло ховати 84 замучених у катівнях НКВД українських борців за правду. Їх замордовано тоді, коли один кровожерний кат України тікав від другого.

Ковельська церква того дня уся була в жалобі. Посередині церкви стояла велика символічна труна, покрита чорною китайкою. На труні лежала мазепинка, а над нею маячив національний прапор. Заупокійну Службу Божу відправляло 12 священиків та архидиякон о. Віталій (тоді ще протодиякон), що прибув до Ковеля разом із делеґацією з Рівного. Співали три хори. Під час богослуження люди не витримували нервового напруження, і церква та цвинтар наповнилися риданням.

Після закінчення Служби Божої процесія рушила на кладовище. Народу зібралася така сила, що коли останні виходили з церковного цвинтаря, то перші з вінками, хрестом і транспарантами були вже на кладовищі, що стояло за 4 кілометри від церкви. Під час процесії увесь міський рух припинено. На транспарантах, що їх ніс натовп, були написи: „Кращим пам’ятником нашим борцям, що загинули, буде рішуча боротьба з ворогом України!“, „Тримайте гостру зброю, бо тільки це врятує Україну!“, „Слава відважним мученикам нашим, слава Україні!“

Три хори злилися в один, і цілу дорогу на зміну духової оркестри співали стрілецькі пісні та жалібний марш Бетховена. 12 осіб несли символічну труну з дубового дерева. Процесія рухалася в супроводі 30 прапорів, і з них лише один був німецький, а решта 29 — синьо-жовті. Але й того одного німецького прапора ніхто не хотів нести. Довелося переконати одного юнака, що коли не буде цього одного німецького прапора, то не буде наших 29.

Організатор цього великого похорону-демонстрації бл. пам’яті полковник Мацюк об’їжджав процесію на білому коні. Німецькі старшини дивилися на все це з роззявленими ротами. Даючи дозвіл на похорон 84-х замучених ковельчан, вони ніколи не сподівалися, що цей похорон обернеться в таку могутню національну демонстрацію. Навпаки, ґебітскомісар вважав, що похорон замучених большевиками українців буде німцям на користь, бо це, нібито, мало бути проти большевиків. Сталося інакше. Цей похорон перетворився в демонстрацію і проти большевиків, і проти нацистів, бо написи на транспарантах закликали український народ до „боротьби з ворогом“, а 29 національних прапорів скріплювали цей заклик.

На кладовищі велелюдний натовп став півколом біля виритої братньої могили. В центрі стояла символічна труна. Повітря було згущене. Мертві катовані тіла 84-х українців лежали із зв’язаними руками, деякі з розбитими черепами. Матері й жінки з розпачу кидались у могилу, їх ледве могли стримати, а сивоволосі батьки стояли з міцно затиснутими устами. В їхніх очах горіла ненависть до обох „визволителів“, бо другий син був уже в катівні Гестапо. Останнє прощальне слово виголосив о. Віталій. Німецькі старшини дозволили говорити лише 5 хвилин. Слова прощання, як і спів вічної пам’яті, супроводжувалися ще більше, ніж у церкві, голосним риданням зворушеного натовпу. Людський плач линув до самого неба. Той плач чув Бог і більше ніхто.

Після похорону додому треба було вертатися глухими завулками, бо в центрі міста Гестапо вже полювало на організаторів величного ковельського похорону-демонстрації... Гестапо вдалося частину спіймати й замордувати. Загинув тоді і головний організатор похорону полковник Мацюк...

Такого національного здвигу багато людей не бачили навіть за легших обставин. Коли мені в одному місці на Волині довелося інформувати про ковельський похорон, один із присутніх так зворушився, що не міг собі уявити, що це творилося за нацистської окупації. „Так це було в 1917 році?“ — питав тоді присутній.

Пам’ять про загиблих братів і сестер у застінках НКВД й Гестапо вічно житиме в наших серцях і кликатиме нас до боротьби за визволення України.

Драматичний гурток табору „Сомме-Казерне“, що складається переважно з молоді, з неабияким успіхом поставив п'єсу М. Кропивницького „Дай серцеві волю, заведе в неволю.“ На фото: фраґменти з вистави.

Цікавий факт

ЗАСТУПНИК ІБСЕНА

В кінці XIX століття місто Мюнхен було центром великого літературного руху. До каварень сходилися письменники, малярі, артисти, дискутуючи за склянкою кави про вартість свого мистецтва.

До однієї з каварень реґулярно, біля 3-ої години дня, заходив великий норвезький драматурґ і поет Генріх Ібсен. Каварня знаходилася напроти державного театру, де ставилася не одна п'єса Ібсена. Мабуть те місце було дороге й близьке великому норвежцеві.

Як правило, Ібсен у каварні не встрявав у розмови й мовчки прочитував різні часописи, спеціяльно для нього підготовлені. Все ж Ібсенова присутність у каварні була відома для багатьох інших гостей, а з часом вістка про його перебування рознеслася по околиці міста і гостей збиралося чимраз більше. З тієї нагоди власник каварні мав великі прибутки. Тому він особливо піклувався про Ібсена, як про виняткового гостя.

Та сталося так, що одного літа Ібсен не приїхав до Мюнхена і власник каварні втратив через те чимало прибутку, бо гостей дуже порідшало. Власник замислився, що йому робити. І він вирішив заступити Ібсена кимсь іншим. Після довгих розшуків власник каварні знайшов у Мюнхені та найняв до себе на працю безробітнього артиста, який своїм ростом та будовою був подібний до Ібсена. Загримований артист у ролі Ібсена у визначений час заходив до каварні й сідав на Ібсенове місце. Хоч він не знав норвежської мови й не цікавився читанням газет, все ж мусив виконувати рухи і поведінку Ібсена. Прибутки власника мюнхенської каварні таким чином знову підвищились.

„АВАНҐАРД“ — ілюстрований місячник української молоді на еміґрації. Додаток до журналу „ПУ-ГУ“
Редаґує колеґія. Відповідальний редактор Петро Кізко.
Адреса редакції: MÜNCHEN Dachauer Str. 9/II. — Monthly supplement for youth to »PU-HU«
Druck: A. Bilous.

Ціна 3 нім. марки

Фото на обкладинках: на першій — „Запорожець“ у виконанні молодого танцювального ансамблю табору „Сомме-Казерне“, що взяв участь у великому сумівському святі у Фраймані; на останній — юнак-пластун під час подорожі-екскурсії в Альпах.

FEB 17 1968

АВАНҐАРД

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЕМІҐРАЦІЇ

Р. 1 Грудень, 1947 р. Ч. 6

П. КІЗКО

СУМ напередодні нового 1948 року

Передова свідома частина української молоді, хоч як тероризована й калічена комуністичним диктаторським режимом, завжди жила і діяла в ім'я національної ідеї, в ім'я визволення України з-під гніту всіх ворогів української державности. Ні варварське катування сотень і тисяч юнаків і юначок у тюрмах і за дротами концтаборів, ні улесливе заманювання в комсомол та піонерію, ані золоті обіцянки про „построєніє комуністіческого рая" не змогли зломити в серцях національно свідомих синів і доньок України стремлінь і прагнень до створення власного вільного життя під прапором власної держави.

Доказом цього є підпільний рух проти московсько-большевицької неволі молодих українських націоналістів Наддніпрянщини, що в 20—30 роках, у противагу комсомолові, зорганізувалися в Спілці Української Молоді. Сумівці тих часів Києва, Харкова, Дніпропетровська та інших міст, а також багатьох сіл і районових центрів, разом із своїми батьками й матерями, чинили опір проведенню рабських „п'ятілєток" індустріялізації та колективізації.

Найсуворіший режим кривавої комуни не міг убити національного духу в передової української молоді — аванґарду українського народу.

Ця передова, національно свідома частина українського юнацтва, зберігаючи славну традицію своїх попередників, зорганізувалася в Спілку Української Молоді й тут, на еміґрації, продовжуючи велику працю для здійснення тих ідеалів, за які боролися й борються кращі революційно-бойові сили українського народу.

За порівняно недовгий час перебування на чужині молодь встигла зрозуміти, що еміґрація, відірваність від рідної хати і рідної землі ховають у собі чималу небезпеку — притуплення почуття відповідальности перед громадою, особистий егоїзм, свари та дріб'язкові речі тощо, нарешті, денаціоналізація слабих духом і тілом людей, а відтак — забуття про головні великі справи загально національного значення. Українська молодь на еміґрації, що об'єдналася в СУМ'і, твердо оберігає себе від цієї небезпеки, відкидає геть увесь бруд та бореться за високу ідейно-моральну чистоту, за збереження свого національного „я".

Переборюючи важкі труднощі й перешкоди, Спілка Української Молоді зустрічає новий 1948 рік великими досягненнями в найрізноманітніших ділянках своєї праці. За півтора роки своєї діяльности на еміґрації СУМ пройшов великий шлях зростання. Від започаткованого в 1946 році осередку в Авґсбурзі СУМ виріс у масову національно-юнацьку організацію, що нараховує тепер у своїх лавах 5648 хлопців та дівчат. На американській зоні Німеччини працює 47 осередків та на англійській — 20. Діяльність СУМ'у розгорнена також за межами Німеччини. Створені осередки СУМ'у в Англії, Австрії, Франції, Бельгії та інших країнах, де живе українська молодь нової еміґрації.

Поруч великої національно-виховної роботи сумівці дбають про підвищення своїх загально-освітніх та фахових знань, твердо пам'ятаючи, що майбутня вільна Україна потребуватиме своїх високоосвічених та висококваліфікованих людей. Сумівці вчаться у високих школах, народніх університетах, на курсах і в гуртках. При осередках працює 14 гуртків для вивчення чужих мов, 29 курсів українознавства, 8 загальноосвітніх, 28 шоферських. Крім того працюють сумівські різьбарські, вишивкарські, слюсарські та інші майстерні. У 35-х спортових секціях сумівці вчаться спортової техніки, гартуючи себе фізично.

Широко розгорнена творча самодіяльно-мистецька праця. СУМ нараховує 35 своїх драматичних гуртків, 10 хорів, 12 гуртків народніх танців. Драматичні гуртки дали 107 вистав, а хори — 32 концерти. Влаштовано 2 виставки народнього мистецтва, які засвідчили велику творчу здібність нашої молоді.

Показником великої сумівської праці були масові свята СУМ'у, проведені восени ц. р. по таборах американської й англійської зон і зокрема велике сумівське свято у Фраймані. 800 юнаків і юначок-сумівців узяли участь у цьому ґрандіозному фрайманському святі. Постава сумівців на святі радує наші серця і зміцнює віру, що ця молодь здатна стати із зброєю в руках у перші бойові шереги для великого походу за волю й самостійність України.

Могутньою, ідейно зцементованою організацією зустрічає СУМ новий 1948 рік, рік нових подій, рік дальшої боротьби українського народу за свої права. Знаємо, що будуть великі несподіванки, нові перепони й труднощі, буде ллятися свіжа кров на рідних землях... Але також знаємо, що ніякі лихі сили не зможуть зупинити живого биття серця розп'ятої України.

В ім'я Великого Спасіння нашої поневоленої Батьківщини сумівці не пошкодують ні своїх сил, ні завзяття. За неї вони кожної хвилини готові віддати життя.

Хай же новий 1948 рік стане роком ще більш енерґійної, кипучої праці кожного сумівця і сумівки для святої справи — здобуття волі і світла Україні!

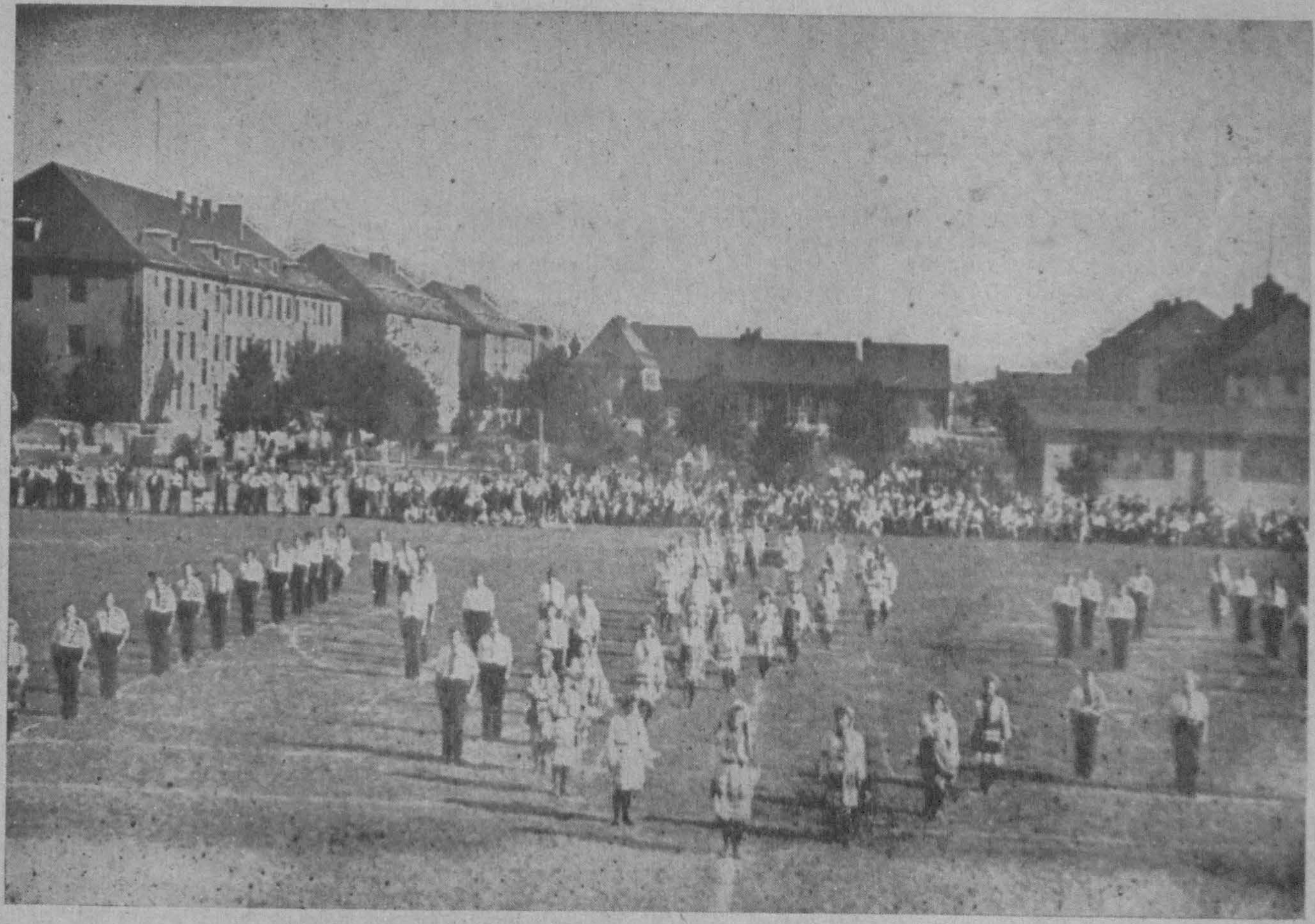

Руханкові вправи сумівців на спортовій площі в Авґсбурзі

ПЕТРО КАРПЕНКО-КРИНИЦЯ

ЮНІСТЬ

Мій товаришу, друже мій, брате,
Не зітхай, що дороги в імлі —
Ми поставили юність на чатах
Не чужої — своєї землі.

Чорних днів не злічити над нами
І ночей, і скривавлених літ,
Все ж нам сниться розкритою брама
В український озорений світ;

Сняться сірі в диму небокраї
І походи, і мука безсонь,
І у кожному серці палає
Закатованих друзів огонь.

Все, мов бачим, як рвуться шрапнелі —
Поруділа небас глибина,
І бреде у солдатській шинелі
Поруч нас нездобута весна.

Ой, ти юність — завзяття шалене,
Як не скорений гомін пожеж,
Ще свої синьожовті знамена
Ти у соняшний край понесеш.

І погасне тривога дочасна,
Мла спаде, опроміниться путь,
Бо життя наше — казка прекрасна
І її тільки треба збагнуть.

Вважаючи, що здобуття Української Самостійної Соборної Держави залежало і залежить не так від зовнішніх обставин, як у першу чергу від нашої внутрішньої готовости, СУМ мусить широко розгорнути політично-виховну роботу не тільки серед членів своєї Спілки, а й серед неохопленої СУМ-ом молоді в дусі українського традиціоналізму і безкомпромісової боротьби за свою Державу.

Рішуче боротися з проявами вузьких провінціональних тенденцій як серед молоді з західніх земель, так і з земель східніх, виховуючи і формуючи здоровий тип громадянина-соборника, громадянина-державника, для якого інтереси Держави і боротьба за неї мусять стояти понад усі дрібничкові амбіції й бажання. (З резолюцій 1-го конґресу СУМ'у)

Проф. Ю. ГРИГОРІЇВ

Великий український учений

З іменем академіка Грушевського, великого нашого вченого, історика-дослідника, публіциста, зв’язана ціла доба останніх десятиліть минулого століття та бурхливі роки початку нашого сторіччя.

Полум’яний патріот своєї батьківщини, людина великого розуму і широкого світогляду, палкий соборник, Михайло Грушевський увесь свій велетенський талант ученого і публіциста віддав на службу інтересам рідного краю.

Дев’ятнадцятилітнім юнаком розпочав Михайло Грушевський свою творчу працю, як літератор. Під псевдонімом М. Заволока друкує він свої літературні нариси і оповідання: „Бехаль Джугур“, „Бідна дівчина“, пізніше „Ясновельможний світ“ по українських часописах і альманахах.

Гнітюча атмосфера реакції і відсутність умов для праці на користь українському народові змушують Грушевського залишити непривітні простори Російської імперії і переїхати до Галичини.

Тут молодий, сповнений сил і кипучої енерґії ентузіяст відразу відчуває сприятливі обставини для праці і розгортає широку наукову та організаційну діяльність, яка завдяки його наполегливості, незламності і великим організаційним здібностям відразу позначається великими успіхами.

Незабаром Грушевський стає головою Львівського Наукового Товариства і одночасно очолює всі його видання, як їх редактор та найвизначніший співробітник. Звернувши насамперед особливу увагу на видання „Записок Наукового Товариства“, він в короткий час досяг піднесення якости друкованих праць і надав цим виданням солідного европейського вигляду.

Грушевський організував навколо цих видань поважне число визначних українських учених: Федора Вовка, Івана Франка, Івана Верхратського, Володимира Шухевича, залучив до наукової праці і обдаровану молодь: Олександра Колессу, Володимира Гнатюка, Михайла Возняка, К. Студинського, С. Томашівського, І. Кривецького. Праця всіх цих учених була зосереджена в основному в ділянках історії, філології і етнографії. Наукове Товариство підготувало велику кількість наукових праць і розвідок, зібрано безліч найцінніших джерельних матеріялів, документів і фактів, які стали необхідною основою для будь-якої дослідної праці в галузі україно-знавства.

Ініціятором, душею і керівником цієї праці незмінно був Михайло Грушевський. Він активізував працю, беручи сам жваву участь у роботі історично-філологічної та філософічної секції, давав приклад і математично-природничо-лікарській секції.

З 1892 року під його керівництвом видаються періодично збірники окремих секцій: „Історична Бібліотека“, „Студії з поля суспільних наук і статистики“, „Матеріяли до української бібліографії“, „Джерела до історії України-Руси“, „Українсько-руський архів“, „Пам’ятки української мови і літератури“, „Етнографічний збірник“, „Матеріяли до українсько-руської етнології“ і „Хроніка“ Товариства. В самому 1912 році видано 24 книги на 312 друкованих аркушах.

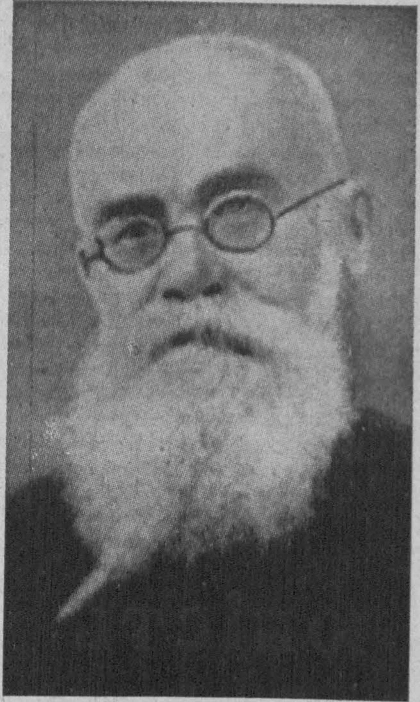

Вся ця велетенська наукова і видавнича праця провадилась без великих фінансових витрат, без допомоги з боку держави, а тільки завдяки енерґії і невтомній праці згуртованих у Товаристві вчених, яких скрізь і в усьому очолював Михайло Грушевський. Він збуджував нові сили і енерґію, підносив нові думки, керував усім творчим процесом, був прикладом працьовитости і відданости загальній справі.

В ці ж роки Грушевський створює і свою величну капітальну працю, монументальну 8-томову „Історію України-Руси“, цю справжню перлину, що увінчала його наполегливу творчу діяльність і зробила неоціненний внесок у скарбницю нашої історичної науки.

Опрацювавши за першоджерелами велетенський історичний матеріял, зібравши, вивчивши та проаналізувавши всі праці своїх попередників і сучасників з галузі української історіографії, він ґрунтовно перевірив усі їх дані та твердження, критично переробив їх і вклав у рамки власної історичної схеми, яка набула стрункого переконливого вигляду і розкрила суцільний історичний процес розвитку українського народу від доби самостійного існування нашої держави за княжих часів через часи польсько-литовського панування до створення козацької держави.

Всупереч твердженням москвофілів Грушевський не побоявся на весь голос назвати київських князів українськими. Він переконливо довів залежність російської культури від української, дав нові оригінальні характеристики визначним постатям у нашій історії, заперечуючи і відкидаючи помилкові погляди і концепції, що трапилися до того в історичній науці.

Історична праця Грушевського ствердила державність української нації та її права на самостійне існування.

З метою популяризації рідної історії серед чужинців, Грушевський видає короткий „Нарис історії українського народу“ французькою, німецькою і російською мовами. В російському перекладі з’являються й окремі розділи його „Історії України-Руси“: „Киевская Русь“, „Козачество“ та інші, а науково-популярне видання „Ілюстрована історія України“ українською та російською мовами в десятках тисяч примірників давало правдивий огляд минувшини нашого народу.

Великі заслуги Грушевського і в ділянці історії української літератури. Поруч капітальної праці з історії старого українського письменства, де він дає прекрасний опис нашого фолкльору та обрядової поезії, Грушевський заснував у 1898 році і очолив великий місячний журнал „Літературно-Науковий Вісник“, що відкрив нову еру в усьому українському національно - культурному житті. В ньому вміщалися кращі зразки української поезії, прози і драматургії тих часів, а також рецензії і огляди. Сам Грушевський друкував там літературні характеристики, критичні оцінки творів наших письменників.

У „Літературно-Науковому Віснику“ виступав Грушевський і як публіцист, вміщаючи майже в кожному журналі свої статті на громадсько-політичні теми. Як справжній духовий провідник нації він висловлював далекойдучі думки про зв’язок і майбутнє життя всіх українських земель, пропаґував ідею всеукраїнського об’єднання.

„Всеукраїнство або український універсалізм, тісне єднання всіх частин української землі і підпорядкування всіх різниць, які їх ділять, спільній, єдиній цілі — національному розвоєві, являється кінець-кінцем не тільки бажаним само для себе ідеальним, так би сказати, але й для потреб місцевого життя її частини, для їх ближчих цілей і завдань“, — писав він.

В об’єднанні і спільній творчій праці окремих українських земель, розділених державними кордонами і широкими просторами бачив він єдиний вірний шлях до майбутнього відродження нації і тому пропонував „почуття єдности“, „солідарности, близькости“, нещадно критикував усе, що приводило до розбиття, громив старе галицьке „рутенство“, наголошував потребу консолідації всіх національних сил.

Коли почалася революція 1905 року і обумовлений нею національно-визвольний рух, він з запалом народнього трибуна закликає все свідоме громадянство до рішучої акції, проголошуючи, що тепер і саме тепер треба діяти і не марнувати жадної хвилини.

„Українці мусять стати нацією, коли не хочуть зостатися паріями серед народностей!“ — на весь голос промовляє він.

Своєї кипучої публіцистичної праці не залишив Грушевський і після поразки революції, натомість ще наполегливіше кидає в нарід вогненне слово, будить приспане сумління, підпорядковує цьому і свою наукову працю, і організаційну діяльність, і публіцистичну роботу.

Невтомна праця Грушевського раптом припинилася з вибухом першої світової війни. Жах військових подій, страхіття російської навали в Галичині і знищення культурних надбань українського народу справляють гнітюче враження на Грушевського.

Російський уряд намагався цілковито змосковщити Україну і тому переслідував її діячів науки і культури. М. С. Грушевського ув’язнено і він чотири місяці пробув у Лук’янівській в’язниці, потім був висланий до Симбірську, а згодом до Казані. Пізніше Грушевському дозволили жити в Москві. Всі ці події не зломили великого вченого. З надзвичайним завзяттям, наполегливістю він продовжує свою велику працю. У таких несприятливих умовах друкує VIII том „Історії України-Руси“, бере активну участь в житті місцевої української громади, налагоджує зв’язки з Києвом.

Революція 1917 року примушує Грушевського на деякий час припинити наукову діяльність. Він стає першим президентом першого парляменту України — Центральної Ради.

Дальші події примушують М. Грушевського залишити рідні землі.

Але на початку 1924 року Грушевський повертається з еміґрації в Україну.

Використавши всі леґальні й нелеґальні можливості, в тяжких умовах большевицького панування М. Грушевський розгорнув велетенську працю. Він став на чолі історичної секції Всеукраїнської Академії Наук, згуртував навколо себе сотні талановитих молодих дослідників на полі української науки, культури і літератури.

Великий журнал „Україна“, збірники „За сто літ“, численні наукові видання, редаговані Грушевським, змістовні розвідки і статті великого вченого і численних учнів його школи — все це мало величезне значення не тільки для розвитку української науки, а й для пропаґанди ідей української державности.

В 1929 р. почався розгром українства. Першою жертвою упав С. Єфремов і багато його духових учнів, в 1930 р. сотні тисяч українського селянства були заслані в далекі північні пустелі в концтабори. Переслідувань зазнає і М. Грушевський. 24 листопада 1934 року змучений і знесилений вчений помер на чужині.

Фундаментальна „Історія України-Руси“ обірвалася, незакінченою залишилася і багатотомова „Історія української літератури“.

Наукова спадщина великого вченого становить міцний фундамент під велику будову української Держави. І тому з такою зненавистю галасують вороги України, всіма засобами знеславляючи світле ім’я М. Грушевського. Його твори тепер заборонені в Україні. Проти ідей великого діяча української науки йде шалений похід. Всі праці з історії і літератури України, що їх видала Академія Наук УССР в 1941-1945 рр. оголошено шкідливими, бо в цих працях виявилася „буржазно-націоналістична ідеологія“ Грушевського. Літом цього року в газеті окупаційної влади „Радянська Україна“ читаємо: „Українські націоналісти спираються на ідеологію, яку вони черпають з творів М. Грушевського, автора „Історії українського письменства“. Якщо хочемо знищити українських повстанців, то треба за всяку ціну знищити їхню ідеологію“. А ще пізніше, восени, в тій же газеті у великій статті оскаженілі російські шовіністи називають М. Грушевського „найбільшим ворогом українського народу“.

Та як не намагаються справжні вороги українського народу очорнити славне ім’я велетня української науки, ідеї М. Грушевського живуть і житимуть в серцях українського народу. Українська молодь черпатиме з його великих джерел науки правду про історію України, плекаючи в собі велику ідею самостійности.

„В інтересах українського національного розвою в теперішній стадії лежить власне концентрація всіх національних сил, а для того всіх частей української території. Треба розвивати в них почуття єдности, солідарности, близькости, а не роздмухувати ріжниці, які їх ділять і які при такім роздмухуванні можуть привести до повного відокремлення, культурного і національного, різних частин української землі.“

М. С. Грушевський.

Група дівчат-сумівок Ашаффенбурзького осередку в сумівських одностроях.

Жертви большевицького терору

13 років тому, в грудні 1934 р., в зв'язку з убивством Кірова — одного з кремлівських сатрапів — у Києві було схоплено й розстріляно велику групу талановитих українських письменників серед яких були і Григорій Косинка, Дмитро Фальківський та Олекса Влизько. 1-ше грудня було приводом і одночасно сигналом до запляНованого наступу на бастіон духової України, виразником якої були визначні письменники й діячі української культури. Саме їм було відібране право на життя. В розквіті своїх сил і здібностей вони стали жертвою червоного мінотавра.

Відзначення цієї трагічної дати кожному з нас, молоді, дає нагоду ще глибше усвідомити, якою страшною для Москви, однаково як білої, так і червоної, була й є наша національна українська культура в широкому значенні цього слова, яким страшним для Москви був і є Київ, як символ нашої державности.

Хай же будуть світлі сторінки життєвої постави розстріляних зразком нашого життя. Бути такими, як вічно прагнучі й непримиримі герої їхніх творів — наш обов'язок і клич українського національного традиціоналізму, обов'язок нас, молодих, що йдемо назустріч ранку державного воскресіння.

В цьому числі нашого журналу містимо короткі нотатки про трьох із розстріляних — письменника Гр. Косинку, поетів О. Влизька й Дм. Фальківського, — а також уривки з їхніх творів.

ОЛЕКСА ВЛИЗЬКО

Виходець із села, Олекса Влизько народився 1908 р. Друкуватися почав 1925 р. в журналі „Глобус“. Належав до літературної організації „Молодняк“ та „Всеукраїнської Спілки Пролетарських Письменників“. Працював також у журналі українських футуристів „Нова Ґенерація“. 1927 р. вийшла в світ перша його збірка поезій п. н. „За всіх скажу“, 1930 — збірка „Живу, працюю“, а згодом кілька інших. Надзвичайна життєрадісність, романтизм, бадьорість, свіжість і безпосередня щирість, глибокий оптимізм і віра яскраво відзначає талановиту творчість О. Влизька серед занепадницьких мотивів тодішньої поезії. І це тим дивніше, що О. Влизько був глухий і німий. Не мирячись із сірими буднями „міщанської тюрми“, він повстає проти безрадісної темної навколишньої дійсности.

В душі поета була безмежна сила „буйної, гарячої“ любови до землі, до людей, до світу. В одному серці цієї великої любови не змістити: „якби можна помножити серце, я помножив би тисячу раз“.

Сповнена надзвичайною любов'ю, життєрадісна поезія О. Влизька закликала всіх

„... Любити землю, звіря, люд
І жити сонцем, тільки сонцем жити...“

Поет-романтик з любов'ю оспівує море, людей моря — цих велетнів, героїв:

Серце кинувши в шторми і штилі,
Ми в обличчя плюєм сатані
І незрушно на тонни, на милі
Розраховуєм дні.

(„Матроси“)

Не зносячи пекла поневолення, Олекса Влизько бичує тих, що „з обрієм паяца“ бояться всепожираючої Москви („Мама пальця покаже — бояться“).

Ця брудна, імперіялістична Москва ґвалтовно обірвала життя 27-літнього талановитого українського поета, прострілвши кулею його „Безсмертне серце — повне сонцем“, знищивши творця нашої національної літератури, що, з гордо піднесеною головою, ішов сам і кликав свій нарід до брами невмирущої Правди:

„Нам треба пісні — бурі, грому,
Нам треба — бомбами слова!
Ні слова — хто там? — про утому
У кого скніє голова!
Нам треба кожного солдатом
На наші будні і фронти!
Поете, — в бій! Доволі ждати!
Громами пісню рознеси!“

О. ВЛИЗЬКО

Крови б, крови і сили...

Крови б, крови і сили відерцем
Святогором понести до мас!..
Якби можна помножити серце,
Я помножив би тисячу раз!

І роздав би, роздав би, роздав би,
Як проміння моєї снаги,
Так, щоб світ загорівся, і став би,
І розбив би свої береги!

За всіх скажу

З високих веж ми дивимось на світ, —
Далекі зорі ловимо руками! . .
Сміються веврики з блакитних віт,
І квіти сонячні вкривають пелюстками. . .

І ми ростем! На клюмбах днів і літ
Ростем за хмар чудними пагонцями,
Поки печаль не стане древній міт
І, мов би дим, не щезне за віками!

ДМИТРО ФАЛЬКІВСЬКИЙ

Дмитро Фальківський народився 1898 року в с. Лепесах Кобринського повіту на Поліссі в родині бідного селянина. З ентузіязмом прийнявши революцію, через два-три роки пореволюційної дійсности він

гірко розчаровується в революції та в її „здобутках“. Село стогнало під тягарем „продразвйорсток“, „продналоґов“, реквізицій, місто опанували „непмани“, спекулянти, замість вільного слова панувала люта цензура, замість вільної України — колонія, залежна від Москви. Всюди він бачив „харю непереможного хама“, що заступила місце царських чиновників.

І гіркий зойк наболілої душі виривається з грудей поета:

„Ех! І вдарило ж кляте житя!“

В усій творчості талановитого поета неподільно панує цей мотив глибокого безнадійного смутку, розчарування, зневіри, протесту проти жорстокої совєтської дійсности, заперечення такого „клятого життя“.

Фальківський стає в непримиренний конфлікт із сучасністю, байдужою до докорів і нарікань поета:

„Та що їм до пісень,
до сліз матусі,
До туги сіл,
до нарікання міст:
У золотій останній завірюсі
Спадає лист . . .
Ридає лист . . .
Чи ж не тому в ці
дні похмурі й сонні
Під рип осик,
під гайворония крик
Так хочеться мені,
щоб під віконням
Розцвів ізнов
потоптаний квітник,
Так хочеться,
щоб у передгроззя грізні,
Коли дзвенить
і грається луна
Мої докори й
нарікання пізні
Весіннє сонце
випило до дна“

Жорстокий окупант, що був байдужий до „сліз матусі, до туги сіл, до нарікання міст“, до страждань поневоленого українського народу, безпощадно нищачи цвіт молодої української інтеліґенції, — знищив і Фальківського, розстрілявши його в трагічну ніч разом із Косинкою, Влизьком та іншими.

ДМ. ФАЛЬКІВСЬКИЙ

Полісся

(уривок)

Очерет мені був за колиску,
В болотах я родився і зріс.
Я люблю свою хату поліську . . .
Я люблю свій задуманий ліс . . .
Що там тропіки, пишні пампаси!
Ви загляньте но в пущу до нас! . .
Я оддав би за неї одразу
І Тибет і Урал, і Кавказ.
А поліське похмуре болото?
Пів Полісся вода залила . . .
Тільки де-не-де хутір самотній,
Тільки де-не-де клаптик села.
Хоч у злиднях живемо, у бруді,
Та привілля яке навесні,
Коли виставиш вітрові груди
І летиш. і летиш на човні,
А вода і хлюпоче, і плаче,
Захлинаєтся в лютій злобі.
Ну, скажіть, в кого серце гаряче,
Як весну навесні не любить? . .

Хором земля й небеса:
Благословенні довіку,
Хто себе кров'ю вписав
В книгу безсмертя велику.

ЄВГЕН ПЛУЖНИК

ГРИГОРІЙ КОСИНКА

Григорій Косинка (справжнє прізвище Стрілець) народився 17 листопада 1899 р. в с. Щербанівці на Київщині в сім'ї селянина-бідняка. Літературну діяльність розпочав, як поет. Але в 1919 р. в газеті „Боротьба“ з'являється перше оповідання Г. Косинки „На буряки“, що зразу ж звернуло на себе увагу і стало початком народження Косинки, як талановитого письменника-прозаїка. 1922 р. виходить у світ збірник його оповідань „На золотих богів“, а згодом такі книги як „В житах“, „Заквітчаний сон“, „Політика“ та „Мати“.

Несприйнявши чужої нам комуністичної революції, Косинка своєю творчістю определює себе на тому боці барикади де „б'ється селянська воля“, де „умирає на своїх осмушках та обніжках але боронить тілами, кров'ю свої оселі“ Україна. Його типи — переважно фанатичні месники і чесні невідступні оборонці своєї землі від імперіялістичних загарбоників. „...Коли діло косається степу — ми тоді, як мур; тоді, брат, не скубнеш дурничкою... З вилами боронимо степ. . .“ („Голова ході“), бо там, у степу, „в житах загубилася моя доля“, — каже герой оповідання „В житах“.

Високомайстерна творчість Косинки — це, перш усього, яскраве відображення подій 1917—1920 рр., отієї „черної руїни, политої сльозами, як дощем“' а також побуту і психології нашого пореволюційного села. Син українського селянина, Григорій Косинка ніколи не міг примиритися з тяжким становищем українського селянства. І в усіх своїх новелях, незважаючи на морок задухи підсовєтської дійсности, на цькування офіційної критики, погрозу ворогів і осторогу приятелів писав з особливим піднесенням „про справедливу ненависть мого народу“. І цього йому не простила Москва. Кулею ката було перерване життя Гр. Косинки. Поневолена Україна і на цей раз передчасно втратила видатного майстра літератури, палкого громадянина-патріота, сина стопу, ім'я якому — непокора.

Уривок з оповідання Гр. Косинки „ПОСТРІЛ“ читайте на 10-ій. стор.

ВЕЛИКЕ МАС

Спілки Українськоі Молоді у

8 і 9 листопада

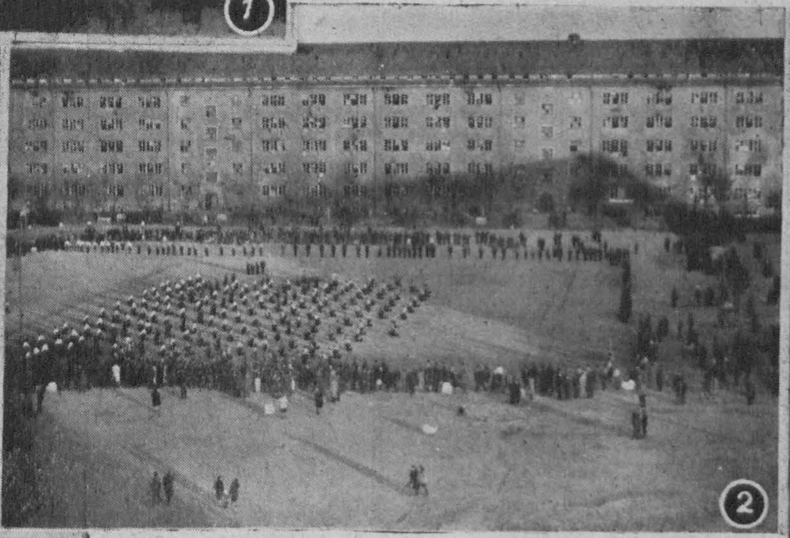

1. В перший день свята, на таборовій площі, вишикувана в колони сумівська молодь та гості слухають привітання від українських організацій і установ.
2. Масові руханкові вправи учасників свята.
3. Недільний ранок. Стрункими колонами сумівці ідуть до церкви.
4. Фраґмент із спільної молитви за Україну
5. Колони сумівців крокують на загальну ранішню збірку.
6. Прапороносці перед початком дефіляди.

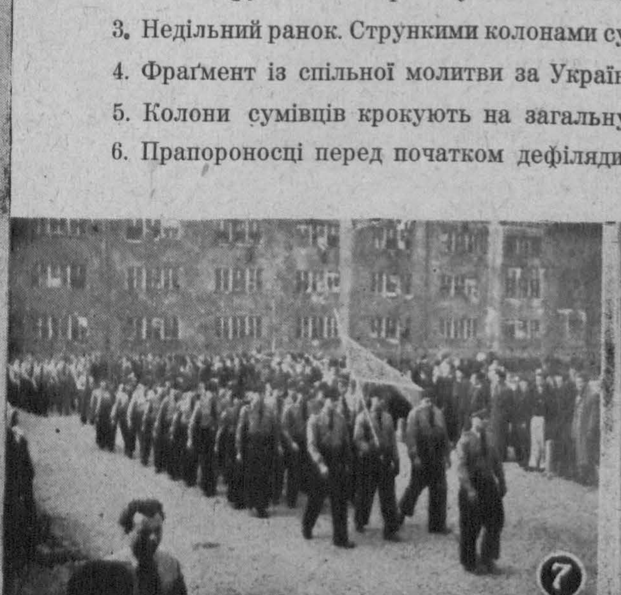

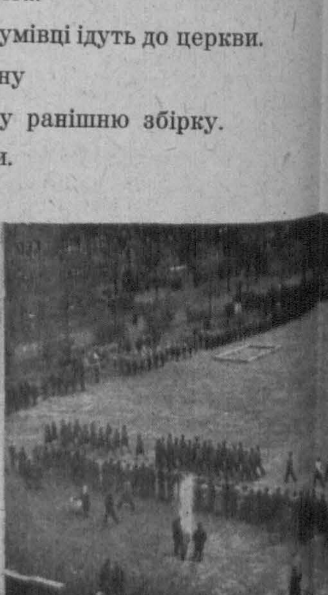

СОВЕ СВЯТО

Фраймані

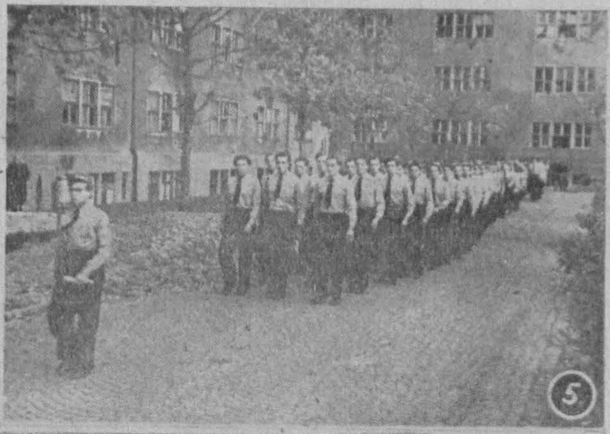

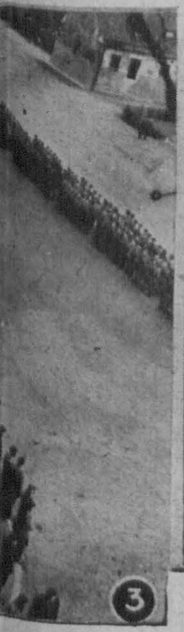

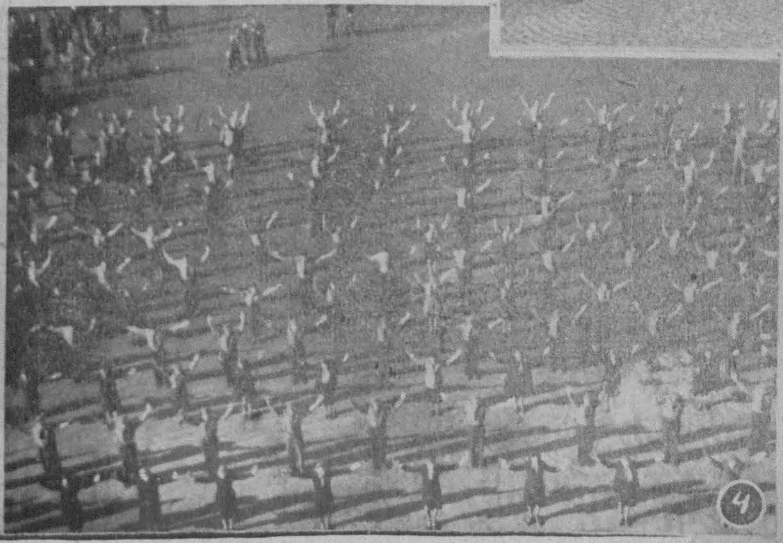

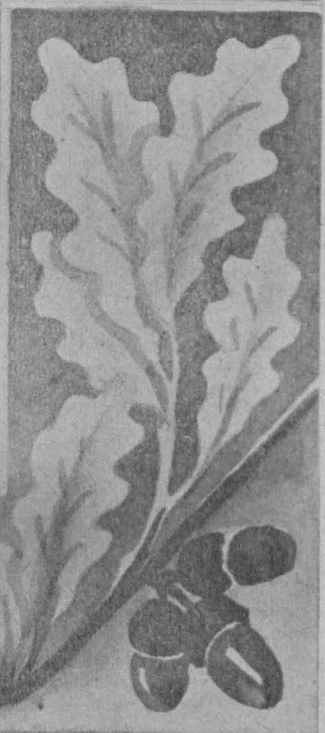

1947 року

7. Дефіляда. Урочисто, з піднесеним настроєм, сумівці проходять перед представниками ЦК СУМ'у та українських установ і організацій.
8. Вечірня збірка.
9. Керівник свята п. Рицар приймає рапорт від свого заступника.
10. Величаве дводенне свято закінчилось. Повільно опускається сумівський прапор.

Група членів сумівського осередку в Ґоденав.

Гр. КОСИНКА

Людина, що стала на порозі зради

(Уривок з оповідання „Постріл“)

... На розі з'явилася Уляна, Дзюбина жінка:

— У нас повний двір комуни ...

Жашко підскочив до збитого з ніг Киянчука, приклав до спини дуло револьвера, і глухий постріл вилетів з рову, коли ми вже бігли хто куди Дзюбиними городами ... Я спинився передихнути коло Дзюбиного вітряка: „куди бігти, і що далі робити“ — городами заливались собаки, десь часто, по-військовому, ішла перестрілка.

. . . .

Більшовицька кавалерійська сотня обстрілювала Чорносливку. Кулі свистіли у довгих гонах степу, пробивали в городах волохате листя сонячників... Я почув, коли трохи стихло, знайомий мені дезертирський свист...

Так, тут уже я не боявся нічого, це була степова дезертирська стежка...

Я нахилився напитись руками води і почув переляканий голос Жашка:

— Я за кіньми вийшов, товаришу ... Я з вами ...

— А бандити де? — чогось весело поспитав я... Ах, як він зрадів, пізнавши мій голос!

— Корнійчику, я більше не можу, вони, коли половлять нас ... ні, ні, ні, — він істерично кинув рушницю до рівчака ... — Слухайте, нас оце два, давайте здамося комуні, все звернемо на Гострого ...

Слова його нагадували розмову божевільного, він трусився, наче клював кістку дятел...

Я сказав:

— Візьміть рушницю, з'явимося озброєні... Чесно.

І знов ця божевільна радість плазувати по землі!

Корнію, ми ж у міліції можемо служить, або взагалі посаду дадуть правда ж?

Він нахилився достати з рівчака рушницю, я зняв з плеча свою і ще раз перевірив пострілом, чи добре б'є... і Жашко, захлинаючись у грязі, простяг одну руку під кущ глоду, скорчився, і — виправився без крику...

Перестрілка затихла. Дзюбин вітряк горів, наче велика страсна свічка в степу, а коли упало додолу перегоріле крило — з Чорносливки почав вити Скобельов *)...

Я переклав Жашкові патрони до своєї торби (револьвера він десь по дорозі загубив) і, мов тінь, побрів хлібами, під сонне кумкання жаб, у степ:

— Що жде нас далі? А-ах!...

---

*) *Собака — прим. редакції*

> З найчорнішої землі виростають найкращі квіти, а найвищі, наймiцніші дерева пнуться до неба зпосеред скель.
>
> І. Голлянд

Ю. Г.

Татарська навала на Київ

(До 707-річчя зруйнування нашої столиці)

Золоті часи Володимира Великого, Ярослава Мудрого, часи, коли об'єднана під владою Києва могутня соборна княжа держава являла собою зразок величі, сили й добробуту на всьому Сході Европи, в XIII ст. відійшли в минуле з вини наступних володарів київського престолу. Нехтуючи Заповітами Ярослава Мудрого і Володимира Мономаха про потребу жити в згоді й зміцнювати силу своєї держави, українські князі весь час ворогували один з одним, вели безперервні війни і так привели Україну до цілковитого винищення, економічного зубоження і занепаду; так що коли з'явились у степах нові вороги, українські князі не в силі були боронити свою волю і державну незалежність.

А тим часом на українські землі насувалась нова хмара. Скупчені на Далекому Сході, в південному басейні Амуру татаро-монгольські орди довший час були під владою своїх західніх сусідів турків, але наприкінці XII сторіччя об'єдналися під владою Чінгісхана і, очолені ним, почали підкоряти собі землі. Швидко завоювали вони сусідні татарські і турецькі племена, північний Китай, Туркестан і каспійсько-чорноморські степи. Допомога, яку подавали туркестанцям половці, обумовили похід татар і проти них. Розгромлені разом з сусідніми племенами Ясів Черкесів половці вдалися по допомогу до українських князів, з якими в той час підтримували дружні стосунки, але спільний виступ наших князів проти татар закінчився страшною поразкою їх на річці Калці. Однак, татари не скористались із своєї перемоги і повернулися назад, а в Україні думали, що вони більше не прийдуть і не робили ніяких заходів для оборони проти можливих нових нападів.

Проте, татари не відмовлялися від думки заволодіти українськими землями. Коли в 1227 р. помер Чінгісхан, царство його поділили між собою його сини, що мали царювати під проводом великого хана, якого обирали з-поміж себе. Західні землі припали ханові Батиєві, і він у 1236 р. рушив встановлювати там свою владу. Розбивши половців, восени 1239 р. татари хмарою посунули в Україну.

Нікого і нічого не милували жорстокі завойовники. Здобувши Переяслав, вони вщент пограбували його та знищили безліч людей, серед них навіть владику Єпископа. Чернігівський князь намагався боронити своє місто, але зазнав страшної поразки.

Один з учасників Батиєвого походу хан Менке підійшов до Києва і, милуючись прекрасним виглядом української столиці, закликав киян не чинити опору та добровільно піддатись йому і тим зберегти місто від неминучого руйнування.

Проте, все населення Києва одностайно вирішило боронитися. Але татари, стомлені довгими походами, не пішли на штурм і відступили в степи, де відпочивали рік і лише наприкінці 1240 року знову пішли на українські землі і суцільною масою обложили Київ.

Усі мешканці міста мужньо встали на оборону до Київських мурів, щоб не допустити татар вдертися в Київ.

За словами літописів, враження від диких татарських орд було страхітливе. Від рипу возів, реву верблюдів, іржання коней не чути було голосу в місті.

Але кияни з великою мужністю боролися. Ними керував відомий воєвода Дмитро, добрий знавець військової справи, що його надіслав на допомогу киянам з Галичини князь Данило Романович.

Щоб прискорити здобуття міста і уникнути зайвих жертв при штурмі міських мурів, татари привезли і поставили спеціяльні знаряддя, щоб руйнувати мури. День і ніч цими стінобитними знаряддями вороги громили мури, руйнували київські укріплення і, нарешті, прорвали їх. На місце пролому кинулися керовані воєводою Дмитром хоробрі захисники міста.

Спалахнув страшний бій. Славні оборонці Києва показували приклади небаченого героїзму, захищаючи кожний крок київської землі. Як оповідає літописець — страшно було бачити, як ламалися списи, як розбивалися щити, як світ затьмарився від стріл.

Чисельна перевага татар дала їм змогу оволодіти мурами, але втомлені запеклим боєм та вражені нечуваним опором, що завдали їм хоробрі кияни, вони відійшли і спочивали потім цілу добу.

Українці використали цю перерву і побудували навколо Десятинної церкви новий оборонний вал, де думали чинити ворогові новий опір. Але ці укріплення були слабі й недосконалі, і татари легко здобули їх наступного дня.

Оборонцями міста оволодів відчай. Маси людей почали ховатися на хорах Десятинної церкви, під склепіннями якої шукали рятунку. Хори конець-кінцем не витримали величезної ваги і повалилися, поховавши під своїми уламками багато людей. Стогін і зойк стояли в Києві. Серед кривавої пожежі, руїн і безлічі трупів татари святкували страхітливу перемогу руйнування і смерти.

Падіння Києва віддало в руки татар всю Україну. Звістка про долю столиці наробила такої паніки, що ніхто більше не наважувався боронитися від завойовників. Хвилею крови й пожеж пройшли татари Україну, а далі спустошили Польщу, Шлезьк, Моравію і Угорщину.

Татарський погром, цей найстрашніший удар, завданий Києву від часів Андрія Боголюбського, позбавив нашу столицю її значення в Україні. Культурний центр переноситься тепер на західньо-українські землі, які хоч теж визнали над собою владу хана, але віддалені від його резиденції, менше відчували на собі татарський вплив, ніж Наддніпров'я, і тому вільніше могли будувати свою культуру. Як політичний і економічний центр, Київ втратив своє значіння до 16 сторіччя.

Таких нападів і руйнування не раз зазнавала наша столиця і пізніше. Але це не зменшує нашої віри в те, що наш славний Київ, як фенікс з попелу, встане знову з руїн і стане столицею звільненої від окупантів Самостійної України.

Нещодавно в Міттенвальді закінчилися двотижневі курси культурно-освітніх референтів, організовані ЦК СУМ'у. На Фото: випускники курсів.

Проф. Г. ГОРОВИЙ

НАУКА і МІСТИКА

У пресі і в усних виступах часто доводиться чути протиставлення науки й містики. При цьому ті, що вживають це протиставлення, звичайно під містикою розуміють щось маловартісне в порівнянні з наукою, а іноді навіть ототожнюють містику з забобонами.

Особливо таке протиставлення властиве прибічникам матеріялістичного світогляду. Все, що виходить за межі його або суперечить йому, вони називають містикою.

Отож, завдання нашої статті полягає в тому, щоб з'ясувати, що таке містика і яке відношення її до наукового знання. Але спочатку зупинимось на з'ясуванні відношення між вірою й наукою, бо для багатьох матеріялістів віра і містика — те саме.

НАУКА І ВІРА

Під наукою звичайно розуміють систему знань, здобутих за певними методами й логічно обґрунтованих. Завдання науки полягає в тому, щоб найповніше й найвірніше відбити об'єктивну дійсність і ті закони, яким вона підлягає.

Обсяг науки можна розуміти по-різному. Так, наприклад, найвизначніші філософи й учені старих і нових часів, як Платон, Аристотель, Декарт, Ляйбніц та інші визнавали, що наука мусить обхопити все буття в цілому, в тому числі й питання про його першоснови. Навпаки, дехто з учених обмежує обсяг науки. Особливо це треба сказати про одного з найвизначніших представників позитивізму, французького філософа Канта.

Він, як і історик Тюрґо, учить, що людське пізнання в своєму розвитку проходить три стадії: теологічну, метафізичну й наукову. В першій стадії людина вбачає причину всіх явищ природи в діях Бога або богів. У другій, або метафізичній стадії, люди, за словами Тюрґо, переконанівневірності теологічного з'ясування природи, але вони ще не вивчили її законів, вони замінили богів на такі абстракції, як сутність (субстанція), здібність, що в дійсності нічого не з'ясовують. Нарешті, третій, науковий період в розвитку знання приходить тоді, коли люди, спостерігаючи механічні дії тіл одно на одне, створили інші гіпотези. що їх математики могли розвинути, а досвід — перевірити.

Інакше кажучи, науковим є лише те, що засноване на досвіді. При цьому Кант обмежує й саме поняття досвіду. Він визнає лише досвід відчуттєвий і заперечує наукове значення суто психологічного спостереження.

Виходячи з таких заложень, Кант визнає за „химери" ідеї абсолютного обов'язку, моральної свободи і т. інш., заперечує французькі традиції XVIII ст. щодо прав людини, визнає, що особа має лише відносні права, які їй дає суспільство.

Таке уявлення про науку було дуже поширене серед суспільства XIX ст., особливо серед російських ніґілістів. Воно, між іншим, лягло в основу т. з. рефлексології, що заперечує психологічне спостереження, як метод наукового пізнання людини, й намагається все психічне життя її звести до рефлексів (Сеченєв, Бехтерєв.)

Проти такого звужування науки заперечують не тільки філософи ідеалісти, а навіть учені, що близько стоять до французького позитивізму, як, напр., Джон Стюарт Мілль. А. Манзель заявляє, що метафізичні питання „посідають законне місце у вивченні природи і мисленні людини, що коли б філософія була не в змозі їх розв'язати, вона всеж таки повинна показати, чому вони не падаються до розв'язання."

І дійсно, людина не тільки ставить питання про природу буття та його першопричину, про призначення світу й природи людської душі, але й надає цим питанням особливо великого значення. Тому не можна назвати закінченим світогляд, коли в ньому немає відповіді на ці питання.

Як же людина розв'язує питання про буття і яке місце посідає в цьому знання й віра?

Немає сумніву в тому, що наші знання в першу чергу мають своїм джерелом відчуття зору, слуху, дотику і т. ін. Але це не єдине джерело досвіду. Не менш, а може більш важливим джерелом його є самоспостереження. Таким шляхом людина безпосередньо пізнає внутрішні, психічні переживання, про які можна за допомогою зовнішнього спостереження робити лише опосередковані висновки.

Але не тільки філософи, як Кант, а й представники стислих наук довели, що наші уявлення про явища буття, засновані на даних зовнішніх відчуттів, мають в собі значні суб'єктивні елементи, які залежать в першу чергу від будови і стану наших органів відчуття. Людина, що страждає на дальтонізм (кольорова сліпота), сприймає речі не такими, як їх сприймає людина з нормальним зором. Крім того, фізика доводить, що об'єктивною причиною відчуття кольорів є різні коливання світових хвиль, а причиною відчуття слуху — різні коливання звукового осередку. Отож, Кант мав усі підстави відрізняти „речі для себе" і „речі в собі".

Але чи існує цей „світ речей в собі"?. Звичайно, переважаюча більшість людей визнає його об'єктивне існування. А проте є філософи, що не визнають цього. Напр., Берклі твердить: „Світ є моє уявлення". Це твердження не таке безглузде, яким воно здається з першого погляду, бо фактично з однаковим правом можна доводити, що незалежний від нас матеріяльний світ існує і що він не існує. Отже, вже в цій точці пізнання до нього приєднується віра. Так само елементи віри можна вбачати в наших уявленнях про природу речей і явищ. Наївний реаліст визнає, що речі в дійсності є такі, якими ми уявляємо їх на підставі наших відчуттів. Іншими уявляв їх фізик XIX ст., і ще іншими фізик наших часів, коли фізика збагатилась відкриттями, що радикально змінюють попередні уявлення про світ.

Але і наївний реаліст, і учений XIX ст. вірили в правдивість своїх уявлень, як вірить в правдивість своїх уявлень сучасний фізик, бо інакше вони б не могли використовувати своїх знань у практичній діяльності. Ця віра стосується й того, що залишається в науці протягом віків більш-менш незмінним і того, що внаслідок нових дослідів міняється.

Так стоїть справа в галузі т. з. стислих наук. Ще більше елементів віри в т. з. нестислих науках, особливо в історії, з її різними розгалуженнями. Історик, характеризуючи ту чи ту епоху, розповідаючи про ту чи ту подію, використовує різні документи й матеріяли. Він співставляє одні документи з іншими, аналізує їх і робить певні висновки. Але де гарантія того, що те, в чому сходяться всі документи цілком відповідає дійсності? Чи не відбився на авторах цих документів дух часу і чи не утворив у них аперцептивної маси, що викривлювала сприймання дійсности?

Наука не тільки описує речі і явища і досліджує склад їх, а й вивчає причинові зв'язки між ними, підводить їх під певні закони, і це є фактичне завдання її. Але що таке причина? Звичайно її визначають, як конечну послідовність явищ, конечний зв'язок між ними. Раз дано в певних умовах А, то в таких же умовах за ним мусить виникнути Б. Але ще Юм доводив, що причина є звичайна послідовність явищ і що „необхідність є не що інше як внутрішнє враження духа або рішення перевести наше мислення з одного предмета на другий". Він твердить, що наше чекання на те, що за певним рядом явищ з'явиться інший ряд явищ, є звичка, яка утворюється в наслідок повторення явищ.

Але більшість вчених все таки стоїть на тому, що причина є конечний зв'язок між явищами. Це твердження кінець-кінцем спирається на віру в розум, на віру в те, що закони нашого розуму збігаються з законами природи.

Ще з більшою чіткістю, ніж в науках стислих і гуманітарних, елемент віри виступає в науках філософічних, що розв'язують основні питання буття. Одно з найважливіших між ними — це питання про першопричину його буття. Одні з філософів стоять на тому, що першопричиною буття є Бог, Абсолютний Дух, інші — на тому, що природа самовистарчальна, що існує лише матерія, яка розвивається за певними законами.

І ті й другі філософи логічно обґрунтовують свої твердження про першопричину буття. Філософи-атеїсти, між іншим, вказують на доцільність явищ буття, на закони його, в яких видна дія Абсолютного Розуму. Філософи-атеїсти або обходять питання про причину доцільности буття або, як Епікур, приписують його випадкові. А взагалі і ті й другі спираються на віру, бо абсолютне не може бути предметом пізнання людини, що має відносний характер. Але віра може бути розумна, коли вона спирається на якісь логічні міркування, або нерозумна, коли вона не спирається на них і суперечить логіці.

Останню віру називають забобонами.

Взагалі ж через відносність і обмеженість людського пізнання людина не може відмовитись від віри, бо це було б разом з тим відмовленням від знання. Це з особливою ясністю видно на прикладі філософів-скептиків. Один з найбільш послідовних між ними, грецький філософ Піррон казав: „Одно настільки ж вірне, як і інше“. Тому він справжню мудрість вбачає в утримуванні від тверджень.

Але чи можна назвати всяку віру, зокрема віру в Бога, в існування душі і т. інше містикою? На це питання ми дамо відповідь в наступному розділі.

МІСТИКА

Наше суспільство часто із словом „містика“ сполучає дуже неясні й часто суперечливі поняття. Здебільша ж розуміють її як щось протилежне науці й ототожнюють її з вірою в щось трансцендентне, себто в те, що стоїть за межами нашого відчуттєвого досвіду.

Але містика є щось інше. Досить чітке визначення її дає відомий американський психолог Вільям Джемс, що належить, до речі, до школи праґматистів, себто до філософів, що поєднують щільно свої теоретичні проблеми з завданнями практичного життя.

Досліджуючи на підставі численних документів психологію святих (Франціск Азизський, св. Тереза та ін.), він прийшов до висновку, що існує специфічний релігійний, або містичний досвід. Так визначають поняття містики й найвидатніші представники містичного напрямку середньовічної теології. Так, напр., Жерсон (народ. 1363 р.) в своєму трактаті „Про містичну теологію“ визнає останню не за абстрактну, а за досвідну науку, що заснована на переживаннях, властивих благочестивим людям. Щоб мати уявлення про це переживання, треба прочитати „Наслідування Ісусу Христу“ Томи Кемпійського, або твори Єфрема Сирина чи св. Терези. Ось що, напр., пише св. Тереза: „Одного разу під час молитви я одержала змогу зрозуміти, як всі речі можуть бути споглядані в Бозі й міститися в Ньому. Я бачила їх не в звичайній формі, а, проте, з дивовижною ясністю й вигляд їх живо відбився в моїй душі. Це одна з найбільших милостей, що дарував мені Бог. Вигляд цей був остільки витончений і ніжний, що описати його немає можливости“...

Далі св. Тереза пише: „Господь дав мені зрозуміти, як Він може бути в трьох постатях. Він так показав мені це, що здивування моє було рівне почуттю втіхи, що охопило мене. І тепер, коли я чую про св. Тройцю, або коли чую спогадання про Неї, я розумію, яким образом три Постаті становлять одного Бога, і відчуваю при цьому невимовне блая женство“.

Містики пишуть, що людина в стані просвітлення, живо відчуваючи Бога, по іншому розуміє речі й явища буття. „В цьому світлі, — пише Яків Бем, — мій дух раптом побачив наскрізь речі і просякнув у всі творіння і побачив все в них, і навіть у траві і листях, і я узнав Бога, хто Він, і як Він діє, і яка Його воля“.

Про близькі до цього переживання пишуть Лермонтов у вірші „Когда волнуется желтеющая нива“ і Пушкін у вірші „Пророк“.

Такі переживання не властиві звичайним людям, а тим більше людям не релігійним. Вони навіть не можуть зрозуміти їх, як не може посправжньому зрозуміти, що таке синій колір людина, яка народилася сліпою.

Але, чи маємо ми підстави заперечувати ці переживання? Безперечно ні, як не заперечує їх і відомий учений В. Джемс. Дехто, не заперечуючи реальности містичних переживань, розглядає їх, як прояви психічної хвороби. Але біографії відомих містиків доводять, що вони були цілком здоровими людьми, а дехто з них, як, напр., Жерсон, мали славу високоучених людей. Психічне здоров'я відомих містиків стверджує і Джемс.

Отже, є підстави твердити, що містичний досвід є особливий тип пізнання, дуже близький до пізнання інтуїтивного. Як при інтуїції, так і при містичному пізнанні істина дається зразу, а не шляхом послідовних, пов'язаних між собою розумувань. Людина ніби бачить істину. Крім того, містичне пізнання, як і інтуїтивне, має емоційне зафарблення. Всі містики вказують на надзвичайне піднесення й радість під час містичних переживань.

Як сказано вище, містичний досвід властивий не всім людям, але зародки його властиві більшості, і розвиваються вони у тих, хто всією душею віддається релігійному життю.

Із сказаного видно, що містику не можна ототожнювати не тільки з вірою взагалі, а й з вірою релігійною. В середні віки були богослови, що належали до раціоналістичної течії і навіть заперечували містичну теологію. Відомо, що Рим один час навіть був заборонив книгу „Наслідування Христу“.

Так само немає підстав протиставляти містику науці. Із того, що ми не сприймаємо надчуттєвого світу, не можна робити висновку, що його не існує. Людина пізнала лише незначну частину буття, а останні досягнення науки наочно доводять, яке воно складне і які несподівані таємниці заховані ще від нас.

Особливо багато таємниць має психіка людини. Не зважаючи на те, що психологія має більш, ніж двотисячну історію, вона ще стоїть на рівні таких наук як фізика або хемія. Отже, вона й досі не з'ясувала таких явищ, як телепатія, ясновидіння і т. д. Не так давно люди, що визнавали себе за освічених, дивилися на все це так, як на містику й забобони. Але в останні часи ніхто з учених, що має якесь відношення до психології, так не ставиться до них. Не заперечуючи проти існування їх, психологи матеріялістичного напрямку намагаються з'ясувати їх, як наслідок певної еманації матерії мозку.

Але для вдумливої людини зрозуміла вся штучність і безпідставність такого з'ясування. Перш за все не доведено, що психічні переживання є рух мозку чи взагалі нервової системи. Процеси в нервовій системі супроводять наші психічні переживання, але ототожнити ці процеси з нашими думками, почуваннями й бажаннями немає аж ніякої підстави, бо між ними існує велика якісна різниця. Тим більше не можна пояснювати рухами мозкової матерії явищ телепатії, а особливо явищ передчуття. Навіть, коли ми припустимо явище мозкової еманації, то ми не можемо уявити собі, як ця еманація може викликати уявлення про те, що іще не існує. Це значило б пояснювати невідоме ще більш невідомим, неясне ще більш неясним.

Сучасна наука і в тому числі психологія відходить від матеріялістичних позицій. Отже, є підстави думати, що майбутні психологи, живучи в добу, коли людина буде спрямовувати свою увагу більше на духову, ніж матеріяльну сторону буття, відкриють нові, досі невідомі глибини людської душі й дадуть їм дійсно наукуве пояснення. Тому такий всесвітньо відомий психолог, як В. Джемс, що сам не був містиком, так уважно поставився до містичного досвіду й присвятив йому дуже солідно й документально обґрунтовану роботу.

Взагалі ж можна сказати, що в наші часи, коли людство переживає небувалу в історії світоглядову кризу, тільки дуже наївні й некритичні люди, що живуть застарілими поняттями, можуть так безоглядно трактувати містику як забобони.

Індокитайський краєвид.

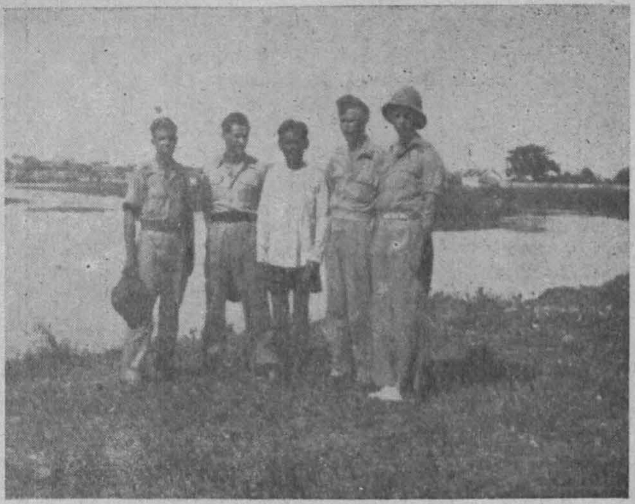

Українці-леґіонери з китайцем (у центрі) на дозвіллі.

М. КРАВЧУК

СЕРЕД ЛІСІВ І ЗВІРІВ

УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ НА ДАЛЕКОМУ СХОДІ

Друга світова війна примусила багато людей покинути рідні землі й податися на вигнання в далекі чужі світи Так само багато українців, зокрема української молоді, розбрелися по широкому світі. Українська молодь живе в Европі, Америці, Бразилії, Арґентіні, Параґваї, Венецуелі, а також в Африці та Азії. Чимало української молоді служить в інтернаціональному французькому леґіоні в Індокитаї. Їхня доля досить кострубата. Вони живуть серед лісів і звірів, відірвані від рідних, близьких і знайомих. Та молодий українець, що добре скуштував „райського“ життя під „сонечком Кремля“, воліє ліпше вже жити серед диких лісових, аніж серед червоних домашніх звірів. Із далекого Індокитаю доходять до нас листи наших друзів, в яких розповідається про всі приємності й неприємності леґіонерського життя.

Ось так описує свій побут в Індокитаї один з леґіонерів:

„Коли я прибув сюди, побачив хату в лісі, а кругом дроти, щоб дикі зайці не забігали в кімнату. Крім зайців нічого не бачимо, лише ліс і пущу. Слава Богу, що була залізна дорога, якою ми могли відвідувати своїх приятелів-леґіонерів...

... Тут дуже багато диких звірів і тому треба бути дуже обережним, щоб не попасти в пастку, бо можуть розірвати...

Зайшовши в село, можна побачити жінку чи мужчину, але важко пізнати — дівчина це, чи хлопець; усі однієї вроди: чорні, косоокі. Діти з надутими животами ховаються в бамбукових хатах від ока европейця, який для них страшніший від чорта“...

Цей самий леґіонер в іншому листі пише: „Щодо мого життя, то бувають дні, що перебуваю постійно в лісах, маршую по степах, до того сонце так немилосердно пече, що й нічого не миле. Я дуже вдячний за вирізки з газет, в яких описується боротьба українських повстанців на рідних землях. Прошу Тебе присилай мені більше вісток про наших повстанців...“

В іншому листі цього леґіонера читаємо:

„... Нарешті, я одержав листа від своїх рідних. Ви не можете уявити собі моєї радости, яка переходила у божевілля.. Нашої Батьківшини ми тут не забуваємо. Не тільки мріємо про неї, але трохи й ділом помагаємо. Недавно переслав 3400 франків для наших скитальців. Я тут маю все і вважаю за злочин не помогти нашим людям, коли маєш у себе зайвий гріш. Вдячний Вам за тих декілька аркушів паперу з нашої газети. Коли прочитаю щось подібне, то чую — ніби ліку приклав до наболілого серця. Якщо маєте можливість, то частіше висилайте вирізки, або бодай стару прочитану газету. Я дуже жалію, що поза межі Франції не можна пересилати грошей на книжки і газети“...

Урожденець Полтавщини пише: „Розважаємося самі як можемо, бо тут немає де розвеселитися. Зате в нас багато звірів. Кожна чота має з собою мавп, псів, котів, цапів, різних птахів — все це кочує разом з нами. Хотіли ще слона впіймати і приручити, але це дуже важко. Здорова тварина на авто не поміститься, а з колоною не зможе так скоро бігти. От, такий то в нас звіринець...“

„... Ви не можете певно собі уявити — за весь час нашого перебування в Індокитаї ми ще ні разу не були в кіно, театрі, або на якійсь забаві. Навіть не слухали радіо. Отож немає нічого дивного, що тут не можна найти доброго фотографа. Я на фотографії з барабаном у руках. . .“

Так живе наша молодь у далеких лісах Індокитаю. Вона тужить за рідним краєм та проклинає того, хто відібрав у неї власну хату. Але наші молоді земляки переконані, що вони й з Індокитаю проб'ють дорогу до скривавленої України. Вони, разом з усім українським народом, на гострих лезах принесуть важку розплату катові. .

„Маленькі індокитайці стали нам за друзів“.

З сумівського життя

В ЦЕНТРАЛЬНОМУ КОМІТЕТІ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

В зв'язку з 15 річницею страшного голоду в Україні, який був свідомо організований московсько-большевицьким окупаційним режимом і в наслідок якого загинуло 8 мільйонів чесних трудівників Української землі,ЦК СУМ'у зобов'язав сумівські осередки від 15 січня до 1 лютого 1948 року провести вечори-спогади пам'яті загинулих.

*

Згідно з ухвалою ЦК СУМ'у 1 листопада розпочалися змагання осередків за найкращі наслідки праці. Змагання триватиме 3 місяці. Осередки, що досягнуть найкращих показників своєї праці одержать премії.

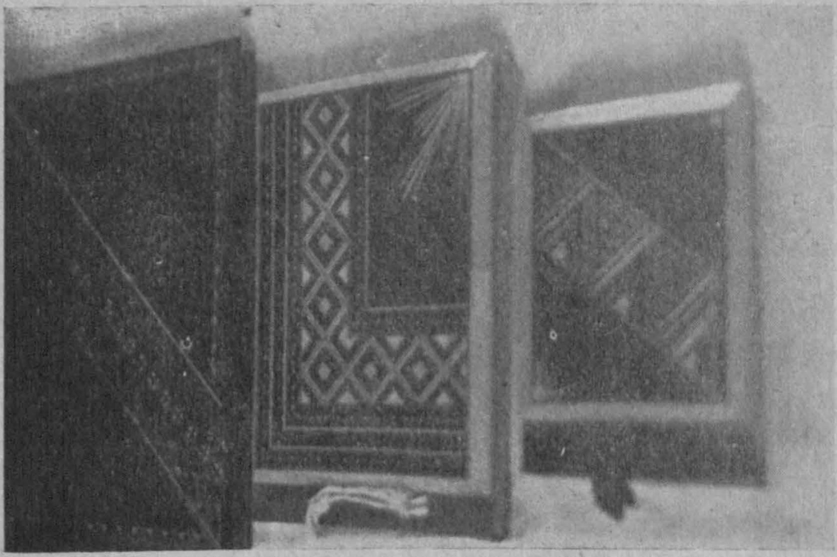

Мистецькі обкладинки для альбомів, зроблені з дерева сумівцями Норттаймського осередку.

Крайовий з'їзд СУМ'у

13-14 грудня в Реґенсбурзі відбувся крайовий з'їзд сумівських осередків Баварії, в якому взяло участь 25 делеґатів і чимало гостей. Після звітів з місць та дискусії, учасники з'їзду заслухали кілька доповідей, зокрема про організацію виховної праці на зимовий період та про завдання осередків у спортовій ділянці. З'їзд обрав Крайвий Комітет Спілки на Баварію та схвалив ряд важливих резолюцій.

Лекції для сумівців

Останнім часом члени Ашаффенбурзького осередку СУМ („Піонір-Хазерне“) за участю позаспілкової молоді прослухали низку цікавих лекцій, серед яких варто відмітити лекцію п. Рицара С. про молоді роки Т. Г. Шевченка. Професор Лук'янчук дав кілька лекцій: про нашого видатного філософа Григорія Сковороду, про життя людини в доісторичні часи, а також про положення України перед повстанням Б. Хмельницького. Нещодавно відбулися сходини, присвячені ознайомленню сумівців з сьогоднішніми політичними подіями світу. Реферат на цю тему виголосив голова осередку СУМ'у п. П. Будела.

ВСЯЧИНА

Цікаві форми вітання

Мандрівники, що відвідали країни населені дикими або напівдикими племенами, познайомили нас з безліччю різноманітних умовних формул, які служать для вияву чемности, пошани, дружби і спілкування поміж людьми.

Мешканці Маріянських островів, наприклад, вважають найбільшою ознакою поваги погладити рукою живіт привітаної особи. Ескімоси на знак привітання труть рукою поверхню свого одягу на животі, виявляючи цим задоволення або радість зустрічі.

Вогули, вітаючись, гладять спочатку свої власні груди і обличчя, а потім груди гостя або приятеля, після чого підіймають свої руки догори і разом, один одному труть їх.

Гонди смикають своїх друзів за вуха; червоношкірі Техаса чемніші, вони самі себе смикають за вуха, бажаючи привітати гостя. Корейці, вітаючись, дають один одному ляпаса по обличчі. Мешканці Ново-Гебрицьких островів та Нової Гвінеї, зустрівши приятеля або гостя, кроплять його голову водою.

Деякі північні народи при зустрічі з приятелем труть свій власний ніс. У тропічній Новій Гвінеї задовольняються тим, що приятелі, зустрічаючись, труть рукою кінчик носа один одному.

Деякі народи уважно стежать за тим, щоб оберегти свій власний ніс від неприємного запаху при зустрічах та привітах. Так, в Сіоні особа вищого стану перед тим, ак прийняти людину нижчого стану, посилає одного з прислужників довідатись від гостя, що саме він їв перед тим, як прийти до пана. Якщо виявиться, що гість їв щось таке, що не подобається панові, то йому зовсім відмовляють у побаченні.

Іноді у церемонії привіту бере участь і рот, як орган дихання. Так, Суннійці спочатку беруться за руки, а потім підносять руку приятеля до свого рота і дихають на неї, говорячи, що вони обмінюються у цей час диханням життя.

У екваторіяльній Африці існує аналогічний звичай лише з тією особливістю, що при цьому примовляють: „Хай буде вам усе так приємно, як те дихання, яке я роблю над вашою рукою“.

Подав О. СТЕПОВИЙ.

СУМІВЦІ І ПОЗАСПІЛКОВА МОЛОДЕ! „АВАНҐАРД“ — ВАШ ПОРАДНИК, ПРИЯТЕЛЬ І ДРУГ. ЧИТАЙТЕ І ПОШИРЮЙТЕ СВІЙ ЖУРНАЛ!

„АВАНҐАРД“ — ілюстрований місячник української молоді на еміґрації. Додаток до журналу „ПУ-ГУ“
Редаґує колеґія. Відповідальний редактор Петро Кізко.
Адреса редакції: MÜNCHEN Dachauer Str. 9/II. — Monthly supplement for youth to »PU-HU« Druck: A. Bilous

Ціна 3 нім. марки

Фото на обкладинках: на першій — прогулянка на лещатах у гори; на останній — група сумівців осередків Фрайману й Шляйсгайму.

АВАНҐАРД

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
НА ЕМІҐРАЦІЇ

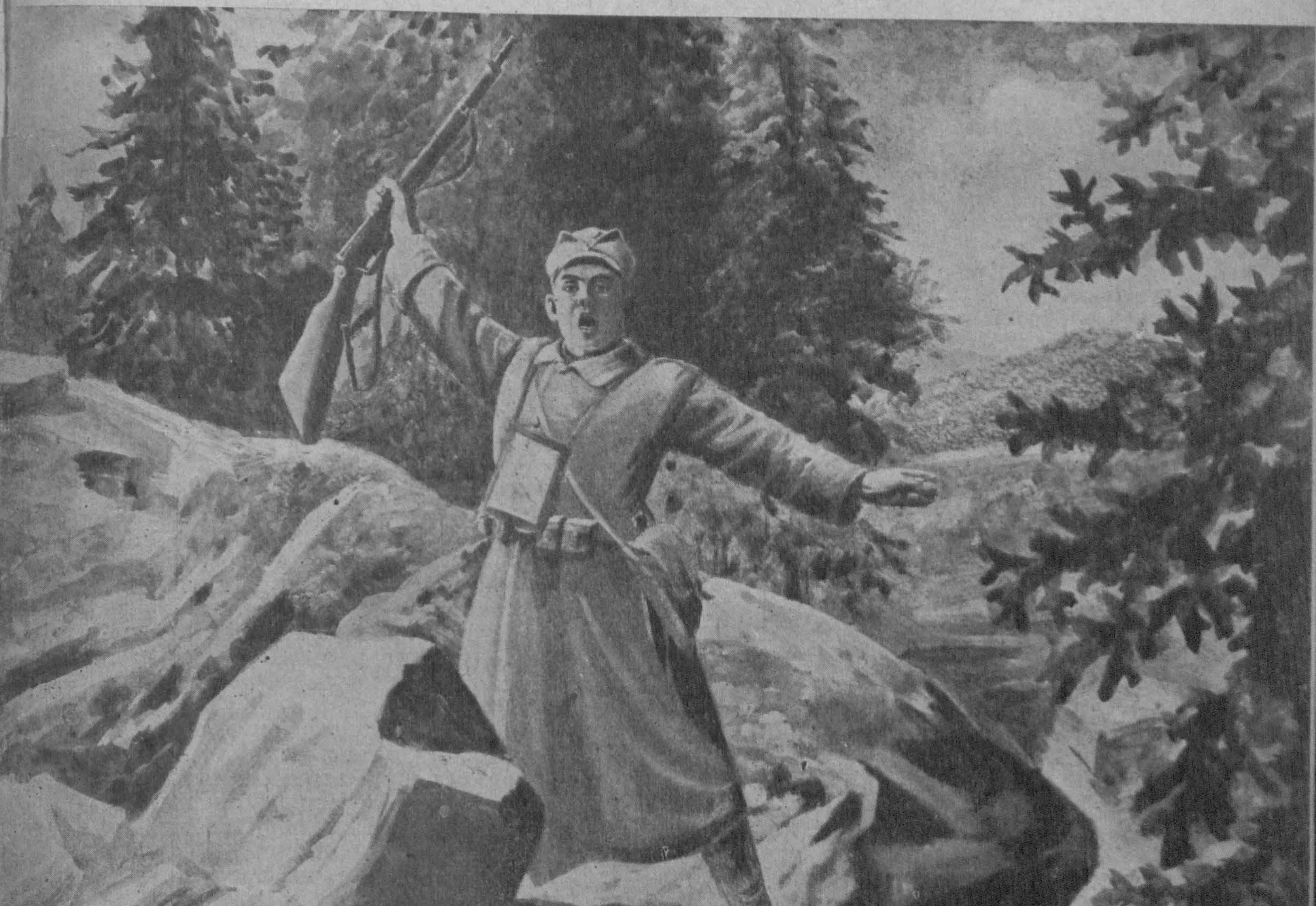

До зброї! - ґрізна б'є година.
До бою! - кличе кров жива.
Встає повстанська Україна
За щастя, волю і права!

Р. 2 Січень, 1948 р. Ч. 1 (7)

Г. РУДИЧ

Бути носіями національної правди

Стрілка часу перейшла дванадцяту. Зірвано останній листок календаря з цифрою „31“ і на стіні з'явилося „1“.

1948-й...

Барвистим сяйвом горять у новорічних нарядах ялинки, дзвенять голоси радісних посипальників, лунає традиційне: „З новим роком, з новим щастям!“

— З новим роком, з новим щастям! — щороку повторюємо ми, щороку бажаємо собі довгосподіваного щастя, а щастя все ж не маємо. Україна далі захлинається від крови й сліз, сотні й тисячі її синів і дочок гинуть за ґратами й дротами большевицьких тюрем і концтаборів, молитвами звертаючись до Всевишнього про порятунок. І не в одного з нас у цю важку хвилину ще більш формується тверде переконання, що тільки з'єднана й непримиренна боротьба всього українського народу проти новітнього кривавого Ірода, який „діти убиває... кров невинно проливає“, який намагається знищити Христову правду, — тільки в рішучому наступі зі зброєю в руках проти цього Ірода можемо досягти своєї кінцевої мети й вибороти щастя Україні. Звідси випливає наше священне завдання — все своє життя і всю свою діяльність, малу чи велику, присвятити невідступній боротьбі проти жорстокого ворога, за визволення своєї землі з-під рабства червоної комуни, за здобуття Української Самостійної Соборної Держави.

Такої посвяти вимагається, насамперед, від сумівської молоді, як передової частини українського народу. 1948 рік повинен стати для кожного сумівця і сумівки роком ще більшої кристалізації національної свідомости, ще більшого осмислення свого життєвого призначення в сім'ї поневоленого, але волелюбного українського народу. Мусимо всім своїм єством перейнятися святою ідеєю нашого національного визволення і в ім'я здійснення цієї ідеї віддати весь свій юнацький запал, силу і енергію. Дороговказом у нашому житті повинна стати героїчна боротьба за волю й самостійність України наших хоробрих і безстрашних бійців УПА, що своєю воістинно титанічною поставою підіймають Україну до висот леґендарної слави.

Переживаємо добу, коли світ шукає виходу з надзвичайно важкої й складної ситуації, в яку його завела остання світова війна. На руїнах знищеної однієї деспотії — гітлерівського фашизму — ще більше зміцнила і поширила свій варварський режим гноблення малих народів друга кривава деспотія — московський большевизм. Колишні спільники антифашистської війни стають чимраз більшими противниками, що є цілком природньо. 1947 рік уніс окреслену ясність у міжнародній ситуації — світ поділився на два явно протилежні бльоки: західній демократичний і східній комуністично-тоталітарний. Захід чимраз більше починає розуміти „секрет“ большевицької „демократії“, але з прикрістю можемо ствердити, що він дуже мало ще розуміє нас, нашу націю, її боротьбу за своє національне визволення. За приклад такого нерозуміння можуть бути не лише фальшиві писання европейських і заокеанських кореспондентів про наш край і бойові дії УПА, а й такий ось ніби дрібний факт. Коли наші славні бійці УПА, що прийшли з рейдуючою групою на Захід до Німеччини, розповідали про героїчну боротьбу українського народу проти комуністичної тиранії, один американський офіцер запитав упівців:

— А скільки вам платять за службу в УПА?

Ось як розуміє Захід нашу боротьбу! Для американця не легко зрозуміти, що найвищою заплатою бійцеві УПА за його жертовну боротьбу — це воля України.

Ми навели цей факт не для красного слівця, а для того, щоб ми ще більше усвідомили собі, яке величезне й відповідальне завдання стоїть перед нами, сумівцями, щодо пропаґанди серед чужинців нашої ідеї, революційно-визвольних змагань нашого народу. Світ мусить, врешті-решт, зрозуміти, чого ми хочемо й до чого прагнемо.

Це завдання далеко складніше, як здається декому з нас. Самими мистецькими імпрезами, маніфестаціями та виставками не переконаємо чужинця, хто ми і що ми, хоч і це є важливе й потрібне. Мусимо шукати інших, більш ділових, дійовіших засобів до показу себе, як представників країни, здатної мати свою Державу. А ці засоби — наука, праця. Наука чужих мов, техніки, будівництва, праця там, де найбільше можна сказати про себе і про Україну. Коли б ми мали більше своїх перекладачів, інженерів, техніків, науковців, які б своїм словом день-у-день пропаґували серед чужинців правду про Україну й ділом репрезентували її, ми б напевно мали далеко більші успіхи в ділянці визнання нас світом, ніж ми їх маємо досі.

Сумівська молодь повинна багато вчитися й працювати, щоб стати справжніми сіячами української правди в чужому світі. Кожний молодий патріот повинен стати носієм безсмертних ідеалів своїх славних предків, для яких власне життя було ніщо супроти життя їхнього народу й цілої України. Бути носіями цих ідеалів, правдоносцями нашої доби — це важке, але почесне завдання. Для цього потрібно впертої, завзятої праці, праці над книжкою, опануванням своєї й світової історії. Сумівці можуть з честю впоратися з цими завданнями, бо вони мають найголовніше — юнацьку завзятість, енерґію й запал до подвигів в ім'я своєї Батьківщини.

1948 рік ми повинні зробити роком, який би дав нам найбільше добра і найменше зла. Це залежить тільки від нас самих, бо ніхто нам з своєї власної ласки цього добра не принесе. Світ тепер не такий, щоб розсипатися добротами.

Зробімо ж усе можливе, щоб піднести справу нашого національного змагу до найвищого рівня, щоб героїчна боротьба українського народу за свою незалежність знайшла яскраве відображення в цілому світі, і щоб не тільки знайшла відображення, а й завершилася великою перемогою нашого народу над ворогом, і щоб в найближчому часі новий рік зустріли ми в рідній розкутій сім'ї, за багатим столом у своїй хаті, без сліз і горя, з радісним привітом:

— З новим роком, з новим щастям, з перемогою!

ПЕТРО КАРПЕНКО-КРИНИЦЯ

Сорок восьмому

Ми не питатимем із чим ти прийдеш, роче,
Серця поривисті вгамуєш чим,
Бо не благаєм ласки, але зорять очі
Туди, де стогін, зойк і чорний дим,

Отчизни дим у каламуті днів повстання
Пропахлих кров'ю бойових траншей;
Туди, де родиться, як дикий крик, світання
Землі, що томиться в пратьмі ночей;

Де, мов рокованість, важка стоїть тривога
Та бенкетує у крові вампір...
Про це найменший душу роздирає спогад,
І хочеш кинутись туди, як звір.

Іди! Ми знаємо, яким цвісти загравам,
Щоб виріс день, як першовість свята,
І щоб не корчились в огнях степи тужаві,
А встала в присмерках густих мета.

Іди ж до нас, щоб нелукавим другом, роче,
Ти був із нами на змагань полях.
Ми не благаєм ласки, але зорять очі
Туди, де рідна стугонить земля.

Сумівська ланка осередку в Байройті на дозвіллі.

1. „Клянемось ми, що зброї не складемо до того часу, доки не буде від Сяну аж по Кавказ Соборної Самостійної Української Держави.“

О. ЧОРНОГІРСЬКИЙ
Полк. старшина Українських Армій, лицар
усіх українських військових відзначень.

22 СІЧНЯ

З цією датою в'яжуться в нашій найновішій історії дві важливі події, що взаємно себе доповнюють: це 22-ге січня 1918 р., коли Центральна Рада проголосила ІУ-им Універсалом самостійність УкраїнськоїНародньоїРеспублікита22січня 1919 р.— день проголошення Соборности всіх Українських земель.

Березнева революція сильно потрясла основи „єдіной-нєдєлімой Росії“. Коли б тільки був відповідно використаний момент пробудженої національної української стихії, ця ненависна нам імперія вже ніколи не відновилася б, навіть у теперішній своїй комуністичній формі. З вибухом революції в Україні революційним шляхом постає український парлямент — ЦентральнаРада, яка творить свій перший уряд — Генеральний Секретаріят. Заскочений подіями та поставлений перед доконаним фактом, московський тимчасовий уряд примушений був зробити українським домаганням деякі поступки. Ішов він на це дуже неохоче, а як тільки його становище кращало, намагався робити всякі перешкоди в переведенні в життя здобутих прав.

Україна, без всякої сторонньої допомоги і наперекір всім перешкодам, творить Українську Збройну Силу. Вояки-українці, проти волі московського командування, починають відділятися в окремі частини. Так постають окремі українські сотні, з яких творяться згодом курені, полки, дивізії, корпуси, а то й цілі армії.

Не зважаючи на заборону Москви, відбуваються українські військові з'їзди. На останньому з них були заступлені своїми делеґатами понад два мільйони фронтових вояків- українців. Величною подією було піднесення Чорноморською Фльотою українських прапорів. Вояки під проводом самостійника Міхновського, що зайняв цілком правильну українську державницьку позицію, починають чимраз сильніше домагатися повного відокремлення України від Москви та проголошення Самостійної Української Держави. Але цей ентузіязм та пробуджена національна свідомість українських вояків не були використані, бо при владі були в більшості соціялісти, які всіма силами намагалися залишити Україну у федеративному державному зв'язку з Москвою. На лихо, серед цих соціялістів були навіть такі, що проголошували самостійників зрадниками спільних українсько-російських інтересів, а самостійницькі кличі називали ворожою провокацією.

Одначе, найбільшою нашою траґедією було те, що українські соціялістичні провідники, вірячи в чесні наміри соціялістів московського віроломного народу, власними руками нищили Українську Збройну Силу. Прем'єр Виниченко, великий письменник і журналіст, відверто твердив, що він ціле життя боровся проти чужого мілітаризму, і тому ніколи не дозволить творення. українського постійного війська Реґулярну Українську Армію почали деморалізувати дешевими соціялістичними кличами та демобілізовувати, заступаючи її найманими частинами.

Тим часом московські большевики пішли війною проти молодої Української Народньої Республіки, яку вони почали ще раніше розвалювати зсередини організованими та підтримуваними Москвою повстаннями.

Так самі політичні події примусили Центральну Раду Четвертим Універсалом 22 січня 1918 р. проголосити повну Незалежність України.

Хоча цей Універсал і мав хиби (примірем, постанова про скасування приватної власности, що викликало невдоволення, та ще гірша постанова про заміну реґулярного війська найманою міліцією), проте, цей акт для нас має велику вагу, навіть без огляду на те, що український уряд (у великій мірі завдяки своїй власній вині) в час проголошення цього акту не мав уже потрібних військових сил, щоб

2. Українські січові стрільці в бою з большевиками. (З п'єси „На Київ“, поставленої сумівським драматичним гуртком табору Гайденав (англійська зона).

охоронити самостійність України від наступаючої Москви.

ІУ-ий Універсал проголошено дуже святково на Софійській площі при великій кількості народу, військових частин і зокрема патріотичної молоді. В час читання Універсалу по всіх церквах безнастанно дзвонили дзвони. Молодь всунула Богданові Хмельницькому в руку, в якій він держить булаву, український прапор. Щоб напис на самому пам'ятникові Богдана не йшов у розріз із словами Універсалу та тією урочистістю, що саме відбувалася, українські студенти в російському написі, що був викарбуваний на пам'ятникові: „Єдіная і нєдєлімая Росія — Богдану Хмельницькому“, вибили молотками „не“ і лишили „дєлімая Росія“, а цю подільність саме і проголошувалось довгожданим Універсалом. По Софійській Площі, неначе свята молитва, лунали пророчі слова: „Здійснилася давня мрія Твоїх батьків, борців за волю і право“ … та ще сильніше — незабутні дорогі серцю кожного українця слова: „Віднині українська Народня Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, Вільною, Суверенною Державою українського народу!“

Ці найкращі в Універсалі слова патріотична наддніпрянська молодь переписувала до своїх альбомів.

Незадовго після проголошення ІУ Універсалу Україна складає в Бересті мир з Центральними Державами. Одначе, завдяки польським підшептам і інтриґам, Західні Українські Землі були й надалі залишені за межами Української Народньої Республіки. В кінці жовтня 1918 р. розпадається також Австро-Угорська монархія і українці Західних Земель актом з 1 листопада проголошують і проводять в життя також і свою самостійність. Щоб довершити ідеал Соборности, актом Національної Української Ради в Станиславові, а потім Універсалом Української Директорії з 22 січня 1919 р. проголошується з'єднання всіх українських Земель в Єдину Соборну Українську Державу.

Цей акт так само проголошено дуже святково на Софійській площі. Він звучав так:

„Від імени Української Народньої Республіки проголошує Директорія цілому Українському Народові Велику подію в історії нашої Української Землі. Дня 3 січня 1919 р. в місті СтаниславовіУкраїнськаНаціональна Рада Західньо-Української Народньої Республіки, як представник волі всіх українців колишньої Австро-Угорщини і як найвищий законодатний Їх орган, святочно проголосила з'єднання Західньо-Української Народньої Республіки з Українською Придніпрянською Республікою в ОДНУ СУВЕРЕННУЮ НАРОДНЮ РЕСПУБЛІКУ. Сповнилися відвічні мрії, для яких жили і для яких вмирали найліпші сини України. Віднині є тільки ОДНА НЕЗАЛЕЖНАУКРАЇНСЬКАНАРОЛНЯ РЕСПУБЛІКА. Віднині Український Нарід звільнений могучим поривом своїх власних сил, має ТЕПЕР ЗМОГУ з'єднати всі старання своїх синів для утворення нероздільної, независимої Української Держави на добро й щастя працюючого люду.“

Цей Універсал був доказом великої зрілости та бажання всіх синів України, без огляду на суспільний стан, на свої релігійні й політичні нереконання, жити в одній спільній для всіх Українських Земель Державі. Цим актом зроблено перший могутній крок до засипання Збручу та сокальського кордону, що проти волі українського народу віками ділили живе тіло України.

Так народжувалася воля багатомільйонового українського народу, здійснювалася його одвічна мрія

22 січня стало для нас не тільки дороговказом, а й джерелом віри в свої сили, віри в остаточну перемогу нашого ідеалу. В цю велику Річницю всі ми, без огляду на наші політичні переконання, релігію, місце народження і т. д., повинні добре усвідомити, що коли в нас не буде міцної єдности і готовости до боротьби за Державу, то ми не зможемо осягнути нашої найвищої Мети — звільнення Батьківщини від окупантів. З історії знаємо, що коли нема єдности, дуже легко втрачається здобута великими жертвами держава.

Слова, проголошені 22 січня, — це вияв великого державнотворчого чину нашого народу, це прапор боротьби за дальше довершення здобуття Української Самостійної Соборної Держави.

Ця боротьба не припиняється впродовж 30 років. Її тепер веде славна Українська Повстанська Армія, нове покоління, для якого день 22 січня став символом великого ідеалу Української Самостійности й Соборности.

ПЛАЙ

БІЙ У РІЗДВЯНИЙ ВЕЧІР

(Спогад повстанця)

Надходило свято Різдва Христового 1946 року. Селяни Галичини линули думками в майбутнє та молили Бога, щоб хоч у передріздвяні та різдвяні дні ворог, бодай трохи, стримався від своїх варварських дій — терору та насильства. Большевики на той час силою виселяли галицьке населення на Схід, у глиб ворожої Росії. Польсько-большевицькі військові відділи грабували в селян майно, забирали хліб, спустошуючи цілі села. Рятуючись від большевицького насильства, мешканці сіл Новий Люблинець, Старий Люблинець, Жуків, Улазів та інших тікали в ліси й шукали захисту в бійців Української Повстанської Армії, що вела кровопролитні бої з червоним окупантом.

За кілька днів перед Різдвом можна було бачити, як засніженими дорогами й шляхами тяглися довгі валки втікачів. Батьки й матері ішли з клунками за плечима й вели за собою напівроздягнутих дітей. Стояв великий мороз і діти, мерзнучи, плакали, а матерям тяжко було їх заспокоїти, бо що вони могли дати своїм дітям, крім гарячих сліз і обіймів?..

На лісових галявинах горіли багаття, що їх палили повстанці. Селяни, наближаючись до лісу, бачили палахкотіючий вогонь і поспішали до нього, бо той вогонь їхніх рідних синів запілля був єдиним для них рятунком у ці морозні дні. Відділи УПА радо приймали гнаних.

Тимчасом у місцевості Ярославщини зав’язався затяжний бій відділу УПА командира Балаха з польсько-большевицькими військовими частинами. В с. Новий Люблинець проголошено тривогу й ворог негайно покидає село та поспішає в Ярославщину для боротьби з повстанцями.

Цю нагоду населення с. Новий Люблинець використало для підготовки й проведення свята Різдва Христового. Селяни з дітьми й жінками поверталися в покинуте большевиками село й готувалися до Свят-Вечері. Відходячи, вони зворушливо дякували повстанцям за допомогу та запрошували їх загостити до Нового Люблинця на Різдвяне свято.

— Приготуємо для вас, дорогі, якнайкращу Свят-вечерю, — розчулено говорили матері. — Приїжджайте. А батьки додавали:

— Неодмінно приїжджайте, бо клятий ворог хитрий — сьогодні від’їхав, а завтра наскочить та й половить нас, як мух.

Повстанці прощалися з селянами й готувалися до входу в село в передріздвяний вечір. Довкола села розставлено сторожеві кінні й піші стійки, що мали охороняти спокій різдвяного вечора в Новому Люблинці. Керівництво проведенням свята перебрав на себе командир відділу УПА Шум. Надвечір 6 січня 1946 року повстанський загін у кількості 253 бійців рушив до села. Попереду їхали чотири кіннотчики, а за ними — похідні колони бійців. У морозній прозорій височині над колонами лопотів синьожовтий прапор. Важко словами передати, з якою радістю й захопленням вітали нас селяни! Нам була зрозуміла їх радість. Наш прихід до них був приходом визволення бодай на короткий час, тим більше в дні Різдва Христового. Я чув, як хтось тоді на вулиці проспівав „Ой, радуйся, земле, Син Божий народився“ і моє вояцьке серце стрепенулося, бо той спів про народження Сина Божого ніби стосувався до бійця з нашої Повстанської Армії.

Кожний із зустрічних селян хотів, щоб повстанці конче були саме в його господі. Проте, з чисто військових міркувань ми мусіли розміститися в кожній хаті по 10 бійців. В одній із хат зупинився хор і штаб відділу. В кожній хаті жваво поралися дівчата й господині, подаючи на столи вечерю. Повстанці, входячи до хат, співали колядки, віталися з господарями й висловлювали їм побажання волі, щастя і здоров’я, за що їхні сини борються в УПА. Після молитви повстанці з селянами сідали за вечерю. Хоч вечеря була бідна, але весела. Повстанці своєю безжурністю, піснею та словами розважали селян, що смутилися при згадці про розлуку з нами.

В хаті, де знаходився штаб і хор, після молитви місцевий Ново-Люблинський парох, що був запрошений до спільної Свят-вечері, виголосив коротку, але зворушливу релігійного й політичного змісту промову. Від імени всіх селян парох сердечно дякував командирові УПА Шумові, провідникові Володареві та всім повстанцям за їхню оборону українського села від жорстокого ворога.

— Твердо бороніть, дорогі орли, нашу святу землю від кривавого напасника, — говорив парох до повстанців. — А ми зробимо все можливе, щоб допомогти вам у великій боротьбі. Присягаємося вам, що не дамо собі засліпити очі забріханою ворожою пропаґандою, ніби ви є спричинниками нашого нещасного життя. Не дозволимо, щоб ворог вбив клина ненависти між нами і вами. Ітимемо, як досі, спільно, плече в плече, під єдиним політичним проводом УГВР до остаточного здійснення нашого ідеалу — здобуття Української Самостійної Соборної Держави.

Провідник Володар у своїй промові від імени повстанців подякував за щирі побажання та сказав, що УПА не пошкодує нічого на оборону своїх батьків, матерів, братів, сестер та дітей, і що свою велику місію перед Україною виконає з честю.

Деякі повстанські групи кінчали вже вечерю. З кожної хати лунали колядки. Надворі патрулі зосереджено прислухалися до всіх рухів. Була вже десята година вечора.

Раптом на шляху з с. Жуків показалися два кіннотчики, які швидко їхали в напрямі до Нового Люблинця. Незабаром командир Шум прийняв донесення:

— Ворог на 25 фірманках їде до села Люблинець. Позаду фірманок — 20 ворожих жовнірів. Приймати заставі бій, чи відступити?

Селяни, почувши це запитання стрільців, випередили відповідь командира Шума:

— Бийте їх, хлопці, ох, та бийте голоту, не зважайте на нас, бо з нас всеодно знущатимуться...

Після короткої павзи командир Шум сказав:

— Передайте командирові Гонті, нехай приймає бій. Коли треба буде допомоги, негайно повідомте. Бити добре, не допустити ворога між хати.

Коні двох вершників зацокотіли підковами по замерзлій дорозі...

Сорок п'ять повстанців підвідділу командира Гонти, залігши в снігу обабіч шляху, чекали на появу ворожих фірманок. Всі цівки повстанської зброї звернулися в напрямі „гостей“, щоб гідно привітати їх. По лінії перекочується наказ командира Гонти:

— Підпустити якнайближче, брати на ціль, щадити набої.

Кожний повстанець нетерпляче чекав на появу польсько-большевицьких бандитів, щоб узяти їх „на мушку“. Ось уже зовсім близько ворожа розвідка. Вона зрівнюється з лінією повстанців, а слідом за нею наближається довгий ряд фірманок, переповнених військом. Лунає грімкий наказ командира Гонти: „Вогонь!“

Немов грім, загула повстанська зброя. Між ворогом зчинився крик, вереск, хрипіли накази старшин: „До бою!“ Та ніхто з бандитів того не слухав. Ворог почав тікати. Але ясна зоряна ніч і відкритий рівний терен сприяв повстанцям. Їхні меткі кулі доганяли ворога на досить далекій віддалі. Польсько-большевицькі наїзники, відступивши, здалеку відстрілювались, але даремно. Лише частині з них довелося врятуватися від смерти. На полі бою залишилося 18 убитих і 4 поранених. Здобуто 3 кулемети, 6 автоматів, 9 десятизарядок і 12 рушниць та велику кількість амуніції. З нашого боку був один забитий і 2 легко поранені.

Селяни з радістю вітали повстанців-переможців, що верталися з трофеями.

Вбитого повстанця поховали цього ж вечора на цвинтарі біля могили раніше поляглих в с. Новий Люблинець повстанців. Знову кругом запанувала тиша. По закінченні бою повстанці з селянами далі святкували Різдвяний Вечір. Лунали колядки і пісні повстанців над білим засніженим селом. У тих колядках і піснях звучала непокірна сила українського народу, що героїчно бореться за свою волю й незалежність, за свою омріяну державу, проти варварства комуністичних імперіялістів і всіх загарбників української землі.

Сумівська Свят-вечеря в таборі „Сомме-Казерне“ (Авґсбурґ).

СЛАВА ГЕРО

29 січня 1918

Українська історія багата на велику народню героїку. На її сторінках, вписаних золотими літерами, пишаються дні народньої слави, великих перемог, посвяти та безприкладного героїзму.

На великому закруті світової історії, що ним стали вісімнадцяті й двадцяті роки нашого століття, вирушав український народ у вир завзятої боротьби шукати вищої правди, яка б мала освітити його життя у власній державі. На Україні піднявся могутній національний рух. Почалася збройна боротьба українського народу.

На протязі чотирьох років визвольних змагань було багато історичних подій. Однією з найяскравіших подій, що займає окреме місце в історії нашої національної боротьби, є неперевершений своїм героїзмом бій під Крутами. Подвиг 300 українських юнаків-студентів, поляглих у нерівнім, але славнім бою під Крутами 29 січня 1918 р. за Україну, горить і горітиме в прийдешніх віках символом боротьби за людську правду.

Як сталася ця незабутня для нас подія?

В 1917 р. валилася тюрма народів — Росія. Україна стала на шлях державного будівництва. Російський уряд у Петербурзі ставив перешкоди в організації української державної влади. Під впливом революційних подій та національної стихії, російський уряд затвердив автономію України в рамках чотирьох губерній. Обмежена автономія не могла задовольнити українського народу. З кожним днем все більше падали гострі слова критики на II Універсал Центральної Ради. Для населення України стало ясно, що настає час збройної розплати з Московщиною.

Але українські керівні кола, які стояли в проводі Центральної Ради, зробили багато помилок. Це були українські соціялісти. Замість того, щоб в час, коли рішалася доля України, поєднати ідею соціяльного розкріпачення з ідеєю самостійности України, українські соціялісти різко протиставили одно одному. Замість того, щоб спільними силами іти до спільного знаменника — здобуття самостійного права для України і закріплення, вони почали між собою партійну та соціяльну боротьбу.

„Як не будуть Україною правити соціял- революціонери, то ми не хочемо цілком такої України!“ — кричали есерівські ватажки.

„ Не визнаємо України, в якій не матимуть перше та рішаюче слово есдеки!“ — викрикували соціял-демократичні провідники.

Ще напередодні проголошення III Універсалу 16 жовтня 1917 р. соціял-демократ М. Ткаченко на з'їзді УСДРП у доповіді говорив — „Ідея самостійности України принесе користь лише імперіялізму. Українська демократія повинна виступити під гаслом федерації, яка веде до розвитку продукційних сил і наближає її до соціялізму“.

Український Уряд був цілком глухий на домагання українського народу створити збройні сили, але він старався всіма способами наблизитися і стояти у федеративному зв'язку з „братнім народом“, що віками гнобив і нищив Україну. Для тогочасних політичних керівників та уряду ідея Партії Українських Самостійників була витвором неможливости.

Проте, в народі формувалась ідея самостійности України. Самостійницький характер мав рух Вільного Козацтва, який зародився на Київщині, а згодом поширився на всі українські землі.

Українські самостійники, пам'ятаючи, як славні предки наші боронили від ворогів рідний край, знали, що настав час розплати з московським окупантом.

Ініціятор українського військового руху, пропаґандист ідеї самостійности України Міхновський закликає український народ до „негайної організації власної національної армії, як могутньої мілітарної сили, без якої не можна й подумати про здобуття повної волі України“. За тиждень створився Військовий Клюб ім. Полуботка. 1 травня в Києві відбулося українське свято „перших квіток“, де вояки столиці, підготовані Військовим Клюбом ім. Полуботка, самочинно проголосили себе Першим Українським Козачим ім. Б. Хмельницького полком. Влітку Міхновський опрацював плян військового перевороту, з метою проголосити самостійність України. Плян не вдалося здійснити, бо він був викритий Центральною Радою і Міхновського виселено з Києва.

В скорому часі російські революціонери, що йшли проти царя, повалили його й стали на чолі російської держави. Але вони не змінили аґресивної політики проти України. Вони пішли тими самими шляхами, що й царі. Большевики, як і їхні попередники, гнітять Україну.

Україна приходить до зрозуміння, що треба орієнтуватися виключно на власні сили, якщо вона хоче жити самостійним життям на своїй власній землі.

Під натиском різних подій і на домагання відданих громадян справі України, Уряд рішився зробити те, що він мав зробити далеко скоріше, а саме — Центральна Рада проголошує IV Універсалом 22 січня 1918 р. Самостійність Української Народньої Республіки. Проголошення розляглося глибоким відгомоном по цілій Україні та викликало обурення сусідів, які, не

В. О-ко

К Р

О. СТЕФАНОВИЧ

К Р

(ури

Ваша загуба за Весну ясну,
Ваші зарубані весни, —
Громом в німоти байдужжя і сну,
Криком кривавим — воскресли!

Сходять нам ваші невгаслі сонця,
Дзвонять серця ваші вічні,
Ваші квітневі, травневі серця,
Квітні, посічені в січні.

У клекотінні — святі корогви,
Клекоту повні — прапори...

„Не сумуйте, смерти той не з

ЯМ УКРАЇНИ!

УТИ

29 січня 1948

довго думаючи, хлинули в Україну своїми ордами.

Україна знову опинилася у важкому становищі. Тодішній уряд фактично деморалізував українську армію. Натомість большевики озброювались до зубів, готувались до походу в Україну ширити „ідею“ приєднання „братів“ до „великого російського народу“. Під гук большевицьких гармат під Києвом Уряд УНР, не маючи свого війська, з тривожним закликом звертається до українського народу, а в першу чергу до молоді — боронити Україну від ворога.

Молодь Наддніпрянщини, запалена національно-самостійницькою ідеєю, з великим ентузіязмом відгукнулася на заклик уряду й з честю пішла боронити рідний край на лінію вогню із зброєю в руках.

Дуже добре розуміючи, що Україна в небезпеці, молодь не вагаючися звелася до бою, щоб ствердити своєю власною кров'ю слова IV Універсалу, загородити дорогу Москві.

Студенти Київського університету, учні старших кляс гімназій організували студентський курінь, що називався „Студентський Курінь Січових Стрільців“. Цей курінь увійшов в історію визвольної боротьби українського народу як загін безстрашних лицарів української землі.

Морозної ночі 28 січня виїхали з Києва на фронт останні відділи, що мали життям або смертю оборонити столицю України від большевицької навали. Це були юнаки Військової Школи, які щойно прибули з фронту, а також Студентський Курінь Січових Стрільців під командою сотника Омельченка, молоді вояки якого були зовсім не вишколені. Виїжджали на поле боїв із піснями на устах, з великою любов'ю до Батьківщини та великою ненавистю до ворога—большевицького наїзника.

Удосвіта 29 січня відділи прибули до ст. Крути. Далі їхати було неможливо, бо московські війська з півночі наближалися до станції.

Команда молодих українських стрільців рішила боронити Крути, цей важливий залізничний вузол, що був ключем до столиці. Краще полягти кістками, аніж віддати рідний Київ лютому ворогові.

У викопаних перед станцією шанцях, по обох боках залізничного шляху, залягли оборонці — праворуч Військова Школа, ліворуч – Стрільці Студентського Куреня.

Московсько-большевицькі війська почали наступ, обстрілюючи гарматним вогнем лінію шанців від ст. Пліски. В першій ворожій лаві йшли п'яні російсько-большевицькі матроси. Молоді українські стрільці на вогонь відповіли вогнем. Загриміли з шанців рушниці й скоростріли і чорна стіна ворожих солдатів захиталася. Кулі вояків Студентського Січового Стрілецького Куреня влучали в тих, які хотіли вирвати серце України — Київ. Падали чорні постаті большевицьких матросів, але через їхні трупи сунули нові й нові ворожі лави. Кілька разів у пекельному бою українські відділи відбивали ворожі атаки. Це була героїчна битва жменьки лицарів української землі проти шеститисячної, сильно озброєної армії російсько-большевицьких загарбників. Переповнені горінням святої любови до Вітчизни, студенти-січовики грудьми захищали свою землю. Ворог усе йшов і не було йому, здавалося, кінця. У наших стрільців не вистачало набоїв, і чим довше тривав бій, тим більше замовкало рушниць юних оборонців. Під свинцевим дощем і гуркотом гармат українські молоді вояки пробивалися до потягів по набої, і знову стримували чорну хмару ворогів. Але набої швидко вистрілювалися й знову скоростріли замовкали. Чорні постаті большевицьких солдатів раптом зводяться і йдуть з баґнетами в атаку з дикими вигуками „ура“.

Боротьба була нерівна. Тисячі ворожих солдатів і 300 наших, тільки 300... Частина Куреня враз загинула з своїм командиром сот. студ. Омельченком, а решту, що попала до неволі, большевики після довгих знущань розстріляли.

Вістка про трагічну загибіль безсмертних у віках оборонців, леґендарних героїв Крут стрясла цілу Україну. Україна гіркими сльозами оплакувала своїх молодих звитяжців, які поклали буйні свої голови за Неї, за нашу дорогу Батьківщину. Спогад про тих 300 юних стрільців, до безтями нам рідних, викликає й досі в нас велику скорботу і тугу. Але нехай не сльози, а залізна воля і крицевий дух горять у наших очах і наших серцях! Хай великий бойовий Чин славних крутянців стане для сучасного молодого покоління прикладом того, як треба боротися за Україну, за її волю і славу.

Тож гартуймо сьогодні в собі дух великого національного патріотизму, щоб в першу-ліпшу хвилину стати до зброї, в бій проти того самого ворога, проти якого 30 років тому по-лицарськи боролися наші незабутні герої. Хай грізно і свято прозвучать сьогодні наші слова великої присяги:

— На місце 300 полеглих під Крутами на нові бої встануть тисячі юнаків-сумівців, і за кожну смерть героя-крутянця ворог заплатить десятками смертей!

УТИ

вок)

Ми під кипінням їх радо, як ви,
В буряні рушим простори.

Радо за сурмний задуднимо зов,
Ми по шляху грозовому,
Тому крутому, що з Крутів пішов,
Непереможному тому —

коли кинем на ворога час
Незагладимої скрути,
Взнає він добре, про віщо для нас
Крикнули кровію Крути.

нає, хто за Вкраїну помирає“

Осередок СУМ'у табору Нортгайм

Йосип ПОЗИЧАНЮК

Вирушали хлопці

Буран виложив сосни, схрестились на просіці з обдертими боками стовбури. Стремить обірване руде коріння, на ньому тримається сухий з білими крайками пісок і шматки глею.

Верхами вцілілих сосен шумить синій вітер. Вдалині перегукуються хлопчаки.

Дівчина тасує лісові квітки, сідає на звалену сосну і блукає зором в густовітті.

Між вигорілою глицею сторожко озирається жовна.

Він стоїть проти дівчини.

— Виходить, завтра не прийдеш, Устиме?

— Ні, Оленко!

Квіти розсипаються, клопіт з ними.

— Неправда, ніби часу в тебе нема.

Він сідає поруч.

— Чому ти охмарена? Хіба я в чомусь завинив?

— Ти ж докору не чуєш. — Вона глянула на хлопця тужними очима, а він зорить звесела і прибирає з очей розсипаний чуб, як розчісану плоскінь.

— Відколи ми заприятелювали — я пізнав незнану мені красу оцих шумливих сосен і клечаних берегів Собу.

А моя «Черемха» — то про тебе пісня.

Дівчина одійшла від сосни.

— Вона вже зів'яла...

Випурхнула з густого віття сполошена пташка, хруснула гілка над головою.

— Я тобі не хочу вадити...

Хлопець обдирав соснову кору, дивився в землю. Велика руда комаха, зсуваючись у ямки, двигала до розтоптаного мурашника довгастий запорошений мішечок.

— Мені й самому ніяково, Оленко. Я забираю в тебе час, а думки наші про дружбу розходяться.

...Хто там гупає вдалині?

Хіба сосни рубають?..

— Ти шукаєш товариша, щоб разом іти в життя. Я ж залишусь таким же приятелем, як і тепер.

Дівчина пильно розглядала зірчасту квітку, аж до очей піднесла її... Жовті пелюстки облямовує темновишнева лиштва.

Підвелась і ледве рушила піщаною просікою.

Ішли мовчки до узлісся.

— Я сюди... Вона перехопилась через рівчак, пішла високими соняшниками.

Замерехтіли широкі полики, і довга коса торкнулась шершавого листу. Побігла, не оглядалась.

На тонкій корі високих сосен меркли сонячні промені, спадав димкуватий лісовий холодок.

Устим довго не рушав з місця. Потім витяг з-за пояса і переклав до бокової кишені воронений пістоль.

— Що ж я тобі казатиму, кохана моя? Як вернусь живий — зустріну.

МИКОЛА ГУТОР

МЕТА І ШЛЯХ

Кожна людина, як і більший чи менший гурт людей, прямує своїм життєвим шляхом до певної мети. Першим і найголовнішим бажанням є — осягнути її. Часто людям щастить у цьому, а нерідко й ні. Це друге породжує й розпачливе: чому? І не раз лише після невдачі приходить ясність поставленого запитання і зрозуміння, що **без повного усвідомлення поставленої перед собою мети не може бути мови про її осягнення.** Бо успіхи на шляху до осягнення цілі ще не є передумовою її остаточного здійснення. До цього треба ще, щоб людина ніколи не розчаровувалася, йдучи обраним шляхом. Найвизначніші діячі науки і політики не зупинялися на шляху до здійснення своєї мети при найбільших невдачах. Тільки рішуче й терпеливе переборення всіх труднощів може привести до успішного розв'язання поставленого перед собою завдання. Про все це ми, сумівці, повинні твердо пам'ятати, якщо не хочемо стати в житті нещасливцями.

Ми ще чуємо впевнену ходу сумівців по чужих бруках під час масових юнацьких свят у Фраймані, Авґсбурзі, Ашаффенбурзі, Мунстері тощо. Чуємо звуки дзвінких пісень і духових оркестрів. Бачимо молодечий рух. Так, це були незабутні дні, це була заправа до маршу на Рідні Землі. У кожного з нас, сумівців, зроджувались якісь почування. Як і тоді, так і сьогодні, огортають нас різні думки. Кожний хоче збагнути ролю свого особистого „я" в нашому сумівському гурті, а далі побачити себе в перспективі загально-українського походу молоді. Кожний з нас бажав би, щоб це являлося наймпозантнішим і найкращим вкладом у боротьбу за світле українське Завтра. Але для цього потрібно повного усвідомлення сьогоднішнього стану, нашого місця в ньому, як і відповідної підготовки себе. І це останнє найважливіше. Нам треба піднестись понад сірі еміґраційні будні, щоб, будучи підготовленими, спокійно сказати: „Україно, я готовий до Твоїх послуг!"

Вже два роки існує і веде свою діяльність на еміґрації Спілка Української Молоді. Не будемо зупинятися на її розвиткові та сьогоднішніх здобутках праці. Хочемо ще раз сказати про наші зобов'язання, як тих, що входимо до складу СУМ'у. Щоб осягнути перед собою поставлену мету, члени Спілки Української Молоді повинні, насамперед, щиро вірити в свої національні ідеали та жити між собою в згоді, дружній любові, взаємній пошані, підтримці та порозумінні. Повинні бути карність і дисципліна, точність у виконуванні обов'язків, посвята і відданість. Без цього не втримається жадна організація чи спілка і їх праця піде намарно. Особливо не може втриматися без цього наша спілка — Спілка Української Молоді. Мова йде про зорганізовану в Спілці молодь української нації, нації поневоленої, яка бореться за своє існування, за свою остаточну форму національного самовизначення — державу.

Воююча Україна записує сьогодні на сторінках світової історії небувалий ще досі тріюмф зброї, тріюмф духа. І діється це тоді, коли Україна має стільки ворогів, з яких найбільший простягає сьогодні свої закривавлені пазурі навіть по увесь прогресивний світ. Простягає і водночас старається знищити все те, що вже має загарбаним під собою. Він грабує багатство нашої землі, позбавляє життя мільйонів ідейних українців, калічить нашу мову, звичаї, історію, культуру, все, що є національне. Викривляє українську справу на міжнародньому форумі і робить їй вовчу прислугу. Наших рідних вивозить у чужі краї, а на їх місце спроваджує чужий денаціоналізуючий московський елемент. Так є в Краю. Але й на еміґрації стоїмо перед великими труднощами, що їх активно створюють вороги української самостійницької справи. Підносять голови давні російські „даренята", що знову мріють про білу тюрму народів. Скеровують світову опінію у ворожий українській визвольній боротьбі бік. А далі, і то на наш великий сором, цьому згаданому лиху сприяє і наш внутрішньо-еміґраційний розгардіяш. І всього цього досить, щоб **зрозуміти ті великі обов'язки, що стоять перед СУМ'ом.**

Кожна нація ставить перед своєю молоддю найбільше вимог, бо саме від молоді залежить майбутність нації. Від **української** молоді залежить майбутнє **української** нації, і тому наша молодь повинна стояти на високому інтелектуальному й моральному рівні.

Ми маємо нагоду на еміґрації приглянутися й запізнатися з життям молоді інших народів. Ми бачимо серед неї зовсім інші типи, людей з іншою минувшиною, якою була їхня щаслива молодість. Вони знаходять форми вияву своєї життєвої радости, щоб відчути молодість, осягнути безжурність і щоб, відтак, мати колись приємні спогади. Все це гарне і може нас заманити та звести з шляху. Але ми повинні встояти, пам'ятаючи, що наш шлях — інший. Нам доля не судила цього життєвого спокою і і розкошів.

Бо якщо молодь тієї чи іншої нації народилася в спокійному державному житті, то:

„Ми зродились із крови народу,
Колисала нас грізна тюрма,
Гартували бої за свободу
І ненависть до ганьби й ярма."

Тому зброю складемо лише тоді, коли за словами Івана Франка „Україна трусне Кавказом, впережеться Бескидом і покотить Чорним Морем гомін волі". **Ось наш шлях.**

Живемо сьогодні в дуже важкому і відповідальному періоді життя і боротьби української нації. Йдеться про її бути чи не бути. І тут мусимо відкинути всі свої особисті забаганки, а цілком віддатися загальній справі. Коли цього не зробимо, прогайнуємо ще одну нагоду і зостанемось проклятим поколінням. Але віримо, що до цього не дійде. В нас є ще досить здорових сил і зрозуміння ваги моменту. Про це говорить зброя наших Друзів на Рідних Землях і здорові прояви переважаючої частини української молоді на еміґрації, яка виявилася також у сумівських маніфестаціях у Фраймані, Мунстері, численних святах молоді в американській та англійській зонах, пластовому Джемборі в Міттенвальді, Студентському З'їзді тощо.

В житті нашої еміґраційної спільноти можуть надійти чималі зміни. Рано чи пізно можемо роз'їхатися по різних країнах. Отож, цю коротку можливість спільного перебування використаймо на взаємне пізнання себе. Зібралися тут представники всіх частин нашої розлогої Батьківщини. Не розчаровуймося, коли побачимо взаємно в себе погані риси. Їх джерелом є поодинокі ворожі окупації, що довгий час підвищували береги Збруча і Дністра, і які все ж чимраз більше засипались і скоро зникнуть зовсім. І ми з радістю та гордістю вслухаємося в слова поета-повстанця з Наддніпрянщини: „До сну заколисує мене шум **рідних** карпатських лісів". Яке ж могутнє тут слово „рідних"! Це говорить тип нового українця-соборника. **Українцями-соборниками повинні стати всі ми.** Шукаймо в себе взаємно добрих рис, бо їх знищував ворог, боячись, щоб не постала могутня українська духова цілість. Але вона постане, і це допоможе нам стати людьми творчого українського чину, яких сьогодні найбільше потребує Батьківщина.

Тож кріпімо себе і готуймось до великого діла! Скоро вже ще раз прогримить наказ Петлюри: „Через Київ на Львів", відбудеться вирішальний бій і Україна засяде в колі вільних народів світу. **Але до цього потрібно ще мозольної праці цілого українства.** Зокрема ми, члени великої Спілки Української Молоді, повинні всебічно себе підготувати до завтрішнього бойового походу, йдучи під могутнім кличем: „**Добути, збудувати, закріпити!**"

— Місто в наших руках, наші стрільці уже за Лаврою, пане полковнику! (З п’єси „На Київ“, поставленої сумівським драматичним гуртком табору Гайденав (англійська зона).

Пам’яті полеглих героїв - борців за самостійність України

23 грудня українська молодь на еміґрації відзначала річницю героїчної смерти чотирьох великих революціонерів нашої Батьківщини, славою овіяних леґендарних воїнів української Землі, безстрашних борців за Самостійність України, крицевих патріотів-націоналістів — Василя Біласа, Дмитра Данилишина, Дмитра Маївського (Тараса) та шефа штабу УПА Дмитра Грицая (Перебийноса). Майже в усіх осередках СУМ’у відбулися академії, на яких сумівці вшанували пам’ять полеглих героїв. У Байройті з дуже змістовним рефератом, що освітлював героїчні епізоди з життя Біласа, Данилишина, Маївського й Грицая, виступив сумівець п. Легета. В уяві й серцях присутніх залишилися образи тих, для яких ідея Української Самостійної Соборної Держави була дорожчою за їх власне життя. Їхній приклад революційної боротьби за волю України став провідною зорею в житті кожного українського юнака й юначки — патріотів своєї Батьківщини.

Після реферату п. Легети продеклямовано кілька поезій з героїки нашого народу, а сумівський хор проспівав революційні пісні.

Театральна заля була переповнена не лише молоддю, а й дорослим громадянством табору.

У Вайсенбурзі члени осередку СУМ’у влаштували вечір пам’яті Біласа, Данилишина, Маївського й Перебийноса у своєму гурті. З напруженою увагою сумівці вислухали реферат п. Чудакевича. Цей вечір зробив на сумівців незабутнє враження, бо на ньому вони багато дечого дізналися про життя тих, які й тепер кличуть наш народ до бою за волю поневолених большевизмом народів, за волю людині.

Подібні вечори-академії відбулися також в сумівських осередках Інґольштадту, Фрайману, Авґсбурґу та багатьох інших.

Серед сумівських осередків широко розгорнута праця гуртків народнього мистецтва. На фото: експонати мистецької праці сумівців на виставці під час свята молоді у Фраймані.

Дівчата з осередку СУМ'у в Інґольштадті мають чудові вишивки власних робіт. На фото: вишивкарські та інші експонати Інґольштадтського осередку СУМ'у на виставці під час свята молоді у Фраймані.

Тижневий семінар для активу СУМ'у

В кінці грудня 1947 року в Байройті проведено тижневий семінар для активу СУМ'у. В семінарі взяло участь 15 найактивніших сумівців, які прослухали цикль лекцій на внутрішньоспілкові та загальноосвітні теми.

На закінчення свого тижневого навчання учасники семінару видали газету-одноднівку „До знання". Передова стаття цієї дбайливо зробленої газети „До вишкільного курсу в СУМ'і "завершує успіх проведеного семінару. Цікавий у одноднівці лист місцевого фейлетоніста Клима Ціпа, який у формі гумору висвітлює недоліки сумівського життя.

Проведений тижневий семінар сумівського активу в Байройті, безперечно, спричиниться до ще більшого піднесення виховної роботи серед української молоді.

Загальноосвітні курси для сумівців

Комітет осередку СУМ'у в Пфаркірхені, дбаючи про підвищення знань членів свого осередку, організував загальноосвітні курси для сумівців. У програмі навчання — історія, література й географія України. Учасники курсів навчаються з великим запікавленням. До викладу лекцій комітет запросив кращі сили українських учителів табору.

Перший гурток сумівського юнацтва

Члени Спілки Української Молоді в таборі Байройт зорганізували при своєму осередкові перший в американській зоні гурток сумівського юнацтва „Рожі", що складається з дівчат шкільного віку. Майбутні сумівки вже з перших днів створення гуртка активно взялися до праці. Вони видали свою стінну газету „Дзвін" та працюють у різних гуртках.

Приклад сумівців Байройту в розгортанні праці серед нашого юнацтва вартий наслідування всіх осередків Спілки Української Молоді.

ЧИТАЙТЕ Й ПОШИРЮЙТЕ „АВАНҐАРД"!

Нарада старшин УГА. (З п'єси „На Київ", поставленої сумівським драматичним гуртком табору Гайденав (англійська зона).

А.-С.

Дві душі

Горить місто, горить кам'яний велетень. Угорі хмарами кружляють літаки і сиплють бомбами. Несамовитий рев моторів і сирен важким страхом гнітить серця. Перелякані люди сидять по пивницях і пошепки благають Бога відвернути смерть...

А біля залізничної станції працює рятівнича бриґада. Молоді, ще зовсім молоді хлопці. Я впізнаю їх — то українці. Обсмалені обличчя, попечені руки. Піт заливає їм очі, а ноги їхні пересуваються так, немов під ними не земля, а тугий клей. Хлопці надзвичайно перевтомлені.

Нарешті, плечистий червонопикий німець дозволив їм на якусь мить спочити. Хлопці попадали на голу землю, на гострий камінь, на звалища покрученого заліза й товченого скла. Їли чорний, болотом вимащений хліб.

Поволі затихав гул моторів і, то тут, то там, почали появлятися люди. Ось перед хлопцями, мов з-під землі, виринула якась молода, гарна елеґантна жінка. Плакала, лепечучи, як дитина, молила червонопикого німця. Її старенька мама там, у пивниці, вона тепер має тільки одну матір. Це одно, що їй залишилося ще дорогим, це її все. Певно мати вже нежива, але вона ще хоче побачити її і попрощатися.

— Допоможіть мені витягти мою маму, майн герн, — лепетала крізь сльози молода німкеня.

Німець запихався білим хлібом, відмахувався і все повертався до неї плечима. Йому нема коли займатися подібними речами. Хіба її мати виняток серед цих жертв? І чи відкопаєш їх усіх?

Тоді молода пані звернулася до хлопців. Вона добре заплатить, має гроші. Багато грошей. Вже не просила, а скавучала, як щеня, якому наступлять на хвіст. Складала до молитви руки перед усіма і перед кожним зокрема. Вони сильні, здорові, а вона слаба жінка. Хіба вигасло в них останнє людське почуття? І вони ж мають своїх матерей. О, напевно мають!

Стрункий, синьоокий хлопець випустив недоїдок хліба і підвівся.

— Ти куди, Дмитре? Чому не їси? — зауважив один з друзів. — Це не проклята ґеміза, а справжній хліб. Бери, їж.

І другий хлопець зігнувся, підняв з землі кусень випущеного недоїдка і простяг його в бік синьоокого Дмитра.

— Не можу... Щось підкотилося до горла... мама... В мене десь дома мама... Дмитро повернувся і швидкою ходою подався туди, де палахкотіла полум'ям пивниця. За ним підвівся ще один. І обидва сховалися в пащі видимої смерти...

Все замовкло. Принишкли хлопці, елеґантна пані, і всі мовчки й напружено вдивлялися в охоплену полум'ям пивницю.

Мені стало страшно. Я впав на каміння і молився, як ще ніколи в житті.

Я молився за них.

Довго не виходили. Вічність. Так. Це була вічність. Нарешті, я вчув, радше вичув їхню ходу. Вони вийшли. Вийшли, як дві тліючі головешки, і тільки по рухах можна було впізнати, що це живі істоти, що це люди, що це оті два відважні хлопці, для яких слово „мама“ було святим. Вийшли і в дарунок незнайомій чужинці зложили до її ніг її мертву маму.

Елеґантна пані хутко заметушилась, і руки її забігали по матірному тілі, розстібаючи плащ. Чогось шукала, щось шепотіла, а потім голосно скрикнула:

— Я ж тобі казала, мамуню, дай я сховаю, я краще сховаю...

Дмитро промовив до друга:

— Вона збожеволіла... Вона материнського серця шукає.

Німкеня рилась і знайшла. Це був маленький гаманець, і коли вона його відкрила, в ньому заблищали самоцвіти. Притулила гаманець до грудей, радісно вигукнула: „Знайшла“ і наказала хлопцям:

— Віднесіть мою маму... на купу. До всіх. Я така змучена, така знесилена.

Елеґантна пані, притиснувши руки до місця, де вона сховала гаманець, швидко зникла в димній мряці палаючого міста.

Дмитро дивився на мертву стару жінку і йому згадалася його власна мати. Коли був ще малим хлопцем, вона часто лякала його, що вмре, як не буде чемний. Лягала на постіль, складала навхрест руки і лежала непорушно, як лежить оця німкеня. А він бігав навколо неї, кричав: „Мамусю, я більше не буду“, цілував її руки. І мамуся відкривала очі, цілувала його, пестила і сміялась...

Дмитро глянув навколо і з-під опалених вій, ніби зерна пшениці, покотилися справжні самоцвіти української душі.

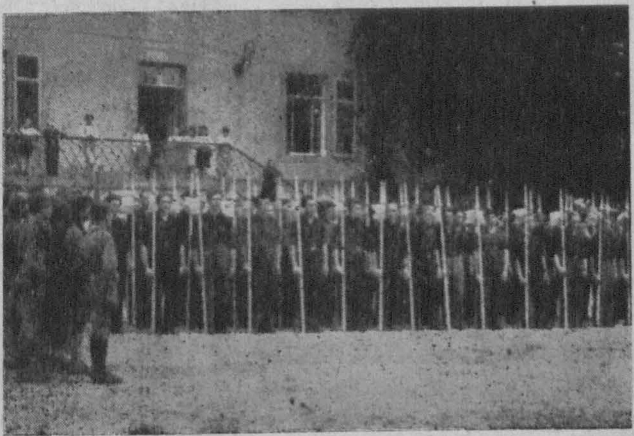

Сумівці табору Ляндав готуються до фізкультурних вправ.

Як сумівці чорта били

(Новорічний фейлетон)

Приснилося... Бодай його мотузка зашморгнула. Не дає, деспотська личина, і в новорічну ніч спокою. Власне, цієї ночі він найбільше скаженіє. Питаєте — хто? Та отой же довговусий чорт, що вигнав мене з рідної хати й погнав у далеку чужину.

І що б йому ще треба було? Розігнав сім'ю, спопелив хату, сплюндрував землю, поламав пахучий сад, наївся людського м'яса й напився крови. Досита наївся, аж розпирає. Так ні. Ще йому мало, аж сюди сягає, ненаситний.

Прилетів ото він на своїй чортівській мітлі до мене, стукнув копитами у вікно та й ускочив до кімнати. Глянув я — лишенько! Чорний, горбоносий, вусатий, банькуватий та ще й рябий. Очима палахкотить, зубами скрегоче, копитами б'є, пазурями все рве..,

— Чого тобі, — питаю, — чорте, треба?

— Твоя СУМ — мой погибель, мой смерть,— відповідає чорт і ще дужче лютує. — Твоя СУМ не дайот мне жизні. Перед мой властю весь мир дрожить, а ти, негодяй сумовский, адин проти мой виступаєш... Мой прилетел тебя убить...

Промовляє це чорт вусатий, горбоносий, банькуватий та ще й рябий, отой, що всю мою сім'ю розігнав, та все ближче до мене підступає, чорні пазурі свої до горла простягає. Я схоплююся та як гукну на повний голос:

— Гей, хлопці! Сюди!...

Де не взялися хлопці-орли, сумівці. Повна кімната і повний двір зібралося. Та всі з шаблюками, ґранатами, списами... Як угледіли вони чорта, як брязнуть зброєю та як уріжуть того чорта по рогах, по рогах та по морді чортячій, по спині волохатій! Гелемцюють сумівці чорта, а він тільки хрипить та ойкає. А хлопці б'ють та примовляють:

— Оце тобі, чорте, за наші муки, за наші сльози, за сплюндрований тобою край наш.

Чорт бачить — біда, смерть йому надходить та й на хитрощі пустився:

— Не вбивайте мене, голуб'ята-сумоньки, я рай зделаю для вас...

— Не може бути раю там, де чорт володарює, — примовляють хлопці та шаблюками чорта по голові. А потім хтось ґранатою прямісінько між роги! Чорт зойкнув і повалився на підлогу... і полилася кров чортяча...

Я радісно щось вигукнув і прокинувся. Обвів поглядом кімнату — немає чорта. Слава Богові! Я з полегкістю зідхнув та й промовив сам до себе:

— Страшний новорічний сон мій. Але цей сон, бігме, на руку. Вжеж таки доконаємо отого чортяку, що всюди переслідує нас!

При цьому я подумав:

— Цікаво, що снилося цієї ночі йому, отому вусатому, горбоносому, банькуватому та ще й рябому чортові?...

Максим Ґуля

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

У ч. 4 журналу „Аванґард“ на 9 сторінці в підписі під фото внизу слід читати: „Серед таборян Батгорн“, а не „Ґоденав“, як зазначено в тексті.

В ч. 6 в статті проф. Горового „Наука і містика“ надруковано: „французький філософ Кант“, треба — „французький філософ Конт“.

ДО НАШИХ АВТОРІВ, ФОТОКОРЕСПОНДЕНТІВ, А ТАКОЖ ДО ВСІХ СУМІВСЬКИХ ОСЕРЕДКІВ

Редакція журналу „Аванґард“ доводить до відома, що з цього числа адреса редакції та адміністрації журналу така:

Augsburg, DP Camp, Somme-Kaserne Bl. I/16.

У зв'язку з цим просимо всіх наших Шановних Авторів, Фотокореспондентів, а також сумівські осередки надсилати матеріяли й фото на зазначену адресу.

Редакція

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ ЖУРНАЛУ „АВАНҐАРД“.

Умови передплати на журнал на 1948 рік:

	В Німеччині:	В інших країнах:
На квартал	9 нм	15 нм — 0,90 доляра
На півроку	18 нм	30 нм — 1,80 „
На рік	35 нм	55 нм — 3,50 „

Ціна окремого числа в Німеччині — 3 нм, поза Німеччиною 5 нм. — 0,30 доляра

Всі замовлення та передплату надсилати на адресу:

Verlag,, Awangard", Augsburg, DP Camp Somme-Kaserne Bl.I/16

Фото на обкладинках: на першій — „Повстанець“- мал. В. Залуцького, на останній — сумівка в національному однострої.

„АВАНҐАРД“ — ілюстрований місячник української молоді на еміґрації. Додаток до журналу „ПУ-ГУ“
Редаґує колеґія. Відповідальний редактор Петро Кізко.
Адреса редакції: (13 b) AUGSBURG, Somme-Kaserne, Bl.I/16. Monthly supplement for youth to »PU-HU« - Druck: A. Bilous

АВАНҐАРД

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
НА ЕМІҐРАЦІЇ

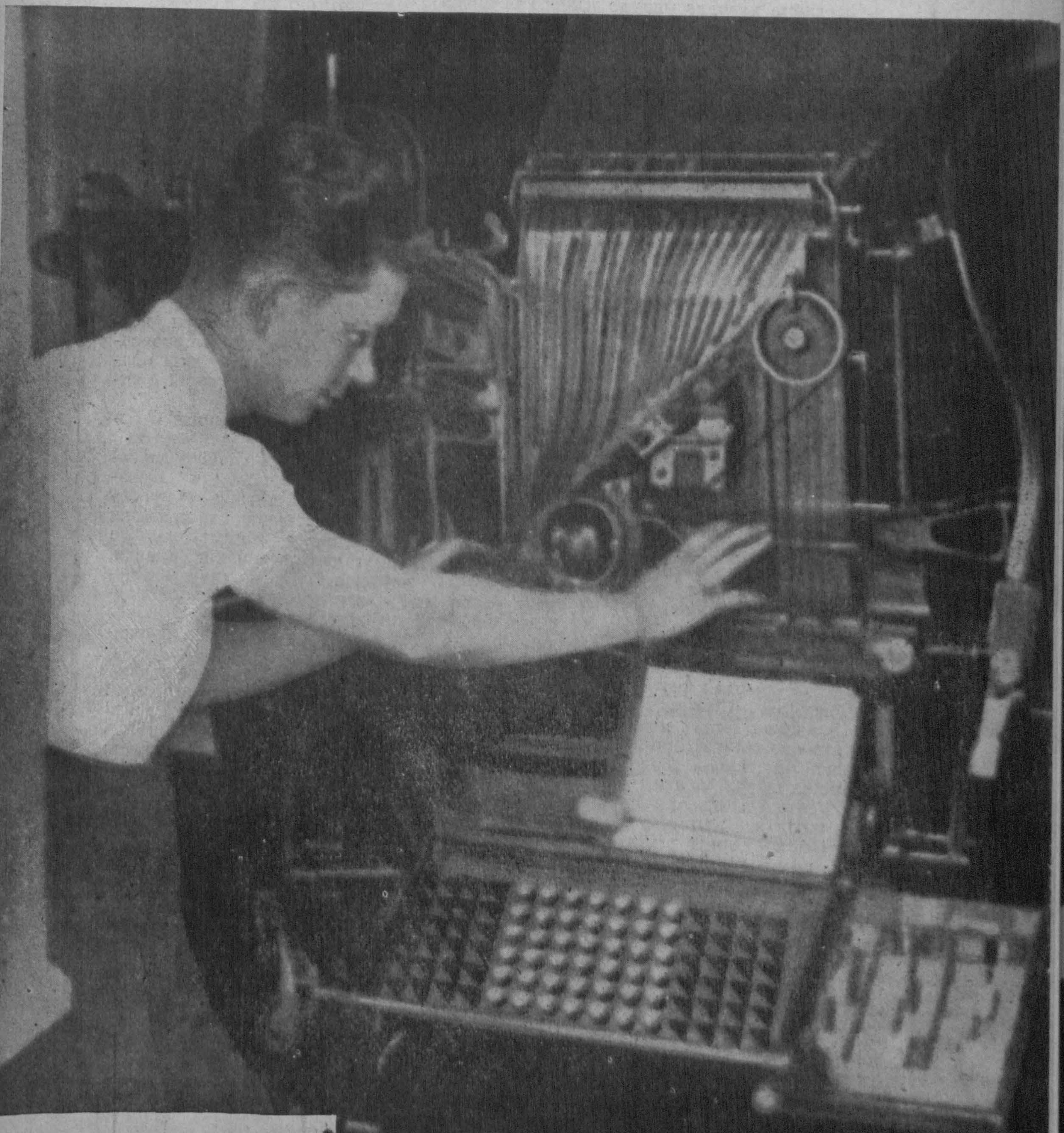

Р. 2 Лютий 1948 Ч 2(8)

ВЕЛИКИЙ ОБОВ'ЯЗОК

СТВОРІМО КНИГУ ДОКУМЕНТІВ БОЛЬШЕВИЦЬКОГО СВАВІЛЛЯ Й БОРОТЬБИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ПРОТИ КОМУНІСТИЧНОГО ПАНУВАННЯ!

ДО ВСІХ ЧЛЕНІВ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ, ПОЗАСПІЛКОВОЇ МОЛОДІ, ДО ВСЬОГО УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА НА ЧУЖИНІ

Сумівці, позаспілкова українська молоде і все старше українське громадянство на чужині!

Згадаймо недавнє минуле нашого рабського невільничого життя під большевицьким окупантом, перенесімося думками на наші рідні землі, в квітучі села й сади Київщини, в шумливі індустріяльні квартали Харкова, в густі ліси Полісся, черемхові яри і вибалки Вінничини, в широкі степи Одещини й Херсонщини! Там, на нашій славній Україні, розлягався (і розлягається) зойк і стогін братів, сестер, батьків і матерів наших, закованих у кайдани большевицького імперіялізму. Там, на пашій славній Батьківщині, комуністичні посіпаки з ГПУ-НКВД за найменші провини супроти московського червоного царя-батюшки й без провин забирали (і забирають тепер) українських інтеліґентів, хліборобів, робітників, ремісників, женучи під озброєним конвоєм у далекий Сибір, Самару, Колиму, Караґанду і Забайкалля, і там на кістках мільйонів українського народу будували „оплот мірового комунізма“. Згадаймо, як так звані „двадцатіпятітисячнікі“ і різні „уполномоченніє“ з ордером того ж людожера „батюшки“, до крихти забирали у селян хліб, спроваджуючи його ненаситній Москві; як наших батьків і матерів викидали босих і голих на мороз, як „куркулів“; як наша мати і наш батько, наш брат і наша сестра, наші діти пухли і вмирали з голоду; як українців катували й розстрілювали в застінках тюрем НКВД. Згадаймо, як, не зважаючи на всі большевицькі тортури, незламний і непокірний український народ виступав на боротьбу проти московсько-комуністичної неволі; як горіли маєтки колхозів і совхозів; як падали прострілені кулею українського антибольшевика енкаведисти, уповноважені і активісти — грабіжники, вислужники комуністів.

Чверть століття Україну катували й катують, а Україна жила, живе й бореться, бо Україна — вічна, як вічне сонце, як вічний світ!

З тим вічним, безсмертним словом — Україна — пішли ми, гнані й цьковані большевиками, у чужий далекий світ, покинувши нашу дорогу, й по сьогодні катовану, Батьківщину. Пішли як правдоносці, як аґітатори й пропаґандисти нашої Великої Правди про свій Край, про большевицьке свавілля і боротьбу українського народу проти комуністичного терору і насильства. Але ось четвертий рік ми перебуваємо на еміґрації і де ж наш показ тієї правди, де наше слово, що з усією відвертістю й правдивістю розкрило б нелюдський жах комунізму! Де ті обвинувальні документи проти новітнього варварства червоного імперіялізму? Де, в якій книжці відтворено великий образ тероризованої й ґвалтованої, але непокореної України? А ми ж є живими свідками чвертьвікового рабства!

Створімо ж таку книгу! Покажімо світові справжнє обличчя комунізму, до побудови якого так шалено готуються тепер большевики!

Значення такого матеріялу неоціненне також для нашого наймолодшого підростаючого покоління, народженого за межами України. Воно не знає зла большевизму, і наш обов'язок — розповісти нашим дітям про це зло. Майбутнє покоління мусить знати, хто винен у трагедії їх батьків.

Звертаючися з цим закликом, редакція журналу „Аванґард“ просить усіх членів Спілки Української Молоді, а також позаспілкову молодь і все старше українське громадянство надсилати на нашу адресу як групові, так і особисті спогади про часи колективізації, розкуркулення, хлібозаготівель, масових арештів, про селянські повстання на Україні в роки колективізації, а також документи, фото з підсовєтського життя. Редакція систематично вміщуватиме ці матеріяли, а пізніше видасть книжку документів і спогадів про стан України за часів 25-річного большевицького панування. Здаючи собі справу, наскільки це поважна праця, редакція просить сприяти нам у цьому також наших письменників, журналістів і науковців.

Пам'ятаймо, що перед нами лежить один шлях — шлях боротьби за вільну Україну. Немає більшого щастя для українця, як цілого себе віддати великій справі визволення Батьківщини!

Редакція „Аванґарду“

КРИН

1933

У цьому році українська еміґрація і зокрема ми, патріотична молодь героїчного й многострадального народу, відзначаємо 15-ту річницю невимовно сумної трагедії, що увійшла в нашу історію під ім'ям 1933-й рік. Одна тільки згадка про цю сумну сторінку в книзі нашого буття викликає жах у кожного, хто її пережив. Цифра 1933 навіть у випадковому контексті змушує уяву воскресити пекельну драму, рівної якій не знає новітня історія людства.

... Падає на дорозі опухла мати, що мала відкрити світ ще не народженому немовляті. З даху поїзду, що поспішає на Москву, зривається виснажений підліток і летить під колеса. Дуже довго довелося чекати на їжу і неблизька дорога до Москви, яка забрала український хліб. У довгій черзі великого міста непритомніє бліда дівчина і осувається на брук, щоб востаннє побачити сонце. Серед опустілої селянської хати лежить труп бабусі, яку не врятували кора і липове листя - хотілося хліба. Пусті, ніби загойдані кошмарним сном села. Трупи, трупи і ще раз трупи на шляхах, подвір'ях, садибах ... Мерців не ховають, як велить традиція, їх скидають по кілька разом і присипають родючою землею. І не один трудолюбивий хлібороб, що зібрав багатий урожай, повертає очі на північ: „Хліба! Мого власного хліба дай мені, кремлівський варваре!“. Але Москва не чує. Їй замало переповнених українцями тюрем, концентраційних таборів Колими й Сибіру. І Україна задихається в лабетах божевільного голоду, голоду, що породжував не одну чутку: мати з'їла свою дитину. Село, кажучи словами великого Шевченка, „неначе погоріло, неначе люди подуріли.“ Кореспондент англійського часопису „Манчестер Ґардіен“ п. Мугерідже, який був тоді в Україні, так писав про цю нашу трагедію: „Кількість трупів така велика, що збирають їх лише раз на день. Поміж померлими і умираючими не роблять різниці. Всіх кидають на вантажне авто і разом закопують у спільних могилах ... Вся площа вкрита трупами. Страшні кістяки лежать у пилі і на камінні ... Все це жертви голоду ... Голод вигнав їх з сіл, але й у містах впали вони його жертвами. Спочатку я не міг вірити своїм очам. Діти напружували свої останні сили, щоб знайти на шляху щось їстівне, алеж вони були вже знесилені. Намагаючись підвестися, вони падали і вже більше не ворушилися. Ці нещасні діти найбільше мене вражали. В Харкові я бачив хлопчика, який перетворився на кістяк і лежав серед вулиці. Другий хлопчик сидів коло купи сміття і витягав звідти шкаралупи від яєць. Багато дітей блукало вулицями, шукаючи якихнебудь решток від їжі. Вони повмирали на вулицях, як дикі звірі“ ...

Так, це були дні неймовірного жаху, який старанно приховувався Москвою від зовнішнього світу. Про голод забороняли офіційно говорити й писати, лікарі не мали права стверджувати, що та чи інша людина вмерла з голоду. Слідів трагедії не повинно бути! Радіо і преса галасували про зріст добробуту трудящих, про досягнення „добровільної“ колективізації. І світ вірив і не вірив. Голос розпачу поневоленої України, якщо проривався крізь мури кордонів, безнадійно губився на просторах байдужої Европи й Америки. Для тих скептиків, які не в силі збагнути таємниць підсовєтського життя, може й нелегко було повірити в те, що переживав наш нарід. Бо й справді: українські трудолюбиві хлібороби працювали, як і завжди, в поті чола свого. Якоїсь надзвичайної посухи Україна не знала. Гуртовий збір хліба в 1932 р. в загальному дорівнював 894 мільйонам пудів. Посівна площа лише зернових становила 18.124.000 гектарів. Якщо відкинути 160 мільйонів пудів для посіву (з розрахунку 20 мільйонів гектарів по 8 пудів на гектар), для потреб населення лишалося 734 мільйони пудів. Отже, на кожну душу сільського населення припадало 28,7 пудів. Таким чином, зібраного хліба було цілком досить для посіву, годівлі худоби і нормального харчування українського населення. Наведені дані якнайкраще стверджують справжнє господарське становище України того часу і розкривають винуватця жорстокої трагедії. Ним була Москва. Це була робота її, Москви — нашого одвічного ворога. Це робив отой „старший брат“, без якого самостійно Україна нібито не може існувати. Це була боротьба Москви з Україною, і зброєю в цій боротьбі на цей раз був масовий, навмисне створений голод. Воював московський большевизм проти українського села, якому комуністично-колхозні форми господарювання абсолютно чужі. Українське село виступило проти нової панщини. Воно вирішило збойкотувати ненависну колективізацію, якій, як відомо, большевики і зокрема Сталін надавали надзвичайно великого значення. Без колективізації села Москва не уявляла побудови соціялізму. Успіх чи не успіх у цій справі мусив відбитися на життєвості большевизму, як системи. Почалася жорстока боротьба. Не один уповноважений области чи району був прошитий кулею обрізана. По ночах спалахували садиби. „Краще спалю, ніж віддам у колгосп“,—казав хлібороб, якого ґвалтувала комунія. Свободолюбивий нарід зводить нерівний бій із споконвічним ворогом. Це було продовження кривавої фронтової боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу 1917-18 і пізніших років. Колективізація йшла кволо. Насильне переведення її виглядало зовсім не так оптимістично, як хвалилися перед світом деспоти Кремля. Озвірілий окупант ставить питання про поголовне фізичне винищення непокірної свободолюбивої нації, щоб над її трупом відсвяткувати перемогу. Так народжується диявольський плян утворення штучного голоду, здійснення якого припадає на 1932-1933 р р. Після збору врожаю селянство змусили здати спочатку „плян заготівлі“, потім продати хліб державі „добровільно“ і т. д. і т. п. Села наповнюються різного роду уповноваженими, що, прикладаючи пістолі до скронь знеможених селян, грабують села. Забираються всі до решти запаси хліба, зерно із сіл вимітається „під мітлу“. Така воля „великого батька“, воля великого душогуба й деспота. Саме він, як може ніхто інший, підло усміхався, потираючи руки, коли через кілька місяців з України почувся несамовитий крик народу, затиснутого в пазурі нечуваного голоду. Десятки тисяч молодих синів і доньок найбагатшої в світі землі, десятки тисяч батьків і матерів гинуть. Україна втрачає біля 8 мільйонів чол., що становить більше 18% сільської людности. Коли зважимо, що за 4 роки світової війни (1914-18 р. р.) до загальної кількости країн, що брали участь у війні, число вбитих становить лише 0,9%, зрозуміємо розміри цієї жахливої катастрофи.

Відзначаючи роковини чорних днів, ми, молодь, зобов'язані не тільки знати про ці події і розуміти їх причини, а й збагнути, що на нас лежить обов'язок помститися за ті мільйони невинних жертв. Ордер на їхню смерть видала Москва. І якщо причину всіх наших трагедій слід шукати в першу чергу в бездержавності українського народу, то й тут винна Москва. Це наш найбільший, найпідступніший і найжорстокіший ворог. Такою Москва була протягом усіх століть, такою лишилася сьогодні, хоч і перефарбованою в червоний колір, і такою лишиться доти, доки не буде здійснений розвал всієї Російської імперії. Знаємо, що большевизм - це неперевершений по своїй жорстокості вияв московського імперіялізму, але віримо в нашу перемогу над ним, у перемогу інших поневолених народів. День тріюмфу гасла „Воля Народам, Воля Людині“ наближається, як передречена невмолимість. І коли спалахнуть обрії цього дня, молодь українського народу не забуде в розплатному рахунку з ворогом пригадати, поруч безлічі інших чорних днів, і дні 1933 року.

ЮРІЙ КЛЕН

З поеми „Прокляті роки“

У ті роки великої руїни
Такий рясний нечуваний врожай
Послав Господь нещасній Україні,
Якого доти ще не бачив край.
І знову доля в грі мінливо-змінній
Ненатлі орд, ненажерові зграй
Все кинула на пожру і поталу
Та реготом безгучним реготала.

Зерно у купах пріло під дощем.
Кудись у море, в безвість, за границю,
Щоб насадити скрізь цей наш едем,
Немов витріскуючи із криниці,
Переливаючись рідким вогнем,
Текло струмками золото пшениці.
Ми тільки бачили той тьмяний блиск.
На горлі ж ми відчули пальців стиск.

Тоді дурні Грицьки і Опанаси
Вмирали, як у зливу комарі,
Тоді по селах їлось людське м’ясо,
І хліб пекли з розтертої кори.
Дивилися голодні діти ласо
На спухле тіло вмерлої сестри.
Так ми, хоч і покинули печери,
В двадцятім віці стали людожери.

Натуживши охлялі рештки сил,
Ті трупи, що недавно поховали,
Викопували потай із могил.
Одежу з них, грабуючи, здирали.
Чи не складали падло до барил
І не витоплювали з мертвих сало?
Тоді по хліб до міста йшов селюк
І там лягав, вмираючи, на брук.

В той рік познищувано всі собаки
І повиловлювано всіх котів.
Та це пусте.... це тільки шум і накип
На поверхні схвильованих часів.
Не слало небо нам тривожних знаків,
Нам хвіст комети жаром не пашів.
Ні, ні, у мертвій тиші летаргічній
Спливали ночі нам, як сни магічні.

Клекоче нам розпечене нутро.
Хто вичерпає нам шоломом горе?
Хто в душу нам плесне дощу відро?
Або який архангел винозорий
З свого крила позичить нам перо,
Щоб ту скажену гру фантасмагорій
Ми записали на блакитнім тлі,
Де літери горіли б нам у млі?

Які багряні й грізні епопеї
Нащадкам міг би геній розгорнуть,
Якби писав він кровію своєю,
Плеснувши нам в лице ту каламуть,
І змалював нового фарисея
І до Голготи страдницької путь!
Але всі казні, гибелі і втрати
Не перечислити й не зрахувати.

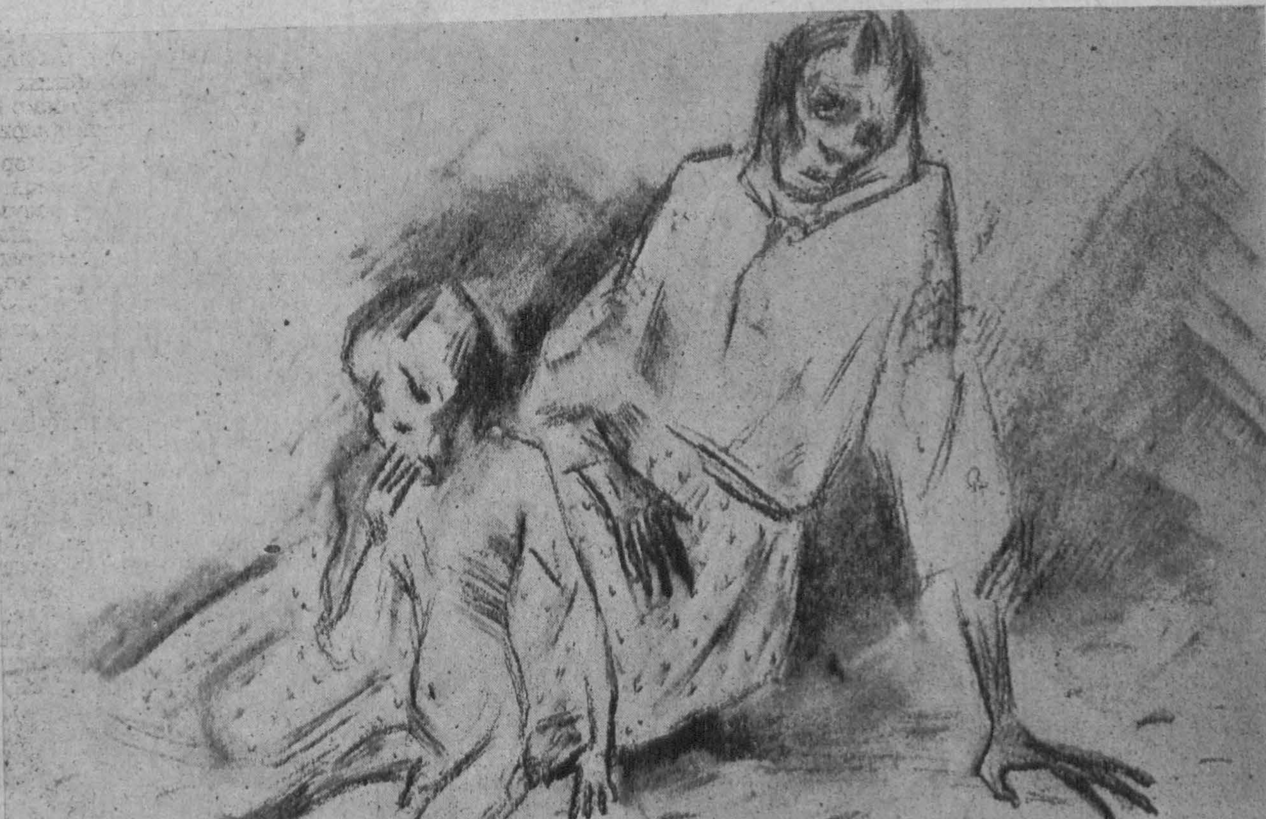

М. ШУЛЬГА

В селі Мар'янівці

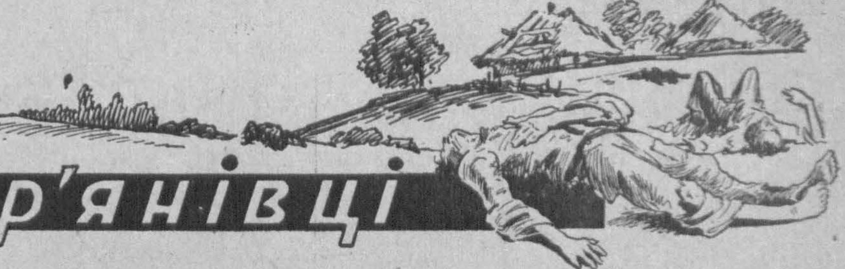

Весна 1932 року.

Цолтавський Інститут Технології М'яса одержав із большевицького центру наказ — припинити навчання й відрядити студентів до колгоспів для допомоги в переведенні сівби. І студенти разом з професорсько-викладовським персоналом готувалися до від'їзду в колгоспи. Партійні верховоди інституту поставили перед студентами завдання: підготувати колгоспи до масового виїзду в поле в день І-го травня й відзначити свято „міжнародньої солідарности пролетаріяту“ ударними темпами сівби. Студентів і викладачів розбито на бриґади по 3—5 осіб — кожна бриґада мала бути прикріплена до одного колгоспу. Всі були попереджені, щоб на час праці в колгоспі взяли з собою харчі.

— Мабуть, не мед на селі, коли заповідають їхати з своїми харчами, — стиха гомоніли студенти.

На той час універсальним харчем була соя, з якої готували найрізноманітніші харчові вироби. Кожний, хто від'їжджав, прихватив з собою по кілька кілограмів сойових „пряників“. Їхали студенти не охоче, але їхати мусіли . . .

Ранком 28 квітня наша бриґада вирушила до місця свого призначення — до колгоспу села Мар'янівки. Їхали потягом. Від станції до Мар'янівки, 14 кілометрів, ішли пішки. Ранок стояв чудовий. Сонце щедро розливало золотисті промені. В небі заливалися жайворонки. Тихо. Йдемо полями по вогкій дорозі. Навколо зеленіє трава. Входимо в балку і . . . „Що це?“. Вся балка, ніби після впертого бою, вкрита трупами коней, чоловіків, жінок, дітей. І так на протязі 2-3-х кілометрів, аж до села. А земля парує, ніби просить, щоб милосердна людська рука заплідднила її зерном.

Село. Обдерто солому з дахів будівель, стіни обколупано, двері в хлівах відзяплено, огорожі напівзруйновано. Ні живої душі навколо, Пригадалося:

„Подивіться на рай тихий,
На свою Вкраїну! —
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну!“

Студенти опускали голови, розмова не в'язалася.

Зійшли на майдан. На таганах два величезні казани, біля яких над вогнем пораються три чоловіки й дві жінки. Щось варять.

Простуємо до них. Зупиняємось і розглядаємо навколо. І раптом мороз проймає тіло. Сотні пар людських очей нерухомо вп'ялися в казани крізь тини, потинники, через купи торішнього бадилля. Власники очей — люди-скелети. Тут чоловіки, жінки, діти, немовлята. Одні з них стоять навколюшки, вчепившися за стовпці тину, інші лежать на животах, вткнувшися чолом в огорожу. Підходимо до вогню. Вітаємося з тими людьми, що пораються біля казанів. З розмови довідуємося, що ця купка людей — „місцева влада“ — голова сільради, голова колгоспу, голова сількоопу та їх дружини. Вони приступили до виконання розпорядження райкому КП (б) У та райвиконкому, в якому було наказано: „Забезпечити виїзд колгоспу на поле в день міжнароднього свята солідарности пролетаріяту шляхом використання місцевих ресурсів“. От „місцева влада“ й приступила до виконання цього розпорядження, Вона варила просо (не пшоно), яке дістали на місцевій просорушці для підхарчування людей перед сівбою.

Колгоспники так зрання зібралися біля майдану тому, що напередодні десятники їм оголосили, що ті, хто візьме участь у „посівній“, з сьогоднішнього дня будуть одержувати обід з колгоспної кухні.

Нарешті, просо умліло. Голова сільради власноручно відбовкав об рейку, яка висіла біля сільради, сповіщаючи, що обід готовий, а жінки, що порались біля казанів, взялися за ополоники.

З-за тинів все посунуло — хто на двох, хто на чотирьох. Жінки обквітчані дітьми. Всі простягали до „хлібодавців“ миски, казанки, глечики, черепки. Голова сільради стояв біля казанів з просом і коротко наказував куховаркам: „Сип“, „Не сип“. Давали лише тим, хто зовнішньо подавав надії, що спроможний працювати, хто ще тримався на ногах. До кінця виснаженим, старим і дітям не давали, дотримуючись засади: „Кто нє работаєт, тот нє єст“.

Багато з тих, що одержали просо, самі не їли (особливо жінки), а ділилися ним з дітьми. Обід закінчився. Але селяни не розійшлися додому і доки не стемніло визбирували просо навколо попелищ. Ночувати залишилися на майдані, під тинами, в хлівах. Так тягнулось 29 і 30 квітня. Одночасно готувалися до виїзду в поле й в інших напрямках — ладнали борони, відгодовували коней. Сіялок не ладнали, бо вирішили, що коні їх не потягнуть, збиралиса сіяти руками.

Ще 28-го квітня студентська бриґада в супроводі „місцевої влади“ завітала до конюшні. Колгосп мав 106 коней, з яких лише 9 стояли на ногах, — решта 97 „висіли“. Коні в такому стані мусіли „висіти“ щоб не лягали, бо як тільки ляжуть, то вже більше не встануть, якщо їх не підводити. Підводити ж не було кому, бо самі колгоспники були не в кращому стані, ніж коні. Отож, знайдено „винахід“ — підвісять коня під черево мотузком біля задніх і передніх ніг до бантини і хоч не хоч — кінь „стоїть“. Відгодовували коней соломою з дахів, яку різали соломорізкою і парили окропом.

Першого травня виїхали в поле. З 39 коней лише 4 допленталися до місця, а з 30 колгоспників, що вийшли на роботу, дійшли лише 14.

Коні не в силі були тягнути борони і люди їм допомагали, але люди не в силі були довго нести лантух з зерном на раменах і безугавно замінювали один одного. Домучились якось до 4-5 год. дня та й шабаш — коні стали і люди посідали. Голова колгоспу розпорядився, що на сьогодні досить „працювати“ і студентська бриґада повернулася в село, залишивши на полі колгоспників і коней.

Коли ми поверталися до Полтави, цілу дорогу мовчали. Перед нами стояв той жах, що ми його бачили в Мар'янівці. Жах, творцем якого є кривавий большевизм . . .

О, ПРИЙДЕ ДЕНЬ! КАТИ ЛУКАВІ
НА ВСЕНАРОДНІЙ СТАНУТЬ СУД.
І У РОЗКОВАНІЙ ДЕРЖАВІ
ЗДОБУДЕ ВОЛЮ ВОЛЬНИЙ ЛЮД!

ПЕТРО ЗАЯРСЬКИЙ

„Борись і добувайся Батьківщини!“

(До 77 роковин з дня народження Лесі Українки)

> „Або погибель — або перемога!“
> Леся Українка.

Могутня творчість великої поетки українського народу Лесі Українки має одну найхарактернішу особливість: поєднання високомистецької майстерної поетичної форми з надзвичайною силою й глибиною думки, з високою ідейністю, з національно-визвольною тематикою. І не даром Іван Франко ще в 1898 році назвав Лесю Українку, цю слабосилу, хвору дівчину, за її сильне, гаряче та поетичне слово... „одиноким мужчиною на всю новочасну соборну Україну“ і поставив її поезію на перше місце після Шевченка.

Гостра критика царської Росії, рішучий протест проти національного і соціяльного гніту, рішучий осуд і гостре картання своїх земляків за їхню пасивність, полохливість, нерішучість, опортунізм, угодовство, палкий заклик до безкомпромісової боротьби за волю і незалежність Рідного Краю — ці ідеї панують в творчості Лесі Українки, так само як і в Шевченка. Ці ідеї висловила велика поетка з такою ж силою, з таким же гарячим революційним запалом, як і Великий Кобзар у безсмертних своїх творах.

Поневолення українського народу, що конав під важким чоботом російської імперіялістичної держави, з великою силою і майстерністю показала Леся Українка в своїх поетичних творах, здебільшого в символічній формі:

„Наші батьки вже лягли підмурівком
Там, де стоять нечестивії храми,
Нільськії багна загачено трупом
Наших безщасних дідів.“

„Нільськії багна“ — це багна північної Росії, загачені трупами замучених синів поневоленої України. Пекло, страшніше від Дантового пекла, горить в нашім краї.

Поетка пише повні гіркої правди рядки про втрату української державности, про те, що „ми навіть власної не маєм хати“, про те, що „усе одкрите в нас тюремним ключарям“.

„Не нам, обідраним невільникам,
[казати
Речення гордеє: „Мій дом — мій
[храм!“

Гостро картає поетка прояви всякого угодовства, опортунізму, прояви пасивности серед української інтеліґенції:

„Ми паралітики з блискучими очима,
Великі духом, силою малі,
Орлині крила чуєм за плечима —
Самі ж кайданами прикуті до Землі“.

Натомість з великим пієтетом оспівує поетка героїзм і мужність кращих синів України, хоробрих борців — „нащадків Прометея“.

Героїзм і жертвенність борців, що загинули за Волю свого народу, породжує палку ненависть проти ворогів.

„Згадати тільки всі тяжкії муки,
Що завдали борцям за правду во-
[роги“,
Кому ж не стиснуться раптово руки
Від помсти лютої жаги?“

Образ безстрашного рішучого хороброго борця за волю свого народу майстерно показала поетка в героїчній постаті дівчини в поезії „Грішниця“. В темну ніч вийшла дівчина на бій.

„Вона була при зброї: у руках
Був заступ гострий, а в кишені
[куля,
Набитая знадобом розривним.“

Вона мала намір висадити в повітря вороже гніздо. Дівчина, тяжко поранена гострим каменем, знає, що її чекає смертна кара, проте вона не кається:

„Дарма! нехай умру, та думка не умре!“ Вона переконана, що „думка не умре“, що її героїчна смерть ще більше зміцнить ідею конечности боротьби і об'єднає навколо неї нових борців. Вона переконана, що тільки боротьбою можна здобути перемогу над ворогом.

Вона бачила, що

„... хто хиливсь найнижче, того
найбільш топтали люди й коні.“

Логіка боротьби вимагає збройного опору, збройного захисту, збройної оборони, бо

„Не ми уб'єм, то нас вони уб'ють“
„... Невже ти будеш остгоронь си-
[діти
І споглядать, як ллється братня
кров?“

Боротьба за волю і незалежність свого народу вимагає жертв, вимагає від героя-борця самопожертви во ім'я ідеї. І ця свідомість конечности такої самопожертви і її великої вирішальної ваги для майбутньої перемоги висловлена устами героїчної дівчини повстанки:

„... Наша смерть
Научить інших, як їм треба жити!“

Кожна боротба зв'язана не тільки з жертвами, а й з поразками. Чи треба припиняти боротьбу, коли ворог переміг, чи треба тоді складати зброю? На ці питання вичерпливу відповідь дає поетка в своїй поемі „Роберт Брюс“. На прикладі, взятому з історії боротьби Шотляндії з англійським королем (XIII-XIV ст.), Леся Українка показує зразок героїчної наполегливої боротьби повстанців з сильнішим ворогом. Багато жертв було у цій нерівній боротьбі, багато непереборних труднощів було, шотляндське панство зрадило свій народ і перейшло в табір ворога. Кожне повстання кінчалося невдачею і поразкою. Шість разів повставав шотляндський народ проти свого ворога, борючись за свою незалежну і самостійну державу. І шість разів зазнавав поразок. І кінець кінцем вкрай знесилений і зневірений народ підкорився чужинцям. Провідники повстанців на чолі з своїм ватажком Робертом Брюсом еміґрують за океан. На безлюдному березі моря в рибальській убогій хатині сидить Роберт Брюс, чекаючи корабля, який одвезе його далеко від рідної землі в чужу чужину. І раптом погляд Роберта Брюса падає на стіну: там плете свою павутину павук, він зривається і падає, з великими труднощами він знову повертається на своє місце і починає знову свою працю і знову падає. Шість разів павук зазнає невдачі. І тільки на сьомий раз пощастило павукові довести свою працю до успішного кінця. І схопився з свого місця Роберт Брюс! Наполегливість павука вразила його до краю. Павук не капітулював, він шість разів терпів невдачі, та проте не здався і на сьомий раз здобув перемогу. Так невже ж людина гірша за павука? Ні! І Роберт Брюс дає наказ: на Батьківщину! До зброї! І на сьомий раз своїм несподіваним і рішучим ударом перемогли повстанці! В новоутвореній Шотляндській Державі народ обрав за короля Роберта Брюса, поставивши перед ним умову боронити волю і незалежність свого народу:

„Коли ти боронитимеш волю й са-
[мостійність народу,-
... Ми готові тобі і країні послу-
]жити мечем і щитом.

... А коли ти короні англійській
віддаси королівство своє...
Ми тебе розвінчаєм... і проти тебе повстанем“,—таку умову ставить народ своєму обранцеві.

У цій поемі поетка в символічних образах дає ясну і недвозначну відповідь на поставлене вище питання: ніякі поразки не повинні спинити боротьбу, а навпаки, гартувати бойовий дух переможених і готувати їх до нових боїв; тільки героїчна наполегливість, безкомпромісовість, непримиренність, тільки повторна боротьба, тільки нові і нові повторні повстання можуть привести до перемоги над ворогом. Не коритися ворогові, не зневірюватись, не падати духом після поразки, а знову бити, боротись аж до осягнення остаточної кінцевої перемоги над ворогом — така основна ідея цієї поеми і повчальна наука сучасним і майбутнім поколінням борців за волю і незалежність українського народу. Девіз поетки „Убий — не здамся“ — це девіз кожного безкомпромісового, непримиренного борця!

Осередок СУМ

Осередок СУМ'у в Розенгаймі

І в житті і в літературній творчості Леся Українка була завжди непохитно принципова і безкомпромісова.“ Ще 20-літньою дівчиною в одному із своїх листів до М. Павлика Леся Українка, виступивши проти московського прислів'я: „краще поганий мир, ніж добра війна“, висловилась так: „...по-моєму так: або жити, або вже вмирати, аби тільки не тремтіти та не скніти отак ціле життя“. І в поезіях своїх Леся Українка проголошує це ж гасло безкомпромісовости:

„Або погибель — або перемога,“
Ці дві дороги перед нами стане...

Шкідливість опортунізму для національної справи показує Леся Українка в символічних образах на матеріялі історичного минулого України в драматичній поемі „Бояриня“. Українець Степан, бажаючи служити Україні, вибирає не шлях збройної боротьби, а інший шлях: він їде в Москву і стає боярином, бо вірить, що „перо та щире слово“ мають більшу вагу, як „мушкет і шабля“. Він вважає, що на урядовій посаді в Москві він зможе служити на користь українському народові, „служити родині, вірі, помагати, хоч здалека пригнобленим братам, єднаючи для них цареву ласку“. Тяжке завдання взяв на себе Степан, в надзвичайно тяжких і несприятливих умовах доводилось йому таким способом „служити Україні“:

„Хто кров із ран теряв, а ми із
[серця.
Хто засланий, в тюрму замкнутий
[був,
А ми несли кайдани невидимі...“

Які ж наслідки дала така діяльність Степана? На ділі його пасивність і опортунізм, відхід від активної боротьби виявився рівнозначним національній зраді. І це найкраще зрозуміла його жінка Оксана, з уст якої всяка угодовщина, так звана „мирна політика“ зазнає гострого осуду: „Боялися розливу крови, а не подумали, що буде, як утихомириться все!“ Вона ясно бачить тяжкі наслідки цього „утихомирення“.

Спілка Української Молоді
СУМ
в ВАЙССЕНБУРЗІ

Осередок СУМ'у у Вайсенбурзі

„...Зломилась воля,
Україна лягла Москві під ноги,
Це мир по-твоєму — ота руїна?“

Оксана, побачивши всю безрезультатність заходів Степана, всю шкідливість для України його опортуністичної тактики, приходить до переконання, що тільки „мушкетом та шаблею“ можна успішно воювати за свободу. Пасивність же та угодовство — це національна зрада.

Пригадуючи вирішальні моменти в історії боротьби народів за свою національну незалежність, „дев'ятий грізний вал“ народнього повстання, Леся Українка підкреслює, що в передових лавах борців завжди йшла молодь —

„То ж сіль землі, то ж сила мо-
[лода
Ішла на смерть, на згубу неми-
[нучу“

„Свята віра“, „молодий пал“ цих молодих героїв викликає у поетки подив, захоплення:

„Коли б то так судилося і нам
Спалити молодість і полягти при
[зброї!“

Покладаючи всі надії на активну боротьбу, Леся Українка в своїх високомистецьких творах переконливо показала конечність цієї боротьби, як єдиної передумови для визволення українського народу з вікової неволі. Гарячим закликом, звернутим не тільки до своїх сучасників, а й до майбутніх поколінь, і до нашого теперішнього покоління, звучать оці слова великої поетки:

„БОРИСЬ І ДОБУВАЙСЯ БАТЬ-
КІВЩИНИ,
БО ПРИЙДЕТЬСЯ ЗАГИНУТЬ У
ВИГНАННІ ЧУЖОЮ-ЧУЖЕНИЦЕЮ
В НЕСЛАВІ!“

Активна, безкомпромісова, наполеглива, безнастанна боротьба українського народу приведе його до перемоги:

„І встане велетень тоді,
Розправить руки грізні
І вмить розірве на собі
Усі дроти залізні!“

Г. РУДИЧ

У підпіллі

Коли ми говоримо про традиції Спілки Української Молоді, то ці традиції зв'язані з підпільною боротьбою української наддніпрянської молоді в умовах найсуворішого варварського режиму, якого не зазнала ні одна країна світу в найдавніші і найновітніші часи людського життя. Перед большевицьким диким насильством і масовим терором поступається навіть еспанська інквізиція. Часи середньовіччя не знали такого масового нищення людей, яким був пляново, з наказу кривавого Кремля, зорганізований на Україні голод 1933 року. Прикриваючися наскрізь фальшивими облудними гаслами про „найдемократичнішу демократію“, купка московсько-комуністичних головорізів не обмежувалася знищенням української духовости, вона фізично катувала і вбивала людей, що прагнули до волі. Енкаведистські кати заковували в залізні ланцюги навіть людську думку, бо арештовували й засилали на Сибір не лише за найменші антикомуністичні дії, а навіть за те, що людина могла подумати про вислів свого протесту проти большевицької деспотії.

І ось за таких умов, де, здавалося, небезпечно навіть таїти в собі думки проти большевицьких вандалів, молоді українські націоналісти Наддніпрянщини в глибокому підпіллі лаштували загибіль червоному варварству. Якої ж треба відваги, героїзму, пожертви, щоб, ризикуючи бути щохвилини спійманим і розстріляним, збиратися по темних підвалах, законспірованих квартирах і там готувати революцію!

Однією з таких підпільних організацій була послідовна сумівська організація студентів Українського Інституту Лінґвістичної Освіти (УІЛО) в Києві. Це було на початку 1933 року, саме тоді, коли Україна вимирала з голоду. На квартирі студента Русявського збираються друзі — Ч-т, Самійленко, Пилипенко, Юхим М-ко, Василь П-й, Іван Ю. та інші. Мовчазні, серйозні, зосереджені. Але кожний один одного розумів без слів. За них говорили мертві, що на той час десятками лежали на бруках і тротуарах Києва. В той же час „чорні ворони“ гасали вночі по кварталах міста й забирали ще живих, спроваджуючи їх до підвалів ГПУ - НКВД.

Нарешті, Ч-т звертається до друзів:

— Я знаю, нас щохвилини можуть схопити, забрати. Але не лякаймося цього, друзі. Страху не повинен мати той, який обрав собі шлях боротьби за Україну...

— Інакше б ми не збиралися сюди, — каже Самійленко.

— Якщо ми хочемо мати підпільну організацію, боягузів не повинно бути серед нас, — стверджує дев'ятнадцятирічний Юхим М-ко.

— Наш народ гине, гине вся Україна, — продовжує Ч-т. — Чи ж наші молоді серця вже спопеліли, щоб кинути її на поталу ворогові?

Так скріпили себе друзі єдиним поривом боротьби за правду України. Обговорюють пляни своєї підпільної діяльности. Радяться до пізньої ночі. На другому засіданні обирають керівну трійку організації, до якої ввійшли Ч-т, Русявський (студенти 4 курсу) і Самійленко (студент першого курсу).

Організація розробляє детальний плян підпільної антибольшевицької діяльности. За цим пляном мали постати підпільні студентські організації по інших містах, де існують інститути. Ці організації мали бути побудовані за принципом п'ятірок і суворої конспірації. Організатор п'ятірки повинен був знати всіх чотирьох завербованих, а вони один одного не повинні були знати. В такий спосіб, на випадок арешту когось із п'ятірки, арештований не знав би прізвищ своїх співучасників.

Ініціятори київського підпілля в Інституті Лінґвістичної Освіти запланували дістати циклостилеву машину й масово продукувати антибольшевицькі листівки. Ч-т ставив питання про найширшу акцію проти большевицьких окупантів.

— Найголовніше — розбурхати національну свідомість мас, — говорив він. Для кращої конспіративної роботи Самійленко дістав на Червоноармійській вулиці кімнату-підвал. Він дістав також 30 набоїв та обріз, а пізніше щоденний залізничний безкоштовний річний квиток Київ-Харків через Полтаву, Лубні, Миргород. Цей квиток мав служити для роз'їздів у справі організації підпілля в Харкові, Полтаві, Лубнях та Миргороді. Вся ця акція плянувалася на літні канікули, бо тоді було найзручніше це робити.

Серед студенства з кожним днем зростали антибольшевицькі настрої. Гепеушники не могли не бачити цього і вони ще дужче сказеніли.

Тимчасом підпілля працювало. Пізніми вечорами, після навчання в інституті, збиралися молоді підпільники й до півночі радилися над долею України.

Під час нарад пильно оберігали себе від нападу НКВД, тоді ще ГПУ. Але вберегтися було дуже важко. Енкаведистські пси давно за ними слідкували і в червні 1933 року підпільну організацію УІЛО викривають та заарештовують усіх її учасників. Після піврічного слідства в ГПУ на Катеринівській вулиці й на Лук'янівці — червоний большевицький суд засуджує молодих українських патріотів на різні терміни ув'язнення в далеких концтаборах Північної Росії. Наймолодший віком Юхим М-ко після нелюдських катувань гепеушників збожеволів в тюрмі.

Пилипенка, Ч-та, Самійленка та інших вислано на далеку Північ, а доля решти невідома. Большевицькі сатрапи добивали юних завзятців у холодних і голодних концтаборах Росії. До сьогодні збереглися цікаві листи колишнього київського підпільника юнака Пилипенка, які він писав із ув'язнення до свого друга Самійленка, що після шести років заслання перебував на волі. Ось уривок одного з листів Пилипенка, ув'язненого на 10 років.

„Брате! Невже це ти? О, як хочеться мені жити й бачити життя, поки носять ноги й поки ще розум не втратив останніх сил... Існую, а чи доведеться жити?... Хліба й супу вистачає для здоров'я лише на 50 процентів. Іноді приходять думки, що не виживу до кінця терміну, як тут буває з багатьма. Але, між іншим, це пишу лише тобі, цього своїй матері ніколи не напишу, бо сам знаєш, як це сприймається матерями. Мати чекає на мене, а мій організм усе більше підупадає, то „куряча сліпота“, то цинга; то лихоманка, і всяка халепа чіпляється. Я потроху дечим займаюся, коли маю час, якто: вивчаю німецьку мову тощо. Брак словника і літературного твору для перекладу заважають роботі. Хочеться повторити середню математику, теж упирається в підручник, яких тут не можна дістати...“

Скільки ж то треба було енерґії, щоб у таких нелюдських умовах каторжної праці й голоду працювати над удосконаленням чужої мови, над літературою! Хай цей достойний приклад запопадливости до науки стане зразком для багатьох наших сумівців тепер, які в цілком можливих умовах іноді нехтують науку. А ціла боротьба наших славних друзів-підпільників Наддніпрянщини хай стане для нас дороговказом у нашому прямуванні до здійснення святої мети — вибороння волі й незалежности України.

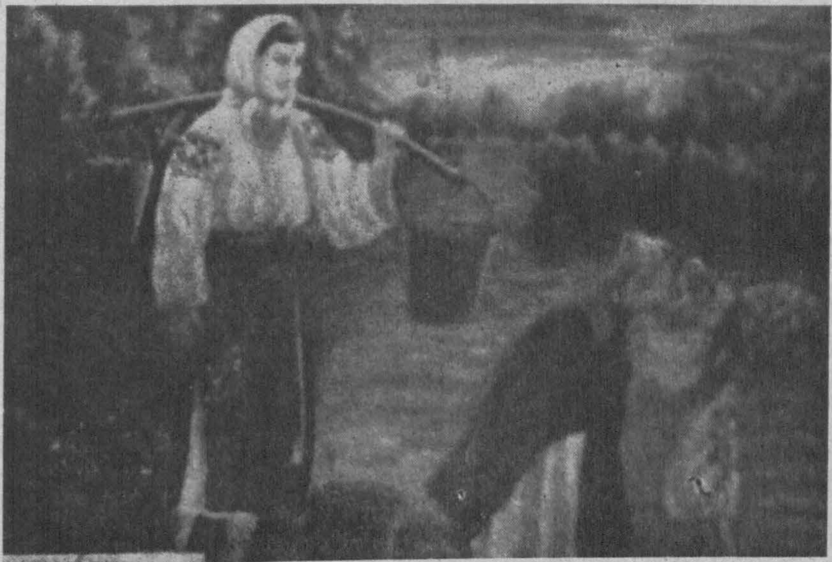

Образотворче мистецтво сумівців

Проведений у листопаді минулого року в Мунстері великий показ мистецьких праць сумівської молоді засвідчив неабиякі здібності молодих українців у галузі образотворчого мистецтва. Старше українське громадянство й ужинці, що відвідали мистецьку виставку, високо оцінювали картини праці сумівських талановитих малярів. Особливу увагу привертали до себе такі малюнки як „Вояк УГА прощається з дівчиною (М. Боруцький, Зеедорф), „Дівчата беруть воду“ (Лудчак, Гайденав) „Полковник Іван Богун під Берестечком“ та інші.

На фото: „Дівчата беруть воду“ — малюнок Лудчака.

о. М. ГЕРМАНЮК

Патріотизм і політика

Стаття надіслана з Української Греко-Католицької Пресової Служби в Бельгії. Подаємо скорочено

Що таке патріотизм? Патріотизм це свідома й розумна любов до своєї Батьківщини. А Батьківщина це свій нарід і своя земля, своя мова й своя пісня, своя історія і свої звичаї. Це перший усміх і остання сльоза, перший поцілунок і останнє благословення нашої матері. Це перша наука й остання порада, перше гартування й остання підпора на шляху життя нашого батька. Це чародійні звуки матірньої пісні й незрівняна м'якість матірньої мови. Це така церква, де вперше ми чули відкриті перед Богом душі, де вперше ми зустрілись з Євхаристійним Ісусом, який тихо й непомітно говорив нам про те, чого Він від нас в житті бажає. Це ті села й міста, ті ліси й поля, ті ріки й шляхи, ті гори й яри, де звучить наша мова, де ллється наша пісня, де падає гарячий наш піт, де змішалася із землею кров наших батьків . . . Це наше минуле та його герої, наші князі й наші гетьмани, наші лицарі й наші творці мистецтва й науки.

Все це — наша Батьківщина, де по волі Всевишнього ми найлегше й найуспішніше можемо досягти нашої мети, мети людини, громадянина й слуги Божого. Це те все, де ми найкраще думаємо, найліпше говоримо, найдосконаліше відчуваємо, найлегше творимо. Це те, без чого наша думка тяжка, наша мова тверда, наша пісня суха, наша творчість мертва.

Все це — наша Батьківщина. А розумна й гаряча любов до неї — це справжній патріотизм. Тому ПАТРІОТОМ повинна бути кожна людина, бо кожна людина морально зобов'язана любити й шанувати, а в потребі її боронити своє рідне, близьке, що становить до певної міри частину її особи. її життя. Так зрозумілий патріотизм є великою християнською чеснотою, та й милий Богові. Всі великі пророки Старого Завіту: Мойсей, Ісая, Єремія були великими патріотами. Сам Ісус Христос, Син Божий, гаряче любив свій Край, свій нарід, свою Батьківщину. Всі великі його учні: святі Василій Великий, Августин, Володимир були святими й одночасно великими патріотами. А в останні часи перед світом стояла велика постать нашого Митрополита Андрея Шептицького, який був великим мужем Церкви й одночасно великим патріотом.

І тому чеснота патріотизму, як і всі інші чесноти, зобов'язує всіх завжди і всюди, як на рідних землях, так і на чужині, в часи миру і в часи війни, у хвилину щастя і в хвилину горя . . . Кожний повинен любити, шанувати й гідно представляти свій Край, свою Церкву й свою мову, свою пісню і свою культуру. Кожний повинен боронити права свого народу, його змагання і його ідеали. Кожний повинен докласти всіх зусиль, щоб в цілості зберегти й якнайвище піднести всі національні цінності свого народу. Бо ці цінності є витвором і висловом душі народу! Вони є частиною багатства людської культури, одним з конечних голосів вселюдської пісні, одним віддихом вселюдської душі в своєму стремлінні до Бога. Ці цінності бажані Богом, благословенні його Добротою, а їхні оборонці винагороджені його справедливістю.

Любов до Батьківщини повинна бути сильною, динамічною, але умірксваною й розумною. Бо як всюди, так і тут, пересада є блудом, а отже і злом. Перецінювання цих речей понад душу, понад Церкву й понад Бога є моральним злом, є злочином і гріхом. Бо це все підпорядковане душі і має служити їй як засіб в її стремлінні до Бога. Все це добре, святе, оскільки воно дозволяє людині розвинути всі свої здібності тіла й душі, зреалізувати якнайкраще свою ціль людини, громадянина й сина Всевишнього.

Так зрозумілий патріотизм є ЧЕСНОТОЮ і ЗОБОВ'ЯЗУЄ ВСІХ.

Цим він різниться від ПОЛІТИКИ, яка сама собою не є чеснота і послідовно не зобов'язує всіх.

Політика це ПРОФЕСІЯ, першим і єдиним завданням якої є зрозуміти духові й матеріяльні сили свого народу та знайти таку форму суспільного й громадського ладу, яка найліпше й найуспішніше дозволила б йому виявити всі свої здібності та дала б кожному якнайбільші можливості розвинутися духово й матеріяльно. Політика це покликання на мужа-державника, як є покликання на лікаря, правника, інженера, професора. Отже, ним може бути тільки людина, яка дійсно має до цього відповідні здібності та відповідне приготовання. А ці здібності мусять бути дуже великі, приготовання ґрунтовне й випробоване... Бо якщо вмілість бути духовним провідником однієї людини вважається „мистецтвом мистецтв“, то тим більшим мистецтвом є вміння керувати цілим народом. А братися до цієї великої й важкої справи без відповідних здібностей та зрілого підготування є громадським злочином, що тягне за собою страшну відповідальність... Тому політикою повинні займатися тільки фахівці, себто ДОБРІ ПАТРІОТИ та люди з ДІЙСНИМ ПОЛІТИЧНИМ ПОКЛИКАННЯМ, ПОЛІТИЧНОЮ ДОЗРІЛОЮ ФОРМАЦІЄЮ.

Г. ВАСЬКІВСЬКИЙ

Кант про вічний мир

Війна завжди несла з собою великі людські жертви й руйнацію здобутків культури. Остання війна з цього погляду перевищила все, що може уявити фантазія людини. Коли б виникла ще світова війна, це справді була б катастрофа всесвітньої культури. Тому то передові політики Европи й Америки прикладають усіх зусиль, щоб уникнути третьої світової війни, а міжнародня організація ОН намагається мирним шляхом полагоджувати непорозуміння між окремими народами. Зрозуміло, що мир на землі можливий лише при тій умові, щоб принаймні культурні народи, які керують політичним життям людства, вірно зрозуміли вчення Христа й свідомо поставили завдання здійснювати його не лише в своєму внутрішньому житті, а й в міжнародній політиці. Інакше кажучи, внутрішня національна політика й політика міжнародня мусять спиратися на засади християнської моралі.

Чи не утопічна ця думка?

Відомо, що юристи й політики нового часу різко розмежовують мораль і політику в теорії, а щодо політики в практиці, то вона не тільки не мала нічого спільного з мораллю, а навіть цілком суперечила їй. І все ж таки думка про поєднання політики з християнською мораллю не утопія. Найвидатніші філософи й політики старого світу Платон і Арістотель у своїх творах міцно поєднували політику і мораль. Вови цілком вірно відзначали, що міць держави залежить в основному від морального стану суспільства: коли занепадає в суспільстві мораль, занепадає й розкладається держава. Численні факти із історії старого й нового світу цілком стверджують цю думку. (Пригадайте історію Персії, Риму, Франції і т. ін.). Тому, коли держава хоче бути міцною, вона мусить дбати про моральний стан суспільства, використовуючи для цього освіту, мистецтво, законодавство і т. ін. і всіма засобами підтримувати церкву.

Але на засадах моралі може бути побудована й міжнародня політика. З цього погляду дуже цікаві думки Канта, що був основоположником т. зв. критичної філософії і зовсім не мав у собі прикмет утопіста. Як відомо, Кантові належить твір „Проєкт вічного миру“. Основні думки його такі:

Є певна аналогія між націями й окремими особистостями. У взаємних відносинах кожна нація є ніби особистістю. До цього часу всякі суперечки між націями розв'язувалися через війни, які можна розглядати як природній (стихійний, неуреґульований) стан людства. Війни в свою чергу шкідливо впливали й на окремих людей, підтримуючи у відносинах між ними дух насильства. Отже, обов'язок кожної людини, як і окремих націй, — прагнути до того, щоб між націями існували юридичні відносини, що мають забезпечувати вічний мир. Основні засади міжнароднього вічного миру такі:

1. Жодна держава, велика чи мала не може бути захоплена іншою державою ні шляхом завоювання, ні шляхом обміну, продажі чи подарунку.

2. Постійні армії з часом перестають існувати.

3. Забороняється всяке збройне втручання у внутрішні справи держави.

4. Конституція у всіх державах мусить бути республіканською, бо тільки така конституція являє собою логічний розвиток ідеї суспільної угоди і поважає свободу й рівність усіх громадян.

5. Міжнароднє право мусить бути засноване на конфедерації незалежних держав в союзі народів. Федеральне зібрання буде розв'язувати непорозуміння між державами так, як тепер робиться в Швайцарській республіці.

На проєкті Канта помітний вплив Руссо, але вихідною точкою його є Кантове вчення про мораль обов'язку і про людину, як мету в собі. Принципи, на яких має базуватись поведінка окремої людини, Кант переносить на націю, а потім і на ціле людство. Можна заперечувати проти деяких засад вічного миру, поданих в проєкті Канта (наприклад, засада четверта), але для нас важливе те, що проєкт цей зовсім не химера і не утопія. Про це пише сам Кант, стверджуючи, що людність не лише в наслідок розвитку міжнародього права, а й в ім'я своїх інтересів кінець-кінцем мусить прийти до вічного миру.

Але для того, щоб дійсно настав цей вічний мир, щоб держави й нації дійшли до згоди й перестали нищити одні одних, треба виконати одну передумову, на яку вказує Кант, а саме, щоб більшість людей і більшість націй прагнули до такого миру. А що вічний мир можливий лише на засадах християнської моралі, то для здійснення його потрібно, щоб християнство не лише формально визнавалось, а стало діючою силою в житті людей; щоб норми християнської моралі керували не лише життям особистим, а й життям громадським і навіть міжнароднім. В цьому напрямку уже робляться певні кроки. Як наприклад, можна вказати на виступи папи Лева XIII і папи Пія XII в соціяльно-економічних питаннях. В енцикліках „Рерум новарум“ і „Квадраґезімо анно“ папи повстають проти експлуатації робітників підприємцями, засуджують існуючу несправедливість в розподілі матеріяльних благ і намічають шляхи до справедливого соціяльно-економічного ладу.

Як бачимо, папи ставлять ті ж питання, що їх поставив і марксизм-ленінізм. Але розв'язуються ці питання по-різному. Комунізм розв'язує їх шляхом клясової боротьби, диктатури пролетаріяту, ліквідації права власности і т. ін. Папські енцикліки закликають до реформ на засадах справедливости і християнської моралі.

Большевики-комуністи опанували величезну державу і мали у своїх руках всі можливості й засоби до реалізації своїх ідей. Папи спиралися лише на моральний вплив пастирського слова.

А які наслідки?

Тільки щирі чи нещирі прибічники комунізму можуть сказати, що большевицька революція змінила на краще матеріяльне або юридичне становище робітників і селян. Навпаки, це становище стало далеко гіршим, ніж було до революції. Особливо потерпіло від революції селянство. Поминаючи вже такі факти, як штучно організований голод в Україні в 1933 р., совєтське селянство живе в неймовірних злиднях. За свою каторжну працю в колгоспі селянин одержує на трудодень в середньому 1 кл. збіжжя, що до революції коштувало 5 копійок, а щоденний заробіток сільсько-господарського робітника до революції дорівнював 1 карбованцю. Житлові умови селян з часів революції також дуже погіршились. Як ілюстрацію, можна навести такі факти. В Україні до революції не було випадків, щоб тварини жили в одному помешканні з людьми; тільки у великі морози селяни іноді брали в хату новонароджених телят, щоб вони не замерзли. Після революції в багатьох українських селян надвірні будівлі зникли, і тому вони змушені були тримати корів чи свиней у сінях. Харчування селян стало дуже бідним. Продукуючи збіжжя, селяни примушені були ходити за декілька кілометрів у місто, щоб купити собі хліба. Про одежу нічого й казати. Дореволюції у селянських дівчат в Україні часто можна було бачити у свято і шовковий і оксамитний одяг. Після революції більшість селян ходили обдертими. Трохи кращим був матеріяльний стан робітників, але не скрізь. На багатьох заводах робітники харчувались дуже погано, жили в тісних і брудних приміщеннях, часто в нашвидку збудованих бараках, а іноді навіть у землянках.

Ще гірше правне становище підсовєтських селян і робітників. Хоч СССР і зветься республікою робітників і селян, а фактично ті й другі перебувають в стані найгіршого рабства, якого не знав навіть Старий Світ. Що ж до рівности громадян, матеріяльної і правової, то в СССР її значно менше, ніж в якійсь іншій країні. За часи революції в СССР утворилась панівна кляса, що посідає привілейоване становище, користується кращими приміщеннями, має свої спеціяльні розподільники і ставиться з призирством до т. зв. „безпартійної сволоти“.

Інше становище робітників і селян в некомуністичному світі. Безперечно, тут іще існує багато несправедливостей, особливо щодо розподілу між населенням матеріяльних благ. А проте становище західньо-европейського й американського робітника й селянина незрівняно краще, ніж селянина й робітника совєтського. Щоб переконатися в цьому, досить порівняти житло селянина німецького й совєтського, або заробітню платню робітників американського, белгійського й англійського, з одного боку, і совєтського, з другого.

Про становище правне не доводиться і розмовляти, бо европейський і американський робітники дійсно вільні люди, остільки вільні, що вони навіть не можуть уявити собі того рабства, в якому перебувають робітники й селяни в СССР. А головне те, що становище робітників Европи й Америки має тенденцію до поліпшення; заробітня платня їх збільшується, а що особливо звертає на себе увагу, так це збільшення ролі робітництва в державному й політичному житті народів.

Разом з тим зменшується напруження в клясовій боротьбі, не зважаючи на шалену аґітацію аґентів СССР. Про це, між іншим, пише в своїй енцикліці папа Пій XII.

Все це дає підстави думати, що на засадах християнства можливе розв'язання найскладніших питань внутрішнього життя кожної нації, а також питань міжнародньої політики.

Але на перешкоді до цього стоїть факт існування різних віровизнань, що довгий час був причиною ворожнечі не тільки між окремими націями, а й між окремими групами тієї ж самої нації (німці, французи, англійці та ін.). За останні 150-200 років ця ворожнеча значно послабшала, але це йде за рахунок послаблення ролі релігії в житті народів. Це поперше, а подруге те, що ворожнеча між людьми різних віровизнань, послабнувши, все ж таки не зникла, а іноді навіть і розпалюється.

Отже, чи можливо, щоб роля християнства в житті народів посилилась і щоб воно тимчасом не тільки не викликало ворожнечі між окремими групами людей, а навпаки, міцніше об'єднувало їх на засадах високої гуманности?

Християнство не тільки не заперечує такому об'єднанню, а навпаки, як релігія вселюдська, прагне до нього. В церквах різних віровизнань люди моляться про єднання всіх церков християнських, про те, щоб було єдине стадо і єдин Пастир. Для реалізації цієї високої ідеї християнська людність і в першу чергу Пастирі Церкви мусять відмовитись від особистих і традиційних амбіцій і мати на увазі, що християнство — це в першу чергу релігія любови й єдности. Слід також пам'ятати, що розходження між християнськими церквами не такі вже великі і тому погодження між ними на євангельських засадах при добрій волі цілком можливе. В яких канонічних формах відбудеться таке погодження, це залежить від церковних керівників, але до нього мають прагнути всі віруючі.

Але на світі, крім християн, існують народи, що дотримуються інших релігій. Погодження з ними буде значно трудніше. І все ж таки воно можливе. Небезпека всесвітньої катастрофи настільки велика, що люди різних релігій примушені будуть шукати шляхів до взаємного порозуміння й об'єднання. Одним із таких шляхів є прийняття нехристиянськими народами християнства. На цей шлях, між іншим, стають китайці й японці. Можна навіть думати, що колись всі народи приймуть віру Христову, але це справа може далекого майбутнього, а міжнароднє об'єднання є потребою найближчого часу. І все ж таки, помимо прийняття всіма народами християнства, об'єднання й порозуміння між ними на засадах вселюдської моралі можливе.

Справа в тому, що при безперечній різниці між людьми в релігійних поглядах, вдачі, звичаях, побуті і т. ін. є основи загальнолюдської моралі, спільні для всіх людей незалежно від їх релігії й національности. Тертуліян писав: „Душа з природи християнська“. І це цілком стверджується аналізою найбільш відомих систем моралі, побудованих на релігії, як, наприклад, браманізм, буддизм, конфуціянство, релігія кельтів і т. ін. Так, наприклад, браманізм трактує як чесноти молитву, смиренство й благоговіння і засуджує гордість, навіть коли б людина пишалась своїми чеснотами, бо „не треба хвастатись своїм даром“. Закони Ману учать не робити зла людям і прощати образи. „Той, хто прощає тим, що ображають його, матиме блаженство на небі, а той, хто мститься їм, буде скинутий в пекло“. (Закони Ману 8,312). Треба також поважати й любити слабих, бідних і хворих. Закони Ману заповідають також гуманне ставлення до жінок. „Скрізь, де жінки користуються пошаною, боги задоволені, а коли їх ображають, то даремне всяке благочестя“. (3,156). „Ніколи не можна бити жінку, навіть квіткою“ (2,109).

Як і християнство, браманізм вимагає пошани до батьків. „Батько стоїть вище сотні вчителів, мати стоїть вище сотні батьків. Безчесний той, хто не шанує батьків; це головний обов'язок людини, всі останні мають другорядне значення (2,227).

Багато спільного з християнською мораллю є і в буддизмі. Будда проповідував гуманність, братерство, прощення образ, лагідність і смиренство. „Любіть інших людей, любіть всіх“, — казав він. Всупереч браманізму він відкидав вчення про касти і вчив, що всі рівні перед Вищим Законом. „Мій закон, — казав він, — милосердя для всіх... через нього нещасні жебраки робляться священиками“. Він визнавав гідність людини незалежно від її матеріяльного й соціяльного стану. „Мудрець не відрізняє тіла царя і раба... Важливе те, що навіть в найжалюгіднішому тілі мудрець знайде чесноту, що її треба шанувати й поважати“.

Так саме гуманність і чесність проповідує Конфуцій. „Треба любити людей всіма силами душі“, — казав він. „Хай доброчинна людина дивиться на всіх людей, що живуть між чотирма морями, як на своїх братів“.

Менцій, послідовник Конфуція, повставав проти каст і рабства. Магометани, з якими так довго й вперто боролися християни, теж визнають за чесноти людини релігійність, правдивість, чесність і гуманність.

Отже, при доброму бажанні люди всіх націй, всіх країн, всіх вір і віровизнань завжди можуть знайти спільну мову.

Але постає питання: яким шляхом людство має йти до цього ідеалу? Саме в даний момент у світі шаліє ненависть. Настрої, що панують в „найщасливішій країні світу“, між іншим, з надзвичайною чіткістю висловлює Тичина:

„А чи ворог чорно-білий
А чи з злости посивілий,
А чи жовто-голубий,
Просто бий, бий, бий,
Просто бий.“

Для кожного зрозуміло, що коли б у демократично-християнському світі запанували пацифістичні настрої, вожді СССР зразу ж кинули б маси опанованих ними народів на завоювання світу з метою встановити в ньому найжорстокішу диктатуру вождів комуністичної партії.

Пацифізм призвів би до перетворення земної кулі на катівню.

Тому шлях до всесвітнього миру веде через боротьбу проти тих, хто прагне до поневолення цілого світу або окремих народів. Боротьба має йти в пляні ідеологічному і в пляні підготовки демократичних держав до рішучої відсічі намаганням силою підкорити світ найжорстокішій диктатурі.

Чи суперечить така боротьба духові християнства? Ні, не суперечить. Це боротьба із злом, боротьба за правду Божу на землі. Тільки в наслідок такої боротьби в міжнародних відносинах, а тим самим і у внутрішньому житті народів може наступити той мир, про який мріяв великий філософ Кант.

Петро КІЗКО

Пацюки

Павло Пацюк стояв віч-на-віч із Грицьком Козубом і, лукаво граючи мишастими очима, говорив:

— Ну, чого мнешся, як баба? Чого? Боїшся спекатися материної спідниці? Правда? Та хіба ж вона тобі мати? Куркулиха вона, глитайка, а не мати. Затям — не сьогодні, завтра радянська влада її знищить, як моклицю, а ти тоді що? Куди підеш, кому потрібний будеш? А зречешся її — широкий світ перед тобою, нові обрії, нові перспективи. Наука, праця... Місто, інститут... Ех, ти, мамля!

Грицько більше не міг дивитися в Пацюкові очі. Опустив чорні рясні повіки, хотів позбутися гострого, як лезо, Пацюкового погляду, що розпікав, немов зміїна їдь, серце, мізок, але той погляд ще дужче пік, роз'їдав Грицькову душу.

— Алеж все таки вона мати, — знову повернувся Козуб лицем до Пацюка. — Розумієш, Павле, вона ж доглядала мене...

Павло так розсміявся, що Грицькові аж серце стрепенуло, як пташка у сильці.

— Мати тебе доглядала! — пирхнув Пацюк. — Дурню ти, хоч і комсомольцем звешся! А хто тебе вчив, скажи? Та коли б не радянська влада, то ти б волам хвости крутив або свиням під рипицею чухав! А тепер ти комсомолець, семирічник і... хто зна, може, майбутній радянський інженер чи технік. Отже, домовились?

Грицько мовчав. Перед ним нагло, як раптовий наліт вихру, закружляв цілий світ і полетів шкереберть, разом із ним, із Пацюком, з його товаришами по школі, що, відірвавшися від землі, всі тепер літали в шаленому вихорі, гукаючи про порятунок. Але хто порятує? Хто?

—Не можу, Павле, — нарешті, глухо сказав Грицько. Подумай тільки...

Пацюк сплюнув.

— Комсомольці не думають, а діють. Розумієш? Останнє моє слово, як секретаря комсомольської ячейки: або ти зречешся своєї матері й станеш повноправним громадянином радянської країни, або тебе чекатиме така ж доля, як і твою матір-куркулиху — заслання, Сибір... Третього виходу нема.

Пацюк попрощався з Козубом, перескочив через тин і подався вузенькою вуличкою села. Грицько Козуб все ще стояв у своїй садибі, біля густих соняшників, що саме розцвіли, і не міг рушити з місця. „Куркулиха вона, глитайка, а не мати... Радянська влада її знищить, як моклицю...“ Грицько нагнув розквітлий пахучий соняшник і пригорнув його до лиця. Зігріта ранковим сонцем упала до ніг тепла росинка, а на її місці, на жовтогарячій запашній пелюстці, з'явилася друга. Грицько змахнув її долонею, але знову побачив росинку. Тоді він відкинув від себе соняшник, і тепер уже росинки посипалися долі, краплисті, як дощ. Тільки тепер вони сипалися не з соняшникових пелюсток, а з Грицькових очей. Хлопець стояв і плакав, як маля...

Нараз він почув голос жінки і стрепенувся.

— Сину, чого це ти тут?

Грицько звів мокрі очі й побачив перед собою матір. „Куркулиха, глитайка...“ На Грицька дивилося одразу двоє пар очей: очі матері, тихі, лагідні і ясні, як от ці соняшники, і очі Пацюка, гострі, колючі, як шпильки будяку, що росте ось поміж соняшниками.

— Ти плачеш, Грицьку? — знову озивається мати і пестить сина, дивлячись йому у вічі. — Що з тобою, сину?

— Нічого, мамо. Це я впав був, та на колючки обличчям.

Грицько пробує усміхнутися, але надаремно. Уста лишень кривляться, і мати це бачить. Мати душею чує, що тут не в колючках справа, що Грицько щось ховає в собі, але більше не чіпає його, не розворушує його неспокою. Мати ж тільки каже, як і завжди: „Іди снідати, сніданок уже готовий“, і вони йдуть стежкою широкої соняшникової садиби, ідуть до хати снідати.

Грицько ні слова не сказав матері про свою розмову з Пацюком, яка, врешті, була не першою. Він знав, яку небезпеку ховають у собі Пацюкові слова про зречення матері, але також добре знав, що після закінчення семилітки через свою матір він не зможе ніде вчитися, бо всі шляхи в науку синові куркулихи закриті. І що ж йому тепер робити?

Увечорі у сельбуді відбувалися комсомольські збори. Перед зборами знову до Козуба підійшов Пацюк.

— Ну? Надумався?

— Ні.

— Сволоч ти після цього, а не комсомолець! Я за тебе розпинаюся, як за путню людину, а ти боїшся матері зректися. Що ж тобі дорожче — комсомол чи мати?

Пацюк не чекав відповіді від Козуба. Розіпхнув гурт хлопців і подався за стіл, що стояв на сельбудівській сцені. Грицько теж усівся, але на задній лаві, де сиділи ще кілька хлопців та дівчат. Комсомольців було небагато, всі вони розмістилися рідко, так, що багато місць посередині залі було порожніх. Пацюк наказав усім присунутися ближче до сцени, і присутні заворушилися. Грицько теж пересунувся наперед, і тепер йому дуже добре було видно Пацюка, що, схилившись над столом, щось нотував на папері. Козуб здогадався, що Пацюк неодмінно сьогодні говоритиме про нього. І він виразно уже собі уявлє, як Пацюк картає його за нерішучість, за відхід від лінії комсомолу, нарешті, за куркульські дії разом із своєю матір'ю-глитайкою.

— Хіба місце таким у комсомолі? Радянська влада семимильними кроками іде до соціялізму, до безклясового суспільства, і немає місця на цьому великому ленінському шляху куркулям та їх поплічникам. Немає місця в комсомолі, ані в радянській школі таким, як Грицько Козуб!

Грицько дивиться, як, вимахуючи руками, час-від-часу тикаючи пальцем на нього, кричить, мало не трісне з натуги, Пацюк, і йому стає не так лячно, як гидко. „Чого тобі треба від мене, Пацюче?“ — паленіє Козуб, йорзаючись на лаві.

— Моя остання пропозиція, товариші, — закінчив Пацюк. — Запропонувати цілими зборами комсомольцеві Грицькові Козубові протягом трьох днів зректися своєї матері. А як ні — то з комсомолу і характеристику до вищих властей.

Козуб далі не слухав. Мовчки натяг кашкета й швидко вийшов із сельбуду. На дворі було темно, хоч очі виколи. І Грицько йшов, наче в долині глибокої пропасти, де немає ні світла, ні виходу на світ білий. Тільки чути, як під ногами щось шарудить, — то, певно, бігають кишма пацюки, шукаючи здобичі. Ось те шарудіння чимраз стає виразнішим, і Грицько ніби чує, як пацюки стають йому на півдорозі, він їх відкидає ногами геть, а вони лізуть і лізуть.

„Куркулиха, глитайка вона, а не мати. Радянська влада її знищить, як моклицю“, — дзвенять у вухах Пацюкові слова. — „Що ж тобі дорожче, комсомол чи мати?“..

Козуб здригається. Він чує на своїй шиї щось холодне, бридке, відчуває, як йому стає важко дихати.

Нараз привід зникає і Козуб знову бачить перед собою Павла Пацюка, що назірці біг із зборів за Грицьком.

— Ну, надумався? Кажи!

— Що тобі треба від мене, Пацюче! Невже тобі мене мало, що по матір мою сягаєш?

Козуб хапає Пацюка за шию й з усієї сили душить.

Пацюк хрипить, пручається в міцних Козубових руках, просить не вбивати його, він більше нічого Грицькові не скаже, не вимагатиме зрікатися матері, він навіть в комсомолі залишиться, — але намарно. Козуб повалив Пацюка на землю, стиснув ще міцніше пальцями Пацюка за горло і так стояв, зігнутий над ним, доки Пацюк не міг уже пручатися. А потім раптом випростався, глянув просто себе і перед ним знову виріс образ матері. Вона стояла серед розквітлих соняшників, лагідна і тиха, з ясними, як соняшники, очима й питала:

— Що з тобою трапилося, сину?

— Нічого, мамо. Нічого. Я тільки Пацюка убив... За тебе, дорога моя!

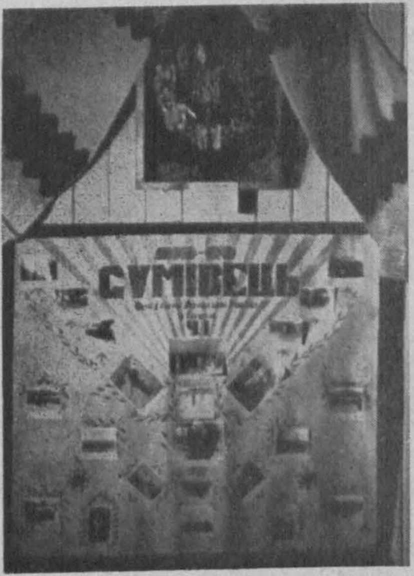

Фото-газета осередку СУМ'у в Гайденав.

СУМ РОСТЕ!

1 лютого 1948 року в Зальцбурзі відбувся Перший Крайовий З'їзд Спілки Української Молоді Австрії. З'їзд обговорив та накреслив ряд практичних заходів для дальшого зростання й зміцнення праці української молоді на чужині. Ця вістка дуже тішить нас, сумівців американської та англійської зон Німеччини, бо ми на ділі бачимо, як ростуть і міцніють наші лави, як піднімається українська молодь до зоряних висот ідейного наступу проти відвічного нашого ворога — російсько-большевицького наїзника, за Українську Самостійну Соборну Державу.

В зв'язку з Крайовим З'їздом у Зальцбурзі вийшов друком одноденний сумівський часопис „Сурмач". Хоч це і одноднівка, все ж вона є немалим вкладом у загальну скарбницю нашої сумівської преси на еміґрації. Молодечим запалом, свіжістю здорової української душі, пориванням до боротьби за щастя свого народу віє з кожної замітки Зальцбурзького „Сурмача". „Зневіра, хитання, сумнів для української молоді чужі,— пише „Сурмач".—Свої рішення вона бере добровільно, бо вона не керується змінливими обставинами життя, а власною волею та інтересами національної справи".

„Не забуваймо, — закликає „Сурмач" у передовиці, — що мало самої огненної зброї, а треба ще в наших часах зброї ідейної, яка є саме передумовою успіху. В сьогоднішній світовій боротьбі кожна невтральна постава є злочином".

Побажаємо нашим друзям у Австрії успішної праці в здійсненні нашої спільної мети — визволення України!

СУРМАЧ
МОЛОДЬ для СУМ-у — СУМ для УКРАЇНИ!
ОДНОДНІВКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОД

М. К.

СУМІВСЬКУ ПРЕСУ — НА СЛУЖБУ СВОЄМУ НАРОДОВІ!

Наша українська національна преса, преса народу, що віками збройно бореться за своє визволення, має особливі, своєрідні завдання, відмінні від завдань преси багатьох державних народів. Якщо преса таких народів бореться за зміцнення державного господарсько-економічного й політичного будівництва, то наша преса разом із усім своїм народом має боротися, насамперед, за здобуття держави.

Саме так повинні підходити до завдань нашої преси осередки СУМ'у, що видають низові газети. І треба сказати, що чимало наших працівників сумівської низової преси цілком правильно усвідомили свої завдання, видаючи змістовні, цілеспрямовані стіннівки. Серед таких видань в американській зоні слід відзначити стінні газети осередків СУМ'у в Міттенвальді, Реґенсбурзі, Стефанскірхені, Байройті та Вайсенбурзі.

У Вайсенбурзі лише нещодавно вийшло перше число газети „Шлях Молоді", але вона вже здобула широку популярність серед сумівців і позаспілкової таборової молоді. Передова стаття цієї газети „Скажім світові правду" говорить про героїчну боротьбу УПА та про завдання сумівської молоді в умовах важкої боротьби українського народу за свою долю. Заслуговує також на увагу гарний нарис „Незабутній спогад" про екскурсію сумівців у гори Гармішу. Редакція „Шляху Молоді" має неабиякі перспективи в дальшому своєму зростанні.

Довгий час існує газета „Юнацька Думка" — орган сумівського осередку в Стефанскірхені. Виставлені числа цієї газети на виставці під час свята у Фраймані користувалися чималим успіхом у читачів. Таких газет у нас стає чимраз більше.

Серед сумівських стінгазет англійської зони чільне місце посідає газета „Голос Молоді", що її видає осередок СУМ'у в Гайденав. Крім цього, варто відзначити ініціятиву сумівців табору Гайденав, що почали видавати також фотогазету „Сумівець", у якій яскраво відбивається життя української молоді.

Завданням кожного осередку СУМ'у є широко розгорнути й зміцнити пресову роботу на низах, поставивши кожне своє видання на службу нації, її великим ідеалам революційно-визвольної боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу.

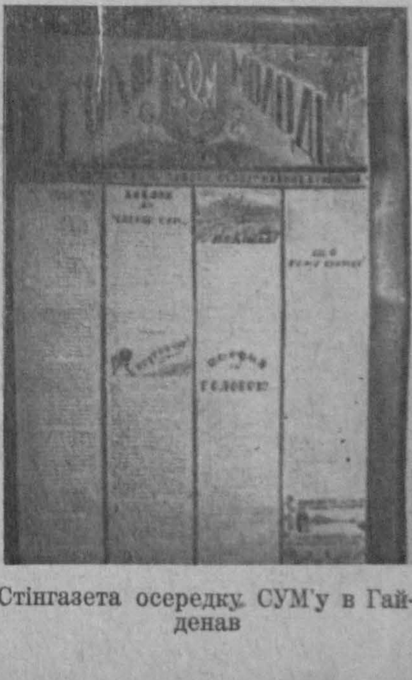

Стінгазета осередку СУМ'у в Гайденав

* * *

ЧОТИРИРІЧНИЙ „СУМІВЕЦЬ"

На ім'я ЦК СУМ'у в Мюнхені з табору „Піонір-Казерне" (Ашаффенбурґ) надійшов цікавий лист разом із фото. В листі пишеться: „Пересилаємо Вам для вміщення в журналі „Аванґард" фото одного з наших наймолодших. Цьому хлопчикові лише 4 роки. Він має свій сумівський однострій і кожної неділі одягає його як щось найдорожче. Цей хлопчик називається Глущак Роман".

На фото: Глущак Роман у сумівському однострої.

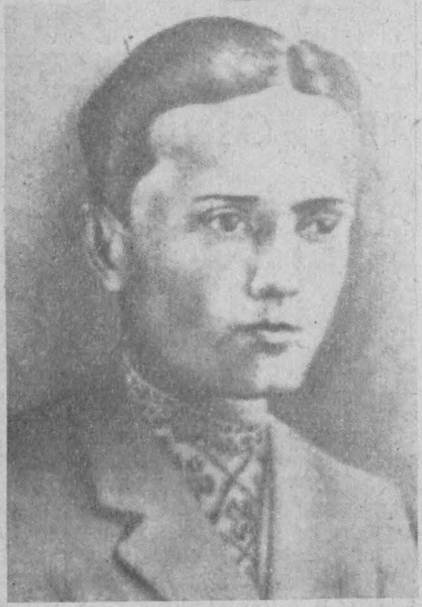

Портрет В. Біласа — малюнок сумівця Мирослава Боруцького (табір Зеедорф, англійська зона).

ПЕТРО КАРПЕНКО-КРИНИЦЯ

СИМВОЛ ВІРИ

Вірую в Тебе, грядучу,
Судним завершену днем,
В золоті сонця сліпучім,
Ту, що була б, як едем.
Посестро вічних імперій,
Щастя моєї зорі,
Чую у загравах ери
Гуркіт воскресних доріг.
Повниться безкрай не чудом —
Волею Бога Отця.
Бачу — Ти йдеш, і не буде
Царству Твоєму кінця.
Випивши келехом чорним
Чорну Пілатову мсту,
Вірую в Тебе Соборну,
Рідну, єдину, святу.

М. Ш.

Війна з політикою і без політики

Відомий американський журналіст Ральф Інгерсолл, що під час другої світової війни служив у оперативному відділі штабу Головнокомандувача американських збройних сил на европейському театрі воєнних дій, у своїй книжці, виданій по війні під назвою „Цілком таємно“, наводить цікаві факти і міркування щодо ведення війни з політикою і без політики.

Насамперед, він стверджує, що в другій світовій війні Америка і Англія мали лише одну спільну мету - якнайскорше розбити Німеччину. Поза цією метою між Америкою і Англією більше нічого спільного не було, бо американці дивилися на війну чисто по-військовому, а англійці підходили до неї крім того з боку політичного. Тому в питаннях: де, коли і як розгромити Німеччину, між американцями і англійцями міркування були протилежні. Американці вважали, що найкраще можна розгромити Німеччину прямим ударом через Ля-манш, англійці ж - через Балкани, щоб не дати їх опанувати Росії.

„Балкани були тим маґнетом, на який, як би ви не струшували компас, незмінно вказувала стрілка брітанської стратегії“, - пише Ральф Інгерсолл.

Англійці, не зважаючи на ухвалу конференції представників Америки, Англії і СССР атакувати Німеччину через Ля-манш, весь час намагалися не допустити до цього, а скеровували англо-американський удар по Німеччині через Балкани.

Коли ж американці стягнули на анґлійські острови величезні людські сили й матеріяльні засоби і англійці побачили неминучість вдертя до Европи через Ля-манш, вони попередили американців і, висівши на о. Сіцілію, по Італійському чобітку попрямували на Балкани. Але англійці не встигли здійснити своїх плянів, бо Німеччина завалилася, й вони досягли лише Трієсту. Балкани опинилися під окупацією СССР.

Наступ в Европу наперекір бажанням Англії відбувся через Ля-манш в Північну Францію. Але після опанування Франції перед англо-американцями постало питання: в якій місцевості вдертися до Німеччини? Англійці вважали, що вхід до Німеччини повинен відбутися через низинні простори Голляндії і рівнини в районі Гамбурґу - просто на Берлін, щоб не допустити туди росіян. Американці ж давали перевагу так званому Франкфуртському коридору. Ось що пише з цього приводу автор книжки „Цілком таємно“: „ . . . Для всіх нас, що брали участь у попередніх суперечках про спосіб вдертя в Европу, було ясно, що, наполягаючи вести воєнні акції північним шляхом, англійці керувалися не тільки чисто військовими, але також і політичними міркуваннями. Вони хотіли мати Берлін і північне німецьке побережжя, щоб бути певними, що, на випадок падіння Німеччини, ні те, ні друге не буде захоплене росіянами“.

Кожний із союзників ішов на Німеччину своїм шляхом, але англійці не встигли досягнути своєї мети, бо американська армія швидким темпом просунулася на Схід, захопивши навіть ті території, що, згідно з Ялтинською умовою, були призначені росіянам.

Англійський уряд наполягав перед американським урядом не відводити своїх військ назад і не пускати росіян далі на Захід, залишатися там, де зустрінуться війська союзників. Але американський уряд не послухав Англії.

Що було б, коли б перемогла англійська політика? Очевидно, питання про об'єднану Німеччину було б розв'язане інакше, ніж тепер.

Подавши ці факти і свої коментарі до них, Ральф Інгерсолл зазначає:

„Висновок, набутий нами у війні, в якій ми співпрацювали з англійцями, полягає в тому, що . . . ми пізнали, що вони далекозорі і дбають про свій майбутній добробут, зазираючи в завтрішній день“.

Жіночий костюм та вишивка праці сумівки з Гайденав Стефанії ЯЦЬКІВ.

Вістки з життя молоді світу

У ВАТИКАНІ нещо давно відбувся Міжнародній Конґрес жіночої католицької молоді, в якому взяло участь понад 700 делеґаток з 30 держав.

*

У ФРАНЦІЇ, в альпійському селі Шаль, на запрошення Еванґельського Студентського Об'єднання, відбувся з'їзд молоді, на який прибули представники з Франції, Англії, Голляндії, ЧСР та Німеччини.

*

В НІМЕЧЧИНІ, в м. Мешеде, відбувся „Тиждень праці“ провідників европейської молоді з участю делеґатів Англії, Швеції, Норвеґії, Данії, Швайцарії та Франції.

*

В ШВАЙЦАРІЇ Рада Церков і Союз Міжнародньої співпраці оголосили конкурс для молоді всього світу на тему „Христос і світове братерство“. Писати можна всякою мовою. Перша нагорода становить 1000 шв. франків.

*

У ФРАНЦІЇ, в місцевості Понтуаз, відбувався з'їзд керівників Християнської Студентської Молоді, на якому обговорено зокрема питання духової і матеріяльної ситуації студіюючої молоді в різних країнах. Головну увагу присвячено молоді південної Азії, а також Індії, Пакістану й Бірми.

*

В БАВАРІЇ, в Мюнхені, відбудеться на Зелені Свята перший після війни конґрес німецьких есперантистів з участю закордонних гостей. Після цього конґресу відбудеться в баварських Альпах Міжнародній З'їзд Молоді з участю делеґатів 17 країн. Розмовною мовою буде тільки есперанто.

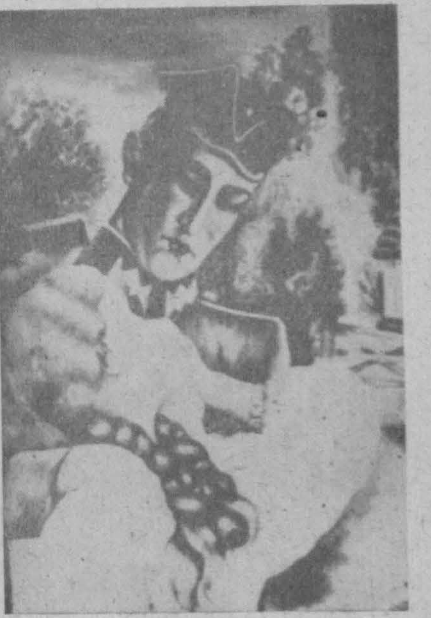

„Вояк УГА прощається з дівчиною“ — малюнок сумівця Мирослава Боруцького.

СУМІВСЬКІ УСМІШКИ

„АКТИВНИЙ ЧИТАЧ“

ГОЛОВА ОСЕРЕДКУ (до сумівця): — Іване, чи ти читаєш „Аванґард“?

ІВАН: — Я романів не читаю...

ПОВАЖНА ПРИЧИНА

— Лесю, обов'язково приходь сьогодні на лекцію, професор читатиме про атомову бомбу.

— На жаль, не можу прийти, бо при одній лише згадці про атомову бомбу я вся тремчу.

МІЖ БАТЬКОМ І СИНОМ

— Чому в тебе, сину, завжди на обличчі сум?

— Бо не пускаєте до СУМ'у.

У НАС І ЦЕ МОЖЛИВЕ

— Чи ви чули, що ЦПУЕ вирішило СУМ підпорядкувати не відділові молоді, а відділові культури і освіти?

— Авжеж, чув. Я навіть чув, що в ЦПУЕ збираються СУМ передати відділові жіночої організації.

НА ЗАБАВІ

— Але ж бо гарно танцює он та панна.

— І зовсім не гарно.

— Чому?

— Бо вона не захотіла зі мною танцювати.

СЕРЕД СУМІВСЬКИХ РИБАЛОК

— Ну, як у тебе рибальські справи, друже?

— Добрі. Всяка риба йде. Тільки от, на жаль, Рак ніяк не ловиться.

„ПЕРЕВЧИВСЯ“

Студент-сумівець, що прибув з міста до табору в осередок, виступив з рефератом, під час якого говорив ось так:

— Дорогі друзі! Ми повинні встановити генезу розвитку СУМ'у, оскільки ця генеза інтерпретується по-різному і є гіпотеза, що, гіперболічно висловлюючись, ці інтерпретації можуть стати парадоксом.

У КАНАДІ

— Чому тут комуністи стали такі сумні?

— Бо сумівці сюди приїхали.

БІЛЯ КНИЖКОВОГО КІОСКУ

Хлопчик: — Пані, чи немає у Вас якоїсь повісти для малих?

Продавщиця: — У нас сама „велика література“.

СЕРЙОЗНІСТЬ І НЕСЕРЙОЗНІСТЬ

— Чому ти з такою серйозністю читаєш цю статтейку?

— Тому, що вона з такою несерйозністю написана.

Подав Максим Ґуля

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ ЖУРНАЛУ „АВАНҐАРД“.

Умови передплати на журнал на 1948 рік:

	В Німеччині:	В інших країнах:
На квартал	9 нм	15 нм — 0,90 доляра
На півроку	18 нм	30 нм — 1,80 „
На рік	35 нм	55 нм — 3,50 „

Ціна окремого числа в Німеччині — 3 нм, поза Німеччиною 5 нм. — 0,30 доляра

Всі замовлення та передплату надсилати на адресу:

Verlag „Awangard“, Augsburg, DP Camp Somme-Kaserne Bl.I/16

Фото на обкладинках: на першій — сумівець-лінотипіст Іван Стадник (Гайденав) за працею; на останній — дівчина біля криниці (фото з Полтавщини).

„АВАНҐАРД“ — ілюстрований місячник української молоді на еміґрації. Додаток до журналу „ПУ-ГУ“
Редаґує колеґія. Відповідальний редактор Петро Кізко.
Адреса редакції: (13 b) AUGSBURG, Somme-Kaserne, Bl.I/16. Monthly supplement for youth to »PU-HU« - Druck: A. Bilous

УКРАЇНСЬКИЙ
2558
МУЗЕЙ-АРХІВ
107

АВАНҐАРД

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
НА ЕМІҐРАЦІЇ

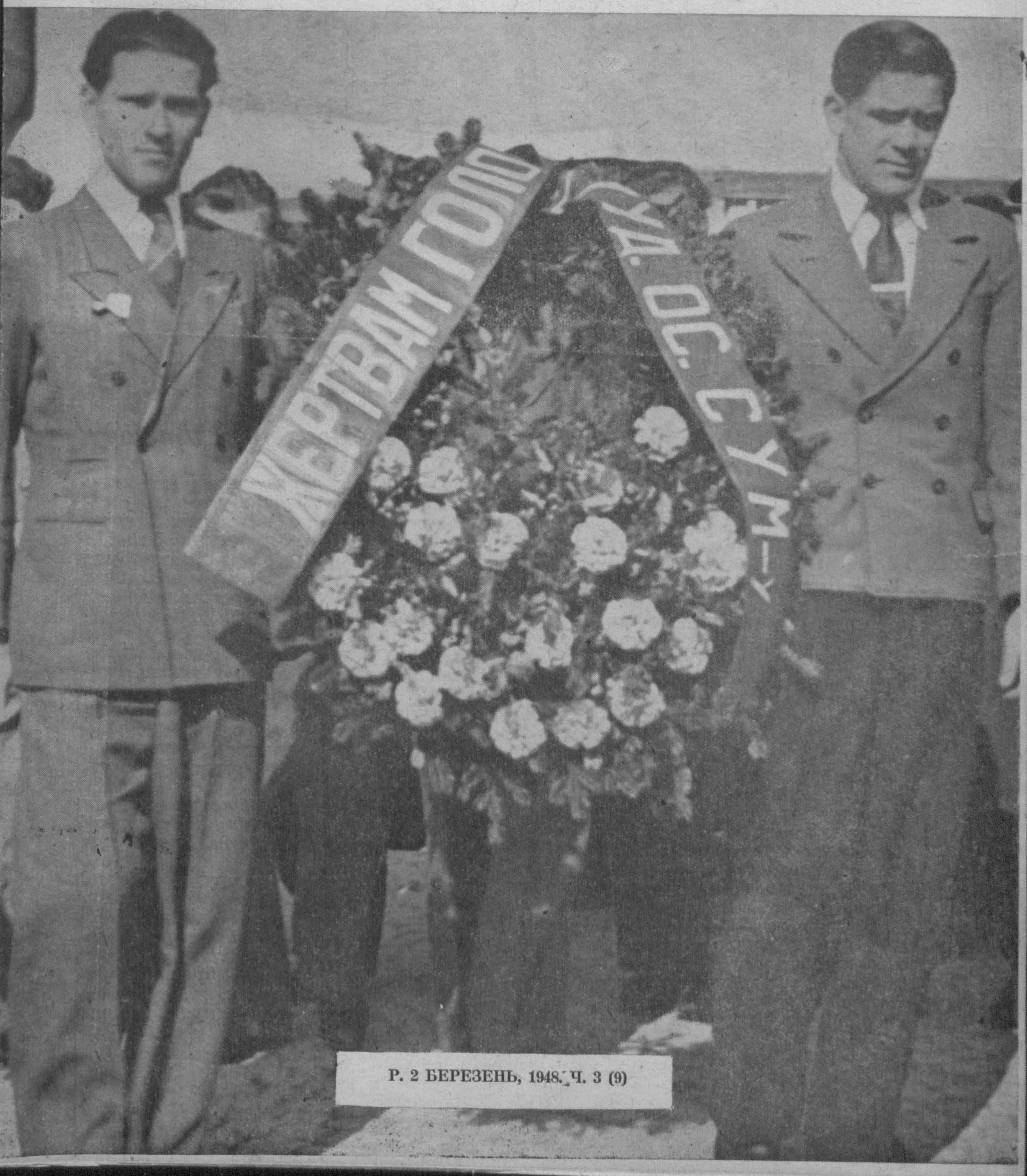
ЖЕРТВАМ ГОЛО
ВІД ОС. СУМ-У

Р. 2 БЕРЕЗЕНЬ, 1948. Ч. 3 (9)

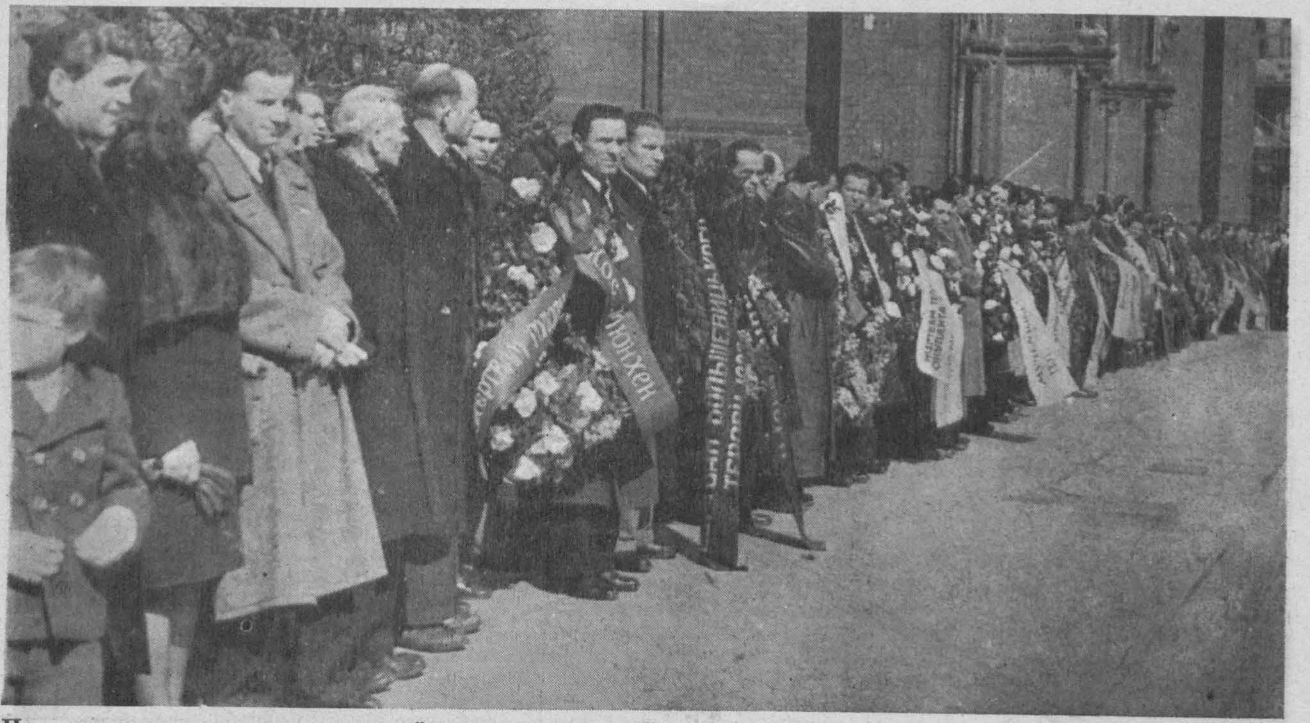

Представники численних українських установ і організацій з вінками жертвам голоду 1933 року під час демонстрації в Мюнхені.

А. БУДЯК

У ті прокляті роки...

Від редакції

В попередньому числі нашого журналу ми звернулися до всіх членів Спілки Української Молоді, позаспілкової молоді, а також до всього українського громадянства на чужині з закликом створити книгу документів і спогадів про большевицьке свавілля і боротьбу українського народу проти комуністичного панування на Україні і в зв'язку з цим надсилати до редакції „Аванґарду“ такі матеріяли. Нижче друкуємо статтю А. Будяка „У ті прокляті роки...“, факти з лихоліття 1933 року, а також фото з часів голоду в м. Харкові, що їх редакція одержала у відповідь на наш заклик.

Криваво – червоні смертоносці з Кремля підкорили інтереси народу сталінській теорії про можливість побудови соціялізму в одній країні. Сокирою та свинцем довели, що бідняк уже віками „марить” про колгоспи і що він безумовно в колгосп піде, бо там його рідна стихія. Середняк, цей „несвідомий“ брат бідняка, також без зусиль переступить колгоспний поріг, а „кулак“ (куркуль), як „елемент не трудовий“ і цілком чужий, підлягає до ліквідації.

Озброївшись цією „теорією“ й пістолями, розжирівши за часів НЕП'у на хлібі українського селянина, дика зграя під проводом кремлівських векапе-убивць, як сліпа орда, кинулась на „кулака“ (українського селянина-хлібороба), прокладаючи „шлях до соціялізму”

З кінцем літа 1930 року і до весни 1931 року лились ріки мужицької крови, по всій Україні котились криваві хвилі розгулу „комбедів” та „каенесів” (в „комбеди” або комітети бідноти та „каенеси” або комітети незаможних селян гуртувалися комуністичні запроданці та дуже мала частина несвідомого селянства).

То був ні з чим незрівняний кривавий пир. Варфоломіївські ночі, еспанські інквізиції, гладіаторські бої у старих римлян було ніщо в порівнянні з цим жахом. Все це блідне в порівнянні з велетенськими астрономічними розмірами тієї кривавої бані, що її підготувала на протязі майже цілого року „народня” комуністична партія на Україні.

По українських селах і хуторах вдень і вночі, як у фантастичній казці, провадилися масові арешти, розстріли, катування, нищення немовлят, ґвалтування жінок. Почалася масова втеча і розбрід людей в різних напрямках. Люди кидали все напризволяще і зникали, ховаючись по містах та чужих краях. Тисячі ешелонів, навантажених чоловіками, жінками, дітьми, старими, роздягненими і напівроздягненими, в січневі та лютневі морози рухались на північ. Ширились руйнування домів, грабунки, вбивства, дикунські п'яні оргії, пожежі. Нищення пограбованого селянського добра не знаходило своїх меж. Під час монгольської навали, походу Чінгісхана, під час наскоків турецьких яничарів Україна не бачила нічого схожого на те лихоліття, що його принесла комуністична партія. Не існувало ніякого закону, ніякого права, ніякого захисту й рятунку. Ніякий розум, ніяка мудрість не можуть так глибоко з'ясувати слова „анархія”, як його в практиці розкрили комуністи в 1930-31 р. р. на Україні.

Проте „комбеди” були щасливі, вони почували себе у рідній стихії, як риби-щуки у воді. Вони пожирали чуже награбоване добро, вони, купаючись у народній крові, вели п'яні дні розгулу і неробства. Вони люто їздили, катались, змагались наввипередки по вулицях, шляхах, степах на „кулацьких“ конях, тачанках, бричках; на смерть заганяли коней, псували тачанки, ламали брички; різали „кулацьких” корів, свиней, пили самогон; використовували для сво-

Безкінечні колони демонстрантів у день 14 березня 1948 року на вулицях Мюнхену.

їх потреб „кулацьких“ жінок і дочок. Тієї доби їхнє комбедівське щастя, добробут і владність межували з фараонами...

Але... час ішов, награбоване чуже добро швидко тануло. З виготуваної „бази“ суцільної колективізації лишилось багнище. У колгоспах печериці самі не росли, а працювати і в колгоспах не хотіли. „Несвідомий” брат середняк не пішов у колгоспи. І колгоспна ідея, що таким дикунським і кривавим способом втілена в життя, виявилась мертвонародженою.

Грабувати й нищити більше не було кого, склався безвихідний тупець. „Комбеди“ і розкуркулювання не виправдали покладених надій і нічого не дали; грабунки, вбивства, заслання, терор — все виявилось даремним. Замість очікуваного обітованого раю, — ганебно сіли в розбите корито. Потрібні нові терористичні акти і насильства. Надходить 1933 рік, а в країні комунізму нічого не виросло, крім дохлих, отруюючих повітря комбедівських колгоспів. Найліпші нарізані їм земельні ділянки не засіваються, робоча худоба виздихала, продуктивну худобу пожерли, працювати було нікому і нічим.

І тільки закінчено криваву операцію розкуркулення, як кремлівські диктатори в добу між 1931 і 33 роками знову почали „пріти” над підшуканням нового, ефектовнішого збудника, здібного прищепити „охоту” до колгоспів у мужиків, які ще лишилися в живих. Цим збудником комуністичні вбивці вирішили визнати голод і мародерство. І комуністи не замислювались над тим, щоб казку про країну людожерів перетворити в себе на дійсність...

Комуністична ідея на чорному фоні 1933 року крокує в образі кістяка з косою за плечима. На території Великої України лютував голод, якого історія світу не знає. Кістлява рука того голоду викосила і поклала в могилу близько 8 мільйонів українців. Ми бачили і переживали той страшний голод.

В людському лексиконі бракує потрібних слів і образотворчих виразів, щоб мати змогу з вичерпливою повнотою показати живу картину тієї епопеї, що відбулася на неосяжній території Великої України в 1932-33 роки.

Зафіксовані і не зафіксовані на скрижалях історії безіменні гекатомби жертв Великої України в часи чорного лихоліття були викликані не якимись титанічними силами сліпої стихії, чи велетенським змаганням двох протилежних мітичних початків — Ормузда і Арімана, — ні — то було виконання оперативних заходів для насильницького насадження ідей азійського світогляду, який походив від кримінальних елементів, що захопили шляхом кримінальної узурпації кермо однієї великої держави, яка потерпіла військову і політичну катастрофу.

... Всі Мурмани, Соловки, Байкали, Туркестани залюднені населенням, нахапаним з українських земель. На великому просторі від Києва до Ростова, від Одеси до Харкова населення залишено напризволяще — без їжі, без продуктів харчування. В ті прокляті роки, коли б нас не було в тому краю, ми, мабуть, не вірили б у повість про ту кошмарну дійсність. Люди їли траву, собак, котів, падло. Люди їли... людей. Збожеволілі з голоду люди масами рухались на Кавказ, Урал, у промислові центри, на північ, марно шукаючи шматка хліба. Вся Україна була тоді „на колесах”. Український селянин, що своєю кров'ю і потом продукував хліб для всієї Европи, не мав права той хліб їсти. він терпів муки смерти — лише безнадійні мрії про шмат хліба терзали вже каламутний його мозок.

Українське селянство загачувало собою величезні маґістралі залізничного транспорту, пристановища водяних шляхів сполуки, залізничні вузли та міста. Ми бачили трупи померлих з голоду на станціях залізниць, у вагонах, на центральних і сільських шляхах, на міських базарах і в степах. Про ті трупи померлих з голоду людей ми кажемо не як про поодинокі випадки, що рідко зустрічаються, а навпаки, як про масове явище. Люди вимирали цілими родинами, цілими селами. Кожний погріб, кожна криниця горою наповнялися трупами.

В ту ж саму епоху, в час голодної завірюхи, що лютувала, як велетенська пожежа на безмежних просторах, всі залізничні склади, річкові пристані, міські склепи, сільські церкви були завалені хлібом, відібраним, експропрійованим, конфіскованим, викачаним у населення. Той хліб призначався для вивозу за межі України і за кордон. Хліб у тих склепах нищили і псували пацюки, миші, збіжжеві шкідники; хліб псувався і нищився через негоду і згрівання. Хліба було стільки, що він не вміщався в склепах і лежав у будинках без дахів, у складених в штабелі мішках, у відкритих бункерах, у звичайних купах просто неба, під дощем та снігом.

Хліб гнив, а люди мерли з голоду. Бо так хотіла червона Москва, так хотіли комуністичні большевицькі верховоди, для яких ідея комунізму була все, а народ — ніщо.

Таким є большевизм, таким є комунізм...

Плоди большевицького

Факти з лихоліття

м. Верхнєдніпровськ, правий Берег Дніпра. З 1930 року тут перебувало біля 3000 патронованих дітей, віком від 7 до 12 років. Батьки тих дітей повбивані або заслані на північ під час розкуркулювання. Протягом весни і літа 1933 р. всі ті діти були вивезені на Верхнєдніпровський міський цвинтар. Їхні трупи, як снопи, накладали на двокінні вози, накривали ковдрами і ночами возили на цвинтар; там їх по півсотні вкидали у заздалегідь приготовані великі ями і загортали землею. Та тиха і „мирна“, але жахлива робота виконувалась за „вимушеною“ неофіційною згодою Верхнєдніпровського комуністичного проводу.

с. Попельнасте, Дніпропетровської области. Село до 400 дворів, розташоване в глибокій балці. В садках, що були колишньою власністю розкуркулених хліборобів, влітку 1933 р. з'явилися людожери, які з пороблених в садках засідок зненацька накидали петлі на голови людей - перехожих, затягали в садок і там різали їх на м'ясо.

с. Лихівка, Дніпропетровської области. Дружина районового лікаря принесла додому м'ясо, куплене на базарі. Лікар визнав те м'ясо за людське і наказав віднести його тій, відомій їм особі, що продала це м'ясо на сільському базарі. Дівчині, що слугувала в лікаря, доручено віднести те м'ясо. Сам лікар пішов тим часом до районової міліції, щоб заявити. Коли лікар прибув з міліціонером до хати „м'ясоторгівця“, то знайшов там свою служницю-дівчину вже зарізаною.

с. Перещепино, Дніпропетровської области. На ханянській сотні того великого села в 22 хатах були виявлені казани в печах, в яких варились людські руки.

с. Бородаївка, Дніпропетровської области. Під колгоспним ожередом в степу влітку 1933 року найдено 27 людських голів, накритих соломою.

Залізнична станція „Баглій“, біля Кам'янського індустріяльного центру на Дніпрі. Влітку 1933 р. з потяга, що курсу-

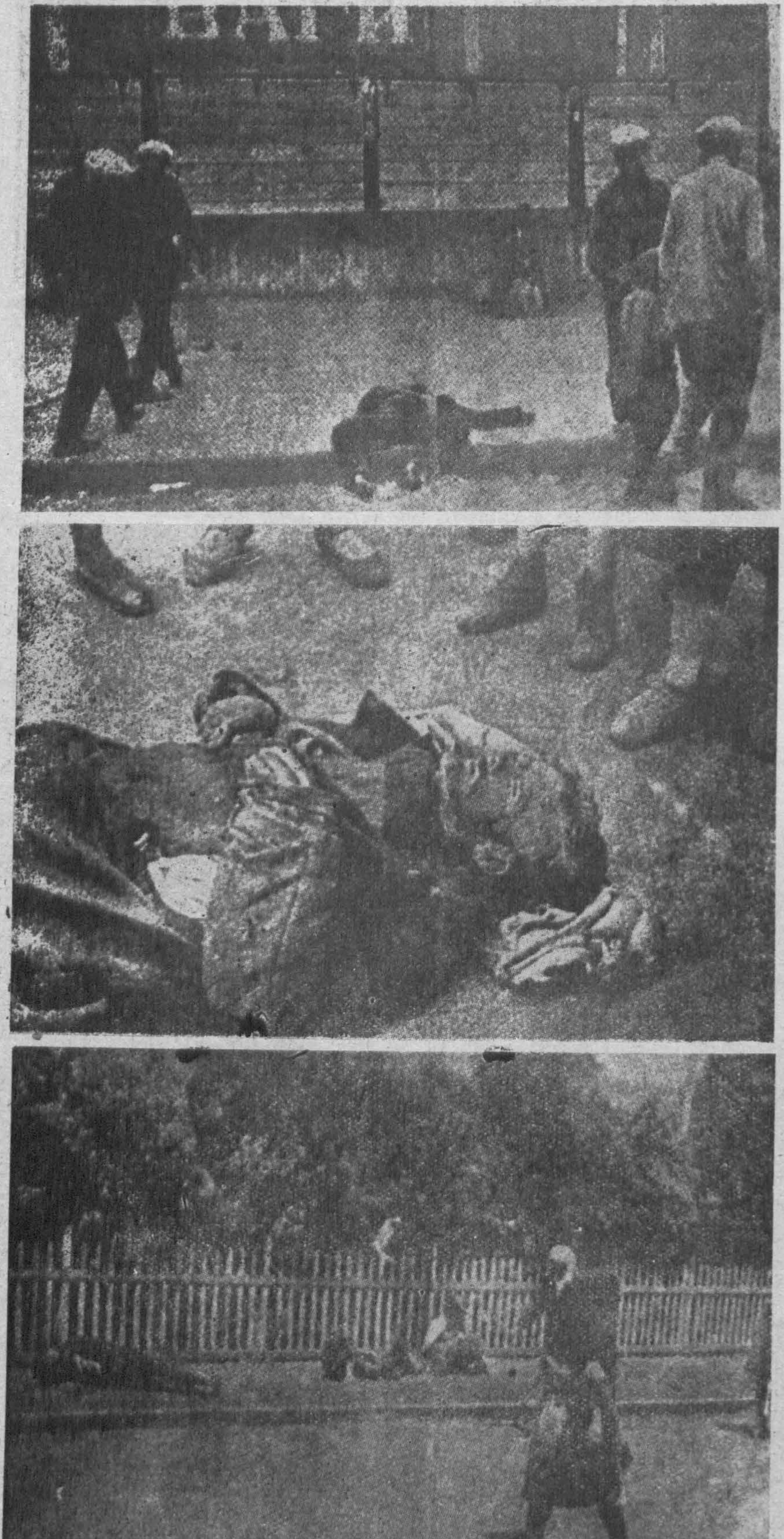

На фото: 1933-ій рік у Харкові — трупи померлих з голоду людей на вулицях і околицях міста. Праворуч на 7 сторінці — „вимушене“ оголошення большевицьких бурґомістрів, що свідчить про розмір смертности.

кривавого терору 1933-го року

вав від Києва, викинуто понад 30 трупів людей, померлих з голоду.

с. Шульгівка, Петриківського району, Дніпропетровської області. Весною 1933 року закидано трупами померлих з голоду погреби і колодязі, бо в селі бракувало людей, щоб ховати померлих.

с. Вербки, Павлоградського району, Дніпропетровської області. В селі біля 200 хат. У вересні 1933 р. половина хат були пусті, і дворища та вулиці того села заросли бур'яном нарівні з висотою хат. На запитання — де поділись ваші люди? — ті, що лишилися в живих, відповідали: „Малі та старі вимерли, а інші відійшли по хліб ще весною і не повернулися.“

с. Домоткань, Дніпропетровської області. В колгоспі „Червоний Хлібороб“, що був утворений в тому селі в липні 1933 р., біля 200 душ колгоспників вийшли працювати на жнивах, бо їм обіцяли під час праці на полі дати обід. Їх дійсно нагодували житнім хлібом. По обіді декілька душ померли, а решта протягом півдоби перебували в стані тяжкого божевілля; в багатьох із тих людей відкрилися важко залікувані рани на ногах і на потилицях. Голодні колгоспники були нагодовані хлібом з великою домішкою ріжків. Той хліб виготовив партійний керівник колгоспу на прізвище Парвишерст.

У Дніпропетровській області літом 1933 р. повсюди чинилися судові розправи над „парикмахерами“; їм давали по 5 років позбавлення волі з відбуттям кари в далеких таборах. „Парикмахери“ були переважно жінки-колгоспниці, які на полі, а частіше в себе на городі, стригли ще зелені житні колоски на їжу для своїх голодних дітей.

По дорозі від ст. В.-Дніпровськ до с. Пушкарівка (віддаль 12 км) в травні 1933 року ми бачили 6 людських трупів на обочинах шляху.

В с. Пушкарівка, Дніпропетровської области, в колгоспі „3-ій вирішальний“ один колгоспник був засуджений на 5 років позбавлення волі з висилкою у віддалені місцевості за те, що в нього знайшли в 1933 р. заховану пляшку з власним зерном.

Зимою 1933 року під час масової викачки хліба по селах і колгоспах В.-Дніпровського району спеціяльно уповноважені комісії перевіряли людські відходи, щоб через фекалій дізнатися, що люди їдять (бо люди присягались, що не мають хліба, а проте ще живуть). Власники тих відходів, з яких комісія визначала наявність зернового хліба, змушені були тікати, щоб сховатися від екстраординарних репресій.

с. Мишурин-Ріг, Дніпропетровської области. Неділя, привітний соняшний ранок. В центрі села, біля руїн висадженої в повітря церкви, сільський базар. Всі люди на базарі з пухлими обличчями, неговіркі, мовчазні, безголосі, їхні рухи кволі, бо в них пухлі руки й ноги. Вони продають або купують кукурудзяні стебла, обмолочені кукурудзяні качани, чорний порошок, натертий з кураю, коріння, кору та нижні частини водяних рослин. Перелічений „асортимент“ сільського торгового обігу був для людей тією їжею, яка не рятувала від голодної смерти, а лише, додаючи мук, трохи її відволікала.

НАРОДЕ МІЙ! ЧИ Ж ТИ ПРОСТИШ ЗА ВСІ ТВОЇ БЕЗМІРНІ РАНИ,
ЗА КРОВ ТВОЇХ ДІТЕЙ, БАТЬКІВ І МАТЕРІВ?
І ТИ, О ГОСПОДИ, ЧИ ТИ ПРОСТИШ МОСКОВСЬКОМУ ТИРАНУ
ЗА МУКИ ТИХ, ХТО СМЕРТЮ СТРАДНИЦЬКИ ЗГОРІВ?...

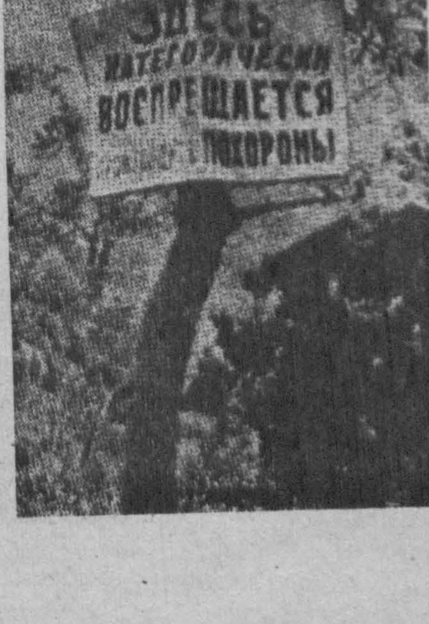

П. ЗАЯРСЬКИЙ

Геній україн

Сто літ тому — року 1848 на засланні в Кос-Аралі Т. Г. Шевченко написав поезію „Пророк“, що починається такими словами:

Неначе праведних дітей,
Господь, любя своїх людей,
Послав на землю їм пророка —
Свою любов благовістить,
Святому розуму учить.
Неначе наш Дніпро широкий,
Слова його лились, текли
І в серце падали глибоко,
І ніби тим огнем пекли
Холодні душі.

Ці ж слова якнайкраще характеризують нашого Великого Поета, що став справжнім пророком для України.

Шевченко з прозорливістю національного пророка і генія відчув і зрозумів велику вагу рідного слова для Воскресіння із мертвих Української Нації.

Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло них
Поставлю слово!

— писав Шевченко і те слово Великого Поета відограло вирішальну ролю в справі національного відродження нашого народу. Непохитно вірячи в перемогу Правди, Шевченко надавав великого значення вогненному слову:

Правда оживе,
Надхне, накличе, нажене
Не ветхеє, не древлє слово
Розтліннеє, а слово нове
Між людьми криком пронесе
І люд окрадений спасе
Од ласки царської...

І це нове гнівне слово, що стало наймогутнішою, найсильнішою зброєю в боротьбі українського народу за своє визволення, проголосив на весь світ могутній геній України Тарас Григорович Шевченко! З нечуваною силою пролунав гучний геній Великого Кобзаря:

Не вмирає правда наша,
Не вмирає воля!
І неситий не виоре
На дні моря поля.
Не скує душі живої
І слова живого!

І це „слово живе“, слово вогненне гнівним караючим мечем упало на голови ворогів і кривдників українського народу, цілющою росою впало воно на пригноблені серця скривджених і знедолених синів і дочок поневоленої України! Це слово, як весняне тепло, розтопило лід національної несвідомости й байдужости до української справи! Це слово, як сонце ясне, осяяло темну ніч похмурої української дійсности! Це слово нове запалило серця тодішньої української інтеліґенції гарячою святою любов'ю до свого обездоленого народу! Спів Шевченка, як свідчить П. Куліш, був для тогочасної молоді „воістину гуком воскресшої труби архангела“. Слово Шевченкове впродовж більше як ста літ запалює мільйони сердець найсвятішою любов'ю до України. Слово Шевченкове організувало наш народ, пробудило до нового життя, до боротьби за національне, соціяльне і політичне визволення!

Вийшовши з самих низів нашого народу, на власному досвіді перетерпівши і соціяльну неволю кріпацтва, і національну та політичну неволю — тюрми та заслання, Шевченко у своїй творчості став виразником ідеалів усього українського народу. Своєю неперевершеною досконалістю високомистецьких поетичних творів, поєднаною з небувалою силою, мужністю та високою ідейністю, Шевченко зайняв перше місце в нашому письменстві. Надзвичайним впливом своєї геніяльної музи, своєю винятковою роллю в нашій національно-визвольній боротьбі Шевченко зайняв також перше місце серед найвидатніших діячів нашого національного відродження, серед найпрославленіших діячів нашої історії. Шевченко, як каже проф. В. Петров — „творчий геній, Україна не дала досі нікого рівного Шевченкові!... Ніхто з політичних діячів чи з поетів не може бути поставлений поруч“ (Укр. Трибуна“ 21. III. 1947) Шевченко збудив з тяжкого сну великий багатомільйоновий народ, з'єднав його докупи — не вважаючи на політичні кордони, приєднав його до великого культурного поступу, вказав йому ціль національно-культурної праці національно-визвольної боротьби, вивів його як націю у світ між люди. „Шевченко був вибранцем свого народу в прямому значенні цього слова. Народ неначе вибрав його співати замість себе. Поезія Шевченка — це пряме продовження народньої поезії“ (М. Костомаров). Поетичну красу і чар української народньої пісні, все невичерпне багатство цього найбільшого нашого духового скарбу геніяльно використав Шевченко в своїй творчості. Поезія Шевченка стала справді продовженням української народньої поезії, вагу якої так чудесно зформулював Шевченко в таких рядках:

Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине...
От де, люди, наша слава,
Слава України!

І такою ж безсмертною славою України була, є і вічно буде безсмертна могутня творчість великого співця України!

Значення Шевченка для українського народу ніколи не вичерпається, „бо в його творах, — як каже Р. Смаль-Стоцький, — зложені слова вічної правди, невмирущої краси, найглибшої доброти... Вони мають таку чарівну силу, що до глибини потрясають, зворушують душу, сумління земляків, що мов вогнем палять — печуть закам'янілі серце і таким чином усе наново спричиняють цілковитий переворот у думанні, розумінні і діянні людей“. Кожне нове покоління знаходить у цій геніяльній книзі все нові ідеї, нові не помічені попередніми поколіннями скарби духові. Твори Шевченка, як твори справжнього генія, — невмирущі, безсмертні, глибоко сучасні й актуальні і для нашого сучасного і для майбутніх поколінь.

Могутній голос Шевченка, що пролунав сто літ тому з-за ґрат Петербурзької в'язниці, з чужої Орської кріпости, з степів далеко-

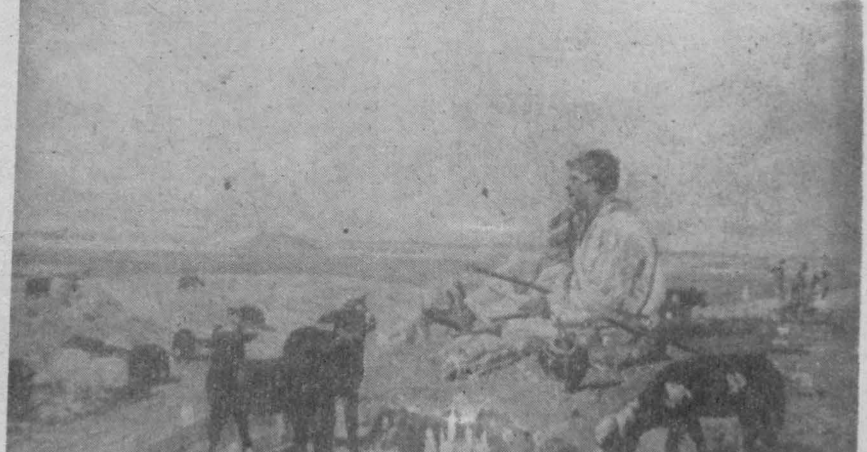

„Мені тринадцятий минало“...

Тарас Ше

БУ
КО
УС
ЗА

ського народу

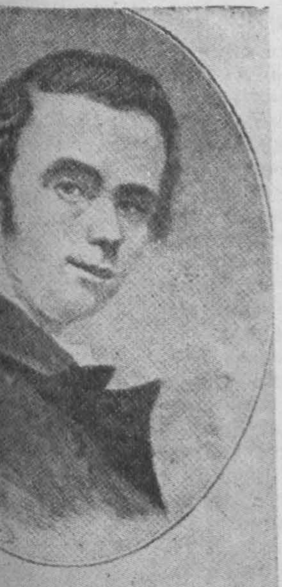

ченко (в молодому віці)

НТАРЮ НАШ,
О, НАШ
ТАРАСЕ!

БЗАРЮ,
ТИ ЗБУДИВ
СЕРЦЯ.

І СІМ'Я
ТВОЯ
ЗВЕЛАСЯ

ВОЛЮ
БИТИСЬ
ДО КІНЦЯ!

го Казахстану, — цей голос звучить і тепер з неменшою силою для нас сьогодні в 1948 році!

Не тільки до своїх сучасників, а й до нас і до наших нащадків звертається Шевченко з гарячим зворушливим закликом:

Свою Україну любіть!
Любіть її! Во врем я люте,
В остáнню тяжкую минуту
За неї Господа моліть!

І найбільшим виявом такої непереможної жертовної любови до Рідного Краю є написана 101 рік тому безсмертна поезія „Мені однаково“. Найтяжче особисте нещастя і горе. Шевченко готовий перенести во ім'я великої ідеї. Шевченко готовий пожертвувати своїм особистим щастям, своєю славою, йому байдужа власна доля, йому однаково, чи його згадуватимуть, чи забудуть „в снігу на чужині“. Але є одно, що йому не байдуже, з чим він ніколи не примириться, є сдно, що викликає в нього категоричне заперечення:

Та не однаково мені,
Як Україну злії люди
Присплять лукаві
І в огні її окрадену збудять...
Ох, не однаково мені!

„Не знаю, — каже С. Єфремов, — чи у всесвітній літературі пролунав колинебудь ще один такий крик серця з безмірної туги та жалю за рідним краєм, чи знайдеться поет, що так дуже любив би свій край, побивався за ним і так до його рвався“. Цей крик серця сьогодні з особливою силою і безмежною тугою лунає в наших серцях!

З надзвичайною чіткістю і ясністю висловив Шевченко національні ідеали українського народу — його прагнення: національно-державницькі, соціяльні й політичні і показав шлях до визволення України з потрійної неволі. Рішучий і палкий протест проти тодішнього соціяльного лиха — кріпацтва Шевченко сполучив з таким же рішучим протестом цроти національного і політичного поневолення З особливою підкресленістю порушив Шевченко проблему державного відокремлення України від Росії. Відновлення державної незалежности України ставив Шевченко на перший плян, бо тільки в умовах самостійности і незалежности.

Встане Україна
І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить,
І помоляться на волі
Невольничі діти!

Ідею незалежности України Т. Шевченко висловив у короткому, але надзвичайно чіткому і ясному гаслі: „В своїй хаті — своя правда і сила, і воля!“ Аналізуючи історичне минуле українського народу, показуючи героїчні епізоди з боротьби нашого народу за Волю, Шевченко одночасно зупиняється й на невдачах і поразках, з'ясовуючи їх причини.

Шевченко з нечуваною силою гніву і обурення гостро картає перевертнів — яничарів, зрадників українського народу — мерзенних землячків-спекулянтів з циновими ґудзиками, подлих рабів, підніжків царських, лакеїв капрала п'яного і т. д. Ці безчесні й зрадливі землячки, ці „няньки, дядьки отечества чужого”, ці „недолюдки, діти юродиві”, що цураються своєї нації, ці фальшиві прихильники правди і волі, що деруть шкуру „з братів незрячих гречкосіїв”, ці пани слов'янофіли, що всі слов'янські мови знають, крім своєї, — всі ці зрадники українського народу — „донощики і фарисеї”, що розпинать, а не любить учились брата, викликають огиду і прокляття у Шевченка.

Натомість з побожною пошаною ставиться Шевченко до святих невольників, яких „сотнями в кайданах гнали на Сибір“. Думкою лине поет за Байкал у „вертепи темнії” і в нори, „без дна глибокії”, де в тяжкій каторжній праці поневіряються „споборники святої волі“. З таким же великим співчуттям ставиться Шевченко до поневолених народів Кавказу, що ведуть нерівну боротьбу за волю проти лютого ворога — імперіялістичної Росії. З надзвичайно тонкою іронією і гострим сарказмом, з гнівним обуренням викриває Шевченко жахливу систему гніту і безправства царської Росії.

У нас же й світа! Як на те
Одна Сибір неісходима!
А тюрм? А люду? Що й лічить!
Од молдаванина до фінна
На всіх язиках все мовчить,
Бо благоденствує!...

Виступаючи проти розбійництва і хижацтва самодержавної імперіялістичної Росії, Шевченко стає на захист поневолених народів і закликає вільнолюбні народи Кавказу до рішучого спротиву, до збройної боротьби!

Борітеся — поборете!
Вам Бог помагає!
За вас сила, за вас правда
І воля святая!

В поемі „Неофіти” Шевченко-пророк цей протест проти ворогів України поширює, спрямовуючи його не тільки проти тих тиранів, що колись гнітили Україну, а й проти тих, що тепер її гнітять. Поема „Неофіти”, на думку Шевченка, перепливе... Лету (забуття) І огнем-сльозою
Упаде колись на землю
Розпинателям народнім,
Грядущим тиранам!

Читаючи оці рядки „Неофітів“:
Нема сім'ї, немає хати,
Немає брата, ні сестри,
Щоб не заплакані ходили,
Не катувалися в тюрмі,
Або в далекій стороні, —
ми пов'язуємо їх не тільки з дійсністю часів Миколи II, а ще більше з страшною українською дійсністю сучасною.

Боротьбу з цими тиранами, боротьбу за Волю України Шевченко уявляв собі тільки в формі народньої революції:

Щоб збудить
Хиренну волю, треба миром,
Громадою обух сталить,
Та добре вигострить сокиру,
Та й заходитися будить...

З гарячим закликом до боротьби українського народу за свою Волю і Незалежність звертається Шевченко і в „Заповіті“.

Шевченко непохитно вірив, що тільки шлях непримиренної боротьби приведе український народ до волі, до перемоги, до визволення з вікового рабства.

Ворог всякого деспотизму, тиранії, самодержавства, Шевченко виразно і яскраво визначив той ідеальний лад нової вільної України, що повстане в майбутньому. В одній із своїх останніх поезій („Юродивий“) Шевченко з тугою запитує:

Коли
Ми діждемося Вашінґтона
З новим і праведним законом?

(Закінчення на 12 стор.)

Жива картина на сцені табору „Сомме-Казерне“ в день Шевченківської академії

В. Г-о.

Молодь Наддніпрянщини

Кажуть, що душа підсовєтської людини є великою загадкою для західнього світу. Така ж сама думка щодо підсовєтського українця і серед тих українців, що так чи інакше належать до західнього світу. На цьому ґрунті виникла навіть ціла проблема „сходу" і „заходу" в сучасному українському житті, а особливо на еміґрації. При чому, найбільше йде тут про українську підсовєтську молодь, до якої загально прийнято чіпляти епітети: „скалічена" „збольшевичена", „зденаціоналізована" і т. д. і т. п.

Чи дійсно справа ця виглядає так трагічно?

Якщо зупинимось конкретно на питанні про українську підсовєтську молодь, то тут, здається, найбільше скороспілих висновків про її духове обличчя зроблено саме на підставі простого незнання фактів. На цій самій підставі світ прийшов до висновку, що взагалі все, що перебуває по той бік муру, є большевицьке, чи в кращому разі „совєтське." Бо ніяких, мовляв, протибольшевицьких, чи протисовєтських акцій міжнароднього значення перед широким світом не зафіксовано. При найжахливішому своєму розмаху винищення української нації в СССР не чути було в світі про те, щоб українці там відповідали на терор терором, щоб там виникла якась войовнича політична організація, щоб зроблено спробу повстання, чи якогось помітного заворушення, щоб там відбулись якісь голосні процеси.

Але чи дійсно всього цього не було на підсовєтській Україні, чи тільки про це не було чути в світі?

В цій коротенькій статті ми хочемо деякими фактами, які нам відомі з практики власного підсовєтського життя в самому центрі подій останніх півтора десятка років, сказати про це.

Осінь і весна 1929-1930 років… Можна сміливо сказати, що коли б в той час на Великій Україні була така леґальна преса, такі леґальні партії, таке відкрите судівництво, такий зв'язок із закордоном, як був у Західній Україні під Польщею, то безперечно ми б сьогодні говорили не про якісь невиразні „події" на Великій Україні в 1929-1930 р. р., а говорили б про повстання і згадували б сотні й більше леґендарних імен українських молодих лицарів. А в наслідок того, що всіх тих умов, які зробили голосними й правдиво представленими перед світом факти української боротьби під Польщею, не було під большевицькою Москвою, світ знає тільки те, що в препарованому большевиками виді було винесено за китайський мур до уваги світової опінії. Так сталося напр. з відомою СВУ (Спілка Визволення України), з іменем якої тісно зв'язані події 1929-1930 р. р. 45 осіб, що їх судили большевики на відкритому процесі в Харкові, 45 політиків і науковців, яких навмисне виставили на позорище большевики, примусивши їх прилюдно каятись у своїх „помилках" та відмовлятися від своїх ідей, компромітуючи тим самим себе й свої ідеї, — ці 45 осіб закрили собою перед світом не менше, як 45000 (думаємо, що більше) молодих, активних і самовідданих борців за волю України, розстріляних чи замучених в льохах ГПУ в зв'язку із справою СВУ 1929-1930 р. р..

Як виявлено було на процесі СВУ, на Україні існувала й діяла поруч із СВУ СУМ (Спілка Української Молоді). Характерно: з усієї СУМ, яка була організацією масовою, на відкритому процесі СВУ фіґурували тільки дві особи — Павлушков і Матушевський. Навіть ці два, виразні з-поміж сотень і тисяч, представники української молоді (а большевики для відкритого процесу вибирали тільки відповідний типаж) засвідчили на процесі, що українська революційна молодь стояла морально вище від своїх ідеологічних провідників. А скільки завзятої, цінної революційної української молоді загинуло в цей час у зв'язку з СУМ і СВУ поза відкритим процесом і як вони себе тримали — про це знають тільки льохи ГПУ сотень українських міст і містечок.

Ми хочемо відкрити малесенький краєчок великої завіси невідомого, що закриває ще й до сьогодні для світу таємницю подій, зв'язаних з рухом СВУ. Автор цих рядків був учасником цих подій в одній місцевості на Полтавщині в Прилуцькому районі. Тут широко була розгорнена сітка СВУ і СУМ, особливо серед сільської шкільної молоді. Сільську шкільну молодь (студенти різних „технікумів" і „профшкіл", а також „семиліток") організувала здебільшого старша сільська інтеліґенція „петлюрівського" покоління. Ця молодь пішла в своєму революційному пориві набагато дальше від своїх вихователів і розвинула таку широку революційну активність, що вже восени 1929 р. дійшло тут до одвертих виступів проти большевиків. З початком „розкуркулення" і колективізації почався тут такий рух, який нічим не поступається перед відомою „саботажевою акцією" в Західній Україні (в цей же час такий рух був тоді по всій Великій Україні). На большевицький терор відповідали українці з свого боку теж терором. Большевицькі комісари „хлібозаготівники" й колективізатори боялися носа поткнути на українські села без спеціяльних відділів ГПУ. Їх нищили українські месники при кожній нагоді. Багато сіл відстоювали себе збройно в боях з військами ГПУ. Про це ще й зараз пам'ятають села Яготинського, Гребінківського, Драбівського, Пирятинського, Сокиринського й інших районів Прилуцької округи, але такими були вони тоді в більшій чи меншій мірі майже всі.

Пригадується тепер ціла низка дійсно героїчних, хоч стільки ж і жахливих своїм характером епізодів з незабутньої зими й весни 1930 р. (на Великій Україні цей рік називають „Тисяча дев'ятсот про-

В Міттенвальді організовано для сумівців курси машинопису та стенографії. На фото: сумівці - курсанти під час навчання.

в боротьбі проти окупанта

СУМ
ЦЕ ШЛЯХ ДО РІДНОГО КРАЮ
КУРСАНТ
СУМ

Курси культурно-освітніх працівників СУМ'у в Ашаффенбурзі

клятим роком"). Ці епізоди пройшли перед нашими очима в льоху ГПУ в м. Прилуки, в колишньому будинку пана Тарнавського, де сиділи під арештом, судились і розстрілювались українські молоді герої. З одного тільки містечка Яготина сиділо тоді тут 30 учнів середньої школи з трьома своїми вчителями. Їх обвинувачували в приналежності до СУМ'у Такі ж групи молоді були тут і з інших районів Прилуцької округи. Вся ця молодь у віці від 15 до 18 років трималася надзвичайно відважно, виявляючи одверто свою ворожість до большевицько-московського поневолення України. Ці юнаки розповсюджували відозви СВУ по селах Яготинського району. Була тут і трохи старша молодь з інших районів. З-поміж усіх них виділялось три брати Панікарі, яких обвинувачували в терористичному акті проти большевицького аґента в селі Грабарівка. Як і всіх у цьому льохові, їх судила позаочно т. зв. „надзвичайна трійка ГПУ", що складалася з начальника відділу ГПУ, слідчого ГПУ і прокурора. Всіх трьох братів засудили до розстрілу і тут же вирок був виконаний. Три брати (з них м. ін. до терористичного акту мав відношення тільки один), особливо головний обвинувачений — Григорій Панікар, курсант воєнно-морської школи в Ленінґраді, пішли на смерть як герої. Григорій Панікар поводив себе як козацький лицар Байда на гаку перед турецьким султаном. Прощання з товаришами і Україною та слова ненависти до ворогів навіки залишилися в пам'яті тих небагатьох, хто їх чув та вискочив живим з того льоху. Так само умирали інші, невідомі нам юнаки, яких обвинувачували так само в терорі проти большевицьких діячів.

Молодь, при відсутності будь-яких організуючих виховавчих середовищ в совєтській дійсності, сама творила свої бойові революційні організації, які носили характер досить наївних, але сміливих юнацьких спроб.

Трагедія Хвильового, а відразу за ним і Скрипника дуже активізувала українську студентську молодь. В 1933 р. скрізь серед студентів виникли таємні політичні організації. Пригадується така організація, яка постала на першому курсі літературно-мовного факультету Харківського університету в 1933 р. з ініціятиви студента Гальчинського, до якої мав відношення і автор цих рядків. До організації належала половина студентів курсу (а згодом і всього факультету) — всі ті студенти, що прийшли на студентську лаву з виморених голодом українських сіл. НКВД, що довший час слідкувало за розвитком цієї організації, припинило її існування в 1936 р.. Арештовано буквально половину курсу набору 1933 р.. В тюрмі й на закритому суді члени цієї організації трималися гідно й непохитно. Більшість з них загинула в країні смерти — на Колимі.

Таких і подібних організацій було надзвичайно багато в 1937 р., за часів „єжовщини". Таких організацій викрило НКВД стільки, що серед мільйонів в'язнів, які переповнювали собою в той час тюрми й табори НКВД, основним типом в'язня був тип юнака. Знаменним і показовим для живучости української національно-революційної стихії в душах цієї підсовєтської молоді є те, що цю молодь **ніхто** не організував, але вона **сама** організувалася.

Автор цих рядків мав сам нагоду в ці роки в совєтських тюрмах і таборах НКВД спостерігати безліч фактів безприкладного національно-революційного героїзму української підсовєтскої молоді. Так, напр., в харківській тюрмі на Холодній Горі в 1937 р. перебувало до пів-сотні хлопців і дівчат з Оболонянського району на Харківщині, які утворили т. зв. „Українську Національну Революційну Партію", що мала свою літературу й провадила широку діяльність серед селянства і ро-

(Закінчення на 14 стор.

Курси культурно-освітніх працівників СУМ'у в Міттенвальді

Геній українського народу

(ЗАКІНЧЕННЯ)

Ім'я Вашінґтона виступає тут як символ майбутнього провідника українського народу в його переможній боротьбі за незалежність і за створення народоправного демократичного ладу в вільній самостійній республіці українського народу. І висловлюючи непохитну віру в прийдешнє визволення України, віру в повстання Нової вільної України з „новим і праведним законом", Шевченко сам відповідає на поставлене запитання:

А діждемось таки колись!

Діждемось таки колись, що й на Україні з'явиться національний герой такої ваги і значення, як Вашінґтон для США! — таке непохитне переконання висловлює в пророчих словах Шевченко.

„Трудно з Шевченком розлучитись, раз почавши про нього говорити" — каже С. Єфремов. І це дійсно так. Трудно вичерпати скарб його високих дум, трудно змалювати красу його надхненного слова. Вага Шевченкового генія переходить ті межі, які ставлять навіть великим найгеніяльнішим письменникам у їхній батьківщині: він сам був для неї тим сонцем, що „за собою день веде". Шевченко своїм могутнім поетичним словом відродив нашу живцем поховану націю, збудив національний організм із смертельного сну і вивів його на спасенну путь оновлення і відродження! Для українського народу ім'я Шевченка — це не тільки ім'я геніяльного письменника. Шевченко це наш національний прапор Вільної України, наше гасло переможної боротьби за Волю і незалежність, за щасливе майбутнє нашого поневоленого народу! Ідучи за заповітами генія української нації, наш народ переможе всі найтяжчі перешкоди, здобуде Волю і збудує „нову, вільну сім'ю" з „новим і праведним законом", в якій оживе „добра слава,

СЛАВА УКРАЇНИ!

* * *

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

В цьому числі журналу в статті інж. Калиновича „Переяслав" у першій шпальті знизу в 6 і 5 рядкові треба читати: „Тут за часів козаччини" і далі за текстом.

М. ШУЛЬГА

МОЛОДЬ ІШЛА В АВАНҐАРДІ

(ДО ДЕВ'ЯТОЇ РІЧНИЦІ ПРОГОЛОШЕННЯ САМОСТІЙНОСТИ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ).

Державницьке змагання на Закарпатській Україні 1938—1939 років було завершенням українського руху на Закарпатті. Хоч цей рух і переслідувала чеська влада, хоч він мав малу підтримку з закордону, проте він захоплював щораз ширші маси українського народу і поборював москвофільство та мадярофільство. Цей рух набирав чимраз більшого розмаху, аж доки 1937 року вилився, нарешті, в рішучий наступ, що закінчився 1938 року великою перемогою українства на Закарпатті. Клич: „Чия молодь — того майбутність", найкраще підтвердився тут в українському русі, де молодь була головним чинником і рушієм.

Закарпатська Україна, як зфедерована Українська Держава, народилася восени 1938 р. серед брязкоту зброї і великого міжнародного напруження, що загрожувало кожної хвилини вибухом світової війни. У вересні 1938 р. чеський уряд відступив Німеччині Судети і потрапив у тяжке становище. З того скористались словаки й українці й 6-го жовтня на з'їзді в Жиліні домагаються якнайбільшої територіяльної автономії. Чехи мусили піти на поступки. Ось важливіші дати з боротьби за незалежність Закарпатської України:

8-го жовтня 1938 р. представники двох рад („руської" і української), порозумівшися між собою, утворили в Ужгороді перший уряд автономного Закарпаття. Його затвердив 10 жовтня празький центральний уряд. Прем'єром першого уряду був мадярофіл А. Бродій. Та 26-го жовтня чеський прем'єр ген. Сирови усунув Бродія й на його місце призначає о. др. А. Волошина.

2-го листопада арбітри радили у Відні про кордони Закарпаття. Мадярам визнано міста: Ужгород, Мукичів і Берегово з околицями.

22-го листопада празький уряд затверджує конституцію Закарпатської України. Тому що русофіли чинили урядові перешкоди, уряд Закарпатської України розпустив 13 січня всі політичні партії. Зате створено Українське Національне Об'єднання.

17 січня президент др. Гаха без порозуміння з прем'єром Закарпатської України призначив на посаду третього міністра чеського генерала Прхалу.

12-го лютого відбулися вибори до першого сейму Закарпатської України, на яких УНО одержало 94% голосів.

Зближається березень. Події чергуються з шаленою швидкістю. 6-го березня др. Гаха усуває мін. Ревая. В краю гуляють мадярські та польські диверсантські банди. Карпатська Україна мусіла боротися проти ворогів, які чимраз дужче зазіхали на її землі. На допомогу урядові стає молода військова організація — Карпатська Січ, заснована в грудні 1938 року. Українська молодь, як завжди у всіх визвольних змаганнях, стає до боротьби за самостійність своєї землі.

13-го березня надходять тривожні вістки: мадярські війська концентруються вздовж кордонів Закарпатської України. Штаб молодої Карпатської Січі працює напружено. Січ готується вирушити на фронт. Проти неї 14-го березня виступає ще й чеське військо. Ген. Прхала мав на меті застосувати військову диктатуру. Але всупереч чеській перевазі та старим реакційникам Січ встоює. Закарпатська Україна дістає перемогу.

14-го березня Прхала капітулював, тріюмфували мадяри, що захопили три українських села в Мукачівщині.

Увечорі 14-го березня уряд Закарпатської України урочисто проголосив незалежність країни.

15-го березня перший сейм затверджує повну самостійність Закарпатської України. На президента Закарпатської Самостійної України обрано А. Волошина.

Тим часом на фронтах точаться завзяті бої. Це ставить опір мадярам молода Українська Армія. 16-го березня розгораються великі бої на Копанськім Полі, під Хустом, і увечорі Хуст падає. Бої тривають ще в багатьох місцях до 23-го березня, а партизанська боротьба триває значно довше.

П'ять місяців державного життя Закарпатської України прикували до себе думки і почування всього українського народу. Проголошення повної самостійности Карпатсько-Української Держави стрясло весь український народ і стало для нього, завдяки поставі Карпатської Січі, армії молодих українців, джерелом почуття гордости і глибокої віри в живучість українського духу, який кінець-кінцем вийде переможцем в боротьбі проти своїх гнобителів і створить свою Самостійну Соборну Українську Державу.

ЧИТАЙТЕ Й ПОШИРЮЙТЕ „АВАНҐАРД"

24-26 квітня – 2-й Конґрес

Хор Ново-Ульмівського осередку СУМ'у.

ПЕТРО КАРПЕНКО-КРИНИЦЯ

МОСКВА

Є слово черво́ніш кривавої плями,
Чорніше від ночі початку свого.
І люди й земля, перемита сльозами,
Земля моїх предків пізнала його.

Спитаю у вітра — сумного приблуди,
Що суші овіює й кручі морів,
Хто каторжні нори Сибіру запрудив,
Невинною плоттю людською набив?

Карельські, Колимські, Далекого Сходу,
Хто нетри, де шкириться згуба жива,
Труною розп'яття зробив для народів? —
І вітер одкаже: — я знаю, Москва.

Спитаю у сонця — гарячого друга,
Хто в пащах в'язниць. сутеренах німих,
Упившися злом нелюдської наруги
Катує братів — сонцелюбців моїх?

Хто краде в них казку привабного світла,
Хто роки, як нить золоту, обрива,
Хто юність ґвалтує іще нерозквітлу? —
І сонце одкаже: — я знаю, Москва.

Спитаю в землі, що дуднить споконвіку
Громами походів, столунням боїв,
Хто крови пуска незагачені ріки
І кров'ю лани, мов дошем, напоїв?

Земля, наче матір стара, похмурніє
І оповідь буде предовга мені —
Устане оточений ордами Київ
І Січ Запорізька й Полтави огні. . .

Прокотиться Вчора оглушливим громом
І буде хлющати Сьогодні в крові. . .
Страшніше за пекло Гомори й Содому,
За Дантове пекло — сваділля Москви.

Мій брате, що вмієш цінить непокору,
Коли ти шепочеш молитви слова,
Як вечора тінь упаде яснозора,
Чи рано встаєш, пам'ятай же, що ворог,
Найбільший твій ворог — Москва.

Хроніка сумівського життя Спілки Української Молоді

ЗЕЕДОРФ (англійська зона). Осередок СУМ'у в Зеедорфі чи не найкращий на цілу англійську зону. Тут сумівці користуються загальною повагою серед усіх таборян. Тому багато сумівців працюють на керівних постах — в таборовій школі, в громадських установах тощо. На голову таборової ради обрано члена СУМ'у п. Мокрого. Вчителями в народній школі працюють сумівці. Осередок має гарний хор, драматичний, балетний та музичний гуртки. Щоранку сумівці проводять фізкультурні вправи. На великому святі в Мунстері Крайовий Комітет нагородив осередок СУМ'у в Зеедорфі золотою грамотою.

БУРҐДОРФ (англійська зона). З самого початку заснування в таборі осередку СУМ'у тут працює зразкова українознавча школа. Сумівці дуже старанно вивчають історію, географію та інші науки з українознавства.

МІТТЕНВАЛЬД. З ініціятиви Володимира Рибака і Євгена Снігури в лютому 1947 року при осередкові СУМ'у засновано сумівське спортове товариство „Прометей". Товариство має футбольну і волейбольну чоловічу й жіночу дружини, а також туристично-мандрівничу групу. Проведено 19 футбольних змагань, 16 волейбольних (з них 6 змагань жіночої дружини). Туристично-мандріввича група провела 5 екскурсій, у яких взяли участь 103 сумівці. Пройдено за весь час мандрівок 756 кілометрів. Спортові сумівські дружини „Прометея" зустрічалися в змаганнях також із чужинцями.

НОВИЙ УЛЬМ. Ульмівський осередок СУМ'у зовсім молодий, але він уже завоював до себе симпатію всього українського громадянства табору. Кожне національне свято сумівці відзначають імпрезами при широкій участі старших. Працює хор, драматичний гурток. Сумівці вчаться також у різних загальноосвітніх та фахових гуртках.

Молодь Наддніпрянщини в боротьбі проти окупанта

(Закінчення)

бітництва та Червоної Армії. Основну масу цієї „партії“ складала колгоспна інтеліґентна молодь. Керівник „партії“ мав 19 років. Він був автором видаваної підпільною друкарнею брошури „Колгоспне кріпацтво на Україні“. Юних революціонерів судила закрита спецколеґія НКВД. Навіть на цьому закритому суді юнаки продемонстрували свою високу національну свідомість, говорячи правду катам. Напр., на питання прокурора: „Хто штовхнув вас на шлях боротьби з совєтською владою?“ запитаний відповів; „Мільйони вмерлих з голоду в 1933 р. українців“. Звичайно, такі факти лишалися відомими тільки тим, хто разом з цими юнаками ділив спільне життя в тюрмі. Більшість цих юнаків замордували кати НКВД на Колимі. Подібні ж організації і партії заповняли майже всю тюрму на Холодній Горі в 1937 р. Була тут Лубенська „Національно- визвольна партія“, Люботинська „Революційна Терористична Організація“, „Націоналістична Організація“ Харківського Педагогічного Інституту і т. д.

Сумівська українознавча школа в Бурґдорфі

З усього, сказаного тут цілком виразно випливає висновок, що глибокою помилкою було б сприймати своєрідну зовнішність, яку називають „большевицькою“, української підсовєтської молоді та відсутність в її „біографії“ таких славних записаних в історії сторінок, які має західньо-українська молодь, як свідоцтво її якоїсь іншої, ніж у західньо-укваїнської молоді, чужої українській нації душі. Ні! Все, що має на собі ця молодь від большевицького панування, є тільки поверхове і цілком суперечне її здоровій душі. Ця здорова національна душа постійно проявляється навіть у найжахливіших умовах підсовєтської дійсности.

При зміні умов усі придушені й часто викривлені підсовєтською дійсністю і большевицьким вихованням прикмети української духовости виявлялись з несподіваною силою. Це можна було спостерігати в перші місяці по вигнанні большевиків з України німцями. Ентузіязм, з яким українська підсовєтська молодь кинулася до української державно-творчої і національно-культурної праці восени 1941 р., коли ця молодь ще сподівалась, що вдасться у нових умовах здійснити український національний ідеал, яскраво доводить, яка велика потенціяльна, скрита сила таїлась у глибинах української підсовєтської молоді.

Не можна без болю згадати ту велику національно-революційну силу української підсовєтської молоді, яку вже восени 1941 р. і на весні 1942 р. з холодною жорстокістю знищили німецькі кати в Полтаві, Кременчузі, Лубнях і в сотнях інших міст Великої України. Найболючіше саме те, що знищено якраз ту молодь, яка з неймовірними труднощами, можна сказати просто таки чудом збереглася від большевицького знищення. Пригадується в зв'язку з тим ім'я Олеся Дигаса, учасника СУМ'у і подій „дев'ятсот проклятого року“, що завдяки своїй великій енерґії і силі волі уцілів від большевицького терору. В 1941 р. він був організатором української молоді в Полтаві і на Полтавщині. На весні 1942 р. його разом із товаришами розстріляли німці. Пізніше була „ліквідована“ група українських дівчат в Полтаві, що організувалася для боротьби з німцями під прапором ОУН. Безпощадна ліквідація активної української молоді, уцілілої від большевизму, пройшла в 1942 р. по всій Україні. Тоді ж загинув молодий талановитий поет Михайло Пронченко, що десять літ провів по тюрмах і таборах НКВД і вирвався живим з країни смерти — Колими. Він був розстріляний німцями як український націоналіст у Кривому Розі. Багато подібних молодих українців розстріляно тоді в Києві, Харкові, Сумах, Дніпропетровському, Запоріжжі. Заціліла українська молодь такого типу скоро знайшла шлях до активної боротьби за Україну в організованих рядах Української Повстанської Армії. Її героїчні дії в цих рядах уже вписані в історію боротьби України з двома окупантами в ці бурхливі воєнні роки . . .

Українська наддніпрянська молодь пройшла страшний шлях боротьби з гнобителями української нації. В боротьбі за душу української нації, в першу ж чергу за душу української молоді, большевизм має таку витончену й смертельно небезпечну зброю, як матеріялістичний світогляд, яким він розкладав і розкладає досі всі поневолені ним нації. Встояти в цій боротьбі, зберігши чистий національний ідеал у душі, було найбільшим героїзмом, на який спромоглася передова наддніпрянська молодь.. Прийде час, розкриється завіса, і світ здивується неймовірній силі духу української національної молоді, що зберегла і гідно відстояла в найжахливіших умовах підсовєтської дійсности ідею великої невмирущої української нації.

* * *

Образотворче мистецтво сумівців

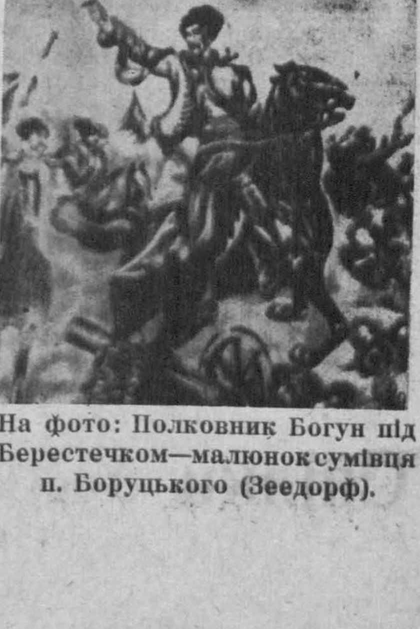

На фото: Полковник Богун під Берестечком—малюнок сумівця п. Боруцького (Зеедорф).

МІСТАМИ УКРАЇНИ

Інж. І. КАЛИНОВИЧ

ПЕРЕЯСЛАВ

Місто Переяслав — це одно з найстарших міст України. За часів Володимира Кожем'яка забив на березі Трубежа Печеніга, або як казали „Переяв Славу“. Звідси назва Переяслав. 7 січня 1654 р. в Переяславі був підписаний договір між Україною та Московщиною. Та церква, де завершився акт договору — цілування хреста, була дерев'яна і згоріла, але на тому самому фундаменті був поставлений собор із цегли. В 1900 р. Переяслав мав 14000 населення та 14 кам'яних церков, фундаторами яких був Гетьман Мазепа та козацька старшина, бо за Гетьманщини Переяслав був осідком Переяславського козацького полку. Посередині міста на початку ХУІ століття був побудований манастир. При манастирі містилася „Духовна Бурса“, яку так добре описав Помяловський. В с. Андрюши коло Переяслава була колись літня резиденція Єпископів Переяславських. За садом було коло 30 гектарів старого лісу, посередині якого була велика манастирська пасіка. За лісом до Дніпра тяглися піски, на яких росла лоза. Тут за часів Тараса Шевченка були великі бої з поляками, і авторові цих рядків, ще малому хлопцеві, доводилося не раз, порпаючися в піску, знаходити людські черепи та рештки поржавілої зброї. При будові залізної дороги Полтава-Київ, залізнична колія пройшла в 27 км. від Переяслава, і тому в Переяславі було лише 14000 населення.

Мій батько протягом 9 років був тут повітовим ісправником. Ми жили в домі Козачковського. Як відомо, Тарас Шевченко часто відвідував Переяслав, жив у Яготині у князя Репніна та в Переяславі у Козачковського, у якого часто бував у гостях та присвятив йому кілька своїх віршів. У Переяславі написав Шевченко в 1845 р. свій безсмертний „Заповіт“. До нас часто приходили дві доньки Козачковського. Це були старі панни по 62, 63 роки. Вони оповідали про Шевченка. Деколи приносили його листи, читали їх та показували, в яких кімнатах спав Шевченко. В 1901 р. батько віддав мене до бурси. Бурса нагадувала часи Помяловського. Учителі в клясах сиділи в кожухах, коли учень не знав свого завдання, то учитель бив його, тягав за вуха, та залишав без обіду. Коли таких караних набиралося більше, то вони розбивали колодку та крали в коморі сало, хліб і ховалися в бур'яні. Смотритель бурси із сторожами робив облаву, щоб заперти їх до арешту, але вони не здавалися, кидали камінням і лише поява поліцаїв примушувала їх капітулювати.

Священики переяславського повіту були свідомими українцями. Переяславське купецтво було національно активним.

Провінціяльний спокій порушувався повідомленням про приїзд губернатора. Щороку приїздив єпископ Іларіон з протодияконом Гайдамакою, що мав страшний бас. Довго оповідали потім різні анекдоти про нього. Одного разу зайшов він у шинок та й каже: „Дайте 7 пляшок церковного вина“. „До якої посудини?“ — запитав купець. „До цієї“ — прогудів Гайдамака, показуючи на свій живіт.

В лютому 1918 р. я їхав з фронту кіньми з м. Рівного на Волині до м. Прилуки. В цей час Муравйов узяв Київ . . . там відбувалася жахлива розправа. Щасливо проїхавши через Ціпний міст коло Києва, я з кількома старшинами заїхали до Переяслава. В місті був абсолютний спокій. Поліцаї поробилися міліціонерами. Спинилися ми в готелі. Я пішов до Манастиря. Все було постарому. Один із старих ченців пізнав мене. „Чи Ви не синок А. А. К-ча?“ Прийшлося признатися . . .

На другий день ми виїхали далі. Більше в Переяславі я не бував.

ПОГАНА ВАША ЮШКА, ПАНЕ „ФИДЬ“!

Лондонський гумористичний журнал „Оса“, що його видає Союз Українців у Великій Брітанії (СУБ), в числі 9 за лютий місяць цього року зварив одну надто вбогу і недотепну страву, кухарем якої є якийсь „Фидь Юшка“. Не будемо говорити про інші страви „Оси“, які, до речі, дуже примітивні і радше плачевні, ніж гумористичні. Скажемо лише про ту юшку, яку зварив пан „Фидь“. Ось що він подає своїм читачам:

„Єкос, знайти, попали ми в руки казета „Аванґард“, жи то віходи в Німеччині, та й ставєм і переглідати. Що правда,—казета тота такой файна (не „такой“, очевидно, як „Оса“! — п. в.) нівроку, з рузьними портиґрафіями і так далі. Воглідавєм тоті портиґрафії, під єким віписано „Сьвито Зброї“ та єкіс єнчі поради, де то машируют наші, вокраїньскі хлопці, ніби рахувати по-войсковому, — тай си меркую: ни штука то типерічки сі забавєти в войско, коли скрізь тихо і кулі ни свищут... Де то тоті патрійоти були тогди, єк ми воювали з бульшівниками?“...

Коли б пан „Фидь“ і його редактор думали над тим, що вони пишуть і писали не юшкою, то вони б, очевидно, дійшли до висновку, що то „ни штука то типерічки сі забавєти“ в подібну писанину, а „штука“ знати, чи воювали ті хлопці чи ні, і що не конче вони повинні були воювати з „бульшівниками“ разом із „Фидьом Юшкою“ і бути тепер в одному місці з ним. З тих хлопців сумівців, що тепер маршують, готуючи себе до грядучих боїв, ніхто не питає Юшки, де саме він воював тоді, коли вони воювали проти німців? Нарешті, кожний школяр може вирахувати, що переважна частина сумівців — це 18-20 - річні юнаки, яким шість років тому було лише по 12 — 14 років. Чи пан „Фидь Юшка“ і в аритметиці такий, як у гумористиці?

Але уявімо на хвилину, що пан Юшка справді має рацію, що ці „вокраїньскі хлопці“ не воювали, що тільки він, бідолашний Юшка, цей „патрійот“ невдалого гумору, боровся і проливав кров за Україну. То що ж тоді робити цим сучасним українським юнакам, коли як каже пан „Фидь“, „скрізь тихо і кулі ни свищут“?... Сидіти, склавши руки, й надіятися, що пан Юшка сам витягне Україну?

Одне слово, дуже вже рідкувата страва пана „файного“ гумориста „Фидя“. Хоч би вже редактор „Оси“ спробував був її приправити чимсь смачнішим і дотепнішим.

А так — хіба курка засміється з такого Юшчиного дотепу.

п. в.

Фото на обкладинках: Під час демонстрації в Мюнхені з приводу 15-ої річниці голоду в Україні. На першій сторінці — сумівці з вінком — „жертвам голоду“; на останній — похід демонстрантів на Марійській площі.

„АВАНҐАРД“ — ілюстрований місячник української молоді на еміґрації. Додаток до журналу „ПУ-ГУ“
Редаґує колеґія. Відповідальний редактор Петро Кізко.
Адреса редакції: (13 b) AUGSBURG, Somme-Kaserne, Bl.I/16. Monthly supplement for y outh to »PU-HU« - Druck: A. Bilous

231.

УКРАЇНСЬКИЙ
Б. 2680
МУЗЕЙ АРХІВ

„Young Life“

МОЛОДЕ ЖИТТЯ

Серія А. Ч. 1-2 (10-11)

АВАНГАРД

Журнал Спілки
Української Молоді

Р. II.
Квітень -
травень
1948 р.

Христос Воскрес —

Такі прості й здається звичайні слова „Христос Воскрес“, а скільки в них незглибимого змісту і життєвої мудрости! Скрізь і кожен з нас у весняні дні Христового Воскресіння з особливою врочистістю повторює їх — ці вічно живі, вічно дорогі й вічно нові слова. Вони кличуть звестися на ноги знеможеного, зневіреному дають силу, скріплюють дух невгамовним звитяжцям справедливости. І мабуть з однаковим хвилюванням повторювали їх лицарі запорізьких когорт і уярмлені, але нескорені христолюбиві селяни, заковані „мазепинці“ і спраглі перемоги сміливці армій Богдана Хмельницького, петлюрівці і відважні юнаки-крутянці — всі люди нашої нації у різні часи на різних шляхах плянети. Це ж хвилювання бринить і в голосі наших сучасників-мучеників червоного Пілата, героїв новітньої української революції й тих, що пішли під чуже небо скитальщини і яким особливо близький зміст цих великодніх слів „Христос Воскрес“.

В поході нашої нації до свого Великого Дня саме Христова Правда була і залишилася ярким дороговказом, що, ведучи тернистими дорогами терпіння й самопожертви, кличе нас звільнитися від хреста розп'ять, поставленого силами зловіщої тьми на нашій землі. І слова „Христос Воскрес“ ще раз нагадують нам, що несправедливим терпінням таки буде кінець, упаде хрест ганьби й наруги, трісне гроб-в'язниця у яку нас ховає ворог, передчасно тріюмфуючи. Христос, як символ Правди, воскрес, воскресне й Україне христової справедливости, бо така Божа воля і логіка життя.

В цьому для нас основний сенс і велич Христового Воскресіння, що стало живодайним джерелом нашої віри. Берегти цю віру, як найдорожчий скарб, подвоювати й скріплювати її — обов'язок кожного з нас. Але це ще не охоплює всієї повноти змісту, вкладеного в поняття Христового Воскресіння. Ісус Христос „смертю смерть поборов“. Потрібно було принести неймовірно велику жертву, щоб Богочоловік мав право встати з гроба і возвістити радість тим, хто її прагнув. Послідовна жертовність праці й крови, боротьба в ім'я великої Правди — це другий важливий обов'язок, зокрема для нас, молоді поневоленої нації. Добро і зло, світло й темінь в житті існують паралельно, зводячи між собою одчайдушний бій. Наша сучасність характеризується в першу чергу наявністю великого зла поневолення, що є повним запереченням христових заповітів. І нічого немає дивного в тому, що ми, ставши в аванґарді борців за добро й Божу Правду, бачимо на своєму шляху хрести розп'ять, терни мук, несем криваві втрати. Це боротьба світла з теміню. Вона вимагає неймовірно великих жертв, зусиль і витривалости. І для нас не важно чи всі ми дійдемо до омріяних долин весни великого Воскресіння чи, кажучи словами І. Франка, „щастя... прийде по наших аж кістках“ але кожен з нас повинен торувати дорогу Правді. Для цього прийшли у світ і не були б ми визнавцями Христових істин, коли б діяли інакше. Сили зла підступні, організовані й лукаві. Боротьба з ними вимагає стійких і повновартісних особистостей. Тому єдність, братня любов одного члена нації до іншого — це третій наш важливий обов'язок на шляху до торжества Правди. Віра, жертовність і єдність характеризували перших вістунів Христового вчення і ця сама віра, жертовність в ім'я Великого Дня і єдність повині бути властиві нам, правдоносцям жорстокої доби. Питання не нові, але завжди актуальні для того, хто хоче вийти пероможцем. Тому в день Христового Воскресіння, линучи думками в закуту ворогом Україну, ще раз передумаймо те основне, від чого залежатиме перемога і що належить до Христових заповітів. І тільки коли з чистим сумлінням приймемо оклик „Христос Воскрес“ буде повною наша молодеча радість, віщуюча день нашого Воскресіння. Він прийде. Як сполох сонця після темної ночі, на нашій землі засяє перемога світлої Правди над силами зловіщої пітьми.

КРИН.

УКРАЇНСЬКИМ ЮНАКАМ І ЮНАЧКАМ - СУМІВЦЯМ

та всій українській молоді на вигнанні редакція журнала „Молоде Життя“ („Авангард“) шле весняне Великодне поздоровлення та побажання радости і успіху в праці на благо нашої дорогої України. У великий день Христового воскресіння сповняємося розом з Вами, дорога наша молоде, вірою і надією в те, що воскресне наша Земля і наша Правда, і на вершинах наших перемог засяють прапори української свободи! Будьмо до кінця душею й серцем віддані цій святій нашій Правді!

Христос Воскрес — Воскресне Україна!

Воскресне Україна!

З ВОСКРЕСІННЯМ ХРИСТОВИМ ПАЛКО ВІТАЄМО КРАЙОВІ КОМІТЕТИ, КОМІТЕТИ ОСЕРЕДКІВ, УСЕ ЧЛЕНСТВО СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В ЕВРОПІ ТА ЗА ОКЕАНОМ І ВСЮ УКРАЇНСЬКУ ПОЗАСПІЛКОВУ МОЛОДЬ НА РІДНИХ ЗЕМЛЯХ ТА ЕМІҐРАЦІЇ, ЯК І ВСЕ УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДЯНСТВО ТА БАЖАЄМО СВІЖИХ СИЛ, ВИТРИВАЛОСТИ В БОРОТЬБІ Й УСПІШНІЙ ПРАЦІ ДЛЯ ВОСКЕСІННЯ НАШОЇ СТОРОЗП'ЯТОЇ БАТЬКІВЩИНИ.

ХРИСТОС ВОСКРЕС — ВОСКРЕСНЕ НАША ПРАВДА!

Центральний Комітет
Спілки Української Молоді

П. К.

ВЕЛИКДЕНЬ НА ЧУЖИНІ

Хлюпнула радість до небес,
Всміхнувся ясно кожний:
— Христос Воскрес! Христос Воскрес!
Із мертвих встав Син Божий!
Молились люди на землі,
До Нього звівши руки:
— Зніми великі і малі,
Важкі з народу муки!
Усім народам щастя дай,
Людині дай свободу,
Щоб на землі засяяв рай,
Розвіялись незгоди!
Щоб кривди, підступу і зла
Порвалися тенета,
Щоб Правда всюди процвіла,
На нашій всій плянеті.
І та молитва до небес
Підносилась, криласта.
— Христос Воскрес! Христос Воскрес.
... О, воскреси ж і нас Ти!

Весняний день в українському таборі.

Б. К.

Симон Петлюра

Симон Петлюра належить до тієї нашої старої еліти, що ставила національний обов'язок понад усе. Ціле його життя — невпинна праця для українського народу. Цей визначний український патріот походив, як і багато заслужених українців, з духовного роду, і вже в молодих роках, за часів навчання в Полтавській семінарії зазнав репресій за службу українській ідеї. Але гарячий, цілеспрямований і самовідданий, він не припиняв боротьби проти царської імперії.

Примушений виїхати до Москви, Петлюра стає тут відомим серед широких кіл свого і чужого громадянства. Йому, як здібному журналістові з твердим національним наставленням, було доручено редаґувати відомий часопис „Украинская жизнь", що в останніх роках перед першою світовою війною став у руках Петлюри репрезентативним органом українства назовні.

У революцію 1917р. Петлюра ввійшов уже як всім відомий громадський діяч. Почалася доба його жертвенної служби новій Українській Державі. Стоячи деякий час на чолі військових справ в уряді, створеному Центральною Радою, він ділом виявив свою відданість українській справі. На чолі невеличкого Слобідського коша, з рушницею в руці, здобував він твердиню наших ворогів — Арсенал, коли почалося перше протиукраїнське повстання в Києві.

За гетьмана Петлюра був головою губерніяльного земства в Києві, а потім — головою Союзу міст. Просидів деякий час у в'язниці, як запідозрений у підготовці повстання проти гетьманського уряду. І дійсно за гетьмана він був душею української опозиції в Національнім Союзі. Коли постала Директорія, Петлюра увійшов до неї, як головний отаман, а після зречення Винниченка став головою Директорії.

Стоячи на чолі Української Народньої Республіки в ці критичні часи, Петлюра був послідовним незламним борцем за незалежність своєї Батьківщини від її північного сусіда. І коли Київ, а з ним і майже всю територію України було втрачено, Петлюра раз-у-раз штурмував ворога, двічі відбиваючи в нього столицю України. Для цього було проведено серпневий похід (1919) З'єднаних Армій — Галицької і Наддніпрянської на Київ. А повторення його було в травні 1920 р. разом з поляками.

Невтомно працював Петлюра і на еміґрації. Він увесь час пробував простягнути руку українським повстанчим масам. І Базар став, можна сказати, трагічним наслідком цієї співпраці. Можливо саме тому так довго затримався Петлюра в Польщі, залишаючися спочатку в Тарнові, а потім у Варшаві. А коли виявилася конечна потреба енерґічної дипломатичної акції серед держав Антанти, він переїхав у 20-х рр. до Парижу. Це заразом значило, що Петлюра зовсім не був прихильником однобоких співдій з одним якимсь сусідом.

Петлюра і як голова еміґрантської української державности був відповідно оцінений ворогами України. Він упав від зрадницьких куль в спину, посланих відомим Шварцбартом з доручення того знахабнілого ворога, проти якого український патріот боровся все своє життя.

Д. Ч.

Євген Коновалець

Хоча в далекому Роттердамі, на цвинтарі „Кросвік“ сіріє його могила, він живе в серцях мільйонів тих, які проводять в чин його накази і задуми.

Дух, що продовж тисячоліть зберігав Україну від ворожих потопів, поставив Євгена Коновальця на грані двох світів — двох епох і наказав йому творити нове життя.

До свого великого діла заправлявся Євген Коновалець від молодих років. Жвавий, життєрадісний юнак, повний бажання чинів, ще у Львівській гімназії він бере живу участь в різних таємних гуртках. Як студент, цікавиться „Січами“ і стрілецькими організаціями. Пізніше його слова „Прийде час, коли не словами з'ясовуватимемо невмирущість стрілецької ідеї“, — стали законом для української молоді.

І час той прийшов. У першій світовій війні розпочали його Українські Січові Стрільці, які кров'ю на Лисоні й Маківці засвідчили правдивість цих слів.

Молодий старшина Є. Коновалець попадає в полон. Табори полонених у Чорному Лісі й Царицині — це етапи підготовки до дальшої боротьби.

Однієї грудневої ночі, коли краєм ходив подув революції 1917 р., 12 старшин на чолі з Євгеном Коновальцем утікає з табору до Києва. У столиці України Є. Коновалець формує Галицько-Буковинський курінь, що брав участь у боях проти армії Муравйова. У березні 1918 р. цей курінь поповнюється в полк Січових Стрільців що своїми перемогами над ворогом записав найкращу сторінку нової української воєнної історії. Євген Коновалець розбудовує корпус Січових Стрільців, пізніше — дивізію, і командує нею в кривавих боях під Гребінками, Фастовом, Бердичевом, Проскуровом та Старо-Констянтиновом.

Після упадку Української Держави Є. Коновалець затримує Стрілецьку Раду, як військово-політичний орган. 1920 р. він виїздить за кордон, плянуючи створення нової армії, яка б провадила боротьбу далі. Плян не вдається і український визвольний рух переходить у підпілля. Постає Українська Військова Організація. Впливи УВО поширюються на всі українські землі, переходять Збруч, ламають кордони.

В 1929 р. українська революція починає другий етап. Розгортається збройно-революційна боротьба проти окупантів і ідеологічно-політична — за визволення якнайширших мас суспільности з-під впливів угодовщини й леґального опортуністичного партійництва.

Ім'я Є. Коновальця стає світовим. Це повністю оцінили вороги й, чуючи загрозу для своїх імперіялістичних загарбань, вирішили його забити. 1936 р. швайцарська поліція натрапила на міжнародню групу, що, під проводом Нормана, хотіла забити полковника Коновальця, який саме перебував у Женеві.

Невдалий замах не завагав хижаків. Випробуваними хитрощами й провокацією вороги знайшли знаряддя смерти полковника. В Роттердамі 23 травня 1938 р. зустрівся Є. Коновалець з людиною, яка мала привезти важливі листи з рідних земель. У каварні „Атлянта“ Коновалець бере з рук людини пакет і відходить до свого готелю. Тоді на бульварі Роттердаму — Колсінґел вибухає пакет-бомба.

Пошматоване тіло полковника Є. Коновальця упало на брук чужинецького міста. Але його дух, його діло живуть і житимуть віки, як невмируща ідея.

> *„Шлях звільнення кожної нації густо кропиться кров'ю... ворожою і рідною. Кров закінчує глибокі процеси національних емоцій, усвідомлень, організаційної праці, ідеологічної творчости, всього того, що нація і свідомо і ірраціонально використовує для ствердження свого права на державне життя. Кров, пролита для цієї великої мети, не засихає. Тепло її завжди буде і в душі нації завжди відігравати ролю непокоючого, тривожного ферменту, що нагадує про нескінчене й кличе до продовження розпочатого...“*
>
> *СИМОН ПЕТЛЮРА*

М. Щ.

Другий Конґрес СУМ'у

Велика театральна заля в авґсбурґському таборі наповнилася молодечим гомоном: з'їхалися делеґати Другого Конґресу СУМ'у.

Об 11 год. 24 квітня 1948 року Конґрес розпочинає свою роботу.

З гарячих уст, з молодечих грудей делеґатів і запрошених гостей в супроводі отців лине урочиста молитва до Бога.

Сини й доньки України моляться Всевишньому, щоб допоміг їм у великих ділах і вчинках, спрямованих на добро і благо Батьківщини.

Молитву закінчено. З вступною промовою виступає Голова ЦК. СУМ'у інж. Михайло Сердюк.

Звертаючись до друзів-делеґатів, промовець підкреслює, що Другий Конґрес зібрався не стільки для того, щоб підсумовувати зроблене чи ним захоплюватися, скільки для того, щоб, висловлюючись фігурально, глибше вдихнути повітря і йти далі в поході Нації.

Промовець коротко зупиняється на історії відновлення СУМ'у, підкреслюючи що Конґрес має намітити нові шляхи для сумівської праці в умовах масових виїздів та поселення в різних кінцях світу, з тим, щоб гасло „Бог і Батьківщина“ було основним гаслом СУМ'у.

З Божої волі, — говорить наприкінці промовець, — Правда перемогла одну силу, з Божої волі наша українська Правда переможе і другу ще лютішу силу, і тоді, віримо, наступні конґреси СУМ'у відбуватимуться не в чужому Авґсбурзі, а в столиці держави — Києві.

Далі конґрес обирає почесну і ділову президії. До почесної президії обираються особисто приявний Голова ЦПУЕ п. Василь Мудрий, Заст. Голови ЦПУЕ проф. Вєтухів, від Українського Допомогового Американського Комітету д-р Смук, Голова УАПЦ Високопреосвященний Митрополит Полікарп та Високопреосвященний архиєпископ Ігор, від Української Греко-Католицької Церкви його Ексцеленція Високопреосвященний єпископ Іван Бучко та Апостольський Візитатор отець Вояківський, від воякід УПА майор Байда, від Союзу Ветеранів генерал Петрів, референт молоді ЦПУЕ мґр. Рак, від Українских Високих шкіл ректор УВУ проф. д-р Іван Мірчук і проф. Г. Ващенко, від СУЖ'у письменник Іван Багряний, від МУР'у письменник Улас Самчук, від Об'єднання Українських Жінок п. Павликівська, від „Пласту“ д-р Фіґоль, від ЦЕСУС'у д-р Залуцький, від РФК мґр. Красник.

З виступом-привітом перший, зустрінутий оплесками, виходить на трибуну Голова ЦПУЕ п. Василь Мудрий.

Промовець говорить, щоб сумівці були гідними носіями традицій українського народу, освячених життям і кров'ю кращих своїх синів і дочок.

— Будьте великодушними громадянами та борцями великого формату, — закликає промовець, — керуйтеся не дрібничковими особистими амбіціями а справою народньої ваги; будьте організованими, бо в організації сила; будьте суцільними й об'єднаними, бо в єдності ще більша сила.

Промовець зазначає, що сумівці у своїй спільноті повинні цінити кожного, коли він не зрадник, бо для нас цінна кожна одиниця.

Наприкінці голова ЦПУЕ нагадує слова великого поета Івана Франка про те, що на кожному з нас „мільйонів стан стоїть“ і що саме на молодь, спадкоємців старших, покладено завдання здійснити за кілька чи кільканадцять літ ідею Української Самостійної Соборної Держави.

З великою наснагою читає привітання від УАПЦ та говорить слово привіту до Другого Конґресу СУМ'у о. Селепина:

— Молодь — це майбутнє Нації, бо вона носій штурмуючих ідей, за які вмирали наші батьки й прадіди. Але тепер молодь повинна найти такі шляхи, щоб вони вже не вели її до поразок, до повторних Крут чи Базару. Ці шляхи мають освітлювати,

В президії 2-го Конґресу СУМ'у (фото УАП)

Учасники Конґресу слухають звітну доповідь Голови ЦК. СУМ'у (фото УАП)

як проміння, основні кличі:

За Тебе, Мати-Україно!
За Тебе, Боже Мій!

Від Союзу Гетьманців-Державників та від імени Гетьманича Данила виступає полк. Євтимович, який закликає молодь жити і працювати так, щоб не повторювати помилок минулого.

— Відзначаючи тристаліття Хмельниччини, ми маємо досягти, щоб Жовті Води були для одних і Конотоп — для других!

Полковник звертається до молоді словами поета:

Коли ти любиш Рідний Край —
В ряди ставай!...

Ректор Української Економічної Високої Школи проф. Мартос у своєму привітальному виступі говорить, про умови, в яких доводилося працювати в минулому і тепер:

— Тоді нас був невеликий гурток молодих ідеалістів, а тепер вас ціла організація. Але праця в організації багато зобов'язує. Не думайте про те, щоб „панувати,“ будьте лише слугами народу, тоді праця дасть вам найбільше щастя.

З палкими словами, сповненими глибокої віри в перемогу української національної ідеї, виступають проф. Зайцев (КоДУС), п. Сенько (Селянська Спілька), д-р Фіґоль та інші.

Після цього зачитуються листовні і телеграмні привіти Другому Конґресові СУМ'у від Степана Бандери, від бійців УПА, від ЦПУЕ, від Крайового Комітету СУМ'у в Бельгії, від Ліґи Політв'язнів, від полк. Андрія Мельника, від СУЖ'у, від Крайового Комітету СУМ'у англійської зони, від українських науковців, від Студентської Громади в Мюнхені, від станиці СХС, від Козацької Асоціяції та інших політичних і культурно-громадських організацій та приватних осіб. Всі ці привіти як також особиста присутність чолових керівників української еміґрації та науковців показують, що українське громадянство і різні політичні угрупування позитивно поставилися до Спілки Української Молоді.

Після зачитання привітів, Конґрес схвалює порядок денний. Першим пунктом заслуховується і стверджується протокол попереднього Конґресу СУМ'у, зачитаний секретарем ЦК. СУМ'у п. Галиною Турчик.

З звітом про роботу і діяльність Центрального Комітету СУМ'у виступає Голова ЦК. СУМ'у інж. Михайло Сердюк.

У першій частині свого звіту доповідач розповів, як працювала і зростала відновлена Спілка Української Молоді, як СУМ захоплював і згуртовував щораз ширші кола української еміґраційної молоді, виховуючи її в дусі християнської моралі та українського традиціоналізму в найкращому його розумінні.

— Чому сумівські ідеї так захоплюють українську молодь? — запитує доповідач і відповідає: — бо вони народжені на землях сонячної України, випробувані й загартовані в безкомпромісових боях з московським окупантом за державну самостійність, насичені ідеалами української правди та освячені густо пролитою кров'ю наших леґендарних борців підпільного СУМ'у.

Доповідач говорить про сьогоднішній стан Спілки, та зокрема відзначає, як позитивне явище в історії відновленого СУМ'у, факт вступу в сумівські ряди славних героїв УПА, які внесли животворчий струм у працю СУМ'у, піднесли його авторитет та поклали

Група учасників Конґресу під час перерви (фото УАП) ще більшу відповідальність на всіх членів великої сумівської сім'ї.

Далі Голова ЦК. СУМ'у інж. М. Сердюк розповідає, як зростали керівні сумівські кадри, як була розгорнута культурно - освітня та виховна робота, організаційний інструктаж, спортовий вишкіл; як СУМ організовує працю з юнацтвом (дором), розбудував сумівську пресу, влаштовував різноманітні свята молоді і зокрема пам'ять замордованих голодом в 1933 році; як поступово СУМ набрав авторитету серед старшого громадянства; яку виховну працю веде СУМ серед учнівської та гімназійної молоді та які були перешкоди в сумівській роботі,

— Як бачимо, — підсумовує доповідач, — наша праця не була марною, вона дала свої плоди, які є здобутком і гордістю не тільки молоді, але й всієї української еміґрації.

Закінчується доповідь під схвальні оплески словами поета:

Стали ми в могутні юні лави,
Україна жде своїх полків.
За свою, за сонячну Державу
Підем в бій під жахіт чорних днів!

Група делеґатів 2-го Конґресу СУМ'у в сумівських одностроях.

Після цього звітують Другому Конґресові СУМ'у секретар ЦК. п. Галина Турчик, керівниця жіночого відділу п. Катерина Кохно, керівник спортового відділу, інформації та зв'язку п. В. Омельченко, керівник організаційного відділу п. М. Кравчук, заступник Голови ЦК. СУМ'у і Голова Крайового Комітету англійської зони п. Вожаківський, керівник фінансового відділу п. Косанівський, керівник пресового відділу п. П. Карпенко-Криниця, заступник голови ЦК. СУМ'у п. Калинник, член товариського суду п. Маркусь та голова Контрольної Комісії п. Микита.

В сумівській різьбарській робітні табору Пфорцгайм: сумівець Михайло Хоміч та сумівка Іванна Пуковоць за працею.

В дискусії над звітами про роботу і діяльність ЦК. СУМ'у перший висупає керівник відділу культури та освіти ЦПУЕ д-р. Леонид Білецький.

У своєму виступі д-р Білецький висунув кілка думок, які викликали гостру реакцію делеґатів і гостей Другого Конґесу СУМ'у. Передусім, виступаючий зазначив, що СУМ — це суто східняцька організація молоді і піддав взагалі сумніву національно - визвольну боротьбу в підсовєтській дійсності.

Д-р. Білецький характеризує молодь з підсовєтської України, як морально й духово викривлену, знівельовану, без вияву повноти індивідуальности, і робить висновок, що „СУМ в основному має вести працю переважно серед східньої молоді, а не серед молоді західніх земель, яка виховувалася в кращих умовах".

Як керівник відділу культури й освіти ЦПУЕ, д-р. Білецький заперечує факт заборони СУМ'у серед шкільної молоді, але підкреслює, що шкільний статут виключає всяку організацію, яка порушує шкільний процес.

— Всі діти, — каже доктор, — об'єднані в школі внутрішньою дисципліною, і вони підлягають цій дисципліні. Тепер, уявіть собі, вриваєтьтя організація, яка втягує дітей до себе, і дитина вже стає дисонансом у шкільній дисципліні… Взагалі праця СУМ'у має йти виключно по лінії культурно-освітній та виховній і то головно серед позашкільної дорослої молоді.

Виступ д-ра Білецького знайшов палкий осуд та глибоку критику з боку делеґатів і гостей Другого Конґресу СУМ'у зокрема у виступах п. п. керівника відділу молоді ЦПУЕ мґр. Рака, проф. Шпаківської, Петренка, Кравчука, Гришка, Кохно, Клименка, Карпенка-Криниці та Стебельського.

— Хоч у підсовєтській дійсності,—говорить проф. Шпаківська,—уніфікували молодь в комсомольскому дусі, зате розвивали індивідуальні здібності дитини і в школі і поза школою. Отже, на еміґрації опинилася не сіра, одноманітна маса, як це помилково вважає д-р. Білецький.

— У своєму виступі д-р. Білецький, — продовжує проф. Шпаківська, — закликає до соборности, а тим часом розмежовує виховання молоді: СУМ нібито має виховувати східню молодь, а „Пласт" — західню. Цікаво, що наші діти цієї різниці не знають, а дорослі чомусь уперто її нав'язують і прищіплюють... Помилкою д-ра Білецького є й те, що він радить СУМ'ові відмовитися від праці серед шкільної молоді. Навпаки, саме тепер, коли педагоги в школах не провадять позашкільного виховання, праця СУМ'у в школах і гімназіях, скоординована з працею вчителів і директорів, потрібна та бажана. Що в СУМ'і обмаль досвідчених педагогів — це так, алеж СУМ-ові мають допомогти старші.

Дискусія затягується за північ, список охочих до виступів ще не вичерпується, але питання вже цілком вияснене і тому д-рові Білецькому дається прикінцеве слово. Однак, у своєму кількахвилинному заключному виступі д-р. Білецький нічого істотного не висловив, лише сказав, що він візьме окремі виступи делеґатів до уваги.

Взагалі треба сказати, що виступ д-ра Білецького дещо відвернув увагу делеґатів Конґресу від основних питань, пов'язаних із звітом Голови та Керівників Відділів ЦК. СУМ'у. Ця безпосередня дискуся над сумівськими питаннями відбулася другого дня.

У своїх виступах п. п. Маркусь, мґр. Рак, Рептицький, Дубняк, Коваль, проф. Мартос, Сосна, Клименко, Байлюк та інші вказували на позитивні й негативні сторони в роботі Центрального Комітету і його відділів, а також накреслювали шляхи і методи, за якими має відбуватися надалі праця Спілки Української Молоді.

СУМ, поза братньою юнацькою організацією „Пласт", — це найбільша організація молоді і від неї потрібпо багато й вимагати,—зазначає п. Маркусь. — Треба сказати, що деякі відділи, наприклад, культурно-освітній, фінансовий, юнацтва були мало діяльні.

Референт молоді ЦПУЕ мґр. Рак порушує деякі ідеологічні та методичні питання.

— Чи СУМ має обмежуватися тими методами, якими користувався на рідних землях у підпіллі? Ні! СУМ над Дніпром мав ідею. Ця ідея є основою й тепер. Але методи... методи нині в умовах еміґрації мають бути дещо інші.

На думку мгра. Рака СУМ повинен, передусім, виховувати будівничих держави, залучаючи молодь до муравлиної праці.

Члени СУМ'у з шахматної секції осередку в таборі Пфорцгайм за грою в шахи.

— Щодо взаємовідносин СУМ'у з ЦПУЕ, — закінчив мґр. Рак, — то ми знайдемо шляхи, щоб цю справу згармонізувати, виходячи з загально-національних інтересів.

Дуже актуальне питання щодо спортового виховання і вишколу молоді порушує п. Рептицький.

Не менш важливі питання підносять п. п. Дубняк та Коваль, зокрема, питання, пов'язані з виїздом молоді в інші країни та з активізацією московської реакційної еміґрантщини, що намагається втягти до своїх лав наших людей.

— Треба, щоб молодь, яка виїздить до далеких країн була національно стійка. СУМ повинен поставити виховну працю так, щоб жодна одиниця з українського середовища не стала знаряддям у ворожих руках — говорить один з виступаючих промовпів.

СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
В ГЕТТІНГЕНІ

Жіноча ланка осередку СУМ'у в Ґеттінґені.

З великою увагою Конґрес вислуховує цікаву промову проф. Мартоса. Основну увагу професор звертає на те, щоб робота СУМ'у велася ґрунтовніше. СУМ повинен підготовляти молодь не тільки для боротьби за свою державу, але й до будівництва цієї держави.

— А що це значить? — запитує професор. — Це значить, швидко прийде час, коли молоді треба буде приступити до роботи не тільки з рушницею, але й з пером. Отже, треба готувати кадри, і то кадри практичні! Сумівці мають говорити про наслідки своєї роботи лише конкретно: ми підготували стількито мадсестер, стількихто бухгальтерів, стількито перекладачів, які знають англійську, французьку, німецьку мови і т. д. Не готуйтеся виключно в міністри, бо їх потрібно буде небагато.

Наприкінці дискусії в залі Конґресу, зустрінутій оплесками, появляється ґенерал Петрів. У своєму виступі-привіті ґенерал закликає сумівську молодь бути гідною роковин Богданового зриву, тристаліття якого відзначаємо в цьому році.

Після прикінцевих слів Голови ЦК. СУМ'у інж. М. Сердюка та керівників відділів, Конґрес заслухує й приймає звіт Мандатної Комісії. Було сконстантовано, що на Другий Конґрес СУМ'у прибуло 89 делеґатів з 48 осередків СУМ'у, в тому числі було 58 делеґатів з правом рішаючого і 31 делеґат з правом дорадчого голосу.

Далі Конґрес заслухує питання, зреферовані п. п. Сердюком, Тручик та Кравчуком, про відзнаки та однострій для сумівців, про деякі зміни та доповнення в статуті і про прапор СУМ'у. Після детального опрацювання цих питань спеціяльними комісіями, Другий Конґрес ухвалює відповідні рішення, а також затверджує текст присяги сумівця.

Третього дня делеґати Конґресу з виключною увагою вислухали захоплюючу доповідь „Підстави виховання української молоді“ проф. Ващенка, в якій було подано психологічне визначення характерів українців та, в зв'язку з цим, говорилося про основи виховання молоді.

З містовну доповідь виголосив також проф. Е. Стебельський про розвиток українського світогляду й молодь. Старанно опрацьований реферат про форми і методи роботи серед сумівського юнацтва прочитав проф. Чуйко.

Під вечір на третій день Другий Конґрес обрав новий склад Центрального Комітету СУМ'у, Контрольну Комісію, Товариський Суд та затвердив Педагогічну раду, очолювану проф. Чуйком.

На голову Центрального Комітету СУМ'у обраний інж. Михайло Сердюк.

По всіх основних питаннях організаційного життя та виховної роботи СУМ'у Другий Конґрес схвалив конкретні рішення.

— В подальшій своїй діяльності, — говориться в одному з пунктів резолюції Другого Конґресу, — СУМ має основне завдання: згуртування і виховування молоді з усіх земель України в дусі українського традиціоналізму та безкомпромісової боротьби за свою Самостійну Соборну Державу, а також підготовка молодого покоління для будування своєї Держави.

Під загальне одностайне схвалення делеґати Конґресу обирают приявного проф. Г. Ващенка на почесного члена Спілки Української Молоді.

Праця Конґресу закінчується. Делеґати встають. З грудей виривається український гимн. В глибині за столом президії, немов сяють опромінені двоє дорогих облич — портрети Симона Петлюри і Євгена Коновальця.

Пізно вночі роз'їзджаються учасники Другого Конґресу Спілки Української Молоді на свої місця. Завтра може їм доведеться виїздити в нові краї, але кожному з них світить, як життєдайне сонце, велика українська національна ідея — рушійна сила нашого визволення.

МОЛОДЕ! ЗМІЦНЮЙ СУМІВСЬКІ РЯДИ, БУДЬ НА СТОРОЖІ УКРАЇНСЬКОЇ САМОСТІЙНИЦЬКОЇ ІДЕЇ!

„Хто сильніший — ми чи хлопці?“ — ґра-забава дівчат і хлопців-сумівців табору Сеедорф.

До всієї української молоді на еміґрації

(Відозва 2-го Конґресу СУМ'у)

Дорогі наші побратими й друзі!

2-ий Конґрес Спілки Української Молоді, що зібрався, щоб підвести підсумки праці СУМ'у та накреслити нові завдання на майбутнє, гаряче вітає Вас і звертається з дружнім словом, надіючись, що воно знайде відгук у Ваших душах і молодечих серцях.

Друзі!

Живем у час, коли невиразні горизонти світу затягаються хмарами передгроззя, в час, коли московсько-большевицький окупант, з властивою йому ненавистю, продовжує розпинати нашу до болю дорогу Україну, яка бореться і надіється також на нас, молодь, що пішли на вигнання, щоб продовжувати змагання за Українську Самостійну Соборну Державу.

Сьогоднішня еміґраційна дійсність характеризується з одного боку групово-політичними й іншими суперечками на нашому українському відтинку і з другого — спільним наступом російської чорносотенної реакції, зверненим проти всієї еміґрації поневолених Москвою народів і в першу чергу проти нас, українців. Ожили російські монархисти, власовщина. Створився т. з. „Національно-трудовий Союз“ російських солідаристів, що вже опублікував свою „програму“ нового поневолення народів Східньої Европи й Азії, яке б мусило бути ралізоване на майбутніх руїнах большевицької тюрми народів.

В таких обставинах перед нами, молоддю, як і перед усією еміґрацією взагалі, становиться все більш актуальним питання розселення по різних країнах, що хоч і загрожує деякою розпорошеністю, але не знимає з нас відповідальности за долю поневоленого Рідного Краю.

Дорогі Друзі!

2-ий Конґрес Спілки Української Молоді — єдиного масового глибоконаціонального і соборницького молодняцького середовища на еміґрації, яке продовжує традиції підпідпільного СУМ'у, ліквідованого Москвою на Рідних Землях, звертається до Вас з закликом поповнити і зміцнити наші лави. В той час, коли існують різного роду партійно-групові суперечки серед старшого громадянства, молодь, як аванґард нації, мусить бути монолітною, морально й духово здоровою, ідейно озброєною та здатною в першу -ліпшу хвилину не на словах а на ділі виконати своє велике завдання перед Батьківщиною.

Конґрес закликає Вас бути в перших шерегах політичної боротьби не тільки проти підступного большевизму, але також і проти імперіялістичних затій російської чорносотенної реакції, яка намагатиметься обдурити малосвідомий з-поміж нашої еміґрації елемент і зробити його знаряддям своїх реакційних плянів. Будьте чуйні, рішучі й безкомпромісові! Солідаризуючись з усіма, поневоленими Москвою народами, в їх боротьбі за державну самостійність, ми прагнемо волі й справедливости, а не рабства й знущання, незалежно від того, хто б його на наші землі не ніс і як би його не маскував.

Конґрес закликає Вас більше працювати над собою, вчитися, а також наполегливіше розгортати національно-виховну роботу серед свого громадянства й пропаґувати українську справу серед чужинців на нових місцях праці, не втрачаючи одночасно між собою зв'язків і дружби.

17 квітня ц. р., під час тижня культури, в Мюнхені відбулася українська мистецька виставка, яку відвідали й сумівці. На фото: сумівці з Вайсенбурґу після відвидин виставки.

Пам'ятайте, де б ми не були мусимо завжди й скрізь мати почуття єдиної молодняцької сім'ї, віддавати свої сили в першу чергу для добра свого народу, для добра України.

Наше майбутнє в наших руках, але до нього лежить кривавий шлях боротьби. Цим шляхом мусимо йти до кінця, щоб повернути собі вкрадену в нас большевизмом молодість і право на життя. Ми будемо жити, бо ми молоді і народжені для життя. Ми мусимо жити, бо з нами Правда і ми переможемо. З вірою в цю світлу перемогу ідім зґуртовані, перейняті духом здорового традиціоналізму й соборництва назустріч дню великого щастя, яким є для нас Українська Самостійна Соборна Держава.

П. ЗАЯРСЬКИЙ

ІВАН ФРАНКО

В цьому році минає 32 роки з дня смерти великого сина українського народу Івана Франка. Поет і письменник европейського маштабу, невтомний культурний і громадсько-політичний діяч, видатний науковець і публіцист Іван Франко служив ідеї відродження українського народу. Девізом Івана Франка була праця і боротьба. У праці він бачив найпершу запоруку майбутньої перемоги:

„Лиш праця ржу зотре, що грудь з'їдає,
Чуття живе, неткнуте захова̂є,
. . . .
Лиш в праці мужа виробляєсь сила,
Лиш праця світ таким, як є, створила,
Лиш в праці варто, і для праці жить!“

Жити для Франка було синонімом працювати, боротить: „Лиш боротись — значить жить!“

Сам невтомний і безкомпромісовий борець, він закликає і свій народ до рішучої боротьби:

„Лиш борися, не мирися,
Радше впадь, а сил не трать,
Гордо стій і не корися,
Хоч пропадь, але не зрадь!

Кожен борець за українську справу повинен відчувати велику відповідальність перед своїм народом:

„Кожен думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт!“

Франко добре розумів і усвідомлював, „що й нам усім, як нації, ніщо не прийде задармо, що нам ні від кого ніякої ласки надіятися. Тільки те, що здобудемо своєю працею, те буде справді наше придбання, і тільки те, що з чужого культурного добра присвоїмо собі також працею, стане нашим добром“. В день свого 25-літнього ювілею Іван Франко, підсумовуючи пройдений життєвий шлях, підкреслював вагу праці. „Яко син селянина, вигодуваний твердим, мужицьким хлібом, я почував себе до обов'язку віддати працю свого життя тому простому народові. Вихований у твердій школі, я відмалку засвоїв собі дві заповіді. Перша — то було власне почуття того обов'язку, а друга то потреба ненаситної праці.“ Темі праці і боротьби присвятив Франко один з найкращих своїх творів „Каменярі“, що вражає художньою силою і глибиною ідеї. Каменярі (не герої, а прості робітники) прокладають у скелях брукований шлях. Тисячі молотів підіймаються в їх руках, і тисячі відривків скелі падають на всі боки. Багато робітників знаходять собі смерть або каліцтво під уламками каменю, але це не ломає віри всіх інших, вони непохитно крок за кроком ідуть вперед. Вони знають, що слави їм не буде, що їх кленуть свої й чужі, що матері, жінки і діти оплакують їх, що вороги ганьблять їх, — але ні сльози, ні жаль, ні фізичні та душевні страждання і муки — ніщо не спиняло їх. Всесильна думка, глибока віра в перемогу їхнього діла скувала їх в одну громаду,

„І молота із рук ніхто не випускав.“

Вони свідомо „рабами волі“ стали, щоб своєю тяжкою жертвенною працею і боротьбою проложити шлях новому добру і новій правді. Вони непохитно вірили в перемогу нового життя, нового добра — для нових поколінь:

„І всі ми вірили, що своїми руками
Розіб'ємо скалу, роздробимо ґраніт;
Що кров'ю власною і власними руками
Твердий змуруємо гостинець, і за нами
Прийде нове життя, добро нове у світ.“

Каменярі — це тисячі невідомих працівників - борців за українську національну справу. І Франко був одним з таких каменярів нового життя українського народу. Своєї програми, висловленої у рядках „Каменярів“, коли поетові було всього лише 22 роки, Франко не зрадив до кінця своїх днів. Зазнавши тяжких поневірянь, злиднів, бідувань, потрійного ув'язнення, цькування, бойкоту і образ, він не зійшов із свого каменярсього важкого шляху.

І тому Франко співає гімн вічному революціонерові, що проводить криваву боротьбу з неправдою, з неволею, що закликає люд до боротьби, запалює народні маси духом непереможного завзяття і рішучости, що кличе

„Не ридать, а добувати
Хоч синам, як не собі,
Кращу долю в боротьбі“.

Але конечною передумовою успішної боротьби й перемоги повинна бути згода і єдність між людьми:

„Гей, уставаймо, єднаймося,
Українські люди!
ЄДНАЙМОСЯ, БРАТАЙМОСЯ
в товариство чесне!
Хай братерством, щирими трудами
ВКРАЇНА ВОСКРЕСНЕ!"

Сварки, незгода і розбрат — найстрашніші вороги українського народу, і тому треба цим сваркам покласти край:

„Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор,
Най пропа̀де незгоди проклята мара,
Під свій рідний єднаймось прапо́р!
Бо пора се великая єсть:
У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю, і славу, і честь,
Рідний Краю, здобути тобі!"

Великий поет і незломний борець твердо вірив у відродження вільної Української Держави:

„Встане славна Мати-Україна
Щаслива і вільна,
Від Кубані аж до Сяну-річки
Одна й нероздільна!"

Цю ж непереможну віру висловив Франко в своїй великій поемі „Мойсей“, в славнозвісному пролозі до неї:

„Та прийде час, і ти вогнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, впережешся Бескидом,
Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хозяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі".

Великий Франко, як біблійний Мойсей, вів свій нарід до нового життя. І хоч він не увійшов до землі обітованої, але з печаттю Франкового духу іде і йтиме українська нація до кращого майбутнього.

Шевченко і Франко з граничною ясністю й чіткістю показали справжній шлях до нашого визволення, і святий обов'язок кожного, зокрема молодого, українця виконувати їх заповіти і йти їхнім шляхом праці й боротьби, вірячи в кінцеву перемогу нашої національної ідеї.

ПРАЦЯ НА КОРИСТЬ СВОЄЇ НАЦІЇ І БОРОТЬБА ЗА НАЦІОНАЛЬНЕ ВИЗВОЛЕННЯ — ПОВСЯКДЕННІ ЗАПОВІДІ КОЖНОГО СУМІВЦЯ!

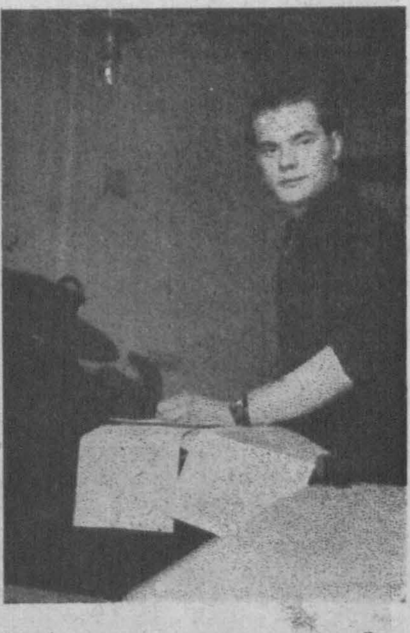

Сумівець - друкар друкує брошуру „Програма й статут СУМ'у“. (Тобір Гайденав).

С. ГЛІД

ЕСКІЗИ МУК

I. Камера черга 5

Здається неможливо описати ті страшні муки, які переживали молоді відважні й непохитні борці за волю України у в'язницях на своїй рідній землі під час німецької окупації.

Крім масових розстрілів і прилюдного вішання німецьким гестапом, не один з молодих патріотів переносив нелюдські знущання й туртури, будучи ув'язненим.

... 31 липня 1943 року, о 6-ій годині дня, група п'яних поліцаїв на чолі з перекладачем коменданта в'язниці, ввірвалася до камери ч. 5, в якій сиділо 150 в'язнів. Першого викликали Винниченка Дмитра, який по-військовому виструнчився перед перекладачем.

— За що сидиш?!

— За Україну!

Сильний удар кулаком в обличчя, і кров потекла з Дмитрового носа.

— За яку?!

— За Самостійну!

І знову ще сильніший удар, але Дмитро стояв, гордо тримаючи голову.

— За яку?!

— За Соборну!

І вся зграя накидається на Дмитра, звалює і починає немилосердно бити, кидаючи ним об кам'яну підлогу.

Після того, як йому в кількох місцях розбили голову, перерубали підковою ніс, вибили зуби й перебили троє ребер, його відкинули в куток сходити кров'ю.

Після Винниченка так само розправилися з Хмарою. Потім озвірілі кати брали третього, четвертого, п'ятого ...

І всіх складали на купу, в куток до параші.

Душогуби мали страшний вигляд. Запах крові, по якій вони бродили й були нею оббризкані, пробудив у них звірів-кровожерів. Вони вже не знали, що робити своїм жертвам. Спочатку били нагайками, а потім почали розбивати ґвинтівкою й довгим ослоном голови. Кров і мозок бризкали на стіни й на стелю. Навіть ґвинтівка не витримала: від неї відбився дерев'яний приклад, після чого вони вже били самим залізом.

Всі 150 в'язнів з страшним виразом на обличчях, збившись у куток, дивилися на все це й чекали своєї черги.

Припинив цю „розвагу“ п'яної банди комендант в'язниці — такий самий кровожер, але на щастя на той час не п'яний.

Ще гарячу кров своїх вісьмох друзів, в'язні збирали руками в парашу й виносили в яму. Побитих, обережно й з великою пошаною, віднесли й поклали до комори, де вони пролежали до ранку. Вранці ми довідались, що сильні тілом і вірою Винниченко й Хмара, перебігши свою смерть, ожили й їх забрали до в'язничної лікарні.

Це була тільки невеличка частинка з їх переживань і терпінь за час ув'язнення й боротьби за самостійність України.

2. Бльок смерти

Шістдесятий бльок у німецькому концтаборі „Бухенвальд“ був бльоком, куди відсилали старих, хворих та скалічених в'язнів, де вони мусіли закінчити свій мученицький шлях.

Звичайна дерев'яна конюшня стала домовиною, в яку варвари двадцятого століття впакували до півтори тисячі живих трупів, що втратили людський вигляд.

Там була переважно інтеліґенція і то майже з усієї Европи.

В бараці двома рядами тяглися довгі чотириповерхові нари, на яких лежали боком, головами в обидва кінці, тісно напхані в'язні.

Лежали купою: хворі на сухоти, червінку, флеґмону, ще не заражені, але без ніг або рук та вже холодні трупи, які викидалися за барак аж на другий день.

Нам не давали спокійно і вмерти. Весь час брали останню кров для німецьких вояків, а СС-лікарі вибирали собі жертви для експериментів, що переводилися в медичному інституті тут же, в концтаборі.

Зимою теплого одягу ми не мали, а на ногах мусіли носити дерев'яні „колодки“. В холодні зимові ранки нас заганяли до умивальника, змушували роззуватись, роздягатись наголо, а потім митися холодною водою. Після такого „освіжуючого“ вмивання, ми мусіли до обіду „гуляти“ на „свіжому повітрі“, що пронизувало наші кістяки на сімсотметровій бухенвальдській горі. Хто ще міг рухатись, мусів працювати: носити з лісу дрова й рубати їх, носити з каменоломні каміння та мостити брук у таборі. Слабші працювали в команді „штрумпфштопферай“, де цирували шкарпетки й рукавиці для своїх „охоронителів“ і „хлібодавців“.

Я теж спершу рубав дрова, щоденно стоячи роздягнений на холоднім осіннім дощі в грязюці, а потім мене перевели цирувати шкарпетки.

Ішов дощ. Глиняний ґрунт так розмок, що трудно було витягнути з нього ногу. О 6-ій годині ранку, після апелю, всіх нас поставили в колону і погнали до праці. Срашно виглядала ця колона. Майже всі в'язні були, як не на двох милицях то з двома палицями або зовсім без ніг — на протезах чи на возиках.

Всі рухалися помалу й мовчки. Кожний думав свою тяжку думу, що була спільна для всіх — про волю, Батьківщину, рідних, про страшну дійсність.

Таких злочинців „Великої Німеччини“ тут було 300. Це були каліки майже з усього світу: з цілої Европи, Азії, Африки і навіть з Америки.

Працювали в напівтемному підвалі, в якому вікна були весь час відкриті, бо від тяжкого повітря й пилюки ми задихалися. В грудях дуже кололо — наслідки великого протягу. Все ж я намагався не відставати від своїх товаришів і теж зацирував 12 пар шкарпеток, які навіть не забракували.

О 6-ій годині вечора наша колона знову посунула на „апельпляц“.

Сім сильних прожекторів освітлювали площу, де солдати Ірода рахували своїх невільників та вирішували їхню долю...

Музиканти в червоних штанях і чорних, оздоблених жовтими шнурками, куртках дули в мідні блискучі труби.

Під цей диявольський марш з усіх кінців табору виходили колони кістяків у рябому смугастому одязі, відбиваючи такти дерев'яними „колодками“ об кам'яний брук. За колонами в'язні несли хворих і мертвих своїх друзів, щоб востаннє порахували їхні тіла. Але і на цей раз когось не дорахувались. Довелося стояти на холоднім грудневім дощі, бо есесмани з своїми собаками шукали того, що десь помер і „не схотів“ вийти на апель.

Драматичний та співочий гурток осередку СУМ'у в м. Орінт-Бей (Канада).

ПРОФ. Г. ВАЩЕНКО

ГЕРОЇЗМ

Боротьба українського народу за волю, тягнучись уже біля семи століть, наближається до свого кульмінаційного пункту. Від того, як закінчиться вона, залежить „бути чи не бути" українського народу. Боротьба ця така трудна, а завдання, що стоять перед нашим народом такі складні, що їх можуть розв'язати лише героїчні зусилля народніх мас! Отже, в дусі героїзму ми мусимо виховувати і свою молодь, бо від неї, в першу чергу, залежить майбутнє України.

Але що таке героїзм?

Звичайно із словом „герой" асоціюється уявлення про сміливу й мужню людину, що в боротьбі не вагається пожертвувати своїм життям. Таке розуміння героїчного ми зустрічаємо, між іншим, і у Готіє („Логіка героїзму"). Він пише, що героїзм виявляється переважно в дії. Рушійною силою останнього є не мотиви (релігійні, моральні і т. ін.), а підсвідоме, своєрідний інстинкт, що іноді навіть суперечить усвідомленим мотивам поведінки. Аналізуючи переживання героя, він приходить до висновку, що діючою пружиною його поведінки є прагнення ствердити незалежність і міць свого „я", навіть тоді, коли б це загрожувало людині смертю. Не заперечуючи того, що в героїчному вчинкові дуже часто відограє ролю підсвідоме, що іноді героїчні вчинки суперечать звичайній логіці, мусимо в той же час твердити, що не всякий одчайдушний вчинок можна назвати героїзмом, і не всяку сміливу людину — героєм. Наприклад, більшість культурних і вихованих людей не назве героєм бандита, що з ризиком для свого життя, грабує банки або мандрівників. Люди іноді називають героями навіть і розбійників, але тоді, коли розбій має під собою якесь ідейне підґрунтя. Наприклад, український народ оспівує як героя Кармелюка. Але в ньому він бачить не звичайного розбійника, що грабує і забиває людей, щоб самому добре пожити, а месника за кривди, заподіяні панами селянству.

Отже, у змісті поняття „герой", „героїчне" визначне місце відіграють мотиви, що керують поведінкою людини. Ми називаємо героями людей, що цілком віддаються якійсь високій ідеї і здібні жертвувати для здійснення її своїм життям. Герой — перш за все суцільна людина. Він визначна особистість з чітко окресленою міцною вдачею. Тому як не заслуговує на назву героя той, хто діє одчайдушно, під впливом афектів, так не заслуговує на нього й людина, що має високі ідеї, а не має сили реалізувати їх. У героїчному вчинкові виявляються в своїй суцільности всі сили людського духу: і підсвідомі дії, і сильні почуття з різноманітними відтінками, і міцна воля, і певні ідеї. Але основну ролю у всьому цьому складному комплексі переживань мають ідеї що їм служить людина. Саме вони становлять мету, до якої людина йде. А без усвідомлення мети немає волі, а значить немає й характеру. Ідеї збуджують почуття, що в свою чергу підносять дух людини, збільшують її енерґію, запалюють бажання досягти певної мети. З цього ж джерела родиться і радість перемоги, і рішучість не зупинятись ні передякими перепонами у досягненні поставлених перед собою цілей. Ще Аристотель вказував на наявність розумових елементів у хоробрості і мужності. Він визначав мужність, як середину між одчайдушністю і боягузством. Від одчайдушності хоробрість і мужність відрізняються тим, що мужня людина керується розумом. У міркуваннях Аристотеля є цілковитий сенс. Справжня хоробрість полягає не в тім, що людина, не думаючи, ризикує своїм, а іноді й чужим життям, а в тім, що вона в небезпеці не губить голови, володіє собою, обмірковує ситуацію, вибирає найкращі засоби для осягнення мети і жертвує життям лише тоді, коли не має іншого виходу або коли буває загрожена її честь та гідність. Так, наприклад, мужній вояк не кидається сліпо на ворога, а обмірковує свої кроки, вибирає найдоцільніші засоби перемогти його, але бореться з ним до останнього, уникаючи полону, що загрожує йому безчестям.

Героєм людина може стати не в наслідок тимчасового захоплення високою ідеєю, а лише тоді, коли ідея зрослася з нею, стала частиною її „я". Тоді ідея стає вартіснішою за життя. Людина тоді скорше пожертвує життям ніж ідеєю.

Оскільки різними можуть бути ідеї, що їм служить людина, то можуть бути й різні типи героїв. Найчастіше героями називають вояків. Але це занадто вузьке розуміння героїзму. Героєм може бути також і учений, мандрівник, мистець, громадський і політичний діяч. Хіба не виявили високого героїзму місіонери, що з ризиком для життя йшли до дикунів і проповідували їм віру Христову? Хіба не виявили його мандрівники, що не зупинялись перед можливостями загибелі від голоду й холоду, йшли сотні кілометрів засніженими пустелями до полюсу? Перед ними ясною зіркою світила мета, для одних — поширення віри Христової, для других — відкриття полюсу, і вони, перемагаючи всі труднощі й страждання, прямували до неї.

Чи суперечить героїзмові гуманність і м'якість вдачі? Коли мовиться про героїв-науковців, мандріників, а тим більше місіонерів і взагалі релігійних діячів, то тут ніякого заперечення бути не може. Але героя-вояка, більшість звикла уявляти собі, як людину сувору й жорстоку, для якої чужі почуття ніжности й лагідности. Хибність такого уявлення доводять численні факти. Ахіл, ім'я якого стало синонімом хоробрости, невтішно й довго плакав над трупом Патрокла. Українські козаки, хоробрість яких викликала подив у сучасників, як співається в пісні, „плачуть, тужать в турецькій неволі.“ Мало того, з жорстокістю, звичайно, поєднується не хоробрість, а боягузство, а зі справжньою хоробрістю — гуманність. Часто буває, що командир жорстокий і бездушний в умовах мирного життя, виявляє себе як боягуз на війні. Вояки УПА, що виявили подивугідну хоробрість, не були жорстокими не тільки щодо мирних поляків, які не шкодили українцям, а навіть і щодо червоноармійців, які попадали до них у полон.

Героїзм — це перш за все властивість видатних особистостей. Історія дає багато прикладів особистого героїзму. Може найяскравіші з них в історії стародавньої Греції — Спартанський цар Леонід і великий філософ Сократ. Леонід свідомо загинув з трьома сотнями спартанців, щоб затримати персів і дати можливість грецьким воякам організуватись для захисту Батьківщини. Як бачимо, в ньому діяв не сліпий афект, а мужній розум і свідомість обов'язків перед своїм народом. Такі ж самі мотиви керували і Сократом, що мужньо взяв чашу з отрутою із рук тюремщика, хоч мав усі можливості вникнути смерти.

ЖЕРТВАМ-ГОЛОДУ В
ЖЕРТВАМ - 1933 - В УКРАЇН

Відзначаючи 15-ту річницю голоду в Україні, сумівці провели демонстрацію в Зеедорфі.

Дуже багато прикладів високого героїзму дає історія України, і всі вони стверджують ту думку, що героїзм є в першу чергу висока ідейність. Так, великим героєм був князь Святослав Завойовник. Все життя його було героїчним, бо він віддав його Україні. Всі вигоди і втіхи життя, вбрання, їжа — все у нього стояло десь на задньому пляні. На передньому ж завжди — Україна, її честь і слава. Таким же героєм був Володимир Мономах, що об'єднував у собі незрівняну мужність і християнську гуманність, рішучість вояка і велику розсудливість. У нього, як і у Святослава, на першому місці стояла Батьківщина. Не щадити життя для неї закликав він і своїх дітей.

Численних героїв дала Козацька доба нашої історії. Імена Наливайка, Сагайдачного, Сірка, Богдана Хмельницького, Богуна, Нечая, Кривоноса, Гонти, Залізняка і багато інших назавжди залишаться в пам'яті нашого народу, як імена великих героїв, що над усе ставили благо Батьківщини.

Демонстрація українців Ганноверу з приводу 15-ої річниці голоду в Україні.

Справжніх героїв дає і наша трагічна сучасність. Майбутні історики України запишуть не мало імен героїчних командирів і вояків УПА, людей, що всім пожертвували для Батьківщини і виявили в боротьбі велику силу волі, мужність та сміливість, поєднану з умінням панувати над собою й над обставинами.

В красному письменстві психологія героя з великою яскравістю відбита в „Слові о полку Ігоревім“, в „Захарі Беркуті“ Івана Франка, „Тарасі Бульбі“ Гоголя. При всій різниці в індивідуальних властивостях героїв названих творів, всі ці герої мають одну спільну рису. Це — ідея служби своєму народові. І для князя Ігоря, і для Тараса Бульби, для Захара Беркута, як і для його син Максима й Мирослави — найвище в світі саме Батьківщина, для якої кожний з них без вагання віддає своє життя. Подібно до того, як Тарас Бульба, убиває сина Андрія, що став начолі польського війська, так Захар Беркут прирікає на смерть улюбленого сина Максима, щоб цим врятувати свій нарід. А остання картина з „Тараса Бульби“ — це величний патос героїзму, який рідко зустрічається у всесвітній літературі. Тарас, прив'язаний до дуба, охоплений полум'ям, і в цей передсмертний час думає лише про те, якби допомогти врятуватись козакам від поляків, що переслідують їх. І коли він побачив, що козаки врятувались, з його грудей виривається радісний крик пере-

(Закінчення на 20-ій стор.)

А. ЧАГА

КАЩЕНКО

Порох полтавських шляхів рівною сугою посивив йому чоботи. Занедбувані протягом цілого року, вони просили направи: один вистромленим язиком заюшеної онучі, другий пожовклим, немов хижий зуб, пальцем, що виліз із носка. Тіло йому знемогло від трагічного кількамісячного копання ям на селі. Невтомно хоронив він хліборобів свого рідного, колись такого багатого, а тепер вимордуваного голодом села на Полтавщині.

Душа йому спочила: це ж він, один-єдиний із кількох сотень мешканців села, похоронивши останніми батька й матір, перейшов сотні кілометрів, добився до столиці. Звідси, з столиці летіли йому на село телеграми: „Давай хлєб! Куда поділи хлєб! Розбазарили хлєб!..“ Він щиро вірив, що хліб треба віддати, і всім буде добре. Залізною ключкою штрикав у соломах, копирсав на грядках, під ворітьми сусідів, шукав захованого хліба. Рідного батька вмовив, а більше присилував здати до зернини хліб пролетарській державі.

Прибув до столиці. Думав доступитися до найвищого уряду. Запитати, чи вірять йому, що він усе здав, якщо вимерло з голоду все село, навіть рідний батько, мати? І що йому тепер робити?

Думки йому яснішоть. Це ж він, маленький секретар сільського комсомолу, доступає тепер до найвищої інстанції, до цека капебеу. Прибився пішки. Третій день не їв. Ішов селами і все бачив. Не треба йому їжі в цю годину. Дужче від хліба живлять його казкові, як птиці, тролейбуси, мов живі, статуї, як невиснені сни, вітрини „торгсинів“. Вгорі й тут небо. Відчув його над собою.

Сумівка

Проти будинка цека капебеу сів, стомлений дорогою. Тупають тисячі ніг, плавають стільки ж очей по ньому. А його очі рвуться з ямин, видовжуються навздогін за мінливим столичним рухом. В душі упевнена жага. Скинув спітнілий кашкет, поклав на асфальтовім пішоході біля себе. Спиною об мур обіперся. Читав на будинку червоний плякат: „Палке привітання всеукраїнській конференції секретарів районових комітетів КП(б)У“. Доступився до залі. За червоним столом президія. Шквар гарячих звітів з периферії сповняє залю тріскотючими промовами. Над бльок-нотами з олівцями в руках клонились секретарі районів. Безперервним потоком котилися звіти з Донбасу, Криворіжжя, Запоріжжя, Київщини, Вінничини, Полтавщини. Засмаглі й запилені переможці понадстовідсоткових плянів хлібозаготівлі й сівби тиснули слова перемоги. Жодного факту голодної смерти, жодного факту людоїдства. Немов би то була якась заморська дійсність.

— Слово для фактичної довідки має секретар комсомолу...

Голос Дмитрові зазвучав незвичайно, мов у воду падав.

— Товариші! Товариші президія! Товариші периферія! Простіть мені отут! Я виконав хлібозаготівлю на сто сім відсотків. Але не виконав сівби ані на один відсоток. Не зерно, трупи посіяло моє село. Лягли до єдиної душі. Останніми поховав я...

Допитливі погляди, надзвичайний рух спинили каяття комсомольця. Середні ряди підвелися, задні на стільці стали, видовжували допитливі обличчя, хтось зареготав, коли він, несміливий, плохий, утомлений дорогою, охлялий, мов живий труп, стояв на сцені, не знав, що робити, а далі, втягши голову в плечі, мовчки збіг униз, замішався в натовпі. За ним сунули, забігали наперед, питали, звідки, мов би нечуване було те, що він тут оголосив з партійної трибуни.

Але чи його село гірше? Хіба в їх районах не вмирають з голоду? Хіба немає в них фактів людоїдства? Таж гострий запах його на крилах вітру аж сюди долітає! Що дало їм привід так підло ховати тут правду? Йому не вірити! Що? Чи, може, вони краще від нього довели „до двора“ плян хлібозаготівлі?

Дурнота, пиха, самозакоханість, садизм, безмежна забріханість цих комуністичних активістів гнівили Дмитра. Немов страшна громовиця, розростався гнів йому в грудях. Посувався до дверей. Не хотів віддавати себе на поталу злодіям.

Радів. Адже всі їх звіти були мертві. Мов каганці, чадили, тоді як його нечерговий звіт спалахнув сяйвом правди, сипнув, як золоті іскри, блискавиці-слова.

Вулиця кишіла натовпом. У вікна крамниць бачив, як нужденні жінки одержували в кошики на картку старі буряки. На дверях закритого „распреда“ читав напис „вхід з перепустками“. Сюди заходили гладкі жони енкаведистів, виносили ласощі-оселедці, білий хліб. На дверях жовтими руками перетинали їм путь вимучені голодом селяни: жінки, підлітки, діти. На простягнуті руки почув важенні слова: „Паразити! Не хочуть работать!“ Ситі матрони розпихали безжалісно слабі руки, жадібно затискували в кошиках харчі.

Надутий, випещений на обличчі тихо, мов на крилах, пронісся вулицею, відкинувшись у відкритому блискучому авті начальник гепеу „таваріщ“ Балицький. Дмитро провів його очима. І була якась частка миті, що й Балицький, мов знайомий, влучив у Дмитра своїми очима. Бігом бігли другою стороною вулиці широкі голі спини футболістів. Своїм ростом, широкими плечима й здоров'ям вони так вразили вуличний натовп, що юрба ахнула.

— Де вони такі взялись? — Футбольна команда „Динамо“ клюбу гепеу, — прошила раптову тишу відповідь.

Вулицею сунув похід. Червоні прапори, перевиті чорними стрічками, звисали на стеблах у безрухомому повітрі. Погребним маршем Чайковського ридала оркестра. Труна погойдувалась на плечах чотирьох молодих друзів померлого. Голі, в самих спортових штанцях футболісти команди „Динамо“ безсоромно, з галасом, влучаючи один в одного навкидя м'ячем, випередили погребний похід.

— Гидота! — сплюнув невідомий учасник походу, порівнявшися з Дмитром, що очікував на пішоході.

— Ви не йдете провести в останню путь Миколу Хвильового? Найвидатнішого письменника України? — запитав він Дмитра. Крізь удаваний смуток світилася хитра личина.

Обережно, чисто по-українському за доби суцільної колективізації, Дмитро поцікавився причиною смерти. Невідомий охоче розповів. Все одно його б розстріляли. Він пішов проти лінії партії. А втім це була наскрізь „м'ятежна“ душа. Пристрасна, пекельна душа. Любила Україну, мов коханку. Вона його й згубила. Викликав його до себе Сталін. Шалений письменник і після цього непокоїв Москву, бунтував проти неї Україну. Гепеу чатувало на нього. Одержало від нього таємного листа й послало заарештувати. І що ж би ви думали, товаришу? Знайшли його в кімнаті на стільці. Сидів. Прострелена голова лежала на письмовім столі. За цим столом він писав свої твори. Калюжа крови стікала з столу додолу. Сталінові присягався, що більше не доторкнеться до національного питання. Розуміється, ніхто тому не повірив. Партія засудила його ухил. Гепеу не встигло сказати своє „вєскоє" слово.

Дмитро знизав плечима.

— Чому ж він не помирився з партією?

Невідомий посміхнувся.

— Він горів любов'ю до України, товаришу. Волів умерти, щоб кинути насіння боротьби в покоління.

— Сором, — задумливо промовив Дмитро. — Замість боротись — умирати. Я не хочу умирати. Буду боротись.

— За що?

— За те, щоб усім було добре.

— А кому ж недобре?

— Та кому ж? Тим, що з голоду мруть.

— А Україна?

— Отож і Україна, — відповів Дмитро.

Вільна по-вашому?

— Вільна, — відповів Дмитро. — Краще б вони її були не визволяли, — хотів щиро договорити, але натовп перед вузькою брамою крематорія напруживсь і розняв співрозмовників. Невідомого хвиля похитнула до брами. Дмитро тоскно озирнувся. Повз нього на високих плечах загойдалась труна. Жовтосинє обличчя, скривавлена скроня. Чола тих, що несли труну, були скроплені потом. Ноги спотикались об немощений ґрунт. Уписьменника Йогансена, що тримав на правім плечі ріжок труни, крізь білу сорочку стікав на спині піт.

Дмитро відвернувся. Попід тінню розквітлих каштанів надоганяв футболістів, що так вразили серед загальної охлялости таким квітучим здоров'ям. Ноги підбивались. Перед широким заміським пустирем наздоганяв його невідомий. Щось накрите шматком старого мішка ніс під пахвою. Поквапно загомонів.

— Я український мандрований філософ. Позбавлений права на працю. Ось!

Він хутко відкинув шматину, підніс до очей Дмитрові незграбно обламану форнірну дощинку.

— Читайте!

Дмитро читав: „Народе український! Жаска рана відкрилась на твоєму прекрасному тілі..."

Відозва розповідала про спокусу, що нею Москва завела в смертельну пастку український нарід, про те як відається вона в його тіло і душу, як звивається з болю, гине в сміливих дерзаннях душа всього народу. Хто ж її визволить? Хто порятує? Хто заспокоїть? Хто очистить від пекельних мук? Зніме з розп'яття? Народе, на страдницькій дорозі лежиш ти! Огидна твоя рана! Та можеш ти розцвісти, як пурпурова троянда. Відозва кликала до всенароднього повстання.

Дмитро здригнувся. Відірвав очі від письма, пустив їх понад бур'янами, що взеленили пустир. Обтер спітніле чоло рукавом, ворухнув тріснутими до крови від спеки й спраги губами. Вдивлявся, вдивлявся в бур'ян.

Що там у бур'янах? Що то під ряднами?

Але в одну мить збагнув усе сам.

— То вони! — скрикнув ухопивши за руку філософа.

— Так. Вони. Їм нема числа Вони пливуть звідусіль. Хліба. В місті їх хапають у кручу. Тому вони тут, хто знемігся, проти сонця на волі вмирають. Бач, як залатали ряднами поле.

Дмитро скам'янів. Щось шептав. Страшні слова прокляття й каяття. Зірвався, що є сили, побіг до міста, до будинка цека капебеу.

Як добре, що він усе це побачив! Виведе сюди всю конференцію. Як променисто він скаже! Вони не знають, над якою прірвою ходять!

Але на цей раз на дверях міліціонер запитав мандата й не впустив.

Знеможений ждав Дмитро кінця конференції. Сидів на розпеченім асфальті під муром.

— Ей ти, чортяко! Коней лякаєш! Дмитро чує слова й ляскіт батогом. Але що йому до цього?

— Мамо, — зойкнули вперше, може за десять років уста. Збагнув. Яка злочинна була його діяльність! Проти батька, матері, народу! Каяття! Рятунку душі його чорній! В обіймах знемоги застиг. Квітчалися кучері спогадів. Трудно товклося знеможене серце. Згадки на устах тріпотали: „Сину, дай водички!"Тихо й покірно вмирала мати! Слабко тремтіла затиснута на припічку тінь її. Врочисто дивилась їй в очі голодна смерть. А батько бунтує. Рветься з оргії смерти. Спинається на печі на змертвілі руки. Хапає за мотуз, причеплений за гак на стелі. На ньому колись висіла Дмитрова колиска. Ще мав силу в руках. Підводивсь. Благав розсунути стіни. Хотів дихати.

Коли б мені хоч отакісінький шматочок хліба, — відміряв пальцями пів долоні, — я б підвівся, я б не вмер!

Голос співливий, очі зміщені, страшні. Чергове явище голодної смерти Дмитро зустрічав як згідне з якимсь вищим правом. Тепер, після конференції, де таїли й фальшували правду, усвідомив злочин, кривду, замах на життя народу. Кожен порух, кожне батькове слово нагадувало той злочин. Який важкий злочин!

— Коли б не читали були книжок, — казав, умираючи, батько, як піонер на батька рідного виказує, то й не вмирали б оце, були б живі. Кащенка треба було читати! Кащенка! То й Україна була б... Не розумів Дмитро тоді й не зацікавився цими словами і не носив у пам'яті. Тепер зринули ці слова, мов на екрані. Кащенко! Незрозуміле, дивне, випадково кинуте в порожню душу слово. Тепер ось пружиться й мучить свідомість. Що за Кащенко? Чому його треба читати? Щоб була Україна? Щоб не було голоду? Дивно! Що розумів під цим батько? Він не читав і ніхто не читав. Як давить груди Кащенко! Сів на них і давить, як камінь. Це за те, що він не читав його. Не сила дихати.

— Тільки труни йому немає, — чує Дмитро ніжний дівочий голос. Знає, що це про нього.

— Ах, скоко етой падалі! — брутальний жіночий голос. Це теж про нього. Дмитро чує й розуміє.

Алеж Кащенко. Він його почне читати. Напруживши силу рук і ніг, підвівся. Розгублені очі пливуть до причалу. Ага, йому б книгарню. Ось вона напроти.Щоб упевнитись, перечитав кілька раз: „Книгарня видавництва ЦК. КПбУ". Аж сили прибуло. Підібрав ноги, мов за привидом погнався. Посеред великої залі в книгарні став. Оглянув розвішені на стінах червоні меморіяльні таблиці. Золотими буквами: Ізрєченія Маркса-Енґельса-Леніна".Набрав повні груди повітря, твердо спитав: „У вас є твори Кащенка?" Шуміло чогось у вухах. До очей зближалась личина. Клацнула: „Нєт!" І все пішло в рух. Дзвонив телефон. Бігали тіні. Дмитро сів на стілець біля червоного, покритого склом столика спочити. Очі застилав туман дрімоти. Обличчя винужділе, гостре, впало на підняту долоню. Майнула зброя. Дмитра вхопили під руки. Лупнув очима. Людей густішало. Двоє озброєні. Хитро всміхається філософ. Личина поквапно рапортує військовому: „Націоналіст... Знать, петлюровець... Запрєщонную книґу"... Той нетерпляче обриває: „Взять!"

— Куди? — не розуміє Дмитро

— За мной! В ґепеу!

Дмитро зрозумів.

Волинський краєвид

Героїзм

(ЗАКІНЧЕННЯ)

моги: „А що, взяли, чортові ляхи?“ Декому може здаватись, що в цій картині Гоголь відступив від художньої правди, змалювавши те, чого в дійсності не може бути. Це не так. Навпаки, тут Гоголь геніяльною інтуїцією схопив саме єство героїзму — перемогу духу над тілом, перемогу ідеї над вузьким особистим, еґоїстичним.

Герой — не пересічна людина. Це виключна особистість, що підноситься над масою, і тому маса так охоче йде за ним і підкорюється його волі. Але в певні моменти історії героїчою може бути й маса, бо й вона, подібно до окремої людини може захоплюватися високими ідеями і за них віддавати своє життя. Треба при цьому відрізняти справжній героїзм від афектів, що з стихійною силою охоплюють маси. Коли на війні вояки лава за лавою ідуть у бій, падають, і все ж таки ідуть вперед, то це не завжди є виявом героїзму. Часто це просто стихійний рух, вияв психології натовпу. В такі моменти у багатьох вояків навіть зовсім потьмарюється свідомість і вони діють напівавтоматично. Такі рухи можна назвати героїчними лише при тій умові, коли в основі їх лежить якась ідея. Героїчність вчинку характеризує не лише сама дія, й ті моменти її, коли на перший плян виступає підсвідоме, — її характеризує вчинок у цілому і в першу чергу мотиви його.

Прикладом високого героїзму мас перш за все можуть бути християни перших віків нашої ери. Вони не тільки не лякались страшних переслідувань за віру христову, не тільки не зреклися її, а з радістю, як на велике свято, йшли на муки й умирали з релігійними гимнами на устах. Високий героїзм на релігійній основі виявляли вояки Валенштайна і Кромвеля. Багато прикладів масового героїзму маємо і в історії нашого народу. XVI і XVII століття історії України — це не сторінка, а велика книга, в якій відбито високий героїзм українських мас. Ця книга написана лише частково і все ж таки вона показує, до яких вершин піднісся дух нащого народу в боротьбі за віру й волю. Люди, навіть посаджені на палі, кепкували з ворогів, бо вірили в перемогу правди.

Немало прикладів масового героїзму можна найти і в історії наших Визвольних змагань 1917-1922 рр., а ще більше в боротьбі УПА з німцями й большевиками. І скільки б вороги не називали наших вояків бандитами, в пам'яті українського народу вони навіки залишаться, як справжні герої, як люди, що за Батьківщину жертвували своє життя. Так їх будуть згадувати і інші народи, особливо ті, що зазнали на собі ярмо тяжкої неволі.

Все це свідчить про те, що героїзм мас міцно зв'язаний з ідейністю. Християнство, не зважаючи на жахливі переслідування, опанувало Римську імперію, а потім цілу Европу, Америку і значну частину Азії. Араби, що довго були дикими кочовиками, під впливом магометанства швидко об'єднались у великий нарід, і, пройняті релігійним фанатизмом, швидко завоювали всю передню Азію, Північну Африку й Піринейський півострів.

Отже, моральний стан народів, що борються, є тією силою, від якої в основному залежить перемога. Так, як в наслідок морального розкладу населення розпадалися могутні імперії, так само з тієї ж причини розкладаються армії. Тому велику шкоду народові роблять ті, що тим чи іншим способом розкладають його моральний стан.

В своїй статті „Логіка героїзму“ Готі ставить, хоч і не розв'язує проблему жертвенного героїзму і особистого щастя. Щастя не може бути критерієм поведінки людини; таким критерієм може бути лише гідність, ідейна повнота життя. Людина, що шукає в житті лише задоволення своїх тваринних і вузьких еґоїстичних інтересів, не може жити повним, справжнім людським життям, вона навіть не може розуміти сенсу героїзму.

Вихователька дитячого садка табору в м. Пфорцгаймі Юлія Пелях серед дітей.

З життя чужинецької молоді

І. С-ій

ПРЕСА НІМЕЦЬКОЇ МОЛОДІ

Життя молоді інших народів, її прагнення, турботи, її боротьба за світогляд і позиція в сьогоднішній світовій кризі не байдужі й українській молоді. У цьому короткому огляді подаємо дещо з життя німецької молоді, спиняючись, передусім, на тематиці німецької молодняцької преси.

Перше, що треба ствердити — це багатство і різноманітність німецької „преси молодої ґенерації“. Кожний більший осередок, кожне політичне угрупування прагне мати свій орган. Проте при всій своїй різноманітності вся ця преса дуже мало різниться між собою тематикою й ідейною настановою, бо перед нею лежить одне завдання: перевиховати німецьку молодь, затерти сліди недавнього гітлерівського виховання, виховати нову, вільну людину. Велику увагу звертається також на плекання й вишколення нових кадрів науковців і культурних діячів з рядів молодого покоління та, врешті, на поширення міжнародного співжиття.

Займає багато місця і політична проблематика, але вона покищо трактується не ґрунтовно, не щиро й одверто. Як виявила анкета, проведена міжмолоддю журналом „ДАС ЮНҐЕ ВОРТ“, основна маса молоді не виявляє особливого зацікавлення політичними і навіть світоглядовими проблемами. З недавньої гітлерівської доби вона не відкидає всього, а відмічає й деякі позитиви, як і не приймає всього з того, що дається їй сьогодні. Не тільки все інше німецьке життя, а й зокрема життя молоді визначається фактом двоподілу світу, кордон якого проходить серединою Німеччини. Журналіст Ерік Реґер на сторінках „ДАС ЦІЛЬ“ у статті „Проблема ґенерації“ пише: „Чотири зони Німеччини є власне тільки двома, бо три з них, хоч і різняться між собою, все ж відповідають фундаментальним засадам, які є в пошані цивілізованого людства з другої половини 18-го століття. У тій частині Німеччини, в якій політика складається практично з доконаних фактів і теоретично з пропаґанди, яка ті факти перекручує, розв'язано питання молоді зовсім просто і то так, що нова авторитарна система заступила стару й державна молодь (гітлерівська — прим. пер.) тільки по голій зміні прапору стала знову основою нових формацій“.

Гітлерівський режим був, без сумніву, грубим порушенням тих фундаментальних засад, але, можливо з-за короткого свого тривання, він не знищив їх цілком і ті засади виявляються тепер живими. Для німецької молоді вони говорять безпосередніше з 1848-го року, з „весни народів“, століття якої відзначали всі молодечі журнали з виразною тенденцією: нав'язати до традиції, дати молоді тривкі підстави для її світогляду, виховати бойовиків за ідеал вільної людини, проти всякого гніту, тиранії й диктатури. На сторінках поодиноких журналів дискутуються навіть такі питання, як світове правління, европейська унія, бо німецька молодь відчуває свою приналежність до Европи, а совєтську практику засуджує як щось їй зовсім чуже. Так у західніх зонах.

Що діється з німецькою молоддю в совєтській зоні, пише в журналі „ДАС ЦІЛЬ“ молодий репортер з західніх зон, якому довелось ознайомитись з системою організацій і преси для молоді совєтської зони. Центральна Рада Вільної Німецької Молоді (ФДЙ) в Берліні — це ніщо інше як давнє гітлерівське „Райхсюґендфюрунґ“. Це єдина і монопольна організація. Багато молоді, яка виступала проти такої політики і прагнула організувати інші молодечі організації (Соколи, Скавти) щезла безслідно. У спеціяльній школі молодих пропаґандистів у Боґензее безперервно в добрих умовах вишколюються нові кадри. Лектура виключно Маркс, Енґельс, Каутський, Меринґ включно до Леніна й Сталіна. Видавництво „НОЄС ЛЕБЕН“ тримає в своїх руках пресовий монополь. Преса молоді совєтської зони подібна до всієї іншої совєтської преси. При чому тон її гостро противамериканський (прим., цикль „Америка“).

У цій ситуації німецька молодь там, де вона живе вільним життям, воліє перенести вагу своїх зацікавлень на літературу, малярство, музику. Мистецькі відділи у всіх журналах дуже багаті і вибагливі. Окремі журнали видавництва вишукують молодих авторів, хоч, як виявила дискусія на сторінках „ДІ НОЄ ЦАЙТУНҐ“, літературна ґенерація молоді переживає виразну кризу, не здібна ще висловити в мистецькій формі всього, що пережила в гітлерівський період і в війну. Велике зацікавлення молоді зокрема американською й російською літературою. З німецьких авторів особа Ґете — центральна. Майже кожний журнал присвятив йому багато статтей. Його думки й погляди цитуються, твори аналізуються, листування передруковується. Ґете неповторний феномен, що як ніхто, уособлює европейську людину. Французький письменник Поль Валері, в прекрасній статті про Ґете розкриває отой феномен його особи так: „Деякі люди дають ідею, або ілюзію того, чим міг би стати світ і зокрема Европа, коли б політична сила і сила духу пройняли одна одну, або бодай стояли у більш виразних взаєминах між собою. Одним з таких людей був Ґете“. У вихованні молодої німецької людини постать цього великого мислителя-ґуманіста не заступима. Вона серед хаосу і манівців нових доктрин стоїть ґранітною постаттю, і здається заблуканий німецький дух вертається аж до неї, щоб звідти почати нову мандрівку по правильному шляху.

З приємністю можна зустріти в юнацькій пресі і корисні статті з природи, фізики, історії винаходів, господарства. У цьому відділі відчуваєтьтя особливо вправну руку старших німецьких науковців, винахідників, що тісно співпрацюють з молодечою пресою та в своїх статтях дають потрібні конкретні знання, при чому висувають нові думки й проблеми, підготовляючи кадри молодих винахідників і вчених. Деякі журнали увели рубрику самоосвіти та контролі знань.

Характеристично, що спорт у пресі німецької молоді займає менше місця ніж займав колись.

Окремий інтерес, особливо для української молоді із Східніх Земель могли б становити вміщувані вже другий рік у журналі „ДІ КОММЕНДЕН“ статті про існування душі, духове життя, потойбічний світ. Автор не трактує цього питання з релігійно-доґматичного боку, а старається доказати факт існування людської душі і другого життя з допомогою наукових арґументів (модерної експериментальної біолоґії і психолоґії). На думку автора, тільки пізнавши істоту людини з її тілом, душею й духом, людина зможе надати своєму життю певного змислу та краще орієнтуватиметься в сьогоднішній бурхливий час.

* * *

ДРУЖНІЙ ПРИВІТ З КАНАДИ!

Дорогі Друзі і Подруги!

Ми, члени Спілки Української Молоді, колишні мешканці табору Берхтесґаден, вже перебуваємо в Канаді.

Але ми й надалі залишаємося сумівцями й стоїмо на сторожі самостійницьких ідей. Для нас національно-соборницькі ідеї дорогі. Ми їх глибоко сприйняли своїми молодими серцями. Ми на все життя залишаємося вірними синами Великого Українського Народу.

Ми завжди з Вами!

Прийміть від нас, дорогі Друзі і Подруги; найщиріші побажання та поздоровлення.

Члени СУМ'у, колишні мешканці табору в Берхтесґадені:

М. Гродзіцький, В. Гураль, С. Климович, Е. Уніят, В. Козак, О. Рузак, М. Масляк.

м. Стевенс.

Допоможімо військовополоненим!

Листи, що їх ми одержуємо з Англії, приносять нам неприємні вістки про становище українських військовополонених в Англії. В одному з недавно одержаних листів читаємо таке: „Англійці хочуть 600 полонених калік та хворих вислати з Англії до Німеччини, а працездатних мають залишити на праці терміном на один рік в англійських селян. Полонені ніби будуть звільнені, але коли — невідомо“

Цей сиґнал дає підстави бентежитися. Більше півтисячі українців-полонених інвалідів, якщо їх вишлють до Німеччини, будуть кинуті напризволяще. Ми добре розуміємо, що значить опинитися каліці в умовах сучасної німецької дійсности. Тому полонені мають повну підставу тривожитися за своє майбутнє. Вони також скаржаться, що не дістають тієї допомоги, яку б мали дістати від СХС на зібрані для них серед еміґрантів гроші. Серед деякої частини нашої еміґрації є навіть такі, які неприхильно наставлені до військовополонених (наприклад, лист п. Підгайної до п. Елеонори Рузвелт).

Не будемо вдаватися в подробиці цієї справи, хочемо лише сказати, що хто ж, як не ми, українці, допоможемо своїм же землякам — полоненим українцям в Англії.

СУМ повинен стати на допомогу нашим друзям, зорганізувавши по осередках збір грошових датків та літератури для полонених в Англії, зокрема для хворих та інвалідів. У цьому добрий почин зробили сумівці з Болтону, де дівчата і хлопці — члени Спілки Української Молоді нової еміґрації — вирішили щотижня відраховувати з заробітної платні по одному шілінґу для утримання хворих та інвалідів, щоб їх англійці не вислали з Англії до Німеччини. Це ж саме ухвалили і полонені - робітники, які підуть на працю до англійських селян.

Почин сумівців з Болтону повинен підхопити весь СУМ і зробити все можливе, щоб полонені почували себе добре й знали, що за ними стоять їхні рідні земляки.

П. В.

* * *

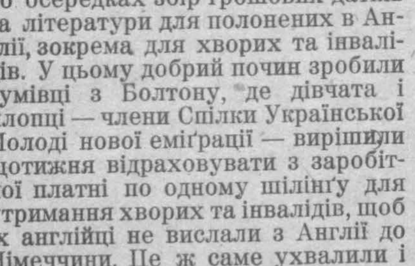

Голова гайденавського осередку п. Кейс вручає адресатам сумівську пошту.

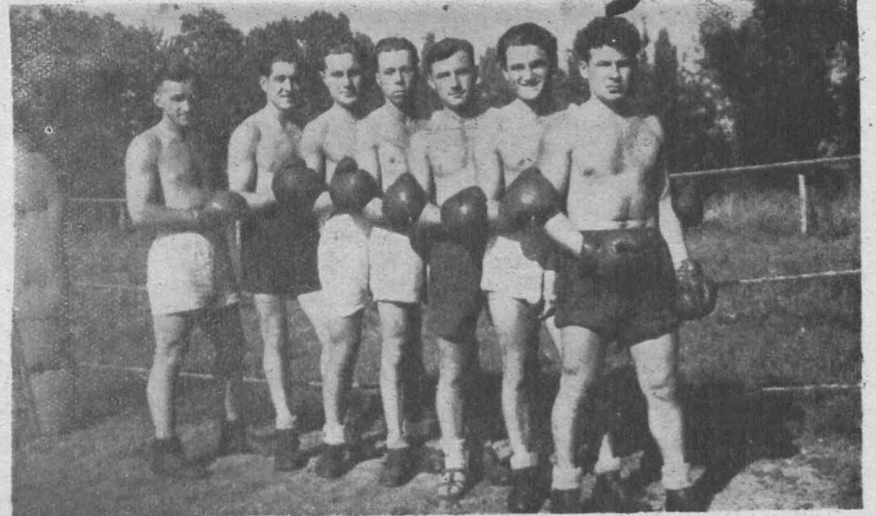

Боксерська секція 78-го табору українських військовополонених в Англії.

З вірою в майбутнє

(лист з Австрії)

В молодняцькому русі, що охоплює всі прошарки української молоді на вигнанщині і який очолює СУМ є ще багато незрілого. Але він, цей рух, великий, бо віра в ідеали завжди велика. Для сумівської молоді немає нічого вищого понад Бога, Націю і Батьківщину. Зокрема нація і батьківщина, як поняття земної вічности, у цієї молоді виходять далеко поза межі всього особистого, поза всі злободенні турботи й недостачі вигнанського життя. Ця молодь знає, що за націю й батьківщину боролись і вмирали її славні діди і батьки, героїчні діла яких завжди будуть дороговказом на шляху до майбутнього. Вона знає, що саме задля цієї самої святої ідеї довелось і їй кинути рідний край та в найтяжчих умовах чужини гартувати свої духові і фізичні сили до боротьби з ворогом.

Перейняті свідомістю свого великого обов'язку працювали і сумівці ляндецького осередку СУМ, що зібралися на свої звітні збори. Збори, в присутності біля сотні членів, проходили під знаком виняткової урочистости і діловитости. При відкритті зборів усі присутні на заклик голови п. В. Вибика вставанням з місць та однохвилинною мовчанкою вшанували славну пам'ять тих незчисленних юних героїв, що впали в нерівному збройному змаганні з кремлівським драконом, який сіє смерть і руїну на всіх українських землях.

Після обрання президії зборів із звітами про свою діяльність виступили поодинокі керівники відділів осердку. Керівник культурно-освітнього відділу зміг похвалитися справді імпозантним балянсом своєї невтомної праці. Влаштування різних рефератів, академій та інших імпрез, організація хору, школи народніх танків, курсів чужих мов, курсів неписьменних тощо — наслідки роботи культосвітнього відділу.

Господарський відділ подбав про власну домівку з гарною обстановкою та придбав велику бібліотеку.

Спортовий відділ охопив фізкультурою 125 членів, влаштував 7 рефератів, встановив зв'язки з численними братніми нам товариствами в Австрії і поза нею.

Непогано працювали і інші відділи. Це є доказ того, що молодь стоїть на правильному шляху, не витрачає марно своїх сил і часу, а всю свою діяльність підпорядковує єдиній меті.

Г

Осередок СУМ'у в Болтоні

В Болтоні (Англія) створено осередок СУМ'у. Осередок організував уже курси англійської мови і курси вишивкарства.

18 травня в Манчестері відбудеться З'їзд Союзу Українців Британії (СУБ) і на тому з'їзді, між іншим, буде один делеґат від сумівців Болтону.

Болтонський сумівський осередок просить ЦК. СУМ'у нав'язати зв'язки та допомогти йому в його розпочатій праці.

К.

З історії землі

Поза кількома тисячами років історії, куди ми можемо з деякою певністю зазирнути з допомогою написів та розкопів, стоять ще багато мільйонів років, про які знаємо дуже мало. Але дослідницький дух людини невтомний. Щораз більше відкриває він фактів, що, вкладаючись немов мозаїка, кінецькінцем, творять щораз досконалішу картину.

Минуло приблизно 2000 років відтоді, як людина вперше усвідомила собі справжній вигляд землі. Не минуло ще й п'яти сот років, як широкі верстви людства почали брати участь у проґресі. Не минуло п'яти сот років і відтоді, як Америка, Новий Світ, появилася в межах засягу ока Західнього Світу. Але тільки з цього часу чисто теоретичні знання почали згущуватися в справжню картину світу, подібну до того, як тепер перед нашими очима стоїть глобус.

В кінці вісімнадцятого сторіччя німецький філософ Кант і водночас незалежно від нього французький математик і астроном Ляпляс розвинули теорію про походження світових тіл. Згідно з цією теорією спочатку втворився туман, що складався з усіх елементів у вигляді пари. З цього туману згусли окремі космічні тіла, насамперед Сонце. Згущення перетворило їх в огняну течну масу. Температура, при якій усі відомі на Землі хемічні елементи й сполуки залишаються в розтопленому стані, далеко перевищує 6000 ступенів за Цельсієм. Дальше згущення йшло відповідно до поступового охолодження. Багато хемічних елементів спочатку залишалися ще в формі пари, що була густіша й важча за будь-яке повітря або пару, що їх ми можемо уявити. Наприклад, калій і хлор, а також кухенна сіль, що стоновить тепер 78% морської соли, бувають течивом при багато нижчих температурах, отже порівняно довго ще лишалися складовими частинами атмосфери. Гаряча вода, що стала краплисто-течною, ринула з атмосфери на ледве стверділу земну кору. Тут вона неминуче прийняла легкорозчинну кухенну сіль, утворивши з солоної води горячі наземні моря з температурою, вищою від кипіння. Вже пізніше могла вода, випаровуючись, піднятись в атмосферу, що поступово ставала легшою. При цьому сіль не могла випаруватись, отже вода, що знов падала на землю дощем, була вже без соли й утворювала джерела, ріки, озера. Відтоді Земля, ймовірно, облетіла навколо Сонця кілька мільярдів раз. Безліч змін зазнали й поверхня, моря, суходоли, гори й долини; безліч раз мінялось підсоння, а насамперед поступово зароджувалися й розвивалися рослини й тварини.

На підставі мінералів, що є й були на земній поверхні, та їх стану геологія ділить півтора мільярди років земної історії на окремі періоди. Знайдені в різних геологічних формація рештки тваринного й рослинного життя дають можливість у широких обсягах пізнати розвиток фавни й фльори на Землі. Перші появи органічного життя на Землі можна прослідкувати за 800 мільйонів років. П'ятсот мільйонів років тому появляються вперше справжні риби; 370 мільйонів років тому — появилися перші суходільні рослини й тварини. Дрібні найдавніші сеавці появилися 220 мільйонів років тому, нерші птахи — 148 мільйонів. П'ятдесять дев'ять мільйонів років тому рослинне життя було вже подібне до сучасного. Перші сліди людини відносять нас на 600000 років у минуле.

Дерев'яна хата — гончарський виріб сумівців дельменгорстського осередку.

ДО НАШИХ ЧИТАЧІВ

У зв'язку з скороченням ДП-преси, виданої досі в американській зоні Німеччини, про що вже широко повідомляли українські часописи, сталися деякі зміни і щодо видання журнала „Аванґард“.

Заходами Центрального Комітету Спілки Української Молоді, інформаційного відділу та відділу молоді ЦПУЕ, а також з допомогою Головної Пластової Старшини, зокрема ліцензіята пластового журнала „Молоде Життя“ п. др-а А. Фіголя, нам удалося одержати дозвіл на друкування окремого журнала для СУМ'у, але під тією ж назвою, що й пластовий журнал, а саме — „Молоде Життя“.

Проте, це є чисто формальні зміни. Напрям і зміст теперішнього журнала сумівського видання „Молоде Життя“ залишаються ті самі.

Редакція

„МОЛОДЕ ЖИТТЯ“ („АВАНҐАРД“) — ілюстрований журнал-місячник Спілки Української Молоді. Редаґує Колеґія. Відповідальний редактор Петро Кізко. Адреса редакції та адміністрації: (13в) Augsburg, Somme-Kaserne Bl 1/16. Ukrainian Magazine „Molode Zyttia“ (Young Life) — München, Dachauerstr. 9. II. Authorization No. UNDP 223 from 11. March 1948. Civil Affairs Division EUCOM. Editor Dr. A. G. Figol, circulation 3000 copies. —
Printed by Augsburg, Frauentorstraße 49, Druckerei A. Bilous.

Ціна 4 нім. марки

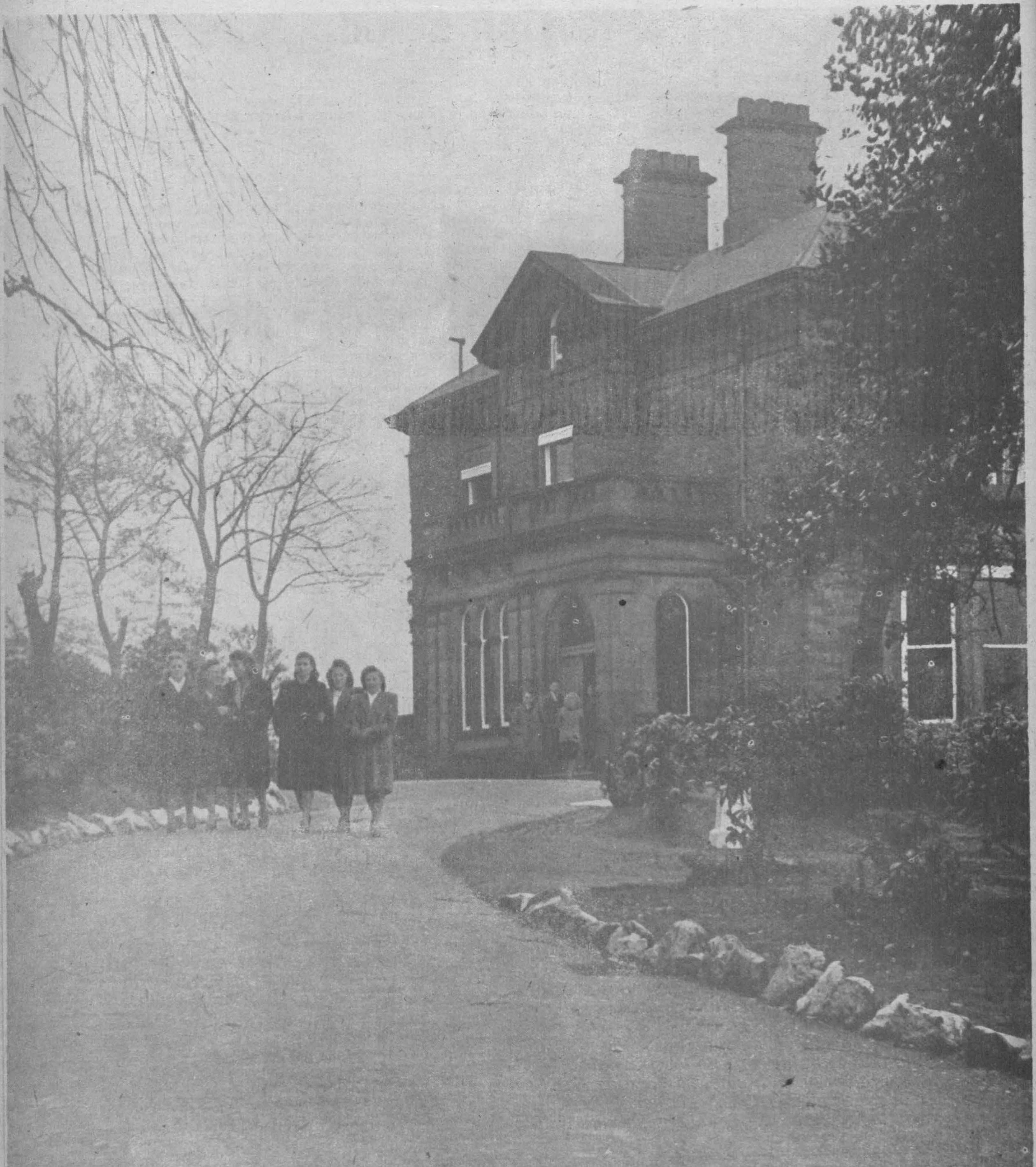

Фото на обкладинках: на першій — „Чия крашанка міцніша“ (з великодніх листівок маляра В. Залуцького); на останній — сумівки новоорганізованого осередку СУМ'у в Болтоні (Англія) на дозвіллі.

УКРАЇНСЬКИЙ
Б. 2781
МУЗЕЙ-АРХІВ

„Young Life“

МОЛОДЕ ЖИТТЯ

ЖУРНАЛ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

АВАНГАРД
Серія А. Ч. 3—4 (12—13)

Р. II. Червень - липень 1948 р. Ціна 1 нм.

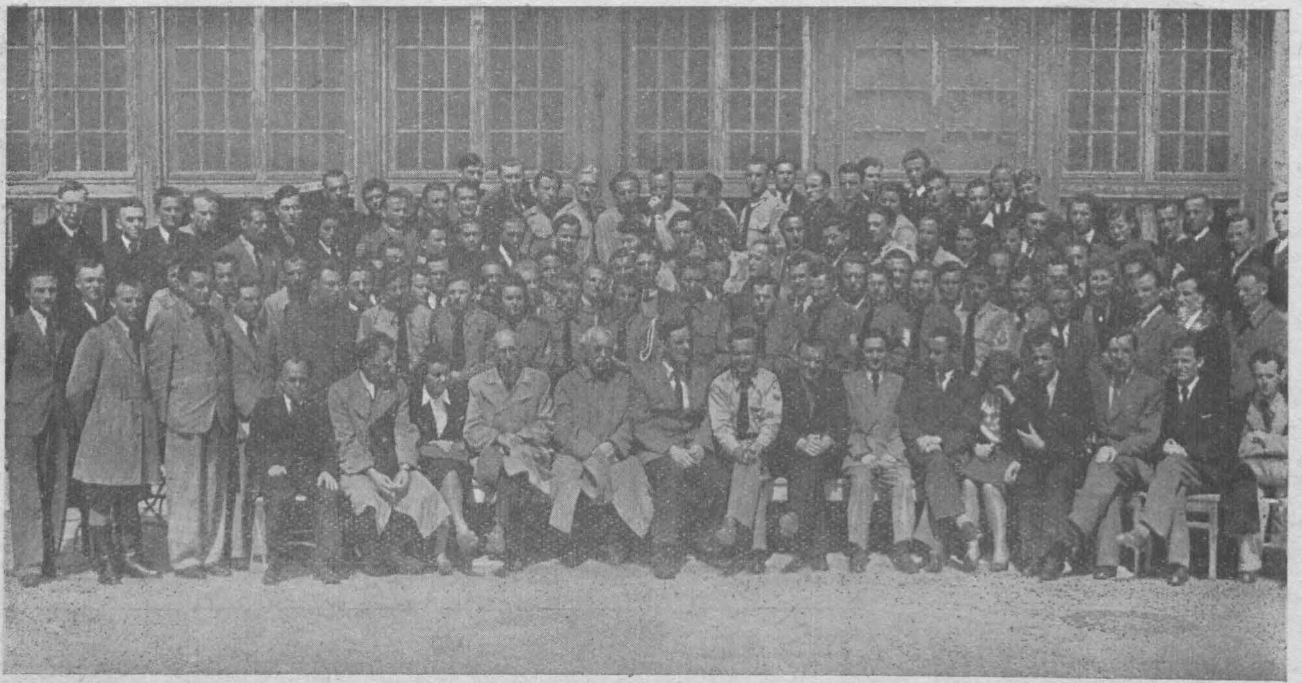

Учасники 2-го Конґресу СУМ’у в Авґсбурзі (фото УАП).

Г. РУДИЧ

СПІЛЬНИМИ ЗУСИЛЛЯМИ

Важко перерахувати всі ті труднощі, що їх пережила й переживає українська еміґрація, в тому числі і українська молодь. Кінчається одно лихо, наступає друге. Безліч обмежень, безліч перешкод на шляху до творчого росту і творчої праці.

Але українська спільнота, зокрема її передова частина — молодь, свідома своїх великих завдань і обов’язків перед поневоленою Батьківщиною, завжди й скрізь, за найтяжчих обставин переборювала безліч труднощів і перешкод, невтомно працюючи для добра й блага України.

Ніхто з наших юнаків і юначок, разом із своїми батьками і матерями, не йшов на чужину з сподіванням зустріти щастя й розкіш.

Ми знали, що тут, на чужині, перед нами лежить твердий, тернистий шлях, що на нас чекає велика праця й важке, мов крем’яні скелі, життя. Але ми також знали й були свідомі того, що нам, молодому поколінню, належить перебороти всі перепони, йдучи назустріч Новому Дню. Крізь пожежі і руїни нас вела віра в краще, віра в наше звільнення.

Тому в нас нема розчарувань, немає розпачу й зневіри. Той, хто ставить за мету працю й боротьбу — той ніколи не знає розчарувань.

Не може бути найменших проявів послаблення праці зокрема і серед членів Спілки Української Молоді—організації, що обрала собі шлях „безкомпромісової активної боротьби за власну державу, як підставу існування українського народу“ (3 параґраф програми СУМ’у). Потрібні велика витривалість і стійкість, щоб з непослабною силою й енерґією працювати над здійсненням тих завдань, які стоять перед Спілкою Української Молоді.

Ці завдання яскраво відбиті в рішеннях Другого Конґресу СУМ’у, що відбувся 24-26 квітня 1948 року в Авґсбурзі. Обов’язок кожного осередку— скрізь і за всяких умов неухильно здійснювати рішення Конґресу. „В зв’язку з новим етапом, що його переживає як сумівська, так і вся українська еміґраційна молодь, тобто етапом масових виїздів у віддалені країни, СУМ повинен будувати свою працю залежно від місцевих умов, але в усій праці має стояти національна ідея, як рушійна сила нашого визволення“ (з резолюції 2-го Конґресу).

Розгортаючи культурно-освітню, спортову, фахово-вишкільну працю, СУМ повинен „згуртовувати й виховувати в своїх лавах молодь з усіх земель України в дусі українського традиціоналізму та безкомпромісової боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу“.

В світлі цих завдань ніякі труднощі для молоді не повинні здаватися страшними, бо що може бути вищою честю за служіння своєму народу?

Другий Конґрес СУМ’у звернув увагу сумівців на велику небезпеку, що з новою силою постала перед ними, це — поширення діяльности московської еміґраційної черносотенщини, яка найрізноманітнішими і найпідлішими способами намагається розкласти українців, особливо молодь. Вона, ця російська чорносотенщина, під солодкавими гаслами про „братню дружбу“ українського народу з „вєлікім рускім народом“ у „вєликой сємьє народов Росії“ (по-большевицьки — „народов СССР“) хоче вбити в українця національну свідомість та затягти його в рабські тенета „вєликой єдінонєдєлімой“. Треба ясно й раз назавжди зрозуміти, що для українця немає ніякої різниці між білою Росією з її „єдінонєдєлімчєскімі“ гаслами й червоною большевицькою Росією з її „всесоюзними“ (теж російськими) гаслами. Як біла, так і червона Москва прагне одного — мати Україну за свою рабиню.

В світлі нинішніх подій і в зв'язку з активізацією московської реакційної еміґрантщини, яка пропаґує „єдінонєдєлімчєскую“ концепцію і заперечує право українського і інших поневолених Москвою народів на самостійне державне життя, Другий Конґрес закликає Спілку Української Молоді „рішуче протиставити цій хижацькій імперіялістичній ідеології нашу здорову концепцію боротьби за УССД, за право поневолених народів на самостійне державне життя, пам'ятаючи слова нашої програми, що „всі люди рівні перед Богом, а значить не може бути обранців, яким призначено панувати над народами“ (з резолюції 2-го Конґресу СУМ'у).

Всі ці обставини й завдання вимагають від кожного молодого українця й українки не лише впертої й жертовної праці, а й чималих знань. Треба добре знати і ворога й себе, щоб успішно боротися за рідну справу. Тому потрібна запопадлива наука, набуття високих освітніх і політичних знань.

Наша молодь, наші сумівки і сумівці пориваються до праці, прагнуть учитися і працювати, але треба щиро визнати, що вона, молодь, не має потрібної допомоги з боку великої частини нашого громадянства, зокрема від нашої інтеліґенції. Тут мало говорити, мало писати — треба братися за діло й працювати. І якщо молодь слабо працює, то не шукаймо тут причин у партіях, одні з яких „вбивають“, а інші „оживляють“ молодь.

Лихо в тому, що дехто з нашої так званої „еліти“ відвернувся від молоді й лише вряди-годи повертається до неї, і то не для того, щоб допомогти, а щоб проголосити, що вона або „мертва“, або, у найкращому випадку, „напівмертва“.

В такий спосіб повернувся до молоді, в більшій мірі до СУМ'у, ред. Ю. Дивнич у статті „Молодь шукає дороги“ („Українські Вісті“, ч. 48, 1948), спаплюживши не лише СУМ, а всіх і вся. Повернувся і... відвернувся.

Наша молодь на еміґрації відчуває брак своєї доброї преси і взагалі літератури. Це так. Але доки хтось збирається (ось уже четвертий рік) видавати солідні журнали для молоді, інші, бачачи, що немає ніяких, вимушені братися за „фабзаучні“ журнали. Але чи це значить, що такі журнали треба перекреслити, а не допомогти їм стати солідними? Хто ж кому забороняє писати до такого органу статті, від яких би він був не „скучнуватий“. Наша молодь досі не має жодної доброї художньої повісти, хоча б не типу „великої літератури“, а так собі, звичайної. Не матиме вона й доброго журнала доти, доки не підемо далі побажань та порожньої фразеології.

Зараз ми переживаємо дуже відповідальний період нашої еміґрації. І то правда, що „занепад і піднесення, відчай і віра, деґрадація і ріст — всі ці речі відбуваються в суспільстві не завжди явно і не для всіх помітно. Але молодь найперше відчуває їх“. Але ж зробімо все, спільними зусиллями, щоб наша як сумівська, так і позаспілкова молодь не відчувала ні занепаду, ні відчаю, ні деґрадації, а щоб у неї були віра, піднесення і ріст. І тут, повторюємо, мало сказати — треба зробити.

Тому нехай спільна праця всього передового українського громадянства з нашою молоддю стане реальним виявом загального великого нашого походу до світлої мети — визволення нашого народу з-під гніту московсько-большевицьких тиранів.

Ю. БУРЯКІВЕЦЬ

ПІСНЯ

Ми стали у лави під прапор свободи
І гордістю наші палають серця.
За волю Вітчизни, за волю народу
Ми стяг бойовий донесем до кінця.

Ніщо не злякає нас в чорну годину,
Бо юність орлина не знає — „назад“.
За нами лани золоті України,
Цвіте наша юність, як радісний сад.

Далеко лягли у світанках дороги,
Зорею осяяний шлях до мети.
Нам не лишилося більше нічого,
Як уперед переможно іти.

Нас ще зустрінуть знеможені хати,
І розцвіте у піснях далина . . .
Будем за волю в полках крокувати,
Щоб довгождана всміхнулась весна.

Проф. Г. ВАЩЕНКО

Темперамент та емоції

Кожне емоційне переживання можна розглядати з таких точок погляду: 1) загальний тон емоційних переживань (приємний або неприємний), 2) сила, або напруженість емоції (висока, середня, низька), 3) стійкість чи тривалість або нестійкість емоції, 4) простота або складність емоції, 5) рівень емоції, при чому за нижчі емоції треба вважати ті, що безпосередньо зв'язані з фізіологічними процесами і інстинктами (процес живлення, дихання, інстинкт самооборони, статевий та інші), і вищі — ті, що зв'язані лише з інтелектуальними й вольовими процесами (фантазія, логічне мислення, свідомість своїх обов'язків і т. ін.); це емоції інтелектуальні, естетичні, моральні й релігійні.

Емоції людини розвиваються під впливом різних чинників: спадковости, умов особистого життя, особливості в праці, виховання, самовиховання і т. ін. В емоціях виявляються глибокі властивості людини, те, що можна назвати стихією, що не завжди підлягає впливам свідомости і розуму. Але основну ролю в емоційному житті як окремої людини, так і цілого народу відіграє спадковість і в першу чергу успадкований темперамент.

Тому хоч коротко спинимось на питанні про темперамент типового українця.

Основоположником науки про темперамент був грецький лікар Гіппократ. Він поділяв темпераменти на чотири групи і зв'язував їх з перевагою в організмі людини однієї з таких рідин: червона (артеріяльна) кров, чорна (венозна) кров, жовч і флегма. Перевага червоної крови дає темперамент санґвінічний, чорної — меланхолійний, жовчі — холеричний, лімфи — флегматичний. Клясифікація темпераментів, подана Гіппократом, була прийнята і в нові віки з дуже невеликими змінами. Учені нового часу подали інше фізіологічне підґрунтя психічних властивостей різних темпераментів, але характеристику їх залишили майже незмінною.

Накреслимо головні риси чотирьох темпераментів, відповідно до вчення Гіппократа.

Санґвінік має такі риси: швидкість і поверховість реакції, швидка зміна настроїв і уподобань, перевага веселого настрою і безтурботність, жвавість без наполегливости, блеск без глибини. Санґвінік дуже легко сходиться з людьми і дружить з ними, але дружба його ненадійна.

Холерик має реакції швидкі і сильні. Йому властиві бурні афекти, особливо афекти гніву, він настирливий і впертий в прагненні до поставленої мети і не зупиняється перед перепонами. Часто він через свою аґресивність буває неприємним в суспільстві й має багато ворогів.

Меланхолік має реакції сильні й повільні. Враження поволі, але глибоко проходять в його душу і довго тримаються в ній. Звідси перевага внутрішніх переживань над зовнішньою діяльністю, а також нахил до смутку, журби і песимізму. Меланхолік трудно сходиться з людьми, має нахил до підозріль і недовірства, зате, зійшовшись, він залишається вірним другом.

Нарешті, флегматик має реакції повільні й слабі. Він не має ні сильних бажань, ні пристрастей. Він спокійний і урівноважений. Рухи його повільні, але це не означає, що він лінивий. В праці йому властива упертість і послідовність.

В кожному народі є представники всіх названих вище типів темпераментів. Але можна сказати з певністю, що якийсь тип темпераменту переважає у того чи того народу. Теоретично це можна обґрунтувати тим, що темперамент міцно зв'язаний з анатомо-фізіологічними властивостями людини; а цими властивостями народи безперечно відрізняються один від одного. Крім того, про перевагу того чи іншого темпераменту серед певної нації свідчить всесвітня історія, побут і культурна творчість різних народів. Так, наприклад, є всі підстави твердити, що типовий француз—санґвінік з деякою домішкою холеризму. Про це свідчать латинські письменники, зокрема Юлій Цезар, історія французьких воєн і революцій, а особливо французький побут і мистецтво.

Прикладом народу з флегматичним темпераментом можуть бути, між іншим, голляндці. Вони спокійні, урівноважені і розважні, діють повільно, але уперто й послідовно. Крок за кроком упертою працею вони відвоювали для себе землю на побережжі океану і зробили з неї квітучий сад.

Який же темперамент властивий українському народові?

На підставі багатьох даних можна сказати, що серед українців переважає темперамент холерико-меланхолійний. В значно меншому відсотку трапляється темперамент флегматичний.

Чистий холеризм, ознакою якого є, між іншим, аґресивність, не властивий типовому українцеві. У нього холеризм зм'якшується деякими рисами меланхолізму. Останній, як відомо, характеризується повільністю і глибиною реакції. Академік Павлов характеризує меланхолійний темперамент, як загальмований. Отже, моменти гальмування, властиві типовому українцеві, пом'якшують його холеризм. Українець здібний запалюватись сильними почуттями; йому властива енерґійна дія, але запалюється він не зразу, а поступово. Почуття наростають у нього повільно, але досягають великої сили. У цій повільності виявляються меланхо-

Делеґати 2-го Конґресу, одні з ініціяторів відновлення на еміґрації СУМ'у — п. п. О. Калинник і М. Сердюк (фото УАП).

українського народу*)

лійні риси темпераменту українця. Але від типового меланхоліка українець відрізняється тим, що реакція на подразнення в нього спрямовується не лише на свій внутрішній світ, а й на світ зовнішній, приймаючи іноді бурхливі форми. Поєднання елементів холеризму й меланхолізму виявляються також у тому, що йому властиві як сильні стеничні почуття (радість, гнів у бурхливій формі — риси холерика), так і сильні почуття астеничні (смуток, журба—риси меланхоліка).

Ці властивості темпераменту виявляються перш за все в масових рухах українського народу. Вони не виникають раптом з приводу якогось випадку, а завжди мають довгий підготовчий період, потім вибухають з нестриманою силою й довго тримаються. Так було з повстанням Богдана Хмельницького, так було і з гайдамаччиною.

Зате в мирних обставинах для типового українця характеристична стриманість. З цього погляду дуже показова порівняльна поведінка українців та росіян на святах, ярмарках, в театрах і т. ін. В таких випадках російський натовп дуже шумливий. В повітрі лунають крики, п'яні голоси перемішуються із звуками гармошки, часто можна почути брудну лайку. Навіть в театрі й в кіні росіяни поводять себе шумно.

Натомість українці виявляють стриманість. Навіть на українських ярмарках стоїть глухий гул і рідко можна почути галас і крики. З особливою стриманістю поводять себе українці в кіні, театрах, під час лекцій, доповідей і т. ін.

З великою чіткістю темперамент людини виявляється під впливом алькоголю, коли розум перестає керувати поведінкою людини, і тому в ній виявляються закладені природою інстинкти, затамовані пристрасті, взагалі те, що є підґрунтям психіки. Отже, поведінка п'яного росіянина вражає своєю бурхливістю й нестриманістю. Він кричить, лається, лізе битись.

Зовсім інакше поводить себе під час випивки українець. Випивши, він не галасує, не лається, не лізе битись, а добродушно варнякає, або, сівши десь під тином, щось собі мимрить, а іноді розчулюється й плаче. Так само рідко бувають серед українців бійки під час весілля або храмових свят. Зовсім інший, ніж у росіян, характер мають у нас і народні гуляння. На них на перший плян виступають пісні, танки і рідко трапляється випивка.

Отже, все це дає право зробити такі висновки:

1) кожному народу властивий певний темперамент, що іноді не залежить навіть від кліматичних умов,

2) українці більш відрізняються темпераментом від росіян, ніж останні від поляків і грузин,

3) характеристичною ознакою темпераменту українця є стриманість, що злагіднює його холеризм як в особистій поведінці, так і в громадському житті.

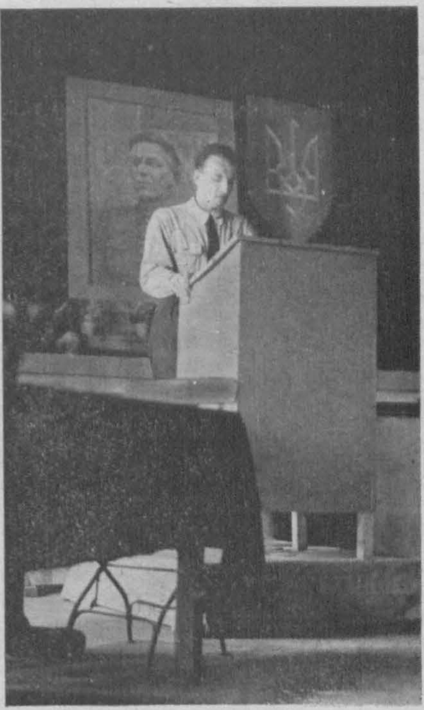

Виступ делеґата Реґенсбурзького осередку на 2-му Конґресі СУМ'у (фото УАП).

Властивості темпераменту українця визначають і деякі риси його емоційности, і перш за все риси елементарних емоцій. Як відомо, ці емоції характеризується в першу чергу приємним або неприємним тонусом. Говорячи про тонус почувань типового „українця, мусимо сказати, що він протягом віків зазнав значних змін. Старовинні мандрівники, особливо араби, що відвідували Україну, відзначають веселість вдачі українців, нахил до танків, гуляння і т. ін. Ця риса зберігалась і в княжі часи, особливо в часи могутности Київської держави. Все ж трагічна історія нашого народу і кривава боротьба з кочовниками, втрата своєї держави, тяжке панування Польщі, а потім Москви, кріпацтво,—все це не могло не вплинути на настрої народніх мас, не викликати в них смутку й журби.

Але все це заслабе, порівнюючи з тими дійсно жахливими стражданнями, що зазнав і зазнає український нарід під большевицьким пануванням. Скільки було знищено наших людей в часи воєнного комунізму, скільки їх померло під час голоду в 1932-33 рр., скільки загинуло на каторжних роботах в концтаборах, а скільки горя зазнає наш нарід після останньої війни, коли його нищать в нерівних боях і мільйонами вивозять у далекі чужі країни! Все це робилось і робиться з садистичною, сатанинською жорстокістю, щоб викликати якнайбільше мук і страждань та якнайогидніше познущатись з людської гідности.

Не мало горя завдавали нашому народу й німецькі окупанти.

Тому й не дивно, що в нас так багато сумних пісень, і що українці, особливо з Наддніпрянщини, здаються сумними спостережливим чужинцям.

Але взагалі треба сказати, що навіть у найтяжчі години своєї історії український нарід у своїй масі зберігав частково життєрадісність. Для нього характеристичний стан, визначений словами поета: „З журбою радість обнялась”.

Таке поєднання журби й радости відбилось і в нашій народній пісні: поряд з піснями сумними наш нарід створив і багато пісень веселих та жартівливих; іноді в тій самій пісні поєднуються елементи смутку й радости. Таке поєднання відбивається в самому способі співати пісні. Наші кобзарі-бандуристи, як це відзначив ще Шевченко, любили й люблять після сумних пісень співати також пісні веселі й жартівливі.

Нарешті, за своєрідне поєднання журби й радости можна визнати питомий українцям гумор, цей, як казав Гоголь, видимий сміх крізь невидимі світу сльози.

Українському народу, як і багатьом іншим народам, властиве прагнення заглушати смуток і журбу різними раціональними й нераціональними способами. Одним з таких нераціональних способів є „Кинем об землю лихом, журбою, будемо пить, веселиться“.

І темперамент українського народу і його історія сприяли силі й глибині його почувань. Про глибину й силу переживань горя, журби й смутку свідчить знову ж таки українська народня пісня й музика, що промовляють до глибини душі. Гадаю, що не в багатьох народів можна знайти пісні, пройняті таким сильним почуттям туги та журби, як наші невільницькі й деякі кріпацькі пісні, або пісні про кохання, в яких співається про розлуку з милим.

Сильні й глибокі в українця й такі почуття, як радість, гнів, кохання та інші. Про здібність українців до інтенсивної радости свідчать також наші пісні, а особливо танки.

Те ж саме треба сказати і про інші почуття. Про стійкість почувань найбільше свідчить уперта боротьба українського народу за свою самостійність, що триває вже сотні років і все ж таки не припиняється. В цій боротьбі, безперечно, велику ролю, крім національної свідомости, відіграють такі почуття, як любов до Батьківщини й ненависть до її ворогів.

---

*) З доповіді, виголошеної на 2-му Конґресі СУМ'у.

Почування можна розглядати, як суб'єктивні переживання людини чи тварини, зв'язані з різними фізіологічними процесами, або процесами психічними, спрямованими на відзеркалювання об'єктивного буття або на зміну чи переробку останнього. Значне місце в психічному житті людини посідаютьи почування, зв'язані з інстинктам самозбереження. Часто вони набувають бурхливого характеру й називаються афектами. З інстинктом самозбереження зв'язані почуття гніву й страху. Гнів — афект, що має характер активний і аґресивний, страх — характер пасивний.

Спираючись на власні спостереження, на українську літературу та фолкльор, спостереження чужинців, а також спостереження українських вояків, що були учасниками останніх боїв за волю України, зупинимось на афектах гніву й страху українського народу.

Українцеві в ластивий гнів, але він відрізняється від гніву деяких інших народів, що мають іншу спадковість та історію. Гнів типового українця рідко набуває характеру безоглядної, стихійної жорстокости. Це ніби заперечує історія українського народу, зокрема боротьба з поляками в ХУІ, ХУП сторіччях і гайдамаччина. Дехто навіть слово „гайдамака“ вживає як синонім жорстокого розбійника. Крім того, дехто, як на доказ жорстокости українців, вказує на жидівські погроми, що були на Україні у 1919-1921 рр.

Все це — наслідки упереджености. Кривава боротьба з полякими і зокрема гайдамаччина зовсім не свідчать про жорстокість українця, як типову рису характеру нашого народу. Це був у першу чергу вияв прагнення народу до волі, що його уярмили насильники, а подруге, це була справедлива помста за жахливі знущання, вбивства й катування працьовитого, свободолюбивого народу. Тут на перше місце виступає не стихія, а свідомість своїх людських прав, потоптаних насильниками. Це шляхетний, справедливий гнів людини, а не шаління звірячих, руйнуючих інстинктів.

Характеристичною з цього погляду є постать Гонти. Він убиває своїх власних дітей, але доконує цей жорстокий вчинок не в запалі розбурханого стихійного гніву, а з свідомости свого обов'язку нищити ворогів українського народу, ворогів його прав і віри.

Щодо жидівських погромів, то жах їх дуже перебільшений. Ці погроми в Україні мали також характер помсти за те, що значна частина жидівського населення в часи визвольної боротьби українців часто підступно діяла на шкоду їм і на користь большевикам, виявляючи при цьому велику жорстокість.

Події большевицької революції й визвольної боротьби українців у 1918-1922 рр. якраз і свідчать про те, що українцеві не властива безоглядна стихійна жорстокість. Особливо це стає ясним, коли порівняти поведінку большевицьких загонів, що складалися переважно з росіян, з поведінкою українських вояків.

Большевики виявляли безоглядну жорстокість, що мала в собі багато садистичного. Вони нищили не тільки українських вояків, що попадали до них у полон, а неймовірно знущались і з мирного населення: убивали беззахисних старих чоловіків, жінок і навіть дітей. Нещасних жертв большевики здебільшого піддавали неймовірним тортурам: вирізували пасма шкіри, палили, розпинали, клали на них дошки і сідали зверху, як на лавки і т. ін. Неймовірну жорстокість большевиків-росіян дуже яскраво описує російська письменниця-еміґрантка Рахманова в своїх спогадах про перші роки революції.

Не мало жахливих сцен жорстокости російського народу взагалі, і російського солдата зокрема, змальовує ген. Краснов у своїй книжці „От двуглавого орла к красному знамени“.

Особливо неймовірну садистичну жорстокість виявляли чекісти.

Нічого б не було дивного, коли б український нарід на всю цю жорстокість насильника відповів такою ж жорстокістю покривдженого. Але навіть в умовах справедливої боротьби українці не виявляли великої жорстокости. Як правило, українські вояки не вбивали, а навіть часто випускали на волю полонених червоноармійців. Були випадки, коли в запалі бою українці не вбивали переможених ворогів, а дарували їм життя.

Відсутність нахилу до безоглядної жорстокости виявили українці і в останню війну, зокрема в боротьбі з німцями і большевиками. З розповідей вояків УПА, що прибули цього року до Німеччини, довідуємось, між іншим, про такі факти. Ведучи нерівну боротьбу з большевиками, що виявляють неймовірну жорстокість і підступність, українські вояки нещадно нищать лише НКВД-истів, бо це запеклі вороги, яких не можна залишати живими, це люди, що з власної волі стали катами. Зате ці ж самі вояки не вбивають полонених червоноармійців, а навіть відпускають їх на волю, будучи свідомі того, що ті воюють не з власної волі, а з примусу. Українські вояки також не нищать польських сіл, де населення не виявило особливої ненависти до українців і не шкодило Українській Повстанчій Армії. Як бачимо, тут діє не сліпа жорстокість, не тваринні інстинкти, а почуття, керовані розумом і справедливістю.

Менш, ніж деяким іншим народам, властива українцям і паніка. Ще в царській армії українські частини визнавались за найбільш стійкі. Таку стійкість, здібність не підпадати тваринному жахові виявили українці і в останню війну та після її закінчення. Вояки УПА розповідають про численні факти, що свідчать про холоднокровність українця в бою, коли йому зазирає в очі смерть. Тільки завдяки цій здібності УПА могла так довго боротись з незрівняно сильнішим ворогом, і при неймовірних труднощах пробратись через терен, густо обсаджений большевицькими військами, озброєними найновішою зброєю.

Всі ці факти свідчать про те, що український нарід, не зважаючи на незвичайно несприятливі історичні умови, навіть в елементар-

Дебати не припинялися й під час перерви. (Фото з 2-го Конґресу СУМ'у. УАП).

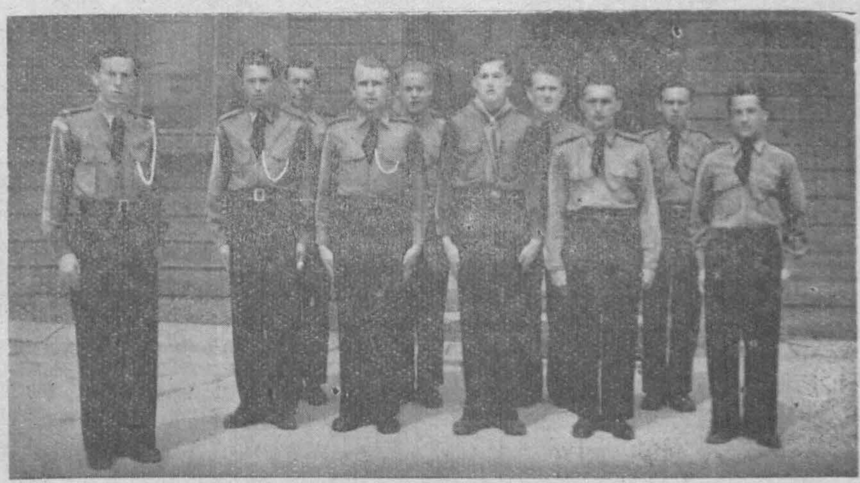

„Готуємось стати військовиками!“ — Сумівська ланка в м. Гальбрут (Австрія).

них почуттях піднісся на досить високий рівень культурного розвитку й далеко відійшов з цього погляду від примітивної людини.

Що ж позитивне й негативне в накреслених вище рисах українського народу?

Відповідь на це дасть нам історія. Холерико-меланхолійний темперамент українців у одні моменти історії спричинявся до наших успіхів у галузі політики й культурного життя, в інших — до наших поразок. Здібність запалюватися ненавистю до ворогів, рішучість боротись до загину за Батьківщину, завзяття й впертість виявлялися в княжий період і спричинялися до того, що наш нарід не тільки відбивав напади численних кочових орд, але робив славні походи в чужі країни й опанував великі простори аж до Волги й Кубані на сході й до Сяну — на заході.

Так само цей холеризм породив козацькі повстання і виявився в упертій боротьбі з поляками й татарами. Нарешті, він же, цей холеризм, спричинився до надзвичайного завзяття і до героїзму УПА в нерівній боротьбі з большевиками, що викликає подив серед чужинців.

Але поруч з тим цей холеризм і зв'язаний з ним еґоцентризм спричинявся й спричиняється до наших взаємних внутрішніх сварок, що заважають нам з'єднатись в одну міцну спільноту і створити свою державу. Так виявив себе наш холеризм у взаємній шкідливій боротьбі князів у Київський період, в часи руїни, в часи наших Визвольних Змагань 1917-1920 рр. Так само виявляє він себе і на еміґрації у взаємних сварках, партійній гризні та самопоборюванні.

Позитивні й негативні наслідки в житті українського народу давав і дає також і наш меланхолізм, бо здібність до глибоких внутрішніх переживань, до рефлекції, — це одна з основ нашого естетизму. На ґрунті його розвинулась наша багата на зміст і тонкі почуття народня пісня й кращі твори нашої літератури. Але поруч з цим меланхолізм спричинився до зневіри й занепадництва значної частини українців після невдалої довготривалої боротьби. Він же породжує у нас і шкідливе почуття меншевартности.

Те ж саме треба сказати про елементарні емоції нашого народу, зокрема про афекти гніву й страху. Ці афекти у нас, як правило, рідше набувають стихійного характеру, ніж у деяких сусідів. Українцеві взагалі не властива експансивність. Він стримує свої афекти, але останні мають звичайно довготривалий характер. Це риса взагалі позитивна: вона свідчить про те, що культура вже увійшла у нашу плоть і кров. Але і в цій більш культурній формі названі вище афекти, особливо афекти гніву, часто шкодять нашому народу і в громадському і в політичному житті. У взаємній боротьбі українці здібні пройматися дуже великою ненавистю, що може тривати роки.

Зробимо з усього цього педагогічні висновки. Поставмо питання, чи нам слід переборювати властивий пересічному українцеві холеризм і зв'язану з ним афективність у формі гніву? Відповідаючи на питання, перш за все маємо відзначити, що повне перероблення темпераменту, зокрема перероблення холеризму, річ надзвичайно трудна. Як відомо, афекти людини й тварини зв'язані з т. зв. автономною нервовою системою, що не підлягає, або мало підлягає нашій волі.

Отже, змінити властиву холерикові бурхливу реакцію на подразнення, що виявляється в почуттях гніву й обурення, або в якихось інших сильних емоціях, — справа трудна, бо це означало б змінити вроджені природні властивості людини. Можна тільки виховати здібність стримувати зовнішні вияви афектів у діях, надати цим виявам культурних форм, що не суперечать вимогам етики й пристойности.

Але крім того постає питання, чи слід взагалі переборювати холеризм і афект гніву. Здавалось би, що двох відповідей на це питання бути не може. Гнів, лють, ненависть—це ті сили, що вносять у життя дуже багато зла. Сварки в родинному житті, боротьба в житті громадському й політичному, убивства,—все це вияви афекту гніву. З ним зв'язане також найбільше зло в житті людства — війна, що супроводиться жахливою руйнацією здобутків культури й масовими вбивствами часом зовсім невинних людей. Все це, здавалось би, дає підставу твердити, що людині треба за всяку ціну викорінювати у себе й інших почуття гніву.

Але підійдімо до цієї складної проблеми з іншого погляду. В природі нема нічого недоцільного. Зло в житті виникає в наслідок зловживань з боку людини силами природи. Тому й гнів, як цілком природнє явище, теж мусить мати свій сенс. Цей сенс і викривають дослідження в галузі фізіології.

З фізіологічного та психологічного погляду холеризм, себто здібність запалюватись певними пристрастями і запалюватись не поверхово, а глибоко, не можна розглядати виключно, як рису неґативну: вона в певні моменти життя відіграє дуже позитивну ролю.

А особливо ми не можемо ставити собі за завдання переборювати наш холеризм в сучасних умовах нашого політичного життя. Точиться уперта й жорстока боротьба за самостійну Українську Державу, а може й за наше існування, як нації. Ця боротьба вимагає титанічного напруження сил, а воно можливе лише під впливом палкої любови до Батьківщини і такої ж саме ненависти до її ворогів. Тут якраз і має виступити на сцену наш холеризм. Саме він був діючою силою в упертій боротьбі наших предків за часів Хмельниччини і Гайдамаччини. Таку ж ролю він має відіграти і в тих вирішальних боях за волю, що вже почалися на рідних землях, і, віримо, приведуть наш нарід, а разом з ним і інші поневолені народи до самостійного державного життя. Цієї мети може досягти лише покоління, що вміє сильно любити і так же сильно ненавидіти.

Але холеризм треба вкласти в певні культурні і моральні рямці, бо інакше він стане за силу руйнуючу, а не будуючу. Емоції мусять бути підпорядковані високим національним і загальнолюдським ідеям. Гнів молоді мусить бути шляхетний і справедливий. Він повинен спрямовуватися проти неправди й насильства і не виникати з дрібних особистих амбіцій та еґоїзму. Об'єктом нашого гніву мусять бути не свої люди, що в чомусь розходяться з нами, а запеклі вороги українського народу, що хочуть тримати його в найтяжчому рабстві.

Такий гнів не тільки не суперечить законам моралі, а цілком відповідає їй. Не можна бути байдужим, коли неправда, злочинство і підступ прагнуть до панування над світом

Отже, у бій зі злом за правду і волю!

Микола ХВИЛЬОВИЙ

СОЛОНСЬКИЙ ЯР

(Уривок)

„...Наказую негайно виловити банду, що в Солонському Яру. Отряда прислати не можу, бо майже всі люди в роз'їздах.“

Такий папірець від повітового військового комісара.

Савко подумав: „Дійсно пора“.

Зібрав міліціонерів:

— Гайда!

Міліціонери — старі партизани, дух партизанщини глибоко сидить.

Рудий міліціонер, старшина, каже:

—А що, того... можна буде в Солонівці самогону.. Чуєш, Савко?

Голова не чує, задумався. Думає він, що йому робити: острожників, звичайно, на селі не застанеш, а солончани своїх не видадуть.

...Скоро в'їхали в ліс.

Коні наставили вуха й прислухаються до луни, що гулко йде в гущавину від ударів копит.

Глухі столітні ліси Полтавщини, і чогось тут журливо.

Насторожились кущі, тріщать гілки. Іноді коні збочують, і тоді шелестить листя на весь ліс.

Рудий міліціонер поліз за кисетом, а другою рукою порівняв свойого коня з Савчиним.

— Слухай, друже, може не будемо тривожити їх, уладнаємо?

— Це кого? Солончан?

— Авжеж!

Савко сказав:

— Наказ єсть з уїзду. Ніззя.

— Ага... Ну, то інше діло.

А потім погладив корявою рукою коростяву шию свойого коня.

— Слиш, Савко! Кажуть по газетах — румунський король селянам слабоду проголосив?

— А тобі що з того?

— Та як же: все таки слабода...

Савко скрушно похитав головою:

— Мало тобі слабости!... Під ким ти сидиш: під королем, чи ні? Ну?

— Звісно, що ні.

— Ото ж бо й є. Бандисти ви гарні, як на вас подивишся!

Останні четверо міліціонерів пахтіли цигарками і мовчки оглядали гущавину. Сизий дим махорки хмаркою стояв над загоном, а потім струмками розходився за вітами, за зеленню.

..Під'їжджали до Солонського Яру.

Доріжка веде прямо в село, а треба заїхати з іншого боку.

Пустили коні в гущавину, й зашумів, затріщав ліс.

Загінчани повтикали обличчя в арчики, а коні легко хропли й уперто продирались до ріжі.

Сонце давно вже гримало над лісом, але тут його не було.

Тут ніколи не було сонця й завжди стояла тінь.

... Порішили: коли виїдуть на ріжу, гайда на Голохвацький край (це квартал у Солонськім Яру). Ґвинтівки приготовити, але без наказу голови не стріляти.

Іще продирались, і нарешті крізь гущавину прорізалися стьожки світла.

Нарешті загін вискочив на ріжу.

... Загавкали собаки. По ярку забігали постаті.

— Стій! Куди біжиш? Стій!

Голоси загінчан метушились у зелені, і з усіх кінців одкликались луни.

Савко скрикнув:

— Стріляй у повітря!

Бухнувся випал над Солонським Яром, і раптом село стало мертве.

Під'їхали до голохвацьких будівель.

— Дома хазяї?

Виходили баби, перелякано дивилися на загінчан, але, впізнавши млинківських хлопців, сплескували руками:

— А, щоб вам ні дна, ні покришки. Як же ви налякали! А ми подумали — і справді комунія наскочила.

Савко суворо подивився й спитав:

— Де ваш предсідатель?

— Який предсідатель?

— Та староста ж!

— Так би ви й казали... Марфо! Ану-бо, поклич голову.

Незабаром прийшов і голова.

До нього:

— Де твої голохвастівці? З уїзду прийшов наказ заарештувати їх.

Усміхається:

— Де ж я їх візьму... Господи! Ліси ж такі, слава тобі, Миколає угоднику, не маленькі — є де сховатися.

А потім заморгав підсліпуватим оком:

— Пожди, Савко, я, мабуть, піду дістану чогось. Як же так: гості приїхали, треба ж таки підправитись.

Савко рішуче одрізав:

— Нікоторого гвоздя! Спольняй, що требують.

Рудий міліціонер досадливо почухав потилицю:

— Слиш, Савко, а могорич не помішав би, їй-Богу!

Але млинківський голова нічого не слухав. Наказав своїм хлопцям вибирати з голохвастівських скринь шмаття, а „старості“ наказав негайно подати підводу.

Зарепетували, заскиглили баби; заметушився „староста“.

Зашумів Солонський Яр.

У кожній хаті розчинено скриню й повибирано з неї одіж на підводу. А від'їжджаючи, Савко пообіцяв ще й спалити все голохвастівське кубло, коли острожники не являться доброхітно в Млинки.

Скоро загін із підводою зник у лісі, і до хатів посунулись чоловічі постаті. І довго чути було грізний гомін у Солонськім Яру.

* * *

У Млинках гомонів базар. Декілька осілих тутешніх циганчат сіпали коні за хвости й вигукували, як і двісті літ тому.

Бігали, лопотіли перекупки.

А біля блискучих гір горщиків стояли поважні ганчарі Полтавщини.

Савко й рудий міліціонер носили по базару шмаття, що забрали в Солонськім Яру, і викрикували:

— Люди добрі, пізнавайте своє добро!

Підходили, лапали одіж, хитали головами, але ніхто не ризикнув пізнати своє.

В натовп падало біле сонце й пахло сливами й яблуками. Пахло ще кінським потом, і мукали покірні корови.

... До Савка підійшов низенький чоловік в обідраній свитині. Обличчя йому стягнуло зморшками, і здавалося, що він плаче.

Полапав зелену хустку, погладив її ніжно і ледве чутно промовив:

— Конешно, Дуньчина... Дуньки моєї...

Але раптом зник кудись: впірнув у натовп. Тільки біля „потребілки“ він підійшов знову до Савка й тоненько, ніби горох розсипав, запитав:

— А що, Савко, чи не чути, довго ще війна буде?

А потім ще раз полапав зелену хустку й зітхнув про себе:

— Конешно, Дуньчина...

...Мекають вівці. Через базар пройшла отара, і пил сховав сонце. Десь викрикують щітинники, й біжить гул за вигін, де стоять забиті панські будівлі.

— Люди добрі, пізнавайте своє добро.

... Але не бачить Савко, що за ним стежать солончани; злосливо, лукаво дивляться на нього. А коли повертається до них, вони показують йому спину, а по спині бісового батька пізнаєш.

Рудий міліціонер виблискує червоним носом, і від нього далеко несеться дух самогону.

Іще з годину походили — ніхто не признає...

Що за напасть!

Пішли у волосну раду, зложили солончанське шмаття біля шафи.

...В раді повно народу.

Зайшло декілька чоловіків у кімнату голови:

— Не так ви робите, Савко, не слід його виносити на базар.

— Чому це?

Підійшов до Савки Онищенко, з комнезаму, на вухо каже:

— Тут вони.

— Хто це?

— Та солончани ж, голохвастівці.

Вдарив себе Савко по потилиці:

— Так он воно чого ніхто не визнає!

Покликав рудого міліціонера:

— Зараз збери хлопців, треба оточити, голохвастівці тут.

Похитав головою рудий:

— Де там їх тепер найдеш... Давайте, мабуть, удвох.

Ніколи Савкові базікати, схопив ґвинтівку й побіг.

Ходить повз ганчарів, ніби горщики уважно розглядає, а сам оком уп'явся в натовп.

Грає сонце в горщиках, і весело виблискують гори ганчарського добра.

...А голохвастівці, мабуть, запримітили щось недобре — до коней пішли.

Нарешті, Савко побачив їх. Кинувся в натовп.

Але вже було пізно: тільки пил закурив до вітряків, що на полтавський ліс.

— Гей, держи!

Савко націлився й вистрілив.

Галас! Галас! Галас!

Але голохвастівські коні зникли вже за вітряками.

Кинувся Савко до волости, скочив на кобилу, покликав рудого міліціонера й — гайда за солончанами.

...Затривожився базар, ганчарі заходилися складати горщики на вози, циганчата потягли за хвости коней, посунули люди до дворів.

Тільки щітинники уважно розглядали свій крам у скриньках і ще закликали до себе наляканий нарід.

Десь кричала перекупка:

— Куди ти потягнув, харцизяко! Людоньки добрі, держіть злодія!

* * *

...Темна наша батьківщина. Розбіглась по жовтих кварталах чорнозему й зойкає росою по обніжках своїх золотих ланів. Блукає вона за вітряками й ніяк не найде веселого шляху.

Болить наше мільйонове серце, і хочемо запалити їй груди своїм сяйвом... Темна наша батьківщина...

...Змилені коні зупинилися на узліссі. Сказав Савко:

— Втекли!

В рудого міліціонера від скаженого бігу ніс був мов та цибуля. Втирав хусткою піт.

— Повернемо, мабуть, додому, чи що?

— Ні! Гайда на Солонський Яр.

— Та чого ж ми поїдемо?

— А того, що треба видивитись, осточортіли вже.

Рудий казав, що небезпечно вдвох у таке кубло теліпатися. Але Савко був упертий.

Поїхали.

За півверстви зупинились, позлазили з коней і з гущавини оглядали Солонський Яр. Савко сподівався, що біля дворів буде метушня, але по вуличках нікого не видно було: і яр, і село — усе ховалося в зеленій тиші.

Так перебули, мабуть, з півгодини. Потім Савко сказав переїхати на другий край, що поринув у дубняку, куди не добиралося око.

Коли посідали на коні, в ліс зайшов уже вечір, і знову гостро пахло молодняком. Зірвався заєць і залопотів по листях.

(...Темна наша батьківщина, і темні в ній ліси. Тягнуться вони на Полтавщині мовчазно на захід, на південь).

...Казав міліціонер:

— А може б помирилися... Слиш, Савко?

— Ніззя...

— А то, їй-Богу, могорич запили б...

Савко гостро дивився в гущавину.

Сонце, мабуть, упливло за обрій, і в лісі ходив уже важкий присмерк.

Коли знову з'їхали на стежку, що веде на Млинки, Савко раптом схопив рукою ґвинтівку. Але в цей момент гримнув випал, і далеко пішла грізна луна.

Коні рвопулись і кинулися з лісу.

Засвистів вітер.

Гримнув ще один випал, і зашумів ліс від цокоту копит: за млинчанами летіла погоня з голохвастівців.

Рудий міліціонер зупинив коня:

— Братці, не бийте!

Але Савко розумів, що йому милости не буде. Як божевільний, гнав він свою кобилу на Млинки.

— Цок! Цок! Цок!

Іще далеко позаду солончани, але Савкові треба добігти до вітряків, поки острожники не вискочать із лісу.

— Цок! Цок! Цок!

Свистить вітер у вухах. Гніда кобила запінилась, важко дихає на дерева... (Невже наздоженуть?).

...Свистить вітер.

...Нарешті, Савко вискочив у поле.

На заході жевріло (конало) небо. Десь горіли бур'яни під вогнем польового повітря. Поле горіло бур'янами.

Знову гримнув випал — то вискочила на узлісся ватага солончан.

Савчина кобила пролетіла ще декілька кроків і гепнулась на землю.

Захропла.

Савко заліг за кінський тулуб і почав відстрілюватись.

Ватага зупинилася.

Але то був один момент: відразу ж солончани пішли в обхід.

Тоді Савко рачки поліз до Млинків.

Біля вітряків він випустив останню кулю й кинувся до першої хати.

Ускочивши в двір, він заліз під комору...

...Скоро в дворі були й солончани.

...Млинки наче вимерли, тільки собаки завзято гавкали по дворах. Зачувши постріли, млинчани поховались по хатах, не виходили.

Голохвастівці витягли з хати хазяїна:

— Кажи, де він? Ти ж бачив, куди він сховався?

— Та я ж... їй-Богу...

Свиснув чмелем у повітрі нагай.

Хазяїн заплакав і вказав на комору.

Заревли солончани, оточили будівлю.

— Гей, ти! Чого перелякався — вилазь!

І наставили під комору одрізи.

...Савко мовчки виліз, подивився навкруги себе й похилив голову.

Зловтішними вогняницями горіли в голохвастівців очі.

Підійшли до Савка, мовчки роздягли його й голого повели в поле.

Ішов по дорозі Савко й тупо дивився на полтавський ліс.

...Млинки мовчали.

...За вітряками голохвастівці зупинились:

— Хлопці! В кого гостріший ніж? Виймай!

...А потім двоє одійшли в бік, підійшли до хати й пустили два червоні півні.

...На далеких гонах горіли вогнем сухого повітря запашні бур'яни.

Піднявся вітер. Зашуміли Млинки. Забили в розбиті дзвони. Загаласували вулиці:

— Рятуйте! Рятуйте!

...А глибокої ночі із злизаного пожаром краю посунулись натовпи людей до голохвастівців.

...Тієї ж ночі величезна заграва пожежі стояла над Солонським Яром.

І знову на далеких гонах горіли вогнем сухого повітря запашні бур'яни, і гостро пахло дубовим молодняком.

Петро КАРПЕНКО-КРИНИЦЯ

СВЯТІСТЬ

В простій позолоті проміння
З рукою на згибі грудей,
По гострім камінні,
Ступаючи звільна, іде.

Молюся. Це мати. Похила.
Не знаю й чия вона тут,
Та власну віддав би їй силу
В надмір'ї пекучому скрут.

Дорогою б ліг без вибоїн,
Щоб легше ішлося старій
З своєю важкою журбою,
Що ніби дарунок гіркий...

О, мати мого Подніпров'я,
Крутих українських шляхів!
Коли б і в могилу зійшов я,
Для тебе б лишитись хотів

Хоч костуром — гілкою клена,
Пройнятого міццю тепла,
Щоб ти обіперлась об мене
І далі ішла, і жила.

В. ЧАПЛЕНКО

СЛУХНЯНИЙ РАБ

(Оповідання)

Одуд підійшов до тумби з оповіщеннями. З тумби великими буквами кричав зелений чотирикутник афіші про сто тисяч нагороди за впіймання злочинця. Злочин — підірвання військового німецького ешельону на перегоні Синельникове-Запоріжжя.

Але Одуд це знав, не читаючи. В середині тексту був його портрет. Схожість повна: вузькі, „заспані“ очі, з підпухлинами знизу; тільки ліве око недобре відбите — наче з більмом. На голові недбало натоптана кепка, а задертим угору козирком.

— Мабуть, у когось із хлопців узяли, — подумав про світлину. Знав, що всіх з організації забрано, лишився тільки він. Тільки він... Сам-один у замерзлій, скованій січневими морозами й окупацією країні! Найгірше, що через ці арешти він утратив зв'язок із підпіллям...

Поглянув ще раз на свій портрет, на „босяцьку“ кепку. Подумав, що його може всяке легко пізнати, а пізнавши, видати. А як, може, хто й не поквапиться на сто тисяч карбованців нагороди, так і допомогти ж побоїться. Ніхто погрітися не пустить, як попроситься. Про знайомих навіть не думав: напевно побояться „зв'язку із бандитом“.

А він же, мабуть, не довго витримає на такому холоді. Якби хоч не такий проклятий біль у правому, намерзлому плечі! Паралізуючий біль! Взяти б і відломити його к чорту, те плече!

Оглянувся. Поблизу проходив обцяцькований ґудзиками, як болячками, „жовтяк”, на рукаві шинелі опаска з свастикою. Здавалося, вслухався в рипучу музику своїх добрих чобіт по мерзлому снігу. Випнутий сідлом кашкет пнувся вгору разом із задертим носом завойовника.

Одуд мимохіть лапнувся рукою за кишеню, за свою опору — металеву вагу, що холодила тіло.

Але „жовтяк“ пройшов, навіть не глянувши на нього.

Вцілілі після всіх подій місцеві люди теж пробігали швидко, не дивлячись ні на що. Кожне спішило сховатись у якийсь затишок від скаженого морозу, від гострих лез вітру. Дихали швидкими пострілами пари, що їх розтрушував, кучерявив проти холодного сонця вітер. І на землі, слідком за ними, тими зляканими перехожими, вітер закручував снігові вихорці, замітав сліди.

Трохи далі, на порожньому базарному майдані самітною буквою Т стояла шибениця. Одуд звернув увагу на „чисту“ роботу: круглий, добре обтесаний стовп і така сама поперечина, добрі залізні гаки, правильно заокруглені.

— Навіщо це... отака робота? — подумав. — Хіба не однаково, на чому вішати?..

Далі, чомусь подумав про того, хто обтісував той стовп і ту поперечину та кував гаки, — що він думав, як це робив. Дуже можливо, що це був „місцевий“ українець. Кинули, мабуть, йому хліба, як собаці, — от він і зробив... на своїх братів. Що це, рабство чи..?

— А на ній же й мене можуть...

Здригнувся від холоду чи уяви.

Щоб не стояти довго на одному місці (та й мороз підганяв), пішов без будь-якої мети вздовж вулиці, — довготелесий, у вузьких штанях та короткому піджаку парубчак, як журавель.

Неподалік, серед фантастично повищерблюваних, обвішаних білою ватою снігу, вигорілих усередині будівель міста стояв один цілий будинок — колишня гімназія, тепер ґестапо.

Ґестапо? Ті, що його шукають? Що хочуть заморозити оцим морозом, розломити болем плече?

І йому раптом захотілося вмерти... вмерти, щоб не було так люто холодно, щоб не боліло так скажено плече... щоб не боятись „ловів“...

Думка про це гострим здригом побігла від голови у праву руку, в напрямку до кишені з металевою вагою... О, це була тепер велика вага! Вона билася об ногу, як ішов, і вже пекла — не холодила тіла. І її випнутости майже не прикривала пола короткого піджака, мусив для цього трохи на правий бік прихилятися.

— Краще самому... щоб не мучитись... щоб не мучили! — проказав уголос. — Але так умерти, — схаменувся, — щоб і ті, в ґестапо, не зраділи..

І ця думка з непереможною силою повела його раптом до того єдиного цілого будинка — до ґестапо. Пригинав праве плече, щоб не так боліло і... щоб пола піджака була довша...

Одвір стояв німець у казанкуватій касці, з намальованим на ній черепом, з автоматом у руках, — закацюблий, червононосий. Тупав, гріючи ноги, надітими на чоботи солом'яними киндями. Мабуть, завойований „східній простір“ не дуже йому був солодкий. —

Одуд — перехняблений, кривоплечий — сказав ламаною німецькою мовою, що йому треба в ґестапо. Німець кивнув головою в середину приміщення, до віконця, де, видимо, видавали перепуски. У віконце (вузьке й глибоке в товстій стіні) Одуд побачив сонну собачу морду ґестапівця, що поглядом чекала, що він скаже. І він сказав, ламаючи в роті дерев'яні палички чужих слів, що хоче подати дані для впіймання названого в зеленій афіші злочинця.

Сонливости на собачій морді як не було.

— Вас?.. Ах, зо!

Ґестапівець швидко взяв слухавку, щоб говорити, либонь, з якимсь начальником.

— Тільки я хочу найстаршому сказати, — похопився додати Одуд. — Ферштеєн зі?

Німець, держачи слухавку над вухом, кивнув на знак згоди головою. Далі його собача морда почала швидко гавкати в телефон, ніби щось глитала, аж захлиналась. Одуд схоплював тільки окремі слова, але й не прислухався дуже.

Через хвилину ґестапівець видав йому, посміхаючись золотим зубом у роті, перепуск, і він пішов широкими сходами нагору. Ніс у кишені свою пекучу вагу, вага перехняблювала його.

Вартовий, що спинив його на першому поверсі, перевірив перепуск і показав, куди йти, за що зачепитись у глибокому колодязі коридору.

Підійшовши до одних із багатьох дверей, Одуд постукав. Стукав лівою рукою, бо правої вже не міг відірвати від того місця, де була його „опора“, — держав її поблизу. З усього його тіла ця рука була тепер найголовніше, він увесь був у цій руці.

— Герайн! — глухо обізвався з-за дверей чоловічий голос.

Одуд відчинив (теж лівою рукою) двері і ввійшов у ніжно-ласкаве тепло кабінету начальника ґестапо.

Гер начальник — білява бестія з сіро-колючими риб'ячими очима — був не сам: на колінах у нього сиділа „панєнка,” біловолоса, з тонко наведеними бровами істота. „Панєнка” гризла, як білочка, молодими зубками якісь ласощі, широко розтуляючи обліплені помадою губки. Ніжні пальчики її рук були червоно наманікюрені, ніби вмочені в кров.

Пара сиділа за масивним письмовим столом. А на столі, прямо на паперах, стояли пляшки, наїдки. І гер начальник був напідпитку. Алькоголь трохи притупив колючість його риб'ячих очей — у них тепер соловіла п'яна добрість. Крім того, герові начальникові було душно у добре напаленім приміщенні — комір його сорочки був розстебнутий, розв'язана краватка теліпалась на грудях.

Підкинувши хитливу від випитого голову, гер начальник махнув п'яно рукою понад своїм чолом з наміром, видимо, відгорнути нависле, як у фюрера, крило чуба і подивився на пінґвіносхожого, з обвислими руками парубчака, що несміливо спинивсь біля порога.

— Умгу. Так це ти? Ґут, ґут....

І повернув голову до „панєнки”.

— Моє кохання! — мовив з п'яною повільністю (і через те

Одуд його розумів). — Цей хлопчина спокусивсь на нагороду... хоче видати героя свого народу на страту. Чи це не яскравий доказ рабської вдачі цього народу?

А потім звернувся знов до Одуда:

— Розумієш по-німецькому?

— Трохи... етвас...

— А зрозумів, що я цій дівці сказав?

— Ні.

— Я сказав про рабську вдачу твого народу... про те, що ми тут матимем добрих рабів, слух'яних... Ми створимо тут нову аристократію, а ви будете нашими рабами... Зрозумів?

— Оскаре, я вийду, — сказала „панєнка. — Я на хвилинку...

Прихилилась швиденько до його розхрістаних грудей, поцілувала в шию і зіскочила з колін. Зробила потім, уже біля дверей, повітряний поцілунок і, крутнувшись, вискочила до сусідньої кімнати.

Гер начальник махнув по-п'яному слідком за нею рукою на знак „повітряної ж відповіді" на той поцілунок. А потім обернувся знов до Одуда.

— Ком гер!

Одуд підійшов до самого столу, став упритул, сховавши так свої пухирями випнуті на колінах штани, опуклість правої кишені і головну частину свого тіла — праву руку. Рука вже цілком володіла ним, не він нею.

— Так ти хочеш заробити, продавши одного з своїх? Що ж ти зробиш з такими великими грішми? Га?

Права рука Одудова посунулась непомітно у кишеню, намацуючи „опору".

— Я хочу заробити, продавши себе самого! — гукнув раптом Одудів голос. — Я той, кого ви шукаєте... один з ваших рабів...

— Ві зо? Ти...

Гер начальник божевільно вп'явся риб'ячими очима в Одуда, намагався підвестися, відстібав хапливо неслух'яними п'яними пальцями кобуру.

— Я...

І Одуд випалив прямо в ті божевільні очі. Гер начальник відхитнувся і впав знов на свій стілець, а потім порожнім лантухом зсунувся під стіл.

На постріл до кабінету вскочила „панєнка", желіпнула не своїм голосом. Одуд випустив у неї другу кулю, і вона, заточившись, упала боком, на стілець, що стояв там. Стілець не перекинувся, і її безживне тіло повисло на ньому, звісивши вниз руки й голову. Біло-пофарбоване волосся лянним снопиком відкинулось униз, відкривши ніжну білу шийку обскубленого гусяти.

— Як приємно жити в такій теплій кімнаті, як оця! — подумав Одуд про кабінет. — І плече вже тут не болить: зігрілось...

Далі перед його очима війнула дорогим спогадом картина теплої батьківської хати... як він ще малим хлопцем сидів увечері взимку на печі... Мати варила вечерю, і з челюстей било полум'яне сяйво на всю притемнену хату, гойдало сутіні... Батька й матір більшовики загнали, викинувши з тієї хати...

Погляд його впав на свою піднесену руку з револьвером, і він подумав, що вона зараз нежива буде... І цієї ще живої руки жалко-жалко стало...

За дверима загупало чобітьми, і звідти виткнулась — як вони відчинились—голова вартового в касці. Одуд випустив у ту голову, в божевільно-злякане обличчя третю кулю.

— Живи, Україно! — подумав ніжно — не вигукнув. І випустив собі в скроню четверту кулю, свідомий того, що на п'яту не можна надіятись: могла зрадити. Або просто не встиг би скористуватись нею.

1-й Студентський Ідеолоґічний Конґрес

Студентський Ідеолоґічний Конґрес, що відбувся 15-17 травня ц. р. в українському таборі в Мюнхені-Фраймані, є знаменною подією не тільки в житті студіюючої молоді, а й у житті всієї нашої еміґрації. На Конґрес з'їхалися українські студенти-втікачі з усіх усюд, щоб зачерпнути свіжого повітря, перевірити чи не збилися вони з шляху в поході до великої Мети.

Першу доповідь на тему „Україна в аванґарді нових ідей" виголосив д-р В. Янів. Доповідь була надзвичайно цікава й ориґінальна. Вона стала центральною в цілій конґресовій проблематиці й до неї багато разів поверталися дискутанти. Порушивши цілу низку проблем, доповідач ствердив, що сучасна доба — це доба духової кризи, і тому зростає туга за ідеєю. Завдання України — стати в аванґарді нових ідей, бо вона має до цього всі передумови.

Наступну доповідь на тему „Сучасність та ідейні основи українського визволення" виголосив студент Гусак, а м-ґр Є. Перейма говорив про християнський світогляд і академічне середовище. Після цих трьох доповідей розгорнулася жвава дискусія.

Другого і третього дня учасники Конґресу заслухали доповіді: проф. Кульчицького — „Ідеологічний світогляд, як притаманна риса української нації", проф. Бобровського — „Московський большевизм — симбіоза марксизму й московської духовости", д-ра Антоновича — „Суспільна функція українського студента на тлі історичного розвитку", доц. Голубенка — „Кристалізація духового обличчя української молоді під советами" та студента Бобикевича — „Проблеми науки і наше суспільне життя".

Кінцеву доповідь на тему „Ідеологічні засади українського студентства" виголосив д-р В. Білинський.

Д-р В. Янів у заключному слові зробив підсумки Конґресу, ствердивши, що студіююча молодь всіх українських земель живе й горить спільними бажаннями, ставлячи добро української нації понад усе.

Можна сказати, що в цілому Конґрес пройшов на високому рівні та поклав початок зрушенню дещо пасивного студентського життя. Він також показав, що наше студентство вірне тим ідеалам, за які змагається воююча Україна. Треба сподіватися, що Перший Ідеологічний Студентський Конґрес стане поштовхом до великої і зусильної праці нашого студентства для підготовки себе до тих великих завдань, які поставить перед нами завтрашній день.

М. К.

Група студентів Українського Університету в Мюнхені (УАП).

ЛЕҐЕНДАРНА АТЛАНТІДА

(Загадка затопленої землі)

Вже кілька тисяч років питання затопленого суходолу — Атлантіди сушить учені голови.

Грецький філософ Платон лишив два рукописи, де він переказує, що Атлантіда затоплена морем кілька тисяч років тому. Сам він дістав ці відомості від єгипетського жерця. Після Платона про континент Сатурнію, що ніби лежав за п'ять днів подорожі на захід від Брітанії, писав Плутарх. За часів Цезаря про колишній великий острів у Атлантичному океані писав сіцілієць Діодор.

Року 1785 француз Каде приголомшив світ твердженням, що Канарські та Азорські острови — це виткнуті з води верховини гір затопленої Атлантіди. Через сто років після нього (1882 р.) цю саму думку потвердив англієць Доннеллі.

За наших часів наука почала відкрито й інтенсивно вишукувати докази, що надають імовірности поглядам Каде та Доннеллі. Наука дійшла до одностайної думки, що Атлантіда запліднила своєю культурою народи наших суходолів. Ця культура сягнула Америки на заході, Середземномор'я на сході, створивши водночас ґрунт для культури ацтеків і єгиптян.

Атлантіда лежала десь між старим і новим світом, сполучена з ними ланцюгами островів. Величезна частина сучасного Атлантійського океану була суходолом, поки не сталася в природі катастрофа, про яку тут і буде мова. Атлантіда сягала сучасного Ґібральтару, доходячи тут до Африки й Европи. Отже культурні взаємини між цими країнами безсумнівні. На заході в культурні зв'язки з загадковою людністю Атлантіди заходили мехіканські племена ацтеків. Докази цих взаємин безумовні. Єгипет і Мехіко — дві єдині в світі країни, що їх народи лишили по собі сфінкси й піраміди. Це не випадковість. Ці монументальні будівлі походять з Атлантіди. Подиву гідна цілковита тотожність мітології єгиптян і перуанців. Обидва ці народи шанували сонце. Гідні подиву також тотожність біблійного переказу про потоп з такими ж переказами ацтеків та північноамериканських індіян.

Те, що в Европі розповідають про праотця Ноя діти, розповідають також матері-індіянки своїм дітям у Південній Америці про якогось Тецпі. Ацтеки знають також історію гріхопадіння. В Мехіко живе переказ про будову вавілонської вежі. В Мехіко, як і в Єгипті, бальзамували померлих. Бог Кветцалкоатль у Мехіко так само тримає на своїх плечах увесь світ, як і грецький Атлант. Тут теж неможлива ніяка випадковість.

Є певні докази, що в Атлантіді жили народи двох рас: одна з прикметним малим ростом і друга, що вражала постатями високого росту. Маленькі на зріст атланти були темнобрунатні та червоношкірі. Південно й північно-американські індіяни, також загадкові бербери та єгиптяни мали бути залишками цієї низькорослої раси. Високорослі атланти стали первісною субстанцією пізніших скандінавів, греків, ґотів. Між цими атлантійськими расами точилась запекла війна. Імовірно, що з цієї війни пішли грецькі міти про титанів і гігантів.

Року 1898 знайдено перший доказ існування колись затопленого в Атлантичному океані суходолу. Прокладений в океані кабель раптом на північ від Азорських островів обірвався. Шукаючи місця розриву, на глибині 3100 метрів натрапили на застиглу вулканічну ляву. Відомо, що лява застигає тільки на повітрі. Це вже доказ, що морське дно Атлантіки було колись суходолом. Платон вважав, що катастрофа в Атлантіці сталася за 10000 літ до його епохи. Сучасна наука стверджує, що 50000 років тому між Америкою й Еврафрикою лежав величезний суходіл. Вибухи вулканів, землетруси та вибухи велетенських скопищ газів у глибинах землі раз-по-раз відвалювали від цього суходолу чималі частини. На місце відвалених частин суходолу кидалось море, що покривало тоді всю теперішню пустиню Сагару. В той час, коли Сагара поступово вибивалась із-під морських хвиль, частини Атлантіди зникали під ними. Наслідком цього Атлантіда деякий час була з'єднана з Европою й Америкою ланцюгами островів. Гадають, що 25000 літ тому ці острови затонули, а 15000 років тому загинула й Атлантіда.

Лишились із того суходолу Антільські та вест-індійські острови. Різні погляди щодо причини цієї катастрофи в природі ставали один проти одного. Цікавою була німецька теорія, що обвинувачує в цій катастрофі колишнього супутника Землі, попередника сучасного Місяця. Той попередник був нібито менший від сучасного. Через це він швидше наблизився до нас, викликавши величезні пересування води на суходолі.

Колосальним поясом обперезала вода земний екватор, оголивши обидва бігуни. Разом з водою ринуло з бігунів і повітря. Тоді морози на бігунах підскочили до 273 ступнів. Наслідком цього були відомі передісторичні льодовики, що існують на бігунах ще й тепер. Тоді Місяць тримався від Землі на віддалі сімох її променів (радіюсів) і оббігав навколо неї за один день (тепер майже 29). Досягши обертової швидкости Землі, цей супутник мусів стати над однією її точкою, зависнувши й рухаючись мов годинниковий маятник у західньо-східньому напрямі. В наслідок цього руху неймовірні маси води розгойдувалися сюди й туди в напрямі географічних рівнобіжників, знищуючи все на своєму шляху.

Нарешті віддаль між Землею й супутником зменшилась настільки, що він оббігав навколо неї тричі на день. Сила тяжіння до Місяця колосально зросла, спричинивши неймовірні вулканічні вибухи, що змінили обличчя Землі. Наблизившись до Землі на віддаль двох земних променів (радіюсів), Місяць розірвався. Шматки з нього, потрапляючи в земну оболонку, розпадались на дрібні частки й падали на Землю у вигляді граду протягом багатьох років. Тим часом земні складові частини плавали в дощовому болоті, що про нього розповідають стародавні єгипетські леґенди. Металеве ядро Місяця теж само розпалось. Великі його частки потонули в земному нутрі, а малі лишились на поверхні. Платон свідчить, що загадковий суходіл Атлантіди був багатий на метали. Очевидно, тут мовиться про металеві скалки з того Місяця, що розпався, бо про добування руд із землі тоді ще не знали.

Після цієї катастрофи водний пояс відірвався від екваторіяльного обширу й ринув до бігунів, заливаючи все на своєму шляху. Звідси виникла леґенда про потоп. Водночас, коли вода відійшла до бігунів, виринула з-під хвиль Атлантіда.

З надзвичайною ясністю стають перед нами слова із книги „Об'явлення св. Івана Богослова“:„Море вже не море. Я бачив нове небо й нову землю, бо в небі зник велетенський Місяць, настала „безмісяцева“ добра!

Найменше зрозуміле й двозначно пояснюване місце святого письма становить собою найстаріше історичне повідомлення. Серед південно-американських народів також досі живуть перекази про колишні щасливіші „безмісяцеві“ часи.

Коли Земля не мала супутника, для Атлантіди були щасливі часи. Через багато тисяч років на шляху небесних тіл появився новий Місяць. Він наблизився до Землі й силою тяжіння був примушений кружляти довкола неї як новий супутник. Цим самим повторилися ті самі події. Вода знов ринула від бігунів до екватора, і Атлантіда потонула в її хвилях. Жах морозить, коли уявляємо перебіг цього процесу далі. Мусимо сподіватися, що Атлантіда знов вирине і по Землі покотяться хвилі нового потопу. Але маємо втіху в тому, що в розвиткові цих подій тисячоліття дорівнюють секундам. Отже покищо немає чого дуже турбуватись.

(З журнала „Das Ziel“.)

Сумівська пошта в таборі „Піонір-Казерне“ (Ашаффенбурґ).

Демонстрація, організована сумівцями в Фалінґбостелі з приводу 15-ої річниці голоду в Україні.

ПІД ПРАПОРОМ СУМ'у

Під таким гаслом сумівці українського табору в Реґенсбурзі провели свято Весни.

Травневого ранку спортова площа зацвіла сумівськими одностроями: сумівки й сумівці маршевою колоною вийшли відсвяткувати день Весни, день розквіту нових надій, нових сил і стремлінь до зустрічі з своєю Рідною Весною. В присутності делеґації СУМ'у з Ляндсґуту, Ноймаркту, Волькерінґу, а також численного старшого громадянства й пластунів, сумівці підіймають національний прапор.

Голова осередку СУМ'у з запалом промовляє до присутніх, закликаючи молодь свято берегти честь України, служити їй віддано жертовно, щохвилини бути готовими стати під бойові прапори. Промовець закликав старших допомогти молоді в її корисній праці. Від імени громадянства табору з промовою виступив керівник оселі п. Сербин. Він закликав молодь до єдности, до ще більших зусиль у всіх галузях невсипущої юнацької праці: науки, спорту, самоосвіти, набуття фахів і т. п. Сумівець Комаринський і сумівка Щипайло продеклямували вірші. Рій сумівок в українських національних одностроях виконав низку традиційних гагілок, що викликало серед присутніх живий відгук, виявлений у бурхливих оплесках. Увечері для членів СУМ'у та запрошених гостей відбувся товариський вечір.

Гордістю реґенсбурзького осередку СУМ'у є сумівська футбольна дружина „Юнак“, яка взяла участь у багатьох зустрічах з українськими та німецькими дружинами. Наприкінці травня „Юнак“ грав у Ерлянґені з місцевою дружиною „Дністер“ за першість в Реґенсбурзькій області. Сумівські футболісти з „Юнака“ вийшли переможцями з рахунком 1:0. Дві перемоги здобув „Юнак“ також над німецькою футбольною дружиною „Льоренс“.

Вимарш пластунів та сумівців на площу для піднесення прапору під час свята Весни в Реґенсбурзі.

ДВІ РЕЙКИ ОДНОГО ШЛЯХУ

„Пласт і Спілка Української Молоді — дві рівновартні організації молоді, що прагнуть до тієї самої мети“ — таку заяву можна читати в спільному комунікаті керівництва обох наших виховних організацій.

Щоб на практиці почати близький контакт і співпрацю СУМ'у з Пластом, у суботу 15 травня в театральній залі в Лексенфельді було влаштовано спільне Свячене.

Присутні на почесних місцях адміністратор УАПЦ, представники австрійського духовенства з манастиря Лексенфельд, представник Українсько-Американського Допомогового Комітету, новий адміністратор табору Лексенфельд, директор і вчителі Української Гімназії та багато інших чільних громадян нашої громади свідчили про повагу й симпатії, які в нашого й чужинецького старшого громадянства мають СУМ і Пласт.

Після посвячення дарів, о. декан у своїй промові дав огляд розвитку наших релігійно-національних традицій і закликав молодь зберігати ці цінності, як талісман. Промовляли також о. Д. Фокій, ген. О. Загродський, Голова зальцбурзької Станичної Пластової Старшини, представник СУМ'у та сеньйорка нашого театрального мистецтва п. Г. Совачева. Опісля молодь співала пісень.

Наприкінці сумівці й пластуни дякували представникові УАДК й голові місцевої Станичної Пластової Старшини за допомогу в організації цього чудового вечора, який, безумовно, сприятиме ще більшій дружбі між молоддю двох організацій — СУМ'у і Пласту.

(За часописом „Нові Дні“, Зальцбурґ).

З сумівської творчости

ВЕСНА

Ледве-ледве танути
Ранок почина,
Мило-любо глянути,
Як іде весна.
Розстелила килими
В тихому садку
І очима милими
Глянула в ріку...
І у тебе, милая,
В серденьку садок,
В ньому дивна сила є
Буйних загадок,
В ньому ще не чувані
Співи розцвіли,
В ньому ще небачені
Квіти поросли,
Вишили мережечки
Трави запашні...
Ах, туди би стежечку
Протоптать мені.

Ігор Журливий

Реґенсбурзькі сумівки й сумівці після закінчення свята Весни.

* * *

ОСЕРЕДОК СУМ'у В ТРАНЗИТНОМУ ТАБОРІ

Для членів СУМ'у не можуть бути страшними ніякі перешкоди в їхній праці. Це зрозуміли сумівці транзитного іміґраційного табору в Фалінґбостелі. З цього табору скитальці і в тому числі наша сумівська молодь роз'їзджаються по різних країнах Европи й Америки. Проте, транспорту доводиться чекати іноді дуже довго. Тому сумівці, які перебувають у цьому таборі, вирішили організувати сумівський осередок. 12 квітня осередок розпочав працю і нараховує до 80 членів. Систематично двічі на тиждень відбуваються сумівські сходини, на яких виголошуються науково-виховні реферати. Організовано також кілька гуртків. Осередок влаштував жалібну маніфестацію з приводу 15-тиріччя голоду в Україні.

Зрозуміло, що робота в такому таборі не може бути чітко спланована на довший час, але важливо те, що сумівська молодь горить непереможною ідеєю, має бажання працювати навіть у таких умовах і це є запорукою того, що й на нових місцях осідку сумівці зуміють виконати покладені на них завдання.

М-к.

Сумівський борець

Великою популярністю серед чужинців користується чемпіон французької боротьби сумівець Микола Барановський.

Перший його виступ на еміґрації серед інтернаціональних борців середньої ваги відбувся восени 1946 р. в Мюнхені, де він зайняв шосте місце, а, виступаючи взимку 1947 р. в Штутґарті, зайняв п'яте місце.

Крім цих турнірів, М. Барановський приймав також участь в розигриші ще 25-ти турнірів, які відбулися в різних містах американської та англійської зон Німеччини.

На всіх виступах він зарекомендував себе надзвичайно тактовною й культурною поведінкою.

Успіхи М. Барановського дають підставу бути гордими за нашого борця-сумівця і побажати йому ще кращих досягнень в його змаганнях.

В. П.

Новостворений осередок СУМ'у в Фалінґбостелі

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

В попередньому 1—2 (10—11) числі журнала в статті „Симон Петлюра" 18-17 рядки другої шпальти знизу треба читати: **„І Базар став, можна сказати, трагічним символом"** і далі за текстом.

ХРЕСТИКІВКА Ч. 1

СКЛАВ А. К.

Вписати в поземні рядки: 1. Прізвище українського полковника з часів Б. Хмельницького. 4. Український танок. 9. Інакше „рай“, потойбічне життя в буддійському віруванні. 10. Рід народнього мистецтва. 11. Ріка в Італії. 12. Пластове „вогнище“. 13. Ініціали відомого західньоукраїнського композитора. 18. Знак подружжя. 19. Ім'я київського князя. 20. Допоміжна лікарська сила (з нім. мови). 22. Рід тропічної недуги. 24. Єгипетський „бог“. 25. Інакше „пляма“, знак (в поганому розумінні). 26. Нота. 31. Дорогоцінний камінь. 32. Інакше „забава“, „дозвілля“. 33. Напрям ріки, плесо (читай навпаки). 34. Назва гір у середній Европі.

Вписати в доземні рядки: 1. Африканське плем'я. 2. Назва дерева. 3. Найбільший водоспад на світі (а = я). 4. Відомий верх гори в Карпатах. 5. Корм для худоби. 6. Напій. 7. Найбільша ріка України. 8. Поема Т. Шевченка. 14. Діоче ім'я. 15. Один із активних виявів страху. 16. Білковинна рослина. 17. Відомий український галицько-волинський князь. 20. День у тижні. 21. Господарська машина. 22. Інакше малюнок людини. 23. Овоч південних країв. 27. Харч тваринного походження. 28. Плянета. 29. Складова частина повітря. 30. Рід гри.

Від Редакції: Розгадки просимо надсилати до появи наступного числа нашого журнала.

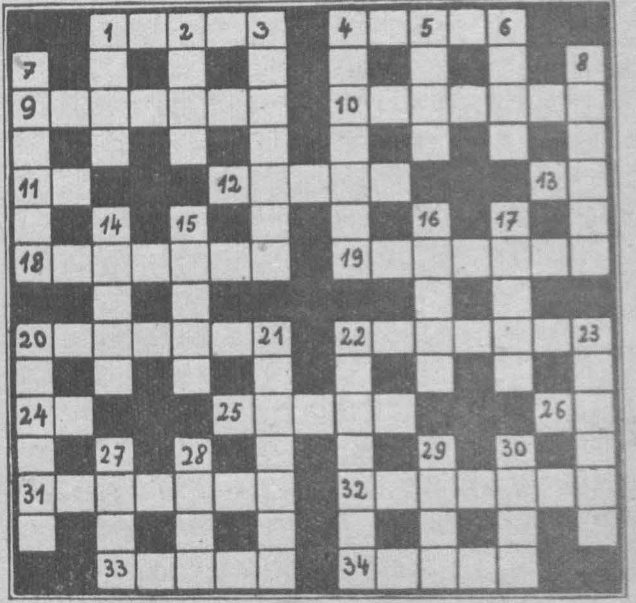

РЕБУС

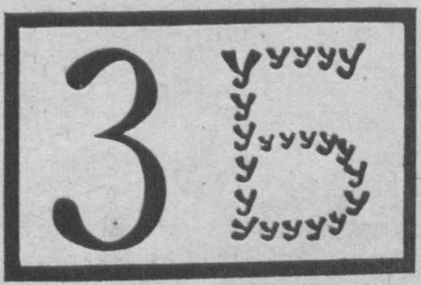

„Депутат з Відня“ — п'єса, поставлення сумівським драматичним гуртком в м. Орієнт-Бей (Канада).

Зміна адреси редакції та адміністрації

Повідомляємо всіх зацікавлених осіб, що відтепер адреса Адміністрації нашого журнала така:

(13b) Augsburg, Peutingerstraße 11/II Anton Bilous.

Усі замовлення та грошові розрахунки за це і дальші числа журнала „Молоде Життя“ („Аванґард“) надсилати лише на цю адресу.

Адреса Редакції така: (13b) Augsburg, „Somme-Kaserne“ Bl. 25/3.

Всі листи, що стосуються Редакції, а також матеріяли для вміщення в журналі надсилати на цю адресу.

Нагадуємо нашим боржникам, що заборгованість за всі дотеперішні числа журнала треба надсилати (з розрахунку 1 : 10) на стару адресу: (13b) Augsburg, „Somme-Kaserne“ Bl. 1/16.

ОГОЛОШЕННЯ

Редакція журнала „Молоде Життя“ („Аванґард“) прийматиме і в обмеженій кількості та з відповідним добором міститиме оголошення від установ, організацій та приватних осіб.

Ціна оголошень — 10 пф. за слово.

Оголошення міститимуться тільки після одержання оплати, тому тексти оголошень слід надсилати разом із грошовими переказами на адресу Адміністрації журнала:

(13b) Augsburg, Peutingerstrasse 11/II Anton Bilous.

Фото на обкладинках: на першій — „На річці“ — фото П. Олексієнка; на останній—український танок „Чумак“ у виконанні сумівця М. Василика.

„МОЛОДЕ ЖИТТЯ" („АВАНҐАРД“) — ілюстрований журнал-місячник Спілки Української Молоді. Редаґує Колеґія. Відповідальний редактор Петро Кізко. Адреса редакції (13b) Augsburg, Somme-Kaserne Bl $^{25}/_{3}$, адміністрації: Augsburg, Peutingerstr. 11/2, A. Bilous. Ukrainian Magazine „Molode Zyttia“ (Young Life) — München, Dachauerstr. 9. II. Authorization No. UNDP 223 from 11. March 1948. Civil Affairs Division EUCOM. Editor Dr. A. G. Figol, circulation3000 copies. — Printed by Augsburg, Frauentorstraße 49, Druckerei A. Bilous.

„YOUNG LIFE“
ISSUE C

Спеціяльне видання

АВАНҐАРД

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЕМІҐРАЦІЇ

Рік III Квітень 1949 Ч. 1 (14)

Привіт Третьому Конґресу Спілки Української Молоді!

„Ми стоїмо плечима до плечей“

30 квітня — 1 травня в Баварському місті Пюртені відбудеться III. Конґрес СУМ'у. Зберуться представники дійової, сповненої молодечої енерґії й завзяття Спілки, що вже здобула признання всього українського громадянства на еміґрації і має за собою роки наполеглиїзої праці. Серед делеґатів не буде багатьох з наших друзів, що становили сумівський актив — вони виїхали до інших країн разом з сотнями-тисяч молоді і там стоять на сторожі чистоти нашої ідеї. Все ж Конґрес буде важливою подією в нашому житті. Він не тільки підсумує пройдений нами етап за звітний період з усіми успіхами й недоліками в роботі, а й накреслить завдання на майбутнє та обере нові керівні органи. Можливо, що дата цього Конґресу увійде в історію СУМ'у, як дата підсумку нашої діяльности не лише за звітний період, а й за час всього нашого перебування в Німеччині. Основні центри сумівської праці переносяться в ті нові місця осідку, де концентруватиметься переважаюча більшість української молоді.

Бажаємо успіхів III. Конґресу в реалізації поставлених перед ним завдань. Але в ці дні ми особливо близько думками й серцем також і з тими нашими друзями, що в Україні кров'ю своєю засвідчують невмирущість української ідеї волі. Ми посилаємо свій братерський сумівський привіт революційному підпіллю Рідного Краю і клянемось за всяку ціну виконати своє завдання тут, на еміґрації, далеко від рідних піль, сіл і міст. Наші думки сьогодні звертаються й до тих друзів наших, що торують шлях сумівській ідеї по різних країнах за межами Німеччини і тим, що тепер покидають Німеччину. Їм наше сумівське „Честь України!”

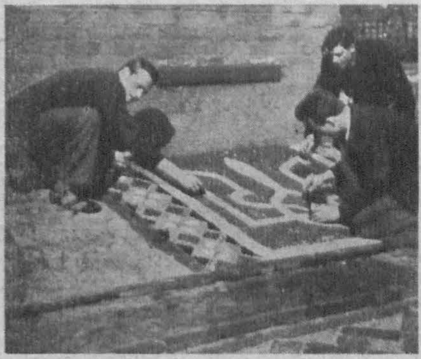
Сумівці м. Wighley (Англія) за працею біля Тризуба перед своєю робітничою оселею.

До них наш клич: будьте достойні революційних традицій нашої Спілки, пам'ятайте, що основне наше гасло „Бог і Батьківщина”! Тип сумівця — це тип морально й фізично здорової, всесторонньо розвиненої, політично озброєної та готової на найбільші жертви для добра нашої нації молодої людини. Така характеристика сумівця виключає пасивність, млявість, неробство й розхлябаність у рядах нашої Спілки. Тому, друзі, будьте скрізь і всюди на висоті своїх завдань! Будьте принципові, непохитно-фанатичні й безкомпромісові в боротьбі з ворогом і горіть несвітською любов'ю до рідної й дорогої землі Української. Де б ви не були, вірте в перемогу нашої визвольної ідеї і, головне, все робіть для цієї перемоги, бо віра без діл мертва. Пам'ятайте, що той, хто не вірить у слушність своєї справи, в кого немає справедливої ненависти до свого гнобителя і любови до країни своєї — той ніколи не може бути переможцем.

Міцно спаяні сумівською ідеєю, перейняті глибоким почуттям єдиної сумівської родини, для якої не страшне просторове роз'єднання, приходимо до свого III. Конґресу. Ми свідомі трудноців, які можуть спіткати нас, але ми не зійдемо на манівці, не сплямимо чести попередників наших і будемо достойні тих друзів, що сьогодні на Рідних Землях стоять у затяжному бою з московсько-большевицькими імперіялістичними розбійниками. Для нас найбільша насолода в житті — героїчні подвиги для добра України. Щастя наше — Українська Самостійна Соборна Держава. Цим горить, для цього живе й працює і мусить далі працювати цвіт революційної України, як у Краю так і на еміґрації. Ми спаяні в одну велику непереможну сім'ю. „Ми стоїмо плечима до плечей і світ відчинимо, як двері”.

М. Кравчук

На порозі нової дійсности

І знову, як щорічно, з'їдуться у весняний день сумівські делеґати це вже на третій Конґрес Спілки Української Молоді. Щоб взяти участь у своєму Конґресі, деяким з них доведеться продиратися через кордони, щоб бути хоч цих два дні разом з делеґатами, що репрезентуватимуть всю нашу сумівську родину і взяти участь у накресленні нових завдань, які реалізовуватимуться вже в новій дійсності, в нових обставинах. Українська еміґрація, зокрема її молодь, масово залишає терени Німеччини, Австрії, почасти й Европи взагалі, і переїжджає на працю та поселення в далекі заморські країни. Коли ще рік тому в Німеччині було багато молоді та численні осередки СУМ'у, зараз з дня на день їх меншає. Натомість розгортається сумівська праця за кордонами Німеччини, і це говорить про велику силу нашої ідеї. Мережа сумівських клітин поширилася в Бельгії, Англії та інших країнах. В березні 1948 р. в Бельгії відбувся І-ий Крайовий З'їзд СУМ'у, який став новим етапом у наполегливій праці. Крайовий Комітет провів також конференції з представниками поодиноких осередків, вишкільні дні по областях, створив за допомогою котолицької робітничої організації бельгійської молоді „ЖОК", сумівський вишкільний табір тощо. СУМ в Бельгії користується симпатіями не тільки серед українського громадянства, а й серед бельгійських властей та духівництва.

У важких і несприятливих умовах розпочинав свою працю СУМ в Англії. Йому ставили перешкоди не так чужі, як свої. Першим ініціяторам і організаторам СУМ,у в цій країні довелось зустрітися з неґативним ставленням Управи Союзу Українців Великобританії (СУБ), але й ті перешкоди, як відомо, поборено. Сумівська робота в Англії набирає щораз ширшого розмаху. Розгортається вона також у Канаді, США, Арґентині та інших країнах.

Лише один рік ділить нас від II. Конґресу СУМ'у, але й за цей час пророблено багато праці.

ЦК СУМ'у присвятив багато уваги Крайовим Комітетам та життю й роботі окремих осередків. Уповноважені ЦК взяли участь у міжнародньому з'їзді молоді, який відбувся в Мюнхені. СУМ був ініціятором різних важливих політичних акцій, зокрема проведено протестаційну акцію проти большевицького терору, конференцію керівників юнацтва і голів Комітетів та нараду керівників жіночих відділів. Затверджено марш нашої Спілки, сумівський привіт, видано цілий ряд інструкцій: організаційних, культурно-виховних та освітніх, юнацьких, фізкультурних та інструкцій в інших справах. Приступлено до видавання популярно-наукових рефератів, методичних вказівок та інформаційного бюлетеня.

Спілка Української Молоді за звітний період приділила чимало уваги виховним та методичним справам. Для цього при ЦК СУМ'у створено Педагогічну Раду. Вона співпрацювала при виготовленні правильника для сумівського юнацтва. 19 і 20. лютого ц. р. відбулася Конференція керівників юного СУМ'у. Тут треба зауважити, що ця справа, починаючи з 1947 р., була в нас актуальною, їй присвячено багато уваги. На жаль, відділ культури і освіти ЦПУЕ в особі п. проф. Білецького робив нам перешкоди, забороняв шкільній молоді належати до СУМ'у, хоч, напр., УЦДК (англ. зона) та УДК (Бельгія) дозволяли це, і, як в англійській зоні Німеччини, так і в Бельгії, наші громадські централі йшли нам назустріч та допомагали у виховній роботі серед юнацтва. Тепер ця справа упорядкувалася. В перших місяцях ц. р. ЦПУЕ дало нам офіційний дозвіл на організацію юного СУМ'у, куди входить молодь від 10—18 років. Надіємось, що в рядах Юного СУМ'у буде вся наша молодь, не охоплена іншими виховними організаціями. Таким чином, СУМ на еміґрації став організацією для широких мас української молоді, готуючи гідну зміну старшому поколінню.

Були в нас і недоліки в роботі (хто їх немає?), викликані, перш за все, грошовою реформою та багатьма іншими труднощами. Все ж конструктивна і наполеглива робота СУМ'у дала свої незаперечні позитивні наслідки, зокрема, коли говорити про державно-патріотичне виховання та про втримання ідейного зв'язку нашої молоді з воюючою Батьківщиною.

Перед Спілкю Української Молоді стоїть цілий ряд нових важливих завдань. Серед них — зорганізування СУМ'у в Франції, переведення Крайових З'їздів у Канаді й США, поширення мережи СУМ'у в Арґентині, Венецуелі, Парагваї, Бразилії та Австралії. В країнах, де СУМ працює — поглибити працю, і зробити нашу Спілку кузнею характерів та школою життя. Організація Юного СУМ'у, підготовка інструкторських кадрів, зовнішні зв'язки, розбудова видавництва та впорядкування справи фінансів — це питання, що теж стоять на порядку денному нашої роботи.

Треба звернути також увагу на підготовку інструкторів-виховників, що їх завданням буде вишколювати нові сумівські кадри, охоплювати виховним процесом молодь. Тому кожний Крайовий Комітет повинен влаштовувати виховні курси, конференції, зустрічі тощо.

Досі не присвячено належної уваги міжнароднім зв'язкам. Тому перед нами залишається й далі актуальним завдання: нав'язати дружні взаємини з молоддю поневолених та загрожених большевизмом народів, а також з молоддю державних народів Заходу Европи і інших країн.

Нашій молоді, розкиданій по цілім світі, потрібний орган, що єднав би її в одну родину, і таке завдання припадає на журнал „Аванґард". Мусимо поставити справу так, щоб „Аванґард" та видавництво мали відповідні фонди. Без грошових фондів у нових умовах неможлива жадна праця. Тому потрібно змобілізувати всі сили на розбудову фінансів. Крім вступних та членських внесків і відрахувань від імпрез, треба закладати сумівські підприємства, кредитові каси тощо.

Ми свідомі великих труднощів, що їх доведеться зустрічати нам на нашому шляху, але на те і є життєві труднощі, щоб з ними боротися. Будучи розкиданими по різних країнах світу, завжди й скрізь пам'ятаймо про великі завдання, що стоять перед нами. Ростемо й віримо, що майбутнє належить нам!

Карк

Честь України — Готов боронити!

Помітний відплив нашої людности, а отже й сумівської молоді з Німеччини до інших країн, не став поважною перешкодою в діяльності нашої Спілки. Так повинно було бути й так є. Молодь, перейнята революційною сумівською ідеєю, сміливо сприймає нову дійсність, міцно тримає прапор своїх героїчних попередників. І хай це будуть шахти Бельгії, праліси Канади, заводи Англії чи Америки, але коли там появляються сумівці — розгортається й кріпне наша національна праця, чужинці бачать нашу молодь не бездільно-розгубленою, а згуртовано-дружною. Не завжди відрадні обставини, клопоти заробітчанських буднів — це в основному вже перейдений рубікон труднощів. СУМ у країнах більшого скупчення нашої еміґрації за межами Німеччини входить у період систематичної, скоординованої й активної праці.

Канада. Крайове Організаційне Бюро приступило до виконування своїх обов'язків. У більших містах країни постали наші осередки. Зокрема осередок у Торонто (голова п. Бойчук) нараховує понад 60 членів. Цікаво, що серед них находимо і 10 молодих друзів, народжених у Канаді. Сумівці щонеділі сходяться на свої сходини, де виголошуються різноманітні реферати на актуальні теми. Праця будується так, щоб Спілкою охопити якнайбільше молоді, зробити цю молодь активною. Тому, напр., день Герої Крут осередок святкував разом з іншими молодняцькими організаціями, здобувши для себе признання. Існують осередки також у Едмонтоні, Глазгов Онт (нараховує понад 25 членів) та Отаві (32 члени). В стані організації осередки в Гамільтоні, Монтреалі, Форт Вільямі, Вінніпезі, Ванкувері, Судборах та інших містах. І ми певні, що в час роботи нашого Конґресу в неодному з названих (і не тільки названих) міст осередки СУМ'у уже створено. Так поширюються й кріпнуть сумівські вогнища на далекій канадійській землі.

Англія. В цій країні, де скупчилося чимало молоді, чи не найкраще поставлено нашу роботу за межами Німеччини. На 1. березня цього року на терені Англії нараховувалося 56 осередків з загольною кількістю 1797 членів. Не так давно там успішно відбувся Крайовий З'їзд. СУМ в Англії глибоко пустив своє коріння і є не тільки одне з найміцніших наших середовищ, що гуртує навколо себе молодь, оберігаючи її від шкідливих впливів оточення, а й надійним пляцдармом у боротьбі з большевицькою та єдінонєделімческою аґентурою.

Бельгія. За станом на 1. I. 49 р. в Бельгії нараховувалося 21 осередок, де згуртовано 666 членів. Тяжка праця у вугільних копальнях не перешкоджає сумівцям збиратися до своїх домівок на різні реферати, бути ініціяторами у переведенню українських політично-пропаґандивних та інших акцій, широко організовувати святкування наших національних свят. Пресовий відділ Крайового Комітету при газеті „Вісті" систематично видає свою сторінку „В поході".

В **Арґентині, США, Венецуелі, Австралії** та інших країнах діють уповноважені ЦК СУМ'у і роблять усе, щоб створити й розбудувати місцеві мережі нашої Спілки й залучити до СУМ'у всю українську молодь, яка там буде. Не залишаться без нашої опіки й друзі, що від'їжджають у найдальші закутки світу.

Австрія. Не дивлячись на безперервну еміґрацію нашої людности, на кінець 1948 р. там нараховувалось 291 сумовець. Зальцбурґ, Ляндек, Куфштайн — це міста, де ще й сьогодні існують найбільші наші осередки в Австрії. Крайовий Комітет координує сумівську роботу, наповнює її живим змістом, завдяки чому СУМ на тому терені залишається й далі провідною молодняцькою організацією.

Американська і англійська окупаційні зони Німеччини стоять під знаком жвавішого ніж у минулі роки переселення українців. Проте й тут, як відомо, наша робота продовжується з непослабною енерґією. У зв'язку з перервою у виході „Аванґарду" час від часу на англійській зоні видається наш часопис „Соборник".

Вже навіть ці скупі факти говорять самі за себе. СУМ став гордістю нашої еміґрації. І коли на знак привіту сумівець говорить „Честь України" і чує у відповідь іншого свого друга — „Готов боронити", ми можемо бути певні, що оборона чести, боротьба за волю й добро нації, коротше — наша сумівська ідея глибоко пройшла в плоть і кров усієї сумівської сім'ї, яка відновила свої традиції на еміґрації. Проте було б помилкою, коли б ми заспокоювались на досягнутому і хоча б у якійсь мірі занедбували свою роботу. Не млявість, пасивність і заспокоєння, а ще більша активізація, вперта послідовність і революційна непримиримість не на словах а на ділі — це постійне наше гасло. Пом'ятаймо, що революційність і боротьба — категорії не лише чисто військового характеру. Проблема України й боротьба за неї сьогодні актуальна скрізь. Щоденно пам'ятаймо про це! Не сміє ніхто з нас забувати, що большевицька аґентура, чорносотенно-єдінонєделімческа, власовсько-нєделімческа і інша імперіялістична наволоч не складає зброї, вона атакує нас на кожному кроці. Будьмо готові до всього! Не оборона, пасивна відсіч, а наступ по всьому фронту — наш девіз. Ми мусимо успішно виконати своє призначення на еміґрації, бо задля цього опинилися тут, мусимо бути гідні наших друзів, що боряться в рядах революційного підпілля, в рядах УПА на рідних землях. Сумівський прапор, який ми піднесли на еміґрації, дорогий для нас. Він рідний і дорогий нам не тільки тому, що зрошений кров'ю десятків-тисяч розстріляних і закатованих, а й тому, що ми повинні його принести в розкуту Україну. Хай же, Друзі, він буде символом нашого життя.

> **„Вірність є основою не лише родинного життя. Вірність ідеям є підставою внутрішньої сили ширших громадських об'єднань, до національного включно."**
>
> *Симон Петлюра*

О. Калинник

СУМ — не партійне середовище молоді

Спілка Української Молоді втілила в собі українську ідею за яку змагався і змагається наш нарід. Ідея ця — Українська Самостійна Соборна Держава. В цьому велич і сила СУМ,у. За короткий час свого існування Спілка розрослася у велику масову організацію і є гордістю всієї нашої еміґрації.

Сьогодні майже немає жодної країни, де перебувають українські еміґранти, щоб там не виростали сумівські осередки, які гідно виконують своє національне завдання. Про їх діяльність і успіхи українська преса (а часто й чужа) вміщує чимало матеріялів і світлин.

Де б не відбувалися важливого значення події, різні академії, з'їзди, св'ята, національні виставки, імпрези, спортові змагання, протестаційні маніфестації тощо, там СУМ, якщо не ініціятор, то активний учасник. Молодь, об'єднана в СУМ'і, скрізь пропаґує українську ідею — головне завдання всіх українських патріотів на чужині.

Можемо з гордістю ствердити, що обов'язки, які перебрала на себе СУМ на еміґрації, вона виконує з честю. Ніякі внутрішні незгоди та партійна боротьба серед старшого громадянства не перешкодили Спілці в її рості. Всякі ворожі сили СУМ'у також не змогли цього середовища молоді завалити чи скомпромітувати. СУМ витримав цей бій лише завдяки жертовній праці, пільности і здоровому мисленні національно-свідомої молоді, що там згуртована. Саме тому і не мали успіху деякі „діячі" і угрупування, що напочатку заснування СУМ'у, вороже відносилися до його роботи й намагалися творити протилежні „організації" молоді на своїх вузькопартійних засадах.

Навпаки, організатори відновленого СУМ'у на чужині керувалися не партійними мотивами, а національною ідеєю. Так було і є. Суспільність, наперекір всякого роду бездіяльним політиканам, переконалася, що СУМ не прибудівка ОУН а **соборна понадпартійна організація молоді.** Доказом цього є також і те, що в СУМ,і бере участь молодь різних політичних переконань з усіх земель України. Ця передова молодь знайшла своє місце в СУМ'і. Правда, деяка частина молоді ще знаходиться поза лавами Спілки і в цьому винні ті, що баламутили чи баламутять голову молоді, діючи в цьому випадку не на користь, а на шкоду їй.

Констатуючи, що в лавах СУМ'у перебуває молодь з різними партійними переконаннями, кажемо: переконання — це особиста справа молодої людини. І якщо є в СУМ'і більшість молоді з націоналістичними переконаннями, то що в цьому випадку можна порадити? Зрештою, чим це погано? Це ще раз підкреслює, що наша молодь здорова і стоїть на правильному шляху. І хто має право заборонити українським націоналістам бути в рядах СУМ'у так, як і молоді з протилежними переконаннями? Кожна молода людина може мати різні партійні погляди, але, якщо йдеться про СУМ, не повинна вносити партійних сварок в сумівське середовище. Тому немає нічого страшного, коли в керівництві СУМ'у є чи можуть бути для декого аж занадто страшні оті націоналісти. Цей світогляд вони принесли ще з Рідних Земель і були першими організаторами СУМ'у на чужині. Вони доказали, що вміють керувати цією (і не тільки цією) роботою та мають авторитет і пошану серед сумівської молоді. Хто забороняє іншим (не націоналістам) вступати в СУМ і виявити там свою здібність? І відрадним явищем є те, що молодь, яка була в Німеччині під впливом шкідливої аґітації противників СУМ'у, виїхавши до інших держав, стала брати активну участь у сумівській роботі. Доказом цього є масовий розріст СУМ'у в Бельгії, Англії і за Океаном. Хвала й честь такій молоді!

В ім'я добра української справи треба допомогти всій нашій молоді, яка стоїть осторонь організованого українського життя, знайти себе. Не даймо жодній українській людині пропасти в чужому оточенні!

Вже минає чотири роки еміґрації і три роки існування СУМ'у, а деяка частина молоді плентається поза організованим українським життям. Доложім же всіх сил, щоб організувати цю молодь, бо від цього шкода не лише самій молоді, а і всій українській еміґрації

Віримо у нашу здорову молодь, думаємо, що вся вона без винятку знайде шлях до СУМ'у і хочемо бути переконані, що коли, у відповідний час, сумівці станують у шереги сумівської дивізії ім. Павлушкова, з ними буде крокувати до перемоги і вся українська молодь — аванґард нації.

ПЕРЕМОГА АБО СМЕРТЬ —
БУДЕ НАЗАВЖДИ ЗАКОНОМ ВАШОГО СЕРЦЯ!

„Перемога або смерть — буде назавжди законом вашого серця" — слова, яких не забувають сумівці, що живуть і працюють в Англії.

„Не треба жадного дозволу, щоб плавати по широкому морю життя і праці. Чим краще їх пізнаємо, тим більшого успіху досягнемо."

Едвард Еверет

Олена Шабля

Проти релігійних переслідувань і большевицького невільництва

Дата 10 квітня ц. р. залишиться на довго в пам'яті мешканців (і не тільки мешканців) баварської столиці — Мюнхену. В цей день відбулася десятитисячна демонстрація поневолених Москвою народів, організована Антибольшевицьким Бльоком Народів (АБН) проти релігійних переслідувань, проти примусової праці й терору в СССР. Вона викликала великий відгук не тільки в українській, а і в світовій пресі. Репортери більших чужоземних газет і пресових аґентств фільмували окремі „гарячіші" фраґменти з цієї бурхливої демонстрації, в якій приймала активну участь також Спілка Української Молоді.

На Кеніґспляці. Демонстранти слухають промовців.

НІЧ ПЕРЕД ДЕМОНСТРАЦІЄЮ

Падав сніг. Весна цього року в Баварії химерна, примхлива. Годинник показує пізню пору. Проте штаб по підготовці важливої політичної події з запалом і енерґією працював, готуючи все необхідне. Відповідальний за демонстрацію від Міжнаціонального Комітету й від ОУН, сотник М. та начальник штабу пані Х. зважували кожну дрібницю, обмірковували кожну суттєву справу, щоб якнайуспішніше виконати своє завдання. Ніч була якась романтично-неспокійна і принадна. Як же воно буде завтра?

ПОГОЖИЙ ДЕНЬ

Десь о 4-ій ранку перестає падати сніг. Розвідка сигналізує про все, що робиться в місті, зокрема на відомому Кеніґспляці, де мають відбутися урочисті богослужения та виголошуватимуться промови. Кожен був свідомий того, що большевицька п'ята колона не спатиме. До того ж дозвіл дано лише на Службу Божу. Антибольшевицькі гасла й транспаранти, не кажучи вже про все інше — заборонені. І ось перша очікувана несподіванка. До штабу надходять вісті: на мурах і стінах біля Кеніґспляцу німецькі комуністи понаписували свої „гасла". Серед них такі: „Вертайтеся додому", „Вчорашні воєнні злочинці — сьогодні палії війни". Керівник пропаґанди дає вказівки. Лунає наказ: „До гасла„ Вчорашні воєнні злочинці — сьогодні палії війни" дописати червоною фарбою „Сталін, Молотов, Вишинський".

О 8-ій год. в штабі всі на ногах. Між пропаґандистами розподіляються мапи концентраційних таборів СССР, відозви АБН в англійській і німецькій мовах, значки АБН. Все це має бути розповсюджене між народом. Начальник штабу і його працівники поспішають на Кеніґспляц.

МЮНХЕНСЬКА „ЧЕРВОНА ПЛОЩА"

Кеніґспляц для німців — це те саме, що для москвинів червона площа в Москві. Тут відбувалися стотисячні паради й різні демонстрації німецького людиноненависницького нацизму. Тут не раз промовляв сам Гітлер. 10 квітня Кеніґспляц побачив несподіваних гостей. Це тисячні маси представників свободолюбивих народів, що боролися з німецьким нацизмом так, як сьогодні (і не тільки сьогодні) з большевизмом. Це люди, що ненавидять всякого гніту, всякого імперіялізму.

На площі скупчуються різні національні групи під своїми прапорами. Сумівці виконують ролю впорядчиків. Пропаґандисти розповсюджують літературу. Десята година. Під звуки імпровізованих дзвонів у декількох місцях починаються Служби Божі: православна, греко-католицька, римо-католицька, протестанська. Серед естонців, лотишів, литовців, білорусів, українців (їх було найбіль-

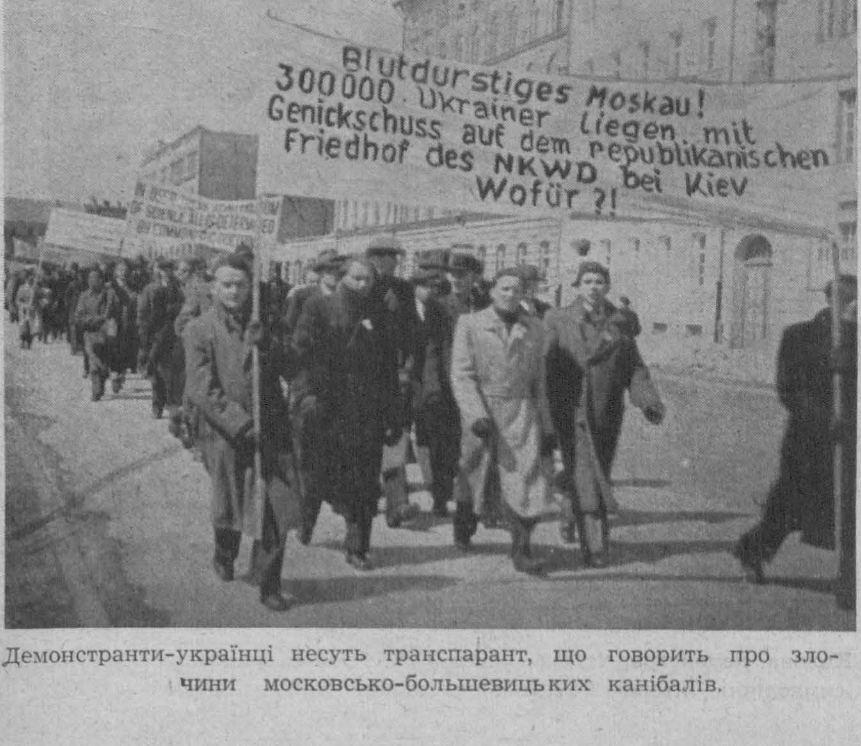
Blutdurstiges Moskau!
300000 Ukrainer liegen mit
Genickschuss auf dem republikanischen
Friedhof des NKWD bei Kiev
Wofür ?!

Демонстранти-українці несуть транспарант, що говорить про злочини московсько-большевицьких канібалів.

Багатотисячний похід демонстрантів на одній з вулиць Мюнхену.

ше), словаків, угорців, казаків, грузинів, кавказців, туркестанців, народів Сибіру й Ідел-Уралу, що зібралися на маніфестацію можна було бачити хіба лише поодиноких мешканців Мюнхену та зацікавлених американців. Зате різних репортерів, кореспондентів — не бракувало.

Після українського греко-католицького богослуження, перший промовляє німецькою мовою о. канонік Пилипець, що в зворушливих словах розповідає про мученицький шлях Христової Церкви й інших релігій під большевицьким терором. Він застерігає світ від большевицько-московської загрози.

Від імени АБН виступає з довгою промовою (також в німецькій мові) бувший в'язень нацистських концтаборів українець Д-р П. Мірчук. „Большевизм є в дійсності лише модерною формою московського імперіялізму, є лише червоним російським нацизмом, що його учнем і слабенькою відбиткою був брунатний націонал-соціялізм" — каже доповідач. Він говорить про большевицькі злочини, подає цифри жертв терору. Раптом замовкають гучномовці. Відповідні люди зразу ж виявляють перерізаний большевицькими аґентами кабель, що подавав до радіо-трансляційного вузла струм. Агентів (один німець, другий — москвин) зловлено, і лише німецька поліція рятує їх від заслуженої кари. За кілька хвилин радіотранляція продовжується далі. Виступають поодинокі представники від козаків, туркестанців, словаків, болгарів, мадярів, лотишів, закликаючи поневолені народи бути об'єднаними і вести безпощадну боротьбу з большевизмом, з імперіялістичною Московією (справжня назва Росії — прим. редакції).

Перед мікрофоном секретар Центрального Комітету АБН (словак). Він зачитує резолюцію протестаційного віча для надіслання на чергову сесію ОН з домаганнями народів АБН. Десятитисячна маса схвалює її спонтанним „Так".

ДО БОЛЬШЕВИЦЬКОГО КОНСУЛЯТУ!

Демонстранти становляться в колони і похід рушає вулицями Мюнхену. Над колонами мають національні прапори, транспаранти з антибольшевицькими написами. Відніються три символічні літери АБН, мапа концентраційних таборів СССР і березовий хрест з терновим вінком, що його несе наш упівець. З натовпу вириваються голоси: „До большевицького консуляту, до тих, що репрезентують закордоном владу терору й рабства, стати віч-на-віч з ворогом!"

Жваві, енерґійні впорядчики з синьо-жовтими пов'язками на рукавах зразково виконують свої функції. На перехрестях і закрутах вулиць окремі впорядчики самі реґулюють навіть і вуличний рух. Пропаґандисти розповсюджують серед чужинців літературу. Демонстранти маршують вулицями міста, щоб перейти через міст на Ізарі і йти в ту дільницю Мюнхену, де знаходяться уряди зв'язкових старшин чужинецьких місій, а серед них і — совєтська.

ПОЛІЦІЙНІ ТАНКИ, СЛЬОЗОТОЧИВІ ГАЗИ

Крайовий Комітет німецької комуністичної партії оголосив стан поготівля. Німецькі слуги кремля зібралися в будинку свого крайового комітету на Відермаєрштрасе, щоб на випадок нападу демонстрантів обороняти своє гніздо. Біля Принцреґентського мосту появляється автомашина американського військового коменданта Мюнхену полк. Келлі. Оголошується наказ Військового Правління про заборону демонстрації. Німецька поліція бльокує міст і хоче не пустити демонстрантів. Але похід ришуче прориває німецькі загорожі і прямує до своєї мети. На Відермаєрштрасе

Колона демонстрантів, яка несе, крім інших транспарантів, також символічні літери Антибольшевицького Бльоку Народів (АБН).

счиняється, спровокована комуністами, колотнеча. На Ізманінґерштрасе появляються американські поліційні танки. Падають перші сльозоточиві ґранати. Наші упівці і деякі відважніші демонстранти хапають їх і відкидають на бік. Дещо розпорошені демонстранти проriваються вперед — їх тепер не спинить жодна сила. Вони сповнені невимовною ненавистю до московсько-большевицьких канібалів, вони хочуть зустрітися з ворогом. Між демонстрантами є жертви і поранені баґнетами, придушені автами, побиті гумовими палицями. Вибухи газових ґранат, вигуки демонстрантів, гук моторів танків і „джіпів" МП — вже біля совєтської місії. Група демонстрантів добирається до цього будинку і на дверях вішає карикатуру Сталіна й антибольшевицький лозунг...

Демонстранти виконали своє завдання. Вони ні на мить не забували про мету свого протесту. Наперекір німецьким большевицьким провокаторам, що хотіли перетворити демонстрацію на протинімецьку чи протиамериканську, демонстранти зробили її виключно антисовєтською. Це була маніфестація проти примусової праці й терору в СССР, проти релігійного переслідування в большевицькій тюрмі народів.

ПРЕСА ПРО ДЕМОНСТРАЦІЮ

Наступного дня вся мюнхенська преса вмістила докладні звіти і фотознятки з маніфестації. Зокрема „Зюддойче Цайтунг" з цього приводу випустила надзвичайне видання. „Абендцайтунг" вмістила велику кількість фотознятків. Широко пише про цю подію також газета „Мюнхенер Меркур". Німецька преса поставила запитання, хто покликав американську військову поліцію. Комендант Мюнхену полк. Келлі, в окремій заяві сказав, що він про це не знає.

Демонстрація поневолених большевизмом народів набрала широкого розголосу в радіо й пресі, крім Німеччини, також і в інших країнах західнього світу. Ця протестаційна акція була нагодою переконатися всім — ворогам і друзям, — що народи, схоплені за горло хижацькою Москвою, рішені боротися за свою волю до переможного кінця. І вони переможуть.

* * *

„Людям не бракує сили, але бракує волі" (Віктор Гюго)

Поліційні танки вирушають назустріч демонстрантам.

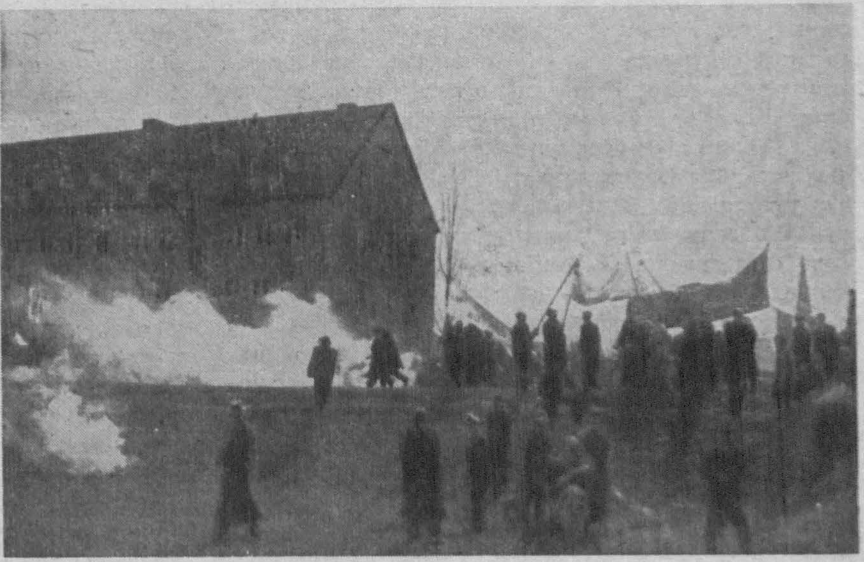

Біля совєтської місії, американська поліція закидає демонстрантів газовими ґранатами.

„GOD and HOME" IS OUR PAROLE!

Як нас повідомляють, в Берхтесґадені (Баварія) 3 ц. м. українці влаштували демонстрацію протесту проти московсько-большевицького рабства. На фото: Демонстранти-сумівці.

Мих. Сердюк

Безсмертні в віках

(З матеріялів „До джерел історії СУМ'у")

Широко розгалужена мережа Спілки Української Молоді навіть по найглухіших закутках, глибоко запустила своє коріння серед усіх верств свого народу. Проте в цей час найвищого ідейного та організаційного піднесення, знайшовся. огидний зрадник, який своїм ганебним вчинком покрив своє ім'я презирством і прокляттям. В жилах цього запроданця текла не чиста кров борця за щастя й волю України, а чорна кров плебея, повзучого раба, слухняного московського наймита. Про приналежність до антибольшевицької організації він знав лише про трьох: С. Єфремова, Гермайзе та Миколи Павлушкова, і саме про них поспішив донести хлібодавцям. Як про решту дізналося ГПУ, не тяжко догадатися, але повна історія цього фатального факту ще довго залишиться для нас таємницею.

1930 рік. Київ спав глибоким передранковим сном, коли війська ГПУ особливого призначення та тисячі переодягнених у цивільне гепеушників із переповненими кишенями зброї оточили ту частину Києва, де містилася Всеукраїнська Академія Наук і житлові будинки академиків, учених та фахівців, пов'язаних з ними. Всякий вуличний рух був припинений. Кожного, хто ступив на опановану ГПУ зону, затримували, допитували і обов'язково обшукували. Операціями обшуків та арештів керував сам Балицкий — начальник ГПУ УССР, що на той час спеціяльно прибув до Києва. Під час обшуків у окремих місцях зривали навіть підлоги і облуплювали стелі. Численні авта з арештованими безупинно снували сюди й туди, наповнюючи цвітом української нації в'язниці та катівні ГПУ.

Червоний дракон ударив у саме серце здорового українського організму, що не схилив голови перед брудним лаптем Москви. Осиротіла тоді Всеукраїнська Академія Наук, де стільки національного скарбу вклали вчені в свої наукові праці для відродження волі і слави українського державного народу. Пусткою віяло від університетських стін (університет тоді звався київським інститутом народньої освіти (КІНО).

На щастя не всі сумівці потрапили в пазурі ГПУ. З головного сумівського проводу на лаву підсудних попав Микола Павлушков.

Московські сатрапи організували свій ганебний судовий процес над СВУ і СУМ-ом руками українських запроданців. Ролю головного обвинувачувача грав, під диригентуру Москви, секретар ЦК КП(б)У Панас Любченко.

Всіх видатних і найпопулярніших в народі „обвинувачених" перевезли з Києва до тогочасної столиці України — Харкова, де в оперовому театрі (на Римарській вулиці) кати українського народу провели свою ганебну судову комедію. До залі судової розправи ГПУ пропускало лише певних і довірених людей. Решта, тисячні маси народу, мусіла простоювати цілими днями й вечорами на площі навколо будинку оперового театру, щоб послухати хоч те, що цензор ГПУ пропускав через репродуктор. Багатолюдний натовп біля будинку оперового театру і вся Україна з завмиранням серця стежила за перебігом суду. Однак не Миколу Павлушкова й СУМ судили московські загарбники, а Спілка Української Молоді устами Павлушкова судила кривавого наїзника.

Микола Павлушков тримав себе найгідніше і найвідважніше, бо знав свою молодь і беззастережно вірив, що лише вона з честю виконає покладену на неї історичну місію: здобуття державної волі Україні. Тому його відповіді були тверді, як кремінь, виразні й сміливі, як Божий вирок.

На питання „обвинувачувача" від московсько-комуністичної партії Панаса Любченка „що таке СУМ?", Павлушков не вагаючись відповів: „СУМ — це український комсомол"... На одне із багатьох питань: „Скажіть, підсудний Павлушков, де ви були, коли в Києві приймав військову параду нарком военмор товариш Ворошилов?" Микола Павлушков відповів: „Тоді я був серед натовпу в Києві. Недалеко від мене проїздив Ворошилов. Такої близької зустрічі я не сподівався, тому тоді й пізніше дуже шкодував, що зі мною не було пістоля, щоб послати кулю в цього зарозумілого московського комісарчика!" Луснув вимикач мікрофону, репродуктор замовк. Але натовп не розходився.

Раптом розчинилися двері театральної залі і з неї, поспішаючи, виходили слухачі. Коли в будинку опери залишилися суд та підсудні з охороною ГПУ, двері міцно зачинили й замкнули. Дальший допит М. Павлушкова продовжувався без участи навіть довірених комуністів, якими була заповнена судова заля.

Без сумніву, вага слів Миколи Павлушкова була такої величезної сили, що дощенту нищила облудні твердження московського окупанта, винісши йому убивчий вирок.

Натовп не розходився, хоч репродуктор до кінця того дня не випустив жадного звуку.

Ні тоді ані пізніше ніхто не довідався з офіційних джерел (періодична преса, стенографічний звіт судового процесу СВУ та СУМ'у) про зміст відповідей М. Павлушкова на закритих судових допитах. Але молодь вірила, що Павлушков закутий, але не подоланий, гордо кине у вічі тиранам не лише своє обвинувачення, а й слова зневаги та призирства.

Прилюдна судова розправа большевиків для Павлушкова закінчилася, здавалось, не занадто тяжким вироком. Пізніше виявилось, що цей опублікований вирок (8 років в'язниці на Соловках) був значно суворішим, бо, як відомо, і після відбуття кари ніхто з засуджених і по цей день не повернувся з концентраційних таборів.

В той час, коли червоні посіпаки в Харкові чинили свою прилюдну розправу, по всіх містах України в'язниці переповнювалися українською молоддю, яку запідозрювали в приналежности до найбільш загрозливої для Москви організації — СУМ'у.

Примара втрати України непокоїла кремлівських сатрапів. Спущені з ланцюгів, оскаженілі московські пси хватали кожного українського юнака, що хоч будь-чим виявляв найменший непослух російській диктатурі. Всіх їх без суду прирікали на фізичне знищення.

Сотні, ні, — тисячі довгих ешелонів з двома

Степан Любомирський

Хоробрі займають позиції*)

(Уривки з роману „Гад відходить")

I

— Пане Михайлюк, ви вчили історію? Ні. Вчили політичну економію? Ні. Ну, й що я буду з вами дискутувати?

Михайлюка після цього ніби заткало, і його червоне обличчя налилось невимовною злістю.

— Те, що ви вчили мене не цікавить, але я вдвічі старший за вас і знаю, що кажу.

— Ша, не признавайтесь цього молодим паням, — гальмував його Будовський, і Міра вибухає щораз живішим сміхом. Михалюк був безпорадний супроти студента і це його приводило до білої люті.

Михайлюкові було незручно признатись при Мірі, що йому сорок років. Хіба він не бачить, як з нього сміються? Козловський якось роблено сміявся теж, доки Міра не нахилилась до нього і несподівано почала говорити поважно:

— Не робіть другому, того, що вам немиле! — Він перестав сміятись. Погляд очей матері закликав Міру до порядку, але Козловський уже був червоний, як буряк, і Міра ледве стримувала конвульсійну веселість. Лише одна Дарія сиділа тиха й поважна. Їй було не до сміху.

— Панове! — реплікував Будовський — Уже багато чого змінилось і мене дивує, що ви не хочете цього бачити. Зрозумійте, — такі два кітли енерґії, як Німеччина і СССР мусять зударитись, бо такі кітли завжди будуть зударятись, які б вони не були.

— А чому не берете на увагу Англії або Америки? — випалив Михайлюк, вважаючи, що знайшов нищівний арґумент.

Стало тихо. Будовський ковтнув повітря і, здавалось, що за хвилину він спустить важкий камінь на голову Михайлюка.

— Англія і Америка мають більш далекозору політику, ніж ви собі уявляєте і це побачите щойно пізніше. Думаєте, що вони не могли скрутити Німеччині карку ще в 1938-му?

...Зрештою, розмова покотилась уже іншим шляхом і цей факт дозволив Будовському наблизитись ще раз цього вечора до дівчини.

— Панно Дарко! — наважився заговорити.

Вона не відповіла ні слова. Відвернула голову і йому не залишилось нічого іншого, як зрозуміти її психічний стан. Разом з тим відчув до неї жаль за її холод і трохи справжнього співчуття, бо вона тепер така одинока і сама мусить ставити чоло життєвим труднощам та небезпекам.

Старався розпочати розмову, але не помітив у неї найменшої охоти до цього і облишив свої спроби. Зате так, як і вона відцурався загальної розмови і сидів замкнений та мовчазний.

Побіч них лунав сміх господині, що, позбувшись тягару, мала справді добрий настрій, а Козловський старався своїми недотепними жартами розвеселити товариство, хоч це йому й не вдавалось. Будовський слухав його з найбільшою неохотою. Михайлюк, торгівець товаром, виступив у ролі добродія, що захотів опікуватись Дарією, і Будовському робилось аж недобре від цієї комедії. Він бачив, якими очима слідкував Михайлюк за гарним личком Дарії і догадувався, якого роду це добродійство може бути. У винятки не вірив.

Нагло здригнувся. Дівчина поклала несподівано свою долоню на його руки. В її очах був ніби якийсь страх.

— Ви знаєте, де живе пан Михайлюк?... Ні, не про це я хотіла... Відвідайте мене колись. Я буду вам дуже вдячна.

Не легко їй було говорити ці слова, але він був

---

*) В цьому числі нашого журнала містимо твори деяких авторів, що гуртуються навколо літературного Об'єднання „**Молоде покоління**". Крім **Ю. Балка**, знаного як автора збірки віршів „Близьке й далеке" та фантастичної повісті „Інженер Марченко" і **Василя Стерні**, що пробує свої сили в гумористичному жанрі, даємо місце п. Любомирському. Член Об'єднання **Степан Любомирський** відомий на еміґрації як автор декількох романів. Перша його книга „Хай розсудить меч" (1946) вийшла в Бельгії. Друга — „Жорстокі світанки" (1947) в Канаді. Роман „Між славою й смертю" друкувався свого часу в журналі „Пу-гу", а потім появився окремим виданням (Авґсбурґ, 1948). Тепер автор працює над трилогією, темою якої є німецько-большевицька війна і наша революційно-визвольна боротьба цього часу. „Гад відходить" — це перша частина трилогії, з якої ми й беремо уривки.

паротягами кожний, не зупиняючись на станціях, з найбільшою швидкістю, везли в крижану пащу Сибіру кращих синів української нації, повних життєвої сили та кипучої наснаги до боротьби з смертельним ворогом свого народу.

Так, і я знав декого з цих борців. Я знав трьох братів, незабутніх своєю гордою непокорою в цвілих катівнях задушливої Лук'янівської в'язниці. Наймолодшому Андрієві ледве минув чотирнадцятий рік, але ніхто його не бачив у зневір'ї, з похиленим чолом. Пригадую, одного разу, в переповненій політичними невільниками камері, запанував мовчазний смуток.

Андрійко рішучо встав, обвів усіх навколо своїм променисто-чистим поглядом і гарно продеклямував вірш Олеся „Ми не кинемо зброї своєї"... Кінчив, посміхнувся весело й сів. Камера ніби переродилась. Де й дівся попередній пригнічений настрій. Директор школи імени Котляревського підійшов, притиснув Андрія до грудей і міцно по-батьківському поцілував, поцілував здавалося наймужнішу людину нашої камери, в якій було сорок два в'язні. Так, це був незламний юнак, прообраз людини визвольної революції.

Таких безіменних, гордих своєю непоборністю мучеників, що не захиталися під ударами ката й не зламалися були сотні, тисячі, десятки тисяч. Вони фанатично вірили в прийдешній час тріюмфу української ідеї. Ні суворий Сибір, ні крижана Колима, ні жахливі Соловки не вбили в них невмирущого сумівського духу. Вони замордовані, але не переможені. Вони умертвлені, але безсмертні в віках сини великої України.

гордий, що вона йому це сказала. Тільки йому. І тільки він її зрозумів.

— Панно Дарко... я про вас не забуду...

II

Раптовий блиск і вибух спереду перед Богданом збив Степана з ніг. Здавлені відгуки залунали так близько, що йому здавалось, ніби він їх може досягти рукою. Тоді зрозумів, що щось страшне діється перед ним і він не знає, що саме. Не знає також і що робити. Нічого не видно.

Стихло. І раптом довгий стогін зірвався з землі, набрав болючих тонів і поволі завмер. Московська лайка залунала базпосередньо перед Степаном. Він помітив тільки постать, від якої ця лайка розходилась, і, не довго думаючи, випалив з рушниці прямо в неї. Гук оглушив його і він знову автоматично зарядив рушницю, залишаючись лежати на місці.

Де Богдан?

Хрускіт ломаних галузок дібрався до Степанової свідомости. Хтось тікав і втік. І знову тільки ґамір шляху в'їдався у вуха. Степан лежав непорушно і в його голові роїлись найстрашніші думки. Богдан певно убитий. Може це він так застогнав?

І в цю хвилину застиг, відчувши на плечах лід. Зовсім близько щось ворухнулось і хтось тихо озвався.

— Це ти, Степане?

Богдан! Хлопець з радощів мало не викрикнув його ім'я, але в пору стримався.

— Я. Це я, Богдане.

Підповз до нього.

— Поранили мене злегка баґнетом. Дезертири, чи хто зна хто. То ти стріляв?

— Я.

— Один лежить забитий. Добре стріляєш, Степане.

Слова похвали перемішалися з дивним острахом. Оце прямо перед собою убив чоловіка. Так близько... Якось надто безпосередньо, якось страшно. Не так, як у селі, на віддаль...

Війна!

Тишина. Ліс мовчить, але на шляху — гук. Відгомін сотень моторів.

Богдан підвівся перший. Не затримуючись, перейшли аж на протилежний бік ліска і там зупинились. Поле було чисте. Нікого навкруги не видно. Степан двома хустинами перев'язав Богданові легку рану на грудях і вони швидко подалися назад до міста. Богдан детально розповів другові де треба шукати призначеної для них адреси, якщо б вони розгубились. Ішли якоюсь відокремленою вулицею. Степана не лякало місто як місто, але тепер у ньому лютував ворог, що, відступаючи, хотів залишити після себе страшні сліди. Тепер місто було наскрізь вороже і Степан відчував якийсь острах перед його темними будівлями і чорними жерлами вулиць. Так давно вже не був тут...

Ішли різними сторонами вулиці, щоб не бути разом і змогти взаємно один одному допомогти, коли б щось сталося. Треба було бути готовим до всього. Було темно. Чорні очиці вікон сліпо визирали з будинків. Ніхто не відважувався показуватись на вулицях. Але за шибками відчувалась приявність переляканих облич і настирливі, допитливі очі. Коли буде всьому цьому кінець? З далекого тепер шляху відступу тільки безперервний шум гомоном обіймав термряву ночі, проганяючи сон і спокій. Здавалось, що навіть мертві предмети нервувались у ці години чекання великої зміни.

У повітрі було чути спалену нафту. На другому кінці міста горіли нафтові фабрики та склади, і деколи ясніша заграва на небі говорила про вибух якогось нового збірника.

Крок за кроком обережно просовувались приятелі в наміченому напрямі, не певні, чи не ховається хто за кожною тінню, за кожним заломом муру. Степан слідкував за Богданом і коли той затримувався, робив те ж саме. Рушницю стискав так міцно, що аж боліли пальці. Якось не думав про небезпеку засідки. Зброю мав у руках. Зброю! Навчився протягом останніх днів на кожну небезпеку відповідати пострілом і це додавало йому сил та певности в себе. Зброя вдесятеро помножувала його відвагу.

Переходили якусь невеличку площу із закрутом, і, коли Степан залишився трохи позаду, десь спереду раптом залунав оклик:

— Стой! Кто йдьот?

Богдан спинився. Пожежа й заграва на палаючому небі так світила, що його постать була дуже добре видна. На небі снувався дим і звідкись узялись хмари. Від них відбивалось брудне світло і понурим сяйвом заболочувало ніч. Степанові нерви нап'ялись, як посторонки. Дві постаті виринули з темноти і почали наближатися до Богдана.

— Руки вверх! — крикнула одна з них.

Богдан не міг підняти рук до гори. Не міг, бо мусів би виявити, що тримає рушницю. Довго не було чого думати. Ще хвилина і або...

Нагло блиснуло, як від грому, і гук похитнув заспані, притаєні кам'яниці. Постать зойкнула і, як скошена, впала.

— Хлопче! — скрикнув Богдан.

З чорного жерла вулиці донеслись відгуки окликів і підковані чоботи вибивали на бруці наближення ворога.

Юрій Балко

Войовники

У реготі громів, у світлі блискавиць
Прийшли ми у життя. Кочуєм, як номади.
Непвинно гонить нас вперед жадоба влади,
Ясніша за мечі, за всіх міцніша криць.

Де квилить боягуз, від страху впавши ниць,
І руки простяга, благаючи пощади, —
Там гордо ввиш зліта стяг нашої армади
І з скреготом замки спадають з таємниць.

Коли ж наприкінці звитяжних наших днів
Не стане чим живить нам бойових огнів
І гніт їх зачадить і зробиться чорніший,

У ту останню мить ніхто не знайде з нас
Ні крихітки жалю за тим, що взяв нам час,
Бо знаємо: вмремо — на зміну прийдуть інші.

„Перешкоди, які ми мусимо поборювати, є часто нашим благословенням.“

(Дрюден)

СТОРІНКА ЮНОГО СУМІВЦЯ

Е. Прірва

Героїчні підлітки

(з щоденника повстанця)

Квартируємо в селі Вижлові. Протягом цілого тижня не було нічого особливого. До села Мицова, віддаленого від Вижлова на 2 клм., приїхало УПБ*) і там заквартирувало. Ми були цілий день у гострій поготівлі. Сільська розвідка пильно обсервувала дороги і поля біля села Мицова, щоб зненацька не захопили нас непрошені гості.

Сьогодні записую в своєму щоденнику подію, що зробила на мене велике враження.

Я квартирував у хаті, де перебував інтендант УПА друг Назар із села Мицова. Коло полудня втікають із села Мицова два сини Назара: шестилітній Ромко й ще молодший Івась. Ми почали їх розпитувати, що робить УБП в селі Мицові. Малий Ромко з задоволенням поінформував нас про все. Говорив дуже поважно, ділово й вичерпно, як досвідчений і дорослий розвідчик. Опісля розказував про свою сьогоднішню пригоду. Даю йому слово в своєму щоденнику.

„Мама рано пішла до тітки щось помагати і казала мені, щоб я пильнував Івася і бавив малого Василька, який був ще в колисці. Мама повинна була в обідню пору прийти. Ми бавилися в кухні. Раптом входять поляки. Вони нас уже не хотіли випустити надвір. Питали про тата і маму. Я відповів, що тата я не бачив, а мама десь вийшли. Івась плакав і не хотів нічого говорити. Поляки всюди чогось шукали і їх командир казав, що нас арештує, а мама до нас мусить прийти. Мене хотів бити, але не бив. Кілька поляків відійшло. Коло нас ще лишилося два поляки і казали нам бавитися. Пізніше вони повиходили надвір а нам наказали сидіти в хаті.

Я вже знав: нас арештували. Треба було якось втікати. Івась плакав. Як ми не втечемо, нас заберуть з собою до в'язниці, будуть бити й мучити так, як і старших. Я вже великий, нічого їм нескажу, але Івесь може сказати, бо ще маленький. Він може сказати, що ви були вчора з хлопцями, що мама пішла до тітки або, що в селі квартирують хлопці. Тоді нам усім не дадуть їсти а село спалять. Нас можуть і повбивати. Я думав якби втікти. Треба було взнати де є поляки. Подвір'я я не міг бачити, бо було високе вікно. Я подивився з лавки через друге вікно, що виходить у садок. Там не було нікого, але поляки могли стояти за хатою і нас постріляти. Ми з Івасем хотіли підтягнути до того вікна лавку, але нічого з того не вийшло, бо одна лавка прибита до печі, а друга — довга й важка. Треба було вийти надвір, але поляк сказав, що як будемо виходити то вб'є. Якщо вб'є мене, що тоді буде з Івасем і Васильком? Але іншої ради не було. Взяв я горнятко й хотів нібито вийти напитися води. Я вийшов. Поляки сиділи на лавці під хатою. Один крикнув: „Марш до халупи!" І я втік до хати.

Тепер я знав, що можемо втікати в садок, бо вони сидять під хатою з другого боку і не дивляться в вікно. Ми з Івасем відчинили вікно. Я взяв з колиски Василька і положив на лаві. Він уже мудрий, бо некричав. Вікно було дуже високо й Івась боявся злізти. Я йому подав ряднину і він по ній спустився вниз, а я його тримав за рукав, але раптом рукав обірвався й він гепнув у кропиву, трохи побився й попікся, але навіть не скривився й не крикнув.

Тоді я завинув Василька в рядно і подав Івасеві. Івась підняв руки вгору і взяв Василька, але коли я випустив його з своїх рук, він не втримав свого братика і впустив на землю. Василько, як дурний, почав кричати на все горло. Він ще нічого не розуміє. Він навіть не знає, що це могли почути поляки і нас постріляти. Я кажу Івасеві, щоб заткав малому рота і той так заткав рядниною, що мало не задушив його. Я швидко стрибнув з вікна, вхопив Василька і ми втікли до тітки. Мама взяла Василька, а нам сказали йти сюди до вас, бо поляки вже знають нас і можуть забрати".

Батько був зворушений оповіданням сина. Він пригорнув дітей своїх, Ромка й Івася, і поцілував їх кучеряві голови. Я бачив: сьогодні він був щасливий і гордий за своїх синів. І мав на це право.

---

*УПБ — Ужонд Безпеченьства Публічнеґо.

Закон юнака-сумівця

1. **Будь вірним Твоєму Богові — творцеві всесвіту та віддано виконуй завжди й скрізь Його святу волю.**
2. **Ненавидь ворога, що плюндрує рідну землю і люби понад усе в житті свою Україну, а службою Їй здобудь собі ім'я доброго Її сина (дочки).**
3. **Пам'ятай, що Твоя Нація в неволі і тому віддай увесь свій труд і боротьбу свою для Неї.**
4. **Готуйсь виконати велике діло будівництва Української Самостійної Соборної Держави.**
5. **Будь гідним спадкоємцем боротьби і слави Твоїх героїчних предків.**
6. **Плекай свою духовість і характер, здобувай знання, щоб послужити в житті вищим ідеалам.**
7. **Люби свободу, поступай по справедливості, бережи гідність, бо це великі скарби людського життя.**
8. **Українці, вірні ідеї власної держави — це Твої брати й спільники в боротьбі, тому роби добро своїм ближнім, друзям, землякам, а також усім людям доброї волі.**
9. **Будь чистим в думках, слові і чині.**
10. **Знай, що праця єдина дає право на життя.**
11. **Гартуй силу свого тіла, щоб встояти в життєвій боротьбі.**
12. **Дорожи доброю славою Української Нації, ім'ям Спілки Української Молоді та власною честю, як зіницею ока.**

НА НАУКОВО-ПОПУЛЯРНІ ТЕМИ

Проф. П. Курінний

Коли і як з’явилася в Україні людина

Коли з’явилася в Україні людина й звідкіля вона сюди прийшла? Це питання має не абияке значення і на нього можливі дві відповіді. Одна відповідає, що людина прибула в европейські простори з Азії, і друга, протилежна, що простори Европи й Азії віддавна опановано европейською галуззю людства і тому в основі европейської культури лежать властиво европейські первні (елементи). Ознаки давнішої людської культури, які спостережено в Україні, відносяться до часу з-перед 300.000 років перед Різдвом. Немає що й думати, щоб з таких давних часів залишилися будьякі записи. Лише в землі доводиться натрапити на сліди первісної людини. Це рештки тих вогнищ, що коло них грілася колись людина, знаряддя, яке вона виробляла і яким працювала, кістки тварин, що м’ясо їх людина споживала і т. д. Із цих залишків можна відчитати, або розгадати, в яких умовах і як жила людина того часу.

Нещодавно (1932 р.) селище найдавнішої людини в Україні виявлене було на правому березі Дніпра біля с. Кодака на Запоріжжі. Село Кодак розкинулося в степу, воно розташоване 10 кілометрів на південний схід від м. Катеринослава. Тут в розмиві великої яруги (балки) на південь від села були знайдені залишки поселення давньої людини. Залишки ці були виявлені глибоко в землі під верствою сірозелених суглинків, давніших за намивні поклади річок (так званий долинний алювій). Прикриті вони льосом 5—7 метрів завтовшки. Учені-дослідники, вивчивши вік озерно-річкових покладів балки, що в ній виявлено селище давньої людини, визнали його за старіший від т. зв. Дніпрової морени, тобто, що ці поклади відповідають початковим часам великого Дніпрового зледеніння. Та частина селища, що була розкопана в році 1934-1935, мала шар кісток тварин та покидьок відгосподарювання людай завтовшки від 0,8 аж до 2,4 метра. Це був „смітник”, той закуток давнього селища, де тодішні мешканці викидали кістки спожитих тварин, що на них вони полювали і що їх м’ясом, товщем та мізком живилися. Щоб видобути мозок, вони навмисне розбивали трубчасті кістки тварин. Тут були кістки різних тварин, в тім числі й таких, що вже давно вимерли в Україні: слона, мамута, дикого коня, бізона, велетенського оленя, звичайного оленя, північного оленя, лева, ведмедя, гієни, вовка рудого, вовка простого, лисиці, водяного щура. На деяких кістках знати нарізки, сліди від кремінних ножів, що ними зрізували з кісток м’ясо. Серед кісток цього „смітника” знайдено також нечисленні, загублені або випадково викинені, знаряддя праці. З-поміж цих знарядь праці знайдено вістря з кременя для просвердлювання шкір та дерева, крем’яні прості скалкиножі, шкребла для збирання товщу з шкір, прості ноживидні пластини. Були знайдені також кремінні пірамідальні ядрища; від яких відбивано платівки для виготовлення знарядь праці; в науці такі ядрища звуться „нуклеусами”. Знахідка їх свідчить, що знаряддя праці виготовлювано тут таки на місці в міру потреби. Є також т. зв. „наковальня”, кістка, спеціяльно вживана, щоб на ній ви- що було десь поблизу, залишився вугіль. Люди, певно жінки, вже за тих часів прикрашали себе: готовляти знаряддя праці з креміння. Від багаття, знайдено оздобу, трикутню привіску з пісківця.

Усе виявлене при розкопах: знаряддя праці, кістки тварин і умови геологічного розміщення цілком відповідають тим, які були знайдені в Франції при розкопах печери Ле Мустьє. Відповідно до цього людську культуру цього часу звуть в науці **мустьєрською.** Ця мустьєрська культура, за обрахунками вчених, витворюється десь за триста тисяч років перед Різдвом, хоч і не скізь одночасно, а в різних місцевостях в різний час. Людина мустьєрської доби жила виключно з полювання на звіря, весь час мандруючи за ним. Переходячи слідами за звірем, вона лише в виняткових випадках затримувалася на одному місці довший час. За мустьєрської доби людина ще не мала сталої оселости, і цим пояснюється, що в різних місцях при розкопах учені виявляють однакові знаряддя праці. Скрізь, де б не були виявлені рештки людських осель, знаряддя праці буває подібне і умови людського життя незмінні. Як вище сказано, мандрування йшло в напрямку руху звіра, воно часто засягало на далеку відстань і тут, на периферії, розвиток культури затримувався, спинявся, зберігаючись в незмінних формах, тоді як в інших місцях розвиток культури посувався виразно вперед і досягав вищих ступнів. При зустрічі вищих форм з старими виникали мішані типи і, таким чином, мустьєрську культуру в її різних місцевих (локальних) відмінах ми знаходимо однаково в Африці, в Азії, в Европі, однаково в Франції і в Україні.

Людина мустьєрської доби жила вже й в Україні, роташовувалася на відкритих прибережних селищах, полювала на великих звірів, сама для себе виробляла з кременю знаряддя праці. Селищ мустьєрського часу українські вчені відшукали не одне. Знаємо їх тепер у таких місцях: в Кашперівцях, Новосілці Костюковій, коло Янова, коло Бродів, в м. Житомірі, біля Крем’янця, на Чернігівщині біля села Чулатова, на Донеччині в с. с. Беркулі, Красному, Лимані, Кам’янці та Таганрозі, в печері Кіік-Коба та Чокурча в Криму, біля станиці Пчінської на Кубані, біля Сумухі на Кавказі. Низку селищ виявлено в українській частині Басарабії, в с. Клеовичі (Білорусь). Така кількість селищ показує, що в часі 300.000—400.000 років перед Різдвом Україна вже була залюднена. Це була та сама людність, що заселювала тоді західню, середню й частково південну Европу. Під час своїх мандрівок, полюючи на велетенського звіра здовж узгір’їв карпат, ця людність поширилася в Україні. Простір поза Україною (Московщина до Уралу і північ над Білоруссю) жадного населення не мали. Культурних решток тут не виявлено.

Виникає питання, чи жила людина в Україні в попередню добу, **в часи перед мустьєрською добою?** Досі найстарші знахідки людини (т. зв. „дошельської” й „шельської” доби) виявлені були в Франції та в південній Англії. На підставі досі переведених розкопів прийнято вважати, що за наступ-

І. Заєць

Хай лопотять прапори лицарської слави!

В духовому житті людства можна помітити прояв інстинкту, який діє, ніби якась надприродня опікунча сила, що зокрема у важких хвилинах утримує на певному рівні духове життя і диктує людству творити нові невмирущі святощі.

Минають віки. Одні люди вмирають, нові родяться, але „залізний фонд” людського духу незрушимо триває, і раз-у-раз вертаються до нього люди, щоб відродитися, піднятися на вищий щабель. Цей „залізний фонд” помножується, збагачується і, таким чином, сприяє дальшому духовому життю й росту нації. Так є завжди. Так було і в недавну нашу минувшину, коли в полум'ї першої світової війни українська нація видала з свого лона нових людей — лицарів, борців за ідеали вольності й справедливості. Оновлена духом відвічної стихії, вона стала на новий шлях життя, спрямовуючи всі свої внутрішьо-органічні й духові сили в напрямі росту її потенціялу, в напрямі боротьби за право на життя. По всій Україні ніби заговорили давні традиції славної Київської Держави та завзяття запорожців. Нові лави лицарів ішли в бій творити леґенду Крут чи Базару, щоб своєю жертвою будити з віковічного сну мільйони і покласти місток між минулим та майбутнім. Нарід, що століттями терпів недолю й неволю, що був гноблений і переслідуваний, віддавав єої́х синів на службу ворогові, збагачуючи духово й матеріяльно чужу скарбницю, — спонтанно відчув свою велику внутрішню силу й своє право на вільне життя. Його захоплював, полонив чин „лицарів безумних”, що йшли в бій за величні ідеали. Серце відчувало, де правда й він чітко бачив Велику Істину, що була причиною збудження нації і її ґрандіозного походу в майбутнє. В народа пробудилася одвічна воля до життя, до будови власної держави. І коли ,опісля, ворог прийшов на українські землі нищити відновлену державу і топтати свободу, він зустрів уже ніби іншу націю, людей, що виросли з вогню й крови, що гордо тримали у своїх руках прапор волі. Ворог зустрів лицарів, що не дивилися на власну втрату, а з одчайдушним спокоєм бійців гордо сприймали всі удари, щоб наново піднестися з упадку й з потроєною силою знову кинути виклик ворогові. Це були люди сильні, з характером і вірою в краще майбутнє нації. Вони не здавалися, хоч їх і морили голодом, мучили по тюрмах, засилали на Колиму й Сибір. Вони були величні своїм духом, а дух не можна вбити. Ці безсмертні лицарі творили життя народу й вирощували нові лави фанатиків нації, що приходили їм на зміну й продовжували велике діло, творили Великий Чин.

І знов промкнув час. 1941 рік. Заграли сурми молодих юнаків-лицарів до великого бою. Війна не вгавала. Вона приносила нові жертви, але одночасно зростав і новий внутрішній капітал спільноти і ті лави лицарів, що хотіли помстити смерть своїх попередників та довершити розпочате ними діло. І сьогодні наш край, всі ми стоїмо далі в затяжному бою з відвічним ворогом, але ми не слабі, за нами вже тяжкий початок — перед нами близька мета. В нас б'ється дзвінко полум'яне молодече серце, що прагне життя і росту. Воно прагне того Великого і Вічного, що завжди залишиться і ніяка ворожа сила не зможе його зруйнувати. Воно прагне тієї найвищої любови, що осолоджує серця героїв і надає їм у хвилину смерти почуття осягнення найвищого щастя.

Прислухаймось до внутрішнього голосу нашого „я”. Прислухаймось, як шумлять таємничою піснею зелені ліси Карпат і закликають нас до чину ті, що цей чин творять. Хіба ж наш внутрішній голос не вказує нам дороги, якою потрібно йти? Хіба ж ми можемо ще вагатися? Нас кличуть славні предки, кличе воююча Батьківщина. На нас лежить обов'язок рости духом, щоб виплекати в собі міць і гарт нового покоління, перед яким відкрита дорога, перед яким тріюмфальна арка і лавровий вінець слави переможців. Тому обираймо, як Геракл, цей шлях. Він тяжкий, але зате він шлях, яким ідуть тільки ті, що мають мужність іти й бачити світло, а не сидіти й повільно вмирати в темряві.

Живім і горім! Не для того, щоб згоріти, а щоб світити і гріти. Пам'ятаймо, що наша міць у нас самих, у нашій вірі і праці. Нехай нам лопотять прапори лицарської слави, на яких написано: „Воля, Правда, Щастя!”

Цвіла, цвіла калинонька

Цвіла, цвіла калинонька,
Тай в'янути стала,
Ой, чого ж ти, дівчинонько,
Прясти перестала?

Пішов, пішов мій миленький
В повстанські загони,
Не журись, моє серденько,
Він край наш боронить.

Не хилися, калинонько,
Віттями додолу,
Повернеться незабаром
Твій милий додому.

Хай не плаче стара мати
Дрібними сльозами,
Буде, буде перемога,
Тай за повстанцями.

Від редакції: містимо повстанську пісню, яку тепер співають наші героїчні повстанці в рядах УПА. Ноти до пісні друкуємо на 14-ій стор.

ної доби (т. зв. „ашельської”) первісна людина Европи через південну частину середньої Европи розселилася до Моравії, Трансільванії та Басарабії. Знахідки в Криму, в Україні біля Крем'янця, біля села Волоського на Запоріжжі, в останній час в околицях м. Ізюма на Слобожанщині, а також на Кавказі біля Сухумі вказують на цю добу. На сьогодні ще не можна сказати, або твердити з певністю, що заселення укваїнських просторів відбулося вже за ашельської доби. Однак наявність знарядь праці виразно промовляє, що людина в Україні появилася в найраніший час мустьєрської доби.

Петро Карпенко-Криниця

Із збірки „Солдати мого леґіону“

На грані смерти й благ життя зводливих
Їх душ багаття сліпить кожен зір,
Бо їхній світ — предикі шторми й зливи,
В юдолі зла й облуд тупих шальвір.

Немає й є вони, безстрашні всюди —
Солдати волі, краю вірна рать:
В заглиб'ях шанців, міст і сіл спорудах...
А скрізь, де треба — стежі їх стоять.

Коли ж лунає крок — прямий і віщий
На бруках площ, ховзьких проходах брам —
Зухвалий день, що снить про грози й хвищі
Їм б'є чолом, як раб своїм панам.

В них щастя зблиск, мов знадна синь в оазах,
Мов сонця скрес — цвіте в бездонь очах...
Їх зброя все: пістоль, рушниця, м'язи...
Святих змагань жорстокість — їхній шлях.

Вони грудьми рвучи сплетіння хащів
Ідуть плече-в-плече, і кожну мить
Готов з них кожен в чорну ринуть пащу,
Щоб власним тілом звіра задушить.

Для них, що здавна й скрізь на все готові,
Що бачать путь в безпутті злих завій,
Немає слова „відступ“ здавна в мові —
Тверда їх мова, їх наказ твердий.

Такими йдуть вони, суворі й добрі —
Нового дня, нових відслон пролог,
Пливе назустріч їм шарлатний обрій,
За ними блиск мечів, а з ними — Бог.

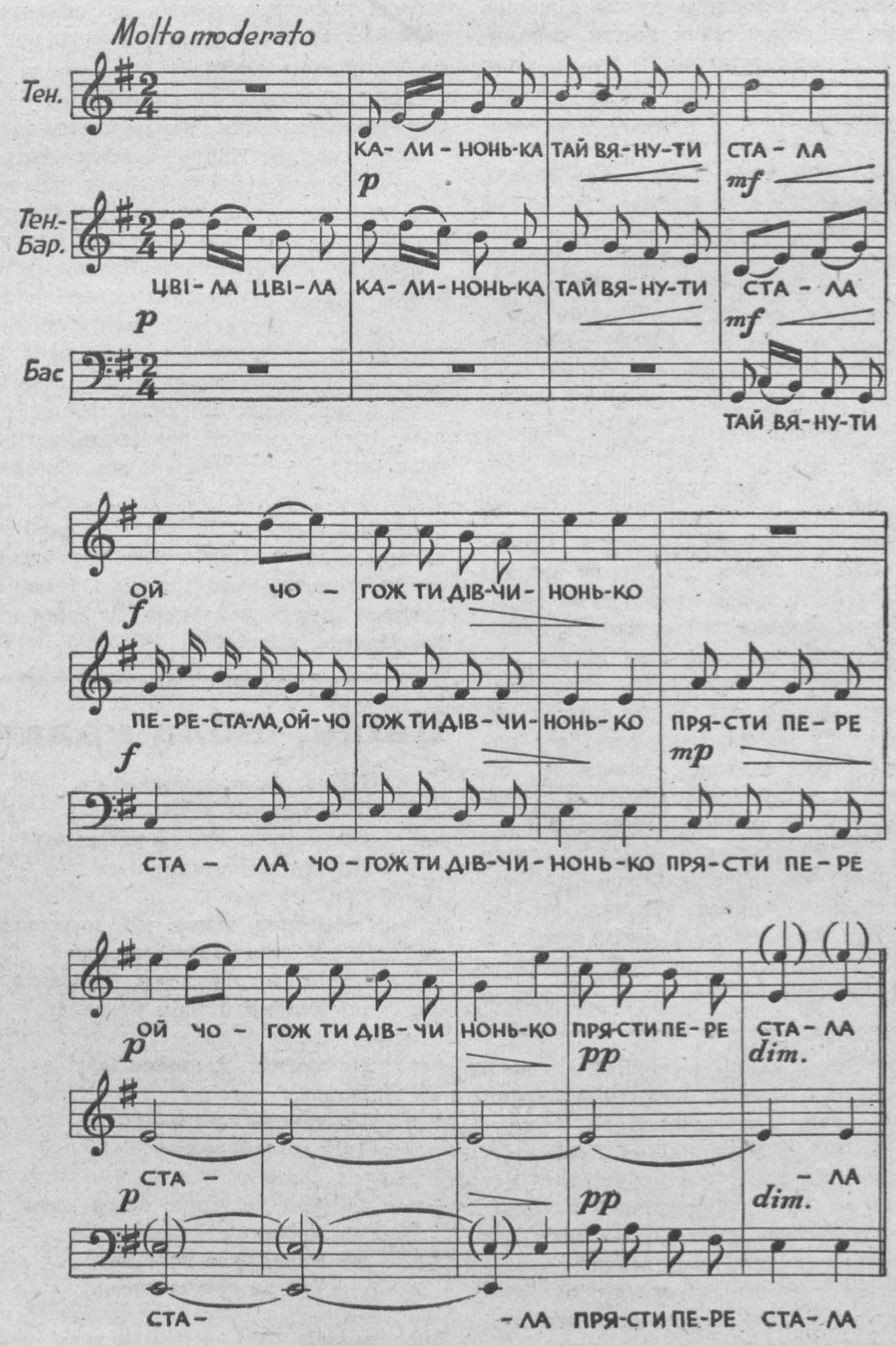
Molto moderato
Тен.
Тен.-Бар.
Бас
КА-ЛИ-НОНЬ-КА ТАЙ ВЯ-НУ-ТИ СТА-ЛА
ЦВІ-ЛА ЦВІ-ЛА КА-ЛИ-НОНЬ-КА ТАЙ ВЯ-НУ-ТИ СТА-ЛА
ТАЙ ВЯ-НУ-ТИ
ОЙ ЧО-ГОЖ ТИ ДІВ-ЧИ-НОНЬ-КО
ПЕ-РЕ-СТА-ЛА, ОЙ-ЧО ГОЖ ТИ ДІВ-ЧИ-НОНЬ-КО ПРЯ-СТИ ПЕ-РЕ
СТА-ЛА ЧО-ГОЖ ТИ ДІВ-ЧИ-НОНЬ-КО ПРЯ-СТИ ПЕ-РЕ
ОЙ ЧО-ГОЖ ТИ ДІВ-ЧИ НОНЬ-КО ПРЯ-СТИ ПЕ-РЕ СТА-ЛА
СТА- -ЛА
СТА- -ЛА ПРЯ-СТИ ПЕ-РЕ СТА-ЛА
p
mf
f
mp
pp
dim.

Ноти до пісні „Цвіла, цвіла калинонька“

в ГЕТТІНГЕНІ

Сумівська група осередку в м. Ґеттінґені (англійська зона)

„Українські мечі перекуються на рала тільки тоді, коли гасло Незалежної Української Держави перетвориться в дійсність і забезпечить отому ралові можливість зужиткувати рідну плодючу землю з її несчисленними багатствами... для устаткування і зміцнення власного державного добра і збагачення рідного народу".

(Симон Петлюра)

ЩО ЧИТАТИ?

„Я ваш. Нашу групу розбила УПА. Тільки небагатьом нам судилося вийти живим з бою. Тут недалеко за вашим табором кільканадцять наших партизанів чекають на ваше ришення. Ми всі хочемо прилучитися до вашого табору. Я дам своїм знак, щоб вони сюди прийшли". Повірили вороги. Не вспіли большевицькі бандити ще добре обдумати цілого діла, як друг Хміль дав знак вистрілом з нагана. Миттю вискочив повстанський відділ з кущів, налетів на табір та несподівано заскочив неприготованих горлорізів".

„Шляхом напроти автомашини йшов молодий хлопчина... Опанований завзяттям, помахом руки спинив авто, витягнув з кишені пістоля й намірив у сторону німців та крикнув до них різко та наказуючо: „Руки вгору!" Шофер хотів боронитися перед таким несподіваним наскоком. Він ухопив зброю, підніс її та вже хотів націлити в сторону відважного хлопчини та запізно. Влучний постріл молодого повстанця повалив його одразу на землю".

„Друг Циган негайно звітував своєму командирові: „Бій тривав 45 хвилин. Втрати ворога 19 убитих. Число ранених ворогів невідоме. Спалено 2 автомашини. Здобуто 3 кулемети, 6 пістолів, 7 крісів, 15 ґранат, 9 000 штук набоїв, 35 літрів бензини та дещо інше. Власні втрати: вистрілено 600 штук набоїв. Усі повстанці живі й здорові. Всі вишкільники тільки перед двома тижнями перший раз взяли зброю в руки. Жду дальших наказів".

„У боротьбі за волю — під бойовими прапорами УПА"

Хвилююча, зрошена кров'ю і обкурена димом повстанської героїки книга. Це ілюстрований фотознятками збірник репортажів, споминів, звітів, протоколів з боротьби УПА проти німецьких та большевицьких окупантів у роках 1943-1946. Упорядкували К. Вірлинів та молодий поет з Полтавщини Петро Волош-Василенко (Полтавець, Гетьманець), відомий нам перевиданою на еміґрації збіркою віршів „Мої повстанські марші". Почавши редаґувати книгу „У боротьбі за волю — під бойовими прапорами УПА", він з нею на серці й загинув 21 травня 1946 р. Автори книги — бійці й командири УПА, безпосередні учасники бойових операцій. З поміж автури знаходимо і один нарис революціонера й знаного талановитого новеліста Йосипа Позичанюка, що також загинув у бою з окупантом. Цей важливий документальний збірник був виданий ОУН на рідних землях у 1946 р. До Німеччини його принесли разом з іншими важливими матеріялами бійці рейдуючих частин УПА в 1947 р. і це дало можливість видавництву „На сторожі" зробити ці документи доступними нашому еміґраційному громадянству. Книга має 190 стор. Гаряче рекомендуємо її прочитати кожному сумівцю.

„Мій друже, що вмієш цінить [непокору,
Коли ти шепочеш молитви слова,
Як вечора тінь упаде яснозора,
Чи рано встаєш, пам'ятай же, що [ворог,
Найбільший твій ворог — [Москва".

ОСЕРЕДОК
СУМ-у
В THORNEY
29.VIII.48.

В кожному більшому англійському місці, де скупчується наша молодь постають сумівські осередки. На фото: сумівці осередку в м Торней

Здорова життєрадісна молодь уміє бути веселою й на чужині. На нашому фото: сумівці у гуцульських одностроях виконують народній танок аркан.

Василь Стерня

Федько Гуска переходить на демократичний шлях

Я мало не захлинувся баварською післяверунґовою ґемюзою, коли на порозі „Матезаброю” (такий собі ресторанчик) з'явилася розбурхана постать мого приятеля Федька Гуски, з яким я розлучився шість років тому.

— Федю, — кричу, — голубчик! Проходь, я тебе поцілую. Де ти тут узявся? Ну, розповідай, як себе почуваєш.

Федь чвиркнув через губу й відрубав:

— Цілком аполітично.

— Як це? Не розумію тебе,

— І розуміти тут нічого. Аполітично — це значить: кришка. Капітулював із свого становища.

— Та яке ж ти, голубчику мій, становище займав?

Він перекосився, як п'яниця на пусту чарку, і тоном комінформу задеклярував:

— Ти не знав? Я ж шпигунством займався на користь однієї чужоземної... Одне слово товариші заслали. Поганяй, кажуть, Федю, попрацюй на користь пролетарської революції, просвіти, „узніков капіталізма”. Поїду, думаю, і „раздую миравой пажар”. Хай піднімаються „прокляттям заклеймйонниє”. Доки ж сидіти! А там, дивись, і цяцьку, чи то пак орден Леніна почеплять. Моє шпигунське завдання було не складне: коляборантів вишукувати та контактуватися з „узніками капіталізма”. Перше завдання для мене було тяжкувате. До якого табору не поткунусь — „воспрянєт род людськой”, пронюхаєш — пролетаріятом тхне. Навіщо, думаю, людей турбувати. Хай хоч чужого хліба наїдяться, коли свого не довелося. Зате друге, тобто контакт, — по-стахановськи вийшов і особливо з жіночою статтю. Зв'язки зав'язав такі, що й розв'язатись не в силі.

— Ну, а тепер же як воно тобі? — цікавлюся далі.

— Нема... Видихся. Днями зустрів мене товариш начальнік, вірний кориш самого Берії та й каже: „Федя, шаліш. Атчітатса нада”. Ех, кажу, Ванька. Брось бузу пороть. Приймай відчит находу. Набридли мені соціялістичні рейки, переходжу на демократичний шлях. По ньому йдеш, як сам хочеш, а по рейках — тебе котять. І взагалі тут марксового каганця не потребують: у кожній хаті електрика є. А тому рахуй і мене від сьогодні „прокляттям заклеймйонним”. Глянуло на мене з під лоба пролетарське око та й каже: „Сматрі мнє. Саабражать нада. Предатєль. Ех, ти, кажу, жертва сталінських п'ятирічок. Залиш Федька Гуску в спокої. Хай собі людина відпочине. І, повний злости до сталінського одоробла, плюнув на буржуазний брук і притоптав пів „камеля”.

Друзі!

Цим числом „Аванґарду”, присвяченим III. Конґресу, розпочинаємо, після довшої перерви, викликаної грошовою реформою в Німеччині, дальше видавання нашого журнала. Число це робилося з нечуваною поспішністю і ми свідомі окремих його недоліків.

Звертаємось до Вас з закликом: пишіть до свого журнала! Де б Ви не були — в США, Канаді, Венецуелі, Бразилії, Австралії, Бельгії, Англії чи де інде — надсилайте нам літературні матеріяли, репортажі, статті й світлини. Розповідайте як Вам живеться й працюється. Підтримуйте, читайте й поширюйте „Аванґард”, що буде зв'язковим, другом і порадником для всієї нашої сумівської сім'ї, розпорошеної по чужих континентах.

Честь України!

Редакція.

„Аванґард” — ілюстрований журнал-місячник Спілки Української Молоді. Редаґує Петро Карпенко-Криниця. Адреса редакції та адміністрації München, Dachauerstr. 9/II.

„MOLODE ZYTTIA“, / „YOUNG LIFE“ Issue C - Ukrainian Monthly. - Editor Dr. A. Figol — Authorisation No. UNDP 223, from 1. Jan. 1949, Civil Affairs Division EUCOM. - Circulation 3000. - Printer: Mittelbayr. Zeitung, Regensburg

Ціна числа 50 пф.

ЧЕСТЬ УКРАЇНИ! ГОТОВ БОРОНИТИ!

Ціна 50 пф.

АВАНҐАРД

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЕМІҐРАЦІЇ

Рік III | Жовтень 1949 | Ч. 2 (15)

Свята Покрова

День Святої Покрови з найдавніших часів, з доби княжої України відзначається нашим народом, як світлий день перемоги над ворогом у довгому ланцюгу наших змагань за волю. Це свято було традиційним також у невмирущих лицарів Січі Запорізької, від них воно перейшло до українського вояцтва нових часів. Іменем Св. Покрови звалася запорізька церква на острові Хортиці, що в ній молилася вся Січ, прохаючи Матір Божу допомогти в славних ділах своїх. Образ Покрови був розшитий на корогвах і знаменах козацьких, пронесених крізь вир боротьби з татарами, турками, поганами і іншими ворогами України. Найвизначніші перемоги нашої нації чи це будуть леґендарні походи гетьмана Конашевича-Сагайдачного, овіяні славою бої Богдана Хмельницького чи Івана Виговського були довершені з образом Св. Покрови, що майорів на обкурених димом прапорах. Все козацтво — від Кубані до Дону — прийняло це свято. Воно завжди нагадувало їм про гомін визвольної зброї, символізувало перемогу над муками поневолення.

У нові часи, в полум'ї першої світової війни, коли Україна знову заявила своє право на державне життя, на бойових знаменах наших військових формацій з'являється образ Св. Покрови — символ невмирущости нашої визвольної ідеї і заступництва Богоматері над Україною.

Один з живих пам'ятників тих часів — велике знамено Першого Січового імени Гетьмана Дорошенка полку Синьої Дивізії з 1918 р. з велетенським вишитим на ньому образом Покрови, збереженим до наших днів, стверджує спадковість третьої державности. Під прапором із Св. Покровою ходили запорожці на турків, під таким же прапором билися їх нащадки з новими ворогами вітчизни. Це розкриває безсмертність нашої національної традиції, того духу запорожців, що обумовлював звитяжність у леґендарні часи Січі.

Сумівці на спортових вправах.

В загравах другої світової війни кращі сини нашого народу знову підносять прапор змагань за волю. Збройне рам'я українського народу — Українська Повстанська Армія, породжена і просякнута ідеями ОУН, під проводом Української Головної Визвольної Ради стала до бою за волю і незалежність України. Об'єднані великим поривом, пройняті прогресивною визвольною ідеєю, вони з титанічною мужністю виступили проти обох окупантів і своєю кров'ю та звитяжністю перед усім світом заманіфестували непоборну волю української Нації жити своїм самостійним державним життям.

Українська Повстанська Армія та її ідейний і політичний проводи живляться незламною волею українського народу до самостійного державного життя. Вони гуртують увесь український нарід до вже недалекого остаточного і вирішального зудару з споконвічним ворогом.

У своїх героїчних змаганнях вони не забули запорізьких лицарів, що шанували день Святої Покрови, як своє свято. Йдучи за їх прикладом, новітні борці за волю України зробили день Св. Покрови своїм святом. Постановою УГВР від 30 травня 1947 р. День Святої Покрови визнано за день постання УПА і її свято. У карпатських горах, лісах Волині, у численних неприступних для ворожого ока таборах і криївках, зустрічають вони це традиційне запорізьке свято, свято зброї, непохитно віручи, що Богоматір, як і колись, захистить їх рідний край від чужинецької неволі і простягне над ним свої шати.

Ця світла віра й глибоке переконання збуджує сили нашого народу, дає йому нову рішучість, запалює новим патосом боротьби.

І в дальшому вирішальному змагу, що принесе волю й щастя Україні, український нарід не перестане підносити свої моління до пресвятої Богоматері, щоб Вона покрила нашу країну своїм Святим Покровом і дала їй, як не раз уже давала, перемогу над злом в ім'я Христової Правди.

Петро Карпенко-Криниця

Обличчям до воюючої України!

(З доповіді, виголошеної 28. 8. 49 р. на сумівському святі в Н. Ульмі)

Слова безсмертної Лесі Українки „борись і добувайся Батьківщини, бо прийдеться загинуть у вигнанні чужою-чуженицею, в неславі", ніби спеціяльно звернні до нас, незнаного великій поетці покоління. Глибину цих слів ми сьогодні відчуваємо особливо близько, бо стали вони змістом нашого життя, виявом наших поривів, голосом душі, а отже і невідкличним імперативом. Можна в зв'язку з цим говорити про трагізм доби, кричущу несправедливість, яка тріюмфує в наші дні і яка зробила для нас такими актуальними саме ці слова велетня української духовости, але одночасно не можемо не бути гордими з того, що в основі нашої священної боротьби лежить глибокий традиціоналізм. І якщо півстоліття тому Микола Міхновський стверджував, що „сучасна молодь України вважає себе безпосереднім спадкоємцем Шевченка, традиції її йдуть до Мазепи, Хмельницького та короля Данила" то ми, сьогоднішня, зокрема сумівська молодь, з повним правом можемо сказати це ж саме про себе.

Гордість з приналежности до великої свободолюбивої нації й того, що ми історією покликані виконати заповіти наших предків, заставляє нас глибоко розуміти, знати й відчувати велич і складність завдань, які стоять перед нами. Наведені слова Лесі Українки саме й формулюють ці завдання, завдання молоді, що опинилася на скитальщині, але мусить „добиватися Батьківщини", вигнати з неї ворога й відновити свою власну державу. Бо ось кожен з нас відчуває поруч себе плече свого друга, ми веселі, бо ми молодь, здорова життєрадісна молодь. Але нам чогось бракує. Нас щось мучить, як хронічна, уїдлива й турботна недуга. І тоді нам стає ясно, що ноги наші торкаються чужої землі, очі бачать чужий краєвид, уста п'ють повітря чуже. І це причина нашого неспокою, мук, якоїсь носталгії. Ми відчуваємо, бо не можемо не відчути гіркоту скитальських доріг і несказанну тугу за Батьківщиною, з якої пішли в світ, у вигнання, щоб жити нею і, головне, боротися за її визволення. Чим далі віддаляємося від рідної землі, то стає вона дорожчою нам, чіткіше звучить в ушах колискова пісня, яку, схиляючись над кожним з нас, співала мати в далекі безсонні ночі і навчала любити дім рідний, людей своїх, свій Край і йти за нього в огонь і пекло. Щораз більше віддалювення від Батьківщини, розпорошування по чужині, роздмухує в серцях наших надлюдську ненависть до ворога, що скрізь копає нам могилу, відкриває все нові й нові фронти, які ми мусимо трощити, щоб бути в наступі, бо саме в першу чергу наступ забезпечує перемогу.

Мета і засоби ворогів наших вже здавна ясні. Так званий гуманізм большевизму, найбільшого нашого ворога окреслюється словами М. Горького: „Єслі враґ нє здайотса — єво унічтожают". І повінь руїнницького варваризму кров'ю заливає українські міста й села, куля садиста з кривавою зіркою на кашкеті пронизує груди колгоспника, робітника, інтеліґента. Кричить і гасне, назвжди гасне голодна дитина, мати підіймає руки благання до Господа Бога, проклинає добу насправедливости батько. СССР, — ця тюрма, цей кривавий кацет, — несе щастя й рай земний і він — СССР — мусить існувати — так каже найбільший душогуб історії Йосиф Сталін. І ось поруч, або майже поруч нас російські еміґраційні меншевики вустами свого нью-йоркського „Соціялістіческаво Вєстніка" заявляють: „Ми будєм во чтоби то ні стало добиватса сохранєнія Россії". Ці побратими большевиків кажуть: „Псевдофедерація в Росії, не смотря на демаґоґію совєтскаво правітєльства самім фактом сваєґо сущєствованія содєйствуєт развітію національнаґо чувства". Ця російська імперіялістична погань на еміґрації, як бачите, вважає, що смертоносний большевизм навіть робить своєрідний ухил, бо нібито... сприяє життю націй, „розвиває національне" почуття в них і, отже, сьогоднішнє нестерпне животіння поневолених Москвою народів — це по-їхньому ще зовсім не трагедія. Можна собі уявити, щоб принесли нам ці покидьки історії, коли б вони „восторжествовалі" замість Сталіна, до чого вони власне й прагнуть.

Нещодавно створена Ліґа Керенського ставить перед собою ці ж самі завдання. В своєму бюлетені ч. 3 „захисники" поневолених народів пишуть:

Архієпископ УАПЦ Геннадій і голова КК СУМ'у американської і французької зон Німеччини друг В. Ґерґель разом з почесними гістьми приймають параду сумівців на святі в Фраймані-Мюнхені 28. 8. 49 р.

„Раздєл страни (тобто СССР) нє только нє нужен, но і вредєн".

Так званий російський Національно-Трудовий Союз вирішив цілком „знищити" Україну, але покищо одним розчерком пера. Цей „союз" взяв за свою емблему наш український... Тризуб. Акули російського імперіялізму так і пишуть, що Тризуб „ето — символ первих строітєлєй нашево (тобто російського) ґосударства". Отже бачимо поворот до часів валуєвської реакції з її славнозвісним „Украіни нєт, нєбило і бить нє может". Реакціонери хочуть повернути колесо історії назад, кинути нашу і інші нації в темряву безпросвітнього рабства й наруги. Монархісти, так звані власовці і увесь інший московсько-імперіялістичний еміґраційний зброд, живе одним і робить все для одного: замість сталінського у неподільній імперії принести нове ярмо для поневолених сьогодні народів і в першу чергу для народу нашого. Їхні войовничі думки висловив російський поет-монархіст Ніколай Ґумельов, розстріляний большевиками на порозі їхньої перемоги. Ці слова можна перенести в площину суспільно-політичну і вони звучать так:

„По ночам мнє нє хочетса •спать,
Многo, многo мнє надобно крови,
Чтоби жажду мою уталять."

І ось до цього розгнузданого вереску так званого старшого брата, що іноді вміє хитро маскувати свої справжні наміри, долучаються ще мимріння самозакоханого Янека, якого абсолютно нічого не навчила дійсність. Він мимрить стару пісеньку про те, що Львів — це не Львів, а Львуф і що це польське місто. Різні шляхи до українсько-польського порозуміння на еміґрації, включно з газетною дискусією, заходять у тупик. Різні польські імперіялістичні „часописьма" не двозначно виявляють тенденції й бажання поневолювати наш нарід, хоч ми, українці, не будучи ніколи імперіялістами, не хочемо нічого іншого, як тільки справедливого (але справедливого) порозуміння не лише з польським а й з усіми іншими народами.

Така дійсність. Ні правди, ні милосердя, ні Бога. Ім'ям Спасителя спекулюють не лише большевицькі антихристи а й ті, хто вчора носив на пряжках своїх військових поясів слова „Ґот міт унс" і ті, хто сьогодні береться рятувати світ. І тому доводиться повторити цілком справедливі слова великого Дмитра Донцова. Він недавно сказав: „Відлітає від нашої цивілізації її дух, тому, що швидким кроком іде дехристиянізація заходу". Він далі сказав: „Тінь диявола впала на землю! Масові убивства, саботажі, брехня і підступ — ось способи якими він силкується висадити в повітря будівлю християнської цивілізації, обернути людськість в слухняну отару бездушної худоби, щоб молилися ми не Святій Софії у Києві, не Святому Петрові у Римі, а намісникові Нечистого на землі."

І ось у такій дійсності, ми, молодь поневоленої нації, відновлюємо, зліквідовану ворогом в Україні Спілку Української Молоді, Спілку, трирічча існування якої відзначаємо в ці дні, і пишемо на своєму прапорі дорогі слова „Бог і Україна". З словами про поміч до Бога охороняли землю свою наші героїчні предки, з цими словами ішли в бій Володимир Великий, запорожці, Богдан Хмельницький... І як колись Україна, борячись за своє право на існування, була заборолом християнства, так і сьогодні ми покликані історією вийти на одчайдушній бій за свою землю і віру христову, яка жорстоко переслідується ворогом на Рідних Землях. Хто ж може закинути нам, що ми не справедливі в своїх прагненнях, що ми фанатики нездійснимої мрії, що боротьба наша даремна? Чесний — ніхто. Ніхто, бо саме з нами Бог і правда, хоч нас і не завжди чують ті, хто мусів би почути й допомогти. Такий світ. Тріюмфує покищо забріхана правда ворогів наших і ми знаємо, що (повторюю слова Лесі Українки) „не ми уб'єм, то нас вони уб'ють". І тому ми сьогодні може більше ніж завжди не можемо не відчути десь у глибині душ наших далекого шуму рідних верб, співу рідного поля, гуркоту міста, зойку катувань наших людей і рокотання повстанського кулемета. В ці хвилини всі наші чуття, думки й пориви якось особливо зливаються з нею, героїчною Україною, що вперто бореться за свій день волі. Наше постійне гасло „Обличчям до воюючої України" предстає перед нами в усій повноті змісту і ми ще раз вдумуємось у його суть.

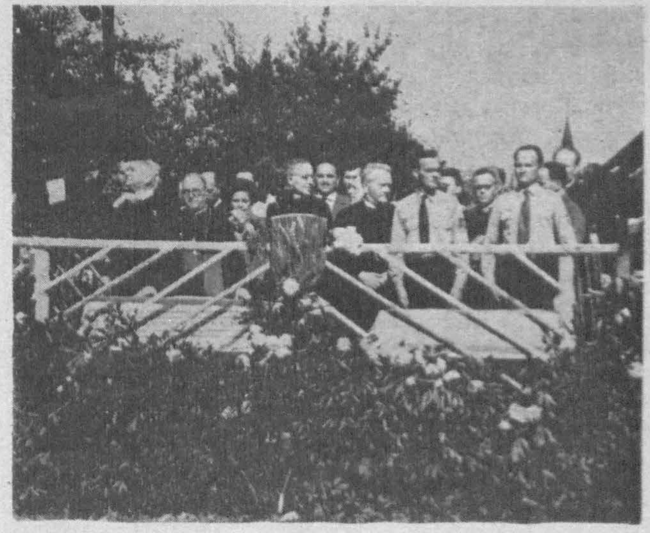

Сумівське свято в Бельгії. На трибуні Преосвященний Владика греко-католицької Церкви Бучко (в центрі) і голова КК СУМ'у Цимбал з почесними гістьми під час прийняття сумівської паради.

В чому вона полягає на фоні вищесказаного? Перш за все в тому, щоб кожен з нас тут, на скитальщині, ще твердіше зрозумів, що він борець на фронті, фронті, який має свої особливості й велике для нас значення; щоб у міру своїх здібностей і з якнайбільшою затратою сил вніс свою частку в Богом освячену боротьбу з большевизмом і взагалі Москвою всіх мастей. Найменший наш промах жорстоко мститиметься на нас, якщо не зараз то пізніше. У вирішальну для України годину вся еміґраційна нечість попливе на українські простори і продовжуватиме там розпочату й зорганізовану роботу тут. Тому безпощадний сумівський наступ у всіх напрямках на ворожі гнізда й прояви ворожі, звернені проти нас, не мусить давати спокою тим кому потрібно „многo" нашої крови, „чтоби жажду свою уталять".

Не забуваймо, що наші дії завжди й скрізь повинні творити спільний фронт з революційними силами рідного краю. Свідомість цього диктує нам постійно жити відлунням героїчних буднів українського визвольного підпілля, правильно розуміти всі процеси, які відбуваються тепер на наших землях, знати справжню душу українського робітника, колгоспника, передового нашого інтеліґента — всіх тих, з кого складатиметься всенародня армія волі, тих, хто може незабаром буде для не одного з нас бойовим товаришем і другом. Знайти дорогу до українських сердець і душ, бути в спільному фронті визвольної боротьби з мільйоновими масами Рідного Краю і не залишитися для них чужим у складній ситуації майбутньої революції зможе лише той, хто, сприймаючи реальність не сфальшованою, керуватиметься не лише почуттями, а й розумом. Говорю про ці речі тому, що в нас, на еміґрації, розполітиковані „дяді” дуже багато спекулюють цим. Це стало модною вивіскою, за якою, здебільшого, ховається просто таки ворожий Україні крам. Тому наше постійне гасло: тримати руку на живчику української сучасности, вчуватися в ритм сердець, в думки й болі поневоленої нації! Таке завдання вимагає від кожного сумівця відповідного тривкого вироблення, духового й фізичного удосконалення, чіткого окреслення в оточенні. В той час, коли кожен член української нації, зокрема сумівець, для іншого сумівця — це брат, спільник і товариш в його боротьбі за наше завтра, у взаєминах з усяким ворогом для нас не можуть бути чужими слова з десяти заповідей Української Національної Партії, яку заснував був у 1902 році Микола Міхновський, і які звучать так: „Не приятелюй з ворогами нашого народу бо ти додаєш їм сили й відваги”. Одночасно не забуваймо, що поневолені Москвою народи — це наші приятелі й співборці, а звідси й наше відповідне до них ставлення.

Гасло „Обличчям до воюючої України” в еміґраційних умовах включає в себе і всесторонню підготовку кожного з нас до вирішального завтра. Боротьба в наш час (зрештою, не тільки в наш час) вимагає не лише сили, а й розуму, знання, виробленості. Пригадайте, напр., яку ролю в час німецько-совєтської війни відігравали перекладачі, тобто звичайні собі люди, що знали німецьку мову. Про це слід пам'ятати. Всі загрози, які таїть у собі еміґрація, не повинні нас лякати. Дух соборности, нерозривність з нашою культурою, гідна постава перед чужинцями, політично-освідомлювальна робота серед нашого й чужого громадянства з одночасним дбанням про свій духовий ріст — це важливі, але далеко не всі віхи на складному шляху кожного сумівця. Тип сумівця — особливий, новий тип людини-революціонера. Не пасивність, поверхова галасливість, плиткість і позерство, а невтомна, систематична й глибокозмістовна праця для добра України, фанатична віра в нашу перемогу, відповідна розвиненість — повинні характеризувати кожного сумівця. Це не завжди легко дається. Але ми піднесли, вирваний ворогом з рук наших відважних попередників революційний сумівський прапор для того, щоб з ним перемогти московсько-большевицького наїзника, і тому мусимо стояти на висоті свого завдання, бути такими, які здобувають те, чого хочуть. Ми не вузька політична секта. Ми масовий рух української молоді, але ми ніколи і ні при яких обставинах не маємо права зрадити принципів визвольної революції, бо ми вояки українського визволення. Це наша найголовніша мета і вищий сенс буття на землі.

Всі ці думки приходять ще раз на порядок дня нашого молодечого мислення в дійсності, що крім усього іншого, несе нам все нове й нове розпорошення. Проте ми маємо твердо обрану дорогу, чітку мету і ніщо нас не зможе звести на манівці, жадне розпорошення, перепони й несподіванки нас не злякають. Чи можуть бути труднощі, яких би не перемогли ми, сумівці, що маємо своїх рідних по крові братів у рядах героїчного, просто леґендарного підпілля в Україні? Чи є в світі сила така, щоб убила в наших душах прагнення волі й добра рідній нації, за яку вмерли наші попередники з підпільного СУМ'у? Ні, і щераз ні! Тому віримо, що, як 30 років тому, саме в цей час 31. серпня 1919 року, Об'єднані Армії здобули Київ і в ньому замаяв наш синьо-жовтий прапор, так у недалекому майбутньому і наші ноги твердо стануть на бруках рідної столиці. Об'єднаними силами ми здобудемо знову Київ, але щоб уже ніколи не відступити з нього, не віддати жадному наїзникові.

Юрій Клен

*

Очима хижими з пратьми віків
Знов дивиться на нас днедане.
Росте ріка, гуде вода в ній,
Гуркоче глухо рокотом років.

В огні і вихорі грядуть часи,
Доба жорстока і почварна,
Не Метерлінка, а Вергарна,
А ти — жахне тавро її неси.

Ось піднесе тобі до уст трубу:
Труби її страшні фанфари,
Її заграви і пожари,
Терпку весну, стократ хмільну журбу.

Вже розтинає вітру дикий спів,
Життя ще непочатий простір,
Гуде, гуде в невпиннім рості
І душу рве на сто шматків.

Хто запалив безмірну далечінь?
То не прадавні світять зорі,
То падає на тло історій
Т-в-о-я страшна і велетенська тінь.

Ідімо ж із Богом у серці, любімо Край і нарід свій і вміймо в ім'я Божої справедливости, в ім'я боротьби з новим Іродом ненавидіти плем'я Ірода. І тут хочеться повторити заклик Д. Донцова з його доповіді, з якою він виступив у минулому році перед українцями м. Торонто. Доктор Донцов сказав: „Хай наша любов буде гаряча і гаряча наша ненависть! Не літеплі, сказано бо в Святім Письмі: хто є ні холодний ні гарячий виригне того Господь з уст своїх” І далі: „Станьмо сильними духом, станьмо чистими серцем, станьмо гідними, щоб в наші руки вложив Господь караючий меч Божої справедливости! Щоб в ганьбі, в багні і крові сконало царство нового Нерона, царство тьми!” Цей заклик великої людини нашої сучасности мусить відчути й сприйняти кожен українець, кожен вірний син своєї нації.

Стоїмо на порозі завершення великого розсіяння по світу. Така дійсність. Але розпорошуємось, щоб ще більше зміцніти, мати більше поле для потрібної праці і одночасно бути завжди готовими на поклик України до вирішального бою. І тому, задивлені в державний день нашого завтра, з переконанням, що, кажучи словами Шота Руставелі, „ліпше смерть достойна слави, ніж зганьбоване життя”, хай сьогодні кожен серцем своїм і душею скаже: „Привіт Тобі, дорога революційна Україно! Клянуся, що там, де ступить нога моя — ворог не знатиме пощади!”

З героїчної дійсности нашої молоді

Ст. Мудрик

На хресті

(Фраґменти із спогадів)

Ібель затримав свій погляд на світлині, де нас було три. Він пізнав одного з моїх товаришів, за яким уже давно безуспішно нишпорило гестапо. Я помітив у його катівських очах вогник якогось задоволення.

— Де цей друг твій?

— Не знаю.

Всі мої вияснення закінчилися тим, що вони знову почали бити. Немилосердно, садистично, хижо. І якщо в хвилини прояснення свідомости я ще міг про щось думати, то хіба лише про те, щоб витримати всі муки й не заломитися. Свідомість поверталася тоді, коли мене скроплювали холодною водою. Проте моє ґранітне „ні", що було єдиною відповіддю на всі їх питання, бісило катів, і вони знову тортурували мене. Нарешті дали кілька хвилин спокою — болючого, неспокійного спокою. Я трохи опам'ятався. Крізь двері до мене долітали уривки різкого крику і стогін, стогін. Я знав: у сусідній кімнаті мордують моїх товаришів. Ібель був змучений своєю фаховою роботою. Він лежав на канапі і курив цигарку. Тоді до мене підійшов Віктор, і продовжував допит. Спокійно, якось поенкаведівському він розпитував мене від діда й баби аж до часу мого арешту, але був безсилий довідатись про те, що цікавило його. А за дверима не стихали зойки і несамовиті крики катованих. Ібель встав і говорив з Віктором по-російськи (той не вмів по-німецьки) про мене. Я чув, як Віктор сказав, що „сексоти плохо работалі" і що нічого корисного їм я не скажу. Це мене скріпило, додало сил, бо знав, що зради немає і що лишається далі говорити лише два слова „нічого не знаю". Вірив, що з мого терену я є першою жертвою і що на мені лежить велика відповідальність. Боявся тільки, щоб не попав до них хтось із „м'якими плечима", тоді б було гірше — могли б щось випитати. Віктор знову почав ставити мені питанння про Організацію, партизан, друзів. Нарешті сказав Ібелеві, що потрібно арештувати всіх моїх знайомих і сусідів, бо допитування вимагає ширших матеріялів. Рудий Ібель скочив до мене і почав бити, питаючи, де перебуває мій товариш, що його він розпізнав на світлині. Я вже не вірив, що буду жити і тому хотів, щоб вони зовсім покінчили зі мною. Після довгих тортур, Ібель покликав двох вахманів, ті схопили мене за руки й потягли до камери. Я ковтав свіже повітря. Вже зовсім розвиднилось, і мені не хотілося вірити, що я витримав ще одну, як вічність, довгу й жорстоку ніч у руках німецьких катів.

У камері були ті ж самі друзі:Павло, Осип і наймолодший Василько. Всі дивилися на мене переляканими очима. Осип сказав: „Так довго вас не було... ми думали, що немає вже вас". І Василько додав тримтячим голосом: „Вас не можна пізнати". Я не міг рухатися. Але коли говорив — не чув фізичного болю. У камері якусь мить була зловіща тиша. Я порушив її: „Друзі, смерть для нас не страшна. Помирати прийдеться лише раз у житті, лише один раз. Мільйони революціонерів віддали себе за Україну і коли прийдеться умерти й нам — не будемо жаліти свого життя". Мої слова підтримали друзів на дусі. Обізвався Павло: „Прийдеться згинути — згинемо чесно, хай знають, собаки, що для українського революціонера не страшна смерть". Я чіткіше почав відчувати під собою бетонову підлогу. Снувалися думки про моїх друзів, що добре знали мене. Чи витримають на допиті? — думав я і, нарешті, знесилений,заснув. Спав довго. Відкривши очі, я побачив темінь—надходила нова ніч. Друзі оповідали мені новини. Довідався, що в одній з камер на нашому коритарі сидить Леся, що в місті великі арештування. Незабаром нам подали якоїсь юшки. Я випив її жадібно і думав чия буде черга йти на допит цієї ночі. Мабуть про це думали й мої друзі по камері. Павло, що колись сидів у польській тюрмі навчав інших, як потрібно триматися на допиті. І якраз у цю мить забряжчали ключі коло нашої камери. Всі затаїли дихання. На порозі стояло два сатрапи. Один з них назвав моє прізвище.

Я опинився в уже знайомій мені кімнаті. Побачив тих самих катів, що тортурували мене вчора. Я немав сил стояти на ногах, тому лежав на підлозі. Ібель запитав, чи думаю сьогодні говорити. Моя відповідь: „Не питайте того, чого не знаю. Що знав, уже все сказав". І почалося знову: Віктор схопив мене за волося й положив на стілець. Ібель почав бити. Я був заслабий, щоб вирватися з сильних рук ката. Час від часу він переривав биття й питав про існування Організації, про те, який пост я в ній займаю і яке маю псевдо. Я відповідав: „Не знаю, до Організації не належу" Кат продовжував мене мордувати. І я, знесилений і змучений багатоденними тортурами, просив Бога, щоб швидше послав мені смерть і ввесь час у думці повторював слова: „Ні прозьби, ні грозьби, ні тортури, ні смерть не приневолять зрадити тайни". Роззвірілий, посинілий від злости Ібель кинув палицю, якою бив мене і вийшов. Бити й допитувати продовжував Віктор. За мить Ібель повернувся з гестапівцем і одним з моїх знайомих. Я не знав, що він арештований і думав, що Петро (так звався цей мій знайомий) заломився, і його примусили щось признатися про мене. Ібель загримів до нього: „Говори те, що ти нам казав!" Я підніс голову догори і мої очі зупинилися на очах Петра. Він мовчав. Він перемагав себе і очевидно відчував, що не добре зробив щось. „Говори!" — кричав Ібель. Але Петро мовчав. „Чуєш, — викрикнув, дивлячись на мене, Ібель, — він каже, що ти його зверхник, ти вчив його, як треба робити мобілізацію молоді". „Він бреше!" — коротко відповів я. „Говори!" — уже не кричав, а верещав Ібель, звертаючись до Петра, але той уперто мовчав, і кати на моїх очах розпочали його тортурувати. Петро не сказав нічого. Віктор залишив його і знову взявся за мене. За якусь мить я лежав непритомний, без свідомости, але коли вона приходила, мої уста шепотіли: „Ні прозьби, ні грозьби, ні тортури, ні смерть не приневолять зрадити тайни". Двері до другої кімнати вже не закривалися і я міг бачити, що в цей час робили кати з іншими. Вони робили

Романо Ґвардіні

Листи про самовиховання

1. Лист: про радість серця

Дбаймо про те, щоб наше серце було радісне. Не веселе, бо це зовсім щось інше. Бути веселим — це щось зовнішнє, щось, що робить багато шуму, крику і знову скоро минає. А радість живе в нутрі тихо, і коріниться глибоко. Вона є сестрою поваги; де є одна там є й друга.

Буває радість, на яку ми не маємо впливу, якою ми не можемо володіти. Це та радість, що на когось находить: велика, глибока, про яку каже св. Письмо, що вона — як ріка; або та розсміяна радість, що все змінює, що світ у сонці купає, приходить і відходить, коли сама хоче. Можна її тільки сприймати, коли вона приходить, і бути без неї, коли вона відійшла. Та радість, що пливе із сили й самопевности молодого життя; або навіть інша — рідка, що у вибраних людей виблискує з внутрішньої ясности їх істоти і над якою ми не маємо ніякої влади. Вона є або її немає. Одначе навіть і в цьому випадку виникає питання, або саме тоді, коли її оберігається, чи коли легковажиться.

Але тут мова мовиться про радість, якій можна промощувати шлях. Яку кожний може мати, незалежно від того, який він. Яка є також незалежна від добрих і поганих хвилин, від повних сили і втомлених днів. Подумаймо про те, як їй промостити шлях. Вона виникає не з грошей, не з вигідного життя і не з того, що люди когось шанують, хоч це все може мати на неї вплив. Вона виникає скорше з шляхетних справ і дій: з добре виконаної праці; з ласкавого слова, що його ми чули або могли сказати самі; тоді, коли ми мужньо поборювали якийсь промах, або здобули ясний погляд на важливу справу.

Але і це не є ще дійсним джерелом радости. Вона лежить ще глибше, в самому серці, в його найглибшому нутрі. Там живе Бог, а тільки Бог є джерелом правдивої радости. Вона викликає в нас внутрішню ширінь і ясність. Вона робить нас багатими, сильними, не залежними від зовнішніх подій. Що нам зовнішньо приключиться, не може нас вражати, коли ми внутрішньо радісні. Хто радісний, той має до всіх справ справедливе ставлення. Те, що гарне, він один бачить у правдивому світлі. Тяжке й тверде він визнає як пробу своїх сил, сміливо їх схоплює і підкорює собі. Він може інших людей обдаровувати, і при цьому зовсім не убожіє. Але він має також і відверте серце, щоб могти в належній мірі приймати.

Якщо, одначе, радість походить від Бога, а Він живе в нашому серці, то чому ж ми її не відчуваємо? Чому ж ми так часто буваємо смутні, пригнічені, роздратовані? Бо джерело, з якого вона випливає — засипане. Як відкрити дорогу радості? Що зробити, щоб вона ввійшла в душу? Це питання. Ми мусимо найбільш внутрішнє в нас зв'язати з Богом. До цього можемо дійти різними шляхами. Ми могли б прагнути до того, щоб внутрішньо перебувати з Богом; часто всією душею до Нього звертатися і тоді серед внутрішньої тиші бути з Ним. Може ти знаєш ще й інші шляхи. Я хотів би

те саме, що зі мною. Я, ніби крізь сон, бачив, як увели старенького сотника Маланича. Він падав навколішки, присягав, що нівчому не винен, але кати не рахувалися з його віком. Він винен. Він українець. І вони його модували. І ще, ніби крізь сон, бачив я якихось невідомих людей, приведених до мене. Вони щось говорили, але я не знав що. В очах моїх ставало темно, я бачив якусь чорну-чорну ніч, робилося якось недобре і я непритомнів.

Опам'ятався в камері. Тут було вже багато нових людей. Всі побиті, стогнали від болю. Почував себе погано, не міг сам повертатися, але був щасливий, що не заломився. Осип дав мені чогось напитися. Старий Михайло ворожив, чи я ще побачу волю і свою Зосю. Павло, що увесь час стояв коло визитирки і надслухував, сказав: „Лесю — забрали". Я думав про долю цієї дівчини. Андрій схилився і розповідав мені, що його увесь час на допитах питали про мене.

Пройшло три дні. Одного вечора почувся різкий тупіт ніг і на хвилину завмер біля нашої камери. Відкрилися двері. Серед двох вахманів СД стояв Віктор. Він показав рукою на мене і процідив: „Беріть!" І я знов потрапив у знайому вже кімнату, в руки тих самих катів. Ібель, звернувшись до Віктора, промовив: „Замкни двері!" Потім заговорив до мене (я лежав на підлозі): „Ти признаєшся, чи ні?" Кажу йому: „Нема до чого признаватися, я вже все сказав". Ібель почав нервово ходити, потім узяв із столу аркуш задрукованого паперу. „Підпиши цей протокол і підеш назад до камери". „Прочитай, що там написано" — сказав я. Він кинув аркуш паперу на стіл, і вибухнув несамовитою лайкою. „Я тобі зараз прочитаю!" — зарепетував німецький кат, і почав бити. В цей час Віктор схопив мене, притяг ближче до стола, а Ібель наклав мені на руки якісь дроти. Зробивши це, він сів на стіл і закурив цигарку. Віктор стояв і щось домав. Я лежав на підлозі. Я знав, що мене мордуватимуть при допомозі електричного струму й готувався до смерти. І ось Ібель устав, натиснув кнопку, що була на столі. Мене стрепенуло й почало ломити кості. Забило дихання. Груди й живіт, здавалося, були дуже надуті. Я випростався. Ібель що слідкував за моїми рухами, негайно виключив струм. Я зідхнув і почав жадібно ковтати повітря. Віктор поливав мене водою. Ібель запитав, чи буду говорити. Я мовчав. І він знову включив електричний струм. Я, здавалося, відпливав із страшними болями в безвість небуття, і лише пригадую, що кілька разів я ніби пробуджувавсь і, ніби крізь сон, бачив, що Віктор стояв коло мене із дзбанком у руках і поливав водою.

Коли цілком опам'ятався, побачив, що лежу на коритарі. Було цілком видно — був день. За якусь хвилину підійшов Віктор і запитав: „Що, ти ще не подох?" Так пролежав я до вечора. До камери мене вже не брали. Коли залягли вечірні присмерки, я почув ґуркіт машини. Я тоді ще не знав, що ця машина, конвоїрована гестапівцями, везтиме мене крізь рідні простори у страшну львівську тюрму „Лонцький", де я й опинився на другий день.

запропонувати наступний, бо по ньому особливо добре й певно йти: наше найглибше нутро є таким, як ми хочемо. Там мусимо бути завжди з Богом, тоді Його радість може ввійти в нас. Скільки разів ми щиро говоримо до Господа: „Боже, я хочу те, що Ти хочеш", стільки разів є вільна, відкрита дорога для божої радости. А коли ми дозріли до того, що завжди так думаємо, коли наше найвнутрішніше хотіння постійно й щиро звернене до Бога, тоді ми радісні, хоча б нам зовнішньо не знати що трапилося. Розуміється, що в цьому звертанні до Бога мусить бути щось, що споріднене з радістю: воно не може бути силуване, боязливе або недовірливе. Воно мусить бути вільне і відважне. Ми мусимо, сповнені радісного довір'я, говорити: „Могутній Боже, що Ти хочеш, те хочу й я". Отже, мусимо прагнути до того, щоб ми були цілковито з'єднані з божою волею.

Одначе де бачимо те, що Бог хоче? До цього не потребуємо ніяких далекойдучих міркувань, ні великих плянів. Ми бачимо це в чомусь цілком звичайному: в сучасному моменті. Нераз мусимо також виносити важливі рішення або робити далекосяглі пляни. Тоді, власне, приходить для цього „момент". Ми можемо, отже, при цьому залишитися: що якраз тут потрібне, що якраз є моїм обов'язком — те є волею Бога. Коли ми це робимо, тоді Бог веде нас від одного вчинку до другого. Бо кожний момент з його обов'язком є післанцем Бога. Коли уміємо його слухати, тоді стаємо дозрілими, щоб належно розуміти наступне післанництво і його виконувати. Так робимо крок за кроком твір нашого життя. Отже: чітко підхоплювати, що Бог тепер від мене хоче. Йому з власної волі сказати сильне „так", а опісля рішучо братися за діло. Тоді будемо сповнені радости.

Тепер ми вже так підготовані, що можемо йти далі. Зрештою, ти сам мусиш далі над цим роздумувати. Попробуймо, отже, все, що ми найшли, зібрати в якійсь ясній постанові! Частіше протягом дня, наприклад, перед працею або коли щось нове стає перед нами, запитуймо себе: що Бог хоче від мене? Щоб це пізнати, дивимось на те, що якраз тоді лежить перед нами. Ми не шукаємо того, що нам відповідає, або що нам більше подобається. Тільки питаймо себе цілком щиро: що тепер маю вчинити? Тут, одначе, мусимо вважати і не дати на себе впливати. Впливати? Кому? Нам самим! Нашій примхливості, непостійності й нашому лінивству. Ми мусимо бути непідкупні. Ми мусимо хотіти й цілком ясно бачити як є справа.

Тоді, отже, це я повинен зробити. Так, Господи, радо! Останнє слово все вирішує. Про це йдеться. Не неохоче; не тому, що воно мусить бути; не кволо і недбало; лише радо! Це слово треба, одначе, сказати нутром, а не тільки думками або тільки устами. Волею треба його сказати. І то щораз глибше. Чи ти це розумієш? Щораз глибше мусить це слово вникати в серце. Бо внутрі сидить ще багато нехоті і вона проти цього бороniться. Треба пронизати її цим словом — „радо". Де в нас є ще тупість і лінивство, туди мусить це слово вникнути як ярке, сильне світло — чимраз глибше, чимраз ґрунтовніше, аж поки все буде ясно стояти перед Богом: Господи, я хочу. Тоді ти будеш радісний. Таким був і наш Господь. Вся душа Ісуса була одною радісною готовістю: „Волю мого Батька сповняю повсякчасно!" А тоді приступаймо до праці, до різних завдань, до забави і до всього можливого! Тільки вір, що коли ти виходиш з такого „радо", ти маєш радісну силу, яка безумовно подолає все! Бо Бог є в цьому! Очевидно, це наставлення треба раз-у-раз відновлювати, особливо, коли тобі щось тяжко дається; коли перший відрух ущухне; коли щось інше в міжчасі виникне. Ще раз і ще раз: що це значить? Радо! І тепер за діло!

Але ми маємо також тіло. Ми не можемо про нього забувати. Коли людина пригноблена, що тоді робить тіло? Воно заломлюється. Але коли воно радісне — випростується. Радість тіла — це випрямлена постава. Це повинно стати для нас вправою: держатися прямо. Голова догори, чоло відкрите в світлі, плечі назад. В ході — елястичні ноги, в сидінні — не спиратися, коли непотрібно. Але також внутрішньо триматися прямо, не тільки зовнішньо. Тіло хоче раз-у-раз заломлюватися; тоді воно натискає на самого себе, і все стає тупе й тяжке. Тому бути також внутрішньо випрямленим, зокрема тоді, коли ми пригноблені! Коли сильно випростані, зовнішньо і внутрішньо, тоді — запитати в душі. Коли входимо в запущену, запорошену кімнату, — відкриваємо вікна й двері, впускаємо повітря й світло, а тоді мітлу в руки і замітаємо: геть з сірим, запорошеним дрантям, геть, геть! Саме так робимо з нашою душевною кімнаткою, поки не стане все ясне й свіже! Так! А тепер: що це значить? Це — радо! І мужньо за діло!

І ще одно: дбаймо також про джерело радости в нашій кімнаті. Що це могло б бути? Може якась живуча рослина. Те, що невпинно росте, зеленіє й цвіте — викликає радість. Або радісна картина, пейзаж, де ми колись мандрували. Час від часу подивися на неї: яка перспектива! Який свіжий ліс! Яке ясне небо! Яка гарна лінія горбів — це моє, усе моє! Або пісня. Заспівай собі! Тоді стане в тобі ясно. Або гарний вірш. Це діє, як свіжий напій під час довгої, запорошеної їзди. А тоді знову, відсвіжений, за діло!

Тепер спогляньмо ще на великих ворогів радости. Терпіння не належить сюди. Воно робить людину сильною й глибокою. Воно робить її здібною до справжньої радости. Ми спокійно відкриймо йому серце. Про нього поговоримо іншим разом. Але є два вороги, яких мусимо знищити: досада і понурість. Досада виникає з малих неприємнос-

На сумівському святі в Н. Ульмі (Німеччина). Фраґмент із футбольних змагань.

тей дня. З вражливого серця, що завжди бачить погане, завжди терпляче, не вміє сміятися, не вміє вибачати. Геть з нею! Це паразити в душі. Ми мусимо це вимести, і то негайно, коли тільки вона покажеться, негайно! Щось інше з понурістю. Це темна постать, що прогризає душу, якщо допустимо її до себе. Але повір, що можна нею заволодіти. Можна! Тільки при одній умові: якщо вона лише появиться, зразу ж проти неї виступити, так як ми тількищо говорили. Але негайно, і не гратися з нею! Бо, коли вона в тобі загніздиться, то вже в той день не позбудешся її, а може навіть і протягом багатьох днів.

Нарешті, ще одна порада: вечером, перед спанням, скажім собі спікійно й твердо: завтра буду радісний, веселий. Уявім собі, як воно буде, коли я, радісно випрямлений, вільно проводитиму день, працюватиму, бавитимусь, буду з людьми. „Таким буду завтра цілий день!" — ми повторюємо собі це багато разів. Це творча думка, яка в душі діє цілу ніч, беззвучно, але певно, як дух у казці. Ми цього не помічаємо, але вранці все буде ясніше, ніж це могло бути звичайно. І тоді кажемо собі те саме: я сьогодні цілий день — радісний! І так кожного ранку, кожного вечора, не даючи себе відірвати від цього жадною невдачею. А коли прийде день, тоді ми себе перевіряємо: чи я завдав собі труду? Ми робимо з собою обрахунок і тоді робимо нове рішення: завтра буде краще!

А тепер можеш дещо про це подумати, або обміркувати це з іншими. Це тобі тільки малі натяки: Євангелія св. Матвія 6, 16-18. — Коли пізнаємо, як мало ми досі осягнули або як багато в нас самих суперечностей. — Коли це не вдається, що робимо. — Коли нас вдома або в школі або де-інде не розуміють. — Коли те, що вимагає від нас момент тяжке або занадто тяжке. — Коли щось є нам противне. — Брак відваги. — Хвороба — Коли вже ні в чому не находимо радости. — Фальшиві радості. — Чим ще можемо радуватися. — Вдячність за дарунки радости моменту. — Як псуємо собі радість?

(Переклад з італійської мови)

Науково-популярні теми

Стерин

Небесні посли

Відомо, що час від часу в тому чи іншому місці падає з неба на землю камінь. Це явище не одному з нас доводилося бачити на власні очі. Коли воно відбувається вночі — на небі нагло спалахує ясно-вогнена куля й швидко котиться по небу. Часом вона має червонявий, часом синій колір. При цьому не раз чуємо дуже сильний гук.

Це — метеорити, або інакше аероліти. Досліди показують, що формою, кольором і виглядом метеорити бувають дуже різноманітні. Вага їх теж різна: від маленьких зерняток, що важать менше одного грама — до величезних брил на мільйони тонн. Маленькі метеорити називаються космічним порохом, якого є багато на снігових полях полярних країв. З більших метеоритів згадаємо такі: в Нью-йоркськім музеї зберігається залізний метеорит, привезений з Ґренляндії, вагою в 37 тонн. В Африці, в пустелі коло Адрару, знайдено в 1920 році залізний метеорит, що має виміри 40x40x100 метрів і важить коло одного мільйона тонн. В Сполучених Штатах Північної Америки відкрито в 1891 році в Аризоні коло Чортового канйону кратер-заглиблення, що має промір 1200 метрів і глибину 200 метрів. Фахівці ствердили, що цей кратер постав у наслідок падіння метеориту, що, впавши, застряг глибоко в землю й вирив яму. Обчислено, що він важить до 10 мільйонів тонн.

В 1908 році 30. червня о 6. годині ранку впав метеорит коло річки Кам'яної Тунгузки в Сибіру. При цьому був такий сильний удар, що деякі сейсмографічні станції зазначили землетрус. На 50 колометрів довкола місця падіння дерева пралісу були вирвані з корінням і розметані, а поверхня землі — була перерита численними кратерами, ямами, ярами. Самого ж метеориту ще й досі не знайдено.

Святий камінь у Меці — Кааба — є також метеорит. Він чорний, але магометани вірять, що колись він був білий, і тільки згодом почорнів і чорніє далі, бо бере на себе гріхи людей, що приходять до нього на поклін.

З якого матеріялу складаються метеорити? Виявляється, що у їх склад входять виключно ті хемічні первні та їх сполуки, що знаходяться й на землі. Це здебільшого залізо, нікель, магній, сірка, глинець, кисень, вуглець та фосфор. Зрідка подибуються також інші первні — натрій, кобальт, мідь, плятина тощо. Ніколи ще не знаходили в метеоритах решток органічних матерій.

Звідки беруться метеорити? На жаль, цілком певної відповіді на це питання наука ще не дала. Найбільш поширена думка, що метеорити є не що інше, як уламки небесних тіл, що належали колись до соняшної системи й були розторощені якимись вибухами або зударами одно об одно. Тепер ці уламки носяться в небесних просторах з великим погоном від 30 до 60 кілометрів на секунду. Поки метеорит летить у безповітряному просторі, ми його не бачимо, бо власного світла він не має, а відбите на нім соняшне світло не викликає в наших очах жадного враження, бо розміри метеоритів замалі. Коли ж метеорит попадає до атмосфери землі — загорається й випромінює власне світло. А постає це тому, що метеорит, пролітаючи крізь атмосферу, треться об повітря, а головне стискає його перед собою так сильно, що при тому розвивається велика кількість тепла, постає дуже висока температура й метеорит розпікається до жару. Можна думати, що деякі метеорити при цьому цілком спалюються. Від розжарення поверхня метеориту топиться, застигаючи потім по охолодженні на міцну, блискучу кору, але середина буває часто не порушена. Це значить, що переліт через атмосферу відбувся так швидко, що процес нагрівання й топлення не вспів дійти до середини метеориту. Коли під час розжарення постають у метеориті гази високого тиску — метеорит вибухає, розривається на дрібні частки і розлітається на всі боки. Тоді можна чути гук. Але метеорити чуємо й тоді, коли вони не вибухають: часто во-

В. В.

Думки по дорозі до образотворчого мистецтва

1. Не лякайся мистецтва

До царства мистецтв входиться багатьма брамами. Ті, що здійснюють це широкими шляхами науки, входять до нього крізь портал історії й філософії мистецтва або естетики. Вужчими стежками наближається до нього профан. Він входить до цього царства дверима любови мистецтва.

На кордонах мистецького царства, довкола паломників до місць ласки мистецтв товпляться численні провідники й офирують свої послуги: один обіцяє коротку подорож через чудеса мистецтва, другий манить повчальною мандрівкою від стилю до стилю, третій запевняє, що здобуде доступ до зірок царства мистецтв: він веде до геніїв. Але брама історії мистецтва загороджена возами, повними книжок, словників, монографій, підручників, томів ілюстрацій. Через ці барикади знання йдеться до святині мистецтва. Єдина фіртка не загороджена стиртою книжок — це двері любови мистецтва. Треба тільки переступити поріг пошани до творчої праці й тільки дві речі принести з собою: відкрите око й охоче серце .

А все ж таки і тут дехто зволікає. Він боїться, що в царстві мистецтва не зможе так от собі, без нічого визнаватися. Довкола чужинця говориться своєю мовою, аж кишить від таємних понять і великих слів. Над деякими з цих фахових понять міркуємо, думаємо, що їх в якійсь мірі розуміємо (як ось, напр., „середновіччя" або „ренесанс"), інші (напр., „якість", „стиль") видаються нам зрозумілими тільки для втаємничених. Але подумаймо, що перед тим, як такі поняття науки побачили денне світло, вже були мистецькі твори і люди ними захоплювалися та насолоджувались. Наївне відчування мистецтва може обходитись без словника знавців. Чи це не заспокоює вас?

Людина, що любить мистецтво не повинна відчувати страху ні перед питанням стилю, ні перед проблемою краси. На питання: „що таке краса?" маємо стільки відповідей, скільки шляхетних умів роздумували над цією проблемою. „Змислами пізнана досконалість", — сказав Бавмґартен; „Те, що без користі і без поняття загально подобається", — думав Кант. Гегель добачав красу „в змисловім існуванні абсолютної ідеї", Шеллінґ в „зображенні необмеженого в обмеженому". Для інших краса — це „свобода в появі", або „теперішнє ідеї в обмеженій появі". Сотні таких визначень, дефініцій можна б було поставити поруч.

А як звучить наше визначення? Істоти краси не можна взагалі схопити і передати в словах. Що таке краса — знає кожна людина, біля якої (коли вона дивиться на гарну людину, шляхетну будівлю, плястику, картину, рисунок) вдарив колись грім краси і життя якої від моменту цього потрясення зійшло на інший шлях.

Дехто думає, що заховав свою душу від побудливих хвиль краси і він здебільшого помиляється. Чар мелодії, блиск фарби, лінія тіла через якусь щілину в почуттях знайдуть доступ і до нього, і будуть відповідно діяти на якесь глибоко захова-

---

ни сильно свистять. Цей свист походить від того, що безпосередньо за метеоритом під час його льоту постає порожнеча (безповітряний простір) і в цю порожнечу вганяється з великою силою повітря, стиснене з інших боків.

Пролітаючи через атмосферу землі, тобто роблячи дорогу коло 300-400 кілометрів (якщо рух скерований прямо до осередку землі) метеорит втрачає від опору повітря свій погін і вже близько землі падає з погоном, що викликається тільки його вагою — силою ґравітації між метеоритом і землею. Тому часом падають метеорити не дуже гарячі, встигаючи охолонути. Але завжди вони мають заокруглені канти і ніколи не мають гострих виступів: все це заливається й згладжується тоді, коли верхній шар метеориту розпікається під впливом високої температури під час льоту крізь атмосферу землі.

Виставка сумівських робіт у м. Рокляндi (Австралія), організована головою першого в цій країні осередку СУМ'у другом О. Янківським. На фото: друг Янківський витається з українським пластуном біля одного з стендів виставки.

Треба думати, що падання метеоритів відбувається безнастанно. Але люди спостерігають тільки невелику частину цих падінь, бо багато метеоритів падає на широкі водні простори, пустелі, гори тощо.

Спадаючи на землю, метеорити віддають їй свою кінетичну енергію (живу силу) і тим збільшують її тепло. Своєю масою вони збільшують також масу землі, а своїм хемічним складом ці небесні посли (принаймні ті, що знаходяться в межах соняшної системи) збудовані „по образу й подобі" наших земних тіл. Цим метеорити збільшують і поширюють наше знання світу.

не мистецьке поготівля душі. Це може бути момент якоїсь великої журби, переможної радости, близькість вмирання, або південь найвищого життя — ваші очі спалахнуть якось особливо і спиняться на чаруючому блиску краси.

Неслушно говориться про мистецтво, що воно є тільки чарівником, який може переносити в золоте царство мрій тих, що втікають від життя, перевтомлених діянням. О ні! Мистецтво є щось більше, щось інше. Цінності, які мають значення в царстві мистецтва: правда і правдивість, відданість і витривалість, відвага в признаванні і творче хотіння — це ті цінності, що надають усьому життю гідність і порядок.

І тому стає дивно, що люди, яких власне життя керується силою рішення, відвагою й фантазією (передумовою кожного великого технічного, політичного чи навіть купецького чину є жива фантазія, якій маячить ціль, поки знайдеться шлях до цілі), не бачать, що ті самі сили діють також і в мистецькому процесі. Вони не передчувають, що маляр чи різьбар є духовим братом інженера. Вони ніколи також не погодилися б, що ті здібності, якими вони так часто гордяться, є в суті речі тією ж самою енергією, яку мають і мистці. Все справді творче є однаково споріднене і належить до тієї самої групи.

Тільки прірви між царством мистецтва і царством філістерів не можна перескочити. Перед філістерами всі перегородки мистецького світу треба спустити і зачинити всі брами. Філістери — рослина, що приймається не тільки на міщанській землі і не тільки в другому періоді життя — філістери є в кожному стані і в кожному фаху, вони є, на жаль, також і в молодості. Філістер гордий за своє серце, яке не б'ється під впливом вражень і то всякого роду: мистецького, релігійного, наукового чи політичного. Його ніщо не підносить, не потрясає, не пригнічує і не пориває. Він не теплий ні холодний, він не знає пристрасти. Це й робить його не здібним сприймати мистецькі враження. Творче зусилля говорить тільки до людей з творчими здібностями хотіння і почування. З уст філістера вийшло, мабуть, нещасне слово про „веселу мистецьку братію", бо філістерська душа не передчуває навіть, що бути мистцем — це значить: твердо, поважно й тяжко, навіть дуже тяжко працювати!

З чужинецької літератури

Стефан Ґеорґе:

УЧЕНЬ

Ihr sprecht von Wonnen die ich nicht begehre — —

Не прагну блага. що воно вам звичне
В мені любов до того хто мій Пан
Слажденне вабить вас - мене величне -
Мене живить величний Пан.

Більш ніж у цех до вас на чин побіжний
Послав мене до свого чину Пан
Там значу в службі я - бо Пан мій ніжний
У мене майстром ніжний Пан.

Це проща знаю в край недовідомий
Де гинули - та там де є мій Пан
Я не страхаюсь - бо мій Пан свідомий
Мені оплот свідомий Пан.

Я й не цікавий в платі жадній більшій;
Лиш в тій що має в погляді мій Пан
Багатші є либонь: мій Пан найбільший
Мене веде найбільший Пан.

(Переклав І. Д.)

Стефан Ґеорґе (1868—1933) стоїть цілком осібно в німецькій поезії: він прагнув надати поезії самодатного значення — поезії як виявові найвищої духової діяльности людини. Творчість означала для Ґеорґе священнодійство, і він оберігав її від впливу будь-чого ницого, міщанського, щоденного, навіть зовнішньо, нехтуючи, наприклад, загальновживаними правилами правопису — що віддано і у вміщуваному тут перекладі поезії, ідеєю якої є абсолютна самопосвята.

„Як довго немає самостійної Української Держави, так довго не буде порядку в Европі".

Евг. Коновалець

*

„Нема без влади волі"

Леся Українка

*

„Не забуваймо про меч; учімося міцніше тримати його в руках".

(С. Петлюра)

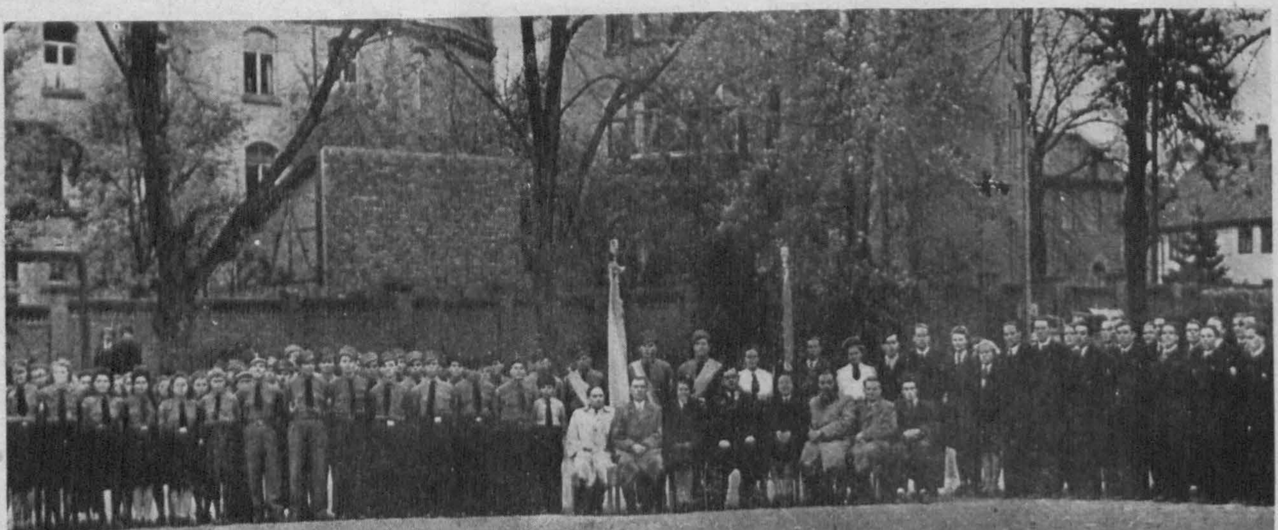

Сумівці й сумівки Галендорфу та Гетінґену (англійська зона) після присяги. В центрі (сидять) голова ЦК і КК СУМ'у друг Вожаківський та член КК СУМ'у друг Стельмах.

Трибуна Асоціяції Українських Письменників „Аванґард“

Від Секретаріяту Асоціяції

Кілька місяців тому, в численній українській пресі появилася декларація „Молодого Покоління” і повідомлення про створення цього письменницького об’єднання. Ставлячи цілком правильну ставку на охоплення не тільки письменників молодшої ґенерації, що більш-менш визначились, а й тих, що ще знаходять себе, пробують свої сили в письменстві, силою обставин з самого початку організації об’єднання було все ж допущено велику помилку, включивши навіть у керівні органи його окремих явно не відповідних людей і це вкінцікінців стало причиною того, що об’єднання не притягло до себе літераторів, не змогло нічого зробити, стало фікцією. Автор декларації, фактичний творець об’єднання і голова його правління Петро Карпенко-Криниця, після безуспішних намагань зрушити об’єднання з мертвої точки, перетворити його з фікції в те, чим воно насправді повинно було бути, зняв з себе відповідальність за „Молоде Покоління”, чим поклав остаточний кінець його існування, але щоб не облишити початої справи, а, йдучи назустріч волі чималої групи літераторів, зреалізувати задум організації серйозного, дійового й творчого літературного середовища, потреба якого гостро відчувається. Так постала Асоціяція Письменників „Аванґард”, для якої не є чужими також принципи декларації не існуючого тепер „Молодого Покоління”, хоч рамки діяльности Асоціяції значно ширші — це однорідне в своїх прагненнях письменницьке середовище, куди відкритий доступ усім письменникам, не лише молодшим і молодим, що беззастережно поділяють засади, які лягли в основу творення Асоціяції.

Назва нашої Асоціяції, обов’язки голови якої виконує Петро Карпенко-Криниця, даючи ключ до розуміння творчости письменників, що входять у її склад, не зв’язує себе з одноіменною назвою журнала, який погодився дати нам свої сторінки, за що виносимо щиру подяку ЦКСУМ’у.

Письменників, що хочуть бути з нами, просимо відгукнутися. Всю кореспонденцію слід покищо надсилати на адресу журнала.

*

Від редакції. Починаючи з цього числа журнала, охоче даватимем місце для Асоціяції Українських Письменників „Аванґард”. Матеріяли цих літераторів редаґуються їх власною редакційною колеґією.

В цьому числі містимо статтю Голови Асоціяції „Чого ми хочемо?”, а також твори **О. Зуєвського, В. Старицького, В. Шимка** та **М. Щербака.**

Чого ми хочемо?

Дійсність, в якій виявляємо волю до творення своєї Асоціяції, справді невідрадна в найгіршому розумінні цього слова. Проте невідрадність ситуації ні в якому разі не може бути похилою, по якій би безвольно котилися спраглі життя, творчости й боротьби за свої ідеали. Що ж з того, що ми з кожним днем все більше й більше просторово віддаляємося один від одного, попадаючи часто в обставини ще гірші ніж досі, отже далекі від тих, які потрібні для творчої праці? Що з того, що немаємо матеріяльних засобів не тільки на організацію видавничої справи, а іноді навіть і на своє більш-менш людське прожиття? Що... зрештою, цих „що можна ставити безліч, але вони нас не лякають.

Наш час — це час, коли зокрема нам, молодшій ґенерації, потрібно розумно й активно поспішати жити. Так, поспішати! Може не лише тому, що втрата найкращих років багатьох з нас у країні пекла зобов’язує тепер надолужити прогаєне, не лише тому, що кожний з нас проверстав уже добру половину свого життя, не ставши літератором більшого формату, а й тому (і це важливо), що розв’язка проблеми українського бути чи не бути стоїть перед самісінькими дверима історії. І, хай комусь не подобається, обравши шлях служіння мистецтву, ми одночасно не сміємо і не маємо права відриватися від життя і забувати, що належимо до нації, муки поневолення якої можна порівняти з муками розп’яття Ісуса Христа, нації, яка ось уже кілька століть стікає кров’ю в боротьбі за свою „правду, силу і волю” і цієї боротьби не припиняє сьогодні. Хто з нас, літераторів, може бути байдужий до цього? Звичайно ніхто, коли виключити аномалію і говорити про чесних і відданих нації людей і враховувати, що ми свідомо пішли на скитальщину не як туристи, а як політичні еміґранти, щоб не тільки „каратись, мучитись, але не покаятись”, не тільки думати про „хліб насущний”, а й щоб своїм гарячим, безкомпромісовим словом стати на захист рідної землі, по-мистецькому сказати те, чого сказати не можна „там”. Це — наше призначення, наш обов’язок. Питання на перший погляд здається само собою зрозуміле і не підлягає дискусії, але кількарічне українське літературне життя на еміґрації показує, що саме це головне питання ніби навмисне відтискалося на задній плян, глухло в хащах безлічі літературних і так званих літературних дискусій, що не сприяли постановці його в такій площині, в якій воно повинно стояти, зокрема сьогодні. Книжковий ринок, за винятком може якихось двох-трьох творів художньої літератури, що в свою чергу можуть мати ще чимало чого до побажання, не є показником того, до чого повинна прямувати наша література, не відбиває дійсности, що давно чекає свого втілення в художніх образах. Іноді складається враження, що літератори, зокрема ті, які пережили безприкладні страхіття й наругу над людиною в большевицькій системі новітнього рабства і тепер, вирвавшись з неї, дишуть більш-менш вільним повітрям або не переживали всього цього, або свідомо роблять злочин перед своїм народом, пишучи про все що хочете, але не про те про що б вони повинні писати. Невдала комбінація МУР-у, що одчайдушно боровся за монополізацію всього літературного життя на еміґрації і пристрасно поборював цілком здорові тенденції до оживлення літературного процесу і спрямування його на природні й правильні рейки, не тільки не справився з своїми широко закроєними завданнями, а в якійсь мірі був може навіть перешкодою для деяких груп і окремих письменників у реалізації їх благородних завдань. Поодинокі цілком слушні виступи критиків (зокрема д-ра О. Грицая в „Орлику”) або бралися під барабанний обстріл не коронованими літературними „богами”, або виразно промовчувались і негувались. Все це, можна думати, випливало перш за все з явно хибних, якихось дивних, коли не сказати шкідливих, тенденцій, що панували (і далі панують) у писаннях наших літературних авторитетів на еміґрації. Оскільки ці „боги” очолювали також і МУР — майже всееміґраційне письменницьке середовище, їх тенденції стали **панівними**, вважалися **своєрідною „модою часу”**, іноді просто накидалися тим, які не сприймали їх. Якраз ці люди, постійно галасуючи проти диктатури, на ділі виявилися може навіть не бажаючи цього самі безпардонними диктаторами і своєрідними комісарами від літератури, спритно маневруючи й навіть обвинувачуючи інших у Бог зна яких гріхах, включно з „жахливим спрощуванням” літературних питань.

*

Що впадає в очі, читаючи зв’язані й не зв’язані з літературою писання наших літературних авторитетів протягом кількох еміґраційних років? Сумнівного, хибного на мою думку і дивного, що було прапором під яким розвивалася наша еміґраційна література написано і зроблено так багато, що всього цього годі схопити в цих нотатках. Ось, приміром, читаю статтю У. Самчука. Бувший голова МУР-у в одному з квітневих чисел американської „Свободи” за цей рік заявляє: „Ми трохи втомлені”, „вглиблюючись в душі людей нашого племени (невже ми не нація а плем’я?) маємо причини боятися майбутнього...”, „крики поєдності (?) несправжні (?!), а головне нездійснимі (отже, не трать, куме, сил!) навіть при найкращій волі” (!). Так говорить письменник — політичний еміґрант, покликаний формувати українську людину з фанатичною вірою, твердістю і всіми іншими якостями, притаманними тим, хто бореться й перемагає. Про це можна було б не згадувати, коли б лейтмотиву отаких „істин” не чулося в багатьох статтях цього автора, в нових його, дуже сірих, порівнюючи з „Волинню”, творах і коли б вони не були якоюсь мірою джерелом абсолютної безпринципности в керівництві МУР-ом і коли б, нарешті, можна було вважати їх характеристичними виключно для згаданого автора. Але справа виглядає якраз навпаки. Генеза цих мудростей, звичайно уже лише перехоплених п. Самчуком, бере свій початок ще десь на І-ій Конференції МУР-у в 1945 р. Вони висловлені в доповіді голови не існуючого тепер МУР-у Ю. Шереха і починалися приблизно так, як і цитовані слова Самчука. Шерех говорив: „Теперішний етап нам ясний: це етап, коли розум може втратити віру в себе”, „етап розколотої свідомости, розхитаної душі” і т. д., тому такі поняття, як ірраціоналізм, містика, демонізм на думку Ю. Шереха мусять з’явитися на овиді дійсності і стати для нас порятунком. Що це не жарт і що своєрідний демонізм справді дуже опукло виявив себе в писаннях цього критика може переконатися кожен, хто матиме необережність „проковтнути” якусь порцію його непогано вирощених плодів, які дехто називає есеями.

Така постановка питання в якійсь мірі відвертала увагу від головного завдання нашої (і не тільки нашої) літератури — бути виразником духа нації, її прагнень і змагань. Тому й не дивно, що „надто відомі” тези, цілком слушно поставлені ще раз на порядок денний нашого літературного життя (МУР, Збірник І) письменником І. Багряним (говорю про нього виключно як про письменника) у свій час було названо „бубнінням апологета тенденційної літератури” і протиставлено цьому тезу: „Культура і політика — це **зовсім різні справи”** (підкр. тут і далі мої — П. Кр.). Наведені цитати належать Ю. Косачу з його статей у „Часі” і „Українських Вістях” з 3. 3. 1949 р. Тут не зайво буде покищо побіжно зауважити, що Ю. Шерех, говорячи про мистецтво, твердить, що воно „не відбиває пасивно ані економіки, ані політики, але **лінія його розвитку перехрещується (кожного разу по-різному, по-своєму, своєрідно) з цими лініями”** (МУР, Збірник 3). Сказано далеко не те саме, що „культура й політика — це зовсім різні справи”. Критик навіть вважає зовсім не актуальною в на-

---

Микола Щербак

НАЩАДКОВІ

Пройде наш вік, немов нестримна тінь,
Літа пролинуть, як в негоду ріки,
Але безмежна наша широчінь
Нащадків хвилюватиме во-віки.

Вони лише читатимуть, як ми
Охрищені, мов лицарі, у крові,
У голоді, в хурделиці зими
Горіли вічним полум’ям любови.

Як нас збирав і скликував сурмач,
Як у бою шаліли скоростріли,
Як все зливалось: кров, і крик, і плач,
Та нам вогні, мов зорі, мерехтіли...

Ми зустрічались з смертю віч-на-віч
У чистім полі й на глухій дорозі,
А десь крізь млу, крізь глибочезну ніч
Нас виглядали матері в тривозі...

Куди ж ми йшли, наповнені снаги?..
Куди скрипіли і вози, і гарби?..
В чужих краях нам рідні береги
Ввижалися, як найдорожчі скарби!

Ми бачили, як корчився весь світ,
Як падали державки і держави,
А нас у безвість вів козацький слід
Добути Волю — Україні Слави!

Ми бачили пекельний суд і рай,
Як по звитязі боротьби і згуби,
У Києві навіки, мов розмай,
Мов золото, промінились Тризуби.

З усіх земель ми йшли до тихих вод,
У край веселий з переможним: бути!
...Нащадку! Друже! Знай, це був народ
З-над берегів ревучого Славути!

ші дні дискусію з „фіксаторами", „самоцільниками" тощо, бо, мовляв, тепер немає письменників, які б обстоювали „теорію мистецтва для мистецтва", „теорію мистецтва заради розваги", перевелися також і ті, що „хочуть тільки фіксувати життя й не мають жадних ідеалів". Проте не був би критик спритним і фахівцем свого ремесла, коли б на цьому поставив крапку. І тому в тій же самій статті читаємо буквально таке: „Чи література повинна бути на побігеньках (?) у політики чи, **навпаки** — в духовому бюджеті народу становити окрему й **незалежну ні від чого,** крім загального спрямування (аполітичного?) цього бюджету статтю". Звичайно п. Шерех за цю „статтю", але насправді... Обґрунтовуючи відповідь на питання, притягаються такі чисто шерехівські сентенції, як, напр., „непотрібність, незаконність, недопущенність песимізму в літературі нам умотивовують тим, що, мовляв, однаково ніхто ще під впливом песимістичних творів не вчинив самогубства. Це неправильно фактично. Загально відома епідемія самогубств під впливом Гетевого „Вертера"... і тут же в цілком серйозному, правда трохи садистичному тоні додається: „Хай кілька слабодухів загинуло, але переборення песимізму зродило незламних оптимістів і мужніх войовників". Отже конче „дайош" у нашу літературу песимізм, хай будуть жертви „слабодухів", бо це конче потрібне для народження „незламних оптимістів і мужніх войовників". Жахливий, правда не безпредметний бред! Один з варіянтів відповіді на поставлене запитання звучить так: „І ридання і скигління", і навіть „жіночі стегна мають право на існування в літературі", а значить, додаю від себе, і мистецтво „заради чистої розваги", „мистецтво для мистецтва" і все те з приводу чого Шерех ніби вважає зайвим дискутувати, а насправді саме це ж **проповідує,** хоч в якомусь місці статті він обов'язково зазначить „не проповідуємо" і т. д. Ось вам концепція „літератури далекого прицілу". Характеристично, що вся ця „філософія" прикривається протестами проти „декретування оптимізму", вболіваннями за „свободою поета" і т. д. і т. п., тобто арґументами, розрахованими виключно на ефект і приманку для безпринципових.

На фоні всього цього Ю. Шерех доводить, просто сміючися в вічі читачам своїм, що, напр., „Старший Боярин" Т. Осьмачки, книжка, яка могла б була преспокійно собі появитися якихось 30-40 років тому — це сливе література, на яку нам потрібно орієнтуватися сьогодні; що В. Барка з його віршами „Білий світ" (Л. Лиман назвав їх „чорний світ") — це майже рівня не то Тичині, не то аж Шевченкові; це нібито поет з ремінісценціями з... „Слова о полку Ігоревім" і поезія якого увібрала в себе „все (Sic!) багатство проявів життя"; це, як хтось повторить, надхненний Шерехом, поет тісно зв'язаний з традицією нашої поезії ...13-16 віків; це поет з елементами пророка і, нарешті, Ю. Косач заявить: „Це пророк", як відповідь на слова іншого поважного літературного критика, який вважає того ж самого Барку за ...графомана. Так свідомо твориться справжня вакханалія глупоти. Коли врахувати, що подібні дискусії велися навколо чи з приводу „питань великої літератури", стане зрозумілим, якими, за невеликими винятками, „проблемами" цікавилася наша літературна критика і на яке сміховище (хто зна, чи не навмисне) перетворювалося наше еміґраційне літературне життя.

Володимир Старицький

ПРОРОЦТВО

(з циклю)

> „...І тепер стали валитися хмара за хмарою на Духа, — поки, врешті, божевілля не проголосило: „Все гине тому, що все варте того, щоб згинуло!"
>
> **Ф. Ніцше**
>
> „Ввесь Світ — криваве Божевілля!.."
>
> **С. Черкасенко**

Віки гримлять, мов скарги водоспада,
Ідей та війн б'є пошесть хвороблива!
І лють, і шал, і божевілля злива
На тім'я людства невмолимо пада.

В пропасниці брехні звиваються Свободи...
Кривавляться тіла в обіймах „ніжно-братніх"!..
Огида диктатур, облуда демократій —
Уламки кораблів на повені незгоди!

...Вогняний смерч простелеться Землею!..
А ніж Страждань пропалить серця дно!
І зломить Жах крихку Краси лілею,
І вб'є Життя в розпуці — заодно!

Та над Могилою безлюдною тією
Із туги Душ зросте Нове Зерно!

1946

Ясно, що такий літературний клімат був, якщо не перешкодою, то справжнім тормозом у народженні й розвитку літератури, яку очікує від нас нарід.

*

Кожна нація і безпосередньо кожне літературне покоління турбувалося й турбується про літературну зміну. Виховання цієї зміни — це зовсім не дрібничкова чиясь приватна справа, і очевидно не даремно душителі української культури в Україні, купуючи орденами видатніших, ретельно, в окремих випадках не безуспішно, дбали й дбають про виховання молодих літераторів. Це питання без жадного сумніву в усій ширині повинно стояти також перед нами. Але в нас у зв'язку з порушенням цього питання не без неприємности треба констатувати ще й досі явно шкідливе відношення до літераторів молодшої ґенерації на еміґрації не лише з боку окремих осіб, а навіть і середовищ. Таким середовищем був у першу чергу МУР. Що зробив МУР за кілька років свого існування в напрямку виховання нової літературної зміни? Формальним прийняттям чотирьох молодих літераторів (серед них і напівписьменного „байкаря") у члени чи кандидати, МУР обмежив увесь свій контакт і роботу з молодими. Зрештою, там поважно перед собою і не ставили такого серйозного й відповідального завдання і зовсім не тому, що, як дехто може подумати, чотирма особами вичерпувались усі наші кадри здібних літераторів молодшої ґенерації на чужині, а тому, що літературні кар'єристи (іменно кар'єристи, а не письменники), яких там чимало отаборилось, свідомо вирішили зігнорувати таке важливе питання. Більше того, Ю. Шерех — один з провідних авторитетів МУР-у спеціялізувався не тільки на „знищенні" цілком здорової в своїх тенденціях, щоправда може ще не чітко окресленої літератури, а й на скаженій компромітації її представників, зокрема мо-

Олег Зуєвський

*

Отут її незаймана хода —
У нерозтлінній розкоші спокою.
Старіє час... А ти її такою
Зустрінеш знов, де провесна й вода.

Малюнком не назвеш її краси,
Бо сніг розтанув, а вона — як мрія:
Кладе вінок на щедрий сплет коси
І зором воскрешати світ уміє.

лодих. Навіть не поодиноких представників, а цілого покоління, до того ж „пропащого, — як кажуть критик, — покоління тридцятих років", позбавленого навіть „компасу розуму", тобто якогось затурканого, невклюжого, якщо не напів, то цілком божевільного. Звертаюся до його відомої, але чомусь таємничо промовчаної статті „Голос пропащого покоління" („Заграва", ч. 4, 1946 р.). В цьому випадку критик вирішив навіть особливо не вдаватися до літературної демагогії, якою люблять послуговуватися „спеціялісти", щоб „розбити" той чи інший твір. Стаття так і починається: „Скажемо прямо „Відлітають птиці" не подія в нашій літературі, це взагалі не література", „але водночас книжка, як і виступи її автора" мають успіх. І тут підносяться питання, проти яких нібито не виступає критик, питання, зв'язані з місцем письменника в його суспільстві. Молодий автор, каже Шерех, „висловив у своїх віршах коло думок і почувань властивих багатьом людям його виховання і його покоління". Які ж ці думки й почування? Виявляється, що в „мужицтві поет вбачає свою генезу" й живе „візією української держави". Проте критикові конче хочеться, щоб йому здалося, що поет „поезія якого це чорнозем", парость, що росте „із грудки рідної землі", ідеалізує мужицтво не так як треба, не вміє в Европі „пристосуватися (!)", а словами „О, рідна матінко моя, о, дорога моя держава!" критик доводить, що „ідеал майбутнього — держава — викреслюється" в творах поета „більш, ніж туманно". І ось спеціяліст від літератури залишає бідолашного поета й, ототожнивши його на 100% з усім поколінням, починає паплюжити всіх нас і наших ровесників, що саме тепер у революційному підпіллі на рідних землях борються з наїзником. Яких тільки епітетів не удостоїлось це покоління, ці „неприкаяні люди", ці люди „трагічної долі"! Висновок критика про цих людей простий і ясний: „Зберігаючи стихійну вірність ідеалам України", вони „нездатні ні уявити собі ці ідеали конкретно, ні тверезо вирахувати шляхи до здійснення мрії, ні визначити своє місце в потоці сучасних подій, ні просто зорієнтуватися..." Одне слово, якщо ви такі оглухи, то киньте мріяти і коли ви позбавлені навіть „компасу розуму" — вертайтеся в обійми „папаші", там будете на „своєму місці", бо й справді, що можна зробити з людей чи що можуть зробити люди, які навіть **„нездатні** уявити конкретно ідеалів України". Все це говорить само за себе. І цікаво, що на тлі всього цього осторонь молодої й молодшої ґенерації стояли і далі стоять навіть ті, що так елейно люблять говорити про українську духовість, і просто не знаєш, що це — звичайна байдужість, нехіть, свідомий злочин? Чи може всі ці люди, включно з керівниками різного роду політичних партій на літературу дивляться так, як один уже „замериканізований" достойник однієї нашої допомогової установи, що висловив радість з приводу більшого зацікавлення українцями не поезією, а бізнесом?

*

Окремі штрихи літературної дійсности, накреслені у цих нотатках дають ще далеко не повний образ кривого зеркала нашої літератури. Проте досить і згаданого, щоб відчути потребу відсвіженої атмосфери, чистого струму повітря в літературному еміґраційному бараці, що глибоко вріс у чужий ґрунт з усіми його небезпеками. Цим свіжим струмом повинна стати наша Асоціяція — принципова група людей одного погляду на літературу, однакового розуміння її завдань. Старші, молодші і зовсім молоді літератори повинні бути творчо й духово об'єднані в своєму середовищі і творчістю, діяльністю своєю оправдати надії поневоленого Краю.

Чого ми хочемо? Безстороннього фіксування життя, культивування так званого „чистого мистецтва", літератури — лімонади для усолоджування життя, літератури „голих колін і скиглінь" чи, прибравши позу мудрагелів, галасуватимемо, що „культура й політика — це зовсім різні речі", щоб вкінці-кінців (коли будемо повноцінними літераторами) все ж таки заробити собі петлю на шию від будь-якого поневолювача України саме за те, що при всьому своєму бажанні не змогли відділити культури від політики (не політиканства і вузького партійництва!), і лише тому, що це два обличчя одного Януса?

Ми, звичайно, зовсім не за „перетворення літератури на постачальника бойових гасел", але ми не можемо дивитись, напр., на того ж нашого великого Шевченка, яким просто спекулює п. Шерех, як на поета в суті своїй **глибоко політичного,** включно з його „поезією зневіри" (!), „сентиментальности" і „безвихідної (?) самотности дівичих ночей". Це ж стосується і до Шекспіра і до Гете і взагалі до кожного справжнього, тим більше **великого** письменника. Культура — це не тільки щось таке, що немає нічого спільного з політикою, а навпаки: культура — це, хочемо цього чи ні, політична зброя, зокрема в нашу добу, зброя по-своєму, по-різному виготовлена. Заперечувати це та ще й, як робить Ю. Косач, посилаючись якоюсь мірою на... Міцкевича, „рахманного" (так і написано) Пушкіна чи Есеніна — це значить свідомо вдавати з себе дивака, що не розуміє творчости саме цих поетів або справді таки не розуміти її. Правда, для наївних говорив і Лермонтов, що він, мовляв, писав „не для света", який „чужд восторгам вдохновеньяˮ, і Пушкін проклямував „ми рождени для вдохновенья, для сладких звуков і молітв", подібне, зрештою, найдете і в Міцкевича і в Есеніна і хіба тільки в них? А вся їх творчість? Вся вона (якщо мова мовиться про представників російської літератури) характеризується імперіялістичною тезою Пушкіна, цього „веліково христіянскаво ґуманіста" („Новоє русскоє слово", Нью-Йорк, 8. 5. 49) про те, що всі славянські стрики мусять таки злитися в російському морі. Вони (всіх епох і часів) перш за все „русскіє", що беззастережно сприймають твердження Ніцше (так, Ніцше!) про культуру, як про єдність стилю всіх життєвих проявів певного народу, про єдність між життям, мисленям, показом і бажанням, в той час, коли ми завжди шаховані й безпощадно биті розводимо теревені на зразок того, що людина „народжена вільною, має жити й умирати в свободі". Все це так. Але коли вас схопили за горло і душать? В тому числі й „дворянські" Пушкіни і всі інші зубри, будучи одночасно **світової слави письменниками.** І якщо п. Косач у цьому випадку забув навіть і слова дуже любимого ним Ж. П. Сартра про те, що „письменник за нашої доби відповідальний за кожне своє слово", то хай, поклавши руку на серце, скаже, чи він, Ю. Косач, має хоч одну книгу, яка була б аполітичною, абстрагуючись, звичайно, від означення цієї політики, чи там тенденції, як її дехто ладен би назвати.

Тріюмф ерпеїзму, яким позначена наша доба, диктує свої закони, боротьба йде не лише на лініях фронтів, тому також і культура (не від сьогодні) стала великою політичною зброєю. Ось вам в Україні „російська культура вливається в процес соціялістичного будівництва. Найменша недооцінка провідного значення російської культури є глибоко антинароднім проявом, який завдає величезної шкоди нашій радянській справі і неминуче протоптує стежку для буржуазного націоналізму". І тут же, беручи слово культура в лапки, совєтський держиморда прямо таки верещить: „Українська культура Єфремова і Маланюка була завжди органічно ворожа до передової російської культури" („Радянська Україна", 2 квітня 1947 р.). Така дійсність. Тому ми вважаємо себе перш за все бійцями за ствердження нації на літературному фронті, бійцями за саме життя її, переємниками несфальшованих літературних традицій в першу чергу Шевченка й Лесі Українки, вважаючи творчість і особисту життєву поставу таких особистостей як О. Ольжич, Й. Позичанюк, О. Теліга гідними наслідування. Там, де йде боротьба завжди присутня політика. У перекладі на мистецьку мову це може звучати зовсім по-різному, але очевидно не так, як це формулюють справжні спрощувачі. Вони, ці спрощувачі, просто не хочуть (а деякі й не можуть) зрозуміти, що нам ідеться, коли говорити коротко, про **багатогранну** українську духовість, але **духовість не раба, а пана.** В літературі, що є виразником цієї духовости, як ось у О. Теліги може бути висловлений і біль („часто серце запалає, а щось гаряче аж за горло стисне"), і радість („топчуть ноги радісно і струнко сонні трави на вузькій межі...", „пий же бризки, свіжі та іскристі, безіменних радісних джерел") і втома („моє серце в гарячих зморах, я й сьогодні не можу спать") і якась горда байдужість („...не каюсь я, не плачу, ні зідхань не маю, ні злоби, тільки все у гордість замінила") і які хочете інші почуття (отже не тільки оптимізм і „звуки барабанів"), але ви завжди виразно відчуваєте владарський голос чистої й непереможної української душі, кожен твір в своїй цілості завжди збуджує й хвилює вас, але не розмагнічує, „не розхитує" душі, не „розколює" вашої свідомости. Ми за таку, я б сказав, шляхетну літературу. Це зовсім не спрощування, не „замах на свободу поета" і одночасно це абсолютно не те саме, що проповідують нам еміграційні літературні „боги" і проти чого ми будемо, не зважаючи ні на що вести непримириму боротьбу.

Василь Шимко

Коли падає листя жовтаве

(Оповідання)

Любіть! Любіть до божевілля
Свою отчизну, землю дорогу.
Петро Карпенко-Криниця

Було це тоді, коли тихо падало листя жовтаве. Падало з шелестом і шурхотом-шерехом привабним і ніжним. І було листя, мов золото. А коли ти бачиш, як зірветься лист і тихо, кружляючи, пада, тоді тобі здається, що ти пізнаєш, як швидко й раптово обривається життя. Думаєш: був лист соковитий і зелений, пожовк, а тепер зірвався й упав на землю. Дмухне вітер і знесе його далеко на ріллю. І — ні сліду.

Так і людське життя.

І тобі хочеться одинокому блукати гаєм, безкінцеві мрії вплітати в приємно-шарудливе листя, шукаючи розв'язки. І до болю хочеться жити якимсь особливим життям, щоб лишити по собі слід. Це тоді, коли тобі, завзятому й неспокійному, минула двадцять перша весна, коли ввесь ти в дужих м'язах, а в твоїх замріяних очах іскриться рішучість, у жилах б'ється, гарцює гайдамацька кров, і ти любиш до безтями свої степи розлогі (найбагатші в світі), ввесь край свій страдницький-руїну любиш над усе: сильніше дівчини любої, що тут, біля тебе, сильніше скорбної матусі, що тривожно дивиться на шлях у вікно — виглядає сина.

І коли ти, завзятий і поривний, очима голубими впиваєшся в блакитно-принадну даль, а на твою сиву шапку (в ній золотом переливається тризуб) тихо падає листя жовтаве з журливого береста, падає якось принадно й задумано на кулемет твій, а один — торкнувся щоки. А згори — сонце. Поруч дівчина з стрічками набоїв. Твоя дівчина. У неї очі — українське небо, на косах, міцно складених на голові, теж листя-золото. І хіба тоді не відчуватимеш буйної радости! Хіба не вигукнеш: „Яке чудове життя!"

Так почував себе і думав Дмитро. І хоч падало листя, він відчував весну. І хоч погрозливо гули гармати — він яснів.

Ішов великий час відвойовувати життя. І ніколи не забути того дня, листям-золотом всипаного, кров'ю забризканого. А все сталося раптово й просто. З півночі наступав ворог. З'явився несподівано.

...Коли з низькострíхої білявої хати вийшло двоє: високий і гнучкий Дмитро з наганом при поясі й дівчина з карабіном за плечима, Терешко вже був із хлопцями біля свого кулемеат, що стояв під червонолистими вишнями.

Тиха Кубань, тиха Кубань,
Бережечки зносить...

Це подавав голос Терешко. Він завжди: чи було йому сумно чи весело, чи до болю тяжко співав цієї. Так тихо-тихо. Для себе. Перед ним завжди вставала далека Кубань, як принадна й недосяжна оаза.

— Ти, мабуть, співав би про свою Кубань і тоді, коли б тебе москалі вели на розстріл? — запитав, підморгнувши, Дмитро.

Терешко різко оглянувся. Чорна кубанка набакір, а з під неї — толоченою травою кучері. Сірі очі спалахнули ніжно й лагідно.

— Це ви? Може й співав би. Знаєш, Дмитре, я Кубані вже п'ять років не бачив. А виріс там. Вона завжди в мене перед очима. На Кубані, як і тут, гарно — звісно одна земля. Ось бачиш, допомагаю тобі вигонити москаля, а виженем — ринемо на Кубань. Допоможеш мені. І дівчину побачиш мою. Там така козачка чорноока. Як сяде було на коня так, здається, за мить увесь світ облетить. Йому хотілося довше говорити про це, але Дмитро:

— Так... Ну, Терешку, ми вже йдем.

— Лише вдвох?

— Удвох.

— Як на прогулянку. Чудово! А ти, Оксано, не боїшся?

Та глянула ласкаво й синьо-ніжно. Аж на щоках з'явилися ямки привабні.

— А чому б?..

— Та це я так. Пригадав твою матусю. „Та куди ж воно піде з вами, хлопці? Та воно ж у мене таке полохливе, як перепеленя. Курки боїться зарізати” — казала. Чи справді ти така?

— Це правда. Курки я не заріжу. Вона не ворог.

— Оце добре ти сказала, — і засміялись троє.

І ось — мовчанка. Близько-близько один біля одного стояли два побратими. І руки тиснули, щоб чути було силу.

— Може не побачимось.

— А може...

Вони обійнялись, як дівчина з хлопцем, поцілувались. І подивились один одному в очі. Дмитро знав, що кулемет Терешка Ярошенка буде гнівний проти ворога. Такий кулеметчик прямо в серце битиме. Терешко знав, що там де Дмитро Горенко — не підступить москаль. Терешко жартував:

— А ти, Оксано, часом не гніваєшся на мене, що я... Та не все ж тобі його цілувати.

— А ти хоч бачив? Ти такий!..

— Який?

— Якийсь...

— Але нічого, ще один бій, а там втнемо таке весілля, як у ті часи козацькі — на ввесь світ. А я ж у тебе, Дмитре, за старшого боярина... А то — і Терешко показав на хлопців-кулеметчиків, — то теж бояри.

Під вишнями, ніби під полум'ям, стояли його хлопці: усміхалися по-весняному, в очах полум'яніла сміливість. На них падало листя вишневе.

*

Туди, за косогір, де круто завертає дорога, де стоять у задумі осінній три берести, швидко добиралося двоє. Дмитро задивився на берести. Йому здавалося, що то батько запорожець із синами вийшов оглянути поле розлоге. Батько високий і кремезний по середині, а сини-юнаки по боках.

...За кулеметом лежали поруч. А очима — туди, де степ перерізує балка. Було тихо. Сонце гріло по-літньому. Полем літало, снувалося павутиння, застрягало в берестах. День мовчазний, соняшний. Він, ніби, як і Дмитро, прислухався, як з шелестом-шурхотом і шерехом зрідка падає листя.

— Мабуть це такий останній день цієї осени, — сказав Дмитро.

— Мабуть, — тихо повторила Оксана, а очима принадними так ласкаво подивилась на нього, що він ніби вперше, якось по-новому зрозумів найдорожчі йому очі.

— Ти сьогодні якась особлива, Оксано.

— Яка ж?

— Якась ніби доросліша й поважніша. Ближча й ще краща.

— А може це тому, що на нас небезпека чигає.

Десь далеко озлючено завурчала гармата, потім декілька разом.

— Там почалося, — сказав виразно він.

— Почалося, — повторила вона.

І вже обоє —ніби інші. Очі різкі й тверді спокійно зустрілися. Обличчя їх ставали завзято-непокірні й горді. Вони знали: тепер — ні крихти вагання, ні руху зайвого. Лиш розрахунок і сміливість. Тепер лише вони і — Україна. І ніхто не знав, що обоє почували себе так, ніби були готові стояти проти всього світу. Бо хто ж має право топтати їх пращурську землю, топтати навіть це листя жовтаве з берестів рідних, хоч від нього скоро — ані сліду, але ж воно наше рідне, українське листя.

— Мабудь бій відбудеться біля гаю. І надаремно вислав сюди нас сотник, — в нетерплячому очікуванні сказав Дмитро. Та не встиг він сказати цих слів, як із балки показалися ті, кого найбільше ненавидів він, ненавиділи вони обоє, а може й ці берести, що стояли в задумі. З балки виринали все нові постаті й поспішали вперед.

— Добіса їх!.. Але вони безпечні. Не знають, що ми тут — це він.

— Можливо це й весілля наше? — це вона.

— Можливо.

— Готуйся. Вибирай рушницею тих, хто забіга наперед, а я по всіх битиму.

І ще схрестились їх погляди — привабні й рішучі. Дмитро ніби прикипів до кулемета. І здавалося йому, що нічого на світі немає дорожчого за кулемет, і що все життя його народу цей кулемет вирішить. Та ворог ось уже ближче підходить окремі постаті появляються на ріллі. Лізуть, як сарана.

— Дмитре!

— Ще трохи... Ще... Бий!

І здригнулися берести. І в сполосі рясно ронили листя. Кулемет вдарив раптово, збуджуючи степ. Кулемет спішив.

— Так їм! Так їм! — казала вона, стріляючи поспішно й влучно.

І ворог, ніби отетерів. А полем пронеслися стогін і прокльони. Хтось кинувся назад прожогом.

Володимир Старицький

Українець з половини

(сатиричний рондель)

Українець з половини:
Пів душі „польщу” шукає,
Друга ж десь в „москві” никає, —
Тому й чуха нижче спини!..

Тому й чуха нижче спини
Частка „ніц” і частка „да”...
Згодьтесь: дико вигляда
Українець з половини!

1946.

Та хтось махнув рукою і показав уперед, наказав іти... І кинулися вперед. Повзли рілею, підіймалися прожогом бігти. І постріли посилали між берести. Кулемет не вгавав. Та коли ворог заліг, Дмитро зупинивсь. Тоді знов піднявся той, що наказував іти вперед. Та не встиг він і кроку зробити, як знову впав на землю.

— Добре, добре, Оксано!

Ворог відкрив густу стрілянину. І тільки те, що вони знаходились у невеликій упадині й були закриті кущами, зберігало їх.

Ворог ставав небезпечнішим. Широко розсіваючись по полю, москалі кинулися стрімголов до берестів. Та кулемет їх зупинив. Як по наказу всі лягли — хто з ляку, хто назавжди. Ішла рішуча перестрілка.

— Хоч би підмога! — це вона.

— Тримайсь, Оксано, бо може... — і кулемет його затих.

У розпачі оглянулась. А він — обличчя в листя й простогнав: протяжно й тяжко.

— Дмитре!..

Кров на обличчі, на рукаві, бризки на листі...

— Нічого... Лягай за кулемет негайно, бо буде пізно, і напружив усі зусилля, щоб відсунутись. Власне він повернувався обличчям до неба.

Вже чути крики. Ворог натискав.

Та вдарив знову кулемет. Залився смертельним сміхом.

— Відсунулись знову трохи.

— То добре...

— Але ж набоїв обмаль.

Дмитро хоче піднятися. Лівою рукою дістає наган.

— Вмирати будемо...

— Вмирати? — і здалося Оксані, що навколо все полум'ям взялося.

— Бери ґранату!..

Кулі свистіли. Потрапляли в берест, у кущі.

Набоїв уже не стало. Оксану це кинуло в розпач. Лиш очі пойнялися лютою сміливістю й налилися кров'ю. Глянувши на Дмитра, що у всьому тепер покладався лише на неї, раптово стрепенулась. Ґранату — в руки. Раптом на ввесь ріст стала в листі-золоті. І погляд — гордий, повен зневаги до тих, хто наступав. Погляд казкової княжни. Стало тихо. Ворог якусь мить не стріляв. Піхотинці ворожої армії дивилися, як зачаровані. Та так було не довго. Безтями кинувсь кожен уперед до дівчини. Оксані здавалося, що нема її. Ґраната ось-ось бризне смертю.

— Дмитре!.. За Україну! Але ж це що? Що це за постріли? З тих, що бігли, вже дехто впав.

Оглянулась.

З-за косогору спішилася підмога.

І наче задзвонили дзвони великодні, здавалося задзвонило сонце і берести, мов сонцем забриніли.

— Слава! — неслося протяжно й гучно.

І вона ґранату, смерть свою, жбурнула під ноги двом ворожим піхотинцям, що добігали.

— Слава! — повторив глухо Дмитро й намагався піднестися.

Бій клекотів на ріллі, зразу за берестами. І не сила була ворогові.

— Дмитре, жити будеш!

Він спраглими устами п'є воду, чує як хтось тривожить його пекуче плече, перев'язує мабуть... Він закриває й відкриває повіки. І дивно — виразно бачить, як падає листя навколо нього. Оксана тривожно припала до Дмитра й різко кинула погляд у степ, де стиналися два відвічні вороги. Їй видко все, як на долоні. Вона бачила, як від Писанівки наближалися нові чужі сили.

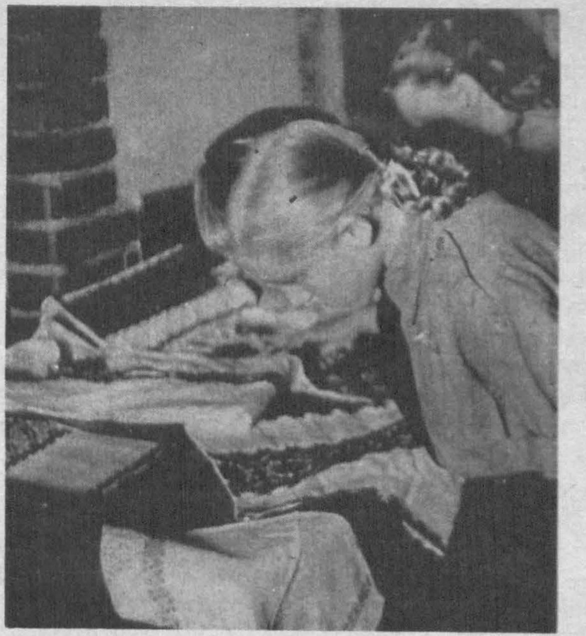

Юні учасники сумівського свята в Н. Ульмі (Німеччина) оглядають виставку.

І знову затарахкотів кулемет. Так, що берести в сполосі стрепенулися. Аж Дмитро повернув голову і, здавалось, прислухався.

Кулемет сіяв смерть. Оксана, зіпершись на берест, дивилася туди, де здіймалася курява в колі ворожім. Ярошенко бив чітко.

— Ворог тікає! — сказала вона. Лице її прояснилося гордістю й ще більшим завзяттям.

Тепер вона думала лише про Дмитра.

Терешко з хлопцями вихорем підскочив до берестів. Закурілий, спітнілий і рішучий, він сплигнув з кулеметної тачанки.

— Дмитре!

— Ти, Терешко?..

— Я... і схилився на коліна.

— Проклята куля крізь плече пройшла. Ніби вся рука одерев'яніла.

— Тепер не бійся. Місяць відпочинеш, а там знову за зброю. Терешко ніжнішав. Тільки кубанка була ще більше на бакир, ще більше здавалися позолоченими кучері, а коли став на рівні ноги — заскрипіли пружні м'язні. Сказав до Оксани:

— А я не думав, що ти така.

— Яка ж. Звичайна.

— Ні! Ти надзвичайна... Вітаю ж із перемогою вас, що йшли на смерть і смерть перемогли. Потиснув руку Оксані. Тихо усміхнувся Дмитро.

На конях уже сиділи грізні хлопці: закурені й розхрістані, дехто перев'язаний. Суворі їх обличчя ставали по-весняному добрі.

— Хлопці, приготуйте місце на тачанці!

Коли ті поклали Дмитра, а біля нього сіла Оксана, він вигукнув:

— Рушай!

І тоді Дмитро чомусь повернув голову до берестів. Вони були величаві в осінній задумі. Ніби сумували. І ронили листя, ніби сльози. „Чому вони такі дорогі й рідні?" — думав.

Тихо вирушили на шлях. За тачанкою — Терешко на коні, а далі — його хлопці, курявою осінньою всипані й грізні, як месники. Їхали лісом. Вузькою дорогою. А над ними похилі жовтаві віти ронять листя. Хтось щось говорить. І чує Дмитро — мова лагідна й привабна, як шелест листя.

— Хіба ж ми, хлопці, живемо для того, щоб гнутись перед москалем? Для того, щоб дозволяти топтати нашу землю? Ніколи! Нам не бракує відваги... Сьогодні били загарбника, як личить нам... Скажете, що мало хто залишиться в живих із нашого товариства? Може. Може і нікого з нас. Щоб добути життя, мусить хтось його й віддати. Якщо поляжемо — слава не поляже. Згадають і про нас. Скажуть: „Були хлопці завзяті й сміливі, в пекло йшли. Бо любили свій край над усе. Як життя, а ненавиділи Москву, як смерть. І ще скажуть, що були ті хлопці дуже жорстокі, бо так треба було, бо — месники...”

Це говорив до хлопців Терешко.

— І ще скажуть, що це хлопці були справедливі й з добрим серцем. Нікому зла не чинили. Боролися за правду і волю...

Це так продовжував Терешко, а очі ставали такі привабні й лагідні, що хлопці чарувались ними.

— А ще колись знайду свою Галю. Не забув про неї. А думав, що моє серце зачерствіє, закам'яніє... Де там! Часто-часто згадую. А чого? Звичайна причина — кохаю.

Біля Дмитра сиділа Оксана в задумі.

— Спи, Дмитре, спи!..

Та він хоче зрозуміти все. Ледве чує стукіт копит і розмову привабну-привабну, як воля. „Чи не запорожці? Може сам славний Кость Гордієнко вирушає в похід?” — думає-марить Дмитро.

Тиха Кубань, тиха Кубань,
Бережечки зносить...

„А, це Терешко про нашу Кубань. Бо то теж наша рідна земля. Це там, на сході... А де ж наш Сян?”

Дмитро пливе думками, марить.

Сон.

А листя падало й падало. Ніби золотава метіль розбурхувалась. Один лист упав на щоку Дмитра, неначе хотів закрити те місце, де пройшла куля. Щоб не було й сліду ворожого. Оксана обережно взяла його в руку. Дивилася довго й пильно, як на найцінніший скарб. „Отак і життя людське, ніби лист цей”, — подумала. А він був, мов золото. Вона притиснула його до спраглих уст своїх і заніміла в задумі.

Форт Виллям (Канада)

Редіярд Кіплінґ

ЗАПОВІДЬ

Собою володій між натовпом бурхливим,
Який Тебе кляне за хвилювання всіх...
Собі лиш вір серед зневір'я зливи,
І відпусти зневірам їхній гріх!

Хай ще не вдарив час — чекай без тіні втоми;
Хай брешуть брехуни — не знижуйся до них!..
Вмій всім прощати, й не здавайсь при цьому
Великодушніш і мудріш за всіх!

З надією умій на карту принагідно
Поставити усе, що з труднощами збив:
Програти все — і знову стати бідним,
Й ніколи більш не плакатися тим!

Коритись змусити вмій серце, нерви, тіло
Собі в усякий час, — і в розпачі, — завжди!
Хоч в грудях все давно перегоріло,
І Воля лиш наказує: „Іди!”

Терплячим залишайсь в розмовах з глупаками;
Будь чесним і простим в промовах серед мас;
Прямим, твердим — з друзями й ворогами, —
На Тебе хай зважають всі в свій час!

Заповни змістом вщерть Ти кожну мить горіння
В годин і днів швидкій, невблаганній ході.
Тоді ввесь світ Ти приймеш в володіння
Й Людиною назвешся лиш тоді!

Переклад Володимира Старицького

Хроніка сумівського життя

Канада. Нещодавно заходами Організаційного Бюра в Канаді був скликаний сумівський з'їзд. У цій країні тепер нараховується 10 осередків нашої Спілки, найсильнішими з яких вважаються в Торонто й Вінніпеґу. В самому Торонто є тепер близько 300 сумівців. Організація нових осередків продовжується.

Німеччина. В Галендорфі відбулася зустріч молоді різних, поневолених Москвою національностей. В зустрічі взяли участь білоруси, лотиші, мадяри, румуни та українці. Всі вони поклялися єдиним фронтом боротися проти спільного ворога — московського большевизму.

З 15 жовтня по українських таборах Німеччини починає демонструватися кольоровий кінофільм „Обличчям до воюючої України”. Фільм відображає життя й діяльність СУМ'у на еміґрації. Автор фільму п. Климчук.

Англія. З допомогою Головної Управи СУБ'у, Крайовий Комітет СУМ'у обладнав свою власну канцелярію, що міститься в Лондоні. Це дасть можливість успішніше координувати й зміцнювати організаційну працю молоді.

США. Тут створено Організаційне Бюро, на чолі якого став Друг Омельченко. Вже постали перші сумівські осередки в Чікаґо, Філядельфії, Ньюарку й інших містах. Робляться заходи до поширення мережі наших осередків.

Австралія. Нещодавно організований осередок СУМ'у в Австралії встиг уже зробити виставку сумівських робіт. Виставка справила приємне враження на українців і представників інших народів. Тепер організовуються нові осередки. Цікавим є той факт, що молодь, яка в Німеччині ставилась до СУМ'у пасивно, тут охоче включається в сумівську працю.

Бельгія. Бельгійський уряд офіційно визнав СУМ, як леґальну організацію в своїй країні. Тепер СУМ у Бельгії розгортає широку діяльність нарівні з усіми правними організаціями.

Арґентіна. Секція української молоді при „Просвіті” і головна референтура молоді нав'язали тісну співпрацю з ЦК СУМ'у. Сумівська праця знаходить загальну підтримку серед українців Арґентіни.

З життя чужинецької молоді

В. Леник

Англійські юнацькі клюби

Молодь — це майбутнє нації, кажуть також і англійці. Для молоді треба дати можливість вирости на повновартісних громадян. В молодої людини криється багато сил і поривів, які при несприятливих умовах марнуються або витрачаються не за призначенням. На таку небезпеку наражається зокрема робітнича молодь, що після шкільної лавки і безжурних забав опиняється біля станка, іноді навіть у мало відрадних умовах. Це ж стосується і іншої, не робітничої молоді, що, маючи 14-15 років, виходить із школи і йде в життя, не маючи ще викристалізованого характеру й потрібного досвіду. Щоб дати цій молоді культурну розвагу, зберегти її від морального розкладу і виховати її на добрих громадян своєї батьківщини, в Англії ще від 1850 р. існують юнацькі клюби молоді. Об'єднуючи 14-18 річних юнаків, ці клюби кожний своїм шляхом прямували до однієї мети: дати нації повновартісних громадян, а молоді — розвагу, науку й виховання.

Як організовуються клюби? Душею кожного англійського юнацького клюбу є керівник його, доросла особа, що має добру підготовку й досвід у праці з молоддю. Керівник підбирає собі відповідних співпрацівників із старшого громадянства та активної молоді. Крім цього, кожний клюб має свій комітет, що складається з різних громадян міста і до складу якого входить також керівник клюбу в більшості як секретар цього комітету. Головне завдання комітету — допомагати клюбові в підшукуванні приміщення, підтримувати клюб матеріяльно а також давати необхідні поради. Проте щоденне керівництво клюбом перебуває в руках керівника клюбу і його помічників. Члени клюбу зобов'язані платити невеликі членські внески і відвідувати загальні сходини. Крім цього, члени працюють в окремих гуртках, залежно від зацікавлення й віку юнака. До останньої війни клюби організовувались самостійно, незалежно один від одного і свою працю вели не скоординовано. З часом виявилась така організація клюбів не доцільною, бо ввесь досвід поодиноких клюбів марнувався, деякі з них, не маючи допомоги й доброго керівництва, не виконували свого завдання. Це зумовило постання Центральної координаційної організації — Національного Товариства Хлоп'ячих Клюбів (НАБЦ), яке й об'єднує тепер 200 клюбів.

Які головні напрямні праці клюбів? Головне завдання їх полягає в тому, щоб зберегти позашкільних юнаків від деморалізації, дати їм розвагу й дбати про виховання. Ці завдання кожний клюб здійснює різними методами, даючи повну ініціятиву самій молоді розвиватися й виховуватися під наглядом старших виховників. Клюби організовують різні гуртки, плекають спорт, влаштовують гутірки, прогулянки й імпрези. Керівники клюбів пізнають зацікавлення юнаків і відповідно до цього будують програму своєї праці. Кожна добра програма мусить мати 7 головних прикмет: ясну мету, робити натиск на всебічному розвитку юнаків, програма повинна бути різноманітна й пристосована до умов і часу, а також до віку юнаків з узглядненням їх потреб і зацікавлень, мати змінність, так би мовити рухливість, в чому й полягає принципова різниця між програмами клюбу й школи. Вважається, що коли програма відповідатиме всім цим вимогам, успіх її буде забезпечений. Програмі надається велике значення. Англійці кажуть: „Яка програма — такий і клюб".

Це в загальних рисах те основне, що характеризує англійські клюби.

Нотатки про сумівські свята

Вдруге після 1947 р. в українських таборах Німеччини, Англії, Бельгії та інших країн Европи відбулися на початку осени 1949 року свята української сумівської молоді.

Німеччина. Сюди з'їхалися сумівці з осередків Ляйпгайму, Діллінґену, Цуффенгавзену, Ельванґену, Нойбурґу, а також з осерадків французької зони Німеччини. Ранком 27 серпня, після Богослужень в обох церквах, стрункі колони чітким вояцьким кроком вимаршовують на головну таборову площу і розташовуються біля трибуни. На високих щоглах майорять національний і сумівський прапори. Тут же історичний прапор визвольних змагань 1917-1920 років, прапори Пласту і СУВ,у. Врочисте відкриття свята, промови до молоді представників ЦК, генералів, полковників, представників українських військових, громадських та політичних організацій... Спортові вправи та змагання, виставка сумівських робіт, концерт... Усе це справляє надзвичайно гарне враження про нашу молодь.

Відбулося свято також у Мюнхені-Фраймані, де після врочистостей проведено цікаві змагання молодих спортовців з футболу та відбиванки.

Бельгія. Це було найбільше свято за весь час життя й праці української молоді в Бельгії. Раннім ранком до Шарлеруа прибуло багато автобусів, що привезли сумівців з різних закутин Бельгії. Високопреосвященний Владика Кир Іван відправив Богослужбу, виступив з проповіддю перед величезною кількістю сумівців та посвятив прапори осередків з Ваму, Серену, Шарлеруа, Вінстерлягу та Вандре. Після проведення дефіляди, масових спортових ігор та змагань, відбувся великий концерт сумівської самодіяльности. На концерті були присутні численні гості українського та бельгійського громадянства.

Свято в Шарлеруа надовго залишиться в пам'яті нашої молоді в Бельгії.

Англія. Як і всюди, свято у Вінгу відбулося під гаслом „Обличчям до воюючої України". Голова сумівського осередку п. Кундаревич відкрив свято та привітав молодь. І. Гернчук виголосив змістовну доповідь, другу доповідь зробив п. Г. Семенчук. Потім відбувся концерт.

Сумівські свята, в організацію яких дуже багато вклав праці й енергії Крайовий Комітет, відбулися також у таких місцевостях як Мортімер, Алконбері та Барбі.

Б. Ю.

Як працювати над книжкою?

(практичні поради)

Людина набуває знання, пізнає навколишній світ у всій його різноманітності безпосередньо й посередньо.

Безпосереднє вивчення світу, набування знань відбувається шляхом особистого спостереження життя природи, людини й суспільства. Воно не всеосяжне й недосконале щодо пізнання, бо залежить від широти об'єкта спостереження та вміння суб'єкта спостерігати. Людина, що все життя проживає на одному місці, має обмежений об'єкт спостереження; тому для поширення його треба більше мандрувати. Спостерігати теж не кожна людина вміє — можна багато бачити, але не вміти спостерігати, не вміти побачити головне й характеристичне, а розпорошити своє спостереження на другорядному, на дрібницях.

Посереднє пізнання світу, посереднє надбання знань відбувається через інших людей шляхом усного й друкованого слова, чи то в навчальних установах, чи самоосвітою. В навчальних установах знання набувають на нижчих ступенях, головно, за допомогою слухання усного слова, на вищих ступенях, головно, працею над друкованим словом-підручником, книжкою, іншими навчальними матеріялами, науковими джерелами.

Але перебування в навчальних установах обмежене більшим чи меншим часом. Кінець-кінцем кожен учень виходить зі школи. Основною формою набування знань стає самоосвіта, а основним джерелом знань — друковане слово, головно, книжка. Тому завдання школи не тільки дати учням певне коло знань, а й навчати їх самостійно набувати знання за допомогою книжки, самостійно працювати над книжкою.

Залежно від мети й завдання праці над книжкою та загальної підготовленности суб'єкта можна намітити основні форми праці над книжкою: праця над підручником з метою засвоєння програмового матеріялу; праця над книжкою з метою засвоїти матеріял поданий у книжці, праця над друкованим матеріялом взагалі (книжка, журнал, часопис і ін.) з метою опрацювати якусь певну тему; праця над друкованим матеріялом взагалі (книжка, журнал, часопис і ін.) з метою збирання матеріялів на різні теми.

I. Праця над підручником з метою засвоєння програмового матеріялу

В початковій школі і молодших клясах середньої школи праця над підручником має зводитись, головно, до вивчення всього матеріялу напам'ять. Це тому, що основні завдання в цих клясах — засвоїти навчальний матеріял, розвинути пам'ять і мову учня (збагачення лексикону).

В старших клясах середньої школи, частково на перших курсах вищої школи вже не вивчають напам'ять, бо основне завдання — зрозуміти й запам'ятати головне й характеристичне, поминаючи дрібниці, та розвивати логічне й наукове мислення. Тут уже треба вміти працювати над підручником, уміти набувати знання за допомогою підручника.

Але не всі учні вміють працювати над підручником, використовувати підручниковий матеріял для поширення та закріплення того матеріялу, що їм подано на лекції.

Частина учнів, намагаючись запам'ятати ввесь навчальний матеріял підручника, перечитує його частинами або ввесь відразу по декілька разів, не пов'язуючи його з лекційним матеріялом. При чому одні учні нічого не записують, інші нотують усе підряд у зошиті. У висліді такої праці над підручником учні:

1) підручниковий матеріял не пов'язують з матеріялом лекції;

2) не викристалізовують основного й розпорошують свою увагу на дрібниці;

3) ті, що нічого не записували, не можуть відновити матеріял у пам'яті перед іспитами;

4) ті, що записували, мають неузгіднений матеріял підручника з матеріялом лекцій.

Найкраще працювати над підручником у такій послідовності:

1. Спочатку прочитати ввесь матеріял і відмітити те, що пов'язується з лекційним матеріялом (підтверджує, пояснює, поширює лекційний матеріял). Відмічати треба на окремому аркуші паперу.

2. Прочитати відмічене і своєю мовою, а дещо цитатами виписати в зошит (визначення, твердження, думки, факти).

3. Прочитати все записане в зошиті і, коли щось не ясне, виснити на підставі лекційного матеріялу та підручника.

4. Коли щось лишилось незрозумілим, вияснити у професора.

5. Записати всі питання, що виникли в зв'язку з опрацюванням матеріялу й вияснити у професора.

6. Занотувати власні думки, що виникли в зв'язку з опрацюванням матеріялу.

II. Праця над книжкою з метою засвоєння матеріялу, поданого в книжці

Ця форма набування знань найширше має місце на перших курсах вищої школи. Найбільшим дефектом роботи стає те, що, приступаючи до праці, відразу ж записують у зошиті думки своїми словами або цитують. Це неправильно, бо записані думки, формулювання, твердження можуть бути неповними, несинтетичними; часто в кінці розділу або книжки подаються стисло підсумки й висновки.

Найкраще працювати над книжкою таким способом:

1) опрацьовувати матеріял або окремими розділами, або всю книжку залежно від інтелігенції (підготови) суб'єкта.

2) В обох випадках насамперед треба ознайомитися з усім матеріялом (з розділом чи з цілою книжкою) і відмітити на окремому аркуші паперу сторінки найголовніших думок, визначень, прикладів, фактів.

3) Проглянути відзначене й клясифікувати, що треба записати в зошит своїми словами, а що занести на картки у формі цитати.

4) Записати належне в зошит і виписати цитати на картки. При чому картки треба пронумерувати, а в зошиті визначити місце для кожної цитати й поставити відповідне число картки.

5) Записати в зошит свої думки та питання, які виникли в зв'язку з опрацюванням книжки.

III. Праця над друкованим матеріялом взагалі (книжка, жур-

нал, часопис і т. ін.) з метою вивчити якусь певну тему чи питання

Ця форма праці становить перший ступінь наукової праці. Основною хибою при цій формі може бути те, що працюючий (суб'єкт) ще не добре знає відповідну літературу й тратить багато часу й енергії на перегляд непотрібної літератури й матеріялів. Щоб уникнути зайвої праці й марної витрати часу, треба:

1) Звернутись до бібліографа, який дасть вам список літератури до кожної теми чи питання.

2) Переглянути всі матеріяли й відмітити на окремому папері все, що стосується даної теми чи питання.

3) Переглянути відмічене й клясифікувати, що треба записати в зошит своїми словами, а що занести на картки в формі цитат.

4) Записати потрібне в зошит і виписати цитати на картки.

5) Записати свої думки й питання, що виникли в зв'язку з працею над темою чи питанням.

6) Слідкувати за новими виданнями літератури, що стосується вашої теми чи питання.

IV. Праця над друкованим матеріялом взагалі (книжка, журнал, часопис) з метою збирання матеріялів на різні теми чи питання

1) Намітити кілька тем і окремих питань, які вас цікавлять.

2) Відповідно до намічених тем і питань скласти бібліографічні списки за допомогою бібліографів.

3) Увесь час за допомогою бібліографів слідкувати за новими виданнями з тем і питань, які вас цікавлять.

4) Переглядати матеріяли й вибирати основні думки, факти і чи в формі цитат заносити на картки, чи записувати своїми словами в зошит. Картки мусять клясифікуватись за темами й питаннями.

5) Занотовувати свої думки й питання, що виникають у зв'язку з переглядом матеріялів.

Праця таким способом дає можливість виступати з рефератами чи писати наукові роботи з того чи іншого питання.

ЧИТАЙТЕ в наступному числі журнала статтю „Шляхами віри і змагання" (до питань виникнення, розвитку й завдань СУМ'у на еміґрації).

З життя СУМ'у в Англії

ВЕЛИКОБРИТАНІЇ
СУМ

Нещодавно в Манчестері відбувся з'їзд сумівок. На фото: Президія з'їзду. Промовляє член ЦК і КК СУМ'у Ганна Калинник.

На сумівському святі в Монтімері. Член ЦК і голова Крайового Комітету СУМ'у друг М. Шкавритко вручає посвячений сумівський прапор осередку СУМ'у в в м. Монтімері.

У м. Монтімері 28. 8. 49 р. відбулося величаве сумівське свято. На фото: колона учасників свята з прапором СУМ'у.

Юні сумівці складають приречення.

Юнацьке приречення

Я син (дочка) Великого Українського Народу, заявляючи про свою готовість стати юнаком (-чкою) Спілки Української Молоді (СУМ), прирікаю перед Богом і Україною на свою честь, що скрізь і завжди

буду вірним (-ою) і служитиму мойому Творцеві Богові,

буду гідним (-ою) сином (дочкою) своєї славної Батьківщини, змагатиму до Її визволення й створення Самостійної Соборної Української Держави,

плекатиму силу свого характеру, розуму й тіла,

творитиму добро моїм друзям, землякам та всім людям доброї волі,

змагатиму бути зразковим членом Юнацтва Спілки Української Молоді, гідно зберігаючи пам'ять про Її героїчних подвижників.

В цьому хай допоможе мені Бог!

Воля Шара

Золота мрія

(казка)

Я стою високо-високо на горі, брудні хмари клубочаться лахміттям у мене під ногами та вряди-годи регочуть різким насмішкуватим сміхом грому, і тоді шкірить зуби блискавиця. Раз-у-раз, як розмотуються клубки хмар, мої очі бачать жовту й суху, як пустеля, долину, єдиний вхід до якої завалено величезним камінням. Ця долина нагадує мені чашу, наповнену нерозгаданими таємницями, глибину яких не в силі осягнути людський розум.

Я стою на одному з численних шпилів зубчастих гір, що червонястим кільцем ідуть навколо. Тут, на верхах, спокійно мріє чисте глибоке небо, затягнуте пилом соняшного проміння. Мої думки полинули далеко, вони нишпорять у глибині криваво-таємничого минулого цієї долини. Висока чудна скеля з блискучими зірочками кварцу, з червонавим полиском шпату стримить угору й навіває мені думки. Сонце розніжує мене, я раптом відчуваю втому, ноги слабнуть, і я лягаю на гарячий камінь, закидаю за голову руки і дивлюсь на темну різьбу скелі на небі.

І бачу я з-за скелі, на тлі неба, чудову голівку, золоте волосся ореолом сяє над нею і кінці його зливаються з серпанком сонця. Великі блакитні очі дивляться на мене з сумно-гірким усміхом. Раптом вуста її ворухнулись і тихі, ніжно-переливчасті звуки долинули до мене, звіяли сум. Я відчуваю тільки насолоду: невимовну, гарячу.

„Я розкажу тобі про цю долину, — каже вона. „Давно колись жило тут горде плем'я. Все покорилось йому і пустеля зацвіла життям. Войовниче було це плем'я: мечі гострі не іржавили, виблискували шоломи. Часто-часто випроводжав край своїх лицарів у похід, і горда пісня переможного народу лилась у кришталь неба.

Та прийшло лихо. Одного разу не повернулось хоробре військо. Розбите, скривавлене незнаним ворогом полягло воно все на підступах до багатої долини. І злинув до холодного безжалісного неба крик розпачу і болю з тисяч безпомічних грудей покинутого племени.

В той час у тому краю жила дівчина. Матір'ю їй були високі скелі, батьком — похмурий старезний ліс, а орли сизокрилі були їй братами. Ніколи ніхто не бачив її сумною. Як ясна зірка надії, сходила вона з гір і там, де вона проходила, зникав сум, журба, висихали сльози, з'являлася бадьорість і віра. Незлічимі хворі вставали з лона недуги. Навіть пошарпана стара смерть, скрегочучи з невгасимої жадоби крови гнилими зубами, тікала до своєї смердючої ями. І називало її плем'я своєю Золотою Мрією.

В той пам'ятний день ревів ліс, з тріском ломились дерева, а гірські потоки з гуркотом перекочувалися по брилах і плакали-плакали. Заховало сонце своє усміхнене личко, чорні хмари купами згромаджувались на вершках навколишніх гір, важко перевалювались ними і падали в долину.

Тисячі очей з благанням були звернені до грізного неба. Невже в цей страшний час воно відкине їхню молитву, невже не пошле помочі?

І небо змилосердилось, поміч прийшла, прийшла в образі Мрії. О тепер це не була ясна зірниця. Як блискавиці в хмарах, горіли її потемнілі очі, розвівалось золоте волосся, а ласкавий голос звучав, як голос ватажка. І знову заграли сурми, що колись віщували перемогу. Знову маяв у повітрі переможний стяг. Але ніхто не випроваджав цього війська, бо це йшли в похід горді, мрійні дівчата. Стріли та зброю несли їхні старі матері, діти везли каміння на голови ворогів, а над ними високо мріли орли, що летіли допомагати своїй сестриці.

Сумно-тужно шумів повитий туманом ліс, плакали сльози-потоки скель. Попереду, під подертою оббризканою кров'ю бойовою хоругвою йшов ватажок цього війська — Золота Мрія. Розступіться хмари, глянь сонце — це йде нова нечувана потуга!

Як ураган, налетіли на ворога. Це розлючена лебедиця б'ється з кривавим левом, це стикнулись дві сили в смертному зударі. Наче боячись сліпити очі оборонниць, сховалось сонце, знявся вітер, допомагаючи нести гострі стріли Мрії на голови жадібних ворогів.

Як месники, бились дівчата. Матері метали важке каміння, діти кидались на ворогів, шугали під ногами, сплутуючи ряди, а сизокрилі орли виривали очі, могутніми крилами метлялись перед обличчями.

Вже пів війська ворожого вилягло, вже паніка і жах перед цим надлюдським дивовижним опором охоплювала ряди. І ось нараз долинув здалеку клич — це йшли нові ворожі полки на допомогу.

Жахно заквиліли орли, зашуміли потоки, а хоробрі воячки глибоко заховали в серці безнадію. Та не піддались вони, а з ще більшим запалом кинулись на ворога, змели, знівечили, але й самих загинуло чимало. Одна по одній падали дівчата, підбиті невпинним дощем ворожих стріл, простягаючи свій меч тим, які ще стояли.

Сонце, не з'явившись, так і закотилось за обрій, а червоний зловісний небосхил наче плакав кривавими слізьми над загиблими. Відступив ворог. Ніч-мати покрила все.

Не сплять вороги. Не сплять і хоробрі оборониці. Згуртувались коло Мрії — мовчки дивляться на її похилене високе чоло, на темні довгі вії, що закрили очі, і не знають: чи спить вона, чи задумалась тяжко. Та враз стрепенулась Мрія, високо піднесла голівку і гордо глянула навкруги:

— Любі, прийшла наша остання година. Ще раніше, як святе сонце гляне з своєї домівки, ми зустрінемось з ворожими полками. Багато їх і важко перемогти нам. Так поляжмо ж на славу рідного краю, закриймо своїми тілами вхід до нашої долини, щоб злий ворог не насміявся з нашої обездоленої землі.

Мовчки схилились усі в довгій гарячій молитві. І тільки срібне журне світло місяця цілувало горді схилені голівки, вигравало латами панцерів на дівочих грудях, осипало їх мертвими перлами.

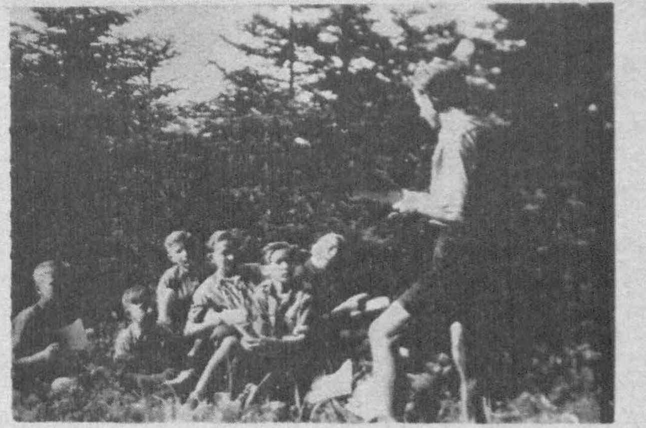

Наші юні сумівці з відділу „Січовики" на горі Тотермані біля Берхтесґадену (Німеччина).

Не охоче, поволі виповзало сонце, червоною загравою обгорнулось і сховалось у хмарах; далекий ліс закрився срібною киреєю, ніби тяжко було йому дивитись, як умиратиме його люба донечка; а скелі плакали срібними струмками і в їхньому бринінні чувся тяжкий стогін.

Заграли сурми ворогів і бойовим покликом відгукнулись оборонці. Світ затягся пилом. Іржання коней, брязкіт зброї, тонке свистіння стріл, розпучливо одчайдушні крики ранених і жалібний стогін вмираючих, злісні вигуки розлючених ворогів і поклик безсилости, і переможний клич — все змішалося. Саме пекло мабуть жахнулося б цієї не рівної борні.

Все більше підупадали сили хоробрих дівчат. Вже тільки купка начолі з Мрією б'ється. Але рідшають і ряди ворога. Все більше жахом проймаються вони, найбільше перед тією золотокосою дівчиною, що не знає утоми, не відчуває болю, губить їх десятками, знищує поглядом, пригнічує своєю красою.

Падають навколо Мрії ослаблені ранами героїні. Ось уже й остання впала, прошепотівши блідими вустами прощання-благословення своєму коханому краю. Мрія залишилась одна. Її ніби не беруть ворожі стріли. Раптом похитнулась її струнка постать, рука судорожно схопилась за серце, а перед очима поплив туман. Вона бачить вже злі, налиті кров'ю очі, вишкірені зуби тих кількох, що ще залишились. Ось-ось схоплять її вони, вгризуться зубами й питимуть її кров, щоб хоч муками віддячити за себе.

Не діждете! Орел-сіроманець з криком падає

Закон юнака-сумівця

1. Будь вірним Твоєму Богові, Творцеві всесвіту, та скрізь і завжди віддано виконуй Його святу волю!

2. Люби над усе в житті свою Україну, а службою Їй здобудь ім'я Її доброго сина (дочки).

3. Пам'ятай, що Твоя Нація в неволі, і тому віддай увесь свій труд і боротьбу свою для Її визволення!

4. Готуйся виконати велике діло будівництва Української Самостійної Соборної Держави!

5. Змагайся бути гідним спадкоємцем боротьби і слави Твоїх героїчних предків.

6. Плекай свою духовість і характер, здобувай знання, щоб послужити в житті вищим ідеалам!

7. Люби свободу, поступай по-справедливості, бережи гідність, бо це найвищі скарби людського життя!

8. Твори добро своїм ближнім, друзям, землякам та всім людям доброї волі!

9. Будь чистим в думках, слові і чині!

10. Знай, що праця єдина дає право на життя!

11. Гартуй силу свого тіла, щоб встояти в життєвій боротьбі!

12. Дорожи власною честю, ім'ям Спілки Української Молоді та доброю славою Української Нації, як зіницю власного ока!

на них, рве першого і злітає в хмари — в його пазурях безсило повисло тіло Мрії.

Завили страшними голосами вороги і не бачать, що величезна скеля перехилилась і, м'яко гупнувши, впала на трупи, придавила їх і закрила назавжди вхід до багатого краю. І зсохлись дерева в долині, розвалились любовно будовані хатки. Пекуче сонце все перетворило в суху безплідну пустелю. Хібащо якийсь бур'ян десь у куточку змагається із спекою за крапельку вологи.

Зникло все. Рівно-рівно скрізь. А мертва Мрія перетворилась у цю скелю. І кожного року, в той страшний день, коли душі померлих літають і скиглять над проваллями, виходить з-за скелі Золота Мрія. Очі її горять давнім вогнем, в руках закривавлений меч. Вона йде до тієї скелі, що прикрила її відважних товаришок, і довго чути тоді, як завиває вітер, схожий на дівочий плач, а навколо постаті Мрії тихо мають білими крилами душі померлих.

І вчувається знов, як з мертвих грудей летить переможний клич. І трясеться від того поклику гадина в скелях і притьмом тікає геть. А як сонце з'являється, знову все спокійно, тихо".

Голівка всміхнулась і здалось мені, що до мене долинув разом з шумом тихих крил легкий подих: „Та Мрія не вмре, вона житиме вічно".

Я розплющив очі. На потемнілому небі різко виступила, золотом облита різь дивної скелі, сонце прощально кидало червінці на верхи гір. З далекого лісу доносився тихий мрійний шепіт. Так, це був тільки сон. З глибоким, невимовно болючим жалем защеміло серце. Засмучений, ніби тількищо поховавши найближчу людину, я спускався з гір до села.

Я все ще бачив казково-гарну голівку з-над скелі, все вчувався мені її ніжно-журливий голос. Я зрозумів у цю хвилину, що Золота Мрія справді живе в душі кожного з нас, мрія бажання боротись і вмерти за свою країну.

Володимир Бірчак

МОЛИТВА

Я чув таку молитву:

— Міцні груди дай мені, великий, всемогучий Боже, не здобутні для брехні, обману й підлоти, могутні й сильні, як скеля над берегом моря.

— І дай мені, сильний, всемогучий Боже, буйні крила і високий лет вірла. Буйними крилами, щоб прошив я чорні хмари й високим летом зніся до сонця, своїм цілим єством щоб вхопив ясного проміння і надію зніс на землю про близький день нашого повстання.

— І дай мені ясний розум, що вміє відрізнити річ велику від малої. Щоб за велику я йшов у бій кривавий, за малу щоб я й не бився. І охоту дай до праці, щоб ніщо не мало сили знеохотити мене, безоглядну на невдачі усі і на ворогів усіх. І дай запал, який має поет у хвилини творення, і витривалість малої мурашки, що десять разів упаде і знову піднесеться до праці.

*

— І дай мені, Боже... Та я це добре знаю, що Ти хоч сильний і всемогучий — для мене не зробиш жадних чудес!

— Добре знаю, що не даси мені грудей кріпких, як скеля з ґраніту, а даси слабкі, людські груди, я ж сам мушу взяти молот тяжкої буденщини і серед болю, невдач та вагань викувати міцні, сильні груди!

— І ще добре знаю, що не даси мені ні буйного лету ні могучих крил, щоб линув я до сонця і зносив проміння надії на землю. Ні! Я сам мушу навчитися добре ходити по землі і ось тут, на землі, серед людської злоби й невдач, мушу сам кувати свої груди на сталь, аж поки не викрешу в них віри.

— І я вірю, о, в це я кріпко вірю, що й ясного розуму не зішлеш Ти мені готового з небес, а я сам мушу його здобувати, блудячи по шляхах життя. І ні охоти до праці, ні запалу, ні пильности даром не даси мені! Як мала мурашка, мушу я сам падати і знову підійматися вгору. І падаючи і здіймаючися вгору, день-у-день, в тяжкій праці серед невдач, осміяний людьми і битий, мушу сам це все собі здобувати — у житті й крові.

— І це моє спізнання хай буде початком моєї сили й могутности!

З життя юнацтва СУМ'у

Юнацький Відділ „Батурин"

Вам уже мабуть відомо, молоді Друзі, що в Мюнхені-Фраймані Ваші ровесники заснували перший юнацький відділ. На установчих зборах цього відділу брали участь ті юнаки і юначки, що давніше належали до Спілки Української Молоді, а також і ті, що тепер, почувши про можливості праці в Юному СУМ'і, вступили до неї, щоб у її рядах виховувати самих себе на повноцінних громадян своєї Батьківщини та щоб продовжувати традиції СУМ'у, що діяла на рідних землях 1929-30 рр.

Перші установчі збори, оформивши юнаків і юначок у юнацький відділ, обрали провід Відділу і устійнили назву — „Батурин". Керівник Центральної Управи Юнацьких Відділів, що був присутнім на зборах, побажав новому Відділові успіхів у праці та, затвердивши його, надав йому перше порядкове число.

Як довідуємось, нові Юнацькі Відділи організовуються також при Берхтесґаденському та Інґольштадтському осередках.

Надіємось, що і Ви, Юні Друзі, об'єднані в СУМ'і або перебуваючи ще поза організаційним життям української молоді, підете слідами Ваших Друзів з Мюнхену.

Семінар юнацьких керівників СУМ'у

В той самий час, коли організувався в Мюнхені-Фраймані перший юнацький відділ, відбувся також семинар для юнацьких керівників СУМ'у.

Учасники семінару були гістьми на організаційних зборах І. Юнацького Відділу „Батурин".

„Аванґард" — ілюстрований журнал-місячник Спілки Української Молоді. Головний редактор Петро Карпенко-Криниця. Адреса редакції та адміністрації München, Dachaustr. 9/II.

„MOLODE ZYTTIA", / „YOUNG LIFE" Issue C - Ukrainian Monthyl. - Editor Dr. A. Figol — Authorisation No. UNDP 223, from 1. Jan. 1949, Civil Affairs Division EUCOM. - Circulation 3000. - Printer: Mittelbayer. Zeitung, Regensburg

ЧЕСТЬ УКРАЇНИ! ГОТОВ БОРОНИТИ!

Ціна 50 пф.

АВАНҐАРД

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЕМІҐРАЦІЇ

Рік III Листопад-грудень 1949 Ч. 3-4 (16-17)

ЗМІСТ

Безсмертя Базару 2 стор.
Герої чину 2 стор.
Р. МАЛІЙ:
Шляхами віри і змагання 3 стор.
ОЛЕКСА ВЛИЗЬКО:
Поетові, І тепер... 5 стор.
М. ЛЬВОВИЧ:
У ворожому таборі 5 стор.
Під ногами окупантів горить земля 6 стор.
РОМАНО ҐВАРДІНІ:
Листи про самовиховання 2. лист: про правду слова 7 стор.
Контрдемонстрації 9 стор.
ПРОФ. КЛИМ:
Телебачення 10 стор.
МИКОЛА ГОГОЛЬ:
Дніпро 11 стор.
В. В.:
Зустріч з мистецьким твором 12 стор.
ПРОФ. Ю. ГРИГОРІЇВ:
Йоган Вольфґанґ Ґете 13 стор.
П. К-КО:
Куди? 14 стор.
П. КІЗКО:
Плекаймо дружбу! 15 стор.
Хроніка сумівського життя 15 стор.
Трибуна Асоціяції Українських Письменників „Аванґард"
СТЕПАН ЖЕНЕЦЬКИЙ:
Пісня 17 стор.
МИКОЛА ЩЕРБАК:
І що ж зосталось, друже? 18 стор.
Літературні вечори 18 стор.
Наша літературна молодь 18 стор.
ЕМИЛЬ ВЕРГАРН:
Вечірньої пори... 19 стор.
Камбрбум 19 стор.
Міжнародня політика. Світ у світлі фактів 20 стор.
Відділ юного сумівця
МАРКО:
Юначе, мандруй! 21 стор.
ІВАН ФРАНКО:
Москва 21 стор.
Зустрічі юних 22 стор.
МАСЕЙ СЯДНЬОВ:
Наш Рим 22 стор.
ВАСИЛЬ СТЕРНЯ:
Федьці Гусці приснився сон 23 стор.
Коротко про цікаве 23 стор.
Розваговий матеріял 24 стор.

Листопад

Дата першого листопада в ланцюгу нашої боротьби за самостійність залишиться, як свято перемоги українського духа: цього дня у 1918 році перемогла чуже насилля і власні хиби наша національна будуюча сила. Її ж виразником стала відроджена українська збройна сила, українська молодь.

Він, Листопад, морозним подихом збудив з просоння вчорашнього раба й дав йому можливість стати вільним господарем на рідній землі. Він повернув йому, господареві, прибиту людську гідність та дав до рук сталь і олово, щоб заставити рахуватися з собою тих, котрі не хотіли миритися з Правдою.

У наше століття богохульної несправедливості, вірні сини української землі, як їх предки, гордо й сміливо підняли прапор справедливости, а не людиноненависницького імперіялізму, що став девізою життя тих, хто поневолював і поневолює нашу Україну. Вони, ті незнані нам молоді вояки у сірих, продимлених шинелях, вірили у перемогу нашої а отже й Божої справедливості. Знали, що коли їм і не вдасться довершити Справу визволення рідної землі, то це зроблять інші, що прийдуть по них. Віра окрилювала молодих звитяжців бурхливих днів далекого Листопада. Вони міцно стискали зброю і йшли з нею на ворожі бастіони, за якими бісився ворог — поневолювач. Перемога або смерть — це була єдина думка, якою жили й горіли вояки листопадових днів.

І холодним листопадовим ранком, над городом князя Льва замайорів замість австрійського, наш рідний синьо-жовтий прапор. Українські війська протягом однієї ночі виринули неначе з-під землі і здобули своє місто. Кров'ю своєю вони значили кожен крок перемоги, бо тільки ціною боротьби, зрошеної дорогоцінною кров'ю, купується основа державного життя — Воля.

Але сила несправедливості, сила похмурої реакційної темноти злякалася світла Правди. Брудні ноги польського зайди становляться на бруки нашого міста. Численні орди чужинецьких військ сунуть до Львова, щоб поневолити його й тримати в рабстві. Точиться кривавий, не рівний бій між лицарями світла і шакалами зловіщої темені. Несправедливість перемагає. Сильні світу цього плещуть у долоні, спокійно п'ють по столицях Европи, Америки й Азії шампанське й віскі, байдуже констатують довершений факт наруги над 45 мільйоновою нацією.

І хоч український Львів у листопадові дні не встояв проти переважаючих численністю і зброєю імперіялістів, але його дух волі живе, його заявлене кров'ю право на волю не давало, не дає й не дасть спокою ворогам аж поки радісний гомін Свято-Юрського та Успенського дзвонів не возвістить нашої остаточної й справедливої перемоги. Правда, загально-українські мрії й прагнення, виявом яких у 1918 році було 22. січня у Києві і 1-ше Листопада у Львові, а також акт 22. січня 1919 року — мусять перемогти.

І коли сьогодні сини й дочки революційної України там, на Рідній Землі, стоять у затяжній боротьбі з ворогом, коли ми, на скитальщині, також перейняті спільною українською ідеєю волі — це значить Чин Листопада продовжує жити й опромінювати наші серця. Це також символ того, що ми повноцінна нація, що ми маємо право на життя і тому мусимо розірвати кайдани рабства.

В цьому одна з найвирішальніших ролей належить молоді.

Безсмертя Базару

Благословенні довіку,
Хто себе кров'ю вписав
В книгу безсмертя велику.
Євген Плужник

21 листопада минуло 25 років з того часу, як величні лицарі Базару віддали дорогоцінне життя своє за своїх друзів, за свій народ. Вони впали з піснею-гимном на устах від куль садистів червоної чрезвичайки. Впали, щоб непереможним безсмертям жити в серцях свого народу, в наших, прагнучих волі серцях.

Вмирало вже багато борців, що поклялися боротися за святі народні ідеали, але так, як вмирали герої Базару, ще може не вмирав ніхто.

Їх було 359 і між ними не було ні одного такого, що заломився б перед обличчям смерти й пішов на приманливу большевицьку спокусу: за ціну покаяння — одержати дарунок життя. Великий, неоцінимий дарунок!

Покайтеся! Ваше каяття цінніше, ніж ваша смерть!

І стоять на майдані перемерзлі, голодні, поранені герої зимового рейду, а перед ними спокуса, що колише на звабливих долонях молоде життя 359 непокірних борців. Колише і скаженіє з люті, а вони не бачать і не чують її. Перед їх очима — рідна скривавлена земля, заковані брати, батьки й діти, їх райдужна, свята мрія.

Вони заслухані у воскресні дзвони, в многомовний клич закутого народу. Вони не чують власних мук, не чують погроз, бо на їх устах гордий спів безсмертя.

Каятися?.. Ніколи! І зойкнуло молоде життя, багряними іскрами розсипалося по замерзлій землі батьків і прадідів, синів і правнуків. І ті іскри їх молодої здорової крови розпалили вогні по всій Україні.

Ці вогні горять, палахкотить багаття визвольної боротьби. І хоч який сильний кат — йому не згасити засів жертв багатирів зимового рейду, жертв з-під Базару.

Вони безсмертні.

Їх ідея жива, бо вона напоєна кров'ю мучеників-героїв.

Їх колишній рейд — це сьогодні шлях цілої нації, а пам'ять про них — наш заповіт боротьби.

Герої чину

23 грудня — день пам'яті героїчної смерти чотирьох революціонерів, героїв українського визвольного чину Сл. П. **Василя Біласа, Дмитра Данилишина, Дмитра Маївського (Тараса)** та шефа штабу УПА **Дмитра Грицая (Перебийноса).**

Революційна Україна на шляху до своєї Правди склала багато жертв. На вівтарі боротьби передчасно згоріло багато пристрасних сердець. Кожен місяць приносить якусь нову трагічну дату. Іноді складається враження, що історія України — історія безконечних болючих і дочасних жертв. У цьому є багато слушности. Але мусимо зрозуміти, що там, де є боротьба, мусять бути також і жертви. Ціною жертв, безліччю неоцінимих втрат купується право на життя кожного народу. Така логіка боротьби. І ми, що виписали на своєму прапорі слова „Бог і Україна", що поставили собі за мету боротися з імперіялістичним ворогом до переможного кінця, зобов'язані знати, високо цінити й шанувати тих, хто ствердив і стверджує життя нашої нації своєю кров'ю.

Такими були Ті, день пам'яти яких відзначаємо 23 грудня.

Драматичний акт Городка Ягайлонського у 1932 р. — це подія, якою, можна сміливо твердити, закінчився період просякання ідеї здорового, будуючого українського націоналізму в народні маси і вони, ці широкі народні маси, в новій дійсності бездискусійно визнали єдиноправильним шлях збройної боротьби і революційної тактики супроти окупантів. Це стосується не тільки ЗУЗ. „Городок" чітко виокреслив новий період сукупного маршу **всього** українського народу до своєї незалежности. Дух, героїчний чин і постава молодих революціонерів Біласа й Данилишина, що їх засудив на страту тодішній польський окупант наших земель, жили, незгасним полум'ям жахтіли в душах революційних сил неозорої Великої України. Доказом цього — численні арешти, розстріли, антисовєтські акції, що мали місце того часу в підсовєтській Україні. І може в якійсь мірі саме завдяки всьому цьому, колишній комсомолець, талановитий письменник Й. Позичанюк (п'ятиріччя смерти якого, разом з Ю. Липою відзначаємо в цьому році) без вагань пішов у революційно-визвольну боротьбу за німецької окупації. Таких було тисячі. Таких тисячі є тепер.

Сл. П. Дмитро Маївський (Косар, Тарас) та шеф УПА Дмитро Грицай (Перебийніс), виконуючи важливі завдання раволюційного проводу, героїчно загинули 19 грудня 1945 р. Це були загартовані й випробувані солдати національної революції, в основі дій і складних завдань яких лежала та сама ідея, що і в Біласа, Данилишина та багатьох інших — ідея боротьби за українську волю.

Ми клонимо свої голови перед Їх величчю, несемо глибоко в серцях не здійснені Ними мрії й бажання, що стали основним змістом нашого життя. І тому раз на завжди збагнім одно: ми живемо й повинні жити для України, ніколи не забуваючи, що найкраща якість нашої всесторонньо розвиненої молодої людини мусить опреділюватись перш за все умінням цієї людини бути такою твердою й безкомпромісовою в своїй боротьбі супроти ворога, якими були Ті, пам'ять яких сьогодні відзначаємо. Їх смерть хай ще більше навчить нас ненавидіти імперіялістичного загарбника України і додасть нам сил перемогти диявола в людській подобі.

„Наша доба подібна до інших епох: до епохи розвалу Риму, переселення народів, столітньої війни або татарщини чи Хмельниччини. Такі епохи не дрібних грачів і комбінаторів вимагають... Вони потребують **нових людей** формату Еція, Карла Мартела, Жанни Д'Арк, Хмельницького, Вишенського чи Дмитра Вишневецького; людей, які б горіли ентузіязмом для ідеї, щоб сліпучим світлом горіла вона, як віра Христова в душах апостолів; щоб невгнутою робила нашу волю".

Дмитро Донцов

Р. Малій

Шляхами віри і змагання

(До питання виникнення й розвитку СУМ'у на еміґрації)

Коли в нас дехто говорить про молодь, то здебільшого починає із старої, як світ, проблеми батьків і дітей. Не будемо заперечувати чи зменшувати цієї проблеми, одначе будемо справедливі: самими словами проблема не розв'язується. Говорячи про розв'язання проблеми взаємовідносин між батьками й дітьми й не розв'язуючи її ні теоретично ні практично ми тим самим даємо розв'язувати цю проблему самому життю. Молодь сама шукає собі шляхів і впевнено прямує ними. Цей шлях вона знайшла у відновленій на еміґрації Спілці Української Молоді. СУМ за три роки свого існування не лише зріс у велику масову організацію, а й став широким національним молодняцьким рухом, став не абияким досягненням нашої еміґрації.

Як же прийшло до такого зросту, які були передумови до створення СУМ'у на еміґрації, з яких джерел українська молодь черпала й черпає для себе силу й гарт.

СУМ — ПІДПІЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА НАДДНІПРЯНЩИНІ

Після загарбання України большевиками й повалення українського уряду визвольна боротьба нашого народу не припинялася. Україна горіла в огні громадянської війни. Повстання довго завдавали дошкульного удару московсько-большевицьким наїзникам. Але згодом легальна боротьба проти окупанта стала майже неможливою. Нарід береться до іншої форми боротьби. У 24-26 роках на Наддніпрянщині постають підпільні організації. Це підпілля організовувало саботажі, диверсії, видавало й розмножувало антибольшевицьку та антимосковську літературу. По школах, інститутах та інших навчальних закладах утворювалися глибоко законспіровані підпільні гуртки з студентства й передової національно свідомої української інтеліґенції. В ці роки постала і підпільна Спілка Визволення України (СВУ), очолювана визначним науковцем акедеміком Сергієм Єфремовим. До СВУ входили старшого віку науковці, письменники та громадські діячі. Центр СВУ містився в серці України — Києві. При СВУ було створено (в травні 1925 р.) також підпільну організацію української молоді, що її названо Спілкою Української Молоді (СУМ), на чолі якої став студент київського університету Микола Павлушков.

Молоді підпільники СУМ'у повели широку боротьбу проти московської комуни. В промислових містах появилися машинкою й рукою писані летючки, що закликали український нарід всякими засобами чинити спротив окупантам. По селах „безслідно" зникали советські комісари-уповноважені. У школах та інститутах чимраз дужче виявлявся негативний настрій учнів, студентів, учителів і професорів проти „вчення" Маркса-Енґельса-Леніна-Сталіна. Все це була в першу черґу робота членів підпільного СУМ'у, організації, що стояла на позиціях безкомпромісової боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу, на позиціях боротьби за українську віру, культуру, національну духовість, збереження традицій вільних козацьких часів.

1929 року підпільний центр Спілки Української Молоді викрито разом із центром СВУ. Провідників і головних діячів СУМ й СВУ заарештовано й віддано до суду. Процес над українськими підпільниками-революціонерами відбувся в 1930 році у Харкові, тодішній столиці советської України. Московсько-большевицький катівський суд засудив провідників підпілля на різні терміни заслання в глибину Росії. Це було рівнозначне з карою смерті, бо ніхто з засуджених не повернувся. Не повернувся і славний провідник СУМ'у Микола Павлушков, не побачив більше України, яку так гаряче любив і за яку боровся. Безліч української молоді після процесу загнано до тюрми. Заковано в пута молодих борців та не заковано їхньої ідеї боротьби. В 1931-33 і дальших роках продовжували існувати й діяти нелеґальні гуртки української молоді, керовані тією самою ідеєю, за яку загинули Павтушков і його численні друзі.

З цією, скропленою священною молодою кров'ю ідеєю вийшла частина української молоді на еміґрацію.

ПЕРШІ ОСЕРЕДКИ СУМ'у НА ЕМІҐРАЦІЇ

Отже, Спілка Української Молоді на рідних землях була головною передумовою відновлення СУМ'у на чужині, а джерелом, з якого українська еміґраційна молодь черпала силу й наснаґу для продовження боротьби за вільну Україну — ідея цієї Спілки. І коли, з розвитком українського культурного й громадсько-політичного життя на еміґрації в 1946 році постала проблема згуртувати також українську молодь у певну організацію, яка б виховувала юнаків та юначок у дусі українського традиціоналізму та християнської моралі, виробляла в них ідеалістичний світогляд і плекала дух безмежної відданости своїй нації, то такою організацією стала, відновлена в 1946 році в Німеччині Спілка Української Молоді, організація, названа іменем ліквідованої большевиками підпільної Спілки.

18 липня 1946 року в українському таборі „Сомме Касерне" в Авґсбурзі (Баварія) постав перший осередок. Думка про створення такого осередку була зустрінута молоддю з захопленням. Сама назва — СУМ, як організація, що знищена ворогом, викликала велике збудження. Слідом за авґсбурзьким зразу ж було організовано осередки СУМ'у в Мюнхені (Фрайман і Ляйм), Ашаффенбурзі, Реґенсбурзі, в таборах англійської зони, де перший осередок постав у Гайденав.

СУМ став швидко популярною й масовою організацією, чого не мали жадні інші якісь молодняцькі організаці, що пробували творитись і шукали „нових ідей", „нових" заобрійних шляхів, і це призвело до швидкої смерти тих інших, не сумівських еміґраційних організацій української молоді. Зате росла й розвивалась Спілка Української Молоді, бо її програма була наскрізь українською, з ясно окресленою лінією й ідеєю. Сумівська молодь включилася до творчої й активної праці в українському культурно-освітньому й громадському житті. Вся робота на початках ішла під безпосереднім керівництвом Центрального Організаційного Бюра СУМ'у в Німеччині. У вересні 1946 року в м. Авґсбурзі було скликано першу загальну конференцію Спілки Української Молоді. Конференція зробила велике зрушення в дальшій сумівській роботі. Були затверджені програми й статут СУМ'у, а також обрано Центральний Комітет. В квітні 1947 року в Мюнхені відбувася перший конґрес Спілки Української Молоді, що, крім інших питань, розглянув та схвалив проєкт сумівського прапору й сумівської емблеми.

ПРОБЛЕМА МОЛОДІ ЧИ БІЙ ЗА МОЛОДЬ?

Хоч авторитет і популярність СУМ'у серед українського громадянства зростали з кожним днем. але помилково було б думати, що на шляху до свого зростання СУМ не мав труднощів і перешкод. Вони були і то з перших днів організації СУМ'у. Ішли вони на наше нещастя і сором насамперед з власних деяких українських середовищ, що на першому пляні ставили своє особисте або партійне „я". Атаки на СУМ почалися з закидів, що це, нібито, партійна або в кращому випадку прибудівка до однієї партії молодняцька організація. Чому? Тому, що створення цієї організації на чужині заініціювали представники ОУН. Чи мав і має такий закид будь-який, ми вже не кажемо національний глузд? Адже якщо так підходити до справи, тоді кожній з українських партій (а їх є щось із 8) треба було б організовувати лише свою молодняцьку організацію, а загально-національної — нікому. Отже, деякій частині наших політикуючих інтеліґентиків не йшлсоя про те, **що** організовано, а **хто** організував.

Але може вони мали рацію? Може націоналісти не допускали не націоналістів і не націоналістичну молодь до СУМ'у? Ні, навпаки увесь час, зокрема на II Конґресі СУМ'у, не зважаючи на те, що СУМ атакувався за його буцімто „однобічність", „однопартійність" і т. д., пропонувалося представникам деяких політичних партій ввійти до нового складу ЦК СУМ'у, але вони... відмовились.

І тут виявилось, що їм зовсім не йшлося про добро справи, про виховання молоді, бо, відмовившись, ці політикани не змогли нічого кращого зробити, як знову атакувати СУМ. На адресу сумівської молоді і її керівний орган ЦК сипалися обвинувачення, що СУМ нібито перетворився в „галицьку" організацію, що в СУМ'і „вихолощено" й „по-примітивному" виховують молодь, що ця молодь „шукає нових шляхів", так, ніби вона цих шляхів немає, що, нарешті, СУМ — це ніщо інше, як „зборище молодих бандерівців" і т. д. і т. п. СУМ заборонювано організовувати в школах, наддніпрянську молодь відтягувалося від СУМ'у, залякуючи її „галицьким засиллям" тощо. Через таку явно шкідливу пропаґанду частина малосвідомих батьків іноді не пускала своїх дітей до СУМ'у, і діти (на шкоду їм) залишалися поза організованим життям; окремі науковці, письменники, журналісти, що могли б великою мірою спричинитися до піднесення виховної роботи з молоддю відвернулися від неї.

Чого ж варті за таких обставин великі слова про велику проблему виховання молоді, про проблему батьків і дітей? Чи той, що про ті проблеми так замашисто й демагогічно говорить, зробив бодай щонебудь для їх практичного розв'язання? Ні, абсолютно нічого!

ПЕРЕБОРЮЮЧИ ТРУДНОЩІ...

З СУМ-ом і начолі СУМ'у залишилися ті, кому справді була і є дорога українська молодь, її пориви, запал, стремління жити й працювати для своєї нації. Не зважаючи на всі труднощі, СУМ зумів не тільки встояти як організована сила, а й показати велику працю в різних ділянках нашого загального життя: в освіті, вихованні, спорті, фаховому вишколі, і вже за півтора роки свого існування, в грудні 1947 року, Спілка Української Молоді нараховувала в своїх лавах 7648 членів. На американській зоні було 47 осередків, на англійській — 20. Вже тоді були створені осередки в Англії, Австрії, Бельгії. При осередках працювало 14 гуртків для вивчення чужих мов, 29 курсів українознавства, 8 загальноосвітніх, 28 шоферських. Крім того, працювали сумівські різьбарські, вишивкарські, слюсарські та інші майстерні. Існувало 35 спортових секцій. СУМ нараховував 35 своїх драматичних гуртків, 10 хорів, 12 гуртків народніх танців. Драматичні гуртки дали 107 вистав, а хори — 32 концерти. Влаштовано 2 виставки народнього мистецтва. Вся ця робота була продемонстрована на проведених восени 1947 року масових святах Спілки Української Молоді, зокрема на ґрандіозному святі в Мюнхені-Фраймані, де взяло участь понад 1000 сумівців і сумівок. З ініціятиви Спілки організувались також різні масові політичні демонстрації. Позитивним фактом у своїй сумівській роботі було також те, що молодь зуміла зберегти й далі зберігає своє духово-національне обличчя, не поринає в хаосі чужого світу, хоч розпорошена і розсіяна по чужих далеких країнах. СУМ тепер охоплює величезну масу української еміґраційної молоді. Понад сім тисяч дівчат та хлопців носять почесне звання сумівців. СУМ існує майже в усіх країнах Заходу, де є українська молодь.

Було б помилкою думати й твердити, що праця СУМ'у позбавлена недоліків. Це, зрештою, цілком природньо, бо немає, здається, навіть у державних народів суспільно-громадської, культурно-освітньої чи політичної організації, тим більше молодняцької, що не малаб хиб. Одначе, це не значить також, що недоліки треба обґрунтовувати чи бодай залишати їх незайманими, а не ліквідовувати їх.

Складність сьогоднішніх обставин вимагає нашої кропіткої, наполегливої і вдумливої праці. Спілка Української Молоді, що протягом всього свого існування на рідних землях і на еміґрації задемонструвала себе як найбоєздатнішою, найжиттєздатнішою і найвитривалішою з усіх молодняцьких українських організацій повинна й далі стояти на висоті своїх завдань і обов'язків супроти свого народу й своєї нації.

„Навіть, коли б було доведено, що ми тільки різноманітність російської нації, то й тоді відношення росіян до нас освячує нашу до них ненависть і наше право вбити насильника... Чуття нації гидує визнати моральний зв'язок з російською нацією"

Микола Міхновський

Олекса Влизько*)

ПОЕТОВІ

Не лицемір, поете, серцем,
І не роби із нього шарж:
— Замало глянути крізь скельця
На бунт, — виспівуючи марш!
Давно набридли струни ліри
І пил злетів на святість тем! —
— Зроби без жрецтва і офіри
Себе самого бунтарем!
Твої пісні — це теплий промінь,
Що палить темряву, мов лід! —
Навіщо ж коришся утомі
І оглядаєшся на міт!?
Один закоханий у грудень,
Другий бандуриться в лісах.
А ти махнув у „сірий" будень, —
Сидиш із Фебом в небесах! —

. . . .

Нам треба пісні — бірі, грому,
Нам треба — бомбами слова!
Ні слова, — хто там? — про утому,
У кого скніє голова!
Нам треба кожного солдатом
На наші будні і фронти!
— Поете, в бій, — доволі ждати, —
Громами пісню рознести!..
Не лицемір, поете, серцем,
І не роби із нього шарж: —
— Замало глянути крізь скельця
На бунт, — виспівуючи марш!

І ТЕПЕР...

І тепер
Між зимними степами
Марю я про землі золоті,
Де вітри гуляють пацанками
І свіжать обличчя молоді!
І тепер
Весь час хлопчині сниться: —
— Вийти б, гей, і нам на тую путь,
Де усе гартоване, як криця,
І кольори бронзою цвітуть!
От було б і сили і буяння,
От було б і бомб кремезних м'яз,
Щоб іти на сонячне повстання
(Вже останнє)
Здобувати час!
Ну а так,
Замало, мабуть, сонця: —
Холод тут,
Там промінь-вогнеграй!
...Хоч і нам, буває, крізь віконця
Переллється трошки через край!

---

*) 15 років тому, у грудні 1934, Москва, руками катів НКВД у Києві розстріляла 24 видатних представників нашої науки й культури. Серед них — талановитих українських письменників: Григорія Косинку, Дмитра Фальківського, Костя Буревія та Олексу Влизька. Ці трагічні роковини хай ще більше скріплять нас у боротьбі з смертельним ворогом України — Москвою, що завжди була є й буде не тільки душителем нашого народу, а й нашої культури.

Відзначаючи пам'ять трагічно загинулих, друкуємо 2 вірші Влизька. О. Влизько (народився 1908 р.) автор книжок „За всіх скажу", „Живу, працюю", „П'яний корабель", „Книга баляд" та інших належить до поетів, що активно сприймають життя, дивляться гордо й оптимістично в майбутнє і співають гімн соняшно-творчій молодості.

З героїчної дійсности нашої молоді

М. Львович

У ворожому таборі

(розповідь повстанця)

Скатована німецькими окупантами українська Волинь підносилася бунтом. Горді сини своєї Вітчизни присяглися бити всюди проклятого ворога. І полились перші краплі ворожої крови по Волині, а відтак — по всій Україні.

Крім німців, ширили згубу й нещастя ще большевицькі партизани. В густих лісах між селами Карпилівкою і Ленчином (Рівенська область) большевики, вислані кремлівськими катами, звили собі розбишацьке гніздо, щоб ще перед приходом своїх армій підірвати справедливе повстання народу.

Задумувалися українські повстанці. Розвідати б силу большевиків та вдарити по них.

У повстанського командира зголосився молодий повстанець друг Хміль. „Я розвідаю"! — сказав він.

Було це 14 червня 1943 р. Лісовими стежками в напрямі большевицького табору попрямував Хміль. За ним поволі підсувалися ще два повстанці. А на невеликій віддалі маршував мовчазно, маскуючися цілий повстанський відділ.

Мов вуж, просмикнувася Хміль через три ряди оборонних ровів, обминув тихесенько ворожу варту і, таким чином, опинився у самій середині ворожого табору. Прямо подався героїчний хлопець до командира большевиків. Легковірному бандитському ватажкові він заявив відкрито:

— Я ваш. Нашу групу розбила **УПА**. Тільки небагатьом нам судилося вийти живими з поля бою. Тут недалеко, за вашим табором, кільканадцять наших партизанів чекає на ваше рішення. Ми всі хочемо прилучитися до вашого табору. Я дам своїм знак, щоб вони сюди прийшли.

Повірили вороги. Не вспіли большевицькі бандити ще добре обдумати справи, як друг Хміль дав знак вистрілом з пістоля. І сталося. Миттю вискочив повстанський відділ з кущів, налетів на табір та несподівано заскочив не приготованих горлорізів.

Сам друг Хміль негайно зник з очей ворожого ватажка. Скористався з замішання та зробив нездатним до вжитку большевицький кулемет. А відтак щасливо дістався до своїх.

Перелякані большевицькі партизани поодинці вирималися з ворожого оточення. Дуже мало врятувалося большевиків. 60 лягло трупами, а 36 — пораненими. Повстанці у ворожому таборі здобули канцелярію, багато зброї, амуніції та награбоване в довколишніх селян майно. В канцелярії було багато цінних документів про підступні наміри й пляни московських зайдів-парашутистів щодо боротьби проти визвольних змагань українського народу.

Так не стало ще одної большевицької болячки на українській землі.

Переможці-повстанці сердечно стискали по черзі руку другові Хмелеві. Багато прислужився він перемозі.

Під ногами окупантів горить земля

Цього року в-во „Еплітон Сенчері-Крофтс" (Нью-Йорк) видало книжку „Підпілля Бога". Автор її Ґрет Пальмер. У книжці оповідається про переживання одного католицького священика, що, переодягнений за совєтського партизана, пробився до СССР ще весною 1945 р. і перебував там, зокрема в Москві, довший час. Правдивість цього факту стверджують також церковні компетентні чинники.

Вертаючись на Захід, згаданий священик переїздив через Україну і мав можливість ствердити існування національно-визвольної боротьби на наших землях і ближче приглянутись до неї. Окремі його міркування про український визвольний рух дещо наївні, не точні, як, зрештою, і міркування деяких інших людей західнього Світу, що мають досить невиразне уявлення про підсовєтську дійсність. Проте книжка, в якій зачіпається ряд важливих проблем, зокрема проблема релігії в сучасному СССР, у цілому не позбавлена цікавости.

Деякі розділи цієї книжки були надруковані в німецькому журналі „Католіше Дайджест" ч. 10 за жовтень ц. р., звідки ми й берем, здається перші в українській пресі, короткий уривок, що безпосередньо стосується України.

Редакція

— Ви хочете виїхати з Росії? Але ж певно, товариш, — сказав полковник, що вже так багато допомагав мені у здійсненні моїх плянів. Наступного тижня їхатиме декілька військових транспортів через Україну. Коли з ними поїдете, будете їхати добре, а передусім безпечно.

Я напевно мусів виглядати дуже здивованим, бо він додав: „Ви знаєте, деякі з Західних областей ще трохи не впорядковані".

Але я не знав нічого, бо як я міг і це знати? Протягом півроку єдиним моїм джерелом інформацій були совєтська преса й радіо, що свідомо й старанно замовчували всі не вигідні їм повідомлення Одначе я вже переконався, що недобре питати забагато.

— Радий, що буду в Україні, — сказав я.

Мої документи було проштемпельовано і сказано, щоб я у відповідний день зголосився в казармах, звідки і мав від'їхати наш транспорт.

Ця подорож розкрила мені ще одну велику справу. Я пізнав те, що досі старанно ховалося від зовнішнього світу: від листопада 1945 р. проти сталінського режиму боролися великі банди російських вояків, що відмовлялися від демобілізації, і півтора роки перебували в лісах та горах. (Люди, що борються за волю проти бандитського режиму кривавого Кремля — не бандити. Вислів „російські вояки" не стверджує правди, бо, як відомо, москвини взагалі не ведуть збройної боротьби проти влади Сталіна. Це роблять поневолені московським большевизмом народи. — прим. редакції).

Наш транспорт складався з 200 грузових автомашин, озброєних скорострілами й легкими гарматами. Коли ми заїхали в перше більше місто, була 4-та година дня, але нас повідомили, що ми тут ночуватимем.

— Чому? — запитав я одного офіцера, з яким розмовляв цілий день, сидячи на поштових мішках.

— Банди! — шепотів він. — Зрадники, російські партизани чи як там ви їх назвете. В областях, якими ми тепер їдемо, за винятком великих і значних міст, бійці і з'єднання червоної армії не почувають себе безпечно. Але навіть і в великих містах по 10-ій годині вечора ми не виходимо на вулицю. Побачите!

І дійсно, я це пережив. На другий день двох осіб з нашого транспорту принесли до авт на ношах: вони були підстрелені на околиці міста.

Таким чином, я пізнавав більше й більше правди про підпілля ворогів Сталіна. Офіцери червоної армії сказали мені, що цей рух спротиву охоплює півтора мільйони людей. Вони воюють від Карпат до Києва, а навіть і на схід від Дніпра. Інші сидять у лісах біля Брянська, на південь від Москви. Їхній провідник — Степан Бандера, український націоналіст, за голову якого уряд СССР призначив велику нагороду. Після складення зброї, коли німці відступили, пробудилися в Бандери і його прихильників старі надії на вільну Україну. Його вояки відмовились вертатися із зброєю до Совєтів Вони, відкинувши всіх червоних офіцерів, заняли великі простори країни. Але серед них замішалось також багато відділів МВД, проте діяльність таємної поліції, якою звичайно Сталін зліквідовував такі групи спротиву, була помічена. Коли вільним українським відділам у містах стало вже небезпечно, вони зникли в лісах.

В одному місці було приблизно 160 тис. населення. Якось ранком попросив мене командир нашого транспорту до комендатури червоного гарнізону. Там ми зустріли надзвичайно стривоженого червоного комісара Він розповів нам, що сталося В одному селі, віддаленому на 6 км. від міста, партизани зробили вночі напад. Вони схопили керівника і секретаря місцевого партійного осередку та 19 аґентів МВД, розбили пошту а також забрали з совєтських складів збіжжя, і знову зникли в лісах. Комісар, що нам це розповідав ледве урятувався живим. Він прибіг до найближчого військового відділу і повідомив про це, але офіцери червоної армії не схотіли йти туди, бо знали, що не дадуть ради партизанам у лісах.

Совєтський уряд неодноразово пробував оволодіти тим тереном. Спалювалися цілі ліси, щоб знищити партизанські групи. На підозрілі місця робилися великі наступи. Ще недавно були депортовані на північ численні маси українців, щоб унеможливити їм підтримку партизанам, яких вони переховували і постачали харчами.

Проте кількість партизан постійно зростала. Їх ряди поповнювали втікачі з червоної армії. Ще й сьогодні тисячі їх, зорганізованих у малі групи, поборюють режим.

Переклав **В. Лєник**

Романо Ґвардіні*)

Листи про самовиховання

2. Лист; про правду слова

Кожна справжня й жива молодь стоїть під знаком правди. Те, що є в ній велике й тривале — зродилося з духа правди. Тільки той має в собі справжній дух молодости, в кому живе поважна, сильна й радісна воля до правди. Він мусить хотіти вийти з усієї забріханої істоти; бути не фальшивим а правдивим у своїх почуваннях; мусить боротися за ясний погляд на те, що є природнє й чисте; мусить хотіти стати простим у всій своїй істоті, щирим супроти Бога, людей і самого себе. Він мусить мати відвагу дивитися дійсності в обличчя і обстоювати свої переконання.

Але така тверда воля бути правдивим не є ніяким самовиношенням. Вона не означає, що ми за всяку ціну мусимо поставити на своїм; що ми маємо бути суддею для всіх справ, усе ліпше знати, усе осуджувати, а свої думки й почування вважати непомильними Це була б не правда, а гордість. Наша правда мусить бути службою Богові. Наше перебування в правді має той сенс, що ми наближаємося до Бога. Ми хочемо нашу істоту і наше життя робити правдивими, щоб усе діялося тільки по Божій волі. Бог повинен бути у всьому, що ми робимо і чим ми є. Його царство повинно прийти. Це станеться шляхом правди, але тільки тоді, коли ця правда покірна. В правді ми повинні шукати не себе самих, а тільки Бога, бо Він є правдою. Тоді наше життя буде царством Божим. Коли, напр., хтось дасть чесну відповідь на запитання — цим словом володіє Бог. Коли хтось служить великій справі без задніх думок — його працею володіє Бог. Де двоє живуть у вірній дружбі — дружбою володіє Бог. Отже в людей, що живуть правдою, правдиво діють, говорять і думають є живе Боже царство.

Тільки подумай, яке це особливо гарне післанництво: ми маємо приготувати Богові поміщення правди в людському світі. Ми маємо Йому поширити Його царство, щоб Він міг там жити й панувати. Але як? Маємо діяти так, щоб усюди була правда. У світі є багато брехні, неправди, нечесности, фальшивости, лицемірства. Де вони є, там немає Бога, там — царство темноти. З цим царством мусимо боротися, мусимо поширювати Боже царство світла. Але як маємо це робити? Не виголошуванням промов проти брехні або накиданням на того, хто розходиться з правдою. Це немає жадного сенсу. Мусимо перш за все дбати, щоб ми і все що ми самі говоримо й робимо було правдиве. Тоді кожне наше слово й діло буде ударом меча в справі Бога.

А кожний з цих ударів здобуває для Його царства новий кусок людського світу. Чи це не гарно? Як часто говорив Спаситель про правду! Про людей, що живуть у правді і що перебувають у брехні. Так, це величне, що ми призначені бути воїнами Бога, всяким своїм ділом поширювати Його царство й хоробро боронити! Усе відновлювати в правді, щоб у всьому закріплялося живе царство правдивого Бога. І як радісно стає на серці, коли про це роздумуємо! Якесь почуття сили й перемоги сходить на нас! Немов би якесь тепле світло заливало душу й робило все великим і ясним.

А тепер відшукаймо відповідне місце, в якому б ми могли найпевніше вбити сильного клина у царство темноти і підважить його силу Воно є в різних людей різне. А може тут: говорити правду! Як, властне, доходить до того, що ми її не говоримо? Наприклад, з боязливости. Ми зробили помилку й передбачаємо неприємності. Хочемо їх оминути й говоримо неправду. Або: щось висміюється, когось „набирають", висміюють релігію або щось інше. Тебе питають, ти мусиш зайняти своє становище. Але ти боїшся глумливих поглядів довкруги й заперечуєш своє переконання. Чванливість може привести теж до брехні. Вдома або серед товаришів хтось хоче щось означати, чимсь бути. Те, чим він в дійсності є і що він може — не вистачає для цього; інші сказали б, що це не є щось надзвичайне. Отже він перебільшує й бреше. Знову інший хтось — заздрісний, тому принижує інших, що здібніші, багатші й сильніші за нього. Або ми хотіли б у грі мати користь і ведемо справу не так як вона є в дійсності. Навіть вірність може привести до брехні, коли, напр., приятель находиться в біді і ми думаємо, що повинні допомогти йому неправдою. Такі брехні можуть бути цілком грубі, що викривлюють суть справи, якщо, напр., говориться: „Ні, це не я", замість: „Так, це я був"; „Маю все готове", замість: „Нічого не маю". Неправда може бути й делікатніша, коли говоримо: „Я часом туди заходив", а повинно б бути: „Дуже часто"; „Прийду цілком певно", а повинно бути: „Може". Брехні можуть бути цілком делікатні, як легкий подих вітру, що біжить над плесом води. Вони можуть виступати в висловах, у тоні, в виразі обличчя, що ми його спостерігаємо при цих словах. Але за кожним разом темнота перемагає світло! Отже, тут мусимо діяти, сюди мусимо встрявати. Говорімо правду не тільки, коли йдеться про поважні справи, але й про найдрібніші Тоді кожне слово буде перемогою для Бога. Ох, це зовсім не легко! Коли в клясі загрожує нам неприємність; коли всі довкруги дивляться на нас великими очима; коли вдома сподіваємось поганої сцени; коли ми хотіли б оминути різких розходжень з приятелями; коли бачимо, що маємо цілком протилежні переконання від усіх інших — тоді ми відчуваємо, яке могутнє царство темноти. Вразливість, страх, користолюбивість, турбота, погляди на когось, любов, вірність — усе це може спрягтися проти нас, усе погане і все добре, що, здається нам, ми не зуміємо й слова вимовити. Але коли ми себе примусимо, тоді виломлюємо Господеві широку вулицю через ряди ворогів. Ми вшановуємо правду і Бог правди може прибути.

---

*) Романо Ґвардіні, цікаві „листи про самовиховання" якого, почавши в минулому числі „Аванґарда", продовжуємо друкувати, — визначний італійський педагог, християнський філософ, тонкий інтерпретатор поетичних і філософських явищ Він є тепер професором кількох німецьких університетів і провідником руху християнської молоді. Ґвардіні знаменитий учитель і виховник, що змагає до засвоєння молоддю християнської свідомости й вільної, радісної та глибокої віри. Головні його твори: „Дух і літургія", „Про суть церкви", „Воля й правда". Народився Ґвардіні в 1885 р. у Вероні.

Але тут виринає ще щось інше. Правда є меч, що ним орудуємо в справі Бога. Ним можемо доконувати прегарні діла, але можемо й нищити, руйнувати. Господь сказав колись важливе слово: Він нагадує нам, щоб ми були „невинні, немов ті голубки, і мудрі, як змії". Що Він хотів цим сказати? Ми повинні бути невинні — значить: прості, чисті, правдиві. Наша мова повинна бути проста й правдива. Це легко зрозуміти. Але Господь також вимагає, щоб ми були мудрі, як змії. Це не означає „хитрі або підступні". Так, але що ж це значить? Я це так зрозумів: людське слово — це щось сильне, гостре. Коли ми його говоримо, воно вдаряє не об холодну стіну, не об тверду землю, лише в живе людське серце. А там воно може діяти по різному. Воно може визволяти, підносити, робити щасливим. Але воно може ранити і вбивати. Уявім собі, що ми маємо любого друга. І цей друг тяжко провинився. Коли ж тепер ми висловимо свій погляд про друга в гострій, сильній формі — це очевидно буде гола, гостра правда. Але як вона діє? Тут говорить Господь: „Говори правду, але говори її мудро. Дивися, куди вона цілить! Дивися, щоб ти нею не поранив! І чим прикріше те, що мусимо сказати, тим обережнішими мусимо бути".

Далі: правда — це щось дорогоцінне. Деякі правди особливо ніжні й святі. Але є люди, що не мають тут найменшого розуміння. Принаймні не мають цього розуміння в деякі години, напр., коли вони бувають веселі або гнівні. Коли богато людей перебувають разом, вони здебільшого не розуміють тонкої правди, бо маса легко робить людину грубою. Ніжна пісня не на місці, коли маршируємо розмашистим кроком; коли товариство на підпитку, ніхто не буде читати глибоких поем. Є також і багато таких обставин, в яких гарна правда не на місці. Тому говорить Господь: „Говори правду, але в слушний час. Не говори про неї, коли це безцільно, коли її не будуть розуміти або коли цим принесеш більше шкоди ніж користи. І для правди є свій час і своє місце. Є обставини, в яких ми мусимо мовчати".

Це, отже, значить: „Бути мудрим". Треба говорити правду тоді, коли вона на місці. При цьому правди не належить викидати в простір; з людьми, до яких говоримо, мусимо нав'язувати безпосередній контакт очима й душею. Ми повинні висувати духові щупальці, щоб відчути, що діється в людині і як діють слова на того, хто їх слухає. Мусимо своєчасно помічати, чи ці слова ранять. Коли ми це відчуваємо, тоді, очевидно, не повинні брехати. Це ясно. Але ми повинні потрудитися говорити так, щоб той, інший хтось, відчув наскільки ми маємо добрі наміри. Тоді правда не буде його ранити. Ми мусимо також своєчасно помічати, чи сердечна, ніжна правда находить розуміння, чи вона зовсім не на місці. Коли ми це відчуваємо, тоді знову не повинні брехати, а мусимо мовчати. Це все тяжко, але воно вдається, коли ми про нього щиро думаємо.

І тут ми мусимо вже дещо глибше задуматися над правдою. Бо от є люди, що хочуть правди, але поводяться з нею як з києм і не турбуються тим, що нею викликають. Ми мусимо вчитися бути дійсно правдивими і одночасно тонко відчуваючими. Знову інші не цінять належно правди, бавляться нею, розкидають її, як якісь безвартісні речі. Ми мусимо завжди говорити правду, але також і шанувати її. Цього вчимося, коли щиро до неї ставимось. Але може бути також і цілком інакше. Може бути так, що ми щось називаємо правдою, а воно в засаді є жадобою панування, сварливістю, ґвалтуванням. Часом говориться правду, але між нею й ударом немає ніякої різниці, бо тут б'ється словами, а там — рукою. Але в обох випадках є та сама твердість в оці і серці. Буває, що хтось говорить правду, але з чванькуватости. Бо і правдою можна чванитися. Хай усі бачать, що я не боюся, що з мене он який хлопець! „Говорити правду" може бути й певним родом спорту. Така правда не будує, а руйнує. Вона виникає з самолюбства, з чванькуватости і з духа насилля. Вона ранить, вбиває. Подумай про деякі „щирі вислови!". Чи часом після них не виглядало в серцях так, як на побоєвищі: рани, огірчення і знищення?

Але це не означає, що ми мали б лише примилюватися й боятись гострих кроків. Ні, зовсім ні! Боротьба духовою зброєю — чудова. І очевидно, що має бути сказане — мусить бути сказане, навіть коли воно й дуже тверде. А коли хтось не може зносити правди, то на це нема ради. Але все ж таки добре, коли ми самі себе перевіряємо, чи наше казання правди дійсно випливає „з правди". Ми повинні говорити правду, але спонукані до цього мудрістю, а це значить тут що — любов'ю.

Тоді самі вже дійдемо до того, щоб не збезчещувати правди. Чи ти не мав уже нераз враження, що ніжну, високу правду співбесідники затоптали в болото? Бо вони висловили її тоді, коли для неї не було ні часу, ні місця? Дехто називає це „виговоритися", а це ж є лише розбабрування поважних, інтимних, внутрішніх справ, які годилося б затримати в собі, або тільки рідко, в освячених годинах про них говорити. Дехто думає, що він мусить безумовно сказати це і те, бо правда вимагає цього. А це тільки нерозважна балаканина, бо він не вміє затримати слова. Проте це все ж не означає, що ми повинні бути боязливі. Що має бути сказане, те мусить бути сказане, чи це комусь подобається чи ні. Треба бути також готовим на все, що з цього приводу випливає. Але все ж таки добре, коли самі перевіряємо, чи це говорення дійсно випливає „з правди". Правду треба сказати, але вона повинна випливати „з мудрости", а це означає — „з пошани".

Ти може маєш враження, що тут може бути завжди так, але й інакше! З одного боку й з іншого боку! Ти волів би, щоб справу ставити так: говори правду завжди і всюди! Говори її, не зважаючи ні на що, кожному і завжди! Так, це було б куди простіше! І виглядало б величніше, рішучіше. А при цьому не треба напружувати ні розуму ні серця. Але задумайся над тим, що з цього могло б вийти. І тут скоро дійдеш до висновку, що так не може бути. Саме й є найтяжче те, що правди не можна відділити від любови.

Бог є не тільки правдою, але й любов'ю. І Він живе тільки в тій правді, що виникає з любо-

Як і щороку, в цьому році кремлівські душогуби та їх прихвосні по всіх країнах світу відзначали роковини кривавої жовтневої революції, що принесла нове советське рабство поневоленим народам. Висловлюючи справжні бажання й прагнення всіх підсоветських народів, багатонаціональна політична еміґрація цьогорічні т. зв. жовтневі роковини зустріла цілою низкою ефективних, добре зорганізованих протидемонстрацій. Такі протидемонстрації, в яких брали активну участь також сумівці, пристрасною хвилею прокотилися зокрема по багатьох містах, містечках і таборах ДП Західньої Німеччини. Учасники протидемонстрацій несли антибольшевицькі гасла й транспаранти, що розкривали справжню суть большевизму. Майже кожна така протидемонатрація закінчувалась величавим мітингом, на якому виступали представники поневолених московським большевизмом народів. Цікаво, що москвини („русскіє люді") майже скрізь відмовлялися брати участь у цих протидемонстраціях.

Як довідуємось з однієї комуністичної газетки, після протидемонстрації в Н. Ульмі просто вдень невідомі особи наскочили на комуністичне бюро, що містилося недалеко від міської поліції, і знищили всі його паперові справи та побили меблі. Наш кореспондент повідомляє, що в зв'язку з цим було притримано двох молодих українців, але за браком обвинувальних доказів — звільнено. Згадана газетка, помістивши на першій сторінці фотозняток зруйнованого комуністичного бюра, підняла була справжнє шакаляче виття. З іншого комуністичного органу (газетка „Ді Варгайт", що виходить „для населення долішньої Саксонії") довідуємось, що також у Східній Німеччині з нагоди кривавих роковин жовтня масово появилися антибольшевицькі летючки.

Наші фотознятки показують фраґменти з протидемонстрацій, що відбулися в Західній Німеччині. З ліва на право: відділ СУМ'у на протидемонстрації в Мюльдорфі 13. II., колона учасників протидемонстрації в Райне 6. XI, протидемонстранти на вулицях Нойбурґу.

ви. Але Бог є не тільки правдою, але також і пошаною. Він має свою радість у правді, що сповнена пошани.

Інша, фальшива правда не може довго тривати. Одного дня вона ганебно заломиться. Тільки та втримається, що виникає з щирого наміру й намагається жити в любові до інших людей, у пошані перед гідністю самої правди. Отже, мусимо прагнути до того, щоб бути безумовно правдивими, але й одночасно зважати на ближнього. Бути безумовно правдивим, але одночасно й знати, коли можна говорити, а коли ні. Такою правдою ми будуємо Боже царство.

Чи не могли б ми чимсь допомогти собі в цій справі? Чи не могло б і тіло тут співдіяти? Воно може дуже багато — і в доброму і в злому. Я хочу поставити тобі одну пропозицію: під час розмови дивитися іншому в очі. Навіщо це? Передусім, ми відкриваємо цим стежку між собою і другим. Цей щирий погляд говорить: дивися, нема ніякого підступу в моїх словах, і я хочу це саме довідатись про тебе. Ми обоє хочемо знати, що маємо думати про себе. Бо хто бреше, той оминає зір іншого, якщо він уже цілковито не став безсоромним. Він боїться, що той, хтось інший, може вичитати в його очах не те, що ховається за словами. Але коли ми завжди дивимось щиро собі в очі, то це є, передусім, жива ознака безумовного хотіння бути щирим. А далі ми таким чином входимо в контакт з іншими. Ми бачимо, як діють наші слова, спостерігаємо, коли ми пішли задалеко і коли можемо це знову поправити. Ми спостерігаємо, коли слова попали не на відповідний ґрунт і можемо мовчати. Але і це не завжди таке просте. Буває, що хтось дійсно щиросердечний, але не може другому міцно й постійно дивитися в очі, бо це в великій мірі залежить також від нервів. Отже, тут мусимо вправлятися. Не як руханковий спорт, а як вирівнання й допомогу для волі бути щирим.

А чи знаєш, де вчимося правдивости говорення? В мовчанці і в самотності. В словах лежить власна сила. Коли їх зрушиш, вони котяться, як з каміння з узбіччя. В словах лежить велика спокуса. Ким ця сила заволодіє, той, не помічаючи, входить у брехню. Тоді говоряться слова заради слів, заради того, що в них блищить і звучить, а справу, таким чином, зраджуєм. Але коли мовчимо, слова тратять цю силу, й ми стоїмо перед справою. Справа, ніби говорить до нас, ми чуємо й спостерігаємо її, незалежно від того, чи ми служили їй, чи тільки нею бавилися. Може і ти здобув уже цей досвід. В школі була гутірка. Всі стояли довкруги; ти теж говорив; плили й звучали могутньо й велично слова; на тебе прийшло якесь сп'яніння. Після кількох днів, ти в тиші роздумуєш над цим. І тоді відкриваються тобі очі. Ти бачиш, що слова були порожні, театральна балаканина! Відчуваєш, що ті слова зробили іншим кривду, відслонили занадто гарні справи, яких не варто було порушувати. О, тоді тобі стає ясно, до болю ясно; аж па-

---

На цьому місці в минулому числі журнала не з вини редакції трапилась помилка у підписі під клішою. Було надруковано: „Виставка сумівських робіт у м. Рокланді (Австралія), організована головою першого в цій країні осередку СУМ'у другом О. Янківським..." Має бути „другом **Осипом Тарнавським**" і далі за **текстом.**

На науково-популярні теми

Проф. Клим

Телебачення

Два винаходи належать до сучасних великих відкрить: телебачення (телевізія) — передача зображень на віддаль і телемеханіка — керування на віддалі пароплавами, літаками тощо. Ці винаходи служать не тільки потребам культурного зв'язку людства, а також і потребам військовим. Завдяки телемеханіці теперішні літаки і пароплави з їхніми кулеметами, гарматами й бомбами можуть літати чи плавати без людей і без людей у потрібних місцях кидати бомби й стріляти з кулеметів та гармат. Для керування ними з якогось місця посилаються електромагнітні коливання певного періоду, що приводять у дію відповідний важіль. Попадаючи на коливний контур, пов'язаний з відповідним важелем, електромагнітні хвилі збуджують коливання і приводять важіль у рух. Цим самим робиться переміщення літака чи пароплава в бажаному напрямі або починається стрілянина з кулемета, гармати та скидаються бомби.

„Коливний контур" і „резонанс" відіграють важливу ролю не лише в телемеханіці, а також і в радіотехніці та телебаченні. „Контур" складається з конденсатора і катушки самоіндукції, замкнених в одно коло. Розряд конденсатора має електричні заряди, що переміщуються то в одному то в другому напрямках, викликаючи змінне магнітне поле, яке в свою чергу викликає електричний струм, електричні коливання. Період електричного коливання залежить від ємності й самоіндукції коливного контура. Одночасне виникнення і періодична зміна зв'язаних між собою електричних і магнітних полів зветься електромагнітним коливанням. Одночасне ж поширення електричної і магнітної хвиль зветься електромагнітною хвилею. Англійський учений Максвел (1867) довів, що швидкість розповсюдження електромагнітної хвилі в порожнечі дорівнює 300.000 км сек., тобто швидкості світла. На основі цього він висловив думку, що світло є не що інше як електромагнітні коливання. Теоретичні дослідження Максвела підтвердив експериментальним шляхом німецький вчений Герц (1888). Вібратор Герца (прилад, що дає коливання) давав хвилі довжиною 60 см. (500.000.000 коливань на секунду). Для виявлення коливань Герц використав явище резонансу і побудував резонатор, настроюючи його змінюванням довжини (антена). Лінія поширення електромагнітної хвилі зветься радіюсом, а звідси й передача електромагнітних коливань у просторі дістала назву радіопередачі (першим радіопередачу здійснив італійський учений Марконі) Суть резонансу в тому, що коливання одного тіла (вібратора) може викликати коливання другого тіла (резонатора). Відомо, що музика, поетичні твори, як і інші види мистецтва викликають резонанси в психічному розумінні у душах людей. Навіть, напр., любов — це також психічний резонанс людських душ, але відкриття електромагнітного і внутріатомного резонансу зробило справжнє чудо, забезпечивши також техніку виготовлення атомової бомби й передачі зображень на віддалі — телебачення.

Атмосфера гарячого ентузіязму у США, викликаного в 1948-49 роках телебаченням, нагадує перші дні радіо, коло чверть століття тому. У великих містах Америки біля 60% населення вже було присутнім на сеансах телебачення. Домашні телевізори ще коштують дорого, але телевізійні сеанси час від часу можна бачити (на спеціяльних екранах)

лаєш увесь від сорому й гніву!

Друга сила, що веде до брехні — це близькість людини. Коли ми перебуваємо серед людей, пробуджується чванькуватість, заздрість, користолюбивість, жадоба панування — все лихе, що веде до брехні. Але коли перебуваємо на самоті, це відходить від нас, ми стоїмо перед Богом і своїм сумлінням. Тоді ми вільні і все бачимо ясно. Зібрався, напр., гурток людей, усі щось оповідають. Яка велика спокуса перекрутити правду на сміховинку, щоб лише інші сміялися! Або переборщувати тільки для того, щоб тобою захоплювались інші! Але коли ти залишаєшся сам — завороженість зникає. Тоді берешся за голову: як я тільки міг так говорити! Заради однієї усмішки... за одну мить подиву! Так, отже, ми повинні вчитися мистецтва мовчання. В розмові не треба говорити чогось такого, про що ми з твердою певністю не знаємо. Але іноді треба також мовчати, коли й стовідсотково певні своєї справи, а замість говорити — прислухатися й передумувати.

Часом ми повинні перебувати на самоті, осторонь від людей. Самому під час подорожі; самому в своїй кімнаті; самому в тихій церкві. І там дійсно мовчати. Бо є також внутрішня розмова. Але й вона повинна замовкнути. Так, щоб були лише Бог і моя совість. І тепер ми спокійно передумуємо важливу справу. Даємо їй говорити. Це значить: дивимось на неї, відкриваємо їй своє серце, хочемо обережно пізнати її суть. Це робить повнішим і правдивішим наше слово, коли ми його мусимо говорити. Якщо ми вели якусь розмову, тоді питаємо на самоті: Господи, як це було? Чи я говорив для Тебе, чи для себе? Сказав правду, чи ні? Чи я сказав її в пошані і в любові? Так на самоті навчаємося поступати з людьми в належний спосіб і перебувати між ними, а мовчанка вчить нас правильно говорити.

Увечері ми знову питаємо себе: як я тримався сьогодні в школі, під час навчання, в розмові, вдома? І тут ми повинні бути строгими супроти самих себе. Не боязливі. Коли маєш нахил до боязливости, тоді взагалі залиши цей вечірній іспит. Але спитай гостро самого себе: Чи я заступався за царство Бога? Чи був множителем Його царства? Чи говорив я правду в любові, а чи так, безоглядно? Чи сказав її в пошані, чи висловив її в невідповідну пору? Чи мені дійсно йшлося про правду, чи може лише про подив, колотнечу й насильство? А тоді робиш обрахунок з Господом і просиш Його про силу, щоб наступного дня зробити це ліпше. Перед сном ще одна думка: завтра цілий день буду правдивим... щирий погляд... щире, спокійне слово... розважай, повний вражінь, але сильний... таким буду завтра цілий день.

Для передумання: як воно виглядає, коли друг у біді, а ми вважаємо, що можемо допомогти йому брехнею? Брехня у відношенні до хворого. Чемностеві брехні. Мовні вислови щоденного життя. Коли не можемо когось стерпіти. Мудрість і хитрість. Думка про когось і страх від людей. Думка про когось і брак довір'я до самого себе. В розмові: гостра, весела боротьба й лицарськість супроти противника. Коли мусимо комусь сказати, що про нього думаємо? Терпелива мовчанка. Мовчанка з любови. Мовчанка з покори. Ніжні правди.

З італійської переклав **М. К.**

у великих універсальних магазинах, кінотеатрах, готелях, ресторанах і барах.

Телебачення, як новий вид мистецтва, найбільш яскраво виявляється в „живих" драматичних виставах студії. Коло третини щоденних передач у США присвячується спорту, домашньому господарству, догляду за дітьми, а решта відводиться проблемам освіти, драматичним виставам тощо. Телевистави різко відрізняються від інших видів драматичного мистецтва, а акторам і режисерам цих вистав доводиться вкладати дуже багато праці, бо в студії вони одночасно працюють на 2-3 сценах із складними, часто змінними декораціями. Найвдалішими до цього часу були телепередачі спортових змагань (їх передається просто з стадіону). В 1947 р. у США під час змагань на першість країни по бейсболу в усіх кафе і інших громадських місцях були установлені телевізори. При входах до кафе збиралось так багато бажаючих попасти туди, що власники цих кафе мусіли наперед забезпечувати квитками своїх клієнтів.

Затримує розвиток телебачення покищо недостатня кількість передаточних станцій. Тепер їх з Америці є лише 30.

Головна трудність телебачення в тому, що телевізійні сигнали (вони є високої частоти) розповсюджуються лише по прямій, а не йдуть за лінією кривини землі, як, напр., радіохвилі. Тому треба через кожні 48 км. будувати проміжні приймально-передаточні мікрохвильні станції, що приймали б і передавали світляні імпульси на ці 48 км. Мережа таких проміжних станцій уже з успіхом працює між Нью-Йорком, Бостоном і Скенектеді.

З метою збільшити дальність телевізійних передач є і друга система („стратотелебачення"), що експериментується уже довший час. При цьому способі застосовуються літаки. Вони підіймаються в стратосферу на висоту коло 10 км. і, літаючи над телевізійними станціями, приймають телесигнали й передають їх далі. При цій висоті горизонт розширюється, через що і дальність передачі надзвичайно збільшується. Винахідники цієї системи передачі вважають, що досить 15 літаків, які знаходяться далеко один від одного, щоб забезпечити телепередачу трьом чвертям населення США. Було також запропонувано проєктувати телесигнали на місяць, що вже здійснено сигналами радарових установок.

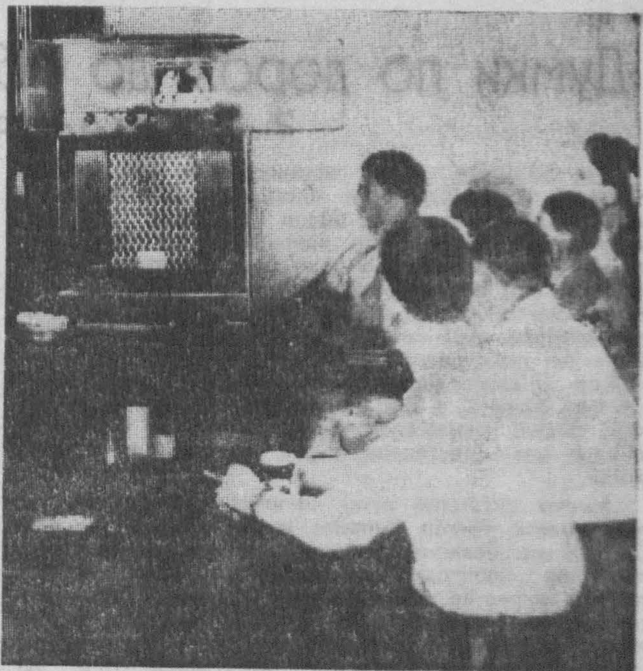

Відвідувачі американського кафе-ресторану дивляться телепередачу бейсбольних змагань.

Інженери продовжують шукати нові можливості розвитку телебачення і віщують скоре здійснення не тільки багатокольорових телевізійних передач, а й „двостороннього" телебачення, тобто переговорів між людьми, що одночасно бачать один одного на віддалях тисяч кілометрів. Усі працівники цієї галузі проявляють дуже великий оптимізм, щодня переконуючись у тому, що вчорашні мрії сьогодні стають дійсністю.

Микола Гоголь

ДНІПРО

(Фраґмент із „Страшної помсти")

Красен Дніпро під ясну погоду, коли вільно та рівно несе крізь ліси і гори повнії води свої. Не сколихнеться; ні прогримить. Дивишся й не знаєш, стала чи пливе його величава ширина і ввижається, неначе весь вилитий він з кришталю, і наче голубий блискучий шлях, без міри в ширину, без краю в далину, лине і в'ється по зеленому світу Любо тоді і гарячому сонцю поглянути з височости і скупати проміння в холодних кришталевих водах, і надбережним лісам ясно змалюватись у воді. Зеленокучері. Вони тиснуться разом з польовими квітами до води і, нахилившись, милуються в ній і не намилуються, і не відірвуться від ясної своєї подоби, і всміхаються до неї, і вітають її, гойдаючи гілками. На середину ж Дніпра вони бояться глянуть: ніхто, крім сонця та голубого неба, не загляне туди. Та не кожна й птиця долетить до середини Дніпра. Пишний! Рівної йому нема ріки у світі. Красен Дніпро і теплої літньої ночі, коли все засипляє, — і людина, і звір, і птиця, а Бог один велично оглядає небо і землю і величнo стрясає ризу. Із ризи сіяють зорі. Зорі світять і горять над світом і всі разом одбиваються в Дніпрі. Всіх полонив їх Дніпро в темнім лоні своїм. Ні одна не втече від нього: може загасне на небі. Чорний ліс, обсипаний сонним гайворонням, і споконвіку розламані гори, звисаючи, змагаються вкрити його хоч би довгою тінню своєю. Даремне. Нічого нема в світі, що б могло укрити Дніпро. Синій, синій, пливе він рівним потоком і серед ночі, як серед дня, мріє в таку далину, скільки сягнути може людське око. Мліючи і пригортаючись ближче до берегів від холоду нічного, він засвічується срібним прослідом; прослід зблискує, як клинок дамаської шаблі, а він, синій, і знов заснув. Красен і тоді Дніпро і рівної йому нема ріки на світі. Коли ж посунуть по небу горами сині хмари, чорний ліс хитається з корінням, дуби тріщать, і блискавка, заламавшися у хмарі, враз освітить увесь світ — гнівен тоді Дніпро! Водяні могили гримлять, об гори вдаряючись, і з блиском і зойком відбігають назад, і плачуть, і голосять в далині. Так побивається стара козакова мати, виряжаючи сина свого до війська. Свавільний та дужий, їде він на воронім коні, у боки взявшись і заломивши шапку, а вона, ридаючи, біжить за ним, хапається за стремена, ловить удила, і ламає над ним руки, і вмивається гарячими слізьми.

Переклад **В. Харченка**

В. В.

Думки по дорозі до образотворчого мистецта

2. Зустріч з мистецьким твором

Хто позбувся страху великих слів, що, як архангели, стережуть трон мистецтва, стає жертвою нової турботи: зразу ж після переходу кордонів мистецького царства він натрапляє на бакаляра, котрий вважає царство мистецтва царством освіти і бажав би, щоб дозволене було дивитися на квітучий сад мистецтва тільки крізь вікна його шкільної кімнати. Але мистецтво не дбає про учителів. Воно не ґувернантка, воно Маґна матер, що пригортає до свого серця кожну малу й велику дитину, яка хоче її. І так, як дитина на лоні своєї матері поволі навчається рідної мови, так і людина вивчає мову мистецтва, якщо людина ця з ним живе.

Маємо очевидно різні форми відношення до мистецьких творів. Можна ними принагідно, так би мовити, безжурно радуватися, можна їх любити і як „любитель" мистецтва. З іншого духового кореня виростає бажання досліджувати шляхи мистецтва й означати його вартості. Існують навіть цілі науково-мистецькі школи, які міркують, що не інакше треба трактувати мистецький твір, як трактує ботанік рослину, чи мінералог описує й означає камінь. Ці „педантні" вчені-мистецтвознавці роблять наголос на мірі і тягарі, матеріялі й ужитковій цілі твору. Вони досліджують історію постання твору і зміни, що він їх зазнав. Вони намагаються устійнити місце, час і автора. До цієї праці їх наштовхує жадоба пізнання. При цьому думається, що можна краще дійти до чистого пізнання, коли більше зуміємо виелімінувати викликаючу заколот протисилу: чуттєве відношення до мистецьких творів. Тільки в колі такої педантної школи дослідників могло народитися потрясаюче слово: найліпшим істориком мистецтва є той, що немає ніякого смаку. Пізнавальною методою можна зайти далеко, але цей ключ не відкриває дверей, за якими живе таємниця особливої різниці між технічним і мистецьким твором. „Душа" мистецтва відкривається тільки тому, хто сприймає її не розумом, а душею, або, кажучи іншими словами — хто намагається при допомозі чуття сприймати мистецький твір і впевнитися в його вартості.

Тільки через відчуття мистецтва йде шлях до розуміння мистецтва. Твір створюється в наслідок глибокого чуттєвого переживання і в чуттєвому переживанні він відроджується в нас. Мати відношення до мистецького твору значить, передусім, намагатися викликати в самім собі ті почуття, якими він насичений. Часом у цьому допомагають нам самі мистці своїми висловами про свою творчість і твори. Але здебільшого ми мусимо розраховувати на самих себе. Тоді нам залишається одно: охоче й цілковито піддатися враженню, яке викликає в нас твір. Лише тоді стається одно з чудес мистецтва: коли ми цілковито піддаємося його враженню, ми не свідомо організуємо відповідні чуттєві групи, ми „розуміємо" твір. Коли наші очі вірно й терпеливо посуваються по формах і фарбах мистецького твору, тоді з цих чуттєвих слідів знову виринає чуття, ніби мелодія, що записана на патефонній платівці і ми чуємо її, коли грає патефон.

Але також і наука про мистецтво не може звільнитися від методи схоплювання почувань, вміщених у мистецькому творі. Вона не може застерегти відчування профанові, пізнавання фахівцеві, і мусить наперед переступити чуттєвий поріг. І тут безсумнівно бачимо межу, поставлену дослідженню мистецтва: в ньому не осягаємо багато без вроджених прикмет. Не допоможе і здобуте знання, коли не матимем здібностей відчувати мистецький твір.

Здібність відчувати мистецький твір, як і кожну фізичну чи психічну здібність можемо виховувати й скріплювати. Хто спочатку стоїть безпорадно, наприклад, перед фресками й мозаїкою св. Софії в Києві, перед іконою Володимирської Богородиці, перед престольним образом Матіс Ґотгарта (Ґрюневальда) в Ізенгаймі або перед гробницями Медицеїв Мікельанджела, той ще не має найменшої підстави сумніватися в свою здібність переживати мистецькі твори. Ми не мусимо також зразу починати від світил світового мистецтва. Можемо почати від найближчого. І не починаймо від шукання чогось у книжках, лише вслухаймося в голос нашого єства. Сидимо, напр., у кімнаті і відчуваємо, що вона „приємна". Як же це так? Що це має означати? Що нам навіває це „приємно"? Вслухаємося в себе і відчуваємо, що в цьому просторі ніщо нас не стісняє, ніщо не ховається, можемо вільно дихати, вільно рухатися, жодна з димензій не пригнічує нас: ні довжина, ні ширина, ні глибина. Усе відповідне, все достосовується взаємно, усе зв'язується в блаженну гармонію. А коли нас пронизне це почуття ущасливленого існування в просторі, ми відчуваємо те, з чим має справу будівництво, хоч можемо й не знати, як це робиться.

Коли, при вході до катедри, нам забиває дух, коли містична світлотінь „святая святих" якось маґнетично тягне нас через шпалір струнких філярів, коли погляд наш під похмурим склепінням тріпочеться, мов зловлена пташка — тоді маємо відчуття ґотики. Ми переступаємо поріг романської церкви. Луки округлі, але чи це все, що вона говорить? Чи не маєте зваби відчувати силу мурів, дотикатися сильного каміння, довірити себе поваз і забезпечення в сильних підпорах і густих скріпленнях? Інше переживання: ви в будівлі італійського ренесансу. Стрункі колони стоять і дивляться на вас. Ваше відчування тіла заздрить колоні, її поставі. Як звучно оточує вас простір, виміряний в усіх промірах! Там, в ґотичній церковній наві, хотіли б ви впасти на коліна й піднести благання свої до стіп Бога, тут, в ренесансовій будівлі, ви бажаєте проходжуватися. Одна частина простору передає вас наступній, що з усміхом повертає вас першій.

Неначе чародійна печера відкривається перед нами барокова церква: чарівно-світська, а все ж таки повна магії.

Поки історик мистецтва чинитиме те, про що Яків Буркгардт говорить у передмові до свого „Цицероне" і завданням чого є „зарисовувати контури, що їх почування глядача могли б заповнити живим відчуттям", мусить уже бути відчуття таких переживань. Хочете навчитися поводитись із мистецькими творами, мати до них якесь відношення — візьміть свої чисті почуття в руки й мандруйте по мистецькій країні. Де загориться ваше чуття, затримайтеся і загляньте під поверхню: побачите шляхетний метал.

„Не дай себе залякати порожніми словами, хай не відвернуть вони тебе від твоїх власних добрих замірів, що ти їх собі виробив".

Пітагор

Проф. Ю. Григоріїв

Йоган Вольфганг Ґете

Двісті років тому народився великий поет, мислитель і вчений Йоган Вольфганг Ґете, •що своїм вкладом збагатив надбання світової культури і підніс европейське письменство до вершин людського духа.

Европа в добу Ґете переживала зламний етап своєї історії. На Заході вивершувалися часи освітнього абсолютизму. Біля керма европейської політики стояли Франція і Австрія. Занепадала Туреччина. На Сході підносилася нова потуга — досвідчена поневолювачка народів Росія з її прагненням мати вплив на розв'язку европейських справ.

Над Німеччиною, відсталою порівняно з Англією і Францією, роздрібленою на понад триста малих королівств, князівств і ґерцоґств тяжіли всі залишки середньовіччя. Вона не мала своєї столиці, свого об'єднуючого національно-культурного центру. Боягуз-філістер був провідною постаттю в німецькому суспільстві, він панував і в громадському житті, і в ідеології, і в мистецтві.

Серед таких обставин виступив і розгорнув свою працю Ґете. Він народився 28. серпня 1749 р. у Франкфурті на Майні. Освіту здобував у Ляйпціґському, а потім Страсбурґському університеті.

Ще в роки студій Ґете робить перші кроки в літературі і створює збірку ліричних пісень, що мали шумний успіх.

Пізніші його твори „Гец-фон-Берліхінґен" і „Страждання молодого Вертера", виражають бунт і протест німецького народу проти віджилих февдальних порядків та поневолення людини в середньовічних умовах. Проти цієї неволі повстає мужній, сповнений високих ідеалів відважний лицар Ґец-фон-Берліхінґен. Також і Вертер, молода екзальтована людина, сповнена прекрасних людських прагнень, заперечує страшну обмежену сучасну йому дійсність, але перемогти її не може. Гарячий прибічник ідеалів обох героїв, Ґете змушений був усе ж зобразити їх катастрофу і безсилля боротися до кінця.

Взявшись до іноземного сюжету, Ґете досягає більш активістичного звучання. У трагедії „Едмонд" молодий юнак у час боротьби Голляндії з Еспанією гине героїчною смертю, сповнений віри в перемогу та прихід світлого майбутнього. Слідом за трагедією „Іфіґенія", Ґете пише роман про Вільгельма Майстера, підносячи ідею знаходження щастя у праці. У поемі „Герман і Доротея" описує кохання двох людей, яких війна викинула з рідного гнізда, і доводить, що кожна ідейна людина є часткою своєї нації і щастя її — в щасті нації.

Серед численних баляд найкращою є „Лісовий цар", де автор прекрасно відчув і передав переживання дитини.

Зібравши численні народні казки про лисячі хитрощі, Ґете створив свого славнозвісного „Райнеке лиса", де виявив глибоке знання людської психіки, та майстерно зобразив крутійство і спритність людей, виведених в образах тварин.

Величчна трагедія „Фавст", над якою Ґете працював 60 років — капітальний філософський і поетичний твір, що втілив світлий оптимізм автора, його глибокі переконання в тому, що людство всім ходом своєї історії прямує до кращого майбутнього, до щастя і добробуту. В основу твору лягла відома світова леґенда про запродання людиною своєї душі дияволу.

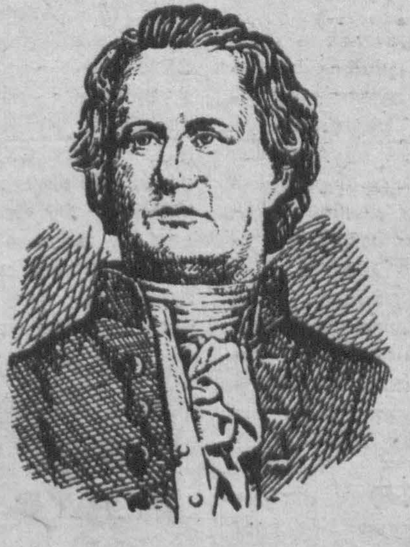

Герой трагедії, вчений Фавст розчарувався в житті, усвідомив безсилля науки і всіх людських пізнань. Але не честолюбство, не влада чи багатство приваблюють його. Ставши за допомогою пекла знову молодим, він не задовольняється ні красою природи, ні коханням прекрасної дівчини Маргарети, дарма шукає чудової хвилини, яку бажав би спинити, дарма допомагає йому Мефістофель, що робить добро, хоч зло задумує — Фавст не знаходить того, чого прагне. Спокушена і знеславлена Маргарета каяттям спокутує свій гріх і вмирає.

Фавст проходить усі періоди людського розвитку — від клясичних часів до середньовіччя — і, врешті, вершину своїх шукань знаходить у щасті всього людства.

Помер Ґете на 82 році життя — 22. березня 1832 року.

Спадщина поета стверджує велику різноманітність його зацікавлень. Три великі поеми, три романи, 54 п'єси, 1600 віршів, 20 книжок життєпису „Вимисел і правда", численні статті на літературно-мистецькі питання, наукові праці з ботаніки, геології, мінералогії, метеорології та інших ділянок природознавства — підсумок його творчої праці.

Все прогресивне людство шанує Ґете і вивчає його спадщину. Навіть людиноненависницький большевизм змушений це робити. Багато композиторів захоплювалися творами поета і писали опери на їх тексти. На матеріялах „Фавста" постали опери: „Фавст" Ґуно, „Мефістофель" Бойто і „Загибель Фавста" Берліоза. Трагедія „Іфігенія" послужила темою для опер Ґлюка „Іфіґенія в Авліді" та „Іфіґенія в Тавриді". За романом про Вільгельма Майстера написав свою оперу „Міньйон" Тома. Оперу „Вертер" створив Массене.

Твори Ґете користувалися великою любов'ю серед читачів інших народів, серед них і українського. Багато творів Ґете переклав І. Франко ((„Страждання молодого Вертера", уривки з „Іфіґенії", „Ґерман і Доротея" та інші). Було кілька перекладів „Фавста", з яких найкращий — Дмитра Загула. Баляди Ґете перекладали Ю. Клен та Л. Мосендз. Є п'ять перекладів „Лісового царя" — Грінченка, Загула та інші. Була й низка інших перекладів.

Вплив Ґете на українську літературу також безсумнівний. Під впливом його „Райнека Лиса" написав свого „Лиса Микиту" Франко, а пізніше перебробив Рильський. Під враженням „Лісового царя" появився „Морозенко" Панаса Мирного. Захопившись „Фавстом", П. Тичина ще на початку 20-років почав був працю над монументальним твором „Сковорода".

Згадки про Фавста часто зустрічаються в нашій літературі. М. Рильський зазначав, що коли він згадує про західні центри цивілізації, тоді починає писати про старих знайомих Фавста і Мефістофеля.

Про здрібніння Фавста, про Мефістофеля „на біржі" пише Є. Маланюк. М. Хвильовий, закликаючи до духових зв'язків з Европою та з европейським інтеліґентом, казав, що тим інтеліґентом є знайомий нам чорнокнижник з Вюртембергу д-р Фавст.

З опер на слова Ґете на українських оперових сценах виставлялись „Фавст" Ґуно (в укаїнському перекладі Щепотієва і Вороніна) та „Вертер" Массене.

До двохсотлітнього ювілею Ґете в Києві видано збірку його вибраних ліричних творів у перекладах на українську мову. Але твердо віримо, що ще прийде час, коли наш нарід матиме справді високоякісні переклади творів Ґете українською мовою, дасть змогу нам ще краще збагнути спадщину цього великого письменника.

П. К-о

Куди?

Нам не доводилося бути в бельгійських „кафейках" (так наші робітники в Бельгії називають невеличкі бари-ресторани), але нам розповідали про них.

Маленька задимлена цигарковим димом кімната. Чотирикутні столики, крісла зі спинками. Столики заповнені пляшками алькогольних напоїв і кухлями пива, а крісла — п'яними бельгійцями, французами, поляками, німцями, чехами і... українцями. Всі вони, звичайно, молоді люди. Життя для них — сьогодні. Поза „сьогодні" їх ніщо і нічого не цікавить. Грає джазова музика і вони або самі йдуть у танок, або ревно дивляться, як вихиляються інші, особливо ті, що несамовито трясуть усім своїм тілом на підвищенні кафейки. Крутиться п'яна кафейкова каруселя і в тому крутежі з несамовитим шалом летять молоді хлопці й дівчата, зібраного в кафейці інтернаціоналу. Летять у п'яному забутті, в знеможеному від алькоголю й цигаркового диму стані. Куди?

Може того самого вечора, коли котиться в аморально-побутову прірву вся згадана кафейка, нікому з присутніх у ній не спаде на думку це слово: „Куди?" Але воно збентежить і розтривожить не одного з тих, хто потом і сльозами обливається в совєтському ярмі, хто кров'ю стікає у боротьбі з ворогом по лісах і горах, хто днями довбає бельгійське вугілля чи збирає по болотах цукрову австралійську тростину, а вечорами до пізньої ночі в українській домівці чи вдома працює для своєї громади, своєї спільноти. Отже, ставимо питання: куди котиться та частина нашої української не організованої молоді, що весь свій вільний від роботи час проводить у згаданих кафейках (маємо на увазі не лише Бельгію) чи їм подібних місцях „розваги"?

Це питання мало в собі менше загрози рік-два тому, коли наша молодь була зосереджена в своєму українському середовищі по таборах і не стикалася безпосередньо й у таких розмірах, як тепер з усіми негативними проявами західнього життя. Тепер ця загроза надзвичайно зросла. Велика частина молоді, що ще досі перебуває поза організаціями СУМ'у й Пласту, часто скочується до низького рівня свого морального й національно-побутового життя. Не тому, що вона цього свідомо хоче, а тому, що її тягне в болото дуже підозрілої „веселої ґульні" аморальне оточення, в якому вона перебуває. Тому саме сьогодні необхідно з усією серйозністю поставити питання: куди йти нашій молоді, щоб не лише зберегти своє здорове моральне й національне обличчя, а й понести традицію українського народу в прийдешнє?

Треба йти в свої рідні молодняцькі організації, в свої клюби, читальні, де працювати над книжкою, газетою, своєю мовою, історією, літературою, культурою взагалі і культурно розважатися. Лише маючи свою тверду, національно вироблену позицію, можна заходити і в чуже оточення, але не для аморальної „веселої ґульні", а для несення чужинцям ідей і дум українського народу, за здійснення яких він віками бореться.

Однією з наймасовіших, найпопулярніших і найактивніших українських молодняцьких організацій на чужині, що має свої домівки, клюби, читальні, бібліотеки, курси, гуртки і т. д., однією з найкорисніших наших молодняцьких організацій є СУМ — Спілка Української Молоді. Тому до цієї організації треба йти нашій не зорганізованій молоді. СУМ, як масова і глибоко-ідейна національна організація молоді на еміґрації, може оберегти нашу молодь від розкладу, деморалізації й денаціоналізації.

Центральний Комітет Спілки Української Молоді розпочинає з 1-го січня 1950 р. акцію за розширення лав СУМ'у. Всі Крайові, Осередкові Комітети й самі сумівці проведуть широку роботу для втягнення позаспілкової, не організованої молоді до СУМ'у. Акція провадитиметься під гаслом: жодної молодої українки й українця поза лавами СУМ'у!

Завдання, що його поставив перед собою Центральний Комітет почесне й відповідальне. Тому на допомогу СУМ'ові в його благородній справі повинна прийти вся українська еміґрація, батьки й матері своїх дітей, усі, кому дорога доля нашої молоді, а значить — доля майбутности України.

Українська молодь повинна йти туди, де виховується й гартується покоління, гідне свого воюючого за волю народу.

Присяга сумівців інґольштадтського осередку (Німеччина) під час посвячення сумівського прапору.

Друзі-умівці! Поширюйте і зміцнюйте наші лави!

Позаспілкова молоде! Включайся в сумівську працю, оберігай себе від деморалізації! Деморалізація — це один з видів зброї, якою воює проти нас московсько-большевицький Кремль!

П. Кізко

Плекаймо дружбу!

Старий український звичай велів козакам-побратимам присягати один одному на вірність і на незраду, на бойову й братерську дружбу, йдучи в бій. Були випадки, коли друзі підписували присягу своєю кров'ю. Тоді ставали рідними братами. Жили спільними інтересами й за спільні інтереси боролися. Коли перемагав ворога перший — радів другий, попадав у страшну біду другий — поспішав на допомогу перший, життя і крови не шкодуючи своєї, бо горе одного означало горе другого. І цілком зрозуміло, що ніхто нікого не смів образити. Образа друга свого була найвищою ганьбою й соромом, порушенням чести українця.

То було благородство й шляхетність української людини старих часів. То була нашими дідами й прадідами виплекана велика дружба української громади, спільноти, народу. І була велика сила цієї дружби! Запорожці не знали страху перед ворогом не лише тому, що свою волю ставили вище над усе, а й тому, що були спаяні високими почуттями дружби, вірности, пошани та оборони чести один одного. За одного знечещеного ворогом козака готовий був виступити цілий козацький курінь, а за знечещення своїм — ішла важка покута для свого ж.

Так було в давнину. А як у нас тепер? Чи зберегли й розвинули ми культ тієї воістино святої дружби між власними своїми людьми-українцями, зокрема дружби між нашою молоддю?

Ні, ми не лише не зберегли й не розвинули в потрібній мірі цей культ, а навіть занехаяли традиційні прикмети дружби між самими собою. Ми часто не можемо обстояти своєї людини не лише перед нападом ворожо наставлених до нас людей, а й самі завдаємо своїй людині кривди, образи і зневаги. Скільки можна почути, як один одного називає найрізноманітнішими бульварно-лайливими словами, як один одному дорікає, що той чи той сякий-такий, що він нічого не вартий і т. д., скільки можна навести фактів, як хлопець зневажає дівчину, бавлячись нею, як м'ячиком; як роз'ятрюється ненависть між тими, що походять з різних територій України, належать до різних політичних середовищ, і т. д. і т. п. Замість взаємної пошани та любови українця до українця поширюються дріб'язкові особисті заздрощі, підбехтування, зневага, нехтування один одного тощо.

Всі ці не тільки ненормальні, а й шкідливі явища в нашому житті не знаходять здебільшого потрібної відсічи, осуду чи кари. Тим часом усе це веде за собою надзвичайно згубні наслідки. Ображена кимсь людина, тим паче молода, дуже довго залишає в себе почуття приниження, огірчення й жалю. Це може знеохочувати її до активної творчої праці й співпраці з іншими. Вона іноді відходить від громадського життя й стає самотньою, нарікаючи на своїх же людей. Сварки, образи й гризня між собою — це небезпечне явище в житті кожної людської спільноти, зокрема національної молодняцької спільноти. Про це можна пересвідчитися на досвіді життя родини. Там, де в родині панує повсякчасний розлад, там завжди буде низька мораль, нужда та злигодні.

Поняття дружби не можна вкласти у вузькі рямці якоїсь написаної формули. Це явище суто психологічне і тому до нього треба підходити з особливим зрозумінням. Дружба — це складний процес людських взаємовідносин. Вона вимагає не лише високої благородности, чесноти, незаплямленої моралі, а й культури. Не кожна людина може дружити. Є люди, що дуже довго не мають вірних собі друзів, а то й на все життя залишаються без них. Це переважно хворобливі самолюби, безчесні й неблагородні, які власне своє „я" ставлять вище ніж добро Нації.

Українська молодь, що опинилася тепер на еміґрації, зокрема Спілка Української Молоді, повинні в практиці своєї діяльности окреме місце відвести плеканню дружби. На своїх сходинах обговорювати негідні вчинки аморальної, недружньої поведінки своїх членів та засуджувати ці вчинки. Любов до українця, взаємопошана, братерське ставлення один до одного, постава спільних інтересів над усі особисті інтереси повинні бути культивовані в серцях і душах молодих українок і українців, як дорогоцінність, як той чинник, що може зробити нашу молоду українську ґенерацію міцним і здоровим монолітом, об який розіб'ються всі спроби наших ворогів зламати чи бодай розхитати велику українську національну сім'ю в її багатовіковому поході за свою волю й права.

Тому плекання здорової національної й чисто людської дружби серед нашої молоді треба вважати за один із основних обов'язків Спілки Української Молоді.

Хроніка сумівського життя

Австралія. На терені Австралії в м. Бонеґіля, у переходовому таборі, куди прибувають еміґранти з Европи, організовано сумівський зв'язковий центр, що його очолює друг Полішко. Можна сподіватися швидкої розбудови СУМ'у в цій країні.

Бразилія. Як нас повідомляють, уповноважений ЦК СУМ'у друг Ґалат при підтримці Т-ва прихильників української культури, приступив до організації осередків СУМ'у на терені Бразилії.

Парагвай. Наші друзі з Парагваю повідомляють, що там створено вже 6 сумівських осередків, у яких нараховується 147 членів. Сумівці тримають тісний зв'язок з ЦК СУМ'у.

Англія. 15-16 жовтня в Англії відбулося величаве масове свято молоді з нагоди відзначення роковин постання УПА. Як нас повідомляють, у святі брало 5 тисяч учасників. На цьому святі, вперше в історії Англії, на вкопаній щоглі, поруч англійського державного прапору було піднесено чужинецький — наш сумівський прапор. До цього часу поруч англійського державного прапору не підіймалося жадного іншого.

Теперішній стан в Англії: 2 тисячі членів СУМ'у і 73 осередки.

Нова Зеляндія. Останім часом ЦК СУМ'у налагодив зв'язок з сумівцями, що виїхали до Нової Зеляндії. Дано докладні вказівки в справі організації СУМ'у в цій країні.

США. На підставі останніх вісток, на терені США існує 6 осередків СУМ'у. Оргбюро СУМ'у переведено з Філядельфії до Нью-Йорку.

*

Сумівці осередку в Ньюарку відзначили спеціяльною академією 7-му річницю УПА. На академію сумівці запросили амери-

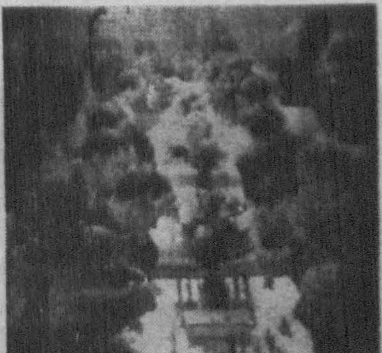

Сумівські шахові змагання.

канських кореспондентів, яким було дано інтерв'ю про боротьбу УПА в Україні.

Витаючи таку ініціятиву, рекомендуємо також і всім нашим друзям з інших країн більше звертати уваги на зв'язки з чужинцями й популяризацію нашої визвольної справи.

Канада. При культосвітньому відділі торонтського осередку СУМ'у створено виховну раду.

*

Нещодавно сумівський хор м. Вінніпеґу дав свій другий концерт у приміщенні Рідної Школи ім. М. Шашкевича, а 11 жовтня влаштував виступ в „Елм"-театрі, де взяв участь також танцювальний гурток. Більшість публіки — англійці, що були захоплені і хоровими точками і танцями. В розмовах вони зверталися з пропозиціями дати виступи ще в других приміщеннях.

Сумівський осередок плянує в найближчому часі дати ряд виступів у Вінніпезі й околиці.

Австрія. В зв'язку з посиленим виїздом сумівців з Австрії, Крайовий Комітет на цьому терені ліквідується. Його компетенції перебирає ліквідаційний комітет СУМ'у з осідком в Астені (горішня Австрія).

Німеччина. Сумівський кольоровий фільм „Обличчям до воюючої України", що демонструється по таборах Німеччини, користується великим успіхом. Фільм, як відомо, показує перебіг сумівських свят у Н. Ульмі та Мюнхені-Фраймані, а також окремі моменти з життя СУМ'у.

*

На початку листопада в Ляйпгаймі (американська зона) у домівці СУМ'у було влаштовано виставку документів визвольних змагань. Були виставлені документи з України, принесені в Европу рейдуючими відділами УПА, документи, що відбивають нашу революційну боротьбу під час німецької окупації, а також публікації ЗЧ ОУН та АБН'у. Виставка користувалася великим успіхом у відвідувачів. Її відвідали не лише сумівці, таборова молодь і громадянство, а й чужинці.

Футбольна дружина „Довбуш" перед спортовими змаганнями на сумівському Святі в Мюнхені-Фраймані.

І-шу велику льотерію СУМ'у успішно й своєчасно перевів Крайовий Комітет Бельгії. КК СУМ'у американської й французької, а також англійської зон Німеччини з огляду на специфічні умови, перевели льотерію на місяць пізніше визначеного терміну. Не дивлячись на тяжкий матеріяльний стан та виїзд українців з Німеччини, льотерію, зокрема на американській та французькій зонах переведено задовільно. На інших теренах у час виходу нашого журнала розигришу ще не було проведено.

*

ЦК СУМ'у проголосив конкурс на написання театральної п'єси (сценічної картини), темою якої було б:

а) українська визвольна боротьба 1942-49 років;

б) героїчне змагання Спілки Української Молоді 20-30 років у підпіллі на Центральних Землях;

в) вірна служба Богові й Україні в рядах Спілки Української Молоді на еміґрації.

Визначено 4 нагороди: 1. 1000 нм, 2. 800 нм, 3. 500 нм, 4. 300 нм.

Реченець надсилання конкурсових праць кінчається 10 лютого 1950 року.

ЧИ ЗНАЄТЕ, ЩО...

В ЗДА винайдено човен, що його можна за 10 хвилин розібрати і нести у двох валізках. За 10 хвилин він може бути готовий до плавання.

*

Оскільки холодна вода тяжча від теплої, дно великих морів покрите крижано-холодною водою. На морському дні, — як каже один вчений, — лежить холод полярної зими. Коли б через змішання води морів можна було привести її до одної температури, на землі запанувала б вічна зима, якої ще не бачив світ.

*

Так, як у нас тримають залюбки котів, у Бразилії любуються домашніми гадюками — ґібоя. Вони мають 4 метри завдовжки і належать до породи Боа Констриктора, але цілком безпечні для людини. Цілий день вони сидять десь у погребі або в темному кутку, а вночі полюють на мишей і щурів.

Сумівський балетно-хоровий ансабль „Прометей" (м. Вам, Бельгія)

Увага!

У В-ві ЦК СУМ'у вийшов спеціяльний

Календарець сумівця

на 1950 р. Календарець має 48 стор. Ціна його 0,50 НМ.

Поспішіть набути потрібне для кожного сумівця це наше видання!

Трибуна Асоціяції Українських Письменників „Аванґард“

Петро Карпенко-Криниця

*

Горіння, горіння! Сильних душ,
Великої віри! —
В людському розп'ять саду
Не люди — двоногі звіри.

Аскетів ідеї! Кожен зна,
Що голову вдень, опівніч хмуру,
Нових Нікомедій меч стина
Уже не одному Юру.

Погорди до зваб, що ніби сон,
Минають, шляхи туманять зримі!
Святих катакомб! — Живий Нерон
У третьому Римі.

Нещадних когорт! Шаліє гнів...
Квиління й зойків каскади..
Це наша доба — вершок брахні,
Облуди, підступства, зради.

Степан Женецький

Пісня

Три дні й три ночі боронить князь зі своїми хоробрими дружинниками родючу степову країну від ворожих орд, що з усіх сторін: із сходу й заходу, з півночі й півдня налітають дикою сараною на чорнозем родючий, на буйні зелені степи і золоті пшеничні лани. Три дні й три ночі змагаються вони безупину, відганяють ворогів захланних, обороняють прабатьківську землю святу. І хоч які вони дужі й завзяті, і, мов леви, відважно кидаються на орду, але їм не сила поконати ворогів, що нахлинули з усіх сторін.

Втомився князь і дружинники. Мліють руки від важкої зброї, дерев'яніють пальці від натягування тугих луків, закриваються-липнуть невиспані, залиті потом очі, клоняться буйні голови. Та відпочивати ніколи! Бо не вспіли вони прилягти на сиру землю, не вспіли підложити під голови напухлих від затискання зброї мозолистих кулаків і зімкнути важких повік, як уже знову сунуть вороги, і знову грає ріг на тривогу. Хоробрий князь закликає до бою.

— Дружинники мої чубаті, брати дорогі, сини любі, вставайте! Батьківщину нашу степову бороніте!

І зривалися вони на голос свого князя молодого, поспішали за ним, і, мов вірли хижодзюбі, кидалися на орду й проганяли її далеко-далеко. І знов потомлені падали, мов каміння, на землю, щоб хоч хвилинку відпочити. Та знову — ворожа орда, знову грає ріг...

Так день за днем, ніч за ніччю: три дні й три ночі.

На третій день, під вечір, уже може в сотий раз прогнали ненажерливу орду за межі своєї країни і не витримали більше лицарі: мов побиті покотилися всі на землю і, мов мертві, позасипали камінним сном. Заснув і роговий. Лиш один-одинокий степовий князь не заснув. Опершися на свій лук, він сторожив своїх вірних та хоробрих дружинників, сам вартував межі своєї Батьківщини. Та не довго відпочивали потомлені вої. Бо ось — що це шумить стоголосим шумом? Від чого так дуже дрижить земля? Чого сонні птиці й звірі зриваються і, перелякані, тікають з півночі? Це суне найлютіша орда, мов чорна сарана, на степову країну!

Біжить князь до рогового, будить:

— Вставай, дружиннику роговий! Грай голосно на тривогу! Орда йде!

Роговий просипається, хоче встати, та не може ворохнутися, хоче піднести ріг до уст та омертвіла рука не всилі рога піднести. І він знову закриває очі

А князь біжить до дружинників, будить, промовляє:

— До бою, дружинники чубаті! Ще цей, останній раз! Як тепер переможемо найбільшу орду — спокій запанує у нас...

Та не зриваються, як раніше, дружинники чубаті, не поспішають за своїм князем назустріч орді. Вони лиш сумно дивляться на нього широко відкритими очима, хочуть устати, та не можуть. Не мають сил. Перетомлені й знеможені.

А дика, захланна орда зближається щораз ближче й ближче..

Бачить князь, що не добудиться своєї знеможеної дружини, і сам іде один-одинокий проти ворога, стає у кавильному степу з натягнутим луком і чекає на орду. Тут і загину за мою прехорошу чорноземну країну, — твердо вирішує він. Та раптом: що це? Що за пісня несеться з того місця, де сплять дружинники його? Він оглядається й бачить: серед дружинників стоїть дівчина і співає. Вона прекрасна: струнка, мов тополя, очі — синісині, мов літнє погідне небо над степом; уста — червоні, мов китиці доспілих ягід на калині; волосся — мов кукурудза на баштані, голос... Ах, цей голос!.. Він такий ніжний, такий ласкавий, чарівний... Мов шум доспілої, золотистої пшениці у тихий передвечір на широких ланах. І співає дівчина пісню про степову країну:

„Наша Батьківщина найкраща з усіх на світі: помережана багатьма широкими, бистрими й шумливими ріками, опоясана могутніми, небосяжними горами, ополіскана хвилястим, бурунним і темним морем... У цій прекрасній країні живе нарід завзятий, сміливий і трудящий. Але має сусідів лукавих. Вони глядять захланними очима на нашу землю і хочуть усі багатства й усі скарби загарбати собі. Нападають ордами на нашу країну".

І князь бачить: усі його дружинники проснулись, повідкривали широко очі, повернули голови в сторону дівчини і слухають її. Дівчина співала:

„Був щасливий наш край. Люди радісні були, веселі".

Вона замовкла на хвилину і сумними (ох, той сум!) очима глянула туди, звідки доносився дикий вереск наступаючої орди.

Схилила голову на груди, важко заридала. І дивне диво: найперше зривається на ноги роговий. Самі руки його підносять ріг до уст і він голосно, аж земля дрижить, грає на тривогу:

— До бою! До бою!

Зриваються всі дружинники, беруть знову зброю в дужі руки і шикуються в ряди перед князем. І був довгий, лютий і завзятий бій. Кілька разів сходило з-за гори ясне сонце, щоб поглянути на люту січу, і кілька разів ховалося, червоне від відблисків крови, що ріками лилася по степовому чорноземі.

Як довго змагалися степові дружинники з ордою, скільки днів і ночей, тижнів-місяців, скільки десятків чи сотень літ — про це треба шукати в книгах. А старі люди розповідають, що степовий князь із своїми чубатими дружинниками таки поборов цих своїх ворогів ненаситних, і прогнав їх далеко-далеко за межі країни. А коли повернувся і почав шукати дівчини, що співом чарівним розбудила знеможену, сплячу дружину, її вже не було. Звідки вона прийшла, де зникла і як вона живе — князь ніколи не дізнався.

І старі люди про це теж не знають.

ЧИТАЙТЕ на сторінках наступної нашої Трибуни твори **О. Данського, Степана Любомирського, Богдана Бори** та інших письменників — членів Асоціяції.

Микола Щербак

*

I що ж зосталось, друже? Мов полин,
Наш біль у грудях... Як вернути втрати?..
За нами цвинтар з пагорбів, долин,
Та у скорботі трудівниця-мати...
Хіба не так, мій друже? Чи не так? —
Тоді — ще запах вітру та байрак,
Та серед жита закипіла кров,
Та наш Дніпро, розбурханий Дніпро...
Оце зосталось!.. Ні, ще скоростріл
Та по лісах — хуртеча і завія
I світ, як овоч, ділений навпіл,
I, як світильник, наші чин і мрія! —
Де крізь туман, крізь темряву і дим
Видніються стежини молодим,
Круті стежини, де не був і звір,
Що нас ведуть до верховини гір.
Оце зосталось! Як зостався дім,
Не дім, а попіл — згарища й руїни,
Та в небі синім, в небі дорогім,
Мов блиск мечів — зірниці України,
Зірниці вічні — срібний водоспад,
Та гомін з лісу — слава із Карпат,
Де у бою, серед пітьми і згуб,
Сія й палає вогняний Тризуб.

ЛІТЕРАТУРНІ ВЕЧОРИ

Останнім часом відбулося декілька літературних вечорів, організованих Асоціяцією Українських Письменників „Аванґард". Зокрема голова Асоціяції Петро Карпенко-Криниця нещодавно виступав з короткою промовою та читанням поезій перед громадянством українського табору в **Пюртен П.** Літературний вечір цього ж автора відбувся також у **Стефанскірхені.**

З метою нав'язати тісніші літературно-культурні зв'язки з поневоленими Москвою народами, не так давно відбувся літературний вечір для білорусів, що живуть у **розенгаймському** таборі. Доповідь про спільні в історичному аспекті тенденції в літературі й боротьбі українського й білоруського народів та про теперішні завдання цих народів виголосив голова Асоціяції. Він же читав свої твори з нової книги „Переддень". Поет Микола Щербак виступив з власними перекладами сучасної білоруської поезії на українську мову та читав свої поезії. Виступи обох поетів справили на присутніх сильне враження, і це збісило (московсько-польське шовіністичне збіговище, що, не запрошеним пробравшися на залю, декілька разів безуспішно намагалося перешкодити виступаючим. Зокрема згадки про український Львів так не сподобалися польській імперіялістичній вулиці, що навіть слова білоруського священика не мали ефекту в заспокоєнні цих „пануф". Проте вечір закінчився успішно, згідно з накресленою програмою і перетворився на справжню антиімперіялістичну маніфестацію. Вся заля громом оплесків і окликами „браво" стоячи витала гостей.

Нещодавно в **Ляйпгаймі** відбувся трьохденний з'їзд націоналістичної студентської молоді, що закінчився створенням Т-ва української студіюючої молоді ім. Міхновського. Учасники з'їзду влаштували літературний вечір, присвячений 5. річниці героїчної смерти сл. п. Юрія Липи і Йосипа Позичанюка Слово про життєвий, революційний і літературний шлях Й. Позичанюка виголосив голова нашої Асоціяції. Згадуємо про це перш за все тому, що доповідач порушив не маловажну зокрема для нас справу Цитуємо уривок з промови: „Літературна спадщина цього талановитого новеліста, що передчасно склав своє життя на жертовнику боротьби на жаль невелика. Її можна б було зібрати в одному томику, але покищо й цього не зроблено. Сам же письменник не тільки не думав, а й не мав часу про це думати, друкуючи свої новелі по різних підпільних виданнях, а також час від часу у празькому журналі „Пробоєм". Аналогічний факт маємо з революціонеркою і найвизначнішою поеткою нашого часу Оленою Телігою, невелику літературну спадщину якої друзі видали (уже двома виданнями) тільки по смерті авторки. З Позичанюковою ж творчістю, повторюю, цього не сталося й досі". Говорячи далі про тих, хто мусів би потурбуватися про видання творів Позичанюка, доповідач продовжував: „...а людям, що згуртувалися в МУР'і й творили та друкували „велику" літературу, фабрикували з духових імпотентів талантів і навіть пророків та займалися проповіддю частогусто ворожих українській визвольній справі ідей у літературі очевидно не було й немає діла до справжньої творчости справжньої людини. Отже творів Позичанюка, на якого так любимо посилатися немає, вони заховані від читача і від усіх нас. На мою думку це злочин. На цьому місці і в ці хвилини не варто було б про це згадувати, але я констатую цей факт навмисне, щоб підкреслити оте наше традиційне невміння шанувати своїх визначніших людей, оту нашу недбалість, нехлюйство і байдужість проти якої так гостро виступав Покійний Позичанюк".

Ми не можемо не поділяти цих тверджень. і тому приступаємо до реалізації задуму видання збірника новель Й Позичанюка. Оскільки в теперішніх умовах тяжко зібрати твори цього письменника, ми, закінчуючи нотатки про наші літературні вечори, **звертаємося з закликом до бібліотек, окремих громадян і молоді, що мають твори Позичанюка (крім тих, що вже друкувалися на еміґрації) негайно переслати їх нам для використання в збірнику.**

Згадані твори просимо надсилати на адресу журнала „Аванґард", для секретаріяту Асоціяції.

Наша літературна молодь

Ігор Скеляний

У КАРПАТАХ

Наступаєм! Співають потоки...
Проти нас — тріскотить кулемет...
Тільки ліс неспокійно-глибокий
Шепче думу, як мрійний поет.

Ми проходим лісами Карпат...
[illegible]є око, як просинь вірлина...
У руках, ніби друг автомат:
Узяли його — більше не кинем.

Так, не кинем, бо ми не раби
I не просимо ласки у ката.
Наше гасло — вогонь боротьби
I розкута земля пребагата!

Володимир Голенко

РАНОК

Линяє ніч, із стін химерні тіні
Збира й відходить в даль прозору геть.
От зійде сонце і заллє ущерть
Мою кімнату всю ясним промінням;

Лизне рясні верхи німих берез,
Загра в воді барвистим переливом,
Нічну утому прожене сонливу
I смуток мій з собою забере.

Як хочу я красі цій причаститись,
Всі чари ранку в душу свою злить,
Відчути силу в грудях, що жахтить
I зрозуміть, що значить слово: жити!

ПОВІДОМЛЕННЯ

Для допомоги й конкретної роботи із здібною, розкиданою по різних континентах чужини початкуючою молоддю, що пробує свої сили в літературі, при Асоціяції Українських Письменників „Аванґард” створено Консультаційне Бюро молодого автора. Бюро даватиме поради й рецензії на надіслані твори, а також, починаючи з цього числа журнала, міститиме кращі зразки творчості молодих авторів у „Трибуні Асоціяції”.

Всіх, що надсилатимуть свої матеріяли просимо залучати поштові марки на відповідь. Адресою Бюра є покищо адреса журнала „Аванґард”.

Секретаріят Асоціяції

Емиль Верґарн

ВЕЧІРНЬОЇ ПОРИ...

Хай той, котрий колись в незнанім майбутті
До віршів цих увечорі нахилить вії,
Щоб нашого життя збагнути сенс, — при тім
З оцих сторінок пил віків розвіє, —

Хай знає він і те, як в захваті тут я
Крізь лють і бунт, — борні присяжений до скону
В бій пристрастів відважно рнув і в вир буття,
Щоб вирвати із мук любов, цю здобич ґону!

Люблю лиш розум-меч і зір їдкий, як ціль;
Нестримний ґін сердець і кров у шалі танку...
Люблю себе і світ, природі хочу всій
І людству без вагань віддатись до останку!

Життя — це взявши мить, шукати радо знов...
Зі мною рівні ті, хто світом рівно п'яні!..
В жадобі до життя я п'ю з його основ
І мчу в його самум, на лезо сяйних гранів!

Падіння, зірний літ, чи велич і ганьба —
Розтоплюється все в багатті існування!
Всіх манять обрії: володаря й раба...
Хай вічно ж буду здібний до нових шукань я!

Хто прагне, хто шука — зливає тремкіт свій
Із виром натовпу, із всесвітом вогненним.
Снить розум вічністю, простором дише він...
Любити треба світ, щоб мислити надхненно!

Віки безсмертна ніжність заливає вщерть;
В ній — всесвіту краса, будуюча в ній сила,
Причина таємниць,надхненниця безсмерть!..
О Ти, кого колись би мрія туг зросила, —

Чи зміг би віршів цих Ти розгадати зміст?!
Я жду: в Твою добу прийдешній Геній Духа
Із пащі Долі вирве й Людству розповість
Нетлінну Істину, що Волі жар роздмуха!

Вільний переклад В. Старицького

КАМБРБУМ

„У викладі баранознавства це слово записано з малої літери, але з великою кінцевою”.
(„Хорс”, 51 стор.)

Своєрідний і в своєму роді талановитий „европеїст” (визначення Шереха) Ігор Костецький, як відомо, не безуспішно пробує розкривати світ людини в „зоні підсвідомого”. В цьому розумінні „европеїст” Костецький у нашій літературі виступає в якійсь мірі також і як новатор. Шлях кожного новатора в літературі — складний, упертий і зовсім не такий легкий як це декому може видаватись, тим більше в нашій літературі, що назагал чомусь цупко тримається давно второваних шляхів. Тому й не дивно, що шановний „европеїст”, хоч і написав уже чимало оповідань, але покищо відомий у нас як автор створеного ним слова „камбрбум”. Речення (воно належить п. Костецькому), яке ми взяли за епіграф до цієї сенсаційної замітки стосується іншого слова („Розняґа”), створеного теж п. Костецьким, але цей же епіграф з однаковим успіхом можна прикласти також і до слова „камбрбум”. Що таке цей химерний „камбрбум” досі жаден критик толком не сказав і тільки нам, думаємо правильно, пощастило (і то випадково) розкрити всю його трагічну суть.

Майже перед закінченням верстки журнала, до нас наспіла безпомилкова, але сумна вістка, і перше слово, з якого вона починалася, власне й був „камбрбум”. Цитуємо дослівно: „Камбрбум, панове! В ніч з 24 на 25 листопада автентичний предок Хама, відомий неук, безнадійна бездара й кололітературний паяц, що іноді помилково називається байкарем, Іґаґан **Манило — збожеволів.** Нещастя сталося на очах дружини Лідії, в його власній таборовій кімнаті, як наслідок того, що недавно видану ним пасквільну брошурку „Запоріжжя Сміється”, яку він підкидав мешканцям табору під двері, громадянство збойкотувало, а газета „Українське Слово” назвала ці „твори” „квазі-гумором”. Є підстави думати, що тепер цей „трагічний гуморист” буде ще більше обдурювати людей по таборах Німеччини, надсилаючи їм післяплатою пакунки з макулятурою власного виробу, а також даватиме різні спростування й повідомлення до газет. Якщо можете, доведіть до відома про це редакції українських газет, щоб віднині вони не компромітували себе вміщенням на своїх сторінках прізвища цього „байкаря” і...” На цьому листа обриваємо. Встановивши, що таке „камбрбум” (це, виявляється, не що інше, як божевілля) ми хочемо стати на захист п. Івана Марила в тому розумінні, що вважаємо не доречним називати його „неуком”, „бездарою” тощо. Все ж містимо лист з чисто інформативних міркувань без змін, додаючи до нього таке: на нашу скромну думку трагічний факт з автором брошури „Запоріжжя Сміється” стався далеко раніше, очевидно ще тоді, коли друкувалася ця його брошура, в якій сплюжено в найбрутальніший спосіб багатьох видатних і просто відомих наших людей. Одного з найбільших патріотів нашої сучасности, ім'ям якого нарід називає український революційно-самостійницький рух майже прирівняно до найбільшого нашого і всіх народів ворога. Великого Донцова названо тим, ким він ніколи не був, а автора „Волині” У. Самчука — графоманом. За словами наклепника виходить, що рідна мати дома десь проклинає (за те, що антибольшевик?) видатного поета Є. Маланюка. Літертурного критика проф. В. Державина ображено „москалюкою”, „засмоктаною проявою”, а літераторів, що мають спільні літературні смаки з цим професором або були його приятелями охрищено „предурними гермафродитами”. Літератор доктор О. Грицай — це, за словами наклепника, демон. Такі поети як О. Зуєвський — пес, М. Ситник — квазімодо, Т. Курпіта — невиглас, комарюка, еротоман і т. д. і т. п.

Чи потрібно ще наводити цитати з цього обурливого витвору божевільного? Про „автора” таких „творів” мало сказати, що він „неук” і „бездара”. В суспільстві, що шанує себе така людина була б негайно ізольована в належне їй місце, і тільки в нашому занадто демократичному суспільстві невигласові, не зважаючи на те, що він (як видно з цитованого листа) уже цілком серйозно й остаточно втратив свій куций розум ударного колгоспного конюха, ще чомусь дається можливість швендяти по табору й шкірити зуби. Деякі органи (в тому числі й поважний американський „Вісник”) ще й досі говорять про цього суб'єкта, як про людину, що хоча б у якійсь мірі є причетною до літератури, а МУР у свій час навіть осмілився прийняти його, як кандидата, у своє середовище. І тут ми підходимо до того з чого почали цю замітку — камбрбуму. Немає, звичайно, жадного сумніву в тому, що поява пасквільної брошурки, виданої під маркою не існуючого літературного об'єднання і не відомо за чиї гроші, не стоїть у прямому зв'язку з членом МУР'у, автором слова „камбрбум”, але чи не є це речі в більшій чи меншій мірі одного порядку? Чи це не є наслідки отого, апробованого МУР'ом „шукання” і „учуднення”, по-манилівському трансформовані на фоні відгримілих дискусій про „велику літературу” і ніби стверджуючи вартість тих дискусій?

Огидні факти, зафіксовані в обурливій, просто бридкій брошурі можна окреслити словом „камбрбумізм” і за нього в першу чергу несе відповідальність МУР (якщо він існує), кандидатом якого **ще й досі** вважається не стільки гумористична скільки печальна й жалка людинка.

Міжнародня політика

Світ у світлі фактів

IV. річниця ОН. Нещодавно святкувалися роковини постання ОН. ОН — це чергова невдала спроба створити організацію співпраці між народами. Основна хиба ОН — використовування її для імперіялістичних цілей великодержав, головно СССР. ОН зовсім не є трибуною єднання світу а, навпаки — роз'єднування. В ОН немає представників поневолених народів Сходу. Головну ролю своїм „вето” грає там СССР. Баланс діяльности ОН протягом 4 років — це 42 „вето” СССР! Він розбиває всі спроби знайти будь-яку розв'язку складних проблем світу. Оскільки ОН сьогодні ставить перед собою завдання знайти компроміс з СССР, ця інституція не виконує позитивної ролі в інтересах людства. Краще було б, коли б її в сучасній ситуації не існувало.

Доки в ОН не будуть заступлені свободолюбні народи підбольшевицького Сходу через своїх національних представників, доки з ОН не буде виключений СССР і большевицькі представники сателітних країн, доки в ОН всі народи (великі і малі) не будуть мати рівних прав, і не буде відмінене взагалі право „вета” великодержав, доти ОН не матиме жодного значення для замирення світу. Більше того, ця інституція виконуватиме негативну ролю в рятуванні світу від большевицького потопу, і нічого доброго не зробить для поневолених народів Сходу, як не зробила свого часу Ліга Націй.

Чи Франція може своєю системою перемогти комунізм? Франція, як відомо, ніяк не може вийти з стану анархії. Такий хаос у Франції безсилий протидіяти комунізмові. В цій країні або прийде до влади якась радикальна національна сила, що розв'яже це зачароване коло анархії, або країна потрапить у хаос і обійми Тореза, до чого не захочуть допустити ні США ані Англія. Щоб Франція могла бути самостійною в своїх рішеннях, вона мусить в основі переглянути засади своєї демократії. Крім цього, мусить мати якусь ідею відродження. Це ж просто глум, що така багата великодержава-імперія живе на ласці пляну Маршала! Урожайні поля Франції лежать облогом, їх немає кому обробляти. У висліді всього цього бачимо послаблення звичаїв, моралі, брак ідеї, що полонила б людські душі.

Китай — форпост большевизму в Азії. Поразка Чан-Кай-Шека — це поразка США в Китаї, це також поразка Англії. Чан-Кай-Шек — уже пройдений етап. Національний Китай мусить мобілізовути нові сили для боротьби з большевизмом. Вони ростуть у надрах душі народу. Але народ насамперед мусить перейти геєнну очищення, щоб пізнати справжню правду. Дехто думає, що Маотсе-Тунґ буде китайським Тітом. Прийняти таку можливість — значить говорити про „нову” концепцію розв'язки складних суспільних проблем на базі націонал-комунізму. Отже була б сталінська рецепта, тітовська, західнього світу і поневолених народів. Але ми усвідомили раз на завжди, що світовий тоталітарний фронт націонал-большевизму нам ворожий Кожен комунізм в Україні — сталінський чи тітовський — доведе до поневолення України, як чужа Україні ідеологія і система життя. Троцькізм, бухаринізм, тітоїзм — не наші ідеї. Тому нам не по дорозі з націонал-большевизмом навіть коли він і перебуває в конфлікті з Сталіном. Ясно, що ми можемо використати його для своїх цілей у нашій стратегії й тактиці боротьби, але не можемо йти з ним в одному фронті.

Мусимо тямити, що різниця між сталінізмом і тітоїзмом полягає в тому, що сталінізм сильніший як імперіялістичний чинник, бо російський нарід численніший. Але один і другий — це комунізм, з тою різницею, що Югославія, як слаба країна, не має плянів завоювати Україну і борониться від наступу російського большевизму, а Москва безпосередньо поневолює наш край і хоче здобути цілий світ. Тому ми не розглядаємо тітоїзму як сили, що дає світові щось нове. Тітоїзм важливий і корисний нам настільки, наскільки він послаблює російський большевизм, хоч світоглядово ми і тітоїзм — два протилежні світи.

Немає сьогодні підстав твердити, що Китай піде слідами Югославії. Не треба забувати, що Сталін з досвіду з Тітом теж чогось навчиться і тому передчасно говорити про те, що Мао буде Тітом Азії. Коли аліянти думають, що Мао їм буде легше опанувати, ніж Чан-Кай-Шека, вони помиляються. Мао має вибір якого не мав Чан. У нього немає жадної потреби зривати з СССР. Мао, на нашу думку, може зробити це щойно тоді, коли сам почуватиме силу підняти боротьбу з „білими чортами”. Доки цього не буда, він на жаден конфлікт з СССР не піде, навпаки — думаємо, що Мао відчує „потребу” поширення ідей „визволення” Індії, Індонезії і т. д., бо вже відомо, що він мріє про таке „визволення” Індії. Не випадково, що якраз до Китаю з Москви прибув і Субгас Чандра Бозе, що буцімто згинув під час світової війни в летунській катастрофі. Чи буде він Мао для Індії? Чи дасть себе обманути індійський народ, як це зробив китайський? У всякому разі, комунізм уже розпочав наступ на Індію. Тільки наївні західні політики можуть думати, що перед обличчям таких перспектив Сталін може допустити до тітоїзму в Китаї, а Мао передчасно відкриє собі фронт з СССР. Щоб не допустити до поневолення Азії комунізмом, треба належно оцінити фронт поневолених Росією народів — АБН. Доки цього Захід не зрозуміє, доти продовжуватиметься наступ большевиків. **Ключ перемоги над СССР має АБН!** Не поможе США їх індустрія й техніка, а Англії — ощадностева політика. Все це сьогодні не серйозні засоби. В наш час **на арену історії вийшли ідеї.** Ми живемо **в ідеологічному,** а не в індустріяльному столітті. Колись жив світ революцією в індустрії, сьогодні він живе **революцією ідей!** В епосі творчої переможної ідеології живе фронт поневолених Москвою народів — АБН, в цій же епосі живе і світ комунізму, з тією різницею, що він має фальшиву, руїнницьку, а все таки якусь ідею. Більшість західнього світу ще не розуміє ролі ідей у боротьбі. Коли Захід не знайде порозуміння з АБН, то не буде даних на успішне протиставлення комунізмові, що остаточно буде переможений новим світом, що родиться у боротьбі на рідних землях, в катакомбах УПА й АБН — фронтом поневолених большевизмом народів.

Відділ юного сумівця

Марко

Юначе, мандруй!

Прочитавши захоплюючі спогади або щоденники великих мандрівників, напр., Свен Гедіна (про подорож крізь пустині Азії) чи Лівінґтона (про одчайдушну мандрівку по чорному континенті Африки) або наслухавшись цікавих розповідей наших старших друзів, що мандрували в своєму молодому віці карпатськими верхами, чи навіть узбіччям Кавказу — дуже рідко ставимо собі запитання: що саме жене цих людей у дорогу по дикому або напівдикому терені, яке значення має вкладений труд і час у мандрівку?

Таке питання варто поставити і відповісти на нього. Якщо б ми мали на нього правильну відповідь, напевне інакше б розуміли вагу мандрівок та куди більше брали у них участь.

Буває двояка мета мандрування: одних жене в незнані дороги туга віднайти нові терени, вивчити невідомі країни, пізнати нових людей, їхнє життя, і все це відкрити для науки; інші збираються в мандри, часто й небезпечні, з метою, відірвавшись від буднів, духово відпочити, виявити свою життєву енерґію в творчому пориві до природи, збагатити свої відомості й враження новим досвідом, загартувати тіло й дух.

До перших мандрівників-подорожників належать хоч би згадувані вже великі відкривачі й знавці нових людей, нових країн, а другу групу мандрівників становлять оті маси, напр., баварських хлопців і дівчат з наплечниками, що цілісінький рік можна їх зустрінути на мандрах по альпійських скелях і підгір'ї, літом пішки, а взимку — на лещатах. Такими ж мандрівниками були ті одиниці з пластової, чи інших організацій, що, як ми були вдома, мандрували по карпатських горах, або вздовж і впоперек проходили шляхами нашу Україну.

Сьогодні невелика частина нашої молоді на чужині, теж радо мандрує (не подумай про подорож на кораблі за океан), використовуючи напричуд гарний та відповідний до мандрів терен Баварії, як також і інших західньо-європейських країн. Наші люди мають змогу бути на таких місцях, про які можна було колись тільки мріяти. Багато з-поміж нашої молоді вже здобували небезпечні скелі берхтесґаденських та міттенвальдських гір, а ще більше (майже без труду) побували на найвищому вершку Німеччини — Цуґсшпіце. В 1947 році два українські пластуни першими з-поміж українців здобули Монт-Блянк.

Одначе мандрівництво або туристика у нас ще далеко не поширений рід спорту. Багато між нами ще таких наших друзів, що не були в горах і не мандрували, хоч часто за таборовою огорожею підіймаються гірські вершини.

Але не тільки слабо культивуємо рід гірської мандрівки (це може не цілком притаманне українській степовій душі), але не радо в нас проводяться й екскурсії до різних місцевостей, озер тощо. А шкода, що не вміємо як слід використовувати нашого побуту в чужих краях. Було б справжнім задоволенням для нас, молодих, коли б ми змогли здобути, побіч багато чого іншого йціннішого, також безпосередній досвід і знання про чужі краї, культуру, природу, людей, місць давньої слави.

Тому українська молодь, у якій би країні вона не була, повинна її пізнати, а це відбувається шляхом безпосереднього спостерігання під час мандрівок і екскурсій. Не лише з навчальною метою слід нам мандрувати. Не забуваймо, що мандри — це поборення життєвих перешкод. Мандри впливають також на вироблення позитивних почувань, твердого характеру.

Вони гартують тіло, роблять його витривалим і відпорним супроти життєвих труднощів. А всі ці прикмети необхідно набути українському юнакові і юначці, щоб вони могли стати корисними для Батьківщини, для других і себе.

То ж, юнаки, мандруйте в цьому році більше ніж у попередньому! Ті, що ще в Німеччині, скористайтеся з можливостей пізнати альпійські скелі, баварські озера, чудову долину Надрайння, середньо-німецьке погір'я, береги німецьких морів та інше! Ті, що виїхали за океан, мандруйте по заморських теренах, пізнавайте їх! Порівнюйте з чужинецькою рідну українську природу, а якщо ви її ледве пригадуєте, читайте про це в книжках та слухайте оповіді! Думайте і завжди носіть згадку в серці про тих, що таємно вночі з крісом у руках мандрують степовими балками, темними ярами й густими борами! Готуйтесь через мандри по чужині до нашої поворотної мандрівки в Україну!

Закликаємо всіх вас юнаків і

Закликаємо всіх вас, юнаків і юначок-сумівців: у дорогу! Ман-

---

Іван Франко

МОСКВА

Багно гнилеє між країв Европи,
Покрите цвіллю, зеленню густою,
Розсаднице недумства і застою,
Росіє! Де лиш ти поставиш стопи,

Повзе облуда, здирство, плач народу,
Цвіте бездушність, наче плісень з муру.
Ти тиснеш і кричиш: „Даю свободу!"
Дреш шкуру й мовиш: „Двигаю культуру!"

Ти не січеш, не б'єш, в Сибір не шлеш,
Лиш, мов упир, із серця соки ссеш,
Багно твоє лиш серце й душу душить.

Лиш гадь і слизь росте й міцніє в тобі
Свобідний дух або тікати мусить,
Або живцем вмирає в твоїм гробі.

Зустрічі юних

Берхтесґаден. Нас повідомляють: 20-21 листопада в Берхтесґадені, з ініціятиви Головної Управи, відбулася зустріч юних сумівців. У ній брали участь юнаки і юначки з ельванґенського, інґольштадтського, цуфенгавзенського, діліґенського, ляйпгаймського, міттенвальдського та берхтесґаденського осередків СУМ'у. Зустріч звалася „Листопад" і її було присвячено листопадовому Зриву 1918 р. в городі Льва та героїчній смерті 359 лицарів-мучеників під Базаром 21. 11. 1921 р.

В неділю 20 листопада о 8-ій год. ранку юні сумівці зібралися на таборовій площі і вишикувалися в колони. Комендант Зустрічі друг Штогрин Дмитро і обозний Журба Степан дають останні розпорядження і вказівки керівникам відділів. Піснею-молитвою „Боже Великий" розпочинається Зустріч. На щоглі підіймається сумівський прапор. Керівник Центральної Управи юного СУМ'у друг В. Маркусь приймає звіт та витає присутніх. З промовами виступають голова місцевого осередку та комендант табору.

Після закінчення церковних відправ, на таборовій площі 18 юнаків і юначок складали приречення.

В післяобідню пору було проведено спортові змагання. В футбольних змаганнях, що закінчилися з рахунком 1:0 брали участь збірна Ляйпгайм-Ділінґен проти збірної Берхтесґаден-Міттенвальд. В змаганнях пінґ-понґу перше місце здобули юні сумівці Ділінґену, в шахах — ельванґенці. Одночасно юні друзі й подруги виступили з різноманітною програмою самодіяльного мистецтва. Жюрі відзначило спеціяльними преміями виступи Животенка, Івасева і Ваньо (Ляйпгайм), Сулятицьку і Зіленко (Берхтесґаден), Яцевича (Ділінґен), Дашо (Міттенвальд) та інших.

Вечором у залі театру відбувся вечір самодіяльного мистецтва для учасників Зустрічі і всього громадянства табору. Програма вечора була цікава й різноманітна.

Ранком 2 листопада юнацтво, відмічаючи 28 річницю Базару, склало вінці на символічну стрілецьку могилу. В уяві кожного вимальовувались суворі дні Зимового Рейду і героїчна смерть непідкупних синів волі, що згодились прийняти смерть, але не зрадити нашої ідеї. І кожен юнак і юначка чіткіше відчували свій обов'язок не тільки рости, учитись і виховуватись на відданих патріотів України, а й помстити смерть поляглих героїв та довершити велику Справу визволення Рідного Краю з ярма московського большевизму.

Закінчилася Зустріч прогулянкою на Кеніґзее.

Вечірніми поїздами юні сумівці, повні багатих і незабутніх вражінь роз'їхалися по своїх таборах.

Міттенвальд. 29-30 листопада тут відбулася Перша Осіння Зустріч Юнацтва СУМ'у „Карпати". Метою її було: переглянути дотеперішні досягнення праці юних сумівців а також започаткувати тіснішу співпрацю між юнацтвом і його Центральною Управою. З'їхалося понад 50 юнаків і юначок з осередків СУМ'у в Ляйпгаймі, Ульмі, Берхтесґадені та Міттенвальді. Після урочистостей з нагоди Зустрічі, відбулися спортові змагання, в яких перше місце зайняло юнацтво Ляйпгайму.

Вечором, коли сонце зникало в бескеттях таємничих гір, всі учасники Зустрічі зібралися в лісі на ватру. Це були справді неповторні хвилини в житті юних друзів. Навколо суворі, казкові гори. Вони девчому нагадували наші Карпати. Закрадається насторожена пітьма, оточує кожне дерево лісу, снується чорною безоднею і, здається, вабить якимись не розгаданими таємницями, вабить як принадне життя, в яке ми йдем з гордо піднесеним чолом. І ось вибух полум'я в чорне небо. Навколо юний сміх, радісні голоси. Це — горить ватра. Друзі з Ляйпгайму виступають з піснями, дівчата з Берхтесґадену танцюють прекрасні наші танки... В піднесеному настрої зовсім не помітно минають години. Але надходить час, коли всі мусять повертатися до табору і словами спільної молитви ватра закінчується. Того ж вечора місцевий театр для учасників Зустрічі й місцевого громадянства показав виставу „Мартин Боруля".

Другого дня, після ранішньої збірки й богослуження, відбулося приречення, що його склало 29 юнаків. Друг В. Маркусь, а також представники громадських установ привітали юних друзів, і побажали їм успіхів у їхньому житті, навчанні й праці.

Перед обідом того ж дня відбулися спортові змагання, а пообіді — прогулянка в Альпи.

Вечором юні учасники Зустрічі залишили Берхтесґаден.

В Мюнхені на станції відбулося особливо щире й тепле прощання між юними друзями з Берхтесґадену й Ляйпгайму. Навіть зацікавлені чужинці були захоплені. Вони певно розуміли почуття синів поневоленої України, розуміли й відчували, що наше юне покоління плекає нерозривну дружбу й гартує себе до Великих Завдань, бо людина не може мати повного щастя не маючи своєї Батьківщини.

Ляйпгайм. 23 листопада в ляйпгаймському таборі відбулися спортові змагання (футбол, шахи, пінґ-понґ) між юним СУМ'ом Ляйпгайму й Н. Ульму. В змаганнях виявили не абияку вправність друзі обох осередків, хоч у деяких видах спорту була перевага за юними сумівцями з Ляйпгайму.

Перед цим такіж змагання були переведені в Н. Ульмі.

Масей Сядньов

НАШ РИМ

Може нашая доля — у могилі зарита?
Мо'же за щастя своє ми даремно горим? —
Як не бийся і як не гори ти —
Всі дороги, нам кажуть, ведуть у Рим.

Під зачиненими дверима
Ми покірливо не простоїм:
Ми перейдем тисячі Римів,
Поки свій ми не знайдем Рим.

З білоруської (кривицької) —
Петро Карпенко-Криниця

„Віра — це певність того, чого сподіваємося, це — не сумніватися в тім, чого не бачимо".

(Св. Письмо)

Коротко про цікаве

ХТО ВІДКРИВ КОМПАС?

Відкриття компаса наука приписує китайцям. В Европі, кажуть, перший компас придумав італієць Флявіо Джоя, родом з місточка Амальфі. Останні досліди ствердили, що вже вікінги (норманські лицарі) знали прикмети магнету та користувалися ним у своїх далеких морських подорожах. Удалося розшукати стародавні оповідання з докладним описом компаса, де знаходився кусок магнетиту, цебто мінералу, з якого витоплюють залізо і який має магнетну силу, притягає залізо. Вікінги пускали коробку на воду, а магнетит установлювався разом з коробкою в південно-північному напрямі. При допомозі цього звичайного приладу вікінги робили на своїх кораблях далекі морські подорожі.

СПІВ ПУСТИНІ

В одному вірші Лесі Українки, написаному в Єгипті, є згадка про спів пустині, коли „немов сопілка співа пісок". Багато мандрівників також засвідчують, що нераз вони чули вечорами в пустині якісь дивні звуки і ніби зойки, що появляються то тут, то там. Причину цього явища пояснює дослідник Кеґель. У гарячих країнах, каже він, температура дня і ночі сильно різниться. Під впливом цих змін зернята піску то розширюються, то корчаться й через це пересуваються. Оскільки це діється на безкраїх просторах пустині, то пересування безлічи дрібненьких зернят піску видає згаданий звук.

ЇЖА І ВДАЧА

Англійський учений Джон Доберті висловив думку, що між якістю їжі й людською вдачею є деякий зв'язок, і що різні складники нашої їжі викликають різні душевні нахили. Напр., відповідна кількість заліза в їжі викликала б мистецькі здібності, і, споживаючи, напр., лободу, салату, сливи, мистець може свій талант змінювати. Вапняк у їжі впливає на витвір мовчазного типу людей із сильною волею. Як приклад, Доберті подає шотляндців, що їх костиста будова тіла й маломовність має зв'язок з вапняковою будовою шотляндської землі.

ЛЮДСЬКІ ЗДІБНОСТІ ВРОДЖЕНІ ЧИ НАБУТІ?

Славетний учений Ґальтон переводив досліди над предками й потомками визначних людей і ствердив, що на 100 визначних людей. 31 з них мало визначних батьків, а тільки 3 — визначних прадідів. На 100 визначних людей припадало пересічно 48 визначних синів, 14 внуків і тільки 3 визначних правнуки. На основі цього, Ґальтон дійшов до висновку, що дитина дістає у спадщину половину своїх душевних прикмет від батьків, четвертину від дідів, одну восьму від прадідів і т. д.

Василь Стерня

Федьці Гусці приснився сон

(замість гуморески)

Непривітно зустрів мене Федько Гуска напередодні нового року.

— Федю, питаю, чи не гніваєшся на мене?

Федько пошкріб полицю і пробубнів: „Ти снам віриш?"

— А в чому річ?

— Дивний сон під новий рік бачив. Сиджу я буцімто на височезній-превисочезній горі, і на носі телескопа тримаю, крізь який мені видко всю землю господню й людську подобу на ній. Ну, думаю собі, є нагода окинути „всевидющим" оком наших еміґраційних земляків і побачити, як вони животіють. І наставляю телескопа на Канаду. Через туманність канадійського ранку ледве-ледве розібрав, як деякі партійці там вивчають фармерське діло, а опозиціонери телят пасуть та корів доять.

— Бог на поміч! — кричу їм, а сам — круть телескопа через зеніт і до окуляра націлююсь. Націлився. Глянув — і перед телескопом кролі та вівці з'явилися, а поміж ними іро-господні раби потилиці чухають. Жалкують, мабуть, що їх не розуміють австралійські вівці.

— Терпіть, — кричу їм, — козаки, отаманами будете! І далі консервативно підкручую телескопа й навожу його на якийсь величезний острів. Придививсь: бараки стоять на ньому, а в них — земляки наші.

— Гав ду ю ду? — питаюся.

— Дякувати Богу, ще теплий, значить живу, — відповідає голос.

Хоч один земляк, думаю, задоволений своїм земним існуванням. Це вже прогрес нашої доби. І тут мене зацікавило заглянути на другий бік землі. Навів я туди свого телескопа, а там саме почалась фаза долярового затемнення. І як не вертів, як не підкручував своєї „машини", але нічого не розібрав. Розізлився я та як поведу телескопом навколо світу і переді мною з'явилась постать на коні. В піднятій руці вона тримала сяючу булаву свободи. Глянула постать грізно, сіпнула коня за поводи, і він помчався в блакитно-золоті простори. А позаду — колони, колони, колони і в них усі ми, сумівці, торуємо шлях волі. Не витримав я та як закричу: „Ей, ти, безумний світе, дивись, — ми рушили в похід! І прокинувся. Щоб це воно значило?

— Федю, відповідаю, та це ж реальність наших днів.

Раб шукає традиціоналізму

Якийсь ілот, може навіть Драгоманівської школи (він назвав себе С. Гордієнко) в дуже любимих нами ново-ульмівських „Українських Вістях" з 24 листопада вирішив розсмішити нас. Сміховинку названо „який традиціоналізм?"

Ми були і є свідомі того, що намагання поставити наш журнал на відповідний рівень не подобатиметься спеціяльній категорії людей, але в нашому пляні ніколи не було давати коментарів до всякого роду атракційних розваг, і якщо тепер згадуємо про це, то лише тому, щоб підкреслити не тільки **що** можуть нам закидати, а й **хто** це робить.

Сміховинка становить собою невеличку замітку, автор якої осмілився провідміняти прізвище редактора „Аванґарда" аж... 8 разів, і ви б думали за що? Виявляється, за антирабську концепцію в нашій духовості. Орієнтація в літературі на творчість Теліги, Позичанюка, Ольжича і Маланюка — це, на думку добродія, „глухий кут".

Іншій статті, що звалася **„Обличчям до воюючої України"** і в якій зокрема згадується про 1919 рік та боротьбу СУМ'у приписано, що вона нібито пропаґує лише традиції, що йдуть назад — від Шевченка до Мазепи, Хмельницького й короля Данила. На основі цього „Аванґард" обвинувачено у... назадництві.

І все це пишеться в тому ж самому числі газети, в якому д-р Степан Витвицький констатує: **„Негідне публіциста передавання неправдивих відомостей, перекручення фактів, лайка й наклепи стали попурим явищем на шпальтах деяких пресових органів..."**

Ми стверджуємо таке „перекручення фактів" і це дає нам право не тільки вище наведені слова взяти за епіграф до згаданої сміховинки, а й зарахувати „Українські Вісті" до своєрідного „баламутного відокремлення" в українській еміґраційній пресі.

ХРЕСТИКІВКА ПЕРША

Склав В. Стар.

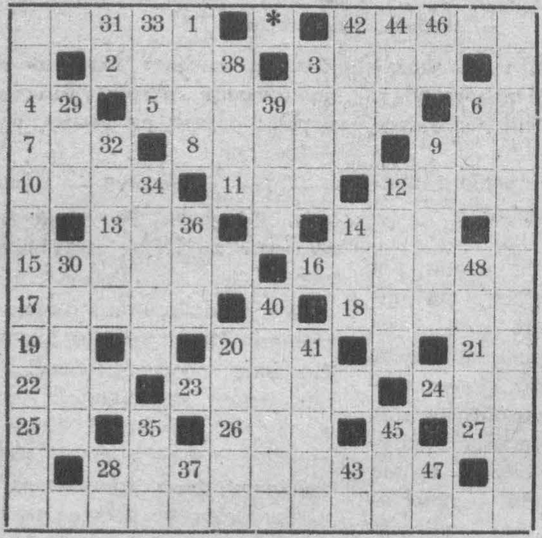

		31	33	1	■	*	■	42	44	46		
	■	2			38	■	3				■	
4	29	■	5			39				■	6	
7		32	■	8					■	9		
10			34	■	11			■	12			
	■	13		36	■		■	14			■	
15	30					■	16				48	
17					■	40	■	18				
19		■		■	20		41	■		■	21	
22			■	23					■	24		
25		■	35	■	26			■	45	■	27	
	■	28		37				43		47	■	

Від 1 наліво і навколо: уривок з революційної пісні.

Поземо: 2. Княже володіння. 3. Поширене англійське прізвище. 4. Прийменник. 6. Псевдо-ініціяли Д. Донцова. 7. Канава. 8. Дерево пустелі з отруйним соком. 9. Французька монета. 10. Морський рак. 11. Англійська міра поверхні. 12. Притока Дніпра. 13. Вираз згоди. 14. Польське „хай”. 15. Українське зимове свято. 16. Французький письменник. 17. Ім'я ген. Михайловича. 18. Давун. 19. Назва української букви. 20. „Інше” по-польському. 21. Запит. 22. Протилежне до „гори”. 24. Бог Сонця. 23. Пункт закону. 25. Ініціяли популярного українського повістяра. 26. Німецьке „в” (в середині). 27. Прізвище українського письменника. 28. Невеликий бойовий корабель.

Доземо: 29. Хата. 30. Гетьман. 31. Жук без „к”. 28. Ініціяли оборонця Буші (за М. Старицьким). 33. Хвалебний вірш. 34. Індуський володар. 35. Ім'я з роману Роні Старшого „По вогонь”. 1. Жіноче ім'я. 36. Три літери з Кааби... 37. Гукання до коней. 38. Сибірська річка 20. „Монт ...” Мопасана. 39. Гра в карти. 40. Титул. 3. Те саме, що „боксінг” по-англійськи. 41. Спосіб друкування. 42. Автор пригодницьких романів. 14. Ленінський економічний викрутас. 43. Дві літери з Рильського. 44. Зовнішня сторона кутка. 12. Голова Арґентинської держави. 45. Притока Волги. 46. Вигук нетерпіння. 9. Грецький драматург. 47. Латинське „до”. 6. Криптонім сучасного українського карикатуриста, читаючи навпаки. 48. Зразок.

МАНДРІВНИК,

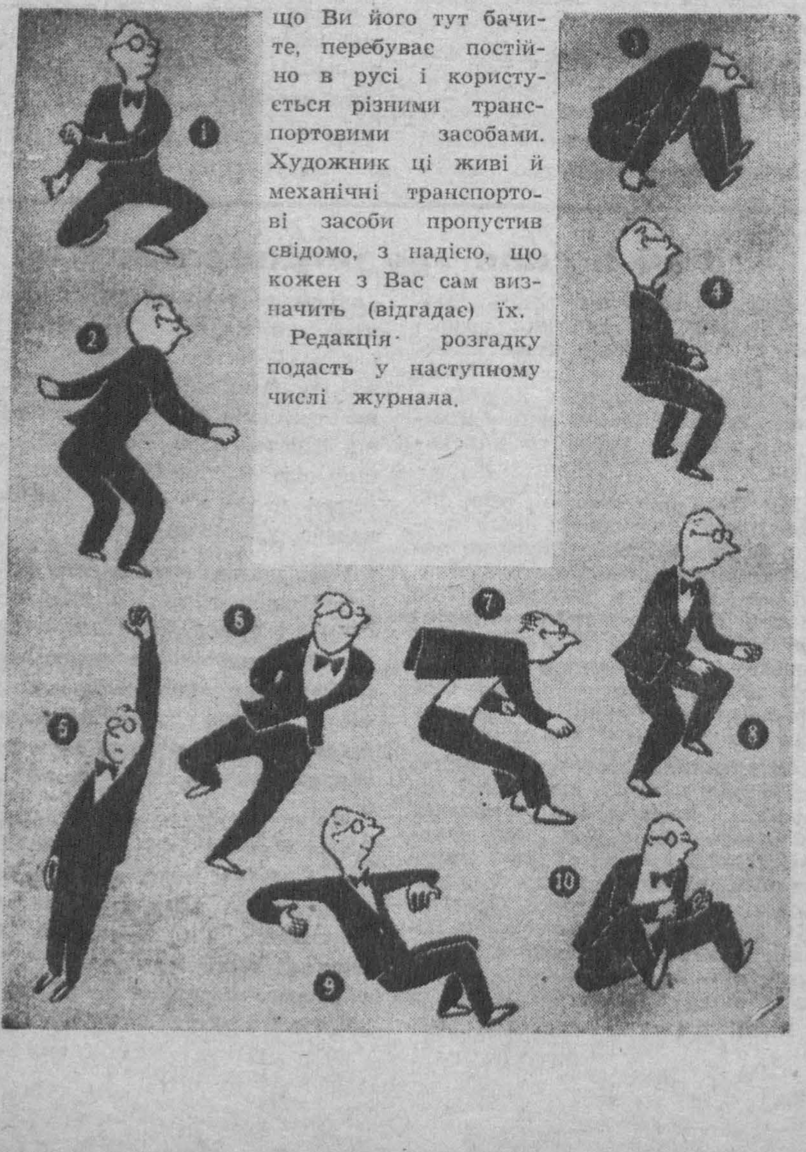

що Ви його тут бачите, перебуває постійно в русі і користується різними транспортовими засобами. Художник ці живі й механічні транспортові засоби пропустив свідомо, з надією, що кожен з Вас сам визначить (відгадає) їх.

Редакція розгадку подасть у наступному числі журнала.

ВИЙШЛИ З ДРУКУ ТАКІ ВИДАННЯ НТШ:

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ Івана Холмського, 360 стор. з чотирма істор. мапами. Ціна нм. 10.—, дол. 2.80.

Легко і приступно подана синтеза українського історичного процесу з державницького погляду.

СЬОГОЧАСНЕ І МИНУЛЕ — Вісник Українознавства. Ч. 1/48. 130 стор. Ціна нм. 4.—, дол. 1.20. Огляд українського наукового і культурного життя від початку другої світової війни.

Ч. 1-2/49, 152 стор. Ціна нм. 6, дол. 1.60.

Всебічно висвітлено життя української еміґрації в Німеччині, після припинення другої світової війни.

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА, зошит II. Стор. 81—160. в. 8°. Ціна зош. 8 нм., дол. 2.50.

ЗМІСТ: 5. Клімат — І. Тесля; 6. Чорне і Озівське Море — І. Федів; 7. Води — І. Тесля; 8. Рослинність — Г. Махів; 9. Тварини — за І. Раковським; 10. Україна як географічне ціле і її частини — В. Кубійович.

III. ЛЮДНІСТЬ: 1. Антропологічна будова України — Р. Єндик; 2. Джерела і література про людність України — В. Кубійович; 3. Число й будова людности України — В. Кубійович; Г. Селечен; 4. Розміщення людности — В. Кубійович; 5. Рух людности — В. Кубійович; 6. Національні відносини (недокінчений розділ).

„Авангард” — ілюстрований журнал-місячник Спілки Української Молоді. Головний редактор Петро Карпенко-Криниця. Адреса редакції та адміністрації München, Dachaustr. 9/II.

ЧЕСТЬ УКРАЇНИ! ГОТОВ БОРОНИТИ!
Ціна 70 пф.

АВАНҐАРД
ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
НА ЕМІҐРАЦІЇ

Рік IV
Січень-Лютий 1950
Ч. 1-2 (18-19)

Леся Українка

ЧИ ДОВГО ЩЕ?...

Чи довго, ще, о Господи, чи довго
ми будемо блукати і шукати
рідного краю на своїй землі?
Який ми гріх вчинили проти духа
що він зламав свій заповіт великий
той, взятий з бою волі заповіт?
Так доверши ж до краю тую зраду,
розбий, розсій нас геть по цілим світі,
Тоді покаже батько своему сину
навчить нас, де і як його шукать.
Тоді покаже батько своему сину
на срібне марево у далині
і скаже: „Он земля твого народу!
борись і добувайся батьківщини,
бо прийдеться загинуть у вигнанні
чужою—чуженицею, в неславі."
I може дасться заповіт новий
і дух нові напише нам скрижалі,
своему народу землю ? Хто розбив нам
Але тепер? Як маємо шукати
скрижалі серця, духа заповіт ?
Коли кінчиться той полон великий,
що нас зайняв в землі обітованій ?
I доки рідний край Єгиптом буде ?
Коли загине новий Вавилон ?

*

Завжди терновий вінець буде кращим, ніж царська корона; завжди величніше путь на Голгофу, ніж хід тріумфальний: так з предвіка було і так воно буде до віку, поки житимуть люди і поки ростимуть терни. Але стане вінцем лиш тоді плетениця тернова, коли вільна душею людина по волі квітчасться терном, гордо й одважно скидаючи з себе квітчасті покраси, тямлячи вищу красу, ніж ту, що кричить на майданах: „Гей, люди добрі, ходіть, я кожному в руки даюся!" Путь на Голгофу величпа тоді, коли знає людина, на що й куди вона йде, не прагнучи інших тріумфів, знаючи вищу величність, ніж ту, що з престола гукає: „Я з ласки божої цар, бо, гляньте, сиджу на престолі!" Хто ж без одваги і волі дає себе тернові ранить — сили не маючи досить, аби від тернів боронитись, — Боже, пожалій тії крови, що марну колючку напоїть, ліпше б вона на обличчі краскою втіхи заграла, очі комусь звеселяючи серед безжурного свята.

Крик Прометея лунає безліч віків скрізь по світі, він заглушає собою потужні громи олімпійські. Тисячі тронів упало і людських і божих, але титанова круча стоїть, наче вічна твердиня духа того, що немов ураган без упину іскорку, вхоплену з неба, в могутній вогонь роздимає. Краще бренять від того урагану пошарпані струни, ніж у майстерних руках срібнострунні злотистії арфи, зграйно й добірно настроєні до дифірамбів облесних. Так було завжди і так воно буде до віку, поки житимуть люди і поки бренітимуть струни.

(З недрукованих творів).

ЗМІСТ:

стор.
МИХАЙЛО КУШНІР:
Бій під Крутами 2
РОМАНО ҐВАРДІНІ:
Листи про самовиховання 4
В. ЛЕНИК:
Упівський Йордан 6
СТЕПАН ЖЕНЕЦЬКИЙ:
На козацьких могилах 7
ВОЛОДИМИР ШУМСЬКИЙ:
Ми молоді 8
ІННА РОГОВСЬКА:
Сумівський марш 9

стор.
М. К.
Вчімся! 10
Ю. Б.
Як обрати професію? 12
П. КОЗАЧЕНКО:
Василь Якименко 15
З сумівського життя 21
Нам пишуть 22
Про нас пишуть 24
Бібліоґрафія 26
Гумор, загадки, розваг. 27

Михайло Кушнір

Бій під Крутами

(Уривок із повісти :„ Тривожні дні ”)

Пізнім вечором 26 січня (1918 р.) зв'язковий старшина генерального штабу подав Малій Раді спішну телеграму з фронту: „Сильні відділи большевиків посуваються в напрямі Бахмацького вузла на залізничній лінії Конотоп-Київ. Силами, які є у вашому розпорядженні, треба негайно обсадити залізничний вузловий пункт — станцію Крути. Зв'язок із Осадним Корпусом. Позицію вдержати за всяку ціну”.

Вночі зформувалися відділи, призначені до обсадження Крут. Крім кількох невеликих відділів, призначено і „Помічний Студентський Курінь”. Курінь недавно перед тим склався із студентів Київського університету св. Володимира та учнів вищих кляс української Кирило-Методіївської гімназії в Києві, — першої української гімназії, відкритої після революції 1917 року. Комендантом куріня призначено сотника Омельченка.

Хлопці зустріли наказ вимаршу голосним „Слава Україні!” Шапки летіли вгору, друзі стискали один одному руки, вираз радісного захоплення був на їх обличчях. Голосні оклики. „Слава Україні” — неслися без упину по дворищі казарми.

А далі хлопці забули про дисципліну, про належну своєму сотникові пошану, понесли його на руках й маршували на майдані перед казармою. Насилу вдалося загнати їх до ліжок. Але їм ще довго не спалось. Вони марили про славні походи і відважні вчинки, їм ввижалися герої з прочитаних романів, — аж поки, над ранок, сон не подолав їх розпалені голови.

А другого дня, 27 січня, вибралась чудова днина. Небо застелилося найкращим блакитом, сонце заливало вулиці, від Дніпра несло ніжним подувом, сніг іскрився райдужним блиском. О 11 годині виступив „Помічний Студентський Курінь” в похід. Ішли хлопці виструнчені, поважні, зосереджені. Тендітні руки нервово стискали приклади рушниць, ноги вибивали такт військової ходи об твердий брук столиці. Десь зірвалася пісня несміла, квола й ущухла. Сонце, спливаючи понад дахами, пестило голови юнаків, голубило їм лиця, гралося тризубиками на шапках, сковзалося по дулах їх рушниць.

А вони йшли мовчазні, горді.

На розі Володимирської вулиці зібралася громада людей, щоб попращатися з юнаками: гімназисти нижчих кляс, студенти, дівчата, родичі.

— „Вже йдуть, вже йдуть!” — понеслося по громаді.

Наближається рівномірний стукіт ніг.

Замаяли білі хусточки, руки підносилися до привітання, гімназисти підбігали до рядів старших товаришів, щось говорячи їм задиханими голосами.

— „Прощайте! — „Вертайтеся!”

— „Слава Україні” — громом злетіло від рядів.

І враз з тим окликом сплила з цих юнацьких лиць вся роблена суворість, на устах їх вицвітає рвійна і заразом журлива пісня, як відгомін далеких козацьких походів:

„Гей гук, мати гук,
де козаки йдуть, –
і веселая та доріженька,
куди вони йдуть ...

— „Добра вам путь, йшовши!” — несеться від громади.

Зірвався вітер із Софійської площі, залопотав жовтоблакитним прапором над головами юнаків, пірвав їх пісню, і як останнє від них прощання столиці поніс вулицями міста.

В юрбі хтось рвонувся, і усміх послав їм, як птаху прекрасну.

Пройшли, вже зникли... Лиш пісня далека доходить ледь-ледь ще, а серце, як хлопчик цей, за курінем!

— „Щаслива вам путь йшовши, хлопці!”

*

Другого дня увечорі „Студентський Курінь” та кілька інших відділів залягли в окопах перед залізничною станцією Крути. Вислано розвідку та наладнано зв'язок.

Хлопці напружено дивились у далечінь, немов би звідтіль кожної хвилини мав вийти ворог... Але довкруги царювала тиша. Тільки десь далеко, далеко гавкали собаки. З-над обрію виповз червоний круг місяця. Сніжне поле замерехкотіло блискітками інею.

Разом з сяйвом місяця завітали в курінь відрадніші почування. Кудись щезли напруження і настороженість, юнаки позбивалися в гуртки по куточках окопів, зажеврілі цигарки, посипались дотепи, вибухав тут і там придушений регіт. А довкруги на полі тиша, тільки вітер співав у телеграфних стовбах, тільки десь далеко—далеко брехали собаки.

Трохи далі від товаришів стояв наймолодший козак куреня Грицько Левченко, колишній учень шостої кляси. У нього померзли руки, і він намагався зогріти їх, хукаючи і б'ючи ними по боках,

— „Ти, Жорка,— кепкував котрийсь із старших, — ти вважай, брате, не зроби нам сорому та не втечи до мами !”

Жорка спалахнув гнівом, підбіг до гуртка і з пересердя висолопив язика.

—„Ти дурний ! А я тобі кажу, що я москалів зовсім не боюся ! Хай тільки прийдуть, я їм відплачу за всі знущання, за каторги, неволю,пролиту кров, за...

Нагле ридання придавило мову хлопця. По його круглих лицях стікали два струмочки сліз.

З високого неба блідолиций місяць дивився на українських дітей.

Довкруги було тихо, тільки вітер співав в телеграфних стовпах, тільки десь далеко—далеко брехали собаки.

x

Кінчалася ніч,повна чекання. Із темряви висувався пам'ятний день 29 січня. На якомусь хуторі перекликалися півні. В окопах непорушно стояли юнаки. Кров збуджено стукотіла в висках, тіла їх тремтіли від холоду, а вони чекали, чекали на ворога.

Вітер зірвався від Остра і ніс перед собою стовпи сніжної пилюки, мряка розривалася шматками, на сході проясніло небо, і зарожевілися хмарки над обрієм, — але юнаки цього не помічали. Вони чекали, чекали на ворога.

І раптом ранню тишу прорізав страшний грюкіт. Високо над головами заколихалися клубки диму, і дощ заліза злетів на окопи. А потім другий, третій, четвертий, — грюкіт за грюкотом, грім за громом чергувалися в нестримному потоці. Град олива заливав передпілля, летів на окопи. Десь поблизу поспішали санітари, десь оподаль виривалися зойки ранених. А хлопці принишкли, грудьми тиснулися до стін окопів, голови втискали в рамена і, стиснувши рушниці, — чекали, чекали на ворога.

Розриви шрапнелів замінилися вибухами гармат. Щохвилини із сніжного поля підіймалися стовпи куряви і диму, щохвилини розтинав повітря крик поранених вояків. А грюкіт гармат не втихав. Він ріс і могутнів.

Черепашиною ходою плентався час, хвилини довжилися роком. Вже й сонце десь певно зависло на небозводі поза сірою заслоною хмарного неба, бо стало ясно, ясно — а рев гармат не вгавав.

І нагло — тиша. Після жахливого грюкоту ця тиша здавалася несамовитою, вона пригнічувала і непокоїла. Ще більш довжився час. Пропливали довгі, мертві хвилі.

І несподівано в загальне отупіння і тишу вдарив оклик котрогось із юнаків: „Є вже, є, отам дивіться !"

Скупчені постаті випростувалися, ставали навшпиньках, висовувалися з окопів, жеврілн горячкою очі, трусилися губи.

А на обрію, на сніжному полі, ген — ген далеко посувалася сіра стрічка, все ближче, ближче. Дедалі вона могутніла. Щохвилини відривалися від неї малі цяточки, вистрибували вперед і зникали.

Окопи заметушилися, окопи ожили. Юнаки перекидалися спішними, захриплими словами, приладжували амуніцію, примощувалися вигідніше. А стріча наближалася все ближче і ближче.

Окопом понісся шепіт: „Не стріляй, видержи !" Але напружені нерви хлопців на правому крилі не витримали. В загальну тишу бахнув постріл, а потім другий, третій — ціла сальва.

Ще рушничний димок не простелився по полі, а вже з придорожної канави, яких двісті метрів від окопів, три — чотири сотні людей з голосним „урра—а—а !" швидко бігли на окопи. Затарахкотіли скоростріли, посипалися рушничні сальви. Лава бігунів рідшала.

Грицько Левченко, оцей наймолодший козак у довгій шинелі, не зважаючи на перестороги товаришів, виліз з окопу, приклякнув на снігу і стріляв. Лице у нього почервоніло, краплі поту котилися зпід закиненої назад шапки, віддих хрипів у грудях. Він поспішно заряжав ґвинтівку, за кожним пострілом тяжко зідхав мов дроворуб, а уста викидали безладні слова: „А на, маєш, маєш ! ..."

Не витримав і Микола Золотарук, сміхун куреня, з окопу, затанцював на одній нозі неначе індіянин, правою рукою підніс вгору ґвинтівку і верещав гістеричним голосом: „Бий сукиного сина, бий !"

Лава бігунів зникла. Передпілля вкрилося сірими плямами большевицьких шинель.

Стало тихо та не на довго. Бо от уже друга, третя лава москалів набігала на окопи. Торохкотіли скоростріли, чергувалися рушничні постріли, здіймався димок над окопами. Але враз застрочили большевицькі кулемети, отут, близько канави і понесли смерть в окопи.

Дедалі ставало ясно, що малі українські відділи не встоять проти великої сили большевиків. Шість тисяч їх тут набігло. Треба було думати і про другу частину одержаного наказу. Тоді відділи, які йшли разом із „Студентським Курінем", почали відходити, під охороною українських скорострілів, в напрямі на Чернігів.

В окопах залишився тільки Студентський Курінь

А бій ішов далі. Тріскотіли скоростріли, лупали рушничні постріли, димок здіймався над окопами.

Вже й сонце, окутане хмарами, перекотилося за полудень, а бій не вгавав. Тільки ряди юнаків рідшали, тільки лави большевиків підсувалися ближче. Поле довкруги вкрилося валами трупів, але з—поза них висувалися нові салдати і з ревом сунули на окопи.

Оточені з усіх сторін большевиками, рештки юнаків вискочили з окопів і кинулися в рукопашний бій.

І оці хлопці, яких руки недавно ще перегортали сторінки книжок, — розпорювали большевицькі животи, лютували по полі, несли смерть на своїх штиках.

Але напір большевиків не слабнув. Раптом перед большевицькими рядами вискочив большевицький старшина і закричав: „Ребята, бросьте винтовки, а ні, то вас усіх переріжемо !"

Коротка павза —а потім із ста грудей: „Ні ! Слава Україні !"
і більше рідшали ряди юнаків. Один за одним падали на сніжне поле, ще в передсмертних корчах кричучи: „Хай живе Україна !"

Ніч нависла над сніжним полем під Крутами.

З високого неба блідолиций місяць світив на триста трупів українських юнаків, припорошених снігом. Довкруги тиша. Тільки вітер у телеграфних стовпах співав колискову пісню хлопцям, тільки десь далеко, далеко брехали собаки.

„Шлях звільнення кожної нації густо кропиться кров'ю... ворожою і рідною. Кров закінчує глибокі процеси національних емоцій, усвідомлень, організаційної праці і ідеологічної творчости, всього того, що нація і свідомо й ірраціонально використовує для ствердження свого права на державне життя.

Кров, пролита для цієї великої мети не засихає. Тепло її все теплим буде і в душі нації все відограватиме ролю непокоючого тривожного ферменту, що нагадує про нескінчене і кличе до продовження розпочатого"...

Романо Гвардіні

Листи про самовиховання

3. Лист; про давання і брання, про дім і гостинність.

Тепер будемо говорити про спільноту, а саме про **щось з глибини її серця, про давання і брання. Це ж** є найглибше в спільноті. Але хто має трохи досвіду і знає, як ущасливлює давання, а також правдиве брання, тому живіше заб'ється серце, коли про це йде мова. Він бажав би про ці справи сказати великі, гарні слова, але коли пробує, він скоро переконується, що це є тільки само по собі зрозумілі речі.

Але само по собі зрозумілі речі є найбільшими і найтяжчими в житті.

Цього, що ми можемо дати, є так багато! Речі, і книжки, і образи; поміч і добру раду; ласкаве слово, радість, прислугу . . . А коли не маєш ніякої речі, яку можеш дати, тоді можеш допомагати вчинком. Але і коли це не можливе — тоді мудрою радою, або підбадьорюючим словом. Але найліпша річ, яку ми можемо дати, походить прямо із серця і туди зміряє: молитва. Це таємнича, чарівна сила, якій дана велика обітниця: „Усе, чого ви в мойому імені в молитві попросите, вірте, що одержите, і сповниться нам." Особливо є один момент, в якому ми є неначе панами багатств Бога: в святому Причасті. Не тільки для себе самих, але теж і для інших. Причастя є тайна спільноти. В ній ми є одне з Богом, а в Ньому одним з усіми. Ми несемо додому Христову ласку, і коли ми стрічаємо в любові наших близьких, воно спливає на них в слові і в чині. Ми несемо її до друзів і товаришів праці, і вона діє в кожному слові, яке ми говоримо.

І, врешті: чи ви вже думали над тим, що ми можемо теж усе те, що нас гнобить, приносити в дар іншим?

Прикрості, терпіння, журбу, недостаток — коли ми їх мужньо переносимо і приносимо Господеві, як добровільну жертву за всіх і за вся, що нам лежить на серці, тоді ця жертва наближається до сили хреста і помагає там, де вже ніщо не може помогти! Це є глибокі справи. Обміркуй це колись; про такі справи не говориться легко. Але може може теж трапитися, що хтось почуває себе убогим, бо він нічого не має до давання. Не має нічого зовнішньо і може, навіть і внутрішньо. Він не находить навіть слів, щоби висловити, як він це думає. Він почуває себе душевно убогим і непотрібним. Але може саме він є покликаний до найщирішого давання. „Блаженні убогі духом"— сказав Господь.

Тільки цей пізнає чим є правдиве давання, хто сам зазнав убогости. Тоді належить йому „царство небесне; він буде покірним, самовідреченим, тоді він вчиться давати „з царства небесного", від Бога. Коли так є з тобою, тоді будь терпеливим, жди. Бог пошле тобі людину, яка тебе потребує.

Так, а коли вже даєш — тоді давай те, що ліпше, а не те, що гірше. Що я пишу — це речі само по собі зрозумілі; коли ти вже засвоїш собі уміння давати, тоді ти з певністю подумаєш, що про такі речі зовсім непотрібно говорити. Але може ти ще до цього не дійшов, а це все ж таки дуже важливе. Отже, коли даємо, тоді завжди ліпше яблуко, гарну книжку, перше місце в молитві. Ми прагнемо давати цінні речі, а не відпадки! Тут треба своє серце настіж відкрити. Здається, що це св. Бернард сказав ці чудові слова: „Мірою душі є великість її любови" Душа є настільки велика, наскільки має в собі любови. І цю міру ми відчуваємо кожного разу, коли ми держимо щось гарне в руках і неначе б ще раз обмірковуємо маю дати, чи ні? Бо саме тоді, коли маємо розлучатися з якоюсь річчю, відчуваємо найбільше її вартість. Велика душа має тоді багато любови і говорить: те що я маю — є гарне. І саме тому хочу це дати!

Так багато людей чекає на наші дари, часто не знаючи про це: родичі, брати, сестри, кожний, з ким нас життя зв'язує, а тепер особливо ті, що стали бідними і не мають навіть конче потрібного до життя. Але не тільки ті ждуть на нас, які стоять близько до нас, яких ми любимо, але теж і ті, які нам менше подобаються, які нам цілком чужі, а може навіть противні. Нужденна та сила давання, яка тільки тоді ворушиться, коли хтось їй милий!" Це можуть теж чинити і погани", — сказав про неї Господь.

Але щиро давати! Вартість кожного дару залежить від того, як ми його даємо. Відповідно до цього він є радісною спільнотою, або тільки відправою; відзначенням або упокоренням; сердечним прийняттям, або відмовою; понурою, вимушеною справою або чимсь високим, радісним. Отже — охоче давати! Скоро, не давати себе просити довго! А найкраще, коли ми взагалі не ждемо на прохання, а самі дивимося, де є потреба, самі приходимо, самі питаємо. Не тому, ми мусимо, але від щирого серця, із-за радости давання. Бути щедрим; зваж колись це слово в твоєму серці і відчуй яка в ньому королівська краса!

І ще одно: коли ми щось подарували, ми не можемо цього назад відбирати. Так не робиться Розуміється, що ніхто не буде говорити: „Віддай мені це назад". Але і без цього можна дарунок відібрати. Коли, наприклад, я в „хвилину розчулення" щось подарував, а опісля я жалкую за цим і злий на того, кому подарував, — це те саме, що я відібрав би дарунок. Або я даю другому відчути, який цінний був цей дарунок, роблю натяки, що мені потрібний, — чи ж не є це — немов би я витягаю руку, щоб дарунок відібрати. Обміркуймо це докладно, а тоді побачимо, що коли ми жалкуємо, що ми щонебудь дали — це те саме, що назад відібрати дарунок. Отже: коли даємо — тоді в цілості і назавжди. Часто щойно пізніше відчуваємо, яка цінна була річ. Але саме тоді мусимо додержуватися того, що ми зробили. Так, тоді щойно мусимо наш дар доповнити щирістю серця.

Що, однак є душею правливого давання? Любов. Ця любов, яка пливе від Бога. Ми є божими дітьми, братами й сестрами Христа. Отець небесний обдаровує нас так щедро. Від Нього, Творця походить кожний добрий дар, кожний досконалий подарунок. Прочитай колись порівняння нашого божественного Учителя про „польові лілеї" про небесні птиці, і що говорить „проповідь на горі".

Отець дає із божої щедрости. Ми дістаємо від Нього і даємо це дальше. І тут показується, чи ми зрозуміли, чого Він бажає. Ми ж просимо: „хліба нашого щоденного дай нам сьогодні". Він дає „нам". Кожний отже одержує не для того, щоб для себе заховати але і для того, щоб з братами і сестрами поділитися. Це й є свята спільнота дітей Бога. хто так думає, той відчуває мимохіть потреби інших, без глибоких міркувань. Той може знести того, щоб коли він ситий, інші голодували. Його гнітить власне майно, коли інші бідні. Це є спільнота; і вона буде глибша і щиріша, коли тільки наша воля буде чистіша і наше давання радісніше.

Але, щоб так могло бути, ми мусимо бути вільними. Тільки вільна людина може правдиво давати. Святе письмо говорить про „свободу божих дітей". Це значить, що ми є не невільники речей, а тільки їх пани. Коли хтось дорожить книжкою так, що він не може її комусь дати, тоді книжка не належить йому, а він книжці. Коли хтось не може розлучитися із своїм яблуком, або своєю шоколядою, тоді він є їхнім невільником. А діти божі мають бути панами речей. Вони повинні ними свобідно володіти. Це значить теж „бути убогим": „посідати, неначе б ми не посідали". А пробою цього є давання. Той тільки може давати з радістю в серці, хто є вільним, паном речей. І навпаки, — немає ліпшого способу визволитися з неволі речей, як від щирого серця обдаровувати. Кожний дарунок допомагає нам стати вільними, і що вільніші ми є, то й щиріше буде наше давання. І в глибині серця ми знаємо докладно: ми не тратимо того, що даємо з любови. Ми це відчуваємо: давати — це не значить тратити, бо любов зберігає. Коли мій ближній щось посідає, що я йому, будучи правдиво вільним подарував, то хіба я по суті цю річ теж не посідаю? Бо що ж тоді має означати спільнота? Але мусимо давати з правдивою любов'ю. Вона ж не є почуттям, а тільки самовідреченням. Любов означає, що ми до інших ставимося так, як до себе самих, що ми для інших такі самі, як для себе самих.

Любов не тільки зберігає; любов прославляє, підносить до вічної слави. Що дається в любові, це заносить вона аж у круг божої слави. Коли хтось дає в любові, то тут земне—скороминуле стає небесним, вічним. Нужденне сповняється блиском, стає джерелом нової ясности. Чи пригадуєш собі слово Спасителя, що ми повинні „громадити скарби в небі". Там, в Бозі, належить дар тому, хто його дав, і тому, хто його одержав. І цим обоє входять у невисловлену спільноту. Це є найглибша душа давання. І з неї випливає теж правдивий спосіб давання. Я думаю, що давання є тоді найкраще, коли воно стає чимсь цілком само по собі зрозумілим. Коли ще хтось находить у даванні щось особливе, —тоді воно не правдиве. Давання тільки тоді в дійсності добре, коли воно стало людині само по собі зрозумілою річчю, коли вона в даванні не бачить вже нічого особливого. Давання і брання є гарним способом, як людям творити спільноту і більш нічого. Видихування й вдихування живої спільноти. Отже велике діло — „чинити добродійства" і „добродійства приймати". Бо що зробив великого той, що подарував? Він мав свою радість. Тому не повинен бажати за це вдячности. Господь же сказав, що „блаженне давання". Чи хочеш за те подяки, що ти мав нагоду бути „блаженним"?

Хто пройнятий такими думками, той і приймаючому уміє облегчити брання. Не раз воно приходить тяжче як давання. Ми не говоримо тут про тупих людей, які тільки й дивляться, щоб щось дістати. Тим брання не тяжке. Я маю на думці людей з почуттям чести й делікатности. Для них це часто тяжче. Бо, коли хтось дає, то він неначе б то говорить: „ я маю, а ти не маєш. Я багатший від тебе; сильніший від тебе; ти мене потребуєш." Це може бути ще гіршим. Велике мистецтво давання полягає в тому, щоб ця гіркість зникла. Щоб той, хто приймає відчував тільки одне: „Як гарно, що все якось так склалося, що цей прийшов і допоміг мені в моїй біді!" Так, давання було б досконале, коли б приймаючий навіть не помічав, що йому дається. Коли б він міг так приймати, як ми з рук Бога приймаємо кожного дня світло й тепло, і биття нашого серця і все, що в нас живе, і в людей довкола нас. „Ми живемо, і ми рухаємося і ми є в в Бозі", і ми не помічаємо цього. Це є Божа безконечна делікатність, Його найвища щедрість. І цього ми мусимо вчитися. Але як? Про це не дається багато сказати. Це треба собі здобути. Треба часто пронизувати себе думкою: тут про мене зовсім не йдеться. Чи цей другий мене розуміє, чи він мені дякує, чи він бачить у мені приязного помагача — це цілком байдуже. Справа тільки в тому, щоб він був вдоволений. Твердою рукою треба вхопити своє серце і виривати з нього буряни чванкуватости, самозакохання, самолюбства, які всередині вкоренилися. Ми повинні нічого іншого не прагнути, як тільки цілком щиро стояти іншим до послуг. Усе інше прийде з часом. Маємо широко відкрити очі і стежити за тим, де виникає якась потреба. Вважати і негайно йти назустріч просьбі. Радо давати, а з серця вигнати навіть залишки гніву, впертости або скупости, усього, що могло б огірчити дар. Дати пізнати другому, що він дає нам нагоду великої радости, коли він дозволяє собі помагати. Давати делікатно: просити дозволу помогти і таке інше.

І це може теж допомогти, коли ми питаємо себе: коли б я тепер був приймаючим — як би я почував себе, коли б хтось так говорив, як я це чиню? Так зі мною поводився? Що я бажав би тепер?

Тоді і приймання буде легке. Часами воно є тяжке. Особливо, коли помітимо, що другий дає нерадо або сам цю річ потребує. А коли хто є чутливої або гордої вдачі, тоді приймання може бути для нього дуже твердим. Але треба цього вчитися. Бути в спільноті — значить могти теж брати. Ми горді і не хочемо, щоб хтось нам помагав.

Брання і давання є мостом від людини до людини. Але він спочиває на двох стовпах, а один з них — це приймання. Коли не має нікого, хтао з них — це приймання. Коли не має нікого, хто вмів би правдиво приймати — тоді цей міст завалюється. Отже ми мусимо вчитися цілком просто просити, коли щось потребуємо, одвертим серцем приймати; щиро тішитися і дякувати. Правдиве приймання є саме вже ділом і то високим. Воно діє так, що правдиве давання може взагалі виявитися Правдиве діяння співдіє в такій самій мірі у ділі спільноти божих дітей, як і правдиве давання. Правдиве приймання є теж любов'ю і воно теж будує святий міст. Хто це розуміє, той вже не соромиться. Хто вміє правдиво приймати, той іде додому з почуттям: „Я радий, що є люди, які вміють так давати."

З героїчної дійсности нашої молоді

Упівський Иордан

Зимовий вечір. Усе покрите білою скатертиною. Ліси, поля й гори. На небі мерехтять ясні зірки, зализалицяючись до блідолицього місяця. Он як моргає ота, праворуч, на небесному подвір'ї, точно, як моя Маруся — думає молодий партизан Вовк, сидячи на холодній колоді. Ох, коли б нині побачити її чорні брови, що виглядають скрито спід хустинки! Це ж Щедрий вечір. Хиба ж молодий партизан не заслужив на святочний подарунок? Оце сів би до столу в теплій хатині ... На долівці „дідух", у кутку „баба" (сніп пшениці), а на столі смачна кутя ... А біля нього сидить Маруся і підморгує, як он ця зірка ... Ех коли б ... Та що це? В землянках чути рух. Може приніс зв'язковий які новини?

Немов сполоханий олень стрибнув Вовк з колоди і кількома кроками опинивсь в землянці між друзями.

— Через годину відділ рушає в похід. Йдемо на свята до села Середнє-Велике. Стрільці — Сокіл, Орел і Лисиця йдуть наперед перевірити терен.

— Славно! Славно! Хай живе командир Бір за його святочний подарунок! — ґукали бійці.

В землянці зчинився рух, мов у вулику. Одні переглядали зброю, інші пакували польові торби, а Стріла чистив чоботи „щоб світилися як люстро." Але всі були веселі.

— Хоч раз посвяткуємо по-людському! — захоплено вигукував Стріла.

— Виходити наверх! Позір! В тролаві збірка! Відчисли! Чота вправо, ходом руш! — скомандував чотовий, і відділ вирушив в дорогу.

Сніг скрипів під тяжкими чобітьми, немов жалівся що його біленький пух перетворюють у тверді пластинки. Часами стрепенеться соснова гілка і сипне в обличчя вояка холодним пудром. А онде зайчик плигнув спід куща, і не оглядаючись на порушників нічної тиші й його сну, пострибав далі в кущі. Але партизани не думають про сніг, ані про зайчика. Їхні думки блукають ге—далеко, по рідних селах і містах. Там де то родина, батьки, кохана дівчина, чи дружина сидить при святочному столі. Там, де стоїть їхня тарілка і ложка на покуті.

Наша Батьківщина. Їдуть саньми... (Карпати). Фото Я. Баковича.

— Відділ стій! — понеслося спереду. Відділ розділиться на три частини і піде стежками на село. Вишня, Великий й Дрозд підуть на заставу, на гору біля села. Рано, о годині 5-й збірка на подвір'ї Івана Перешея і звідтіль підемо до церкви, на Водохрищі. Все зрозуміло?

— Так є! понеслося радісним відгомоном з вояцьких грудей.

Йорданський ранок був дійсно святочним ранком в селі Середнє-Велике. З усіх сторін села, що розкинулось довгою лентою вздовж шляху Ковниця-Лукове, спішили до церкви селяни й партизани.

На річці хлопці й дівчата прибирали хрест з леду і тріюмфальну браму. Вони весело перегукувались, почуваючи себе певними під охороною лісовиків. Час від часу вони поглядали на високу гору на південно-східній стороні села, що стояла, мов таємничий сторож мирних селян. Сьогодні вона дістала дійсні очі й вуха, — бо там засіла застава **УПА**.

Три бійці пильно вдивлялися в сліпучо-білу далечінь. Після вчорашньої Святої вечері в привітних господарів їм було весело на душі. Хотілось затягнути: „На річці, на Йордані", та холодний кріс в руках нагадував завдання, з яким їх поставлено на шпилі гори. Там, унизу, стрільці моляться разом з населенням. То ж треба бути уважним, щоб ворог не заскочив...

— Поглянь туди, на Хіцно... Бачиш? — збудив Великого голос друга.

Дійсно, до Хіцні, що лежала на південній стороні гори, під'їхало коло 100 поляків та з криком кинулись по хатах. Було видно, як польські варвари знущалися над населенням, виносили всяке добро з хат і ладували на вози.

— Так господарює польське військо! — зі злістю процідив Великий... Йди негайно повідом сотенного Біра, а ми залишимося тут, звернувся Вовк.

І мов вихор помчав Великий до села.

За декілька хвилин недалеко від церкви впало стрільно з миномета.

Люди заметушилися і почувся крик. Стрільно ранило одну жінку. В той момент до сотенного підбіг Великий і зголосив, що діється в Хіцному.

— Чотові, до мене! — скомандував Бір. Чотовий Чава займе становище з південної сторони села, а чотовий Горбовий і я підемо на гору, щоб в випадку зміни маршруту ворога — наздогнати його. Коли поляки підуть через Середнє і будуть на східньому кінці, ми з Горбовим вдаримо на них з гори, а Чава вичекає, поки вони не займуть становища проти нас і з гори вдарить на них. Зрозуміло?

— Так є, друже сотенний!

— Тоді — на становища!

Упівцям не треба було казати два рази. Протягом 10 хвилин все було на місцях. З гори було все видно, як на долоні. Поляки скінчили грабунок, і з повними возами вирушили шляхом на Середнє-Велике.

Степан Женецький

На козацьких могилах

(Спомин з Волині)

В молодому віці я дуже любив читати історичні книжки. Історія України, історичні повісти й оповідання таких письменників, як А. Кащенко, Андрій Чайківський, Микола Гоголь, Богдан Лепкий, Вячеслав Будзиновський, та інші, були моєю улюбленою лектурою. А вже найбільше захоплювався я козацькою добою — обороною лицарським козацтвом українського народу, спершу перед нападами татарської орди, а пізніше героїчною боротьбою за визволення України з під-ляцько-польського ярма, та завзятою обороною новозбудованої озацької держави, перед московським захланним сусідом.

Найбільше полонила мою молодечу уяву постать великого козацького гетьмана Богдана Хмельницького, визволителя України, будівничого другої з черги, української козацької держави, великого полководця, державного мужа й політика. Я радів його перемогами в боротьбі з поляками, та гірко оплакував всі його невдачі. Та найбільше моїх гарячих, молодечих сліз потекло при читанні козацької трагедії на болотах коло села Пляшеви, під Берестечком, де то козацькі нерегулярні війська, так звана „чернь", дізнавшися, що Хмельницького вхопили зрадливі татари, вчинили замішання в обозі, зчого скористали поляки, вдарили на козаків і нанесли їм великих втрат. Тоді-то в болотах під Пляшевою втопилося сотки-тисяч буйних, завзятих, чубатих, козацьких голов.

В пізніших часах, в селі Пляшева, що лежить кілька верстов від міста Берестечка, на горбочку, серед болот та мокляків, на якому колись козацькі війська стояли табором, побудовано церкву, і рік-річно, в річницю бою під Берестечком, спішили туди українці з усіх сторін великої нашої Батьківщини, щоб помолитися за душі та віддати поклін тим, які своє життя віддали у боротьбі за визволення свого народу.

Царська Москва не забороняла українцям ходити на прощу до козацьких могил під Берестечком, їй було на руку піддержувати протипольські настрої серед українського народу. Коли ж після першої світової війни повстала версайська Польща, — поляки, щоб загасити національну свідомість серед українців, та щоб затерти всякі згадки про боротьбу українського народу з ляхами, — заборонили ці прощі. Одначе мимо заборони, кар, та переслідувань польських властей, не переводилися ці патріотичні прощі і як давніше, так і за Польщі в річницю бою під Берестечком, українці з усіх підпольських земель, а найбільше з Волині й сусідньо-

---

В кущах заметушилися упівці Малим півколом, зверненим в сторону шляху до Хіцного залягли вони, спрямувавши готову до стрілу зброю і вп'явши свій зір у ворожі колони.

Повільно пливуть хвилини. Мертва тиша оповила становища УПА.

Весело підсвистують польські грабіжники, витираючи багнети від української крови. Та не довго їм веселитися.

— Тра-та-та-та — прорвалося повітрям.

З гострим свистом посипалися металевим градом кулі месників, несучи смерть як святочний дарунок наїзникам-катам. У ворожих рядах повстало страшне замішання. Перші вбиті й поранені викликали паніку й офіцери надаремно старалися впорядкувати відділ і зайняти становище. „Герої", що перед хвилиною вбивали з такою „відвагою" жінок і дітей, почали розбігатися, як кури; але сильний вогонь добре розташованих упістів здоганяв їх на чистому полі, й косив, немов сухе бадилля невидною косою. Це трохис опам'ятало ворога: побачивши, що втікачів чекає смерть, поляки залягли до оборони. Сильним кулеметним вогнем почали вороги відповідати на стріли. Видно було, що їхньою метою було — прогнати упівців з їхньої позиції.

— Стріляй ракету! — гукнув командир Бір, — хай Чава покаже їм, як б'ють українці.

Зеленою ниткою потяглась ракета вгору, накреслюючи півколо над головами ворогів.

— Тра-та-та-та — почулося раптом із лісу, що стояв темною стіною позаду ворогів. Зойки й крики були відгомоном. Ворог не витримав. Немов сполохані коні рвонулися всі в напрямі Середнього. Ніхто не думав вже про награбоване добро, про хліб, муку, овочі...

Вставали, падали, котилися, повзли на животах, чи колінах, кидаючи все, що було в руках... А смерть йшла за ними й косила їх без жалю.

Лише дехто потрапив втекти. Кого ще помилувала упівська куля, — ховався в ліску. А решта лежали на полі бою. Чотирьох піддалося.

З жахом стояли вони перед командиром й благали про помилування.

— Ми не винні, це енкаведисти женуть нас на злочин! Подаруйте нам життя! — благали вони, ще недавні „володарі".

— Добре, не скигліть! УПА рядовиків не вбиває. Ідіть додому й розкажіть, що УПА — це борці за волю і батьківську землю. Скажіть „панам-шляхтичам", що вони ще молитимуться за УПА, коли їх „старший брат" пригорне до свого „батьківського лона". А зараз — переодягнутись і в дорогу! закінчив він.

З переляканими і недовірливими обличчями оглядалися полонені на командира, йдучи до ближчої хати, де вже чекали на них упівці з одежею.

Через декілька хвилин з Середнього вирушило четверо чоловіків у селянських свитках і солом'яних капелюхах.

В другу сторону, — в сторону старого друга — лісу, йшли бадьорі відділи УПА, наспівуючи:

— Нова радість стала,
Як УПА повстала,
Яка підлих комуністів
Знищила не мало.

Записав зі слів упівця Чубенка

В. Леник

Володимир Шумський

МИ МОЛОДІ

Ми молоді, ще молоді,
З крилатими думками.
Криваві ночі впереді,
Пожарища за нами.

Ми молоді, ще молоді,
З заліза наші груди.
Нехай багнети впереді, —
Майбутне наше буде!

Ми молоді, ще молоді,
Ще віра в нас і сила,
Відчизни воля впереді,
Надія срібнокрила.

Ми молоді! Ну що нам кат
Як правда йде за нами
В грізній рапсодії гранат,
З вогнем і молитвами.

Ми молоді, ще молоді,
З крицевими очими
У дні могутні, золоті
Зі сонцем над плечами.

го Полісся, а також з Гачини, яку поляки були віддiлили від решти українських північних земель тзв. „сокальським кордоном" спішили віддати поклін козацьким лицарям.

В 1932 році я і С. Г. вибралися з Мостів великих, в Галичині, пішком на прощу до Берестечка, щоб поклонитися упавшим борцям за козацьку державу. З Мостів Великих до Берестечка, хоч і навпростець, через Радехів, це буде гарний шмат дороги, около 120 кілометрів. Ми йшли тільки днями, під ніч шукали гостинних українців, щоб переночувати. Так мандрували ми, з різними пригодами, виминаючи села й містечка, де були станиці польської поліції, три дні. По галицькому боці йшли ми спокійно, ніде не стрічали ні поліції ні інших перешкод. Коли ж перейшли ми за Радеховом давній австрійсько-московський кордон, то тут мусіли вже добре уважати, щоб непопасти в руки польської поліції, яка кілька днів перед річницею бою під Берестечком, всюди по селах, по важніших дорогах, та перехрестях, повнила „службу", тобто: задержувала всіх подорожніх, перевіряла документи, а побачивши що то українці з дальших околиць, — завертали назад. Чим блище було до Берестечка, тим поліційних стеж надибали ми щораз більше. Та люди виминали їх бічними дорогами, стежками, навпростець, почерез поля, межами та луками. Це було в чевні, волинські збіжа були вже досить високі і добре прикривали рої прочан, які, чим блище до Берестечка, ставали щораз густішими.

Так теж робили й ми: в кожному стрічному селі, розпитували українців, кудою нам найкраще йти, щоб виминути поліцію, військо, яке в той час переводило в тій околиці військові вправи-маневри, польських колоністів, що активно співпрацювали й допомагали польським адміністраційним властям в переслідуванні українців, та інших польських посіпак. Так дійшли ми щасливо аж до самого Берестечка. Нам ще треба було пройти крізь саме місто а кілька верстов за містом Пляшева і ми вже на місці. Тільки тут виникла перед нами, здавалося, непроходима перешкода: нам треба було перейти через міст на ріці Стир, що провадив до Берестечка на якому стояла ціла зграя поліції і всіх тих прохожих, які не виказалися, що мають якесь діло в Берестечку, (позов до суду, платити податок, тощо,) не пукали до міста і завертали назад.

Ми присіли на межі серед буйних, хвилястих волинських хлібів і почали думати: що нам робити? Вертати з нічим домів? Бути так близенько дорогого місця і не поклонитися козацьким костям? Ні. Мусимо виминути поліційну заставу і дійти до козацьких могил.

Відітхнувши трохи, ми вернуси кусок дороги назад, зійшли над Стир і дійшли до якогось хутора, що пишався в зелені садів над самою рікою. Там зайшли до українців, розказали звідки ми й куди йдемо і попросили, щоб нас перевезли через річку. Волиняки українці національно дуже свідомі, а зокрема в Берестеччині спомини про славну козацьку бувальщину глибоко закорінилися в свідомості кожного українця. Нас дуже радо переправили через глибоку, повільну, мутну ріку Стир і ми вже без перешкод минули містечко а дальше широкою волинською дорогою дійшли до села Пляшевої.

До Пляшевої прийшли ми в обідню пору. Тут було вже людей, мов на Великдень коло церкви. Всі вулиці й вулички, всі подвір'я й обійстя, всі площі й оболоння, кругом села, були заповнені людьми. Була це переважно молодь. Старших бачили ми небагато. Хлопці й дівчата у вишиваних сорочках, блюзках, спідничках. Всі говорили гарною українською мовою. Ми, що перший раз побували на Волині, побачивши таку свідомість, дуже раділи, що поляки своїм гнетом, — заборонами читалень „Просвіти", кооперативів, рідних українських шкіл і взагалі всякого українського національного життя, на північних українських землях, — не придавили національної свідомости.

Будучи зовсім чужими тут і не обізнаними ні з людьми, ні з тереном, не знаючи навіть, де находиться це святе, історичне місце, ми звернулися до гурту кількох молодих юнаків і юначок, щоб вони взяли нас до свого товариства, та щоб ми могли разом з ними піти на козацькі могили.

Вони дуже радо приняли нас до себе, завели на кватиру до знайомих людей, ми підкрепились і разом з ними пішли на вечірню до церкви, яка стояла на тому місці, де колись находився козацький табір. Саме те святе місце лежить за селом, в сторону річки.

На вечірній Богослужбі було вже дуже багато прочан. Це була тільки вечірня молитва а головне свято мало відбуватися на другий день. На цій молитві, в церкві й кругом церкви знова багато молоді. Тут побачили ми навіть справжніх „козаків": в шараварах, чоботях, козацьких шапках... Такі „козаки" все підходили до гуртів молоді, підслухували що вони говорять, або самі встрявали в розмову...

— Це шпіцлі польської поліції, — перестерегли нас наші нові знайомі, друзі-волиняки.

Кромі цього ми ще завважили, що в церкві, й коло церкви, під час Богослуження, підходили до гуртків молоді цивільно повбирані панки, показували якісь документи а опісля за ними йшли юнаки одинцем або й по кількох нараз.

— Поліція вже починає арештувати, — пояснюють нам наші знайомі. За якийсь час до нашого гурту теж підійшов такий „панок" і забрав одного із наших знайомих. За хвилину забрали другого. Незабаром такий самий „панок" казав іти за ним також нам, обом, галичанам. Завів він нас до села, до великої стодоли польського кольоністи-заволоки. На тоці стояло велике, грузове авто, а по обох боках, у засіках, лежали на гороховянці арештовані юнаки-прочане. Сторожило арештованих зо два десятки поліції. У нас обох забрали документи і казали лягати в засік. Нас чогось не питали чого ми сюди прийшли.

Тих, що перед нами привели і тих що приводили після нас, кожного питали:

— Тись поцо пшишедл тут ти... і за кожним словом слідувала груба польська лайка.

Одні мовчали і зовсім не відповідали на запити поліції. Інші знова хитрували, говорили, що прийшли мовляв на празник, Богу помолитись.

— Мама йшли, старші люди йшли, та й я пішов...

Таким бандити-поліцаї відповідали:

— Ах, помодліць сєн пшишедлєсь... за козакуф... за героюфф... України ці сєн захцєва? Ми ці дами України...

Кількох прискакувало до юнака і били: в лице, в груди, копали, штовхали, били крісовими прикладами. При тому пускали в рух молор авта, щоб заглушував удари і стогони катованих. Били й тих, що мовчали. Їх катували ще з більшою лютттю:

— Ми ці дами козакуф! Ми ці дами України!!!

Були й такі, що на запит, чого сюди прийшов, гордо відповідали:

— Помолитись за козацькі душі...

— За тих, що в бою за рідний край голову поклали...

— Лицарям козацьким поклін віддати...

Польські бандити скаженіли на такі відповіді і ще лютіше, ще довше знущалися над такими сміливцями.

Тільки одного юнака не били, хоч всі ми арештовані думали, що його хіба закатують за його горді, просто визиваючі відповіді. Його привели вже зовсім пізно. Був одітий у вишиваній сорочці, як і більшість волинських юнаків, стрункий, рухи повільні, очі живі, рухливі.

— Єще єден „молоєц"... привитав його один з дижурних поліцаїв.

— Тись сконд, — спитав другий, що відбирав документи

— З Куликова — як сьогодні чую його спокійну відповідь українською мовою.

— Поцось тут пшишедл, — питає дальше один з катів.

— Щоб віддати поклін борцям за волю України — зовсім спокійно відповідає юнак.

Ми всі з засіці задержали віддих, а всі поліцаї, що відпочивали по важкій „роботі", попідносили голови, і позвертали свої червоні від ненависти очі в сторону юнака. А один кат, що все вдавав веселого смішаку, заверещав тонким, зденервованим голосом:

— Ов, брацє, вставай, — почав він будити свойого сонного сусіду, — та тут правдзіва Соборна Україна сєн родзі...

— Ах, потось тут пшишедл, — зашепів з піною на устах цей найстарший, що всіх переслухував і замахнувся, щоб вдарити юнака в лице.

— Це ж мій святий обов'язок поклонитися раз на рік тим, що життя своє поклали за визволення нашого народу з ляцького ярма...

— Цось ти поведзял? — заверещав кат нелюдським голосом, опустив руку і вовком подивився на юнака.

Цей спокійно відповів:

— Це, що чуєте, катюги...

Всі поліцаї позривалися, хапали за приклади, шофер пустив вже був в рух гудіння мотору, але найстарший кат, невдаривши ніразу юнака, пхнув його тільки до засіка:

— Марш в конт, ти, „молойцу"...

Юнак спокійно прийшов і приляг собі серед нас.

— — — — — —

В цій стодолі мазурського кольоністи держали нас цілу ніч і слідуючого дня до післяобіду. Коли ж в церкві покінчилися Богослуження і всі люди розчйшлися домів, тоді й нас всіх звільнили.

Інна Роговська

Сумівський марш

Я з синіх Карпат, ти з Дніпровського краю,
Ми разом крокуєм крізь дні,
І поруч нас дружба іде і співає,
Як птахи злітають пісні.

Приспів:

Серпом не підрізати нашої віри,
І молот не виб'є завзяття з сердець.
Ми Правди і Вільности лицарі щирі
Крилатого змія покличем на герць.

Ми юні, відважні, меткі, орлеокі,
Міцне наше слово, як дуб,
Ім'я українця несемо високо,
На грудях зоріє Тризуб.

Приспів:

Нащадки Мазепи, Тараса й Богдана
Піднеслись до зір біля Крут.
І нас не злякають ні тюрми, ні рани,
Волієм жити без пут.

Приспів:

Ніхто ще задармо не мав перемоги.
Чекають нас жертви, бої.
Так вчимось уперто, готуймось в дорогу,
І крила ростимо свої.

Приспів:

У наших батьків вже чуби побіліли,
Вони нам списа віддадуть.
І мати сумна посміхнеться над силу,
Освятить хрестом нашу путь.

Приспів:

Ми визволим Синього птаха з полону
Він прийде вятковий той час.
Радісно Львівські і Київські дзвони
Вітатимуть Волю і нас.

Приспів:

Шлях до самоосвіти

М. К.

Вчімся!

Учітеся, брати мої,
Думайте, читайте...!
Слова Т. Шевченка.

Такими словами звертався найбільший український поет до своїх братів, розуміючи величезну вагу самоосвіти. Самоосвіта, це праця над собою самим, над своїм умовим удосконаленням. Самонавчанням чи як то кажуть „самоучкою" можна дійти навіть без нічиєї помочі до глибокого і широкого знання. Чим же був самий Тарас Шевченко, як не самоуком! Адже ж ті знання, які йому подали його перші вчителі — сільські дяки, ще до того п'яниці непросипущі, не виходили поза читання псалтирі і кондаків! Тільки впертість самого Тараса, який і при свічці вночі читав, що міг (бо вдень не давали), відкрила йому очі на світ і людей. Вперте читання книжок і розмови з освіченими людьми дали кріпацькій дитині, простому селюхові, таке знання, що відтак самі найосвіченіші люди Петербурґу запрошували Шевченка у своє товариство. Коли вони побачили в нього небувалий талант і охоту до освіти, викупили його з кріпацької залежности та дали йому можливість вчитися в академії мистецтв.

Вчитися треба ціле життя — так говорять люди направду освічені. Найсмішніші є ті хвальки, які скінчивши пару кляс народньої або і якоїсь вищої школи, вважають, що вони вже все знають і можуть про все видавати осуди. Ті люди направду нагадують ту бочку, яка гуде, тому, що порожня. Розум повен знання, а серце повне добра — це завсіди скромні і ніколи не думають про себе забагато. „Я знаю, що ще дуже мало знаю" — ось як повинен кожний з нас думати про себе.

Особливо ж треба для самоосвіти використати **молоді літа.** Коли виходимо зі школи, не думаймо, що наше навчання вже закінчилося. Це був тільки початок навчання; нам дали знання читання не на те, щоб потім все забулося; нам школа дала в руки інструмент так, як ремісникові дають в руки молот чи пилу. Що вартий такий ремісник, в якого інструменти не бувають в роботі? Їх поїсть ржа, і вони змарнуються. Так само з молодим хлопцем чи дівчиною по закінченні шкільних років; коли вони не будуть нічого читати, то шкода тої праці і часу, що вони стратили в народній чи в доповняючій школі. Вони забудуть навіть читати, а скоро навіть не зуміють підписатися. Те, що їх навчили в школі про світ і людину, скоро забудеться, бо людська пам'ять не вічна і її треба відсвіжувати.

Але українська дитина мусить знати також правду про історію українського народу, про його змагання і труди, про українських будителів, поетів, учених, провідників народу, вона мусить прочитати найкращі твори українського письменства, а того всього чужа школа не дає. Та до того ще потрібно поширювати своє знання в науках природознавчих, технічних і економічно-суспільних, бо нині без знання тих наук годі чоловікові розуміти те, що він довкола себе бачить. Які є люди і краї на землі, які живуть тварини і рослини, як виглядають новітні фабрики з їх величезними машинами, що таке радіо, телефон, кіно, літаки чи інші новітні технічні уладження — все це не тільки цікаве, але й часто доведеться людині коло того робити, може навіть з тої праці жити. Отже, головні засади географії, фізики, хемії, механіки, біології, дані про будову людського тіла та причини різних недуг (хвороб), про хворобу тварин, про устрій суспільства та його господарство — все те є такі справи, що їх мусить знати кожна, але то правді кожна людина, навіть з найглухішого закутка, чи то селянин, чи зарібник, чи робітник, ремісник, чи то чоловік чи жінка, хлопець чи дівчина.

Скільки того навчився хлопець чи дівчина в обов'язковій народній школі? Дуже й дуже небагато. Про такі науки, як економія, кооперація, соціологія, наука про державу, етика, історія релігій, філософія та інші, в тій школі і не балакають. Бо нинішня школа взагалі не ставить собі метою виховати громадянина, свідомого члена своєї нації і свого суспільства. До того ще приходить та трудність, що народня школа має діло з молодим віком дітей, яким про поважніші речі ще й не час говорити.

Дитина в тім віці не може розуміти трудніших наук, як прим. про господарство, економічне і суспільне життя.

Але і та наша молодь, що вчиться, або й закінчила середні школи, не може думати, що школа дає їй все, що потрібно. Навпаки, дуже й дуже багато речей треба самому доучуватися, дочитуватися, коли хочемо бути приготованим до життя в наших умовах і до праці на користь свого суспільства. Найкращий час для самоосвіти — це між 14 і 20 роком життя, тоді як людина дозріває. Тоді назріває в молодій людині те, чим вона має жити до смерти. Тоді в хлопцеві будиться мужеська сила, в дівчині — жіночість. Те, що було дотепер, то були дитячі часи; коли й була наука, то дитина приймала її, як забаву. Тепер людина дивиться на все своїми власними очима. Те, що тепер увійде в голову — те буде вказником до практичного життя. В тих власне літах з молодої людини робиться або добрий громадянин, або шкідник, самолюб, людоненависник. У тім віці людина живе бурхливим життям, як молоде вино, що шумить і піниться. Людина в ці роки виявляє велику жвавість і буйність; коли тій буйності не дати розумного впливу — в добрім товаристві, розумнім спорті і головно — в добрій книжці, — то та буйність перекинеться в бешкети, пиятики, деморалізацію, з чого виростають або горлорізи, або самолюби, не громадяни, а вороги громади.

Хотіли б ми, щоб ці наші думки дійшли до неодного з таких хлопців. Нехай би вони, прочитавши, задумалися над своїм життям і над тим, як вони марнують весну свого віку. В ці літа це тільки скарби збирати, скарби знання і мудрости, потрібні у дальшій дорозі життя! Коли подорожній вибирається у дорогу, він бере з собою все, що йому буде потрібне: харчі, одяг і зброю на оборону від дикого звіря чи розбійника. Яку ж зброю візьме на шлях свого життя людина, що найкращі, найсильніші і найсвіжіші дні свого життя прогайнує в шинку, на пиятиках, на картах і на нічних авантурах? А життя нині не легке і повне злиднів та небезпек. Найкращою зброєю проти них є розумна і твереза голова та любов до співгромадян; тоді вони й порятують часом у пригоді, а розумна голова охоронить людину від не одного хибного кроку.

А, зрештою — сама цікавість до всього, що кругом нас діється, жене нас до книжки. То ж навіть мала дитина, що ледве починає складати слова, і та вже рада б усе знати: і про песика, відтіля він узявся, і про вовків в лісі та їх звичаї, про грім і блискавку, про те, що таке дощ, а що воно таке „Гамерика" і т. д. Що ж доперва доростаюча людина, яку навчили читати і цим дали їй у руки ключа до скарбниці людських знань? Отже, було б смішно, якби той ключ іржа їла, а голова юнака замість скарбами науки, наповнялася січкою, або парами алькоголю! Чим така пуста голова різниться від голови вола або осла.?

Є в нас приповідка: як Івась не навчиться, то Іван не зможе. В тій приповідці є лише тільки превди, що молодість справді легше приймає науку, як старший вік. Але з того не слідує, що старший вік не має брати книжки до рук. Навпаки, аж до гробової дошки мусить людина читати і навчатися, бо світ не стоїть на місці, наука йде вперед, вона приносить все щось нове і невидане досі. Хіба наші батьки знали про рядову сівалку, про причини різних недуг, або про радіоконцерти? Коли не хочемо, щоб наші діти колись мали нас за неуків, то мусимо вчитися разом з ними. Хіба то не краще увечорі або в свято засісти до цікавої книжки, як гаяти час на пустих балачках, або на оказіях?

Ще одну річ згадуємо: хто сам темний, той думає, що всякий має бути такий, як він. Такі темні люди часто беруть на сміх тих, що читають книжки, бо читання книжок, на їх думку, то не є робота. „Хлоп має що іншого на голові" — так вони люблять говорити. „Панське діло книжка і перо — хлопське ціп і вила". Але ті, що так говорять, самі не знають, що вони повторюють слова всіх ворогів нашого народу.

Коли розуму набереться весь селянський нарід, тоді йому буде краще вестися, бо він зуміє обороняти свої людські права. Те саме можна сказати і про інші трудящі кляси, як ремісників, робітників. Освіта робить людей кращими, культурнішими і зближує їх до себе. Вона улегшує всяку організацію, як професійну, так і кооперативну, політичну, культурну. Самоосвіта отже є важливою зброєю в руках трудового народу. Не менше важлива освіта для нашої інтелігенції, якій у школах дають лише частинку потрібного знання, а крім того вчать багато не так, як треба. Тільки самоосвітою і то постійною, можна виповнити ці прогалини.

2. До самоосвіти повинен братися кожний. Самоосвітні гуртки.

Самоосвіта — це не те саме, що „просвіта" взагалі. Під просвітньою роботою розуміємо широкий круг освітніх дій, які виконують різні освітні товариства, кооперативи і т. д. Це виклади, лекції, курси, мистецькі вистави, театральні і хорові гуртки, бібліотеки і читальні. Всі ті урядження мають на меті піднесення освіти серед широких мас населення, але це ще не самоосвіта. Самоосвіта — це вищий ступінь освітньої праці: тут вже нема вчителя й учнів, нема викладача і слухачів. Кожний вже працює **сам над собою.** Всякий, що вміє читати, може вступити на цей вищий щабель науки. Нині і бачимо, що старі способи просвітньої праці (читальня, клюб, аматорський гурток) вже це вищий ступінь освітньої праці; тут вже нема вас мав більше знання, як мали його батьки, а того можна досягти тільки вищим самонавчанням, кожний сам про себе.

Правда, скаже дехто, що тяжко братися самому до науки, коли не знати від чого починати, що потім читати і коли не знаєш, чи те, що читаєш, розумієш так, як треба. Це зовсім правильні замітки і ми хочемо на них відповісти.

Дійсно, коли ми вже вирішили, що треба нам доповнити своє знання, то наперед треба знати, що власне маємо вивчити. Для того і написана ця стаття, щоб оповісти, що треба знати пересічному громадянинові з усіх існуючих наук, та як братися до цієї праці, не маючи жадного учителя ні дорадника.

Самоосвітні гуртки. З досвіду можна ствердити, що власними силами, при добрій охоті і впертості, можна здобути собі загальну освіту, бо, як кажуть: „не святі ліплять горшки". Очевидно ліпше, коли до самонавчання знайдеться більше охочих. Коли їх буде хоч двоє-троє, то вони повинні частіше сходитися і говорити про те, що вони прочитали. Такі самоосвітні гуртки засновуються у нас тепер щораз більше при багатьох осередках СУМ-у.

Такий гурток може вести спільні читання або обмежитися спільним обговоренням прочитаного. Коли одному щось неясне, то може другий це розуміє і пояснить; один другому пригадає, що ще треба прочитати, заохотить до витривалости, коли товаришеві вже відходить охота і таке інше. Також можна помагати у купівлі книжок: коли одному за тяжко все придбати, що потрібно, то до спілки з другим і третім — воно вийде легше. Читання книжок треба відбувати в умовлений час. Тоді читає один, який вміє читати рівно, голосно і помалу, а інші слухають. Коли щось незрозуміле — то запитують інших.

Тепер приступимо до справи: яка мета самоосвіти, які науки треба вивчати, яких книжок до того вживати та як читати книжку. Але про це в натупному числі.

ПОДРУГИ Й ДРУЗІ ЧИТАЧІ:

„Аванґард" хоче стати Вашим незаступимим другом і учителем. А для того він мусить бути поінформований про все, що Вас цікавить, що Ви бажаєте знати і як Ви живете.

Пишіть про все до нас. Давайте питання чи прохайте поради. На все Ви дістанете скору відповідь.

„Аванґард".

Ю. Б.

Як обрати професію?

Кожна професія чи фах добрі й потрібні в житті суспільства. Але фахівці потрібні лише добрі, що стоять на рівні сучасних наукових та практичних досягнень тієї чи іншої професії, того чи іншого фаху. Чи то лікар, чи агроном, чи маляр, чи кравець — всі вони потрібні й цінні, коли вони є добрими фахівцями своєї справи. Добрий фахівець користується повагою серед громадянства, відчуває власну гідність і корисність для громадян чи суспільтва, завжди має „щоденний хліб насушний".

Як стати добрим фахівцем тієї чи іншої галузі знання, науки, професії?

Відповідь на поставлене питання може бути лише одна: треба обрати професію чи фах, які б відповідали вашим природним здібностям, вашому природньому нахилові.

Коли людина знайде себе в своєму фахові, вона захоплюється ним, вчиться своєму фахові і потім працює за ним з задоволенням, вкладає в нього всі свої природні здібності, енергію й настирливість і стає добрим фахівцем. Добрий фахівець, що знайшов себе у своєму фахові, завжди має і духове задоволення і матеріяльне забезпечення. Але обрати професію чи фах, які відповідали б природнім здібностям і нахилові тієї чи іншої молодої людини не є легка справа. Тому то ми й зустрічаємо „вічних студентів", що мандрують з одної до другої високої школи, чи з одного до другого факультету аж доки, в кращому разі, не закінчать „несподівано" той чи інший факультет і приступлять до практичної роботи здебільшого не за фахом. Ці „фахівці" потім на все життя залишаються „приємними співбесідниками", що дивують обивателя своєю „великою вченістю". Справді ж вони лишаються людьми нідо чого.

А скільки „вічних студентів", промандрувавши по високих школах 4-5 років навіть формально не набувають фаху і потім у житті кидаються від однієї до другої роботи незадоволені і розгублені.

Головні фактори, що спрямовують молодь на манівці при обиранні професії чи фаху такі: сам суб'єкт, молодик, родина (батьки), оточення, політичні й соціяльно-економічні обставини.

Молода людина не має сталих інтересів, захоплюється всім, що є яскраве на зовні, не заглиблюється до змісту і характеру тієї чи іншої професії, тієї чи іншої людської діяльности. Вона хоче бути військовим старшиною, поетом, літуном, артистом, але це не стало — ці бажання скороминучі.

Академія Крут. Англія. Сібеон-Вемсфорд. 29.I.50. Фраґмент.

Вплив батьків на обрання дітьми тієї чи іншої професії буває різної сили і різного змісту. В інтелігентній родині цей вплив більший, ніж у родині селянській чи робітничій, бо інтелігентні батьки більше розуміються на професіях, більше розуміють гуманістичні сторони та матеріяльні вигоди, зв'язані з тією чи іншою професією.

Наприклад: батько агроном і незадоволений зі своєї професії, кляне її, ганьбить і шкодує, що він не лікар. Коли він не задоволений із своєї професії духово, то він в лікарській професії буде підкреслювати її благородне призначення — рятувати здоров'я і життя людини. Коли ж він незадоволений з своєї професії матеріяльно, то він буде в лікарській професії підкреслювати матеріяльні вигоди.

Будьте певні, що його діти скорше стануть лікарями аніж агрономами.

Батьки селянських чи робітничих дітей в малій мірі впливають на обрання професії своїми дітьми, бо вони малс розуміютьля на професіях. В кращому разі батьки-селяни можуть радити своїм дітям вчитись на вчителя, агронома, священика, іноді лікаря, а батьки-робітники радитимуть своїм дітям вчитись на інженера, вчителя і іноді лікаря, тоб-то обирати ті фахи, які діти і самі бачать навколо.

Чи багато ви знаєте випадків, щоб діти робітників і селян прагнули стати балетмайстрами, малярами, артистами, правниками, знавцями чужих мов? Лише обдаровані з них в тім чи іншім напрямку аж тоді знаходять себе в якійсь з вище наведених професій, коли вони потрапляють до більших міст і їх там інші „відкривають".

Політична і соціяльно-економічна конюнктура впливає в той спосіб, що молодь під впливом батьків, прагне тих професій, які мають широке застосування та краще матеріяльне забезпечення.

Отже, аби допомогти молоді обрати професію і фах відповідні до їх природних здібностей, треба: 1) в родині вивчити здібности і нахили дітей та скеровувати їх до обрання певної професії, 2) в школі для кращого виявлення здібностей та нахилів дітей організувати різні ремесла, а перед закінченням вищепочаткової чи середньої школи (гімназії) улаштоввуати цикль лекцій в яких докладно з'ясувати випускникам зміст і характер різних професій і фахів.

Особливо важливого значення набирає питання обрання професії на еміґрації. Основні вимоги до обрання професії на еміґрації мусять бути такі:

1. Щоб професія чи фах забезпечували українцеві-фахівцеві певну незалежність та самобутність, що зберегли б його самого та дали йому можливість зберігати український загал від асиміляції в чужинецькому морі.

2. Щоб українці-фахівці стояли на рівні сучас-

На науково-популярні теми

З. Т.

Небесні лабораторії атомної енергії

Ви напевно чули вже про американські лабораторії атомної енергії в Сак-Рідж і в Лос-Аламос, але чи чули ви щось про небесні лабораторії атомної енергії? Чи відомо вам, що зірки Сиріус В, У у сузірю Лебідь, Бетельгейзе, Нова Пупіс і багато інших є незрівняно більшими лабораторіями атомної енергії, ніж лабораторії в Оак-Рідж і в Лос-Аламос?

Задовго до виготовлення атомової бомби астрономи вважали, що маси енергії, що їх випромінюють зірки, витворюються в наслідок якогось перетворення їх речовини. Вже більше як чверть століття астрономи дивляться на зірки не як на звичайні собі ясні точки, а як на могутні лабораторії атомних перетворень.

Багато людей ще й тепер не доцінюють праці астрономів. Вони говорять: „Чи варто будувати такі коштовні телескопи для того тільки, щоб подивитися на зірки віддалені від нас на тисячі, або й на мільйони світляних років?" (Світляним роком називається дорога, що її проходить світло за один рік, рухаючись зі швидкістю 300.000 кілометрів за секунду). Але так само ще до 1939 року багато людей питали фізиків, — чи варто витрачати мільйони долярів на спорудження циклотронів для перетворення мізерних кількостей водня й літія в гелій.

Тепер уже ніхто не сумнівається в небхідності спорудження коштовних лабораторій для дослідження атома. На жаль, для викриття всіх таємниць атома потрібна температура мільйонів ступенів і тиск мільйонів атмосфер. Такої високої температури й такого високого тиску вченим не вдалося ще осягнути. Де ж можуть бути такі умови?

Такі температури й тиски є на зірках. Зірки можуть служити нам у майбутньому небесними лабораторіями для дослідження всіх таємниць атома.

Звернім свою увагу на наше сонце, що є зіркою з посередньою ясністю. Сонце висилає на землю за один день стільки енергії, що коли б порахувати по 10 фенігів за кіловат-годину цієї енергії, то рахунок був би на 500.000.000 мільйонів (500.000.000.000.000) німецьких марок. Чому ж сонце може висилати з року в рік таку масу енергії?

Ще до 1905 року астрономи не могли дати відповіді на це питання.

Відповів на нього А. Айнштайн, опублікувавши в 1905 році свою працю, в якій виявив відношення між масою і енергією та подав формулу для вирахування кількости енергії, що витвориться перетворенням якоїсь кількости речовини в енергію. Вирахувана кількість енергії перевищила сподівання вчених. Вони зрозуміли, що причиною сонячної енергії може бути перетворення речовини в енергію.

Численні досліди, проведені для вияснення цього питання, не давали бажаної відповіді, тому що

ної світової (відповідно української) науки зі свого фаху.

3. Щоб професії забезпечували нашим фахівцям „щоденний хліб насущний" та були в майбутньому потрібні для розвитку нашої науки, культури та господарства в Українській Самостійній Соборній Державі. Очевидячки найбільше відповідають поставленим вимогам ті професії, які потрібні для духовного збереження української еміґрації на чужині. До таких професій належать: духовна, педагогічна в широкому розумінні, науковці українських наук, мистецтво й інші, що зберігають еміґрацію від асиміляції. Таких фахівців жадна чужинецька школа не може нам дати, — їх може дати лише українська школа. Тому для підготовки духовенства ми мусимо мати Духовну Академію і духовну семінарію; для підготовки педагогічного персоналу — педагогічну семінарію (готує виховат. дитячих садків та вчителів народніх шкіл), та університет (готує вчителів для гімназій та найздібніших для наукових робіт при Українській Вільній Академії.

Високі й середні школи технічного, сільськогосподарського і інших конкретних фахів, потрібні нам на 2-3 роки як переходовий стан у нашому еміґраційному шкільництві, викликаний тим, що наша молодь здебільшого не володіє чужими мовами і не може скористатися з чужих учбових закладів. Добрих фахівців із зазначених фахів може нам дати тільки чужинецька школа, яка забезпечена високо-кваліфікованими професорами, забезпечена устаткованими ляборaторіями, кабінетами, матеріялами для праєктичного навчання та підручниками і учбовим матеріялом для теоретичного навчання. Не треба боятися, що наша молодь в чужинецьких високих школах асимілюється, а в наших, мовляв, ми її будемо крім навчання ще й виховувати. Молодь виховується в дитячому садочку, в початковій і середній школах, в родині. До високої школи вона мусить приходити уже вихованою і національно-свідомою. Коли вона не вихована і не свідома до високої школи, то висока школа нічогісінько не всилі змінити.

Фраґмент з релігійної антикомуністичної демонстрації в Елі (Англія). 1949. В маніфестації взяли участь понад 1200 чол., в тому числі багато англійців. На фото: чоло походу.

невідомо було, що стається з речовиною при температурі мільйонів ступенів, яка є в середині сонця. Тільки після 1939 року, коли витворено високі температури й досліджено їх вплив на речовину, одержано підстави для пояснення причини походження енергії сонця. Причиною її тепер вважають низку реакцій, якими водень (H), реагуючи з вуглецем (C) і азотом, перетворюється в гелій (He), звільняючи багато енергії. В цих реакціях ми можемо уявити собі водень „пальним", що згоряючи з допомогою вуглецю й азоту, дає світло й тепло і перетворюється в „попіл" — гелій.

Але сонце, що здається нам сліпучо ясним, як було вже сказано, є зіркою з посередньою ясністю. Далеко яснішою є зірка У у сузіррю Лебідь. Її ясність у 32.000 разів перевищує ясність сонця. Яящо би наша земля обігала навколо цієї зірки, то мусіла б бути віддалена від неї в 5 разів дальше ніж Плутон від сонця, щоб діставати від неї стільки світла, скільки дістає вона його від сонця тепер.

Зірка У у сузірю Лебідь висилає таку масу енергії тому, що в ній водень перетворюється в гелій в 1000 разів скорше ніж у сонці. Вік усесвіту, обрахований за кількістю урану в метеоритах, а також іншими способами, обраховують на 2000 мільйонів років. Яка ж маса водня мусіла бути нагромаджена в цій зірці, яка вже більше як 100 мільйонів років світить з такою ясністю?

Іншого типу лабораторією атомної енергії є зірка Бетельгейзе. Ця зірка здається нам червоною, тому що температура на її поверхні є біля 3.300_0 C., тоді як температура на поверхні сонця є біля 6.000_0 C. Зірки з поверхневою температурою біля 6.000_0 C здаються нам жовтими. Якщо би наше сонце було від нас на такій віддалі як Бетельгейзе, то ми не могли б його бачити без телескопа. Чому ж світить ця зірка так ясно, будучи віддалена від нас так далеко? Відповідь на це питання одержано, змірявши її діяметр спеціяльним приладом — інтерферометром. Виявилось, що її діяметр у 400 разів довший за диямeтр сонця. Бетельгейзе є така велика, що у порожній кулі такої величини могла б обігати земля по своїй теперішній орбіті довкола сонця, уміщеного у її центрі.

Температура в середині цієї зірки є тільки біля 6.600° C, тоді як температура в середині сонця дорівнює 25.000.000° C. При таких умовах водень перетворювався б у гелій так повільні, що енергія зірки мусіла б витворюватись реакціями, які проходять при нижчих температурах, наприклад реакціями, при яких твориться дейтерій (важкий водень H^2) і легкі елементи (літій, берилій, бор).

У Сиріуса A, що є найяснішою зіркою на небі, є спутник Сиріус B. Його можна бачити тільки за сприятливих атмосферичних умов і у сильний телескоп. Він майже завжди буває скритий в сяйві Сиріуса A. Будучи зіркою далеко меншою за сонце, Сиріус B має масу майже таку, як маса сонця. Малі зірки звичайно бувають темночервоні, Сиріус B, будучи дуже малою зіркою, є білий. Щоб здаватися білою, зірка мусить мати високу температуру на своїй поверхні.

Бетельгейзе, будучи холоднішою за сонце, здається дуже ясною завдяки своїм великим розмірам. Сиріус B, хоч значно горячіший за сонце, не є ясний, тому що він дуже малий. Його промір дорівнює приблизно 30.500 км., себто тільки трохи більший за подвійний промір землі. Але до такої маленької зірки впаковано стільки маси, скільки є її в сонці. В наслідок цього її густота надзвичайно велика. Вона в сто тисяч разів більша за густоту води Якщо один літр води важить 1 кг. то 1 літр речовини з Сиріуса B важить 100.000 кг. Є це тільки пересічна густота її, тоді як у центрі її густота, правдоподібно, у 30.000.000 разів більша за густоту води.

Притягання (гравітація) на її поверхні теж перевищує нашу уяву. Людина, що важить на землі 75 кг., важила б на Сиріусі B 1987 тон. Вона була б роздушена власним тягарем.

Щоб досягнути такої густоти атомні речовини мусять бути роздушені на „порошок". Для пояснення уявимо собі скриню, в якій є десять скляних куль з дуже тонкого скла. Нехай всі ці кулі важать один кілограм. Якщо кулі розітремо на порошок, то до тієї самої скрині увійде порошок з 1.000.000 куль, який важитиме 100.000 кілограмів. Отже густота в другій скрині буде в 100.000 разів більша ніж у першій. Роздроблюючись під страшним тиском атоми звільняють скриту в них атомну енергію.

Такими небесними лабораторіями атомної енергії є також зірка Нова Пупіс, що з'явилась на небі в 1942 році і перші 3 дні дорівнювала своєю ясністю десяти найяснішим зіркам, а потім її ясність швидко зменшувалась.

Ще більший подив викликають зірки Супер Нова зфотографовані в галяксі (700 мільйонів світляних років). Одна з них висилає стільки світла, скільки висилали б його 600 мільйонів наших сонць.

Наша літературна молодь

Маруся Козачуківна

На Україні

На Україні я родилась,
На Україні я зросла,
За Україну, край рідненький,
Віддала б я своє життя!

Хоч далеко я від неї —
Маю стільки почуття,
Бо вернутись на ту землю
Це одна думка моя.

Там розвити свою силу,
Помогти нашим бійцям,
Щоб здобути Україну
Й відплатити ворогам.

Й понесуть українську славу
Бистрі хвилі Дніпра,
Бо за волю мого народу
Козацька кров текла.

Хоч довго вони воювали,
Та страху в них не знайдеш.
Ідучи до бою співали:
Україно — ти наша будеш!

Кармен дель Парана.
Параґвай.

Читайте сумівську пресу; „АВАНҐАРД" і „НА ВАРТІ!"

Одного разу в пополудень, коли я повернувся до табору після поїздки та сидів в наметі, записуючи в книгах рахунки, почув я голос мого помічника, службовця Хана.

Він відхилив край намету, питаючись, чи може увійти. (Він добре говорив по-англійському). Увійшовши, поздоровкався, як звичайно, але його темне лице було сіре й залякане. Він важко дихав — видно, що біг щосили.

— Що сталося, Хане?

— Пане, чарівниця з помсти забила Ойга!

— Якого Ойга?

— Ойго — це тутешній сільський лікар-ворожбит. Його Амага зненавиділа з того часу, як він урізав їй палець.

— Який палець. Що ти верзеш, як непритомний? Ви всі здається вже з глузду з'їхали, ціле село здуріло!

— Пане, уста вашого раба говорять тільки правду. Ойго вбитий сірим тигром. Є тут хлопець, що це бачив на власні очі. Кажете його привести?

— Веди сюди скоріше!

За пару хвилин мій Хан прибіг назад, тягнучи за собою хлопчину — восьмилітка, пастушка. Хлопчик був голий, як звичайно хлопці в Індії, тільки підперезаний шматком якогось лаха. Очі хлопця вилізли наверх з переляку.

— Кажи, хлопче. Розповідай його милості, що ти бачив.

Хлопець був такий заляканий, певно, тим, що бачив і моєю високою особою, що довгий час не міг здобути з себе слова. Нарешті розкрив рота:

— Ясний пане, я пас корови в джунґлях. Ойга вбила звірина. Я втік на дерево, вона мене побачила — вишкірила на мене зуби. Ой, як страшно! Ой, вона мене заб'є!

Тут хлопцеві вже нестало більше сил, і він впав на землю, зімліваючи. На щастя, я мав при собі пляшку з амоніяком. Я підсунув її хлопцеві під ніс, і він очуняв.

Хлопець нагло зірвався і хотів тікати, дивлячись з острахом на мене. Він певно думав, що я якийсь чарівник, що чарами пробуджує мертвих людей.

Я суворо гримнув на хлопця і наказав йому оповідати. Це допомогло, бо нарід той споконвіку звик до рабства і сліпого послуху.

— Нема чого боятися, — кажу. Підеш з нами і покажеш, де забито Ойга. Дам тобі за те 8 шилінґів.

БІБЛІОТЕКА ЮНОГО СУМІВЦЯ

Ч. 1.

В ЛІСАХ ІНДІЇ

(СПРАВЖНЯ ПОДІЯ З ЖИТТЯ ДАЛЕКОГО КРАЮ)

(За І. М. Франсісом)

Переказ І. М.

МЮНХЕН 1950 РІК.

Додаток до журналу СУМ-у „АВАНҐАРД"

його „людоїд" та розповідають про нього всякі забобонні байки).

Пан Бернет, поклавши свіжого тютюну до своєї люльки, продовжував своє цікаве оповідання:

— Але це ще не все. Тутешні індуси вперто поговорюють, що то не тигр, а тигриця і то незвичайна. Вірте чи ні, я вже сам не знаю, що про це думати — знаєте, що тут кажуть? Що це не тигриця, а та жінка-відьма, Амага, що ми були коло її хати.

Тут Багадур знову зблід і знизив голос, неначе б то боявся когось поблизу — аж мене самого мимохіть стало морозити, хоч як не смішно було слухати небелиць про всякі страхи.

— Кажуть, говорив далі Багадур, — що тій жінці, а вона зветься Амага, — один їхній божок дарував таку силу, що вона може перекидатися в тигра. Вона вбиває всякого, хто до неї наблизиться, вип'є з нього кров або знищить блиском своїх очей, неначе громом.

А щодо жінки тої, Амаги, то мушу вам розказати ще одну річ. Вона чудова лікарка. Коли одного разу мій хлопець наївся в джунґлях трійливих ягід і вже мав умерти, а не було тут ніде лікаря, мої слуги прикликали Амаґу, хоч і з страху за свою шкіру, і що ви скажете? Дала лік, вилікувала хлопця. І ще дивна річ: якби ви бачили, як вона голубила дитину й тулила до себе — наче свою рідну. Дивна й чудна це істота.

2. Пан Бернет хоче вияснити смерть індійського ворожбита Ойги

Пан Бернет, стоячи на палубі корабля й покурюючи люльку, розповідав далі свої давні спомини з далекої Індії.

Багадур передав мені урядування і поїхав. Він радо втікав з цієї непевної країни, де стільки всяких небезпек та такий забобонний нарід, що може заразити страхом і тверезого европейця.

Я почав урядувати. Але моя індуська служба вже почула про погрозу, яку кинула мені Амага, про те, щоб я берігся того сірого тигра. Я бачив на обличчях моїх слуг і людей з близького індуського села страх. Коли вони дивилися на мене, то так неначе казали: вже твої дні пораховані!

тах, бо не мали в тій околиці дому) кінь Багадура вже був відведений, перед наметом про щось боязко шепотіла служба, а в наметі при польовому столі сидів Багадур, схопивши голову в долоні. Обличчя його посиніло. Виглядав так ніби постарів на 20 років. Він ледве підвів голову, почувши мої кроки.

Ледве я його намовив, щоб він викупався, прохолодився і з'їв щось разом зі мною. Аж тоді він прийшов помалу до людського вигляду і заговорив.

— Вас, певно, дивує моя поведінка. Я мушу вам з'ясувати, в чому річ. Ви, мабуть гадали, що я втратив розум. Але якби ви знали про ту стару те, що я знаю, то й ви б може не інакше виглядали як я.

Багадур зупинився, дивлячись на мене. В мене майнула думка: бідний Багадур! Від довгого перебування серед темних і забобонних індусів та сам став такий, як вони, і лякаєшся першої-ліпшої жінки, яку вважають за відьму.

— Вам, пане Бернет, це все треба буде знати, бо ви приходите на моє місце й будете порядкувати в цім краю. Отже, знайте, що той сірий тигр, що про нього згадувала стара та казала, щоб ви його стереглися — це не якась там байка, а факт. Це страшна потвора, що перебуває в тих джунґлях і погубила вже не одну душу. Але бачили його тільки один раз. Скільки я за ним не ходив — його не здибав. Раз тільки найшов у джунґлях трупа людини, розірваної тигром. Може вам вдасться впоратися з тою потворою. Але звертаю вашу увагу на те, що ця бестія дуже дика і хитра. Тримайтеся на сторожі ї не пускайтеся до джунґлів без набитої рушниці.

(Пояснення до тигра: Тигр — це величезний звір з хижацької родини котів, з тої самої родини, з якої походять леви, пантери, рисі, а також і наші хатні маленькі коти. Тигр буває і на два метри завдовшки, шкіра жовтуватого кольору з темними пасами, живиться тільки м'ясом, убиваючи слабшу від себе звірину. Він такий кровожерливий, що вбиває навіть тоді, як ситий. Нападає і на людину. Живе в південній Азії, головно в Індії, по очеретах і лісах джунґлів. Індуси його страшенно бояться і вважають царем всіх тамошніх звірів, бо хоч там є більші звірі, наприклад, слони, але вони буже неповоротні. Тигр стрибає слонові на хребет і загризає його. В Індії тигри не раз знищують цілі села, тому індуси називають

1. Подорож морем з далекої Індії в Европу і дивне оповідання пана Багадура

Між Азією й Африкою прокопано, як відомо, канал, яким злучено два моря: Червоне і Середземне. Цей канал має назву Суезького.

Це було кілька років тому. Суезьким каналом звільна плив англійський пароплав. На палубі пароплава було, крім корабельної служби, чимало подорожніх, що плили з далекої Азії через Суез в Европу. Найбільше було англійців, урядовців, військових та купців, що постійно їздять до англійських колоній — Індії, Австралії та інших країн, що їх давно завоювала могутня світова держава — Англія.

З краю палуби, спершись на поруччя, покурював люльку пан Бернет — урядовець-пенсіонер з Індії. Коло нього стояв інший пан — теж англієць. Перед ними гралися з сонцем тихі хвилі Суезького каналу, а над ними пекло гаряче африканське сонце. На заході виднілися береги Єгипту, а на сході — сінайський півострів, на ньому славетна гора Сінай, відома з біблійних оповідань. На заході — край муринів, левів і єгипетських пірамід, на сході — Азія — край семітів, монголів та індусів з дикими тиграми, темними забобонами, таємничими арабськими й індійськими казками.

—Розкажу вам одну індійську справжню подію, яку я сам пережив, але перед тим дозвольте вас запитати — чи ви вірите в те, що людина може перекидатися у звірят. Так говорив опалений сонцем і вже сивуватий пан Бернет.

Його товариш із здивування зробив великі очі.

— Отже, послухайте дивної індійської історії. Ви ж знаєте, скільки різних чудесних оповідань ходить про Індію. Але я вам розкажу правду.

Це було в глухій глибині величезного індійського краю. Я був там в ті часи суддею і збирачем податків. Коли я приїхав на місце мого урядування, щоб перейняти посаду від мого попередника, останній обвозив мене по всьому району та познайомив мене з визначними людьми — індусами. Це мені було потрібне для успішности мого урядування. Ми їздили разом кіньми.

Одного ранку — пам'ятаю як нині — ми виїхали, як звичайно, з нашого табору, де були наші слуги, вози, коні і намети з усяким приладдям та урядовими книгами. На дворі, хоч був ранок, стояла вже задуха і було парко, як це звичайно буває в Індії. Ця країна, як ви знаєте, лежить більше в гарячій ніж в поміркованій смузі. Ми їхали через пустий степ в напрямі до джунґлів, що тяглися на сотні миль. Це була околиця ріки Ґанґу.

Джунґлі, як ви певно знаєте, — це гущавина очеретів, корчів та бамбусово - тростинових лісів, що покриває мочавини над ріками в північній Індії. В джунґлях живе багато всяких звірів. Є там величезні гади, люті тигри та спокійні велетні-слони. Мандрувати по джунґлях не кожна людина має відвагу.

Коли ми вже проїхали пару миль і наближалися до джунґлів, мій провідник показав рукою на самотню хатину в полі. Поле коло хати було оброблене краще, як це буває в індуссів.

Чи ви бачите ту хижу! Ніхто з тутейших людей не наважився б так близько під'їхати до неї, як ми. Тут живе стара, що її бояться всі в околиці: її вважають за відьму-чарівницю!

Не встиг він доказати, як почувся рип дверей хати. Двері відчинилися, і на двір вийшла стара індуска — тип, якого я ще не бачив.

Зморщене обличчя й ніжнсо-біле волосся свідчили про глибоку старість. Вона була висока й тонка, як тростина.

Під високим чолом світилися ясні пронизливі очі, які рідко можна зустріти. Очі ті була зелено-сірі, що дуже дивно виглядало при темному обличчі. Здавалося, що ті очі заховують в собі дикий вогонь та що в темноті вони могли б світитися як котячі.

Коли я глянув на неї, уста її склалися в погану усмішку, показуючи два ряди гострих, жовтих зубів.

— Салем, Амаго! — привітав її мій провідник. Я звернув увагу на те, що він сказав це непевним, навіть тремтячим голосом. (Словом „салем" вітаються мусулмани).

— Салем, збирачу податків, пане Багадур! — відповіла стара, і очі її заблищали диким сяйвом. — Чого бажає ваша милість від своєї слуги? Чи може ваші діти знову з'їли трійливу ягоду з джунґлів? Або може ваша милість хоче, щоб я йому виворожила, котра дитина втопиться, як поїде через воду?

— Мовчи, жінко! Чи вже так скоро забула, як смакує моя сіль? (В Індії населення дуже бідує без соли, яку тримають у своїх руках англійці — володарі краю). Що тобі завинили мої невинні діти, що ти їм починаєш лихо віщувати. —

Почувши ці слова, жінка кинулася лицем на землю, узяла жменю пороху й сипнула на свою сиву голову. Потім стала голосити так жалібно, що вся аж трялася. Але в очах її не було видно ані одної сльозини.

Даруйте, пане, даруйте! То не я говорила, то чорти говорили, що день і ніч товпляться навколо мене і нашіптують мені диявольські думки. Я вже знаю, що вони приведуть мене до загибелі.

З тими словами вона підповзла до ніг коней і хотіла тут покласти голову. Мій знайомий зіскочив з коня та, ухопивши її за рамена, поставив на ноги.

— Не треба, нещасна істото, сказав він. Слухай — я залишаю службу, але буде після мене тут оцей пан, новий суддя. Він вже буде старатися про те, щоб ти мала спокій від людей.

Стара зовсім підвелася і вперла в мене очі. Її погляд знову став несамовитим — вона огидно вишкірилася та знову показала свої зуби.

Честь новому збірачеві податків! Будеш довго жити і по мені, але бережися сірого кулявого тигра!

Сказавши ці слова якимсь сичучим голосом, вона хутко обернулася і зникла за дверима своєї хижі, зачинила за собою двері і засунула її засовом.

Я глянув на Багадура й не пізнав його — такий він був блідий. Мусів спертися на свого коня, щоб не впасти. Його бліді уста дрижали, вимовивши тільки два слова: „відьма-тигриця!"

Я вже хотів злізти з коня, щоб йому допомогти, але він нарешті зібрав сили скочив на сідло і тоді так вп'яв остроги в кінські боки, що кінь зірвався, як шалений, і помчав так, що я не міг його наздогнати.

Коли я приїхав до нашого табору (ми жили в наме-

Невідомі герої

Василь Якименко

(До 30-ліття з дня смерти)

> „Наша смерть научить інших,
> Як їм треба жити".
> Л. Українка

В роки визвольних змагань багато юнаків і юначок загинуло славною смертю героїв. Імена їх невідомі, тільки в споминах рідних і близьких, приятелів і друзів живуть вони.

Але невблаганний час скоро розвіє і ці згадки. Святий обов'язок кожного українця — зібрати ці відомості про наших борців, що принесли своїй Батьківщині найвищу жертву — невтомну працю, непримиренну боротьбу і смерть героїчну за волю і незалежність України.

До таких невідомих і забутих героїв належав і Василь Якименко.

Цією статтею ми розпочинаємо цикл споминів про незнаних героїв української революції.

Василь Якименко народився десь у 1898-1899 р., у м. Гадячому, на Полтавщині. Вчився він у Гадяцькій земській гімназії. Ще в 1915 році, в Гадячому утворився підпільний таємний український гурток молоді. Ідейне керівництво належало Олені Пчілці, головою гуртка був гімназист 6-ої кляси Василь Якименко.

Найбільшим святом для гуртян були Шевченківські роковини. Крім того, особливим днем був день 1-го липня. Хоч тоді були вже літні ферії і багато членів гуртка, мешканців сіл і хуторів, були далеко від м. Гадячого, проте 1 липня всі вони з'їжджалися до Гадячого, збиралися на березі Псла, наймали човни і їхали в напрямку Манастирських Будищ. Тут обирали собі десь краще місце, де був ліс, зупинялися. На березі розкладали вогонь, варили кашу. Тут, на свіжому повітрі, на лоні чудової полтавської природи, читали доповіді, реферати на українознавчі і політичні українські теми, жваво обговорювали ці доповіді, співали рідних пісень. І то все треба було робити обережно, щоб не накликати підозри з боку поліції, яка спеціяльно слідкувала за молоддю, щоб не поширювалися серед неї „сепаратистичні", „мазепинські" ідеї.

1915-1916 р.р. були роками, коли невеличкий гурт національносвідомої молоді міста Гадячого готувався до майбутніх великих подій. Василь Якименко в цьому підпільному гуртку був головою. Але відкрито провадити свою працю гурток не міг в ті роки царського терору, роки заборон і нищень української культури.

Настали історичні березневі дні 1917 року.

Одного дня в гімназії пролунав поклик: „Всі на маніфестацію!" Наче буря зірвалася, всі вибігли на коридор, а далі на двір. Перед вели „гуртяни" на чолі з Василем Якименком. Незабутнє враження справила на всіх ця надзвичайна маніфестація. Портрети Шевченка, жовтоблакитні прапори, гасла: „Хай живе вільна Україна", гамір збудженої юрби, палкі промови **рідною** мовою, небувалий ентузіязм, вигуки „Слава!", нечувані досі пісні: „Ще не вмерла Україна", урочистий „Заповіт". У кожного було таке почуття, що ось до сьогоднішнього дня він був сліпий, а тепер прозрів!

На другий день Василь Якименко записував учнів до „Гуртка Українознавства Гадяцької Української Шкільної Молоді". На перших же загальних зборах одноголосно обрали головою гуртка учня 8 кляси Василя Якименка.

Гурток українознавства розгорнув надзвичайно широку діяльність серед усієї шкільної молоді м. Гадячого, він об'єднував учнів чотирьох середніх шкіл.

Гурток українознавства став центром усього життя гадяцької молоді, а душею гуртка — Василь Якименко.

За два роки підпільного існування гуртка до революції 1917 року виросли кадри провідників молоді. І коли настав час національного визволення, ці провідники, а зокрема Василь Якименско, виявили надзвичайно активну організаційну і національно-освітню діяльність. Середньошкільна молодь чотирьох шкіл знайшла в особі Василя Якименка талановитого організатора, вихователя і невтомного діяча української національної справи.

Енергійними зусиллями гуртка вдалося повалити стару російську монархістичну адміністрацію. Директором був призначений свідомий українець. Почалася українізація гімназії, але перший прихід большевиків приніс цілковитий погром.

Скоро в Гадячому знову запанувала українська влада Але в травні 1918 року знову повернувся на свою посаду старий директор — російський монархіст. Між гуртком і реакційною московською адміністрацією йшла уперта боротьба. Десь в середині грудня 1918 року до Гадячого прийшли українські війська. Москаля-директора знову скинули, гурток разом з усією гімназією влаштував грандіозне свято з нагоди повернення Української Народньої Республіки і з нагоди декрету про **повну** українізацію гімназії. Замість царського двоголового орла на печатках гімназії появився наш рідний тризуб.

Коли прийшла денікінська влада, гурток був закритий, вірніше — пішов у підпілля, стара монархістична адміністрація повернулась до влади. Директор скликав всіх учнів і з гострою ненавистю і злістю накинувся на гурток і на В Якименка. Він говорив про послух, про кінець „пайдократії" (панування дітей) і загрожував, що всіх, хто виявлятиме „малоросійський сепаратизм", вижене з гімназії. Повернулися старі царські порядки

Переслідування і заборони ще більше скріпили непогамований дух спротиву, дух боротьби за Україну. Збори гуртка відбувалися на околицях міста. Від культурно-освітньої діяльности гурток перейшов до політичної. На шапірографах друкували проклямації проти денікінської влади, у великій кількости ці проклямації потрапляли на села Гадяцького повіту, розліплювалися вночі на вулицях міста.

Традиційне 1. липня в 1919 році було відсвятковане з усією урочистістю і загальним піднесенням Всі гадяцькі човни були переповнені молоддю в національних убрсннях. На цей раз поїхали в напрямку до Броварок. На зеленій галяві, в лісі, на березі Псла, зустрілися всі гуртяни — і старі і молоді.

Василь Якименко і тут був душею цього величного свята української молоді. „Будьте скрізь і завжди у усіх обставинах життя українцями, гордо несіть прапор нашої визвольної боротьби. Всі свої знання віддайте українському народові. Найголовніше завдання молоді — невтомно працювати для народу, невтомно сіяти зерна національної свідомости і великої ідеї Української Самостійности серед широких селянських мас. Розбудити село, підняти село з його інертности й байдужости до активної боротьби за Волю України!" Ці слова Якименка глибоко западали в душі юнаків і юначок.

1920 рік був роком напримеренної боротьби з московським червоним окупантом. І молодь Гадяцька взяла в цій боротьбі найдіяльнішу участь.

Масова участь гуртян і всієї української молоді в збройному повстанні проти большевиків — це було завершення тієї виликої національно-освідомчої праці, яка була проведена під проводом Василя Якименка. Повстання охопило увесь Гадяцький повіт. Осередком було містечко Лютенька. Повстанці навіть на деякий час захопили повітове місто Гадяч. Удосвіта, з криками „Слава", повстанці ввірвалися в місто, вступили в бій з большевицькою залогою і вигнали її з міста.

Василь Якименко був при штабі отамана Христового. Він змінив перо на шаблюку і став однією з чільних провідних постатей в повстанському штабі.

В цей час члени гуртка українознавства поширювали наказ Ч. 7. Повстанкому Лівобережної України і відозву до українського народу. Хоробро і завзято билися повстанці, большевики довший час нічого не могли зробити.

Для приборкання повстання большевики прислали тритисячне військо, в якому були москалі й переважно лотиші. Ворожа артилерія обстрілювала лютенські ліси. Ворог напав на Лютеньку і почав палити хати. Все населення Лютеньки сховалося в лісі і разом з озброєними повстанцями чинило рішучий спротив ворогові. Розправа була жорстока, як співається в народній думі, створеній у ці часи:

„Вісімсот дворів згоріло — пішов дим за хмару.
Отакую то Лютенька претерпіла кару."

Кожне село большевики брали в бою і всюди за собою лишали згарища і руїни. Так були спалені села — Красний Кут, Сари, Рашівка, Свинарне і нарешті Лютенька.

с Большевики в боротьбі проти тодішньої української повстанської армії вдавалися до підлих і підступних засобів. Коли вони захопили Сари, спалили половину села, то насильно зігнали селян, нелюдськи знущалися над безборонним людом, нарешті звеліли мужчинам взяти коси і вила і йти на Лютеньку. Під цим прикриттям ішли лави червоних катів. Побачивши людей з косами, з вилами, повстанці були упевнені, що це їдуть свої, що це селяни тікаючи від большевиків, поспішають до Лютенських лісів. Назустріч цій масі виїхало кілька розвідчиків на чолі з Василем Якименком. Був час жнив Навколо хвилювалися спілі жита й пшениці. Порівнявшися з передніми рядами селян і не помічаючи підступу, Василь Якименко привітав селян: „Здорові, козаки!" Німе мовчання, похнюплені обличчя селян були відповіддюз Але це тривало кілька секунд. Раптом із-за живої заслони вирвалися озвірілі вороги і в дикій люті порубали Василя Якименка і козаків. Між козаками була і одна повстанка, колишня найактивніша гімназистка, член гуртка українознавства — Ася Грюнвельд. Хоч вона була за походженням німкеня, але духом своїм і вихованям вона була щирою українською патріоткою. Велика на зріст, могутня, вродлива дівчина-повстанка, озброєна шаблюкою і наганом, як підкошений сніп спілої пшениці впала, влучена кількома пострілами ворожих скорострілів. Осатанілий ворог несамовито рубав шаблюками закривавлені тіла героїв.

Смерть Василя Якименка і Асі Грюнфельд була великою втратою для повстанців.

*

Минуло 30 років з дня героїчної смерти Василя Якименка і тисяч безіменних героїв, що полягли смертю хоробрих на полтавських полях і лісах. Вони вмерли за те, за що вмирали по обидва боки Збручу славні козаки Петлюри і січові стрільці Коновальця, за те, за що і тепер вмирають смертю героїв бійці Української Повстанської Армії. Їхня свята кров кличе і нас іти їхніми слідами: працювати, боротись і вмирати за Волю і Незалежність українського народу. „Коли б то так судилося і нам спалити молодість і полягти при зброї!"

П. Козаченко

Від цього числа ми починаємо друкувати цікаве оповідання — „В лісах Індії". Воно буде друковане частинами, так, щоб кожний постійний читач „Аванґарду" міг зложити собі з них книжечку.

Відділ юного сумівця

І ще рік один

Іще рік один вороном чорним кружляв
Над тобою, коханий мій краю,
Пив твою щиру кров, на хрестах розпинав, —
Ти ж, як велетень, гірко в терпінні ридав,
То зривався в пориві відчаю......

По степах твоїх буйних, невільним гріхом
Підвелися високі могили, —
Ти ж над ними стоїш із похмурим чолом,
Чорні хмари встають над тобою кругом,
Наче демона — згубника крила.

Ти ж такий безталанний стоїш і сумний,
Тільки гаряче дишеш, бо хочеш
Вийти з тьми на шлях рівний, широкий, ясний,
Вільним співом залити свій степ золотий,
Щастям втерти скорботнії очі.

О мій старче одвічний, невільнику мій,
Виростай своїм гнівом і рвінням! —
Недалеко вже час — поведем тебе в бій,
Щоб в борні тій останній, жорстокій, важкій
Ти розкинув таєниці склепіння.

Знаю ти переможеш! Пуропурні вінки
На чолі твоїм будуть сіяти,
В шлях великий навіки зіллються стежки...
Чорним вороном більше ніколи роки
Над тобою не будуть кружляти!

(„Лісовик" грудень-січень 1946 р.)

Т. Пасічник

Казка про Україну

Уривок з II. частини епопеї „Петро Гордієнко", „Радісні Вісті"

I

...Але бабуся почула вже: „Казочку хочеш"? — питає.
Ближче присунулась, взяла дитину за руку й говорить:
„Ну, підожди, як якусь пригадаю, то й скажу, синочку!"
Сонце промінним жмутком освітило їй голову, вкриту
Чорною хусткою з білими кінцями та по широкім
Полі із білим, дрібненько та густо розсипаним маком.
Витерла баба Горпина уста і почала казати:
„Десь за високими горами, аж за морем далеким
Було великеє царство. А царством тим правив хоробрий,
Славний по цілому світі король, що усього мав досить:
Золота, срібла, родючого поля, лісів найдорожчих,
Коней, корів — усьогісенько, що лиш подумати можна.
Військо таке мав хоробре, завзяте й чисельне, що інші
Всі королі і боялись і слухались завжди й у всьому
Жінка ж у нього була і найкращая й найрозумніша.
Все вона знала: про що між собою звірята говорять,
Що то пташки голоснії співають увечері й вранці,
Що між собою балакає риба у водах прозорих,
Звідки то сонечко сходить і де воно, ясне, заходить,
Де воно довгими ночами відпочиває; уміла
Зорі усі полічити на небі і зачарувати
Місяця, що їй розказував все, що на небі ставалось
Все королівна та вміла, усе, що хотіла, зробила.
Мали король той і та королева єдиного сина
Свого наслідника, мали, крім нього, ще й дочки красуні
Котрих любили за розум та гарную вроду і кожній
Дали усякого дива-багатства, як вже віддавали.
Але найбільше з усіх королева любила ту третю,
Що Україною звалася. Гарні й розумні ті другі,
Та Україна найкращая й найрозумніша між ними
Завжди була, та й з людьми була найласкавіша завжди.
От королева й спиталася раз королівну: „Чого б ти,
Доню, хотіла найбільше: чи слави, чи може, багатства,
Чи чогось іншого — все я тобі причарую!" Говорить
Та королівна до матері: „Хочу я, матінко, жити
у найбагатшому краї, де небо блакитне найкраще,
Де опромінено світять і сонце, і місяць, і зорі,
Де найплодючіше поле і де найбуйнішії ріки,
Де найгустіші ліси і найм'якшії трави на луках,
Де найдобрішії, найласкавішії, матінко, люди!
Хочу я, матінко, жити із тими людьми й не вмирати:
Бути повік молодою і завжди найкращою в світі".

Наша Батьківщина. Ліс під снігом. (Карпати). Фото Я. Баковича.

Каже їй мати: „Нелегка це доля! Та вже, коли хочеш,
Будеш у тому найкращому краї свій вік проживати!
Доки будуть тебе люди любити, то й житимеш доти.
Як перестануть любити, умреш, моя доню. Та знову
Як тебе люди кохатимуть, так будеш, донечко, жити”.
Дала тоді королева отій королівні тризілля
Випити, рано-раненько, іще як не сходило сонце:
Першее зілля — на край той найкращий у цілому світі,
Друге — на люди: оті найдобрішії й найласкавіші,
Третє — на вічне життя із людьми у тім краї чудовім.
От через деякий час одружилась одна королівна
Й швидко від'їхала в царство-князівство свого чоловіка.
Потім віддалася й друга і швидко від'їхала. Врешті
Стали до третьої сватати. Сватались самі найкращі.
Хвалиться кожний багатством, що має. „Моє королівство,
Каже один: „ні кінця, ні початку не має. Чи будеш
Ти, королівно, любити мене і чи вийдеш за мене?”
„Ох, короленку”, йому королівна вродливая каже:
„Хоч ти багатий і гарний, та серце тебе не кохає!
Іншої долі шукай собі, я ж іще заміж не піду!”
Так було з другим, із третім, з четвертим — усіх відправляла,
Раз от приїхав князенко. Поглянеш — що сокіл проворний:
Ходить — літає, говорить — співає, подивиться — сяє.
Чує ота королівна, а серце їй б'ється, мов пташка:
Кращого в світі не було, як той невідомий князенко.
От той князенко і каже: „Багато я чув королівно,
Про твою вроду, та ти ж іще краща, ніж люди говорять.
Будь мені, каже, за любу дружину, за любу й найкращу!”
От королівна й питається: „Хто ти й з якого ти краю?
Що там за люди в тім царстві, звідкіль ти, князенку приїхав?”
От князенко і каже: „Мій край найбагатший, найкращий,
люди ж в краю отім найдобріші і найласкавіші.
Небо, як око твоє, королівно, блакитне. А місяць,
Сонце і зорі не світять — цвітуть і щодня і щоночі,
Наче обличчя твоє золоте, королівно вродлива.
Поле, що килим, чарівними тканями витканий, з шовку
Того найтоншого, найприємнішого в цілому світі
Ріки в моєму краї такі, що й промовити дивно:
Вийдеш уранці, почуєш: музики весільнії грають.
Вийдеш удень, засмієшся: військовії сурми лунають.
Вийдеш увечері, вклонишся: мати дитинці співає.
Дон синьоводний, Дніпро сивоусий, Дністер ряснохвилий —
Ріки у моєму краї, півучі, могучії й ніжні —
Грають з малими посестрами своїми повно й могутньо.
В моєму царстві ліси, королівно, з усіх найгустіші,
А у лісах тих ще й досі ховається дивная птиця,
Вкрита уся золотим, опроміненим пір'ям, до того ж
Вміє та птиця співати й балакати, наче людина.
Трави в моєму царстві — буйні оксаміти: барвисті,
М'якохвилясті, пахучі, звірині й скотині поживні.
Люди у моєму царстві усі працьовиті і чесні,
Мова їх — пісня, їх серце — троянда, а розум їх — сонце,
Щирі й поважні у праці, в бою — супокійні й горді.
Будь, королівно, мені за дружину, а людям тим добрим
Будь за ласкаву сестричку, за добрую, рідную матір”.
Слухала та королівна отого князенка, а потім
Каже: „Мені понад всіх ти, князенку, і любий, і рідний,
Отже поїдемо, любий, до твого далекого дому”.
От вони щиро обнялися, поцілувалися любо,
Батькові й ненці вклонилися, батька та неньку просили,
Благословити на щире кохання, на вірне подружжя.
Благословили їх батько та мати і гучне весілля
Справили. Грали музики. Всі люди і їли і пили,
Всі танцювали й раділи, що їх королівна віддалась.
Може за тиждень від'їхала та королівна до свого
Дому нового, до свого найкращого в світі князенка.
От як приїхала та королівна до свого нового
Дому, як глянула, то не могла ані слова сказати:
Так захопила її та краса, що побачила всюди.
Сонце зацвіло над нею й упало їй квіткою в серце.
Зорі вночі засвітились в очах її ясно й промінно.
Місяць зібрав найсинішую прозор і хлюпав із неба
На оті зорі, щоби не всихали, щоб цвіли й пишались.
Поле, ліси, береги зеленіли, шуміли, співали.
Золотоперая птиця вітала її, мов людина.
А дивоглядні ріки таке їй заграли щось гарне,
Що вона з радости впала на землю й, мов рідную матір,
Землю оту цілувала і любеє слово сказала:
„Я тебе, земелько, буду любити, як рідную матір.
Краю над всіми краями, моя дорога Україно!”
Люди ж, що свою княгиню зустрінули, щиро казали:
„Ми ж тебе, мила княгине, будемо любити до смерти!”
От та княгиня пізнала, що в тому найкращому краї
Люди усі найдобрішії й найласкавішії. Отже,
Була щаслива, бо знала, що люди її покохали,
Що поміж ними вона буде жити довіку і з ними

Панахида на могилі вояка УПА. 1.I.50. Австрія. Астен.

Вірні друзі

Це діялося в лісах далекої півночі Канади. Том Сміт, північний мисливець сидів задуманий біля вогнища в своїй самітній хижці. На дворі, вкрившися снігом, спочивали його вірні собаки, що були одинокими супутниками і помічниками в його тяжкій праці. Вже місяць як він залишив колонію, яка була розташована кілька десятків миль на південь і пішов в ліси — шукати дорогоцінних хутер. Цього разу йому пощастило, і він щодня повертався до свеї хижі з цінною здобиччю. В його коморі було повно цінних хутер, і він вирішив повернутися до колонії, бо вже був кінець грудня. Він хотів зустріти Новий Рік у веселому товаристві, між приятелями і знайомими. Ще одна винрава і треба рушати в дорогу.

Другого дня погода була прекрасна. Після дводенного сніговію все заспокоїлося, все вкрилося білим пухнастим снігом, який мерехтів срібними блискітками у сяйві сонця. Вітер заховався певно десь в печеру, щоб відпочити. Чути було лише як десь трісне гілка, не витримавши тягару снігу.

Між деревами тихо просувалися Томові санчата, навантажені дровами і шкірами. Собаки напружувалися і приставали, але пекучий батіг Тома в'їдався їм у шкіру, і Петі, керівний пес, кидався вперед з новою силою, а за ним його 6 товаришів. Том підбігав ззаду і підтримував санчата на закрутах.

Але, ох лихо! На крутому повороті собаки рвовпав в сніг, прямісінько під важкі сани. Том, хоч впав в сніг? прямісінько під важкі сани. Том, хоч і відчув різкий біль у лівій нозі, проте відвернув санчата і поправив вантаж. Однак при спробі рухатися далі відчув, що ліва нога відмовляє послуху. Лишитися тут, в лісі, в снігах? Ні! Швидче до хижі, до життя. Там лише буде рятунок.

З великим зусиллям Том ліг на санчата. Його батіг ще більш жорстоко в'їдався у спини стомletіг ще більш жорстоко в'їдався у спини стомлених собак. Санчата поволі зрушили з місця і посунулися в напрямі хижі.

Том майже непритомний зліз з саней, розпряг собак, кинув їм защуненого м'яса, зайшов до хижки. Нога його розпухла так, що довелося розрізати чобіт Рештками сил розклав він вогонь в печці і зварив юшку. Вона трохи його підкріпила, але через декілька хвилин Том непритомний, ліг на своє ліжко.

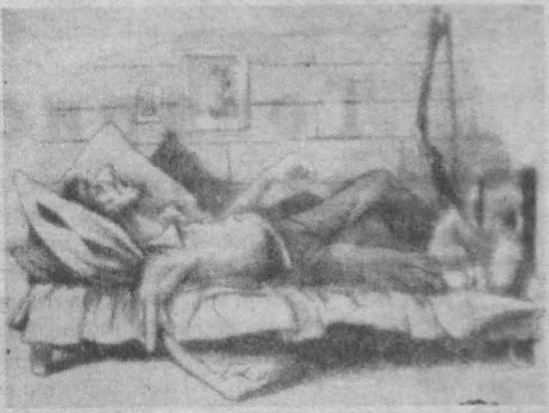

В хижці було зовсім зимно, коли Том прокинувся до життя. В печі давно вже прохололо, двері були напіввідчинені. Мороз вільно гуляв по всіх кутках. Але Том жив. Він був вкритий собаками, що лежали тісно один біля одного на ньому. Бандаж нашвидко зроблений Томом на нозі був зірваний і його улюбленець Петі лизав його рану своїм м'яким язиком. Том з усмішкою оглядав вірних друзів і підвівся на руках. Потім з труднощами встав з ліжка. За кілька хвилин в печі запалав вогонь і незабаром в хижі стало тепліше.

Том згадав, що його друзі голодні. Нещастя сталося два дні тому, і вони за цей час нічого не їли. Він добрався до комори і виніс їм декілька великих куснів м'яса. Дивлячись, як собаки кинулися до м'яса, Том картав себе в думці за несправедливе ставлення до своїх вірних друзів. Скільки зла він їм зробив! Вони мусіли спати на дворі, на холоді. Скільки ран на них від його батога? Сівши поміж них, Том почав гладити собак, вишукуючи на їх шкірі старі рани. Він намащував товщем свіжі незагоєні рани й вичищав їх від бруду.

Не довелося Томові зустрічати Новий Рік в ко-

Буде повік молодою і завжди найкращою в світі.
Князь свою любу княгиню у своєму краї вітає,
Щастя їй зичить ласкавого, сили, краси та здоров'я:
„Щоб ти, княгине, як край мій, була і щаслива й весела!
Щоб твоє щастя було його долею й щоб його слава
Була твоєю найбільшою гордістю, люба княгине!
Хай же, княгине моя, від сьогодні чарівна земля ця
Зветься, як ти: Україна — як край над усіми краями,
Гарний, щасливий, багатий на славу й на добрії люди.
От привітались вони і пішли до своєї палати.
Там вони справили пишну гостину багатим і бідним,
Всіх привітали як рідних, і словом і усміхом гарним.
І після того і князь, і княгиня, і всі оті люди
Жили щасливо, як рідні, і слави й добра наживали.

(Продовження буде).

Читайте і поширюйте „АВАНҐАРД“

лонії. Він зустрічав його в своїй хижці між друзями-собаками, що врятували йому життя.

Коли через тиждень він рушив додому, везучи дорогоцінні шкіри, він вже не вимахував батогом, а тихенько промовляв до своїх собак, заохочуючи їх спішити до колонії.

Вигідно продавши свою здобич, Том пішов до ресторану разом із своїми сімома кудлатими друзями. Інші відвідувачі почали висказувати своє незадоволення з приводу цього.

Так не водиться, казали інші.

Але Том не зважав на це. Він покликав усіх присутніх до свого столу, почастував всіх пивом і розказав про своїх вірних друзів, що врятували йому життя.

Вільний переклад з німецького

Л. В.

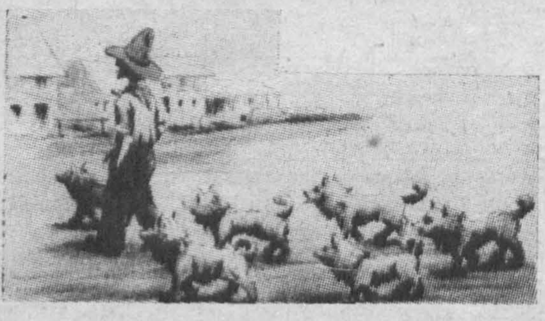

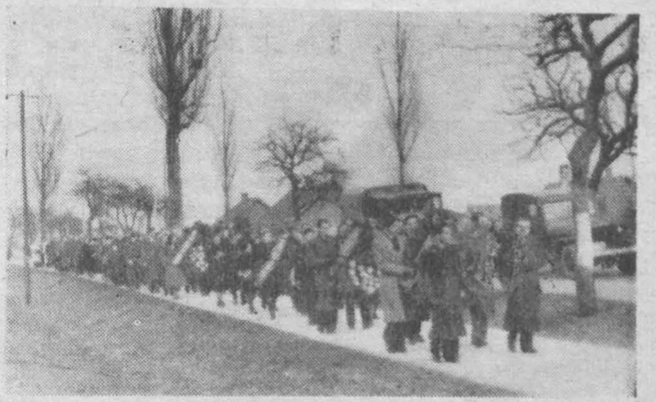

Панахида на могилі вояка УПА. 1.I.50. Австрія. Астен. ...Йдуть на цвинтар.

Т. Пасічник

Хоробрий Івасик

Приїхав татко раз додому
Й привіз пакуночок малому.
А у пакуночку, ой, леле,
Хоробре військо та веселе.
Поставив військо. Узяв зброю
І кличе всіх іти до бою.
Ідуть стрільці і генерали.
Враз сурми голосно заграли.
І за хвилину стала вільна
Уся широка Україна.
А хто ж те військо вів так добре?
Івасик любий та хоробрий.

Товариські забави

Лилик. Всі сідають на кріслах, або лавках. Одні під одною стіною, другі — під другою. Проводир стоїть на середині. Зв'язавши хустину у вузлик — „лилик", тим вузликом кидають одні до других, а той, що в середині — хоче зловити. Кидати треба так зручно, щоб проводир не міг піймати вузлика („лилика"). А як спіймає, тоді той, що кинув — йде на його місце.

Гусаком. Всі стають собі разом, а на самім переді стає той, що найліпше бігає. Що він робить, то мусять робити всі за ним: бігати вправо, чи вліво, сідати, стояти на одній нозі і т. д.

„Циган спить". Присутні діти беруться за руки, творячи колесо. Той, що в середині, сідає на траві, або стільці як „циган". Колесо посувається то в один бік, то в другий, при чому діти говорять: перша година, циган спить. Друга година — циган спить, третя і т. д. Той, що сидить посередині, удає що спить. Надходить дванадцята година. Діти сказали: дванадцята година, циган встає! І по цих словах розбігаються на всі сторони, а циган їх ловить. Котрого зловив першого, той сідає на його місце.

„Сліпа бабка". Діти беруться за руки і уставляються колом. Одна з зав'язаними очима стоїть посередині з паличкою, або прутом в руках. Коло все крутиться, задержуючись на хвилину, і продовжує далі крутитися. Всі дивляться на бабку, яка стоїть з піднятою паличкою. Нараз бабка опускає палицю і показує на когонебудь з кола. Той на якого вказано, зараз же хапає паличку за другий кінець. Тепер „бабка" видає три звуки, наприклад наслідує кота, півня, курку тощо. Той, що тримає паличку і на кого вказала бабка, повинен ті звуки повторити. Як бабка впізнає, хто саме за нею повторює, тоді той стає на місце бабка і гра продовжується. Якщо бабка не пізнає, гра продовжується як і раніше.

Чарівна книжечка

Івасик книжечку дістав.
А книжечка жива: говорить!
„Це, каже": ліс, а це он став,
А це село, річки і море".

Івасик просить: „покажи
Мені чудовую жар-птицю
І лицаря, що сторожив
Царівну, кралю білолицю!"

„Гаразд, Івасику, дивись!"
Івасик дивиться: чарівні!"
А книжечка йому: „колись
Побачиш сам оту царівну".

Івасик тішиться: „невже?
Оце зовсім буде вже ловко!"
Вночі приснилось: кінь ірже
І небо сяє ясним шовком.

НЕ ДОЧУВ

Мати: Івасю, чому ти не прийшов зараз, як я тебе перший раз кликала?

Івась: Бо я, мамо, почув ваш голос, аж коли ви кликали третій раз.

СУМ у Параґваї

Союз Української Молоді в Параґваї — секція в колонії „Капітан Міранда”, на вул. Симона Петлюри, спільно з філією „Просвіти” влаштували 2. жовтня 1949 р. урочисту академію з приводу 10-ти літнього ювілею визвольної боротьби Карпатської України.

Урочистість відкрив і провадив голова СУМ-у Адам Вечорко при співпраці з Володимиром Шумилом.

Основу академії творив реферат учасника подій сотника Карпатської Січі Ант. Кущинського. Зміст доповіді був такий: Короткі географічні відомості та минуле Закарпаття. Визвольна боротьба за Карпатами і повстання Гуцульської Республіки 1918-19 рр. Культурно-національна боротьба в рр. 1919-1937. Події 1938-39 рр. Боротьба Карпатської Січі. Міжнародне і національне значення боротьби за Карпатську Україну.

Реферат було переплетено та ілюстровано віршами та піснями що створилися в Карпатській Україні і вийшли з пера переважно закарпатських письменників та поетів та з народніх уст. Їх гарно, з палкою експресією виконували місцеві сили молоді: „На зелених горах” О. Олеся — деклямував Г. Яремчук, „Смерть Івана Попенка” В. Ґренджі-Донського, виконав В. Корпук, Красвий гімн колишньої Карпатської Руси — соло-сам референт, „Просвітянській Молоді” — Юл. Боршош-Кумятського — В. Шумило „Молодій Генерації” В. Ґренджа-Донського — Оленка Романюківна, „Готові” — Зореслава — Д. Бобрик, „Пророчий вірш” — Зореслава — А. Шегера, „Ми йдемо” та „Могутній зрив” — Юл. Боршош-Кумятського — виконав М. Вечорко, „Присяга Ірляндки” — Ґренджі-Донського — О. Цикун. Спів „Тобі, рідний Краю” на слова маршу Ґренджі-Донського чудово виконав хор в композиції диригента Бондара.

Присутні і виконавці просвітяни та молодь СУМ-у і гості, що вщерть заповнили велику домівку, збудовану їхніми руками, приймали відчит з глибокою увагою та часом з великим захопленням. В патетичні моменти вставали, щоб віддати пошану поляглим борцям Карпатської Січі і діячам Карпатської України. Гімн „Ще не вмерла Україна” серед реферату, підхоплений всіма присутніми єднав душі у глибоких патріотичних переживаннях. Легенда про дітей-січовиків на Красному Полі зірвала не одному сердечні сльози.

Перед домівкою СУМ-у під час свята на честь Т. Шевченка. Параґвай. Українська колонія „Фрам”.

Перша Центральна Управа СУМ в Параґваї. 1949 р. Сидять (справа на ліво) вик. об. голови Роман Лилик, член Управи Зоня Баґера, референт орган. та культ. осв. справ Антін Кущинський, член Управи для доручень — Юлія Долотовичівна, заст. голови Степан Худик. Стоять (справа наліво) скарбник Іван Могилевич, секретар Осип Долотович, голова секції в Кармен дель Парана Ярослав Бернацький, член Управи Петро Костів.

Маршем УПА „Ну, що ж?” та палким — „Не пора, не пора”, витриманим на високій ноті, закінчилася академія. Закрив її словами подяки і задоволення голова філії „Просвіти” С. Яремчук. А після нього господар філії Романюк та розпорядчики і господині з СУМ-у запросили присутніх до товариського чаю. За народніми українськими та стрілецькими піснями та за сердечною розмовою та щира українська родина десь тут, між параґвайськими лісами засиділась аж до ранку. Велика похвала і подяка належать всім організаторам і господарям такої імпрези.

Присутній.

-о-

Українська Рідна Школа та СУМ в Кармен дель Парана (Параґвай) 25 вересня 1949 р. влаштували першу в цьому краю Українську дитячу виставу: три одноактівки: „Вітай нам, Рідна школо”, „Незвичайні гості” та „Малі козаки” з дитячими співами. Малі актори, серед яких дехто завзято виконував і по кілька роль: Марійка Бурдинівна, Дарця і Роман Криськови, Ґеник Козачук, Вірочка і Ганька Плевачуківни, Даніеля і героїня-декляматорка Лідочка Шикетівни та їх диригент Миколайко Говдак дістали сердечне признання від задоволеної публіки. Після вистави СУМ організував чайний вечір, де за скромним, але щирим прийняттям всіх розвеселила своїми віршами мила господиня вечора Марусина Козачуківна. Родичам і „просвітянкам” за поміч належить сердечна подяка.

Гість

Коли Юлія Цезаря запитали, яка смерть краща, він відповів: „несподівана”.

(Плутарх)

Народи рідко удосконалюються, коли беруть приклад тільки з самих себе.

(Гольдсміт)

Нам пишуть

З Канади.

...Зараз спеціяльну увагу присвячуємо організаційному, фінансовому та пресовому відділам. В організаційному відділі стараємось збільшити сітку осередків, а навіть охопити одинаків. Там, де вже є осередки, — стараємось втягнути молодь, яка ще стоїть поза рямками СУМ. До того послуговуємось обіжниками, поїздками і навіть мабуть скличемо в місяці грудні конференцію голів та орг. референтів всіх близьких осередків.

В пресовому відділі найбільшу увагу присвячуємо зараз нашому журналові „На варті", який хочемо поставити якнайкраще та зробити фінансово-незалежним.

...Діяльність та зв'язки ЦК СУМ по III Конґресі СУМ значно поправилися, що полегшує нам роботу на місцях та творить з нас нерозривну цілість, не зважаючи на наше розпорошення по різних країнах Звітність, контроль, а в першу чергу видання вишкільних матеріялів освітніх рефератів та задум видання й інших потрібних матеріялів є великою нашою конечністю та користю на місцях.

Це і є запорукою того, що ми не підпадаємо під місцеві впливи такі чи інші та не зійдемо на манівці, що можливе, коли ми не будемо мати здорового, сильного і активного одного центру, яким являється зараз ЦК СУМ.

Ми бажаємо Вам якнайкращих успіхів у всіх ваших задумах, а з свого боку докладемо всіх своїх зусиль, щоб вам полегшити переведення їх в життя.

Краєвий Комітет СУМ.

З США

...Уже маємо свою власну канцелярію в Нью-Йорку. ...Всюди зустрічаємо великі перешкоди, але ми завжди виходимо переможцями...

...Тепер створили виховну раду при СУМ-і. До виховної ради дали свою згоду: проф. Богдан Романенчук (кол. голова Спілки Науковців в Австрії, редактор „Літаврів"), проф. Олексишин — член Н. Т. Ш., проф. Володимир Дорошенко...

Перше засідання виховної ради має відбутися 15.12.49.

СУМ увійшов до Укр. Конґресового Комітету як самостійна одиниця.

...I) Осередок в Нью-Йорку — 83 члени. Кожної суботи відбуваються сходини з рефератами та організаційними питаннями. 2) Неварк — до 63 членів. Осередок влаштував академію — 7-му річницю УПА, були американські кореспонденти, про що було поміщено в америк. часописі. Праця дуже добре стоїть. 3 Міллвілле, Н. Й. — 40 членів (з них 28 членів старої еміґрації), голова — д-р Ясінський. Тут великий позитив, що священики поставились добре до СУМ-у. Організовано ряд гуртків. 4) Чікаґо — 84 члени (голова Боднар) спочатку церкви стояли негативно до СУМ-у а тепер навпаки. Це буде один з найкращих осередків. 5 Біґгамтон — Н. Й., 30 членів (голова П. Гой). 6. Філядельфія — 63 члени. Осередок працює добре. В стадії організації — Дітройт, Балтимор та Міннеаполіс, проєктується створення і по інших містах, а де є менше молоді — ланки.

Орган. Бюро СУМ-у
Нью-Йорк.

...За дорученням Організаційного Бюра СУМ-у Америки, Комітет осередку СУМ-у Америки в Філядельфії через своїх членів виписав аплікації (ашуранси) на приїзд до США для визначних працівників СУМ-у в Европі, прізвища яких ЦК переслав до Орг. Бюра СУМ-у Америки.

Комітет осередку СУМ-у
Філядельфія

З Англії.

...Крайовий Комітет СУМ-у розпочав систематичне видавання місячного журналу для молоді „Голос Молоді". Дотепер появилося вже два числа цього журналу.

З метою налагодження тісного зв'язку поміж поодинокими сумівцями та щоб заповнити часткову порожнечу, викликану браком пстійних матеріялів для вишколу — ми вирішили видавати наш журнал...

Крайовий Комітет. Великобрітанія.

З Ново-Зеляндії.

...Тоді, коли ми перебували у переселенському таборі у Пагіятузі, ми зорганізували український мішаний хор під проводом нашого дириґента п. полк. Харитоненка. Наш виступ перед новозеляндцями був досить добрий (новозеляндці в той час, як ми співали на сцені, записали все на плити). Сьогодні ми слухаємо українські пісні Велінґтону (столиця Нової-Зеляндії). Хоч не так часто можемо слухати, проте десь час від часу передають наш виступ по радіо. В цьому таборі ми пробули 7 тижнів, а деякі навіть більше. Предтавником нашої ґрупи був сотник Федорко. Розуміється він і далі ним залишився. Ми одержуємо українські часописи з Австралії: „Вільна Думка" та „Єдність". Ми віримо твердо в те, що наша справа в Н. Зеляндії поліпшиться.

Слава Україні

М. Гринкевич

Параґвай.

...В далеких від вас параґвайських пралісах, серед плянтацій бавовни, рижу і маїсу, в районі Кармен дель Парана-Енкарнаціон вже кілька років існує т-во „Просвіта", яка була досі єдиною організацією, що не давала забувати українським переселенцям свого Рідного Краю та тих ідей і традицій, що вивезли з собою наші батьки. Під опікою цього т-ва заснувалась 22.XII.48 р. і наша молодеча організація. Ми вже маємо 6 своїх осередків по колоніях українських поселенців, які охоплюють 147 душ нашого юнацтва та сподіваємось заснувати ще 4 осередки, які охоплять ще 70 душ.

За короткий час свого існування СУМ в Параґваї спричинився до заснування 2-х рідних шкіл для дітей та 2-х вечірніх загально-освітніх курсів для юнацтва, а за півроку влаштував по різних закутинах в пралісах місцях осідку наших кольоністів: 7 патріотично-національних імпрез, 7 вистав своїх аматорських гуртків, 11 товариських забав та кілька спортових змагань. В кількох осередках провадимо книгозбірні.

В умовах безперервної праці на плянтаціях нам дуже трудно розвивати свою діяльність за браком вільного часу. Але завзятість та зростаюча свідомість молоді настирливо поборює цю перешкоду. Пізніми вечорами, по заході сонця з'їжджаються верхи на конях хлопці і дівчата з далеко розкинутих „чакр" між лісами до просвітянсько-сумівських домівок на курси та на аматорські проби. Ні підтропічні зливи, ні тяжкі дороги їх не стримують, так само, як не перешкоджає і пекуче сонце дітям збиратись до Рідної Школи, хоч крім того вони ще повинні ходити і до школи „кастижанської".

Центральна Управа, СУМ

...Дуже, дуже дякуємо за вашу таку докладну відповідь, інформації та за висилку різних матеріялів, одержання яких ми сподіваємося з тижня на тиждень. За все це прийміть найщиріше признання вашої братньої організації допомоги.

Наша Управа, обміркувавши на своєму засіданні 23.X.49 р. справу „влиття" нашої „параґвайської організації" до світової спілки Української Молоді, одноголосно постановила: поставити на порядок денний нашого річного Делеґатського З'їзду, правдоподібно на початку січня 1950 р. пропозицію про з'єднання нашого СУМ'у з СУМ'ом, що є під кермою Центрального Комітету та про зміну, в зв'язку з тим наших організаційних норм. Після одержання від вас статуту спілки ми запроєктували його прийняти з тими змінами, чи додатками, що вимагаються обставинами нашого життя, праці та правного положення в Параґваї...

Центральна Управа

Бразілія.

...Виконуючи доручення, я скомунікувався з Б. Білинським в Гойянії. Тепер ведемо жваву переписку та спільно готуємо Організаційний Комітет для майбутньої праці. Його становище з огляду на дуже мале число українців в Гойаз невигідне. Крім цього, дуже велика відстань унеможливлює нам спільно обговорити всі біжучі справи її.

Та не зважаючи на це, будемо старатись полагоджувати все листовно. с

З свого боку я обговорив вже справу організації клітин СУМ'у із головою Прихильників Української Культури о. Іваном Миколою.

Уповноважений СУМ'у Галат Володимир
Курітіба

Австралія.

...Пропоную свої послуги в справі давачня всіх важливих і життєвих інформацій для сумівців, які приїжджають до Австралії, а зокрема до приймального табору в Бонеґіллі.

В зв'язку з тим, що я тут працюю, можете всіх сумівців, що їдуть до Австралії скеровувати на мою адресу (особливо тих, що їдуть до приймального табору в Бонеґіллі.

Адреса:
Polisсko Wolodymyr. Reception and Training
Centre. Ronegilla. Victria. Australia
с

Полішко Володимир

...Я своє уповноваження передав своєму братові, який перебуває на сталому місці в переходовім таборі — він уже зорганізував осередок, який навіть давав в таборі концерт, що його передавали радіом. Виступаючи із своєю футбольною дружиною, я зламав собі ногу і тому, щоб праця йшла далі, я передав працю братові.

Осип Янківський

...Дякую за вашу терпеливість та матеріяли, які ви мені надіслали.

28. 9. 49 р. створено Організаційне Бюро СУМ'у в Австралії, яке почало свою діяльність і вже охопило біля 100 молоді, поробило різні заходи, щоб дістати дозвіл від уряду. На протязі цього короткого часу я вже кілька разів доповнював склад Бюра, а тепер знову залишився сам. Все це тому, що уряд перекидає людей за сотні кілометрів, і наші попадають переважно в чужі середовища і то в дуже малій кількости. Тут, де я, є 30 українців. Молоді з них коло 15-ти. Люди весь час прибувають, або вибувають.

Скромно відсвяткували ми в трьох найбільших скупченнях свято 1-го листопада. Підготовляємося і до інших наших свят. Є у нас добрі сили, але вони розкидані і ми не можемо їх використати для праці. Вважаю, що після того, як ми дістанемо дозвіл праця піде краще. Ми робимо все можливе, щоб зорганізувати молодь. Я встановив зв'язок з редакцією „Вільної Думки", яка двічі на місяць дає сторінку для молоді. Встановлено також зв'язок з українською громадою м. Сіднея і з референтом молоді.

...На Різдво я організував спільну вечерю, на якій були присутні також австралійці. Відкрив я вечерю короткою промовою, привітав гостей, після чого моя дружина розказала, як відбувалося це свято на рідних землях і в таборах в Німеччині: Коли вона в своїй промові згадала про тюрми в СССР та концтабори в Колимі, Казакстані, пом'янула наших епископів, священиків-мучеників, героїв УПА і з'ясувала неможливість християнського святкування на рідних землях, присутні, яких було понад 60 осіб полинули думками до рідних хат, зруйнованих наїзником сіл та міст, до окрадених наших церков. На обличчях присутніх відбилася туга, і у декого заблищали сльози, що присутні австралійці почали питати одного сумівця: „про що розказувала та пані і чому промова її викликала таке зворушення і сльози?" Як раз трапилося, що цей сумівець на прізвище Земський добре знав англійську мову. Наприкінці вечері директор табору та інші австралійці довго ще розпитували Земського про Україну, УПА, цікавилися нашим побутом вдома і на чужині. На прощання директор сказав, що він ніколи не забуде нашої вечері на Різдво в Австралії. Він сказав, що до цього часу він не уявляв собі, як можна так душевно й глибоко святкувати це свято. Так святкувати може тільки нарід, який пережив так багато, який бореться, який складав і тепер складає великі жертви за можливість вільно святкувати свої свята у власній вільній державі. Він висловив побажання, щоб українці дочекалися радісного дня — святкуванн Різдва на волі, у вільній Україні. „Я вірю, додав він, що так буде". Присутні гості, разом з австралійцями майже до рана слухали наші колядки. Прощаючись з нами, директор Літельфрон ще раз повторив свої побажання.

Осип Тарнавський
Табір Нельсон-Бой. Австралія

Ми скоріше позичаємо від нашого оточення погане, ніж добре.

(Дідро)

В твого друга є друг; у цього останнього в свою чергу також є друг, — будь обережний.

(Талмуд)

Про нас пишуть

ФРАНЦІЯ. **„Українець-Час"** Ч. 1/167 з 7-го січня 1950 р. помістив велику статтю-розмову свого кореспондента з п. Калинником — вик. обов'язки Голови Ц. К. СУМ'у. В дев'ятьох питаннях і відповідях розказано коротко про завдання, програму і діяльність СУМ'у на еміґрації.

В тому ж числі подається про змагання з пінгпонгу між осередками СУМ—ІМКА в Ґановері. СУМ був переможцем.

КАНАДА. **„Новий Шлях"** ч. 97 з 10. 12. 49 р. подає замітку про здвиг СУМ'у в Манчестері. Однак газета чомусь замовчує, що це був здвиг СУМ'у, подаючи загально — „здвиг молоді".

БРАЗИЛІЯ. **„Праця"** ч. 48 з 2. 12. 49 р. подає цікаву замітку до історії СУМ'у в статті „Зелена Україна". Там стверджується, що в Манджурії протягом років проявляла жваву діяльність Спілка Української Молоді (СУМ).

АНГЛІЯ. **„Українська Думка"** ч. 3/151 з 22. 1. 50 р. подає в дописах про життя громад, про спільні виступи СУМ'у і СУБ'у. Свято героїв спільно влаштували СУМ і СУБ в Кранвічі і Рудер. Спільне Різдво улаштовано в Нютоні.

Та ж газета ч. 4/152 з 29. 1. 50 р. продовжує дописи про співпрацю СУМ'у і СУБ'у. Різдво святкували спільно в Гудерсвілді і Кастлфосрді. В цьому ж нумері, в статті — „В єдиній сумівській організації" з задоволенням відмічено про ту співпрацю.

КАНАДА. **„Гомін України"** ч. 1—2 (37) з 7 січня 1950 р. передруковує інтерв'ю з виконуючим обов'язки Голови ЦК СУМ'у, а також подає допис про святкуванн Свята Героїв осередком СУМ'у в Едмонтоні.

АРГЕНТИНА. **„Українське Слово"** ч. 50 (1046) з 25. 12. 49 р. подає допис про крайовий з'їзд СУМ'у в Канаді.

БЕЛЬГІЯ. **„Вісті"** ч. 1 (90) з 7. 1. 50 р. подає дописи про спільні виступи СУМ'у і УДК. Подаючи дописи про спільне святкування листопадових річниць в Зольдері, редакція стверджує посилену працю і що вона не має змоги помістити всіх дописів.

ФРАНЦІЯ. **„Українське Слово"** ч. 420 і 429 з 29. 1. 50 р. В обох числах цього часопису поміщено статті під наголовком „Опозиція в Бельгійському СУМ'і. Як видно зі змісту статей і спростування КК СУМ'у в Бельгії ці статті написані з метою розбити СУМ, або послабити його впливи між молоддю. Хоч тяжко ствердити — яка була мета редакції „У. С." помістити ті статті, однак, думаємо, що партійну редакцію „У С." (ОУН (с) мельниківці) занепокоїла виховна робота СУМ'у, який виховує молодь на добрих українців, а не партійців. Докази тенденційности редакції „У. С." є непоміщення спростування КК СУМ'у у своєму часописі, проти принятих засад всієї культсурної преси.

КАНАДА. **„Український Робітник"** ч. 51. з 30. 12. 49 р. подає допис про святкування листопадової річниці осередком СУМ'у в Судбурах.

сФРАНЦІЯ. **„Українець-Час"** ч. 3 (169) з 15. 1. 50 р. помістив спростування КК СУМ'у в Бельгії відносно статті в „Українському Слові" п. з. „Опозиція в бельгійському СУМ'і". Далі в тому числі поміщені: Святочні побажання КК СУМ'у в англійській зоні Німеччини, осередку в Міттенвальді, дописи про святкування Свята Героїв осередком СУМ'у в Нойтер-Гостель, Англія і про працю осередку СУМ'у в Монтімер — Англія.

„Українець-Час", ч. 5 (171) за 29. 1. 50. містить дописи про святкування в пам'ять Митрополита А. Шептицького осередком СУМ'у у Вінніпеґу (Канада) та свята героїв осередками СУМ'у в Ляндек (Австрії) і Галлендорфі (Німеччинас).

„Українець-Час" ч. 6 (172) за 5. 2. 50 подає дописи про зорганізування нового осеередку СУМ'у у Гудерсфільд (Англія) та його працю, а також про святкування 22 січня осередком СУМ'у в Сліфорд (Англія) і про святочні імпреиз осередку СУМ'у в Пюртені і Зеедорфі (Німеччина).

„Українець-Час" ч. 7 (173) за 12. 2. 550. подає оголошення про конкурс на п'єсу з визвольної боротьби України, що проголосив ЦК СУМ'у.

АНГЛІЯ. **„Українська Думка"** ч. 5 (153) за 21. 1. 50 подає дописи про працю СУМ'у в Родей та Сліфорд (Англія).

КАНАДА. **„Гомін України"** ч. 3 (38) за 21 січня 50. подає дописи про діяльність осередків СУМ'у в Монтреалі і Вінніпеґу.

„Гомін України" ч. 4 (39) з 8. 1. 50. помістив допис про хор СУМ'у в Торонті.

НІМЕЧЧИНА. **„Український Самостійник"** ч. 3, з 22. 1. 50. подає в „Газеті газет" уривок статті з журналу „Авангард" „Плекаймо дружбу".

„Український Самостійник" ч. 6 за 11. 2. 50. помістив статтю члена ЦК СУМ'у Коваля — „СУМ не стане інструментом", в якій автор дає відсіч всім зазіханням ворогів українського народу і „партійним патріотам", що хочуть знищити СУМ.

„Українські Вісті" ч. 15 (376) за 19. 2. 50. передруковують з ч. 5 „Н. П." (мабуть „Н. П." — „Наші Позиції" — орган УРДП) статтю про СУМ під назвою „До проблеми молоді" С. Дорошенка. Як видно стаття написана „на замовлення", але чиє — невідомо. Автор, не подаючи ніяких матеріялів, обмежився „дешевим" гумором і, головне цілком виявив своє повне незнання справ СУМ'у. Він навіть безапеляційно заявив, що СУМ, як такий „не існує."... „СУМ став розполітикованою сектою"... „СУМ поставлений в презирливо ворожі позиції" (ким, чи до кого — секрет автора). Ось ще перлини зі статті: „Ви не почуєте ані справжньої юнацької пісні"... „не побачите культурної юнацької імпрези"... „Її (молодь) напихають фашистівською вбогою ідеологією" і т. д. Цього досить, щоб побачити яка ціль писанини п. Дорошенка, а вірніше його „наймачів". Автор напевно не жив в західніх зонах Німеччини, бо його „писанина" видає його з головою і доказує, що він ніколи не бачив живих сумівців, бо пише: „панове Калинники, Ковалі і Карпенки-Криниці в коротеньких штанцях" і це тоді, коли кожний, хто тільки на власні очі бачив сумівців знає, що ті „коротенькі штанці" носять пластуни, коли вони в одностроях. Продовжуйте в тому ж самому дусі п. Дорошенко — кращої компромітації і вас особисто і ваших „натхненників", чи хазяїнів перед українським суспільством і молоддю, що об'єднує СУМ, — нетреба.

Українці в Бразілії

Бразілія є найбільша південно - американська республіка. В її центрі, в штаті Гояз проживають українські скитальники. Минулого 1949 р., 4. XI. приїхало сюди 35 осіб залізницею. З того числа 15 українців. Це були перші українці в історії Бразілії, що оселилися в цьому штаті. Автор цих рядків мав щастя бути першим сумівцем, першим студентом - українцем і першим українцем — католиком, що прибув сюди. Решта — 14 осіб були першими православними, що прибули сюди.

За цією „п'ятнадцяткою" прибували залізницею і на літаках інші групи, так що тепер кількість українців, колишніх ДП, зросла до 180 душ. Переходовий табір міститься в м. Гоянія. Це нова столиця штату Гояз (має вже 60.000 мешканців). Тут перебувають новоприбулі еміґранти аж до часу, коли знайдуть собі працю за посередництвом ІРО чи штатного відділу агрикультури. Ситий харч, нічліг, лікарська опіка є добрі, що треба завдячити як губернаторові штату п. д-рові Жеронімо Коімбра Буено, так і шефові іміґрації для Гоязу — д-рові Люіз Сампайо Нето. Також задовільно виконує свої обов'язки адміністратор табору —естонець Г. Р. Аустер. Усі українці вже працюють і за фахами, які їм найкраще відповідають. Частина з них працює в Гоязі або на її передмістях — Кампінас (механіки і т. п.), решта працює або в сільсько-господарській кооперативі, або в приватних фазендах (господарствах).

Тут слід зазначити, що перша група українських поселенців, які пішли на с.-госп. роботи, дуже добре виявила себе на праці. Урядові й еміґраційні кола дуже задоволені їхніми досягненнями. У наслідок такої опінії у представництві ІРО в Гоязі бразілійці подають численні пропозиції на працю для нас. „Фазенцдейри" (господарі) вимагають тільки українців.

До речі не можна поминути мовчанкою приємної несподіванки в Гоязі: замість 2-річного контракту, підписаного в Европі, відробляється тут тільки пів-річний контракт праці!

По довгих заходах (9 місяців!) авторові цих рядків пощастило нав'язати контакт із трьома українськими тижневиками, що виходять у Бразілії: „Місіонар", „Праця" і „Хлібороб", які присилають (покищо безкоштовно) українцям в Гоязі свої газети. Також інші українські газети американського континенту присилають нам друковане слово, однак з щирим признанням мушу заявити, що найкраще допомагають нам ОО. Василіяни з Парани, які шлють поштою календарі, словники, навіть обіцяли прислати священика. Не зважаючи на підтропічний—мокрий клімат всі еміґранти, а передусім українці (Богу дякувати!) почувають себе прекрасно.

Богдан Білинський

Шлунок носить наші ноги, а не ноги шлунок.

(Сервантес)

Кожна людина приходить до того, що Бог написав на її чолі.

(Коран)

П'яниця схожий до пляшки: він має тільки тіло і горлянку, не має голови.

(Японське прислів'я)

Щирий привіт усім знайомим в Европі шле з Цетральної Бразілії — **Богдан Білинський.**

Сумівський фільм

Почавши з листопаду й кінчаючи в січні біжучого періоду праці К. К. дав нагоду українському громадянству, а зокрема сумівцям, оглянути фільм, накручений з нагоди сумівських свят та прощі до Остакер-Люрду, що відбулись в літі 1949. В багатьох осередках представники К. К. зустрічались з правдивим захопленням глядачів. Особливо гарне враження робили карні лави сумівців, машеруючи вулицями міст. В одній місцевості, запрошений чужинець з подивом висловився про українську молодь:

„ Ви можете бути горді, що маєте молодь свідому своїх національних завдань. Із цих картин, які ви дали мені можність оглянути, пробивається незвичайний динамізм життя, якого дуже часто бракує цьогочасній молоді взагалі. Бажаю вам успіхів в дальшій праці ". По відповідній підготовці цей фільм буде переданий до використання іншим Крайовим Комітетам.

О. К.

ОДЕРЖАНІ СУМІВСЬКІ ВИДАННЯ

„В поході" ч. 1 (14). Січень 1950. Видання К. К. СУМ'у в Бельгії.

ЗМІСТ: Обласні вишкільні дні СУМ'у в Бельгії. До історії СУМ'у. Та випиймо, друже! (Стаття проти алькоголю).

„На варті". Ч. 4—5. Листопад-грудень 1949 р., видання К. К. СУМ'у в Канаді. ЗМІСТ: Листопад. Ю. Терен — Легенда про сумівський прапор. Л. Гусик — 359. П. Хмурий — Бомби й міни. Великий поет сучасности Ю. Клен. За зовнішню пресову діяльність СУМ'у. Тим, що від нас відійшли. Що читати? І-й краєвий з'їзд СУМ'у в Канаді. З життя осередка СУМ'у. Ціна числа 25 центів.

„Голос Молоді". Лондон. Ч. 1. Грудень 1949 р. Видання К. К. СУМ'у в Великій Британії. ЗМІСТ: Від редакції. Яр Славутич — Сумівська пісня. Б. Бора — Ти твердо стій. Ол. Гай-Головко — Кузня гартування духу давнини. П. Черкавський і А. Шульга — Криза і відродження духовости. О. Марден — Воля і успіх. Проф. І. Огієнко — Вплив української культури на московську. З історичних документів. До короля Англії відносно Г. П. Орлика. Св. Апостол Андрій на київських горах. Р. Завадович — Заповіт Владики. Р. Роляник — Кам'яний горішок. Б. Лепкий — І в мене був свій рідний край. Ст. Рудницький — Початкова географія. З життя СУМ'у у всіх країнах світу. В. Смерека — Як ми перевели Андріївський вечір. Видання циклостельове.

„Голос Молоді". Ч. 1 (2). Лондон. Січень 1950 р. Видання К. К. СУМ'у в Великій Британії. Це число вже вийшло друком з великою кількістю ілюстрацій, в той час, як в попередньому числі ілюстрації були дані окремим додатком.

ЗМІСТ: Привітання К. К. СУМ' у. В різдв'яну ніч. Богдан Бора — Лист. Боєдар — Різдвяний дарунок. Теодор Курпіта — Легенди про непізнаних. М. С. — У свято самостійности. П. Д-в. — Сенс Крутянських подій. Сторінка Юного Сумівця. Життя СУМ'у в цілому віті. Нотатки з життя і діяльности СУМ'у Великобританії.

„В поході" ч. 2 (15). Лютий 1950 р. Видання К. К. СУМ'у в Бельгії. ЗМІСТ: Весь наш час, всі наші сили на ідейне озброєння. До історії СУМ'у. Як інші до того беруться.

„На варті". Ч. 1. Січень 1950 р. Видання К. К. СУМ'у в Канаді. ЗМІСТ: Богдан Лепкий — Під ялинку. Б. Кравців — Пам'ятати про Крути. Петро Волиняк — Перше Різдво (спогади). Леся Українка — Коляда. Н. Г. Русова — Марійчин Святвечір у Канаді. П. Хмурий — Незабутні дати. Володимир Янів — Думки з нагоди трагічних роковин. Р. Максимович — Людина у змагу з природою. Сусіди України в минулому і сучасному — Туреччина. Проф. Г. Ващенко — Молодість. Л. Гусин — Виховання молоді в СССР. Р. І. — Завдання і діяльність СУМ'у. Розмова з вик. обов. голови Центрального Комітету СУМ п. О. Калинником. З життя осередків СУМ'у в Канаді. Бібліографія.

БІБЛІОГРАФІЯ

„Молоде Життя" — часопис Українського Пласту, ч. I, січень 1950 р. 32 стор., ілюстрований. Зміст: А. Фіголь — Чергова проба зв'язку і — Як різно ...і як однаково. В. Янів — Чи ти розумієш цю Велику Дату. В. М. — В оборні вічного — Наказ Крутів. Сторінки: юнацька, старшо-пластунська, сеніорська, Вісті з ГПС і скавтського світу. Господарська сторінка. Різне. Ціна 0,50 нім. марок. Адреса: Видавництво „Молоде Життя". Мюнхен, 2 БС, Фах. 221. Німеччина.

„Граматика української мови" — проф. Олександра Панейка, підручник для середніх шкіл і самоосвіти — (фонетика, морфологія, текст і вправи, синтакса).

Накладом д-ра Романа Смука. Авґсбурґ. 1950. ст. 236 (текст) і 50 (вправи), 8_0 м., ціна НМ — 8, або дол. 2.

В Німеччині замовлення приймає Висилкова Книгарня „Молоде Життя". Адреса: 13б. Мюнхен, БС — Фах. 221. Німеччина, а поза Німеччиною — представники Видавництва.

Чи знаєте ви, що...

Найвищою рослиною в світі є водяна рослина Мкроцистіс-Танг, що досягає 300 метрів висоти.

Ще 100 років тому креслярі купували радирки в аптеках.

Турки, сирійці й араби на знак згоди хитають головами зправа на ліво, а на знак заперечення ззаду наперід, себ-то зовсім не так, як це робимо ми.

Тубільці острова Нова-Ґвінея при куренні стряхають попіл до попельнички і потім цей попіл з'їдають.

Побожні індуси не вбивають жодних тварин, навіть комах, тому багаті люди, коли йдуть на прохід, заставляють своїх слуг замітати стежку, щоб там не було комах.

Жінки в Конґо (Центральна Африка) носять на шиї обручі вагою до 12—кіло, як прикрасу.

Коли б хто хотів голосно рахувати до мільйона і убв в стані одно число вимовляти одну секунду,- він мусів би рахувати без перерви два місяці. А коли б хто, що може дуже швидко говорити був в стані сказати 200 чисел за одну хвилину, то йому треба було б 9512 років, 34 дні, 5 годин і 20 хвилин, щоб рахувати до більйона.

В ботанічному саді в Лондоні є рослина, яка має 1000 років. Африканці називають її кава-хліб. Ця рослина потребує дуже мало поживи і в стовбурі нагромаджує запас води і поживних речовин, якими потім користується і живе.

В Китаї вважається неввічливістю передавати або брати якусь річ одною рукою. Навіть чарку треба давати або брати двома руками, якщо ви не хочете образити того, хто бере, або дає.

Так як в нас люди ходять з собакою, так у Китаї до доброго тону належить йти на прохід з птахом у гарній клітці.

В нас уважають нещасливим числом „13", а в Індії всі числа, що кінчаються на „0".

Що найлегшим з дерев є дерево „бальза", яка росте в Центральній і Південній Америці (від кордонів Мексики до Болівії. Дерево це легше від корка. Його плотність за шкалою для деревини 0, 125. Легкість його пояснюється тим, що в його клітинках дуже багато повітря (до 92% цілого об'єму).

Росте „бальза" надзвичайно швидко: за пів року з посадженого зернятка виростає деревце 1, 6 метра заввишки і 5 сант. в діяметрі. За 6—7 років дерево досягає 20—30 метрів височини і до 50 сант. у діяметрі. „Бальзару" використовують тільки для найлегших споруд: повіток, насівів, тощо.

Коротко про цікаве

Найбільш урочистим святом в Японії є Новий Рік. Він є не тільки першим днем року, але також днем народження для всього японського народу. В цей день кожна людина вважається на рік старшою, навіть новонароджена дитина. Святкують японці Новий Рік від 3-ох до 7-ми днів. Це свято радости, і тому всі люди прикрашені. Кожний намагається віддати на цей день усі борги, а базари під Новий Рік відкриті цілу ніч.

×

На річній конференції американського товариства наукового постопу 28-го грудня 49 р. астроном, доктор Дональд Г. Мендель висвітлив фільм: „Що діється на сонці". Фільмування цікавих процесів на поверхні сонця провадив д-р Рсобертс в астрономічній обсерваторії в Колорадо.

Минулого року Німеччина і весь коультурний світ відзначали 100-ліття смерти Ґете, оголосивши 1949 рік „Рік Ґете". Цього року припадає 200-ліття з дня смерти німецького композитора світової слави Себастіяна Баха. Цей рік проголошений в Німеччині як „Рік Баха".

В Америці винайдено удосконалення для телевізії, яке дозволить у найближчий час абонентам телевізії замовляти собі телефоном фільми. При цьому абонент зазначає, який фільм він хоче бачити і в який саме час.

В ніч на Новий Рік в Америці стався 281 нещасливий випадок, з яких 142 смертельних.

В штаті Міссурі (США) живе ще ветеран громадянської війни (1864—65 р. р.) . Він має вже 108 років і почуває себе зовсім добре.

В 1949 році кожних 5 секунд денебудь на земній кулі сідав, або відлітав 1 літак. Через Атлантиду зроблено 11. 000 летів і перевезено 300. 000 цивільних пасажирів.

Куток розваги

НАЗВА РОДИННОГО СЕЛА

Учитель (в міській школі): Петро і Максим лишаться після навчання за кару, що не навчилися лекції і напишуть сто разів назву родинного села.

По годині приходить учитель і бачить, що Петро сидить і не пише, а Максим аж пріє, але пише і плаче:

Учитель: Чого ти плачеш, Максиме? Дивись Петро вже написав і сидить спокійно.

Максим: Не штука було йому написати, коли його село називається Гаї, а моє Перевертивоза... до того ще й Середні.

Анакдоти

В ШКОЛІ

Учитель: Іцьку, скільки буде два рази три?

Іцько: Сім!

Учитель: Як то? Чому не шість?

Іцько: Я хотів, щоб пан професор щось на тому інтересі заробили.

ПРИ СПОВІДІ

Священик (до школяра під час сповіді): Ну і що ж ти, дитино, заслужила собі у Бога за свої гріхи?

Школяр: Та я, прошу отця духовного, нічого за то не хочу.

ЛИЦЕ ЧИ ШИЯ?

— Мамо, чи вуха належать до лиця чи до шиї? — питає мала Марійка.

— Чому ти питаєш? — дивується мама.

— Бо ви казали, щоб Настя вмила мені лице, а вона миє мені і вуха.

ПЕРЕДБАЧУЮЧИЙ БОГДАН

— Ну, Багданочку, чому ж ти не бавишся тими забавками?

— Мені страшно, що мені буде від тата, коли я їх зіпсую.

ОБЕРЕЖНИЙ

— Коли моя сестра починає співати, то я зараз виходжу на балькон.

— Чому ш це?

— Щоб люди не подумали, що я її б'ю.

В ШКОЛІ

Учитель: Що ти там маєш під лавкою?

Учень: Нічого!

Учитель: Заряз же покажи мені.

Загадки с

1. Лікар, відвідуючи умово-хворих в коридорі свого відділу зустрінув двох хворих.

Щоб щось сказати — він запитав їх — скільки їм років.

Вони відповіли, але лікар хотів переконатися про їх арифметичне думання і спитав — скільки років їм разом. Один з хворих відповів 44, а другий 1208. Лікар відразу догадався, що перший відняв один вік від другого, а другий помножив їх. Скільки років мав кожний з них?

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ

Шановні читачі і прихильники „Аванґарду"!

Даємо Вам це число в подвійному зошиті і з запізнанням тому, що не всі кольпортери зрозуміли їхні зобов'язання перед видавництвом і не вислали своєчасно грошей за попередні числа.

Кому дорога сумівська ідея і хто хоче, щоб наш журнал виходив точно щомісяця, або частіше, щоб став ще цікавіший — піддержуйте його. Приєднуйте читачів і передплатників! Голосіться в кольпортери! Умови передплати будуть поміщені в слідуючому числі.

Адміністрація

Якщо ти не маєш ворогів, цілком можливо, що ти не маєш і друзів.

(Арабське прислів'я)

Ґеній — це один відсоток надхнення і 99% найвпертішої праці.

(Томас Едісон)

ТРЕБА РОЗВ'ЯЗАТИ!

1. Учні 4-ої кляси дістали до розв'язання аритметичне завдання на ділення. Частка становила 57 при остачі 52. Івась, розв'язавши задачу, не був певний, чи він зробив це правильно. Отже він помножив частку на дільник і додав остачу. Вислід був: 17.380, що на клопіт Івасеві зовсім не був тотожний з діленим. Причина цього була в тому, що Івась при множенні в дільнику другу цифру написав помилково 6 замість 0. Знайдіть правильне ділене.

2. На загальних зборах одного товариства відбувалося голосування. Голова заявив, що хто згодний з пропозицією, той повинен встати, а хто ні — мусить сидіти, Після обчислення голосів голова оголосив, що пропозицію прийнято більшістю голосів. (четвертою частиною голосів опозиції). Однак голосування було опротестоване, аргументували тим, що незгодних було більше, але не було на чому сідати. 12 членів заявили, що вони мусіли стояти проти їх волі. Голова переглянув тоді своє рішення і оголосив, що пропозиція відкинута більшістю одного голосу. Скільки людей було на зборах?

3. Дядько Максим оженився з Марією 16 років тому. Він був тоді старший від своєї дружини втричі. Сьогодні він є старший від своєї дружини тільки в два рази. Скільки років мала Марія, як виходила заміж?

РЕБУС

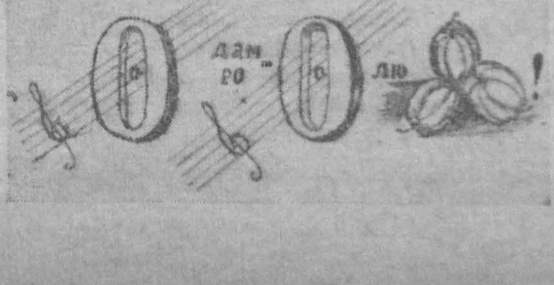

Від Центрального Комітету СУМ'у

Центральний Комітет Спілки Української Молоді звертається з проханням і закликом до українського громадянства пересилати документи, матеріяли, оригінальні свідчення та фотографії з життя, діяльності та процесу Союзу Визволення України — Спілки Української Молоді (СУМ'у) на Україні та інших теренах Совєтського Союзу.

За цінні матеріяли — винагорода. На бажання матеріяли після використання — звернуться власникові.

За Центральний Комітет
Спілки Української Молоді

(—) О. Калинник (—) Ігор Заяць
Викон. обов. голови секретар

На прохання „Дирекції Бібліотеки сучасної міжнародної документації та Музею великої війни" при Паризькому Університеті, Пресовий відділ при ЦК СУМ' у звертається з

закликом

до всіх Крайових Комітетів, Комітетів осередків і уповноважених СУМ' у, як також до членів СУМ'у допомогти згаданій вище Бібліотеці в доповненні її українського відділу висилаючи на адресу бібліотеки, або, щоб уникнути коштів на пересилання — **через французьких консулів**, всі наші публікації друковані, або циклостелеві.

Думаємо, що не треба звертати вашу увагу на те, що для нас—українців це є великою нагодою виконати свій обов'язок перед воюючою Україною і тому всі, хто має які попередні видання, вишле їх якнайскорше і в майбутньому буде висилати всі документи, публікації, меморіяли, листівки, вишкільні матеріяли і т. п. до Бібліотеки.

Пресовий Відділ ЦК СУМ' у

Адреса Бібліотеки:
Bibliotheque de
Documentation Internationale Contemporaine.
Universite de Paris.
Paris — XVI
5 Rue Auguste Vacquerie.

Центральний Комітет
Спілки Української Молоді
Ч. 36/2б/50. Мюнхен, 21. січня 1950.

До Крайових Комітетів, Організаційних
Бюр, Уповноважених СУМ'у
(до виконання!)

В справі: Постанова ЦК СУМ'у про:

а) Відзначення 4-ліття Спілки Української Молоді на чужині.

б) Відзначення 20-ліття процесу СВУ—СУМ на Україні.

Центральний Комітет Спілки Української Молоді на своєму засіданні 17. січня 1950 р. виніс слідуючі постанови: с

а) Як офіційну дату відновлення діяльноті Спілки Української Молоді на чужині слід уважати дату основання першого сумівського Осередку в Авґсбурзі — 18. липня 1946 року.

Цю дату відзначають всі клітини Спілки Української Молоді на чужині окремим сумівським святом.

б) В місяці травні 1950 р. доручається усім клітинам СУМ'у святочно відзначити 20-ліття процесу Союзу Визволення України та Спілки Української Молоді на Україні.

Всі провідні клітини СУМ'у опрацюють докладний плян відзначення цієї події.

За згідність з протоколом:
(Ігор Заяць)
Секретар ЦК СУМ'у

Кожний дозрілий народ шанує своїх **воєнних інвалідів** та окружляє їх пильною опікою.

Кожний українець бачить в українських інвалідах носіїв і подвижників найвищих національних ідеалів, тому ніколи не відмовляється зложити даток на їх ціль.

Датки треба слати наадресу:

Союз Українських Воєнних Інвалідів на Еміґрації
Авгсбург, Юденберґ 8/II. Німеччина

Видавництво
і
Висилкова
Книгарня
„МОЛОДЕ ЖИТТЯ"
(13b) **München 2, BS.**
Abholfach 221, Germany
поручає
ЕНЦИКЛОПЕДІЮ
УКРАЇНОЗНАВСТВА
монументальний твір,
багато ілюстрацій,
понад 800 сторінок,
виходить в 10 зошитах
з доданою мистецькою
твердою політуркою.
Ціна одноразово згори НМ 60.—
Пишіть і посилайте гроші на адресу
Видавництва.

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ
УКРАЇНОЗНАВСТВА

ЧИТАЙТЕ
Й ПОШИРЮЙТЕ
НОВИЙ
СУМІВСЬКИЙ
ЖУРНАЛ
В АНГЛІЇ
„ГОЛОС МОЛОДІ"!

„АВАНҐАРД" — ілюстрований журнал-місячник Спілки Української молоді. Головний редактор М. Кушнір. Адреса редакції та адміністрації: Мюнхен. Дахауерштрассе 9/II.

ЧЕСТЬ УКРАЇНИ! ГОТОВ БОРОНИТИ!

Ціна 50 пф.

741 Б.В.

АВАНҐАРД

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЕМІҐРАЦІЇ

Рік V Січень-Лютий 1951 Ч. 1 (20)

Звернення

Центрального Комітету Спілки Української Молоді в 33-ті роковини бою під Крутами

В тридцятьтреті роковини Великого Чину трьохсот українських юнаків, безсмертне геройство та велич смерти лицарів Крут так само хвилює серце українців, як і тоді, коли труд відновленої української держави склав Їх в братню могилу на княжій гірці Золотоверхого Києва — серця України, як найдорожчий скарб-реліквію цілої Нації. Бо Чин Їхній піднявся понад простір і час. Вічною леґендою житиме пам'ять про нього в безсмертній душі української Нації, яка окуплює це безсмертя впродовж цілих століть своєї трагічно-великої історії найдорожчою ціною — життям своїх найкращих синів. Згадка про Них житиме вічно і в серцях всієї української молоді, та запалюватиме в них вогонь великого пориву, жагу вічного служіння Святій Ідеї.

Дорогі подруги й друзі!

Ви чуєте, як на згадку Крут живіше б'ється кров у ваших жилах, а душі сповнюються прагненням боротьби. Тож не гасіть святого вогню, не гасіть духа. Нехай він веде вас крізь життєві бурі на верхів'я самовідданої служби ідеї свободи та державности; нехай веде вас шляхами великих подвигів до слави і перемоги.

В трагічну Річницю, що стала величним святом цілої Нації, піднесіться духом понад злобу дня, понад чвари і всі дрібні справи сучасности. Шукайте в наших днях та підносіть у вашому житті все те, що робить вас подібними до безсмертних крутянських Героїв. Кріпіть свій ум, сталіть волю, щоб у вирішальний момент не забракло вам сили довершити Святе Діло, яке започаткували й за яке склали свої молоді голови Крутянці.

Година великих рішень наближається. Гряде час остаточного змагу. Будьте готові виконати свій обов'язок, будьте готові довершити завітний наказ української Нації, за що полягли Герої Крут!

Вічна Їм Слава!

В січні 1951 року.

Центральний Комітет
Спілки Української Молоді

⁂

ВОЛОДИМИР ЯНІВ

Орди шість тисяч їде у люти,
Пожежу запалив салдат!
Невжеж не бути нам?! чи бути!
Покаже бій, порішать Крути,
Не володітиме в нас кат.

*

Вже знемагали, сил не стало, —
То дальше морем лилась кров;
Їх багато, — нас так мало:
(Розпукою в душі кричало) —
— І дальше бій нерівний йшов!

П'янила ниви кров їх чиста!
Звершилося: вже бій стихав.
І впали всі: героїв триста!
Останніх смілих — гнів садиста
В полоні всіх закатував.

І впали всі і не спинили
Нового наїзду варвар; —
Та всі лягли, а не спочили,
Добули славу й нам лишили
Безсмертний взір: геройства чар!

*

„Чужинце! Йди і Україні
Скажи, що звершений наказ!
Хай не сумує: на руїні
Здобудемо нові твердині
І в бій підемо другий раз!

Скажи, що Шлях покажуть Крути,
Що замість терня — ореол,
Що Україні вічно бути,
Про Україну всім почути,
Бо світа це новий престол!"

Д. ДОНЦОВ

Молодь і політика

Сучасна молодь, з якої кожний може якихось 10 років критично сприймає своє оточення, ледве чи в стані зрозуміти, в якім забріханім світі вона живе. Сатана прозваний в Євангелії „отцем лжи", батьком брехні. Тому так насичена брехнею сучасна Росія, яка віддала себе під його покров. Тому ця брехня каламутним потоком заливає і Захід. Тому рідко почуєте ясне і одверте слово, мужнє визнання свого „вірую". Тому рідко зустрінете льояльність в полеміці. Всюди маски.

Під однією з чудових масок виступають і ті, які ганять молодь за те, що займається політикою, закликаючи її займатися лише наукою, залишаючи старим політичні справи. Відкинувши чудову арґументацію цих опікунів молоді, загляньмо в правдиву причину, яка змушує тих опікунів боронити свою тезу. Коли ж це зробимо, побачимо, що причина лежить у тому, що молодь дуже часто йде революційним шляхом. Вона постачала кадри молоді СУМ'у в Харкові в 1930 році, кадри ОУН в Галичині, УПА тепер. Старші ж політики, які застерігали собі монополь вести народ і в Галичині між двома війнами, і тепер на еміґрації, — це головно прибічники політичного опортунізму. Одверто картати молодь за її революційність, — на це їм не позволяє стиль нашого забріханого віку, тому арґумент, що молодь ще не досвідчена, ще не набралася потрібної науки, щоб займатися політикою, яку й мусить скласти у „вправні руки" старших. На ділі ж власне за революційний характер рухів молоді всі легальні партії в Галичині осуджували акцію ОУН, осуджували її навіть по упадку Польщі в „Краківських Вістях", коли ніхто від них того не вимагав. Ті самі політики або негативно або „вичікуюче" ставилися до акції УПА через ту саму причину.

Не хочу сказати, що привілей молоді, — займатися політикою, а обов'язок старших нею не займатися. Таке твердження було б абсурдне. Кажу тільки, що аргументи представників старшого громадянства не завжди щирі, а щодо недосвідчености в політиці і помилок, що з неї випливають, то це гріх, від якого не забезпечене ні молодше, ні старше покоління. Коли ж дамо пересунутися перед нашими очима останньому пів віку на Україні, — **то знайдемо там поважний аргумент, який даватиме повну підставу обстоювати активну участь молоді в політиці.**

Коли б не рух молоді, заініційований 1905 р. Міхновським, Д. Антоновичем, М. Русовим, П. Кратом та Ю. Колярдом, основоположниками Рев. Укр. Партії на Наддніпрянщині, Галичині і Буковині, — Україна напевно не знала б спонтанного національного вибуху 1917 року. Без руху молоді, очолюваного групою Отамановського в 1918 і наступних роках, або революційного руху націоналістичної молоді в Галичині перед 1939 р. чи Спілки Визволення України в 1920-х роках на Наддніпрянщині, може б не було акції УПА в тім об'ємі, як воно є нині. Політики здорового „хлопського розуму" закинуть: „боролася молодь, а що виборола?" Відповіді, що задовольнили б „хлопський розум", бути не може. Люди такого розуму радять ставити лише такі політичні цілі, які дадуться осягнути завтра або післязавтра (Драгоманов). Решта для них „романтика, утопія". Вони не хочуть, ба й не можуть знати, що без романтики Жанни д'Арк і без **столітньої війни** Франція була б нині не державою, а британською колонією; що без романтики козаччини Україна була б провінцією Польщі, без 150-літнього періоду Гетьманщини, без Шевченка і років, що випливали з тієї романтики, зривів 1917-20 і пізніших, без відновлення хоч і короткого, нашої державности в XX віці. Політики „хлопського розуму", які вірять лише в те, до чого можуть доткнутися, що можуть „помацати", — не знають, що двигуном всього в історії є невтомний дух, який власне ту романтику робить і без якого нічого тривалого ні в політиці, ні деінде ані постає, ані існує. Отже, коли молодь в затяжній боротьбі за Україну здобувається на цю романтику безнастанно від 1900 року, то це якраз арґумент за її участь в політичній боротьбі. Бо коли міряти потребу якоїсь акції, її моментальними успіхами чи неуспіхами, — тоді треба було залишити ідеал державности, через те, що його досі не вдалося зреалізувати...

Сучасна Україна перебуває в ганьбі-неволі, яка деправує націю душевно, каструє духово й винищує фізично, обертає вільний нарід в плем'я гельотів. Коли це так, а цьому ніхто не заперечить, то ганьбою було б для молоді, коли б вона не ставала на перше місце своїх змагань, свого життя, щоб спричинитися до знищення цієї ганьби, до виборення власної держави. До першої фальшивої думки „реальних політиків" вони додають ще й помилку. Не признаючи за молоддю права брати участь в політичному житті, вони визнають за нею право бодай вчитися, вишколюватися політично, власне не вишколюватися, як вони кажуть, а вивчати той фах, який може й потрібний для політика, але сам по собі робить лише адміністратора або пересічного громадського організатора, і тільки.

Поширений погляд між „реальними політиками", що готуватися до політичної акції — це значить студіювати політичні теорії, економіку, фінанси, адміністрацію, історію — і все! Глибоко помилковий погляд, знов таки на ґрунті пануючого матеріялізму, який знає тільки матерію, техніку — не дух, не його велетенську ролю в житті. В наш матеріялістичний вік поняття політика стало ідентичне з поняттям спекулянта, хитрого калькулянта, спритного гандляра, іноді шахрая. Такий тип політика дуже поширений в нашім світі, і йому, власне цьому **звиродженню провідної верстви** в багатьох державах, треба приписати те, що вони впали або падуть легкою жертвою варвара завойовника. Такий політик спекулянт, політик гандляр міг задовольнитися знанням свого „фаху" (адміністрація, фінанси і ін.), як для звичайного гандляра вистачає знання комерції. Але в період напр., Англії наполеонівських часів, Франції часів Людвика XIII або XIV („Трьох мушкетерів" А. Дюма!), часів розквіту нашої гетьманщини XVII-XVIII вв. або старокнязівської України, коли члени провідної касти добиралися суворою селекцією, на провідних місцях не могли бути Жоліо Кюрі. Фукси, Ляскії, Лютимори, Гуси та їх протектори. В ті часи заняття політикою вимагало інших прикмет. А ці висоти повинна взяти собі за вказівку наша молодь, спрагнена політичної акції. Хто хоче бути політиком, членом провідної верстви свого народу, той не сміє обмежитись вивченням свого „фаху", інтелекту. Він мусить школити ще й свою душу і свій дух. Мусить виплекати в собі: мудрість політичну, мужність, шляхетність. Ту мудрість, якою колись відзначалася англійська аристократія: мудрість, якої вчили її за молоду, — цебто не знання законів і звичаїв конституції, але і одвічних законів тривання, міцности і упадку національних спільнот; мудрість, яку вони черпали з авторів античної Греції і Риму, всмоктуючи разом з нею державний геній старого Риму. Ту мудрість, якої вчили старшинський доріст в Києво-Могилянській Академії, яка сяє в Університетах Хмельницького або „Історії Русів".

Один з аспектів поняття мудрости — це ясна політична ідея, прапор, під яким громадяться прибічники ідей. Ідея — не „програма", не „тактика", не „вміння лявірувати в передпокоях сильних того світу", а щось інше. Ідея може вивести націю на шляхи великого історичного призначення, вона ж, якщо фальшива, може завести її на манівці. Трагічним прикладом фальшивої ідеології, що присипляла націю, була в нас драгоманівщина. Коли в момент революції 1917 року наш соціялістичний провід лив воду на революційну стихію, відвертав її, поки міг, від шляху війни з Московщиною на манівці вижебрування автономії, старався гасити національний „шовінізм", і лише проти волі вступив на дорогу самостійної державности, — то причиною того був дух драгоманівства, яким молодь та соціялістична інтеліґенція були перейняті: драгоманівством з його адорацією Росії, з інтернаціоналізмом, політикою малих діл, з відразою до „мілітаризму". Причиною невдачі визвольних змагань була й друга ідеологія, яка опанувала мозки нашої молоді початків 20-го століття, — марксизм. Про неї з небуденним даром передбачливости писав далеко перед 1917 роком Іван Франко: „Дуже сумно, що на цю доктрину ловиться в значній мірі горячіша українська молодь. Соціял-демократизм стає ворожо як проти об'явів всякої самодіяльности та децентралізації, так само і проти національного українського руху і з того погляду являється для українства далеко більшим ворогом ніж самодержавіє... Соціял-демократизм краде душі, наповнює їх фальшивими і пустими доктринами **і відвертає від праці на рідному ґрунті.** Ось тим то і не диво, що свідоміші українці виступають проти цієї згубної доктрини, як можуть".

Власне ця соціялістична доктрина загнала нашу інтеліґенцію 1917 р. у багно всеросійських політичних ідеалів, відірвала від ідеї власної державности, казала таврувати плямою „шовінізму" любов до своєї країни, „фанатизму" — гаряче прив'язання до своєї національної ідеї, тавром „мілітаризму" — бажання боротися за цю ідею з Росією. Соціялістична молодь опинилася спочатку в ролі підземної, потім справжньої провідної верстви нації, але своїм ідейним гермафродитством значно спричинилася до невдачі визвольних змагань. З цих двох негативних прикладів видно величезну ролю ідеологічного чинника в політичній боротьбі. Позитивну ж ролю того чинника можемо простежити в історії всіх визвольно-національних рухів 19 віку, балканських слов'ян, Італії, Ірляндії. Щоб така ідея мала формуючу ролю в країні, мусить вона, як казав Франко, власне виростати з потреб країни, її традицій історичних, бути „своєю мудрістю", „своєю Правдою" (Шевченко). Далі — **вона мусить мати аксіоматичний характер, характер незбитої правди.**

В наші часи розладу і духової анархії з'явилися теорії про те, що наша думка не сміє бути однобічною, що не можна на всі питання відповідати „так" або „ні"; що треба „узгіднювати суперечності", бути „скептиком", не „догматиком", вміти „еволюціонувати" від однієї думки до іншої, або мати їх кілька нараз і т. п. Подібні теорії завжди, в моменти хаосу і катастроф, виринають у людей, які втомлені життям, не знають чого хочуть і готові бігти за модою. В наслідок цих теорій ввійшли в моду заячі стрибки в політиці; від націоналізму в нео-комунізм, від однієї ідеї до іншої. І ці стрибки їх адепти вихваляють як доказ життєвої гнучкости людської думки, яка, мовляв не „засклепилася" в своїх „забобонах". Над тими їхніми арґументами можна було б застановитися, коли б ті стрибки від ідеології до ідеології по-рабському не пристосовувалися до того, яка ідеологія надавала тон в світово-політичній конюнктурі.

У цих линвострибунів перехід від націоналізму до демократизму наступив не тоді, коли жили Гітлер і Мусоліні, а чомусь якраз по перемозі американської і европейської демократії... Але це між іншим. Очевидно треба мати очі широко отворені на світ, мати критичний змисл, але в житті, в житті нації — мусить бути **певна кількість аксіом, незбитих правд,** в яких не вільно сумніватися, які мають бути незмінними як для віруючого — Заповіді або „Вірую". Такими аксіомами для кожного члена християнської нації мають бути: **Бог, отчизна і власна честь.** Вони мусять бути непохитними поняттями, що їх не сміє захитати ніякий прогресивний — явний, або замаскований адоратор Сходу. Треба і можна вивчати різні ідеології, політичні програми і т. п., але ці три аксіоми повинні **залишитися непохитним фундаментом для молоді.** Ці засадничі поняття мусять бути неподатними на ніякі впливи. За ці аксіоми мусить людина бути готова боротися ціною перемоги або смерти.

Ці аксіоми можуть коштувати нас втрату популярности, приятелів, становища, але їх не вільно залишати. Коли думка не зв'язана з фанатичним відданням їй, то це не переконання, а „погляд", який міняється від чергового вітру так званої „громадської думки". Людина з „поглядами" — це хитлива юрба. Тільки люди твердих переконань керують подіями та грають головну ролю в політиці. З них вербуються новатори, творці пробойових доктрин, що формують думки і життя нації, мученики, вожді, державні мужі і герої. Тільки за такими йде народ. Мати ці непохитні переконання, непохитні політичні концепції — одна з необхідних прикмет політика. Провід без цих аксіом, афірмованих безкомпромісово і фанатично, не провід, а його нарід піде за тими, хоч би й чужими, провідниками, які ці аксіоми мають, фанатично їх проголошують, вірять у них, незалежно навіть від змісту тих чи інших аксіом.

Отже хто бажає бути в політиці активним, повинен мати ідею, що прагне її здійснити, свою національну мудрість, яка базується на традиціях країни, на ідеях предків. Повинен шанувати підставові правди своєї землі і фанатично їх боронити, і знати, що цю правду здобувається і зберігається від занепаду фанатичним, безоглядним відданням їй, не хитруванням, не шахрайством, а мілітарним духом і боротьбою. Це й є те, що називається відвагою, мужністю, друга по мудрості прикмета провідника, на якого повинен готуватися юнак, що цікавиться політикою. Третя прикмета політика, що її повинен плекати в собі юнак, що її плекали в юнацтві всі гідні тієї назви провідні верстви,

— це шляхетність душ, характерність. В занепалих країнах модерного світу на ці прикмети провідної верстви не звертається ніякої уваги. Зпенетровані метеками, зайдами з далеких країн Сходу, правлячі еліти сучасної Европи, стратили, наприклад, свій національний характер; характерність особиста цінується в них невисоко, як і поняття престижу, національної чести або патріотизму і права. Цей „дух часу'' відбивається і на нашій політиці. Вступ у члени партії дає партійний квиток, словесне признання партійної програми за „найкращу". Не звертається зовсім уваги на те, що з себе уявляє член даної партії чи еліти щодо його особистих вартостей, характерности, порядности, ідейности, чесности і т. п. Партія має запровадити такі й такі закони, щоб знищити нелад і зло і довести до „щастя і добробуту" нарід. Але не питається, чи члени поконали це зло в свойому серці? Чи в їх жилах — казав Шевченко — гнила сукровата, чи чиста кров шляхетних провідників нації, не здібних на підлоту, на зраду, на підкуп, на свинство, що горять безкорисною любов'ю до ідеї, до своєї землі? Коротко кажучи ні ті, що тепер заходжуються готувати юнацтво на ролю провідників, або вишколювати їх до цієї ролі, ні ті, що творять партії й об'єднання чи „репрезентації", не думають про виховання серед молоді душі, волі, характеру майбутніх провідників. Думають напхати лише її мозок певним знанням, часто суперечним в собі думками, навчити певних організаційних навичок і все! Не було так в давніші часи, в часи, коли европейські народи не впали жертвою варварського наїзду, бо не жили в страху перед ним. В ті часи і в старій Україні, і в старій Англії, і в старій Елладі в політичному вихованню юнацтва першу ролю грало **формування його характеру,** людини шляхетної, з високо розвиненим почуттям чести, лояльної, твердої в обороні своїх переконань і своєї країни, — „джентельмена", як казали в Англії, „козака", як казали в Україні, людину особливої вищої породи моральної, з чистою „кров'ю", з „благородними кістками" — казав Шевченко з крилами за плечима, як Галайда, який обернувшись в козака, отряс зі себе розум із старим ім'ям, всі рабські прикмети „хамового сина", який вмів тільки нагинатися і слухати чужих наказів. В старій Елладі справа виховання юнацтва провідної верстви підлягала суворим законам. Його виховували „однобічно", до нього не сміли мати доступу ні література, яка осмішувала богів і героїв, ні млосні мелодії, які розніжували душу. Та молодь мусіла виростати з загартованим тілом і душею в пошані до своєї землі, її традицій, в адорації всього величного, навчитися бути панами дрібних слабостей людської натури, плекати чесноти характеру аскета, вояка і вождя.

В наші часи ті погляди вважається або за шкідливу єресь, або за порожню балаканину. Мені і моїм думкам в цій справі закидають „крайність" і „невміння" як слід збагнути українську, хліборобську душу, закидають претенсії виховати лише один тип людини, небажання рахуватись з тим, що душа нашого народу побіч боротьбизму виявляє й ліризм, що його **теж треба** плекати і не змішувати його з сентименталізмом, що треба вміти „узгіднювати протиріччя" і т. п. На це відповім, що я не говорю про хліборобів, а про тих, з яких має витворитися правляча еліта нації в державі чи в боротьбі. Ця верства має особливі, твердші, важчі завдання, отже, як її знання має перевищати знання пересічного хлібороба чи інтелігента, так і **її мораль і характер.** Наша давнина приймала це як аксіому. Вона, власне витворила тип козака, який мав бути „козак, а не мугир" (Котляревський). Козак, а не „гречкосій", „лицар", а не „плебей'' (Шевченко). Слабості пересічної людини повинні бути йому чужі, він не повинен був „узгіднювати" своєї лицарської вдачі з вдачою „винників, броварників, полежаїв чи периноспалів" (Гоголь). Він не знав поблажливого відношення посполитого до слабостей людських, в поході не пив, а хто напився, того скидали в море. За крадіж батожили на смерть. Богові несли не п'ятака, а життя. Від милої дорожче була честь. Чужий їм був „ліризм": коли співали, то співали козацьких пісень (дивись про це в „Енеїді" і в „Микиті Галайді"), не хліборобські, не пісні кохання співали, які особистими болями чи радощами розніжували душу, а думи, що кріпили їх і підносили до величини справ. Мало було ліризму в Гонти, у Тараса Бульби, у Богуна. Провідна верства має свої окремі завдання, іншу душу мусять мати ті, хто ті завдання мають виконувати, готуватися, гартуватися до цього діла. **Це ідеал не для всіх, тільки для них.** „Могій вмістити, да вмістить". Але без виховання в цьому дусі нема справжньої еліти народу. Еміґраційна молодь може вибрати різні дороги. Може пірнути в приватне життя, особливо, роблячи собі кар'єру, де зможе. Хто схоче — зробить це. Але все ж знайдеться багато таких, яких дума про їхню країну в ярмі не покидатиме. Така молодь повинна поважно поставитися до свого вишколення для тієї ролі, яку їй доведеться взяти на себе в політиці, в будівництві чи в революції. Вона повинна знати, що до ролі еліти молодь не готується „контестами краси" і балями, чи вибором „королевих" і княжних". Така молодь повинна знати, що має перед собою страшного противника до поконання, якого повинна перевищити ідейністю, завзяттям, волею і характером. Така молодь повинна знати, що стоїть перед великим завданням. А великі справи доконують не малі, а великі люди. Для тих, що бездумно балакають про „народ", який „вирішить все", і про інтеліґенцію, всяку, яка б вона не була, що об'єднавшись поведе націю в землю обіцяну, — пригадую слова кардинала Тіссерана на святі в пам'ять Харківського СУМ'у, виголошені ним у Монтреалі: „без еліти нема нації". А від еліти вимагається чогось іншого, інших прикмет духа, іншого розуму і характеру, ніж від кандидатів на диригентів хору, директора кооперативи чи „Просвіти" або секретаря тієї чи іншої політичної партії. **Крайня пора подумати нашій молоді над цим.**

О. ВЛИЗЬКО

КРОВИ Б, КРОВИ і СИЛИ...

Крови б, крови і сили відерцем
Святогором понести до мас!..
Якби можна помножити серце,
Я помножив би тисячу раз!
І роздав би, роздав би, роздав би,
Як проміння моєї снаги,
Так, щоб світ загорівся, і став би,
І розбив би свої береги!

ЗА ВСІХ СКАЖУ

З високих веж ми дивимось на світ, —
Далекі зорі ловимо руками!..
Сміються беврики з блакитних віт,
І квіти сонячні вкривають пелюстками...
І ми ростем! На клюмбах днів і літ
Ростем за хмар чудними пагонцями,
Поки печаль не стане древній міт
І, мов би дим, не щезне за віками!

Г. ВАЩЕНКО

Завдання національного виховання української молоді

В житті людини діють дві основні сили: з одного боку стихія, природні інстинкти, пристрасті, неусвідомлені впливи оточення, з другого розум і воля, як здібність свідомо ставити перед собою завдання і здійснювати їх. Не може бути такого стану, щоб діяла лише одна з названих вище сил. Але більша чи менша роля кожної з них залежить від рівня розвитку людини. Чим культурніша людина — чим на вищому інтелектуальному рівні стоїть вона, тим більшу ролю в її житті мають розум і воля і навпаки.

Те саме треба сказати і про збірну особистість, про народ. Його життя частково обумовлюється стихійними силами, а частково розумом і волею. І так само, як в житті окремої людини, роля цих двох сил залежить від культурного рівня і національної свідомости народу. Є народи, що стоять на низькому рівні культури і не мають розвиненої національної свідомости. Вони ще не піднеслись на такий рівень, щоб їх можна було назвати націями в стислому розумінні цього слова. Вони ще не усвідомили свого історичного покликання і фактично являють собою, так би мовити, людський конгломерат, що є нацією лише в потенції.

В житті політичному і культурному такі народи не є суб'єктами, що творять своє національне життя, а лише об'єктами, що їх використовують інші народи. В такому стані перебувають напр.: тубільці Африки, Австралії, полінезійці та інші.

Але в стані об'єкту історії, а не її суб'єкту, може бути й висококультурний нарід, що через несприятливі історичні умови був поневолений якимсь іншим народом. В такому стані, напр. перебували старовинні греки, коли їх поневолив Рим. Грецький нарід стратив тоді свою власну політичну волю. Він примушений був виконати волю своїх переможців, що використовували його матеріяльні, а особливо духові сили.

В такому стані перебуває вже триста років і український нарід. Ввесь цей час він примушений бути лише об'єктом історії, підлягаючи своїм поневолювачам. Який згубний цей стан для нашого народу, свідчить наше минуле й сучасне. Всіма природніми багатствами нашого краю розпоряджаємось не ми, а наші поневолювачі. Вони ж експлуатують на свою користь і духові та фізичні сили нашого народу. Живучи на землях з найкращою в світі чорноземлею, наш нарід часто голодує, бо мусить годувати чужинців; будучи одною із здібніших націй, ми примушені віддавати свої розумові сили на побудову чужої культури. Але цього мало. З самого початку свого поневолення наш нарід ніс і несе величезні жертви людьми. Скільки загинуло наших людей за часи Петра Кривавого, а скільки загинуло їх за часи большевицького поневолення!? І дивно! Світ про всі ці жертви майже не знає. Про те, що десь у Чехії німці знищили якесь село, або в Катині большевики розстріляли десять тисяч поляків без суду, кричать і пишуть в Европі і в Америці. А про те, що в Україні в 1932 та 33 році большевики навмисно винищили голодом 8 мільйонів населення; про те, що мільйони українців гинуть по концтаборах, що мільйони їх насильно переселено в Сибір і Казахстан, — про все це світ мовчить. Навіть імени „Україна" більшість народів світу не знає. Ми для них росіяни або поляки. Узнали про нас лише в останній час і то виключно завдячуючи героїчній УПА. Українські повстанці не тільки на словах, а й на ділі заявили, що наш нарід не хоче більше терпіти рабства: він хоче бути господарем у своїй хаті. Це для нас українців і для інших народів має велике повчальне значення. Ніхто не стане шанувати людини, коли вона сама не буде шанувати себе. Так само ніхто не буде шанувати народу, що терпить рабство і не хоче боротися за свою волю. Цієї лекції не мусить забувати український нарід. В першу чергу він мусить подбати про розвиток національної свідомости у своєї молоді. У виховний процес входять загальнолюдські, національні та індивідуальні завдання. Загальнолюдські завдання розкриті в Новому Заповіті і в творах кращих европейських педагогів; індивідуальні завдання випливають з природніх властивостей кожної молодої людини та її здібностей; національні завдання диктує нам минуле і сучасне народу. Всі ці завдання органічно зв'язані одно з другим. Людину не можна визнати за виховану, коли вона будучи фізично здоровою, і розумово розвиненою, використовує свої здібності і знання лише в своїх особистих інтересах і забуває про свій нарід. Так само ми не можемо визнавати за цілком виховану людину й того, хто, хоч любить свій нарід, але з сліпою ворожнечею та призирством ставиться до інших народів, незалежно від того, хто ці народи і яка їх історія.

Але життя кожного народу складається так, що в певних історичних умовах він мусить наголошувати на одному з названих вище виховних завдань. Для прикладу візьмемо англійців. Це старий державний нарід, що вже більше тисячі років живе своїм національним життям; населення Англії переважно має високу національну свідомість і бере активну участь в політичному житті своєї країни. В недавньому минулому хибою англійців було те, що вони з погордою ставились до інших народів і дивились на себе, як на природніх володарів світу. Наголошувати на національне виховання англійцям не має сенсу. В іншому стані перебуває український нарід. Як сказано вище, він не має своєї держави і через це дуже терпить і матеріяльно і морально. Національна свідомість значної частини нашого населення ще не піднеслась до належного рівня. Багато українців ще не усвідомило чітко своєї національної окремішности. Навіть частина нашої інтелігенції перебуває під таким великим впливом поневолювачів, що не зважаючи на такі криваві жертви, до яких спричинились ці народи, вони всетаки прагнуть до єдности з ними, цебто фактично прагнуть до того, щоб і далі продовжувався стан поневолення нашого народу. Тому в сучасний історичний момент і в найближчу майбутність національне виховання молоді є найважливішим завданням нашого народу.

Це в першу чергу означає, що в нашої молоді треба виховувати свідомість своєї національної окремішности, себто, свого національного „я". Кожен українець мусить бути свідомим того, що він є член великої нації, яка своїми фізичним та психічними властивостями відрізняється від інших народів і має своє національне покликання.

Свій нарід українець мусить любити так, як діти люблять своїх батьків: любити його традиції, свою рідну мову, свою пісню, звичаї, любити природу, серед якої він живе, його культуру. Любов до свого народу не мусить бути сліпою. В психології кожного народу, в його традиціях й звичаях є риси позитивні і негативні. Наприклад, в психології кожного українця позитивними є великі здібності до науки і мистецтва, свідомість своєї гідности, статева стриманість, наполегливість у праці, і хоробрість в бою; негативними — індивідуалізм, що іноді набуває хоробливих форм відокремлености, нахил до розбрату, партійна ворожнеча і таке інше. Зрозуміло, що перші, цебто, позитивні риси українець мусить плекати, а з рисами негативними боротись. Те саме треба сказати і про традиції. Без традицій властиво нема нації, бо саме вони зв'язують сучасні покоління народу з поколіннями минулими. Але вартість традицій українського народу різна. Ми маємо добрі традиції в галузі релігії і моралі, побуту і звичаях, родинних відносинах і таке інше. Цими традиціями українець має певне право пишатися. Але серед наших традицій є й дещо негативного. Ось один з прикладів. Ще наш старовинний літописець писав: „Русі веселі єсть пити, не можемо без того бути". Ця риса залишилась у нас і до останніх часів. Що-правда вона не набула у нас таких потворних форм, як напр. у росіян, але все ж таки не можна бути визнана за позитивну і з нею слід боротись.

А про те і негативні риси свого народу не мусить послаблювати любови до нього. Добрі діти люблять своїх батьків такими, якими вони є. Так само хиби дитячої вдачі і помилки дітей не знижують любови до них батьків. Подібно до цього любов до свого народу не може зменшуватись від того, що він має ті чи ті хиби. Це мій нарід, я плоть від плоті і кров від крови, його і тому мушу любити його. З цього погляду прикладом для нас має бути Шевченко. Рідко хто так, як він, розумів хиби нашого народу, рідко хто так різко і з таким гнівом бичував їх, і рідко хто любив так Україну, як Шевченко. Він нагадує нам пророка Єремію, плачі якого повні великого обурення проти Ізраїля, а разом з тим і палкої любови до нього.

Справжня любов не обмежується словами: вона вимагає діла. Діяльною мусить бути і любов українця до своєї Батьківщини. Благо і щастя Батьківщини мусить бути метою його життя. Їй він має віддати всі свої сили. В сучасних історичних умовинах це перш за все наполеглива боротьба за самостійну Українську державу. Українець має берегти честь свого народу і захищати її перед своїми і чужими, не робити нічого, що знизило б її у поглядах чужинців. А коли б обставини склались так, що треба б було із зброєю в руках боротися за свій рідний край, то українець не мусить боятися смерти, а сміло йти в бій з ворогами свого народу. Прикладів такої любови можна багато знайти в історії України. Це — Святослав Хоробрий, Мстислав, Володимир Мономах, Ігор — князь Новгород Сіверський, численні лицарі запорозькі, козаки й селяни часів Богдана Хмельницького, що не боялися ні смерти, ні жорстоких тортур, завзято боролись за волю свого народу. Нарешті, високим прикладом для української молоді можуть бути вояки УПА, що своїм завзяттям і хоробрістю заслужили визнання цілого світу. Але це зовсім не означає, що українець в боротьбі за Батьківщину може без потреби ризикувати своїм життям. Справжній патріот не тільки гідно вмирає за Батьківщину, але самовіддано працює для неї мірою своїх сил і здібностей.

Постає питання: чи не означає це зречення особистого щастя? Суб'єктивно це так, але об'єктивно це зовсім інакше. Ще славетний український педагог Констянтин Ушинський писав: „Коли хочеш, щоб дитина в майбутньому була щаслива, не виховуй її для щастя". Це, з першого погляду парадоксальне твердження, має глибокий сенс. Коли людина метою свого життя ставить особисте щастя, психіка її звужується, вона стає егоцентриком і з особливою чутливістю ставиться до всього, що стосується її особи, забуваючи про інших. Така перечуленість спричиняється до того, що людина дуже тяжко зносить найменші невдачі, а егоцентризм, що часто переходить в егоїзм викликає вороже ставлення до людини з боку інших, і це ще збільшує неприємні переживання її. Навпаки, коли людина, що метою свого життя ставить здійснення якоїсь високої ідеї, як напр. служба Батьківщині, науці або мистецтву, і має на увазі не особисті вигоди або особисту славу, — вона звичайно живе повним, змістовим життям, часто має моральне задоволення, і з мужністю зносить всякі невдачі. Мученики перших віків християнства навіть з радістю зустрічали смерть. Святий Ігнатій Богоносець, їдучи до Риму на страту, писав з дороги листи, повні релігійного ентузіязму і величного спокою. Мужньо, без страху вмирали наші козаки в 16-17 сторіччі, борючись за Україну. Так само мужньо вмирають і вояки УПА.

Але справа не йде тільки про смерть, а й про життя. Людина, що всю себе віддала служінню якійсь ідеї, часто переживає радощі, що зовсім невластиві егоцентрику.

Любов до Батьківщини може мати різні форми. Вона може бути вузькою і супроводитись ворожнечею і ненавистю до всіх інших народів, навіть до тих, що не зробили жодного зла батьківщині; вона може виявлятись в прагненню підкорювати собі інші народи та їх експлуатувати. Це є шовінізм, що часто призводить до збройної боротьби між народами і спричиняється до руйнації культури. Але можна любити свою батьківщину і в той же час ставитись з пошаною до інших народів, шанувати їхню національну гідність і мирно співпрацювати з ними.

Український нарід протягом віків зазнав важкий гніт чужинецької неволі і тому в більшості українцям невластивий шовінізм. Навпаки, українці співчувають іншим поневоленим народам і охоче допомагають їм у їх боротьбі за волю. Найкращим доказом того є спілка народів антибольшевицького бльоку, створена з ініціятиви українських діячів. Отже ті, що обвинувачують українських борців за волю Батьківщини в шовінізмі, тоталітаризмі і в фашизмі, або не розуміють елементарних речей, або діють під впливом партійної злоби.

Є ще одна нездорова форма патріотизму. Це вузький місцевий або, як дехто каже, загумінковий патріотизм. Виявляється він в тому, що людина не тільки любить місцевість, в якій вона народилася і виросла, а ставиться з призирством і навіть з ворожнечею до своїх земляків, що походять з якихось інших місцевостей. Такий патріотизм трапляється майже у всіх народів. Наприклад, значна частина баварців недолюблює прусаків і міцно тримається свого діялекту, одежі, звичаїв і т. д. Така любов має свої цілком виправдані психологічні підстави. Людина звикається з тим, чим вона жила від самого дитинства. Але, коли така любов доходить до заперечення загально-національних інтересів і набуває форм місцевого егоїзму, вона загрожує єдності народу і відбивається шкідливо на його культурному і політичному житті.

Така форма місцевого патріотизму властива і значній частині українців. Це передовсім ворожнеча між „сходом" і „заходом". Історія України склалася так, що частина її населення довгий час перебувала під Москвою, а частина під Польщею. Цілком зрозуміло, що життя в ріжних політичних і культурних умовах не могло не відбитися на мові, звичаях і навіть психології населення західньої і східньої України. Крім того, на психологію, світогляд, побут і звичаї українців дуже великий вплив мало перебування під совєтською владою. Щоправда, слід зазначити, що український нарід виявив великий опір большевицьким впливам, значно більший, ніж його виявляли і виявляють інші народи. А все ж таки, коли взяти до уваги страшний тоталітарний режим совєтів, ми не можемо заперечити його впливу на українців. Але і тут є безперечна різниця між українцями Сходу і Заходу. До останньої війни совєтська влада на Наддніпрянщині тривала 23 роки, а в Галичині лише 2 роки.

Нарешті, слід взяти до уваги і різницю віровизнань.

Все це створює ґрунт для недовір'я, що іноді переходить у ворожнечу. Люди національно свідомі борються з такими настроями, віддаючи собі справу в тому, що в єдності сила, особливо в такий критичний момент, що його переживає тепер наш нарід. Навпаки, люди національно мало свідомі, або такі, для яких на першому місці стоять власні амбіції, або вузькі партійні інтереси, роздувають цю ворожнечу.

Так, деякі наддніпрянці називають галичан „поляками", „панками", обвинувачують їх в матеріялізмі і меркантильності. Галичани називають наддніпрянців „руськими", „москалями", „большевиками", „совєтами". Особливо гостру форму така ворожнеча набула в українській еміґрантській пресі. І дивним є те, що люди, які вдають себе за українських патріотів, з особливою настирливістю загострюють відношення між „сходом" і „заходом". Таку ворожнечу дуже вміло використовують вороги українського народу, що мають вже велику й досконалу практику в сіянні ненависти всередині народів, дотримуючися старого правила: „поділяй і володій". Своїх агентів вони мають скрізь. Де тільки існує більша чи менша група українців, там вже неодмінно є й агенти. Наприклад, в Каракасі оселилась якась сотня українців, а до нас доходять відомості, що й там діє совєтська агентура.

Нарешті слід згадати ще про партійну боротьбу, що психологічно має багато спільного з місцевим патріотизмом і не менше, ніж він, роз'єднує українців. Існування різних політичних партій є властивість демократичного ладу державного політичного життя. Але у народів, що мають здавна свої держави і політично вироблені, партійна боротьба звичайно не переходить певних меж, бо люди звикли поважати погляди один одного. А в такі моменти, коли історичні обставини вимагають від народу єдности, партійна боротьба забувається, і нарід виступає як єдина цілість. Такий характер політичного життя має між іншим Англія, де у вирішальні моменти спільно виступають консервативні і ліберальні партії.

Інший характер має партійна боротьба серед українців, особливо на еміґрації. Тут вона часто переходить всякі межі. Деякі українські газети переповнені всякими інсинуаціями на своїх же братів-українців; дрібні події таборового життя іноді роздмухуються у великі злочини, дуже часто газетні дописи мають характер доносів. Не можна припускати, щоб ці люди не знали, яку шкоду вони роблять українському народові своїми інсинуаціями. Взагалі створюється враження, що для цих людей головними ворогами є не большевики, від яких вони втікали, а свої брати-українці. Але всіх перевищив „вождь" однієї партії, що кинув на адресу своїх політичних супротивників: „Ми будемо безпощадні.. ми вас знищимо!" ...Українське суспільство поставилось до цього вигуку, як до вибрику нестриманої, некультурної людини. Але справа далеко сериозніша, ніж це декому здається. Знайшлися гарячі голови, що вже плянують реалізацію цього вигуку. Як ми довідуємося з преси твориться якась військова організація, що ставить своїм завданням нищити не поневолювачів українського народу, а своїх же українців, що не подобаються „вождеві".

Уявім тепер собі таку ситуацію, коли українському народові доведеться вступити в рішучий бій з ворогом, і тут заздалегідь зорганізована група злочинців почне нищити тих, що борються за волю українського народу. Що з того може вийти? Про це загрозливе явище мусить пам'ятати наша молодь. Любов до батьківщини мусить підказати їй, що одно з найважливіших завдань її — це плекання ідеї соборности і єдности українського народу, плекання не лише на словах, а на ділі. Треба засипати всякі „Збручі", бо в єдності сила.

Стоячи на ґрунті християнської моралі і глибокого українського традиціоналізму, СУМ є середовищем, в якому куються сталеві характери, що змогли б стати на зміну своїм батькам та були б безмежно віддані українській самостійницькій ідеї, дотримуючись гасла: „Бог і Україна".

(З програми СУМ'у)

ПРОФ. В. ГРИШКО

Україна - синтеза Заходу і Сходу

Містимо цю статтю порядком обговорення. Ред.

З приводу цієї теми українці списали не мало паперу. Однак, рідко коли доводилося натрапляти на правильні думки й дефініції в цьому важливому питанню. На жаль, треба визнати, що в цій ділянці подано більше злого, аніж доброго.

Назагал проблему спрощується та втискується Україну, як географічне поняття, між Заходом і Сходом, а звідси робляться логічні висновки, що є однобічні і в основі хибні.

А втім на Україну, як поняття, складаються чинники не географічної, а передусім духової природи.

І ось, якщо Україну розглядати, як одідичений в віках минулого потенціял духовости і супроти того підбирати відповідну інтегральну формулу, то на таку найбільше надається адекватна формула, винайдена В. Липинським: Україна — синтеза Заходу і Сходу.

Дорогою спростачення пішов і автор праці „Підстави нашого відродження" проф. Мазепа. Для нього Схід є передусім Московщина, тому, на його погляд, Липинський в минулому вже тримався тієї традиційної орієнтації України на Москву, і в майбутньому єдиним виходом для України бачив союз з Московщиною.

А втім, для Липинського суть справи лежить де інде, чого автор „Підстав нашого відродження" не збагнув, чи не хотів збагнути, бо йому ішло перш за все про легку публіцистичну перемогу над Липинським.

Однак, легкими кавалерійськими наскоками не взяти духової фортеці Липинського.

Липинський трактував Україну, як синтезу Заходу і Сходу ще на той час, коли на Сході не існувала Московщина, коли на місці Москви була ще біла пляма.

Україна, як цілком зформована суверенна держава, заснувала на якихось пів тисячі років раніше за московську, переорала елементи світової загальної і духової культури від Заходу і Сходу тоді, коли Москва була ще ембріоном, зростаючим на монголофінській духовості і ледве звільнялася від тих впливів.

Русь-Україна жила у **культурних** і династичних зв'язках з найсильнішими державними формаціями того часу і користувалася пошаною серед великих народів тодішнього світу та являла не абиякий потенціял державної потужности.

Вся дальша історія України є одвічним спротивом Москві, що стала перманентною антитезою України, запереченням її. Значною мірою історія Московії була звернена проти України, була втіленням негації її.

Ще український період державности, знаний під назвою Київської Руси, стояв головно у сфері впливів II Риму-Візантії. Пізніший період української державности в Галицько-Волинській Русі та моменти перебування нашого народу в складі Вел. Литовсько-Руського Князівства і Польщі припали на пограниччя виразних впливів відреставрованого I-го і ослабленого II Риму.

Україна в минулому все становила самобутній оригінальний терен схрещування впливів I і II Риму, конкретніше культури західньо-римської і східньо-геленістичної — Заходу і Сходу, розуміючи під Сходом не лише Візантію, але й перську та малоазійську культуру. Ця засаднича характеристика є генеральною не тільки для згадуваних періодів історії України. З властивостями згаданої характеристики Україна вросла в козацько-гетьманський період свого існування і зберегла істоту їх в новіших часах.

Тепер є намагання, в цілях відмежування від Москви, залучити Україну тільки до Заходу, чим, безперечно, кривдиться історичну правду та викривлюється історичний процес, бо ігнорується фазу первісного становлення України, яка є головно в'язана зі Сходом, зокрема Візантією — цим II Римом. Найбільш маркантні елементи складного поняття „Україна" — культура, церква, державність — виростали з II Риму, гармонійно защеплюючи місцеву самобутність та переплітаючися з потужними впливами I Риму-Заходу.

Нині існують і досить поважні намагання трактувати Україну, як терен три вікових впливів Заходу і Сходу, розуміючи під Сходом саме претендентку на „II Рим" — Московію, що й становить трагічну помилку. Московія, як державно-політичний та ідеологічно-релігійний комплекс, постала на Північному Сході Европи тоді, як Україна-Русь уже становила систему Заходу і Сходу та в віках рецептувала і одідичила елементи їх духовости, оформилась та представляла знаний у світі потужний повновартісний державно-політичний та ідеологічно-релігійний організм, в'яжучи, як помостом, Захід і Схід через Південний Схід Европи.

Думати, що від Хмельницького наступила для України, як комплексу духовости, нова ера — покладено початок синтезі Заходу з східньою Москвою і що увесь подальший період українського буття був виповненням тої синтези — значить занехаяти об'єктивний історичний процес. Ось таке хибне розуміння справи несовісно накидається і Липинському з боку творця „Підстави нашого відродження".

Хто ж як не Липинський віддав своє струджене життя на роз'яснення однодумцям автора „Підстави нашого відродження" істини, за якою істота і ієрархія вартостей, що віками складаючись, узмістовили поняття „Україна", не могли зникнути чи розчинитись в безбережному морі північно-східної Московії відразу, тільки з причини формально-укладеної Переяславської умови. Хто ж як не Липинський доводив, що вартості, які склалися раніше на самобутність і відокремленість єства України від Московії, і тоді і пізніше діяли з повною, притаманною їм, силою, що ні про яку синтезу з Москвою не було і не могло бути мови. Саме Липинський навчав, що Україна, як синтеза I і II Риму і від Переяславської умови, лишилася сама собою, що зверхник духових вартостей України — тодішній митрополит Косів і значна частина української шляхетсько-козацької верстви виявили рішучий спротив Москві. Саме Липинський доказував, що пізніша гадяцька умова за Виговського усім своїм вістрям була скерована проти Москви і що неославлена ще українцями, але славна своїм непроминальним значінням конотопська перемога Виговського над Москвою, є чи не найблискучішим арґументом активного спротиву Москві.

Саме Липинський майстерно довів, що ініціятор

Переяславської умови — Хмельницький уникає на шляхах затіснення зв'язків з Заходом.

Чин Мазепи, скерований на розрив з Москвою, викликає признання і захоплення багатьох поколінь цілого патріотичного українства. Пізніші історичні події — знесення Гетьманщини, зруйнування запорозької Січі — є свідками не синтези з Москвою, лише вічної боротьби з нею, починаючи від батька Андрія Боголюбського. Часи відродження, в'язані з іменем Котляревського, Шевченка, визвольні змагання 20 рр. як і наша нинішня визвольна акція, все сповнені рішучого спротиву Москві. Зорганізовані Москвою в останні десятиліття безоглядні нищення української інтеліґенції, українського **духівництва**, основи національного хребта — продукуючого селянства, під шильдом ліквідації куркуля як кляси, вимордування українського населення штучно зорганізованим голодом, що зложило на вівтар московського Молоха щонайменше 7 мільйонів жертв, нелюдське сатанічно-демонічне трактування „Вінницьких могил” по широких просторах України — це все історичні свідки вічної ненависти, перманентного заперечення України Москвою.

Звідси погляди, що сьогоднішнє (східнє) українство є якогось рода амальгамою нестертих слідів „співжиття” з Москвою, як і концепція, що Україна є синтезою Заходу і Сходу Москви, є тяжкою кривдою історичній правді. Така концепція є однобока, бо виходить тільки з географічного поняття України, занедбуючи історичний фактор, як і духовий потенціял України, психологічну субстанцію її, як основу існування окремих етнічних груп.

Інтегральна формула: „Україна — синтеза Заходу і Сходу” жадною мірою не лучить України з Москвою, противно — тісно єднає її з I і II Римом, з яких виростаючи, вона духово оформилась у віках і серед широкого світу розкорінила своє славне ім'я, спочатку як Русь-Україна.

Не вина Липинського, що автори „Підстав нашого відродження” активно працюють над відібранням нашого імени, над унеславленням його в минулому, засуджуючи періоди Київської державности, Волинсько-Галицької і Литовсько-Руської.

Для цих авторів там не існує українських державницьких традицій. Вони чомусь тоном побідника запитують: „Деж тут ті традиції, де той „окриляючий” дух (І. Мазепа: Підстави нашого відродження, част. II ст. 26)”.

Для них державницька традиція, українська ідея починається тільки від Хмельницького, вони за мотто своїх „праць” виписують невдалий вираз М. Грушевського: „Від Хмельницького веде свій початок нове українське життя”.

Саме з цими авторами і боровся Липинський, доводячи їм, що Україна склалася якраз в добах, які відкидаються ними. Тому він висунув свою клясичну інтегральну формулу: Україна — синтеза Заходу і Сходу. Ця формула має зміст той, який вкладає у неї Липинський. За цей зміст стоятимуть молоді державницькі сили, що шукають направду „окриляючого духа”, щоб міцно стати ногами на глибокий національний грунт в боротьбі за відновлення Української Держави, щоб на старих традиціях розбуудувати нові шляхи до осягнення свого ідеалу.

М. ШУЛЬГА

Ідея нації і діялектично-матеріялістичний світогляд

Відомо, що К. Маркс і Ф. Енгельс творили діялектично-матеріялістичний світогляд для того, щоб з його допомогою перебудувати світ. Це завдання К. Маркс недвозначно підкреслив в одній із своїх тез про Л. Фоєрбаха, де він пише, що „Філософи лише по різному пояснили світ, але справа полягає в тому, щоб змінити його” (Маркс і Енгельс, т. IV, ст. 591).

Кинувши гасло: „Діялектичний матеріялізм є світоглядом марксівсько-ленінської партії” (Історія ВКП (б), рос. вид. стор. 99) послідовники та „збагачувачі” марксизму — В. Ленін та Й. Сталін — заходилися перебудовувати світ на основі цього світогляду, зробивши його зброєю в своїх руках.

Щож являє собою діялектичний матеріялізм — світогляд марксівсько-ленінської партії?

„Він зветься діялектичним матеріялізмом тому, що його підхід до явищ природи, його метода пізнання цих явищ є діялектичною, а його з'ясування явищ природи, його розуміння явищ природи, його теорія — матерялістична. Історичний матеріялізм є поширення засад діялектичного матеріялізму на вивчення життя суспільства, застосування засад діялектичного матеріялізму до явищ в житті суспільства, до вивчення суспільства, до вивчення історії суспільства”. (Історія ВКП(б), ст. 99-100).

Згідно з основними засадами діялектично-матеріялістичного світогляду, рушійною силою розвитку природи і суспільства є єдність і боротьба протилежностей. З другого боку — як у житті природи, так і в житті суспільства, матеріяльне є творцем духа, творцем духовости.

В житті і розвиткові суспільства закон єдности й боротьби протилежностей діє в спосіб добування засобів до життя, продукування матеріяльних благ. Зовнішнім виявом цього закону єдности й боротьби протилежностей є боротьба основних кляс суспільства. „...З часів розкладу (занепаду) первісного общинного землеволодіння вся історія була історією клясової боротьби, боротьби поміж експлуатованими” (Передмова Енгельса до німецького видання „Маніфесту”).

Діялектично-матеріялістичний світогляд вчить, що основні кляси капіталістичного суспільства — це кляса капіталістів і кляса пролетаріяту. Єдність цих кляс полягає в тому, що вони посідають протилежне становище в процесі продукції і розподілу випродукованих товарів. Протилежне становище цих кляс в процесі продукції і розподілу випродукованих товарів обумовлює протилежне їх соціяльне і політичне становище в суспільстві, тобто — утворює для цих кляс спеціяльне для кожної „клясове буття” в капіталістичному суспільстві, а „клясове буття” формує „клясову свідомість”.

Клясово свідомий пролетаріят, за вченням Енгельса й Маркса, усвідомлює не тільки свої клясові інтереси, а й те, що ці інтереси переростають власні клясові межі й набирають загально-людського значечня. Тому пролетаріят бореться не за свої клясові інтереси в капіталістичному суспільстві, а проти капіталістичного суспільства в цілому, за здійснення комуністичного суспільства у всьому світі. „Тепер ця боротьба досягнула ступня, на якому експлуатована й пригноблена кляса (пролетаріят) не може вже звільнитись від кляси експлуататорів і пригноблювачів (буржуазії), не звільняючи рівночасно всього суспільства назавжди від експлуатації, гноблення і клясової боротьби”... (Передмова Енгельса до нім. видання „Маніфесту”).

Як бачимо, діялектичний матеріялізм послідовно веде до встановлення світового комунізму.

Перетворення пролетаріятом клясового капіталістичного суспільства шляхом пролетарської революції, пролетарської держави на чолі з комуністичною партією, що здійснює диктатуру пролетаріяту, проходить в такому напрямку:

1. Замість приватної власности утворюється усуспільнена власність на засоби продукції.

2. Замість клясового суспільства утворюється загально-людське комуністичне суспільство.

3. Замість суспільства, поділеного на окремі національні держави з кордонами поміж ними, постає бездержавне **інтернаціональне** суспільство всього людства.

4 Замість теїстичного суспільства — атеїстичне.

Отже **діялектично-матеріялістичний світогляд в засаді цілковито виключає ідею нації.** Творці його, „збагачувачі” й ті ортодоксальні послідовчики, що сприйняли діялектично-матеріялістичний світогляд з його комуністичною ідеологією та диктатурою пролетаріяту з її державно-політичною системою — засобом до здійснення комуністичних ідей — є інтернаціоналісти й **непримиренні вороги ідеї нації.** Ґрунтом, чи підвалиною іхнього інтернаціоналізму є клясові інтереси пролетаріяту, що виходять за національні й державні межі, руйнують нації і держави в ім'я інтернаціонального суспільства.

Тим часом послідовники діялектично-матеріялістичного світогляду називають себе єдиними борцями за національне звільнення народів і націй. Вони виступили проти того, щоб принцип „самовизначення націй” охоплював лише культурні національності Европи та зводився до права націй на автономію, а Сталін виступив навіть за „право гноблених народів, залежних країн і колоній на **повне відокремлення, як право націй на самостійне державне існування.** („Питання ленінізму” ст. 45-46).

Але в тій же книзі Сталін далі заявляє: „Бувають випадки, **коли національні рухи окремих гноблених країн приходять до зудару з інтересами розвитку пролетарського руху. Само собою зрозуміло, що в таких випадках не може бути мови про підтримку”.** (Там же ст. ст. 46-47).

Як бачимо з вище наведеного, носії діялектично-матеріялістичного світогляду зв'язують і підпорядковують національно-визвольні змагання гноблених націй і народів змаганням комуністичного **інтернаціонального руху** й „поширюють” свою підтримку лише на ті національно визвольні рухи, які не приходять „...до зудару з інтересами розвитку пролетарського руху”, руху до всесвітньої комуністичної революції.

Які ж шляхи намічають і здійснюють послідовники діялектично-матеріялістичного світогляду для підпорядкування національно-визвольних рухів інтересам всесвітньої інтернаціональної комуністичної революції?

А шляхи ті ось які:

„Шлях **до однієї мети:** до повної рівноправности, тісного зближення і дальшого злиття **всіх націй** іде тут, очевидячки, різними конкретними напрямками”...

.....Центр **ваги інтернаціонального виховання** робітників у правлячих країнах неминуче мусить полягати в проповіді й **відстоюванні ними (соціялістами правлячих націй) свободи відокремлення пригноблених країн. Без цього немає інтернаціоналізму”...**

І далі: „Навпаки: **соціяліст маленької нації** мусить центр уваги своєї агітації покласти на **(другому слові нашої формули:) „добровільне з'єднання націй”...** іншого шляху до інтернаціоналізму й до **злиття націй, іншого шляху до цієї мети.** ...немає і бути не може”. (Ленін. XIX. стор. 261-262).

Отже мова йде не про підтримку національно-визвольних рухів в їх боротьбі за здійснення ідеї нації в формі утворення ними своїх суверенних держав, а про підпорядкування національно-визвольних рухів інтересам комуністичної революції, про злиття націй. При чому комуністи панівних націй мусять увесь час настоювати на свобідні відокремлення гноблених країн, а комуністи гноблених націй — на добровільному з'єднанні націй.

Будучи послідовними в цій засаді, „збагачувачі” діялектично-матеріялістичного світогляду й по нині „звільняють” гноблені нації, а останні дякують „визволителям” за „звільнення” та просять їх про „добровільне” приєднання до „дружньої сім'ї народів”.

Коли якомусь народові „пощастить” стати „рівноправним членом братньої сім'ї народів”, тоді „збагачувачі” ведуть його до здійснення „інтернаціоналізму і до злиття націй” згідно з формулою:

„Культура національна формою і соціялістична змістом”.

Так виглядає ідея нації і національного питання в теорії й в практиці діялектично-матеріялістичного вчення.

ДМ. ФАЛЬКІВСЬКИЙ

ПОЛІССЯ

(уривок)

Очерет мені був за колиску,
В болотах я родився і зріс.
Я люблю свою хату поліську...
Я люблю свій задуманий ліс...
Що там тропіки, пишні пампаси!
Ви загляньте но в пущу до нас!...
Я оддав би за неї одразу
І Тибет, і Урал, і Кавказ.
А поліське похмуре болото?
Пів Полісся вода залила...
Тільки де-не-де хутір самітній,
Тільки де-не-де клаптик села.
Хоч у злиднях живемо, у бруді,
Та привілля яке навесні,
Коли виставиш вітрові груди
І летиш, і летиш на човні,
А вода і хлюпоче, і плаче,
Захлинається в лютій злобі.
Ну, скажіть, в кого серце гаряче,
Як весну навесні не любить?..

ВОЛОДИМИР ЯНІВ

З братських могил

(Присвята 359-ом з-під Базару, писана в 20-ті роковини чину)

Заворушились тіні в могилах
Із обурення, стиду і гніву,
Що нащадкам серця не горіли,
Що немногі постали в час зриву.
„Ми повстанем і знову загинем,
Незагоєні рани і близни
Принесемо за волю отчизни",
З-під землі загуло в Україні.
Пробігали їздці зо сурмою,
Білі душі вогні розпалили,
Кургани повні брязкоту зброї,
Відгомону минувшини й сили;
Вже готова князя Святослава
У залізо закута дружина,
Володимир полки свої кинув,
Щоб за честь воювали і славу.
Знов щербились мечі Ігореві,
Воскрес задум Буйтур-Всеволода,
Щоб шоломами вої князеві
Зачерпнули із Дону знов воду.
У вогні і у крови потопі
Булава й малиновий стяг Хмеля,
Оживає життя у пустелях
І дух кари із піль Конотопу.
Та й усі вони разом там всюди,
Де незломна вітає відвага,
Де юнацтва геройство в їх грудях
Нам рятує честь прапору-стягу
Вони з горсткою смілих героїв,
Що із крови дідів, з їх завіту
Пригадали знов славу у світі
У безумстві рішального бою.
Відкіля ж бо найшлося завзяття,
Як збудили в нас Крути стихію,
Як посіяло сон в нас прокляття
І народ загубив давню мрію.
Все ж як тільки найшлося їх триста,
То було в них геройство дивізій,
Поколінь неполиняла візія
Риску давнього й давнього хисту.
І було, що в боях більше тіней,
Ніж сьогоднішних труду й посвяти;
І все більше в них болю й терпіння,
Що далеко до дня ще відплати.
Не рук горстки, а чину народу
Їм до вічного треба спокою,
Щоб знов честь їм хапати за зброю
Не веліла й іти до походу.
А так знову геройство і кара
За геройство і знов за байдужість
У Базарі, в Холодному Ярі,
У посвяті й невдачі оружжя.
Бо за мало все буде замало,
Доки замість Базару чи Крутів
Замість тіней не стане на пути
Вал народу напроти навали.
І лунатиме голос во віки
Козака в його сірій шинелі:
„Не заплющаться наші повіки,
Аж заквітнуть з пустель нам оселі,
Аж увидять незрячі каліки,
Встане старець і муж і дитина,
А на службу Москві не іти нам,
В ворогів не просить нам опіки.
Мене вислухай нині Владико!
Хай із нашої жертви, мій Пане,
Завтра зрушаться повені ріки
І у повенях нарід повстане.
Тоді спатимуть тіні в могилах,
Як плече об плече, всі у лавах,
Ворогів одностайне розчавлять
Наших месників з'єднані лави."
А зо слів його раз на століття
„Ще не вмерла" горіло в Базарі!
І слова розкотились по світі,
Не згоріли в стихії пожарів.
Не глушили слів стріли ні сальви
І вже може — їх жертва це, може,
Нарід зрушить, зворушить, поможе!
І під тином з їх крови квіт мальви.
Кров у квіті, а слово у ритмі
Не затихне у серця ударі
В почутті, у бажаннях, в молитві, —
І не буде вже, Господи, кари.
Михаїл із мечем із проміння
В роковин навечеря повстане
Й заки збудиться соняшний ранок,
Вдуне душу в могильне каміння.
І могилу Архангел одчинить:
„Поки час, пробігайте степами, —
Запаліть, поки час, Україну
Жертви вашої кров'ю й вогнями.
В єдин гуж, в один ряд, одностайно,
— Не заплаче удруге Полтава.
У мільйонів нездоланих лавах
Перемога і слів ваших тайна.
Боголюбський не в'їде у Київ
Ні не буде у нас Кочубея,
Як Пилявців лявіну й стихію
Зрушить знову Базар над землею.
А як правитимуть панахиди,
Пробіжіть Україну в двадцяте,
До відплати гуртуйте й на свято
І за стиду розбиту обиду.
Із промінням меча Михаїла
Перейшли всю країну до раня
І промінням серця загоріли,
Як за предків, — князів і гетьманів.
А як знов, як колись, у святинях
Дзвони кликали скрізь на відправу,
Лицар зброєю пам'ять про славу
У червоній калині розкинув.
В грудях відзвуки гимну Базару:
Один дух, одна воля в громаді,
Справді нині вже, нині в пожарі
Вся байдужість загине й пропаде.
Разом встанули старець, — дитина
І вже ворон нам більш не закряче,
Бо їх вірою вірять незрячі
І у повенях ріки вже нині.

ЯРОСЛАВ ЄНДИК

Слово до молоді

Чудесна й одноразова ця доба, в якій нам доводиться жити! Але вона вимагає великої сили, напруженої волі і тілесно-душевної карности і хову, щоб вийти з неї переможною рукою.

Які завдання лежать безпосередньо перед нами?

Ми стоїмо тепер перед найважнішими рішеннями в нашій бувальщині: вийти переможцями або зовсім пропасти, як окрема народня порода.

І тимто ми мусимо бути готові і зважитися на все! І тільки цим жити.

Останні десятиліття перейшли нам біля національних будівель, підвалля яких ставили ми на багнах нашого травлення або себелюбства, споглядаючи косоокою заздрістю, що будує брат. Коли ми почували, що його праця загрожує нашому особистому буттю, ми залишили своє і валили його труд, а через те чи не всі наші будівлі потонули в трясовинні і ми тепер не стоїмо навіть серед руїн. Ми затратили довір'я і відвагу великого народу і зіпхали себе до рівня нікчемників або самоспалювальних смолоскипів. Кожний народ ставить перед собою цілі, але щойно прямування до них робить його великим. Чи наше розладдя могло бути хоч би початком прямування до здійснення історичних цілей?

Наше прямування мусить стати спряженням всіх народніх сил, якщо ми справді прагнемо будувати будівлі-вежі, не себелюбні кучі, бо тільки з їх висот зможемо споглядати у вічність. Небезпека великого життя і наглої смерти нависає над нами, отже як нам залишитися при тих низьких загородах, за краєм хмари, з якої має грянути грім?

Для того мусимо відучитися злопам'ятної пізьми, що жене нас дошукуватися своїх дрібних правд і вимірювати собі самим справедливість. Цеж бо веде до ніколи не скінченої війни всіх проти всіх.

Знайдім любов у нас до нас, шляхетних, і відшукаймо чесність народів і цілей наших братів. Остання війна показала, що в нас дрімає багато злочинних інстинктів, які треба унешкідливити, ушляхетнити або відпровадити в інше русло, переставляючи їх з внутрішнього в зовнішній напрям.

Ці інстинкти ведуть до внутрішньої війни між станами, верствами і навіть особистостями, тимто їх напір треба звернути в пограничні области. Так переставляються вони зі злоявностей в чесности, а особливостості переміняються з ватажків у генералів і державних мужів.

І зійде на нас взаємна пошана і любов. Але ненавидьмо і погорджуймо тими мудростями, що кажуть любити нам ворогів нашої розіп'ятої вітчизни, що кажуть шанувати і подивляти їх діла, а ще гірше-лякатися їх помсти; цей страх вб'є в нас кожний визвольний первопочин. Не ми помсти ворогів, але вони нашої кари мають лякатися, яка їх не омине. Але заки надійде ця кара, усіх гасителів духа биймо і відганяймо від себе гарапами з ослячих хвостів.

Не допускаймо до затинковування нашої геройськости, щоб на місце лицаря не видряпувався блазень, а з високого горба пересторожніх віщунів не квакали жаби.

В царині духа не сміємо дати себе замавпувати, щоб кожна свіжа думка ставала нікчемною, а благословенням і гордощами те все, чим бридилися наші дужі предки.

Ми не сміємо ставати покірні супроти спадщинних ворогів, добротливі супроти всіх народів, а ненависницькі супроти себе самих; і ще жорстокі і страшні, і віроломні, щоб у сумнівах пережиратися, у замішках губитися.

Ми не сміємо прислуховуватися до ніяких історичних доказів на нашу неволю, яку союзом називають і ганебні рабські почуття шляхетністю прикрашують.

Бо чи не знайдеться між мудрагелями і таких, що доказів шукатимуть, чому сатана має право панувати над нами, якщо він появився б на світі — ось які мудрагелі оті справжні сатанські сини! Ненавидьмо наших ворогів, ненавидьмо їх так, щоб, коли вже вони переможені зійдуть з нашої землі, наші діти діставали разом зі зброєю і проклін на них і щоб переходив він з покоління в покоління.

Хай цей проклін викопає вічне провалля між обома народами, яке не засипле ніякий договір, ні зміна часу. Хай цей проклін стане природною границею між нашими народами, щоб вона стала ще більше непереступна ніж гори і моря.

Проклін за всі злочини сатанічні, доконані на нашому народові, на наших віщунах, на честі наших доньок, на збещещенні нашої землі — за трьохсотлітню неволю.

Коли ми будемо тремтіти при слуханні московської мови, коли ми не подамо руки при зустрічах з москалями, коли ми будемо воювати з ними на землі, на воді і в повітрі, коли навіть у снах будемо бачити московські злочини, здригатися при них і в зненависті та помсті п'ястуки затискати, тоді половина перемоги буде за нами.

Перемога над москалями в наших серцях, опісля переможна війна — кривава, завзята, до кінця: всіх українців проти всіх москалів, бо нема ж між ними добрих і злих, шляхетних і нікчемних; вони усі для нас однакові, вони всі — наші історичні вороги і такими залишаться, щоб нас поневолювати поки світ і сонце.

Але ми не забуваймо, що ми маємо ще другого ворога — поляка, який не зрікається колишнього грабунку. Мов старий паршивий пес, гавкає він на границях, не маючи нагоди сягнути по них. Але ми знаймо: він піде зрадою, де забракне йому сили, нікчемними союзами зв'яжеться, щоб знову здобути наші західні області підступом і підлістю.

Ні п'яді нашої землі не сміє залишитися в чужих руках, бо ми будемо недостойні предків, зрадимо їх заповіти і щойно тоді заслужили б ми на наругу цілого світа.

Всі українські області, вся українська людність під одним святим знаменем — тризубом — вільні і незалежні.

Не сміє ні один українець залишитися рабом.

Це все осягнемо, якщо будемо плекати в собі високі почуття. Бог передав любов, прощення, але і кару, покору, але: гнів, бо інакше не було б чеснот на світі, не згинули б злочини, не було б чести понад усе.

Вдержуймо в собі предвічні збичаї й перекази і дітей наших виховуймо в них, щоб вони нашої прекрасної і дзвінкої мови не забували, щоб прив'язання до рідного не остуджувалося, хов доньок у чесносливості, заправа синів у військовому ділі, всі разом у любові невгасаємій до святої вітчизни нашої, до України — в побажаності і покорі.

Будьмо богобоязливі, але в погорді до чужих божків і богів, щоб не вкрадалися вони до душ наших, будьмо чуйні супроти них.

Разом з чужими божками пропаде і наш страх перед Богом, нашими правдами і справедливостями і їх заступить задушливий туман, в якому навіть ніхто не зачервоніє від зради свого і сприяння чужого, стане бо рівнодушний й байдужий.

Наша доба показує, як непереможним стає народ, коли його зброю одушевляє ідея і дух. Немов орда розбігаються перед ним армії з найновітнішими зброями, маючи на гадці не перемогу, але залишені коханки і перепічки домашні.

Полум'я серця б'є сильніше ніж холодний вогонь машин.

Зважитися і кинути в бою найвищу любов і відданість і припечатати всі добра землі погордою смерті — хто протиставиться такому вояцтву, де кожний борець на ворога лютий, мов юний чорт!

Не жити в минулому, але виходити з минулого і жити майбутністю — ось шлях молодого народу, що йде до величі.

Не сподіваймося перемоги, що прийшла б, як дарунок від світових торгівців.

Наша вітчизна відродиться від нашого труду з наших сліз, з нашої крови, з пожарищ наших хат, з наших лицарських чеснот, з заповітів наших предків боротися за свободу.

Шлях до самоосвіти

ЦІЛЬ САМООСВІТИ

Людське знання сьогодні є таке широке, що одна людина не в силі опанувати не тільки знання в цілому, але навіть, скажемо, одної сотної його частини. Людина сьогодні може знати з кожної науки тільки головніші речі, але, зрештою, коли хоче щось добре знати, повинна обмежитися вивченням якоїсь одної науки, або навіть частини науки, себто якоїсь спеціяльної її галузі. Сьогоднішня наука — це ряд спеціяльних наук і люди, що опанували якусь галузь, звуться спеціялістами.

В наші часи вже нема, наприклад, лікарів, які лікували б всі недуги, а є спеціялісти від окремих недуг, але й вони повний ввесь час доучуються і слідкують за спеціяльною літературою, бо кожний новий рік приносить щось нового в галузі лікування тої, чи іншої недуги. Так тепер є в кожній ділянці людського знання.

Але що ж тоді робити самоосвітникові? Хіба він може мріяти про опанування всіх наук?

Цілком ясно, що ні. Минули вже давно ті часи, коли по світу ходили філософи, себто мудреці, або „приятелі мудрости", які вміщали в своїх головах все тодішнє людське знання. Таким був, наприклад, у древній Греції Аристотель, або Платон, про них люди говорили, що вони знають все. Це було тоді можливе, бо запас людського знання був дуже невеликий. Сьогодні це є цілком неможливе.

Отже для самоосвітника цілком досить, як він здобуде собі лише так звану **загальну освіту** і то, навіть, в дуже скороченому обсязі.

Плян самонавчання. Загальна освіта повинна подавати основи знання про будову всесвіту (астрономія), про основні сили й закони природи (фізика й хемія), про будову землі (географія і геологія), про тваринний і рослинний світ (зоологія, ботаніка), та про таємниці життя і смерти (біологія). Тут же приходить наука про будову людського тіла та прояви людської душі (анатомія, психологія). Зрозуміло, що все це в скороченому вигляді, в самих тільки найголовніших точках. Всі ці науки можна окреслити як науки про природу, або природознавство.

Поруч з природничими науками стоять технічні та лікарські науки. Пізнавши закони природи, людина навчається використовувати ті закони для своїх власних цілей: вона винаходить машини, різні апарати, навчається панувати над водою, огнем, повітрям, і електрикою. Це є техніка й агрономія. Пізнавши будову людського і тваринного тіла та відкривши причини недуг, наука знаходить засоби лікування людей і тварин. Це є медична й ветеринарна науки. Так постали всі технічні й лікарські науки, які коротко називають фаховими науками. Це є другий відділ знання.

Третій відділ становлять науки про людську творчість і життя. Ці науки розглядають діяльність громад, а також діяльність господарську, технічну, культурну та мистецьку. Це є наука: соціологія, економія, політика, психологія і наука про духову культуру. Коли розглядаємо всі галузі людської діяльности за минулі часи, то науку таку називаємо історією. Таким чином історія обіймає історію господарства й техніки, історію рас, народів і суспільних устроїв, історію релігії, науки, літератури та мистецтва, історію політичних устроїв (держав). Ці науки носять назву гуманістичних наук. Отже це є наука про людей в громаді, про людство. До цих наук слід також зараховати й науку про людські ідеї та ідеали, або так звану філософію.

Нарешті маємо останній відділ (він міг би бути і найбільш відірваний від світу і речей (абстрактний), це є так звані логічні науки: математика (з геометрією) і логіка, або наука про правила думання.

Так виглядає в загальних рисах сьогоднішня скарбниця людських знань. З кожного відділу цієї скарбниці повинна людина, яка хоче звати себе пересічно освіченою, знати самі головні речі. Тільки з т. зв. спеціяльних (фахових) наук, або технічних кожний є зобов'язаний знати тільки те, що відноситься до його фаху (спеціяльности). Селянин — рільник не повинен, наприклад, вивчати столярства, хіба, що він має охоту засвоїти цей фах, але свій рільничий фах (спеціяльність) він повинен знати, й то добре знати.

Не треба лякатися довгого списка наук, що поданий вище. Коли знайти невеликі, але добрі підручники, то курс загальної популярної освіти можна засвоїти самому за три-чотири роки, рахуючи по одній годині уважного читання щовечора.

Але треба пильнувати, щоб не проминути ні одної галузі знання. Не можна напр. вивчати географію і цілком забути про астрономію, не можна проминути хемію, фізику, історію релігій, бо людина без знання хоч у самих загальних рисах тих наук не може вважати себе освіченою людиною. Загальну освіту треба опанувати в цілості, бо всі науки доповнюють одна другу. Без того людина завжди залишиться недоуком і кожної хвилини їй буде щось бракувати для розуміння життя і людей.

Вироблення світогляду. Але на пізнанні основних законів природи й життя людей не закінчується завдання самоосвітника. Ціллю самоосвіти є не тільки пізнання фактів, не тільки заповнення пам'яти й розуму, але також наповнення серця любов'ю до якоїсь вищої життєвої мети. Шляхом самонавчання ми хочемо засвоїти своє гаряче бажання пізнати правду й свою тугу за ідеалом. Кожна людина повинна мати якусь остаточну мету в житті. Один ставить собі мету — зібрати якнайбільше багатств, хоч би з кривди людської, інший теж дбає про свій рід, але не хоче кривдити других і навпаки, кожну вільну хвилину віддає для ближніх, себто для громади. Ідеал першого є егоїстичний, самолюбний, протисуспільний; другий має ідеал громадський, суспільний. Перший гадає, що поза його особою нема світу, нема нації, нема суспільства, другий думає, що він сам існує тільки так довго, поки існує рід, нарід, суспільство й тому добро загалу є для нього на першому місці.

Шляхом самоосвіти людина має вибрати собі свій життєвий ідеал, обдумати його всебічно та відшукати ті шляхи, якими він буде йти до обраної мети. Ідеал життя є вислідом філософічних роздумувань над тим, що таке людське життя та яка його ціль. Існують різні філософські напрямки й різні формули життєвого ідеалу, але без мети, без ідеалу, людина жити не може, якщо вона не є бездушне, тупе створіння. Річ іде, отже, про те, щоб той життєвий ідеал не був егоїстичний (самолюбний), ані протигромадський. Ми бажали б, щоб українські самоосвітники шукали в книжках лише тої науки, що гріє серце любов'ю до інших людей, а не лише до власної особи.

Нераз ми чуємо думку, що селянин чи робітник це такі матеріялісти та самолюби, що їм шкода говорити про якісь вищі, неособисті цілі, про суспільні ідеали. На наше щастя так не є. Ми маємо безліч прикладів великої ідейности серед селянства, великої самопожертви для вищих і ширших цілей (ідеалів). Багато селян, робітників і працюючої інтеліґенції жертвують на громадські цілі гроші й працю, ведуть безкорисно роботу в товариствах та кооперативах, нераз наражають свої особи й майно, а навіть своє життя, коли того вимагає добро громади, або цілого народу. Таких одиниць у нас все більше й більше. Це є доказом значного поширення ідеалізму. (Ідеалізмом називаємо, коли хто дбає не лише про себе, але має ширшу ціль в житті, ідеал праці для загалу). Це є радісні прояви, бо відомо, що чим більше ідеалізму в суспільстві, тим воно є здоровіше й відпорніше на всякі удари. Отже з тим більшою відвагою закликаємо всіх українських громадян, селян, робітників, інтеліґентів до праці над виробленням собі **суспільного** світогляду та над усвідомленням відповідного життєвого ідеалу.

Виховання волі. Нарешті є ще одна річ, на яку треба звернути пильну увагу при самоосвіті. Це є виховання сильної й твердої волі (виховання характеру). Деякі люди є розумні й щирі, але що не починають — ніколи не закінчують; сьогодні вірить в одно, завтра вже плює на те, та шукає інших богів. Про таких людей кажуть: про одних — солом'яний вогонь, а про других — куди вітер віє! А бувають ще гірші випадки, коли людина спалахнути вогнем не в силі, тільки кисне у плачі та нарікannях, ні до чого взятися не в стані. Такі люди мають слабість волі. Вони ні до чого в житті не дійдуть і ввесь час плентатимуться позаду.

Сила волі у людини залежить від здоровля і вишколення одної частини мозку, де міститься нервовий центр волі (устрій). Хто має цей устрій волі вправний, той має тверду і рішучу волю, він має ініціятиву, а що тільки не розпочне — доводить до кінця, помимо всіх перешкод. Ці нерви волі людина може вишколювати в собі так само, як всі інші нервові устрої. Відомо напр., що пам'ять можна вишколювати шляхом довгих вправ, подібно, як можна виробити силу в руках і ногах відповідними вправами. Таким чином можна також скріпити інші розумові сили, приміром здібність до комбінацій. Хто вчився рахівництва, той добре знає, як тяжко йде справа на початку, а як легко потім. Так само з волею. Шляхом довгих вправ і науки витривалости можна примушувати себе докінчити кожне почате діло, можна навчитися терпеливости й точности, які так потрібні в житті кожному.

А найбільше потрібна самоосвітникові впертість волі для самої науки, щоб не стати посеред дороги й не покинути початої справи. Сила волі потрібна особливо нам, українцям, які через довгі віки рабства затратили її. Відома річ, що неволя вбиває в людині самостійність і відвагу до чину, до дії. Раб не може ніколи рішитися на велику справу. Ми мусимо вбити в собі відвічного раба — кріпака, а виховати з себе сильні одиниці, рухливі й відважні. Цього можна осягнути виключно через свідоме наломлювання себе самого, через довгу боротьбу зі своєю охлялістю й байдужістю. Нагода для такої боротьби з собою самим є на кожнім кроці і кожного дня, а особливо при самонавчанні.

З чого вчитися. Найбільшу трудність при самонавчанні становить добір книжок — підручників. Добре, йому що, і в якім порядку треба прочитати. Та не всякому трапиться таке щастя.

У культурних народів видані книжки, що носять назву: порадники для самоуків. В тих порадниках подано до кожної галузі наук, які є найкращі книжки для самонавчання. Українці досі не здобулися на такий порадник. У багатьох країнах світу виходить спеціяльні часописи — порадники для самоосвітників, в яких обговорюються свіжі появи книжок та дають поради для всіх, хто звертається за тим до редакцій. Такі видавництва є по суті заочні народні університети.

Розуміючи цю велику потребу видавництво „Авангард" приступило до видання малих підручників для самоосвітників з усіх царин знання. Крім викладів з окремих наук, „Авангард" має намір пізніше видати ще низку порадників для самоуків, де буде вказано, як студіювати окремі галузі знання, та які книжки читати з цих наук. Плян „Авангарду" є такий, щоб разом дати малу, але більш менш повну енциклопедію (це значишь підручник загальної освіти), в популярнім, т. є легко зрозумілім викладі. (По закінченні цього курсу видавництво випускатиме спеціяльні книжечки з окремих ділянок науки для тих самоосвітників, які хотіли б ще краще пізнати якісь ділянки науки.

Як бачимо велике значення має те, щоб наука йшла за порядком (систематично). Дуже недобре є почати щось, а потім не скінчити за зразком метелика, що перелітає з квітки на квітку, всюди дещо полизавши. Книжки видавництва „Авангард" є так уложені, щоб подавати лише те, що справді конечне. Отже не можна поминути ані одної.

Крім наукових книжок також читання добрих оповідань і повістей, має значення для розвитку ума й чуття. Зрозуміло, що треба добирати справді гарні книжки, як то кажуть, з літературною (письменницькою) вартістю. Тепер друкується багато всякої літератури, яка часом не має жодної вартости, ні для розвитку розуму та знання, ані для виховання кращих почувань. Друкується часто всяку порнографію, або кримінальні небилиці, з усякими неймовірними пригодами, з описами бандитизму тощо. Хоч нема з того ніякої користи, але малоінтеліґентні люди люблять таке читання так само, як люблять забавлятися пльотками, обмовами тощо. Друкують це різні видавництва для власного інтересу, а доброї повчаючої книжки часто нема кому видати, бо такі книжки менше розходяться.

Ми не проти т. зв. „гарної літератури", або белетристики, але вона повинна бути справді гарна. Такі книжки говорять часто також про вигадані події, але ми з них дізнаємося щось правдивого про давнє життя, або звичаї інших народів, і при тому нашу душу наповнюємо гарними етичними почуттями й охотою до життя та добрих справ. Отже треба вчитися відрізняти добру книжку від поганої, порожньої!.

(Далі буде).

ОЛЕГ Р. МАРТОВИЧ

На мандрах УПА

(Спогад)

Недавно впало мені в руки число англійського часопису, в якому поміщено цікавий допис його кореспондента про бої УПА в Карпатах. Це було тоді, коли під натиском УПА-Захід польські частини відійшли на Словаччину, де були роззброєні й інтерновані, а скоро потім, на Словаччині з'явились відділи УПА, що робили один зі своїх широко-закроєних рейдів. Події ці звернули увагу світа й кореспонденти світових часописів з'явились на місці, в Польщі й Словаччині, щоб спостерігати за подіями. І так автор допису в часописі „Таймс" старався відповісти на питання, хто це такі бійці УПА і за що вони б'ються. Схиляючись до погляду, що це скорше „справжні демократи", як „фашисти", якими хотіла б їх бачити ворожа пропаганда, автор-англієць так описує УПА: Їхній командир, хто б це не був, є добрим вояком. „Його відділи не лише добре вишколені, але також виявляють здисципліновану поставу у відношенні до словацького й українського населення та не переводять насильних реквізицій. Зодягнені вони в мундури краски „кгакі", а на шапках носять традиційний український Тризуб".

Признаюсь, що оте лаконічне ствердження найповажнішого англійського часопису, зроблене перед двома роками, коли дехто з українців не вважав за потрібне вірити в „казки баронів з УГВР", мене сильно зворушливо. Воно викликало в мене спогади про такі знайомі образи з побуту УПА, а зокрема І-ої старшинської школи УПА. Може дехто й сьогодні не повірить, що така інституція існувала й думатиме, що це вигадки. А втім, це саме й її заслуга, коли сьогодні об'єктивні чужинецькі обсерватори говорять про здисципліновану поставу УПА й роблять позитивні висновки про її військовий вишкіл. Не може бути сумніву, що саме старшинський та інструкторський персонал школи зумів, в умовах підпілля, вишколити тисячі українських юнаків на свідомих свого завдання старшин української революційної армії. Була це важка й жертвенна праця, але вона видавала багаті овочі. Українська революція одержала новий, надійний провідницький кадр, що очолює тепер боротьбу в краю. Їхні інструктори й виховники не жаліли для тієї мети свого труду, але вони й не жаліли для того свого життя. Багато з них, на чолі з незабутнім капеляном о. д-р Рафаїлом, відійшли від нас склавши життя в боротьбі з підступним ворогом. Зараз вони на світі у Всевишнього вимолюють благословення для розпочатого ними діла, а мій спогад хай буде грудкою на їх невідомі могили...

Автор цього спогаду ніколи не був членом ОУН, не мав псевда, не ходив на стрічі і не робив атентатів. Щобільше, він не може сказати про себе, щоб був молодиком. Ще в умовах першої світової війни доводилось йому кінчати старшинську школу й в І. Визвольних змаганнях промірювати широкі поля й степи рідної України. Але йому, як одному з нечисленних старшин колишньої Української армії доводилось брати невелику участь у відновленні української збройної сили. Не тієї в рядах „найкращої армії світа", але тієї, що дуже часто називалась моїми колишніми бойовими друзями „лісовою потворою". А втім життя цієї „потвори" було таке цікаве, що варто його насвітлити, хоч би цим спогадам.

Зродилась вона, 1942 року, з болю й мук українського народу під німецькою окупацією. Цілий попередній рік ішла невпинна підготовча праця, що знайшла своє повне оформлення тоді, коли на новітню Поліську Січ прибули старшини й підстаршини Українського Легіону, що з відомих причин відмовився співпрацювати з німцями. „Дезерція" волинської поліції в „ліс" збільшує помітно її кадри, тисячі українських підпільників підсилюють її ряди і вже, на початку 1943 року, вона представляє собою велику силу, що потрапить витримати скажений удар німців і перейти навіть до контрофензиви. В другій половині 1943 року вона вже панівна сила на Волині й Поліссі, а відділи її відбувають далекі рейди на Правобережжя, обмежуючи владу німецької окупації до великих міст і опірних пунктів. На цей час припадає саме моє ближче ознайомлення з цією новітньою Хмельниччиною, з цим великим всенародним рухом, що безумовно мусів зробити велике враження на кожного українця (без різниці партійної приналежности) під умовою, що він з цим рухом зазнайомився.

В цьому часі я жив у Львові і мав зв'язок з КВЩ. З рамени КВЩ я, разом з кількома іншими старшинами працював над опрацюванням військової топографії міста Львова. Ішло про перегляд військово-важних об'єктів у місті Львові, розміщення стратегічних точок, плянування їх обсади, перегляд можливих точок опору противника й плянування засобів їх ліквідації. Нами було зібрано около 30 течок різних матеріялів, ситуаційних шкіців, знимок, плянів, описів і звітів. В опрацьованні цієї тематики була нам допоміжна підпільна сітка ОУН на місто Львів, якою керував др. Вайс. Крім цього в працях тих з рамени КВЩ брав участь сл. п. сотник Спец-Новицький, мій добрий знайомий ще з давніх часів.

В наших зустрічах і розмовах з сотн. Новицьким ми дуже часто говорили на тему актуального тоді формування дивізії „Галичина". Сотник Новицький займав під кожним оглядом негативне становище до цього формування, я перечив йому, бо вірив в корисність військового вишколу і то в різних фахових напрямках в рямцях німецької армії. Сотник Новицький закидав мені брак розуміння законів організації й техніки революційних військових формувань і вказував на УПА, як єдине джерело формування революційної збройної сили. Одного дня, а було це вже на порозі осени, 1943 року, спитав мене просто, чи не бажав би я короткою гостиною в УПА перевірити свої погляди. Якщо так, то зробиться все необхідне, щоб я міг побувати в команді УПА-Північ і серед підлеглих її повстанських відділів та на місці поробив потрібні обсервації й студії. Це мене до нічого не зобов'язало б, навпаки, я в зустрічі з керівними чинниками міг би свобідно продискутувати цілий ряд проблем. Я погодився і мені доручено готуватись до дороги.

І справді, через декілька днів оформилась справа моєї подорожі. Признаюсь сьогодні з соромом, що я з деяким страхом готувався до неї. Мало чого плели про УПА спокійні й статечні обивателі, різні партійні бонзи, й всякі крикуни з-під різних знаків. Під впливом тієї пропаганди я бачив себе не то вже небіжчиком, не то в'язнем кривавого „гестапо". Перспектива гостини не то під голим небом, не то в „лісі" під шатрами, а то може в якомусь бункері, харчування „сирим" м'ясом і „кобилячим" молоком, розмови з „молодиками", що поробили себе в лісі „генералами", „утопійна" мета самої подорожі не могли настроювати надто вже оптимістично. З другої сторони про УПА кружляли легенди й широкі маси народу в'язали з її існуванням всі свої надії. Нема правди куди діти, але дійсність показалась куди поважніша й величніша, як усі оповідання й легенди.

А втім сама подорож не була жартом. Мені треба було поїхати понад 300 км., з того тільки 80 км. залізницею, а решту по т. зв. „лінії". Це був популярний, в умовинах української революції, засіб комунікації. Ви попадали десь на зв'язок і вас швидко доставляли зі села до села, при чому ви могли йти звичайною „штафетою", або поспішною. Тоді це все було мені дивне і незвичне, але пізніше, коли мені доводилось нераз користати з цього засобу комунікації, я переконався, що це засіб певний, цікавий і приємний. Нема що казати, але по „лінії" подорожувалось скоро, вигідно й цікаво. Оця сердечність, з якою вас, невідому людину, вітали на постоях, оця надзвичайна повага, з якою до вас зверталися, підозріваючи у вас якусь важну особу, що її чомусь то треба перевозити з місця на місце, оця гостинність, з якою вас вгощали наші селяни й селянки, не говорячи вже про багатовітамінований й багатокальорійний харч, про який, в той час і не снилось пересічному міщухові — все це достарчало не тільки багато сильних вражень, цікавих спостережень і приємних зворушень, але й наповнювало вас незламною вірою в майбутнє вашого народу, чого не могло вам дати злеморалізоване місто з його опортуністичною інтеліґенцією й пів-інтеліґенцією. Ви приходили до переконання, що все це революційне підпілля — це великий народний зрив, новітня Хмельниччина, всенародне єднання в боротьбі, в якому веде перед українське селянство й сільська інтеліґенція. І тому не дивниця, що коли мені довелось в останнє рухатись по „лінії" в липні 1944 року, в умовах цілковитого розвалу німецького фронту в Галичині, коли по селах блукали банди німецьких мародерів й грабували його безстримно, „лінія" Львів-Карпати діяла справно, як в „нормальних" часах і мовби й нічого не сталось. Виїхавши дня 22 липня зі Львова, я був уже 25 липня вранці в високих Карпатах.

В моїй першій подорожі по „лінії" я пройшов ледве за три дні 200 км. волинськими селами. Попавши в прикордонному селі до „райхскомісаріяту" на зв'язок, я вже наступного дня вранці був у розташуванні Н куреня, НН групи УПА, що займала південну частину ковельського й західну частину луцького повіту на Волині. Перший етап „лінії" ми проїхали верхом, в товаристві дебелих кіннотчиків УПА. Ми їхали в місячну ніч, проїжджаючи тихими селами Волині, що здавалось, спали. Але коло кожного села застава, де треба зголоситись, подати кличку й тоді можна спокійно мандрувати дальше. При виході те саме, всюди вас інформують, всюди вам помагають. Вражає вас велика кількість жіноцтва, що до деякої міри врочисто виконує свої обов'язки. Пояснюють вам, що в цьому районі хлопці змобілізовані й переходять вишкіл, а їх заступає резерва. Вже світає, коли ми зближаємось до великого села, в якому дві, чи три церкви. Тут вперше потрапляю на умундурованих бійців УПА. Старшина, чи підстаршина на заставі, з двома срібними пасочками на рукаві, пізніше вже знаю, що це чотовий, дбайливо перевіряє наші клички. По перевірці відсилає нас до школи, де примішується команда куреня „орлів", що займає ту місцевість. Службовий приймає нас ввічливо й вказує кімнату, що призначена на нічліг. Отже несподіванка! Першу ніч в УПА доводиться проводити не під шатрами й не в бункрі, але в цілком нормальних умовах. Спатиму не на землі, але на пружиновому ліжку, під найправдивішою в світі ковдрою. Сміються, коли питаюсь, чи можна роздягатись. А коли находжусь вже у вигідному ліжку, не зважаючи на те, що за мною 80 км. їзди залізницею й около 70 верхом, довго обертаюсь з боку на бік, не можучи заснути. Забагато сильних вражень нараз... Засипляю, коли вже на дворі майже цілком ясно й коли вже зі всіх боків доходить ранішній гамір, що так нагадує життя в казармі, чи в гуртожитку.

Наступний день приніс дальшу низку вражень. Мені дозволили виспатись досхочу і я звівся тільки на обід. При столі, накрититому сніжно-білою скатертю, прикрашену флаконами з квітами зібравсь весь штаб куреня „орли" з курінним Кодом, колишнім легіоновим старшиною на чолі. З-поміж сотенних старшин — два старшини — це бувші „лейтенанти" Червоної армії, два інші — це бувші легіоністи. Крім цього до штабу входили ще виховник, адютант, медсестра й дві інші жінки — це все з кадрів ОУН. Всі вони одягнені в однакові однострої з відзнаками ступнів на рукавах. Убрання дреліхові, як у всього вояцтва. Довідуюсь, що курінь „орлів" входить в склад НН групи, має 4 сотні по 200 стрільців, кожна сотня в складі 3 стрілецьких і кулеметної чоти, в стрілецькій чоті по 4 стрілецькі рої і 1 гранатометна ланка, в кулеметній чоті 4 важкі кулемети й 1 важка гранатометна ланка. Разом на озброєнні куреня: 48 „дехтярів", 16 „максимів", 12 легких і 4 важкі міномети. Крім цього всі старшини й підстаршини озброєні в „МП" або „самозарядки". Поза куренем в селі є ще „самооборона", до якої належить около 500 чоловік „резерви" з 14 кулеметами й 1 мінометом. Разом в селі около 1300 чоловік залоги з озброєнням, що рівняються „дивізії" з часів І. Визвольних змагань, сміючись завважує курінний. Курінь входить в склад НН, що складається з 4 українських і 1 азербайджанського курінів подібного складу, 1 кінно-козацької сотні та сотні полевої жандармерії. Харчовий стан групи около 4500 осіб, але в разі небезпеки, або загрози цей стан, дорогою мобілізації, підноситься до 8000 осіб. Це вже неабияка сила, яка вповні забезпечує існування „незалежної" республіки в тому районі. Остання спроба німців пробратись туди 1 поліційним батальйоном на самоходах скінчилась для них катастрофою, а німецькі поліційні зелені авта й досі на службі в ідентатурі групи. Поза тим в районі групи панує мир і тишина. Большевицькі партизани сюди не заходять, поляки давно вже вибрались, „лігеншафти" в українських руках. Назначена німцями адміністрація району, дарма, що складається в більшості з русских, удержує з упівською республікою дружні відносини. Батюшки — „кацапи" споминають на Богослуженнях Українську державу й воїнство єя, не бажаючи встрявати в конфлікт з владою, який, напр. для сусіднього ковельського єпископа Мануїла скінчився катастрофально. Полевий суд УПА доказав йому, що він був агентом НКВД (псевдо Гром), а потім перейшов на службу „гестапо" за завданням НКВД і видавав священиків українського напрямку та чинив всякі шкоди. Полева жандармерія арештувала його в Ковлі, на очах німців і забрала з єпископської палати в ліс, де відбувся суд. Мануїла засуджено на кару смерти через повішення, присуд виконано. А втім серед православних батюшків витворились такі відносини, що старі батюшки й матушки завзято ще тримались русскости, коли їх діти були вже свідомими українцями і співпрацювали з УПА. Таким напр. був син єпископа Марковського, що живе зараз на Фрайmані, такою була й доня місцевого батюшки, що сиділа з нами при столі.

Адміністрація району була повністю в руках представників УПА. „Лігеншафти", ліси, школи й церкви, кустарна промисловість, здоровна опіка, громадська управа, судівництво — все це було під зарядом Упівської влади й різних її секторів. У школах відбувалось нормальне навчання, учителі творили методичні об'єднання, відбувались прикладні лекції й конференції, на яких обговорювано методичні питання. Масово кольпортується підпільна преса й література. Господарські управи в особах станичних і їх заступників господарських станичних відають всіма справами села. Вони визначають наряд на підводи, ухвалюють контигенти на утримання УПА, вимірюють грошові податки, висилають хлопців і дівчат на різні вишколи і народ виконує це все дуже охоче, без найменшого спротиву. Доскональну лекцію філософічного відношення до всіх заряджень рідної влади дав мені наступної ночі дядько, на якого підводі відбував я дальшу мандрівку. Він оповідав мені, що він був призначений на підводу попереднього разу, до більшої валки, що транспортувала харчі на північ. Йому одначе попсулося щось і він не міг поїхати. За нього поїхав сусід, але нещастя хотіло, що цього сусіда вбили німці при переїзді залізничого шляху Ковель-Рівне. „Федот за тебе на той світ пішов, Миколо!" — каже до мене станичний, „але я й без нього знаю, що мені робити треба. Федотова господарка тепер у мене перша, а моя зі заду. І то є справедливо".

Ціле пополудне приглядався я в товаристві курінного до життя його куреня. Обсервував я полеві вправи, дивився на вправи в муштрі, брав участь в виховній лекції, слухав молитви й наказ. До пізнього вечора приглядався до чищення зброї, слухав пісень і жартів, обсервував вояцтво на дозвіллі. І не можу закрити правди, що я цього всього бачити не сподівався. Вояцтво здорове, привітне, веселе, вишколене й здисципліноване. Репрезентовані є всі українські землі, від Сяну по Кубань, але переважають волиняки й східні українці, що говорять східно-українським діялектом і співають пісень на мелодію „яблучка". Пізніше я довідався, що слова до цих „частушок" підбирав поет сл. п. Йосип Позичанюк, що перебував тоді в штабі УПА-Північ, в пропагандивному відділі. Мило вражає одностайне умундурування, пошите на німецький лад з дреліхового, сірого полотна, на ногах черевики, на головах петлюрівки з однаковим тризубом у всіх. Пояснюють, що умундуруванням відає індентатура УПА-Північ, на чолі якої стоїть знаний кооперативний діяч Волині, що потрапив зорганізувати цілу промисловість, яка працює для потреб УПА. Там виконуються однострої, взуття, виряд, працюють збройні варстати, самогон передестильовується на потрібний для війська йод, заготовлюються харчі й ліки, в сушарнях сушиться гриби й рибу, приготовлюється м'ясні й овочеві консерви. Звісна річ, що побут в „лісі" сприяє збільшенню апетитів, а тут треба подбати не тільки про сучасність, але й придбати запасів на майбутнє, коли на Україну поверне цей ворог — Нр. 1. А що він поверне, про те тут ніхто не сумнівається і на ту евентуальність кожен приготовляється. Було це дивно чути в часах, коли так багато вірилось в нас в те, що большевики ніколи не дійдуть до Львова, що найбільше „отруться" об нього, а потім втечуть десь глибоко в Азію і яку то віру так ревно поширювали сплетні видумувані в „гестапо" про якісь надприродні „візії", тощо. Дальші події показали цілковиту правильність реальних передбачувань людей з „лісу".

Вечір приніс нам нову несподіванку. Наше товариство при столі побільшилось на двоє нових гостей: середнього віку мужчина в однострою УПА, але з виразно семітськими рисами обличчя й старша жінка. Розмовляють зі собою на російській мові. Це лікар групи НН і його старенька мати. Колись це був знаний лікар в недалекому Ковлі, звісний багатій, що роз'їжджався по цілій Польщі у власному самоході. Сьогодні, з цілої сім'ї залишилась в нього тільки мати, що втративши все, не розлучається ні на хвилини зі своїм сином. Вона з ним усюди, на поїздах і на полі бою, в лічниці и в дорозі. Боїться ще його втратити й залишитись сама на світі. Лікар намагається з нами говорити по-українськи, але це йому йде важкувато, де ж він міг колись сподіватись, що прийдеться йому жити в такому середовищі. Лікар хотів би знати, що чувати з жидами у Львові й виразно тратить гумор, коли я йому оповідаю про їх дійсне становище. Трагедія старого народу в повному розгарі.

Точно в 10 годині вечора рушаємо в дальшу дорогу. Тим разом їду на підводі у валці 80 підвод, що прямують з припасами на північ, маючи звідтам привезти зброю й виряд. Валку охороняють 2 сотні УПА й чота кінноти. Завважую, що кіннотчики балакають зі собою на російській мові, це перебіжчики — козаки з німецької армії, яких приведено на Волинь для ліквідації УПА. У них чорні, смушкові шапки з червоним дном. Перед нами головне завдання пройти залізничий шлях Ковель-Рівне, що пильно охороняється німцями й мадярами й на якому курсують панцерні потяги, що стоять на станції в Киверцях. Волинські коні — добрі коні й наша валка швидко посувається вперед. Коло 2 години вночі ми вже перед залізничим шляхом. Звертаємо з головного шляху, на якому розташований охоронялький бункер і прямуємо на бічний переїзд у віддалі якого пів кілометра від бункера. Наша кінна чота вже давно веде розвідку. Стрільці зіскакують з возів і частина їх посувається в розстрільній вперед. Напружена тиша, легкий подмух вітру холодить розпалене чоло, чути тільки порухи коней, що не хочуть встояти на місці. Поважний настрій візників, які знають, що в тому місці чигає на них смерть.

Та ось знак зеленою ракетою — шлях вільний. Підвода за підводою підїжджає й чвалом минає залізничний переїзд. В темних контурах ночі бачимо на залізничому шляху поперевертані вагони, що тут недавно спустили під укіс транспорт з амуніцією, що ишов на схід. Стрільці зайняли становища по обох сторонах проїзду. Недалеко чорніють бункри, в яких сидить ворог, що пильнує залізничого шляху. І ось паде стріл, один, за ним другий... потім черга з кулемета, друга й знову тишина. Це мадяри з бункру стріляли Богові в вікна, а їм відповіли: „сиди тихо й не рипайся”. Але ми знаємо, що за двадцять хвилин буде тут панцерний потяг з Киверців і ми мусимо поспішати. Коли нас тут небуде, то панцерник постріляє трохи з гармат по селах і лісах і поверне назад. А ми, тимчасом, будемо вже в балці, а за балкою ліс, а там вже нова Упівська республіка. Остання підвода минає щасливо залізничний шлях, стрільці стягаються зі становищ, перехід закінчений. Тим разом відбулось все без пригод.

Минаємо нові села, в'їжджаємо в щораз густіші ліси. Оповідають мені, що села положені при залізничому шляху, це найнещасливіші села на Волині. Тут дуже часто грасують різні карателі: німці, польська поліція, власівці й інші союзники. Це так, як в епоху татарського лихоліття. Села живуть під безустанним терором. Охороняючи себе пильно, розбудовуючи найрізноманітніші засоби зв'язку й сигналізації, повідомляють себе про рухи ворога, його сили й наміри. Ось десь далеко, на захід, палає костел, мов смолоскип на темному небі. Це там десь прибули небажані гості й село має знати: „приходьте на допомогу, самі не дамо ради”. Вночі село ніби спить, але ось дзвін на дзвіниці задзвонить, гонги й дзвоники по селі залепетять, це сполох. Тоді кожний знає, що має робити, ті виганяють корови й коні, тамті виїздять возами з найпотрібнішим добром, зброїні збираються на місці збірки й ждуть наказу. На печах залишаються тільки діди і баби, які вже невсилі нічого робити і яким вже все одно, що станеться. Решта прямує в ліси, що з давендавна були прибіжищем народу українського в час лихоліття і ховається в них, а коли небезпека промине, то виходять з них і знову, як в давнину, творять нове життя. А ось далеко ракета — одна, друга — це знак, що відділи УПА прийняли повідомлення і вирушають на допомогу. До цього часу тримайтеся, як можете...

Щораз більше наша валка віддалюється від залізничого шляху і щораз глибше в'їжджаємо в ліси. Вони стають щораз густіші. Це вже починається район, де, від часу, можна стрінути звіря іншої породи, але подібної масти. Це — большевицькі партизани. Вони падуть сюди, як манна з неба, або просякають з півночі, з Білорусі. З німцями вони не люблять зачіпатись, але грабувати українські села — це для них „мщение пролетариата за изменну пролетарскому отечеству”. Дуже пожаданий гість на польських колоніях, які їх перетримують і переховують. Крутяться ночами по лісах, шукаючи щастя. Тому наша валка посувається обережно, стрільці не випускають зброї з рук.

Цікавий факт! В той час большевики ще дуже далеко від Волині, але, тим не менше, їхній провід звернув дуже велику увагу на УПА, вбачаючи в ній серіозну небезпеку для себе. Вже тоді приступили большевики до наступу проти УПА й старались розложити її всіма можливими способами. Московський центр видав докладні інструкції, якими засобами треба боротись з українським самостійницьким рухом. В штабі УПА-Північ показували мені ті інструкції. Чого там не було! Всю вигадливість геніяльних мозгів НКВД спрямувала на ту святу мету. Отже, передовсім, акція знутра. Большевицькі НКВД-исти, що знали добре українську мову, мали „вступати” до УПА, вдаючи з себе втікачів з полону, перебіжчиків з „гіві”, чи „РОА”, дезертирів з Червоної Армії і що завгодно. Большевицька сітка, що була залишена в терені, мала завдання ввійти в УПА, а як це неможливо, то обов'язково в „гестапо”, або в адміністрацію для поборювання руху. Партизани мали творити провокації й вдаючи з себе українських повстанців, чинити безправства й вбивства. Мала створюватись удаваність співпраці з німцями, подібні факти мались ”викривати” й про них голосити. Безнастанно греміти про співпрацю „українсько-німецьких” націоналістів з німцями, а факт їхньої боротьби з німцями викривати, як провокацію, для затуманення широких українських мас. Большевицькі „упівці” мали завдання розчаровуватись в генеральній лінії УПА, вводити анархію, творити „окремі” загони, переходити з ними до німців, або до большевиків. Пускати провокаційні чутки про „зміни” в СССР, про те, як добре обходяться німці з Бандерою, що їздить автом по Берліні й мешкає в одній віллі з гетьманом Скоропадським, про „справжні” наміри українсько-німецьких націоналістів, що продали український народ німцям на 25 літ. Провадити як найдокладнішу розвідку в УПА, викривати зв'язки, псевда, бункери, друкарні, склади. Нацьковувати УПА на меншини й меншини на УПА, зокрема це відносилось до польської меншини. Де треба, там большевицькі партизани, під фірмою УПА, мали переводити погроми поляків й палити польські села. Здається, на воловій шкірі не списав би всіх цих вигадок!

Але помилились большевики, коли думали, що це їм легко вдасться. Навпаки, можна твердити, що оця підривна акція їм цілковито не вдалась. Служба безпеки УПА-Північ, на чолі якої стояв вже легендарний друг Мітла, потрапила зліквідувати всі спроби большевиків розкласти УПА зі середини. Немає сумніву, що в УПА бракувало фахових старшин і там спеціяльно радили з напливу колишніх старшин Червоної армії, що мали заслужену опінію невстрашимих борців і досконалих фахівців військового діла, але ніхто не знав, скільки ці старшини мали своїх ангелів-хоронителів, що пильнували кожного кроку цих командирів. Робилось це в добре зрозумілому інтересі цієї армії і кожне занедбання на тому полі могло мати катастрофальні наслідки для всього руху. І тому кожну „сволоч", що потрапила пробратись в ряди УПА упівські органи безпеки й полева жандармерія викривала скорше, ніж вона сама цього сподівалась. При цьому в руки УПА попадали також „большиє" шишки, як напр. тов. Пух зі всенькою компанією, славний з того, що вбив у Львові заступника губернатора д-ра Бауера, або головний большевицький „спец" від УПА Чхеідзе-Чапаїв, щоб добути довір'я командирів УПА викривав правдивих большевицьких агентів, яких навіть сам розстрілював, будучи рівночасно головним агентом на цілу УПА. І цього типа, не зважаючи на його „заслуги" потрапила викрити полева жандармерія УПА.

На третій день під вечір ми зближались до району розташування команди УПА-Північ. В селах і по лісах стрічались щораз більше відділів УПА. З нашої загальної валки відділялись підводи й прямували на бічні шляхи. Ліс ставав щораз густіший й приходилось застановлятись, де властиво є ці поля, на яких родиться білий хліб, що його з'їдає УПА. А видача цього хліба, і для стрільців і для візників, як взагалі харчових приділів відбувалась справно. Приходилось подивляти організацію цієї справи. В означених місцях на 600 осіб обід, в інших сніданок, чи вечеря. Вранці видавали хліб по 1 кг. на особу, на день. І коли я це все обсервував, мені робилось маркотно за тих, що там в далекому Львові кричали по газетах про „лісову потвору", яку то, чим скорше, треба випалити розпаленим залізом. Мені прийшло на думку, що це було б важко перевести, тимбільше, що „потвора" ходить убрана й взута й дістає регулярно їсти. Мені стало страшно, що розлючена „потвора" могла б пожерти нещасних ініціяторів і прихильників операції „чиряка" такими перестарілими методами. А проте, як ця „потвора" кусає, мені доводилось неоднократно зачувати в цій моїй першій подорожі.

Ще цього вечора довелось мені перед шефом штабу УПА-Північ стати. Команда УПА Північ містилась в лісничівці, серед густого ліса, в якому було побудовано цілий ряд бараків з свіженького соснового дерева.. Лісничівка находилась в прекрасному місці й мала чудовий сад, де росли прекрасні яблуні й груші. Доступ до лісничівки був пильно бережений в промірі 30 км. до неї, але крім цього він був з природи дуже важкий. З півночі прикривали її непроходимі багна, а зі сходу й заходу непроходимі ліси з балками й яругами. Всі можливі доступи до неї були заміновані. Та проте й тут нерідко піднімали „сполох" з огляду на те, що ворог червоної, чи брунатної масти крутився десь недалеко. А підчас великої офензиви відомого пізніше з ліквідації варшавського повстання „спеца" німецького ген. фон дем Баха на УПА лісничівки шукали німецькі літаки, щоб скинути на неї свій вантаж і обстріляти з бортової зброї, як це й зробили з рядом волинських сіл, в яких стояли частини УПА. Та це їм не вдалось, бо лісничівка була замаскована за всіма правилами воєнної штуки. Бомби впали щось 3 км. від лісничівки на інший об'єкт, що німцями нагадував лісничівку.

В цей час шефом УПА-Північ був сл. п. ген. Ступницький, колишній полковник армії У. Н. Р. — лицар І і II Зимового Походу. Він прибрав собі псевдо „Гончаренко" чим справив великий клопіт дійсному полковникові Гончаренкові, колишньому командирові з Січових Стрільців, що в цей час спокійно жив на фільварку коло Бучача, і якого ввесь час „гестапо" підозрівало, що він крім „легальної" роботи займається ще нелегально шефуванням у штабі УПА-Північ. Крім ген. Ступницького в штабі УПА-Північ перебували ще інші старшини армії УНР, старшини Червоної армії й старшини легіону. Всі вони в дружньому колективі керували складним механізмом відродженої української збройної сили. Командиром УПА-Північ був сл. п. майор Клячківський-Савур, що прийшов сюди з ОУН.

Цим людям, а головно ген. Ступницькому, що був уже в 1941 році командиром Старшинської школи УПА на Волині, що дала пізніше стільки командного складу для УПА, належить особливе признання.

Ця школа постала зразу на терені УПА-північ в 1943 році й до весни 1944 року вишколила два старшинські й три підстаршинські турнуси. В 1944 році ця школа виевакувалась у Карпати, де вишколила дальші два старшинські й два підстаршинські турнуси. Разом з підстаршишинськими школами, що були при окремих воєнних округах, старшинська школа вишколила для УПА близько 2000 старшин і 3000 підстаршин. Це був поважний вклад у справу розбудови керівних кадрів для українського визвольного руху.

Командиром старшинської школи УПА був пор. Польовий — легіоновий старшина, родом з Волині. Командирами сотень були сотенні старшини, як пор. Коник, Чмелик, Вихор та інші. Адютантом школи був пор. Ткачук, а пізніше пор. Змиюка, надзвичайно бравий старшина, син колишнього старшини УСС.

Крім того в склад школи входив ще окремий інструкторський персонал, що складався з сотника Босого, сотника Берези, майорів Лісового, Степового, Кацо й Гамалії. Майор Лісовий і Степовий, уродженці СУЗ, загинули в 1945 році, як командири куренів УПА підчас великої офензиви Рясного-Хрущова на УПА.

Підчас цієї великої офензиви, що мала на меті ліквідацію УПА, згинув також командир школи пор. Польовий і більшість старшинського й інструкторського персоналу школи. Сама школа прорвалась з окруження в Долинщині, під проводом пор. Змиюки, й вийшла у високі Карпати та на Карпатську Україну, де закінчила своє існування, розпустивши юнаків, що залишились живими до різних частин і військових округ. Частина школи пішла тоді у перший рейд УПА по Карпатській Україні і Словаччині, що йшов під проводом пор. Змиюки.

Пам'яті оцих незабутніх старшин, організаторів та інструкторів старшинської школи УПА, що впали в боях за волю України, цей скромний спогад присвячую.

З ПОЕЗІЙ РЕВОЛЮЦІЙНОГО ПІДПІЛЛЯ

Галка

(Поема)

Присвячую Подрузі
жорстоких буднів О. Д.

I

Заснуло п'яне літо в комишах —
В бору замовкли арфи стоголосі,
Падуть листки на довгий сірий шлях —
Тихцем заишла у гай прядуха-осінь.
Шепоче тихо з вітром, прядучи;
Співають тужно думу веретена:
Про гордий смілий Листопада Чин,
Про лицарів святих, в боях хрищених.
По полі скрізь рядами розтяглись
Осінні скиби, мов рядки у вірші.
Тут морем жита лан шумів колись...
Тепер ворони крячуть горевіщі.
Несе ріка листки в далеку путь —
Так сумно марш їм грають чорні хвилі.
Курличуть журавлі: Здоровий будь,
Прощай, прощай, наш рідний краю милий...

II

„Голошусь на наказ, в дорогу йти!" —
Сказала гордо Галка, ставши струнко.
— Гаразд! — сказав Максим. — Лиш скрізь кати,
Пройти не легко, ще й з таким пакунком.
„Нехай! Піду! Наган у мене є.
Пройду, а ні, то згину чесно, друже.
Святим наказам дам життя своє". —
Горів вогонь в душі завзятій, дужій.
— „Тобі я, Галко, вірю завше. Иди —
Хай Бог тебе на місце запровадить.
Вважай! Уразі напасти, біди,
Знищ все, як іншої не буде ради".
— „Зроблю, як честь наказує мені —
Я революції дочка, не лялька".
І засіяли очі, як зірки ясні,
Йдучи в дорогу, засміялась Галка.

III

Вдивлявся довго в хід легкий її,
За нею вслід летіла його туга —
— Чи будуть карі очі ті мої? —
Та вмить в душі струна заграла друга:
— Лиши любов на вільні дні ясні,
Тепер віддай все серце Україні! —
І знову ятрились в душі вогні,
Палали бистрі очі, мов орлині.
— Лиш Ти тепер! Лиш Ти одна свята,
Моя хороша, рідна Батьківщино!
Тебе любить клялись мої уста,
Любить безумним шалом, честю й чином.

IV

Ішла, то бігла Галка. Вечір вже.
У небі місяць чистий тихо плава.
Враз чує Галка гомін... Кінь ірже...
Кати! ... Побачили її. Облава.
Тут чисте поле скрізь. Не близько ліс.
Нема сховатись де, втекти не можна.
— От, клятий біс катів гидких наніс! —
Зідхнула Галка. Тут хвилина кожна
Така важна. — Мій Боже! Що робить?
Собаки близько. Ну пора до діла! —
Знайшла сірник — давай папір палить,
Стріляючи в гієн скажених сміло.
Вмить гаркнула з катівських рук черга
І впав наказ: „Живу її зловити!"
— Мене живу? Хай спробує нога
Чиясь до мене близько приступити!
І відбивалась Галка від катів.
— Ох, горе, горе! Вже лиш три набої!
А тут папір до щенту не згорів!
І не поможе вже нічого зброя!
І стрілила ще раз. Набоїв два.
Убить себе залишила повстанка.
Сама ж мерщій припала до вогню
І дерла недопалені останки.
— „Бандитко, здайся! Здайся! Не стріляй!" —
Ревіли дико большевицькі крики.
— „Не здайсь!" — шептала батьківська рілля.
— „Умри!" — десь журавлиний спів курликав.
Зідхнула Галка. — „Боже, не відкинь
Моєї жертви за святі руїни!
Батьки! Максиме — орле мій, прилинь.
Прощайте всі! За Тебе Україно!"...
Останній стріл... Полинув гомін в даль,
Поніс сувору скаргу лютій месті...
Вдивлявся в жертву місяць і звіздаль
І вітер тихо шепотів: умерла з честю...

VI

Мов хижі круки, збіглися кати:
— „Вот, клятая бандеровка, не сдалась!" —
І у холодний кинули потік
Дівоче тіло звірям на поталу.

VII

І ніс потік її ще свіжу кров
Гнівними водами у Чорне море.
Летів в простори помсти вірний зов:
— О, горе вам, катюги дикі! Горе!
Затихло все і ніч — мов манастир:
Молитву щиру верби шепотіли,
Над гордої повстанки Галки тілом.

VIII

Схилився в гаї явір над хрестом,
Співає на могилі осінь:
— Спи, люба Галко, тихим вічним сном,
Спи, дочко України золотокоса...
Колись прийдуть співучі дні ясні,
Весна громами засміється лунко —
І ти почуєш месті голос в сні
І теплі, наче сонце, поцілунки.
То прийде твій народ зложить поклін
Тобі за кров святу, за щиру жертву
Затрубить день, заграє волі дзвін
І воскресить героїв всіх із мертвих!

IX

А як осіння сяде чорна ніч
До ватри грітися, мов відьма люта,
Повстанцями роїться ліс, мов Січ,
І на могилі Галки шепіт чути:
— О, люба Галко, я клянусь тобі
Помстить за кров твою святу, невинну!
О, Боже, хоч і в супереч судьбі, —
Не дай лягти без мести в домовину!

Червень, 1946 р. **Марко Боєслав**

Рейд по Україні

(Із споминів учасника)

Від редакції:

Цей спогад молодого учасника боротьби з московським окупантом в краю передруковуємо з крайового підпільного журналу для молоді „Молодий Революціонер" Ч. 3. 1949 р., з невеликим мовним виправленням.

В час, коли нашу батьківщину і ряд других країн покриває чорна ніч большевицької неволі; коли мільйони людей стогнуть у російсько-большевицькому ярмі; коли мішається в людей надія з розпукою; коли цілі зграї і полчища большевицької бандитської поліції вкривають цілу нашу землю системою засідок, „лапок" і аґентурних підслухів; коли, як багатьом здається, вільній людській думці та почуттям навіть на дні серця важко заховатись; коли, як кажуть, і землі стає незносно важко під варварським чоботом большевицького сатрапа, — тоді, в цей саме час, кожного для з першим сутінком відкриваються тисячі таємних творів і з підземелля виходить до дії **український революціонер.** Мов світоч серед цієї кромішньої темряви йде він. Іде він зі словом правди і зі зброєю в руках. Його ноги проходять вздовж і впоперек цілу Україну. Не рідко ступає його тверда нога ще далі: проходить під большевицькі кордони, несе світло нашої правди в середовище інших народів, у широкий світ.

Колись із захопленням читатимуть в країні і в цілому світі томи книг, що відкриють цей величний тайник нашої непримиренної визвольної боротьби.

Хай шаліє ворог. Воююча, вільна революційна Україна в підземеллі живе, діє і наближається до перемоги.

27 липня 1948 р., ми (я з друзями Н. і Ч.), за наказом свого зверхника вирушили в дорогу. Ціль нашого маршу була аж на лівому березі Дніпра.

Певний час ішли ми, не заходячи до сіл. Але вичерпався запас харчів і треба було вдатись до населення. Були ми в цей час на терені Кам'янець-Подільської области.

Заходимо в с. Г., Дунаєвецького р-ну, до вбогої колгоспниці. Хата, здається, ось-ось впаде. Просимо господині, щоб продала нам хліба та молока. Жінка вибачається, що хліба ні вона, ні ніхто в селі не має. Молока також не має, бо носить двічі в день „для держави".

Пішли ми далі. Проходячи через край села, зустріли багато людей, що поверталися з колгоспної панщини. Усім зустрічним роздавали ми наші листівки і літературу. Люди недовірливо брали, але, прочитавши кілька слів, прожогом заховували, кидали приязний погляд у наш бік і спішили до дому.

Пройшовши ліс, зустріли ми старенького дідуся. Привітались. Старий почав розповідати про своє горе, про терор і експлуатацію большевиками колгоспників і про всі „блага", які дає народові „держава робітників і селян". Старому покотились сльози.

— Будь вони прокляті, ці дияволи, — сплюнувши, закляв ще раз дідусь на адресу большевицької партії. — Ось яке життя зладили вони для народу.

Ясно було, що дядько по чомусь упевнився, що має діло з повстанцями.

— Нічого, дядечку, — потішаємо його, — прийде час — відплатимо за все. —

— Слухайте, діточки, а багато вас тут? — тремтячим голосом запитав дідок. — Моя сестра їздила в „Западну" за хлібом, та оповідала, що там дуже багато бандерівців і що б'ють вони цих харцизів. Тут, у нас дати б їм трохи, а то вже занадто розгулялись.

Коротко вияснюємо дідусеві, що потрібно і відходимо. Слідом за нами дідусь робить кілька разів хрест у повітрі.

Наступної ночі знову заходимо в одне село. В селі зустріли трьох дядьків, які сиділи на придорожньому беріжку і „політикували". Нав'язуємо з ними розмову. Один з них розповідає, що вчора в районі була тривога, в зв'язку з появою бандерівців і що до їх села мвд дало 5 крісів і по 5 набоїв до кожного; що сьогодні мучили демобілізованих у сільраді, щоб взяли зброю, але все даремно. Зброя ще й досі лежить в сільраді.

Ми посилаємо одного з них, щоб купив нам хліба, а самі заводимо розмову з присутніми. Незабаром вернувся дядько з хлібом.

— Гроші віддав нам, — заявив він, — бо я сказав тітці, що це хліб для бандерівців і вона відмовилась взяти гроші.

Попрощавшись, відходимо.

До ранку пробились ми над річку Ущицю. Після відпочинку рушили у дальшу дорогу. Наступного ранку були ми вже у Вінниччині, недалеко станції Бар.

Лан жита послужив нам за місце відпочинку. Спали недовго, бо сонце сильно припікало. Біля години 13-ої друзі Н. і Ч., взявши коротку зброю, пішли в розвідку. Дійшовши до залізничної станції, вони почали вивчати можливості нашої їзди поїздом. Йшлося про те, щоб якнайскоріше добитись до цілі і виконати доручене нам Організацією завдання.

По короткому часі друзі повернули вже з білетами. Вирішили: поїдемо поїздом.

Перед вечором вирушаємо до станції в потрібному нам напрямі. На поїзд довелось ждати аж до ранку. Перед ранком на станції зробилось людно. Була неділя. Тому й колгоспники їхали до міста, щоб щось купити. Якщо б не неділя, то мусіли б сапати колгоспні буряки. Міліціянти за допомогою вишукано брутальної московської лайки наводили „порядок". Контролі підпадають найчастіше люди вбого одягнені. Частіше при тому оминається тих, що добре вбрані, з медалями на грудях, бо знають большевицькі правителі, що власне, серед цього вбогого народу найбільше їх ворогів.

Нарешті ми в поїзді. Їдемо. Постійно маневруємо, щоб уникнути контролі, а тим самим — бою в недогідній для нас ситуації. З шумом в'їжджаємо на станцію Жмиренка. Постановляємо їхати дальше.

— Товариші! Без санобработки білети не продаються, — зарепетував один з „местних" начальників.

Це означало кінець нашої їзди поїздом. Зі зброєю і наплечником революційної літератури ніяк було йти до „санобработки".

Виходимо в місто. На горбку біля станції видніє висока могила; по вигляді видно, що не дуже давно висипана.

— Що це за могила? — запитали ми одного зустрічного дядька.

— Це націоналісти-бандерівці висипали її ще 1942 року на честь тих, що помордовані в тюрмах, — відрубав, як сокирою, середнього віку дядько. — На могилі, — продовжував він, — був високий хрест і таблиця з написом, але мвд зрізало хрест весною 1945 р.

І тут стоять пам'ятники нашої героїчної визвольної боротьби, хоч як намагається ворог затерти її сліди.

Вийшовши за місто, ми взяли потрібний нам напрямок. Зі зустрічними людьми заводимо розмови. Розмови з боку наших співбесідників, як на большевицький режим, доволі одверті, щирі, а тим самим — гостро антибольшевицькі. Скрізь жалі, нарікання, сльози і прокльони на голову творців цього, всіма проклятого, сталінського „раю".

Перед нами річка Бог. Річку переходимо мостом і подаємось у райцентр, щоб купити харчів. Полагодивши купно в містечку, маршуємо далі.

Перед вечором упав дощ. Ми промокли до нитки. Пройшли однак цілу ніч без відпочинку. Над ранком зайшли в одно зустрічне село з думкою заквартируватись у ньому. Зайшовши під шопу одного дядька, чекаємо ранку. З дядьком договорюємося без труду. Дізнавшись, що мають у себе гістьми повстанців, господарі невимовно зраділи.

— Я ж стільки наслухався про вас, але щойно тепер довелось побачити, — зворушено говорив нам дядько. — Ви, може, й не уявляєте собі, які леґенди творить народ про вашу боротьбу, з якою радістю зустрічають кожну вістку про вас українці, які знають хто ви і за що боретесь, і як тремтять від самої тільки вістки про вашу появу усі большевицькі чиновники.

Дядько, як виявилось, — щирий український патріот і розумна людина. Як тільки ми відпочили, він просидів з нами ввесь день на розмові.

Увечері нас попросили до хати. Повечерявши, ми до півночі читали цілій родині нашу літературу та виясновали цілі нашої боротьби й устрій майбутньої української держави. Дядько й тітка ставили ряд запитань щодо становища селян у вільній Україні. Ми давали належні вияснення.

І не помітили, як пройшло поза північ. Господарі стали просити, щоб ще один день побути в них. Певні справи у нас вимагали затримки і ми прийняли пропозицію господарів. Другий день також провели на подібних розмовах.

Перед відходом дали ми дядькові листівок і літератури та доручили розкинути в місті і серед робітників (дядько-робітник).

Настала хвилина прощання. Ціла родина вийшла за нами на подвір'я. Прощаючись — у кожного з них сльози на очах. Дядько піднімає свою, покриту мозолями, робітничу руку й урочисто благословляє нашу боротьбу і дальшу нашу дорогу. Відходимо...

— Ех, чому я старий... — долітає до нас на ходу — голос — стогін старого дядька.

Це була одна з найкращих родин, яку ми відвідали в час рейду.

Маршуємо дальше. Земля швидко „посувається" нам під ногами. Ми все далі і далі на... Схід. Як же легко носять ноги по землі, коли серце і ум переконані, що служить святій справі рідного народу. А при такому почутті — найважчі праці здаються легкими. Недарма говориться серед повстанців, що за волю України навіть смерть солодка. Який чар і насолоду справляє свідомість того, що віддаєш рідному народові все, свідомість того, що борешся за його волю і щастя, — смак і солодощі цього почуття знають лише ті, що сповнюють цю величну місію.

Кінчається Вінниччина і ми стаємо на землю полян.

Здається, що тут промовляє до тебе мовою історії кожна пядь землі. Тут чвалували по ній, ідучи і вертаючи з походів, княжі дружинники. Туди буревієм перекотились переможні полки Богдана. За ту ж землю, за її волю, за ту ж саму ціль, за яку ходили колись у бої прадіди, боремося сьогодні ми — їх спадкоємці. Йдемо будити і піднімати народ на нову Хмельниччину.

Пригадались слова Франка:

„Земле, всеплодющая мати,
Сили, що в твоїй живе глибині,
Краплю, щоб в бою сильніше стояти,
Дай і мечі:
Дай і вогню, щоб ним слово налити,
Душі стрясать, громовую дай власть,
Правді служити, неправду палити,
Вічну дай страсть!"

Через день — два — ми в Корсунському лісі. Зустрічаємо якогось старенького дідуся, що вийшов збирати гриби.

—Дідусю! чи не тут-то Хмельницький ляхів громив? — звертаємось, наче з привітанням до дідуся.—

— Ось там, трохи дальше, відповів старий, показуючи рукою вперед.

Ідемо туди і сідаємо відпочивати. Друг М. виймає з наплечника „Історію України" і вголос прочитує те місце, де пишеться про бій під Корсунем. Ми слухали... в уяві малювалась ціла панорама Корсунської баталії, вчувалась бойова канонада, ввижались гураганом чвалуючі на ворога кінні козацькі полки, вчувалась сурма, що сповіщала перемогу над ворогом. Славна це минувшина.

Так, туті земля виховує,... але тільки тих, що носять її правду в серці.

Прийде час, що ми ще розправимо свої дужі крила. Наше покоління вже не випустить зброї з рук, не здобувши повної перемоги.

Над вечір рушаємо дальше.

Перед нами в долині видніє річка Рось, а за нею — ліс, що тягнеться аж до Дніпра. Терен омережений глибокими ярами, вночі важко йти таким тереном, не знаючи його. Йдемо, отже днем. Перед вечором сходимо в село Межиріч, Канівського р-ну, Київської області. Довгу зброю несемо в „пакунках". Удаємо втікачів з Донбасу.

Зійшовши в село, довідуємося від зустрічної жінки, що в селі є секретар партії з району, проводить колгоспні збори.

Заходимо в найближчу хату. Незабаром заходить у цю ж хату бувший голова сільради. Він розпитує хто ми, звідки йдемо і т. д. Ми даємо поминаючі відповіді. Голова скоро виходить спати. Вкоротці виходимо й ми. Йдемо вулицею, напроти нас зближається чотири постаті. Зблизька пізнаємо в них чоловіків.

—Постойте! Кто ви будете?! — зупиняє нас большевик секретар райпаркому.

—Ми йдемо до Канева, а з Канева поїдемо поїздом на залізничний курс до Києва, — відрекомендовує один з нас.

— Вас надо проверіть! пайдьоте с намі в сельсовет! — хвастливо і грубо відрубав большевик.

Ми відмовляємося тим, що нам спішно, бо спізнимось на курс.

—Ви арестованиє! пайдьотє с намі, — була остаточна відповідь. Для надання важливости своїй погрозі большевик вийняв пістоль.

У нас також була зброя (коротка в кишенях) готова до стрілу, але ми не хотіли її вживати, думаючи, що "розв'яжемось", з ворогом "мирною" дорогою. Ішлося нам, головно, про те, що перед нами недалеко Дніпро і що бойова сутичка в цьому селі може нам утруднити переправу. однак у крайньому випадку ми були впевнені, що наша зброя розв'яже опір точка. Отже, вирішуємо йти з цими сталінськими бандюгами до сільради.

Йдучи, друг М. говорив із секретарем. Я роблю старання порозумітись з головою сільради. Кажу йому, що ми втікали з Донбасу, що, якщо він є сумлінна людина, то повинен нас відпустити. Але цей сталінський годованець, стояв при своєму. Всі вони ласим оком споглядали на наші пакунки, думали — поживляться. До нашого гурту долучило ще кількох активістів — всіх разом було вже вісім посіпак.

Надто певно чуються усі ці „маленькі" бандюги, оце знаряддя вищепоставлених сталінских чинів. Немає тут караючої руки, яка час від часу заплатила б їм за кривди, заподіяні народові, і покликала б інших до порядку.

Недалеко від нас просувався гурт селян. Кожні очі дивилися на нас зі співчуттям. Усі вони думали, що ми, справді, втікачі.

Нарешті сільрада. Заходимо до середини, кругом будинку збирається чимало глядачів.

— Ми сейчас вас правєрім! — ще більш самовпевнено говорив секретар. — Давайте вашиє документи! Бистрей!

—Заявляємо, що документів у нас немає, а речей провіряти не дамо, бо нас вже одні такі провіряли і забрали в нас останнє білля.

Секретар і ще кількох посіпак кинулись до наших клунків.

Гримнуло два постріли з пістолів — і двох сталінських наймитів впало трупом. Всі інші, як зайці, кинулись панічно до дверей. За ними летять наші стріли. Хтось зі сталінських посіпак, утікаючи, пустив серію з автомата по людях. Вибігаємо на подвір'я. Ще кілька влучних пострілів досягають трьох большевицьких активістів: два вбиті, а один важко ранений.

В часі, коли друг Н. стріляв до напасників, куля рекошетом відбилася від якогось твердого предмету і влучила в груди друга Ч. Рана була смертельна, але він ще, здавлюючи біль, зумів підійти до нас і сказати, що ранений. Ми забравши свої речі пробували вести раненого друга. Але він по кількох кроках усунувся на коліна і захарчав.

Нести догораючого друга не було змоги і залишити так — також невільно. Не було іншого виходу. Я з власного пістоля дострілюю вірного друга юних років і кількарічної підпільної боротьби.

Тіло друга доручаємо селянам поховати, а самі поспішаємо далі, щоб вчасно виконати доручене нам завдання.

Тверді закони революційної боротьби в большевицьких умовах, і тому не менше твердими мусимо бути ми — українські революціонери. До цілі — до здобуття української самостійної держави треба йти не тільки через ворожі трупи, але й через свої власні, через найдорожчі; треба мати силу переступити через них і, віддавши салют упавшим героям, іти далі вперед. Тільки при такій залізній непохитності здобувається перемогу.

Далі прямуємо в двійку. Наступного дня над вечір заходимо в одну підлісну хату. Господар, видно догадався, хто ми такі, бо відразу почав одверто з подробицями оповідати про вчорашню подію в с. Межиріч. Дядько розказував, що вбитих мвд забрало в район щойно ранком. Вночі боялися їхати. Тіло сл. п. друга Ч. поховали на цвинтарі в Каневі. Про подію в селі Межиріч ходили вже поміж народом різні легенди. Одні говорили, що бандерівці скинули на Київщині численний десант; інші оповідали, що подібні події відбувались і в інших теренах Київщини та в інших областях; ще інші говорили, що це бандерівці йшли до Канева, щоб убити Хрущова, який тут був перед кількома днями, і багато подібних.

Цей один удар по ворогу і смерть революціонера друга Ч. розворушили народ кількох областей. Кувалась легенда його чину і смерти.

Ось так упавші герої родять нових борців. Господареві дали ми плякатик з написом:

„ЗАМІСТЬ ВІНЦЯ НА МОГИЛУ
від Українських Революціонерів".

і доручили занести на могилу поета Шевченка.

22 червня ми вже були на лівому березі Дніпра, в одному з районів Полтавської области і тут також народ оповідав про „десант бандерівців".

Ми пішли далі до цілі...

Учасник

В лавах молоді мусить високо стояти моральні чесноти, братерська дружба і організованість. Тому СУМ, ведучи нещадну боротьбу з аморальністю, проявами нездорових симптомів у молодняцькому середовищі, бореться за високі якості і чистоту душі своїх членів з тим, щоб слово „сумівець" стало гордістю не тільки Спілки Української Молоді, а й усього українського громадянства.

(З програми СУМ'у)

ЧИТАЙТЕ Й ПОШИРЮЙТЕ
СУМІВСЬКИЙ ЖУРНАЛ
В АНГЛІЇ
„ГОЛОС МОЛОДІ"

Вийшла з друку нова збірка поезій Петра Карпенко-Криниці

„ПІДНЯТІ ВІТРИЛА"

ціна збірки 0,75 НМ., замовляти в адміністрації „Аванґарду"
München 2, Dachauer Straße 9/II

ПОШИРЮЙТЕ ЖУРНАЛ
„НА ВАРТІ"

УВАГА! УВАГА!

НОВА КНИЖКА ПРО УПА

У 8 річницю постання Української Повстанської Армії В-во „До Зброї" видало окремою книжкою спомини, написані в повстанському зимовому бункрі в Україні одним з командирів Тактичного Відтинку УПА-Захід п. н:

Степан Хрін

„ЗИМОЮ В БУНКРІ"

(спогади-хроніка з 1947/48 рр.)

Нова книжка про УПА — це документ із жорстокої дійсности в Україні, це відблиск героїчного життя одного повстанського бункру на Рідних Землях.

ЦІНА: в Німеччині 4, — НМ, в США і Канаді 1,50 дол.; у Великобританії 8 шил.; у Франції 400 ффр. В інших країнах рівновартість 1,5 дол.

ЗАМОВЛЯТИ: у заступників і кольпортерів журналу „До зброї", або безпосередньо в адміністрації В-ва „До Зброї".

Замовлення на книжки та журнал „До Зброї" і всю переписку в справах адміністрації та редакції спрямовувати на адресу:
„Do Zbroi", 13(b) München Postfach 4 Germany US-Zone

Голосіться на кольпортерів журналу української студіюючої молоді:

„ФЕНІКС"

який містить статті на: ідеологічні, світоглядові, політичні та наукові теми; розглядає актуальні питання із студентського життя; дає: оповідання, поезію, хроніку життя студентства і взагалі молоді, рецензії та бібліографію.

Друзі! Читайте і поширюйте свій журнал.. Він єднає розкинену по цілому світі українську молодь в одну велику родину.

Ціна 1. примірника в Німеччині 1,50 НМ., в Европі 0,50 дол., США 1 дол.

Замовлення надсилати на адресу:

в США:
Sztohryn Dmytro, 638 Madison St. N. E. Minneapolis, Minn., USA.
в Канаді
Shach John, 544 Dovecourt Rd. Toronto, Ont., Canada.
в Англії:
Czopyk Bohdan, 15, Woolacombe Lodge Rd., Birmingham, 29. Great Britain.
в Бельгії
Kowal Omelan, 72, bvd. Charlemagne, Bruxelles, Belgique.
в Німеччині:
TUSM im. M. Mykoly Michnowskoho, München 8, Führichstraße 53/III.

ОГОЛОШЕННЯ

Чи ви вже замовили книжку проф. Г. Ващенка.

„ВИХОВАННЯ ВОЛІ Й ХАРАКТЕРУ"

Книжка матиме 240 сторінок друку великої вісімки. Передплатна ціна лише 2. доляри.

Замовлення й передплату приймається до 1 травня 1951. Гроші за передплату слати на адресу Крайового Комітету СУМ'у в Англії:

Ukrainian Youth Associatiion 49, Linden Gardens, Notting Hill Gate London, W. 2.

Кожний член Спілки Української Молоді читає свій журнал „Аванґард"

Хочете мати найновіші вістки та документарні матеріяли з визвольної боротьби народів з поза залізної заслони, передплатіть і порадьте чужинцям

„АБН-КОРЕСПОНДЕНЦ"

місячний бюлетень Антибольшевицького Бльоку Народів, який появляється в англійській, французькій та німецькій мовах.

Замовлення слати на адресу:
„ABN-Korrespondenz", Postschließfach 70, München 33, Germany

Читайте! Передплачуйте!

Видання Шкотської Ліґи Европейської Свободи в англійській мові з проблематикою визвольної боротьби народів з-поза залізної заслони, що досі з'явились:

1. „Convention of Delegates of the Resistance Movemente of the Anti-Bolshevik Nations" by John F. Stewart — price 6 pence;
2. „Red Russia and the Independence Movements in the U.S.S.R." by John F. Stewart — price 1 s.;
3. „The Russian Danger Europe's Only Defence" by Jaroslaw Stetzko — price 6 pence;
4. „The Workers in Soviet Russia" by John F. Stewart.

Замовлення просимо слати на адресу:
Mr. Bohdan Tarnawsky, 6 Mansion House, Edinburgh 9, Gr. Britain

„АВАНҐАРД" — ілюстрований журнал, місячник Спілки Української Молоді,

Редагує колегія.

Адреса редакції та адміністрації:
München 2, Dachauer Straße 9/II

АВАНГАРД

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЕМІГРАЦІЇ

ІЗ ЗМІСТУ:

Петлюра в думах і піснях свого народу 3

Із Звернення Проводу Українських Націоналістів у рік трагічної загибелі Євгена Коновальця 5

В. Корнійченко:
Московська публіцистика в правдивому світлі 6

Г. Ващенко:
Мета життя, як стрижень характеру . . 9

З. Р. Винницький:
До проблеми міжнародніх дій СУМ'у . 11

Ольга Кміть:
Він і мій син (Новеля) 16

В. Державин:
Лицар духа 17

Андрій Листок:
Шевченко і романтизм 19

Петро Кізко:
Пси (Оповідання) . 20

Юрій Крук:
Над Ворсклою (Репортаж) 21

Поезії, рецензії, бібліографія, „Юнацький світ" — додаток для юнацтва СУМ'у

Рік V Весна 1951 ч. 2 (21)

АВАНҐАРД
Квартальник
„Avangard" Journal of the Ukrainian Youth.
Видає Центральний Комітет
Спілки Української Молоді

Редаґує Колеґія

Адреса редакції й адміністрації
Ukrainischer Jugendverein, München 2,
Dachauer Straße 9/2, Germany.

Заступники:

Австрія:
Gulytsch Iwan, DP-Siedlung Hellbrunn,
Salzburg. Österreich.

Австралія:
Hrabyk Zenowij, 24. Glenview, Paddington N.S.W. Australia.

Англія:
Ukrain. Yuth Ass'n. 49. Linden Gardens,
Notting Hill Gate. London W. 2. England.

Арґентіна:
Holynskyj Osyp, Calle Sinclair 2966,
Buenos Aires. Argentina.

Бельґія:
Union de la Jeunesse Ukrainienne, 72. Bd.
Charlemagne, Bruxelles IV. Belgique.

Бразілія:
Galat Volodymyr, Rua Martim Alfonso 381,
Curitiba - Parana. Brasil.

Венесуеля:
Jurij Pryjmak - Vashchenko, El Valle - Co„e Urb C. Delgado Chalbeaud Vereda
67, Casa 13. Caracas. Venezuela.

США:
Ukr.-Amerik. Youth Ass'n. P. O. Box 211
Cooper St. New York 3, N.Y. U.S.A.

Канада:
Ukr. Yoth Association, 140. Bathurst Str.
Toronto, Ont. Canada.

Німеччина:
Ukrainischer Jugendverein, München 2,
Dachauer Straße 9/II. Germany.

Параґвай:
Ing. Kuszczynskyj Antin, Casilla de Correo 1. Carmen del Parana. Paraguay.

Туніс:
Kaspryk Roman. **Ain - Draham**, Boite Postale 15. Tunisie - Afriuqe.

Франція:
Bunj Theodor, 26. rue de Montholon.
Paris 9. France.

СЛОВО
до наших читачів і авторів

У зв'язку з ширшою розбудовою видань сумівських журналів-місячників („Голос Молоді" — Англія, „На Варті" — Канада, „Крила" — США), що за своєю періодичністю і розміром мають специфічні завдання, перед СУМ'ом у цілому виникає потреба створити більший, солідніший і багатий на різноманітність змісту журнал. Найбільш відповідним до цих завдань, на наш погляд, може бути журнал-квартальник.

Тому Центральний Комітет Спілки Української Молоді ухвалив перетворити журнал „Аванґард" з місячника на квартальник. Випускаючи в світ перше число такого квартальника, редакція „Аванґарду" добре розуміє, що у цьому числі ми не дали того потрібного матеріялу, який би найповніше задоволив нашого читача, його культурні й духові потреби з найрізноманітніших ділянок життя: політики, мистецтва, науки і т. ін.

Але ми свідомі того, що за активної підтримки наших друзів-читачів і шановних авторів, це завдання вдасться виконати вже в найближчих наступних виданнях „Аванґарду". Старатимемося зробити наш квартальник цікавим і корисним як з погляду його ідейно-виховної цілеспрямованости, так і з погляду його читабельности. Хочемо, щоб „Аванґард" давав нашій українській молоді знання, плекав культуру, виробляв ідеалістично-християнський світогляд та гартував тверду волю і твердий характер, що не знав би компромісу в боротьбі за свободу України.

Щоб здійснити цей намір, закликаємо наших науковців, педагогів, письменників, публіцистів і всіх дописувачів надсилати нам матеріяли з галузі політики, науки, релігії, мистецтва, літератури, техніки, спорту, а також з життя своєї й чужої молоді в усіх країнах світу.

Віримо, що це наше коротке слово знайде зрозуміння і підтримку.

Редакція

ДАНИЛЕВСЬКИЙ

Петлюра в думах і піснях свого народу

(До 25-річчя з дня траґічної загибелі)

З-поміж усіх провідних постатей Великої Української Революції, серед тих тактичних змін політичного курсу і персональних змін у міністерських кабінетах найсильніше вкорінилося в народній пам'яті ім'я Симона Петлюри. Воно втішається найбільшою популярністю і найбільш улюблене, найбільш авторитетне. Навіть більше: воно стало синонімом ідеї боротьби за державу. І не диво! Бо Петлюра — це перший вояк Української Революції, а далі її Провідник. Петлюра перший у бою нераз рятував ситуацію і нарід, розбиваючи большевицьку навалу, і в Харкові, і під Полтавою, і в Кременчузі, і в Києві, і в Кам'янець-Подільському. Існування української держави тісно зв'язане з Петлюрою, який умів у нераз дуже складному положенні знайти вихід, а на закордонному відтинку знайти спільну мову з Букарештом, Прагою, Варшавою, Віднем, Берліном, Парижом, де мав особистих знайомих, видатних парляментарів аж до Мільєрана включно, проявляючи при тому великий провідницький, політичний і дипломатичний хист. Ось чому так глибоко і вдячно український нарід шанує і завжди згадує свого Головного Отамана.

В процесі творення української армії, ще на початку революції, Петлюра організував Свобідний Кіш, комплектуючи його з української інтеліґенції, свідомих робітників та селян та боронив українські землі в районах Харкова, Полтави, Кременчука перед наступом червоних орд.

„Рушив Отаман з Полтави,
Добувати землю і слави..." —

Співали тоді селяни Лівобережжя, для яких Петлюра вже тоді був борцем за землю і волю.

„Наш Петлюра добре дбає
Землю від панів відбирає,
Та без викупу
Селянам наділяє..."

Тому з радістю його зустрічали та масово вписувались до Свобідного Коша з вірою, що Петлюра забезпечить їм справедливий лад і добробут. Це пробивається з народньої творчости на Харківщині:

„Годі вам, пани ледачі,
В холодку лежати,
Та горілку медову
Пити попивати...
Бо вже Симон за горою
Їде слободою:
Коник білий, жупан синій —
Знайде й під водою..."

Відмічено теж у народній творчості боротьбу Петлюри з червоними:

„Петлюра села чує,
Та у них не ночує,
В чистім полі, на роздолі
Червоних частує..."

І тому:

„Нам не страшно на Україні
З Петлюрою жити;
Будем жити, врагів бити
Та добро ділити..."

Петлюру народня творчість подає як доброго батька, з котрим не страшно жити дітям, бо в ньому їх опора, сила і провідник, який їх не скривдить, а тільки поведе до добрго:

„І шумить і гуде,
Сам Петлюра іде,
На Вкраїну свою
Силу війська веде...
— Я зорю в один лан, —
Від Кубані по Сян
Рідну землю зведу,
До ладу приведу...", — Співає Полтавщина.

Петлюра-полководець веде своє військо проти всіх тих, які простягають руки по нашу землю, а яку він хоче об'єднати в одну державу, де був би один лад і один порядок.

Після зліквідування української державности та закріплення большевицької влади на Україні народня творчість про Петлюру розвивається все ж таки далі, потай у підпіллі.

Ім'я Петлюри було засуджене, воно сто разів було передане анатемі, хто його згадував — того гостро карали. Та цього народ не лякався, бо не міг забути Петлюри та тих подій і сподівань, зв'язаних з його особою. Большевики намагалися створити в Україні свій совєтський фолкльор, що мав би дискредитувати наших провідників на зразок того:

„У вагоні Дириктория,
А під вагоном територія",

чи поширюванням творів у стилі „Республіка на колесах".

Це все залишилось без впливу. Народні маси, пізнавши большевицький рай на власній шкурі, весь час прислухувались до того, що робиться там, за Збручем, куди відійшла Українська Армія, а з нею Петлюра.

Вони завжди ждали подуву нового вітру із Заходу, завжди сподівались на свого Головного Отамана...

*

Убивство Головного Отамана в Парижі, 25 травня 1926 року, висланником Москви Шварцбартом було для народу ударом грому небесного. Ця вістка усіх прибила і приголомшила. Не хотілося вірити, що його, Симона Петлюри, вже немає, а хотілося заспокоїти себе надією, що Він все ж таки ще живе, бо ж на нього народ ждав, сподівався, як на свого визволителя з-під большевицької окупації. Та смерть Отамана була доконаним фактом. Народ зрозумів, що вбивника післали кремлівські сатрапи. Даремно злочинець Шварцбарт наївно, подитячому на суді заявив, що він помстився на Петлюрі за своїх родичів, які погинули в Одесі.

Засумувала Україна по своєму найкращому Синові. По селах та по містах сходилися на таємні наради, мучились, переживали.... Мало балакали, без слів розуміли себе, розуміли, що не стало Великого Провідника народу. За душу замордованого Отамана відправлялися потай панахиди... Пильно слідкували українці за процесом у Парижі, про який широко розписувалася совєтська преса, насвітлюючи Петлюру найчорнішими фарбами. Та коли дізнались, що вбивник виправданий, вибухи народнього гніву, ненависти та бажання помсти проти кремлівських катів вилились по містах і селах України у формі терористичних актів проти окупанта. Так, наприклад, за одну ніч в травні 1927 року повбивали, подушили, повкидали в річки, колодязі комісарів, секретарів райпаркомів та голів райвиконкомів у таких селах і слободах: Бромлі, Зеґайливці на Сумщині, у Ворожбі на Лебединщині; у Мерефі, Козіївці, Ольшані на Харківщині; у Котельві, Великій Рублівці, Милорадовому на Полтавщині; у Глинську, Більську, Куземені та скрізь по річці Ворсклі від Охтирки до Полтави; у Бурині, Білогалиці, Нечисані на Чернигівщині та ще в багатьох інших місцях.

Та про це не подавано в пресі, тільки день і ніч по селах і слободах літали „чорні ворони" та хапали жертви.

Про смерть Петлюри почали складати пісні та думи і широко співати їх кобзарі по хуторах і селах, на храмових святах та відпустах, аж до 1930 року.

Щоб з'ясувати всю глибину безмежної туги, любови і пошани до великого і Непорочного Імени Симона Петлюри, подаю одну із таких дум „На смерть Симона Петлюри", яку склали Слобідські бандуристи сліпці: Павло Гащенко, Іван Кучогура Кучеренко та Пасога, на мотив похоронної пісні думи:

Сподівались ми Петлюри,
З військом на Вкраїну,
Та донеслась сумна вістка
Згинув на чужині...
Ізза рогу клятий наймит
Шварцбарт виглядає
В щире серце Отамана
Цілить-націляє.
Він всі кулі із пістоля
В груди випускає,
Ріки крови праведної
Нехрист розливає....
„Буде! Годі! Схаменися!
Я вже й так сконаю,
За смерть мою неповинну
Мій народ згадає"...
Більше слова не домовив,
Уста помертвіли...
Мала доня та дружина
В горі заніміли.
У далекому Парижі,
В чужу домовину
Опускали з України
Великого Сина...
„Закотилось на Вкраїні
Покутне віконце,
Поховали під землею
Українське сонце.
Над могилою співали,
Ладаном кидали,
Щирі сльози проливали,
Вінки поскладали.
Тяжко йому на чужині,
В чужій домовині;
Він боровся за Вкраїну,
Стяги жовто-сині!
Сумно стало на Вкраїні,
Дзвони скрізь мовчали,
Тільки струни на бандурах
В думах заридали..
Настане суд незабаром,
Заспівають хори,
Поховають тебе вдруге
На дніпрових горах!..
Спи Симоне!.. тихо, тихо,
Поки Бог розбуде!
Наша славна Україна
Тебе не забуде!..

Весь біль і затрачену надію виливає устами кобзарів народ у тій і інших думах-піснях. Мовчки оплакувала Україна свого зодчого, мовчать дзвони, щоб не довідалось ҐПУ про велике народнє горе. Померкло сонце України. Важко Отаманові лежати у чужій землі, далеко від України, за славу і волю якої віддав Він своє життя.

По всій Україні цю думу співали старі кобзарі і лірики аж до часу суцільної колективізації. Мені самому доводилось пропихатись крізь натовпи слухачів, які на „університетській гірці" в Харкові слухали старого кобзаря „Думи на смерть Шевченка" а тоді майстерно переходив на „Думу на смерть Симона Петлюри". Зранку до вечора там товпилися люди, щоб послухати цієї думи. Сумували та мовчки втирали сльози.

Крім спогадів, пісень і дум про Петлюру постало також на Україні про нього ряд леґенд та переказів. Ось одна з таких леґенд: „Коли Петлюра покидав Україну, то десь коло Дністра чи Дніпра, на високій козацькій могилі заховав свою вояцьку кирею. Ось Він підійшов до тої могили, та й каже: „Могило моя предковічная, ти багато пройшла, багато бачила та багато таємниць заховала. Збережи мені, заховай мені отсей мій одинокий скарб, мою вояцьку кирею, що мене по світі носила, від біди спасала, від смерти нераз виручала, бачиш як вона кулями ворожими зрешетована. Та знай, що цю кирею будуть шукати люди і коли вони розшукають і тебе розкопають, то з твоєї могили вирине золотий Тризуб і вночі сонце освітить усю Україну. Залопотять блакитно-жовті прапори та золоті хоругви з китицями, заграють сурми з краю в край, розкриються усі могили на Україні, заспівають закатовані мученики і буде страшний суд над усіма гнобителями народу нашого. Давно вже шукають вояцьку кирею та збираються люди над Дністром і Дніпром, на Поліссі, у прикарпатських лісах, Слобожанських степах і тої безсмертної сили ніяк не дошукаються. Та прийде час і дошукаються таки її".

Ім'я Симона Петлюри, записане золотими літерами на скрижалях української історії, житиме вічно у серцях і піснях українського народу і передаватиметься з роду в рід. Прийде час, що Україна встане і дорогі тлінні останки Найдорожчого Сина прийме рідна земля і вдруге поховає народ свого Отамана на Київських горах під звуки дзвонів Лаври і Софії.

(„Самостійник" ч. 5. 1946 рік.)

Із звернення

Проводу Українських Націоналістів у рік траґічної загибелі Євгена Коновальця

РЕВОЛЮЦІОНЕРИ!

Відчуваєте і розумієте велич тієї Людини, що згинула, і вагітний зміст того слова, що ним вас звемо, і ті обов'язки, що до носіїв тієї назви звик ставити світ!? Знаємо, що ви заслужили на нього, без озву виконуючи волю своїх провідників, що була посередньо волею Вождя, та ненавидячи неволю, а до загину кохаючи свободу.

Всі ми з Вождем у кермі творили й творимо один духовий організм провідної верстви, яка однаково відчуває й взаємно себе розуміє. І знаєте ви, які завдання тепер стоять перед вами.

Ми — відповідальні у сучасному менті за рух у цілому — закликаємо вас:

БУДЬТЕ ГОТОВІ! ГРЯДУТЬ НОВІ БОЇ!...

...Вождь — Символ ще могутніше нас єднає, зціплює ввесь український нарід, зосереджує його енергію й живучу силу навколо Ідеї і тих чинів, які Він, як взори-приклади для дальшої боротьби, нам залишив.

Він живе в Ідеї і Чині!

НЕ ЗЛЯКАЄ НАС ТЕРОР КРЕМЛЯ! ЯК ДОВГО ЖИТИМЕ ОСТАННІЙ УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІСТ, ОСТАННІЙ УКРАЇНЕЦЬ, ТАК ДОВГО ЙТИМЕ ОСТАННІЙ БІЙ НА ЗЕМЛІ ЗА СУВЕРЕННУ СОБОРНУ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ!

Як бувало в нашій героїчній старовині, так і сьогодні наша віра, наша любов і ненависть є така безмежна, що й по смерті нашій боротимуться наші духи на побойовищах із ворогами! Така прийде в житті, в чині, не в слові — наша відповідь Москві!

Ми твердо підемо назустріч усім небезпекам, ще могутніше об'єднані тією Цінністю, якою стає для нас упавший ВоВждь, перейшовши з дочасного у вічне життя України, і створивши містичну, моральну реальність і єдність наших душ.

Як колись Хмельничани, як згодом Мазепинці, так тепер націоналісти Коновальця будуть синонімом величної епохи в історії Української Нації, що буде ЙОГО епохою.

Вжийтеся, Друзі, в усю велич нашої доби, в усю героїку й потужну траґіку наших днів. Усвідоміть собі те, що про цю епоху леґенди колись творитимуться... до тієї епохи зітхатимуть колись мільйони й знаходитимуть у ній джерело свого відродження... Про неї колись народні кобзарі пісні складатимуть... Вона житиме вічно в народній уяві, як міт, як леґенда... Як дума про добу жорстоку, але світлу, добу могутню добу великого зусилля, риску життям і погордою смерти... Переведіть аналізу свого сумління, своїх вчинків і задумів — і скажіть у душі собі — ГІДНІ ви цього? Станьте отже на висоті завдання, переможіть і скоріть усі слабості людські, щоб оновлені в тій святій крові, що в Роттердамі пролилася, ви могли чесно і сумлінно та щиросердно сказати: Ми готові! Ми гідні великого і неоскверненого імени — Коновальцеві Воїни, Українські Націоналісти!

Особлива бо є це хвилина: головою в ній Вождь Народу і Голова Держави наложив!

Ніякий і найгарячіший апель не чинить того, що чинить уже леґендарне ім'я Коновалець, яке стало програмою нашої чинности, символом боротьби за Суверенну Соборну Українську Державу, символом змагу двох світів — українського націоналізму проти інтернаціоналізму, большевизму Москви та її сателітів!

І не оформлюємо ми нашого поклику в якісь вказівки. Ні! Це тепер зайве!

Ми віримо, Друзі, у вас, бо знаємо ваші чини, вашу готовість і посвяту!

Ми віримо, що ще сильніший ритм боротьби охопить усі українські землі й усі місця, де б'ється гаряче українське серце!

Ми віримо, що ще могутніше, в ОДИН такт битимуться наші серця і кожен наказ Проводу буде тільки оформленням і усвідомленням вам ваших бажань, розкриттям шляхів, що найуспішніше ведуть до Мети!

У цю хвилину повторюємо єдиний наш апель до вас:

Будьте гідні того, що ви мали честь боротися під кермою великої Людини, що відійшла від нас навіки.

Хай заповіт її, освячений життям та кров'ю: ПЕРЕМОГА АБО СМЕРТЬ — буде назавжди законом вашого серця!

Продовжуйте криваво-блискучу нитку традиції. Вождь з-за гробу стоїть на сторожі непорочности й святости Ідеї!

Із могили його голос несеться:

ХАЙ БІЙ ВАШ БУДЕ ПЕРЕМОГОЮ, А ПЕРЕМОГА ПОМСТОЮ!

СЛАВА ВОЖДЕВІ — ЄВГЕНОВІ КОНОВАЛЬЦЕВІ!

ХАЙ ЖИВЕ СУВЕРЕННА СОБОРНА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА!

ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ!

ХАЙ ЖИВЕ ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ!

ПРОВІД УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Дано в липні 1938 р.

УКРАЇНСЬКА МОЛОДЕ НА ЧУЖИНІ!

НЕ ЗАБУВАЙ, ЩО ВОЮЮЧИЙ КРАЙ У СВОЇЙ РЕВОЛЮЦІЙНО-ВИЗВОЛЬНІЙ БОРОТЬБІ БАГАТО НАДІЙ КЛАДЕ НА ТЕБЕ! ДОПОМАГАЙ КРАЄВІ! СКРІЗЬ І ВСЮДИ ПРОПАҐУЙ ІДЕЮ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ!

В. КОРНІЙЧЕНКО

Московська публіцистика в правдивому світлі

Наших людей часто цікавила назва „Русь", і про це писалось нераз у популярних українських часописах і журналах. Але писалось нераз із перекрученням або неточним виясненням історичних фактів. Це зручно використовується нашими ворогами, що й без того фальшують українську історію. Вся московська історична наукова література повна фальшу про Україну. Тому завданням українських істориків і є викривати той фальш та подавати історію розвитку народів на основі правдивої науки.

Якщо ми хочемо боротися з московськими фальшуваннями, то мусимо їх знати, рівно ж уміти знайти, а потім застосувати наукові методи для боротьби з фальшуваннями та для доказу своєї правди. Совєти затирають у свідомості своїх підданців усе на своє, а своє яскраво висувають, прищіплюють, і то вміло та імпозантно: через науку й мистецтво, театри, кіно; тому науку вони використовують хитро, а назовні навіть скромно. Візьмімо, наприклад, „Совєтську Етноґрафію", а в ній статтю Мавродіна „О складывании великорусской народности и русской нации" (Совєтська Етноґрафія, 1947, ст. 84-102). Наведу цікавий уступ із цієї статті: „До початку об'єднання руських земель Москвою, точніше, до другої половини 16 ст., відноситься зоря національного пробудження. Іскра національної самосвідомости була тільки прикрита шаром князівських міжусобиць, удільних порядків та татарського гніту. І вона розгорілась. Роздмухала її в полум'я Куликовська битва. Громом прокотився по землі руський дзвін мечів на полі Куликовім. Перша проба всенародньої боротьби, спроба із зброєю в руках скинути татарський гніт, відіграла велику ролю в розвитку національної самосвідомости.

Повстав духом руський народ, збудилось патріотичне почуття. Москва виступила в ролі визволителя Руси від навали Мамая, її авторитет і популярність в народніх масах ще більше зміцнились і зросли.

Ці симпатії народніх мас і примусіли новгородську боярську знать, ворожу Москві, піти на поступки новгородським „меншим", „мизинним людям", „худим мужикам-вічникам", вихваляючи Москву і її князя за те, що його ратні люди „боронять усю землю руську від ворога", і вставити в Новгородський 4. літопис широке повідомлення про „Куликівську битву", складену в тоні доброзичливому для Москви; ці симпатії народніх мас змусили Софронія два роки після навали Мамая написати в Рязані, князь якої відіграв сумну ролю під час Куликівської битви і „відступив від Руси" — знамениту „Задонщину", складену в дусі прославлення Москви, що грудьми стала на оборону всієї землі руської... Куликівська битва дала поштовх піднесенню самосвідомости руських людей і виявилась величезним фактором ідеологічної підготовки витворення великоруської народности і її держави" (ст. 96). „Я особливо підкреслюю про ідеологічну підготовку, бо витворення великоруської держави і складання великоруської народности диктувалось процесами економічного, політичного і ідеологічного порядку".

„Національне пробудження, що йшло за Куликівською битвою, стимулювало розвій руської культури. Цей останній іде в той час за лінією встановлення загальних руських норм і форм і прагнення „живства", відмови від похмурої пригнічености попередніх часів. І найяскравіше відбита ця тенденція до реалізму, до „живства", коли мова йде про образотворче мистецтво, знайшла в творчості Андрея Рубльова. Природній краєвид, природні людські фіґури та обличчя, перспектива, світотінь, відхід від умовного, похмурого, яскравість і різноманітність барв — усі ці явища, що відбились у творчості Андрея Рубльова і в новгородському фресковому малярстві другої половини 14 ст. — Волотова, Ковалева, Федора Стратилата — свідчать про великі зміни в світогляді руських людей". (ст. 96).

Далі автор пише: „в галузі літописання дуже характерним є прагнення московських князів і „книжних" людей утворити загальноруській „свод". Обласні літописи, літописи князів і князівств, міст і земель, переробляються, переформовується і використовуються для складення літопису "всея Руси". Ця ідеологічна боротьба московських літописців „випереджувало реальний політичний ріст Москви". (Ліхачов). За висловом А. А. Шахматова, характер московського літописання „свідчить про загальноруські інтереси, про єдність руської землі в таку епоху, коли ці поняття ледве виникли в політичних мріях московського уряду" (Шахматов, „Общерусский летописный свод 14-15 в Ж. М. Н. П. 1904 сентябрь ст. 91). А тепер усе це робить „народ". В середині 15 в. складається руський „билінний епос" київського циклю з його ідеєю єдности Руси".

Що ж, власне, випливає із того, що пише Мавродін? Випливає, що московські князі і московське духівництво старанно фальшували літописи в напрямі московської імперіялістичної політики, яка тоді звалась „збиранням руської землі". Письменники і вчені того давнього часу все були духовні особи або князі. Писані думки лишали по собі саме вони, а не „народ", але ці свої хитрі думки вони приписували народові, саме так, як теперішні совєтські ідеологи говорять і пишуть від імени народу, але народ інакше думає. Бо хто тоді був народом на „великоруській державній території", що тоді лежала якраз у басейні Волги? То були: мордва, весь, меря, чуваші і т. і. — все народи фінської мови, які й поняття не мали ні про руські ідеали, ні про руську мову. Немав той народ поняття, і то найменшого, про те, чого хотіли князі, чи то московські, чи суздальські, чи рязанські, чи тверські. І про це чудово знають і Мавродін, і всі інші — Дінцес, Боґуславський тощо. Всі вони намагаються знайти ту народню мудрість, яка характеризує хвалену слухняність, або, власне, московську „послушность” своїм князям, з якими той народ ішов на Русь грабувати Київ та інші руські міста. Дуже просто: грабіжники підуть грабувати хоч би кого, так само, як китайці 1919 р. слухняно грабували й вибивали Україну на наказ большевиків, тобто Леніна, Троцького, Сталіна, які, одначе, весь час писали, що вони прийшли на прохання українського народу і допомагають йому. А таке прохання писав зовсім не народ, а тільки Винниченко, може ще Порш та інші нечисленні наші соціял-демократи і „есери”. Московські письменники та вчені посилаються одні на других лише для того, щоб було докладніше й доказовіше, вченіше. Так, напр., Мавродін посилається на Ліхачова і не погоджується з об'єктивнішими вченими. Мавродін на ст. 96 пише: „Не можу погодитися з оцінкою, даною М. Н. Тіхоміровим цій праці Ліхачова, якго він обвинувачує в „обмеженому національному самозадоволенні”. Мавродін пише, що симпатія народніх мас до Москви виявляється в літописному оповіданні про Куликовську битву, складеному в доброзичливому до Москви тоні. На жаль, московські вчені не пишуть тепер, що цей літопис дуже смішно виставляє московського князя Димітрія Донського, який наказав Бреннові одягти князівську одежу і замість себе вести військо в бій, а сам і у скромній одежі сховався під кущами в лісі. А знову ж він приписує перемогу таємничому Бобрикові з Волині, який тримав за лісом десять тисяч своєї кінноти; і коли вже над вечір здавалось, що татари перемагають, то він із своїми свіжими силами вдарив з боку і змусів татар тікати. Але московські історики не люблять говорити про цю сторінку історії і обходять Бобрика мовчанкою або дуже короткими словами.

Так само тенденційно пише Мавродін на основі Ліхачова про Рубльова й малярство. Малярі вчились у манастирських школах, а Новгород Великий все мав зносини з закордоном, так що пожвавленню малярства в Новгороді відповідає пожвавлення малярства в Европі. Малярство Візантії теж не було якимсь непорушним, а розвивалось, і воно навіть через свою італо-грецьку школу дуже вплинуло й на Італію. Але при чому тут народ, та ще й московський? Це старі науково-мистецькі манастирські традиції та впливи чужих шкіл на них. Окремі мистці, як, напр., Рубльов, були видатні, талановиті люди, здатні до поступу та до засвоєння сторонніх впливів.

Але московським вчено-політикам завжди треба підставляти магічне слово „народ”, як підставляє його тепер Кремль замість себе. Роблять вони це за дуже старою кремлівською традицією: свою вищість від Европи в мистецтві, науці й техніці, вони намагаються довести народові всякими фальшивими оповіданнями про різні ніколи небувалі винаходи. Але забули про давно дуже висміяну Салтиковим-Щедрином „цар-пушку”, що ніколи не стріляла, і про „цар-колокол”, що ніколи не дзвонив, бо розбився й пощербився відразу ж, як тільки хотіли його потягнути на дзвіницю. Так вони обидва стояли в Москві недалеко дзвіниці Івана Великого, і то аж до 20. ст., тільки тепер вже не знаю, чи вони ще стоять там для посміху, а чи совєти вже їх прибрали. Отакі то були всі московські винаходи! Але вони мали один добрий і випробований винахід — обман. Отож московські письменники й науковці намагаються і підкуп перетворити на „народ”; наприклад, той самий Мавродін пише: „Але і в Новгороді, і в Твері зростає число прихильників найбільш послідовної прихильниці єдности Руси — Москви. Це були, головне, дрібні феодали і посадський народ. Виразом цих настроїв основних мас населення Новгорода була і діяльність Упадиша, що заклепав новгородські гармати, готові почати стріляти по московському війську”. Отже зрадник Упадиш, підкуплений Москвою, заклепав гармати, і вони не вистрілили. А московський вчений Мавродін каже, що це був „настрій основних мас населення Новгорода”. Зовсім так, як совєти казали, що українські народні маси повстали проти Болбочана та проти Петлюри, а коли приглянемось ближче, то завжди знаходимо зрадників, з яких Москва користалась найбільшою мірою, або підісланих шпигунів-москалів, через яких Москва робила свою роботу на Україні, які навчились говорити українською мовою, а працювали проти України. Мавродін пише: „Ідея єдности Руси і руського народу, яка ніколи в ньому не вмирала... відроджується з новою силою. Носієм її стає Москва. І коли раніше Тверь і Новгород протиставились цій ідеї своїми сепаратистичними теоріями, то згодом вони самі приймають її та виступають не в ролі ідейних антиподів Москви, що прагне єдности, а тільки як її суперники й конкуренти, озброєні її ж мечем, одержавши від неї ідеологічну зброю. В „Слові” Інока Фоми, адресованому тверському князеві Борисові Олександровичеві, ми знайдем і ідею єдности Руси, і ідею самодержавства, вперше названого „царською властю”, ідеї „Слова”, без сумніву, були передові, проґресивні; але питання — хто очолить руську землю, Москва чи Тверь, вже було рішене на користь Москви... і їх віковічний спір був рішений зброєю на користь Москви” (ст. 98). Отже ідея „царської влади” вважається для 16 віку теперішніми совєтськими вченими за передову та проґресивну, а також і корисну; ідея такої самої одноосібної гетьманської влади вважається Грушевським і його послідовниками за назадницьку, проґресивну і шкідливу; над цим варт трохи подумати. Далі Мавродін пише: „ідея національної руської єдности була така сильна в Москві і так завойовувала літературу того часу, що володіла умами освічених руських людей і державних діячів Руси. Її не витиснули ні теорія третього Риму з її блискучим маревом „всесвітньої” влади та „вселенського” царства, ні ідея Москви — наступниці Візантії та твердині „історичного християнства”, дуже розповсюджена в Росії з часу шлюбу Івана III з Софією Палеолог”. Государі московські були насамперед государями „всея Руси”, а не східньохристиянськими монархами примарного царства: вони були „із начала государі на своїй землі” і, відповідно до вислову Максима Грека, „шукали своїх”, а не добивались престолу „порфірородних”. Не випадково Іван IV Грозний говорив Поссевінові: „Ми віруємо не в греків, а в Христа”. Отже звідсіль, з почуття переваги свого національного, руського, випливала та різниця візантійських і руських палацових звичаїв, церковних обрядів, ті особливості взаємовідносин царя й митрополита, а пізніше — патріярха, про які недавно знову нагадав у своїй книжці Ліхачов. І зміни в титулі „государя всея Руси”, пишність палацового церемоніялу, гордий і незалежний тон руських диппльоматичних актів часів Івана III — зв'язані не тільки з шлюбом його з Софією Палеолог, а насамперед і звільненням від татарського ярма, з установленням формальної незалежности Руси” (ст. 98). Отже Мавродін, вже для часів Москви Івана III термін „Москва” замінює терміном „Русь”, а „Московщину” — терміном „всея Руси”. Так царську вигадку замінюють „народньою самосвідомістю”. Так було в минулому, так робиться і тепер, і так буде в майбутньому. Москва і її духівництво фальшували віру і зв'язані з нею церковні обряди. Московська віра і обряди — далекі від грецьких. І коли Іван III говорив Поссевінові: „ми віруємо в Христа, а не в греків” — то постає питання: а від кого ж вони одержали віру в Христа? Це самохвальство, і тільки. Коли вони відступили від грецької віри, то, значить, впали в єресь і стали єретики; це особливо треба пам'ятати нашому православному духівництву. Треба пам'ятати, що це не тільки тепер, а й здавна московська віра була вже єретицька й робилась такою свідомо.

Отже ми бачимо, як теперішні совєтсько-московські вчені фальшують і ідеалізують те давно зфальшоване, йдучи до однієї цілі — щоб гіпнотизувати читачів ніби самосвідомістю московського народу, яка ніби діяла з почуття єдности. Виходить, ніби завойована Мордва, Мокша, Меря, Весь, Чудь і решта фінів відчували свою єдність із полянами, деревлянами і рештою Київської Руси. І всі ті сучасні вчені й письменники підтримують і ведуть ту саму лінію звеличання — аж до святости — свого різношерстого дикого народу, яку вели попередні письменники російські ще з кінця 18. віку, а потім цілий 19. і 20. вік. Все в них „святая Русь”, „руський богоносний народ”; і тут комуніст не лає „буржуазного” письменника 19. віку, а навпаки — підтримує його, щоб усіх, і приятелів, і ворогів, гіпнотизувати вигаданим „руським богоносним християнським святим народом”. А що в нас — яка праця на цій ниві? Лаяння народу, лаяння гетьманів, лаяння письменників. Упадишів треба і нам берегтись, бо Москва підсилає їх скрізь, особливо до різних важливих організацій. І веде вона цю справу дуже послідовно й методично, не занедбуючи й найменшого, найнезначнішого напрямку діяльности. Ми бачимо, як гарно вона розплянувала свою стратеґію в Америці і понадсилала туди своїх Упадишів, щоб вони позаймали найважливіші функції і причаїлись там. Бачимо їх і в Канаді, але бачимо їх і серед нас, бачимо їхню розкладову діяльність через літературу, через науку, а часом і через спритно масковані атентати. Хтось із наших письменників упав зі скелі й розбився, хтось передчасно й несподівано помер, хтось упав із потягу. В Америці і в Чехословаччині поважні люди падають з вікна й розбиваються. Виглядало б, що це самогубство, все в порядку; але безперечно, що скрізь працюють ворожі аґенти. Один із численних наших Упадишів випустив аж 11 циклостилевих книжок, під 11 різними псевдонімами, з яких кожний спирався на другого, мішаючи з болотом наших старих і старших письменників і поетів, звучи їх москвофілами, а навіть самого Шевченка намагався заплямувати як москвофіла, а братія тішилася з того, що аж 11 вчених письменників плямували нашу письменницьку спадщину. Ну, а наша молодь або не знає, або забуває, що аж до 1917 р. існувала в Росії така сама цензура, як і після 1917 р. в СССР. Забуває молодь, що цензура спалила цілі гори недозволених нею рукописів. Але той наш одинадцятипсевдонімний Упадиш ані не згадав про цензуру й веде своє діло далі. Очевидно, що сліпа й тупа братія буде підтримувати його дальші псевдоніми, і їх каїнову роботу. Так заклепуються наші духові гармати; наша канадійська траґедія спричинена такими, власне, Упадишами, а Упадиші працюють не тільки в історії літератури. Вони нападають на кожне слабе місце. Ось напр., тепер особливо гострий напад робиться на наше релігійне життя. Цей напад намагається розсварити між собою наші різні церкви, вживаючи арґументів, взятих з 15. та 16. віку, і завжди в істотно московський спосіб з його ж арґументацією. І це провадиться не тільки усною пропаґандою, але й тими часописами, які заслуговують радше на назву українських помийниць, а не на ті назви, які вони офіційно носять. Отже треба, щоб наша молодь знала про те, вміла боротися з тим, вміла бачити, Але для боротьби з цими Упадишами в галузі україністики, релігії, української філософії, треба не гідротехніків і зубних лікарів, а наших гуманістів — україністів, філософів і церковників, і такими мусять бути не якісь всезнайки-нічогонезнайки, що роблять велику шкоду, дискредитуючи українську науку. а дійсні науковці, які б одержали були науку в українському університеті. А для цього треба, щоб українська спільнота звернула увагу саме на студентів українського університету та допомогла їм у навчанні, бо неуки дають ворогам нашим матеріял до висміювання нас, коли наші ніби вчені, є ніякі вчені в тій спеціяльності, за яку беруться. Справа не в назві „Русь” чи „Україна”, а в тому, як із тих назв користатись, справа не в тому, чи з українців хто католик, а хто православний, а в тому, що він робить. Нам, що живемо в 20. сторіччі, не можна вертатись до 16-17. сторіччя й робити те, що тоді робилось. Теперішня Москва повернулась до метод насильства, до варварства, перед яким бліднуть 16. і раніші віки. Вона ж підсилає Упадишів розсварювати нас з самими собою в галузі віри, прикриваючись тим самим фальшованим московським православієм, що було далеке від правдивого християнства, як грецького, так і римського. Як із цим упадишівством боротись, і кому боротись? Чи фахівці в металевій техніці тут щось допоможуть? Чи лісоводи, чи хеміки? Тут можуть допомогти тільки знавці історії — і своєї й московської, а рівно ж історії церкви. Тільки вони можуть показати й нашим у своїй мові, і чужинцям в чужих мовах правдиву історію, правдиве обличчя Москви, не тільки теперішньої, а всієї суцільної, однакової, від Андрея Боголюбського до Сталіна, з її царями й самодержавством, з її соціялістами й комуністами, як також із охлодержавством.

„ХТО ПОСТАНОВИВ ПОБІДИТИ АБО ЗГИНУТИ РІДКО БУВАЄ ПЕРЕМОЖЕНИЙ”.

CORNEILLE

ПРОФ. Г. ВАЩЕНКО

Мета життя, як стрижень характеру

(Уривок з книги „Виховання волі і характеру")

Суцільність і гармонійність характеру, як і взагалі характер у цілому, не даються людині від природи, вони є наслідком наполегливої роботи над собою. Кожне інстинктовне потягнення, кожне зовнішнє подразнення людини, що вона сприймає більшою або меншою мірою, порушують у неї стан рівноваги і спрямовують її енерґію в певний бік. Тому, щоб бути гармонійною і суцільною, людина мусить підкорювати своїй волі ці потягнення і враження, щоб вони стали органічними елементами особистости. Таке опанування своїм тілом і своїми внутрішніми переживаннями можливе лише з тією умовою, що в свідомості людини є якась ієрархія вартостей, яка дає можливість кожній рисі, кожному переживанню визначити належне йому місце. Але сила оцінки вартостей має спиратись на якийсь один загальний критерій. Отже, таким критерієм є розуміння людиною мети життя. Для пояснення цієї думки візьмемо найпростіший приклад. Уявімо собі двох людей, із котрих один поставив за мету свого життя здобути славу хороброго вояка, а другий — стати за всяку ціну мільйонером. Зрозуміло, що для першого високими вартостями будуть патріотизм, мужність, принциповість, фізична сила й витривалість, знання військової справи, вміння володіти зброєю і т. інш. Для другого більшість названих рис не являють собою вартостей, а деякі можуть бути навіть небажаними. Такою рисою, наприклад, може бути принциповість і безкомпромісовість, особливо для того, хто вирішив забагатіти за всяку ціну. Навпаки, вартостями для такої людини є бережливість, що може межувати зі скнарством, добре знання комерційної справи, уміння швидко орієнтуватись у становищі ринків, велика наполегливість у здобуванні грошей і т. інш.

Основна життєва мета, що її ставить перед собою людина, є рушійною силою в діяльності її, тим стрижнем, навколо якого концентруються сили і здібності її. Тому можна сказати, що мета, як вираз волі людини, формує її психічно і навіть фізично. Тут цілком виправдується вчення Арістотеля про ентелехію, себто про ту формуючу силу, що властива кожній речі, кожній істоті. Різниця між людиною, з одного боку, та рослиною і твариною, — з другого, полягає в тому, що в останніх ця формуюча сила діє стихійно, несвідомо, у людини ж, принаймні на вищих ступнях розвитку, вона діє свідомо.

Людина не тільки, як покликання, а сама ставить перед собою ту чи ту життєву мету. Відповідно до цієї мети людина не тільки діє, а й виховує й перевиховує себе, себто, формує свою особистість. Для прикладу візьмемо людину, що поставила собі завдання боротися за визволення своєї поневоленої Батьківщини. Така людина не тільки йде в бій з ворогом, а ще й відповідним способом готує себе до боротьби: вивчає історію Батьківщини, психологію свого і чужого народу, озброюється знанням військової психіки, засвоює її практично, займається ґімнастикою, загартовує своє тіло, щоб воно було відпорним на всякі дії підсоння і т. інш. В наслідок такої роботи над собою в ім'я високої мети звільнення Батьківщини, людина підносить на вищий рівень ті риси, що в неї були, і виробляє у себе деякі нові. Вона стає ніби новою людиною не тільки з боку психічного, а й фізичного. Важко вказати на межі тих змін і удосконалення особистих властивостей, що їх може досягти людина, яка всі свої сили віддала для досягнення якоїсь мети.

Демостен захотів бути славним оратором. Але він з природи мав хибу, що, здавалося б, виключала саму можливість бути навіть посереднім промовцем: він дуже затинався. І ось він наполегливо працює над удосконаленням своєї дикції й посиленням свого голосу. На березі моря він набирає в рот камінців і так деклямує або виголошує промови, намагаючись перекричати шум морських хвиль. Крім того він слухає кращих ораторів, вивчає літературу і т. інш. В наслідок такої роботи над собою Демостен став найславетнішим оратором старого світу. Випадок з Демостеном не єдиний. Мій близький колеґа по високій школі професор Володимир Шепотєв теж з природи був гикавим. Але упертою і систематичною працею над собою він досяг того, що став блискучим промовцем з чіткою, виразною й милозвучною дикцією, гармонійним стилем і мімікою, — промовець, що мав свій власний мистецько-ораторський стиль і міг би за кращих умов політичного життя нашої країни створити свою школу ораторського мистецтва.

Прикладом того, як служіння якійсь меті може вплинути на фізичні властивості людини, можуть бути між іншим мандрівники в недосліджені ще країни і між ними Свен Гедін. Уродженець Скандинавії, що має морське помірковано-холодне підсоння, він поставив собі мету дослідити середньоазійські височини з їх сухим, різко-континентальним підсонням. Йому товаришували в дорозі декілька тубільців: післанців і погоничів. Це люди, що виросли в умовах суворого підсоння і звикли до спеки й холоду. І все ж таки більшість їх не витримали мандрівки і в дорозі померли, а скандинавець Свен Гедін вцілів. Уцілів завдяки силі своєї волі й загартованости свого тіла, що була наслідком впертої роботи над собою.

Але справа не тільки в здоров'ї й витривалости тіла. Життєва мета, як стрижень особистости, як усвідомлена інтелекція, формує тіло людини, накладає свій відбиток на риси й вираз обличчя, на статуру, ходу, жести і т. ін. Типового вченого дослідника, що ввесь віддався своїй роботі, легко впізнати між сотнею інших людей.

Так само легко впізнається хоробрий, ідейний вояк, що жертовно бореться за високу ідею. Ідейність і хоробрість, що базуються на безкомпромісовій боротьбі його за волю Батьківщини, відбиваються у виразі його очей, в постаті, в ході.

„НАЙБІЛЬШИМ СКАРБОМ, ЩО ЧОЛОВІК МОЖЕ ПРИНЕСТИ З СОБОЮ НА СВІТ, Є НЕСТРИМНА ОХОТА ДО ЯКОГОСЬ ДІЛА; ЦЯ ОХОТА ЗАПОВНЯЄ ЖИТТЯ І ДАЄ ЩАСТЯ.

ЕМЕРСОН

ро виявилось сильніше, ніж усі зазіхання московського імперіялізму.

Підсумовуючи сказане, стає ясним, що з уваги на брак відповідної поінформованости світової опінії про справи европейського Сходу, про справи України, українці розгорнули широку інформативну діяльність серед чужинців, завданням якої було не тільки видвигнення питання української держави, як проблеми, що має багато спільних зустрічних точок з рядом міжнародніх загальних справ, але що Українська Держава потрібна в Европі для того, щоб політичний лад Европи був кращий, тривкіший і корисніший, ніж досі. Треба визнати, що наші попередні ґенерації старалися поставити ці справи на висоті завдання.

Однак час вимагає від нас здати собі справу з того, що нашу працю на зовнішньому видтинку не вільно обмежувати лише до інформативної, чи пак, пропаґандивної діяльности. Якщо навіть ми в цьому користуємося всіма модерними засобами інформації: радіо, кіно, маніфестації, преса, публікації і т. п. Все це необхідна першочергова і важлива ділянка в цілості завдань. Наказом теперішньої хвилини для нас є включення українського світу в практичне міжнароднє життя, знайдення тривких місць для ефективної дії на міжнародньому відтинку.

З уваги на реальний існуючий політичний стан світу, це завдання, здається, не легке до здійснення. Суто політичні моменти грають в кожній ділянці світового життя вирішальну ролю. Їх оформлюють не сентименти, але тверда лоґіка і холодна обрахованість. Тому, наприклад, дії українського екзильного уряду, який не визнаний західніми світовими потугами, до певної міри обмежені, бо він не визнаний рівнорядним партнером.

У висліді реальної дійсности тягар відповідальности за успішні дії на зовнішньому відтинку переходить на ті діючі українські організації, які характером своєї діяльности є паритетні до подібних організацій державних народів, бо цей характер зумовлює можливість знайти з ними спільну мову. Трактуючи справи під таким кутом, стає ясно, що точка тяжіння пересувається на український науковий світ. Спільна наукова праця, розв'язка наукових проблем, сама наука, як така, є тим помостом, який безумовно відкриває можливості практичної, ділової, послідовної співпраці українців в міжнародньому науковому житті. Удосконалення праці і дій нашого наукового світу в тому напрямі є нашою життєвою необхідністю. Бо, як довго з катедр західніх університетів не будуть, на підставі українських визначних наукових творів чужими мовами, гриміли слова про конечність існування суверенної української держави в ім'я закону про „самовизначення націй" та стабілізації відносин в Европі і в усьому світі, — так довго в науці всесвітньої історії буде панівна „російська" історична школа, так довго всі наші дії на зовнішньому відтинку залишаться без належного фундаменту.

Спільнота університетської лавки, студій, студентських проблем теж відкриває перед українським організованим студентством одну з небагатьох ділянок, де є повні дані офіційно ввести український світ в міжнароднє життя. ЦЕСУС характером свого існування і дії є повновартісний, рівнорядний партнер для національних студентських союзів державних народів. Студентського сектору не вільно нам ніколи не дооцінювати. Коли в англосакських країнах політик бажає зайняти становище до сучасних актуальних справ, він вибирає часто форум університету. Генерал Маршал вперше висунув основу концепції пляну з його прізвищем саме перед студентством одного коледжу в Міссурі. Для людини з визначним становищем і славою немає труднощів подавати свої погляди до прилюдного відома. Партійні конференції, інтерв'ю, публікації в пресі — це одні з незчисленних нагод. Однак студентська авдиторія саме тому цінується, що промовець числиться тут з зацікавленням і певною політичною зрілістю слухачів, та тому, що, абстраґуючи від студентського ентузіязму в оплескуванні, — з меншою мірою існує небезпека, що відгук буде зумовлений партійним догматизмом чи оспалим реаґуванням на справи, які хочеться більш чи менш радо почути. Промова даного політика перед студентством не є звернена лише до присутніх на залі студентів, при чому промовець знає, що між ними сидять теж майбутні політики, але теж і на адресу всіх партійних приятелів і противників. При тій нагоді годиться з жалем ствердити, як рідко українські політики наслідують приклади своїх англосакських колеґ.

Спільнота всесвітніх пластових ідей дає також Союзові Українських Пластунів великі можливості успішної дії на міжнародньому полі. Чимало визначних людей сучасної світової політики — це бувші пластуни. Міжнародні пластові імпрези зближують молодих людей різних націй та служать наладнанню особистих контактів, яких не вільно ніколи переривати. Коли ж існує в нашому громадянстві крім політичного ще й конфесійне зрізничковання, то хай буде з цього у внутрішньому житті нашої національної спільноти менше заколоту, а більше користи хоч би в праці на зовнішньому відтинку. Ту невиладувану енерґію, яка веде часто-густо до внутрішнього неладу, слід було б хоч частинно використовувати на конструктивну працю на міжнародньому форумі. Але приглянмося на цей мінятюрний образ. Існує в Женеві „Світова Федерація Християнських Студентів", що об'єднує протестанських і православних студентів світу. В цій федерації є представники „вєлікорусских, малорусских і бєлорусских студентов", а українці на жаль і до нині не наладнали ще співпраці з цією федерацією. Загальна школа для нас цілком самозрозуміла.

Спільнота юних літ, проблем молодої ґенерації, відкриває теж колосальні можливості практичної дії для Спілки Української Молоді, на те, щоб українську молодь під сучасну пору ввести в офіційне життя світової молоді. Можливості української організованої молоді під тим оглядом куди кращі, як напр., українського студентства. Світовий студентський рух стоїть в своїй офіційній формі в тіні Кремля. „Міжнародній Студентський Союз" (ЮС), який став цілком студентським комінформом, репрезентує, на жаль, і далі світовий студентський рух в ОН.

Світова молодь виявилася більш відпорною супроти отруйних впливів комунізму, ніж світове студентство, яке нераз до багатьох проблем підходить занадто „академічно". В листопаді 1945 р. в Лондоні відбулась Світова Конференція Молоді, на якій була заступлена молодь з робітничих синдикатів, спортових товариств, організацій резистансу та високих шкіл. У висліді згаданої конференції засновано т. зв. „Світову Федерацію Демократичної Молоді", якої осідок є зараз в Парижі, та яка стала незабаром черпати інструкції своєї діяльности... з Москви. Як тільки Тіто зневіривсь Сталінові викинено з членів тієї „демократичної федерації" — „Союз Народньої Молоді Югославії". Це один з моментів, який довів до того, що вільна від тягару „марксистсько-сталінського вчення" молодь світу заснувала в 1948 році „Світову Ассамблею Молоді", екзекутивний осідок якої є в Брюсселі.

Участь української організованої молоді в світовому русі молоді мусить стати ударним завданням ЦК СУМ'у. Зваживши, що Спілка Української Молоді до сьогодні лиш спорадично звертала увагу на міжнародню співпрацю молоді світу, є необхідність старанно здійснювати випрацьований плян систематичної послідовної дії. Було б помилкою зачинати працю на міжнародньому полі від старань про включення СУМ'у в члени Світової Ассамблеї Молоді, тому, що СУМ, як такий, покищо мало відомий в орбіті організованого світового життя молоді. Було б теж помилкою стартувати від створення ще однієї, нової організації, яка обєднувала б союзи молоді тих національних спільнот, доля яких кинула на чужину. Бо така організація відсунула б українську молодь і практично, і формально від можливости безпосередньої дії, безпосереднього контакту та співпраці.

Наладнання контакту і співпраці з міжнародніми організаціями молоді, а також з національними союзами молоді як державних, так і поневолених Москвою націй, вимагає або постійного безпосереднього особистого контакту представників СУМ'у з відповідальними представниками чужинецьких союзів, або постійного кореспонденційного зв'язку. Кореспонденційний чи особистий контакт, який в першій фазі може мати навіть не діловий, а чисто особливий характер, служитиме надалі для обміну думок, інформації, пресових видань, якими СУМ здобуде передусім ім'я на міжнародньому відтинку та довір'я чужинців супроти дій СУМ'у. Участь представників СУМ'у в міжнародніх з'їздах, зустрічах, конференціях, конґресах молоді, як представників молоді України, навіть хоча б у формі офіційних спостерігачів, буде не тільки радісним моментами в тяжкій систематичній послідовній праці, яка абсорбуватиме час і енерґію, але місцем для перегляду здобутих осягів та проробленої праці.

Участь української молоді в міжнародніх вакаційних таборах праці, відпочинкових оселях, вишкільних фахових таборах та інших улаштуваннях, які між іншим щорічно організовує також і відділ для справ молоді при ЮНЕСКО, — дасть змогу ближчого пізнання психіки та ментальности інших народів, поширить коло зацікавлень нашої молоді, прищіпить і закріпить дух толерантности, взаємної терпимости та любови ближнього, — тих елементів, яких часто-густо бракує в українському громадянстві. Шанування думки людини іншої однонаціональної організації, жертовности, але й точности та почуття відповідальности за слова й дії — це ті фактори, що їх систематичною працею на міжнародньому відтинку слід завжди прищіплювати українській молоді.

Праця СУМ'у, як виховної і дієвої організації молоді, на міжнародньому відтинку ховає в собі всі потрібні виховні вимоги. Праця на зовнішньому відтинку стає тим способом теж і внутрішньо-виховною школою, а разом підготовкою кадрів державного будівництва.

У висліді дій на зовнішньому форумі виявиться необхідність існування в СУМ'і „тресту мозгів" та рук до відданого виконування технічної праці з належним знанням і ентузіязмом. Ці дії будуть методом вирощування повновартісних одиниць.

Зваживши, що від 500 літ від часів Макіявелі, мірилом, що в політиці і історії грає вирішну ролю є — успіх, мусимо закусивши зуби ствердити, що в часах наших визвольних змагань ми не діждались нашого Вашінґтона. Тому вирощування високовартісних одиниць повинно сьогодні грати домінуючу ролю в нашій загально-громадській персональній політиці. А праця на зовнішньому відтинку завжди дасть можність оцінки моральних і інтелектуальних вартостей людини.

Поміщування статтей молодих українських авторів на українські та східньо-европейські теми в чужинецьких органах молоді, як також власні інформативні, періодичні, гарно оформлені, з належним підходом написані видання чужими мовами, — защеплять в серці кожного юного читача знання і симпатії до України.

Праця на зовнішньому відтинку повинна завести представників української молоді, до студійних камер радіовисильні в кожній країні, для того, щоб ЦК СУМ'у не тільки передав молоді Воюючої України відданий привіт, але щоб вістками про конструктивну працю української молоді на чужині підтримати молодь на Рідних Землях в її настанові перетривати часи большевицького лихоліття та в її боротьбі проти комуністичного окупанта.

Своєю співпрацею українська молодь повинна виявити польській молоді та молоді европейських і інших народів, що зазіхання деяких польських кіл до Лемківщини і Холмщини — це вияви непопулярного тепер шовінізму і імперіялізму та почуття некоректности і шкідливости таких польських постулятів вже тепер внести в підсвідомість молодої польської генерації; російській молоді також мусимо прищепити пізнання, що московські претенсії до Чернігова, Курська і Вороніжу — це такі перестарілі речі, як .... жадання, щоб Індія знову була англійською колонією.

Нове, широке коло систематичної дії не повинно лякати Вас, Молоді Друзі! Скомплектування людей для цієї праці та необхідних фінансів перетворить наші бажання і думки в чин.

Інтенсивна співпраця в міжнародньому житті, — це для нас не „люксус", **але наказ української рації стану.**

„З НАЙЧОРНІШОЇ ЗЕМЛІ ВИРОСТАЮТЬ НАЙКРАЩІ КВІТИ, А НАЙВИЩІ, НАЙСИЛЬНІШІ ДЕРЕВА ПНУТЬСЯ ДО НЕБА З ПОСЕРЕД СКЕЛЬ".

І. ГОЛЛЯНД

ҐРАФ РОБЕРТ ДТАРКУР (Париж)

Сучасна французька молодь

Вищеназвана тема безмежно широка. Сьогодні вже існують цілі томи творів, написаних про теперішню французьку молодь. Тому я заторкну лише кілька характеристичних питань.

З-поміж рис, що характеризують теперішнє французьке покоління, слід звернути передусім увагу на його реалізм, у висліді чого слід ствердити його байдужість до політики. Нехіть до політичних справ серед молодого французького покоління — це справа, яка найбільше журить мужів мого віку. Моїм ровесникам доводиться пригадувати про їхню власну молодість, про ті пристрасні дискусії, які розпалювалися в колі родинної хати, в каварнях, університетських залях, дискусії про того чи іншого „лідера" тогочасної політики, про те завзяття, з яким відвідувано прилюдні збори, роблено вуличну метушню, яка нераз приводила до колотнечі з поліцією; далі — пригадувати про позривані плякати на міських мурах — усі ці строкаті образи студентських часів; пригадувати, щоб визнати віддаль між гарячкою вчорашніх та байдужністю сучасних днів.

Чи добре це, чи погано? Поступ це чи занепад? Ми не можемо давати осуд про вартість цього явища, ми будемо його лише змальовувати. Про існування такої дійсности, однак, не може бути сумнівів. Спосіб, яким сьогодні багато молодих людей читає пресу чи слухає радіо, та безмежна байдужість, з якою кидають вони зором на передові статті, щоб відразу точно простудіювати спортову сторінку, сторінку техніки (будова турбінового літака найновішого типу, величезної водної електростанції і т. п.), та спокійна безжурність, з якою слухаються радіопромови визначних політиків, прагнення зараз же знайти нову радіостанцію та послухати про найновіші сенсації дня чи модну джазову мельодію, — все це ознаки, які не дають сумніватися в правильність мого заложення.

Які ж причини зумовили таку політичну байдужість? Деякі з тих причин є особистого і безпосереднього характеру. Останніми роками у Франції часто змінювалось багато урядів. Відбувалося надмірно багато всенародніх голосувань. Кожний француз останніми часами надто часто був запитуваний про його думку. Вплив тих вимог, що приходили за короткий час, ослабив охоту до активної участи серед більшости виборців.

До окремих причин належать ще інші, загальніші та глибші. Молодий француз відвертається від політики тому, що в нього часто бракує пошани до того, хто робить цю політику, і тому, що він вважає за життьову необхідність принцип обдарувати даного політика повагою лише тоді, коли цей політик сам її зберігає.

До основних причин політичної байдужости молодого французького покоління належить і ще один момент. Молодий француз живе в епосі руху і темпа, а в цій політиці, яку роблять завжди ті самі мужі і яка подібна до дефіляди тих самих статистів на арені, він бачить своїми очима отупіння, склерози.

До характеристики теперішньої французької молоді належить ще одна прикмета: почуття непевности. Небезпеки і проби, які довелося їй пережити, загальна загроза, яка сьогодня висить над усім світом, викликали в психіці молодого француза зневіру. Тіні були завеликі. Багато молодих французів втратило довір'я до життя. В наслідок цього одні замикали себе перед життям, інші кидались гарячково зловити те, що завтра вже могло втекти.

З почуттям життєвої непевности іде впарі ще один момент, а саме: втрата змислу нагромаджування вартостей і цінностей у всіх їхніх формах, не тільки у фінансовому розумінні. Приповідка про славну французьку вовняну панчоху належить до історії.

Послухаймо думку одного педагога, який говорить про ствердження, що його роблять виховники теперішньої французької молоді: „Спрагнена і нетерпелива, вона знає зло, яке ховається в швидкості; немає розуміння для систематичности. Вона хоче осягнути мету, ще перед стартом, хоче мати успіх, не вклавши належної праці... У великих справах, наприклад, складання пляну про фахове майбутнє, а також в дрібничках, як опрацювання шкільних задач, які нас обурюють, — при всьому виявлено байдужість супроти коректної, точної і елеґантної форми".

Не можна забагато дивуватись усім тим проявам, тим ваганням почуття справности і тому захитанню внутрішньої рівноваги, з уваги на ті всі переживання, які довелось перенести французькій молоді на власній шкурі. У вирішнім віці кристалізації характеру цій молоді великою мірою забракло всіх передумов порядку, безпеки, стабільности, які для органічного росту внутрішніх вартостей молодої людини безумовно необхідні.

Щоб розуміти теперішній стан, мусимо собі здати справу з того всього, що важило на тих юнаках, які в 1940 р. мали від 8 до 15-ти років життя; що важило на ніжних і податливих на кожний вплив дитячих років і роках першої свідомої молодости.

Дитячі роки — це немов би джерело, в якому вже раз скаламучену прозорість не можна так швидко відновити. Один визначний письменник називає 14-21 рік життя „кліматом всіх чортівських можливостей". Подумаймо про роки 1940-45, про їхню нечувану нищівну силу, яка черпала свої моменти з сполуки всіх матеріяльних і моральних факторів неладу; тому не можна надто гостро осуджувати теперішню молодь, щоб не стати фарисеєм. Коли хочемо повністю зрозуміти певні характерні браки і деякі аспекти внутрішнього захитання рівноваги сучасної французької молоді, мусимо розглянути ще одну причину: фізіологічний фактор. У вирішному віці доростання ця молодь не мала належних моральних чи матеріяльних умов для формування свого характеру і свого тіла, яка перебувала в стадії розвитку. Їй бракувало моральних і матеріяльних кальорій. Обмеження харчів під час німецької окупації мали абсолютно шкідливий вплив на фізичну і духову структуру молоді в час їхнього фізичного розвитку.

Все це і весь той тягар і ту нищівну силу минулих воєнних років мусимо собі відтворити в пам'яті, щоб дати справедливий образ сучасного молодого французького покоління. Ми не аґітуємо за неї; ми лише перерахували ряд доконаних фактів.

Не можна забути про релігійну ділянку в цілісному житті теперішньої французької молоді. Теж і в релігійному житті нашої молоді вичувається ця нотка твердости, яку я з таким натиском підкреслював. Їхнє християнство є тепер сильніше, більш мужеське, вільне від сентименту, менше звичаєве, ніж в моїй ґенерації. Живий християнізм, а не традиційний.

Я схарактеризував французьку молодь. Чи я говорив лише про неї? Чи не можна основні її риси пристосувати до характеристики всієї сучасної европейської молоді? Той реалізм (з своєю твердістю і мужескістю), те знецінення гуманізму, та жадоба жити життям повним темпу, бо бракує ґарантії, що можна безпечно жити, та байдужість до політики, — чи всі ці ознаки не характеризують також і інших?

Однак, чим більше студіюємо можливості повороту почуття довір'я до життя серед нашої молоді, тим скорше приходимо до переконання, що всі потрібні до цього передумови не є нам питомі; тим більше нам присвічує думка про моральну спільноту Европи.

Так само, як мир, так і доля европейської молоді неподільна.

Переклав з французького

З. Підгіряк

ПЕТРО КІЗКО

Одна хвилина

(Образок з підсоветського життя молодої українки)

Чорнокоса, з темнокарими очима, з рівними немов вирізьбленими мистцем, рисами обличчя дівчина стала перед енкаведистом віч-на-віч. Вона сама не зчулась, як опинилася тут, як її провів коридором дижурний, як вона, піднявши голову вперед, дивлячись у вічі страхові, різким кроком переступила поріг і стала в кімнаті начальника нквд.

— Я сама прийшла до вас, бо неможу більше зносити цих мук! Совєтська влада сказала, що діти за батьків не відповідають. А що ви зробили зі мною? Після звільнення мене й повернення від батьків з Сибіру, я не можу дома знайти собі притулку. Мене звідусіль женуть з роботи, скрізь цькують, переслідують, як безпутню дівчину-безбатченка. Я стала ось такою, як є перед вами: в одній розхрістаній суконці, простоволоса, боса... Робіть, що хочете зі мною, розстріляйте, але не мучте мене!

Дівчина стояла бліда, немов статуя. Її широкі темнокарі очі пойнялися сумом, як весняний ранок хмарою. Витончені тонкі вуста зімкнулись, немов у передгроззя дві пелюстки жоржинового квіту. Стояла, немов укопана, мов кам'яна. Сказала: „Розстріляйте!" — і не боялась того слова, бо відчай сильніший був за нього, сильніше над усе постало перед нею „жити або вмерти".

— Розстріляйте!

Гарні, милі очі просили смерти.

Енкаведист висунув шухляду стола, поп'явся туди рукою й витяг бравнінґ. Розбезпечивши, цівкою наставив просто в чоло дівчини.

Перед нею на мить замість постаті енкаведиста постав образ Сибіру: сніги, болота, трясовиння, ліси. Ходить тайгою в скорботі заплакана мати, руки, мов крила, до неба здіймає, й падає кволо, безсило на землю.

— Ой, донечко-доню, серце моє бідолашне!

Стоїть, мов заклята, похмура тайга.

Б'ється у тузі огорена мати. Очі за кожною тінню шукають: „Може десь доня блукає?"

Потім зникає тайга. Білі акації квітнуть над вікнами хати. Мати стоїть на порозі й гукає, всміхнувшись до неї:

— Ти ж бо сходила багато сьогодні. Спати б пора тобі, доню...

Пестить, цілує і горне до себе. Тепло при серці у рідної мами. Та ось спадає з акацій квітіння, мов сльози. Погнали її до Сибіру з батьками. Чорне стоїть мряковиння над нею і чути в нім голос тужливий, мов чайка квиління:

— Ой, донечко-доню, серце моє бідолашне!..

Так проходить хвилина. Енкаведист тримає пістолю просто чола дівчини й нестріляє. Дівчина кричить в обличчя енкаведистові:

— Чому ж не стріляєте? Скажіть!

Енкаведист опускає бравнінґ і сміється:

— Разстрелять, гражданка, ми всеґда успеєм... А тепер берітє вот єту бумажку і пропуск і ідітє обратно работать на староє место. О том, что здесь било, нікаму ні слова.

Дівчина повільно, немов крізь сон, бере „бумажку і пропуск" і йде з кімнати, спускаючись по східцях вниз. І хоч вона йшла з врученою перепусткою на волю, їй здавалось, що за цими ось східцями і за цим будинком вона зустріне інші східці і інші будинки НКВД, і що не вийти їй з цього пекельного лябіринту ніколи, поки її земля обсаджена такими от будинками.

АНДРІЙ ГАРАСЕВИЧ

* * *

**Колише вітер сонні трави
І котить в даль глухі пісні,
В зеленім присмерку гущавин
Згоряють вересня вогні.**

**Чорніє гілля, Сиві шати
Звивають срібні павуки.
В таємній тиші, доктор дятель
Карбує місяці й роки.**

**В таємній тиші іскрять роси.
Так скоро спалахне пожар,
І ліс співає — осінь, осінь —
І пильно слуха натовп хмар,**

**Як над суворим осокором,
Що листя в простір розгубив,
Невпинно пророкує ворон
Зловіще слово ворожби.**

ОЛЬГА КМІТЬ

Він і мій син

I

...— Мамо, — запитав мене Володимир, мій син, — а ти його бачила? Знала?

А я мовчки дивлюся у двір і здається мені — плачуть шиби, сумує в мряковинні чуже піднебесся.

Я дивлюся у двір. На щоглі напівспущений прапор і краплі чужого дощу по зморшках блакитного-жовтого й б'ються об камінь чужий, мов рідні сльози... мої, мого сина, дочки...

— Мамо! (мій син торкнувся моєї руки). А ти його знала? (питає).

Я беру мого сина на руки, притискаю до себе і шепчу: — Знала, мій сину, знала.

— А бачила?

Я дивлюсь крізь заплакані шиби на двір, що розлігся великим білим майданом.

Нікого ніде. Мряковиння густе та чорні стрічки асфальтових доріг, та березневе густе надвечір'я, та сніг постарілий, та ще десь ніби далеко-далеко (а це ось тут поруч в сусіднім бараці) дзвонить дзвоник тихенько.

— А ми підемо до церкви, мій сину? (питаю). Сьогодні ж Вечірня відправа! — Раптом мій син охопив мою шию руками й обличчям припав до моєї щоки.

Я відчула вологу теплинь і почула загальмований плач мого сина.

— Ти чого, Володимире, сину, чого!

— За що його вбили? Защо? — запитав Володимир і я відчувала, як пройнятий спазмом, ридав на руках моїх син.

Я дивилася в густе мряковиння чуже, а по шиї моїй котилися синові рідні сльози, а у вухах моїх сумно, так сумно дзвенів дзвоник вечірній, що кликав мене молитися за завтрішній Ранок.

А Володимир шептав (уже не питав), а шептав: — За що його вбили? За що?

Я схилила свою голову до синових очей і, цілуючи їх, говорила йому: — Його вбили за Ранок, мій сину. За твій і за мій, і за всіх. Він ранок наблизити хотів!..

II

Пізня березнева ніч. Син і дочка дихають рівно, спокійно. Я дивлюся на обличчя дітей. Нічне світло, закутане в серпанок єдвабу, червонить щічки дітей і кутом відбивається на Святому Розп'ятті Христа. Я дивлюсь на дітей, а шепчу до Христа: „Боже, молю. Не допусти до розлуки. Продовжи життя до днів їх дорослости. Не осироти їх, Боже, а мене не обездіть!" Я цілую сплячу доньку. Вона усміхається і, підклавши долоню під щічку, в калачик зігнувшись, знов дихає рівно, спокійно... Я до сина. Я ще не поцілувала. Я ще не торкнула обличчя його. Я лиш теплом свого подиху війнула на нього, а він вмить відімкнув свої очі мої, не усміхнений — зосереджений.

— Спи, Володимире, спи! Чого ти?

— Мамо, мені снився Юрій Шухевич. Ніби...

— Я перебила йому: — Не Юрій, синку, а Роман — Чупринка Тарас...

— Ні, мамо (син піднісся і сів), мені снився його син. Отой син, що його забрали до „сирітського дому" від батька живого. Забрали тоді, коли матір його до Сибіру зсилали...

Замовк і голівку повернув до стіни — у той кут, де Розп'яття. А до мене промовив: — Мамо, мамо, давай молитися разом, щоб Бог допоміг Юрію вирватися з клятих лебет „сирітського дому". Давайте молитися, мамо!..

Мій син повернувсь до Розп'яття, склав руки побожно і шепотів...

— Молю Тебе, Боже! Вирви слугу твого Юрія із лебет московських катів, допомагай йому й охороняй його в ім'я його батька Великого, в ім'я його вірного служіння Тобі й Україні...

Я слухала молитву дитячу і щиру, і чула, як до горла мого (від серця) підіймалися сльози солоні. А ще почувала, як в устах моїх твориться, невідома і незнана мені, моя власна молитва.

Я дивлюся на сина мого Володимира і мені він здається великим, дорослим.

Я дивлюсь на кімнату мою і не пізнаю. Вона не моя. Вона не в Баварії, а десь у далекім Сибірі. А сама я ніби не я, мати Володимира, а ота страдальниця мати Чупринки... І я стаю на коліна й читаю до Розп'ятого Бога мого молитву: — Боже! Боже, зроби так, щоб мій син Володимир був сильний так, як той, що упав у боротьбі в Білогорщі. Щоб любив він правду Твою, більше, як любить мене, щоб любов ця була (як і в того, що впав у Білогорщі) сильніша смерти самої. Щоб і його, як і Того, ніщо б не могло звести з шляху боротьби за цю правду: не муки мої, не страждання дітей...

Я знаю, про що б я просила Всевишнього, коли б не почула, як мій син (Володимир) припав щокою до моєї щоки й говорив:

— Помолися, мамо, ще й за сестричку Юрія. За ту сестричку, що її взяла „перевиховати" комуністка-учителька...

Але я вже молитись більш не могла.

— Я вже помолилася, — сказала я синові. — Тепер будемо спати.

Мій син за хвилину вже спав, а я, спершись на лікоть, дивилась на нього і бачила, як на щічках його пломеніла рожевість, а на устах, ніби сонячний зайчик, горіла усмішка.

Сестра його поруч спить безтурботно і сниться їй певно нечемна лялька „Оленка", а може подруга Оксана, а може їй сниться і брат Володимир, а може і все разом. А ранком, прокинувшись... (почне соловейком співати свої сни і знову, напевно, як завжди, кинеться до нечемної ляльки „Оленки" і буде питати: — Чи вночі її не бив Володимир...) Я дивлюся на дочку: її сон, як і життя, безтурботний, і пройдуть роки і... Мої замикаються очі. Я почуваю, як тіло моє мурашиться холодом. — А що, як колись і її, як Наталку Шухевич за брата Романа, засудять на п'ятнадцять років тюрми? А що, як і їй, за брата Володимира, доведеться іти на московські хреснії муки?

У мене стискаються груди. А серцю стає тісно. Так тісно... Я зриваюся з ліжка й біжу до вікна.

Мжичкою кропляться шиби й шепочуть скляним шепотом про березневі сибірські морози, про сніги і замети (це їх відголоси прилітають сюди на Захід далекий і б'ються у вікна, і стелються по асфальту сніжистим дощем).

Я дивлюсь у вікно і мені стає страшно. Я почуваю в собі невідкличне бажання — лягти до теплого ліжка й окутатися з головою, замкнути очі і грітися... грітися... забувши про все.

І вже коли я лягала між дітей і відчула в собі давній спокій, відчула родинне тепло, я пригадала недавню молитву свою до Розп'ятого, і мені стало соромно самої себе. Соромно за слова, що їх я звертала до Розп'ятого Бога і соромно стало дивитись на образ Його Пресвятий, бо я зрозуміла: я нездатна бути матір'ю такою, якою є мати Романа Шухевича.

Не всім матерям дано піднестися в любові своїй понад любов до власних дітей. Не всім матерям дано відчувати щастя у власних стражданнях, велику любов до народу і правди його, у власному синові — Не всім!

— Не всім!

III

Теплий ранок березневий. Діти мої, немов пташенята, щасливі. Підніжжя гір димляться туманами, а з-за їх верховин сяє сонце гаряче й іскрами скаче проміння по ланах снігових — між проваллями гір. Дочка взяла ляльку „Оленку" й побігла дивитися, як „ізза гір іде в гості до нас українська весна" (це так їй сказав її брат Володимир), а син мій майструє човен і підніс собі пісню мугиче.

Я слів пісні не чую, але наспів її мені надто знайомий.

— Володимире (питаю), як зветься ця пісня?

— Яка?

— Та ця, що ти ось щойно співав? —

— А це та, що співали її на Академії вчора: „Коли Ви вмирали, Вам дзвони не грали". (Замовк). Поклав човник на столі, підійшов до мене й промовив благаючи:

— Мамо, напиши до всіх редакцій, напиши всім письменникам і поетам, хай опишуть життя Тараса Чупринки, хай опишуть життя його сина Юрія, сестри його, жінки і всіх його друзів. А ти тоді, тоді купиш мені ці книжки і я буду читати тобі і собі, і сестричці. Напиши! Напишеш?..

В. ДЕРЖАВИН

Лицар духа

Юрій Клен (Освальд Бурґгардт, народ. 29-го вересня 1891 р. в селі Сербівці на Поділлі, в родині німецького походження, проте щільно пов'язаній ще перед революцією з українським життям) поєднує своєю світлою постаттю дві епохи українського національно-визвольного чину і цілим своїм життям та діяльністю свідчить про його безперервну й неподільну єдність. За 20-тих років він — один із „ґрона п'ятірного нездоланих співців" як назвав поет Михайло Драй-Хмара літературну групу київських поетів-неоклясиків, найблискучіше репрезентованих в українському письменстві іменами Миколи Зерова, Максима Рильського, Павла Филиповича. Героїчна духова боротьба київських неоклясиків за створення національно-ідейної і мистецьки повновартісної — найвищого европейського рівня — української поезії, проти ідеологічного тиску большевицького марксизму, проти московського не лише політичного, а й духового ярма, проти т. зв. „пролетарського" (насправді ж із Москви организованого та керованого) світогляду, що заперечує, з метою розкладу та денаціоналізації, всі правдиві ідеали й вартості людини — та нерівна боротьба скінчилась фізичним винищенням Зерова, Филиповича, Драй-Хмари, що потрапили 1935, р. до Соловків (Драй-Хмара до Колими в Східньому Сибірі), де поза всяким сумнівом давно вже загинули, невідомо де і як саме. Рильський заломився перед загрозами червоного терору, і, перетворившись, вслід за П. Тичиною, на офіційного славословця московського комунізму, втратив, подібно до Тичини, не лише національну й людську гідність, а й поетичний хист. Сам лише Ю. Клен (натоді ще О. Бурґгардт), що працював, головним чином, як поет-перекладач і редактор і майже зовсім не друкував власних віршів, зміг добитись виїзду за кордон (1931), щоб на еміґрації поновити боротьбу за українську національну духовість і українське мистецтво слова в іншому середовищі, проте з іще більшим надхненням і саможертовним завзяттям.

На чужині О. Бурґгардт багато творить, як літературознавець-славіст і як літературний критик (а за останніх років і як прозаїк-белетрист та мемуарист), але насамперед — під новим літературним ім'ям, як поет національно-визвольного чину — **Юрій Клен.** В щільній співпраці з письменниками-націоналістами т. зв. празької школи, що групувались навколо „Вістника" керованого др. Дм. Донцовим (славетна вістниківська „Квадриґа" — Є. Маланюк, О. Ольжич, М. Чирський, У. Самчук — а також О. Теліга та інші), Ю. Клен осягає за тих років мистецьких вершин поетичного розквіту. В поемі „Прокляті роки" (1938) він бичує нелюдський терор і варварський вандалізм московського комунізму на Україні та ницу продажність його місцевих яничарів; в книзі ліричних віршів „Каравели" (1943) він визначає у високопоетичних образах величну історичну місію української нації і малює надхненні образи її славетної минувшини; в ґрандіозній історичній епопеї „Попіл імперії", що лишилась незакінченою (численні уривки з неї друкувались в українській еміґрантській періодиці 1946-1948 рр., але більша частина твору ще й досі не опублікована), він подає простору, просякнену мудрим ідеалізмом панораму героїчної і мученицької долі України на тлі европейської історії 1914-1945 рр. В боротьбі проти проявів матеріялізму і підсоветської ментальности об'єднує навколо себе чи не всі національно-свідомі й принципово ідеалістичні літературні сили української політичної еміґрації в Австрії й Німеччині, засновує й редаґує (в Зальцбурзі) найкращий з еміґрантських літературних журналів — „Літаври", — і нагло вмирає від випадкового запалення легенів, в Авґсбурзі, 30 жовтня ідеалом свободи Пушкіна, Міцкевича інших? Річ ясна, що серед української еміґрації є такі, що соромляться йти з Шевченком до Европи і в широкий світ. Їм краще імпонують Тичини, Хвильові, Рильські. Затьмарені блеском народніх Малахіїв, вони галасують: „творіть велику літературу і блискучу форму" і разом із тим опльовують усе національно здорове, що дотепер у літературі було створене, хоч у свідомості вони чудово здають собі справу, що їх ідеали — це ідеали занепалої Европи. Вони пропаґують молодих, власне, антиевропейських письменників чи філософів, які позбавляють европейську молодь від всяких життєвих стимулів, допомагають молоді бродити по духових багнах. А наша епоха вимагає твердих людей національного ідеалу, людей сильної і розумної волі, людей по світогляді й чині. До занепалої Европи будуть ґравітувати лише одинці, розкладені скептицизмом і розчаруванням, або ті дикі степові елементи, які намагаються завести українську молодь в прірву та зруйнувати ті залізні стовпи, що їх поставив Шевченко під органічність української традиції. Щоб берегти нашу молодь від нових деструктивних течій ми мусимо повернути до нашої старовини, до постаті поета, борця, генія і пророка, щоб для дальших змагань нашої нації ще раз із правдивого джерла нашої традиції зачерпнути те духове відсвіження, щоб скріпити ним наші сили в боротьбі з ворогами.

ПЕТРО КІЗКО

Пси

(Оповідання)

Він не бачив нічого. Він тільки чув, як за широкими вікнами великої хати хрипіла пісня. А ще чув, як над його головою гудів, як джміль, вітер і шумів шорсткою соломою. З тим вітром пробивався до стогу мороз і шукав його худе маленьке тіло. Здіймалася над селом хуртовина, скавучала, як пес, і бігла далі, у степи, яри та вибалки.

А за вікнами хрипіла пісня. Її тягли враз троє: Капітон Варламович Грижа з дружиною Світою та їх сусіда Сук. На широкому столі, що стояв посеред просторої кімнати, парували в тарілках пироги, рожевіли смажені сосики, гусятина й свинина, вилискували квашені помідори, так, наче б щойно з грядки зняті. Свіжі повнобокі яблука пахли серпнем. Серед усього цього Грижиного достатку чепурилися пляшки вина, горілки та вишневої настійки.

Пили й співали Грижа, Світа й Сук, чекаючи на гостей з району. Світа раз-у-раз позирала на вікно й казала:

— Мабуть, з дороги збилися. Там таке надворі!..

Спорожнивши другу пляшку, всі троє забули про гостей, старанно взявшися за гуску. Грижа крехнув й крутнувся на стільці:

— Ех, сволочі! Жаль скубе за серце...

— Заспокойся, Капітончику, — перебила Світа. — Тобі не можна хвилюватись, з таким серцем. Кинь їх, хай їм грець...

Всі знали Грижин біль. Як відступали німці, Капітон Варламович з Никодимом Суком та ще двома односельчанами кинулися були до склепу залишеної одежі. Були вже біля склепу, як несподівано землю стрясли страшезні вибухи. Двох уламками мін було розірвало, а склеп з одежею спалахнув і на очах у Грижі згорів. Хоч ледве в живих зостався тоді Грижа, але жаль за знищеним добром на все життя, мабуть, залишив свій слід. Скільки то добра додалося б у Грижиному домі!

— Ех, сволочі! Під самою ложечкою смокче...

Сук підсунув Грижі чарку:

— Ковтни, Капітоне, воно й смоктати перестане.

Перехилив, тільки в горлі булькнуло.

Світа біля Никодима звивалися, ніби ненароком тулячись грудьми до його плеча: „Ух, якби ти знав, Никодиме, що ти й досі у Світиному серці сидиш, як розпечений цвях!"

Капітон, запихаючись кутею з медом, не помічав того, та й на дідька воно йому здалося? Хіба може бути щось солодше ось за цей мед, або смачніше ось за цю гусячу печінку?

Не любила свого чоловіка й Світа. Жили, аби жити. Капітон мав багато інших жінок у селі, а Світа — чоловіків.

Сук раптом звівся з місця: у дворі загавкали пси. Світа попросила Сука сидіти, а сама вийшла з хати. На подвір'ї нікого не було, тільки вила худерлиця та гавкали пси. Світа відчинила хатні двері і впустила обох їх до хати.

— Таке надворі знялося, що й собаці ніде подітися. Нехай у хаті побудуть, зогріютсья трохи. Де вже тим гостям бути...

Грижа задоволено засвітив очима й потягся руками до псів.

—Мої хороші, мої бідні... Їсти хочете? Правда? О, звісно, ковбаски хочете.

І Капітон узяв з тарілки пару ковбасок і кинув псам. Ті жадібно кинулись на м'ясо. Очі псів горіли задоволенням. Сук потирав руки й сміявся:

— От псячина! Як і людина, любить їсти.

Грижа виліз з-за столу й присів до псів; він підсунув їм по пирогу, гладив їх рукою по спинах, тулячись своєю головою до їхніх, і на стіні ворушилися три тіні — дві псячих і Грижина логови...

— Мої хороші! — говорила Грижина логова до псячих.

— Мій гарний песику! — шепотіла Світа до Никодима, доки Грижа тішився з своїми друзями.

Але раптом з сіней долетіло якесь шарудіння, щось грюкнуло — упало відро. Грижа відірвався від псів, підвівся з підлоги і пішов до дверей. Пси попідводили вуха.

— Піди глянь, Світо! — повернувся Грижа.

— Мені страшно, Капітоне.

— Ох, темінь така там... Може б ви, Никодиме. Ви ж молодший...

— Господареві краще б...

Але вже нікому не треба було йти. Двері повільно прохилилися й на порозі з’явився хлопець, років дванадцять. Він був босий і без кашкета, в довгих широких штанях, халоші яких волочилися по землі, а плечі прикривала подерта піджачина. Очі були холодні й каламутні, як і все його темнозелене обличчя. Але вони враз просвітліли, коли побачили на столі ковбаси, пираги і яблука. Його бліді уста беззвучно заворушилися.

Грижа підійшов до хлопця й, заклавши за спину руки, спитав:

— Ти чий будеш?

Хлопець мовчав, а його очі все дивилися на стіл. Він затрусився.

— Ти чий, питаю, будеш?

Дитина розтулила уста і ледве чутно проказала:

— Горбатенків...

— Горбатенків? Та це ж Юрко, Горбатенка Кузьми син! Чуєш, Світо? Того самого Кузьми, якого я ще перед війною до тюрми запакував. А, хай тобі!... Я думав настояща дитина. Іди, хлопче, куди твій батько пішов. Хай рід ваш увесь вигине — крикнув не дам: Іди...

Хлопець ніби й не чув Грижиних слів. Стояв, як кам’яний, дивився на заставлений їстивом стіл. Мовчки підійшли до дитини пси і стали лизати його босі ноги. Гегкий струмінь тепла від того лизання пішов по холодному змореному тілу. Пси дивилися на хлопця повними жалю очима і все лизали.

І тоді кремезне Грижине тіло враз подалося вперед. Грижа схопив дитину за плечі:

— Іди з-перед моїх очей!..

При тих словах він відчинив двері й штовхнув хлопця в глибоку темінь.

Ще дужче затужила худерлиця, шарпаючи віконниці Капітонової хати, звідси долітала захриплена пісня...

ЮРІЙ КРУК

Над Ворсклою

(Репортаж)

Погідного серпневого ранку мій поїзд мчить безмежними степами України в Полтаву. Крізь вікно вагону бачу широкий степ, що мимоволі нагадується Ольжича:

„І тягне рве глибинами безмеж
Одкрите серце ненаситий простір”.

Ось і „южний вокзал”, висідаю та прямую в місто. А день такий соняшний, запашний, що кожний, хто живе, не може не радіти, хоч до радості в „це літо гроз” — далеко.

Проходжу через міст на Ворсклі, а перед моїми очима майоріє гарне заквітчане місто, як молода наречена.

Полтава! Як дорогий цей звук кожному українцеві. Скільки мрій у нашої молоді, щоб бути там, де завершувалася велика драма Мазепи й народу...

Полтава!.. Місто „траґедії”, але й „місто поетів” — Котляревського, Мирного, Коваленка, Філянського, Плужника і багатьох інших.

Полтава — місто шведських могил, козацьких церков, тепер мала 80.000 мешканців. І коли хтось утікав від пилюги великих міст, від реву сирен, від фабричних димарів, то радість і вдоволення міг знайти в заквітчаній Полтаві, яка „дрімає серед зелені парків”.

Йду „Южною вулицею”... До мене долітають звуки дешево сфабрикованої Дунаєвським „совєтської” пісеньки: „На работу чорную, на дела харошії вишел в степ донецкую парєнь маладой”...

Та пісня говорить про дійсність та про совєтську молодь, виховувану на „історичному матеріялізмі”, з такими ідеалами, як „дєвушка”, „гармошка”, кіно й патефон.

Не зчувшись, спиняюсь в маленькому скверику, де ростуть високі берези, мов стрункі дівчата. Сідаю на хвилину, любуюся його красою, але треба йти далі. Думаю спершу поклонитись Котляревському. Приходжу під пам’ятник та стою кільканадцять хвилин у великому зворушенні. В думках, як на екрані, просовуються часи поета, коли була „тьма”. „Енеїда” Котляревського, а потім голос Шевченка збудили приспаного велетня. Не помогли всякі укази та Валуєви, живого слова не скувати...

Пам’ятник з каменя, погруддя також. В підніжжі пам’ятника вирізьблені сцени з „Наталки Полтавки”. Наталку зустрічає возний коли несе воду. На пам’ятку цитати поета: „Де згода в сімействі” — іншого царська Москва не дозволила. Є і з Шевченка: „Будеш, батьку, панувати, поки живуть люди...”

Перехожі дивляться на мене і здвигають раменами. Чому? Не знаю!

Йду головною вулицею, що називається „Жовтнева”. Мене обступають малі „пацани”, які чистять взуття і пропонують свої услуги. Хоч черевики маю чисті, даю заробити 9-тилітньому хлопцеві — 10 карбованців. Хлопців цих багато. Чути їхні вигуки: „Пан штіфель путцен”, Ґіртель-путцен... Пан...”

Питаю перехожих, чи нема української книгарні. Нема. Але заходжу до німецької та купую газету. В дверях стоїть замазаний хлопчище і до мене: „Пан штіфель путцен”. Відповідаю по-українськи. А цей поглянув на мене: „А це не пан” — і побіг.

Тут, при Жовтневій, Петрівський парк, в якому гамірно і весело, головно неділями.

Поблизу парку стоїть пам’ятник Т. Шевченка. Пам’ятник виконав київський арх. Кавалерідзе. В час большевицького відступу з міста його ушкоджено. Перед парком і пам’ятником стоїть великий будинок Полтавського Краєзнавчого Музею. Будинок в українському стилі, збудований ще перед тамтою війною. Збудувала його Земська Управа. Заходжу до музею, де мене приймають з правдивою українською щирістю. В першій залі бачу портрет гетьмана Хмельницького, а також Яреми Вишневецького. Далі — епоха шведських воєн: Мазепа, Карло XII, зброя, пушки. Є також указ Катерини II про скасування Січі, різні святі книги з козацьких часів, чумацькі вози та інше.

На окрему увагу заслуговує заля Шевченка, де багато експонатів, зв'язаних з життям і творчістю поета. Цікавий відділ природничий. Та годі в цім короткім репортажі подати все багатство Полтавського Музею. А треба знати, що багато експонатів вивезли большевики. Кожний експонат нагадує минуле та додає віри на майбутнє.

Вийшовши з музею, прямую до „корпусного саду", де стоїть „пам'ятник слави", на знак перемоги Петра Великого над шведами й гетьманом Мазепою у 1709 році. Пам'ятник стоїть посередині саду й нагадує про нашу програну та закликає до помсти. Колись Петро I, а тепер Сталін на кістках засланих українців будував канали, та їхніми руками добував золото на Колимі.

На верху пам'ятника двоголовий царський орел. Большевики орла не скинули. Вони вірні наслідувачі політики колишніх царів.

На Архиєрейській вулиці оглядаю старовинну, козацьку церкву, збудовану з дерева в Ромнах та перевезано до Полтави. Це свідок козацького ренесансу. Що неділі відправляється в ній Богослуження українською мовою.

II

„Але вже в'ється порох над базаром
і синьоокий ранок мов засліп —
і закипить — я знаю незабаром
купівля й продаж — боротьба за хліб".

Всіх, хто знає про „Сорочинський ярмарок" певно зацікавлять полтавські базари. Вони відбувалися тричі в тиждень. Та ці ярмарки в дні заліза й сталі, жорстокої воєнної дійсности, скромніші за ярмарки, які описав Гоголь.

По боках стоять дядьки з підводами і продають: олію, сир, борошно, яблука, помідори, картоплю. Далі стоять перекупки. В них що захочете: цукерки, шоколяда, масло, сир, мед, сало, яйця, чай, молоко, вареники, пиріжки та інші „марципани". В другому ряді стоять люди на т. зв. „толкучці" та продають „барахло": сорочки, штани, одяги, чоботи, черевики і т. д. Люди продають все, щоб тільки роздобути дещо грошей і купити харчів. Ось один професор унівеситету продає одяг, жінка одного редактора продає черевики, а вчителька свою суконку. Та мою увагу приковують два сліпі бандуристи. Співають думу про Мороза. „...За тобою, Морозеньку, вся Україна плаче"... А потім — „Ой горе тій чайці" ...Чайка квилить, просить вернути її абрані чаєнята...

Проходжу далі базаром і чую вигуки хлопців: „Ґерманськой сахарін... Сахарін... Сахарін... „Ґерманской сахарін", а інші „Махорка, махорка — покупайте ґраждане". Відходжу, а за мною несуться ці два монотонно-мляві слова „махорка, сахарін". — І так нагло зустрічаю за базаром свою знайому Галину...

— Ах, це Ви?

— Еге ж, це я, — відповідаю.

Розбалакалися. Довідуюся про всі новини, анекдоти, все так жваво і цікаво вона розказує, що непомітно пройшли ми чотири кілометри. Ось опинилися вже за містом, на Шведській могилі. Оглядаю свідка минулого — кількаметрокий пам'ятник шведам і питаю:

— А де пам'ятник Мазепи?..

— Нема. Та й не могло бути. Така наша дійсність...

Постояли ми, подумали, та вернулись в місто.

На мурах афіші Полтавського оперового театру. Грають „Марусю Богуславку". А в репертуарі є такі опери: „Кармен", „Мадам Батерфляй", „Марґарета" (уривок з „Фавста"). А недалеко театру пам'ятник М. Гоголеві — українцеві, що мав дві душі, хоч і любив Україну. В Полтаві жив ще другий такий українець, — Короленко, який писав російською мовою.

Ідемо далі містом, Галина розказує мені про церковні справи; каже, що донедавна молодь майже не ходила в церкву, хіба коли була „сватьба", то бігли дивитися, як „піп" даватиме шлюб — мов на кіно. А ось тепер побачите в церкві і кучеряву молодь. Моя співбесідниця переповідає мені розмову з комсомольцем, як лише німці прийшли. Він казав, що нічого йому не жалко, лише того, що не оженився за совєтів, бо тепер, каже, треба буде йти до попа... „А попи — це опіюм"...

Вечоріє. Червоно заходить сонце і останні проміння золотом відбиваються у водах Ворскли...

Йдемо на двірець. Треба їхати, а з Полтави шляхи розбігаються — на північ у Диканську, схід — Харків, південь — Кремнчук, а захід — Лубни та Золотоверхий...

Йдемо, і тут несподівано чую, як хтось співає „Гуцулку Ксеню".

...„Сумували гори сині,
Тільки вітер по соснині
Оцю пісню сумно ніс".

З далеких гуцульських полонин прилинула ця пісня в кучеряве місто вічної поезії — Полтаву.

На станції прощаюсь з Галиною, вона пригадує: „А не забудьте, як загостите в Полтаву, привезти „Патетичну сонату", „Кармену", „До джерел" та Стефаника...

А на станції обступає мене гурток голодних сиріт-дітей, просять милостині, — даю їм, а в серці в мене вогонь люті до тих, що обіцяли „щасливе дитинство під сонцем сталінської конституції".

Всідаю до вагону. За хвилину рушає поїзд. Ще довго дивлюсь на Ворсклу і Полтаву, бачу копули церков, манастиря та місто, що дрімає в тривозі в ці дні залізного серпня.

„Видно шляхи полтавськії
І славну Полтаву"...

пригадалася Котляревського „Наталка Полтавка".

Славна Полтава! Місто відродження української літератури... Чи побачу ще Тебе коли в житті, яка Твоя майбутня доля?..

Серпень, 1943.

Марко Боєслав

ЗАХІД СОНЦЯ

Останній келих райського вина
В уста мої схилило сонце любе.
Я серцем радісно його обняв
І, мов дитя, голубив і голубив...

О, ви, мої розспівані гаї,
О, ти, моє пахуче, щедре поле!
За вас скував я болем дні свої,
За вас на гострі вістря кинув долю.

5. 12. 1948 р.

В. ДЕРЖАВИН

П'єси для сумівського театру

Не викликає сумніву, що сумівський театр потребує більш-менш специфічного репертуару, відповідно до ідейних завдань СУМ'у, а також до фактичних можливостей сумівського театру, як засаднично „аматорського" (в кращому розумінні слова) і аж ніяк не професійного. Тому й відповідні п'єси повинні, поруч із беззастережно патріотичною, ідейно-емоційною наснагою, безпосередньою психологічною дієвістю та належною тематикою (принципово необмеженою, проте скерованою на близькі й пекучі для сумівців питання) — містити й драматично ефектовну та не надто скомпліковану композицію дії, чітку й виразну, не обтяжену надмірним психологізмом, характеристику дієвих осіб та певну кількісну обмеженість учасників і часу дії. Це аж ніяк не сміє розумітися в дусі примітивізації драматурґічного мистецтва — ні для примітивізму, ні для дилетантизму не повинно бути найменшого місця ні у виконанні ні, тим паче, в самому тексті твору — але драматурґія є мистецтвом вельми широкого діяпазону і зазначені вище вимоги щодо сумівського репертуару зовнім не суперечать його артистичним принципам.

За останніх місяців, в рямцях серії „Сумівський Теарт", ЦК СУМ'у надрукував циклостилевим способом три п'єси, премійовані на сумівському конкурсі сценічних п'єс навесні минулого року. Це безперечно становить певний крок уперед у поширенні сумівського театрального репертуару, і варт розглянути, якою мірою ці п'єси відповідають до визначених вище критеріїв оцінки.

Найменш задовольняє, з цього кута зору, п'єса на три дії **Діми** „Шлях до свого дому". Здогадуємось, що премійовано цю п'єсу за безперечно цікавий сюжет: активний учасник наших сучасних національно-визвольних змагань, повстанець і підпільник, повертається (під чужим ім'ям) 1948 р. до Києва і знаходить свою колишню дружину, що одружилась, за його відсутности, з комуністом, щоб врятувати життя своїй дитині та матері. Такий сюжет містить чимало ефектовних можливостей для розвитку дії — як внутрішньої (психологічної), так і зовнішньої (драматичної). На жаль, тих можливостей не використано: психологія дієвих осіб розводнюється в предовгих і млявих розмовах, і що ж із того, що ці розмови — цілком патріотичного змісту? — В такому безбарвному й розтягненому викладі вони не діятимуть на глядача! А драматична дія поступає черепашим темпом і нарешті, в останній дії (що відбувається вже на Карпатах), ні до чого вирішального не призводить. Мелодраматичний фінал 2-ої дії — раптовим збожеволінням і самогубством дівчини, що її нареченого заарештували енкавидисти — навіть у виконанні досвідченої акторки навряд чи звучав би природньо, а в сумівській поставі напевне справлятиме вже зовсім неналежне враження. Попри найкращі наміри авторки, п'єса вийшла типово дилетантська — вона не захоплює і не запалює.

Інша справа — з „драматичними картинами" В. Чапленка — „Третя сила" (шість картин). Очевидно, белетристові такої кваліфікації (а зрештою, якоюсь мірою і драматурґові), як В. Чапленко, закидати дилетантизм не доводиться. Проте він усе ж таки занадто полегшив собі справу, зовсім не розгорнувши характеристики дієвих осіб, більш того — зробивши декого з них (як от головного героя Аркадія Очеретька в 1. картині) аж неймовірно наївними і непоінформованими про політичне становище, і то з надто очевидною метою — щоб умотивувати цим довжелезні „інформаційні" розмови, скеровані, насправді, не до дієвої особи, а до публіки Що провокатор розмовляє ламаною напівросійською мовою (щоб глядачі відразу зрозуміли, що це замаскований ворог!) — це теж належить до трохи занадто примітивних сценічних засобів. Але головне — п'єса висвітлює виключно боротьбу проти німецького окупанта і не лише не містить належного антисовєтського вістря, а й залишає не спростованими деякі рішуче неприпущенні політичні вислови — як от опінія лікаря Чуйка, начебто большевики — „це менше з двох зол". У вставних віршах (зрештою, дуже незграбних) теж закидається німцям, що вони „зневажили нещасну Україну, на пекло обернули світлий рай", так що глядачеві лишається самому догадуватись, чи це за поляків на Західніх Українських Землях був, на думку автора, „світлий рай", а чи на Осеєредніх і Східніх — за совєтів. Поза тим, щоб вкладати німцям в уста німецькі вирази, треба трохи краще володіти німецькою мовою. Отже, через свою значно меншу політичну актуальність, п'єса В. Чапленка, попри безперечний патріотизм основних висловлених у ній ідей і попри окремі досить жваві і драматично ефективні сцени, хіба що принагідно, за якихсь спеціяльних обставин, надається до постави, та ще й потребує деякого виправлення тексту.

Вже значно краще відповідає ідейним і сценічним вимогам сумівського театру „Великий злам" Сергія **Кокота** — драма на 5 частин „З життя підсовєтської молоді". Задум авторів безперечно заслуговує на увагу: висвітлити голод 1933 року під двома кутами зору — насамперед, у тому, як він відбивався в київському студентському середовищі, щільно пов'язаному з селом через родинні стосунки, а поряд з тим — і безпосередньо показати, яким він був на селі. На жаль картина 4, що змальовує саме голод на селі — сама з себе, дуже енерґійна й гостро написана — лишається надто слабо пов'язана з попередньою і наступною дією, лишається вставним епізодом і не править за конечний складник цілого драматичного сюжету. В цьому полягає головна композиційна хиба п'єси, а другу — теж поважну — композиційну хибу становить спроба масової сцени в картині 3, де автор мав добрий намір сатирично зобразити інститутські загальні збори, проте самого наміру не вистачило: сцена перевантажена „казьонними" (офіціозними) виступами і звучить, у цілому, нецікаво; грати в ній взагалі немає чого — це під театральним поглядом, просто баляст.

Більше важить той — вже не лиш формально-композиційний, а й характерологічний та ідейно-емоційний — недолік, що авторові не пощастило створити переконливий образ головного героя — студента селянського походження, що під впливом подій 1933 року остаточно пориває з просовєтською ментальністю, щоб ступити на шлях беззастережної національно-визвольної боротьби. Не те, щоб „героєві” бракувало антисовєтських і патріотичних висловів; але він майже не діє, справляє враження засадничо пасивної постаті і, до того ж, не характеризований глибшими індивідуальними рисами; а через це й енерґійні заклики його до боротьби (наприкінці останньої картини) суттєво втрачають на переконливості. Вже значно краще вдалась авторові „героїня” п'єси — українська дівчина, що виросла під кам'ячейкою” (як її визначає сам автор), що лише на найприкрішому особистому досвіді — на голодовій смерті власних батьків на селі — переконується нарешті в облудності всієї роками прищіплюваної їй совєтської ідеології. Другорядні дієві особи накреслені чітко й виразно — зокрема, неґативні — і це становить чималий позитив цілої п'єси. Загальний дуже похмурий тон п'єси відповідає до політичної атмосфери зображеного часу та середовища, і ставити його в рахунок авторовому, мовляв, „песимізмові” було б більш ніж несправедливо. Все ж мусимо визнати, що опубліковані попереду п'єси **того ж самого** автора, не мавши безпосереднього стосунку до сумівського театру, проте фактично краще надавались до постави в ньому і належать і на сьогодні до того надто нечисленного репертуару, який можна беззастережно рекомендувати. Перша з них — драма на 4 дії Сергія **Ледянського** „Під косою” (Корнберґ, 1948, вид. „Криниця”), присвячена зображенню колективізації навесні 1930 р. влучно поєднує цю політичну тематику і сатиричний опис офіційної праці та неофіційного побуту партійних „вельмож” з добре скомпонованим сюжетом подвійної родинної траґедії, так що становить певну драматичну єдність, особливу придатну для правдивого і всебічного ознайомлення еміґрації з Західніх Земель з фактичними буднями підсовєтського життя. Щоправда, це п'єса з численними досить виразно окресленими дієвими особами, з численними змінами декорації, з чималою кількістю статистів, і для менших осередків СУМ'у вона, мабуть, не під силу. Проте ансамбль прохи підвищеного типу міг би зробити з неї поставу не лише драматично виразисту, а й дуже корисну за лінією антисовєтської інформації та пропаґанди.

Не сілд забувати й про іншу п'єсу С. Ледянського — комедію на 4 картини „Директива з центру” (Прага, 1944, вид. Ю. Тищенка), що в легкій і досить дотепній формі висміює бюрократизм і підлабузництво совєтської адміністраці на селі. Звичайно ж, особливо глибоких політичних мотивів вона не містить, і декому її гумор може здатися, як на наші часи, занадто безжурним; проте ми схильні надто легко забувати, що сатиричний сміх є подеколи гострішою зброєю за прокльони, і що осмішування ворога (звичайно ж, якщо воно не пов'язується з примітивізацією або викривленням політичних концепцій) — завдання аж ніяк не другорядної ваги. Зрештою, очевидно, що поряд із героїчною тематикою національно-визвольних змагань сучасности, наша белетристика на еміґрації повинна культивувати з пропаґандивною метою всі відміни сатиричної тематики — від найпохмурішого траґікомічного ґротеску аж до т. зв. „легких” жанрів — аби лише вістря сатири було належно скероване на слабі сторони національного й соціяльного ворога.

Що з розглянених вище п'єс найменше застережень викликає твір, надрукований ще 1948 р. — це, звичайно ж, ніякий осяг; але ліпше, визнавши це, дбати про дальше поновлення репертуару, аніж спочити на уявних лаврах не скрізь придатної драматичної продукції.

МАРКО БОЄСЛАВ

Їх наказ

Присвячую безсмертним Героям
Чорного лісу

Слухай, в ранки пахучі, гучні
Чи у темні розбурхані ночі —
Їх наказ, їх присяга, їх гнів
Гомонять мов закляття пророчі.

Чуєш голос? — Це їх —
Так гуде, мов громів мегафони.
— Україно, Твоїх
Не зламали ми вічних законів! —

Ми лягли, як наказ твій велів,
Кров свою віддали волі в жертву,
Чином дух наш горів — замість слів,
Щоб Ти встала, Вкраїно, із мертвих!

Ми лягли, та за нами, поглянь,
Йдуть нові вже славетні колони —
Аванґард революцій повстань,
О, тремтіть, большевицькі дракони!

21. 6. 1947 р.
(Із збірки „Непокірні слова”)

БІБЛІОГРАФІЯ

Д. Донцов: Заповіт Шевченка (друге видання) накладом КК СУМ'у в Англії, Лондон, 1951. стор. 16.

М. Мироненко: Українська Національна Революція, Видавництво „На Варті”, Мюнхен — Лондон, 1951., стор. 32.

„Голос Молоді” ч. 4 (13) квітень 1951., рік вид. III. Редаґує колеґія, видає: Крайовий Комітет СУМ'у у Великобританії, стор. 24.

„На Варті ч. 3. (17), рік вид. III., березень 1951, місячник, видає: Крайовий Комітет Спілки Української Молоді в Канаді, стор. 32.

„Голос Молоді (Youth Speaks) ч. 1., рік 5., весна 1951., квартальник, Вінніпеґ, видають: Молоді українські націоналісти, Канада.

Злочин Москви у Москві, Нью-Йорк, 1951. Накладом Спілки Української Молоді в США, стр. 56.

„На Варті” ч. 4 (18), квітень 1951. Видає: Крайовий Комітет СУМ'у в Канаді. Ціна 0,25 дол., стор. 32

Юнацький Світ

Додаток для Юнацтва Спілки Української Молоді

Вчора і завтра

Вчора і Ти і я, всі ми разом, ми юнаки і юначки Спілки Української Молоді, творили наше спільне юне сумівське життя. Ми часто збиралися на спільні гутірки, якими керував наш ланковий або наш, бо нами вибраний і нам рівний друг і приятель, керівник Юнацького Відділу. Пам'ятаєте, як приємно і весело, радісно проходили для нас хвилини на спільних юнацьких сходинах? Ми сиділи тоді або в сумівській домівці, або, коли була гарна погода виходили в ліс чи широке поле і з зацікавленням слухали оповідь ланкового. Ми слухали казки-оповідання про велетнів, які перемагали зло, слухали про героїв нашого дня, які з крісом в руках ішли на лютого ворога, щоб оборонити нашу любу Батьківщину, слухали про героїчне минуле нашого народу, про княжих дружинників князя Святослава, про славну Січ Запорізьку, про кошових січового братства, про гетьманів, що їх звеличав великий поет України Тарас Шевченко, про Січових Стрільців, які з пожертвою власного життя піднімали „Чарвону Калину" до нового життя. Тоді ми з завзяттям часто затискали зуби і присягали до кінця життя бути вірними Богові і Україні — нашій любій Батьківщині. Бо чи ж ми не були тоді разом із героями оповідань такими самими, як вони, наші предки? Чи в наших жилах не пульсувала тоді така сама кров, яка вік-у-вік, день-у-день поривала тисячі, ні — мільйони українців за ту саму велику ідею, за кращу долю-волю тієї країни, з якої ми вийшли, за якою так дуже тужимо, яку так любимо — нашої України?

Ех! Як приємно нам було тоді на наших спільних ланкових сходинах згадати про те, що „було колись на Вкраїні"...

Засмалені гарячим українським сонцем, виходили в поле, до зеленої могили невідомого вояка, який віддав життя своє за волю. Ми довго тоді з задумою дивилися на ту могилу, а дівчата — юначки збирали волошки і маки, робили з них вінок і квітчали цю могилу. І ми складали тоді у наших юних серцях присягу, що ніколи не збезчещемо цю могилку, що й ми колись станемо вояками, готовими честь України боронити.

Або пригадаймо собі: ще вчора ми разом ходили на спільні прогулянки, їздили на юнацькі зустрічі, пізнавали там нових друзів, таких самих як ми, так само думаючих юнаків — сумівців. Стільки споминів, скільки радости було опісля, коли ми одержали від тих самих наших друзів листа. Згадаймо, як велично і приємно було нам, коли на високу щоглу підносився наш прапор, символ нашої єдности, нашого юного життя, наших спільних переживань. І в цьому прапорі було все наше єство, там була схована наша душа, наші думки. Там було все, про що ми говорили на наших сходинах, там була і та пісня, яка супроводжувала нас всюди, пісня і сумна, і бадьора — бойова про наших повстанців, яку ми залюбки співали, там було все, що ми любили, там була і наша Батьківщина, країна героїв і звитяжців-піонірів українського життя, країна яку ми любили безмежно!

Це було вчора...

А що сьогодні?..

Сьогодні згадуємо з приємністю ті гарні дні, які пройшли. Сьогодні ми їдемо кудись далеко, в невідомі краї, на дальшу скитальщину. Їдемо з надією на краще завтра, на краще майбутнє. Сумно нам покидати наших друзів, з якими ми пережили стільки гарних спільних хвилин. Але дарма — ми змушені до цього якоюсь силою, що поза нами. Сумно нам, як бачимо, що наші друзі один-за-одним виїжджають, як нас чимраз меншає, як чимраз рідшими стають наші спільні навчання..

Але одне радує нас. Наша праця залишилася для нас дороговказом на завтра. На близьке завтра і на те дальше, яке ми очікуємо з трепетом нашого серця. Бо всі ми знаємо, що тільки тоді нуртує міць і дух лицарів завойовників, коли будемо вміти любити те, що для нас найсвятіше. Тоді нас не поборе ніяка сила, ніякий ворог. І хоч би ми опинилися навіть в пралісах центральної Бразилії чи снігах далекої півночі, ми ніколи не забудемо того маєстатичного, прекрасного образу нашої Сонячної України. Ми ніколи не забудемо тих днів, які ми спільно перевели, ніколи не забудемо наших друзів.

Бо ми вийшли з нашої власної січової школи, нами самими збудованої, нашими власними руками, нашим хотінням і нашим почуттям.

І перед нами завжди стоятиме в далекій чужині образ праці, тієї праці, яку ми любимо, і яка приносить користь тільки нам самим і нашій любій Батьківщині. Це та праця, якої потребуємо. Це те, що каже нам — вчитися, здобувати знання про світ і про Україну.

А тоді ми збережемо себе на чужині, тоді ми будемо мати зв'язок між собою, зв'язок нашого духа в першу чергу. Бо всі ми: і я, і ти думаємо однаково, живемо однією думкою і одними почуттями спільно пережитих нами днів.

А завтра?...

Завтра, може, здійсняться наші сподівання і мрії. Завтра, може, знову зустрінемося разом під нашим прапором, радісні і веселі, — готові будувати нашу власну силу, нашу власну Вільну Українську Державу. Це буде Великий і Радісний День! **Ігор**

Пригоди на астероїдах

Ракета капітана міжплянетної поліції — Джона Джерль — перехрещувала групу астероїдів, до якої вона була призначена. Ходило тут про знайдення відомого, небезпечного міжплянетного розбійника Метеора Монка.

Джон відчував втому не так від власної праці, як від одноманітности. Його праця була подібна до нудної їзди поліцая по безконечних вулицях якогось міста, не знайшовши жадної пригоди. Тут, в космічних просторах, тисячі отих маленьких плянет були подібні до себе і цей одноманітний краєвид втомлював людину. Астероїди, кружляючи поміж Марсом і Юпітером, були чисельні. Ще перед міжплянетною їздою земні астрономи через свої телескопи занотували їх близько двох тисяч. Одначе, міжплянетні ракети відкрили їх далеко більше — понад 40.000, величина яких починалася від куль діяметром на 8.000 км. до великих куснів ґраніту, що кружляли в просторах. Деякі з них мали назву Юно, Церес і т. п.

Нагло Джон повернув свою ракету. Кружляючи низько понад астероїдами, він запримітив групу людей у міжплянетних одягах І йому здавалось, що вони бились поміж собою. Джон опустився на плянету і вискочив з ракети майже на тому самому місці, де відбувалася бійка. Він кинувся вперед, витягнув свого електричного пістоля. Бо він побачив, як за виступом скелі три замасковані чоловіки накидалися на самітнього міжплянетного поліцая. Кілька електричних пострілів упали між трьома бандитами. Тоді Джон кількома стрибками опинився біля свого товариша. Але — диво! Поліцай був більше здивований, ніж зраділий з допомоги. „Аж три проти одного!" — крикнув Джон через телефон, вставлений у його шоломі, і він націлився в одного з напасників. Але в ту мить поліцай вибив електричного пістоля з його рук. „Чи ти здурів?" — крикнув Джон і тоді голіруч кинувся поміж напасників, одного з яких він устиг уже повалити. Але тоді двоє інших відкинули свої пістолі, мов по команді. „Хто впустив сюди цього дурня?.." — гукнув один з них. „Він напевно зруйнував усю сцену".

„Стій!" — почувся голос збоку. Джон здивовано повернувся і щойно тепер збагнув у чому справа. З-за скелі великим об'єктивом виглядав фільмовий апарат, а біля нього з розкуйовдженим волоссям режисер. „О, це у вас тільки фільмова сцена", — пробурмотів Джон. Але після кількох роздратовано кинених слів, на зразок — „дурень", „ідіот", — на Джона вже ніхто не звертав уваги. Артисти знову зайняли свої місця і сцену накручувано ще раз. Розглянувшись докладніше, Джон побачив ракету з написом: „Міжплянетна Фільмова Студія". З часу, коли міжплянетні подорожі стали зовсім нормальною річчю, Голівуд заснував багато різних кіно-студій по різних плянетах. Ці міжплянетні кіно-студії мали у своїй ракеті всі потрібні до накручування різних сцен речі. Були там теж і кабіни для артистів.

Але завданням Джона було шукати за міжплянетними піратами. Тому, не розглядаючись довго, він відлетів своєю ракетою далі. Долітаючи до зони 3-14, він затримався на кілька годин у просторі, бо ходили чутки, що Метеор Монк часто чигав на свої жертви в цьому просторі. Але не помітивши нічого підозрілого, Джон знов рушив у політ. Нагло він схопив свій міжплянетний супердалековид. Щось важливіше діялося в просторах. Малий астероїд віддалявся по прямих кутах від своєї нормальної орбіти. Це діялося тоді, коли поставало замішання між накопиченими астероїдами. Цей астероїд міг би досягти кордону міжплянетного комунікаційного шляху і загрозити міжплянетним подорожам. Його треба було знищити. Але Джон із своєю маленькою ракетою не міг би його спинити без перешкоди для себе. В ту ж мить йому прийшла до голови добра думка. Підлітаючи до малого метеору він штовхнув його легко носом ракети в напрямі другого більшого метеору. Цей більший попав на меншого. Наступив короткий беззвучний зудар і обидва метеори та астероїд розлетілися в мільйони куснів.

Джон саме збирався привітати себе за успішне усунення небезпеки, коли червоне з досади обличчя фільмового режисера виринуло на екрані його автоматичного телевізора. А лихий голос через гучносник говорив: „Чи ви знаєте, що ви знову зіпсували нам усю сцену? Астероїд, який ви саме знищили, мав зображати якусь чужу плянету, яка летить на землю. Ідіть уже раз до чорта. Ідіть геть звідси до..."

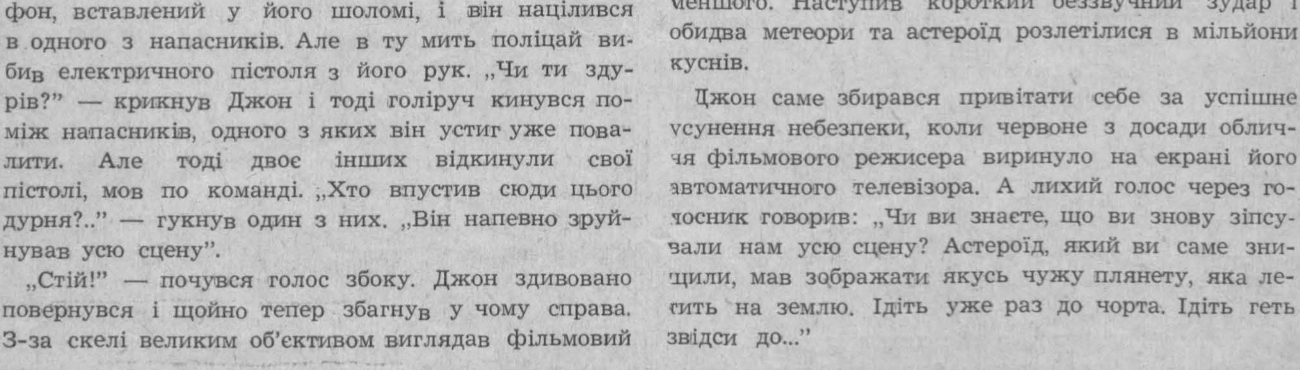

Після фізичної праці над устаткуванням літнього табору — який же смачний обід.

Але Джон далі не слухав. Він виключив телевізор і зніяковілий полетів геть. Одначе, за кілька хвилин почулось якесь дивне торохкотіння в моторах. Треба було затриматись і перевірити їх на якомусь астероїді. Знижуючись до одного з них, Джон був певний, що тут не перешкоджатиме „Міжплянетній кіно-студії" накручувати їхній фільм. Після перевірки ракети виявилось, що треба буде підождати, поки ракетні рури не прохолонуть. Тому Джон, поправивши свій міжплянетний одяг, пішов оглядати астероїд.

Але не пройшов він ще й пару кроків, як зупинився, мов укопаний. На малій поляні між скелями „пірат" провадив перед собою чоловіка та жінку. „І тут теж фільмують", — здивувався Джон, кладучись обережно долі, щоб знову не псувати нервів бідолашному режисерові. Хоч Джон і не бачив ні режисера, ні фільмових апаратів, бо великий виступ скелі не дозволяв йому цього, одначе, виразно бачив перелякані обличчя і рухи артистів і справді був захоплений їхньою доброю грою. Він навіть виразно чув через телефон „ласкаві" слова „пірата": „Ану, ви двоє, скоріше там! Я вас тут добре заховаю і будемо чекати на викуп!"

„Справді чудово!" — захоплювався Джон.

Але нагло „пірат" завважив Джонову уніформу і, скривившися, дико почав стріляти на нього.

„Ні! Ні!" — кричав Джон. — „Це непорозуміння, я тут не беру участи, я не артист!" Але „пірат" не звертав уваги і продовжував стріляти. Одна куля, пролітаючи біля вуха Джона, вирвала невеличку діру в скелі. Джон остовпів. В одній хвилині він зрозумів усе. Пірат не був артистом, але справжнім міжплянетним розбійником.

„Метеор Монк!" — промайнуло Джонові в голові. — „Це він схопив двох головних артистів, сподіваючись одержати за них щедрі гроші". Джон швидко й гостро почав реаґувати. Він підскочив, завдяки малій притягаючій силі, на десять метрів вгору і згори влучним пострілом пістоля вибив з рук пірата зброю. А, падаючи, потрапив прямо на голову злочинця і по короткій боротьбі небезпечний міжплянетний пірат Метеор Монк був зв'язаний і всаджений в ракету. Тим часом прибула друга ракета і зраділий директор „Міжплянетної кіно-студії" почав обнімати Джона: „Чудово, надзвичайно чудово! Ви не тільки врятували моїх головних артистів, але піддали мені думку до нового фільму. У цьому фільмі запрошую вас грати головну ролю".

Але Джон не дослухав останніх слів. Він вже відлітав в напрямі землі, везучи в своїй ракеті цінну здобич.

Переклав з англійського **ЧУБ**

Моя голова золота

Кілька десятиліть тому основною точкою Неаполю, що привертала до себе уваґу багатьох, був обеліск, близько твердині Сан-Віто. З західнього боку цього стовпа був поміщений напис:

„1. травня кожного року, о годині 6-ій ранку, моя голова є золотою".

І вже ввійшло в звичку, що кожного року ранком. 1. травня приходили різні люди, щоб побачити чудо, як звичайна кам'яна голова обеліску перетворюється в золото. Одначе, ніхто цього чуда не побачив. Кожного разу голова обеліску була звичайною ґранітною, суворою. Тридцять років люди приходили, сподіючись, що все таки розгадають таємницю ґранітного стовпа. Але дарма. Ґраніт залишався ґранітом. Нарешті, про обеліск забули і залишили його таємницю нерозгаданою.

Одного дня італіський ремісник-челядник, молодий хлопчина Ганібаль Тоскі, мандрував дорогою Неаполю. Змучений спекою, він присів коло обеліску і зразу заснув. Коли прокинувся, ближче придивився вартівникові свого сну. Легенька усмішка з'явилась на його обличчі, коли він прочитав напис. Отже, це є той самий стовп, перед яким десятиліттями люди були блазнями. Як можна бути таким дурним, щоб вірити, що камінь може перетворитися в золото? Так міркував молодий хлопчина. Але коли він уважніше прочитав напис, його усмішка несподівано зникла. Якась нова думка, очевидно, прийшла йому до голови, коли він звернувся до стовпа з вигуком: „Наступного першого травня ми побачимося знову."

Перше травня прийшло і точно о 6-ій годині перед обелістом стояв Ганібаль Тоскі. Він був один, ніхто з людей вже більше не цікавився загадковим обеліском, який десятиліттями робив з людей блазнів.

Точно в тому місці, де падала тінь голови обеліска, Тоскі почав копати землю. Це тривало довго, але малий хлопчина з вірою і завзяттям очікував здійснення своїх думок. Нарешті, лопата натрапила на щось тверде. В великим зусиллям він видобув з глибокої викопаної ями залізну скриньку. Коли він її відкрив, побачив, що вона заповнена золотими монетами.

Тоскі нарахував 10.000 золотих лір. Хлопець з задоволенням запакував заслужено знайдений скарб у завчасно принесений наплечник. Його мудра голова працювала недаром. А те, що він був мудрим, доказувало також і інше. Бо за знайдені гроші він купив виноградне поле й будинок і там господарив до кінця свого життя.

Перший відділ юнацтва СУМ при українській Рідній Школі в Кармені дель Парана (Параґвай)

Що тримає землю в просторі

В давні часи люди по-різному уявляли собі форму нашої землі. Ці уяви часто були надто дивні. Та ще більш дивні були їхні думки про те, що саме тримає землю в просторі.

I. Дехто вважав, що земля є плоскою, але як вона може втриматися в просторі і не впасти кудись в космічну безодню, — про це не здавали собі справи. Одні казали, що земля зі споду має коріння, як дерево. Ці коріння ростуть вниз аж до... До чого? На це запитання вони самі не могли знайти відповіді.

II. Інші твердили, що коли б люди вирушили в мандрівку і досягли кінця світу, тоді побачили б безмежний водяний простір, на якому плаває земля, як човен на морі.

III. Треті уявляли собі землю, як площину, подібну до срібної монети, яка стоїть на двадцятьох стовпах. Вони казали, що земля існуватиме доти, доки ці стовпи, не зрушаться з свого місця. На чому ж стояли стовпи, люди давніх часів над цією проблемою не застановлялись.

! Індійці вважали, що земля подібна до наполовину перерізаної помаранчі, зрізана плоска поверхня якої обернена вниз. Одначе, щось мало її тримати. Вони уявляли, що землю несуть на своїх плечах чотири велетні-слони. Коли ж хтось запитав: „На чому ж тримаються слони?” Індійські мудреці, помилившии відповідали: „Їх тримає велика черепаха”. І знову виринуло питання, що ж тримає черепаху? Мудреці розяснювали тоді це питання такою філософічною відповіддю: „Під черепахою лежить болото, воно ж наповнює весь простір, по якому плаває й рухається черепаха”.

! Після того, коли люди пізнали, що земля має форму кулі, знову ж вони були занепокоєні браком відковіді на питання, що тримає цю кулю в просторі. Дехто гадав, що її тримав на своїх плечах велетень-Атляс.

?! Багато з них знало Атляса з стародавніх грецьких мітів. На підставі одного грецького переказу малощо бракувало, щоб Атляс випустив свій тяжкий тягар із своїх сильних рук. Це сталося тоді, коли мітичний силач Геракль прийшов до нього і просив, щоб Атляс викрав йому Золоте Яблуко Гесперидів. Атляс це зробив, а в час, коли він пішов викрадати це Яблуко, світ тримав Геракль, лише хитрощами Гераклеві вдалося намовити Атляса знову перебрати від нього цей величезний тягар всього світу. Так уявляли собі старовинні греки проблему світу і тим самим вважали її за виясненою.

Однак, проблему того, що тримає землю в просторі, ще довго роз'яснював своєрідно біблійний астролог Гіоб. Він сказав: „Бог тримає землю в нічому”. Та не зважаючи на це, люди далі сварилися поміж собою над тим питанням.

Справді досить важко відповісти на запитання, чого потребує округла земля, щоб триматися в просторі? Припустімо, що вона повинна впасти. Але в якому напрямі вона буде тоді падати? Ви напевно відповісте, що вона буде падати так, як падає яблуко з дерева. Добре, але в якому напрямі. Відповімо — в напрямі середини землі. Це також буде правильно. Над усім одначе, нам потрібно хвилинку призадуматися.

Припустімо, що ви будете на місці землі, я буду якоюсь іншою землею. Ми хочемо показати, в якому напрямі будемо „падати”. Ви покажуєте на мене — я покажу на вас. Отже, ми паказуємо цілком в протилежні напрямки. Ви показуєте на мене — я показую на вас. Земля, одначе, не може падати в протилежні напрями.

Тепер відповімо на запитання, що власне тримає нашу землю в просторі? До цього не потрібно ніяких „носіїв”. Вона втримується окремою силою, яка відома з фізики як „сила тяжіння”.

Це та сама сила, що примушує падати на землю підкинений вгору камінь. Пізніше довідаєтеся, що це та сама сила, яка рухає нашу землю довкола сонця. Цю силу називаємо притяганням маси або ґравітацією. Вона є нічим іншим, як тільки звичайною прикметою кожної матерії. Великий англійський учений Ісаак Нютон (він жив в 1643-1727 рр.) відкрив ці прикмети. На підставі закону притягання маси, це притягання на стільки більше, наскільки меншою є віддаль між двома масами. Але цю силу ви не можете побачити і її досить тяжко збагнути.

Переклад з німецької

Чи уявляєте собі, що таке мільярд?

Скажете: мільярд — це тисяча мільйонів або тисяч разів по тисяча тисяч. Правда, це легко сказати, але слова не дають ще поняття величини. Послухайте, що вирахував один американський журналіст, щоб сказати, що уявляє собою мільярд. Коли б хто в день народження Ісуса Христа мав мільярд долярів і видавав денно по тисячі долярів до кінця свого життя, а відтак його нащадки теж видавали б по тисячі долярів денно, то сьогодні ще не вичерпали б свого майна, а далі могли б видавати приблизно вісімсот років. Серце людини б'є пересічно 80 разів на хвилину, рахуючи з дня народження дитини, лише на 24 році її життя число ударів становило б мільярд. Добре утриманий ліс нараховує пересічно 100 великих дерев на однім гектарі. Ліс, в якому будо б мільярд великих дерев, покрив би всю поверхню Швайцарії, Бальгії і Голляндії разом. Людина, говорячи швидко, може виголосити на хвилину приблизно 150 слів. Як що вона могла б говорити денно по вісім годин, то потребувала б 33 років, щоб виголосити мільярд слів і то з умовою, що говорила б день-у-день, не спочиваючи ні в неділі, ні в свята.

Дещо про наші свійські тварини

Пес. Найстаршою з наших тварин є пес. Його прабатько є вовк. Шпіц чи пудель, ямник чи бульдоґ, щоправда, майже нічим не нагадують вовка, але всі пси мають звички, що нагадують нам дике життя їхнього прапредка. Придивіться псові будь-якої раси, як він поводиться під час споживання поживи. Жадібно і як лише можливо швидко проковтує він її навіть тоді, коли нікого близько немає, хто міг би йому перешкодити. Це робить він інстинктовно, бо його прапредки — дикі вовки, що жили стадами, мусили спішитися з їдженням, щоб їм їхній сильніший товариш не вирвав — не відібрав поживи. І ще одну цікаву прикмету мають пси, а саме: перед тим, як лягти відпочити, вони кілька разів обертаються довкруги себе. Це виглядає по-дурному, але це також інстинктова риса. Предки нашого пса, які жили серед високої трави розлогих степів, мусили цю твару скласти, щоб опісля вигідно на ній відпочити. Сьогодні наш домашній пес не має нічого до діла з твердою степовою травою, але навіть на м'якій подушці він не може відзвичаїтися від своїх звичок.

Кіт. Кіт прийшов до нас з старовинного Єгипту. Там тримали його довший час у великій пошані, як святу тварину. Він був символ Богині Бубастіс. В найдавніші часи цю богиню зображували з головою лева, тому лев був святим звірем. Але освоїти і тримати лева не було легко. Тому замість лева зчасом за святого звіря цієї богині вважали дикого кота. Він мав вигляд малого лева і був більш свійським за нього. А богині дали на місце голови лева голову кота. Кота тримали в староєгипетських домах, як бога всієї родини. Вмер „святий кіт" — тоді на знак жалоби всі члени родини голили собі брови. Хто вбив кота, навіть необачно, мусив умерти. Щойно після того, коли кіт появився в Европі, пізнано його пожиточність, зокрема під час ловлення мишей. Домашній кіт подібний до свого прапредка дикого кота. Дикий кіт жив самітньо і тому мав час вільно споживати їжу. Тому говориться, що кіт має набагато краще виховання і „бон тон", ніж пес.

Кінь. У найдавніші часи коня оцінювали лише задля його м'яса. Лише пізніше запряжено коня до воза, а опісля, нарешті, почали вживати його до їзди верхом. Звичайно, сьогодні кінь поволі тратить своє значіння через розвиток машин, авт, і т. п. Дуже рідко побачимо сьогодні на вулицях модерного міста коня. Автом, річ ясна, ми далеко скорше осягнемо свою мету, та й авто не є таким норовистим, як кінь. Чому, власне кінь є таким норовистим, чому він так легко і часто лякається малої дрібниці? Дикі коні, прапредки нашого сьогоднішнього коня, любили свободу і спокій розлогих вільних степів. Все, що загрожувало тому спокоєві, що їх турбувало, відганяло далеко в нові простори. Вони здалека почувши підозрілий шелест дикого тигра, який також був паном степів, воліли зразу цілими стадами перебігати милі степів, вважаючи, що єдиною їхньою зброєю є їхні ноги. Ця властивість залишилась і до сьогодні нашому коневі. Тому кінь лякається вже при найменшому шелесті.

Осел. Осла досить тяжко зустріти в нас, зате далеко частіше побачимо його в південних країнах. Мала, приємна тварина охоче і майже радісно носить тягарі. Осел є більш витривалим, ніж кінь, він дряпається терпеливо по горбовинах і навіть горах (Балкани). Через природні впливи кліматичних обставин осел більше звик до гарячого клімату, через те він є необхідним там, де кінь не переносить сухого і теплого підсоння. Але одну прикмету має осел, що робить його цікавим. Він дуже не любить води. Осел кричить, коли падає дощ, і лякається, коли побачить хоч би найменший потічок. Цю властивість завдячує він своєму прапредкові дикому ослові. Дикий осел жив в безводних пустинних околицях Азії і Африки, тому він рідко мав до діла з вологістю. Тому ще й сьогодні наш осел не може звикнути до води.

Рогата худоба. Худоба є однією з найважливіших наших домашніх тварин. Вона достарчає нам молоко, масло, сир, вона служить також тягловою силою в сільському господарстві. Присвоєнням рогатої худоби наші предки поклали підґрунтя під сьогоднішню европейсько-азійську культуру. В найдавніші часи рогату худобу вживано лише як тяглову силу, а також для м'яса. Лише пізніше людям вдалося через плекання піднести продукцію молока корови. Спочатку корова давала стільки молока, як інші тварини, отже, скільки потрібно для плекання телят. Два дикі роди рогатої худоби жили на терені Европи, а саме: візенти і т. зв. Пра або Золоті бики. Візентів не вдалося освоїти. Але Золотого бика людині вдалося запрягти до своїх послуг і від нього походить наша сьогоднішня рогата худоба. Повільний, поважний хід рогатої худоби і їхня звичка йти за провідною твариною походять від їхніх предків. В болотистих лісах, де жив цей предок, треба було ходити повільно, щоб не втопитись в багнах. Без їхніх широких ратиць на ногах перебування на тому болотистому терені було б не можливим.

Вівці. Ще сильніше ніж у рогатої худоби, виступає властивість поступати за своїм провідником у овець. Беззастережно, а навіть сліпо, біжить отара овець за своїм провідним бараном, байдуже, куди веде дорога. Нераз були випадки, коли ціла отара овець, яка перебувала на транспортовому кораблі, скакала в море лише тому, що її провідник — баран опинився поза бортом корабля. Така поведінка не має нічого спільного з т. зв. „баранячою дурнотою", але є інстинктовною дією. Прапредки овець звикли були втікати перед ворогом цілою чередою, точно в тому напрямі, куди втікав їхній провідний баран. Це було необхідним, бо дикі стада овець жили у високогірських, небезпечних околицях, де важко було знайти стежку. В тих околицях не можливим було, щоб кожна тварина зокрема шукала собі власної дороги для втечі. За це відповідав перед цілою чередою її провідний баран, який стояв на її чолі. Цю властивість мають і досьогодні всі вівці, навіть і в тих околицях, де непотрібно такої безпеки.

Р. С.

ЦІКАВЕ

Громадська Рада данського містечка Вітен Гадстен складається з дев'ятьох членів. Всі вони важкої ваги, а разом важать 882 кґ. Найважчий важить 127, найлегший — 86 кґ.

*

Загальна довжина залізничих ліній в США становить 401 000 км., отже, на 16 600 км. більше, ніж віддаль землі до місяця.

В Америці на залізничій сітці є відтинки, які без найменшого закруту пробігають 126 км. Подібних беззакрутних прямих залізничих ліній є в США більше 50, а в Европі — жадної.

*

За обрахуваннями деяких науковців, людство без птахів не могло б прожити на землі довше 9 років, — так багато птахи винищують комах.

*

1888 року з Гаїті втік тодішній президент, забравши з собою державну касу. Тому, що з найбільш уживаних в той час поштових значків Гаїті була надрукована голова цього президента, а нових значків не можна було швидко пустити в обіг, видано було урядовий наказ, що цей значок можна приклеювати до листа лише догори ногами. За невиконання цього розпорядження виновних притягалось до грошової кари.

Загадки

Коли заєць біжить швидше — догори, чи згори?

(Догори, бо його задні ноги довші, як передні).

Скільки міліметрів має кілометр?

(1 мільйон).

Що треба мати, щоб зловити злодія?

(Злодія).

Який птах є найбільший?

(Струсь).

Які комахи мають свою королеву?

(Бджоли).

Яке найбільше місто в світі?

(Нью-Йорк).

Трибуна
ЧИТАЧА

Нам не личить байдужість

Друже!

Листа Вашого одержала, за що сердечно дякую.

Тут життя пливе іншим, одноманітним темпом. Людина замінюється в автомат, виконуючи працю для свойого прожитку. Дні значно скоро проходять при праці. Так нераз буває важко, що ми є вигнанцями і тиняємось по чужих порогах. Нераз насувається болюче питання: Чому? А ще болючіша відповідь: за наші незгоди, роздори.

А те, що тут діється, це прямо жахіття. Вже не говорю про ті крамоли, але повільне дрімання. Чомусь так байдуже ставляться до праці. Немає цього запалу для загального добра, лише на перше місце висувається праця для свого бізнесу.

Так багато наших нових еміґрантів докоряли старим еміґрантам за їхню байдужість та асиміляцію. Колись і я так думала, але тепер їм не дивуюсь. Це люди без освіти, або мало освічені, але **вони багато роблять для української визвольної справи, і навіть цього досить, що почувають себе українцями і своїх дітей виховують в цьому дусі.** Але нова еміґрація скоро сходить на рейки байдужости. Майже на кожному кроці чути: „О, я ніколи не верну до дому. Чого? Там руїна, а тут багатство. Ще рік попрацюю і закладу якийсь бізнес, склеп і все гаразд".

Одне прошу Бога, щоб це не довго тривало, бо важко жити на чужині.

США, 28, II. 51. **Оля**

Хрестиківка

(Склав д-р К.)

Поземно: 1. Папська резиденція, 7. частина людського тіла, 8. відміна кисня, 10. назва роману У. Самчука, 12. рід папуги, 13. прийменник, 14. простір з деревними рослинами, 16. міра поверхні, 17. сотник з часів Гайдамаччини, 18. ріка Сибіру, 20. дитяча хвороба, 21. ріка в Італії, 22. плазун, 24. прислівник часу, 25. прабатько людського роду, 27. приладі до писання, 28. хем. сполука, вживана до вибору фарб.

Доземно: 1. Прикрашують лице деяким чоловікам, 2. урядовий документ, 3. вказ. займенник, 4. боксерський термін, 5. ім'я циганки, 6. яма, хатина звірят, 7. спосіб порозуміння між людьми, 9. загальне знечулення при операціях, 11. остання фаза спортового змагу, 14. прізвище анг. філософа й педагога, 15. скорочення слова „стрілець", 19. хатина пса, 21. двоє, 23. франц. чоловіче ім'я, 24. звір полярних околиць, 26. нота, 27. грецька літера.

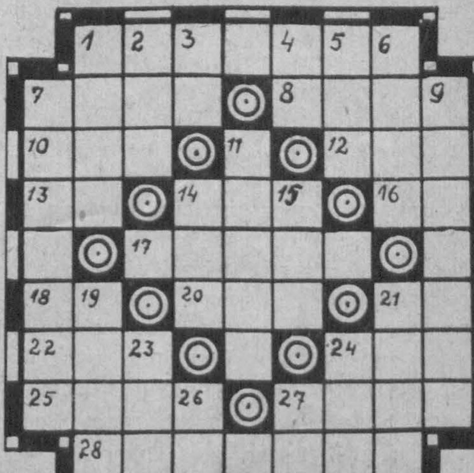

КОМУНІКАТ

ПРЕЗИДІЇ КРАЙОВОГО КОМІТЕТУ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Доводимо до відома українського громадянства, що 30. червня 1951 року відбудеться великий Здвиг Української Молоді у Великій Британії в „Гайд Парку", в Лондоні.

Ціллю Здвигу є демонстрація наших державницьких стремлінь в 10-ті роковини Проголошення Відновлення Самостійности України.

Здвиг буде переводитись під кличами:

УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ ЗА СУВЕРЕННУ УКРАЇНУ!

ЗА ВОЛЮ НАРОДІВ ПОНЕВОЛЕНИХ МОСКВОЮ!

Програма Здвигу складається з двох частин:

1. Демонстраційне віче на площі для парадів в „Гайд Парку"
2. „Мистецький Вечір" в Порчестер Голл в дільниці Паддінґтону.

Всі формальності, зв'язані з переведенням Здвигу, вже полагоджені з відповідними урядовими чинниками.

Початок Здвигу о год. 2-гій по полудні, в суботу 30 червня, а закінчення того ж самого дня після „Мистецького Вечора".

Звертаємось з закликом до українського громадянства взяти участь в Здвигу української молоді, підставою якого є ідея Української Самостійної Соборної Держави, за здійснення якої бореться весь український народ.

Маніфестацією українського громадянства в Лондоні спричинемось до поширення ідеї української визвольної боротьби серед народів Західнього світу.

Заманіфестуймо самостійницькі, соборницькі, державницькі стремління українського народу, дамо доказ єдности та вірности української еміґрації ідеї Вільної, Незалежної та Соборної України.

Вітаємо всіх, що разом з українською молоддю будуть маніфестувати незламну волю цілого українського народу.

Стежте за дальшими інформаціями в слідуючих числах української преси.

ЧЕСТЬ УКРАЇНИ — ГОТОВ БОРОНИТИ!

Президія Крайового Комітету
Спілки Української Молоді
у Великій Британії

ЧИТАЙТЕ! ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

Журнал Української Молоді

„НА ВАРТІ"

виходить кожного місяця на 32. сторінках друку багато ілюстрований. Ціна окремого примірника 0,25 дол., річно 3. дол., адреса:

„On Guard", Ukrainian Monthly, 104 Bathurst St.
Toronto, Ontario. Canada.

КОЖНОМУ МОЛОДОМУ УКРАЇНЦЕВІ — ЖУРНАЛ „АВАНҐАРД". ВІН ВАШ ДРУГ І ПОРАДНИК.

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

На стор. 24. цього числа „Аванґарду" в „Бібліографії" сталася прикра помилка. В передостанньому абзаці назва книжки, виданої в Нью-Йорку накладом СУМА, має бути „ЗЛОЧИН МОСКВИ У ВІННИЦІ".

Шановних читачів і видавців просимо вибачити за допущення помилки.

РЕДАКЦІЯ

КОМУНІКАТ

Інститут Заочного Навчання при Українськім Вільнім Університеті розсилає оце всім своїм студентам (розкиненим в країнах Европи, Америки, Австралії) студентські виказки (чотиримовні). Всіх наших студентів, які змінили місце поселення і ще не подали нам своїх адрес взиваємо цим шляхом подати до відома змінені адреси, щоб ми могли їм вислати виказки.

Дирекція

Ukr. Institut für Fernunterricht, München 62, Schließfach 8. Bavaria, Germany.

УВАГА! УВАГА!

Вже вийшла з друку збірка поезій поета-революціонера, члена ОУН і УПА

МАРКА БОЄСЛАВА

п. н.

НЕПОКІРНІ СЛОВА

(Передрук краєвих матеріялів)

Також вийшли з друку

ПОВСТАНСЬКІ НАРИСИ

Є. ДМИТРИКА

Обидва видання добре оформлені.

Замовляти в представників і кольпортерів часопису „Український Самостійник"

ОГОЛОШЕННЯ

Чи ви вже замовили книжку проф. Г. Ващенка.

„ВИХОВАННЯ ВОЛІ Й ХАРАКТЕРУ"

Книжка матиме 240 сторінок друку великої вісімки. Передплатна ціна лише 2. доляри.

Замовлення й передплату приймається далі. Гроші за передплату слати на адресу Крайового Комітету СУМ'у в Англії:

Ukrainian Youth Associatiion 49, Linden Gardens, Notting Hill Gate London, W. 2.

Голоситься на кольпортерів журналу української студіюючої молоді:

„ФЕНІКС“

який містить статті на: ідеологічні, світоглядові, політичні та наукові теми; розглядає актуальні питання із студентського життя; дає: оповідання, поезії, хроніку життя студентства і взагалі молоді, рецензії та бібліографію.

Друзі! Читайте і поширюйте свій журнал.. Він єднає розкинену по цілому світі українську молодь в одну велику родину.

Ціна 1. примірника в Німеччині 1,50 НМ., в Европі 0,50 дол., США 1 дол.

Замовлення надсилати на адресу:

в США:
Sztohryn Dmytro, 638 Madison St. N. E. Minneapolis, Minn., USA.
в Канаді:
Shach John, 544 Dovecourt Rd. Toronto, Ont., Canada.
в Англії:
Czopyk Bohdan, 15, Woolacombe Lodge Rd., Birmingham, 29. Great Britain.
в Бельгії
Kowal Omelan, 72, bvd. Charlemagne, Bruxelles, Belgique.
в Німеччині:
TUSM im. M. Mykoly Michnowskoho, München8, Führichstraße 53/III.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА: в Німеччині — 80 пфенігів; в інших країнах — 30 центів.

АВАНГАРД

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЕМІГРАЦІЇ

ІЗ ЗМІСТУ:

Михайло Шелєст:
Молодь в житті нації 3

П. Курінний:
Історичні традиції української сім'ї . 6

Г. Ващенко:
Інтернаціоналізм і націоналізм . . 9

В. Щербаківський:
Із спогадів про М. В. Лисенка . . . 11

В. Державин:
Павло Филипович . 13

С. Любомирський:
З вогнем ватри (Оповідання) . . . 15

Леонід Полтава:
Коли кипить у ключ (поезія) 19

Джордж Бернард Шов про „освіту" . . . 20

Найкривавіша з арен 21

О. Калинник:
Реальна сила . . 23

В. Д.:
Три сумівські органи (рецензія) . . . 24

Сатира, гумор, розваги

Юнацький світ —
додаток для юнацтва СУМ'у.

Рік V Літо 1951 ч. 3 (22)

АВАНҐАРД
Квартальник
„Avangard“ Journal of the Ukrainian Youth.
Видає Центральний Комітет Спілки Української Молоді

Редактор Петро Кізко

Адреса редакції й адміністрації
Ukrainischer Jugendverein, München 2,
Dachauer Straße 9/2, Germany.

Заступники:

Австрія:
Gulytsch Iwan, DP-Siedlung Hellbrunn,
Salzburg. Österreich.

Австралія:
Hrabyk Zenowij, 24. Glenview, Paddington N.S.W. Australia.

Англія:
Ukrain. Yuth Ass'n. 49. Linden Gardens,
Notting Hill Gate. London W. 2. England.

Арґентіна:
Holynskyj Osyp, Calle Sinclair 2966,
Buenos Aires. Argentina.

Бельґія:
Union de la Jeunesse Ukrainienne, 72. Bd.
Charlemagne, Bruxelles IV. Belgique.

Бразілія:
Galat Volodymyr, Rua Martim Alfonso 381,
Curitiba - Parana. Brasil.

Венесуеля:
Jurij Pryjmak - Vashchenko, El Valle - Co„e Urb C. Delgado Chalbeaud Vereda
67, Casa 13. Caracas. Venezuela.

США:
Ukr.-Amerik. Youth Ass'n. P. O. Box 211
Cooper St. New York 3, N.Y. U.S.A.

Канада:
Ukr. Yoth Association, 140. Bathurst Str.
Toronto, Ont. Canada.

Німеччина:
Ukrainischer Jugendverein, München 2,
Dachauer Straße 9/II. Germany.

Параґвай:
Ing. Kuszczynskyj Antin, Casilla de Correo 1. Carmen del Parana. Paraguay.

Туніс:
Kasprуk Roman. **Ain - Draham**, Boite Postale 15. Tunisie - Afriuqe.

Франція:
Bunj Theodor, 26. rue de Montholon.
Paris 9. France.

ЗАКЛИК ДО СУМЛІННЯ

Дорогий Читачу! Дорогі Сумівки і Сумівці! Часто, можливо, відкриваючи й перегортаючи сторінки нашого і Вашого журналу „Аванґард“, Ви чимось огірчуєтеся, чимось бентежитесь і навіть нервуєтеся. Це стається тоді, коли Ви в своєму журналі не знаходите того, що хотіли б знайти, не знаходите того, що могло б Вам розв'язати багато найрізноманітніших питань, проблем, якими всі ми, молоді, живемо щоденно і повсякчас.

І тоді Ви нарікаєте на редакцію і редакторів журналу, що вони не змогли повністю дати Вам потрібного. А дехто, більш нетерплячий, який не може вичекати, можливо, на краще число журналу, взагалі кидає його і вже до нього не повертається.

Ясно, що в усьому тому багато з Вас, дорогі Друзі, маєте слушність. Журнал не завжди і не кожного може задовольнити потрібною мірою.

Але застановіться при цьому на хвилинку над питанням: чи іноді вся вина за недоброякісне видання журналу лежить лише на редакції і редакторах? Чи причини часто чи рідко низькорівневого журналу ховаються лише за стінами редакційної кімнати?

Коли ми вдумливо розсудимо, то скажемо: — Ні!

З найліпшими намірами, бажаннями і умінням нерідко журналу чи взагалі будьякого пресового видання не можна високоякісно видати тоді, коли редакція і редактори тих видань залишені самі на себе, коли вони не мають достатньої моральної і матеріяльної підтримки з боку своєї спільноти чи організації. Справді, скільки труднощів у виданні доброго журналу створюють відсутність активної участи в ньому найширших письменницьких і журналістичних кіл, брак фінансових спроможностей і т. д.?

Отож, щоб мати добрий „Аванґард“, щоб зробити його найпопулярнішим і найкориснішим для широких читацьких кіл української молоді взагалі і сумівської зокрема, ми звертаємося до Вас, дорогий Читачу, дорогі Сумівки і Сумівці, з гарячим закликом до Вашого сумління: допоможіть створити единий центральний пресовий орган Спілки Української Молоді — „Аванґард!“ Надсилайте до нього свої дописи, світлини, репортажі з життя сумівської молоді, закликайте до співпраці наших науковців, письменників, журналістів!

Організуйте передплату на „Аванґард“, якнайширше розповсюджуйте свій журнал!

Започаткуйте збірку грошей на пресовий фонд „Аванґарду!“

Перевірте, чи Ви вже за всі досі куплені Вами числа журналу розрахувалися і старайтеся надалі вчасно і чітко розраховуватися з адміністрацією журналу!

Купуйте і передплачуйте „Аванґард самі і порадьте це зробити своїм знайомим друзям!

Редакція „Аванґарду“ в свою чергу докладатиме всі старання, щоб журнал „Аванґард“ змістово і технічно стояв на високому рівні, щоб він став Вашим найкращим другом, порадником і вчителем!

Пишіть нам листи з своїми порадами — ми радо їх приймемо до уваги і виконання!

З гаслом „Бог і Україна“ — до спільної праці, Друзі!

Редакція „Аванґарду“

МИХАЙЛО ШЕЛЕСТ

Молодь в житті нації

Здається немає в світі іншої такої теми, якій би було присвячено стільки уваги і було б приділено стільки часу поетами, письменниками і мистцями, як темі про молодість.

Молодість! У цьому одному слові, у самому його звучанні, на всіх мовах, в усі часи і в усіх народів чується вже початок пісні, початок поезії, початок того прекрасного, що робить життя привабливим, ба навіть робить життя ласкою Всевишнього, що Він нею обдаровує кожне своє сотворіння, рослиною починаючи і людиною кінчаючи.

Все має свою молодість. Має молодість одноразову і неповторну. От в цій одноразовості і неповторності й ховається ота привабливість молодости, ота її поетичність, ота її пісенність, що бринить однаково в усіх частинах світу, на всіх мовах і в усіх народів.

Колись писав один поет, що пісні про молодість — це пісні хваління Богові. Це людина хвалить Бога за те, що Він утворив її людиною і вона відчуває в собі людину через свою молодість. От де і весь зміст молодости.

Людині дана молодість, щоб людина відчула в собі людину. Тобто, молодість — це той період життя, в який закінчується формування людини. Молодість — це той період життя, в якому людині дається право використати найбільшу наснагу енерґії, щоб побудувати шляхи у майбутнє. Тобто, ставши людиною, побудувати собі й життя, гідне цього високого звання. В молодості здобувається якість життя людини. І той, хто це розуміє, той, хто це відчуває, той використовує цей період життя — молодість — і здобуває собі право під сонцем. Здобуває радість своїм дітям і спокій своїй власній старості. Той, хто цього не відчуває, той, хто проґавить свою молодість, а потім, коли вона мине, зрозуміє свої помилки, той тоді нарікає на свою долю, чухає потилицю і відшукує, і то цілком вірно, причин не в учорашньому дні, а в днях своєї молодости, вже потім інтуїтивно відчуваючи, що молодість — це кузня його власного буття.

І ця людина шкодує, що молодість пройшла, що її повернути не можна. От тоді нарід витворює пісні — пісні туги за молодістю, прикладом чого може бути відома українська пісня „Із-за гори кам'яної голуб вилітає". І людині здається, навіть більше, людина певна, що коли б вернулася її молодість, вона зовсім по-іншому побудувала б своє життя. „Запрягайте коні в шори, коні воронії, та й поїдем доганяти літа молодії". Але цих літ нікому і ніколи догнати не можна. Не можна повернути загубленого. І тоді людина в розпачі лише шкодує за згубленим і намагається зробити все, що їй під силу для того, щоб її діти не припустили тієї помилки, що її пропустила вона сама. От тут і лежить причина того, що батьки інколи, як це здається дітям, жорстокі і несправедливі по відношенні до них, вимагають від них більше, ніж цього потрібно. І хто знає, чи це не є одна із головних причин людської самовдосконалености, людського піднесення і наближення до Бога. Не будь таким, яким був я. — Ось чому батьківська наука не жорстокість, а велика любов. Внутрішнє, навіть не завжди усвідомлене, прагнення батька удосконалити внутрішньо своїх дітей і піднести їх, своїх нащадків, на вищий ступінь розвитку, щоб саме нащадками наздогнати те, що упустив він, батько, в дні свого юнацтва, в дні найбільшої наснаги творчої енерґії. Молодість в житті людини, підкреслюємо, це той відтинок життя, де кується якість самого життя.

Те, що людина може зробити в короткі роки молодости, вона ніколи не зможе зробити, коли б вона жила після цього й цілі століття. Молодість бачить ясніше, молодість чує ліпше, молодість відчуває гостріше і молодість діє більше рішучо.

Як відомо, англійський поет лорд Байрон пішов, щоб власним життям, власним „бути чи не бути" захистити волю Греції. Пішов тому, що він був не лише поетом романтиком, а тому, що був молодий, що відчував гостріше, ніж інші, справедливість, а що найголовніше, почував у собі енерґію до боротьби за цю освячену ним і виміряну ним справедливість. Але хто знає, чи пішов би лорд Байрон воювати за далеку йому Грецію, коли б мав 50 років? Байрон і чин Байрона — це порив, святий порив молодости. Такий самий святий порив, як і порив трьохсот українських юнаків під Крутами в 1918 році. Це тоді, в ті часи на боротьбу з большевицько-московською навалою з півночі, стало до бою 300 українських байронів, 300 українських середньошкільників і студентів. Стало триста недосвідчених у військових справах юнаків, із яких найстаршому було 23 роки. Стали до бою юнаки, а п'ятидесятилітні сиділи в той час у Києві і радилися: варто чи не варто оголошувати війну большевизмові. Але і серед тих п'ятидесятилітніх було багато таких, що в молодості своїй не раз ставили своє життя на карту, робили вчинки, за які йшли на каторгу, йшли в Сибір, ішли на заслання. Одне слово, ризикували своїм життям, майже так само, як ним ризикували ті триста, що загинули під Крутами, і ризикували за ті ж самі вартості, що їм ім'я — свобода і справедливість. Але ось раптом, коли кожному з них, як то кажуть, стукнуло п'ятдесят років, і то стукнуло якраз тоді, коли треба найбільше пориву, коли треба найбільше відваги, ці колишні герої в молодості, замість діяння, замість однодушної і відважної боротьби, почали думати-гадати: варто чи не варто. Переможуть вони, чи їх переможуть, а пішли триста проти десятків тисяч. Пішли для того, щоб перебрати на себе молодечий порив батьків, завмерлий чин батьків, і хай навіть смертю проспівати про безсмертний чин молодости, про її невмирущість і про її велику ролю, як рушійної сили історії.

Говорячи про молодість, як про рушійну силу історії, ми не хочемо сказати, що вона є єдиною силою. Але в комплексі багатьох сил, молодість є пробоєвою силою. Молодість є тією силою, яка перекидається з живого покоління в покоління, ще ненароджені, завершує започатковані чини попередників і започатковані нові чини, передаючи їх виконання новим, наступним поколінням.

Отже, у житті кожного народу є світла сторінка діяльности молодости. Молодости не самого народу, як фізично живого покоління, а молодости сотень чи й тисяч поколінь в їх молодечому віку, в їх молодечих роках, що в своєму поєднанні діяльність їх всіх творить одну лінію, один ланцюг національної молодости. Молодь же в живому поколінні нації є тим самим чинником, що й молодість в житті окремої людини. Як і життя людини залежить від того, який шлях вона вибере собі в молоді роки, так само і живе покоління нації живе, чи муситиме жити тим життям, що його вибере собі молодь живого покоління. Таким чином, молодь в живому поколінні нації є серцем, що надає ритм цілому поколінню нації. Або ж є тим мотором, що скеровує хід розвитку нації, як явище іраціонального, розуміючи цей хід не розумом, а чуттям, бо молодь, як і молодість, керується в своїх поступованнях не розумом, а чуттям. В цьому її і сила і слабість. Розум приходить значно пізніше. Приходить розум, починає аналізувати чини і дії молодости, але в цей самий час розумової аналізи на місце молоді, що перейшла в роки розумової поважности, приходить молодь з юнаків і нав'язуючись до чинів і дій попередньої молоді, продовжує діяльність чуттів. Молодь дуже мало і дуже рідко прислуховується до голосу розумуючих, а діє так само, як діяли Крутяни.

І от тепер, коли ми перебуваємо на історичній віддалі від Крутянської епохи на якихось майже 35 років, і можемо подивитись на ті події з цієї віддалі, ми мусимо ствердити, що Крутянська молодь, не дивлячись на свою молодість, відшукувала шлях України правильно. Відшукувала і відшукала не розумуючи, не аналізуючи, а знайшла його відчуваючи і діючи, як їм наказувало відчуття шляхів розвитку української нації. Відшукала ця молодь і показала, що цей шлях єдиноправильний, що цей шлях єдиноможливий і, що тільки йдучи цим шляхом, можна дійти до найвищої цілі нації — визволення. Цей шлях — шлях боротьби і його для нас і для наших сучасників показали герої Крут. Показали почуття, а вже потім, значно пізніше, до цих рішень прийшов і розум. Почуття під Крутами подолали розум чи, радше, скерували розум живого покоління нації не на рішення проблеми „варто чи не варто боротися”, а на витворення розумом тих форм боротьби, бо боротьба, як істина, була доказана під Крутами. Боротьба стала аксіомою і істиною, що на цьому відтинку часу і за цих умов найбільше можуть відповідати завданням нації у її поході за визволення. Боротьба під Крутами із сумнівної теореми стали аксіомою і це рішення зробив не розум, а чуття, доконала це рішення для України українська молодь.

Взагалі, коли б ми переглянули сьогодні історію недавніх наших визвольних змагань, ми б побачили одне назвичайно цікаве явище. Ми б побачили, що старші своєю нерішучістю в боротьбі за Самостійну Державу завжди були в постійному конфлікті з молоддю. В наших Визвольних Змаганнях на вістрі меча був конфлікт між чуттями і розумом — між батьками і дітьми, між боротьбою і угодовством, між повною і абсолютною державною незалежністю і половинчастою автономією. Представниками перших було військо, була молодь, а представниками других — були панове міністри, що сиділи в Центральній Раді. Представниками других були ті, що розумували, аналізували і „брали в карби” святий рух почуттів. В цьому і лежить та причина, що Український полк імени Павла Полуботка, піднявши повстання проти московнього засилля в Києві, був обеззброєний іншим українським полком, так само носив ім'я іншого Великого Українського Гетьмана Богдана Хмельницького і був на домагання Керенського відправлений на фронт для захисту єдиної неділимої. Цим самим конфліктом між батьками і дітьми пояснюється і той факт, що Україна після того, коли вже „розумуючих” і „аналізуючих” батьків навчили розуму діти, коли вже ті „розумуючі” так само переконались в тому, що тільки в боротьбі виборюється щастя, — вже було дуже і дуже запізно. Вже було мало часу для організації війська і для підготови вести оборону. Розум великих людей проспав те, що відчувало і передбачало чуття національної молодости — звичайних юнаків.

Цей конфлікт в українському процесі не закінчений і досі. Цей процес іде й нині. Але і нині, як і тоді, перемагає і врешті-решт, переможе фронт воюючих, а не фронт „розумуючих”. Переможе фронт настирливої молодости, а не фронт аналізуючого угодовства. Ми вже сьогодні є свідками, як фронт „розумуючих” і „аналізуючих” попікся на темі УПА і Крайової Боротьби. Ми вже нині є свідками, як ті „розумуючі”, що ще не так давно заперечували не лише саму рацію боротьби на Рідних Землях, але і саме існування цієї боротьби, — сьогодні вже не лише почали признавати рацію і доцільність такої боротьби, а під тиском фактів визнають, що така боротьба на Рідних Землях існує і то існує не в розмірах, щоб тільки спромогтися „повалити п'ять телеграфних стовпів”, а існує в розмірах, які можуть стати першопричиною в розгромі тюрми народів СССР. Навіть більше „розумуючі” нині не лише визнають цю боротьбу, а навіть самі, як то кажуть, „змінивши гнів на милість, а плювок на поцілунок”, починають залицятись до цієї Крайової Боротьби і ніби пришивати до неї й себе. Що ж, з цього можна лише радіти. „Розумуючих” батьків вчать розуму воюючі сини. А на Україні борються нині здебільшого юнаки. Борються сини. Правда, ми не говоримо, що там, на Рідних Землях, між воїнами-синами, немає воїнів батьків. Є там і батьки, але ми тут підкреслюємо не те, хто приймає участь у боротьбі, а підкреслюємо творців самої боротьби, шукаємо тієї сили чи, радше, носіїв самої ідеї боротьби. Бувають і батьки носіями, але не часто, і бувають ними лише ті молоді духом, що до кінця днів своїх живуть з молоддю і живуть думками молоді. Ця сполука діяльности молоді і старших, батьків і дітей, є в кожній нації і така сполука дає нації найбільше шансів досягати поставлених цілей, досягти найповнішого виконання своїх національних задумів. Тут треба підкреслити, що оті вічно молоді батьки, що йдуть до кінця своїх днів з молоддю, що стають провідниками молоді, у своїй більшості ставали, як стають і сьогодні, провідниками всього живого покоління нації, і, що найголовніше, такі провідники ставали провідниками вже в свої молодечі роки і їх молодість була в них тією неспалимою купиною, яка навіть після смерти самого носія молодости, горить вогнем, що притягає до себе, що освітлює шляхи наступним поколінням молоді, запалює її силою свого духа і веде її по шляху національної молодости. Нагадаємо, що під терміном національна молодість, ми розуміємо не молодь, що її ми можемо спостерігати і вивчати, а саме молодь всіх поколінь нації. Молодість української нації охоплює собою і молодь часів Святослава Завойовника, і молодь часів козаччини і Гетьманщини, і молодь Визвольних Змагань, і молодь, що сьогодні бореться з окупантом на Рідних Землях, молодь, по бункерах революційного підпілля, молодь, що друкує листівки і розвозить їх по українських селах, містах, молодь, що готує Національну Революцію, що організує живе покоління нації на останній і вирішальний бій за свою волю, за свою правду. Терміном національна молодість охоплюються і ті, що, розкидані по чужих чужинах, працюють на чужих фабриках і заводах, по шахтах копають не своє — чуже вугілля, вирощують не на своїй землі не свій хліб, але почувають себе навіки вічні зв'язаними з тими, які там борються, які там страждають, мучаться, але не каються. Почувають себе не роздільними з землею Українською, а почувають себе пов'язаними в одній фронтовій лінії з Батьківщиною, з її молоддю, з її святою боротьбою, з її ідеями і з її цілями. От оцей увесь комплекс, оця сума діяльности молоді всіх поколінь і є те, що ми називаємо національною молодістю. Молодь кожного живого покоління — це той пульс, за яким безпомилково можна сказати про стан здоров'я нації. Здорова, національно свідома молодь — є ознака здоров'я і живучости нації. Нація ж, у якої молодь стане на шлях денаціоналізації, для якої власна особа стає дорожчою і важливішою за саму Батьківщину, нація, молодь якої нездатна на самопожертви, нездатна до боротьби за право і правду, — така нація стоїть на порозі смерти, на порозі небуття.

Спостерігаючи і визнаючи українську молодь нашого покоління, ми можемо ствердити, що перед Україною стелиться дорога світлого і величного майбутнього.

Молодь українська це, можливо, сьогодні одна з найздоровішої серед молоді світу. Одна, безперечно, з найжертовнішої і одна з найвідданішої справі і правді Батьківщини. Ці якості і ці властивості за нашою молоддю визнають навіть наші вороги. Визнають, стискаючи зуби від злости, визнають, проклинаючи нашу молодь, але не визнати цього вони не можуть.

Колись, після того, як ми напругою всіх національних сил звільнимо Україну, захопимо ворожі архіви, тоді перед нами наші дослідники, наші історики розкриють сторінки літописів героїчного шляху нашої сучасної молоді. Тоді ми прочитаємо про те, як десятки юнаків виступали в бій із сотнями ворогів, як, оточені з усіх боків ворожими загонами, наші молоді хлопці підривали самі себе власними ґранатами. От тоді наші пісенники будуть складати пісні про бункри — упівські фортеці. От тоді воскреснуть імена тисяч безіменних, перед відвагою і героїзмом яких будуть видаватися дитячими забавами „героїчні" подвиги людей другої світової війни. От тоді будуть виникати леґенди про звичайних хлопців і дівчат, що родилися на землі українській. От тоді із катівень „братнього народу", із його МВД, із його в'язниць і концентраційних таборів вийдуть на світло денне документи, що будуть стверджувати незламність гордого духа українського в'язня, що під час катування, під час найжорстокіших мук і ворожого знущання, не заламувався, а йшов на свою Голготу величним і гордим з того, що він це все сприймає в ім'я Великої Ідеї — Волі України. Стануть відомими світові імена українських юначок, що міцністю духа не мають рівних в історії всесвіту. Встане українська молодь в своїй героїчній одноразовості і неповторності. Встане і українська жінка-мати, що благословила своїх дітей на подвиги ратні, ховаючи в материнському серці біль і тривогу, жертвувала любов'ю до сина чи дочки в ім'я любови до України.

Це все не порожні слова. Це все діла, які творяться сьогодні, які будуть творитися завтра. Це діла України сьогоднішньої в ім'я України Завтрішньої

І ці діла ворог не може приховувати. Він піниться, він лютує, він подивляє такі поступовання української молоді. Він хотів би про це мовчати, але він не годен усього промовчати. Коли-не-коли він в розпачі мусить це стверджувати. Недавно „український" поет Андрій Малишко через київське радіо, читаючи свої „вєрноподданнічєскіє" вірші, обізвав націоналістичну українську молодь „фанатиками ненависти і засліпленими романтикою лицарями абсурду". Але як би він не називав, з якою б ненавистю він це не говорив, але в усій його промові, в усій його обережності і боязкості, не можна було не помітити його суму, його туги за тим, що в тому оточенні, в якому живе він — поет не має образів, що запалили б його силою своїх характерів. Його, Малишка, оточення, — це буденщина, закута в сірізну московської зрівнялівки. І коли він потім читає свою баляду про героя, який перетранспортовує з Москви „Історію ВКП(б)" до Америки, і як цей „герой" ховається по пароплаві, між товарами і вугіллям, як він, після того, коли його впіймали і знайшли у нього його „дорогоцінний" вантаж, усміхається з погордою перед американськими поліцаями, не прохаючи у них ласки, ні милосердя, а дивиться лише на свій баґаж і думає лише про те, що він не виконав свого обов'язку, що він не зміг привезти до Америки цього духливого динаміту, — коли це читає Малишко, то нам, що слухаємо про це все з уст Малишка, хочеться гукнути йому: „Товаришу поете, не бреши! Історії ВКП(б) транспортувати до Америки не потрібно! В Америці цієї облуди і без експорту з СССР вистачає. Звичайно, Америка з своєї політичної глупоти й не забороняє експортування цієї совєтсько-московської макулятури". А потім ще хочеться сказати, що ти, „товаришу" поете, просто стужився за сильними характерами і ти маєш внутрішнє бажання вивести такий характер. Бо не вивести ти його не можеш. Такі характери тебе переслідують. ти про них чуєш щоденно, ти їх бачиш, можливо, деколи, як їх переводять, чи перевозять із в'язниці до МВД і з МВД до в'язниці. І ти знаєш, хто вони. Ти, можливо, чув, тобі, можливо, розповідав якийсь твій знайомий слідчий МВД про такого героя, якого спіймав цей твій знайомий емведіст з вантажем протисовєтських, протимосковських матеріялів, і напевно розповідав, що цей спійманий не стогнав від биття своїх катів, а стогнав і болів, що він не виконав свого обов'язку. В Києві, можливо, навіть на воротях твого дому, ти сам бачив листівки і відозви до українців. Їх пишуть, друкують, транспортують і розліплюють по каменицях міст і по тинах сіл, оті безіменні герої, що ти за ними так стужився у своїй совєтській буденщині. Що ж, пиши. Вигадуй героїчне, бо про справжнє героїчне, що живе і діє навколо тебе, тобі писати заборонено. Але про цих героїв життя пишуть герої поети, пишуть герої письменники, малюють з них образи малярі-мистці, що борються сьогодні піснею, словом, пензлем проти свого ворога, проти твого пана-хлібодавця, „товаришу" „український" поете! І вони, оті борці герої, творці нових, тобі недоступних і тобою незнаних поем життя. Вони творці і Українського Завтра і творці українських мистецьких вартостей. Вони кров'ю пишуть баляди. Баляди не про комуніста, який транспортує історії ВКП(б), а пишуть баляди про героїв, які своїми чинами, своєю боротьбою, своїми жертвами роблять сьогодні все, щоб ані історія ВКП(б), ані її транспортери вже більше ніколи не їздили по світі білому і не загрожували йому ані неволею, ані знищенням. До цих панів в українській молоді, як і усього українського народу воістину „фанатична ненависть", а в поборюванні московсько-большевицького зла вони справді „засліплені романтикою лицарі абсурду". Але тут Малишко помилився. Не абсурду, а правди Святої.

Українська молодь нашого віку, як пульс, що показує стан здоров'я Української нації — варта своєї нації. І цій молоді наступні наші покоління, підкреслюю, будуть співати пісень так само, як ми, сучасники, співаємо пісень нашим предкам Байдам Вишневецьким, Богданам Хмельницьким, козацьким старшинам, Січі Запорозькій, її славі і її походам, її героїзмові, її великій козачій любові до нас, їм невідомих правнуків. І от в цій любові до невідомих, незнаних, але рідних і найближчих і є увесь зміст поняття крови, роду — нації.

(Закінчення в наступному числі)

П. КУРІННИЙ

Історичні традиції української сім'ї

„Сім'я вечеря коло хати,
Вечірня зіронька встає.
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає".

Т. Шевченко: „Садок вишневий"

Наша уява про сім'ю іде від милих спогадів дитинства, з спостережень родинного життя в наших знайомих чи сусідів .Чим більше ми бачимо країн та народів, тим менше наша уява про сім'ю стає виразною, бо обтяжується враженнями від злих вдач (характерів), особистих непорозумінь і конфліктів. Це гнітить душу особливо тепер при думці,що сім'я на рідних землях, розхитана комунізмом, гине.

Своєрідні риси українського народу є виявом його природжених властивостей на тлі обставин історичного існування. Так само і сім'я є утвором всього історичного шляху вислідом укріплення і оформлення моральних відчувань і потреб народу.

Віддавна людина шукала за відповіддю, як виникла сім'я?

Всі припущення (теорії) про походження і розвиток сім'ї можуть бути зведені до двох відмінних між собою поглядів (концепцій): **матеріялістичного** (марксівського та комуністичного), що вважає „малу сім'ю" кінцевим явищем історичного розпаду людської громади, нібито від орди на дрібні виробничі групи, та **ідеалістичного,** що найкраще висвітлений у Святому Письмі і який виводить малу сім'ю від однієї пари людей, вважає процес розвитку людства моногенетичним, що відповідно до певних умов географічного, історичного та економічного розвитку людської громади, набуває різних місцевих відмін, напр. у скотарів, ловців, рибалок тощо. Так виникають різні форми родинних відносин та звичаїв.

Усі ці особливості родинного життя і пристосування до його покращення творять етнічні особливості народу, як цілости.

Якщо захитати цю основу, цю святу єдність — сім'ю, деформувати її, неминуче починається розпад громади, етичної єдности, загибель ідейної, духової і моральної чистоти та своєрідности. Натомість постають: хаос, „об'єднання" на антиморальних основах, поневолення, поліційна диктатура, зневажання особи, розклад культури, творчости, мистецтва.

Тому недаремно Христова Віра Тайного Шлюбу освячує родину, бере під охорону її святі закони; держави ж поліційні реклямують і фактично провадять адміністративно, ідейно, морально знищення сім'ї й роду, перешкоджають їм фактично і економічно.

Мала сім'я (батько, мати, діти, дід і баба) на Україні, як і серед інших народів, є утвором прадавнім; початок її губиться в імлі віків. Ми бачимо її вже від палеоліту, коли вживали до праці обтесане каміння (16 тисяч років перед Р. Хр.). Вже тоді існували „малі сімейні" об'єднання; з них творилися рухливі, перемінного складу громадки, що мандрували полюючи, на всьому просторі Південної Европи, Африки та Азії. Самі оселі людности того часу були невеликого розміру. Такі оселі виявлено розкопами на Україні в селах Пушкарі та Тимонівці в поріччю Десни, в Костенках над Доном.

Найкращий доказ існування „малої сім'ї" вже за 10 000 років перед Р. Хр. в т. зв. азильській добі в Україні маємо з розкопів у Києві, Коростені на Волині та з Кайстрової Балки на Запоріжжі. По тих місцях було відкопано з землі невеличкі селища прадавньої людини, що творилася з невеличких сімейних куренів. Такі селища мали 5-10 окремих куренів (з окремими вогнищами) таких маленьких, що в кожному з них могла замешкувати лише невелика родина з 4-х, 5-ти осіб.

Отже всі твердження комуністичних теоретиків про те, ніби в найдавніший час на Україні люди жили великими комуністичними ордами і не мали „малої сім'ї", суперечать науковим спостереженням. Від тих найдавніших часів аж до наших днів „мала сім'я" є основною формою життя людей. Осередком її є курінь-землянка з піччю і покуттю — місцем, де переховуються родинні амулети тощо.

Люди, що тоді замешкували Україну, ще не знали хліборобства і скотарства. Для цілої сім'ї збирала їжу мати і дорослі діти, а полювали на звіря батько та старші хлопці, часом з родичами. Головою сім'ї була мати. Вона була втіленням ідеї сім'ї і роду. Від того часу і досі в українській родині це значення матері збереглося у витляді високої пошани до неї.

Особливо пишно розцвітає мала сім'я від часу, коли люди взялися до хліборобства, годівлі тварин (маржини), перейшли на живлення хлібом, молоком, себто до користання також їжею, яку вони споживають і досі.

Це було вже в час за 5000-2000 років перед Різдвом Христовим за так зв. в науці трипільської культури. Ця культура була вже своєрідною українською, в ній ми помічаємо всі типові українські прикмети, що тривають на Україні й досі і які є ознакою нашої народньої культури (тип хати, одяг, техніка будівництва, гончарства, звичаї, вірування, риси характеру, світогляд тощо).

В цей час остаточно утворюється та зміцнюється розподіл обов'язків і заняття окремих членів родини. Це мало на меті створити умови для найкращого життя родини — сім'ї. Нові подружні пари відділялися в окремі житла або принаймні трималися окремої печі, але трималися і надалі поблизу свого роду.

Мати і далі є господаркою сім'ї, найвищим авторитетом, ідейною провідницею і головою родинного життя, найпочеснішою особою у всіх родинних культових звичаях і церемоніях.

Батько, натомість, стає господарем стада, рибальства, полювання, пасіки, він є оборонцем родинного гнізда, пастухом і вояком, але він — батько — чи його син, коли його заступає, не підпорядковують собі цілого життя сім'ї: вони, правда, є найсильнішими в сім'ї, але ніколи не є першими. До „тата" звертаються діти по оборону, особливо дочка, коли наближається поїзд її князя-молодого:

„Просила Марусенька
Свого татусенька,
„Татунечко мій любий,
запирай ворітечка,
не пусти Іванечка".

Селища і хати вже набувають того устрою, який вони мають і досі: хати ставлять навкруги площі з святинею та громадськими будовами в центрі. Оселі гірських пастухів, мешканців при болотах та рибальські осади мають деякі відміни в устрою окремих будов та розположення їх.

Типовими українськими оселями, що виразно зберегли плян трипільських селищ, для нашого часу є такі, як от село Усте Біскупле, для козаччини Запорізька Січ з її куренями; для часу з перед татарської навали — князі або боярські двори, напр., Київ, Білгород, Райки, тощо, та наші „замки" чи старовинні селища XV-XVI сторіччя.

Сім'я українська з найдавніших часів була побудована на згоді, взаємній пошані рідних, на суворому розподілі обов'язків. При утворенні нової сім'ї ставилася їй нова хата. Ставилася вона з певними посвятними звичаями. Майно було спільним, а доповнювалося особистим — віном чи приданим по матері, придбаннями батька та окремих членів родини. Це майно до віку залишалося власністю того, хто надбав його. Ці родинні норми залишаються безспірними, незмінними, незалежно і всупереч існуючим „державним" законом. Хто немічний або вбогий, він в своїй сім'ї мав притулок, спільну родинну опіку, харч. Кожен має турбуватися ним. Ніщо не може порушити родинної ідилії.

Звідси виростав романтичний матріархальний лад української родини. Глибока взаємна пошана між батьком і матір'ю, дітьми, внуками і старими, беззаперечне підлягання волі і ласці старших та щира пошана до їх слова. В цьому є пояснення того факту, що на Україні діти звертаються до батька і матері на „Ви": „Ви, тату; Ви мамо!", а між собою на „ти": „Ти, брате; ти сестро!"

Сказати чи вчинити матері щось прикре, або виявити непослух — було в старій поважній сім'ї страшним злочином. У матері можна лише було просити, випроситися, одержати ласку, ніжну підтримку, захист; батькове слово було остаточне, незаперечне і до батька можна було звертатися за порадою або дозволом, але ніколи не з вимогою або із запереченням чи осудом. І при всьому цьому відносини між батьком і дітьми були просякнуті любов'ю і турботою.

Наслідком такого глибокого авторитету старших, витримка, моральність і поведінка української сім'ї була зразковою. Навіть в родинах, де хтось був не на висоті своєї гідности (при пиятстві, брутальності поводження тощо), родинне оточення спільними силами злагіднювало зовнішні та внутрішні відносини, боліло спільним горем, але соромилося будьяких втручань з-зовні.

Ця проста лагідна селянська вдача, протягом тисячоліть скріплена в побуті сім'ї, віддзеркалилась в нормах українського звичаєвого права. На них помітно також просякнення звичаєвих правних форм сторонніх династичних інтрузій та екзогамних чужих груп. Приписи Христової Церкви стали також невідділимі від моральних норм українського звичаєвого права.

Не треба лише думати, що передхристиянський час на наших землях звичаї і мораль наших людей були значно відмінними, ніж від часу прийняття Христової Віри. Це зовсім не так. Відчуття вищої сили — Бога — є властиві найпримітивнішим народам, а шукання правди і найкращих форм співжиття властиві їм на світанку їх буття.

Родове суспільство було збудоване на міцній силі сімейного (і родового) принципів, які навіть для **раба** або **бранця** не були тяжкими: раба приймали в члени роду.

Натомість Христова Істина правдивого життя пролунала, щоб спасти від загибелі світ **рабовласницький**, що чавив і руйнував святість родових звичаїв. Християнство освячує закони роду, сім'ї. Християнство **перекреслює** первинний і сучасний комунізм та матеріялізм — цю філософію, що є породженням розбійницького рабовласницького суспільства і найнижчих інстинктів (жадоб).

Треба лише порівняти ту ніжну турботу, яку виявляє первинна людина передхристиянських часів до померлих членів свого роду і своєї сім’ї, щоб зрозуміти їх ніжну душу і те, як далекі ці принципи народнього життя від тієї зневаги і цинізму, які запровадили комуністи супроти сім’ї, роду і навіть померлих, руйнуючи цвинтарі, надгробники пошани та пам’ять минулих поколінь.

В найдавніші часи люди на Україні уявляли собі, що померлі родичі лише відходять в інший світ і там продовжують своє життя і працю. Тому для них відділювали окремі родові чи сімейні цвинтарі, клали тіло в маленьких будиночках, „домовинах”. при похованнях клали покійникові їжу, знаряддя для праці, кремінь і кресало, святковий одяг (дівчат і хлопців, наприклад, ховали в шлюбному вбранні), а в скотарів супроводжували похорон забиванням овець, коней, волів та птиць. На цвинтарях будували храми.

По могилах знаходимо часом жінку уміщену поруч чоловіка, діти поблизу матері навіть у спільному гробі, коли померли разом. Навіть для найменших дітей виставляли меморіяльні знаки у вигляді кам’яних брил, а маленьких нехрещених дітей в християнські часи ховано біля порогу хати. Місце поховання оточували колом з каміннів, щоб охоронити безпомічних померлих рідних від шкоди злих духів; часом закладали камінням, щоб перешкодити повернення на цей світ злих людей, перевертнів і вовкулаків, що хотіли б з того світу шкодити членам роду. Родичі встановлювали церемонії та звичаї, як і порядок приношення їм дарів, поминання їх і навіть намагаються нав’язати з померлими та їх душами зв’язок.

В родових і сімейних відносинах існував ще закон родової помсти та побратимства. Він вимагав під страхом жорстокого презирства і витнання з роду помсти смертю з боку найближчого з родичів або побратимства вбивцеві, що заподіяв його кревнякові смерть чи образу. Звичай „побратимства” служив переведенню **не кревняка** на стан **брата** в рідній сім’ї і поширення на нього усіх прав і обов’язків, ласки і пошани, як до рідного брата і в тому числі права і обов’язків кривавої помсти.

Звичаї кривавої помсти і побратимства знаємо на Україні вже від часу з I-го тисячоліття перед Христовим народженням, знаємо з княжого часу; вони були також основою козацького, зокрема Запорізького товариства і зафіксовані навіть судовими актами XIX стор. та в українській літературі („Тіні забутих предків” тощо).

Звичай кривавої помсти Церква засуджує. Проте, той факт, що помста проголошувалася родом, а не окремою особою, тримав цей згичай на високому моральному рівні, не давав йому стати іграшкою в руках авантюрників і хворих і служив ознакою шляхетної гідности роду і сім’ї.

Звичай кривавої помсти був спрямований назовні, проти насильства, проте став також могутнім засобом внутрішнього зміцнення сім’ї і роду.

Ця шляхетна помста була спрямована на носія **зла,** була ґарантією лагідного життя, взаємної пошани поміж себе і звільняла рід і сім’ю від потреби мати в’язниці, каторжні роботи і катів.

Треба відзначити, що при повній волі примінення цього звичаю **на практиці** він вживався дуже рідко, у виняткових випадках і тому рано, вже за часів Ярослава Мудрого, був замінений відшкодованням грішми.

Лише в родинах мішаного шлюбу, де зустрічалися моральні системи чужих між собою світів, в родинах переважно правлячої верхівки захитувалися основи родинної шляхетности і серед цього зденаціоналізованого середовища відбувалися підступні вбиства, порушення присяги, сімейних звичаїв.

Від княжого часу ми вже знаємо низку важливих джерел для вивчення стану сім’ї і поглядів на родинний устрій найвидатніших українських князів:

1. Великий князь Володимир Святий (помер року 1015-го) завжди слухав поради старших і матері своєї Ольги в усіх найважливіших справах.

2. Великий князь Ярослав Мудрий (помер року 1054) видав збірку законів, так зв. „Руську Правду”, в якій для зміцнення роду подав статті про сімейне право. Визначення долі спадщини за цими законами належить батькові з його майна, а матері — з її майна. Двір батька залишається наймолодшому, себто найслабшому синові, або тому, **при кому житиме** вдова-мати. Якщо б вітчим або опікун розтратив майно дітей, то він **чи діти його** мають віддати все.

Великий князь Ярослав Мудрий залишив по собі заповіт дітям. В ньому знайомимося з ролею батька в сім’ї:

„Скоро не буде мене на світі. Ви, діти одного вітця і матері, повинні не лише зватися братами, але сердечно також любити один одного. Знайте, що сварка несе нещастя вам, поведе до загибелі слави і могутности держави, заснованої щасливими трудами Ваших батьків і дідів. Мир і згода ваша зтвердить її могутність. Ізяслав, старший брат заступить моє місце і сяде на столі київському. Слухайте його, як батькові корилися. Святославу даю Чернигів, Всеволоду Переяслав, Вячеславу Смоленськ. Кожний хай буде вдоволений своєю частю, або старший брат хай судить вас, як князь; він захистить скривдженого і покарає винного”.

3. Великий князь Володимир Мономах ще виразніше окреслює ідейну основу української родини в її життьових принципах. В своєму заповіті „Наука дітям” він пише:

„Діти мої! Хваліть Господа! Любіть також людей!

Не піст, не відлюдність, не монашество спасе вас, але **добрі діла.**

Не забувайте бідних. Корміть їх і пам’ятайте, що кожна щедрота є від Бога і доручена вам лише на час. Не ховайте скарбів в землю.

Будьте батьками для сиріт. Судіть вдів самі; не давайте слугам їх на поталу.

Не убивайте ні правого, ні винного...

Не залишайте без уваги хворих.

Не лякайтесь бачити мертвих, бо ми всі помремо...

Приймайте з любов’ю благословення духовних і творіть їм добро...

Не майте гордости ні в розумі, ні в серці.

Бережіться брехні, пияцтва і розпуства.

Шануйте старих людей, як батька; любіть молодих, як братів.

В господарстві самі за всім уважно стежте.

Хай гості не осудять ні дому, ні обіду вашого. Найбільше шануйте **гостя** і знаменитого, і простого, і купця і посла. Якщо не можете обдарувати його, то хоч їжою і питвом пошануйте.

На війні будьте пильні.

Вітайте кожного, хто переходить біля вас мимо.

Любіть жінок своїх, але не давайте їм власти над собою.

Чого не знаєте, вчіться. Батько мій, сидячи вдома, розмовляв п'ятьма мовами.

Остерігайтеся лінощів.

Людина має завжди бути зайнятою.

Не залишайтесь без молитви ні при роботі, ні в хворості.

Хай не застане вас сонце в ліжкові.

Рано ідіть віддати хвалу Богові.

Працюйте до полудня. В полудень відпочивайте: бо не лише людині, але й звірям і птицям Бог присудив відпочивати в час полуденний.

Будьте відважні. Якщо Бог присудив кому вмерти, не спасуть його ані батько, ані мати, ні брати. Охорона Божа надійніша від людської.

Будьте завзятими в боротьбі з ворогами і славними у герці".

Як бачимо заповіт Володимира Мономаха (помер в 1125 році) просякнутий світлом християнської правди і науки, і досі лежить в основі української родини. Ці ж принципи лежали в основі славного лицарства запорізького на Січі, як то ми до відуємось з козацьких прапорів, що зберігаються в наших музеях і завжди мають на собі емблеми чеснот, які були провідними в їх визвольній боротьбі.

Хліборобська українська сім'я відрізняється від сім'ї москалів (ловців), мореходців, ловців німців та поляків (ловців). Українська сім'я збудована на любові, а не на комерційних розрахунках. Шлюб на Україні — це подружжя; в основі його лежить пошана до людської гідности, до найвищої громадської моралі пошани до старих, старших батька, матері, сестер, братів, дітей, побратимства, до помсти за образу, насильство, за заподіяну смерть, до гостинности і до гостей. Сім'я вся просякнута теплою вірою в Бога, до Його святих і світлих Істин, відданістю рідній землі, хаті, садибі, Україні, патріотизмом і героїзмом в їх обороні.

Г. ВАЩЕНКО

Інтернаціоналізм і націоналізм

Як відомо, марксисти визнають націю за тимчасове явище. На їх думку, разом з падінням капіталізму, щезне й розподіл людства на нації. Майбутнє суспільство буде безклясовим і інтернаціональним. Тому послідовні марксисти заперечують патріотизм, любов до своєї Батьківщини. В „Комуністичному маніфесті" чітко й недвозначно сказано: „Пролетаріят не має батьківщини". Постає питання: на якому боці правда, чи на боці інтернаціоналізму, що розглядає націю, як явище історичне і скороминуче, чи на боці здорового націоналізму, що визначає націю і любов до неї як явища постійні, притаманні людській природі? Для того, щоб відповісти на це питання, перш за все треба з'ясувати, як марксисти-інтернаціоналісти уявляють собі майбутнє людства.

Передусім слід сказати, що ці уявлення досить неясні й суперечливі. За марксистською теорією, в наслідок всесвітньої революції щезне розподіл людства на кляси і разом з тим мусять щезнути і національні держави, що з'являються знаряддям насильства і панування однієї кляси над іншими. Але тут постає ряд питань: як буде стояти справа з мовою, народніми звичаями, психологічними властивостями народів, що живуть в різних умовах географічних і кліматичних, які безперечно відбиваються на психічних властивостях людини. На ці питання марксисти чіткої відповіді не дають. Щодо питання про мову, то, стоячи на засадах марксизму, треба припустити, що в інтернаціональному суспільстві мусить бути і єдина, зрозуміла для всіх, інтернаціональна мова. Але яка це мова: чи мова одного з великих народів, чи якась штучна мова типу есперанто? Судячи по тому, що робиться тепер в СССР і сателітних державах, большевики за залізною заслоною прагнуть до того, щоб такою інтернаціональною мовою була мова московська.

Але можна з певністю сказати, що при всіх умовах міжнародного життя Москві не вдасться накинути свою мову всьому людству. Не може бути всесвітньою і якась штучно вигадана мова. Вона може бути вживана лише порівняно невеликою групою інтеліґентів, що намагаються полекшити культурні зв'язки з різними країнами.

Не треба забувати того, що ми писали про мову вище. Різниця між мовами полягає не тільки в різниці звукового складу їх, а і в різниці внутрішнього змісту слів і речень. Змінити мову, це означає певною мірою змінити світогляд і світовідчування. Це разом з тим означає відмовлення від надбань рідної літератури, рідної пісні і т. ін., бо, як ми відзначили раніш, переклад на іншу мову ніколи не може бути рівнозначним оригіналові. Можна з певністю сказати, що на таке відмовлення не погодиться жоден з народів, особливо з тих, що мають віками розвинену культуру. Так само ми не можем уявити собі, щоб народи, які живуть на віддаленні декількох тисяч кілометрів один від одного в різних кліматичних і географічних умовах і мають чітко вияснені особливості національної психіки, загубили ці особливості і набули риси якоїсь інтернаціональної людини. Психологічно це неможливо, бо психіка людини формується під впливом різних чинників біологічних, соціяльних і історичних, а вони не можуть бути однаковими для всього людства. Тому національні властивості залишаються доти, поки існує на світі людство.

Про це ж саме свідчать нам і основні тенденції в розвитку людства, що з особливою чіткістю виявились після другої світової війни. Ще Спенсер доводив, що розвиток буття підлягає двом законам, що з першого погляду, заперечують, а насправді доповнюють один одного. Це закони диференціяції і інтеграції. При нижчих ступенях розвитку рослин і особливо тварин, останні мають просту, мало розчленовану структуру, а разом з тим окремі члени тварини порівняно слабо об'єднані між собою. Розвиток тварин полягає в тому, що у неї виникають нові якості і нові органи, що об’єднуються в певну органічну цілість. З особливою яскравістю дія закону диференціяції та інтеґрації виявляється в будові нервової системи. Для ілюстрації досить порівняти нервову систему дощового червяка і людини. Перший має т. зв. вузлову нервову систему, що характеризується двома основними рисами: по-перше, вона проста за своєю будовою, не має спеціяльних органів відчуття (зір, слух, смак і т. ін.), по-друге — кожен вузол цієї системи являє собою окремий центр, слабо з’єднаний з іншими центрами. Нервова система людини відзначається великою диференційованістю і складністю і разом з тим людина має високо розвинену центральну нервову систему, що об’єднує в єдину цілість весь її організм.

За таким самим законом іде й історичний розвиток людства. На перших ступнях розвитку люди жили окремими племенами, що завше ворогували між собою і разом з тим мали лише незначні відмінності, що обумовлювались майже виключно природніми умовами життя. В подальшому розвитку племена об’єднуються в нації, що творять свої держави. При цьому кожна нація виробляє свій національний світогляд, свою мову, свою національну культуру. Цей процес розчленованости і об’єднання людства у грандіозному маштабі відбувається після другої світової війни.

Перш за все, на наших очах відбувається величний процес об’єднання людства. Виразом його є всесвітня організація — ОН. Завдання її сприяти мирному співжиттю народів і допомагати розвитку культури й добробуту їх. Крім того, утворюються великі об’єднання народів з метою захистити себе від комуністичної московської аґресії. Це в першу чергу т. зв. Атлянтійський пакт, який незабаром об’єднає всі народи Европи. Крім того, вже почав творитись т. зв. Тихоокеанський пакт. Подібних ґрандіозних об’єднань людність до двадцятого сторіччя не знала. Це все процес інтеґрації.

Але разом з тим відбувається не менш величний процес диференціяції людства. Народи, що протягом віків були в кольоніяльному рабстві, тепер прокидаються для самостійного державного життя. На наших очах створилася самостійна Індія, Пакистан, за самостійність борються народи Африки, Індо-Китаю та інші.

Мало того, навіть народи, що, здавалось би, в наслідок довгого поневолення, втратили своє національне обличчя, як, напр., мордвини, башкіри, череміси та ін., також починають національно відроджуватись і боротись за свою державну незалежність.

Послідовні марксисти вбачають в цьому процесі лише вияв реакції, що має тимчасовий характер і затримує розвиток культури і цивілізації. Твердження марксистів занадто елементарні, поверхові і не відповідають дійсності. Кожен нарід, як і кожна окрема людина, має свої фізичні і психічні властивості і своє покликання. Нормальний розвиток цих властивостей і здійснення покликання можливі тільки при наявності свободи. Рабська праця не може бути творчою. Творить тільки вільна людина. Цим пояснюється, між іншим, занепад культури народів, що попали в рабство, і відродження її, коли народи визволяються від рабства.

Національне рабство, затримуючи культурний розвиток народу, разом з тим робить життя його тяжким, сумним, позбавленим радости. Навіть тварина нудьгує і часто хворіє в неволі, хоч би вона й мала досить їжі й чистого повітря. Тим більше нудьгує в рабстві людина. Як ілюстрацію, згадаємо хоч би відомі „невільничі плачі", складені нашими предками за козацьких часів. Отже, неволя не тільки затримує культурний розвиток народу, а й робить його життя тяжким і сумним. Тому стає цілком зрозумілим, чому поневолені народи з такою упертістю борються за свою свободу, жертвуючи для неї навіть своїм життям. Для кращих представників цих народів краще не жити, ніж жити в рабстві. З другого боку, у кожної гуманної людини мусить викликати обурення й огиду всякий імперіялізм, намагання підкорити інші народи або тримати їх у рабстві. Але може виникнути питання: чи не потерпить загальнолюдська культура, коли кожен нарід буде розвиватись самостійно, замість того, щоб спільними зусиллями творити єдину загальнолюдську культуру, до чого й прагнуть інтернаціоналісти?.. На це питання можна відповісти так: Від того, що кожен нарід буде вільно творити свою національну культуру, загально-людська культура не програє, а навпаки виграє. По-перше, народи не живуть ізольовано. Навіть у старовинні часи, коли способи сполучення були такими недосконалими, окремі народи мали між собою торговельні й культурні стосунки. Тим тісніші стосунки між народами тепер, при наявності нових удосконалених способів міжнародніх зв’язків. Можна з певністю сказати, що про важливі події сучасного політичного життя швидко дізнаються не тільки висококультурні народи Европи й північної Америки, а й малокультурні народи Азії й Африки. Крім того, слід взяти до уваги, що багатство культури полягає, між іншим, в її різноманітності і всебічності. Вселюдська культура складається із надбань різних народів. Кожен нарід вкладає в загальнолюдську скарбницю свої скарби. Навіть найталановитіший нарід не може створити всебічної культури. Доказом цього можуть бути, між іншим, старовинні греки. Можна з певністю сказати, що більш талановитого народу історія не знає. А проте і їх культуру не можна назвати всебічною. Вони дали людству геніяльні твори в галузі філософії, поезії, скульптури, архітектури, але мало дали в галузі права. Тут їх доповнили римляни, що створили славетне римське право, яке до останнього часу визнається за основу законодавства в різних державах світу.

Тому, чим буде більше у кожного народу можливости розвивати свою національну культуру, тим різноманітнішою й багатшою буде загальнолюдська культура.

Навпаки, коли б здійснилася мрія інтернаціоналістів, щезли б національні держави і на цілому світі існувала інтернаціональна мова, яка б одноманітна і вбога стала б людська культура, яким би нудним шабльоном віяло б від неї! Все це дає нам право твердити, що марксистський інтернаціоналізм є утопія, при чому утопія протиприродня і протиісторична, а тому дуже шкідлива. Реалізувати цю

В. ЩЕРБАКІВСЬКИЙ

Із спогадів про М. В. Лисенка

З Лисенком я познайомився вперше весною 1897 року, коли він готувався до концертової подорожі по Київщині і Волині. Його хор складався з семінаристів, між якими особливо виділялися блискучий тенор Флор Владек, баритон Лісовицький і октава, якого прозвали „Тугою", але справжнього його прізвища я не знаю. Ось тоді я з Миколою Віталієвичом і познайомився через Ф. Владека, мого далекого родича, на співанці.

Для цієї подорожі М. Лисенко написав декілька нових композицій, напр., на слова „Ой нема, нема ні вітру ні хвилі" (слова Шевченка), „У туркені по тім боці" (слова Шевченка), „Одягну я жупан, шаблю причеплю", „Ой, що ж бо то та й за ворон" і т. п.

Я побував на двох чи, може, навіть на трьох співанках і поїхав до своєї сестри на село. Я знав, що перший концерт буде в Житомирі 24. 6., тобто, на Івана Купала. Я пішов собі пішки з с. Гнильця до Житомира, бо це було всього лише яких-небудь... шістдесят кілометрів. Тому вийшовши з дому 23 червня надвечір, я прийшов на другий день десь о 5 годині вечора до Житомира просто в літній театр і застав уже там цілий хор, який був чимось дуже незадоволений.

Виявилося, що житомирський губернатор згодився дати дозвіл на концерт тільки під умовою, що 50% загального збору буде віддано Лисенком московській драматичній групі, яка приїхала сюди звідкілясь і не мала публіки, а тому й грошей. Треба сказати, що Житомир був населений українцями, поляками і жидами. Ні українці, ні поляки, ні жиди не мали зацікавлення до московського театру, під режисурою якогось нікому невідомого, під псевдом „Галіцкій".

Лисенко згодився, і сам „Галіцкій" стояв уже з 5 годин біля каси з якимось урядовцем поліції, щоб відібрати своїх 50%. При чому треба було на кожен квиток наліпити марку. Ці марки забирали теж не менше 5%, але скільки — ретельно не пам'ятаю. Повний збір дав 514 рублів і половину його хор мусів віддати „Галіцкому". Публіка по розпродажі всіх квитків стояла в садку й кричала з невдоволення, що так мало місць. Але й ті, що залишилися в садку без квитків і слухали співу даром, плескали разом з тими, що сиділи в театрі, бо на дворі було все чути так само добре, як і в театрі. Тоді хор вирішив наступного дня дати ще один концерт і він пройшов з тим самим успіхом. „Галіцкій" потирав собі руки, одержавши за два наших концерти 514 рублів. Але треба було бачити ентузіязм слухачів, особливо офіцерів дивізії, яка тут стояла в літнім таборі. Здавалося, що театр завалиться, бо не тільки били долонями, але й ногами по підлозі, так, що вона часом тріщала. Кричали „біс", примушуючи мало не кожну пісню повторювати двічі, а „Коли розлучаються двоє" співано аж тричі.

Я вернувся назад пішки. А хор поїхав потім в Умань і, здається, у Звенигородку, а потім перескочив на Полтавщину. Ця подорож Лисенкового хору зробила велике враження на слухачів. І про співи хору Лисенка згадували ще й через десяток літ. Ці співи звернули увагу дрібненьких диригентів провнціяльних хорів на українську пісню, і вони в містечках стали виступати з українськими піснями, користуючися із збірників Лисенка.

В 1901 р. влітку в с. Кривому і Соболівці виникло два пожари, при чому в с. Кривому згоріло 126 хат, а у Соболівці, здається, 123. І це якраз тоді, коли вже хліб був звезений і стояв у стіжках. У Кривому тоді був поміщик д-р Юркевич. Чоловік передовий. Він належав до т. зв. Української громади і був у близьких стосунках з Тадеєм Рильським, батьком поета Максима Рильського. Коли до нього заїхав „мировий посередник", людина молода і добре освічена, то вони вирішили зорганізувати комітет допомоги погорілим селянам. До Юркевича пристало ще 6 поміщиків. Насамперед кожен з поміщиків дав по 100 пудів жита для зимового посіву. Також дали кожному з погорілих дерева на хату, а теж і грішми зібрали чималу квоту, а потім вирішили дати концерт на користь погорільців і запросити на концерт Лисенка. Концерт пройшов дуже гарно, самих священиків було душ двадцять, кожен із своєю родиною. Велика заля на цукроварні була повна. Лисенко викликав ентузіязм своєю музикою. Наші священики трохи розумілися на співах, а деякі й на музиці, і вони були дуже захоплені як музикою самого Лисенка, так і співами.

Лисенко своїми концертами зробив велике діло і користався великою любов'ю і пошаною, що особливо яскраво виявилося під час його шестидесятилітнього ювілею у Києві в 1904 р. Тоді з'їхалося до Києва дуже багато народу з сіл, не зважаючи на зиму і на те, що цей ювілей відбувався перед самим Різдвом, десь 20 грудня, і тривав два дні.

Лисенко залишив по собі дуже велику музичну спадщину, але чи збереглася вона? Це є болюче питання. Наші співаки солісти, коли спитати, що ж вони знають з Лисенкових пісень, відповідають „Коли розлучаються двоє" і „Айстри", та ще „Гетьмани, гетьмани". А між іншим, здається, ніхто не знає, що наприкінці життя, після 1905 року М. Віталієвич написав незвичайно гарні речі.

Одна з найліпших його речей — це музика на слова з Ади-Неґрі, італійської поетеси, переробле-

---

утопію, як це показав приклад СССР, можна лише шляхом насильства і страшного терору. Нехай не кажуть нам, що московський большевизм є перекручення марксизму, що в інших країнах реалізація його дасть інші наслідки. А проте, подібно до того, як жадна людина добровільно не відмовиться від своєї особистости, так жаден нарід не відмовиться добровільно від своїх традицій, свого побуту, свого світогляду.

А все, що здобувається насильством, є скороминуче. Нарід не може з ним помиритись, при першій нагоді буде боротись з ним, доки не вибore собі національну свободу.

ні Лесею Українкою: „Смутної провесни серед травиці фіялки цвіт дочасний розцвітав”. Це незвичайно ліричний вірш і у Лисенка такий самий ліричний мотив і настрій і для його правильного виспіву треба мати дуже вишколений голос, треба правдивого артиста. Скільки ж українці того часу здебільшого були лише аматорами, то ці тонші речі Лисенка не співалися і їх не знає ні публіка, ні артисти. Я знаю, що таких пісень у Лисенка було до 60 штук. Я бачив список їх і їх самих в рукописі, а видано було з них небагато. Я не знаю, чи хто колинебудь чув такі його хорові композиції на великі хори, як, напр., „Гимн пітагорейців сонцю”. Ми його співали в Полтаві. Це чудова річ, могутня річ. Або знову щось зовсім інше. Це щось скорше подібне до мельодекламації, це — „Сафо”, слова, здається, Старицької-Черняхівської. Ця річ іде з арфою. Але коли я її чув, то хотілося б, щоб там була не одна арфа, а ціла оркестра арф. І ці його, сказати б вечірні речі, тобто, речі вечірнього — кінцевого періоду його життя, здається, світятьcя невечірнім світлом, так само, як світяться невечірнім серафічним світлом мозаїки Санто Аполлінаріо Нуово в Равенні, або небо на ренесансових образах Богородиці в Мантеньї, або в Чіма да Конельяно.

Проти Миколи Віталієвича завжди працювали хитро й потихеньку не тільки московські композитори та музики, але теж і поляки. Таким напр., був Пухальський, директор імператорської музичної школи в Києві, а пізніше консерваторії. Він вів серед своїх учнів пропаґанду проти Лисенка потихеньку, але тим досконаліше висміюючи і його, і все українське. Оскільки він сам був добрий музика фортеп'янової гри, то мав багато учнів і в тому числі українців, і всіх їх умів настроїти проти Миколи Віталієвича як музики, і як композитора. І Римський-Корсаков і Чайківський, коли бували в Києві, завжди були запрошувані Миколою Віталієвичем до себе, а потім у своїх споминах хвалили його борщ, але його музика їм не подобалася. Ясно, чому, бо вона була виразно українська, „сепаратистська”.

Микола Віталієвич не мав у своєму розпорядженні окрестри, тому мало писав для оркестри, не стежив за розвоєм оркестрової музики. Зате він мав хори і його хорові композиції стояли дуже високо для свого часу. Але і хори його були невеликі і занадто аматорські, це були хори осіб на 40-60 і голоси зовсім не такі, як у Кошиця. А от що пише Кошиць про свій хор: „Студентський хор Кошиця не мав постійного складу, кількість його членів було між 80 і 150 осіб”. Отже, все ж таки вдвічі більший хор, ніж у Лисенка. Складався цей хор з студентів університету — любителів співу, серед яких багато було з видатними голосами, а деякі брали лекції співу у артистів. Взагалі весь склад хору вражав свіжістю голосів, великою музикальністю, високою інтеліґенцією та любов'ю до співу. Особливо чудові були баси і октавісти, для яких контроля-бемоль не грало ніякої ролі. І ноти знали назагал дуже добре. Тут було те, чого в професійному хорі навряд чи можна знайти: і художній порив, свіжість відчуття і щирість передачі, здатність захоплюватися. А у хорі Лисенка я бачив одного часу співачку сопрано, яка держала ноти догори ногами, бо була зовсім неграмотна. Її ввів туди якийсь співак з семінаристів. Правда, голос вона мала непоганий.

А от що пише сам Кошиць про хор Лисенка в його школі, відкритій в 1905 році: „При школі існував аматорський хорик, в котрому я почав провадити музичну працю, готуючи репертуар для концертів. На концертах половину програми дириґування Миконла Віталієвич віддавав мені. Але, здається, таких концертів було досить мало. Від менту цієї роботи у мене почалася дружба з Миколою Віталієвичем. Я знайшов у ньому людину надзвичайно чулу, з ніжною душею й найшляхетнішої вдачі. Навіть самими інтимними питаннями свого родинного життя я ділився з ним і завжди знаходив у нього якнайщиріший відгук і пораду. Його український гумор і найсердечніша веселість були мені великою втіхою і бадьорили мене в прикрих обставинах тодішнього життя.

І справді, Лисенко завжди був такий, як його тут описав Кошиць. Треба сказати, що тоді уже йому минуло шістдесят літ, і тяжка праця дуже підтяла його здоров'я. Він заробляв на життя весь час тим, що був учителем фортеп'янової музики в Інституті шляхетних дівчат, де мусів працювати від 10 год. ранку до 5 години вечора, а часто й до 6 год. І це забирало у нього весь дорогий час. Йому доводилося часто лягати спати аж о 3 годині ночі, коли він хотів щось написати. Микола Віталієвич був відомий своїм, чужим і ворогам, як непорушний, твердий, як скеля, українець. Я ніколи не чув, щоб він говорив по-російському. Звичайно, що на службі він мусів говорити офіційно російською мовою. Його похорони показали, як його любив Київ, бо на похороні було не менше 100 тисяч його прихильників.

В лавах молоді мусить високо стояти моральні чесноти, братерська дружба і організованість. Тому СУМ, ведучи нещадну боротьбу з аморальністю, проявами нездорових симптомів у молодняцькому середовищі, бореться за високі якості і чистоту душі своїх членів з тим, щоб слово „сумівець”' стало гордістю не тільки Спілки Української Молоді, а й усього українського громадянства.

(З програми СУМ'у)

В. ДЕРЖАВИН

Павло Филипович

До 60-річчя дня народження (20. серпня 1891)

Єдина воля володіє світом,
Веде в майбутнє нас єдиний шлях,
Ми умремо з єдиним заповітом
В непереможних і міцних серцях.

П. Филипович.

Серед блискучої плеяди київських поетів-неоклясиків 20-тих років — того, за відомим віршем М. Драй-Хмари, „ґрона п'ятірного нездоланих співців" — Павло Филипович займав проміжне місце між двома корифеями українського неоклясицизму — теоретиком і духовим лідером школи Миколою Зеровим та далеко найвідомішим з усіх поетом Максимом Рильським — і двома „молодшими" членами ґрупи Михайлом Драй-Хмарою, що стояв дещо осторонь від решти неоклясиків, так із суто літературних причин (далеко сталіший нахил до символізму, ніж у решти неоклясиків), як і з політично-ідейних (беззастережне визнання совєтської влади та гимни на її честь вже за тих часів, коли це ще не було для підсовєтських поетів питанням життя і смерти), і Освальдом Бурґгардтом, що він за 20-тих років щойно розпочинав ориґінальну поетичну творчість і був іще досить далеким від того Юрія Клена, яким він став на еміґрації за 30-тих і 40-вих років. Павло Филипович, що народився 20. серпня 1891 р. в селі Кастанівці на Звенигородщині і по скінченні Златопільської ґімназії, Колеґії П. Галагана та історично-філософічного факультету Київського університету присвятився офіційно науковій праці в галузі історії української літератури (він залишив, зрештою, кілька дуже солідних наукових розвідок, зокрема про літературну творчість Т. Шевченка і Лесі Українки) — був, власне, найближчим поетичним соратником М. Зерова, і єдиний з неоклясиків підтримував літературні позиції М. Зерова теоретичними та критично-публіцистичними виступами. Саме Зерова і Филиповича комуністично-партійне керівництво літературою в підсовєтській Україні та адресована ним „гартов'янська", „плужанська", „вусппівська", футуристична та всяка інша „пролетарська" літературна критика скрізь трактували як непоправних „буржуазних" поетів і літературознавців, неприступних (відмінно від М. Рильського) ніяким звабам, натискам і загрозам; і саме через це Филипович, письменник особисто далекий від усякої політичної діяльности, поділив траґічну долю Зерова — був водночас з ним 1934 р. позбавлений всякої можливости літературної та наукової праці, а наступного року заарештований і ув'язнений на Соловках, де він разом із Зеровом і численними іншими видатними українськими письменниками загинув — найправдоподібніше був таємно розстріляний 1937 р.

Поетична спадщина Филиповича перебувала й навіть перебуває далі під нещасливою зіркою. Як у підсовєтській Україні 20-тих років його ім'я лишалося поглядно в тіні, супроти величезного літературного авторитету та літературознавчого престижу Зерова і блискучої, широко приступної та й кількісно багатющої поетичної творчости Рильського, так і українська еміґрація 20-30-тих років явно не доцінила його, вбачаючи „блідість" у тому, що було суворою стриманістю вислову та глибокою концентрацією образно-символічного мислення поета-філософа, незрідка малоприступного ширшим читацьким колам. Завинили в цьому почасти й особисті властивості поета — крайня вибагливість супроти власної поетичної продукції і, як наслідок, нечисленність цієї останньої: маємо лише дві зовсім невеличкі збірки ліричних віршів „Земля і вітер", Київ 1922, і „Простір", Київ, 1925 — неопублікованих віршів, через арешт і т. ін., не збереглось. В усякому випадку, поезії Филиповича і на еміґрації передрукувались лише дуже рідко і в незначній кількості, про нього майже немає критичних або історично-літературних статтей чи розвідок (навіть таке солідне й поглядно об'єктивне видання, як присвячений історії української літератури 10. випуск „Енциклопедії Українознавства", обмежується наведенням біографічних дат та переліком творів без індивідуальної характеристики творчости), і єдине, про що частіше згадується, це очевидний, хоч і заперечуваний деким зовсім безґрунтовно, не лише стилістичний, але й ідейний вплив Филиповича на О. Ольжича (востаннє про це писав Літописець у філядельфійському журналі „Київ", 1951, ч. 3.).

Дійсно, коли Ольжич, нав'язуючи власні ідеї до віршу Филиповича „Візьмеш у жменю сонного насіння..." — бере останні два рядки того віршу: „а гострозоре мужнє покоління уже росте на молодій землі" за мотто до однієї з своїх найкращих поезій:

Воно зросло з шукання і розпуки
Безжурно-мужнє, повне буйних сил,
Закохане в свої тугії луки
І в бронзу власних мускулястих тіл.
Так солодко в передчуванні болю,
Не знаючи вагання і квилінь,
Покірну землю чути під ногою
І пити зором синю далечінь.

(збірка „Рінь", 1935)

— то й ідейна скерованість закінчення цієї поезії, очевидно, навіяна закінченням сонету Филиповича „Дивись, дивись, в безмежні перелоги...", що в ньому поет найвиразніше висловив своє світоглядове кредо:

Бо не розстанусь з мрією моєю:
Став чоловік над чорною ріллею,
Як небо, гордий, сильний, як земля.

Важить тут не тільки сам мотив незламної мужности (Ольжич, безперечно, не потребував віршів Филиповича для його самостійного оформлення), скільки уподібнення тієї мужности до космічних сил природи і динамічне почуття власної метафізичної єдности з універсальним вічним законом, що керує всесвітом.

Смерть не мине, і ти загинеш сам,
Та безліч раз зійдуть твої творіння,

— каже Филипович, звертаючись до себе самого і порівнює позачасову чинність мистецьких творів із рухом світил, — і Ольжич перекликається з ним у „Підзамчі", підносячи нестримність героїчного чину:

Лягли на перса зимної землі
Шляхи асфальтові, ясні і прості.
І невідкличні прагнення твої,
Як сонце у холодній високості.

А з яким неперевершеним величним патосом прославив Филипович історичне втілення свого ідеалу мужньої людини у вірші „Мономах" — найкращому, що в нашій поезії взагалі є про нордично-варязькі первні української державности! Як майстерно зобразив він історичну атмосферу назрівання національно-визвольного вибуху у своїй „Бондарівні" („Хилиться сумно і гнівно..")! А з другого боку — як щиро й незламно-твердо звучить та сама динамічна засада космічного наказу, тотожнього з найвищим у серці людському, в застосуванні до любовних емоцій („Затверднула земля і сонце примерзає"...), де образи зимової природи виявляють,

Як все змагається нерадісну любов
Перемогти — накреслити на кризі!

— або ж до естетичних принципів мистецької творчости („Я робітник в мастерні власних слів"...). І якою величною мудрістю позначена певність поетова щодо свого посмертного єднання з ясними елементами природнього всебуття — „тепер я скрізь, де світло і любов" („Мов сірі дні, умруть бажання кволі...").

Було б, звичайно ж, абсурдною несправедливістю вбачати або визнавати у Филиповичеві самого лише предтечу Ольжича. Филипович — складна, багатогранна і високоартистична літературна постать, і поетична спадщина його надається до різних аспектів сприймання та усвідомлення.

Поетична спадщина Павла Филиповича — один із тих величних скарбів українського письменства, що їх мабуть лише наступні покоління спроможуться гідно оцінити і зреалізувати в розбудові українського національного світогляду. Аби лише цей мистецький скарб не підпав під інерцію забуття серед нас на еміґрації, як до цього сливе вповні призвели совєтський терор і московська „духова русифікація" на Рідних Землях!

ПАВЛО ФИЛИПОВИЧ

⁂

**Візьмеш у жменю сонного насіння
І не пізнаєш власної руки, —
Най синій день, най у землі коріння,
Жіночий сміх і соняшні книжки!
Я не люблю самотнього зідхання —
Нащо давать далеким зорям звіт?
Не долетить ні перша, ні остання
З моїх думок у невідомий світ.
Це ти така і тепла, і принадна,
І над тобою все гудуть дроти.
Розстеле ніч свої похмурі рядна,
І знову не одзеленієш ти.
Надії мрійні і смутне квиління
Загублено у передранній млі,
А гострозоре, мужнє покоління
Уже росте на молодій землі.**

⁂

**Дивись, дивись, безмежні перелоги
І хмар насуплених погроза в далині.
Проносить вітер виклики тривоги —
Шалений вітер і криваві дні.
Не перший рік, як позникали боги,
Остались люди та мерці одні.
Жують і плачуть: дайте-бо підмоги,
Заснуть спокійно дайте у труні.
Я чую жаль. Мене турбує звада,
Та марний біль перемогла відрада,
Бо у минулім не кохаюсь я,
Бо не розстанусь з мрією моєю:
Став чоловік над чорною ріллею,
Як небо, гордий, сильний, як земля.**

⁂

**Я робітник в майстерні власних слів,
Та всі слова я віддаю усім.
Будую душу, викликаю гнів,
Любов і волю вводжу в кожний дім.
Надхнення, втіху чую і тоді,
Коли учусь у давнього митця,
Але безжурні, горді, молоді
Лише майбутнім дихають серця.
З старої бронзи зброю власних слів
Переливаю радо на вогні.
Під невгамовним подихом вітрів
Безмежна праця, переможні дні!**

⁂

МОНОМАХ

**Дивився з вежі
На темний бір.
Там слід ведмежий
І вовчий зір.
Там бродять тури
У далині,
А дуб похмурий
Ковтає дні.
Дививсь і зброю
Стиснув хутчій,
Соколів двоє
Враз на плечі.
Бичача шия,
Мов камінь крик.
Не Візантія, —
До степу звик.
Залізна шкіра,
Серце тверде —
На роги звіра
Не попаде.
О, Мономаше!
Ти не навчай,
Що щастя наше —
Покора й рай.
Зійдуть на попіл
Бліді ченці,
А спис і сокіл —
В твоїй руці!
Гримить відвага
На всі віки —
Той крик варяга,
Той стиск руки!**

СТЕПАН ЛЮБОМИРСЬКИЙ

З вогнем ватри

(Оповідання)

Осип з трудом домучив чотири кляси народньої школи, але револьвер навчився розбирати скоріше, як заплутані аритметичні рахунки. Коли старший брат потай від батька, що був війтом у селі, чистив свого ефена, Осип подавав йому оливу уважніше, як його товариші місцевому священикові літургійний одяг під час шкільних Богослужб. Невідомий світ тайни і емоцій манив і поривав Осипову душу, а кожний вихід брата у темну ніч супроводив він із запертим віддихом, ждучи сірого ранку.

Осип не розумів цього всього, не знав, чому плакала братова дівчина і чому батько так похмуро споглядав на світання, але коли однієї ночі брат не повернувся, а ранком у хату заглянули сині однострої, Осип зрозумів, що це не так легко бавитись револьверами. І з того дня Осип чимало змінився. Він забажав мати таку зброю, що нею міг би повбивати всіх ворогів і не мусів би піддаватись через нестачу муніції, так, як це довелось зробити братові, що до всієї біди забув ще в запалі стрілянини залишити собі останній набій.

Брат дістав п'ятнадцять років, і його дівчина віддалась за іншого, а Осип завзято став читати всякі книжки, що їх тільки міг знайти з допомогою малої Люсі, панотцевої дочки, у його бібліотеці.

Минали місяці, пройшли роки. Одного разу Люся приїхала на вакації додому в товаристві молоденького, стрункого студентика, і коли Осип посмів вечором нагадати їй свої читацькі здібнощі, Люся привіталась із ним трохи холодно. Вона вже жила іншим світом, ніж Осип. Правда, вона йому книжок не відмовила, але при цьому сказала, що коли б він трохи краще одягнувся і коли б трохи краще висловлювався, вона радо бувала б з ним частіше, а так, що ж...

Стрункий студент глядів на Осипа з цікавістю. Від сільського хлопчини пахло полями і лісом, для міського студента це було чимось новим. Він заговорив щось про студії. Осип слухав, але не вмів відповісти на поставлений запит, і Люся розсміялась щиро, показуючи два рядки біленьких зубчиків.. Молода кіточка доростала в ній. Та її сміх сильно задзвенів Осипові у вухах. А ще більше її слова, що загомоніли з познаками милосердя.

— Що ж ти, Степанку, будеш говорити йому про льоґаритми, адже він навіть не знає, що це таке...

Осип стояв у тіні панотцевого балькону і почувши ці слова, кинув книжкою, що її одержав від Люсі, кинув, обернувся і, перескочивши пліт, зник у темній вулиці. За ним втих дівочий сміх, а зросла зате свідомість меншевартости перед такими от людьми. Люся, що ще недавно так часто з ним гуляла по садах, тепер немов чужа.. І чому? Тому, що вона дещо більше навчилась у школах.. Або той блідий студентик.. Пхі!..

Осип дуже болів над жіночою невдячністю, але злість виробила в нього бажання стати рівним світові, піти вперед і не дозволяти нікому сміятись із себе.

З тим самим запалом, що гнав його до братових револьверів, Осип застряг у книжках. Діставав їх у всякий спосіб. У читальні, в учителя, у крамаря і навіть до самого панотця заходив. Панотець спочатку дещо неохоче приглядався цим відвідинам Осипа, бо польська поліція ставала на зап'ятки цілій тій родині, але потім полюбив бундючного хлопця з ясною, буйною чуприною і вогнем в очах. Горів цей вогонь у нього спокійно, тихо, та бували моменти, коли він вибухав ясністю блискавиці і всю хлоп'ячу душу заливав повінню полум'яного бажання. Коли поліція здирала з читальні національний прапор, Осип перший кинув каменем. Кинув влучно, але вже тоді здав собі ясно справу, який слабий це був арґумент проти переможного ворога.

Після цього Осип не хотів залишатися в селі. Скористався з ради понотця і поїхав з ним до міста та вписався до ґімназії. Першу вплату зробив понотець, а потім вже батько, що тим часом кинув війтівство, взяв собі „на гонір" хоч одного сина вивести в люди, і Осип міг із спокоєм поглинати ґімназійну бібліотеку. Літа пливли, і малий Осипко не зчувся, як минули дитячі, потім хлоп'ячі роки і як прийшли гарячі дні вінчання з життям. Доказ зрілости на ґімназійному дипльомі супроводив його у світ. З Люсею рідко стрічався і хоч вона таки не дозволила випередити себе, бо склала матуру на рік скорше за Осипа, все таки він виніс багато більше користей з науки. Так бодай думали професори.

Світ зустрів Осипа непривітно.

— Пан визнання греко-католицького?.. Бардзо нам пшиємнє... Алє, нєстети, нє розпожондзами надмєрнон ільосцьон мєйсц... Пан розумє?..

Осип зрозумів. Не прийняли на університет. Вистало їм його віроісповідання. Хоч... коли б у нього було багато грошей, то переліз би й через цю верблюжу дірку, чи як там, але грошей не було.

А звичайним, справедливим шляхом Осипа не пустали до науки. З гірким посмаком у молодому серці ходив він по Львові і думав. Бити б їх, так бити, щоб аж дрантя летіло! У Львові, старому, українському місті, ворог його до науки не пускає. Це вже трохи забагато. Брат помер у товстих мурах Свєнтеґо Кржижа з сухоти. Осип подумав, що Україна нічого не здобуде, якщо і він піде слідами брата.

А що ж він повинен робити?.. Робити щось треба.

Ех, якби то сила в руках!.. Якби так щось більше... Бо що ж цей револьвер?.. Якби так літаки, бомби, машини...

І Осип вечорами, мріяв про таку велику силу, що дозволила б йому зривати поодинокі стовпи польської державности і хитати її будовою, класти в руїни ворожу силу. Про таку силу мріяв тоді Осип.

На тих мріях певно було б і покінчилось, якби не зустріч із Люсею. З неї виросла струнка, висока і здорова дівчина й Осип нераз в задумі слідкував за нею, згадуючи дитячі забави, що дозволяли йому так близько мати її біля себе. Тепер не те. Осип усе таки був сільським студентом... А вона панночка.

Їхня розмова починалась звичайно байдуже. Та цього вечора Люся була схвильована. Спитав про причину.

Вона спершу викручувалась, а потім призналась. Степан виїхав геть. Виїхав геть, навіть не попрощався. Виїхав... хоч Люся віддалася йому вся. Степан виїхав на Чехію, на студії, а вона... осталася сама. Хто на неї гляне? Що їй робити?..

Осип мав серце тверде і справедливе. Як би Люся не хотіла, зате він запам'ятав одне слово: Чехія.

І хоч як Люся намовляла його, щоб зайшов до неї, на кватиру, щоб нагадав їй усі дитячі забави (в неї ж так гарно...). Осип подякував чемно, але рішуче, попрощався на вулиці, побажав багато щастя і добра і три дні пізніше вдихував здоровими легенями безмір гірських просторів старих карпатських гір.

За ним у сірій мряці лежала минувшина. Перед ним, у чистому сонці розкинулась ліниво зелень Карпатської України.

Осип почав свої студії. Спершу не так легко, як мрії собі уявляли. Мусів давати лекції і радів, що навчився французької мови, бо тепер жив із неї. Схуд і змарнів, але добився до перших грошей і з ними поїхав до Праги. Хотів стояти на власних ногах. І весь час мріяв про велику силу, що дозволила б йому нищити ворога... Нищити окови, що скували рідний край. Широкими обріями пливли тепер його мрії. Пестив ними не тільки Дністрові береги. Дніпрові пороги манили вже його.

З мрій і бажання зробився конкретний плян. І Осип, як нетля до світла, потягся туди, на піротехнічний інститут. А там швидко виявив такі успіхи в науці, що вже після одного року фірма Шкода прийняла його на платну практику.

Полюбив своє діло. Полюбив пробні і правдиві вибухи та експльозії, що здригали землю, зміняли її обличчя і рівняли гори з долами. Покохав таємну силу, замкнену у холодному поросі та прозорій речовині. Шукав самого зерна, самого ядра цієї сили, цієї гори енергії, що могла в одну хвилинку так багато зробити...

Так багато знищити... І потім — збудувати щось нове...

Перед самою війною закінчив інженерські іспити з дипломом. Тоді прийшов лист від Люсі. Осип застановився. Дитячі забави, старе знайомство і потім... льоґаритми і Степан. Ні. Відписав коротко, сухо, хоч ввічливо. На слідуючий лист не відписав зовсім. Не вона його манила. Осип бажав чогось такого для себе, від чого від здригався б... Як земля під тиском експльозії. Люся не обіцяла йому нічого такого.

Чеське міністерство війни запропонувало Осипові працю піонерського експерта при будові оборонних ліній у Судетах.

Запізно. Доки Осип встиг відповісти, це міністерство вже не існувало. Чехо-Словаччина зникла, оборонні лінії розлетілися вщент. Внутрішня слабість розклала її на лопатки. Зникла навіть без такого шуму, як Карпатська Україна. Осип пережив це все. З вибухом війни пустився на мандрівку. Під стелею перших німецьких бомбовиків Осип перейшов рідні Карпати і прийшов скласти старим батькам поклін. Та дома побував коротко. Його манить світ.

Пережив прихід большевиків і повінь червоних плахт. Дивувався жидам, що цілували большевицькі танки. Ті самі жиди потім проклинали. Дивувався полякам, що ждали на прихід союзника. Вертаючись на схід, військові поїзди забирали поляків із собою, в Сибір. Дивувався неписьменним українцям, що навіть свої національні прапори вивішували на прийняття Н-кого українського фронту. Ці ж українці заселили потім Казахстан...

Під большевицьким режимом навчився московської мови, а весною сорок першого року заїхав аж до Києва. Печерська Лавра вразила його стариною і масами пропаґандивних афішок. Не заходив навіть до середини. У Києві навчився московського акценту. Української мови не чув. Всюди дзвеніла, видніла і лунала ворожа. Дніпра не пізнав. Не так уявляв собі його. По-чужому виглядав старий. Ідучи пароплавом до Канева, дивувався, що старий Славута терпить так довго наругу над собою. На всіх пароплавах маяли прапори із зорями і пишались чужі назви. П'ятьма раменами кололи в очі яркі, нахабні зорі...

Вздовж Дніпра видніли порвані береги, а Осип усвідомляв собі, що це скраї далеких, рівних степів, і здавалось йому, що від них навіть подихом старої слави тягне. Та лайлива, чужа мова псувала йому настрій і дійсність брутально нищила його намагання двигнутись уявою в минуле.

Щойно під Каневом, біля високої могили зустрів Осип перше дівча, що озвалось до нього чистою українською мовою. Малощо не вхопив її в рамена з радощів, що все таки віднайшов хоч ось тут, біля великої могили кусок України. Та здержався. На пишних дівочих грудях, що хвилювали хлопця, ясніла полум'яна хустина і блистіла чужа відзнака молодечої... і ворожої організації. Це так якось міцно вразило його, що перша секунда втіхи тріснула йому, неначе мильна банька, і Осип глянув у палкі чорні очі сірим холодним поглядом. Проте ці очі, ця дівчина і її постава, горда і рівна, рівнялись із краєвидом. Горде сонце, далекий, аж темний обрій і шум старого Дніпра під кручею все таки пахли чимось рідним, своїм.

Вона спитала його, чому в нього сльози в очах, коли довкруги такий гарний день і коли молодість аж рветься із землі до хмар силою весняного пориву...

— Якраз тому... — відповів на її запит і переніс зір на далекий обрій, де степ по-старому сходився з небом. Дніпро маєстатично штовхав свої могутні хвилі вперед, від тисячеліть незмінно і від тисячоліть вперто в одному напрямі. Так ішов за його прикладом весь нарід цієї країни в одному, вперто в одному напрямі...

І познак цього руху шукав Осип в очах і в обличчі цієї дівчини, що перед ним розвела безрадно руками.

— Не розумію вас...

Хитнув головою, неначе б так і мало бути.

— Я й не дивуюсь вам. Я з Західньої України.

— Я пізнала це... По вашому одязі... По мові.

Приглянулась йому з перспективи, річево, розумно. На уста виринув у неї скромний усміх. Дівчина непевно зиркнула на власну, витерту суконку з ненайкращого матеріялу. А потім глянула на нього пильно. Оправдання залунало в її голосі.

— У нас так мало хто одягається... Ви дуже гарні.

Осип пригасив полум'я, що збудилось в очах, як реакція, як жаль за бідний вигляд цієї краси у найбагатшій країні світу. Дати їй прегарний одяг, показати їй світ, життя, мистецтво. Чому перед нею це все замкнене? Чому її молоденька душа мусить викривлювати своє здорове обличчя і, вбравшись у ярку шмату, викликати туманне вдоволення?.. Чи поміг би екразит знищити цей лад і дати людям волю?.. Осип в ту хвилину поставив під знак великого запиту все своє знання і всі свої досягнення. Бо ні динаміт, ні екразит не ховають у собі стільки енергії, щоб Україні дати свободу. Щоб цій дівчині показати її рідний край у природніх фарбах.

— А ви не гарні? Що ж вам бракує? Та ж це все довкруги ваше. Ви ж тут хазяйка. Це ж ваша батьківщина... — заговорив до неї міцно Осип.

Дівча гляділо на нього мовчки, уважно, з-під довгих вій миготіло змінними світлами в очах. Недовір'я брало верх. Осип нагадав, що в неї червона відзнака на грудях і пригасив свій запал.

— Хто ви?.. Де живете? — спитав діловито, прихильно, і в неї оживилось личко. Про це вона воліла балакати.

— За національністю — українка... Живу недалеко. А нащо вам знати?

Осип дивився на неї, думав, чи вона лишень за національністю українка чи й душею. Не міг вгадати.

— Цікавий... Хіба це щось лихого?

Дівча засміялось очима. Простенько, а проте хитро.

— А може?..

Вже не відставав від неї. Все таки вона була йому миліша, як інше оточення.

Оля розгомонілась. Оповідала й тішилась, що він її слухав. Коли ж звечоріло, і треба було йому вертатись на корабель, вона посумніла, немов би із заходом сонця і її радість зайшла. І він стратив гумор. Відчув, як його спокій, втримуваний досі великим зусиллям, тікає кудись у невідоме, і як серце його, таке вперте і тверде, б'ється тепер, неначе в заляканого школяра. І в неї груди піднімались швидким, непевним віддихом. Піввідчинені уста шептали щось ледве чутне, очі палали, задивлені у виразний мужеський обрій дівочих мрій.

— Коли ми зустрінемося вдруге? — впало між ними, тихо і напружено, немов би заграла нечутна струна.

— Може... і ніколи.

— Чому?..

Ще шепнула вона. Так близько, так тихо і гаряче, що скеля зогрілася б від її дотику. Осип не знав, чи добре це сталось, але коли вона пригорнулась до нього, соколом припав до її уст з однією лише думкою: перелити у неї свою душу, зрозуміння і свідомість, зробити із неї людину свого покрою, свого типу і своїх думок.

Мрії тріснули і зникли...

Рука доторкнулася до металю ворожої відзнаки на грудях.

Вона, Оля, ще цілувала його, як він уже охолов. Вона цілувала його у мріях ще довго, як він зник, пішов, без одного слова прощання. Поніс у голові шум, біль і жаль до цілого світу. Коли ж прохолов, відчув солоний посмак, якби надпив морської води з океану енергії...

Осип пішов, не оглядаючись. Тільки думки у нього дивні стали. Інакші. Сміялися в душі із попередніх мрій він дивувався собі, як міг вірити, що екразит може знищити ворожу силу, коли вона вже в душах вкорінилась. У душах власного народу. Сумнів, сумнів, гірший за все найгірше, огорнув його, коли йому доводилось передумувати своє „я". Пощо жити у тому всьому? Яка остаточна ціль? Сибір? Яке ж вдоволення?... З чого? Куска хліба, киненого з панського, ворожого столу?

А події назрівали. З весною ішла війна. Одна за одною, і держави падали у цій бурі, як дерев'яні плоти. Югославія лягла в румовищах, розторощена, Греція поклонилась Олімпом до панцирних стіп переможця. Болгарія прийняла його з відкритими раменами. Україна ждала, коли буря доторкне і її...

Ждав Осип, ждали і інші. Але спомини з-під Канева подвоювали сумнів... Там не ждуть. Там думають інакше.

Там, серед найгарячішого поцілунку двох світів, рука потрапляє на холодне залізо чужих відзнак.

На місце порожнечі, що витворилась у душі після висміяння екразитових мрій, Осип вперто впивав думку про величезні маси нагромадженої і приспаної енергії, що її тільки підпалити і пустити у дію, на велике визволення. Але як?...

По ночах не спав. Думки не давали. Великі мрії і великі пляни розколихували його спокій. Коли дрімав, снились шляхи, вкриті військом і лунали пісні у вухах так зрадливо, що зворушення обливало його потом, і він наслухував серед ночі, чи справді нічого не чути ще?...

Весна минула...

Надії розвіялись. Жита і пшениці достигали. Війни не буде. А як довго прийдеться ще ждати?.. Може роками, може вічно? Може доведеться вмерти у неволі? А якщо так... то нащо це порожнє сіре життя? Щоб двигати чуже ярмо?

Одного дня перестрів його у місті товариш.

— Не вертай додому. Шукали за тобою.

— Дякую, — і розійшлись. Небо гарячилось розпеченем сонцем, люди нервувалися з спеки, а може якимсь прочуттям. Все таки Осип відчув холод на плечах. Мрії втекли. Дійсність ставала перед очима. Шукали... за що? Не провинився ще нічим супроти їхніх диковинних законів. Але не любив їх. Може, відчули це? Може, відчули, що за його високим чолом і ясним поглядом ховається небезпека для їхнього панування? Може відчули... але вони цього не знають і знати не можуть... Яким же правом вони шукають його? Чи це так вони винищують джерела ворожої для себе енергії? Чи це так треба робити?... Чи ця енергія знаходиться там, де на їх здогад вона може бути?

Осип попадав у гарячкові думки, немов би стояв на порозі відкриття нового якогось для себе явища. Ворог боявся. Ворог лякався схованої потенціяльної енергії поневоленого народу.

Але ж за всякими правилами логіки і розуму, якщо ворог її лякається, це знак, що вона існує, вона є... і де? Чи не у людях? Кого ж виловлюють, за ким шукають? За живими людьми... З однією метою — щоб їх усмертити і вбити енергію.

Серед міста Осип малощо не скрикнув з радощів. Немов би стежку знайшов до рідної хати.

Дві ночі пізніше Осип перебрів Сян. Ішов у складі групи. З усіх західніх областей України тоді ходили групами. Рішив заховати свою частинку енергії на кращий час. Довкруги нього ніч палала прожекторами і гавкали завзято собаки. Повітря тремтіло і плакало під пострілами револьверів і крісів. Кордон оскаженів, не хотів випустити одчайдухів, хлопців. Та група таки перейшла. Двох ранених забрали із собою.

Німецькі сторожі прийняли чемно, спрямували у глибину Засяння, потім далі до Кракова, і Осип, вирвавшись на волю, зустрівся з людьми, що палали чином, мріяли, про Київ і готувались до походу на Схід. Він горів у думках і творив фантазію, що її хотів перетворити в дійсність.

Ніхто не знав, як довго доведеться ждати. Ніхто не знав, чи не доведеться на чужині померти. Але всі вірили твердо, що мусить зродитись повстання і мусить, мусить бути Україна. Історія її кличе. Це треба тільки відчути, коли такі хвилини приходять, що історія до простих сердець говорить.

І сталось.

Цей великий ранок починався так сіро, як кожний інший. Доки зійшло сонце, роса густо осіла на землі і ніч уступала поволі, неохоче. Та коли перше проміння несміливо виглянуло з-поза обрію темряви, Київ, Україна і світ здригнулись. З темного Заходу надлетіли важким летом великі птиці і ревом буревія пробудили заспані міста і села. Бомби і бомби летіли на летовища, залізниці, на мости і на шляхи... Бомби за бомбами...

Вогонь і дим покрили все. Пил, кров і пожежі вкрили збомбардовані міста. І у це пекло модерної війни ринули залізні дивізії, кордон тріс і захитався, впав. Шлях на Схід відкрився...

Перша кров багром нової слави сплямила прапори ламаного хреста. Стихія заговорила і звір пробудився над приспаною досі землею. Вискалив кливаки, показав пазурі і могутнім скоком вийшов на нове жировище. Супроводив його рев і свист і біль важкого змагання. Та він пішов вперто і скоро вперед сталевими гусеницями, креслячи нові кордони нових імперій.

А побіч нього йшли інші...

Один з перших ішов Осип. Залізна машина його енергії перейшла в чин. Думки спрямувались в один рішучий напрям. Як пластун, вітрив він лісами і йшов уперто туди, де живий спогад виром вертівся внизу, під кручею. Тільки в спогаді колола шпилька... нехай там.

Ночі гарячі і парні, розпалені ракетами і прожекторами, дні пекольні і криваві не стримували його. Він ішов вперто, відбирав зв'язки, наладнував їх і знову йшов, всюди залишаючи живим велике гасло, що розросталось, розливалось, як широка, серпнева, гаряча повінь з вузьких берегів воєнних обмежень і по всій країні розпалило почування та влило силу до міцних, загартованих долонь.

А Осип все попереду. Нестримно туди, щоб першому бути там, щоб першому побачити стару могилу у новому сонці, назустріч волі. Це манило його, і він на своєму шляху засівав зеренце, що спалахувало зразу у нестримну стихію. Ліси горіли вже війною, поля роїлись від людей, безладно відступали скривавлені, розторощені полчища на Схід. За ними десь там гнались сірі панцері. А поміж тим ішов Осип, з одним тільки револьвером при собі і гарячим словом:

— Люди, Україна вас кличе!...

Тонкими смужками по великому чорноземі йшли такі сліди і за ними спалахувало море визвольної енергії. Вибухав екразит, сторіччями нагромаджений у душах, а запалювали його прості, ясні і виразні слова. Плач вітав, плач прощав, але уста видирались до нового життя з привітом, і Осип відчував, що це плач великого визволення. Бо ж це Україна встає!

Сміявся тепер із своїх вибухів, із своїх студій, відчував щойно тепер всю радість життя і здорорових сил. Тут лежить ключ до джерела, що визволеною енергією розвалить гігантичну ворожу будівлю і подих волі внесе у зморений катуванням край. Край, що із свого стану може й справи собі не здавав.

Ішов скоро. Підвода, кінь, ноги, все те несе його на Схід. Ішов набагато скоріше, як ішов фронт. І оминав всякої зустрічі з переходовими частинами переможного німецького запілля. Так робили і його товариші, що пішли широким фронтом, пориваючи край до нового чину. Нерідко вітали його вільні і озброєні села, що питали за національним отченашем.

— Ти за яку, за самостійну?

— Можна хіба інакше?

— А чи йде вже наше військо?..

— Воно вже тут. Воно у вас, люди. Не бачите його?

Минав їх і залишав здивованих за собою. Немов хвиля котилась перед ним, за ним, боками, і стихія поривала все, що жило, до зброї. Ліси горіли вже війною із відступаючим ворогом.

— Здавай зброю, а хто українець, виступай до нас!

— Слава Україні!

Сонце божеволіло над спаленою землею, гомін гармат котився далекими обріями і літаки, як шуліки, спадали з хмар дощем, скидаючи смерть та руїни. Чимраз далі і далі, на Схід.

А Осип, задивлений у свою ціль, ішов полями і ярами, прямо до Великої Могили. Там хотів перший заткнути кусок дорогого прапору, що його приховував так завзято при собі, потай від селян. Бо заберуть, повісять на школу або на сільську раду і поминай, як звали. Не віднайдуть.

— У нас вже Україна. А прапору немає... Ось і добули!

Одного пізнього пополудня, коли вже у грудях висохли рештки всякої води, запримітив між двома лісами юрбу таборуючого вояцтва. Свіжі, новенькі однострої, молоді, веснянкуваті обличчя, новий призов до армії. Вороги...

Був би оминув боком. Та в цей момент небо вкрилось тінями і земля розкашлялась глибокими вибухами. Скорострільний вогонь згори спражив траву на вугілля. Перший, другий, третій наліт ескадри пекельним крилом звалив Осипа додолу. Вдарило у самий бік, коли підводився. Запекло міцно і кинуло об землю. Земля почорніла і світ почорнів...

Прокинувся аж на машині. Щось придавлювало йому груди, і Осип з трудом розпізнав холодний труп. В очах знову почорніло. Не чув, як трясла машина. Прочуняв знову вже на холодній землі. Довкруги було темно, а високо-високо горіли зорі. Здавалось, що вони колихаються і веселяться, та Осип відчув в устах дивний посмак, що свій початок брав десь між очима і щохвилини викликував червоні світла довкола зір. Не чув ніг. Не міг ворухнутись. Не потребував теж багато часу, щоб зрозуміти, що розривна куля тріснула в його правому боці. Зрозумів це скоро...

Вмлівав і приходив знов досебе. І відчував при цьому, як щораз менше у нього сил, щоб думати, щоб дивитись і щоб бачити. Тільки десь у грудях немов варилось від надміру бажань. Немов би замкнені намагання хотіли вирватись у світ для виконання мрій і намірів. Немов би незнищенна енерґія бажала вихопитись, визволитись від неспроможного вже для неї тіла, залишити непотрібний тягар і загуляти разом із стихією, що спалахнула широким полум'ям під гарячим, літнім небом, на зрошеній кров'ю землі.

Червоні світла заблимали збоку. Приходили санітари. Одинцем розглядали тисячі тіл. Як темні духи, нахилялись над скрученими постатями, рухали довгими руками і відходили понуро до інших. Хто ранений, а хто вже й не потребує допомоги. Осип бачив це і збайдужів. Так мало сил у нього тепер...

Може й не помітять?

Ліхтарня засвітила в очі і в голові зашуміло з болю. Яке неприємне світло, немов би удар в чоло. І цей посмак попелу в устах, такий квасний...

Раптом здушений оклик над самою головою.

— Боже мій... це ж...

Бога тут взивають? Дивне...

Світло закружляло, припало до землі, вгризлось у неї. Щось тепле і м'яке доторкнуло чола, лиця, уст. Щось гаряче заговорило над самими очима.

— Осипе, Осипе!..

Зорі заскакали дивно, немов би роздерлись на двоє і розпливлись у всесвіті.

— Це ти, Олю? Ти тут?..

Здивувався собі, що голос ще виходить із горла, І біль неначе б ущух. Неначе б відразу полегшало. І зорі устаткувались на місці і ліхтарня горить спокійно. А в голові ясно і чисто.

— Це ж я, Осипе, це ж я, твоя Оля... Ти ранений! Ти не писав нічого, а я так ждала! А ти!.. Я й забула... пий, це горілка.

Пив. Пив і думав при цьому, яка добра доля на світі.

— Ти чуєш мене? — питала.

Далеко по полі перегукувались санітари серед тисячів мертвих тіл. Далеко по полі блимали їхні світельця. А поле смерти мовчало. Лише десь там, при шляху, машини скидали нові транспорти ранених, як снопи.

— Я чую тебе... серце. Не тривожся.., і не жалій. Так мусіло бути... Я так багато думав про тебе... Але тепер вже пізно. Так мені боляче...

Придержала міцно рукою. Над самими устами говорила переконливо, гаряче.

— Ти не смієш вмерти...

— Оля...

— Я покличу санітарів... Чекай.

— Оля... це не поможе... це кінець... я прошу тебе...

— Але ти не смієш мені вмерти!..

Вона держала його голову так міцно у своїх руках, що дійсно життя не могло втекти. А проте воно тікало кудись, невидимим шляхом.

— Олю, таке...

Дівчина застигла. І він відчув це. А сили тікали і енерґія визволялась до далекого лету. Не було часу...

— Це моє останнє до тебе... прохання... Застроми його... над Дніпром... На Великій Могилі... там, де ми... прохаю, Олю... Як воно дивно горить... ти бачиш?..

Вона оглянулась. Нічого не було видно. По полі зникали світла...

— Як воно високо горить... але ж бо ватра!.. Олю, яка велика вона!..

Зрозуміла... що це кінець. І перемогла себе, прилипла, заплакала, як над відкритою могилою. Тільки зорі співчували їй. Все інше було байдуже.

— Зроблю це... Осипе!... Я зроблю це!

Віддихнув глибше, раз і другий. Коротше, слабше...

— Але ж бо... вона велика... велика!..

ЛЕОНІД ПОЛТАВА

КОЛИ КИПИТЬ У КЛЮЧ..

Коли кипить у ключ бурхлива творча ніч,
Коли душа палахкотить, немов пожежа, —
Я не належу вам, найближчі із облич,
Ні друзям, ні собі, —
нікому не належу.

Поштарю, всі листи, й найкращі — відклади,
Я змінюю вночі і вулиці й країни:
З усіх моїх адрес одну беру тоді,
Що стежкою страждань
провадить в Україну.

Як радісно іти! Без бруку і мостів,
Обходити стежки і оминати стежі!..
І як би я тоді зустріть її хотів,
Кому і в творчу ніч
усім єством належу!

Ні доторку руки, ані тепла очей
У неї не прошу.
Лише, коли спіткнуся
Об камені злоби, об темний жах ночей, —
Нехай щасливим їй
у ніч таку приснюся.

Здригнеться трепетно...
І легше буде йти
Мені, далекому,
по берегах Дніпрових...
О, ноче творчости!
Яка прекрасна ти,
Напоєна тривогою любови!

Джордж Бернард Шов про „освіту“

(Уривок із „Шістнадцятьох автобіографічних нарисів“, в-во Артеміс, Цюріх 1950).

Неможливо для мене повторювати досить часто, що я, хоч не маю ніякого університетського звання, насправді куди освідченіша людина, ніж більшість університетських вчених. Мій дім був музикальний, а музика була „вченою“ музикою, що для мене починалась з Генделя, а драматична музика з Ґлюка й Моцарта; обидві вони є мірилом мистецької культури, до якої не може мати претенсій література мертвих мов, за вийнятком чудових перекладів Джільберта Маррея, які так само англійські й також модерні, як і кожний улюблений окремий твір в нашій мові, та які пригадують нам, що й Шекспір був перекладачем і трансформатором старих історій, а не їх винахідником. Моя рідня була відома з своєї ввічливости, яку, однак, не можна назвати любов'ю. Але це не мало впливу на дитину, аж доки вона вивчила добре катехизис і могла співати „A te, ocara“ та „Suone la tronsba interpiola“.

В цих піснях містилось досить багато почувань та почуття лицарськости для кожної дитини. Такого виховання не забракло в мене ніколи. Воно йшло від Россіні, Маєрбера та Верді до Ваґнера, від Беттовена до Сібеліюса, від по-британському розріджених розв'язань Генделя й Мендельсона аж до суто правдивої анлійської музики Елґара та В. Віл'ємза, від цілотонового способу Дебюссі та хроматичного способу Шенберґа аж до експериментів К. Скота з питомим йому технічним хаосом, який постав, коли розбита черга тонів, мимовільні, нерозв'язані дисонанси і „чужа для гармонії спулука тонів“ — стали найновішою модою. Багато елементів при цьому стверджує правильність вислову Оскара Вайлда: „Тікай від останньої моди, бо за півроку станеш безнадійно немодерним“. Як Ваґнер закидував нас у „Тангойзері“ мимовільними нонами, ми закривали собі вуха. Він їхав тоді далі тредецимами. Сьогодні вони вже нікого не перестрашують, але вони застрашили мене свого часу, бо я пригадую собі, що я відчував це, як щось нечуване, коли заслухав уперше новостворену „Прометеєву увертюру“ Беттовена, яку зачинали грати на басі явно зменшеною септимою.

Чи ж не звучить цей вчений діялект правдиво? Чи може мене в ньому побити якийсь академік, який в різних коледжах видуднював на пам'ять свого Верґілія й Гомера, Горація й Ювенала? Чи вивчення модерних неоклясиків є для освіти корисніше, ніж розвиток декоративної танкової музики до настроєвої музики Беттовена, злучений чудовим вкладом Моцарта?

Мені пригадуватимуть, що існують люди, які студіюють музику, доктори музики, як Стенфорд і Перрі. Але вислід одержання таких академічних звань полягає лише в тому, що їх власники, мовляв, „компонують“, коли заповнюють нотний папір наслідуванням компоністів, що вийшли з моди, та знижують вартість таких мистців, як Бах і Елґар, в яких ні один з них не міг би взяти жадної лекції сольфеджа.

Моя гувернантка вчила мене абетки, але ніхто не навчив мене писати мої твори, доти, доки ці твори не принесли мені стільки грошей, що мода змінились, і мене назвали спадкоємцем Шекспіра.

Особисте переживання сучасного розвитку мистецтва є куди більш повчальне, ніж якісь студії старих документів. Жаден „підкутий“ кандидат до державного іспиту не може так глибоко відчути розвитку від Есхіла до Евріпіда, як я відчуваю розвиток від Доніцетті до Ваґнера, від Канови до Родена, від Скріба й Сарду до Ібсена, від Теннісона до Бравнінґа, від Меколея до Маркса, від Тіндела до Клерк-Мексвела, від Плянка й Айнштайна до Ґерді, коротко — від слухання про мистецькі твори померлих геніїв аж до жахливих нових речей, які я вже зміг відчути на власному тілі.

Академічні методи іспитів є кращі, ніж взагалі ніщо. Хто студіює дороги, що ведуть від Арістотеля до Люкреція, від Платона й Сократа до Плотіна, від Птоломея до Коперника, від св. Томи Аквінського до Гуса й Лютера, від Еразма з Роттердаму до Вольтера, — може, щонайменше, пізнати, що вже сталося, та виставляти свідоцтва тим, що могли б творити щось нове. Але без живого досвіду жадна людина не є освіченою. Навіть найвченіші абсольвенти університетів з академічним званням, хоч і тяжко навантажені поверховим знанням мертвих мов та тонною альгебри, є кінець-кінцем лише твердолобами та іґнорантами. Суттєвої різниці між вивченням та переживанням не можна висловити в іспитових оцінках.

З уваги на цю різницю, я заявляю зухвало, що я є один з найосвіченіших у світі людей та що при кожній потрібній нагоді я міг упоратись з дев'ятьдесятьма п'ятьма відсотками всіх академічних славних особистостей, що з них деякі можуть чванитись і серед вас.

Подав **Зенон Підгіряк**

Без освіти і знання — людина блукає світом, немов у лябіринті. Тоді для неї важко відшукати ясні береги життя, відчути всю красу довкілля, до глибини збагнути сенс свого особистого буття і буття свого народу, нації. Вчімося і працюймо над собою, бо лише через науку і творчу працю можемо дійти до своєї світової мети.

Найкривавіша з арен

Мільйони людей, які подорожували цього року до Риму, оглядали й Колізей. Ясна річ, вони не застали вже тієї ґрандіозної споруди, яку бачили прочани першого Святого Року 1300. То була наче ціла гора з кварцевого каміння й мармуру, розмірами така, що людині забивало дух; більшу частину її зруйнували землетруси, пожежі й воєнні облоги. Ледви чи половина перетривала навалу варварів, які штурмували її, і патріціянську родину Барберіні, яка однією рукою відновляла мистецьку велич давніх часів, а другою руйнувала дорогоцінні пам'ятки (з Колізею Барберіні брали каміння для побудови своїх палаців); часом бралося мармурове облямовання місць для глядачів і тим мармуром прикрашувалося римські церкви.

Спочатку Колізей правив за найкращу арену всіх часів, згодом — за неприступну фортецю; під час чумної пошести він був перетворений на велетенський лазарет; за середніх віків там влаштовувалися пасійні містерії. Коли Наполеон I окупував своїм військом Рим і полонив Папу, Колізей використовувано як стайню для коней наполеонівської кінноти. Не зважаючи на все, вже від століть величчна історична будівля притягає до себе численних туристів-мандрівників. У глибині своїх розгалужених підземних ходів, де колись гладіятори готувалися до бою під рев і виття диких звірів, нині молоді італійські архітекти навчаються, як їхні далекі предки будували цей стадіон римських цісарів, що вміщав понад п'ятдесят тисяч глядачів.

Колізей розпочали будувати при імператорі Веспасіяні (69-79 рр. по Христі) й закінчили при Тіті 79-81 рр. по Христі). Супровідники розповідають відвідувачам, що Колізей збудували протягом чотирьох років дванадцять тисяч полонених юдеїв, яких пригнав до Риму Тіт після завоювання й руйнації Єрусалиму. Хто з нещасних не в змозі вже був працювати, того згодом, при відкритті видовищ кидали на арену, де він мусів боротися з дикими звірями, доки вони його не розшматовували. Ще й по сьогодні є правовірні юдеї, що відмовляються проходити під Тітовою аркою, спорудженою на честь кривавого тріюмфу цього імператора.

З 80-ти входів до амфітеатру 76 були призначені для публіки; ще й досьогодні видні римські цифри над зацілілими входами. Імператор мав особливий вхід; так само й весталки (жриці богині Вести) — на протилежному боці. Сьогодні глядачі входять через так звану Браму Життя, що нею користалися гладіятори під час врочистого вмаршування. Брамою Смерти називався вихід, крізь, який витягалося вбитих людей і тварин.

Для патриціїв, державних мужів і інших високих осіб були особливі ложі. За ними сиділи й стояли маси народу. Жінки розміщалися окремо від мужчин — виключно на горішній галерії. Цісарська ложа була на подіюмі — окремому виступі. Перед цією ложею гладіятори вітали імператора піднесеною рукою, витукуючи: „Ave Caesar, Imperator, morituri te salutant!" („Живи, о Цісаре, приречені на смерть тебе вітають!"). То не були пусті слова. Тільки під час врочистого відкриття цього кривавого театру билися аж п'ять тисяч гладіяторських пар на життя й на смерть.

Вважають, що гладіяторські бої ведуть своє походження від передісторичних часів: „Живі мусіли приносити жертви за померлих, щоб дати їхнім душам спокій — кров муситься литися на землю, щоб умилостивити бога смерти". Вперше, року 264 перед Христом римляни брати Марк і Децім Брути при похороні їхнього батька влаштували прилюдний бій трьох пар гладіяторів. Такі бої незабаром ввійшли в загальний вжиток серед панівної кляси під час погребальних церемоній. Гладіятори здебільшого набиралися з військовополонених, рабів або злочинців. Тому, що римляни добре вміли підкорювати собі інші народи, в Колізеї стали появлятися бійці різних національностей, озброєні кожен за звичаєм своєї батьківщини. З часом лави гладіяторів зростали, поповнюючись відважними юнаками із значних і багатих родин. Ці юнаки ставали гладіяторами виключно заради пристрасти боротьби, сказати б, з спортового інтересу. Останніх років римської республіки багато благородних родів тримали ляйб-ґвардію з гладіяторів, хоч це не дуже сприяло громадській безпеці. Незрідка під час виборів кандидати наймали гладіяторів, влаштовуючи на арені бої, щоб тим способом привернути до себе більше голосів виборців. Коли молодий Юлій Цезар прагнув посісти один державний пост, він виставив так багато гладіяторів, що сенат мусів видати спеціяльний закон про те, що число бойових пар, яких має право тримати один громадянин, має становити не більш, як „тільки" триста!

Коли один з гладіяторів, поранений, впав, натовп кричав: „Nabet" („цей дістав своє!") Він просив про ласку, підіймаючи одного пальця, і коли глядачі бажали, щоб йому було подароване життя, то помахували білими хустками. Якщо ж навпаки, вони вважали, що переможений бився зле, то ревли: „Occide!" („Вбий його!") і обертали великі пальці додолу. Коли цісар підтверджував цей вирок, то гладіятор-переможець довершував свою криваву справу.

Переможець діставав у нагороду срібну тацю, наповнену золотими монетами і іншими цінними подарунками. Але найвищою нагородою був — „дерев'яний меч" — як знак звільнення від подальших боїв. Так винагороджувалася надзвичайна вправність або довголітня служба. Кращим гладіятором свого часу був відомий Флямма, чий надгробовий напис, що зберігся досі, каже, що „він досяг перемоги в дванадцяти і одному кривавому поєдинку й чотирикратно діставав дерев'яний меч, але завжди ставав до бою".

Переможець пожинав усі лаври. Переможений лежав у власній крові, доки постать в темному одязі, що зображувала Харона, перевізника через ріку підземного царства Стикс, з'являлася на арені. Дерев'яним молотком вдаряв Харон жертву по лобі, щоб мати певність, що вона дійсно вмерла.

Тоді труп чіпляли довгим гаком і витягали геть крізь Ворота Смерти.

Гладіяторські поєдинки змінювалися боєм диких звірів, у яких брали участь леви, тигри, ведмеді, а іноді навіть слони та бегемоти. Імператор Коммод любив поціляти з своєї безпечної ложі стріли на левів; іноді спускався він на арену і вбивав гладіяторів і звірів. Він опублікував свої „геройські чини” в особливих звітах, називав себе Геркулесом, носив на плечах левову шкуру, посипав собі волосся золотою пудрою і бився тисячекратно — „завжди переможно”.

Того часу нараховувалося в Римі 150 тисяч нічим не зайнятої черні і стільки ж робітників, що працювали лише до обіду. Ці люди творили всілякі неподобства; цісарі, потураючи цій юрбі, приділяли їм безкоштовну їжу й питво, й ця приємність коштувала, розуміється, страшенні гроші. Римляни мали багато святкових днів, число яких на рік від 59 (в часі перед Христом) зросло аж до 159 (за імператора Клявдія, 41-54 рр. по Христі). Клявдій відвів на грища 93 дні — коштом державної скарбниці. Сатирик Ювенал характеризував тодішнє звиродніння такими словами: „Нарід, який колись дарував владарства і консульства, виставляв потужні леґіони, нині вимагає лише двох речей: panem et circenses — хліба й видовищ”.

Ці грища, що первісно влаштовувалися на честь богів, згодом тримали чернь приборканою і відвертали її від бунтів; через те вони набули такого політичного значення, що зовсім втратили свій колишній релігійний зміст.

Імператор Траян одного разу відзначив перемогу ігрищами, що тривали 123 дні. При тому було вбито десять тисяч диких і приручених звірів і боролися десять тисяч гладіяторів, більшість з яких загинула.

Коли юрбі набридали поєдинки однаково озброєних гладіяторів, вона вимагала чогось новенького: напр., гладіяторів, що билися з зав'язаними очима або мали кожен не по одному, а по два мечі; групової битви до останнього живого, навіть боїв між карликами або між карликами й жінками. Дуже улюблена була боротьба на життя й смерть між бійцем у повному озброєнні і з щитом та другим, що мав лише кинджал, тризубець та велику сітку. Той, що з сіткою, намагався при допомозі тризубця, тримати свого супротивника на певній віддалі від себе; в той час він у слушну хвилину накидав на нього сітку, щоб заплутати його нею і тоді вбити його канджалом чи тризубцем. Якщо не потрафляв накинути сітку, хутко відсмикував її й пускався навтіч, рятуючи своє життя, щоб згодом знов спробувати зловити тяжко озброєного гладіятора.

Врешті, такі „простенькі” забави перестали задовольняти смаки наволочі. Прийшло до вистав, під час яких беззбройні чоловіки й жінки були кидані на поталу диким звірям. Особливо визначним атракціоном була систематична страта розбійників, убивців та інших злочинців. Сенека так описував це: „З цієї жалюгідної юрби приречених виводилося першу пару — один озброєний, другий беззбройний, зодягнений лише в туніку. Завданням першого було — вбити другого, що й ретельно виконувалося. По такому „геройстві” його роззброювалось і мусів він стати супроти іншого, озброєного до зубів. Ця різанина йшла невблаганною ходою, аж доки остання голова котилася по піску арени”.

Пізніше влаштовувалися театральні вистави з крайнім реалізмом. „Грали з жорстокою правдивістю різного роду мітологічні сцени, напр., приречених злочинців спалювалось, в ролі Геркулеса, живцем, розпиналося на хресті — в ролі розбійника Лявреолюса; ведмеді розшматовували людину, яка зображувала долю Орфея.

Спірне питання, чи дійсно в Колізеї кидано християн на поталу левам. Ми знаємо, що деякі цісарі, напр., Діоклетіян, були смертельними ворогами християн. За Нерона християн обвинувачувалося в підпалі Риму і спалювано їх, як живі смолоскипи в цирку, на тому місці, де тепер стоїть собор св. Петра.

Знавці римської історії стверджують, що тогочасні поганські письменники нічого не згадують про кидання християн диким звірям. Згодом, коли вже християнська література взялася до цієї теми, було вже неможливо встановити з певністю істину.

Але не підлягає сумніву те, що було з одним мучеником, монахом на ім'я Телемак. З жахливого відвороту від різанини, свідком якої він був, Телемак вибіг на арену і заклинав глядачів відмовитись від тих жорстокостей. Розлючений натовп побив його камінням.

Ця подія правила за поворотний пункт. Константін, перший християнський імператор, року 326, спробував покласти край тим ігрищам, скасувавши вирок „віддати диким звірям”; відтоді полишилися тільки „каторжні роботи”. Вже це знизило попит на гладіяторів, але передусім подіяв обурений протест і смерть Телемака. Цісар Гонорій р. 404 своїм наказом назавжди заборонив криваві ігрища.

За „Das Beste aus Readers Digest“

Стоячи на ґрунті християнської моралі і глибокого українського традиціоналізму, СУМ є середовищем, в якому куються сталеві характери, що змогли б стати на зміну свім батькам та були б безмежно віддані українській самостійницькій ідеї, дотримуючись гасла: „Бог і Україна”.

(З програми СУМ'у)

О. КАЛИННИК

НА ВНУТРІШНЬО-СУМІВСЬКІ ТЕМИ

Реальна сила

Відзначаючи в цьому році п'ятирічне існування Спілки Української Молоді на чужині — в Европі й за океаном, треба ствердити, що не лише деякі українські партійні середовища, які напочатку діяння СУМ'у пророкували йому провал, а навіть найлютіші вороги української молоді — визнали **реальну силу** сумівського руху.

Хто цікавиться життям українців в Европі, той переконався наочно, що СУМ є тією надійною справді творчою силою, яка в своїх лавах гуртує й виховує відданих патріотів України, свідомих своїх завдань. Те ж саме спостерігаємо й за океаном, де наша Спілка не тільки щодалі зростає числом, але й перетворюється на провідну політично-виховну організацію молодих українців і українок.

Сумівці — це не замкнена в собі група, — ні, вони становлять всенаціональну силу нової суворої доби нашого життя, силу, що народилася в вогні та бурі революції й воєн.

Постання СУМ'у на чужині створило цілу революцію в справі здійснення завдань молоді. Сьогодні сумівець живе й діє не лише в інтересі свого осідку перебування, а в далеко ширшому. Сумівець цікавиться, як працює СУМ в інших країнах, він уболіває за тим, чи є десь недотягнення, чи досягнено належного розмаху в діяльності Спілки, чи працю провадиться так, як того вимагає висока наша мета.

В СУМ'і виробляється тип українського патріота, тип, який відповідає національному духові й умовам нашого суворого часу.

Як же не бути сумівцям гордими, що вони належать до сумівської сім'ї?

Успіхами нашої Спілки треба завдячувати провідним кадрам СУМ'у по всіх країнах. Вони є зразками для інших. Щоденна праця цих провідних кадрів Спілки Української Молоді є не легка, навіть дуже тяжка, але — в повному розумінні слова — почесна. Керівники ланок, осередків і Крайових Комітетів СУМ'у з справжньою посвятою віддаються праці. І ця праця дає відповідні наслідки. Живий приклад діє якнайкраще. Таким чином сумівці стають аванґардом молоді, і поганий той сумівець, який каже: „там, де я перебуваю, молодь українська байдужа до організованого життя" — адже не буває таких обставин, за яких неможливо заохотити друзів до чину, до творчої праці власним прикладом. Треба лише виразно бачити перед собою свою Мету.

Хай для друзів послужить таким заохочуючим прикладом лист Голови Крайового Комітету СУМ'у **Л. Гусина** в Канаді.

> „...наявність 18 осередків СУМ'у в Канаді — це небиякий досяг. Зрозуміло, що пропорційно до числа українського населення в Канаді — це не вистачальне. Але при цьому треба брати до уваги якість цього населення, а не його число. СУМ'ові все ж вдалося зберегти від впливу вулиці понад півтори тисячі молодих людей. Про народжених тут не може бути мови. Вони не нашого лету птахи. На них важко покладатися. Долар є їхнім божищем і йому, одному поклоняються вони. Всяка справа обмірковується в них у переводі на доляр. Найбільше число наших людей, що мешкають близько себе, не перевищує п'яти. Якщо між ними є хоч один чесний, вироблений, то й на решту можна числити. Коли людина мешкає одинцем, то годі й думати про те, щоб вона дотримувалася правил нашої громадської моралі (зрозуміло, мова йде про гірших).
>
> Виходячи з цього, мушу ствердити, що праця Крайового Комітету СУМ'у в Канаді й далі буде спочивати на плечах одиниць, жертовних, що поза працею на хліб зможуть віддати частину часу й громаді. Мушу Вас запевнити, що справа СУМ'у в Канаді і у світі **непокоїть мене** (підкреслення всюди наше. О. К.) особисто і повсякчасно. СУМ уже став частиною мене самого, **я вболіваю** над кожним нетактовним кроком чи не осягом. Ми пильно і повсякчасно прислухаємось до голосу ЦК. **Ані одної речі чи пропозиції ми не пропустили мимо своєї уваги.** Зрозуміло, що надто тяжко працювати, коли виконування пляну натрапляє на різні перешкоди. Моя думка завжди була і є така, щоб **особистим прикладом поривати за собою інших.** Практично це означало, що треба було брати щітку і фарбувати стіну, копати землю, дати гроші на якусь ціль (я сам вніс 50 долярів з своєї скромної платні на купівлю будинку СУМ'у і даю на інші цілі), бо ж треба невірам чи скептикам показати, що молоді все можна досягти. Я цієї засади дотримуюся і не без успіху."

Аналогічну жертовність в провідних кадрів спілки, можна бачити в Параґваї (друг А. Кущинський), в Бельґії (друг О. Коваль) і ін.

Лист Л. Гусина і листи А. Кущинського, О. Коваля і інших показують, що на жертовних одиницях, які є прикладом для інших, СУМ розрісся на реальну силу. Організаційно СУМ на чужині ці п'ять років вже твердо оформився. Завданням всіх сумівців тепер є: розширити лави СУМ'у, щоб в них була вся українська молодь, щоб кожна українська молода людина була включена в українське життя, щоб жодна людська сила не була втрачена для України. Зрозуміло, що ціла українська громадськість, зокрема українська молодь повинні допомагати Центральному і крайовим Комітетам Спілки Української Молоді впоратись з цим почесним, хоч і важким завданням.

Чимало молоді різних національностей перебуває сьогодні на чужині, — з числа наших друзів і з числа ворогів, але тільки наша українська молодь зуміла з'єднатися в такій організації, якою є СУМ. Наявність цієї Спілки є перемога цілої української суспільности, перемога не мала. Для національної справи багато важить, що наша молодь згуртована в одну монолітну силу з одною метою, з одним наставленням: все своє життя присвятити високій меті.

„Перший і останній наш подих — Тобі, Україно!" — такий є сумівський девіз. „Бог і Україна!" таке сумівське гасло. „Честь України — Готов боронити!" — такий клич Спілки Української Молоді. Ці слова повністю опреділюють сенс життя й чину сумівців. В цих словах вміщений національний світогляд, який відповідає й засадам християнського світогляду. Ознаками нашого світогляду є: **ВІРА, НАДІЯ, ЛЮБОВ.** Віра — в Христа-Спасителя сполучається в нас з вірою в перемогу української ідеї, яка є ідеєю тріюмфуючого Добра. Все, що створила і творить наша нація від прадавнини — через сучасність — заради великої майбутности, — засновано на цій вірі. Ми живемо цією ідейною вірою; відтак віра виростає в Надію, яка окрилює нас до впертого й мужнього, жертовного діяння, нехай ціною молодости, ба навіть самого життя. І те, що орухомлює наш дух, який, за словами поета, „тіло рве до бою", то є почуття палкої Любови. Любимо Бога, любимо наш край, даний нам Провидінням, наші розлогі степи та лани, Дніпро широкий, наші села й міста на чолі з золотоверхим Києвом і гордим Городом Лева. Любимо нашу прекрасну, хоч часом і сумну історію, нашу культуру, духовість, — і того, хто творить усі духові й матеріяльні цінності — наш чудесний і так жорстоко скривджений Нарід.

Любов невгасима викликає до життя ті сили, що прикладає наша молодь у запеклій боротьбі, в революційному підпіллі, в героїчних лавах Української Повстанчої Армії, в суворих змаганнях за Державу.

І в це змагання сумівська молодь на чужині вчора активно включилася, сьогодні вона стала реальною силою, щоб завтра у вирішальнім зударі з червоним і білим російським імперіялізмом прийти на допомогу нашій українській революційній молоді в підпіллі і в УПА і завдати остаточного смертельного удару окупантові нашої святої землі.

В. Д.

Три сумівські органи

(Рецензія)

Перед нами три сумівські щомісячники, що з них кожен править за „журнал української молоді" на певному терені розселення нашої політичної еміґрації — у Великобританії, Канаді і США. Само з себе зрозуміло, що в кожній країні сумівська організація прагне — ба навіть вважає за справу чести — мати власний щомісячник. Проте досвід виявляє, що цей дуже шляхетний ентузіязм може призвести до наслідків, не скажемо — неґативних (бо в нашому становищі політичної еміґрації всяке національно-свідоме і соборно-державницьке духом своїм видання має свою безперечну позитивну вартість), проте меншою мірою відповідних до витраченої енерґії та коштів, ніж це було б за певної доцільної типізації таких видань, залежно від фактичної спроможности, становища в чужонаціональному оточенні та інших цілком реальних чиників. Тому порівняльний розгляд деякої частини сумівської преси може своїми, бодай дискусійними висновками надатись до пізнішого організаційного вдосконалення цієї національно-важливої справи.

„Голос Молоді" — місячний журнал української молоді, що його видає Крайовий Комітет СУМ'у Великобритані (1951, ч. 1-6), є, за основним своїм типом, бюлетенем сумівського місцевого життя, з ґрунтовним узглядненням загальнонаціональних і загально-сумівських дат та подій і з деяким літературно-науковим додатком. Цей останній навряд чи може задовольняти культурні потреби сумівської молоді, і то не лише кількісно, але й якісно. Найкращі статті, як от, др. Д. Донцова („Стати подібними до них!" — ч. 1.), анонімна „Большевицька педаґоґіка" (ч. 2.), М. Сосновського „За Українське море" (ч. 4.), П. О. „Леся Українка" (ч. 2.) — є передруками; ориґінальні розвідки належного політичного рівня — як от, напр., М. Мироненка „Російська імперія і визвольна боротьба поневолених нею націй" (ч. 2.), або М. П. „Політичний устрій в Англії" (ч. 4.) — трапляються лише вийнятково. Власне літературний (поетично-белетристичний) відділ існує лише, сказати б, в ембріональному стані, і лишається серйозний сумнів, чи його варт було б штучно поширювати і чи не було б для журналу раціональнішим засадничо обмежитись досить поважною функцією інформаційно-пропаґандивного бюлетеню — зокрема, беручи на увагу територіяльну близькість Німеччини і легкість літературних зв'язків з тамтешньою сумівською пресою.

До іншого типу сумівської преси належить „На Варті", місячний журнал української молоді, що його видає Крайовий Комітет СУМ'у в Канаді (1951, ч. 1-6). Бувши лише на 8 сторінок „грубшим" за „Голос Молоді" (32 сторінки супроти 24), „На Варті" так влучно використовує цей надвишок, що літературно-наукова частина не справляє враження довільного додатку. Звичайно ж, поетично-белетристичний відділ і тут містить переважно передруки, проте старанно й систематично підібрані: вірші Б. Кравцева, О. Стефановича, Л. Мосендза, Ю. Липи, Ю. Клена, з прозаїків — Й. Позичанюк, Наталена Королева, Б. Лепкий (уривок про Конотоп із „Сотниківни"). Приємно відзначити особливий інтерес журналу до менш відомих „окраїнних" теренів українства; такі статті, як от М. В. Павленка-Луцева „Буковинський курінь" (ч. 1.), або Ігви Шугай про підляські великодні пісні (ч. 4) справді істотно поширюють реґіонально-культурний виднокруг нашої молоді на еміґрації. З давнішого письменства передруковано такі цікаві й ще сьогодні актуальні уривки, як от відома дискусія про характер московської держави з „Історії Русів" (ч. 3) і перекладний уривок з „Ді Украіне" німецького вченого мандрівника Йоганна Ґеорга Коля (у зв'язку з 110-літтям виходу цієї книги з друку — ч. 4.). Серед перекладного матеріялу слід також відзначити датовану червнем 1917 р. вітальну поезію „Чолом, Україно!" визначного фінського поета Ейно Лейно, в перекладі Б. Кентржинського (ч. 4.). Анонімна стаття „Дещо про поетику" (ч. 1) подає багато корисного для поетів-початківців, що від них, як зазначено, „до редакції „На варті" надходять десятки віршів". Хоч ми не погоджуємось з автором статті щодо деяких його занадто катеґоричних тверджень — напр., начебто слід уникати скорочених форм інфінітиву (на „ть"), бо це, мовляв, є „архаїзація нашої мови" і „по суті наближує її до московської", або начебто „поезія — не в формі думок, а в самих думках" (адже така „поезія" прекрасно надається до прозового викладу) — мусимо, проте, вітати цінну ініціятиву редакції щодо популяризації та поширення елементарних відомостей про українську версифікацію.

Про особливу увагу журналу до національного мистецтва свідчать також дбайливо розроблені проєкти інсценізацій для аматорських театральних гуртків — інсценізації „Гамалії" Т. Шевченка (ч.2) і „Івана Вишенського" І. Франка (ч. 4). Позитивна вага подібних режисерських вказівок для сумівської сцени є самоочевидна.

Незадовільно стоїть у журналі справа з оригінальною прозою. Єдиний такий белетристичний твір, що не позбавлений літературної вартости — уривок із повісти про вовків А. Бука „Оклик роду" (ч. 3), за всіма своїми ознаками ліпше пасував би до преси „Пласту", аніж СУМ'у.

Проте в цілому журнал виявляє себе життєздатним, саме як журнал (а не лише інформаційно-пропаґандивний орган); він потребує лише участи кваліфікованіших теоретично-світоглядових та літературних сил.

„Крила", журнал молодих, видаваний Спілкою Української Молоді Америки (1951, ч. 1-2), є в основному виданням такого самого типу, що й „На Варті", навіть із кращим технічним та ілюстраційним оформленням. Навпаки, слабшим є відділ віршів: із загальновизнаних поетів передруковується сливе самого Б. І. Антонича, сучасна поезія репрезентована П. Карпенком-Криницею, М. Щербаком, Ігорем Шанковським. Серед статтей трапляються дуже солідні, як от В. Січинського „Юрій Нарбут" (ч. 1 — на жаль, з прикрим ляпсусом в написі під 1. ілюстрацією на стор. 9: „Юрій Нарбут. Портрет Сергія Чухоніна (!)", замість „С. Чехонін. Портрет Ю. Нарбута"), або нарис — дещо надто конспективний — Бориса Береста „Український театр в Советському Союзі" (ч. 1) і простора, але надзвичайно абстрактна, майже позбавлена конкретного культурно-історичного матеріялу, розвідка проф. П. Ковалева „Мова та її значення в житті нації і держави" (ч. 1-2) — не без істотних перебільшень, в дусі філософії мови минулого століття, коли мову розглядалось як найголовнішу і невідлучну ознаку, національної самобутности (що, як добре відомо, не відповідає істотній дійсності). Далі, змістовна стаття В. Д. „Загублений марш" (ч. 2) — на пошану пам'яті Гната Хоткевича та з компетентним визначенням його заслуг в ґалузі української музики. Безперечну мемуарну вартість має й уривок з готової до друку книги М. С. Чарторийського „Від Сяну по Крим" — про похідну групу ОУН „А-1" на Наддніпрянщині 1941 р. (ч. 2).

Особливі умовини національного життя в США та виразне піклування американського уряду про якнайшвидшу „американізацію" нових імігрантів ставлять перед сумівською організацією та пресою в США особливо важкі й відповідальні завдання, що їх „Крила" не скрізь вдало розв'язують, бо де в чому йдуть — бодай, несвідомо — за т. зв. лінією найменшого опору. Маємо на увазі не суто-інформаційні статті, на зразок нарису др. М. Сидора „Що треба знати з історії ЗДА" (ч. 1-2), бо такі відомості є справді практично корисні. Але, щонайменше, дивує надакцетоване твердження, що „Спілка Української Молоді Америки" зродилась на традиціях СУМ'у" (редакційна стаття „Під прапорами СУМ'у", ч. 2, ст. 28) — невже СУМА почувається пов'язазаною з СУМ'ом самими лише традиціями, а не органічною світоглядовою єдністю? Це було б дуже прикро. Сумнів викликають також деякі надто вже „дипльоматичного" змісту артиклі, як от про „день „Я — американець" (ч. 2).

До неґативів журналу „Крила" можна віднести надмірне наголошування на німецьких звірствах в Україні і брак потрібних матеріялів про большевицькі звірства. Звичайно ж, є в „Крилах" і антисоветські матеріяли, проте не акцентовані, не загострені, не актуалізовані. Навіть у статті І. Колосова „Голлівуд (минулий і сучасний)" (ч. 2) автор не лише жадним словом не згадав численних неґативних ознак ґоллівудської кінопродукції (стандартизована сентиментальщина, орієнтація на мистецьки нерозвиненого „масового" глядача, шаблоновий оптимізм тощо), але й примудрився зовсім обминути мовчанкою найцікавіше — багаторічне засилля комуністичної й советофільської п'ятої кольони в Голлівуді, яке лише через енерґійне втручання найвищих федеральних установ США було викрито і — сподіваємось — зліквідовано 1946-1947 року. Ціла стаття становить справжній зразок того дитвацького оптимізму та тупого задоволення з матеріяльних успіхів, що панує в американській бульварній пресі.

Отже, не зважаючи на чималі публікаційні можливості і окремі осяги по політично другорядних лініях, журнал такою мірою підпадає під психолоґічний вплив „життєвого стилю" американського обивательства, що доводиться ставити під сумнів його існування як репрезентаційного органу української національно-свідомої молоді. Зрештою, виникає питання: чи взагалі є сенс окремого існування двох сумівських журналів у Північній Америці — в Канаді і в США? Це ж не те, що, приміром, Франція і Німеччина — це є держави, в основному, тієї самої англосаксської культури, тієї самої мови (абстрагуючись від ролі французів у Канаді), і якщо не тієї самої, то дуже близької політичної ментальности. Територіяльні та комунікаційні умовини, очевидно, не стояли б на перешкоді утворенню єдиного повновартісного органу, який, поза всім іншим, менше ризикував би підпасти під вплив вульґарної „американізації".

Сатира, гумор, розваги

...А можна й так

Совєтські радіостації пересилають для українців закордону так звані концерти народніх пісень. Оскільки ці концерти визначено-невисокої вартости, подаємо кілька пісень у новій, оригінальній інтерпретації.

А МИ ПРОСО СІЯЛИ...

Прастаровинна пісня, пристосована до виконання двома хорами: хором українців і хором московських окупантів.

ХОР УКРАЇНЦІВ: А ми просо сяли, сіяли!
Ой, Дід-Ладо сіяли, сіяли,!

ХОР МОСКОВСЬКИХ
ОКУПАНТІВ: А ми просо заберем, заберем!
Ой, Дід-Ладо заберем, заберем!

(Далі в такій самій послідовності):

— Ми пшеницю сіяли, сіяли!
Ой, Дід-Ладо сіяли, сіяли,!

— Ми пшеницю заберем, заберем!
Ой, Дід-Ладо заберем, заберем!

— А як же вам забрати, забрати?
Ой, Дід-Ладо, забрати, забрати?

— Ми колхози зробимо, зробимо!
Ой, Дід-Ладо, зробимо, зробимо!

— Ми в колхози не підем, не діпем!
Ой, Дід-Ладо, не підем, не підем!

— Ми в Сибір вас заженем, заженем!
Ой, Дід-Ладо, заженем, заженем!

— От такий-то старший брат, старший
[брат!
— Ой, Дід-Ладо, старший брат, старший
[брат!...

БІСИ

Сколько их, куда их гонят,
Что так жалобно поют:
Домового ли хоронят,
Ведьму ль замуж видают?

А. С. Пушкін

Плинуть хмари, в'ються хмари,
Блідий місяць припогас,
І чортів летять отари..
Глупа нічка, пізній час.

Скільки їх, куди їх пхають,
Чом так жалісно ревуть?
Чи Керенського ховають,
Чи з Чухновим шлюб беруть?

Різні пики, різні „кондри", —
Мчить потвор за рядом ряд:
„свод'и", „ліги", „рондд'и", „сбонр'и"...
Наче листя в листопад.

І в рожевих і у білих
І той самий інтерес.
Мельгунов в обіймах щирих
Затискає НТС.

Виють біси голосисті,
Ще й до пісні узялись:
„Затовчи сепаратистів, —
Неделімої держись!"

Абрамович, з ним і Далін
Завертілись... А здаля
Потирає руки Сталін,
Усміхаючись з Кремля.

АРҐОН

Розваги канадійського фармера

Хочете мати ґнучку шию, ґімнастикуйте її по кілька разів денно, повертаючи голову поволі вправо й ліво якнайдальше аж до опертя на рамені.

Хочете мати струнку стать і гарний хід, вживайте щорання такої руханки: положіть на голову 2-3 книжки, схрестіть руки позаду в той спосіб, що захоплюєте долонею лікоть противної руки, і обійдіть 10-15 разів довкруги кімнати, задержуючи рівновагу.

Хочете мати живі, блискучі очі, уладьте собі два-три рази на день таке: сидячи неподвижно, повертайте очима від підлоги до стелі, відтак у ліво і право й вниз. Так з десять разів.

Котра з вас, любі читачки, цих наших рецепт стане придержуватися, буде струнка, як пальма, гладкошкіра, як вуж, гарна й молода в пізнішу старість, що дай Боже всім вам.

Хризантема

(„Канадійський Фармер" 1951, ч. 21)

Підслухані розмови*)

ДВА СНОВИДІННЯ

Два вояки советської армії, які живуть надзвичайно дружньо в особистому житті, сплять в одному шатрі, разом їдять, але це — дві протилежності в поглядах і в поведінці.

Шатро. Ранок. Підіймаються з ліжка.

ЯШКА. — Я севодня, Пьотра, знаєш, хажу цєлий день под впечатлєнієм моего сновідєнія.

ПЕТРО. — А що ж тобі снилося?

ЯШКА. — А снілось мнє, Пьотра, понімаєш лі, будто позвал мєня к себє товаріщ Сталін і говоріт: віжу я, Яшка, што без своєво чєловєка на Корєє дело табак! Потому — Мао Тзе Тун хотя і хорошій чєловєк, но всьо же, сволочь, і косоглазий, і можєт забрать себє Корею, а нам, есесеровцам, — шіш с маслом. А потому я тебє пріказиваю: сейчас же, Яшка, садісь на самольот і дуй на Корею, как уполнамоченний старшій брат.

ПЕТРО. — І ти поїхав?

ЯШКА. — Да, понімаєш, Пьотра, і нє поєхал, как-будто, а по мгновєнію какой-то будто, волшебності, сразу, как ліст перед травой, очнулся я в етой самой Корєє.

ПЕТРО. — Як старший брат?

ЯШКА. — Іменно, іменно! А корейчики косоглазиє падают передо мной на колєні і крічат: слава старшому брату, велікому русскому народу! Слава, Яшке! Волім под царя московского батюшку Сталіна, і штоб намі командовал Яшка!

ПЕТРО. — А ти ж їм що на це?

ЯШКА. — А я — нічево! Я проснулся. І што оно может означать — етакой сон?

ПЕТРО — Дурний сон. Рябої кобили сон. От мені снився сон, так це й я розумію, що сон! Снилося й мені, що й мене покликав до себе Сталін.

ЯШКА. — Ну, ето ти уже, Пьотра, врьош! Заранєє знаю, што будеш болтать какіє-нибудь глупості.

ПЕТРО. — Чого б то я говорив глупості? Хіба ж не буває так, що двом разом приверзеться одна ж і та сама гидота?

ЯШКА. — Говорі, говорі, послушаєм!

ПЕТРО. — Так ото сниться мені, Якове, що мене викликав до себе Сталін та й питає: „Ти ось скажи мені, Пьотра, чого хоче ота Україна, що не дає ані мені спокою, ані моїм вірним слугам?" А я й кажу: а ось що, ваше генералісімуське величносте, Україна хоче України. А він і питає: „А якої України ще хочеться Україні, коли вона вже є Україною?" А я й кажу: „А такої, значить, щоб не було холопа — мене і не було пана — вас."

ЯШКА. — Вот, я знал, што будеш врать. І врьош, врьош, врьош!

ПЕТРО. — Мовчи! Ти врьош! Я кажу правду! А Сталін почервонів увесь, очі викарячив, вуса розкарячив, та як крикне: „То значить, самостоятельної"! Та до мене! А я — ходу! Тільки відчинив двері, аж тут на порозі стоїть Карл Маркс та мене за руку: почекай, каже, Пьотра... А Сталін, як побачив Карла Маркса, — налився кров'ю, впав на коліна і шепоче: „Рад вітати дорогого вчителя! Рад вітати! Іду по твоїм, великий Карле, стопам і по стопам Леніна!"

ЯШКА. — Гляді-і-і! І ето в самом делє тебє снілось?

ПЕТРО. — А що ж ти думаєш, що й я такий брехун, як і ти? Я кажу правду! І тільки правду. А Карл Маркс підходить до Сталіна все ближче, ближче... а потім як вхопить Сталіна за вухо, та як крикне: „Ах ти ж, ішак кавказький! На коліна падаєш, а про Маркса забув уже? Себе все величаєш, по моїх кістках товчешся?

І став Карл Маркс уже нагинати Сталіна, щоб взяти його голову між ноги і всипати, як і нам колись з тобою, Яшка, батьки сипали... але Сталін вирвався та — ходу до другої кімнати... А потім просунув з дверей голову та й каже до Карла: „По-ду-ма-єш, чи не величина знайшлася! Космополіт чи безродний! Видумав науку! Твоя наука тільки й годиться бути параваном, щоб нею прикрити справжню, мою науку! Пророк ти жидівського смітника! А Маркс як крикне: „Наказую тобі!"...

Ну, він крикнув так, що я прокинувся.

ЯШКА. — Ти, Пьотра, большая сволоч. І на тєбя б нужно койкуда і кой-кому донесті. Но люблю я тєбя, потому — что весьолий ти чєловєк... Вот только контрреволюції не разводі.

ПЕТРО. — Та ти піди та заяви до СМЕРШ'у. То медалю по боротьбі з бандитизмом получиш. А медалька це, кажуть, гарна, золота. А от про неї так я вже читав, чи мені хтось казав, чи навіть співав:

Щоб наплодити більш падлюк,
І заохотить підлу стаю,
Відштампував з розпуки Сталін
Для підляків нову медалю.
Її на груди той начепить,
Хто видасть брата, скаже, де
Криївка в лісі є упівська
Й туди скерує МВД.
І взагалі оця медаля,
Ця нагорода з нагород,
Вона відзнакою тих буде,
Що продавали свій народ!

ЯШКА. — Нє! Я нє утерплю! Я донесу.

ПЕТРО. — З Богом.

Яшка довго дивиться на Петра, лягає і укривається з головою.

---

*) З матеріялів, передаваних через широко відому радіостацію АБН у Бельгії, зліквідовану бельгійською поліцією.

ІЗ-ЗА ГІР ТА З-ЗА ВИСОКИХ...

Із-за гір та з-за високих
Двоголов-орел летить.
Хоче з нас смоктати соки,
Хоче крівцю нашу пить.

Ми орла того впіймаєм,
Обі голови зірвем,
Криві лапи поламаєм,
Та ще й пір'я обскубем!

Зашумить земля піснями,
А почуємо й таку:
„Він ширяв під небесами, —
Приземливсь — на смітнику!..."

Юнацький світ

Додаток для Юнацтва Спілки Української Молоді

В. КАЛИНОВИЧ

ПРОЩАННЯ

На таборовій площі перед щоглою, на якій лопотить блакитний сумівський прапор, стоять виструнчені лави сумівців. Це вже може востаннє вони стоять на цій площі такою великою колоною. І стає прикро, коли згадати, що завтра ця молода сумівська родина розійдеться різними шляхами в широкі світи. Але це не трагедія. Так, як і тут — так і там, десь в країні українського замітача, вугляра, фармера чи іншого чорнороба, — ця молодь доповнить ряди своїх друзів, для того, щоб закінчити з успіхом розпочату працю.

Але ми не забуваємо і про труднощі, які стоять перед нами. Ми свідомі того, що в тих країнах доведеться працювати на два фронти: для даної країни і для себе самих. І тут насувається на думку слова Христа: „Віддай кесареві, що кесареве, а Богові, що Боже". Науку, працю, досвід, слово, широке знання моємо віддати Україні. Це знають і розуміють не тільки наші педагоги, школа, батьки, керівники СУМ'у, але і ті, що стоять тепер перед нами.

Падає команда „струнко" — три юнаки стягають прапор. Командант зустрічі читає останній наказ. „Наша зустріч — зустріч закінчена!" Від себе дякує всім присутнім і дає слово керівникові юнацтва. Цей говорить з вдоволенням про успіх зустрічі. Дякує всім, що спричинилися до доброго її проведення. Заохочує юнаків до дальшої праці та бажає успіхів. Останній говорить голова місцевого осередку СУМ'у. Від імени осередку він прощається з юнаками. Востаннє співаємо ще „Боже Великий" і більш сотні уст в один голос відповідають на сумівський привіт: „Честь України! — Готов боронити!"

Розходимося, щоб підготуватися до відмаршу. Ще добре не смерклося, як молоді сумівці вирушили на станцію. Ідемо з командантом позаду всіх. Дорога на станцію веде попід ліс. Вітер лопотить пожовклим листям. Сутеніє. З кожним кроком вперед гості Берхтесґадену думають, що правдоподібно вже більше не доведеться бачити прекрасних гірських краєвидів, Кеніґсзее та шпилів Вацмана. Тому поглядом і легенькою юнацькою піснею прощають і Вацман, і великий будинок на горі, і Кеніґсзее, і все те, що вони тут бачили. І знову проходимо через місток тієї крикливої гірської річки, яку ми зустрічали два дні тому. Вона прошумить нам ще з п'ять хвилин, а опісля залишиться нам про неї тільки спомин.

Бо альпійські краєвиди пригадуватимуть нам, юнакам, про нашу зустріч, про наших друзів, про наше життя.

Світло падає в очі, і ми біля стації. Проходимо контрольний вхід на перон. Зараз відходить поїзд, і ми з вами, друзі, які залишились, мабуть, довго не побачимось.

Тиснемо руки з керівником юнацтва. Прощаємо молоденьких сумівців. Один свисток, і поїзд від'їжджає. На прощання нам посилають помах рук, а поїзд, як залізний вуж ,повився по крутій гірській залізній дорозі...

Прощай, Берхтесґаден! Тебе не забудемо!

Чи ви пам'ятаєте?

Чи ви пам'ятаєте, юні друзі, давно минулі дні свого життя?

Чи ви пам'ятаєте свою рідну місцевість, своїх приятелів перших дитячих літ?

Чи пам'ятаєте свою рідну хату, своє рідне село, в якому ви виростали, в якому ви проводили свої перші безжурні хвилини власного життя?

Чи ви пам'ятаєте розлогі широкі лани золотистої пшениці, зелені левади, вічно таємні українські ліси?

Чи ви пам'ятаєте той час, коли ви і інші наші приятелі в грі і радості проходили землею українською?

Чи ви пам'ятаєте, як ви ходили до української рідної і вашої власної школи, скільки переживань і радости з цього часу ви пам'ятаєте?

Чи ви пам'ятаєте, з якою тугою ви покидали свою батьківщину, і чи пам'ятаєте ви, як вірили ви в те, що ще раз ви до неї вернетесь?

Чи пам'ятаєте ви, як росло у вас козацьке завзяття, як ви бажали допомогти українським повстанцям, які боролись за волю України?

Чи пам'ятаєте ще свою любу, дорогу Батьківщину?

Пригадайте собі це все, і нехай спомин про золоті дні вашої юности і вашого зростання стане для вас найцінніщим скарбом.

І тоді ручуся перед вами — сповниться ваша дитяча мрія і ви повернетесь на вільну Україну, як сини і дочки вільного українського народу!

Ігор

ПЕТРО КІЗКО

В дорозі

Юрко спинив підводу і знехотя сказав: „Сідайте"! А про себе подумав: „Щоб на вас болячки посідали, як маю все возити. Молоко до молочарні вези, зерно на зсиппункт вези, красноармейця на дорозі підбери — вези, воду на поле вези, все вези та й вези... Вже очі забули, як спиться..."

Юрко при цій думці згадав одну химерну історію, від якої аж смішно стало. Віз він якось на елеватор зерно, худа конячка ледве ноги волокла, а тут по дорозі причепились три красноармейці: „Підвези, малий!" Шкода хлопцеві було коняки, але що поробиш — їхня влада, то й мусиш везти. Сіли вони на мішки з зерном та й їдуть. Аж Юркові так захотілося спати, що він мимоволі заплющив очі й задрімав. Конячка, відчувши Юркове безвладдя, повернула з дороги на межу. Красноармейці сіпнулись до хлопця:

— Ти куди, малий, повертаєш? Може до партизанів із цим хлібом завертаєш? Ти гляди нам, браток!

І в цей час котрийсь із красноармейців зсунувся з мішка і впав з підводи на дорогу. Двоє його товаришів розсміялися, а Юрко й собі. Юрків пасажир теж, мабуть, заснув.

А тепер от знову якийсь із ґвинтівкою та широкими паґонами на зеленій сорочці пристав, як реп'ях, — „підвези".

Вибоїста бита дорога тяглася від села до зсиппункту через горби і яруги, обабіч яких стояли чагарники, а далі — ліси. Красноармєцеві було, очевидно, нудно сидіти мовчки і він зачепив хлопця:

— Скільки ж тобі років, малий?

Юркові аж досадно стало від отого слова „малий". Малий та й малий, ніби вони іншого слова якогось не знають.

— Дванадцять.

— І ти оце потрапиш такі мішки возити?

— Потраплю...

— До школи ходиш?

— Ходжу...

— Належиш до піонерів?

— Належу...

— Добрий з тебе хлопець. Колись великою людиною будеш.

— Не буду.

— А то ж чому?

— Бо великому ще більше треба буде возити... Но!

Хлопець цвьохнув батогом над випнутим хребтом коняки, ніби той його рух додасть тварині сили. Коняка ні трохи не прискорила ходи. Сонце так пекло, що Юрко наче б ще дужче зісох. Він сидів спереду підводи, як тоненький мухомор, у полотняних по коліна штанях і благенькій ситцевій сорочці, від бруду якої тягло смородом.

— А ви довго ще у нас будете? — раптово запитав Юрко красноармейця.

— Довго.

Хлопець зідхнув, цвьохнув батогом так, ніби він за щось хотів злість зігнати на коняці.

— Но!

Підвода покотилася трохи швидше, але нараз Юрко запримітив попереду якусь нову людину, але вже в цивільному. Порівнявшися з підводою, людина гукнула:

— Ей, ти, хлопче, чи не підвезеш мене?

— Тпру! Сідайте!

„Цей уже каже „хлопче" — подумав Юрко і пильно придивився до чоловіка. Він був одягнений у звичайний сільський одяг.

— Далеко їдете, товаришу? — запитав чоловік у красноармейця.

— До Степанівки.

— А самі здалека?

— З Рязані. А ви?

— З Мар'янівки, сім кілометрів від Рівного.

— Працюєте?

— Атож. Усі тепер працюємо. Жнива, заготівля, самі знаєте. У Рязані теж жнива?

— Да.

— І чого ж вас занесло з Рязані аж на Волинь? Дома, не бійсь, жінка?

— Еге, жінка. Через клятих партизанів Бандери жінці, товаришу, не рад.

— А в Рязані теж партизани?

— Рязань не Україна, товаришу. У Рязані чортового батька будуть партизани. Там, товаришу, свої люди.

— А українці, кажете, чужі?

Красноармєєць засовався на мішку.

— Чужі? Гірше ніж чужі. Кожний чортом дихає на Росію. Мале й велике — всі одним духом дишуть.

— Бо й дихатимуть, коли все вози та й вози, — обізвався зненацька Юрко. — Тут ось уже немов рук немає від тієї возні. А їсти нема чого. Мішки з зерном возити потрапиш, а їсти не потрапиш. От чудасія! І штанів нема, сорочки нема. Нічого нема.

Красноармєєц скривився.

— Піонер, кажеш? Поганий з тебе піонер. Сказано — всі українці такі. Як же тут без Рязані?

Юрко знову цвьохнув батогом. Коняка не квапилася. Юний візник і два його пасажири мовчали. Потім чоловік у цивільному спитав красноармейця:

— А багато вас у Степанівці?

— Рота.

— Гм... У Мар'янівці теж стоять.

— А зерна на елеватор нема кому возити, — встряв Юрко.

Чоловік усміхнувся.

— Запальну душу, хлопче, видно маєш. Може колись і ти з ротою в Степанівці стоятимеш. Добрий вояка був би з тебе!

Юрко з похвали втішився і весело зиркнув на чоловіка.

— Вояком хотів би бути, а возити мішки з зерном — ні! І в роті не хотів би бути... Но!

На закруті дороги, що повертала до елеватора, рязанець із паґонами і крісом зіскочив із підводи й гукнув услід хлопцеві:

— Спасибі, малий, що підвіз, — і зник.

Чоловік гострим зором провів красноармейця.

— Сотня, кажеш, у Степанівці? У Мар'янівці теж сотня, у Рівному батальйон... Добре обсаджено. А ти, хлопче, кажеш, піонер?

— Еге, — ліниво відповів Юрко.

— Теж рязанець?

— Неправда. Я про рязанців уперше чую. Я волиняк, як і мій батько. Ви ж теж волиняк, правда, дядьку?

Чоловік знову посміхнувся.

— Правда, хлопче. І волиняк, і українець.

— Я теж українець, — сказав Юрко дещо з погордою.

Розмова, можливо, тривала б далі, але наближався елеватор і чоловікові треба було покидати хлопця. Чоловік так само спритно зіскочив з воза і вже стоячи на дорозі кинув Юркові:

— І волиняк, і українець, і повстанець, партизан я. Пам'ятай про українських партизанів, хлопче!

Останні слова долетіли до Юрка вже тоді, коли чоловік був близько чагарника. Звідси він помахав рукою хлопцеві, а потім зовсім зник.

На дорозі до елеватора залишився сам Юрко із мішками зерна та худою конякою. Поодалік за ним їхали ще підводи, везли з колгоспу хліб державі. Юркові стало надміру боляче, як ще ніколи не бувало. Молоде серце щеміло, билося хутше, як завжди, в голові роїлися неспокійні бентежні думки.

— Чому ж він раніше не сказав, що він партизан? Так багато чув і ніколи не бачив партизанів Бандери. А тут їхав, говорив з ним, сидів поруч нього... Коли б сказав, хліба на дорогу дав би.

Юрко розгорнув зав'язану хустину і витяг звідти шматок житнього хліба. То нічого, що він сьогодні ще не обідав, а партизанові дав би.

Хлопець притис хліб до грудей і раптом заплакав. Сльози текли на запалі груди, на мішок із зерном, і те зерно просочувалося Юрковими слізьми.

— А тому не дав би. Не дав би, бо вони самі беруть, бо і оце зерно їм везеться, таким, як отой рязанець...

Схлипуючи, Юрко спинив підводу, встав із мішків і зіскочив на дорогу. Звідтам пройшов кілька кроків за межу, до чагарника і там під терном поклав у хустині шматок свого хліба. Може, він ще йтиме і може візьме цей Юрків хліб...

І рушив Юрко далі, по крутій вибоїстій дорозі до елеватора.

ВОЛОДИМИР ПЕРЕЯСЛАВЕЦЬ

Пісня про княжу Україну

НАША БАТЬКІВЩИНА

Любі друзі! Вже ізмалку
Ми про це всі добре знаєм,
Що зовемося українці
Й українських предків маєм.
Батько, мати, брат, сестричка,
І всі інші члени роду,
Всі належать до одного
Українського Народу!
Бо родитись українцем, —
Це велика честь і слава,
Рідний край свій полюбити —
Найважніша всім це справа.
Між Карпатами й Кавказом,
Прип'яттю і Чорним Морем,
Український славний нарід
Всі замешкує простори.
Там пливуть глибокі ріки,
Там шумлять степи безкраї,
Стрункі гори пнуться в хмари,
Синьооке море грає.
Буйне збіжжя колосисте
На врожайних спіє ріллях,
Є у надрах сіль і нафта,
Віск, залізо і вугілля.
Українці й українки
Всі кохають до загину
Предківську преславну землю,
Нашу рідну Україну.
Але щоб свою цю землю
Міцно-щиро покохати,
Треба все її минуле
Добре вивчити-пізнати.
Треба знати те, як предки
На землі цій проживали,
Як її грудьми своїми
Боронили, заступали.
Як за волю і за долю
Йшли у бій, як на забаву,
Здобували собі рани,
Україні рідній славу.
Як невпинно працювали
І боролися завзято,
Щоб була їх Україна
Завжди дужа і багата.
Хай не буде в нас нікого.
Батька, неньки, ні дитини
Що не вміли б розказати
Про минуле України.

КИЇВ

Над Дніпром, що котить хвилі
У далеке Чорне море,
Стало гордо місто Київ,
На зелених пишних горах.
Там у час старий-прадавній
Між полями і гаями
Жило племя українське,
Називалося поляни.
Над Дніпро пори одної
Три брати прийшли з сестрою:
Кий, Щек, Хорив — три відважні
Із Либеддю молодою.
Там і місто збудували,
В нім жили і повмирали,
І від Кия „Город Київ"
Називати люди стали.
Київ дуже давнє місто,
України всеї слава —
В Києві колись родилась
Українськая держава.

ПОЧАТКИ ДЕРЖАВИ

Києве, ти українських
Городів преславна мати!
Ти, орлице України,
Мала ти синів завзятих.

Що, найперші між усіми,
Об'єднали дружньо сили,
Щоб їх лихо не зламало,
Вороги не задавили. —

І основу здобували
На довічну честь і славу
Під могутню та багату
Українськую державу.

Бо добробут, сила й слава,
Тільки там усе вітають,
Де єднатися уміють,
І до гурту стати знають.

Їх чужинці поважали
І на службу в них ставали,
Ген плили у Чорне Море,
Дальші землі воювали.

Та найбільш тоді у Київ
Прибували ті варяги,
Що їх скрізь по світу знали
Із рішучости й відваги.

Два варяги — Дир і Аскольд
Гарний Київ полюбили
Та й із київським лицарством
Об'єднали разом сили.

Царгород, столиця греків,
Поважав їх і боявся,
І, щоб стиду не зазнати,
Сріблом-злотом окуплявся.

Так-то наших славних предків
Шанували і боялись,
І держави щонайбільші
Дружби з ними добивались.

Тисяча років минула,
Як це ділялося, діти,
Але слава про часи ті
Буде вічно гомоніти.

ОЛЕГ ВІЩИЙ

Та ще більше сила й слава
Гордий Київ заквітчала
І Дніпром по бистрих хвилях
У широкий світ помчала,

Як на княжому престолі
Князь Олег сів, Віщим званий,
Бо хоробрий був і вдалий
Над всіх воїв-отаманів.

Під свою могутню владу
Інші він підбив племена:
Деревляни, сіверяни,
Стали під його знамена.

Бо вони, хоч українці,
Дотепер жили роздільно,
Ще не вміли працювати
У в одній державі спільно.

Лад їх був патріярхальний,
Правив кожний рід собою,
А найстарший з всього роду
Був вождем і головою.

Князь ішов в походи часто
У чужі краї далекі,
Звоював каспійські землі,
Переміг облудних греків.

Їх царі, як рівні з рівним,
З ним мирилися-єднались,
Та й умову торговельну
З Україною списали.

У бою непереможний,
Він завзяття мав у серці
Й за могутність України
Все воєнні зводив герці.

ІГОР

Як Олег умер відважний,
Сів князь Ігор на престолі,
Був суворий для підданих,
Але смілий в чистім полі.

Воював він з уличами,
Що жили в степах над морем,
І встромив свій знак державний
Над їх займищем просторим.

Бо й це плем'я українське
Мусіло вкінці пізнати,
Що пора усім племенам
У народ один з'єднатись.

Закипіло Чорне море
Під швидкими кораблями —
То пішов на греків Ігор
З незліченними полками.

Під могутнім Царгородом
Кораблі його гойдались,
На азійських побережжях
Вої здобич набирали.

Там за сизим за Кавказом,
За Каспійським синім морем
Простяглися пишні землі,
В сонці скупані простори.

Там міста, мов самоцвіти,
Спокусливо мерехтіли —
Гей, туди в похід далекий
Виряжався Ігор смілий.

Хто б посмів його спинити,
Хто б посмів на нього стати?
Він не знав, що значить лихо,
Бо він духом був завзятий.

Тільки в пущах деревлянських
Ще гніздились бунт і зрада —
Двічі бунтом спалахнула
Деревлянська вся громада.

Двічі князь меча важкого
Піднімав на їхнім полі,
Та йому вже не судилось
Оминути злої долі.

Як від війська віддалився,
Ворогам попався в руки
І, скатований нещадно,
Він загинув серед муки.

(Далі буде)

Юначки і юнаки СУМ'у! Виріжте друковані тут вірші про княжу Україну й зберігайте в себе! Продовження цих віршів ми друкуватимемо далі. Вивчайте за цими віршами іоторію княжої доби своєї Батьківщини!

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА: в Німеччині — 80 пфенигів; в інших країнах — 30 центів.

АВАНГАРД

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЕМІГРАЦІЇ

ІЗ ЗМІСТУ:

Михайло Шелест: Молодь в житті нації

Проф. Г. Ващенко: Виховання і самовиховання

Проф. М. Ломацький: Українська культура

В. Державин: Григорій Чупринка

П. Курінний: Містами України

Киянка Людмила Мойсеєва викриває забріханість московських демократів

Володимир Леник: Як виховується молодь в західній Европі

Ярослав Пеленський: Проблема зовнішньої дії й Українська Молодь

Степан Любомирський: Варіянт Стихії

С. Приходько: На хибному шляху (Рецензія)

Рік VI Січень 1952 ч. 1 (23)

АВАНҐАРД

КВАРТАЛЬНИК

„Avangard" Journal of the Ukrainian Youth.

Видають Центральний Комітет і Крайовий Комітет СУМ-у у Великій Британії

Редактор — Петро Кізко

Адреса редакції й адміністрації
Ukrainian Youth Association
49, Linden Gardens, Notting Hill Gate
London W. 2., England

Заступники:

Австрія:
Gulytsch Iwan, DP-Siedlung Hellbrunn, Salzburg, Oesterreich.

Австралія:
Hrabyk Zenowij, 24, Glenview, Paddington N.S.W., Australia.

Англія:
Ukrain. Youth Ass'n, 49, Linden Gardens, Notting Hill Gate, London W. 2., England.

Арґентіна:
Holynskij Osyp, Calle Sinclair 2966, Buenos Aires, Argentina.

Бельгія:
Union de la Jeunesse Ukrainienne, 72. Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

Бразілія:
Galat Volodymyr, Rua Martim Alfonso 381, Curitiba - Parana. Brasil.

Венесуеля:
Jurij Pryjmak-Vashchenko, El Valle - Co'e Ueb C. Delgado Chalbeaud Vereda 67, Casa 13, Caracas. Venezuela.

США:
Ukr.-Amerik. Youth Ass'n. P.O. Box 211 Cooper St. New York 3, N.Y., U.S.A.

Канада:
Ukr. Youth Association, 140, Bathurst Str., Toronto, Ont., Canada.

Німеччина:
Ukrainischer Jugendverein, Muenchen 2, Dachauer Strasse 9/II. Germany.

Параґвай:
Ing. Kuszczynskyj Antin, Casilla de Correo 1. Carmen del Parana. Paraguay.

Туніс:
Kaspryk Roman. Ain Draham, Boite Postale 15. Tunisie-Afrique.

Франція:
Bunj Theodor, 28, rue de Montholon, Paris 9., France.

ПОВІДОМЛЕННЯ

Повідомляємо, що IV Конгрес Спілки Української Молоді відбудеться 26. 27 і 28 січня 1952 р. в Бельгії.

Програма конгресу наступна:

1. Відкриття;
2. Вибір Президії Конгресу;
3. Привіти;
4. Відчитання й приняття протоколу з III Конгресу СУМ.
5. Вибір Комісій:
   а) мандатної, б) статутарної, в) пляново-резолюційної, г) бюджетової, д) комісії матки;
6. Звіт діяльности Центрального Комітету СУМ-у.
7. Звіт і внески Центральної Контрольної Комісії СУМ-у.
8. Дискусії над звітами;
9. Уділення абсолюторії уступаючому Центральному Комітетові СУМ-у;
10. Доповіді на тему:
    а) Ідейно-програмові заложення Спілки Української Молоді (ширша інтерпретація програми СУМ-у);
    б) До завдань СУМ-у на чужині (про ціль, форми і методи та засоби діяльности СУМ-у;
11. Дискусія над рефератами;
12. Зміна Статуту і Правильника Конгресу та найвищих органів СУМ-у;
13. Вибір керівних найвищих органів СУМ-у;
14. Схвалення бюджету;
15. Схвалення Резолюцій Конгресу;
16. Евентуалії;
17. Закриття Конгресу.

За Центральний Комітет СУМ-у:

О. КАЛИННИК — В. о. Голови Г. НАНЯК — Секретар

ОГОЛОШЕННЯ

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ при Українському Вільному Університеті подає до відома всім зацікавленим, що відкриває запис студентів (звичайних і надзвичайних) на перший рік навчання.

При вписі треба подати: 1) власноручно підписане прохання з докладною адресою кандидата, 2) належно завірені в українських установах відписи а) свідоцтва зрілости (звичайні студенти), б) звідомлення про попередні студії (надзвичайні студенти), 3) власноручно підписаний короткий життєпис, 4) дві світлини кандидата (для студентської виказки і архіву ІЗН).

На першому році ІЗН провадить курси: 1) Сучасна українська мова. 2) Географія України. 3) Історія України. 4) Українська література. 5) Вступ до науки про право і державу. 6) Вступ до економічних наук. 7) Історія української культури. 8) Основи соціології. 9) Пропедевтика філософії. 10) Методика культурно-освітньої праці серед дорослих і молоді.

Перший рік навчання ІЗН творить замкнену цілість знання про всі ділянки життя українського народу і закінчується іспитом.

По складенні іспиту студент дістає свідоцтво і тоді може записатись на один із відділів вищих років ІЗН. Надзвичайні студенти (які не мають свідоцтва зрілости) можуть в часі студій скласти іспит зрілости і перейти на звичайних студентів.

Всі прохання і листи просимо слати на адресу Інституту Заочного Навчання: Institut d'enseignement par correspondence, 27 rue des Bauves, Sarcelles (S. et O.) France.

Оплати можна слати місячними ратами, через Уповноваженого Інституту. Висота оплат: вписове — 6 НМ., на адмін. витрати — 15 НМ., за семестер навчання — 75 НМ.

МИХАЙЛО ШЕЛЕСТ

Молодь в житті нації

(Закінчення з попереднього числа)

Українська молодь нашого віку, як пульс, що показує стан здоров’я української нації — варта своєї нації. І цій молоді наступні наші покоління, підкреслюю, будуть співати пісень так само, як ми, сучасники, співаємо пісень нашим предкам — Байдам Вишневецьким, Богданам Хмельницьким, козацьким старшинам, Січі Запорозькій, її славі і її походам, її героїзмові, її великій козацькій любові до нас, їм невідомих правнуків. І от у цій любові до невідомих, незнаних, але рідних і найближчих, і є ввесь зміст поняття крови, роду — нації.

І от оце поняття крови, роду, нації пов’язує і нас, перебуваючих на чужині, перебуваючих у чужому, не в рідному оточенні, за сотки, а то й за тисячі кілометрів від тих, що б’ються, від тих, що змагаються з ворогом, від рідних степів, від рідних міст і сіл, — пов’язує в одне нероздільне ціле. І ця пов’язаність накладає й на нас, перебуваючих на чужині, обов’язки, що випливають не з нашого особистого ,,хочу’’ чи ,,не хочу’’, а з нашого національного ,,мушу’’. Тобто з обов’язку вищого порядку, що живе не в нас, а живе поза нами. Живе в прийдешніх після нас поколіннях, так само, як жили обов’язки в наших дідів і прадідів перед нами, що живемо нині. А тому кожний, хто бодай на хвилину забуде про ці обов’язки, той сам перед собою зрікається самого себе, зрікається свого імени, зрікається своєї крови, роду — нації.

Нація нині в поході, при чому в поході не своєю більшою частиною, що перебуває дома, а нація в поході вся, всією своєю частиною, що живе нині.

В цьому національному поході мусимо бути й ми. В які форми мусить виливатись наш похід тут на чужині?

Перше й найголовніше, ми мусимо бути гідними представниками наших воюючих братів. Мусимо бути в питаннях українського ,,Вірую’’ такими ж безкомпромісовими, якими є вони в повсякденній боротьбі з ворогом. По-друге, відчувати не лише розумом, а найголовніше чуттям, що ворог наш діє проти нас не лише там на Рідних Землях, а діє він скрізь, діє по всій землі, наступає на нас з усіх боків. Наступає колонами неприкритої ворожости, наступає колонами зміїної ,,доброзичливости’’, наступає колонами улесливих обіцянок, наступає колонами просякнення в наші національні ряди його ворожих і шкідливих нам і нашій справі ідей і ідейок. Наступає на нас колонами провокацій і інсинуацій, і все для того, щоб скорити нас, щоб знесилити нас, щоб знеславити нас перед чужим нам світом, виставивши нас перед цим світом в найчорнішому, в найнепривабливішому виді, але в остаточному маючи на меті не нас, українців, розсіяних по чужих усюдах, а найголовніше маючи на меті оту Воюючу Україну, оту, що бореться, що змагається, що виходить нині на світло денне, виставляючи себе перед очі світу героїчними чинами, неперевершеними діями, пишучи правду України не чорнилами, не угодами, не нотами, не скаргами і не меморіялами, а пишучи, записуючи цю правду кров’ю, муками й ділами, що дорівнюються леґендам, що перевершують усе уявне. Отже не принижуймо своїми поступованнями їх святих чинів. Пам’ятаймо, що тут на чужині ворог, наступаючи нібито на нас, має на увазі їх, б’ючи нас, б’є їх. Не забуваймо про цілість і неперервність фронту батьківщини і еміґрації. Творімо ж добре ім’я Україні нашою чесністю, нашою працьовитістю, нашою поведінкою, але не забуваймо про меч, який все ж таки напевно доведеться і нам підняти. Підняти в ім’я нашого українського ,,Вірую’’, в ім’я щастя і справедливости не тільки нас, що живемо на землі, а в ім’я щастя і справедливости тих що прийдуть після нас. Готуймось підняти меч по заклику крови, роду, нації. Не забуваймо, що ті, що змагаються нині і змагалися вчора, змагалися не в ім’я себе і своїх інтересів земних, а в ім’я інтересів усього українського народу, в ім’я свого безсмертя.

Хай же живе безсмертя не одиниць, не гуртів одиниць, а хай живе безсмертя нації! Безсмертя української нації!

Про це мусить пам’ятати кожен українець, кожна українка, кожна людина спільної крови, роду, нації. Пам’ятати про це мусить кожний. Але молодь — серце живого покоління нації, молодь, яка мусить бути знаменом епохи, мусить не лише пам’ятати про це, але мусить змагатись за це, мусить боротись, бо кому багато дасться, від того багато й вимагається. Хто бере на себе право переємництва традицій боротьби і змагу, той мусить ці традиції і цей змаг зберігати, як святість, нести цю святість чистими й чесними руками, і збереженими в чистоті і святості передати їх потім своїм наступникам. Бо ми з вами живемо і відходимо. Ми лише учасники естафети на шляху нації. А шлях нації — дуже довгий за нами і безконечно довгий після нас. Наше завдання — не зламати ритму в нашому бігу, не збочити із шляху нації, не розбазарити національної наснаги, а навпаки, скріпити її, придобути її і передати добуте нами нашим наступникам.

Ми творимо всякі організації, ми творимо всякі спілки і об’єднання. Творимо це все не тому, що ми любимо творити, а творимо лише тому, що хочемо, намагаємось якнайліпше прислужитись своєму народові, своєму поколінню, щоб воно, а з ним і ми, створило якнайбільше вартостей. Ми творимо, але життя має свого невідомого нам контролера, який, ніби в саду садівник, підтинає все непотрібне садові і відкидає геть. Контролер життя підрізує і відкидає, як непотрібне, багато наших усяких спілок і об’єднань. Відкидає багато того, на що ми затратили дорогоцінну енерґію, творячи його, сварячись між собою за нього і проти нього.

Життя відкидає безліч наших задумів, а приймає дуже небагато.

Дорогі друзі, сумівці! Ви носите на своїх грудях емблему з трьох літер—СУМ. Це ті три літери, що їх не відкинув контролер життя.

Це ті три літери, що їх дало саме життя. Це ті три літери, що виникли не в кабінетах в часи роздумувань, а на полі бою за Українську Правду. Виникли, як сила протиставлення московському наступові на українську душу, на саме українське буття. Виникли ці три літери, як символ української молоді. Вслухайтесь у це коротке слово — СУМ — і пригадайте часи, коли воно народжувалось, оце слово.

То були часи, коли по програних Визвольних Змаганнях Україна чи, вірніше, живе покоління землі української тих часів почало відчувати на власній шкірі ,,насолоду соціялістичного раю’’. Це були ті часи, коли московський чобіт зняв свої революційно-всесвітянські золівки, а почав наступати на горло Україні старим валуєвським ,,не було, немає і бути не може’’. Це були ті часи, коли батьки почали шкодувати, що вони не всі пішли до українських армій на виборення незалежної самостійної держави, а повірили привабливим і облудним гаслам большевицької Москви, а молодь почала сумувати за романтикою Визвольних Змагань. Перед тогочасною молоддю, якій у часах Визвольних Змагань було 7-10 років, ще носились образи українського війська. Носились образи сірожупанників, чорношличників. Образи українського війська, яке боролось і перемагало, яке увійшло в їх дитячу уяву, як найрідніше, як найдорожче. В уяві покритими серпанком леґенди жили 300 героїв з-під Крут. Ті 300, що стали під Крутами, щоб не допустити на Україну того нещастя, що ось тепер нищить Україну, нищить батьків, нищить і дітей-юнаків.

В пам’яті ще ятрилась рана траґедії Базару. Про Базар і про його 359 героїв-мучеників в ті часи навіть співались сліпими кобзарями думи й пісні. Про ці події дітям розповідали батьки. Герої, що кидали в очі катам слова української правди, виростали в образи, які вабили, притягали до себе своєю українською сміливістю й героїчною поставою. А леґенда про те, що на братській могилі під Базаром виростали самі по собі хрести, підносила в очах юнаків чин базарян до понадземного.

Молодь в ті часи жила Крутами і Базаром і мріяла про продовження Визвольних Змагань. Жила цією мрією і готувалась до її здійснення.

От при таких обставинах і при таких діючих силах і повстала на Україні Спілка Української Молоді. Повстала, як організація революційна і з революційними завданнями. Повстала для продовження чинів Крут і Базару. А тому від Крут і Базару треба починати і історію СУМ’у. Бо Крути і Базар це джерела надхнення для молоді України 20-тих років. Ці джерела освячені кров’ю української молоді, і такою ж святою кров’ю молоді освячені і три літери СУМ. А того, що освячується кров’ю, не може відкинути життя. Освячене кров’ю входить в життя і творить життя. Тисячі українського юнацтва, що загинули від большевицького терору, тисячі розстріляних без суду й слідства, засланих на Соловки й Печору, виморених на каторзі, своїми муками, своїми жертвами ввели ці три літери СУМ на віки вічні в українську історію, в українську мову, в українське буття, як національну святість ввели до українського храму вічности. І невипадково українська молодь, опинившись у такій кількості на чужині, не почала шукати якихнебудь нових організаційних форм, а почуваючи себе органічною цілістю з батьківщиною, вона, для підкреслення цієї своєї неподільности з нею, відновила чи, вірніше, воскресила свою революційну організацію СУМ. Взяла не лише назву, але й зміст, окарбувавши його в короткому ,,честь України готов боронити!’’ От оце приречення боронити чести України, для кожного юнака, для кожної юначки, що носить це освячене кров’ю ім’я ,,сумівець’’, ,,сумівка’’, мусить стати не просто реченням, а дороговказом, мусить стати його ,,Вірую’’, бо в цьому короткому слові юнацького ,,Вірую’’ є ,,Вірую’’ загально-національне.

СУМ виріс на Рідних Землях, виріс з українського духа спротиву. Виріс на українському ґрунті і освячений боротьбою і кров’ю. СУМ став українською святістю. А кожна святість — тому й святість, що вона є недоторкана. Святість не допускає блюзнірства. Святість не потребує прикрас і пристосувань. До цих трьох літер не може бути додано жодної літери більше, ні жодної коми, ні жодної титли. СУМ є СУМ і не може перетворитись на СУМА, чи СУМКа, чи ще на щось, що заманеться комусь на чужині перебуваючому. Український ґрунт не прийме до себе СУМА, СУМКа, так само, як не прийме він до себе ніякого ОДУМ’у. Україна приймає все те, що зв’язане з нею, що поставало й родилось на її землях, як вимога її духу, що стало вже традицією. СУМ є традицією України, України воюючої, України революційної. Бережім же традиції, а тим більше — на чужині!

Лишиться на еміґрації все те, що виростає і постає не з вимог України, а з вимог пристосування окремих людей чи їх ґруп до еміґраційних умов, що часто-густо не збігаються з вимогою Рідних Земель. Як відомо, СУМ повстав і діяв, та діє й сьогодні, як організація всеукраїнської молоді. Але взявши собі за ціль його цілі—СУМ'у, що виник на Україні, як організація української молоді, що її ідеалом було виборення самостійної незалежної української держави, СУМ, відродившись на еміґрації, прийняв і ті самі цілі. А тому все, що творилось на Україні в цей час — збройний спротив, що виливався в прославлених діях УПА — не лише відразу знайшло своє визнання в СУМ'і на еміґрації і попертя цього руху спротиву: СУМ став речником цієї боротьби, пропаґатором цієї боротьби серед молоді на чужині. А з огляду на те, що речником і пропаґатором, а то навіть і співучасником такої боротьби було й певне політичне уґруповання, то противники цього уґруповання в своїй неперебірливій кампанії вели таку саму кампанію і проти СУМу, роблячи з останнього нібито прибудівку немилого їм політичного уґруповання. Одним словом, і з загальноукраїнської організації молоді на чужині, на тлі ставлення до визвольної боротьби на Рідних Землях, організація молоді потрапила в колізію з тими політичними уґрупованнями, що заперечували цю боротьбу і не визнавали її. Ці політичні партії і ґрупи почали творити свої молодечі організації. Правда, всі ці організації були за своєю недовговічністю схожі з тими метеликами-одноденками, що родяться ранком, щоб вмерти надвечір; але політичним уґрупованням і не йшлось про те, щоб утворити сталу організацію молоді. Їм ішлось не про довговічність організації молоді, а про перманентність творення таких організацій, аби цією перманентністю творення відволікти увагу молоді від тих політичних завдань, що лежать на молоді. Коротко кажучи: ,,політичні батьки'' не бажали, як і не бажають, впустити до політики дітей, знаючи добре, що діти в ім'я Батьківщини, в ім'я загальнонаціональних інтересів, потопчуть під свої молоді і пружні ноги всі партійні ,,Вірую'' батьків і на місце багатьох батьківських ,,Вірую'' поставлять одне Вірую—Вірую України.

Таким чином, боротьба проти СУМу на чужині, вся неперебірлива кампанія проти нього, всі крики, що СУМ став прибудівкою одного політичного середовища, що СУМ став партійною організацією — є не що інше, як намагання внести і в ряди молоді трутизну амбіцій, що, власно кажучи, і є причиною всіх міжпартійних непорозумінь між політичними ,,батьками''.

Підкреслюємо. Що б не виникло на еміґраційних теренах, якими б назвами не прикривались новоутворені молодечі організації на чужині, хай навіть вони в свої назви, щоб підкреслити свою демократичність, вставляють і по два чи навіть по три ,,Д'', але коли ці ,,Д'' вживаються, як засіб приподобитись чужині, а не виростають з українського ґрунту, не виростають з рації української боротьби, з рації — допомогти Воюючій Україні — всі вони є мертвонароджені для України. А що на чужині вони якось дихають, а інколи навіть і кричать, то це лише тому, що тут чужина, що тут кричати не забороняють, а роботи не вимагають. Ми маємо на увазі — роботи на користь України. Але коли ми прийдемо туди, на наш просяклий кров'ю чорнозем, то там він, цей чорнозем, крику не любить. Він, цей чорнозем, сам століття кричав до світу про свої муки, про свої страждання, але світ був глухий, світ не чув тих криків. І чорнозем, просяклий кров'ю мільйонів своїх ліпших синів і дочок, перестав кричати, перестав пристосуватись до вимог сильних світу цього, перестав сподіватись від цього світу допомоги і вступив в останній і вирішальний бій.

Бій не словами, не промовами до сумління й совісти ворога, бо ворог цих річей не має, і він, як ворог, цього й не розуміє. Чорнозем України піднявся на боротьбу. Піднявся сам. Поблагословив власні сили і благословляє нині тих, хто вірить у ці власні сили. Благословляє і все те, що виросло, що зародилось на ньому, і що несе в собі, в ділах своїх, його діла. А тому, що діла його нині полягають в боротьбі, він благословляє всіх, хто бореться за його — цього чорнозему — та України волю і правду.

Україна сьогодні вимагає від синів своїх, на еміґрації перебуваючих, не пристосовання до еміґраційних умов, а вимагає пристосувувати еміґраційні умови до вимог Воюючої України. Все для Неї! Все, що Вона, Україна—утворила будь-коли для досягнення святої цілі — визволення, підкреслюємо, є святістю. Є святістю вже тому, що воно освячене кров'ю мільйонів. Кров'ю сумівців напоєний український чорнозем в 1929 році. Святою кров'ю сумівців напоєні сніги Сибіру, копальні Колими. Їх свята кров є на стінках Луб'янки, на цементових підлогах катівень НКВД. Їх свята кров є по арештантських ваґонах, що ними перевозили десятки тисяч з України на Соловки, на Колиму, на смерть.

Україна скривавлена, але найбільше скривавлена кров'ю молоді. Не сукроватою, а козацькою, чистою, святою. Ворог якість крови молодечої дуже добре розуміє. Розуміє якість молодечої наснаги, а тому й скеровує свої вдари в молодь. Цiляє в серце живого покоління нації, щоб зробити живе покоління нації анемічним, нездатним до спротиву, нездатним до боротьби.

Нині з жодної іншої республіки в СССР не вивозиться стільки молоді в так звані ,,центральні області'', скільки її вивозиться з України. А чи відомо світові, що український юнак чи юначка, якщо вони хочуть одержати високу освіту, є а майже позбавлені права вступити до університету на Україні? Українці їдуть за високою освітою в Середню Азію, за Урал, у Казахстан, а натомість в українські університети, в університети на українській землі, привозять студентів з Москви, Ленінграда, Ташкенту, Алма-Ати.

Це робиться ворогом для того, щоб відірвати українську молодь від українського ґрунту, кинути її в таке оточення, де легше з неї вирвати коріння української непримиримости, української окремішности, зробити з неї ,,вєрноподданих'', а український народ позбавити його національної інтеліґенції, а на її місце розпустити по Україні сівачів русифікації, аґентів і провокаторів.

Київський університет носить ім'я великого ґенія України Т. Г. Шевченка, але крім цього імени в тому університеті немає нічого українського. Навіть українська мова, як мова викладів, фактично заборонена в тому ,,українському'' університеті. Те ж саме у Львові, теж саме в Чернівцях, теж саме скрізь по Україні. Ворог, перестрашений силою українського духа, намагається закарбувати його в московські карби. Але дух є дух. Його не можна розстріляти, його не можна вислати з України.Висилаючи українську молодь за межі України, ворог не в силі вбити український дух. Він діє й там, куди його висилає Москва. Український дух діє й тут на еміґрації. Діє в формі оцього відчуття єдности з Воюючою Україною, відчуття обов'язку воскрешати традиції й форми організацій, що поставали колись на Україні, відчуття єдности цілей і завдань.

В той час, коли Україна веде боротьбу з ворогом, що нині панує на її священному просторі, еміґрація українська бореться і мусить боротись і з тим ворогом, який хоче прийти на місце того, що сьогодні панує. Ворог України — один. Але цей ворог — многоликий. Сьогодні він — московський большевизм, а завтра він зодягне машкару московського меншевизму, чи московського ,,демократизму'', чи ще чогось іншого, але московського.

І завдання української еміґрації, а в першу чергу, її молоді, полягає в тому, щоб вести боротьбу з цим ворогом. Показувати його перед світом в його московській імперіялістичній суті. Зривати машкару ,,мужів-праведників'', а показувати світові, якими вони — ці мужі — є, якими ми цих мужів знаємо. Нагадувати і показувати, що й Горьківський Лука, і щедрінський Іудушка Ґоловльов, про людське око також були симпатичними, богобоязливими, сумирними і дуже милими людьми. Але тільки про людське око. Цими загальнолюдськими якостями вони лише прикривали свою диявольську суть, своє хижацтво і свою ненажерливість. І така московська ненажерливість була і в Івана IV, в Петра I, в усіх Олександрів, Микол і Катерин, була в Леніна, як є вона в Сталіна, як є вона в Мельґунова і Керенського, в Чухнова і Ніколаєвського.

Ім'я цій ненажерливості — московський імперіялізм.

Боротьба з московським імперіялізмом — це й є головне завдання української еміґрації, як і еміґрації всіх поневолених Москвою народів. От у цьому пункті і є єдність фронту, от у цьому пункті і є єдність Воюючої України і України на чужині перебуваючої. Форми боротьби різні, але цілі боротьби одні.

Давайте ж єднатись на цьому відтинку. Хай нас не роз'єднує ніяке партійництво з його програмовими засадами. Хай для нашої молоді буде одна найсвятіша програмова засада — Україна, чию честь ми клянемось боронити. А честь України полягає в тому, щоб не бути Україні рабом, а нам і нашим наступним поколінням—рабами. Рабство — це й є найбільша нечесть, а воля, свобода, незалежність — от ввесь зміст чести.

Хай же ваше гасло-привіт — Честь України готов боронити — буде вашим молодечим ,,Вірую'' і вашою молодечою програмою.

Щасти вам Боже!

П. ФИЛИПОВИЧ

* * *

Закликав червінь чарівну теплінь
У тихий сад і у поля безкраї,
І синя квітка не дзвенить: дінь-дінь,
Коли бджола крилом її торкає.
Лиш ніжний келих нахиляє їй
І тягнеться, як пролетить метелик,
І кожна мушка — радісний носій
Дарунку квітів ясних і веселих.

Навчись і ти, коли прийде твій день,
Віддать усім прозорий мед любови,
Приваблюючи фарбами пісень
Мандрівників далеких, випадкових.
І непомітно передай вікам
Оті пилини сховані насіння.
Смерть не мине, і ти загинеш сам,
Та безліч раз зійдуть твої творіння.

Проф. Г. ВАЩЕНКО

Виховання і самовиховання

Виховання можна визначити, як формування особистости людини з метою наближення її до більш-менш чітко визначеного виховного ідеалу. Кожен народ, кожна епоха мали й мають свій виховний ідеал, бо без нього неможливе саме виховання.

Так виховним ідеалом в старовинних Атенах була всебічно й гармонійно розвинена особистість, в Спарті — хоробрий, сильний, спритний і витривалий вояк-патріот, в США — ініціятивна й енерґійна людина, що вміє сполучати теорію й практику, в СССР — озброєне знанням і технікою знаряддя комуністичної партії в її боротьбі за панування над світом.

Советський педаґоґ Пінкевич визначає виховання лише як такий процес формування особистости людини, що має систематичний і пляновий характер і провадиться в спеціяльних виховних закладах під керівництвом підготованих до цього людей, себто педаґоґів. Визначення Пінкевича в деяких пунктах має сенс. Виховання, як і всяка дія, спрямована до певної мети, мусить мати свій плян і систему. Але плян може бути розрахований на одну лекційну годину, на тиждень, на рік, а може охоплювати декілька років виховної роботи.

Справжнє виховання мусить охоплювати собою ввесь період розвитку дитини, починаючи з раннього дитинства і кінчаючи юнацтвом. Пляни, розраховані на одну лекційну годину або взагалі на більш-менш короткий термін, мусять виходити з основного виховного пляну й спиратись на нього. А проте не можна погодитися з твердженням Пінкевича, що вихованням можна назвати тільки такий процес формування особистости людини, що відбувається в спеціяльно призначених для цього закладах. Ми не мусимо забувати великої виховної ролі родини, і то не тільки в ранньому дитинстві, а навіть і в період юнацтва. Так само велику ролю у вихованні молоді має церква. В зв'язку з цим ми не можемо погодитися з тим, що вихованням можна назвати лише процес формування особистости, що відбувається під керівництвом педаґоґів. Крім педаґоґів, виховують своїх дітей батьки, виховує церква, виховує й добре організована держава, і то не тільки через школу й дитячі садки, а й через пресу, театр, кіно та інше. Таке державне виховання мас може мати цілком систематичний і пляновий характер.

Але хто б не керував виховним процесом, останній має двосторонній характер і включає в себе педаґоґа й вихованця або ґрупу вихованців. Тому виникає питання, яка роля кожної з цих сторін і яке відношення між ними. В педаґоґіці існує два напрямки в розв'язанні цього питання. Перший має назву авторитарної педаґоґіки, другий — теорії вільного виховання. Представники першої течії стоять на тому, що в процесі виховання лише педаґоґ має активну ролю. Він є суб'єктом виховання. Вихованець має пасивну ролю, він мусить цілком підлягати виховникові і є лише об'єктом виховання. Однією з найтиповіших форм такого виховання було виховання спартанське. Дитину розглядалось тут як власність держави. При народженні її оглядали спеціяльно призначені для цього мужі. Коли вони визнавали, що з новонародженої дитини може вирости здоровий, міцний вояк або здорова жінка, дитині залишали життя, коли ж дитина була слабою, її кидали з скелі, як непридатну для держави. До 7 років дитину виховувала мати, а потім вона переходила до спеціяльного гуртожитку, де її виховували педаґоґи. Виховання було дуже суворе. Метою його було виховати здорових, міцних, спритних, дисциплінованих вояків, що могли б підтримувати суворий лад у країні і боронити її від ворогів. Тому дітей виховували в надзвичайно суворій дисципліні, і часто навіть без усякої провини, лише з метою виховати в них терплячість, жорстоко били їх, вимагаючи, щоб діти жодним звуком не видавали своїх страждань.

На засадах повної авторитарности було засновано й виховання в старовинних юдеїв, що довго зберігали патріярхальний устрій суспільного й родинного життя. „Сокрушай ребра сина твого, поки він малий'', — сказано в книзі Ісуса сина Сірахового. Такий самий характер мало й виховання в середніх віках у Західній Европі, особливо виховання манастирське, де також широко вживалось кар на тіло, і де вимагалось від вихованців повного послуху супроти виховника. На Україні в княжі часи виховання мало порівняно лагідніший характер, про що свідчать такі пам'ятники письменства, як „Поученіє Володимира Мономаха''.

Зате скрайньою авторитарністю відзначається „Домострой'' московського протоєрея Сільвестра, сучасника Івана Грізного. Як показує назва цього твору, він присвячений питанням організації „дому'', себто родинного життя. Значне місце присвячено в ньому й вихованню. За Сільвестром, батько є необмеженим господарем в родині. Йому мусять безумовно коритись дружина, діти й слуги.

За порушення волі господаря, господар має карати, переважно на тілі. При цьому протопоп Сільвестер дає детальні вказівки, як і за що карати.

Ідеї авторитарної педаґоґіки мали своїх оборонців і серед педаґоґів-теоретиків XIX ст. Таким був, між іншим, славетний педаґоґ і філософ Гербарт. На його думку, дитині властива ,,дика жвавість'', яку в інтересах виховання треба стримувати. Одним із засобів для цього є кари, як от позбавлення волі рухів на якийсь час (карцер), догани і т. ін.

Як видно з вище наведеного, однією з характерних рис авторитарної педаґоґіки є визнавання кар, як необхідного засобу у вихованні. Такий погляд на методи виховання цілком логічно виникає з основної засади авторитарної педаґоґіки, — що суб'єктом у вихованні є лише педаґоґ, а вихованець є лише об'єктом, що має цілком коритись волі виховника.

Такі в загальних рисах основи авторитарної педаґоґіки, що до останнього часу, принаймні в практиці родинного і шкільного виховання, не втратили значення.

Повною протилежністю авторитарної педаґоґіки є теорія вільного виховання. Перший сформулював її французький письменник і педаґоґ Жан Жак Руссо. Він був великим прихильником природности в житті й вихованні і ворогом всякої штучности. ,,Все виходить прекрасним з рук Творця, і все псується в руках людини'', — писав він у своєму знаменитому творі ,,Еміль''. На його думку, золотий вік людство пережило в давньому минулому, культура й цивілізація, відійшовши від природи, внесли в життя людини страждання, несправедливості й нещастя. Тому людям треба повернутись до природи і жити відповідно до її законів. На засадах природности мусить бути побудоване виховання. Останнє Руссо фактично зводить до природнього розвитку. Дитина, живучи серед природи вільно, без усякого примусу з боку дорослих, розвивається відповідно до своїх природніх нахилів і здібностей. Роля виховника в основному полягає тільки в тому, що він створює для дитини відповідні умови її розвитку і оберігає її свободу.

В XIX ст. скрайніми послідовниками Руссо були Еллен Кей, що написала цікаву книжку ,,Вік дитини'', і Лев Толстой, що пробував застосувати теорію вільного виховання в заснованій ним Яснополянській школі. Елементи теорії вільного виховання, але в поміркованій формі, можна відзначити в системі італійського педаґоґа Марії Монтессорі.

Обидві коротко розглянуті нами теорії не можуть нас задовольнити. Авторитарна педаґоґіка занадто принижує особистість вихованця, обмежує його ініціятиву і розвиток творчих сил. Хиби такої системи виховання виявила багатовікова практика, і тому така педаґоґіка викликає так багато заперечень, особливо в найновіші часи, коли життя потребує людей з великою ініціятивою і розвиненими творчими здібностями.

Але не може нас задовольнити й теорія вільного виховання, принаймні в такій формі, як її подають Руссо, Еллен Кей і Толстой.

По-перше, багато дітей мають від природи зародки неґативних, а іноді навіть хворобливих рис. Коли покластись виключно на природу дитини і не спрямовувати її розвитку в напрямку виробленого суспільством ідеалу, неґативні риси її вдачі можуть взяти гору над рисами позитивними. Крім того, слід взяти до уваги і вплив оточення. Виховання дитини серед природи, що його описує Руссо в своєму ,,Емілі'', є утопія, бо відгородити від впливу суспільства з його культурою, цивілізацією, з його поглядами й звичаями — в сучасних умовах неможливо. Та й це відгороджування бодай до 12 років, як це радить Руссо, було б тільки на шкоду дитині, і вона росла б якимсь дикуном, далеким від культурного життя.

А головне те, що мала дитина є суттю безпорадна істота, безпорадніша за будьяку тварину. Вона вимагає найпильнішого догляду за собою. З роками дитина набуває досвіду, але до повного сформування її особистости, що буває вже після юнацтва, вона потребує керівництва з боку досвідчених дорослих. І це керівництво особливо потрібне в нові часи, коли культура й цивілізація досягли такого високого рівня, коли суспільне життя набуло таких складних форм.

Отже питання про виховання й самовиховання, поставлене нами на початку цього розділу, треба розв'язувати в першу чергу на ґрунті психології.

Психологія каже нам, що всі вищі розумові процеси, як от логічне мислення і творча фантазія, відбуваються за участю волі, себто мають свідомий цілеспрямований характер. Велику ролю відограють в них дві форми уваги: увага самовільна і вища форма несамовільної уваги, що шляхом довгочасової праці в певному напрямку виробляється на основі несамовільної уваги. Коли, напр., учень розв'язує якусь бодай легеньку математичну задачу, або заучує якийсь вірш, або читає з розумінням книжку, тут неодмінно бере участь його воля. Навіть тоді, коли учень слухає лекцію вчителя, то й тут не обходиться без участи волі. Треба, щоб учень, сказати б, відкрив свою душу для сприймання змісту лекції, бо інакше він буде лише чути голос учителя, а сприймати її змісту не буде.

Те саме треба сказати про вищі почуття, які міцно зв'язані з вищими розумовими процесами. Щоб милуватись з якоїсь картини, я мушу мати відповідний настрій і розуміти її сенс. Щоправда, краса моря відразу ж, без усяких міркувань, захоплює мене; так само безпосередньо захоплює мене музика. Але й для них я мушу мати відкриту душу. В суспільстві часто вживають вираз ,,насильно милим не будеш''. Але сенс його значно глибший, ніж той, який у цей вираз звичайно вкладають. На ґрунті насильства не може розвиватись ні любов, ні краса, ні добро, бо все це вияв свобідної волі людини, як образу й подоби Божої. Без свободи не бути й творчості, ні в галузі науки, ні в галузі мистецтва. Нам на це можуть зауважити, що в СССР, країні найстрашнішого терору й насильства, все ж таки існують наука й мистецтво. На це ми маємо відповісти так. В більшості випадків це не є справжня, об'єктивна наука, що без перекручень відбиває істину, а тим більше це не є справжнє мистецтво. Крім того, слід пам'ятати, що в СССР серед науковців і письменників є якась частина переконаних комуністів і прихильників большевицького режиму. А головне те, що людину не можна зовсім позбавити свободи думки і перетворити її на тварину. Отже аби мінімальну внутрішню свободу мають і ті науковці й письменники СССР, що пишуть переважно не те, що вони думають. І твори їх, чи в галузі науки, чи в галузі мистецтва, настільки є наукові й мистецькі, наскільки вони є вільними.

Все це дає нам право на такі висновки щодо виховання і самовиховання.

1. Виховання ми не можемо розуміти як такий процес формування особистости вихованця, в якому останній має тільки пасивну, сприймаючу ролю, а педаґоґ має ролю виключно активну. Іноді педаґоґа порівнюють із скульптором, що бере брилу мармуру і з неї, відповідно до образу створеного його уявою, вирізьблює високомистецьку статую. Це порівняння цілком відповідає авторитарн й концепції виховання. Але воно не має під собою психологічних підстав. Вихованця не можна порівняти з примітивною, бездушною матерією, він є розумна істота, що має свою особистість, з певними властивостями, з певним покликанням. Тому вихованик не має морального права насильно ламати особистість вихованця, іґноруючи його психічні властивості. Та суттю таке ламання може дати лише жалюгідні наслідки. Засаду авторитарної педаґоґіки найпростіше й найлегше можна застосувати в галузі розумового виховання. Але й тут практика показала, що примусом важко вбити в голову якісь знання. Коли вихованець учиться лише з наказу, без усякого зацікавлення, коли мотивом, що спонукує його до навчання, є лише страх перед карою або низькою оцінкою, то знання з великим трудом засвоюються ним, вони не стають органічною частиною його „я", і тому вони скоро забуваються, як щось непотрібне, ззовні накинуте. Недарма учні старої школи, виходячи з неї, після випускних іспитів палили шкільні підручники, як щось ненависне і непотрібне.

Тим більше не можна побудувати на ґрунті примусу виховання естетичного, морального й релігійного. Не заторкнувши живих струн душі, самими лише холодними нотаціями, і тим більше — зовнішньою дисципліною, не можна зробити вихованця моральним, а тим більше не можна прищепити йому тонкого естетичного смаку, або високих релігійних почувань.

А зокрема самим лише авторитарним способом не можна виховати в людині характеру. Основною рисою характерної, вольової людини є здібність ставити перед собою чітко визначені завдання і здійснювати їх, не зважаючи на всякі перепони. Характерна людина це людина ініціятивна й енерґійна. Зрозуміло, що такою не може бути людина, що від раннього дитинства до років зрілости не діяла самостійно, не виявляла жодної ініціятиви, а лише виконувала накази виховника.

А проте ми не мусимо забувати того, що було сказане вище про слабі сили дитини, про її недосвідченість, про те, що вона потребує керівництва.

Тому процес формування особистости людини, починаючи з раннього дитинства і кінчаючи юнацтвом, мусить включати в себе, як органічно об'єднані елементи, виховання і самовиховання. Речником першого є виховник, речником другого — вихованець. Однією з умов успішного виховання є авторитет виховника. Але це не є зовнішній авторитет, що спирається лише на вік виховника та його становище як такого і підтримується виключно суворістю й карами або нагородами. Це є авторитет внутрішній, що спирається на почуття щирої пошани й навіть любови до педаґоґа. А така любов можлива тільки тоді, коли виховник любить вихованця, знає його психічні властивості, розуміє його прагнення та інтереси, не ломає його волі, а тактовно й мудро спрямовує її на вірний шлях. В такому випадку між виховником і вихованцем утворюється єдність. Вихованець охоче і з вірою сприймає те, що подає йому виховник, а останній, не насилуючи волі вихованця, веде його вперед. Виховник діє на свідомість і волю вихованця, але так, щоб цей сприйняв його науку й поради, як щось своє, згідне з його власною волею, бажане для нього. Разом з тим виховник усіма засобами стимулює власну ініціятиву вихованця, його творчі поривання. Таким чином виховання переходить у самовиховання. Це стосується до всіх галузей виховного процесу: виховання розумового або освіти, виховання естетичного, морального, релігійного, і нарешті виховання фізичного. В процесі навчання вчитель подає учням певні знання, допомагає їм оволодіти здобутками науки, а разом з тим стимулює їх самостійну працю в напрямку поширення знання і розвитку творчих розумових здібностей. З цією метою він рекомендує учням певну літературу, підтримує інтерес учнів до знаннів, до самостійних дослідів над природою, підтримує нахили до самостійної творчости в галузі науки чи мистецтва.

В галузі морального виховання педаґоґ, не обмежуючись розмовами на морально-релігійні теми, стимулює моральні чини вихованців.

Саме таким шляхом ішов у своїй виховній роботі найвидатніший педаґоґ нового часу Пестальоцці. Він писав про своїх вихованців: ,,Їх руки лежали в моїй руці, їх очі дивились в мої очі, їх радощі були моїми радощами''.

Виховання і самовиховання, як елементи єдиного виховного процесу, мають різну ролю в різні періоди життя вихованця. Що молодшим є останній, то більшу ролю в формуванні його особистости має виховання, і меншу ролю — самовиховання, і навпаки, що старшим є вихованець, то більшу ролю в його розвитку має самовиховання. Але ці обидва елементи мусять входити в процес формування особистости. Мала дитина потребує найніжнішого догляду з боку матері, а проте мати зробила б помилку, коли б не давала дитині можливости побавитись самій. Юнак 17-18 років мусить виявляти значну самостійність, як у своїй праці над поширенням і поглибленням своїх знаннів, так і в праці над виробленням волі й характеру. Але й він потребує керівництва з боку досвідченого керівника. Тільки тоді, коли кінчається юнацтво, і молода людина стає на власні ноги, керівна місія педаґоґа закінчується. Щасливий педаґоґ і щасливі вихованці, коли в їх душах збережеться взаємна любов, коли роки навчання пригадуватимуться як щасливі роки життя.

Проф. М. ЛОМАЦЬКИЙ

Українська культура

(Продовження з ,,Голосу Молоді'' ч. 7-8(16-17))

КУЛЬТУРА ПЕРЕДХРИСТИЯНСЬКОЇ ДОБИ

Сьогодні знаємо, якщо не зовсім докладно, то приблизно, як жили наші предки перед більш як тисячу роками. Правдивого Бога вони не знали, вірили в різних божків, але вміли вже їх постаті вирізувати з'каміння, або витесувати з дерева і прикрашувати їх різьбами. Вміли випалювати різне начиння з глини і прикрашувати його малюнками-візерунками тварин і рослин. Вже тоді різнилися від своїх сусідів не лише мовою, але й побутом, звичаями й культурою. До сусідів, ляхів і москалів, як до менш культурних і дикоживучих, відносились з погордою, уважаючи їх звичаї і життя мало відмінними від звичаїв тварин. Про москвинів пише наш літописець тодішніх часів таке: ,,Москвини живуть у лісі, як усяка звірина, їдять усе нечисте і бувають у них розмови про сороміцькі речі перед батьками і перед жінками, і немає в них весіль...'' Вже в ту сиву давнину творить наш народ усякі пісні, обрядові і історичні, билини, веснянки, купальські і обжинкові, пісні глибоко поетичні, які мають високу мистецьку вартість і яких не має ніякий другий народ світу. Деякі з тих пісень перетривали віки і задержались між нашим народом по сьогоднішній день, як, наприклад, старовинні колядки і різні обрядові пісні. Про життя і культуру наших предків із часів дохристиянських маємо вістки, що їх нам передали старогрецькі, а пізніше арабські історики. Всі вони передають, що вже в тих давніх, передхристиянських часах славилися наші предки високою, як на ті часи, культурою і мали досить часті і тісні зв'язки з іншими високо-культурними народами. Мали вони вроджений хист і нахил до сприймання від чужинців усього, що добре й гарне. Коли довколишні народи вели кочове життя, переносились з місця на місце, тоді наші предки вели життя осіле, мали свої постійні селища й міста, городи. Мали свої господарства, управляли землю та плекали й випасали великі стада всякого скоту, були добрими ловцями дикої звірини і купцями, які мали торговельні зносини з далекими краями і народами. Були незвичайно багатими людьми так, як багатою на різні скарби і плодючою була їхня земля. При тому всьому були вони незвичайно хоробрими і завзято обороняли свою землю перед дикими, кочуючими азійськими племенами і ордами. Понад усе цінили славу, а найбільше поважали людей хоробрих і відважних. Про тих наших предків писав грек Маврикій, що: ,,вони войовничі, мають зброю, списи і луки зі стрілами, напоєними отрутою. Всі дуже витривалі і сильні тілом. Люблять свободу й вільність, ненавидять чужу владу й неволю. Дуже багаті, мають багато скоту і збіжжя. Вони надзвичайно гостинні, а жінки чесні понад міру''. Інший грек Гіппократ подивляв багатства землі наших предків. Наші предки вже в ту сиву давнину жили культурним життям, а сліди тієї культури, всяке начиння оздоблене прикрасами, малюнками і різьбами, находимо ще й сьогодні. Вони мали вже тоді вироблені форми культурного життя, чим дуже відрізнялися від своїх сусідів. Передовсім їхня хліборобська культура стояла дуже високо. Але не нижча була і їхня духова культура. Їхні тодішні вірування і обрядові звичаї обвіяні були чаром поезії й краси. З тих часів понині заховались колядки, щедрівки, купальські пісні і веснянки, які перейшли потім до християнських святкувань і звичаїв і сьогодні ще збуджують в нас подив і захоплення своїм мистецтвом і красою.

З розбудовою нашої княжо-державної організації, культура народу значно піднеслась і поглибилась. Багате й заможне життя народу — це ж пригоже підложжя для розвитку культури, а вбогости і матеріяльних недостатків ніхто в часах княжої нашої держави не знав і не терпів. Вже сама буйна, багатством надихана природа давала всі можливості достатнього, а тим самим і високо-культурного життя. Сплавні ріки, повні риб, ліси з мільйонами дикого звіра і птаства, а в дуплах дерев повно меду і вощини, степи з запашними буйними травами, як пасовиська для безчисленних стад усякої худоби й коней, незвичайно родюча земля, а в ній різні копалини, все те давало матеріяльне підложжя під духову культуру народу. Княжа держава нав'язує тісні торговельні, династичні і культурні зв'язки з усіма тодішніми державами Европи. Столиця держави

Київ, що лежить на шляху до однієї, тоді найкультурнішої держави поміж усіма державами, Візантійської імперії, веде з нею торгівлю на великі розміри. У Візантію везуть наші купці пребагаті плоди української землі — хутра різного роду, меди, сукна, полотна і т. д., а відтіля привозять дорогі товари, які заспокоюють не лише матеріяльні, але й духові, культурні потреби українського народу.

Українські купці нав'язують торговельні відносини навіть з Арабією, Італією, Еспанією і Францією. Другим торговельним осередком стає пізніше Галич, столиця Галицько-Волинського князівства. Галич веде річним шляхом, по Дністрі, торгівлю величезних розмірів з південними, а сухопутним шляхом із західніми країнами. Росте багатство, а разом із ним процвітає культура нашого народу. Населення наших земель займається не лише хліборобством, випасом худоби, ловецтвом і торгівлею, але й ремеслом, як теслярством, гончарством, ткацтвом, кушнірством, шевством і ковальством, а їхні досконалі, повні артистичного смаку вироби стають знані по всіх сусідніх краях.

КУЛЬТУРА КНЯЖОЇ УКРАЇНИ

З хвилиною прийняття нашими предками за часів князя Володимира Великого християнської віри, культура набирає великого розмаху й сили. На наші землі приходять священики, приносять книги, закладають школи. Починається будова величавих святинь, постають монастирі, а їхні монахи переписують книги, закладають при монастирях школи і стають в них учителями. По містах, де є церква чи монастир, постають школи, в яких учиться молодь. А Київ, столиця Руси-України, не має в тодішній Европі другого так багатого і високо-культурного міста, яке могло б рівнятися з ним! В ньому вже на початку XI ст. є 400 церков і 8 базарів (ринків). Можна коротко сказати, що разом із християнством зійшла на нашу землю Божа ласка і благодать так, як це колись випророкував і передсказав Андрій Первозваний.

Засади християнської віри й моралі глибоко западають в серця народу, а в першу чергу стають підвалиною, на якій руські князі розбудовують свою власну владу, і якими керуються у відношені до своїх підвладних. Вони, йдучи рука в руку зі священством, стараються і дбають, щоб засади християнської віри запанували всевладно в щоденному житті народу.

І так, напр., князь Володимир Мономах перед своєю смертю роздав бідним і потребуючим великі скарби, золото, срібло і дороге каміння, а в заповіті своїм дітям наказав жити чесно й згідно з законами Божими: ,,Не миніть ні одного чоловіка, не помічаючи його, а кожному дайте добре слово''.

В княжій державі панує повна свобода і рівні права для всіх, а князь — це не суворий деспот, а батько, що рівно за всіх дбає і всіма піклується, хоч і часом, якщо треба, буває строгим суддею, але справедливим. А передовсім князі дбають, щоб світло правди і знання для всіх світило. Володимир Великий закладає школи, а князь Ярослав Мудрий збирає вчених і каже їм переписувати книги, щоб із них створити першу на Русі-Україні книгозбірню при церкві Св. Софії в Києві. Одним словом, за княжої держави славився наш народ не лише великими матеріяльними здобутками і добробутом, але й розумним державним устроєм та високою духовою культурою, якою перевищав усіх своїх сусідів, як поляків, чехів, мадярів, москалів. Освіта ширилась на Русі-Україні дуже скоро, бо наші предки вміли її цінити. Тож, хоч як рідкими тоді були книги, бо ж не було друкарень і кожну книгу треба було переписувати руками, то все ж появилось їх у нас із кожним роком більше і поставали книгозбірні, бібліотеки при церквах і монастирях у всіх наших більших і менших містах. З тодішньої нашої літератури, хоч як часто наші міста і села були наражені на руїни, що їх чинили всякі вороги, коли то з вогнем ішов доробок соток літ і щезали скарби культури, все ж таки до сьогодні задержалося понад сто цінних і вартісних книг, які свідчать про надзвичайно високу культуру княжої доби. Про ту ж високу культуру говорять нам не лише літературні твори, як хоч би така дорогоцінна перлина, як ,,Слово о полку Ігоревім'', пісня про похід тодішніх наших князів під проводом Ігоря на половців і битву з ними в далеких степах коло ріки Дону, — історія тодішніх князів, що її звано ,,літописами'', але теж і наші величаві будівлі, з яких по нинішні часи задержались: церква св. Софії, Печерська Лавра і Михайлівський монастир у Києві та багато старовинних церков по інших містах України, рештки тодішнього високомистецького різьб'ярства, малярства і музики. Малярство, як музика, церковний і світський спів, стояли в нас на дуже високому рівні. На княжому дворі, який сяяв багатством, красою і пишнотою, золотом, сріблом, діямантами й брилянтами, а жіноцтво пишалось багатими строями, діядемами і нашийниками, можна було побачити дорогоцінну мебіль, коври, дивани, з Далекого сходу, з Персії і Малої Азії. Перемиський князь дарує катедрі в Перемишлі Євангеліє, мальоване й окуте золотом і дорогими каміннями неоціненої вартости й артизму, бо й золотарів було в нас тоді немало. Тож і не диво, що посторонні володарі, бачачи пишноту, красу й багатство княжого двору і золотокованого престолу, не виходили з дива, бо того всього вони в себе не мали і не могли мати. А мимо того надмірного багатства живе князь, його бояри (шляхта), дружинники, двірська служба і весь народ дуже скромно, чесно придержуючись своїх суворих звичаїв і побуту.

У наших предків дуже високо було розвинене почуття особистої чести, бо всі вони незвичайно честилюбні і безкарно не дозволяють своєї чести кому б не було нарушувати. У збірнику прав, списаних на приказ князя Ярослава Мудрого, а названому ,,Руською Правдою'', найвищі передбачено кари за образу чести. Закони, за якими правлять князі державою, надзвичайно розумно уложені і гуманні. Старе наше право не знає зовсім кари смерти, а тілесні кари сильно обмежені і рідко стосовані. Славилась наша держава на ввесь світ і гордились нею наші предки, пишучи: ,,О світло світлая і красотою прикрашена, земля руськая, багатьома красотами дивуєш світ: многими озерами і ріками, крутими горами, високими верхами, зеленими дібровами, широкими полями, різними звірятами і незліченими птахами, городами (містами) і селами, виноградниками, божими домами і численними вельможами. Всього сповнена земля руськая, правовірна віро християнськая''! А культура українського народу розсилає своє проміння на всі сторони, блистить і сліпить очі сусідів. Її стараються наслідувати поляки, литовці і москалі, яких тодішня культура не могла навіть рівнятись із культурою України, а Московія находилась тоді в зовсім дикому стані і ніякої культури не мала.

(Продовження буде)

Проф. П. КУРІННИЙ

МІСТАМИ УКРАЇНИ

МІСТО ГУМАНЬ

Багато є міст на нашій Україні, які змагаються поміж собою своєю давниною, старовиною,б агатством, красою: Київ, Галич, Чернигів, Львів, Переяслав, Холм, Запорізькі Січі, Батурин, Чигирин, Чернівці, Ужгород, Люблин, Бужин, твердині Кам'янця... Ще більше міст втратило свої назви або сьогодні вже існують не під своїм власним ім'ям, хоч слава їх не менша від інших і досі витає далеко поза межами України, як світлий спогад героїчного нашого минулого: могутня колись Ольбія (нині село Парутине) — твердиня України впродовж тисячі років, Шурукань (нині с. Богородицьке) — страшна твердиня Половецької Землі, Лебедин, Немирів, Кам'янка, Пастирське і багато, багато інших.

Серед заслужених міст України мусимо згадати й столицю давньої Куманії (Гуманщини) місто Гумань.

* * *

Гуманщина — славнозвісний багатий кут степової України. Край цей розвинувся квітами...

Там де Ятрань круто в'ється,
З-під каменя б'є вода,
Там дівчина Оля зветься,
Хорошая, молода.
— — — — — — — — —
Ти дівчино, ти багата,
В тебе батько й матір є,
Двір широкий, хата біла,
А що в хаті — все твоє.
— — — — — — — — —
А я бідний сиротина:
Степ широкий — то мій сват,
Шабля й піка — вся родина,
Коник сивий — то мій брат!

(Народня пісня, записана на Гуманщині).

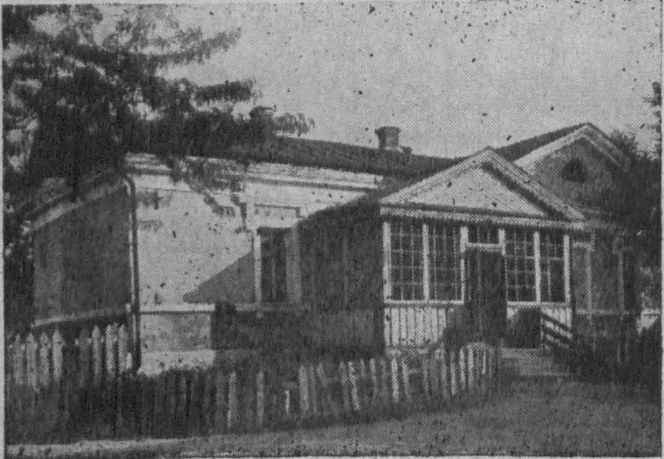

М. Гумань на Київщині. Будинок губернатора дібр, графа Ст. Щ. Потоцького. На сходах цього будинку гайдамаки покарали смерттю губернатора, що знущався з селян.

Пишний той край свою назву має від осадзимовищ половецьких скотарів із племени куманів, що були на річці Умі-Гумі-Кумі (сучасна Гуманка), що тече через м. Гумань.

Гуманщина охоплює ґрунти й пасовиська річок Гнилого та Гірського Тикичів, Конели, Бабанки, Кам'янки, Гуманки, Сажової, Синиці, Синюхи, Ятрані та Удича.

Це старий козацький край, край Наливайка, Острожських, Сангушок, Гуманського полку, що підпирав старого Богдана Хмеля, його полковників Богуна, Гоголя, Зеленського, полковників Сербина, Сірка, Білогруда, гетьманів М. Ханенка, П. Дорошенка, Тетері, край М. Залізняка, Ґонти. Край пишних розбудов Софії Потоцької, Аракчеєва. Край талановитої діяльности Михайла Комарова, П. Демуцького, митрополита В. Липківського.

Розкіш природи, заможність селян, зручні шляхи до Надчорномор'я завжди притягали на ті лани хижаків, що грабували та вбивали відвічних осельників, загарбували землю та зганяли людей з населених місць.

Ще й досі по містах, селах та лісах стоять руїни твердинь, замків та козацьких фортець, як от у Гумані, Торговиці, Косенівці, Мошурові, Старих Бабанах, Ягубці, Конелі, Охматові, Тальному, Маньківці, Краснопільці тощо.

Ще й досі риплять колеса по чумацьких шляхах: ,,Чорному'', що йшов до Лукомор'я (Надчорномор'я), ,,Гардовому'', що швиденько перебігав через Ягубець, Максимівку, перескакував через пороги ріки Бога на Рашків, а далі поза лозами прямував до Дунаю та Царгороду, та знаменитий шлях ,,Удич'', що вже за княжих часів висилав чумацькі валки по сіль до Коломиї.

Чорний ліс, холодний, грізний, непроглядний заступав, як і тепер заступає, їм дорогу.

Та й хороший той край Гуманщина, коли розцвіте й зазеленіє своїми 2040 різними квітами, як защебече сотками птахів, застрекоче, задзвенить і загуде безліччю мушок, комариків та коників або спочине над ставками Софіївки, коли повний місяць заллє сріблом тополі, берести та кучеряві верби по скелях та камінням, відіб'є у воді пишну білу колонаду старого павільйону на так зв. ,,Острові Кохання'', заіскриться самоцвітами на каскадах і водограях, зазирне через водяну завісу до ,,Храму Венери'', в ,,люстерко Діяни'', до ,,сімох струмочків'', до ,,ужів'', до ,,печери левії'', на ,,Єлісейські луки'', до ,,чотирьох братів'', до обеліску ,,розбите життя'', до ханських і турецьких альтанок із золотими рибами, і спиниться раптом перед однією з могутніх брил каміння, де в карти програно багато людей і хортів...

А вдень — сонця, сонця... Степ стелиться, мріє могилами, мигтить, мерехтить, пашить, марить тихими водами та перелісками, пахтить нивами й гречками і дихає чебриком та євшан-зіллям...

* * *

Гуманщина ніколи не була пусткою. В московській та польській літературі років зо двісті її описують, як край колись безлюдний, пустий, нікому не належний, що був заселений і культивований лише заходами Польщі та Московщини.

Це неправда. Насправді Гуманщина ніколи не була пусткою. Викопані з гуманської землі рештки минулого життя — руїни осель, хат, речі вжитку — свідчать, що на Гуманщині люди вже жили за яких 16.000 років перед народженням Христа, ще за життя тут великих слонів-мамутів, носорожців, печерних левів тощо. В часі від 10.000 до 4.000 р.р. перед Н. Хр. люди жили з рибальства, виготовляли вже випалений на вогні чудернацький посуд зі шпичастим дном, користувались до праці знаряддям із кремінних скалок, (наприклад, селище в Володимирівці, Білашках тощо). Від 4000 р.р. перед Н. Хр. аж до наших днів людність Гуманщини живе з хліборобства та тваринництва, будує свої селища й хати так само, як тепер наші люди роблять (хата глиняна з сіньми й піччю, з розмальованими долівками й стінами); селища — колом, з громадськими будівлями і святинями в середині. В культурі цих людей, що зветься тепер науково „трипільською”, вже помічаємо багато таких виробів, які ще й тепер зустрічаються в побуті наших людей по українських селах і хуторах, як от посуд, глиняні статуетки, зображення одягу, їжа, звичаї.

Тими селищами Гуманщина засіяна вся вщерть. Наприклад, у с.с. Томашівці, Сушківці, Пеньожкові, Попудні, Красноставці, Колодистому, Кочержинцях, Талянках, Майданицькому і багатьох інших. Серед цих селищ трапляються такі багатющі, що їх можна вважати ніби за столиці цілого племени (напр., Володимирівка).

Від 1000 літ перед Н. Хр. ми надибуємо на знахідки т. зв. „білогрудівської культури”, що ще користалась для хліборобства із кремінних серпів, для обрібки дерева — з кривих кремінних ножів, для шиття — з костяних шил, для обрібки шкіри — з костяних шкрябаків та доліт. Вже вживали також, як знаки старшин, роду, — булави з каменя, вже виробляли знаряддя з міді і бронзи; мали добрі мечі, сокири, списи, чингали, ножі та кам'яні келепи, такі, які потім були в ужиткові козаків-запоріжців. Правили людьми тоді родові князі, що на знак своєї влади мали вже корони і оздоби одягу та зброї з щирого золота. Отож Гуманщина, як і вся Україна в той час, була вже державною. Це була найстаріша державність, про яку збереглися вже перекази греків, так зв. „кіммерська”. З того часу знайдено вже посуд місцевої роботи, на якому є письма. Україна вже тоді користувалася з письма.

Від 7-го сторіччя перед Н. Хр. на Україні з'являються грецькі колоністи. Вони засновують серед нашої степової людности торговельні факторії-контори. З їх записів починаємо знати про Україну більше. На Гуманщині з того часу маємо могили князів (біля м. Гумані, с. Новосілок, Ризиної, Петраківки, Рижанівки, Линців) та просторі городища-зимовища (Кальник). Гуманщина належала до системи скитської держави на Україні. З часів від Р. Хр. до 7-го сторіччя на Гуманщині рясно розвинуті селища й цвинтарища хліборобської людности. Їх легко визначити в часі, бо в руїнах хат і в похованнях часто знаходяться римські або візантійські монети. Довший час вважали, що ці поховання належать ґотам, які в той час збройними ватагами захопили владу на Україні і заснували т. зв. „державу Германаріха”. Але новіші досліди виявили, що таких поховань немає на прибалтицькій батьківщині ґотів, звідки вони вирушили були на Україну. Думали, що то сармати. Нові розкопи показали, що сармати мають інші, відмінні поховання. Натомість виявлено, що такі поховання були вже й раніш на Україні, перед прибуттям ґотів і сарматів, і що вони потім збереглись аж до київської княжої держави і належали до культури давнього племени антів, яких частина дослідників вважає за слов'ян. Центральним осідком антів на Гуманщині, правдоподібно, було місто, від якого залишилось городище в с. Колодистому.

В кожному разі, в цей час Гуманщина була густо заселена і мала високу культуру (напр., хати з центральним опаленням).

Окремі знахідки з VII-X віків свідчать, що Гуманщина не була пусткою і в цей час. Візантійські й сасанідські (перські) гроші в розкопаних селищах, срібні речі слов'янського виробу, велика кількість черепків свідчать, що то рештки по старих господарях краю, а не по завойовниках.

Від X до XIII стор. ми маємо на Гуманщині дуже переконливі пам'ятки, що свідчать про її заселення. Знаємо столицю торків — село Торч, знаємо місто Куніль (сучасне с. Коман згадується в літописі під р. 1150), знаємо Удич, що згадується в 1165 р., правдоподібно існувала вже й Гумань, як столиця-зимовище половців-куманів. Знаємо також могили так зв. „половецького” типу коло м. Тального, з речами пограбованими в Києві. Такі ж могильники коло сіл Пилипів та Коржової. До трохи пізнішого часу належить городище в Торговиці.

Це стверджує, що в часі Київської Руси — держави вел. князя Ярослава — Гуманщина входила в систему феодальних країв з густою людністю, і тому не дивно, що її боронив від татар литовський князь Ольгерд Гедиминович, погромивши татарів 1363 р. на р. Синюсі (Сині Води), а року 1497 князь Острожський, володар земель Гуманщини, та С. Наливайко погромили татар на р. Сороці та на верхів'ях р. Гуманки.

Напади татар примусили людність Гуманщини та їх володарів, — старі княжі українські роди Острожських, Четвертинських, Сангушок (1516) почати укріплення цього простору замками, що замикали б ,,Чорний'' та інші шляхи від півдня; це були замки Звенигород (коло сучасного с. Гудзівки), Торговиця на півдні, Гумань у центрі, Брацлав — на заході. Не підлягає також сумніву, що ці старі княжі маєтності не були пусткою, а навпаки, були повні сіл і міст.

Потреба захисту краю викликала до життя перші загони козацтва, борців проти насилля. Тут розпочалась діяльність С. Наливайка, князя К. Острожського, а маєтності Святополків-Четвертинських збереглись аж до большевицької влади. Двадцять три села Гуманщини, що згадані в архівних документах XVI стор., до цього часу зберегли свої назви. Окремі господарства сягали великого розміру, як от пасіка в с. Буках досягала 850 вуликів.

Року 1609 на Гуманщину прибуває з грамотою короля польського на володіння ,,гуманською пустинею'' пан староста брацлавський Валентин Калиновський. Хоч одержав він по королівській грамоті право на володіння на 7 миль маєтности, він насправді захопив 82 милі, а син його Мартин (1632 р.), як пишуть польські джерела, насадив тут вже біля 100 сіл та 10 містечок. Проте ці села й містечка мали старі половецько-українські назви.

(Далі буде)

КИЯНКА ЛЮДМИЛА МОЙСЕЄВА ВИКРИВАЄ ЗАБРІХАНІСТЬ МОСКОВСЬКИХ ,,ДЕМОКРАТІВ''

Від редакції ,,Аванґарду''

— Редакція нашого журналу одержала від п. Людмили Мойсеєвої статтю, як ,,голос в дискусії'' по українсько-російському питанню, що її провадила московська ,,демократична'' газета в Ню-Йорку ,,Новоє Русскоє Слово''. Пані Мойсеєва свій ,,голос в дискусії'' надіслала на ім'я редактора ,,НРС'' п. Вейнбаума. Але п. Вейнбаум повернув статтю Л. Мойсеєвої з відповіддю, яку ми передаємо тут фотокопією:

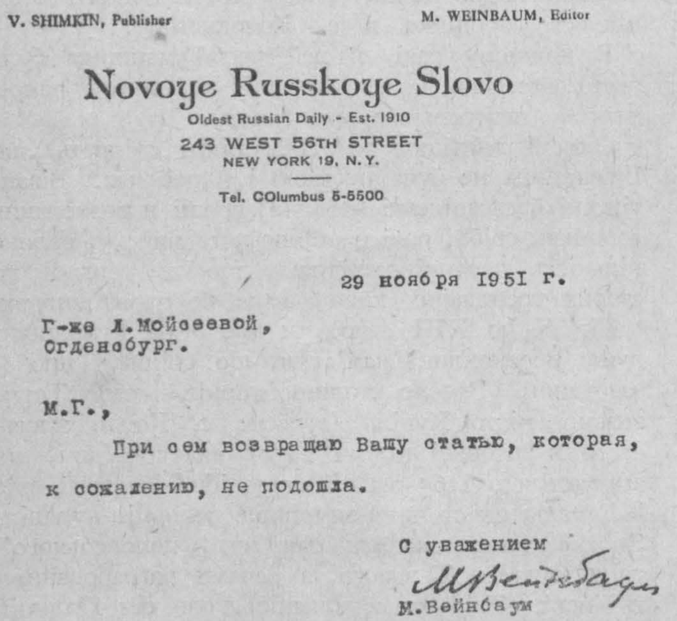

V. SHIMKIN, Publisher
M. WEINBAUM, Editor

Novoye Russkoye Slovo
Oldest Russian Daily - Est. 1910
243 WEST 56TH STREET
NEW YORK 19, N. Y.
Tel. COlumbus 5-5500

29 ноября 1951 г.

Г-же Л.Мойсеевой,
Огденсбург.

М.Г.,

При сем возвращаю Вашу статью, которая, к сожалению, не подошла.

С уважением
МВейнбаум
М.Вейнбаум

Як бачимо, не кожна думка може мати доступ до московської ,,демократичної'' преси навіть в Америці, і не кожному в тій же ,,демократичній'' газеті можна забирати ,,голос в дискусії''. Пилипенко й Дикий брешуть, демократи їх брехню приймають, але коли хтось пише правду, тому відповідають ,,демократично-ввічливо'': ,,к сожаленію нє подошла''.

От тут і зміст розуміння ,,НРС'' демократії:

,,Коль по шерсті гладіш пса,
Пес руку лізньот,
А коль малость проті шерсті —
За руку гризньот''...

Одержавши повернений рукопис, Л. Мойсеєва переслала його нам із таким супровідним листом:

,,Високоповажаний Пане Редакторе! Маю сміліcть звернутись до Вас з однією справою, як до редактора дорогого мені журналу ,,Аванґард'', одноразово пересилаю й мою відповідь росіянам із ,,Нового Русского Слова'' (Ню-Йорк) яка світа Божого не побачила на сторінках російської газети, про що я й не мала найменшого сумніву, але відповідати їм спонукали мене багато моїх друзів-киян, які все ще читають ,,Русскоє слово'', хоч і обурює їх його ,,єдінонеділимський'' тон. Діставши ж відмовну відповідь від Вейнбаума, я вирішила, не перекладаючи, послати Вам свою статтю, в надії, що, може підійде до Вашого журналу, сам же переклад не зробить труднощів Вам, бо знаю, що в редакції Вашого цінного журналу працює не один мій земляк, а в Наддніпрянській Україні російської мови вчили примусово.

Лишаюся з найкращими побажаннями для Вас та Вашого журналу. З глибокою пошаною **Людмила Мойсеєва''.**

Нижче друкуємо текст статті Л. Мойсеєвої:

Оґдензбурґ, 21.11.1951.

Вельмишановний Пане Редакторе!

Ось уже довгий час слідкую за дискусією на тему України на сторінках вашої цікавої газети, і, апелюючи, як і ті, що писали передо мною, до вашої великодушності, прошу вмістити і мій голос в ,,Новому Русскому Слові'', як відклик українки-киянки.

Читаючи численні статті з українського питання в ,,НРС'', я зустріла часті твердження начебто в тій дискусії приймали участь і ,,крайньонаціоналістичні'' українські елементи. Це не так, бо вони твердячи: ,,блажен муж, аще не ідет на совіт нечестивих'', волічють друкуватись не на сторінках російської преси.

Я ж особисто, зберігаючи почуття глибокої поваги до всього того, що зробили росіяни для поліпшення світу, дозволю собі заперечити деякі невірні висновки численних дискутантів.

Отже: ,,федералізм'' Т. Шевченка і теза ,,Шевченко — приятель росіян'' — зовсім невірні, хоч безапеляційний тон п. Дикого скорив навіть українця Д. Іващенка, який, як сказав сам Шевченко ,,на квиток повірив москалеві'', повіриву у ,,федералізм'' Шевченка. Подивімось, що скаже нам ,,Кобзар'' про росіян: читаючи його, як сам Шевченко нам велів, не минаючи ,,ні титлів, ніже тої коми'', ми впевнимось, що всі зусилля п. Дикого приліпити до Шевченка марку ,,одного з своїх'' є марні, бо Поет величезною силою свого хисту обрушується проти гетьмана Хмельницького саме за його акт ,,воз'єднання'' України з Росією. (,,Московщиною'' та ,,москалями'' — Шевченко слів ,,Росія'', ,,русский'' не хотів знати). ,,От так то, Богдане, занапастив єси вбогу сироту Вкраїну'', тощо — провадячи ідею державної незалежности України в таких безсмертних творах як ,,Великий Льох'', ,,Суботів'', ,,Розрита Могила'', ,,Іржавець'', ,,Сон'' і т. ін. Шевченко вважав російську окупацію за найбільше лихо для своєї рідної країни, за таке лихо, яке своїм розміром перевищило польське ярмо:

,,Кобзарі нам розказали... про лютії жари, що ляхи нам завдавали, як нас розпинали. Що ж діялось по Шведчинні,—то й ляхи б злякались... От так її Петрові собаки рвали—гризли...''

(,,Іржавець'')

,,Ляхи були, усе взяли, кров повипивали, а москалі і світ Божий у пута закували''.

(,,Невольник'')

,,І я люта, а все таки того не зумію, що москалі в Україні з козаками діють''. — Ці слова говорить перша ворона з містерії ,,Великий Льох'' — найжахливіша креатура рідного яничара — квіслінґа — після вирахування всіх своїх звірячих ,,подвигів''.

У ,,Псальмі 43'' Шевченко називає російську силу ,,ще лютішою'', аніж була сила польська, і благає Великого Бога: ,,Поможи нам, ізбави нас вражої наруги, поборов Ти першу силу, побори й другу, ще лютішу...
Поможи нам встать на ката знову!''

Для Шевченка найтяжчим злочином, смертельним гріхом, була кожна, навіть мимовільна, співпраця з Росією: три душі з ,,Великого Льоху'' є покарані не лише смертю, але й вічним блуканням над грішною землею. Три душі — це символи національно несвідомих українців (які ще й сьогодні трапляються), покарані Шевченком: перша — за допомогу гетьманові Богданові скласти ,,союз'' з Росією, друга — за послугу Петрові І після поразки українських військ Мазепи під Полтавою, третя — за симпатію до Катерини II, що зліквідувала останню твердиню української незалежности — Запорізьку Січ.

Невже не ясно, кого ненавидів Шевченко всім своїм серцем і всім своїм мисленням. Бо ,,Московщина — аж на серці похолоне, як її згадаю...'', ,,Москалі — чужі люди, лихо роблять...'' ,,Московщина — кругом чужі люди; тяжко, батьку, жити з ворогами...'', ,,Московщина — орда скитів і варварів...'', ,,Москва випалила (Україну), Дніпро спустила в синє море, розкопала високі могили — нашу славу...'' і т. д.

Його сучасники (П. Куліш та ін.) пишуть, що він ставився ,,задирливо й нетолерантно до ідеї поєднання з москалями'', і ,,робив з них людей, що ненавиділи москалів''.

Не дивно, чому вже перше видання ,,Кобзаря'' привело до шалу, на жаль, проґресивного критика В. Бєлінського, що забув у своїй злобі навіть про межі пристойності.

Шевченко перший серед українців 19 ст. підніс свій могутній голос в оборону гетьмана Мазепи, співчуваючи його боротьбі проти Росії і плачучи гіркими сльозами над його і всієї України поразкою.

(,,Іржавець'', ,,Великий Льох'')

Не забув Шевченко і про ,,перевертнів-недолюдків'', ,,дядьків отечества чужого'', ,,лакеїв в золотій оздобі'' ,,чужого пана'', які ,,за шматок гнилої ковбаси'' (або за доляри! — **Л. М.**) ,,помагають москалеві господарювати та з матері полатану сорочку знімати''.

Тому не лише до зовнішних ворогів стосується його ненависть, але й до рідних квіслінґів: ,,раби, підніжки, грязь Москви'', ,,мерзенні каламарі, що по московськи чешуть, сміються та лають батьків своїх...'', ті ,,діти України'', ,,политі московською блекотою'', які ,,поспішають матір катувати'', випивши ,,з московської чаші московську отруту''.

Оце в самих лише стислих словах ,,русофільство'' і федералізм Шевченка.

Федералізм Кирило-Методіївського Братства був також зовсім іншої природи, ніж той, про який пише пан Дикий. В ,,Книзі битія'', в тому ,,вірую'' Братства, читаємо: ,,І встане Україна з своєї могили і знову озветься до всіх братів і слов'ян... і Україна буде непідлеглою Річчю Посполітою в Союзі Слов'янськім. Тоді скажуть всі язики, показуючи на те місце, де на карті буде намальована Україна: ,,От камінь, єго же небрегоша зиждущі, той бисть во главу угла''.

Тут ясно говориться про федерацію слов'ян під керівництвом України, не Росії. І в цьому — величезна різниця. А Шевченко йшов ще далі, тому й кара Шевченкові, заарештованому у справі Братства, була без порівняння важчою, ніж братчикам, бо Шевченко для Росії був ненависним Мазепинцем, самостійником і націоналістом, що провадив у життя ідею гетьманів: Виговського, Мазепи, Орлика, Полуботка, ґрафа Капниста і автора ,,Історії Руссов''.

Шевченко є саме духовим батьком усіх наступних українських самостійників-націоналістів, серед яких — чи хочуть того ,,самоотвержені малороси'', чи не хочуть, — зустрічаємо значно більше ,,східніх'' українців, не ,,галичан'': Олена Пчілка, українська письменниця, що не дозволяла своїй доньці,

,,поетці українського рісорджімента'' — Лесі Українці — навіть читати російською мовою (чи не ,,звіря'чий шовінізм''?), побоюючись русофільства, в полоні якого перебував її брат М. Драгоманів.

Леся Українка: ,,Любов до рідного народу навчило її ненависти до ворогів чужинців, що запалили на українському вівтарі вогонь неправдивим богам''; їй належать гасла, що кличуть до повстання (,,Не ми уб'єм, то нас вони уб'ють'') проти ,,полону, та не в чужій землі, а в нашій власній''. Вона пророкує загибель ,,Нового Вавилону''—російської окупації в Україні. В своїх драмах і поемах (,,Оргія'', ,,Роберт Брюс'' та ін.) вона творить ідеальні образи націоналістів — героїв своїх народів (Антей, Брюс та ін.). У славетній драмі ,,Бояриня'' вона доводить перевагу української культури над російською.

Микола Міхновський, основоположник сучасного українського націоналізму — вже 1900 року висуває ідею української державної незалежности: ,,Самостійна Україна'' і конечність боротьби за її здійснення. ,,Ми проголошуємо, що візьмемо силою те, що нам належиться по праву, але віднято в нас теж силою''.

Дмитро Донцов, ідеолог українського націоналізму, надав ідеї наукового уґрунтування, розвинув основи українського державництва, завдав остаточного удару марксизмові та русофільству серед українців. ,,З його духа печаттю'' йшли і йтимуть мільйони українського юнацтва під його прапорами ,,Самостійности'' (1912 р.). ,,Націоналізму'' (1926 р.), ,,Традиціоналізму'' (1944 р.).

До тих самих ідей визнавались: С. Руданський, М. Старицький, Б. Грінченко, В. Самійленко, О. Олесь, М. Куліш, К. Буревій, Г. Косинка, О. Влизько, М. Зеров, М. Драй-Хмара, М. Філянський, Позичанюк та ін.

Микола Хвильовий, великий український письменник, від комунізму та принципу ,,спільного котьолка'' приходить до націоналізму: ,,Геть від задрипанки Москви!''.

Євген Маланюк, — видатний український поет, створив величний міт України-Руси-Гелляди, як антипода Москві, ,,варварам з краденим ім'ям'', ,,псевдолюдському гамузові'', ,,суздальському хаосові'', ,,глухій Гіпербореї''. Його ,,плянетарні'' російські ,,маштаби'' перекликаються з заявою Дикого про те саме. ,,Ця філософія російська здається надто ненова: Русь-Рим, христолюбиве військо, синод, нагайка, Петербург та хижий свист сибірських пург, — а втім маштаб поширивсь значно: з ,,освобожденія славян'' наш Смердяков вже мріє смачно про ,,пролетарії всєх стран''. Не ,,щит'', не ,,хрест'' і не ,,проливи'' — тепер вже ,,плянетарний плян — московського босяцтва зливи перехлюпнуть за океан''...

Інші письменники-націоналісти (,,східні'' також): Ю. Липа, О. Ольжич, Л. Мосендз, М. Грива, Ю. Клен, О. Теліга, М. Орест, Я. Славутич, Карпенко-Криниця, М. Щербак, Л. Полтава та ін. — не лише ,,мріяли'', але й писали, пишуть і писатимуть про ,,самостійність''.

Близькі до ідеї ,,націоналізму'' і ,,сепаратизму'' десятки ,,східніх'' українських видатних учених (професори В. Щербаківський, Г. Ващенко, П. Курінний, В. Державин, О. Оглоблин, В. Січинський та ін.), мистців, скульпторів, музик, артистів, журналістів — М. М., (що, на превелике розчарування п. Пилипенка, не є галичанин), І. Вовчук, К. Кононенко, М. Приходько, В. Шульга, С. Підгайний, С. Кокот та ін. Так виглядають ,,галицькі сепаратисти-націоналісти''(?!).

Немає сумніву, що, як діти однієї матері, галицькі українці дали свій великий вклад у спільно-українську скарбницю Духа, подарувавши Україні таких великих і достойних синів, як король Данило, гетьман Сагайдачний, письменник І. Франко, митрополит А. Шептицький, полк. Є. Коновалець, ген. Т. Чупринка та численні інші, що з них пишається вся Україна.

Нам, що народились і виросли в Совєтському Союзі, смішно й жалюгідно читати про переслідування росіян українцями, бо ми добре знаємо дику розгнузданість російського шовінізму, коли після масових арештів ,,українських націоналістів'' завдавалось репресій мирним невинним людям України за вже анекдотичні ,,злочини'' (збіг синіх і жовтих кольорів на взорі, ,,шовіністичні'' імена дітей — Леся, Богдан, Тарас — рідна мова та рідна пісня, напр.: ,,Ой горе тій чайці...'').

,,На нашій, не своїй землі'' не ми були господарями, але росіяни та їхні вислужники, які ,,сміючись нахабно, зневажали землі чужої мови і звичаї, не щадили нашої слави...'' — так можна перефразувати відомі слова Лермонтова.

А коли ми згадаємо минуле — розперезаність ЧК та НКВД, голод 1932-1933 року, криваві розправи Муравйова під Крутами і Києвом, часи Миколи І, Катерини II, Петра І, то бачимо, що Турґенєв мав рацію, кажучи: ,,Нас хоч у сімох водах мий, нашої російської сутті з нас не вимити'' А ця ,,суть'', за словами Салтикова-Щедріна, ось яка: ,,щоб ми, мерзотники, говорили, а всі інші щоб мовчали; щоб наші, мерзотників, затії і пропозиції приймалось негайно, а всіх інших побажання щоб лишались без розгляду; щоб нам, мерзотникам, життя було гоже, а всім іншим щоб ні дна, ні покришки не було; щоб нас, мерзотників, тримали у вигоді та розніжуванні, а всіх інших у кайданах''.

Про ,,захист сильного сусіда'' України писав ще 1720 року Фрідріх Вебер: ,,Московський генерал Меньшіков приніс в Україну всі жахи пімсти і війни. Україна є заллята кров'ю, зруйнована грабунком і являє собою всюди страшну картину варварства переможців'' (,,Дас ференderте Руслянд'', Франкфурт, 1721).

Це є відповідь на запитання — ,,чи Україна є окупована?''.

Тому не відбирайте АБН, Бандері, Багряному, Гетьманичеві, Мельникові, Лівицькому і Мазепі права говорити від імени українського народу — все це є лідери українських впливових партій, всі вони є за самостійну і незалежну Українську Державу, а дві перші з них є проєкціями діючих підпільних організацій в Україні, і вони скажуть своє слово, і повинні це зробити, як говорили, в імені німецьких жидів жиди всього світу, коли кривава рука Гітлера по звірячому розправлялась з їх одноплеменниками, — і нікому на думку не впало заперечувати їм це право, ніхто не питався їх, хто, коли і при яких обставинах дав їм це вповноваження.

Український народ, спливаючи кров'ю, сьогодні сказати сам за себе не може, — тоді говоримо, ми, його політична еміґрація, бо в іншому випадку його мученицька кров впала б прокляттям на наші голови.

Наші зусилля повинні увінчатися успіхом, — дедалі більше видатних представників вільних націй (напр., Америки й Англії) підносять свій голос на захист героїчної України, яка перша стала на боротьбу з комунізмом і російським імперіялізмом. Високо достойні: англієць — ген. Фуллер, шкот — Дж. Стюарт, американці — сенатор Стассен, проф. Бернгем, мер Імпеллітері, О'Коннор кличуть вільний світ підтримати боротьбу України за вільність і незалежність, за перемогу Божої справедливости.

Видіння наших днів, героїчну боротьбу легендарної УПА — бачив оком пророка Шевченко, коли писав: ,,в сльозах росли і виросли, замучені руки розв'язались, і кров за кров, і муки за муки''; на ,,ґвалт України'' налетіли орли, і вони розвалять ,,Церкву-Домовину'' (,,союз'' Богдана з Москвою). ,,а з-під неї встане Україна'' із ,,своєю правдою'', ,,своєю силою'' і ,,своєю волею'', бо ,,де після програної війни йде ґерілья, — там не виграють ніякі Наполеони... Кінцем є завжди вільна Еспанія''.

Я писала ці рядки не для того, щоб дискутувати з п. Диким або п. Пилипенком, бо ,,дискусія з алькоголіком про шкідливий вплив алькоголю на організм — це некорисна втрата часу''. Свій голос я надсилаю до таких шляхетних росіян, як Г. Александров, які своєю розумною діяльністю зможуть пом'якшити ворожі почуття українців до росіян, щоб у майбутному обидва народи могли бути мирними сусідами, будуючи кожен своє життя вільно і самостійно.

З глибокою пошаною

Людмила Мойсеєва

ВОЛОДИМИР ЛЕНИК

ЯК ВИХОВУЄТЬСЯ МОЛОДЬ У ЗАХІДНІЙ ЕВРОПІ

Виховання молоді є однією з головніших проблем в усіх народів. Цій справі приділяють велику увагу уряди держав, ієрархії церков, всі державні установи та політичні партії. Для цього майже всі держави творять спеціяльні уряди опіки над молоддю та видають на ту ціль щорічно великі суми грошей.

Хоч у сьогоднішні часи в кожній европейській країні вся молодь охоплена державним шкільництвом, і тим самим молодь 4-7 років перебуває під безпосередньою опікою державних виховних органів, все ж вплив на виховання молоді на тому не кінчається. Уряди держав стараються ще впливати на працю різних молодечих організацій та надати їм більш або менш контрольовану програму праці.

Правда, не в усіх европейських країнах державний вплив на організації молоді однаковий. В країнах, окупованих Москвою, в Югославії та Еспанії молодечі організації під повною контролею держави. В західньоевропейських демократичних державах роля держави обмежується до фінансової допомоги різним молодечим організаціям чи установам та посереднього впливу на деякі сторони виховної праці тих же організацій чи установ.

Більше впливу в молодечих організаціях усіх західньоевропейських держав мають церкви. У Франції, Бельгії, Голляндії та Італії найсильнішими молодечими організаціями є якраз конфесійні організації. Навіть ,,Пласт'' у Франції, Німеччиніта частково в Голляндії поділяється на конфесійні ґрупи.

В деяких країнах вплив політичних партій займає певне місце. Це особливо помітне в Скандинавії.

Велика Британія

Особливо специфічна для Англії ґрупа молодечих організацій, що мають майже столітню традицію і не мають в жодній країні собі подібних. Це є т. зв. "Pre-Service Organisations" (Організації для підготови до військової служби). Шість окремих організацій, поділених за родами зброї, ставлять собі за завдання виховати молодь на добрих вояків для служби своїй батьківщині. Кожна організація має свій однострій. Всі вони разом начисляють сьогодні до 30.000 молоді. Їх назви є такі: Морські кадети, (Sea Cadet Corps), Армійські кадети, (Army Cadet Force), Повітряний Вишкільний Корпус (Air Training Corps), Поліційні Кадети (Police Cadet Corps); та для дівчат: Морський вишкіл (Sea Rangers) і Повітряний вишкіл. (Air Rangers).

Недавно в Англії, як і в інших країнах, створено координаційний Комітет Молодечих Організацій, до якого тут належать усі організації, за вийнятком політично-партійних. Комітет носить назву “Standing Conference of National Voluntary Youth Organisations’’.

Франція

Система молодечих організацій та методика праці тут не багато різниться від інших европейських країн. Особлива ознака праці молодечих організацій, що є майже безприкладною, це повна ідеологічна свобода. Держава не робить старань, щоб здобути собі вплив на ці важливі речі. Держава дає колосальну матеріяльну піддержку на працю молодечих установ, стоїть на сторожі правопорядку, і на тому кінчається роля держави, якщо відкинути загальну участь держави в громадському та політичному житті народу, що відбивається так в організаціях старшого громадянства, як і молоді. У Франції майже всі молодечі організації, за вийнятком Пласту та політично-партійних, є невтральними в релігійному та політичному житті. Останні — це Комуністична молодь (U. J. R. F.) та Соціялістична молодь (S. F. J. O.).

Пласт у Франції ділиться аж на чотири групи: Scouts et Guides de France (католики), Eelaireurs Unionistes (протестанти), Eclaireurs de France (невтральні), Fédération Français des Eclairenrs (невтральні і протестанти), Найбільш впливовими й чисельними організаціями у Франції є Технічні Клюби молоді (Maisons de Jeunes) (французька Федерація домів-приютів для мандрівництва), Французька Унія Мореплавства, Національна Унія Гірських Таборів і т. і. Як і всюди, існує у Франції координаційний комітет під назвою ,,Патріотична Унія Молодечих Організацій’’. В цьому комітеті французи виявили свою ориґінальність. Він охоплює всі молодечі організації включно з комуністичною, за вийнятком соціялістичної.

Бельґія і Люксембурґ

В цих двох країнах користуються з дуже пильної уваги держави. Спеціяльні інспектори наглядають, щоб молодь не була експлюатована та мала можливість здобути потрібну освіту та виховання. Працю молодечих організацій в цих країнах полегшує конфесійна єдність цих країн (бельґійці і люксембуржці майже виключно католики).

Найбільший вплив тут мають Католицька і Соціялістична робітничі молодечі організації; діє тут також Пласт, хоч чисельно він стоїть позаду. Є ще ,,Червоні Соколи’’ (соціял-демократи) та ,,Робітнича Молодь’’ (Jeunesse Ouvrière) та ,,Католицька Робітнича Молодь’’ і ,,Союз Бельґійських Робітниць’’.

Голляндія

Основною базою організації молодечих товариств в Голляндії є релігійна приналежність. Вийняток становить організація ,,Рух Молодих Соціялістів’’. Найкраще є тут зорганізована католицька молодь, що об’єднана в кілька організацій, як от: ,,Католицька Робітнича Молодь’’, ,,Молоді Хлібороби-Католики’’, ,,Молоді Незалежні Католики’’, ,,Католицький Пласт’’, ,,Католицькі Молодечі Акції’’, і інші. Дальше йдуть організації протестантів: Протестантський Пласт, УМСА, УВСА і ,,Протестантська Профспілкова Молодь’’.

Існують також молодечі організації баптистів тощо. Соціялістичними організаціями є Союз Робітничої молоді, Спортове й Культурне Товариство і Приятелі Природи. Крім того, ще діють партійні молодечі організації Демократично-католицької, Соціялістичної і Протестантсько-ліберальної партій.

Всі молодечі організації об’єднуються в одну координаційну установу:

Італія

Помимо того, що італійці дуже нерадо організуються в товариства чи установи, тут також досить сильно працюють молодечі організації. Правда, вони не такі численні, як в інших країнах, але зате є многочленними. Найсильнішою є організація католицької молоді, що начислює коло півмільйона членів. Другою є комуністична молодеча організація, що мала ще в 1947 році 480 тис. членів, однак вже поволі слабне і на сьогодні начислює коло 200 тис. членів. Діє тут також Пласт, що не є дуже чисельним, але досить активним.

Скандинавські держави

Швеція може похвалитись найбільшим охопленням молоді в молодечі товариства. 80% молоді є членами якоїнебудь молодечої організації. Вони є досить численні, але майже всі є під впливом політичних партій — ліберальної, консервативної, соціялістичної та комуністичної. Однак в більшості ці організації, за вийнятком комуністичних і соціял-демократичних, працюють лише в аспекті теоретично-виховному, не втягаючи молоді в жодні акції чи партійні розгри.

Подібно виглядає ситуація і в Данії та Норвеґії і Фінляндії, хоч тут молодь не так численно охоплена, як у Швеції Перевага політичного виховання в тих країнах особливо виявилась у часи II світової війни. В скандинавських країнах підпільний рух охоплював більший процент молоді, ніж в якійнебудь західньоевропейській країні. В цій ділянці вони можуть рівнятись лише до української молоді.

Західня Німеччина

Організоване життя німецької молоді є ще дуже молодим. Після розгрому гітлерівської Німеччини була опрокинена вся тоталітарна система виховання молоді, і німцям була заборонена всяка система політичної діяльності. Окупанти поставили в основу своєї політики дві головні точки: віднацифікування і відмілітаризування. За часів гітлеризму всі попередні німецькі молодечі організації були зліквідовані і створена була одна ,,Гітлерюґенд'' та відповідний ,,БДМ'' для дівчат. Розвал гітлеризму був не тільки мілітарною, але також і ідеологічною поразкою, і тому не диво, що німецька молодь опинилась в ідеологічній порожнечі. Те, що вона обожнювала недавно, було потоптане та розбите, те, чим вона недавно погорджувала, було винесене на вершини. Крім цього, це було чуже і принесене на багнетах.

Тільки дуже повільно почали, зокрема, кол. німецькі еміґранти показувати німецькій молоді традицію з-перед 1933 р., і помало почали відновлюватись розв'язані Гітлером організації. Всі вони стояли дуже далеко від політики і головну свою енерґію звертали на розривки й мандрівництво. Особливо мандрівництво й таборування розвинулось дуже широко та забирало велику частину програми всіх існуючих тепер молодечих організацій.

Тепер в Німеччині діють також і партійні молодечі організації, що, однак, не є дуже численними. Це є Junge Union (християнські демократи), Junger Demokrat (ліберальна партія), Junge Sozialisten (соціял-демократи). Комуністична молодеча організація є тепер заборонена і діє підпільно. Останньо постає цілий ряд інших організацій молоді політичного характеру, які або вже виявились прогітлерівськими, або ще лявірують між старими й новими ідеями: ,,Молода Німеччина'', БДЙ та інші.

Всі неполітичні й непартійні молодечі організації в Німеччині об'єднуються в координаційні осередки (Jugendring). Сюди належать такі організації:

1) Католицька Молодь (Bund der Katolishen Deutschen Jugend — 14 різних організацій.
2. Протестантська молодь (Arbeitsgemeinschaft der Evangelishen Jugend — 9 різних організацій.
3. Профспілкова (DCB).
4. Профспілкова урядовців (DAG).
5. Спортові товариства (Sportjugend).
6. ,,Соколи'' (Falken) — соціялісти.
7. Плас
8. Приятелі Природи (Natur Freunde).
9. Хліборобська молодь (Landjugend).

Закінчуючи короткий перегляд молодечих організацій в Західній Европі, хочемо відзначити, що це далеко не повний образ життя молоді. Молодь завжди жива і повна енерґії. Вона часто змінює чи обновляє форми своєї активности, і тому тяжко охопити повністю всі установи молоді. Також мало уваги присвячено тут організаціям студентства, та зовсім пропущено спортові молодечі товариства. Ці два роди молодечих організацій є подібними в усіх країнах і становлять окрему проблему, яку варто б розглянути в окремій статті. Крім цього, велика частина членів студентських та спортових товариств беруть активну участь в інших організаціях молоді.

Не розглянено тут також молодечих організацій міжнародного характеру, як ,,Світова Асамблея Молоді'', ,,Союз Европейської Молоді'', ,,Об'єднання Міжнародніх Організацій Праці'', ,,Міжнароднє Мандрівництво'' та інші.

Ці організації розглянемо окремо.

ЯРОСЛАВ З. ПЕЛЕНСЬКИЙ

Проблема зовнішньої дії й українська молодь

Рік 1951 має своє значіння, якщо йдеться про проблему молоді. Літом того року по обох боках залізної заслони відбувалися масові імпрези молоді. Ці справи широко обговорені в українській й чужинецькій пресі. Отож можна сміло сказати, що це доказ поважного зацікавлення цією проблемою. Спеціяльно західній світ звернув увагу на сучасне життя й актуальні хотіння молодих людей, але, на жаль — **досить пізно!** Ці занедбання мстяться важко вже сьогодні, особливо на відтинку **ідеологічної боротьби** обох вирішних світових потуг нашої доби, а саме: США й СССР. Можемо собі уявити, яке значіння матиме духово — ідеологічне сформування сучасної молоді, коли одного дня прийде до кінцевої розправи Заходу з большевизмом.

Виникає питання: має Захід вистарчальний морально-політичний капітал, щоб з виглядами на успіх починати це діло? Погоджуємося принципово з Заходом, якщо йдеться про першу точку; знаємо, що в Західньому світі існує глибоке почуття свободи. Одначе, маємо серйозні застереження до підходу й формування цих справ відповідальними західніми чинниками.

Ці застереження були спричинені досвідами, які довелось поробити українським делегаціям на вище згаданих імпрезах молоді.

ІМПРЕЗИ...

Однією з згаданих імпрез була імпреза, влаштована ,,Комітетом Вільної Европи'', яка відбулася в Берліні.

Це мала бути протидія у зв'язку з большевицькими,, Світовими ігрищами молоді й студентів''. Організатори імпрези ,,Комітету Вільної Европи'' поставили собі за ціль вплинути на учасників совєтських ,,Світових ігрищ'' та показати передусім сателітам СССР, що про них на Заході не забувають. Від самого початку ця акція велики мала недоліки і в практиці показалося, що її як слід не підготували й в остаточному підрахунку вона принесла несмак.

З одного боку хотіли мати багато козирів проти большевиків, з другого ж — боялися, сказати б, ,,зачіпатися'' з ,,великим русским народом''. Для сучасної постави Заходу це взагалі характеристичне: на всіх імпрезах західні репрезентанти не мають відваги ясно спрецизувати своє становище.

Це саме було в Берліні. Поїхали туди також українці, але їх старалися тримати весь час на боці, а більше кокетували з московським ,,старшим братом''. Росіяни були не тільки підтримувані, але й протекційовані через компетентні чинники й американські ,,приватні кола''. Не зважаючи на всі утруднення, українська група вважала за свій обов'язок встоятися на пості, співпрацювати в загальній акції і **гідно боронити український національний престиж.**

Другою імпрезою була:

,,Зустріч Европейської Молоді''
на скалі Льореляй над Райном.

Група української молоді поїхала також на цю зустріч, щоб включитися в активну дію европейської молоді й одночасно пригадати західнім европейцям, що Европа — не є лише вони! Тут виявилося, що поняття ,,европейська молодь'' дуже відносне; ми пильно шукали цих европейців, але, на жаль, не знайшли. Бачили, однак, багато французьких комуністів, які займалися підривною роботою і яких дозволимо вважати радше психологічними ,,совєтчиками''. Більшість учасників не цікавилася подіями в таборі та ,,Екзикутиві'' й це була одна з причин, чому таборова газета ,,Кемп'' була від самого початку оформлена, як прокомуністичний орган.

На Льореляй українська група опинилась ще в більше складному становищі ніж були наші репрезентанти на сходинах молоді в Берліні. Учасники берлінської імпрези мали до діла з сильною російською аґітацією; ,,Лореляйці'' мусіли формувати українську справу, демаскувати комуністичну інформацію, пильнувати москалів, щоб вони ,,неущасливлювали'' своїми ,,федералістичними'' ідеями ексцентричних аванґардистів европейського об'єднання.

Завершенням імпрез молоді був конгрес

,,СВІТОВОЇ АСАМБЛЕЇ МОЛОДІ''

в Ітака, США. На цей конгрес поїхали представники канадійського і американського СУМ-у, щоб заступати українську справу. Українці були **єдиними** представниками країн з-поза залізної заслони. Своєю участю у всіх цих імпрезах вони дали доказ своєї позитивної волі найтісніше співпрацювати з конструктивними силами Заходу. Отже, нехай ніхто не оповідає, що українці не бажають тієї співпраці або навіть ,,торпедують'' заходи вільного світу, якщо ідеться про створення сильного антибольшевицького фронту! Українці **булі, є й будуть** готові до співдії, але як рівні з рівними і як ті, які мають таке ж право мати свободу, як Америка чи інші країни.

Українська молодь завжди готова співпрацювати з молоддю інших країн, якщо та молодь матиме зрозуміння до нас. Того зрозуміння українська молодь на всіх цих трьох імпрезах не дістала. Наші представники не мали змоги виступати на згаданих З'їздах на повний голос, вони не отримали можливости звернути увагу світової опінії на факти підсовєтської дійсности передусім на факт **існування української визвольної справи, як найважлівішого політичного чинника на Сході Европи.**

УКРАЇНСЬКІ АСПЕКТИ

Насамперед доведеться нам розважити ситуацію, в якій українська молодь повинна буде здобувати собі відповідні позиції. Стоїмо перед фактом незвичайної активности російської еміґрації. Вона має дуже великі впливи в Америці й через те лінія американської зовнішньої політики є сьогодні дуже некорисна для нашого визвольного руху. Це найкраще показалось на згаданих З'їздах: нас не хотіли визнавати тому, що це може створити колізію інтересів між американцями і ,,російськими демократами''.

Одначе, це нас абсолютно не спаралізувало; ми при кожній нагоді рішуче й гостро виступали й боронилися проти цього такого некорисного становища.

Залишається ще одно питання, а саме: як має ставити українська молодь нашу проблему назовні?

Ми говорили до сьогоднішнього дня багато про наше лихо, наші страждання й наше поневолення. Також і це часами порібне. Але не забуваймо про одну фундаментальну справу, що жебраків і вічних бідаків понад міру не шанують. Виходячи з цього, вважаємо, що форма дії на зовнішньому відтинку мусить бути **завжди ясна, тверда, свідома й непоступлива.** Перестаньмо раз-на-завжди просити, а поставмо своєю позитивною працею, ділом і чином справу так, щоб не ми, а **нас просили.** Ми більше заслуговуємо на такий підхід до справи, ніж інші.

Якщо ми своєю активною і позитивною працею висунемо перед світовою демократичною молоддю всю повноту української проблеми, тоді непевно нас проситимуть на кожний з'їзд чи імпрезу світового характеру. І не тільки проситимуть, а питатимуть поради, як треба вести боротьбу проти спільного ворога — московського большевизму. Бо в тій боротьбі ніхто інший, як ми, маємо найбільший і найглибший досвід.

В. БІЛИК

ШОЛОМ

Край дороги ромашка цвістиме
І на пагорбах мак пломенітиме,
Сам піду я ланами густими,
Зачарований небом і квітами.

Навпростець, навмання, як колись то
Невідомий мій предок ходив ними,
І мене тепер клен дзвінколистий
Чаруватиме співами дивними.

Гомонітиме тихо з ланами
Про незнане мені і невичуте...
Гей, віки, що простерлись між нами,
Чом мене безугавно ви кличете?!

Мій нащадку, що йтимеш цим полем
По борознах прооранних ралами
Невзначай ти наступиш на шолом,
Почорнілий і продірявлений.

Підійми ту знахідку, нащадку,
Підійми ті обгризені рештки —
На музейній полиці на згадку
Мають право лежать вони все ж таки.

Шолом... шолом... нездалою річчю
(Ми тебе лиш до смерти і носимо)
Не одне ти пролежав сторіччя
Під розораним шаром чорнозему...

Незачислений ворогом в здобич
І в утратах ніде не зазначений,
Ти нікому не був ні оздобою,
Ані захистом в хвилю призначену...

І, можливо час аналізи,
Зафіксують нові археологи:
— На крихкім з'їржавілим залізі
Давнини полум'яної сполохи.

СТЕПАН ЛЮБОМИРСЬКИЙ

Варіянт стихії

У шклянках білівся пивний шум. Під ним колисалось золотаве плесо, міцніше, коли боком протискався хтось із летунів, слабше, коли ставало спокійніше в найближчому сусідстві.

Суворе, налите обличчя першого механіка простягнулось у сумніві через безвиглядність обговорюваної справи.

— Так, сер... Ця річ є для мене дуже загадкова. Я від кількох годин не можу найти спокою. Не люблю, коли на моїх машинах діється щось незрозумілого для мене. Може ви, як командант ескадри... як його ближчий друг, заглянете в цю справу. Я пробував... та стрінувся з криком... Перший раз у мойому житті. Навіть у гарячі, воєнні дні... не мав я такого випадку. Аж тепер... прикро це.

Напроти нього сидів сивуватий вже мужчина з орлячим носом на худому, майже чорному обличчі. Холодно курив папіроску і поволі випускав дим рівними, відрахованими мірками. Не відповів нічого на слова свойого співбесідника. Не змінив своєї постави, затоплений у думках.

Шклянка піднялась у твердій руці першого механіка, випорожнилась у напрямі його спрагнених уст і знов опала голосно на стіл.

— Гляньте на це, капітане... І скажіть мені, що думаєте. Не було б добре, якщо б я мав скласти рапорт полковникові...

Капітан Ставней підняв на нього пару уважних очей. Перший механік глядів на нього значуче.

— Або, якщо б такий рапорт прийшов дипломатичним шляхом... — додав тихіше, піднявся і віддавши почесть, зник між столиками.

Худорлявий чоловік не доторкнувся більш свого пива. Викурив папіроску до решти, поволі загасив вогник у попільничці і зідхнув. Підвівся теж і, не звертаючи на нікого уваги, вийшов. На його чолі рисувалась задума. Вузькі уста під орлячим носом були затиснені, коли він залишав летунський бар.

На полі блимали світла. Далекий стартвей ярко був околений білими світлами, ціле летовище визначене було прожекторами, що горіли тепер всю ніч, не так, як підчас війни, де треба було гасити щохвилини і світити тільки зголошеній машині до приземлення.

Наслухував коротко. Якийсь тримоторовець наближався з віддалі до летовища. Мабуть пошта з Відня. Дурниці. Купи людських дрібничок, офранкованих поштовими марками та пустими надіями.

Діткнувся кишені і намацав папіросничку. Хотілось закурити, та ні. Залишив і нагло попрямував просто через мураву в певному напрямі. Йшов швидко, не звертаючи уваги нінащо. Навіть на машину, що вже кружляла з пекельним гуркотом над головою, шукаючи підходу до землі. Мандрував у напрямі анґарів.

Звільнив дещо ходу, коли перед ним замайоріла стіна бляшаного пристановища. Одно за одним, довгими рядами давали захист змученим машинам, як добра хата струдженому мандрівникові. А машини стояли чемно, як діти, рядочком, вдоволені і ситі, з любов'ю піддаючись пестливим дотикам вишколених рук. Так, бодай, бачив їх усе в своїй душі своїми очима худорлявий капітан першої поштової військової ескадри.

Задержався під якимсь числом, що видніло, широко вимальоване білою фарбою на хвилястій блясі. Анґар був зачинений, а проте всередині горіло світло і йшла праця.

Капітан простояв хвилину в задумі, потім сягнув до кишені, витягнув якийсь предмет, вложив до замка і перекрутив два рази. Двері стали отвором.

Відсунув їх поволі набік і так само за собою замкнув. Об вуха вдарив гук механічного молота та рук біля машини.

З руками в кишенях наблизився до неї від хвоста і станув в тіні, приглядаючись двом похиленим тілам, що завзято працювали біля кадовбу моторової кабіни. Мисливець весь тремтів від ударів молота та праці свердла, що голосним криком в'їдалось в його алюмінієве тіло. Невелика лямпочка кидала відповідний кружок світла на місце праці. Капітан підняв брови поволі вгору і на його чолі зарисувалось зрозуміння...

В очах зате запалали темні світла.

Похилена при праці постать стрепенулась нагло, коли на свердлик впала чорна тінь.

— Хто тут? — гукнула.

Нагло стало тихо. Молот перестав працювати. З-під кадовбу показалось замазане оливою обличчя другого механіка машини.

Худорлявий капітан стояв спокійно з руками в кишенях і глядів прямо в молоденьке обличчя летуна, що на ньому дрібними крапельками виднів піт, від великої натуги.

В анґарі тепер втихло, як у святині. Німа машина, з розкладеними крилами, завмерла в ожиданні. На молодому обличчі набігала кров до щік і молоде чоло стягалось у грізні зморшки.

— Перепрошую, сер... Як ви тут ввійшли? Анґар був зачинений... — вимовив молодий летун, здержуючи злість.

Капітан вислухав це без враження. Тільки очі підняв дещо вище.

— Що ви маєте приховувати передо мною, Юрку? — спитав півголосом.

Молодий летун мовчав. Не одержавши відповіді на свій запит, не почувався до обов'язку відповідати на чужий. Але кров злістю дальше напливала до обличчя, заливаючи й кінчики вух.

— Я хотів сказати... перед шефом ескадри, — додав худорлявий чоловік і розіпнявши повільним рухом шкіряну куртку, показав відзнаки.

Боротьба відбилась на лиці летуна. Він не витримав пронизливого погляду зверхника і опустив очі додолу. Але тільки на мить. За хвилину підняв їх знов. Якесь рішення вирізьбило себе в його душі.

Поволі виструнчився і опустив руки вдолину.

— Я не маю нічого до приховання, сер. Мале ушкодження кадовбу підчас осідання... і все. Якраз в направі.

Другий механік видобувся з-під машини, станув побіч, мовчазний, збентежений. Серед мовчанки, що запанувала після цього оправдання, залізом залунав голос худорлявого капітана.

— Ви збрехали мені, Юрку...

Сказав, замовк, і повернувшись на п'яті, відійшов геть.

На обличчі молодого летуна спалахнула буря, та в цій хвилині другий механік доторкував його руки. Потягнув до себе, придержав живий, нерозважний організм.

— Він нас не зрадить, Юрку...

Погляд летуна все ще шукав у темряві худорлявої постаті.

— ...добре, але як ви доставите це мені до машини...?

У відповідь, залунав жіночий голос, чисто і дзвінко, ясно і наказуюче:

— Це привезе поштове авто просто на летовище. Шофер передасть вам до кабіни. Він наш. Вам треба тільки пильнувати, щоб зайві очі не помітили нічого.

— Ясно. Зайвих очей вмію оминути.

— Надіймось. Поза тим... складайте точніші звіти. Провід не в силі був зорієнтуватись з вашого останнього звіту, де саме ви скинули останню посилку. Пізніше виявилось, що у квадраті Ф-3, але провід просить, щоб ви були точніші. Ваші товариші далеко кращі за вас.

Запанувала хвилинка мовчанки.

— Теодоро... я не повинен вам говорити... Останнім разом мене обстріляв совєтський військовий літак. Я находився далеко від визначеної лінії...

— Про це провід наш знає — твердо запевнив жіночий голос. — На жаль, нам усім часом трапляється бути обстріляними. Та це не оправдує вашої помилки.

Знов запанувала мовчанка. І знов лагідний мужеський голос найшов якесь оправдання.

— На летовищі помітили діри від куль... на моїй машині. Це може зле покінчитись. А тоді...

— Ах...! — нетерпеливо майже скрикнула жінка. — Це для нас не нове. Ви надто м'які ще до нашої праці. Дивно вас виховала чужина... Америка.

На це мужеський голос не відповів. З вулиць добігав звичайний вечірній гамір, десь грала оркестра над морем у повені світел і дзенькотіли шклянки. Тут було тихо і спокійно.

— Так. Мені треба вже йти. Ви йдіть перші, нехай нас разом ніхто не бачить. Небезпечно, — заговорила вона.

Проте він не рухався.

— Теодоро... ви зразу так гарно ставились до мене... А від якогось часу стали такі суворі... Не розумію цього у вашій поведінці. Чому...

— Ах, Юрку, ви як мала дитина, все починаєте на-ново. Так, якби не хотіли зрозуміти, в якому страшному змаганні ми находимось... Тут не час на будьякі сентименти. Над нами всіма висить вічна загроза смерти і ви повинні це зрозуміти. До вашого відома подам ще, що на цій посилці проводові окремо залежить. Це зібрані серед нашої еміґрації середники на допомогу нашим змаганням у краю... Ви розумієте. Ми зв'язані з краєм раз на завжди і цього вузла нам не розірвати ніколи. А це для нас найважніше.

— Що робите сьогодні, Теодоро...?

— Маю багато праці. Ви знаєте, скільки я мушу писати статтей і матеріялів і скільки це забирає часу.

— Може присвятите мені ще хоч годину...? — прохав.

Мовчала. Але потім заперечила гостро і суворо.

— Юрку, я прошу вас... залишіть на боці наші особисті речі... Це неважне тепер.

— Теодоро... не гнівайтесь. Я не хотів вам накидуватись. Вибачте мені... Чи скоро вас побачу?

— Не знаю, Юрку. Завтра мушу поїхати до Риму, відтак до Трієсту, і поверну аж за кілька днів. Може теж зостанусь ще тут, не знаю. Це не від мене залежить. Думайте про мету, що нас усіх в'яже. Думайте про наших... там.

— Так... — сказав на те півголосом мужеський голос, і шарудіння дало пізнати капітанові, що чоловік піднявся. — Прощайте, Теодоро... Що ж привезти вам з Букарешту...? — пробував зажартувати помимо її серйозности.

— Ах, Юрку... Ви знаєте, що мені нічого не потрібно. Нехай вам Бог щастить у вашій праці... Вертайтесь цілий.

З альтанки по хвилині вийшла кінчаста, мужеська постать і зникла у сумерку. Ще трохи пізніше підвелась жіноча, та в момент, коли вона задумувала поставити ногу на східці, заступила їй дорогу якась тінь.

— Вступайте назад,— наказав гострий голос українською мовою, хоч з дещо чужим наголосом.

Жіноча постать завмерла на мить. За секунду одначе сягнула рукою до торбинки...

Капітан витягнув долоню і задержав її рух міцним хопом.

— Залишіть ці дурниці, дитино.

Тоді не запротестувала більш, відступила тільки назад і висловила на його адресу неспокійний запит:

— Чого ви хочете?

— Говорити з вами. Сідайте.

— У мене мало зайвого часу...

— Проте ви найдете цю хвилину. Сідайте.

Присіла. А він стояв над нею, дещо похилений до переду, відрізуючи їй всякий відступ. В альтані запанував ще більший сумерк, коли він рештки світла заступив собою.

— Чи ви знаєте, що йому грозить за все це розстріл...?

Слова впали каменем у темряві і повисли ненатурально в напруженій атмосфері, що витворилась протягом кількох секунд. Темрява неначе згусла ще більше... Дивно лунали тепер сміхи в саду і відгуки оркестри... Разюче навіть, у цій поважній хвилині.

— За що саме...?

— Я досить зорієнтований, дитино,— кинув їй назад.

— Хто ви такий... — злякалась просто.

— Це байдуже. Дайте мені відповідь.

Відчув, як схвильовано піднімаються її груди повним віддихом. Але відчув теж, що він її зовсім не переміг і що перед ним жива, наростаюча небезпека. Відчув бунт, що виростав перед ним у цьому молодому тілі, а ще радше, в цій душі, що не піддалась його словам, чекала лише на нагоду до протиудару...

— Ми всі загрожені тим самим... — скрикнула нагло, підвівшись проти нього. — Ми всі, і тут... і там... Ви розумієте це?

Її крик пролунав міцно, переконливо. Вона вірила у свої слова свято, вона боронила їх, як найбільшу скарбницю свого життя. Боронила проти рефлексії, що її кинув у її бік холодний запит незнаного чоловіка. Вона оборонилась — і стала небезпечною.

Худорлявий капітан зрозумів це в тій хвилині, коли пролунав тон її оклику. Зрозумів, що перед ним стіна і її він не проб'є ніякою силою. Перед ним віра, і ніякий розум не міг їй рівнятись.

Випрямився, зідхнув і без слова відійшов. Вона сягнула рвучко до торбинки... та залишила зброю в спокою.

* * *

— З дипломатичною поштою полетить тільки він — рішив полковник остаточно. — Він знає вже цю лінію і я не розумію, чому ви не хочете йому доручити цієї справи?

Худорлявий капітан стояв мовчки і слухав слова зверхника. Не знав, що зробити. Знав тільки одне: не найде арґументу для оправдання свого спротиву. Не зрадить цих дітей. Але чому полковник так вперся...? Доля?

Полковник відсунув карту набік і тим самим вважав, що все полагоджено. Худорлявий капітан виструнчився.

— Єс, сер.

Може капітан хотів ще таки щось сказати? Невідомо. Він тільки на одну мить задержався довше, як повинен, та вже приложив руку до шапки і залишив кімнату.

Прожектори горіли по старому і над ними тяжіла ніч. На небі і на землі панував спокій. Ані один мотор не гримів серед ночі. Лише, як добре вслухатись, можна було дочути шум недалекого міста, що спливало вином, пивом і цигарковим димом.

Капітан наслухувався в задумі цих відголосів. В задумі, що не могла собі дати ради з деякими проблемами. Бо ж він знав, на що і куди він мусить видати дозвіл летіти молодому летунові. Він знав, що бере на себе відповідальність за машину і за летуна. Немалу відповідальність.

Сліди куль на машині вистачали йому на всяку здогадливість. Такі сліди могли іншим разом і не повернути навіть... разом з залогою і апаратом. А що тоді? Хто візьме на себе цей випадок?

А що може бути, коли дипломатичним шляхом прийде протест проти порушення договорених і строго зарисованих ліній? Що буде, коли досягнуть це...? Хто за це відповість? Це ж розстріл... Це ж порушення міжнародніх договорів... І на це дати дозвіл? Тому, що полковник вперся післати Юрка?

Сліди куль не давали спокою. Це ж не жарти. Це ж пахне багато поважнішим, як звичайне ушкодження машини.

Молодий хлопець у цій грі. Його було шкода старому капітанові. За нього він боявся, йдучи тепер у напрямі летунських бараків. І навіть не передумавши свого наміру, застукав до числа, що під ним жив молодий летун. Помимо брехні, що її молодий летун перед ним наважився зробити. Помимо такої образи...

— Прошу.

Увійшов і за собою замкнув двері. Летун підвівся від столу, залишаючи свою писанину. На його обличчі видно було здивування. Ждав мовчки на причину відвідин.

Капітан стояв зимний як камінь, опанований. Через тонкі стінки бараку сусіди могли б вислухати, хоч і незрозумілої мови, проте...

— Полковник наказав вам летіти. Я передаю наказ. Хоч я особисто спротивлявся... не вдалось мені його переконати... доступними мені арґументами. Ви повинні готовитись до лету. Та я даю вам наказ... Ви не смієте ні на одну милю збитись з визначеної траси. Бо я перший подам вас під військовий суд.

Каміння не падає так твердо, як падали ці слова. Немов би оббивались об долівку, гриміли у вухах.

Летун поблід. Щоки заграли. Затиснув зуби, не вдержав:

— Ви противлялись...? Ви... ви не знаєте, що ви могли за кривду мені зробити... сер, — викинув із себе у відповідь.

— Ви зрозуміли мій наказ?

— Я зрозумів його сер, та я його не виконаю. Зроблю, що знаю... і чого ви не знаєте.

Капітан підняв голову вище. Здержував себе. Інакше міг кинутись на цього молодого, нерозумного чоловіка.

Здержав себе. І не тільки здержав. Переміг себе... для цього юнака.

— Юрку... — заговорив зовсім тихо. — Я прошу вас... Не відходьте ні на милю від траси. Я прошу вас...

Летун був обурений до живого таким вмішуванням у свої особисті справи.

— На жаль... сер! Можете мене наказати арештувати. Я лечу і роблю це так... як потрібно.

Капітан зблід. Вистачило свиснути і цього чоловіка арештували б та полетів би хто інший. А ця фатальна пересилка... не дійшла б на час... а може й ніколи. До ста тисяч рогатих чортів. До ста...

Закусив губи старий капітан і на худорлявому обличчі піт заблищав дрібнесенько...

Без слова обернувся і пішов.

По дорозі зачепив об вирядний маґазин і старому Віллі кинув коротко...

— Постарайтесь комплект ракет наладувати на Вельві. Вона сьогодні ще відлітає... Ракети із світляними й димовими включно. І нехай пілот не забуде зброї. Це мій наказ.

На небі моргали зорі і старались розвеселити нахмарене, понуре обличчя капітана. Не вдалось їм.

* * *

Ясний соняшний день залив ввесь світ теплом і щастям. На всіх обличчях ясніло вдоволення і гумор. З усіх сторін маяли китиці квітів, лямпіони і ясні дівочі суконки. Залога летовища мала вільний день і малими автами роз'їздилась з летовища в місто, забираючи радіючі пари. На верандах ресторанів та барів грали оркестри, над морем, що синявою манило до себе соняшних людей, стелились строкаті вітрила та розмальовані човна...

А в кабіні радіотелеграфіста від трьох годин непорушно стояв на власних ногах худорлявий капітан і разом з радіотелеграфістом слідкував змученими очима за всіма радіограмами, що приходили зі світу. На обох обличчях видно було напруження, в очах—твердий запит, і в умах—свідомість, що щораз виразніше відбивала далеку трагедію незбагненної мовчанки етеру.

— А Букарешт...? Зловіть Букарешт...

— До цієї пори нічого нового. Не прибув на місце.

— Неможливе... Ловіть знову.

Радіотелеграфіст здвигав раменами. Він розумів жар, що палив душу капітана, настільки, наскільки міг журитись капітан ескадри долею одного апарату. Але те, що виробляв цей старий дивак, проходило межі людського поняття. Не відступав від трьох годин ні на крок від радіоапаратури. А мовчанки не воскресиш ніякими болями. Мовчанки етеру тим більше.

Годинник вказував пізний час. Давно вже повинен був літак причалити в Букарешті з дипломатичною поштою. А проте до цієї пори не причалив, і невідомо було, на якому відтинку між Прагою й Букарештом він зник.

А капітан не хотів алярмувати чужинних станцій. Мав на це певні причини, про які навіть не хотів сказати радіотелеграфістові, що вже три рази дораджував щось подібного.

Раптом заскакала стрічка Морзе і капітан прилип очима до рисок та точок, що вискакували з-під апарату. У слухальцях бреніли короткі та довші звуки.

— Букарешт... — відшифровував разом з радіотелеграфістом на вузенькій, білій стрічці. — Букарешт... Заперечує прибуття. Нічого...

Не прибув.

Капітан обтер піт із чола. Був блідий, уста мав затиснені і в очах тільки держався залізний блиск. Прямо в кабіні підійшов до телефону і зажадав сполучення з полковником. Застав його ще дома.

— Не прибув, сер. Я боявся, що так буде... Почуття.

— Ні, сер. Я сам полечу, сер. Я сам. Надто залежить мені на ньому... Або найду його... або... — не скінчив.

* * *

Перед самим відлетом підскочило до літака мале авто. В ньому піднявся вартовий з охорони летовища.

— Сер кептен, лист для вас і цей пакунок.

Худорлявий капітан, що протягом останніх годин ще більше схуд, сягнув вже зі східців машини по білу коверту і невеликий пакет. Відчинив спершу лист, перебіг очима, згорнув і всадив до кишені.

Поліцист помітив, що капітан зареаґував на листа. Потім бачив, як старшина відчиняє пакетик, витягає щось зелене і кругле, подібне на невеликий вінок, і знов вкладає до середини.

— Вона хоче конче з вами бачитись, сер... — шепнув.

З машини вихилився перший механік і налитому обличчю надав діловитого образу.

— Все готове, сер, — зголосив.

Капітан спрямував сірі очі в обличчя поліциста. Поклав руку на його рамені.

— Скажіть їй... що я його теж люблю... Так скажіть їй.

(Далі буде)

СУМ у світлі фактів і ілюстрацій

КАНАДА

Однією з замітних подій в житті Спілки Української Молоді в Канаді був III-ій Крайовий З’їзд СУМ’у, що відбувся в днях 2. і 3. вересня 1951 в Торонті.

На цей день з’їхались сумівські делегати з найдальших закутин Канади. Прибули найкращі представники молоді, що на два дні покинули свої фабричні варстати, фарми, свої щоденні турботи та присвятилися питанням, що є кардинальними в нашому житті. Йдеться тут про виховання й збереження молоді від денаціоналізаційних впливів чужини.

З’їзд відбувся в незвичайно дружній та милій атмосфері. Третій З’їзд СУМ’у в Канаді зробив підсумок проведеної праці за минулий рік та намітив напрямні дальшої праці. З радістю треба відмітити, що СУМ в Канаді росте з кожним днем. За минулий рік створено 5 нових осередків, так що під сучасну пору є 20 осередків, 2 самостійні ланки та 10 ініціятивних комітетів, в яких згуртовано 1254 члени.

Культурно-виховна праця сумівських клітин зосереджувалася в 15 хорових гуртках, 15 драматичних, 9 музичних, 11 спортових, 8 шахових і ін. Силами цих гуртків за рік праці було дано: 46 концертів, 43 драматичні вистави, 62 академії, 5 свят молоді, 52 спортові змагання, 12 шахових турнірів. В осередках виголошено 180 рефератів і доповідей. В 12 осередках є бібліотеки з 1206 книжками. Зорганізовано Крайовий Здвиг СУМ’у та сумівці взяли участь в зустрічі української молоді США й Канади.

Крайовий Комітет СУМ’у розвинув живу видавничу діяльність, видаючи журнал „На Варті’’, а також книжки.

Крайовий Комітет звернув теж увагу на зовнішні зв’язки та взяв участь у З’їзді Світової Асамблеї Молоді в Ітака.

В незвичайно живій та дружній дискусії обговорено цілий ряд сумівських справ, зокрема питання ЮСУМ’у, дитячих садків, українознавчих курсів та взагалі всі інші питання культурно-виховної та освітньої праці Спілки Української Молоді.

Особливо слід привітати постанову З’їзду про потребу започаткування при Крайовому Комітеті вишколу інструкторів, які в майбутньому мають вести сумівську виховну працю.

З нагоди третього З’їзду влаштовано великий концерт, що пройшов з великим успіхом. В концерті взяли участь мистці Українського Народнього Театру під проводом Г. Ярошевича, які поставили першу дію „Назара Стодолі’’. Виступав сумівський хор із Торонта під керівництвом З. Ґнотка, сумівський балет під керівництвом З. Мартинюка, балет „Троянда’’ під керівництвом Зеленка та оперовий тенор-соліст С. Шульга. На початку другої частини концерту друг П. Колісник виголосив палку промову, в якій змалював славний пройдений шлях Спілки Української Молоді в Україні і на вигнанні.

Концерт закінчився могутнім акордом сумівського хору „Прометей’’:

> „Щоб ширилась в світі наша свята віра,
> щоб пишався і цвів Рідний Край...’’

АНГЛІЯ

Ніколи ще перед тим не жило стільки українців в Англії, як оце тепер. Внаслідок другої світової війни в Англії опинилося багато української молоді. Це в першу чергу українські вояки, а далі молодь, що виїхала з таборів з Німеччини на працю.

Нелегко живеться цій молоді. Важкі життєві будні придавлюють її. Тяжка фізична праця, поганий клімат (часті мряки й доці), все це погано впливає на кожну людину, що приїхала з континенту. Однією з незвичайно важливих проблем для нашої молоді в Англії є те, що немає українського жіноцтва і тому постає небезпека, що наші хлопці будуть змушені женитися з англійками.

Не зважаючи на всі труднощі і несприятливі умовини, українська молодь в Англії працює і вірить в краще завтра.

СУМ в Англії належить до одних з найбільше численних і активних теренів. СУМ в Англії має 2331 членів, з того мужчин 2193, а дівчат лише 138. Ряди СУМ’у ростуть постійно, чого доказом є те, що в минулому році вступило до СУМ’у 317 нових членів. Праця СУМ’у в Англії є надзвичайно динамічна та виявляється в лекціях, рефератах, академіях, зустрічах, спорті, театральних виставах та концертах.

При осередках існує: 10 драматичних гуртків, 5 хорів, 5 оркестр, 3 гуртки українознавства, 7 футбольних дружин, 10 дружин відбиванки, 13 гуртків столового тенісу, 2 легкоатлетичні гуртки.

На окрему увагу заслуговує видавнича діяльність: журнал „Голос Молоді’’, видавання книжок, а зокрема допомога щодо друкування книжки проф. Ващенка „Виховання волі й характеру’’, злагодженої ЦК СУМ’у до друку. Імпрезова діяльність Спілки Української Молоді є дуже видатна. Рік-річно відбуваються Свята Молоді.

Цього року (30.6.) відбувся в Лондоні Здвиг СУМ’у, що випав гарно та цілком вдався. В Здвизі взяло участь 1500 сумівців, не рахуючи гостей українців і чужинців, що прибули на цю імпрезу. В Здвизі взяли участь теж сумівці Бельгії, в кількості 38 осіб.

Є всі дані твердити, що СУМ в Англії ще більше пожвавить, а головно поглибить свою працю в ділянці виховання і самовиховання. Зокрема інтенсивно-виховна робота, курси українознавства, самоосвітні гуртки, курси чужих мов, і ін. повинні стати предметом заінтересування нашої сумівської молоді. Віримо, що так воно й станеться, бо сумівська молодь в Англії — це справді жива і творча молодь, що горить бажанням праці й посвяти своєму народові.

БЕЛЬҐІЯ

В 1947 р., ранньою весною, багато української молоді в Німеччині покинуло скитальчі табори та вирушило до Бельґії.

Переважна частина хлопців пішли до копалень. Різно їх приймали ці непривітні копальні. Не легко було селянинові чи інтеліґентові виконувати працю вуглекопа. І власне в умовах, де важко зібрати всіх людей, бо працюють по змінах, постала Спілка Української Молоді та розгорнула незвичайно жваву й активну діяльність. Крайовому

Комітетові СУМ'у в Бельґії вдалося поставити сумівську виховну роботу на належний рівень. В першу чергу весь наголос праці поставлено не на екстенсивну працю, розраховану на короткотривалі ефекти, але весь тягар звернено на інтенсивну роботу, яка виявляється в конференціях, відправах, курсах, лекціях, таборах тощо. Зокрема на терені Бельґії діє Український Народній Університет, що став зав'язком поширення освіти не тільки для сумівців Бельґії, але теж і інших країн. Про працю СУМ'у найкраще говорять цифри. За другий квартал 1951 року продовжувано лекції українознавства, а зокрема звернено увагу на складення українознавчих іспитів, а також вивчення чужих мов, головно французької та англійської, поширення медичних та шоферських курсів. За цей час відбуто по осередках 79 сходин, 21 академій, 10 гутірок, 25 українознавчих лекцій, 9 різних імпрез, 6 забав, 1 великий вечір та одне спільне свячене. 12 осередків мають свої власні бібліотеки. В терені існують 4 хори, 3 балетні гуртки, 5 драматичних гуртків. Сумівські драматичні гуртки поставили 3 вистави, а саме: осередок Шатле — ,,Невольник'', осередок Мураж — ,,Шлях до свого дому'', та осередок Вінтерсляґ ,,Третя сила''.

Сумівці брали участь в католицькому конґресі та 38 сумівців взяли участь в сумівській маніфестації в Англії.

Другого вересня відбули сумівці Крайове Свято Молоді, що пройшло дуже імпозантно.

Сумівська праця в Бельґії ведеться добре, не зважаючи на недуже вигідні умовини. Вона нераз є менше ефектовна, менше демонстрацій і маніфестацій, але зате є плянова щоденна кропітка виховна праця. Бельґія — це одна з країн, де сумівці пляново вивчали книжку проф. Ващенка ,,Виховний Ідеал'', влаштовували вишкільні дні, а зокрема переводили іспити сумівців.

Важко передбачати шляхи розвитку СУМ'у в Бельґії бо багато молоді виїжджає до Канади і США, але треба признати, що під сучасну пору СУМ в Бельґії став кузнею виховання, самоосвіти та взагалі плекання молодого покоління до великих завдань, що їх ставить перед нами Батьківщина.

ФРАНЦІЯ

Франція є однією з країн, де були найважчі перешкоди в сумівській праці, головно через брак молоді нової еміґрації, важкі матеріяльні умовини, розпорошеність, тощо. Всі намагання ЦК СУМ'у не давали належного успіху. Щойно 25. вересня 1950 року створено у Франції Організаційне Бюро СУМ'у. Завдяки жертвенності й ініціятиві голови Бюра друга Буня Теодора, розпочалася організаційна робота, завдяки чому поволі й поступово поставали осередки СУМ'у в Франції. Дотепер у Франції існує 4 осередки: Мец, Ліль, Віллерю, Париж. Одним з найактивніших і найстарших осередків СУМ'у у Франції є осередок Мец, що нараховує 46 членів. Осередок щотижнево відбуває сходини. При осередку існує аматорський гурток, який дав вже 4 вистави, зорганізовано екскурсії до Вердену, влаштовано цілий ряд свят і академій. Дещо пожвавилася праця в осередках Ліль і Віллерю. Наймолодший осередок в Парижі теж не залишається позаду в своїй праці. 15. липня м. р. відбувся I-ший Крайовий З'їзд СУМ'у в Франції, який покликав до життя Крайовий комітет СУМ'у. Є всі дані вірити, що СУМ в Франції при доброму проводі дуже скоро зросте, як кількісно, так і якісно. — Щасти Боже!

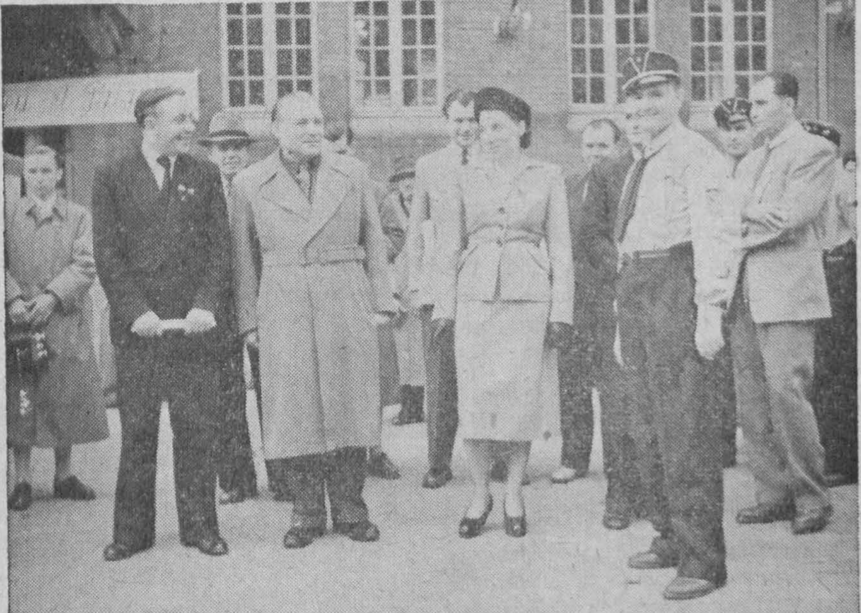

3 вересня у Брюсселі (Бельґія) відбулася конференція керівників СУМ-у европейських країн. На фото: делегати конференції (з ліва на право на першому пляні Я. Деременда — голова КК СУМ-у в Англії, О. Калинник — голова Центрального Комітету СУМ-у, А. Муха — член ЦК СУМ-у, О. Коваль — голова КК СУМ-у в Бельґії, П. Ванаш — секретар КК СУМ-у у Франції інші.

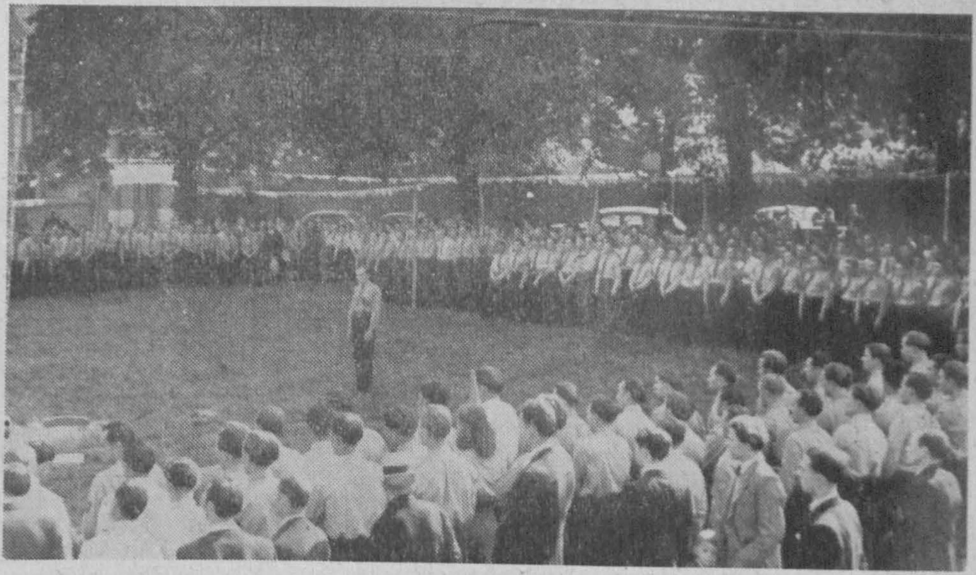

Фрагмент зі Здигу СУМ-у в Белвьґії, що відбувся восени 1951 р.

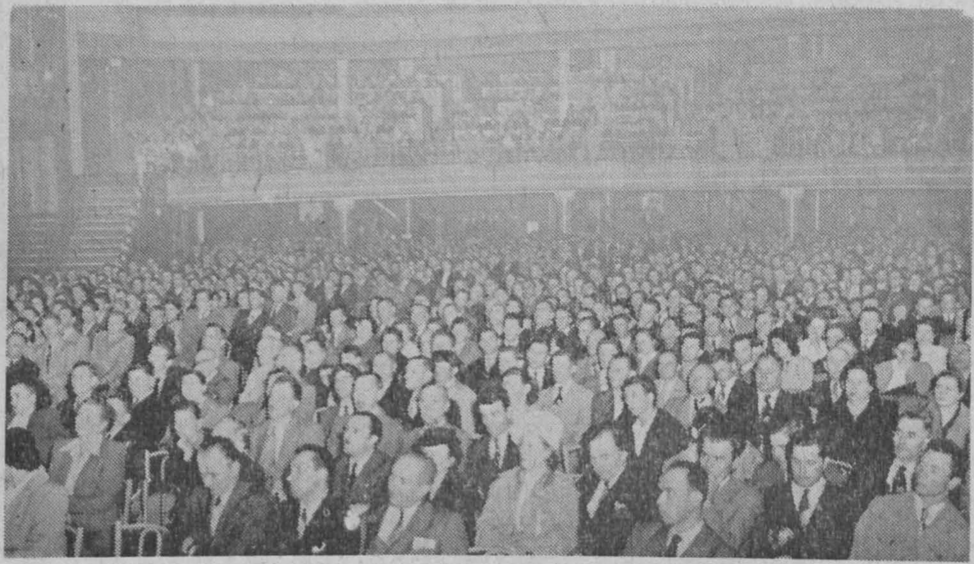

Молодь на сторожі інтересів України.

У вересні, в Ню-Йорку Спілка Української Молоді в Америці влаштувала ґрандіозну політичну маніфестацію української молоді. Маніфестація, в якій взяло участь понад 3000, була спрямована проти російського червоного і білого імперіялізму.

На фото: учасники маніфестації слухають промовців у залі одного з найбільших ньюоркських будинків.

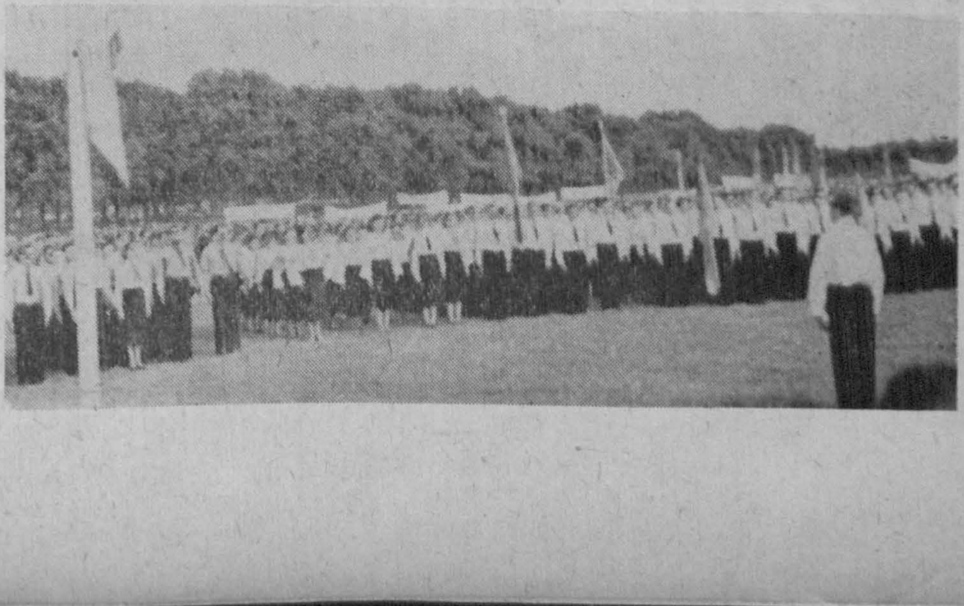

Фрагмент із маніфестації молоді в Англії, що відбулася в Лондоні 30 червня 1951 р.

У дні збіговища комуністичної молоді в Берліні (5-19 серпня м. р.) організованого Москвою в Берліні, наші представники провели ряд зустрічей із представниками молоді інших країн, розповсюдили антимосковську і антикомуністичну літературу та виступали прилюдно з промовами.

На фото: (зліва в право) М. Лабунька (від студентів), Г. Наняк — секретар ЦК СУМ-у та М. Галів — заступн. голови КК СУМ-у в Німеччині.

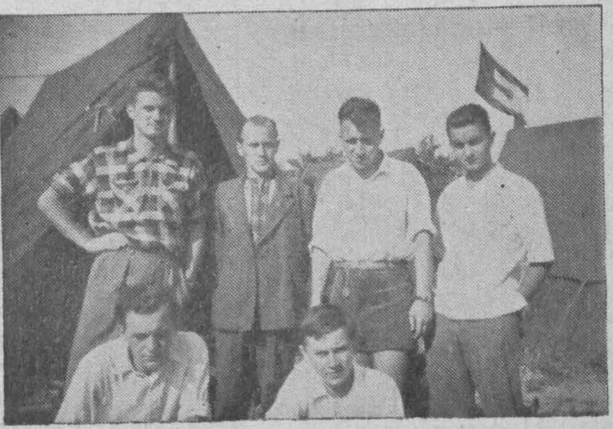

В Німеччині, на Льореляй, був влаштований міжнародній табір молоді. У таборі побувала делегація української молоді з Німеччини.

На фото: група української молоді в таборі на Льореляй. Другий з ліва — голова Крайового Комітету СУМ-у Німеччини Володимир Леник.

СУМ в Австрії вшанував пам'ять поляглих борців за волю України.

На фото: сумівці і громадянство м. Астен ідуть на могилу бійця УПА, що перейшов до Австрії з Краю і поляг від ран, одержаних на кордоні.

Наша пісня не вмре, не загине! — Широко відомий у Канаді сумівський хор під дириґентурою п. З. Гнопка. Співи цього хору записані на петефонних пластівках

РЕЦЕНЗІЯ

С. ПРИХОДЬКО

НА ХИБНОМУ ШЛЯХУ

„ФЕНІКС" — неперіодичне видання Товариства Української Студіюючої Молоді ім. **М. МІХНОВСЬКОГО.** Журнал знання, культури і суспільної думки. Зошит 2, 1951. Рік І.

Ще до того, як сісти мені на корабель, яким я маю відплисти з Европи в інші світи, мені, ніби останній привіт, надіслав приятель друге число студентського журналу „Фенікс". Приятель мій зробив це певно тому, що знав, який сентимент у мене є взагалі до молоді і особливо до студіюючої, а ще знав і те, як я захоплено вітав появу 1-го числа цього журналу і як я, не зважаючи на деякі його недоліки, захищав творців і видавців журналу в колі моїх приятелів, які вже від першого числа домагались, на мій погляд, просто неможливої досконалости. Молодь, говорив я їм, тому є молодь, що вона невдосконалена, а живе, творить, вчиться і... удосконалюється. Друге число, говорив я їм, буде щось ще ліпшого, а третє і ще так далі — до повного удосконалення.

І от я одержав друге число, як „привіт на прощання".

Гарно, знов як і перше, чепурно видане. Правда, мене вразила обкладинка кольору, кольору якогось „прив'ялого палахкотіння", але це дурниця. Обкладинка не говорить за зміст. Головне, щоб не було цього „прив'ялого палахкотіння" за обкладинкою. Головне, щоб зміст палахкотів вогнем любови і ненависти того, чиє ім'я носить Товариство, що видає цей журнал. Тобто, любов'ю і ненавистю блаженної пам'яти Миколи Міхновського. Оце основне, а обкладинка...

Перекидаю сторінки і мені у вічі падає портрет великого нашого вченого, великого патріота Вадима Михайловича Щербаківського. Читаю коротку, але змістовну і майстерно написану статтю про цього українського мужа. Писала, виявляється, жінка-доктор філософії Смалько Емілія. Чудесно написала. Я знаю Вадима Михайловича з Праги — відчував у цій людині багато того, чого не відчував у інших. Але окреслити так ядерно, як це спромоглася Емілія Смалько, я тоді не міг. А от вона змогла. — Добра ювілейна стаття. А внизу під портретом Щербаківського, ніби завершуючий і підсумовуючий акорд — цитата з М. Міхновського: „Українська Нація мусить добути собі свободу, хоч би захиталась ціла Росія. Мусить добути свого визволення національного і політичного, хоч би полились ріки крови".

Перечитавши це з середини журналу, миттю я вирішив, що між кольором обкладинки і змістом напевно немає нічого спільного. Зміст напевно палахкотить справжнім молодим, українським вогнем.

Так подумав я і почав переглядати журнал більш уважно з першої сторінки. Перша сторінка — некролог: Осип Дяків-Горновий.

„З першими відлітаючими ластівками з України пробирались через ворожі застави посланці непоборної Землі й принесли нам знову, як перед роком, сумну вістку: Осип Дяків-Горновий в листопаді 1950 року впав смертю героя в бою з займанцем під час облоги підпільної криївки. Горновий!

Кому ж невідоме це йменння, що стало сьогодні одним з прапорних імен **ВОЮЮЧОЇ БАТЬКІВЩИНИ** (підкреслення наше. П.С.)".

Значить заповіт М. Міхновського в дії, значить „Українська Нація добуває своє визволення з рабства національного і політичного" і проливає за це „ріки крови". А молодь — студентська молодь, яка об'єдналася в товаристві імени Міхновського, це розуміє, віддає шану і ідейно озброюється, щоб у вирішальний момент стати на захист тих ідеалів і стати співучасниками боротьби здійснення тих заповітів, що їх лишив їй її Патрон — Міхновський.

Після цього мені почало здаватися, що й обкладинка 2-го числа „Фенікса" не має „прив'ялого палахкотіння", а що в цьому числі від першого до останнього слова саме справжнє молодече палахкотіння.

Але ось зразу ж за некрологом славної пам'яти Горнового від претенсійною рубрикою „студії", іде перша стаття К. Митровича „Сучасний европейський гуманізм". Вся стаття присвячена, власно кажучи, не студіям духових течій в Европі, а скоріше поверховному перелікові низки европейських авторів і їх творів, без власного погляду ні на авторів, ні на їх систему поглядів. Читаючи ці „студії", так увижається К. Митрович, обкладений книжками, з яких ретельно виписує цитати, а потім ці цитати ретрушує власними вставними реченями і надсилає до „Феніксу", до журналу студіюючої молоді ім. М. Міхновського, а редакція над цілою збираниною цитат ще й ставить напис: „Студії".

Так принаймні привидився мені К. Митрович, після того, коли я уважно перечитав ці його студії.

Ніхто не заперечує, що сучасні течії сучасної Европи вивчати нам треба. Але ніхто не заперечить і того, що вивчаючи ці течії, треба завжди мати і свій особистий погляд, свій підхід до того, що студіюєш. У автора ж К. Митровича є якась дивна порожнеча в думанні від власного „я". Його немає ніде. Його „я" завжди топчеться ногами того автора, якого він цитує чи якого „студіює". Він завжди є „під ними". Говорить про Ясперса і не знаєш — де Ясперс, а де Митрович, говорить про Сартра і знов же те саме. Так що коли б хотів заперечити (а в цій статті з українського пункту бачення — заперечити треба все), то це буде заперечення не думок Митровича, а думок його „студійного" матеріялу, тобто, вступати в полеміку з Ясперсом, з Сартром, з Гайдеґґером і з Больновим. А тому, що ці філософи не належать до „Товариства Студіюючої Молоді ім. Міхновського", ми їх поминаємо. Поминаємо саме тому, що вони далекі системою свого думання, а зокрема ж від системи думання М. Міхновського.

В житті прийнято, що гурти людей об'єднуються на базі тотожности думання і, як символ, як напрямок в думанні, беруть собі ім'я когось Великого з раніше живучих, що й нормує їх систему, що скеровує їхні думки і їх розвиток своєю системою думання. Українська студіююча молодь взяла до свого товариства ім'я М. Міхновського. А це вже зобов'язує навіть і до „сучасного европейського гуманізму" підходити так, щоб не забувати про свого патрона Міхновського. Бо Міхновський не є просто ім'я, а ім'я, що несе в собі цілу ідею, ідею цілої нації. Правда, ми знаємо, є одна країна в світі, де ім'я пришивається, як паперовий ярлик до товару. Але таке можливе лише в тій країні. В тій країні є тисячі колгоспів імени Сталіна, сотні інститутів імени Леніна. Там це звичайні ярлики. Там, наприклад, в Києві є російський театр імени Лесі Українки, але в цьому театрі ніхто в своїй творчій методі не подумає навіть наслідувати Лесю Українку і навіть її думки вважаються там за думки крамольні. Є там і університет ім. Т. Г. Шевченка, а чи там є будьщо від Шевченка? Ні! Там навпаки, йде боротьба з Шевченком, в тому університеті імени Шевченка є повне заперечування думок Шевченка. Але це все там, в країні, в якій все це абсолютно можливе і допустиме. Але в цілому світі, поза тією країною, ім'я, яке прибирає собі та чи інша ґрупа однаковомислячих, до чогось зобов'язує і щось вимагає від кожного члена такого товариства. Ім'я М. Міхновського вимагає багато від студіюючої молоді, що об'єдналася під його іменем, вимагає це ім'я багато і від редакції журналу цього товариства. Редакція цього журналу мусить відчути і зрозуміти, що головним, начальним, політичним і художнім редактором у неї є М. Міхновський, а сама редакція є лише відповідальною перед цим невидимо присутнім головним редактором. Редакція мусить відчути, що Міхновський не ярлик, а вічно жива і діюча сила. Бо в слові — Міхновський — ціла ідея української державности, ціла ідея боротьби за цю державність. Так, світ сьогодні може собі дозволити шукати нових ,,вірую'', бо він переситився ,,старими''. Світ може йти походом до відкриття нової ,,віри'' — ,,екзистенціяльного **НІГІЛЬ**'', але чи може і сміє йти в ці розшуки Україна, від якої забрали її національне ,,вірую'', Україна, яка бореться за своє ,,вірую''? Чи сміє українське студенство своїми ,,студіями'' скеровувати своїх співтоваришів на шлях розшуків ,,людини'', якої ці ,,студіюючі'', не бачать, і за якою вони так сумують?! ,,Людино, де ти?'' — кричить своїм віршем поет Ф. Коваль (невідомо чому цей вірш присвятив поет професорові О. Кульчицькому). Скаржиться поет, що ,,наче всі віки прошив стрілою — тебе не бачив''... (тобто людини).

,,Людино, де ти?...

А як надгробний ляже камінь,
мене без тебе ніч знайде,
мій дух не все... шука тебе
він буде вічно між зірками''.

Хто це шукає людини? Український поет? В українському журналі ,,Студіюючої молоді ім. Міхновського''? ,,Перестудіювалась'' наша молодь і зразу постаріла і від цієї передчасної старости осліпла і не бачить людини. А отой некролог про Горнового: ,,Осип Дяків-Горновий в листопаді 1950 року впав смертю героя в бою з займанцем під час облоги підпільної криївки'', то вам пане, поете, і панове редактори, не людина? А оті ,,**посланці** непоборної землі'' що пробираються ,,через ворожі застави'' не люди? А оті, що борються із злом всього людства, гинуть, самі себе нищать останнім набоєм, щоб не дістатися до рук ворога — теж по вашому не люди? Якої ж людини ви шукаєте? А отой старий професор, що ви привітали його в дні його 75-тиліття, що вірить в те, що він не помре, бо має ще багато чого зробити — також не людина у вашому розумінні? Яку ж людину ви собі шукаєте? Чи не оту людину-екзістенцію, що по ній тужить Сартр? Чи не людину типу Муньє, що його ви так ретельно захищаєте проти ,,обвинувачення'' його проф. Державином ,,в прокомуністичних симпатіях'' та про його проповідування'' антипатії до християнства? Чи не в постаті Андре Жіда, що його ви проповідуєте, як одного з ,,сподвижників людської гідности'', як людину, ,,що своїм єством шукала правди — але так боялась фальшивих **формулок** і догм, що не спромоглась ні на які критерії правд''. От чим ви хочете, панове, виправдати Жіда як атеїста. Хіба і для вас християнство це лише сума **формулок** і догм?

Дивне враження робить друге число журналу ,,Фенікс''. Прив'яле палахкотіння з обкладинки журналу у змісті перетворилося просто в попіл ,,старечої передсмертности''. Не рятує від цього і назагал добра і потрібна стаття із розділу ,,Проблеми'' О. Коваля ,,За Українську економічну концепцію''. Не рятує і широко представлене студентське життя і зреферування деяких українських і чужинецьких видань. Бо цим не можна залатати тієї безідейности, яку журнал намагається підсунути читачеві, як глибоку ідейність і погоню за її розшуками. Розшуків нема. Є скигління, що охоплюється віршем того ж Ф. Коваля:

,,І я один стою на роздоріжжі
Двох противенств: буття і небуття.
Ніхто нам серць зухвало так не ріже,
Як те життя.
Пливуть думки до берегів далеких,
Чомусь манить нас в голубину даль
Чомусь жене незнаний нам ще клекіт
— Важка печаль...''

Ми вже не кажемо, яка жалюгідна мистецька вартість от цієї ,,поезії'', скажемо лише, що журнал так ,,печально'' виглядає з таким матеріялом.

Шкода, що поетова ,,печаль'' перешкоджає йому самому і цілій редакції журналу ,,Фенікс'' бачити те героїчне, що його проповідував той, що його ім'я, як прапор, взяли ті, які видають цей журнал.

С. Приходько

Світлина до статті проф. П. Курінного ,,Місто Гумань''

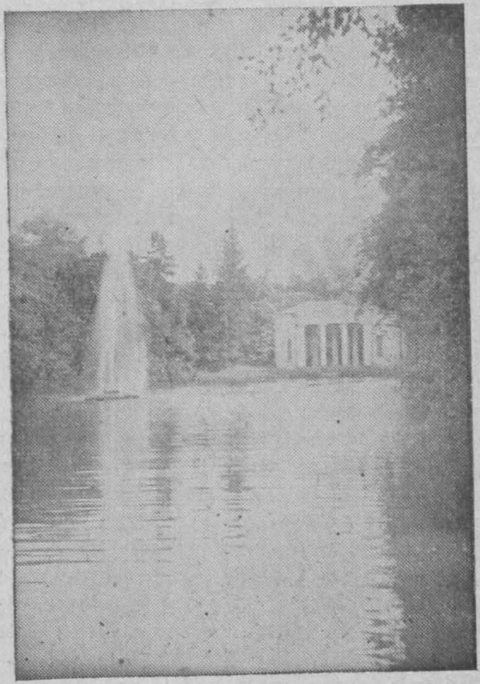

М. Гумань на Київщині. Парк ,,Софіївка''. Збудований графом Ст. Щ. Потоцьким для своєї жінки Софії, родом грекині.

На фото: павільйон над ставом і могутній водограй до 20 метрів заввишки.

ВОЛОДИМИР ПЕРЕЯСЛАВЕЦЬ

ПІСНЯ ПРО КНЯЖУ УКРАЇНУ

ОЛЬГА МУДРА

Залишив князь Ігор сина,
Молодого Святослава,
Та малий ще був князенко,
Щоб державні вести справи.

Тимто, поки Ігоревич
Набирався росту-сили,
Ольга, мати Святослава,
В Україні володіла.

Смілива була й відважна,
І напрочуд уродлива,
І важні державні справи
Мудро всім вела на диво.

Смерти свого чоловіка
Деревлянам не простила,
За невірність, смерть і зраду
Їм оддячила - помстила.

Їхні землі звоювала,
Зради гнізда розметала,
Щоб громада деревлянська
На своїх більш не ставала;

Щоб свою з'єднала силу
Із усіми племенами
Й Україну боронила
Перед злими ворогами.

Із сусідами княгиня
Заключила мир і згоду,
Навіть їздила в гостину
До самого Царгороду.

Грецький цісар дивувався,
Звідки ум такий удався
В тої славної княгині,
Що панує в Україні!

І послів у край німецький
Із дарами Ольга слала,
Бо про щастя України
І її повагу дбала.

Хоч жила в поганській вірі,
Бо поганкою вродилась,
Прийняла Христову віру,
Християнкою зробилась.

Бо й про це нам треба знати,
Що тоді на Україні
Скрізь була поганська віра
І поганські скрізь святині.

Грім лякав людей найбільше,
Богом всі його вважали,
Сонце, полум'я і вітер
Теж богами визнавали.

На полях, в лісах, у водах,
У повітрі й під землею, —
Скрізь живуть божки — казали —
Непроглядною сім'єю.

У гаях та у святинях
Ідоли божків стояли,
Там погани їм молились,
Там і жертви їм складали.

Ольга перша відказалась
Визнавати давню віру
І тим приклад показала
Внукові Володимиру.

А за те, що відзначилась
Розумом і чеснотою,
Українці називають
Ольгу мудрою й святою.

СВЯТОСЛАВ ЗАВОЙОВНИК

Довгий час ходила слава
Та за військом Святослава,
Й виростали перемоги
За тим князем без тривоги.

,,Краще, браття, в чистім полі
Головою наложити,
Як у соромі й неволі
Під ярмом ворожим жити!''

Так сказав цей князь хоробрий
І повів сміливих воїв
У Хозарію багату
На походи і підбої.

Понад Волгою, над Доном,
Від Кавказу до Уралу
Простяглись хозарські землі,
Там видніло міст чимало.

,,Вдармо, браття!'' — до дружини
Святослав сказав завзятий —
,,Свого той не оборонить,
Хто не вміє здобувати''.

Не устоялись хозари,
Впали мури, трісли стіни,
І хозарська вся держава
Поклонилась Україні.

Із-за моря, з Царгороду
Цісар шле послів, благає:
Порятуй нас, Святославе,
Лютий ворог наступає!

Мов гримучі грізні хмари,
На мій край ідуть болгари —
Вдар на них — здобудеш славу
І мене спасеш від кари''.

У зв'язку з перенесенням друкування ,,Аванґарду'' з Німеччини до Англії, це число виходить із запізненням.

РЕДАКЦІЯ

В ч. 7-8(16-17) ,,Голосу Молоді'', в статті кн. Токаревського-Карашевича ,,Симон Петлюра в Парижі'' на ст. 14 вкралась помилка. Треба читати: 30-го травня поховано його, і т. д.

D. Fodchuk
TORONTO. ONTARIO

АВАНҐАРД

журнал української молоді на еміграції

ІЗ ЗМІСТУ

Т. Г. Шевченко
Великий Льох (уривок).
„Будьте готові на кожний її поклик“ (Звернення Воюючої України).
Орест Черняк:
Срібна Земля в вогні.
Срібна Україна (вірш)
Проф. Г. Ващенко:
Ідеологічні засади Спілки Української Молоді.
Резолюції IV-го Конґресу Спілки Української Молоді.
Окремі Постанови Конґресу СУМ-у.
В. Леник:
На шляху до Золотоверхого.
Ростислав Єндик:
Слово до молоді.
Проф. П. Курінний:
Місто Гумань (Містами України).
Проф. М. Ломацький:
Українська культура
М. Багатюк:
Месопотамія — колиска людської культури.
Духові течії в країнах Ісляму.
П. Кізко:
Наука (нарис).
В. Білик:
Слово до друга після бою.
С. Любомирський:
Варіянт стихії.
Яр. Мандюкова:
Як врятувався князенко Володимир.
В. Сірко:
Їхня парада (Оповідання).
З сумівського життя.
Музика **І. Зайця.** Слова **В. А. Ш.:**
Сумівський Марш на Чужині.

Рік IV **Березень — Квітень 1952** **ч. 2 (24)**

АВАНҐАРД

ВИХОДИТЬ РАЗ НА 2 МІСЯЦЯ

„Avangard" Journal of the Ukrainian Youth.

Видають Центральний Комітет і Крайовий Комітет СУМ-у у Великій Британії

Редагує Колегія

Адреса редакції й адміністрації

Ukrainian Youth Association
49, Linden Gardens, Notting Hill Gate
London W. 2., England

Заступники:

Австрія:
Gulytsch Iwan, DP-Siedlung Hellbrunn, Salzburg, Oesterreich.

Австралія:
Hrabyk Zenowij, 24, Glenview, Paddington N.S.W., Australia.

Англія:
Ukrain. Youth Ass'n, 49, Linden Gardens, Notting Hill Gate, London W. 2., England.

Арґентіна:
Holynskij Osyp, Calle Sinclair 2966, Buenos Aires, Argentina.

Бельгія:
Union de la Jeunesse Ukrainienne, 72. Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

Бразілія:
Galat Volodymyr, Rua Martim Alfonso 381, Curitiba - Parana. Brasil.

Венесуеля:
Jurij Pryjmak-Vashchenko, El Valle - Co'e Ueb C. Delgado Chalbeaud Vereda 67, Casa 13, Caracas. Venezuela.

США:
Ukr.-Amerik. Youth Ass'n. P.O. Box 211 Cooper St. New York 3, N.Y., U.S.A.

Канада:
Ukr. Youth Association, 140, Bathurst Str., Toronto, Ont., Canada.

Німеччина:
Ukrainischer Jugendverein, Muenchen 2, Dachauer Strasse 9/II. Germany.

Параґвай:
Ing. Kuszczynskyj Antin, Casilla de Correo 1. Carmen del Parana. Paraguay.

Туніс:
Kaspryk Roman. Ain Draham, Boite Postale 15. Tunisie-Afrique.

Франція:
Bunj Theodor, 28, rue de Montholon, Paris 9., France.

Швеція:
Mr. J. Butko, Piltgrand 8, Spanga, Stockholm, Sweden

Шановні Громадяни!

Розсіяна по цілому світі українська молодь, яка працює по копальнях, фабриках, фармах, лісах, молодь, яку життя примусило перервати високошкільні студії або навіть не дозволило розпочати, і яка не покинула мрій про студії, може здійснити свої мрії в ІНСТИТУТІ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ дає цій молоді високу освіту і задовольняє її потяг до знання насиченого українським духом та рідною культурою, з тим що, коли прийде пора й повернемося на Батьківщину, вона стала справжнім співтворцем культурно-громадського життя України. ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ із своїми лекціями-скриптами загляне й до найбільш забутої, глухої місцевости, до найубогішої хатини, де б'ється українське серце.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ шукає відгуку і в тих щасливців, що їм доля дозволила вчитись в чужинецьких високих школах. Там вони навчаться багато доброго, але зв'язок з українською духовністю на чужині може дати тільки ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ поставив собі за мету розвивати тільки українознавчі науки, яких наша молодь не може навчитися в жадній чужинецькій школі.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ є заборолом проти денаціоналізації. Такі інститути заочного навчання є у всіх державних народів, хоч у них є багато високошкільних установ. Кожна держава призділює на такі інститути великі гроші. А ми — народ без держави на еміґрації. Про розвиток нашого ІНСТИТУТУ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ може подбати тільки наше громадянство, бо помочі не маємо ні від кого. Тому звертаємося до Шановних Громадян із закликом ширити ідею ІНСТИТУТУ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ і приєднувати студентів. При високому числі студентів не треба буде шукати за допомогою і ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ зможе розвиватися та ширити український дух і українську культуру.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ
при
Укр. Вільнім Університеті

UKRAINE

in Vergangenheit und Gegenwart

Muenchen-Rumfordstrasse 41

Jahresabonnement $ 2.: einschl. Porto

Українці! Читайте й поширюйте одинокий український журнал у німецькій мові.

ВІД РЕДАКЦІЇ

В попередньому числі „Аванґарду" з техничних причин стаття про Григорія Чупринку не була вміщена. Автора В. Ш. проф. В. Державина перепрошуємо.

D. Fedchuk
TORONTO, ONTARIO

1814 р.

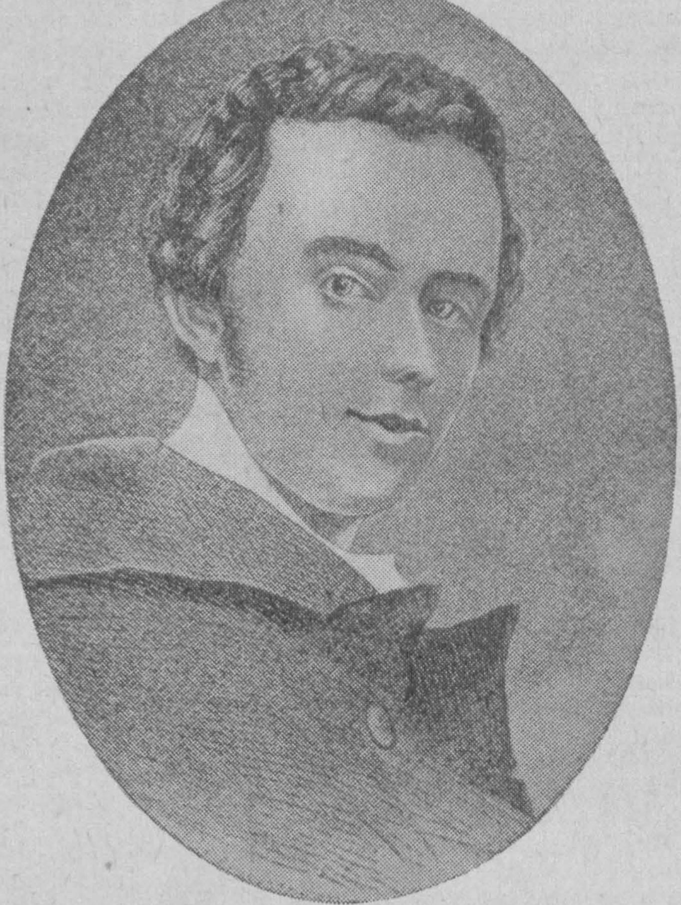

1861 р.

В 91 РОКОВИНИ СМЕРТИ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

З „Великого Льоху"

...„От за що мене, сестрички,
І в рай не пускають!"

ДРУГА ДУША

„А мене, мої сестрички,
За те не впустили,
Що цареві московському
Коня напоїла
В Батурині, як він їхав
В Москву із Полтави.
Я була ще недолітком,
Як Батурин славний
Москва вночі запалила,
Чечеля убила,
І малого і старого
В Сейму потопила.
Я між трупами валялась
У самих палатах
Мазепиних.... Коло мене
І сестра і мати
Зарізані, обнявшися,
Зо мною лежали.
І насилу то, насилу
Мене одірвали
Од матері неживої.
Що вже я просила
Московського капітана,
Щоб і мене вбили!
Ні, не вбили, а пустили
Москалям на грище!
Насилу я сховалася
На тім пожарищі!
Одна тільки й осталася
В Батурині хата!
І в тій хаті поставили
Царя ночувати,
Як вертавсь із-під Полтави.
А я йшла з водою
До хатини... а він мені

Махає рукою:
Каже коня напоїти.
А я й напоїла!...
Я не знала, що я тяжко,
Тяжко согрішила!
Ледве я дійшла до хати,
На порозі впала.
А назавтра, як цар вийшов —
Мене поховала
Та бабуся, що осталась
На тій пожарині,
Та ще й мене привітала
В безверхій хатині.
А назавтра й вона вмерла
Й зотліла в хаті,
Бо нікому в Батурині
Було поховати.
Уже й хату розкидали,
І сволок з словами
На угілля попалили!....
А я над ярами
І степами козацькими
І досі літаю!
А за що мене карають,
Я й сама не знаю.
Мабуть за те, що всякому
Служила, годила...
Що цареві московському
Коня напоїла!...

Т. Г. ШЕВЧЕНКО

D. Fodchuk
TORONTO, ONTARIO

1907 р.

1950 р.

**В другу річницю геройської смерти
генерала-хорунжого РОМАНА ШУХЕВИЧА-ЧУПРИНКИ
головного командира УПА**

БУДЬТЕ ГОТОВІ НА КОЖНИЙ ЇЇ ПОКЛИК!

Українська Молоде!

Ти на еміґрації мусиш піти в аванґарді визвольної боротьби, як в ньому йде молодь на Землях. Ти мусиш цілком віддати себе інтересам Воюючої України і бути готовою на кожний Її поклик, щоб стати поруч своїх друзів, що із зброєю в руках борються за визволення народу, за щастя, радість і творчу працю української молоді в українській державі. Ти мусиш бути високо організованою і активною, мусиш постійно сталити свою ідейність та невпинно підносити свій рівень загального і фахового знання та політичної вироблености. Своє перебування серед інших народів широко використати для того, щоб навчитися всього, що в них доброго і корисного, щоб засвоїти собі їхній досвід праці у всіх галузях життя і державного будівництва. Але пильно зберігай себе перед розкладовими впливами, які розхитували б твою ідейність та підривали моральну стійкість.

Перед Тобою, українська молоде, як і перед цілою нашою українською еміґрацією, стоїть завдання зазнайомлювати чужинців про визвольну боротьбу українського народу. Роби це при кожній нагоді і всіма засобами. Використовуй для цього свої особисті знайомства, зв'язки з молодіжними організаціями інших народів і міжнародніми організаціями молоді. Запалюй молодь усіх народів на боротьбу большевизму. Вона найскорше зрозуміє Тебе, бо кожна молодь найживіше обурюється на неправду і насильство і завжди готова боротися проти них.

(Із Звернення Воюючої України до всієї української еміґрації).

В 13 роковини проголошення самостійности Карпатської України

ОРЕСТ ЧЕРНЯК

СРІБНА ЗЕМЛЯ В ВОГНІ

„Ми поляжем, щоб славу, і волю, і честь,
Рідний Краю, здобути Тобі!''.

Маленьке гірське село, мов ластів'яче гніздо, притулене до схилів зелених Карпат. Між хатами неначе сторож стоїть дерев'яна церковця з дзвіницею. В долині срібним паском в'ється Тиса. На крилах вітру лунає голос малого дзвону, що вчора ще голосив славу — радість, а сьогодні кличе синів Срібної Землі до бою. Наступає ворог, щоб удушити Правду, щоб в кайдани закувати свободолюбний нарід за Карпатами. „Ранений брат'', що прожив століття в чужім ярмі, попробував кілька разів звільнитись. Жертвувались найкращі сини народу на вівтарі Свободи.

* * *

15. березня 1939 року, в Хусті, Сойм Карпатської України виповнив бажання народу та проголосив-затвердив самостійність Карпатської України, вибравши Президентом „Батька'' Срібної Землі, о. Августина Волошина. Політичні лихварі, яким українська справа й самостійність українського народу була небажана, вирішили пожертвувати Карпатську Україну, заради особистої користи. Добре озброєна армія окупантів перервала кордони молодої держави. Діти Зелених Карпат вирішили вступати в сліди своїх предків та боронити волю й честь. Перед селом Велика Копаня, на широкій долині, що носить назву „Красне Поле'', розташувались різні формації мадярської армії. Тяжкі танки та гармати закривали піхоту, яка була доповнена спеціяльними відділами польової жандармерії. Проти них, в наскоро викопаних стрілецьких ямах, слабо озброєні вояки Карпатської Січі очікували на атаки ворога. Карпатська Україна не мала змоги й часу утворити реґулярну армію, а була примушена вступити в бій майже з голими руками. Тяжкі темносірі хмари вкривали верхи Карпат, що тонули в мряці. Безупинно гуділа тяжка зброя мадярської армії, підготовляючи наступ. Танки в стрілецькій лінії підсувались ближче. Січовики з легкою зброєю холоднокровно дивились смерті у вічі. Були це юнаки різних річників. Деякі — ще діти, інші — сивоволосі старці. Затихли гармати, а ясножовта ракета розпочала сконцентровану ворожу атаку. Загуділи мотори. На дике „ура!'' наступаючої мадярської піхоти січовики відповіли гаслом „Слава!''. Затріскотіли ручні ґранати та міномети. Защекотіли кулемети січовиків... Декілька годин трива нерівний бій. Матеріяльна перевага послабила ряди обронців. Праве крило мадярів змагалось загнати в Тису відступаючих січовиків. На лівомі крилі розгорівся рукопашний бій. Кровавились студенти із Севлюша... Ворог дорого мусів заплатити за кожну п'ядь окупованої землі... Хуст, Тересва, Бичків, Рахів, Ясіня — стали кривавими етапами бототьби за ідею. Кожний чесний син Карпатської України віддав свою щиру жертву на вівтар рідної батьківщини. Святою кров'ю героїв пишеться історія Карпатської України... Переміг ворог, але не вдалось йому вбити в серцях дітей Зелених Карпат тугу за Волею та любов до Рідної Землі. Герої на Красному Полі, біля Великої Копані, запалили гасло боротьби! Прийде час... Розірвуться кайдани... Сонце Свободи засяє над Срібною Землею в нашій Соборній Самостійній Україні. Ми, порозкидані по цілому світі сини Зелених Карпат, що примушені мандрувати скитальським шляхом, повернемось до свого рідного краю, щоб поклонитись перед могилами наших безсмертних героїв. А нині посилаємо Вам привітання наших страждаючих душ...

„Спіть, хлопці, спіть, про Волю України сніть''...

Т. ТРЕПАТА

СРІБНА КРАЇНА

Я знаю країну, де тім'ями гір
простори склепіння підперли,
шнурком де спливає з палаючих зір
струмок мерехтливий, мов перли...

Як бузьки вертались, топився вже сніг,
струмились струмочки невпинно,
в ту мить перекрочив високий поріг
твій син, незабута Країно!

Сьогодні ж летять в ту країну рої
думок, що доспілі, мов колос,
а в серці моєму бренять все Її
і мова, і пісня, і голос.

У Відні далекім, в Берліні чужім,
в ідилії старій — Ганновері,
я мріяв про Ужгород, я мрію про дім,
про пам'ять героїв, що вмерли.

Населення слухає проголошення самостійности
Карпатської України
15.3.1939 р.

Проф. Г. ВАЩЕНКО

ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ *)

Всяка громадська, партійна або ідеологічна організація може бути тривкою й розвиватися, коли вона має міцні основи й виникає не випадково, а в силу певних історичних обставин. Навпаки, організації, що не мають тривких засад, що виникають випадково, в наслідок особистих амбіцій окремих людей або якихось інших несутєвих мотивів, не мають перспектив на розвиток: вони або швидко розпадаються, або животіють.

Спілка Української Молоді виникла не випадково, а в силу історичних обставин життя українського народу й має, як свою основу, високі ідеологічні засади. Утворився СУМ 1925 року і був органічно зв'язаний із Спілкою Визволення України. Обидві вони виникли з метою боротись за Українську Самостійну Державу, за її право розвивати свою національну культуру, плекати свою віру, свої традиції.

В цій боротьбі одне покоління борців, виконавши свої обов'язки перед Батьківщиною, відходить у вічність, а на зміну йому будуть приходити молодші покоління.

СУМ на еміґрації — це покоління молодих українських патріотів, що продовжують вікову боротьбу за політичну й культурну самостійність українського народу. Гасло її те саме, що й сотні років тому, коли наш нарід боровся ще з турками, татарами і поляками. Це є ,,Бог і Батьківщина''. Змінились форми боротьби, змінилися і часткові завдання її, але основа залишається та ж сама. Подібно до того, як сотні років тому, наші предки, вояки часів Володимира Мономаха з ім'ям Христа на устах боролися з половцями, а в XIV-XVII сторіччях запоріжці боролися з татарами, турками і поляками, так і тепер наша молодь з Його ім'ям на устах має боротись за свою Батьківщину з найбільшими і найлютішими ворогами її — большевиками. Як і тоді, наші предки, борючись за свою Батьківщину, разом із тим боролись і за цілу Европу, так і тепер наша молодь, борючись із всесвітнім большевизмом, разом із тим бореться за цілий демократичний світ.

Ім'я Бога мусить бути в нашої молоді не тільки на устах, а й у серці й думці, бо визнання Христа лише на словах мало що важить. Молодь насамперед мусить мати тверду віру в Бога і християнський світогляд. Можуть сказати, що християнство є релігія любові й тому виключає боротьбу, а тим більше боротьбу збройну. На таких засадах стояв, до речі, Лев Толстой. На них стояли і деякі сектанти. Толстой, неправильно тлумачив слова Євангелії: ,,Не протився злу'', заперечує війну й військо, суди, поліцію, податки і т. ін. Але розуміння Толстим Євангелії неправильне. Христос не проповідував пасивного ставлення до зла. Він Сам бичем вигнав із храму тих, що торгували в ньому й обертали дім молитви на дім торгівлі. Крім того, в Євангелії сказано: ,,Більшої любови ніхто не має, як той, хто душу кладе за друзів своїх''. Серед святих християнської церкви є чимало вояків і між ними Юрій Переможець, що є патроном української церкви. З християнського погляду треба відрізняти війни напасницькі, що провадяться з метою захоплення чужих земель і поневолення інших народів, та війни оборонні, що мають на меті оборону Батьківщини від напасника або визволення її від невільницького ярма. Коли перші з них безумовно суперечать самому духові християнства, то другі його цілком виправдує, бо це є війни із злом, насильством і неправдою. Мало того, бувають часи в історії людства, коли такі війни стають обов'язком справжніх християн. Той час саме тепер переживає людство. Уявім собі сучасну міжнародню ситуацію. Большевики шаленно готуються до третьої світової війни, творять і вишколюють багатомільйонові армії, шаленими темпами виробляють зброю, створюють щодалі нові вогнища війни, щоби послабити сили своїх супротивників, скрізь організовують п'яті колони, провадять шаленну пропаганду комунізму, організують на всьому світі страйки, саботажі, політичні заворушення.

Припустімо тепер, що ввесь демократичний світ ставиться до всього цього пасивно, сподіваючись, що війни не буде і що два світи якось погодяться між собою. Чи не опинився б тоді ввесь вільний тепер світ у руках большевиків, чи не покрилася б уся земля потоками невинної крови, чи не обернувся б тоді цілий світ на концентраційний табір, далеко страшніший за той, що існує тепер у СССР? Ось чому кожна чесна людина, а тим більше, кожний християнин мусить бути готовий покласти життя своє за святу правду, зо волю, за Батьківщину.

Чи зослаблює християнство мужність вояка, чи не робить воно військо менше боєздатним? Ні, навпаки, не тільки не зослаблює, а й навіть посилює. Про це свідчить уся історія людства. Константин Великий переміг своїх ворогів у бою завдяки мужності своїх вояків — християн. Велику мужність виявляли середньовічні лицарі, в більшості своїй пройняті христовою вірою. А особливо велику мужність на засадах віри християнської виявляли наші предки — козаки. Запорізьке козацтво це був своєрідний військово-релігійний орден, який своєю хоробрістю в боротьбі з турками і татарами славився на цілий світ.

---

*) Цей матеріял був підготований як доповідь на IV Конґрес СУМ-у в Бельгії. З технічних причин доповідь не була виголошена. Друкуємо її тепер скорочено.

Вояк-християнин знає, що він бореться і жертвує життям не за скороминучі блага, а за високі ідеї Правди і Добра. Він вірить також, що коли він покладе свою голову на полі бою, його чекає як нагорода, вічне блаженство. Тому й Володимир Мономах писав у своєму ,,Повчанні дітям'': ,,Смерти, діти, не бійтеся''.

Але збройна боротьба — це тільки момент у житті народу, що прагне волі й самостійности. В самостійности, в нормальних умовах, життя народу, як і окремої людини, має мирний характер. Воно не менше, ніж збройна боротьба, потребує віри в Бога. Самовідданими, жертвідданими, жертвенними діячами, яких так потребує в сучасних умовах наш нарід, можуть бути лише люди принципові, високоморальні. А найціннішою основою моралі завжди була і є релігія. Зокрема — християнство. Тому наша молодь, щоб бути мужніми борцями за волю Батьківщини й добрими будівничими її, мусить виховуватись у дусі християнства. Вона має виробляти в себе суцільний християнський світогляд, не тільки засвоюювати правила християнської етики, а й практично здійснювати їх у своєму особистому й громадському житті.

Нехай прикладом у цьому для української молоді будуть вояки УПА. В найтяжчих умовах боротьби з ворогом, де на кожному кроці їх чекає смерть, вони не забувають обов'язки християнина і спільно моляться вранці і ввечері, моляться перед боєм, урочисто справляють великі свята християнські, особливо Різдво і Великдень. І це підсилює їх мужність і надає їхній боротьбі високоідейного характеру.

Непорожнім звуком в устах української молоді мусить бути і слово ,,Батьківщина''. Можна говорити про Батьківщину, про любов до неї, а в душі й на ділі бути байдужним до неї. Є різні форми любови до Батьківщини, або патріотизму. Це насамперед стихійний, несвідомий патріотизм. Він властивий кожній людині й виробляється з молодих років. Це любов до рідної природи, до близьких людей, батьків і родичів, сусідів, любов до звичаїв свого народу, його пісні, взагалі, до його традицій. Така стихійна любов може тоді відзначатись великою силою. Українці, що до революції переселялись або були переселені на Далекий Схід і там стояли заможними людьми, часто за 10 тисяч кілометрів приїздили на Україну, щоб хоч перед смертю побачити рідну землю. Іноді на грунті такої любови до Батьківщини люди хворіють на т. зв. ностальгію (нудьга за батьківщиною).

Дуже характерним є те, що людині своє рідне часто здається кращим, ніж чуже, навіть тоді, коли воно таким не є. Так само рідній матері здаються її діти милішими й кращими, ніж чужі, хоч вони такими не були б.

На грунті стихійної любови до Батьківщини розвивається любов свідома. Але остання може мати різні форми. Це, в першу чергу, є здоровий патріотизм. Він полягає в тому, що людина любить свою батьківщину такою, якою вона є з усіма її позитивними й негативними рисами і, скільки дозволяють її сили, працює для її добробуту й слави. Українець може здавати собі справу в тому, що, наприклад, природа Італії чи Південної Франції є краща за природу України, але він хоче жити як постійний мешканець на своїй рідній землі. Він може усвідомлювати, що, напркидад, англійці чи німці з погляду стану культури перевищують українців, але це не відвертає його від народу. Навпаки, він докладає зусиль до того, щоби разом із своїми земляками піднести рівень української культури. Свідомий патріот любить мову, пісні свого народу, його звичаї, взагалі, його традиції. Він знає, як вони творилися, знає й те, що через них включається до тієї органічної цілости, що зветься нацією й об'єднує в собі покоління минулі, сучасні й майбутні. Наприклад, українець-патріот, слухаючи старовинну народню казку, а тим більше, старовинну народню пісню, ніби відчуває, що до нього промовляє наша давня давнина. Він глибоко відчуває красу пісні, відчуває так, як цього може відчувати чужинець.

Здоровий патріотизм не виключає доброго ставлення й пошани до інших народів. Є певна аналогія між окремою людиною й нацією. Моральна людина, поважаючи себе, свою особисту гідність, поряд із тим шанує і гідність інших людей. Таке само нарід, що обстоює свої права на самостійне й державне існування і розвиток національної культури, може шанувати такі ж права інших націй. Мало того, окремі нації можуть вступати одна з одною в певні стосунки, торговельні, культурні й політичні. Вони можуть, наприклад, творити союзи з іншими націями, з метою спільної оборони політичних і культурних прав.

Інші риси має нездоровмй, однобокий патріотизм, що його звичайно звуть фашизмом. Його можна порівняти з властивим деяким людям вузьким егоїзмом. Егоїстична людина шанує тільки себе і з презирством або навіть ненавістю ставиться до інших людей, визнає тільки свої права, а не визнає прав своїх ближніх, має нахил експлуатувати їх, не зупиняючись іноді перед нечесними, неморальними вчинками.

Те ж саме може бути й у міжнаціональних стосунках. Є нації, що занадто переоцінююиь себе, визнають за собою право на панування над іншими народами, жорстоко експлуатують, а іноді й без жалю нищить їх. Такими, наприклад, виявили себе німці перед теретьою світовою війною й після закінчення її. Шовінізм (фашизм) з давніх давен був властивий росіянам, залишився він властивим їм і тепер. Ще в XV столітті вони створили концепцію ,,третього Риму''. Сутність її полягає в тому, що перші два Рими (Рим і Візантія), як символи панування над світом скінчили своє існування. На заміну їм приходить третій і останній Рим — Москва, якому й належить панування над світом. Керовані цією концепцією московські царі, а потім російські імператори протягом століть захоплювали все нові й нові території й поневолювали тубільців. Большевики продовжують цю політику ненажерливости, але йдуть далеко швидшими темпами й застосовують далеко жорстокіші і підступніші засоби поневолювання, як і московські царі.

Але, коли всім людям властива стихійна любов до своєї батьківщини, то не всім властивим патріотизм, цебто усвідомлення любов до рідного краю.

Свідомий патріотизм має в своїй основі визнання нації як високої, коли не вічної, то довготривалої вартости. Тому людина, що заперечує таку вартість, не може бути свідомим патріотом. На засадах такого заперечення стоять послідовні комуністи.

Сказане вище дає нам підставу зробити висновок, що до виховання патріотизму в української молоді. Потреба такого виховання не може породжувати жодного сумніву. Той, хто не любить своєї Батьківщини, не може бути визнаний за повноцінну людину. Він відірвався від свого народу і тим самим підрізав коріння власного нормального розвитку, а тим більше, творчости. Такі люди здебільшого бувають вузькими егоїстами, бо, коли людина не любить своєї батьківщини, не працює для неї, їй залишається задовольняти свої власні, вузькі, особисті потреби. Тому життя її стає беззмістовним і бідним. Особливо потрібна любов до України в сучасний історичний момент. Боротьба з лютим ворогом нашого народу й усього людства наближається до вирішного моменту. Україна може перемогти в ній лише при тій умові, що її сини без усякого вагання підуть в бій за свою Батьківщину.

Не меншого напруження вимагатиме Батьківщина й тоді, коли після перемоги над ворогом доведеться відбудовувати і її, творити політичне й культурне життя на національних засадах.

Любити Україну — це значить любити її природу, її нарід, її пісні, її звичаї, її традиції. Любов до минулого нашої Батьківщини, до її традицій зокрема, викликає де в кого заперечення. Наприклад, є групи українських інтелігентів, що свідомо паплюжать наше минуле, всупереч фактам характеризують період нашої історії перед большевицькою революцією, як період скрайньої відсталости й примітивізму, ,,шараварщини'', ,,просвітянщини'', ,,хуторянщини'', ,,гринченківщини'', ,,каганцівки''. В цьому безпідставному паплюженні нашого минулого звертає на себе увагу те, що в числі лайливих назв на його адресу зустрічається ім'я одного з видатних наших діячів Б. Гринченка і назва ,,Просвіти'' тієї організації, що так багато зробила для піднесення національної свідомости й культурного рівня нашого народу. Це тяжка образа нашої національної чести, яку трудно зустріти серед інших народів. Але в цьому опоганюванні нашого минулого та наших славних діячів усіх перевищив Микола Хвильовий. Сам, будучи недоуком (бо був виключений з 6-ої кляси гімназії і після того в школі не навчався) він насмілився називати найвидатнішого нашого поета, справжнього пророка України, ,,іконописним дядьком'', що зупинив політичний і культурний розвиток України. Це був брутальний поличник нашій національній честі. Це те саме, що якийсь німець назвав би іконописним дядьком Гете, а англієць — Шекспіра.

Поважаючи минуле нашої батьківщини і шануючи національні традиції її, ми не фетишезуємо їх. Не всі наші традиції, звичаї, взагалі, не все в нашому минулому має однакову вартість. Нема жодного примітивізму в тому, що в дні національних свят, під час хорових виступів, наша молодь одягається в національні вбрання. Так роблять і інші народи, як наприклад, німці, але не тільки вони самі, а й наші ,,европейці'' — хвильовисти, не вбачають у цьому ніякого примітивізму. Але для кожного думаючого українця ясно, що не в убраннях, зокрема не в шараварах та вишиваних сорочках суть українства, не ними ми впершу чергу маємо пишатися. Наша гордість — наше героїчне минуле. При всіх помилках, переважно, у внутрішньому політичному житті, наші предки, починаючи ще з княжих часів, обороняли свою батьківщину від диких азійських орд і тим самим обороняли від них народи Західньої Европи та їх культуру.

Наша гордість полягає в тому, що в XV-XVII сторіччях, коли Европа тремтіла від страшної загрози могутніх тоді турків, наші предки-козаки на човнах перепливали Чорне море, громили турецькі міста й відтягали на себе увагу й сили турків, що без цього могли б бути спрямовані проти Европи й розгромити її. Гордість наша також і в тому, що наші предки не мирились з польським ярмом і кінець-кінцем скинули його. Ця тяжка боротьба з турками, татарами й поляками коштувала Україні багато крови й дуже виснажила її. Тому не дивно, що Москва спромоглася шляхом підступів і ошуканства накинути на виснажену Україну своє ярмо.

Наша гордість ще й у тому, що наш нарід упертіше й довше від інших боровся з большевицькою навалою. Нарешті, наша велика гордість — це УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНСЬКА АРМІЯ, яка й тепер справді героїчно бореться з большевицькими займанцями, які мають найбільшу в світі армію, до того ж ще й озброєну найдосконалішою зброєю. І подібно до того, як колись наші предки борючись за свою Батьківщину, в той же час боронили волю і культуру Европи, так само і УПА, борючись за самостійну українську державу, одноразово боронить цілий світ від большевицької навали.

Коли большевики досі не кинулись на завоювання світу, і в першу чергу, Европи, то однією з причин, що втримує їх від цього кроку, є героїчна боротьба нашої УПА. Вона становить велику загрозу большевицькому запіллю, а до того ж дає іншим народам приклад мужньої боротьби з большевицьким насильством. Разом із тим приклад УПА показав поневоленим народам, що большевики не такі вже могутні, як вони з себе виставляють, і що боротьба з ними можлива.

Друга наша вартість, органічно зв'язана з першою, — це наша народня, християнська мораль, що відбилася в світогляді, творчості, побуті нашого народу. Наш нарід створив високий ідеал людини, який має свої коріння ще в княжому періоді нашої історії. В основі його лежить ідея гідности людини, як образу й подоби Божої. Цей ідеал наказує шанувати себе, шанувати й гідність інших людей. Цей ідеал не був тільки абстрактним образом, він утілював у житті й діяльності наших видатних діячів, як ото: княгині Ольги, Володимира Святого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, Богдана Хмельницького, Богуна та інших. А головне те, що він став додоговказом у житті нашого народу, дороговказом Володимира Мономаха, Богдана Хмельницького, Ольги, Володимира Святого, Ярослава Мудрого, Богуна та інших. А головне те, що він став дороговказом у житті нашого народу, дороговказом не тільки на словах, а й на ділі. Рабство звичайно морально розкладає людину й насамперед убиває в ній свідомість своєї гідности, виховує приниженість, нахил до підлабузництва. Нічого подібного не сталося з нашим народом. Не зважаючи на неволю, в якій наш нарід перебуває вже сотні років, він зберіг високі риси, що характеризують духового аристократа. Це, перш за все, свідомість своєї гідности й чести, яка завжди була властивою українцям, і то не тільки шляхті, а й звичайним селянам.

Гідність свою типовий українець убачав не в багатстві, не в пишному одягові, не в зовнішніх ознаках високого становища, а в моральних якостях.

Високо стояла серед нашого народу статтева мораль. Порушення її, особливо дівчатами, траплялося дуже рідко і суворо засуджувалося суспільством. Оці риси особливої чести і статтевої стриманости так міцно ввійшли в психологію і побут нашого народу, що їх не можна знищити навіть в умовах большевицького панування.

Большевики через пресу, школу, професійні організації, а особливо через комсомольську і піонерську організацію, систематично й уперто намагались зруйнувати самі основи здорового родинного життя. З перших років серед суспільства ширились вкрай аморальні погляди на стосунки між статями, і все ж таки цнотливість залишалась властивістю більшости українських дівчат.

Третя наша вартість — це наша чудова народня пісня. Шевченко писав:

— Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине.
Ось де, люди, наша слава,
Слава України.

Такою вона здається не тільки нам, але й чужинцям.

Рідко який нарід має такі прекрасні пісні, як наш. Вони прекрасні так своєю мелодією, як і високомистецьким і разом із тим високоморальним змістом.

У народніх піснях відбита природа України, героїчна боротьба нашого народу за Віру і Батьківщину, найрізноматніші й найтонші переживання людини. І все це овіяне красою й моральною чистотою. Дуже характерним є те, що серед народніх українських пісень майже нема пісень соромницьких.

З народньою творчістю має міцний, органічний зв'язок наше письменство. Багатство і якість його не можуть дорівнювати письменству німців, англійців, французів. І це не дивно. Поневолений нарід не може розгорнути в усій повноті свої мистецькі творчі здібності. Але в минулому ми маємо такий шедевр, як „Слово о Полку Ігореві", що ним міг би пишатися будь-який із передових народів Европи. А про письменство нового часу ми можемо з певністю сказати, що жодний із поневолених народів такого письменства не має. Мало того, не буде перебільшення, коли ми скажемо, що наше письменство не поступається перед письменством польським, хоч поляки довго жили державним самостійним життям і не зазнали такої тяжкої неволі, як нарід український. А геніяльний наш поет Шевченко не тільки залишив після себе високоідейні своїм змістом і високомистецькі формою твори, але й показав ті шляхи, якими мусить іти наше мистецтво в майбутньому.

Нарешті, в минулому ми маємо ще один скарб, яким ми справедливо можемо пишатись. Це засвідчена віками любов нашого народу для знання й науки. Її він виявив ще в княжі часи, коли Україна була однією з найосвідченіших країн Европи, виявив у XVI-XVII століттях, коли, не зважаючи на тяжку боротьбу з поляками, спромігся зорганізувати численні школи, а між ними й славетну Київо-Могилянську Академію, яка стала розсадником високої освіти на цілу Східню Европу. В ній учились не тільки українці, а й росіяни, болгари, серби і румуни. Українці виявили великі здібності до науки й освіти й після того, як опинились під владою Москви. Вони стали справжніми просвітителями московщини: зорганізували там школи різних типів, працювали в них як викладачі й адміністратори. Учні в цих школах навчалися з підручників, складених вихованцями Київо-Могилянської Академії. Граматика слов'янської мови, складена українцем Мелетієм Смотрицьким, довго була єдиною граматикою на московщині. Вплив її на російську граматику, а разом із тим і на російський правопис був незвичайно великий. До останнього часу росіяни вживають граматичну термінологію, заведену Смотрицьким. А російський правопис тільки за большевиків звільнився від впливу нашого великого мовознавця. Багато вклали українці до російської науки й у XIX сторіччі. Досить тільки назвати такі імена, як Потебня, Багалій, Овсянико-Куликовський, Веселовський, Остроградський та багато інших.

Засновником російської наукової педагогіки був українець Константин Ушинський.

Навіть на еміграції українці спромоглися розгорнути широку наукову й освітню роботу: заснували УВАН, відновили роботу НТШ, створили декілька високих шкіл.

Усім цим ми маємо повне право пишатись. У дусі пошани до такого минулого мати виховуватись і наша молодь.

Шануючи свій нарід і борючись за його права, українська молодь мусить із пошаною ставитись також і до інших народів і шанувати їхні національні права.

З метою виховання в нашої молоді другого ставлення до інших, особливо поневолених народів, велику ролю мають відіграти спільно з молоддю тих народів мітинги й демонстрації протестів проти большевицької неволі, міжнаціональні конгреси, участь у міжнаціональній пресі тощо.

* * *

СУМ є організація ідеологічна й позапартійна. Тому членом її може бути кожен молодий українець або українка незалежно від того, якій вони партії співчувають. Інакше кожна партія творила б своє молодече об'єднання, що вже, на шкоду українському народові, й почали робити деякі українські партії.

Як організація позапартійна, СУМ не може агітувати за програму якоїсь однієї партії. Навпаки, одне із завдань СУМ-у — злагіднювати міжпартійну ворожнечу й давати приклад того, як можуть дружньо працювати люди, що походять із різних областей, належать до різних віровизнань, мають де в чому різні політичні погляди. Аце це зовсім не означає, що СУМ є організація опортуністична й безпринципова. Він міцно стоїть на засадах ідеології, гаслом якої є „Бог і Батьківщина''. З тими ідеологіями, що заперечують це гасло й діють усупереч йому, СУМ має енергійно і безкомпромісово боротись. В першу чергу він має боротись із комунізмом. Комунізм незалежно від того, на яких би він землях не розвивався, як би він себе не називав, є і завше буде тоталітарною, насильницькою, атеїстичною і матеріялістичною ідеологією, що в основі своїй заперечує волю людини, а значить і волю народу.

Нарешті, про ставлення СУМ-у до старшого покоління українців і до українських громадських організацій.

Большевики ще 1919-20 рр. виховували молоді ворожнечу до батьків і, взагалі, до старшого покоління, як такого, що заражене, як вони твердили, „буржуазним духом''. У перші роки большевицької революції школи фактично були віддані під контроль комсомолів і піонерів. У період із 1930 по 32 рік піонери і комсомольці контролювали навіть працю робітників на фабриках і заводах. Доноси на батьків большевики трактували як велику чесноту. Все це до краю підривало у молоді пошану до старших. На жаль, такі настрої частина середнього покоління української інтелігенції перенесли й на еміґрацію. Стара людина стала для них синонімом людини віджившої, ні на що непридатної.

Придатність людини до громадської чи наукової роботи вимірюється не віком людини, а її досвідом, працездатністю і знаннями. Мало того, у культурних народів з давніх давен керівництво державним і взагалі, політичним життям доручалось людям похилого віку (звідси назва „Сенат'', тобто збори старших людей).

Отже, і СУМ має працювати в найтіснішому контакті з старшим поколінням. Молодь має великі запаси енергії і завзяття. Їй властива ініціятива і палкі поривання. Зате вона не має достатнього досвіду й виробленого життьового такту, і тому її поривання можуть іноді призвести до небажаних наслідків. Старше покоління не має молодечого запалу і енергії, зате воно володіє досвідом, передбачливіше й обережніше. Тому ідеальним станом громадського і політичного життя суспільства є такий, коли старше й молодше покоління працюють у повному контакті між собою. До такої співпраці на користь Батьківщини має прагнути СУМ.

Цим розв'язується і питання про ставлення СУМ-у до українських громадських організацій. СУМ-івці мусять з усією молодечою енергією підтримувати їх, прагнути до найміцнішого об'єднання українців в спільній боротьбі за волю і щастя нашої Батьківщини.

На закінчення, як представник найстаршого покоління українців, висловлюю Вам, молодому поколінню, найщиріше побажання у тій великій, героїчній праці, що призначена Вам історією. Вірю, що ви з честю виконаєте те, до чого покликані.

Слава українській молоді!

РЕЗОЛЮЦІЇ IV КОНГРЕСУ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ (СУМ)

IV-тий Конґрес Спілки Української Молоді, що відбувся в днях 26-29 січня 1952 р. в Брюсселі, Бельгія, констатує:

1. Входимо в дні, коли зудар двох сил — тоталітарно-деспотичної системи поневолення цілих народів і одиниці, яким є московський большевизм, та західньо-демократичного світу, що все ж таки волю суспільства й одиниці ставить, як основу в людському співжитті, — є неминучими, свідками та учасниками якого будемо ми. В цьому зударі двох сил місце українського свободолюбного народу, що на протязі своєї історії боровся за ті ідеали, що їх сьогодні проголошує західний світ, буде одним із вирішальних на Сході Европи. До цього змагу двох сил готується українська молодь в лавах Спілки Української Молоді і Організації, яка знаючи прагнення свого і інших християнських волелюбних народів, записала в своїй програмі і на своїх прапорах ідеологію і світогляд, узмістовлені в гаслі Бог і Батьківщина.

За цим кличем і програмою ішов у своїй суворій і важкій боротьбі за волю України СУМ на Рідних Землях в 20-30 роках російсько-большевицької окупації, за цим же кличем і програмою активно діє відновлений СУМ на чужині.

2. Спілка Української Молоді стала однією з чисельно найбільших і ідейно найміцніших українських молодечих організацій, що найжертовніше виконує службу Батьківщині.

Ідея СУМ-у стає з кожним днем провідною в масі української молоді на чужині, що дає ґрунт для широкого росту СУМ-у по всіх скупченнях української еміґрації в Европі й за океаном.

3. Спілка Української Молоді осягнула чергові успіхи також і в ділянці зовнішньої діяльности, нав'язавши контакт та співпрацю з цілим рядом чужинецьких організацій молоді. СУМ на відтинку пропаганди української справи перед чужинним світом належно виконав своє завдання та гідно зарепрезентував українську молодь.

Зваживши, що Спілка Української Молоді в більшості країв, де поселена українська еміґрація, сформувалася та ідейно закріпилася і стала однією з найбільш динамічних українських молодечих організацій, IV-тий Конґрес вказує на потребу ще більшого посилення й розгорнення виховної роботи та поглиблення її змісту, щоб вся діяльність СУМ-у стала якнайбільше якісною, та щоб той зміст виховної роботи передати й на всю українську молодь, ще не зорганізовану в лавах СУМ-у.

Особливо потрібно приділити найбільше уваги вихованню й підготові кадрів майбутніх провідників суспільно-політичного життя, письменників, журналістів, організаторів і керівників гоомадської чи державної адміністрації та загалом — кадрів інтелігенції усіх тих ділянок державного й культурно-національного життя, що їх потреба найбільше відчуватиметься при творенні та відбудові власної держави.

Разом з цим Конґрес звертає увагу на слідуючі завдання СУМ-у.

1. У вихованні нашої молоді на свідомих українських патріотів-самостійників, готових до боротьби за визволення й державність українського народу, слід прищіплювати їй свідомість, на яких підставах можна оперти визволення своєї нації та яким державним і національно-суспільним змістом життя заповнимо майбутню українську державу. Для цього, виховну роботу необхідно оперти не тільки на самих історичних соборницьких традиціях, але й враз з тим, на фактах теперішньої визвольної боротьби українського народу, та зокрема потрібно звернути особливу увагу на усвідомлення та прищіплення молоді українського світогляду, що в своїй основі має високі моральні вартості людини.

2. Окреме важливе завдання Спілки Української Молоді, що його рішуче диктує нам наша національна рація, є боротьба з асиміляцією, а разом з цим завдання віддзискати для свого народу нащадків та зденаціоналізовану молодь нашої попередньої еміґрації. Тому сумівська молодь живе візією повороту до Рідного Краю і для цього послідовно працює.

3. Втримуючи всю нашу молодь в нерозривному духовому зв'язку з Рідним Краєм, та зберігаючи її від асиміляції, слід: а) плекати відповідними засобами й формами пам'ять про героїчне минуле України та українські державницькі традиції витворюючи в української молоді почуття приналежности до української духової держави, б) постійно інформувати молодь про боротьбу й стан на Рідних Землях та вивчати актуальну проблематику української визвольної боротьби, в) в систему виховно—освітньої роботи СУМ-у впровадити плянові й систематичні курси-вишколи з ділянки українознавства, г) якнайбільше активізувати нашу молодь на відтинку культурно-освітнього й громадського життя української еміґрації, зокрема творити гуртки вивчення української культури та збереження й плекання українських традицій.

4. Сумівська молодь мусить постійно працювати над півищенням свого загально.освітнього рівня та дбати про фахову освіту. У зв'язку з цим Конґрес вказує на потребу зібрання детальних відомостей про освітній стан членів СУМ-у і доручає керівним органам СУМ-у якнайбільше

сприяти й допомагати сумівській молоді поширювати й поглиблювати свої знання та набувати фахову освіту; зокрема звертається увагу на потребу спрямовування сумівців-абсольвентів середніх шкіл та студентів, що з різних причин перервали свої студії, до студій на високих школах, щоб доповнити ряди української інтелігенції та нечисленних кадрів державних будівничих.

Конґрес рекомендує сумівській молоді користати з заочного навчання при ,,ІЗН'' — Українському Народньому Університеті та інших українських високих школах.

5. Готуючись до боротьби за визволення і державність свого народу, сумівська молодь мусить вивчати нашого ворога та, разом з цим, вивчати стратегію і тактику нашої визвольної боротьби, як рівнож постійно вишколювати себе політично та приготовляти себе до державно-творчої праці в процесі державного будівництва України.

6. Будучи на сторожі збереження ідейної єдности та спільного характеру всієї Спілки Української Молоді, Конґрес вказує на потребу скріплення координації й генерального унапрямлювання всієї діяльности СУМ-у та застіснення ділового контакту Центрального Комітету з усіми крайовими керівними органами СУМ-у, взаємообміну досвідом і взаємної допомоги, та використання й применення в практиці виховної роботи СУМ-у всіх можливих засобів.

7. Зваживши, що в сучасних умовах життя та розпорошености української молоді по всіх краях світу, одним з важливих засобів виховання і контакту з усією молоддю є преса й видання, Конґрес підкреслює потребу наладнання стану на відтинку сумівської преси та посилення інформативної та видавничої діяльности СУМ-у, забезпечуючи сумівську молодь періодичними виховними журналами та відповідними виданнями.

Всю головну інформативну, пресову й видавничу діяльність СУМ-у слід скоординувати при Центральному Комітетові СУМ-у.

8. Для уможливлення постійної появи періодичних органів СУМ-у та для успішної реалізації видавничих плянів, потрібно розбудувати при Центральному Комітеті СУМ-у одну сильну фінансову видавничу базу.

9. На відтинку зовнішньої діяльности необхідно докласти всіх зусиль, щоб закріпити зв'язки й співпрацю з чужинецькими національними молодечими організаціями, інформуючи їх про Україну, її визвольну боротьбу, про життя й діяльність нашої молоді, та здобуваючи серед чужинців якнайбільше приятелів України й української визвольної справи.

Конґрес стверджує, що лише відповідним наладнанням і посиленням виховно-вишкільної та культурно-освітньої діяльности і поглиблення їх змісту, піднесенням інтелектуального рівня молоді та підготовою кадрів молодої інтеліґенції в усіх ділянках національного життя, вивченням історії та культури свого народу, та організованою й безупинною працею в усіх ділянках нашого життя, зможемо зберегти ідейне обличчя нашої молоді на чужині що дасть запоруку гідного виконання нашого великого обов'язку перед ВОЮЮЧОЮ УКРАЇНОЮ!

ОКРЕМІ ПОСТАНОВИ КОНҐРЕСУ

1) Змагати до ще більшої розбудови й розширення організаційної мережі СУМ-у та охопити в свої лави всю українську молодь — без уваги на її політичні та релігійні переконання, — що стоїть поза організованим суспільним життям;

2) Пожвавити діяльність Відділу Юнацтва СУМ-у та згуртувати в лавах Юного СУМ-у якнайбільше число доросту, зберігаючи українське юнацтво від асиміляції та забезпечуючи також доплив нового членства СУМ-у;

3) Звернути особливу увагу на наладнання та закріплення індивідуального контакту низових клітин СУМ-у з усіма членами нашої Організації та не охопленою ще молоддю, яка живе відокремлено та відірвано від центрів та скупчень українського суспільства;

4) Включити до активної участи в суспільно-громадському житті все старше членство СУМ-у;

5) Довести до поєднання органу СУМ-у в США ,,КРИЛА'' з журналом ,,НА ВАРТІ'' та зкумульований журнал перменити на 2-ий центральний журнал СУМ-у.

6) Подбати про якнайуспішніше переведення започаткованої Центральним Комітетом СУМ-у збіркової акції (продаж збіркових значків) на розбудову видавничої діяльности СУМ-у, та цим спричинитись до заснування при Центральному Комітеті СУМ-у єдиної сильної видавничої бази.

7) Розвинути роботу на відтинку фізичного виховання нашої молоді.

Брюссель, 29. січня 1952 р.

КОНРЕС СУМ-У ВІТАЄ БЕЛЬГІЙСЬКОГО КОРОЛЯ

В доказ вдячности бельгійському правлінню за уділення дозволів на приїзд українських сумівських делегатів з різних країн та за гостинність на його землі, IV-ий Конгрес Спілки Української Молоді вислав привітальні телеграми до Їх Величности короля Бельгії Бодуена І-го і до Їх Ексц. Прем'єр-Міністра Ван-Гута.

У відповіді на телеграму, прийшло з Королівської Палати в Брюсселі, на руки предсідника Конгресу д-га О. Коваля, письмо з дати 29.1.52 р. такого змісту:

Пане Предсіднику,

Король одержав телеграму, що Ви прислали Йому з нагоди IV-го Світового Конгресу Спілки Української Молоді на чужині.

Їх Величність був глибоко зворушений виявами симпатій, що Ви їх висловили і Він на-

В. ЛЕНИК

НА ШЛЯХУ ДО ЗОЛОТОВЕРХОГО

За нами знов шмат пройденого шляху. Ми знову робимо підсумки нашої праці і накреслюємо дороговказ майбутнього.

IV Конґрес СУМ-у відбувся в столиці европейської держави — Бельгії. В Конґресі взяли фізично участь лише представники Англії, Франції, Еспанії, Бельґії, Німеччини та Голяндії, та інших заморських країн задоволились лише участю своїх мандатів. Ще забагато було труднощів для поборення просторів. Але одне є певне, слідуючий Конґрес буде напевно вже з фізичними представниками також деяких заокеанських країн. Так мусить бути, бо четвертий Конґрес показав, як важною є жива зустріч людей однієї ідеї з усіх кінців світу, яку наснагу дає це не тільки делеґатам, але і осередкам, що вони їх заступають. З другого боку такий світовий Конґрес показує і своїм і чужим, що СУМ працює.

Багато світлих моментів мав СУМ протягом 6-річної діяльности. Вони виявлилися на всіх Конґресах СУМ-у, але стільки, як на IV Конґресі, не було ще.

Особисте благословлення Преосвященнішого Митрополита УАПЦ Полікарпа, відвідини Конґресу генеральним Вікарієм отцем Ван Де Мале та Богослуження в намірені СУМ-у в Українській греко-католицькій Церкві — це доказ пов'язаности СУМ-у з церквою,

Участь в Конґресі професорів, і особиста участь делеґатів центральних громадських установ, з Бельґії, Німеччини та Франції — це доказ єдности СУМ-у з старшим громадством та великої ролі СУМ-у в громадському житті.

Участь бельгійського представника міжнаціонального комітету для політичних втікачів зі Східної Европи пана Патерностер та лист белґійського короля до Конґресу показують, що СУМ вже зайняв своє місце між молодечими організаціями вільного світу.

На четвертому Конґресі Спілка Української Молоді показалася в новому світлі. Вона поборола багато труднощів, але перед нею стали тепер нові завдання в обличчі нових умов життя членства СУМ-у та української громади. Це був переломовий Конґрес Спілки Української Молоді. СУМ став в скорому часі українським національним молодечим світовим рухом. СУМ діє сьогодні в таких краях: Австралія, Австрія, Англія, Арґентина, Бельґія, Бразилія, Венесуеля, Еспанія, Канада, Німеччина, Параґвай, США, Тунезія, Франція, Швеція. А всіх членів — 8 тисяч.

Політична ситуація витворили новий стан в міжнародньому житті. Ми стали частиною світу. Ми мусимо займати своє місце. Де нас немає, там вже стає тепер порожнеча. Ми мусимо її заповнити. Спілка Української Молоді в останньому році сміло взяла на себе свої завдання на міжнародньому відтинку. Участь сумівців у міжнародніх молодечих імпрезах стала дійсністю і на майбутнє конечністю. Зв'язок з молодечними організаціями наладнаний.

Не будемо тут перечисляти інших проблем, що вимагають поновлення. Справа виховання додоросту, що часто не бачив України, переключення діяльности на поглиблення виховно-освітної праці з дотеперішньої організаційної та цілий ряд других проблем є дуже важливими для майбутнього СУМ-у. Конґрес ці проблеми проглянув. Він їх вирішив і ми віримо, що рішення будуть виконані, бо хіба може щось бути не викональним для сумівської молоді? Для тієї молоді, яка працюючи тяжко в шахтах, заводах, на ріллі, чи в бюрі, все думає про свою батьківщину, про її майбутність. Для цієї молоді, яка не страхається нічого і нікого.

Конґрес виніс багато ухвал. Зробив великі зміни в статуті, виробив плян видавничої діяльности. Цілий ряд щоденних справ було розв'язано, але одна заслуга Конґресу була в тому, що він започаткував новий шлях у житті СУМ-у — організації світового маштабу.

Українська молодь показала, що вона чимало навчилася. Вона не хоче тягнутися в хвості подій. Вона хоче події творити і вона їх творитиме. СУМ далі невпинно ітиме по шляху до Золотоверхого Києва — столиці своєї Батьківщини.

Сумівський делегат, друг Шміґельський (праворуч) серед молоді Туреччини на світовому конґресі молоді в 1951 р. в Нью-Йорку — США.

ділив мене почестю передати Вам, як також усім тим, яких Ви є речником, Свою найщирішу подяку.

Прошу прийняти, Пане Предсіднику, вислови глибокої пошани.

Шеф Королівського Кабінету

РОСТИСЛАВ ЄНДИК

Слово до молоді

Навчімся одного: бажаєш визволити Україну? Визволи для неї себе від... себе самого!

Найбільше горнімся і любімо таких, що вдома тільки рідною мовою розмовляють і щодня в своїх молитвах душами, мов голубами, до вітчизни збиваються і в ній перебувають; що своїх дітей у вірі прадідівській виховують і холодними серцями всякі хитрі мудрощі чужинецькі сприймають.

Як рідних братів, вітаймо хоробре вояцтво, бо воно для вітчизни найвищу ціну дає, власну кров проливає.

І каторжників сибірських на перше місце, на покуття, саджаймо, бо вони чинами характерними любов до вітчизни засвідчували і через те їх біле тіло кайдани до живої кости шмугляли і обривали.

А вже найбільше молоддю піклуймося, щоб дівчата честь дівочу зберігали, з чужинецькими вітрогонами й пройдисвітами не водилися, а хлопці в змаганнях гартувалися, воєнним ремеслом займалися до боїв приготовлялися в яких пізнають, якого кольору є погана кров московська. І ще — щоб хлопці за прикладом Байди від чужих дівчат сторонили: твоя донька поганая, твоя віра проклятая — вигукнув був Байда, відкидаючи царство і султанівну.

Хай стають зразком колишні козаки, козачки і бояриші.

В розмовах пригадуймо синам славутніх предків наших, як вороги розпаленими кліщами їм тіло рвали, а вони люльки курили й якогось веселого тропака співали — катам на наругу.

Або з усміхом дарунками обдаровували: червоними поясами, з власної шкіри здертими;

Або, як вони кайданами струснули, то ланцюги, мов глина, розліталися;

Або як кіньми грали, в пень поганців шаблями вирубували, на чотири сторони світа розганяли;

Як щити завішували на мурах столиці світа — в Царгороді.

В лицарській славі дітей виховуймо і самі цією славою скріплюймося.

Хто хоче вірити в майбутню велич Вітчизни, цей мусить знати її минулу велич.

Щоб наші, на чужині народжені діти любили Вітчизну; не бачивши, мусимо її живо писати, як рай, якого ніхто ж ще не бачив, а всі за ним тужать.

Мати непохитну надію на поворот — це значить знати, що наші славутні предки з ще більшої біди вибивалися.

Ми їдемо до країн хмародерів, але наші будівлі таки величніші й їх далі розбудовуймо — високі вежі Вітчизни в наших серцях.

Ми йдемо в чужі країни, де на нас пальцями будуть показувати і злим словом одзивати. Але ми не принижуймося і не забуваймо прадідівської гордости, бо ж ми її переємці.

Якщо хто нас не знає і шкалює письмом і словами, то чи ж ми є такими?! Будьмо бутні, бо чужинці нерідко неправдиві!

Часто чужинці принижують нас, хоч би ми були й не згірші за них! Що вони ганять, є власне добре в нас, хоч може й є ще сирим самородком. Як часто наш гірший є ліпший, ніж їх добрий!

Наш найвищий заповіт — любити і плекати всі рідні притаманності нашої гарної породности, шляхетности, обичаїв, милозвучної мови, відчищувати їх і не допускати до змішки з чужим і поганим, і безсоромним, щоб не покрилися вони, наче плямами і струпами.

Тут ми мусимо бути якнайбільше запопадливі, бо нема при цьому нічого малого й незначного, дрібного й замінного.

Все тут велике, в усьому цілість неподільна і непроминальна велич.

Бо як замажуться наші істотні прикмети, покриються чужинецькою шкаралупою, тоді стратимо наш дух на віки вічні.

Хай при цьому плеканні стануть нам дороговкази — чистота, простота, скромність.

Маймо відвагу бути тільки собою, тільки українцями серед народів світу!

Не йдеться тут про принижування чужого, воно напевне є також добрим для якихось там народів.

Ми призабули похвали старовинних чужинців, і тепер пече нас кожна нагана ворогів, хоч вони навмисне так мовлять, щоб збридити нам нас і цим ослабити, ще більше — морально знищити.

Збудися, Україно, в кого ти задрімала, хай він не лякається ніяких злих людей!

Хто з нас затрусливий, заслабий занікчемний, хай він хоч слово животворне передасть своїм синам і донькам, щоб прийнайменше вони піднесли колись вгору прапор з заповітами предків — боротися за свободу!

Серед усяких небезпек мусимо міцно битися, чолом протиставлятися хитрощам московським, й вітчизна знову стане вільна, якщо ми не схочемо залишитися поневоленими.

Якщо ми віримо, що наша вітчизна є безсмертна — визнаваймо цю віру чинами і шаблями, щоб у ці чорні дні розпачі не загибали з очей нашої просвітанкової зірки і найменші з нас.

Визнаваймо цю віру кожного дня, бо відсування речинця зробить нас тільки нездарнішими. Що вчора було легке — те стає нині тяжке, а завтра може перемінитися в неможливість.

Проф. П. КУРІННИЙ

МІСТО ГУМАНЬ

(Продовження з ч. 1 (23)

Польські агресивні політичні діячі — патріоти ідеї розбудування Польщі за рахунок України — досі ширять думки про те, що лише від заволодіння українськими землями Польщею, після року 1569-го, почалося заселення їх та просякнення европейської культури на Україну. Одночасно московські загарбники до цього часу нав'язують свою теорію про те, що українці (галичани) лише в цьому часі почали переселюватися на Україну, що доти ніби належала лише Росіянам.

Обидві ці теорії є фальсифікатами.

Татарські напади ще в половині XV-го сторіччя сильно руйнували українські землі. Ці руйнацькі напади поставили перед українським населенням, що ніколи досі не залишило своїх предвічних земель, потребу обороняти ці землі. З цивільного населення утворюються козачі загони. Все життя краю перебудовується за оборонною системою: будуються нові замки в старих княжих городах, населення озброюється, утворюються лицарські братерства; виникають замки в Брацлаві, Винниці, Білій-Церкві, Черкасах, Каневі, Києві та Звенигородці. Ці замки будують старі українські княжі й боярські роди: Четвертинські, Острозькі, Сангушки, Збаразькі. З того часу вже знаємо і поселення: Буки, Вороне, Мошурів, Романівку, Торговицю, що виникли зі старих княжих дворів і міст.

Отже бачимо Гуманщину (кол. Куманію) впорядкованим козачим краєм, мостом з Европи до Азії.

Лише після побудови замків, коли стало безпечніше під козацькою обороною, на Гуманщину почали через королівські надання насуватися ріжні авантурники-урядовці польські, підступно здобуваючи **заселені** землі від їх **справжніх** власників під назвою ,,пустинь''.

Жадоба панів здобути чужі землі—завдячуємо ми той факт, що в жалуваних грамотах початку XVII стор. всечастіше згадуються українські селища і міста, ніж то було досі. Окремі поселення сягали значних розмірів. Напр., місто Гумань р. 1629 мав 1067 ,,димів'', що в них жило понад 6000 душ, населення себто ,,податкових'' одиниць. По містах жили в 3635 ,,димах'' біля 21.810 душ; сільської і податкової і людности було 15000 ,,димів'' — 9.000 душ. У підрахунок звичайно не попала значна кількість осіб, що їх не було оподатковано, чи мали якість пільги; напр., козаки, нові переселенці тощо.

Саме після появи тут польських урядовців починається соціяльне безладдя: грабіжництво, катування населення, втеча з насиджених місць, повстання, посилення козаччини і постійни конфлікти з польською державою та її відпоручниками.

За таких умов не доводиться в польському колонізаційному рухові вбачати культуртрегерської місії польської держави.

Як злочинними були ті відомості, що подавали за своє господарювання польські старости свойому уряду, — королю видно хоч би з того факта, що староста Валентин Олександер Калиновський взяв собі на Гуманщині ,,пустиню'', яку ревізори ,,обміряли'' на сім миль. Проте польський історик Ол. Яблоновський відзначив, що ревізори ,,помилилися''. Насправді грунт, який одержав В. Ка-

---

Це ж великі труднощі посеред нас — труднощі будня. Доки ми були в Україні, все видавалося нам чудесним. Але тепер на чужині слабші і більш нетямущі зпоміж нас сліпо подивляють чужі новості і своїм нехтують, наче сороки, начіплюючи на себе ґавине пір'я.

Якже ж ледачо вони поводяться! Замавповують себе в якусь новість, гублять її за хвилину для чогось ще новішого, опісля гонять за найновітнішим, аж врешті затрачають свіжість змислів і все стає для них однакове — скучне і нудне. Їм тільки чорнило пливе, і чорним стає й усе мислення, бо брак у них відповідальности і волі до творчого сприймання життя з власних надер — не з усесвітніх бродів.

У вірності й любові заховуймо своє, бо з нього ми народилися і тільки через нього станемо великі.

Воно вдержить достойність і недоторкальність у наших душах, якщо ми будемо перебувати кожного дня в ньому, не перед чужими брамами.

Хай нас скріпляють у цьому наші символи.

Нашим улюбленим деревом є дуб, то ж стіймо і ми, як у бурю дуби, вірні тільки собі!

Нашим вибраним звірем є лев, то ж будьмо мудрі й одчайдушно одважні!

Нашим святим знаком є тризуб, то ж будьмо прості і чисті до безмеж!

Вірні собі, мудрі й очайдушно одважні, прості і чисті, чисті до безмеж!

З цих трьох конарів відродиться напевно свобода вітчизни, якщо ми щоденно будемо заправлятися в цих чеснотах, а кожний прогріх будемо поливати сльозами жалю й розтирати болем сумління.

Будьмо чуйні і пильно прислухаймося, коли задзвонить великий дзвін.

Не даймо себе заколисати, що ми ввійшли в якусь золоту добу, де зброя має вмовкнути!

Військове ремесло завжди залишиться найпевнішою запорукою нашої свободи і безпеки серед сусідів, запевненням пошани серед чужинців та найкращою школою лицарських чеснот, і гордістю, і радістю для нашої молоді.

Стіймо готові!

линовський мав простір в 82,5 милі, сєбто майже в 12 разів більше. На цій ,,пустині’’ за 30 років ,,господарювання’’ Калиновського виявилося аж 100 сел та 11 містечок, що давали господареві біля 400.000 злотих річного прибутку (тепер на Уманщині 250 сел). Неправдивість відомостів Калиновських видно також ще і з того, що вони в своїй ,,пустині’’ набрали для походу в час волоської війни 40.000 війська. Одного збройного вояка за закликом про це мали постачити 3 самостійних господи. Отже загальна кількість самостійних господарств в той час мусила сягати щонайменше 120.... Після такого ограбування місцевого населення матеріяльний стан його сильно погіршав. От що опопвідає про стан селянства на Україні француз — інженер польської коронної служби Г. Л. де-Боплан в його історико-географічному описові України року 1648.

,,Селяни там надзвичайно бідні, бо примушені є працювати на поміщика і давати йому, відповідно до кількости посілої землі, багато мір збіжжя, безліч каплунів, курей, гусей та курчат до Великодня, Зелених Свят та Різдва. Крім того, селянин повинен возити для потреб володаря дрова і відбувати тисячну іниших повинностєй, які б він не повинен би був відбувати без заплати. Крім того, поміщики вимагають від селян грошової повинности, а також десятини від баранів, просят, меду, усіх овочів і третього бика що три роки. Отже вони повинні віддати своєму господареві **все, що той зажадає,** так що не дивно, що ці нещасні, уярмлені в такі тяжкі умови, ніколи не можуть нічого надбати. Але це ще не так важливо, як те, що їх володарі користуються безмежно владою не лише над їх майном, але також над їх життям. Так велика є свобода польської шляхти, яка живе мов в раю, а селяни перебувають в чистилищі. Тому, якщо випаде таким нещасним селянам попасти у кріпацтво до злого власника, то положення їх бува значно гірше, як положення каторжників на галерах.

Такими були ,,культуртрегери’’ на вільних українських землях напередодні Хмельниччини.

Не дивно тому, що на заклик гетьмана Богдана Хмельницького Гуманщина піднялася вся. Свідок повстання, вороже наставлений до Хмельницького поляк, пише: ,,хлопська сваволя, почавши від Гуманя, таку гору бере, наче друге військо Хмельницького’’. Сталися криваві розправи з поляками у Немирові, Тульчині, Брацлаві, Вінниці, Гуманю, Красному та інших містах. Облогу Тульчина провадив Ганджа, полковник Гуманський. На Гуманщині повстанням керували отамани Кривоніс та Ганджа.

Цей великий визвольний рух підніс усі сили народні. Його оспівано в знаменитих думах козацьких, що з них одна згадує навіть Ярему Волошина — Ганджу, полковника Гуманського.

Року 1649 на Гуманщину впав тягар — постачити харчами 70.000 війська Тугай-Бея, що стояло в Саврані та Чечельнику. Перебування польського і татарського війська на Гуманщині дуже обтяжувало людність через постійні грабунки, насильство і розправи. Року 1653 поляки захопили Ягубець, Мушурів, а року 1654 — Обозівку, Таланаївку, Орадівку, Христинівку. Польським військом провадив лютий ворог України Степан Чарнецький. Він обложив м. Гумань, де зачинилися полковники Іван Богун, Зеленський (Брацлавський) та Гоголь (Наддністрянський). Ст. Чарнецькому не пощастило взяти Гумані. Оборона була така сильна, що Чарнецькому довелося зняти облогу та поспішати до Охматова на бій з Богданом Хмельницьким. Бій біля Охматова відбувся в зимі на сильному морозі; він скінчився нічим, але від того, що бійці в час бою дуже мерзли, козаки назвали його ,,дрижипільським’’, а поле — ,,Дрижиполе’’.

Гуманський полк 1648 р. війська Богдана Хмельницького мав 2949 козаків і поділявся на 14 сотень. Козаки були більшістю місцеві, але були і з інших місць України: з Черкас, Запоріжжя, Винниці, Деражні, Немирова, Зборова, Любара, П’тигор та інш. Серед козаків є прізвище Золотаря, правдоподібно нащадка Митька Золотаря, що мав маєтності на уманщині вже з 1545 року. З полковників уманського полку знаємо трьох: Ганджу, Штепка та Осипа Глуха. От як виглядали міста уманщини в цей час:

,,Город Шавулиха на реке на Тикичь Угосскомь; а по другою сторону река Шаулиха. Около слободь стоячей острогь; да вь тому острогу башня сь вороть проьзжая, за трои ворота. На городь на ряду: 2 пищали жельзныхь ядромь, по 2 гривенки, да обрывокь пещали жельзной. Землья и свинцу ньть’’. (Опис з реєстру 1654 р. (,,Акты Южно Западной Россіи’’ т. X.)

Ревізори подають ще про кількість козаків та міщан — 296, з них 193 міщанина та 103 козаків. Зазначається також уряди. Козацький уряд складався з сотника, отаманів, хоружого, осавула, військового писаря. Міщани мали бургомистра, війта. В Шавулисі були три церкви: Троїцька, Успенська, Михайлівська. (,,Записки Істор. Філологічного Відділу Української Академії Наук’’).

Місто Гумань за описом Павла Алепського року 1633 було: ,,Першим великим містом Землі Козаків, що ми зустріли. Його будинки високі та гарні; здебільшого вони належали полякам, жидам і вірменам. Вони прикрашені численними круглими вікнами з різнокольорового шкла. Місто має дві фортеці, третю добудовують.—В самому місті є багато польських палаців та ще 10 церков’’. Року 1668 в Гумані згадується манастир (,,Акты Юго-Зап. Рос.’’ УІІ стор. 78).

Або, наприклад, місто Маньківка вразила Павла Олепського (року 1683) своїм розміром. Це було велике місто з 3-ма фортецями; в місті було 4 ставки. Міські будинки, що належали жидам і вірменам, гарні. В місті було 4 церкви, а поза містом — манастир. Найкраще враження справляв палац п. Калиновського (,,Путеш. патріарха Макарія'' ,,Чтенія Моск. Об-ва'', М. 1897, кн. IV.).

За Переславською угодою з Москвою з 1659 року московські гарнізони мусіли перебувати в Переяславі, Чернигові, Ніжині, Гумані і Брацлаві. До Гумані був призначений на воєводу Григорій Козловський. Проте, полковники Правобережної України відмовилися присягати на додержання умови: серед них був і полковник Гуманський, Михайло Ханенко

В наслідок московських свавільств, що виявилися зараз же після підписання угоди, серед козацтва, старшини і населення з'явилися угруповання, що хотіли співпрацею з ріжними сусідніми державами визволити Україну з під Москви. На співпрацю з Польщею орієнтувалися: гетьман Іван Виговський, Михайло Ханенко, Юрій Немирич (з Тального), Тетеря, Опара тощо. На Туреччину сподівалися: гетьман Дорошенко, Суховієнко. За Москвою тягли: Іван Беспалий, Іван Сербин, гетьман Самойлович та інші.

Повстала жорстока війна; почалася гаряча втеча населення на Слобожанщину. Проти України була змова трьох: москалів, турків і поляків. Тактика руїни, грабіж людей (ясир), переселення їх на чужі землі, грабування й нищення майна, нищення економічне, пересварювання одних з одними, винищення найкращих людей в кривавій боротьбі і спільна акція для придушення спротиву — такий підсумок ,, культурної місії'' Москви, Туреччини і Польщі на Україні, зокрема на Гуманщині.

(Далі буде)

D. Fodchuk
TORONTO, ONTARIO

Проф. М. ЛОМАЦЬКИЙ

ТАТАРСЬКІ НАЇЗДИ І ЛИТОВСЬКО-РУСЬКА ДЕРЖАВА

Продовження з ч. 1 (23)

Та не довго втішалась Україна своїм багацтвом і культурою, бо вже з початком тринадцятого сторіччя налітає на неї зі степів Азії страшна татарська орда. Як голодна сарана, як гайвороння, суне вона чорною хмарою на наші землі, людей в пень рубає, палить міста й села, руйнує культуру і в пустиню квітучий край замінює. Київ, по татарському нападі на нього, — це гори румовищ. Тільки двісті домів оціліло... ,,Куди ступить нога татарина, там уже трава не поросте'', — говорить наш народ. Народ тікає, куди може: на північ, а ще більше на захід, у галицько-волинську землю, де мов із землі виростають нові міста й села, де постає могутня галицько-волинська держава зі столицею Галичем над Дністром і перебірає на себе продовжування політичної і культурної традиції Київської держави. Коли ж одначе вимирає рід славних галицько-волинських князів, тоді Польща загарбує галицькі землі, а Литва Волинь, а пізніше і всі інші українські землі на сході, і таким чином повстає сильна й велика литовсько-руська держава, в якій перевагу мають українці, бо ж вони розумом, освітою і культурою далеко перевищують литовців. Литовці у всьому стараються наслідувати ,,Русь'', перебирають і державний устрій, і закони, її звичаї й культуру, а тодішня українська мова стає державною мовою, українська література оживає, культура підноситься, народ наш дальше її розвиває, двигається матеріяльно і духово. Підноситься рільництво і скотарство, розвивається ремесло, промисл і торгівля. Постають нові школи, поширюється освіта, росте охота до науки. Постають зв,язки з заходом, бо ж і ціла литовсько-руська держава сильно і тісно пов'язана з заходом. Діти українських боярських родів, вельмож і шляхти виїздять до заграничних шкіл і набувають там високої освіти. Ідуть на науку до високих шкіл західньої Европи, як до Італії й Німеччини. Наші купці ідуть теж до різних країн Европи і нав'язують з їхніми купцями торговельні стосунки. Появляються на наших землях щораз кращі і величавші будівлі, замки й церкви, не лише дерев'яні, але й муровані. Розвивається дальше мистецтво, а українські малярі находять працю по всіх сусідніх краях. На українських землях постають церковні братцва, які не лише дбають за справи церкви й віри, а закладають школи, щоб, не дай Бог, освіта не підупала, бо з її упадком наступить і культурний занепад народу, — упала б і віра ,,благочестива, руська''...

Коли ж упала литовсько-руська держава і перестала, з хвилею унії, тісного злучення Литви з Польщею, бути самостійним державним тілом, із тим і почавсь сильний польський наступ на все, що українське, на її віру, мову й культуру, то й тоді наш нарід не підупав на дусі, а почав усіми силами боротись за збереження свого національного обличчя, своїх національних прав і політичних вольностей та за свою рідну культуру. Він закладає дальше і власним коштом утримує свої школи, нищі, середні і вищі, а молодь вчиться в них не лише всяких корисних наук, а передовсім учиться шанувати і любити все, що своє, що рідне!

В 1586 р. засновують українці гімназію у Львові, а в Острозі на Волині і в Києві постають вищі школи, звані колегіями або академіями. Література, мимо несприятливих умовин, розвивається дальше, по містах побстають друкарні, книжок стає щораз більше, і вони щораз дешевші, що влекшує поширення освіти.

КОЗАЧЧИНА

Але не забуваймо, що на розвиток, чи на упадок культури має вплив не лише матеріяльний добробут, але в першу чергу на стан культури впливає в високій мірі політичне життя нації, її можливості свобідно себе вивявляти і розвивати, так, як із другої сторони політична залежність, неволя і національний гніт спричиняють занепад культури.

Такі часи політичної неволі, а тим самим часи повільного обниження національної культури мусів переживати український народ після Люблинської унії в 1569 р., коли проти волі заступників Литви й України прилучено литовсько-руську державу до Польщі. Тоді почала Польща колонізувати українські землі польськими магнатами і насаджувати на них польську шляхту, яка старалась запрягти український нарід у ярмо неволі, зіпхати його до ролі безвольної робочої скотини, знищити його віру й культуру, одним словом зробити з нього панщизняного раба. Та не так легко було це Польщі вчинити. Український народ, що понад усе в світі любив і цінив волю і нею найбільше дорожив, не затратив смаку в пам,яти часів своеї могутньої держави, не піддався ворожій силі, навпаки, вів із нею завзяту і вперту боротьбу в обороні прав нації і її життя!

За дніпровими порогами, на вольних степах України, виростала нова сила України! Народжувалося козацтво, лицарство українське, яке пізніше протиставило свою силу силі ворожій і стало захисником і оборонцем волі України, аж укінці виборoло і відродило втрачену українську державу! Бо:

„Не вмірає душа наша, не вмірає воля!
І неситий не виоре на дні моря поля!"

А народ, який раз закоштував солодкої й запашної волі, який мав уже раз свою власну державу і знає, що тільки „в своїй хаті своя правда і сила воля", в неволю не піде, не дасть себе закути в кайдани, — із вольної людини, з пана, власника і господаря власної землі, не стане рабом, наймитом і слугою ворога!

Ось як на початку сімнадцятого століття пише духовенство України до польського короля: „Український народ, це ж те плем'я славного народу руського, з насіння Яфетового, що воювало Грецьке цісарство морем Чорним і суходолом". А військо козацьке „це з того покоління військо, що за Олега, монарха руського, в своїх човнах-однодеревках по морі плавало, по суші ходило та Царгороду добувало. Це ж вони, за Володимира Святого, монарха руського, воювали Грецію, Македенію, Ілірію. Це ж їхні предки разом із Володимиром хрестились, віру християнську від царгородської церкви приймали". Отак то український народ, пам'ятаючи славну минувшину України, черпає з неї силу до дальшої боротьби за її політично-державні права, дбає, щоб „слава не вмерла й не поляглa" та каже „Буде слава славна: поміж козаками, — поміж друзями, — поміж лицарями, — поміж добрими людями". А пізніше, на початку вісімнадцятого століття, гетьман Мазепа пригадує своїм і чужим: „Колись були ми те, що тепер московини: влада і першенство. Сама ж навіть наша назва Русь до них перейшла".

КУЛЬТУРА КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Український народ ніколи не забував своїх державницьких традицій. Він пам'ятав завжди, що мав свою власну державу, яка своєю могутністю, багацтвом і силою славилась і пишалась на ввесь світ! Коли ж у половині сімнадцятого століття гетьман Богдан Хмельницький відновив українську державу, то вона своїм устроєм і суспільним ладом малощо різнилась від княжої держави й спиралась на її традиціях. Вона свідомо й послідовно йшла слідами великих державних будівничих, князів київських і галицько-волинських, і розбудовувалась на культурно-політичних підвалинах, залишених предками. Козацько-українська держава стає, як колись княжа, державою всього українського народу, а український селянин, поневолений, позбавлений всяких прав та замінений Польщею в панщизняного раба, відзискує назад свою землю і стає її правним власником. З хвилиною розбудови самостійного державного життя починає український нарід підносити і розвивати свою культуру так, що одночасно з відзисканням політичної й національної волі починається скорий розвиток і піднесення національної культури. Церква стає знову, як і колись, за княжих часів, осередком освіти й культури. Всюди, майже по всіх місцевостях України, по селах і містах, побстають при церквах і монастирях церковні братства і школи. Окрім шкіл постають при церквах і манастирях друкарні, а з них виходять тисячі книг не лише церковного, але і світського змісту. З Київської Академії розходяться світло науки й знання по всій Україні. В ній працюють учителі-фахівці з европейською освітою, люди високого знання і культури. В академії вчиться річно понад тисяча української молоді. А багато здібної й талановитої молоді іде до західніх країв Европи й там шукає освіти і знання. Підноситься мистецтво, малярство і різьбарство, постають нові величаві церковні й світські будівлі. Україна нав'язує з близькими і далекими державами і народами не лише торговельні, але й політично-дипломатичні й культурні стосунки. Всі чужинці, які мали

Наших Співробітників, Кольпортерів, Передплатників і Читачів вітаємо нашим традиційним українським — ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Редакція й Адміністрація „Аванґарду"

змогу побувати на землях козацько-української держави, не могли надивуватись, яка висока культура була тоді на Україні!

Чужинець Павло Алепський, що звидів був Україну за часів Богдана Хмельницького, написав у своїх записках таке:

„Ми бачили по всій козацькій землі дивне та гарне явище: всі люди там, за малими вийнятками, грамотні (письменні), навіть більшість їхніх жінок і дочок вміють читати й знають порядок служб церковних та церковні співи; священники навчають сиріт і не дають їм блукати по вулицях. А дітей в них більше, як трави, і всі вміють читати".

Так-то український народ, ставши самостійним господарем своєї землі, старався використати всі можливості, які дає власна держава, на те, щоб у першу міру піднести загальну освіту по всій Україні та поширити й поглибити свою культуру.

Одночасно з поширенням освіти по всій Україні ростуть духові й культурні потреби народу. Тож побіч книг релігійного змісту появляється щораз більше книг змісту світського: романи, повісті, оповідання, а також і научні книги, словники, граматики, лексикони, а дальше багато козацьких, великої вартости і значення літописів та історія України. З'являються поети, що пишуть вірші, народжуються драматичні твори, що їх виставляється на сценах. Побіч церковної постає і світська українська музика, з'являються в нас европейської слави музики-композитори. Взагалі тодішня наша музика досягає великої висоти, а український церковний спів стає славний на ввесь світ! Рівночасно розвивається і народня музика і спів, із якими не можне рівнятись народня музика ні одного народу в світі! Одним словом, наша народня культура часів українсько-козацької держави, наші народні пісні, малярство, будівництво і ввесь побут народу підносяться на недосяжну для інших, сусідніх народів, височину! І ніщо інше, а власне та висока культура, її глибина й сила, її відмінність і відрубність від сусідніх культур та невміруці державницько-самостійницькі традиції рятують пізніше український нарід від загибелі, дають йому відпорну силу перетривати важкі й загрозливі часи неволі, дають спромогу відбивати ворожі наступи, дають міць і завзяття в боротьбі за власне життя, за власне національне обличчя. Бо ж із упадком української держави, з утратою політичних і національних прав, з відобранням можливости свобідного розвитку і життя при ворожому наступі і намаганні знищити зовсім українську націю, знищити всі духові вартості й цінності українського народу, відобрати йому можність дальшого самостійного культурного життя, — треба було дійсно надлюдської сили, щоб не податись, щоб не згинути, — треба було незвичайної сили духа, щоб задержати себе при житті. І ту силу черпав наш нарід із своєї культури, зі своїх традицій! Він не дав себе знищити, хоч ворогові таки вдалося затамувати і загамувати дальший розвиток його культури, позбавивши нарід освіти і знання та вбивши в ньому його геройську традицію, зіпхнувши його на дно безпросвітку і темноти… І чи не чудо це, що вороги нищили віками цілими і нищать його безпощадно ще й сьогодні, а він таки живе і бореться за те життя і вірить в перемогу? Цю силу творити чуда дає українському народові тільки його дух, його культура та його традиція! — Бо духа не можна закути в кайдани і не можна його вбити! Дух безсмертний і всесильний, сильніший від смерти!

(Далі буде)

1951
Осередок
Канберрі

Осередок СУМ-у в м. Канбері—Австралія

Перший осередок СУМ-у в Мец — Франція, організований в 1950 р.

М. БАГАТЮК

МЕСОПОТАМІЯ — КОЛИСКА ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

В сьогоднішньому Іраку зі столицею Багдад, в річищах Евфрата та Тигра, рік, які беруть свій початок у сьогоднішній Туреччині, та які зробили з країни колиску людської культури, лежить Месопотамія або „Аґам-Нахаїм'' — Сирія між двома ріками. В північній її частині, в горішньому бігу ріки Тигра — Ассирія, на півдні, між обома ріками аж до Перської затоки — Вавилонія.

Як подає біблійне передання, країною з містами Ніневія (колишня столиця Ассирії) та Вавилон рядили королі, які, крім Бога, визнавали ще інших богів, за що на міста впав гнів божий, та були вони стерті з поверхні землі.

Найбільшого розцвіту культури країна ця осягнула за ассирійського та вавилонського панування. Після багатьох років культурного занепаду, ще раз осягає вона свого колишнього рівня за тих часів, коли країну займають араби та стає вона осідком каліфів. З нападами сельджуків (тюркотатар) країна поволі остаточно занепадає, аж поки не перемінилась вона частинно на безлюдну пустелю, якою її бачимо сьогодні.

В науці ще донедавна панував погляд, що колискою людської культури є Єгипет: про Месопотамію як таку колиску знаходимо згадку тільки в Біблії. Доперва відкриття в ділянці археології, зроблені французьким дослідником Бота, привели до цікавої зміни поглядів на цю справу. Всі матеріяли, здобуті ним, вказали, що Месопотамія посідає, якщо не найстаршу, то прийнаймні таку саму стару культуру, як і Єгипет.

Поль Еміль Бота, французький лікар, вже в своїх молодих літах багато подорожував і так 1830 р. був лікарем на службі у володаря Єгипту Мохаммеда Алі та провадив єгипетську експедицію до Сеннаару, де займався збиранням різного рода комах. 1840 р. стає він консулярним урядовцем в іракському місті Мосуль, яке лежить над горішнім Тигром. Тому, що в цій країні містились численні загадкові горби, які своєю формою нагадували величні будівлі та бадали вже не одного подорожнього та дослідника, то й Бота почав щораз жвавіше цікавитись тією країною. Тут треба зауважити, що Бота був дуже добрим лікарем, але жодним археологом. Однак, як добрий дипломат та знавець мови тубільців, а також через непересічну впертість при праці, зумів він використати всі можливості, щоб тільки осягнути своєї цілі.

Вечорами замикав він своє бюро та вибирався в околицю поміж тубільців, де розпитував за різною стариною. Все, що тільки вважав за вартісне, купував і в цей спосіб зумів нагромадити немало дуже цінного матеріялу. Однак, коли звертався до людей з проханням вказати йому місце, звідкіля походять ті речі, ті зрушували раменами та відповідали, що великий Аллах розкинув їх щедро по цілій країні та їх можна найти всюди без труду. Одного дня Бота почав розкопи біля горба поблизу с. Куюнджік, де протягом кількох місяців дуже напруженої праці, крім кількох розбитих цеглин з дивними клиновими знаками на них та кількох скульптур, проте розбитих, не найшов нічого цікавого. Аж раз цілком припадково зустрів він дуже балакучого араба, який розповів йому про один горбок, дуже багатий на речі, за якими шукав Бота. Тут почались відразу праці над розкопами. І цей власне припадок привів до того, що його ім'я записано безсмертними літерами в історії археології. Він відкрив залишки культури, яка процвітала там майже 2.000 років та більше як 25 століть спочивала під чорною землею.

Вже на початку розкопів натраплено на мури, вкриті незрозумілими написами, образами, краєвидами та зображеннями дивних звірів. Крім давних фіґур, людей з довгими бородами та крилатих звірів, знайдено тут безформні постаті, яких Бота не бачив навіть у Єгипті. Кожний день праці приносив щораз щось нового. Старинні мури виростали з землі. Старинна столиця Ассирії Ніневія, розкішними палатами давних ассирійських королів була віднайдена.

Повні три роки, від 1843 до 1846, велись розкопи, не зважаючи ні на лихе підсоння та пори року, ні на тубільців та турецького ґубернатора-пашу, якому тоді підлягала країна. Вороги накидали йому шпигунство, авантурництво та шукання за золотом, що, однак, не впливало на хід його праці. Вістка ця скоро облетіла цілий світ, а дослідники, що прибули в Месопотамію, у відкопаному палаці впізнали палац короля Сарґона, короля, про якого згадує біблія в пророкуванні Ісаї. Це був літній палац в роді Версалю чи Сансусі, збудований 709 р. перед Христом, після чергового захоплення Вавилону. Мур за муром з'являвся з землі, виростали великі двори з багато прикрашеними порталями, з пишними кімнатами, переходами та камерами, гаремом і рештками вежі з терасою. Тут найдено майже цілу культуру ассирійців. Крім скульптури та рельєфів, у великій кількості найдено їхні портрети, зброю та хатнє, воєнне й ловецьке вирядження.

І так, частинно завдяки припадковим обставинам , потверджено вповні передання Біблії про існування старої культури в Передній Азії, викопуючи з піскових горбів іракської пустелі прастарі міста та палаци і в цей спосіб подаючи світові неоцінимі культурні здобутки, які людство колись посідало.

ДУХОВІ ТЕЧІЇ В КРАЇНАХ ІСЛЯМУ

Кожен, хто слідкує за пресою і всіма публікаціями, які з’явилися в мовах мусульманського Сходу, переконається, що в усіх тих країнах існує в духовій ділянці така жвава діяльність, як ніколи перед тим, від середньовіччя починаючи. При цьому там також існує важкий конфлікт між ,,вчора’’ і ,,сьогодні’’, конфлікт, який тягне людську думку в нові обшири духа.

Між мусульманським світом і західньою християнською культурою існує в історії виразна параболя, хоч її не можна встановити від самих початків. Коли нав’язати розмову з молодим студентом із тих казкових країн, пізнаємо відразу, що він вихований в країні, яка сильніше за більшість европейських країн перебувала під впливом релігії. Від самих своїх початків Іслям втиснувся в усі форми державного життя, так що всі догми релігії набрали характеру державного закону. Не тільки етика, цебто властивий закон обичаїв, була предметом релігійного навчання, але й ряд законів громадського й прилюдного життя, включно з торгівлею та шлюбними справами. Але при тому релігією Магомета були точно встановлені засади поведінки, в яких заборона певних страв, приписи про вбрання, ношення волосся тощо, включно з гігієнічними вказівками, грали знаменну ролю. Це все є вже середовищем молодого мусульманина, яке говорило до нього мовою нечисленних народніх пісень, приказок і т. і. Стара письмова література його народу говорила до нього в тому самому змісті. Різнобарвне життя простолюддя було завжди вірним віддзеркаленням релігійних принципів.

Не раз молодий визнавець Аллаха і його пророка Магомета зустрічався з модерною цивілізацією, яка під гігієнічним та іншим оглядом вможливлює йому користування з різних благ. Він зустрівся з виявом життя, яке не походить від релігії Ісляму і викликує інтелектуальний конфлікт.

Аж до 19. сторіччя мусульманська цивілізація вперто боронилась перед усіма атаками европейської модерної технічної культури. В цей спосіб були перегороджені шляхи до своєчасного ввімкнення в проґресивні зміни світу; зокрема в ділянці політики европейці, завдяки своїй техніці, здобули досить легкі перемоги над цілою старою культурою.

В половині 19. сторіччя зачинається в літературі мусульманських країн рух обновлення. Мусульманські літературні мови достосовано до вимог модерного часу і внедовзі зачинається журналістика. При тій нагоді вивчалося з европейських наук не тільки нові здобутки в ділянці природознавства, але й критику минулого. Тому розпочато шукати наукових основ релігії. До того часу культура середньовіччя була релігійно освячена і увіковічнена мусульманським законом. Треба було розрізнювати між справжнім релігійним добром, яке належить до загальних вимог людського серця, і справжнім законом.

Така була постава проблем в Islямі, і вона ще до сьогодні такою лишилась. Багато визначних філософів вступило на шлях европейських раціоналістів 18 ст., що відклали релігію взагалі. В критикованому ними середньовіччі вони хотіли знайти передвісників власного занепаду. Інші знаходили в минулому теж і глибоких філософів, які ще й тепер мають щось нового сказати цілому світові: наприклад, в 1951 р. святкувалося в Персії та інших мусульманських краях ювілей великого філософа Авіценни, який завдяки своїй синтезі філософії Аристотеля з неоплятонічним способом думання, своїм розрізнюванням релігійного й загального пізнання і вірою в доповнююче боже вправління, — мав кольосальний вплив на святого Тому з Аквіна. Далі існує створений мусульманськими теологами рух, що його вогнище є в Єгипті, який велику частину законів оголошує за необов’язкові, що не належать до власної етики; щодо цього мусульманин знайшов певні основи в містиці Ісляму, яка становить релігію серця понад формальний закон.

Але й певний реґресивний релігійний рух здобув собі величезний вплив: т. зв. ваггабіти. Релігія ваггабітів є відновленням ,,праісляму’’ в повній його чистоті, при чому характеристичним є суворе виконування законів і рішуча настанова проти техніки модерних часів. Ще перед 2. світовою війною існував у Пакістані модерний рух ваггабітського напрямку. Пластовий рух і англосаська ІМКА дістали там свою мусульманську паралелю.

В часі після 1945 р. доходить до перетворення ізоляційних шовінізмів на користь всемусульманському рухові, як теж до кристалізування становища щодо соціяльних проблем; при тому цікаво, що в Пакістані закони Корану про контролю майна і уділювання частини прибутків на допомогу незаможним здійснюються в практиці.

Важко передбачити, куди це все заведе Іслям. Проте, немає підстав песимістично дивитись на його майбутнє.

В Англії понад 750 сумівців записалося і беруть участь в підвищені знання шляхом заочного навчання при ІЗН і УНУ.

* * *

Згідно постанов ЦК СУМ-у від 4-6 березня ц.р. Здвиги СУМ-у які будуть відбуватися по країнах де є СУМ — переводити під клечем :,,Честь України! Готов Боронити!’’

* * *

ЦК СУМ-у приступив до здобуття фондів для закінчення випуску ,,Сумівського фотоальбому’’. Сумівці які виїхали до США можуть ще переслати світлини з діяльности своїх осередків.

ПЕТРО КІЗКО

НАУКА

Коли на консультативному викладі Андрій Шепель почав відповідати на запитання професора Морока і раптом затявся, авдиторія ожила, заворушилася, загомоніла стиха:

— Шепель, Шепель... Шепель не знає...

Професор Морок похмурно дивився з-під окулярів на хлопця, що стояв за лавою посеред авдиторії весь блідий, непорушний, із затисненими устами.

— Я не знаю... Я не можу цього засвоїти, професоре, — видушив із себе студент.

Ще більше здивувалась авдиторія. Андрій Шепель не може цього засвоїти! Яка дурниця! Хіба ж такі науки він не вивчав найдосконаліше за всіх? Хіба не він не раз полемізував із самими професорами про первісне походження людської мови? А тут, на темі ,,Селянство і держава'', осікася. І яке ж питання? — Роля селянства в державному комуністичному будівництві, погляди Леніна на приватну власність... Дрібне, приватне сільське господарство неминуче веде до реставрації капіталізму. Звідси — конечність переходу до колективного господарювання, що не може обійтись без знищення куркульства... — Та це ж школярі семиліток знають! А студент другого курсу інституту Андрій Шепель не може засвоїти!

— Ви хворий, товаришу Шепель? — запитав Андрія Морок.

— Ні, я здоровий, товаришу професоре.

— То чому ж тоді не знаєте?

Шепель мовчав.

Студентам, та й самому, мабуть, професорові, жаль стало Андрія, якому всі дотепер симпатизували за його добру науку. Його сусід раз-у-раз відкривав том Леніна в червоному переплеті, перегортав сторінки книжки і шептів щось Андрієві. А йому вчувався інший шепіт, інші слова, читані з іншої книги — книги власного Шепелевого буття.

...Вересневого ранку, як туман облягав село, облягали Шепелеву хату комуністи, влетіли до подвір'я, серед якого стояв Андріїв батько із запряженим у воза конем, у поле збираючись рушати.

— Остав, отець, — шарпнувся один із приїжджих комуністів до старого Шепеля та за вуздечку, сіпає, рве з рук.—До колхозу сьогодні разом із конем пайдьош!

— Не піду! — скаменів Андріїв батько, затулючи своїм кремезним тілом коня. — Не піду! — повторив глухо.

— Підеш! — ґукнув місцевий комуніст.

Ще густіше наліг на село туман.

Андрій тоді стояв збоку білий, як крейдяна гора. Деякий час мовчазно, нерухомо, немов у землю вріс, а потім зірвався до батька, заступив його перед комуністами.

— Товариші, облиште! Ідіть геть звідси! Я сам умовлю батька. Йдіть!

Комуністи завагалися, а потім вилаялися й пішли, залишивши Андрієві:

— Харашо, пасмотрим.

А пізнього темного вечора, після короткої ради, Андрій разом із батьком запрягли коня у воза, склали на нього деякі хатні речі, хліб та ще дещо, і виїхали геть.

Більше їх у селі ніхто не бачив. Ходили чутки, що старий Шепель найнявся тоді на працю десь на Донеччині, а сина післав у науку.

— Іди, сину, — казав на дорогу, — та не забувай батька. І матір свою не забудь, що в тюрмі закатована за виступ проти влади. Не забудь!

...— Не забудь! — майже вголос повторив тепер Андрій батькові слова перед авдиторією. А далі, напружившись, почав говорити про вчення Леніна, про ролю селянства в будівництві комуністичної держави. Слова його плуталися, як заблудлий мандрівник у диких пралісах. Говорив тихо, повільно, немов крадькома:

— Заможне селянство і його провідна верства — куркульство — перешкодою стоять на шляху до побудови комуністичного суспільства і держави. Тому виникає конечне питання ліквідації куркульства як... як кляси, а все його добро передати колгоспам... Тоді буде таке життя... таке...

В цю мить повільно відчинилися авдиторні двері і вних у сірому подертому бушлаті стала постать старого Шепеля, весь вигляд якого був схожий на жебрака.

— Чи тут Андрій Шепель, син мій, товариші? — запитав Андріїв батько і, вгледівши сина, слабим голосом вимовив до нього:

— Андрію! Сину! Хліба... Дай, сину...

Старий Шепель похилився на одвірок і його сива голова безсило опустилася на запалі груди. Над дверима, в кутку стелі, в обіймах павука затріпотіла муха. Професор Морок, немов із гробниці, озвався до залі:

— На цьому наша консультація на тему ,,Селянство і держава'' скінчилась!

За вікнами інституту прогула сирена машини.

* * *

— Професоре! Професоре! Товаришу Морок! Боже, яке щастя в нещастю нашому! Скільки ж це років не бачились? Чуєте, батьку? Це він, мій професор Морок! Чуєте?

Андрій Шепель вів за руку сліпого батька в напрямі до великого кам'яного будинку на Благовіщенській, під яким сидів і грав на катеринці професор Морок.

В. БІЛИК

Слово до друга після бою

Ніч.
Розгойдану темінь
Шматують трасуючі пасма.
Та скалками ракети —
Друга. Третя...
Отак — почалось:
— Поводи коноводам!
— Перший рій — наперед!
(В горлі — спазма,
І розпарений піт заливає холодне чоло).
Перший рій.
(Себто — ми).
А довкола густішає темінь.
...Очі візьми — й повиколюй собі...
Тож до болю в зубах
Затягаємо шолома ремінь —
Ми готові на все.
Ми заслали вже перший набій.
— Перший рій!...
(Себто — ми...).
Тріпотіла розтрощена тиша.
І, здавалось — від вибухів
Всі ми поглухли нараз
І насліпо в провалля ідем...
Тільки мозок невпинно колише
На терезах свідомости
Свій невідкличний наказ:
— Лиш вперед і н кроку назад.
І востаннє лютують гармати
По ворожих, принишклих вночі бліндажах.
Хто — скажи — перед ворогом
Міг нас затримати, брате,
Коли пломінь завзяття
Із серць нам випалював жах?!
Так в боях пізнавалась та правда —
З-під окопів ворожих
Ще ніде і нікому
Назад не було вороття.
Лиш вперед! —
Хай загинеш, та все ж переможеш,
А назад —
Все загубиш — честь і життя.
І тоді:
Ми і вічність
Близькими були до нестями,
І не можна було відрізнити,
Чи ми ще живі й на землі,
Чи земля ця і вічність
На мить помінялись місцями? —
Так хвилини завзяття
Між ними різницю змели!...

* * *

Свіжий ранок летів. Пустоцвітом летів із шипшин.
Я розплесканий шолом ворожий чомусь то крутив у руці,
А на вітті обвуглених кленів вже юрмився щебет пташинний,
І мене вітерець по обсмаленій пестив щоці.
Так закінчувавсь бій, залишаючи вирви димучі
На землі, що могилою кожному стане вона,
Та думками про смерти хвилину ніхто свою радість не мучив
І цілком було для нас слово — війна.
Ми лежали на теплій ріллі. І світанком обпалене небо
Розгорталось поволі, як прапор. І вітер на травах притих.
„А скажи мені, друже, — почав ти, — чи от колинебудь
Хтось згадає про тебе, про мене, про нас і про тих,
Що сьогодні в могилу лягли?"
Ця ніколи не скінчена тема,
Та і що ж відповісти на запит твій міг я тоді,
Як і сам я не вірив, що ми є творцями поеми
Про геройство живих — і безсмертних могили святі.
Так було й буде так — поки стало призначеним колом
Обертається наша плянета. Нам доля одвічно така —
Йти і вірити, друже, що й твій продірявлений шолом,
Як святиню, побожно підійме нащадка рука...

* * *

Шикувалися сотні чіткими чвірками на скоро,
А назустріч тривожного вітру вже побит наспів;
Не терпким моріжком — до нудоти їдким йодоформом
Був напоєний простір розлогих безкраїх степів.
І числили копита ніким не раховані милі...
Знаю, будемо, друже, ми згадувать завжди про них,
І про те, як з стремен витягали ми ноги зомлілі,
Як під квіти дерев припинали своїх вороних.
Як розбехтаним шляхом гойдалися сірі кольони,
Все туди і туди, де затаєна даль стугонить...
...Ніч зімліла над степом — гаряча земля прохолоне,
Наші змилені коні протряхнуть від лютих гонитв...
Знали ми — командир розставляє останні резерви,
На розстелених картах нам долю у вузол сплїта.
Ми говоримо часто про втрачені нерви,
Про нестяму боїв і розгублені юні літа...
...І котилися зорі в вітрами заласкане жито,
А цигарки вогонь то жеврів, то згасав у руці,
Думав кожен із нас — як багато уже пережито,
Та як все ж таки жити нам хочеться в світі оцім.
І ще пісня зрина — „сумувати, мій друже, не треба",

С. ЛЮБОМИРСЬКИЙ

Варіянт стихії

(Закінчення з ч. 1 (23)

Зі здивуванням запримітив механік дві сльози, що сплили самітньо по обличчі летуна на те, щоб зникнути у зморшках його знищеного літами обличчя. Зворушення, чи змучення?

Літак плив над лісами. Над лісами того квадрату, що в ньому правдоподібно постигло летуна нещастя.

Не прибув на місце…

Летун відсунув гавбу з голови назад. Механік автоматично пішов за його прикладом.

Бачив, як пільот шепче незручними устами якісь тихі слова.

Мовчав при цьому механік. Забув молитись, але шанував молитву другого…

А потім, не дивлячись взагалі на свого механіка, пільот замкнув газ у машині…

— Кидай вінок…

Механік обережно підняв зелений міртовий вінок і відчинив бічну шибку. До кабіни вдерся вітер і разом з тим якісь відгуки з лісів, що їх не глушив виключений мотор…

Механік вихилився дещо, глянув вниз. І заховав голову знову.

— Сер… — в очах мав вогонь. — Сер… наші ракети… Жовтий дим… Гляньте, сер… Наші ракети стріляють…

Газ заревів знов тисячею коней мотору, машина зірвалась з новими силами до переду. Як тигр, вдивлявся пільот у довгі смуги жовтого диму, що виросли над темною зеленню карпатських лісів…

Лице його жеврілo.

Вінок остав у кабіні.

* * *

Бар, як звичайно гомонів склом, пивом і розмовами. Хмари сигаретного диму прислонювали ясність сцен і умів, та це нікому не перешкоджало з запертим віддихом слухати і широко відкритими очима приглядатись першому механікові ескадри капітана Ставнея. Бар цілий гомонів його басовим голосом…

— Бойс… — верещав червоний від оповідання механік, звичайно службова і поважна людина, тепер зовсім не те. — У хвилині, коли ми вже сиділи… під горою, вважайте, ви розумієте, що це значить—сідати під горою одномоторовою машиною, ви розумієте… У хвилині, коли ми вже сидимо на землі, як квочка на покладках, чуємо стрілянину, пекло, мітральєзи, ґранати, кольти, все… Дух нам запирало — і механікові дух заперло і він мусів відкрити його цілою шклянкою пива — а капітан, як льодова гора третьої величини, ані не дрогнув; ви знаєте старого добре, але такого ви його не знаєте… Сто разів зимніший і сто разів міцніший, бойс, це була розкіш… — механік розпливався в похвалах свого зверхника. — Бойс, май бойс, це був день… Як ми вгріємо в ліс з усіх чотирьох мітральєз, аж відгомін пішов тими горами, якби хтось на гармонії потягнув… Ви знаєте цей звук…? Такий довгий… гуууу… Відгомін у горах… Чудова річ… Одна ракета блиснула недалеко, наші були близько…, наші хлопці, бойс, а за ними рашен… москалі… Я вхопив за пістолю, а капітан лиш по лісі з усіх мітральєз, як горохом… Потім наші вибігли до нас, уявіть собі — дипломатичну пошту мали ще з собою, не знищили ще, чекали, знали, що ми їх вирятуємо… Бойс, я мало не плакав… Зістрілили їх большевики, але вони вискочили на час із парашутами і низько над землею…ліси дали сховок, лице гранична сторожа відкрила випадок… Стара добра Вельві згоріла в тих лісах, але наші хлопці цілі… Добігли до нас і зразу до машини… А капітан знов тільки трррррру… з усіх мітральєз по лісах, а вогонь пішов з усіх дул, і тоді пропелер в рух, і знов мітральєзи… Скажіть, чи у війні вони теж так гарно нам грали…? — питав перший механік, заслуханий ще у звук цих скорострілів….

Ніхто не вмів дати відповіді. У війні вони так часто грали на жаль…

Широкими камінними східцями поволі сходив худорлявий капітан. Склав звіт полковникові, сказав йому про все, що міг сказати. Решту мусів промовчати. Знав, чому. Мав руку полковника, що справа буде на цьому полагоджена… Може.

Але чи на цьому її кінець? Чи на цьому молоде покоління пристане у своєму далекому поході…? Чи воно остане глухе на дальший зов, чи воно піде знов і знов, і так безконечність…? Тих людей манила боротьба, манив Великий Ліс… Вони підуть і будуть іти…

Капітан тямив кожну рису молодого обличчя від хвилини щасливого рятунку. Там не було страху або зневіри. Там було орленя, вогонь… А це багато.

І підхоплюють всі — „нумо, хлопці, веселої грай”,
І лунає вночі — „бачиш, клаптик блакитного неба”
І стиха в далені — „наче згадка про кинутий край”.
Я ж радів, що так мирно зідхають потомлені коні
І трави запашної сочисте смакують стебло,
Що жита зеленіють, і згадка пропалює скроні
Про очей твоїх, Мамо, ні з чим незрівняне тепло,
Що мене зігрівало в скажені морози і хуґи.
Я радів, що в боях не схибила ні разу рука…
Та кінчається, чую, спочинок. Наказ — підтягнути попруги!…
Знову легка нога неслухняне стремено шука…

Чим супроти цього були свіжі чи старі сліди куль на машині? Вони звичайні у тому світі...

На вулиці пристанув біля свого авта. Хотів закурити. Вартовий підстаршина поздоровив його при переході, капітан майже не помітив...

Але тепер відчув дві постаті, що пристанули за його плечима.

Пізнав.

— Це ви... — шепнув.

— Так, це ми...

Ясніша тінь простягнула м'яким рухом щось у його сторону.

— Візміть це... від нас... для вас.

Капітан стиснув в долоні міртовий вінок і в задумі глядів за двома тіннями, що тихо відійшли на свій далекий шлях.

Поліцай витріщив трохи очі, та капітан зник вже у пільотській кабіні. Шкляний верх замкнувся. Оподалік, при в'їзді на стартвей, стояла ґрупка старшин, приятелів, і між ними полковник, що приїхав сам на летовище. Машина перейшла побіч цієї ґрупки на повному газі і вкотилась з розгоном на стартвей. Майнули кольорові хоруговки і десятки метрів білого бетону зникло під колесами...

Літак підірвався до лету.

А десь там далеко, в незнаній країні, стирчали рештки розбитої машини і гляділи у віддалену синяву прозорого неба молоді очі... Юний летун не прибув на місце. Залізна стіна заховала собі його таємницю. Таємницю, що про неї міг тільки догадуватись капітан Ставней. І молода дівчина, що прислала вінок на могилу свого героя. Вінок... і більш нічого.

Дивне це покоління. Дивні його задуми і рішучість, з якою воно переводило їх в життя. Жертвенність. Холод. І запал побіч, разом з тим. І ще щось. Щось, що кидало далеких, вихованих на чужині дітей у рамена ідеї спільного змагу, страшної і безвиглядної — здавалося б — боротьби. Дивне це покоління. З-під небес в одній хвилині спадало на землю, щоб у слідуючій знов піднестись на вершини олімпійських ідеалів.

Так думав худорлявий капітан, залізною рукою ведучи сталевого птаха в повітряних просторах. Всі його зусилля опанувати крутіж цих думок не дали висліду. Вони повертали вперто і вперто, викликаючи на чолі ряд сірих зморшок.

Непорушно сидів побіч механік, сціплений зором із дулами вмонтованих скорострілів, непорушно настільки, щоб малий вінок на впав йому з колін на долівку. Не розумів перший механік того народу, не розумів, нащо той вінок. Якби хоч великий... але такий малий, міртовий вінок...? В честь впалому у службі? Гм, дивні народи є на землі.

Капітан, одначе, знав, нащо був цей вінок і для кого він був щастям, а для кого свідомою і безповоротною втратою... Так, тепер неодна сльозинка впаде його слідом. Але це вже запізно.

Ще в ранніх годинах привітала їх Прага стрімкими вежами своїх святинь. Літак осів, набрав палива та пошту і побажання консуля всього найкращого, і так дальше.

Понад земельними луками й горбами середньої Чехії, понад горами й потоками Словаччини, понад верхами Карпат і понад....

Летун одною рукою виняв з кишені листа і приглянувся невеликій мапі, щоб вказати мале місце, куди полетів юний летун і де його постигло нещастя... У виконанні не службового... але неменш важного обов'язку...

Перший механік вказав капітанові рухом бороди на бусолю.

Вона вказувала виразно північносхідній напрям лету.

Капітан не озвався. Блиск в очах дав пізнати, що він доглянув здивування першого механіка.

Та напряму не змінив. Коли в слухальцях озвалась якась стація, капітан виключив себе. Не відповідав. Зірвав на цю хвилину зв'язок із світом. І держав той самий напрям. Високо над землею, доки не зазеленіли верхів'я і ліси призначеного квадрату...

Гостро пішла машина вниз. Механік глядів із ростучим здивуванням то на пільота, то на показники. Земля піднімалась із застрашаючою швидкістю. Поодинокі гори видніли вже довгими тінями, якась ріка матовою гадюкою втікала між темними лісами, щораз ширша й ширша...

Механік мовчки глядів на показники.

З переможним ревом мотору над силами природи машина вийшла зі стрімкопадного лету на площину, рівнобіжну до стелі чистого неба.

„...В СИСТЕМУ ВИХОВНО-ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ СУМ-у ВПРОВАДИТИ ПЛЯНОВІ Й СИСТЕМАТИЧНІ КУРСИ-ВИШКОЛИ З ДІЛЯНКИ УКРАЇНОЗНАВСТВА".

Із Резолюції IV Конґресу СУМ-у

ЮНАЦЬКИЙ СВІТ

Додаток для Юнацтва Спілки Української Молоді

Я. МАНДЮКОВА

ЯК ВРЯТУВАВСЯ КНЯЗЕНКО ВОЛОДИМИР

— Володку, гей! де ти? — кликав свого сина великий переяславський князь Всеволод. За хвилинку до рундука княжого терему підбіг кучерявий, стрункий хлопчик з луком у руках.

Князь всміхнувся:

— Бачу, не дармуєш!

Очі княжича заіскрилися:

— Не слід батечку, дармувати, як половці за плечима!

Князь поклепав сина по плечу і промовив:

— Володку, завтра вибираємося в похід, приладь свою збрую, коня й гайдука в дорогу! Слід тобі заправлятися до воєнного ремесла. Побачимо, як даси собі раду на війні.

— Батечку! — гукнув він, — не повстидаєшся мене!

Ще сонце не сходило, як на другий день в ранці замаячіло озброєне військо між високими травами розлогих степів. Володко з малим відділом своїх друзів їхав біля батька й не міг натішитись, що його взяли на таке важне діло. Біля полудня військо розтаборилося в лісі, щоб відпочити й напоїти коні у Дніпрі.

— Тепер на тебе черга, — звернувся князь до сина. Як донесли мені стежі, десь тут недалеко за горою стоїть табір половецький. Твоє завдання підкрастися під табір, розслідити їхні сили, по можливості підслухати їх наміри й донести мені. Ну що ж, хочеш піднятися до цього діла?

— Так, батечку!

Після короткої підготови зібралося кілька друзів княжича й усі разом помчали у сторону високої гори, позіскакували з коней, лишили їх, а самі хильцем полізли на гору. Володко виліз на великого дуба й розглянув всю околицю. На другім боці гори побачив великий половецький табір. Люди волочилися туди й сюди, пекли при вогнищу баранину та роздирали її здоровенними кровожадними зубами.

Ненароком один з половців поглянув у бік на Володка. Скоренько зірвався з місця й вимахуючи руками, почав показувати товаришам на ліс.

Володко зрозумів, що їх відкрили, зліз скоро з дуба і повідомив друзів про все.

Тікати було вже запізно, бо половці оточили гору, залишилась тільки вільна стрімка стіна, що спадала прямо в ріку. Хлопці похололи від жаху, але Володко пошепки промовив:

— Хлопці, є ще рятунок, скидайте хутко ваші пояси, зв’яжемо їх разом, один кінець прив’яжемо до дуба, а другим спускатимемось у ріку.

Але виявилось, що мотуз був закороткий, деякі з хлопців боялись лізати і скакати з такої височини.

— Хлопці, рішайтесь! Або воля, або половецька неволя. Я чіпляюся кінця шнура, моїх ніг чіпиться Всеслав (бо ми обидва найсильніші), а по нас злізуть, наче по драбині, інші. — Швидко! Бо небезпека наближається.

В одній хвилині хлопці спустились в ріку, а за ними зіскочили Володко і Всеслав та хутко поплили в бік гайка.

Коли половці вийшли на гору, побачили тільки прив’язаний до дуба мотуз.

Зрозуміли, що пташки втекли їм.

Послали їм навздогін кілька стріл, але вже хлопців не досягли. За той час знайшли наші юнаки своїх коней і як стріла помчали до княжого табору.

Ледве переводячи дух, розказав Володко батькові про положення й численість половецького табору, а Всеслав оповів, як то Володко своєю бистроумністю врятував їх від неволі.

Спортова ланка осередку СУМ-у в Кармен дель Парана — Параґвай, займаються фізичними вправами

ВОЛОДИМИР СІРКО

ЇХНЯ ПАРАДА

— Знаєте що? А як ми зробимо свою параду? Замість до Горожанки підемо до Яблонова! — загомоніла мала громада.

— Авже ж! — Підемо!

— З своїми прапорами!

— З синьо-жовтими лентами!

— А я візьму батькову сурму!

— А як пан вчитель буде сваритись! — зазначив боязко Петрусь.

— Га! а ти боїшся пана вчителя! А що нам польський вчитель має до говорення? Щоб ми з його прапорами на його параду йшли? Ніколи! Хай ідуть поляки! Ми маємо свій прапор! Чи не так? — обороняв гаряче свою пропозіцію Богдан.

— Хай поляки й казяться, а ми зробимо свою параду!

— Авже ж, що зробимо! — загомоніла решта учасників „бойової паради". А було їх усіх разом п'ять: Богдан, Петрусь, Івась, Василь і Славко. „П'ятка згори", як їх усі діти називали. Це тому, що вони всі жили на невеличкому узгір'ї вкінці села. Ця територіяльна спорідненість зробила з них нерозлучних друзів і спільників в усіх добрих і злих акціях, що часто були предметом розмов батьків з різними властями. Їх дружність та згода були добре відомі всім дітям. Їх усі любили й боялись. Це була велика рідкість, щоб між ними була незгода. Коли часами й виникала якась суперечка, то не надовго. Завжди знаходилась якась ціль, що об'єднувала їх знову. Найчастіше це була бійка з поляками. Як котрийсь Антек, син польського кольоніста, був зарозумний і наскочив із своїми панськими манірами на „хлопського мургу", тоді між „п'яткою" сварки не було. Антек згодом відчув „хлопський" п'ястук, і на другий раз шанував усіх однаково. Не було також ніколи спорів у школі на годинах співу. Коли тільки вчитель хотів співати „Леґіони то", тоді за ініціятивою „п'ятки" ціла кляса співала „Ми гайдамаки". Не помагали розмови з батьками, „погано" в піврічному свідоцтві і погрози викинення із школи. Всі стояли твердо на свому рішенні. Вправді назвати цей чин рішенням тяжко, бо хто це рішав? — звичайно, ніхто. Воно приходило само.

Така ж єдність запанувала й сьогодні, на передодні польського державного свята 3-го Травня. Мала „бойова рада" вирішила однозгідно не піти на польське свято, головною програмою якого була святочна парада, а зробити свою українську параду.

Як звичайно, Богдан перейняв на себе всю команду, а решта п'ятірки розділила між себе різні обов'язки.

Івась мав повідомити всіх дітей про українську параду, Петрусь — зібрати гроші та купити жовтого й синього паперу на прапорці. Мав зорганізувати групу дітей та зробити для кожного учасника прапорець і пов'язки на руках, а Славко мав організувати технічну частину, з голками й нитками та іншим.

— Ну, а тепер до роботи! Завтра о 9-тій годині всі на оболоні! Але святочно! — наказав Богдан, і мала громада розбіглась, кожний в свою сторону.

Цю ніч мало хто з дітей спав спокійно. Їм снились пречудні сни про українське військо, що виганяє ворога з рідних сторін. Кожний був принайменше сотником, а дехто й отаманом.

Золоте проміння сходячого сонця застало вже всіх учасників „бойової паради" на ногах. Ця ніч була для них вічністю, і коли б не строгі слова батьків, то вони вже опівночі почали б були збиратись в дорогу. Тепер вони бігали щасливі й бадьорі по вуличках села, що прокидалось зі сну, і перегукувались з друзями. У вікнах хат з'являлись обличчя, і за хвилинку з дверей кулею вилітали хлопці й дівчата, повиваючи прапорцями. На оболоні росли гурти, голосливі громади. Всі щось робили, щось радили і споглядали з довір'ям на Богдана, що давав усім вказівки та призначав прапороносців, чотових, сурмачів та зв'язкових. Декому довелось перечепити ленту, яку він у поспіху почепив криво, дехто мусів почистити черевики. Богдан мав добре око і дбав, щоб парада вийшла святочно.

Коли заскрипіли ворота в близьких господарствах, і на вулиці почали з'являтись корови й коні підгонювані пастухами, на оболоні вже стояли готові ряди дітей. Богдан подав команду, і сурмач заграв „Вже час, вже час, народе встань!" Голос трубки підігнав кількох „пізніх Іванів", що в поспіху долучались до довгої колони, що виходила вже на дорогу. Богдан поглянув ще раз по кольоні, і його серце сповнилось радістю. На чолі колони хлопці несли два метрові прапори, а за ними трійками, розділені на ґрупи по 30 осіб, маршувало понад 200 дітей. Докладно почислити було неможливо, бо прапори закривали вид. Немов синьо-жовта річка, колона плила серединою польової доріжки, вигиналась, мов вуж, то знову випростовувалась. Але Богдан добре бачив передніх, їх очі блищали запалом, і повні лиця переливались щастям.

Чотири кілометри польової дороги видались коротшими, ніж щоденна дорога до школи. На обрії з'явились перші хати Яблонова, і прапорці захитались живіше. Хвилюються.

— Ми входимо в село. Держіться гордо! Як на параді!

— Сурма! — крикнув на весь голос Богдан.

З придорожних хат почали вибігати люди, з цікавістю поглядаючи на нещоденне явище.

— От козаки! Мов справжнє військо! — було чути захоплені голоси з воріт, дехто запитував:

— Куди ви йдете? — мовчанка була відповіддю. Навіщо ж говорити? Хіба не видно? Тільки ще дуже випиналися малі груди, і вище підносився прапор.

А ось вже й Церква. Заповнена по береги вірними, не може прийняти несподіваних малих гостей. Тому наші колони розташувались на дворі. Ніхто з них ще так поважно не стояв на Богослужбі, як сьогодні. Навіть гострий погляд дяка або підтягнення за вухо паламарем не змогло б того доконати, що синьожовта лента на грудях і рідний прапорець.

Богослуження скоро кінчилось, і люди почали виходити з Божого Дому. Все більша громада людей окружала малих бойовників. Дехто почав нав'язувати розмову. З боків із заздрістю підглядали місцеві діти.

Раптом біля Богдана з'явився якийсь високий чоловік. Він схилився, простяг спершу Богданові праву руку, а потім схопив його в свої кремезні рамена і поцілував у чоло. Тоді, поставивши Богдана на землю, обтер сльози та підніс праву руку вгору.

— Оце майбутність України! Це наші діти! — Це говорив отаман Української Армії Палій, активний учасник визвольних змагань і кількакратний політичний в'язень московських і польських тюрем. Богдан від зворушення хотів щоссказати, але на першому слові затявся. Не вистарчило відваги.

— Ко — ман — дуй — те... нами... — вкінці промовив.

Старий воїн зрадів ще більше.

— Струнко! Відділ ходом руш! — понеслась за хвилинку тверда вояцька команда — і малі ноги вдарили в ритм похідним кроком, і люди розступились, приглядались ще довго їхнім забавам під керуванням отамана Української Армії Палія.

А сонце підносилось усе вище й вище до зеніту та давало знати, що час вже обідати. Діти не мали охоти покидати забави, та треба було. Відгомін дружнього прощання з отаманом і людьми ще довго насичував гаряче повітря.

З піснями вертались діти додому. Та ні, це вже не діти йшли, а українські воїни — козаки. Адже так сказав сам отаман Палій.

На рідній просторій оболоні чекали вже на них рідні та сусіди. Матері вже нетерпеливились, що обід захолоне. Але їм було не до обіду.

— Курінь стій!

— Розхід з козацьким Слава!

— Слава! Слава! Слава Україні! — продзвеніло діточими голосами, і відбившись від берегів, що оточували оболоню, понеслось гомоном понад солом'яні стріхи в далечінь.

А. К.

МАЛИЙ ГАРМАТНИК

Петрик ледве діждався того дня ранку. Він чув, як опівночі до хати ввійшло з 10 вояків, як балакали з батьком. Хотів уже було злізти з печі, де так тепло було спати коло бабуні, але йому не дозволили. Батько все одно пішов з хати, світло загасили — спи!

Як йому спати, коли чуєш, як по дорозі їдуть важкі вози (здається, навіть один через подвір'я переїхав), по селі щось вигукують, хтось кричить на коні.

Спали б ви, коли б таке чули й не могли подивитися, що там таке?

Петрик догадувався. В село певне заїхали гармати і, мабуть, таки рано бій буде. Стрільці (він же від батька чув) відступають і може будуть відбиватись від ворога.

О! Петрикові здавна хотілось побачити бій. Війна, війна! — а тут він ще й не бачив бою. Адже й він не дивився б отак, зложивши руки, бо чи ж він не знає, що стрільцям потрібно моторних хлопців. І чи ж не знає, що в нашій українській армії тепер хвороба, тиф, голод, щораз менше є таких, що можуть двигати кріс? Хіба не знає, що тамтих, большевицюг, треба бити, бо якби вони виграли, то буде біда!

Е! Коли б то до ранку!...

Але власне серед таких розважувань Петрик заснув а прокинувся від того, що хатою, піччю й ними на печі підкинуло від гуку. Він сів з просоння й думав уже хвилину, але батько побачив його:

— Нічого, сину! Це в нашому саді гармата б'є.

А! це що інше. Петрикові зразу серце вщухло, і хоч гармата далі підкидала хатою, він надягав швидко штанята, камізельку, а в голові тільки й крутилось:

— Ану, побачу їх!...

* * *

Петрик не бачив ще, як стріляє гармата. Ось вона стояла вся перед ним, ніби велетенський костистий звір, напружившись до скоку, а біля неї крутились чотири стрільці. Один з них давав накази, але значіння їх Петрик не розумів. Знав тільки, що як він скрикнув ,,пали'' — то гарматна люфа відскакувала назад, викидала сніп вогня і гупала таким гуком, що опісля в ухах дзвонило, а ноги дрижали, як пружини. І знову накази.

Але цікавіше від цього було що інше. Петрик бачив, що така ж гармата стояла в саді їх сусіда, Горбая, а далі ще одна на подвір'ї Тарабанихи, і ще одна далі. І всі три, одна за одніє, ніби змовившись, бахкали: Бах! бах! бах! — а Петрик кліпав шораз очима і затикав вуха, бо дзвонило, ніби хтось дзвінок від саней туди вложив.

— А дають їм бобу! — думав Петрик і за якийсь час уже спокійно виліз з-за стодоли в сад. А ще за якийсь часок стояв доволі близько біля гармати й думав:

— Хіба ж воно так лячно бути на війні? Правда, що оці набої такі, що хто зна, чи підніс би, але невже він не підносить своїх ровесників—Миколу, Панька? Го, не дуже там тато знається на війні, коли сміявся з нього, як він хотів раз іти битися з большевицюгами!...

* * *

Петрик стояв так доти, доки не сталося нагло щось лячне. В повітрі швирнуло щось, гримотнуло над комином хати, і з дерев у саді посипалисо галузки та листя. Біля гармати зойкнув гарматник і повалився, вхопившись за голову, на землю.

Це був мент, коли в Петриковій голові мигнуло: Тамті б’ють! — і він ускочив знову за стодолу. Він не боявся. Він тільки розширив очі. Відірвані думки пригадували йому щось з оповідань батька про те, що гармати сховалися в сад, щоб їх большевицюги не помітили, і що як найдуть їх, то звичайно — розіб’ють.

За цим першим шрапнелем, що бухнув над їх хатою, гармати знову вистрілили. Той, що подавав команду, скричав щось, і трійка забігала жвавіше, гармата тільки кидалась назад і вперед, і почала вона, і ті, що були в сусідів, так гупати, що просто перерви між гуком не було.

Петрик не боявся. Петрик боляче вдивився в того гарматника, що лежав нерухомо на землі, і слідкував за тими двома другими, що ніби виросли з-під землі й почали звідкись—з дороги через їх подвір’я, носити набої, швидко біжучи назад—так, що ледве встигали. Носили, а гармата била. Потім скинули блюзи. Потім розщіпнули сорочку і піт котився по їх обличчах і засапалися аж почервоніли.

А потім Петрик бачив ще, як над подвір’ям знову бухнуло щось вогнем, дмухнуло, як один з тих, що носили, загнувся і гопнув цілим тілом назад на бігу. А потім, Петрик сам не знає, як побіг сам за тим, що біг ще здоровий, через подвір’я на дорогу, і побачивши, що тамтой простягав руки до стрільця, який здіймав з воза набої, підбіг і сам простягнув руки.

* * *

Потім Петрик не знав, що діялось. Пригадував, і те все переплуталось. Тямив, що вигинався дуже назад, що ноги йому ніби вростали в землю; але скільки переніс набоїв з воза до гармати — не знав.

Тямив, що як приніс перший, то на нього вищирилися здивовано очі; ще бачив, як той його перший набій пішов в дуло, а потім вже не ждав.

Пам’ятав ще, щось гупало й дерло повітря, що врешті хтось скричав, звідкись надбігли коні — і гармата ґальопом перелетіла через подвір’я, дорогу, а за нею, з дзеренькотом і збиваючи куряву, друга, третя... що коні випнулись...

І тямив, що стояв потім у воротах, сіпав зубами шапку й дивився, як зникали за скрутом, а до очей пхалося щось з горла, таке, як плач...

Жалів, що не міг вскочити на гармату і їхати далі; що так коротко, кілька хвилин усього, був гарматником своєї армії.

СОБАКИ, ЩО ДОПОМОГАЮТЬ ЛЮДЯМ

Собаку вважають за найкращого друга людини. Але він не тільки її друг і товариш у грі, але спритний і корисний людині ще багато в дечому. Для певних робіт людина не могла б бажати собі кращого помічника.

Як відомо, є багато різних собачих рас, які відрізняються виглядом і здатностями. Деякі з цих рас застосовуються здавна, через властивості їх тіла й характеру, для певних завдань.

Собака ескімосів

На далекій, холодній півночі — Ґренляндії, Алясці й Лябрадорі — вирощують раси, які є добрими собаками для саней. Найкращий і найспритніший між ними мабуть „лябрадор-гаскі”, довгоногий і з товстим хутром. Такий „гаскі’ тягне майже 150 фунтів без особливих труднощів. Ескімос запрягає відразу цілу зграю до своїх саней і може так їздити днями по безмежних снігових полях своєї батьківщини.

Балто, один з цих „гаскі”, став знаменитим. В центральному парку в Ню-Йорку стоїть йому пам’ятник. Колись він врятував багатьом людям життя. Багато років тому, коли літаків ще не так вживалось, як тепер, в місті Ном в Алясці вибухла епідемія. Серуму, потрібного для врятування хворих, не було, і його треба було привозити здалеку. Більше тисячі кілометрів треба було їхати туди й назад, і можна було користуватись тільки собачими санями. П’ять днів чекали люди в Номі і з ними вся Америка, в той час як собаки, керовані особливо досвідченими людьми, бігли через льодову пустелю Аляски. Були взяті додаткові собаки, щоб можна було час до часу запрягати інших. Так переїхали велетенську віддаль за половину звичайного часу — більше за 200 кілометрів за 24 години. Але в останній день самі потрапили в страшний „блізард'', одну з тих снігових заверюх, які роблять собак і людей сліпими на кілька годин. Те, що дорогу не згубили і допомога до Ному не спізнилась, завдячили тільки певному інстинктові керівного собаки Балто.

Індіяни в Лябрадорі вирощують собаку для саней, якого вони називають малемутом, і який має в собі половину вовчої крови.

Вівчарський собака

Вівці — приємні тварини, але занадто дурні, щоб розуміти волю людини. Тому вівчар потребує собак, через яких він може примусити овець виконувати свої бажання. Вівчарський собака є однією з найрозумніших рас. Особливо короткошерстого вівчарського собаку застосовується всюди, де потрібний особливий розум, як от у службі поліції, або на війні, для перенесення повідомлень. Менш відомий довгошерстий вівчарський собака, але саме він виконує тепер в більшості свою основну роботу.

Сен-Бернардський собака

Приблизно триста років тримають ченці на гірському переході Сен-Бернар у швайцарських Альпах сильних, великих собак, які допомагають їм рятувати туристів, що заблукали. Раніше ці собаки виходили втрьох чи вчотирьох, щоб іти за слідами заблуканих. На шиї вони мали пляшку з рідкою поживою. Тепер їх супроводжують ченці, яких спочатку повідомляють телефоном, коли поблизу є туристи. Сен-бернарські собаки мають дуже гострий нюх, так що вони можуть чути людей з великої віддалі, навіть коли ті лежать під снігом. Кажуть навіть, що собаки можуть передчувати лявіни.

Найбільш заслужений сен-бернарський собака був Баррі. Він жив приблизно 150 років тому і за час своєї десятирічної служби врятував життя не менше, ніж сорока людям. Один раз він знайшов десятирічного хлопця який був зовсім засипаний снігом і майже замерз. Баррі грів його своїм тілом і лизав йому лице й руки, доки той прийшов до пам'яті. Тоді собака ліг біля нього, взяв хлопця на свою спину і заніс його до манастиря. Зображення Баррі зберігається в природничому музеї в Берні.

Собака для сліпих

Найцікавішим з усіх собак, які допомагають людині, мабуть є собака для сліпих. Для цього теж найпридатнішим є короткошерстий так званий німецький вівчарський собака. Ці собаки вміють провести свого господаря старанно через усі небезпеки міського руху, вони обводять його навколо кожної перешкоди і стримують його при переході вулиці, доки вона звільниться. Особливо важко собаці пізнавати сиґнали руху, бо він не може відрізняти деяких кольорів. Тому його навчають оцінювати швидкості й віддалі.

(Переклад з німецької мови)

D. Fodchuk
TORONTO, ONTARIO

Українська молодь в Арґентіні включається в світову Спілку Української Молоді.

Члени проводу СУМ-х разом з сумівцями осередку при „Просвіті'' в Буенос Айресі.

ЦК випустив друком першу брошуру М. Гальчук — „ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЯ НА ПІДСОВЄТСЬКІЙ УКРАЇНІ'' 1. частина. Проза 1920-1930 років. Ціна одного примірника 0,25 дол. Замовлення надсилати на адресу ЦК СУМ-у.

З СУМІВСЬКОГО ЖИТТЯ

ЛИСТ ВІД ДИРЕКЦІЇ ЕСПАНСЬКОГО РАДІЯ С.Е.У.

Мюнхен-Лондон (ІСС) — Центральний Комітет СУМ-у одержав від Дирекції Еспанського Радія „С.Е.У." листа в якому, між іншими, подається:"... відносно радіопередач які ми від деякого часу висилаємо в Середущу Европу до української молоді, туди, де люди є вільні і можуть молитися до Бога своїх батьків: Ініціятива до цього діла прийшла більше від місцевої української молоді в Мадриді, що звернулася в тій цілі до нас, як від нас самих. Наша радіовисильня сповнила лише тим свій обов'язок симпатії і подиву для героїчної боротьби українського народу і його молоді за волю воєї батьківщини і християнської віри. Тому не маєте причини дякувати нам, бо між нами існують братерські відносини, бо ми є братами в обороні тої самої правди і тих самих вартостей. Ми бажаємо лише, щоб наші передачі увінчалися успіхами і сподіваємось, що це станеться тим більше і тим певніше, коли ми на протязі біжучого року поправимо наші уладження.

Хай ці рядки спричиняться до того, щоби ще тісніше зав'язати вузли духової приязні між еспанською і українською молоддю"...

АНГЛІЙСЬКІ КОМУНІСТИ ПРОТИ СУМ-У

Лондон (ІСС) — Комуністична англійська газета „Дейлі Воркер" від дня 15-го лютого ц.р. помістила статтю, в якій накидається на політичну еміґрацію поневолених Москвою народів. В статті цій найбільше місця присвячено „українським коляборантам" та „фашистам". Особливе місце присвячене Спілці Української Молоді в Англії, яка „поклялася продовжувати боротися за скинення народньої влади в Україні аж до переможного кінця". Як видно Москві починає не давати спати завзята ідейна праця української молоді і вона (Москва) через свою аґентуру робить всякі намагання, щоб оплюгавити нашу молодь.

ПРЕДСТАВНИК СУМ-У НА З'ЇЗД ЕВРОПЕЙСЬКОЇ МОЛОДІ

Мюнхен (ІСС) — В днях від 3-10-го березня ц.р. відбувся у Вестфалії (Німеччина) З'їзд европейської молоді, що був організований світовою централею „ІМКА". В З'їзді взяла участь українська делеґація молоді і між ними референт міжнародніх зв'язків Центрального Комітету СУМ-у, д. Я. З. Пеленський. Я. З. Пеленський виголосив там інформаційну доповідь про життя і діяльність української еміґрації та про проблеми української молоді в-цілому. При цій нагоді представник СУМ-у перевів також успішні розмови з представниками молоді різних европейських національностей, як також з чільними представниками німецьких урядових кругів.

Треба відмітити, що на цьому міжнародньому з'їзді молоді не відчувалося ніяких ворожій українській справі тенденцій. Українська делегація була повністю рівноправна і цілий час брала активну участь у всіх нарадах.

СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В АРГЕНТИНІ

Буенос Айрес (ІСС). 9 лютого 1952 р. відбулися в Буенос Айрес Загальні Збори Спілки Української Молоді в Аргентині. Були це перші Збори СУМ-у в Аргентині від часу, коли Секція Української Молоді при Т-ві „Просвіта" вирішила влитися в світову Спілку Української Молоді, прибираючи формально нову назву, програму, емблему й статут, та підпорядковуючися всім внутрішним правильникам СУМ-у. Цей історичний акт був ухвалений ще 15-го ґрудня 51 р., під час святкування десятиліття діяльности Секції Української Молоді при Т-ві „Просвіта" в Арґентині.

На чолі Спілки Української Молоді в Аргентині стоять тепер такі особи, що обрані Загальними Зборами: Горлятович Вол. — голова, Петрук Б. — заступник голови, Голіян Б. — секретар, Буній О., Роздільський Л., Медвідь М., Бурчак М., Каплун В., Жибак І., Дяків В. і Верняцький М. — члени Проводу; Кучарак, Качор і Гринів — члени Товариського Суду СУМ-у.

КРАЙОВИЙ З'ЇЗД СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В ПАРАҐВАЇ

Кармен дель Парана (ІСС) — 15-го лютого ц.р. відбувся тут черговий Крайовий З'їзд Спілки Української Молоді при „Просвіті" в Параґваю. З'їзд пройшов в діловій атмосфері й активній праці всіх делеґатів та гостей.

Ось як описує наш кореспондент цей З'їзд: „В той же день, коли відбувався Крайовий З'їзд СУМ-у, відбулися також річні Загальні Збори членів „Просвіти" — нашої патронатної організації. Це дало нагоду порівняти стан праці та інтенції обох організацій: батьків, що провадять „Просвітою" 15-ть років і нашу молодь, яку покликується продовжувати започатковану ними працю та затіснити ще більше зв'язок з Воюючою Україною. На жаль в „Просвіті" можна було завважити кризу: керівництво „Просвіти" не орєнтується точно в числовому стані свойого членства, усіх делеґатів прибуло тільки від половини філій, були взаємні нарікання і З'їзд не зміг обрати нової Управи, бо всі учасники відмовлялись від якихнебудь функцій в новій Управі „Просвіти". Так в повному невдоволенні й депресії розїхалися учасники Зборів до домів.

З'їзд СУМ-у проходив весь час у творчій та піднесеній атмосфері. Діловість та річевість у підході до розв'язки справ зі сторони учасників З'їзду СУМ-у приємно вразили наших батьків. У відміну до дуже трудної виборчої ситуації на Загальних Зборах „Просвіти", з великим успіхом пройшли вибори нових керівних органів СУМ-у. З'їзд закінчився спонтанним співом українського національного Гімну. Дехто із зворушення плакав. Плакав навіть наш почесний Голова „Просвіти"..."

В склад Крайового Комітету СУМ-у в Параґваю обрано: Голова — Вол. Шумило, містоголова — Т. Кличук, керівник орг. відділу — Ів. Литвинович, керівник осв. - виховного відділу — А. Куцинський і інші.

КОМУНІКАТ

В днях 1 і 2 березня 1952 року, відбувся в Брадфорді IV-ій Крайовий З'їзд Спілки Української Молоді у Великій Британії.

До складу нововибраного Крайового Комітету ввійшли: Я. Деременда, І. Крушельницький, В. Попадинець, І. Федчиняк, Л. Коваль, Г. Гусак, інж. В. Олеськів — як члени і Гайдукевич, Лучка, Нагайло, Музичка — як заступники.

В склад Контрольної Комісії Крайового Комітету вибрано:
В. Микула — голова, Кульчицький, Ткачук — члени, Парфанюк, Некига — члени заступники.

Склад Крайового Товариського Суду:
Я. Пук — голова, Кисілевський, Синорович — члени, В. Навроцький — член заступник.

D. Fodchuk
TORONTO, ONTARIO

СУМІВСЬКИЙ МАРШ НА ЧУЖИНІ

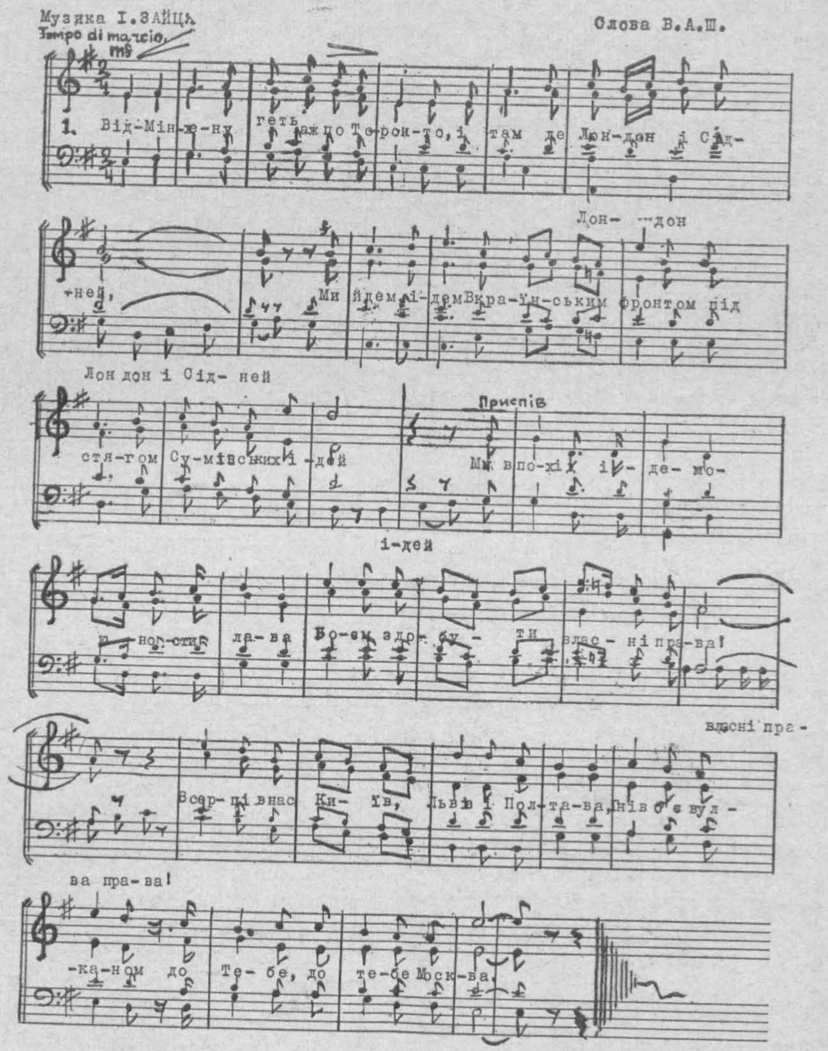
Музика І.ЗАЙЦЯ
Tempo di marcio
Слова В.А.Ш.
1. Від-Мін-хе-ну геть аж по То-рон-то, і там де Лон-дон і Сід-ней,
Лон-дон і Сід-ней
Ми йдем, і-дем Вкра-їн-ським фронтом під
Лон-дон
стя-гом Су-мів-ських і-дей
і-дей
Приспів
Ми в по-хід і-де-мо-
ю-нас-ти ла-ва Бо-єм здо-бу-ти влас-ні пра-ва!
влас-ні пра-
ва пра-ва!
В сер-ці в нас Ки-їв, Львів і Пол-та-ва, Гнів б'є вул-
-ка-ном до Те-бе, до те-бе Моск-ва.

Від Мінхену геть аж по Торонто,
І там, де Лондон і Сідней,
Ми йдем, ідем Вкраїнським фронтом
Під стягом Сумівських ідей!

Приспів:
Ми в похід ідемо — юнасти лава
Боєм здобути власні права!
В серці в нас Київ, Львів і Полтава,
Гнів б'є вулканом до тебе, Москва!

В копальнях, фабриках чужинних,
В годину кожну — кожний час,
Ми чуєм голос-голос України, — — —
Вона до зброї кличе нас!

Приспів:
Ми в похід ідемо — і т. д.

Нас до чину кличе Україна,
Її кривавий кличе шлях,
Величня славою давнина
І тіні впавших у боях!

Приспів:
Ми в похід ідемо — і т. д.

Ми прийдем з чужин до Земель Рідних —
Щоб стать в ряди борців-синів,
І між знамен — знамен УПА побідних
Щоб СУМ'у стяг жовтосинів!

Приспів:
Ми а похід ідемо — і т. д.

Лийся ж пісне, пісне перемоги,
Лети до сонця в височінь!
Впади до стіп — до стіп Святого Бога
Благословить хай нас на чин!

Приспів:
Ми в похід ідемо — і т. д.

Від Мінхену геть аж по Торонто,
І там де Лондон і Сідней,
Ми йдем, ідем Вкраїнським фронтом
Під стягом Сумівських ідей.

Приспів:
Ми в похід ідемо — юнасти лава —
Боєм здобути власні права!
В серці в нас Київ, Львів і Полтава,
Гнів б'є вулканом до тебе, Москва!

Printed by M. Caplin & Co. Press Ltd. 1-2 West Street, Croydon. THO 2727

JUL 26 1975

АВАНГАРД

журнал української
молоді на еміграції

ІЗ ЗМІСТУ:

О. Олесь:
Терновий вінок.
Ранок, ранок.

Віктор Андрієвський:
Микола Міхновський і його епоха в світлі нашої сучасности.

Дм. Донцов:
Хаос сучасности і молодь

В. А. Ш.:
Наддніпрянська молодь під совєтами за 20-30 р.

Проф. Г. Ващенко:
Виховання дисциплінованости і організованости

Проф. П. Курінний:
Місто Гумань.

Проф. Ю. Григоріїв:
Козацькі думи.

Дума про Хмельницького і Барабаша

Григорій Косинка:
На золотих богів.

Гертруд Фогельройтер:
Досить на одне життя.

Ростислав Єндик:
1944.

М. Щербак:
В далеких землях.

Яр. З. Пеленський:
Новітній націоналізм в освітленні німецького автора.

Леонід Полтава:
Найкраща нагорода.
Леонардо да Вінчі.

Герась Соколенко:
Колискова пісня.

В. Самійленко:
Україна.

Стригун

ік VI. Травень — Липень 1952 ч.: 3 (25)

АВАНГАРД

ВИХОДИТЬ РАЗ НА ДВА МІСЯЦІ

„Avangard" Journal of the Ukrainian Youth.

Видають Центральний Комітет і Крайовий Комітет СУМ-у у Великій Британії

Редагує Колеґія

Адреса редакції й адміністрації
Ukrainian Youth Association
49, Linden Gardens, Hill Gate
London W. 2., England

Заступники:

Австрія:

Gulytsch Iwan, DP-Siedlung Helbrun, Salzburg, Österreich.

Австралія:

Hrabyk Zenowij, 24, Glenview, Paddington W.N.S., Australia

Англія:

Ukrain. Youth Ass'n, 49, Linden Gardens, Notting Hill Gate, London W. 2., England

Арґентіна:

Holynskij Osyp Calle Sinclair 2966, Buenos Aires Argentina

Бельгія:

Union de la Jeunesse Ukrainienne, 72. Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique

Бразілія:

Galat Volodymyr, Rua Martin Alfonso 381, Curitiba - Parana. Brasil.

Венесуеля:

Jurij Pryjmak-Vashchenko, El Vale - Co'e Ueb C. Delgado Chalbeaud Vereda 67, Casa 13, Caracas. Venezuela.

США:

Ukr.-Amerik. Youth Ass'n. P.O. Box 211 Cooper St. New York 3, N.Y., U.S.A.

Канада:

Ukr. Youth Association, 140, Bathurst Str., Toronto, Ont., Canada

Німеччина:

Ukrainischen Jugendverein, München 2, Dachauer Strasse 9/II. Germany.

Параґвай:

Ing. Kuszczynskyj Antin, Casilla de Correo 1. Carmen del Parana. Paraguay

Туніс:

Kaspryk Roman, Ain Draham, Boite Postale 15. Tunisie-Afrique.

Франція:

Kosyk Wolodymyr 28 rue de Montholon, Paris 9, France.

Швеція:

Mr. J. Butko Piltgrand 8, Spanga, Sockholm, Sweden.

ІНФОРМАЦІЇ ПРО СТУДІЇ В УНІВЕРСИТЕТІ В ЛЮВЕНІ (БЕЛЬҐІЯ)

В зв'язку з оголошенням Конкурсу на католицькі високошкільні стипендії в Лювені (Бельґія), Комісія Допомоги Українському Студентству (КоДУС) подає до відома зацікавлених загальні інформації про студії в Лювенському Католицькому Університеті.

Час студій у цьому університеті поділяється не на семестри, як звичайно в університетах, а на роки.

Лювенський Університет має дві мовні секції. Одна з голляндською викладовою мовою, друга — французькою. Отже, знання однієї з цих дво для студій конечна.

Університет обіймає такі факультети й інститути

I. Факультет Богословії.

II. Факультет Канонічного Права.

III. Вищий Інститут філософії (Школа св. Томи з Аквіну), (студії тривають 4 роки).

IV. Факультет Права з відділами: 1) Право — 5 років, 2) Нотаріят — 4 роки (При факультеті є Школа Кримінальних Наук.

V. Факультет медицини з відділами: 1) Медицина — 7 років, 2) Динтистика — 4 роки, 3) Фармація — 4 роки.

VI. Факультет Філософії і Літератури з відділами: 1) Філософія, 2) Історія: а. давна, б. нова, 3) Філологія: а. клясична, б. романська, в. германська, (студії тривають 4 роки).

VII. Інститут Археології та Історії Мистецтва з відділами: 1) Мистецтво християнської доби, 2) Клясична археологія, 3) Музикологія, (студії триваю 4 роки).

VIII. Інститут Орієнталістики з відділами: 1) Гаміто-семітський, 2) Індоевропейський, 3) Далекого Сходу, 4) Християнського Сходу.

IX. Інститут Прикладної Психології та Педагогіки, (студії тривають 5 років).

X. Факультети Математично-Природничих Наук

XI. Техніка з відділами: 1) Гірничий, 2) Будівельний, 3) Металюрґійний, 4) Хемічний, 5) Електричний, 6) Механічний, 7) Архітектурний, 8) Корабельний, (студії тривають 5 років, на корабельному 6 років).

XII. Аґрономічний Інститут з відділами: 1) Аґрономія, 2) Рільнича хемія, 3) Водно-лісовий, 4) Колоніяльний, 5) Рільнича індустрія: а. броварництво, б. молочарство, в. млинарство, (студії тривають 5 років).

XIII. Факультет Економічний і Суспільних Наук з відділами: 1) Школа політичних і суспільних наук, (4 роки): а. Політично-соціяльні науки (з секцією журналстики), б. Політично-адміністративні науки, в. Політично-дипломатичні науки, г. Політично-колоніяльні науки. 2) Школа Економічних Наук (4 роки) з відділами: а. Інститут Економічних Наук, б. Інститут Торговельних Наук з відділами: 1. Торговельної Інженерії, 2. Консулярний, 3. Фінансовий, 4. Колоніяльний, в. Інститут Обезпеченевих Наук.

Черговий 1952/53 академічний рік починається 6. жовтня ц. р. За додатковими інформаціями просимо звертатися до Комісії Допомоги Українському Студентству.

Централя
Комісії Допомоги Українському Студентству

Сарсель, (Франція), 15. 5. 1952

Шануємо пам'ять поляглих вождів

1926 — 1952

«В українську державу ми віруємо, українську державність ми ісповідуємо, в Її неминучості ми переконані. Для нас вона є, до певної міри, живою реальністю, бо ідею Її ми носимо в серці, бо Її духом, потребами овіяне все життя. Ще не затих гуркіт «рідних гармат» недавньої борстьби за нашу державність, ще не засохла свята кров, пролита мучениками й лицарями Її, ще не розвіявся той дух боротьби, що піднімав вірних синів нації на велике діло й поведе ще знову їх за собою, щоби допровадити до кінця розпочатий віками національний чин. Дух цієї боротьби овіває Націю і нас, частину Її, що пребуває на чужині та згідно з законом розподілу національних сил працює в органічній єдності з Нею, для звільнення Отчизни».

СИМОН ПЕТЛЮРА

1928 — 1952

О. ОЛЕСЬ

ТЕРНОВИЙ ВІНОК

*

В великих людях — вільний дух
До тіла людського прикутий...
Їх вабить крила розгорнути,
Їх кличуть простір, воля, рух.
Вони не заснуть і вночі!
Їх будить зойк і крик народній,
Вони то в небі, то в безодні,
Їм сниться слава і мечі.
Що стіни — мури? Розвилить!
Що скелі — гори їм?! Розперти!
Перемогти, або умерти, —
Однаково: прекрасна мить!
Життя для них — це боротьба,
Вони родилися для чину,
Розкуть закуту Україну,
Звільнити вічного раба!
Це — зміст життя їх, це мета,
Це — їм призначена дорога,
А там за нею — перемога,
Квітки і брама золота.
І йдуть вони, і безліч їх
Упало славно на дорозі,
Ні плач, ні ворога погрози
Не здержать радісний потік.

*

Ой лийся, лийся, річко бурхлива,
Хоч напилася до схочу нива,
Не напилася води, а крови,
Аж страшно стало вже мужикові.
Кров'ю залита вже кожна хата,
Діти голосять над трупом тата,
Мати, як крейда, лежить зомліла...
Хіба ти, річко, цього хотіла?!

*

Не спить Отаман... Думає думу,
Пильно він слухає нашепти шуму,
Шуму рожевого, хвилі розбитої,
Ниви червоною кров'ю политої...
«Стане»! — сказав він, «та не спочинемо,
Хвилі розбурхані далі ми кинемо,
Кинем на ворога, ката одвічного,
Втопимо лютого змія північного...»
І через скелі і мури поставлені
Литися стали струмочки скривавлені,
Стали надії квітами сходити,
Очі заплакані радісно зводити.

*

Не спав і гад. Гадючий розум
І дні і ночі працював...
Він вдома правив роги козам,
За домом яструбом літав.
У саме серце цілив з лука,
Але стріла не долетить...
Аж ось повзне якась гадюка,
І змій з гадюкою сидить.
Готовий плян і всі деталі,
Все точно зважено на ґрам...
...Радіє змій в кремлівській залі,
...Повзе гадюка в Роттердам.

*

І приповзла, і Отамана
В обійми юдині взяла.
І не збагнув: чи в серці рана,
Чи це нектар вона влила.
Лежить, не знає він і досі,
Вино, а чи отруту п'є,
Хоч рідний хтось над ним голосить,
І побратим меча кує.

ВІКТОР АНДРІЄВСЬКИЙ

Микола Міхновський і його епоха в світлі нашої сучасности

> *«Ми відродились з ґрунту наскрізь напоєного кров'ю наших предків, що лягли в боротьбі за волю України, ми виссали з молоком наших матерей стародавню любов нашої нації до Вітчизни і її свободи і ненависть до насилля над нами...»*
>
> **Микола Міхновський: «Сучасна Україна»**

Марксівсько-соціялістична доктрина твердить, що людина, її свідогляд, а тим самим і напрямні її діяльности залежать від епохи та оточення тої людини. Здається, що немає кращого зразка для спростовання того погляду, як світогляд і політична робота М. Міхновського.

Його світогляд ішов цілковито врозріз з думками величезної більшости його сучасників, а політичною своєю роботою та її напрямком він випередив своє покоління щонайменше на чверть віку.

Справді, народився він в епоху найбільшого розцвіту т. зв. «народництва» (в 1873 р.), жив у добі розцвіту «українофільства», пережив на собі і в ним організованих громадах, партіях і товариствах усі напади модного в ті часи соціялізму і не тільки не підліг їх впливам, але в боротьбі з ними витворив власний світогляд і власну політичну концепцію, яка лягла в основу пізнішої політичної діяльности нашого покоління і тих сучасників Міхновського, що за його життя проти неї якнайгостріше боролися.

Народницький напрям був пануючим у кінці дев'ятнадцятого і в початку двадцятого віку в українській літературі (Іван Нечуй-Левицький, Панас Мирний, Борис Грінченко й інші). Народницьикй напрям панував в історіографії (Володимир Антонович і найвидатніший його учених — Михайло Грушевський), народництво ж присвічувало і в публіцистичній роботі найвидатнішому публіцистові тої доби — Сергієві Єфремову.

Зрештою, ще недалека була дата «Основи», — Пантелеймона Куліша й Миколи Костомарова з їх хитаннями в бік аполітичного етноґрафізму. Наслідком того народництва власне й був не так рух, як скорше суспільні настрої, відомі під іменем «українофільства» — то є аполітична любов, сентимент до української культури, народньої творчости в усіх її напрямах і галузях. В значній мірі причиною того аполітизму були суворі закони і таємні розпорядження урядів останніх трьох російських царів — Олександра Другого-«Визволителя», його сина Олександра Третього «Миротворця» і нарешті останнього російського царя — Миколи Другого.

Тяжкий режим Валуєва, Побєдоносцева, фон-Плеве, Сипягина, Столипіна й інших давався відчувати українським підданцям російської держави найтяжче, головне через цензурні умови, які вони творили спеціяльно для української мови. Ті заходи творили не тільки застій в українській культурній творчості, але витворили своєрідний політичний «русофілізм» не лише серед явних українських ренеґатів типу А. Савенка і Піхна з «Києвлянина», але й публіцистів на зразок В. Чаговця з «Києвської Мисли» і навіть не одного ліберального співробітника — українця з «Києвських Откликів», що в 1906 році виходили під проводом члена київської Громади проф. І. Лучицького.

Правда, вже тоді відчувався певний націоналістичний струм в українській літературі (Михайло і Людмила Старицькі, Олександер Кониський), а в музиці чарував незабутній Микола Лисенко — цей onfant terible по своєму темпераментові в Київській Громаді, але все ж переважали в громадах супокійні українці типу видавця «Київської Старини» В. Науменка, або народники — ліберали на зразок Євгена Чикаленка, а в полтавській — Григора Ротмистрова, Лева Падалки, Леоніда Жебуньова або Григора Маркевича.

Тому ж таки й формою української організації того часу були непартійні «Громади», де збиралися (нелеґально) українці на основі їх національної свідомости, або любови до рідного народу та й тільки. Отже, та назва «українофільство» таки дуже підходила до того руху громадянства, який політичних елементів мав у собі дуже мало.

Правда, вже в 1891 році постало братство «Тарасівців», що на могилі Т. Шевченка заприсяглися служити його ідеалам. Але кількість братчиків була невелика (спочатку самі харківці), та й те братство царська адміністрація незабаром (1893 р.) виявила і зліквідувала. Але ідеї братства — служення для всебічного визволення українського народу — вже зліквідувати не могла.

Одним із найтемпераментніших і найбільш послідовних братчиків і був член київського відділу братства М. Міхновський. Він власне може вважатися за найбільш послідовного «тарасівця», бо не цураючися роботи на ниві культурній, він усе своє бурхливе життя присвятив головне **політичній** організації свого народу. З упертістю і послідовністю видатного організатора, з темпераментом палкого революціонера він намагається проводити свою концепцію серед усіх верств і відтинків думання сучасного йому українського громадянства. Не цурається роботи і серед «українофілів», бо й сам є членом «громад» — київських і харківської, — але головну роботу й надію свою покладає він на сучасну йому молодь, уважаючи «українофільство» течією віджилою, а його представників — за обскурантів і страхополохів:

«... Одно можна сказати, що первозвістника сучасного політичного українства — Шевченка не зрозуміло ні його власне покоління, ані поблизькі до нього. Коли Шевченко своїми стражданнями й смертю освятив шлях боротьби за волю політичну, національну та економічну українського народу, то поблизькі до нього покоління з так званого українофільського табору на своїм прапорі написали: «Робім так, щоб ніхто ніде не бачив нашої роботи!» Ці покоління «білих горлиць» своїм псевдо-патріотизмом деморалізували ціле українське суспільство в протязі півстоліття. Полякані стражданням Шевченка, а почасти й прикростями, яких зазнали його товариші, ці покоління виплекали цілий культ страхополохства, виробили цілу релігію льояльности, ці покоління своїм нечуваним сервілізмом, своєю безідейністю, своєю незвичайною інертністю відпихнули від себе цілий ряд рухів молоді, що стояла на українському національному ґрунті. Ці покоління зробили український рух чимсь ганебним, чимсь смішним, чимсь обскурантним!..

Тактика й політика українофілів довела до того, що ціла молода Україна з відрадою від них одсахнулася, симпатій же старої України вона не змогла собі приєднати. Таким чином українофіли лишились без потомства, і сучасна молода Україна вважає себе безпосередніми спадкоємцями Шевченка, а її традиції йдуть до Мазепи, Хмельницького та короля Данила, минаючи українофілів. Між молодою Україною й українофілами немає ніяких зв'язків крім однієї страшної й фатальної зв'язи — своєю кров'ю заплатити за помилки попередників»...)

Я навмисне навів цю убійчу характеристику тогочасних українофілів М. Міхновським, бо вона ще й досі актуальна. Історія повторяється й епіґони тодішнього українофільства ще й тепер не вимерли.

Свій ідеал М. Міхновський вбачає в сучасній йому молодій інтеліґенції, яку він зве «третьою». На неї він покладає всі надії:

«Третя українська інтеліґенція стає до боротьби за свій народ, до боротьби кривавої і безпощадної. Вона вірить у сили свої й національні і вона виповнить свій обов'язок. Вона виписує на своєму прапорі ці слова: **«Одна єдина нероздільна вільна, самостійна Україна від Карпат аж по Кавказ».** Вона віддає себе на служення цьому великому ідеалові, і доки хоч на однім клапті української території пануватиме чужинець, доти українська інтеліґенція не покладе оружжя, доти всі покоління українців ітимуть на війну. Війна провадитиметься усіма засобами, і боротьба культурна уважається також відповідною, як і боротьба фізичною силою»...2)

Зрозуміло, що така їх характеристика, а рівнож і рекомендовані засоби боротьби, не могла подобатися тогочасним українофілам, так само, як вона не подобається й модерним.

Тож, коли М. Міхновський вперше висловив оцю свою програму під час Шевченківських роковин у Полтаві 19 лютого ст. ст. 1900 р. на зборах, улаштованих Полтавською Громадою, то члени тої громади Олександер Русов (зрештою — може найдальший по своїх переконаннях від «українофілів») — подав таку іронічну репліку:

— А то що за артилерійський офіцер?

Та вже його син, студент харківського Університету, Михайло Русов 5. лютого того ж року в Харкові, коли обговорювалася справа про нову орґанізацію української молоді, катеґорично заявив:

— Тільки досить уже тих «громад»! Ми потребуємо політичної **партії!**

В той спосіб в 1900 році й народилась Революційна Українська Партія, основоположником якої була таки молодь, а це студенти харківських вищих шкіл: університету та технольоґічного інституту.

Програму для них написав М. Міхновський — це й була його епохальна «Самостійна Україна», що вийшла того ж року брошурою у Львові заходами В. Старославського та Е. Косевича.

Програмою в точнім значенні того слова її назвати годі. Власне — це були історично-ідеологічні основи для нової — першої політичної української партії.

Вона складається з двох частин. В першій автор обґрунтував свої постуляти з історично-правного боку, опираючись головне на пунктах переяславського договору Богдана Хмельницького в 1654 р. В другій — він указує способи досягнення української державности — власне шляхом національної революції, збройного повстання. Основна ідея: українці зі зброєю в руках мають боронити свою національну честь і потоптані російською державою свої історичні права. Та на тих засадах нова українська політична партія стояла недовго. Вона «зсоціялізувалася». Господарем думок і настроїв тодішньої російської інтеліґенції був Плеханов, під проводом якого в 1879 році організовано російську соціял-демократичну партію. За часів ще свого перебування в київській студентській громаді Міхновському давалося пережити її розпад на дві частини: одну соціялістичну під проводом Івана Стешенка і другу — національного напрямку, під проводом його самого. Годі тут зупинитися на причинах виникнення тих настроїв і еволюції РУП в соціялістичному напрямі. Якщо прийняти за правду, що в політичних настроях і концепціях існує так само мода як і мода на вбрання, то стане зрозумілим, що модна в ті часи книжка Плеханова-Бельтова «Моністичне розуміння історії» захопила не тільки російську, але й українську молоду інтеліґенцію.

Досить того, що майже ціла РУП прийняла соціял-демократичні доґмати за свої.

Та от що цікаво: майже всі РУП-істи, що перейшли або до української соціял-демократичної партії, або до так званої «Спілки» (відділ російської СД партії, на українській території), по довгих роках ідеологічних поневірянь, таки повернулися до старої державницької ідеології РУП.

Микола Міхновський був людиною ширших поглядів і ширшої освіти. Він ясно бачив і був переконаний, що йде не до братерського об'єднання «пролетаріятів» різних народів, а до чогось цілком протилежного:

«Кінець XIX віку визначився з'явищами, що характеризують новий зворот в історії людськости. Ці з'явища свідчать за те, що п'ятий акт великої історичної трагедії, званої «боротьбою націй» вже начався і закінчення наближається. Ті з'явища — це зоружені повстання знеголених націй проти націй — гнобителів»...3)

Так він починає свою «Самостійну Україну». З такого його переконання виникає й той ніби «дікій шовінізм», яким йому дорікала російська СД «Іскра», а пізніше й деякі його колишні адепти, що змінили свою віру. В дійсності ж і в світлі дальших і теперішніх подій той «шовінізм» Міхновського виглядає лише як політична далекозорість і правильна національна інтуіція; він лише констатує події, передбачає прийдешні й називає речі їх власними іменами, як то робили й роблять усі звичайні громадяни своєї батьківщини, що люблять свій народ, шанують його традиції і не терплять над ним жорстокости й хамства його завойовників й окупанта:

«...Для нас далеко важніший другий арґумент — закид, що наша нація безсильна, некультурна й інертна. Хіба може — кажуть нам — темна незорганізована, розбита маса, неодушевленна ніякою ідеєю — творити історію при сучасних обставинах життя? Хіба та маса відчуває національний або політичний гніт? Горстка божевільних може смішити, але не викликати симпатій навіть поміж інтеліґенцією, бо ціла українська інтеліґенція охоче, без протесту йде шляхом винародовлення, а за нею й культурніші одиниці з народу. Та й, врешті, хіба українська національність не є тільки різноманітністю російської? Коли б навіть було доведено, що ми тільки різноманітність російської нації, то й тоді нелюдські відносини росіян до нас освячують нашу до них ненависть і наше моральне право убити насильника, обороняючись від насилля. Кров, коли вона пролита братньою рукою, ще дужче благає о помсту, бо то брата кров! Нехай вчені розшукують, хто був кому родичом — ображене почуття нації і кривда цілого народу гидують визнати моральні зв'язки з російською нацією! Через те ми можемо обсуджувати тільки засоби і спроби боротьби...»

І ще далі:

«Доки ми не здобудемо собі політичних і державних прав, доти ми не матимемо змоги уладнати стан речей у себе дома до нашої вподоби, бо інтерес наших господарів є цілком супротилежний нашим інтересам, бо розплющення очей у рабів є небезпечне для панів. Цю останню задачу мусить взяти на себе національна інтеліґенція. Це її право і її обов'язок»[4]).

Коли хто читає еляборати сучасної «русскої демократії» в «Новом Русском Слові», чи «Східняку» або повсякденні многообразні нагадування про добродійства українцям «старшого брата» в совєтах, то нехай скаже по правді, хто з сучасних українських публіцистів дав чи спромігся дати ліпшу відповідь панам Вайнбаумам, Шварцам, Диким, Корнійчукам і іншим оборонцям «старшого брата»? Але ще ліпшу відповідь дає М. Міхновський І. Мазепі і близьким до нього соціял-українофілам на їх твердження, що в 1917 р. український народ, мовляв, не був готовий до національної революції. Як же виконувала соціялістична інтеліґенція свої обов'язки за оті сімнадцять літ? Чи **вона сама** «розплющувала очі» нашому національно невідомому народові на факт його **національного** поневолення? Ні, ні і ще раз ні! Вона вже в 1917 р., коли земля нам під ногами горіла, намагалась довести йому однаковість інтересів усього робочого народу, а в першу чергу прищеплювала любов до російських робітників, а з «шовінізму» Міхновського насміхалася і його поборювала.

Тут до речі про спільність інтересів т. зв. «трудящих». І на те Міхновський мав свій твердий і, як то тепер виявляється, цілком правильний погляд. Коли РУП зрадила засадам «Самостійної України», то засадами М. Міхновського було організовано «Українську Народню Партію». Із головних партійних постанов партійних З'їздів УНП найцікавіші деякі постанови з'їзду в 1907 р., а власне:

I. Український пролетаріят має по містах два завдання: 1. Організовано боротись проти капіталу і, 2. Забезпечити себе від конкуренції зайд, головним чином росіян, які, гнані стихійною силою **шукання ліпшого життя**, потоками линуть на українські міста...

IV. ... Пролетаріят нації пануючої і зневоленої -- це дві кляси з неподібними інтересами.[5])

Міхновський пояснював, що російські пролетарі, якби запанували на Україні, то будуть гірше й жорстокіше експлуатувати українських трудящих, як російська буржуазія, бо з досвіду ліпше навчались потогонної системи в роботі. І тепер те в практиці доводиться колоніяльною системою експлуатації большевиками української землі й її народу. Бо хто ж, справді, оті сучасні сатрапи московського уряду в Україні — оті Постишеви, Хрущови, Мельникови і їм подібні, як не представники «російського пролетаріяту» (ба в кожнім разі не «буржуазії»).

Хто були оті «двадцятип'ятитисячники», що в часи організації штучного голоду в українських матерей відбирали останню ложку борошна, як не російські робітники-пролетарі з Рязанщини, Курщини, Тамбовщини і т. п.??..

Їх **робітнича** й пролетарська політика щодо українських «братів» найліпше висловлюється в популярній тоді пісеньці:

«Ми буржуєв всех паб'йом
В Украïну жить пайдьом:
В Украïнє можна жить
Єсть что шамать і что піть...»

Наші сучасні соціял-українофіли й досі закидають Міхновському «дикий шовінізм» за його відомий декальоґ. Спробуємо ж проаналізувати у світлі сучасности деякі його заповіді. От перша:

«Одна, єдина неподільна самостійна демократична Україна — республіка робочих людей»...

Хто до неї **тепер** не признається? І чом **тоді** цей постулят уважався «шовіністичним?»

От друга:

«Усі люди твої брати, але москалі, ляхи й мадяри — це вороги нашого народу, **поки вони панують над нами й визискують нас** (підкр. моє — ВА).

Хто може закидувати Міхновському «шовінізм» ще й **тепер**, після польських «пацифікацій», «Березь-Картузьких», після мадярських вішальниць в 1914 році і мадярської практики на Карпатській Україні в 1932 р.? Про сучасні благодійства «старшого брата» вже говорено вище; їх кожний знає.

От сьома:

«Не зробись ренеґатом — відступником».

Чи ця заповідь, яка лежить в основі національної моралі **кожного** себе шануючого народу, є «шовіністичною» лиш для українців, як нас у тім тепер переконують не тільки Шварци та Вайнбауми, але й «наші» Гулаї?

От дев'ята:

«Допомагай своєму землякові поперед усіх. — Держись купи».

Чи ми тепер, організуючи СХС, ЦПУЕН, ЦЕСУС й до них подібні організації, тим самим доконуємо акти «шовіністичні?»

Нарешті найбільш «шовіністична» — десята:

«Не бери собі дружини з чужинців, бо твої діти будуть тобі ворогами; не приятелюй з ворогами нашого народу, бо ти даєш їм сили і відвагу; не накладай з гнобителями нашими, бо зрадником будеш».

Отож, пункт перший — про чужих дружин. Чи ми забули, які траґедії відбувались в мішаних українсько-польських подружжях в 1918 році, коли полячки-жінки говорили чоловікам-українцям: «Вибирай або родину або Україну»? Чи ми не читали (в «Новім часі» — львівськім) про таку саму родинну траґедію «артільного батька» Миколи Левицького, що взяв собі був жінку московку? А скільки було таких родинних траґедій, про які ми не читали?

Щодо пункту другого: Чи приятелювання з Мерзляковими-Костецькими, Григорієвими і їм подібними вийшло нам на користь?..

Пункт третій: Як назвати приятелювання з типами відомого **Петеґо Певнеґо** і поступовання його самого або відомого галицького Твердохліба — чи малося б таких похвалювати?

Тож, якщо практика наша й звичаї кожного народу говорять те саме, що й десять заповідей Міхновського — чи маємо вважати її «шовіністичною» лиш ми українці? Решта заповідей — менш «шовіністичні».

Так виглядає наука Міхновського в світлі пізнішої й теперішньої практики. Але тоді світ бачив на власні очі, що для його сучасників вона була ще занадто недоступна та то не спиняло його в його дальшій роботі, бо він жив і працював по заповіті Михайла Старицького:

«Не вважай на врожай — сій жито — хліб буде!»

В останнім числі свого харківського «Снопа» він, підводячи підсумки своєї цілорічної (за 1912) роботи, говорить, що він мусить припинити своє видання не так через адміністраційні утиски, як через інертність українського громадянства, яке ще не доросло в той час до його концепції. Але в тім же «Снопі» кілька чисел наперед він написав цікавий фейлетон п. н. «Бациллюс Українопгіліцус». В нім у напівсатиричній формі він твердить, що та бациля українофільства, раз завівшися в громадянстві, перебуває всяку метарфозу і знищити її вже ніякими антисептиками не можна.

Так воно й сталося. Тая бациля, еволюціонуючи й поширюючись, вбила старе українофільство. Але замість нього з'явилися нові й міцніші організми. Міхновський-державник породив українських державників монархістів, на прапорі яких написано: «Бог, гетьман, Україна!»; Міхновський націоналіст-революціонер породив українських націоналістів сучасного типу, на прапорі яких виписано його слова:

«Ми востаннє виходимо на історичну арену і або поборемо, або вмремо»[6]

Нарешті Міхновський — вічно молодий душею, українець джентлмен і патріот, для якого **честь** його народу стояла на першім місці, породив і ту нашу сучасну ідеалістичну молодь, на прапорі якої написано:

Честь України — готов боронити!»

ПРИМІТКИ

[1] Див. «Микола Міхновський. Самостійна Україна», з передмовою Юрія Колларда.

На чужині 1948. Видавництво «Український Патріот», Стор. 28.

Дальші цитати з указанням сторінок беру з того ж видання.

[2] Ібіт. 28-29.

[3] «Сам. Укр.» стор. 17.

[4] Op. cit. 26-27.

[5] Op. cit. 10.

[6] Cp. cit. 30.

ДМ. ДОНЦОВ

Хаос сучасности і молодь

«Хто сумнівається — подібний хвилі морській, яку вітер то піднесе, то розвіє».

(Посл. св. Якова 1,6)

Редакція запропонувала мені написати про «ролю молоді в революційно-визвольних рухах»... Я думаю, що важливішим є друге питання: **не яку ролю в тих рухах має відіграти молодь, а якою повинна бути сама молодь, яка хоче відіграти ту ролю? Яким духом натхнута?**

Перед тим, як говорити, що повинно робити військо, треба вирішити, **який** має бути вояк. Доки говорити про ролю для артиста, треба зробити з нього **справжнього артиста** з Божої ласки. Доки єднати людей в партії чи «об'єднання», треба знати, **хто** є ті люди, **яким духом** натхнені?

Це питання надзвичайно важливе. Бо надзвичайно важке завдання, яке стоїть перед Україною та її молодим поколінням... Проти України підносяться **всі дириґуючі сили** — явні й приховані — сучасного «проґресивного» світу: Сходу і Заходу. І дуже **відважну душу** мусить мати молодь, щоб тим супротивним силам протиставитися. Ці сили — це ті, що переможно вийшли з останньої війни, бундючні і певні себе. А в «правді» їхній, яку несуть світові, **— для України немає місця.**

Що це за сили? Найголовніша з них — це сила захланного московського месіянства, сила «старшого брата» — Каїна. Він дає нам до вибору або знищити нашу національну душу і поклонитися московським шаманам, або зникнути фізично. Тим самим ставить перед Україною дилему — згинути самій або знищити його. Відважну душу треба мати нашій молоді, щоб усвідомити собі цю дилему і витягнути з неї дороговказні напрямні свого життя.

Представники другої сили не так брутально, як перша, але теж катеґорично кажуть: «Вас, як націю, не визнаємо. Наші симпатії належать або вашим сьогоднішнім гнобителям, або вчорашнім і майбутнім. Визнайте єдиноспасенну нашу правду, сформульовану колись Джеферсоном, а тепер Рузвельтом ялтинським, Волесом, Летимором далекосхідним, Джонсоном Кентерберійським, Бівеном і Зільберманом з-над Темзи і нашим протеже гонителем церкви — Тітом, — правду, яку ми умовно називаємо «демократією». Цю правду та її і наших приятелів мусите визнати без жодних «але». Всякий же, з вашого боку, **замах** на неї трактуватимемо так, як і «замах» на Гулая, по демократичному закону».

Відважною мусить бути молодь України, щоб не схилити колін перед цим наказом. Щоб високо тримати стяг **своєї** національної Правди.

Третя супротивна сила каже: «Ваша нація здавна стоїть у мене на чорній дошці, як на Заході — Еспанія, за те, що вона виступала проти мене всякий раз, як я йшла в аванґарді спочатку польського, потім ліберального, потім червоного імперіялізму Москви. Імена Хмельницького і Петлюри, ваших героїв, — прокляті мною. Зречіться їх, зречіться вашої Правди, признайте правду Шварцбарта на Україні і тих, що з нього героя зробили. Станьте знову з Галайдів Яремами, коли не хочете наразитися моїй силі, яка є дуже сильною».

Так промовляють представники цієї третьої сили. І стоячи супроти неї за **свою** Правду, — на це треба нашій молоді теж неабиякої душевної відваги.

Світ сил, що займають в нім командні шпилі, справді ворожий нам і нашій Правді! Ворожий безкомпромісово, нераз цинічно, з почуттям своєї оманної великости. І багато з нашої збірноти впали, з переляку, перед тим світом на коліна, «чужим богам пожерли жертви, омерзились». Одні розбивають собі лоба перед «досягненнями» російської революції 1917 р., інші — перед ідолом Маркса, треті — перед божком «проґресу», четверті — ще трохи соромливо оглядаючись на всі боки і видумуючи собі різні «алібі» — лянсують вже «примусову орієнтацію на Москву», перескочивши, за сім чи десять літ еміґрації, всі етапи еволюції: від націоналізму, через «народню республіку» і «справжній соціялізм» — до «орієнтації на Москву». Інші, знову, обляпують болотом смрадної душі «людину визвольного руху» з її героїзмом, її вірою, закликаючи повернутися до швейківських «традицій», до традицій тих, кого таврував Шевченко, як «хамових синів».

Щоб протиставитись і апостолам диявола з його «правдами», який грозить пожерти нас і нашу християнську цивілізацію, і відгородитися від тих «хамових синів», щоб знайти в собі силу написати на прапорі, що скликає до бою, свою власну Правду, **треба мати велику душевну відвагу.**

Що нам дає цю відвагу? Де її коріння? Її коріння є в тому почуванні, яке висміюють всі «проґресисти», всі визнавці Маркса, як почуття не модерне, перестаріле. Цим почуттям **є віра, віра в свою Правду.**

Що таке віра? Віра — це певність в наступлення того, чого нема, і що існує невидимо, лише в вашім гарячім бажанні, в вашій уяві, в мрії або, як кажуть бездушні скептики, в вашій «фантазії». Віра — це певність, що коли ви схочете, пристрасно схочете осягти щось, то це «щось», ота ваша нинішня мрія про те стане твердою реальністю завтрішнього дня. Віра — це незрушима певність, що коли ви сильно захочете — захочете у вашій «фантазії» — дійти до вимріяної мети, всі тверді, «реальні» мури, що загородили Вам дорогу, розлетяться в порох, як мури Єрихону від трубних звуків.

А кому це ще не ясно, хай той зрозуміє, що незламна віра віруючих **захитує вірою противника, сіє непевність і страх, а часом зраду в його рядах.** А коли приходить до цього — **безборонними стають всякі мури...**

Ось що таке віра в свою Правду і в себе, як в тих, що її несуть і за неї б'ються.

Коли огорне Вас страх перед ворохобними стихіями, перед ворожою матеріяльною силою, — віра підтримає Вас.

Коли сумнів закрадеться в ваше серце — бо мало вас серед тьми ворожих сил, — віра врятує вас від заламання. Віра не в число, а в якість, не в матерію, а в дух. Ця сама віра врятує вас, коли близькі і друзі покинуть вас; коли збаламучена або залякана більшість зрадить ваш стяг, коли опинитеся в меншості або самі.

Коли ті, що знесилені й зламані духово, підводитимуть ідейні «арґументи» під свою трусість або зраду — віра не дасть вам слухати їх марних розумових «арґументів». Тоді ви за цими «арґументами» уздріте довгі ослячі вуха «реальних політиків» або спекулянтів.

Коли до вас підходитимуть з хитромудрою балаканиною про «розвоєві тенденції сучасности», про «передові ідеї теперішнього світу», про «реальні можливості» або «тактичні міркування» (з метою відвести вас від нашої великої Правди, привести вас до божниць чужинця й ворога), — лише віра ваша спасе вас від заламання і зради.

Коли втратите цю віру, перелякавшись видимих страхіть, то почнете тонути, як св. Петро, коли пішов був по хвилях. Коли збережете цю віру в силу невидимого духа, ступатимете як по твердому, по — незнати якім хисткім і непевнім — ґрунті.

Віра є джерело героїзму, посвяти, відваги. Віра сталить думку. Віра не допускає сумнівів у вашу правду, у ваші серця. Віра є запорукою тріюмфу всякої правди, яка має потрібне число тих, що в неї — без вагання — вірують.

Вам ці речі видаються занадто абстрактними? Коли так, то усвідомте собі, що **зараз через занепад цієї «абстрактної» віри в свою Правду** наступив такий **ідейний хаос** в нашій еміґрації. Бо хіба це тупоумне відвертання «реальних політиків» від єдиної своєї сили, що на нашій землі бореться збройно з окупантом, хіба це примінювання колишніх націоналістів до названих вище ворожих нам сил, хіба нав'язування нам марксівсько-большевицької саламахи як правди, — хіба це не інтелектуальне заламання? Хіба це не повна втрата віри в свою правду?

Що проповідувала, кількома словами, націоналістична доктрина? Перше: віру в одну свою національну, не чужу — інтернаціональну —ідею; друге — віра в те, що не «дипльоматія», не хитрування, не прислужування окупантові сьогоднішньому або завтрішньому дасть перемогу нашій ідеї, а тільки безкомпромісова боротьба з займанцями; третє — що під стягом цієї нашої ідеї і нашої боротьби треба гуртувати не ні «холодних ні гарячих», не «ні правих ні лівих», не чесних з нечесними, не ідеалістів з спекулянтами, — а лише людей однієї віри, однієї ідеї і людей характеру. Ось що, коротко, проповідував націоналізм, єдино осоружна і грізна сила Москві. І коли тепер з тих основних точок націоналістичної доктрини, то одну, то другу, то третю, починають підкопувати самі ж колишні націоналісти з страху і трусости думки перед ворожими силами

В. А. Ш.

Наддніпрянська молодь під совєтами за 20-30 років

(З підготовлюваної до друку праці «Сторінки з недавнього минулого»)

Поставивши собі за мету винищити тогочасне живе українське покоління, Москві ходило про те, щоб це винищення провести руками самих призначених на винищення. В першу чергу поставлено завдання винищити все те, що могло б очолити український визвольний рух. Москва знала й бачила, що такі сили в Україні є, але ці сили живуть і діють приховано, перебувають в запіллі. Вивести їх на світло денне, і то вивести масово — от завдання, яке поставила собі Москва в ті роки, після ліквідації «націоналістичного ухилу» в КП(б)У, керованого Шумським. Українські комуністи відтоді перестали бути явищем загрожуючим. Загрожуючими стали інші сили: ота безпартійна інтеліґенція, оті залишки свідомих українців, що приймали були участь у Визвольних Змаганнях, ота українська молодь, що прийшла з сіл до міст і жила своїм замкненим життям, не вступаючи до КСМУ, а відокремлюючись, а то навіть поборюючи все, що робилось іменем Москви через КСМУ. Одне слово, Москві йшло про те, щоб взяти на облік усіх «потенціяльних контрреволюціонерів», заготовити на них списки. В цьому напрямку й використано Скрипника і його віру, наче він будує Українську державу в межах СССР. Українські самостійницькі сили, головно, їх передові мужі, в це не вірили і розуміли, що це є звичайний підступ. Але вони вирішили використати й цей момент для посилення позицій української ідеї, бо, як побачимо далі, ці передові мужі самостійницької України вже тоді мали власну організацію, що ставила собі за мету підготувати загально-українське повстання, в наслідок якого мала постати Українська Держава. Отже, вони дивились на «скрипниківщину», як на допоміжний і цілком леґальний засіб провадити свою роботу щодо підготови того повстання способом ширення української ідеї серед найширших мас української людности, а головне — серед робітництва української промисловости. Навіть більше, в «скрипниківщині» вони вбачали далекосяжніші можливості, ніж за Шумського. І ці сили включилися в роботу, керовану Скрипником.

Але Москва знала, та й не могла не знати, що якась широко задумана українська організація існує, що існує якийсь центр, який урухомлює всю протимосковську роботу, примушує українську молодь стояти осторонь комсомолу, а то навіть поборювати його. Існує якийсь центр, що взагалі керує спротивом усім зарядженням совєтської влади, як у місті, так само й на селі. Більше того — існує організація, яка протиставляє методам совєтського виховання свою власну методу. Не випадково ж у вишівських колективах комсомолу на тисячі молоді лише десятки є членами комсомолу, і то найвідсталіші, найменше розвинені і, що найголовніше, з походження свого здебільшого не належні до українців. Не випадково в комсомольських колективах, що в ті роки мали основним своїм завданням боротись з родиною, як із клітинами приватновласницького «зла», що є «основою капіталізму» — студенти одружувались і засновували родини. Не випадково ж, хоч як пропаґували в ті часи колонтаївську «Любов бджіл трудових» і романівське «Без черемухи» — у вишівських комсомольських колективах не було комсомольцям з ким запроваджувати в життя ті тоді модні теорії. В колективах не було жінок. Українська дівчина обминала комсомол, а на кожного комсомольця дивилась, як на щось гидке й бридке. Урядово були тоді засуджені танці, як залишки буржуазної відсталости, і відповідну роз'яснювальну роботу передали комсомолові. Комсомольці з шкіри вилазили, щоб не допускати до вечорів з танцями. Але українські студенти й студентки, мов навмисне, збирались щосуботи і в більших кімнатах гуртожитків влаштовували танцювальні вечори. Комсомольці влаштовували антирелігійні карнавали під Різдво, а особливо під Великдень, і особливо в Києві на Софійській площі, а українське студентство численно йшло до церкви, а з тих, що навчалися в консерваторії по клясі співу, в основному й складався знаменитий в ті часи хор Софійського Собору під керуванням Гончарова. Цей хор у ті часи був гордістю українського студентства, як гордістю їх був і хор «Думка», під керівництвом Нестора Городовенка.

Це все було своєрідним виявом протесту проти всього, що йшло з «нової» Москви. Але протест проти

світу, то причина того є заламання в них віри у власну Правду. А люди з заламаною вірою — це готова здобич для противника.

Яка є роля молоді в революційно-визвольнім русі? Ця роля буде велика або мала, або жадна. Залежно, яка гаряча буде їх віра в нашу Правду, або, іншими словами, чи будуть серед тієї молоді переважати люди характеру і однієї ідеї, чи ні.

Сподіваєтесь чуда? Що воскресне Україна, як воскрес Христос? То пам'ятайте, що в многих околицях Христос не творив чудес, не сціляв калік і недужих — «по невірію їх». Це відноситься й до народів. Не видужує і не встане на ноги народ, коли щезла або охляла віра в його проводі і в його молоді. Віра — не лише в право на життя народу, але і в правду Христа, за яку, на межі варварського світу, завжди боролася і якою завжди жила Україна. Це останнє твердження виходить поза рами цієї статті. Хто скептично до нього ставиться, хай усвідомить собі, що сили, які завзято й уперто кричать Україні — *pereat!* — є сили переважно безбожницькі. Боротися за свою ідею буде лише той, хто має до того відвагу. Цю відвагу матиме лише той, хто в цю ідею вірить.

«Наша правда п'яна спить» — писав Шевченко. Вона або впилася отрутою чужих доктрин, або спить в могилах її борців, як і за Шевченка. І лише гаряча віра може їй наказати, як Христос Лазареві, вийти з домовини... Молодь, яка цієї віри не матиме, не буде в стані відіграти належної ролі в несвітській завірюсі, яка насувається на нашу планету і на Україну.

всього цього в українському селі набирав подекуди навіть гострих форм. Москва вбачала в цьому стихійний собі спротив, але в цій стихійності одночасно вбачала й якийсь організований початок. У школах учили тоді дітей, як відомо, виходячи з принципу комуністичного виховання: — Твої батьки є люди відсталі. Ти їх не слухай. Ти розкривай усі таємниці, які чуєш вдома. Школа є твоя родина і твій дім. Борися з батьками! — І от на Україні батьки, ніби змовившись — бойкотують советські школи і починають учити дітей вдома — приватно. Тоді були на диво химерні часи. Як говорять статистичні дані тих часів — кандидатів до вищих шкіл кожного року було майже на 30 відсотків більше, ніж тих, що кінчали середні школи. Але ж вступали до вищих шкіл не всі ті, що кінчали середні. Значить із цього не тяжко уявити, який відсоток молоді тоді одержував середню освіту приватно. Але приватно — це значило в ті часи мати знання — проходити готування не за програмами, що були колись, з обов'язковим знанням предметів, що в советські часи вже були вилучені з програми, як реакційні і на ті часи непотрібні. Правда, ті «приватники» мусіли здавати іспити і з політ-економії і з суспільствознавства, але це для них було примусовим елементом, а не більше. І от оці «приватники», увійшовши до високих шкіл, складали в них, сказати б, еліту. Ці люди мали знання, ці люди начитані. Ці люди знали історію старих, середніх і нових віків — про які ті, що закінчили, советські середні школи, не мали ніякої уяви, бо в ті часи середня школа не визнавала історії, як загальнолюдського процесу розвитку, а марксистська історія, оте саме «суспільствознавство» — це була суміш із перших ступнів політграмоти і з історії робітничого руху, і то від другої половини 18-го віку, і це викладалось не в історичному аспекті а в аспекті пристосованому до формули: «немає непартійної науки. «Приватники» знали також і історію світової літератури, а середньошкільники її й не нюхали.

От тут і лежить причина інтелектуальної нерівности серед студентів тих часів і причина антаґонізмів, що виникали тоді дуже часто в учбових закладах. «Середньошкільники», відчуваючи свою меншевартість, шукали собі опертя в політичних чинниках — у студкомах і партійно-комсомольських осередках, а «приватники» шукали собі опертя в професурі. «Середньошкільники» на вістря меча ставили проблеми поточної політики партії й уряду, а «приватники» до цього були байдужими, зате на вістря меча ставили добуття знання. А тому, що знання було в професури, а професура була майже вся в ті часи антисоветськяка, то й ця частина студентів ставала такою. Але й «середньошкільники», головно тих, що прийшли з сіл, не могли приєднуватись до партійно-комсомольського середовища. Вони відчували виробленою віками національною психікою, що це все їм чуже й вороже. Ці студенти складали окремий прошарок, що за нього й зводили бій оті перші дві ґрупи. А треба знати, що цей третій прошарок був чи не найчисленнішим у ті часи по вишах. Цей прошарок був носієм отієї стихійної самостійности. От чому, коли комсомол вів боротьбу за них формами організаційними, що ними були по вишах комсомольські колективи, то перед «приватниками» постало питання — протиставити організаційним формам КСМУ свої контрформи — Спілку Української Молоді (або, скорочено, СУМ). Це все відбувалося ще за часів Шумського, тобто тоді, коли Україна була, як ніколи, сконсолідована в питанні власної Української Держави, в часи, коли «геть від Москви!» було найактуальнішим гаслом України, бо навколо цього гасла й зводились бої і в партії, і в комсомолі. СУМ, як організація української молоді, став виразно на позиції: «геть від Москви!»

Отже СУМ виник, як про це виразно заявив на процесі СВУ один з його чолових організаторів Микола Павлушков (син відомого громадського діяча Матушевського), в 1925 році, в 20-их числах квітня. Виник у Київському Інституті Народньої Освіти, студентом якого й був у ті роки М. Павлушков. В цьому інституті було найбільше синів і дочок українського селянства, вже хоча б із тієї причини, що він готував учителів для середніх шкіл. Виник, як сила й засіб протиставлення України Москві, СУМ'у — комсомолові. Розросталася Спілка, організаційно охоплюючи виші й середні школи, де основними студентськими кадрами були люди з українських сіл. І це вони, студенти, діти українських селян, так ентузіястично сприймали оваціями кожну прем'єру Березолю, це вони в літературній дискусії висміювали Пилипенка і захоплено, просто до самозабуття, вітали Хвильового за його памфлети і побожно слухали виступи М. Зерова про «учобу в Европи». Це вони, при зустрічах просто на вулиці, влаштовували овації Драй-Хмарі й Підмогильному; вони заповнювали залі на концертах «Думки», вони ставили «каверзні» питання про Україну В. Маяковському, коли той приїжджав і читав свої твори в приміщенні цирку на Миколаївській вулиці. І знов же це вони, студенти, селянські діти, приїжджали на літо з міст, з виру політичної боротьби, до себе на села і вливалися в селянську гущу, запалюючи й село тим, чим жили й вони самі — боротьбою за те саме: «геть від Москви!» Москва це бачила. Вона не могла цього не бачити. Вона прикривала все це стереотипним терміном «клясова боротьба». Але вона знала, що тут не в клясах справа. Вона чула, що гасло «геть від Москви!» — кричить уся Україна, всі її кляси. І вона розуміла, що цей крик не є тільки криком стихії. В цій «стихії» вона чула певні прояви якоїсь захованої від неї організованої сили. Вона знала, що така сила існує. Але як її викрити? А потім ще — викрити. можливо й не так тяжко, але як ліквідувати, і коли ліквідувати, то треба все живе покоління тогочасної України, а це значить викликати це покоління на герць, на боротьбу, на самозахист перед винищенням. Отак стояла справа в ті роки. От чому Москва й вирішила провести це винищення, але поступово, хитрощами й підступом.

А скритий рух ріс, розростався і просякав буквально в усі галузі життя. Просякав цей рух навіть до частин червоної армії. Тут треба пригадати, що в ті часи була побудована червона армія за принципом територіяльности. Отже українці потрапляли, при відбутті обов'язкової військової служби, потрапляли в частини компактними масами, потрапляли в частини розташовані на Україні. В армії були 21-річні хлопці з українських сіл, що здебільшого вже чули від своїх земляків, що вчились по вишах про оте саме «геть від Москви!», про те, що Україна мусить боротись за життя своєї незалежної від Москви держави. Вони поприходили до армії з отим своїм неґативним ставленням до комсомолу, із своїм, хай навіть поверховим, розумінням правди свого народу і своєї країни. Але оті сільські хлопці і тут не були самотніми. Разом з військовим вишколом, вони тут в армії вишколювались щодо поглиблення національної свідомости, бо оті студенти, оті колишні середньошкільники, були між ними в полках, в дивізіях, сиділи в штабах.

Відчуваючи в той час брак командного складу, Москва тоді запровадила, як відомо, систему готування командних кадрів із молоді, що мала середню й вищу освіту і покликалась до відбуття свого військового обов'язку. Були тоді заведені сотні так званих однорічників. В тих сотнях за рік готували чотових (запасу). Але коли хто хотів, то, закінчивши рік служби і одержавши звання командира запасу — міг лишитись в армії і служити далі вже командиром, або ж іти до військових шкіл і робити собі військову кар'єру. Те саме було і з молоддю, що йшла до так званих полкових шкіл, що за рік випускали з просто грамотних хлопців молодших командирів, що їм надавалось право лишатись в армії та так званій «надтерміновій» службі райовими. За браком освідчених в ті часи командирів-військовиків в полкових школах викладали здебільшого оті червоноармійці-однорічники. Взагалі однорічники тоді були в полках далеко культурнішою і найінтеліґентнішою частиною кожного полку. Вони були серцем кожної військової одиниці. Вся робота в клюбах та гуртках провадилась саме ними. Отже та українська частина «бойцов» червоної армії вийшла була з вишів і середніх шкіл, вони вже зводили «бої» з комсомолом і з цілою «новою» Москвою там, на фронті цивільної боротьби за Україну і її правду. Отже військо було для них лише новим, і то, як вони самі це відчували, найпотрібнішим тереном для продовження тієї самої роботи серед «бойцов» українського походження. Це вони й робили. Звичайно, про які не будь організації у військових частинах не могло бути й мови. Все робилось позаорганізаційними формами, але робилось і тут так, що це досягало потрібних результатів і давало певні наслідки.

Маючи на меті збройне повстання проти Москви на теренах України — «однорічники» провадили велику роботу серед грамотних червоноармійців українського походження, — щоб ті йшли до полкових шкіл і стали грамотними під військовим поглядом людьми на той час, коли це буде потрібним. Маючи на меті те саме, багато однорічників ішло до військових шкіл спеціяльного призначення, по закінченні терміну військової служби. Звичайно, не можна твердити, що у військових сферах, серед командного складу українського походження, не було того самого, що було в громадському житті й рядах КП(б)У — тобто того «націоналістичного ухилу», що його започаткували Шумський, Хвильовий, Волобуєв. Було це й у військових сферах, і це відчувалося в житті полків і навіть дивізій. Ота сама територіяльність примусіла була Москву і Українську Військову Округу комплектувати її штаби з людей українського походження, і ці останні давали напрямні в політично-виховній роботі в частинах червоної армії, вони інспектували ті частини й були їх господарями. От чому той, хто був у ті часи в червоній армії, не може не потвердити, що тоді відчувалось, що є якась прихована сила в штабах червоної армії, що скеровує армію в Україні в річище розуміння себе, як армії української. Я не берусь стверджувати, що в ті часи була якась військова організація, побудована за всіма принципами підпільної організації. Але стверджуватиму, що були сили, були одиниці, серед високих ранґ тоді в Україні, в червоній армії, що стояли на плятформі відокремлення українського війська від війська московського. В армії — особливо серед однорічників — це було дуже поширене, і з цього провадилось навіть дискусії з тодішніми «політруками» московського походження. Не треба забувати, що українізація в ті часи була обов'язковою і для командного складу червоної армії, розташованої в Україні — так само, як вона була обов'язковою і для наркоматів — і це давало можливість українським силам вести роботу навіть не ховаючись. Так, наприклад, у 8. стрілецькому полку 3. кримської дивізії, в полковій школі, з огляду на те, що в ній українців була переважаюча більшість, навчання більшости предметів провадилось українською мовою. Командир 2. батальйону Бабак — він же й командир сотні однорічників — розмови й виклади провадив виключно українською мовою. За військових співів — під час маршу — сам заспівував пісні, але обов'язково українські. З однорічниками він зрісся настільки, що був серед них не командиром, а найближчим товаришем. Можливо, це й стало причиною того, що після розкриття «націоналістичного ухилу» в КП(б)У його відіслали до Москви, в Академію Ґенерального штабу, а під час «чистки» армії по справі Тухачевського і Якіра його, як і багато тисяч командного складу, знищили вже в ранзі командира бригади.

Колись історія розкриє перед нами сторінки того нищення військовиків, і ми побачимо, що коли москалів нищили тоді за справжні або уявні намагання вчинити «палацовий переворот» проти Сталіна, то військовиків українського походження нищили лише тому і лише за те, що вони — українці. З тієї самої причини, що українці для Москви завжди були небезпечними — і сьогодні в лавах високого командування людей українського походження є, стосовно до відсотку людности, дуже й дуже мало. Цей момент треба нам використовувати при провадженні нашої української пропаганди серед українців советської армії в майбутньому. В ті часи і проти військовиків, як частини того ж самого покоління українського народу, Москвою був винесений присуд знищення. Москві, підкреслюю, йшлось тоді про винищення всього покоління, що носило в своїй свідості національну окремішність і розуміння права жити самостійним державним життям. А виходячи з засад власної, нею ж витвореної моралі, що «ліпше знищити сотню невинних, ніж лишити при житті одного винного», Москва й запровадила винищення всього тогочасного покоління українського народу.

В. А. Ш.

ПРОФ. Г. ВАЩЕНКО

Виховання дисциплінованости і організованости

(Уривок з недрукованої праці «Виховання волі і характеру», II. частина)

Відомо, що без дисципліни не може існувати військо, бо тоді воно обертається на анархічну озброєну банду, небезпечну для суспільства. Але дисципліни потрібно в усіх ділянках життя людини: в житті державно-політичному, громадському, в торгівлі, на підприємстві і т ін. Не менше потрібна дисципліна і в житті особистому, де вона приймає форму самодисципліни.

Що таке дисципліна? — Це є організованість життя за певними принципами й правилами. Вона визначає в першу чергу ретельність у виконанні певних обов'язків і пляновість самого виконання. Дисциплінована людина в певний час стає до роботи і в певний призначений час припиняє її. В процесі праці вона застосовує ефективні методи, намагаючись досягти якнайкращих наслідків з найменшою затратою часу.

У війську на виробництві, в громадських і державних установах людина працює не сама, а разом з іншими людьми. При цьому кожний із співучасників спільної праці виконує якусь її частину. Організованість такої праці полягає в тому, що кожний із працюючих точно знає свої обов'язки і також точно й своєчасно виконує їх. Невиконання або несвоєчасне виконання обов'язків одним із працюючих може шкідливо, а іноді навіть і катастрофально відбитись на праці цілої групи людей. Так, напр., невиконання або несумлінне виконання своїх обов'язків розвідником під час війни може привести до загибелі цілий військовий загін. Так само недогляд і недбальство робітника, що стоїть біля паровика або електричної машини на фабриці чи заводі, може спричинитись до катастрофи на цілому заводі. Зрозуміло, що така організована дія групи людей, чи то у війську, чи на виробництві, можлива лише за тією умовою, коли цією дією хтось керує. Тому в поняття дисциплінованости входить також підлягання дії окремого члена групи вибраному або призначеному керівництву. Найчіткіше це виявляється у війську, де існує сувора субординація чи ступневість у підляганні керівникам, і кожний малий військовий відділ підлягає своєму командувачеві, а той, в свою чергу, підлягає командувачеві більшого відділу. Виявом цієї субординації є також віддавання чести, стояння струнко перед командувачем і т. і. В цивільній службі й на виробництвах таких виявів субординації нема, але вона суттю й тут залишається в силі, бо без цього на виробництві і в цивільних установах утворився б хаос.

Самодисципліна, себто організованість людини в своєму особистому житті й праці, теж вимагає певної субординації. Але це є субординація внутрішня. Вона базується, з одного боку, на свідомості власних обов'язків, а з другого — на свідомості і ієрархії вартостей. Самодисциплінована людина — це є людина, що зуміла привести своє внутрішнє й зовнішнє життя до певної гармонії, підкорити свою поведінку й переживання якійсь високій ідеї.

В педагогіці відрізняють дві форми дисципліни: свідому і несвідому, або внутрішню і зовнішню. Така різниця існує і в інших галузях діяльности людини — і на виробництві, і у війську, і т. і. Свідома дисципліна в основному спирається на усвідомленні людиною своїх обов'язків і розумінні доцільности тих правил, яким вона підкорює свою волю. При такій дисципліні воля людини залишається свобідною, бо вона, підкорюючись наказам керівника, разом з тим підкорюється собі, себто своїй свідомості й сумлінню.

Несвідома або зовнішня дисципліна спирається на страху кари за невиконання обов'язків або на бажанні одержати похвалу чи нагороду за виконання їх. Свідомість доцільности правил, що реґулюють діяльність, тут не обов'язкова і не грає великої ролі. Мало того, керівники, що застосовують таку дисципліну, вимагають, щоб підлеглі їм люди виконували накази, не міркуючи про підстави й доцільність їх, а лише тому, що наказ дано. Отже при такій дисципліні людина обертається на покірне знаряддя в руках керівника. Зразком дисциплінованости при такій дисципліні визнається такий вчинок підлеглої людини, коли вона не думаючи, без усякого вагання, виконує якийсь безглуздий наказ. Широко таку дисципліну застосовували в російському війську, особливо за часів Миколи I. З метою зламати волю підлеглих, при такій дисципліні широко застосовується кари, що часто бувають дуже жорстокими. Так, за Миколи I солдатів за невиконання військових приписів проганяли «сквозь строй», (крізь ряди), при чому били їх великими палицями, в наслідок чого солдати часто вмирали. Тому цар Микола I увійшов в історію з ім'ям Палкіна (палка — палиця).

Що така дисципліна ламає, а іноді й нищить людську особливість, це не може викликати жодних заперечень; але чи забезпечує вона добрі наслідки діяльности окремої людини або збірноти людей? — Численні факти доводять, що наслідки несвідомої дисципліни є скороминучі й ненадійні. Це треба сказати навіть про військову дисципліну, де точність і швидкість у виконанні наказів і безумовне підкорення волі командувача часто мають вирішальне значення. Військо, що йде в бій, не знаючи, за що воно воює, а лише тому, що за невиконання наказу чекає сувора кара, не надійне. При найменшому захитанні влади командувачів воно стає анархічним. Тим менший ефект дає механічна, зовнішня дисципліна на виробництві, а особливо на громадській роботі, де іноді буває тяжко перевірити конкретні наслідки праці. Значно кращі й певніші наслідки дає дисципліна свідома. Фактично вона об'єднується з самодисципліною і спирається на неї. Тому при ній буває непотрібною така пильна й постійна контроля, як при дисципліні несвідомій. Мало того, контроля має тут зовсім інший характер, ніж при дисципліні несвідомій. Завдання її полягає головним чином не в тому, щоб

Містами України

П. КУРІННИЙ

Місто Гумань

ГАЙДАМАЧЧИНА

(Продовження з попереднього числа)

XVIII стор. на Україні — це продовження нищення старих надбань українського народу двома змовниками — Польщею і Московією. Кожний з цих змовників хотів урвати собі з України найбільше земель з **людьми.** Люди бо єдино забезпечити могли своєю працею і податком прибутковість земель. Кожний з хижаків хотів обдурити свого спільника, позалаштунково робив підступи, шкоди та підбурював сусідів один на одного. Але на чому сходилися усі, це на тому, що Україну можна знищити лише, поділивши її на частини, розколовши її міць на взаємне поборювання. Для того різними провокаціями бойові сили України включалися у власні сили нападників і за їх спиною, їх руками зміцнювався грунт загарбників (всяких губернаторів, старост, генералів тощо). Так було в XVII стор., так продовжувалось і в XVIII стор. Коли гетьман Іван Мазепа року 1704-го фактично досяг об'єднання України під своєю булавою, цар Петро І-ий наказав йому віддати полякам Білу Церкву, а самому забратися геть з Правобережної України. Для царя таємна угода про розподіл України діяла сильніш, ніж щасливий випадок поєднання України. Але успішному здійсненню домовленности змовників перешкоджав український нарід і його лицарство — козаччина. Гуманщина в цих визвольних рухах була на чолі.

Дуже повчальним епізодом під цим поглядом є український визвольний народній рух, що має назву Гайдамаччина або Коліївщина, що знайшла своє завершення, кінцеву фазу, на Уманщині в формі т, зв. Уманської різні, — спровокованої Москвою та Польщею. В ній загинуло від руки повсталого народу багато невинних людей, разом, правда, зі справжніми винуватцями з численними польськими катами-адміністраторами та емісарами.

Про події Уманської різні маємо два джерела пізнання фактів її: 1. мемуари, описи, літературні твори, літописи, записки тих, що постраждали (в даному разі ·тих, що так або інакше належали «винним» і «потерпілим» та 2. народні оповідання, поезії, записки, що в ідеалізованій формі від імени «скривджених» рисують події в ідеальній, а не реальній формі, поминаючи темні сторони подій. В залежності від того, на які з цих джерел спирається історик в своєму дослідженні, виникають різні концепції історичного освітлення подій і різні погляди.

З першоджерел, які знаємо для пізнання уманської різні з боку потерпілих, можемо назвати такі:

1. Молитву-елегію пам'яті загиблих жидів 1768 р., що читалася в синаґоґах Уманщини в день річниці подій. В ній описано страждання жидів в ці дні.

2. Мемуари дочки губернатора Младоновича Вероніки Кребс, двох безіменних мемуаристів.

3. Записки Ліпомана, Тучапського, П. Младановича, Мошинського.

4. Книга суда Коденського, що судив Івана Гонту і Гайдамаків та протоколи слідства, ведені регіментарем Стемпковським.

5. Ордери й рапорти полковника Уманського Ортинського, що грабував селян і купців при переїзді їх через кордон і складав донесення про дії гайдамаків.

6. Ордери російських губернаторів і емісарів з архіву фортеці св. Елізавети (Єлісаветград) та київського губернатора.

На підставі цих джерел в польській та російській історіографії та громадській опінії склався погляд про страшні злочини козаччини, гайдамаків та знущання над мирним населенням в Гумані, що підтримується в політичних цілях і досі.

З боку гайдамацького і народнього джерелами є:

1. Народні пісні, думи й легенди про гайдамаків, що показують народні погляди на діячів громадського руху і священної боротьби за визволення;

2 Оповідання очевидців, зокрема «діда Курінного» — козака, що був в Умані і врятував дочку губернатора Младановича від смерти, яке записав і видав М. Грабовський під назвою:

„Opowiadania dida Kurinnego"

3. Українські літописи того часу;

4. Фолькльорний матеріял з часу Гайдамаччини, записаний Тарасом Шевченком в його поемі «Гайдамаки»;

„Ukraina i Zaporoze, czyli Historia Kozakow." 1854. т. II.

5. Архівні джерела про місто Умань, стародавні пляни м. Умані, що дають об'єктивне тло для зрозуміння основних причин гайдамацького руху і участи в ньому Москви, Польщі та запоріжців;

6. Матеріяльні пам'ятки, зокрема архітектурні, що дають рамки, в яких ці історичні події відбувалися.

От як визначає польський історик І. Чарновський (1854 р.) в праці:

причини і перебіг цього інциденту в ряді низки інших історичних конфліктів українського народу зі своїми соціяльними і національними гнобителями, що відбулись на протязі довгих віків ще задовго до 1569 р. та 1768 р. Це свідчення для нас є особливо важливим, бо факти уманської різні подані так, як вони зафіксувалися очам поляка-спостерігача, ворожого Україні. Візьмемо цитати з праці І. Чарновського:

«Коли Західня Україна була повернута Польщі (з 1714 р.) **і пани розібрали поміж себе її маєтності,**

примусити робітника чи вояка виконувати свої обов'язки, а тому, щоб відповідними вказівками допомогти йому краще ці обов'язки виконати. Тому при свідомій дисципліні робітники можуть з успіхом працювати навіть при послабленій контролі, а вояки можуть хоробро битись навіть тоді, коли їхнього командувача вбито.

Отже виховання української молоді мусить базуватись на свідомій дисципліні, орґанічно пеодναній з самодисципліною.

(Продовження буде.)

тоді багато козаків перенеслося на лівий беріг Дніпра, інші залишилися як піддані магнатів», (стор. 299).

«Цар Петро поширив свою опіку над православними» (стор. 299).

«Жадібні намісники панів **під покровом ретельности релігійної гнітили люд,** вперто прив'язаний до віри своїх батьків, **оббирали його, наїздили на нього,** грабували, мучили». (стор. 299).

«Маршалок Пулавський, взявши полк кавалерії, навербував шляхти і увійшов до староства чигиринського, навертаючи люд до унії **збройною рукою».** (стор. 300).

«М. Яворський, архимандрит чигиринський в імени духівництва чигиринського вдався до епископа Гервасія Переяславського (тоді московської юрисдикції (П.К.), просячи **благословення на повстання, яке було йому уділене».** (стор. 301).

«Мельхиседек дав Залізнякові грамоту, написану золотими буквами, що названа була людьми «золотою грамотою» (в якій цариця закликала людей до повстання і обіцяла свою допомогу) (стор. 301).

«Банда назвала Залізняка своїм полковником і подалася дорогою Жаботинською на морд і знищення». (стор. 301).

Як бачимо зі слів: «банда», «морд», «вешталися», автор історик не є прихильно наставлений до гайдамаків, але і він **мусів** признати, що причиною гайдамаччини було здирство польських панів, грабіжництво, гнів, московська провокація, себто, боротьба соціяльна для замаскування якої Польща і Московщина розпалювали релігійну ненависть. Натомість Московщина, використавши ситуацію політичного і соціяльного конфлікту Польщі для своїх політичних цілей, підбурила український народ до повстання іменем російської цариці, з її ж наказу взяла участь в придушенні цього повстання, за що одержала в своє посідання від Польщі частину земель України.

Далі він пише: «Шляхта і пани, не бачучи нізвідки допомоги, ховалися по замках і більш збройних місцях. Зі всіх боків з'їздилися до Лисянки, Білої Церкви, а найбільше до Гуманя. Залізняк, довідавшися про те, постановив податися до тих військ і трьома ударами знищити всіх неприятелів-ворогів. Залізняк сам подався на Гумань, а в інші місця послав своїх підручних (Лисянка, Біла-Церква, Гранів, Монастирище, Теплик, Дашів, Тульчин, Гайсин, Босівка, Жидачин, Ладижин). Міста були зруйновані, мешканці вирізані. Всі ці міста були вирізані вщент».

Найбільші події відбулися в м. Умані. От як їх описує той самий польський історик.

«Місто Умань було серцем маєтностей Потоцького, що охоплювали Уманщину на 150 верстов і одно з найбільших і найозброєніших в Західній Україні. Греки, армяни і жиди провадили в ньому багату торгівлю. В ньому жило 60 посесорів, що тримали на відкупі уманські добра і жили майже завжди в місті. В школі Василіян вчилося 400 учнів. 2600 козаків, утримуваних на кошти Потоцького, були охороною міста, до якого збіглося стільки жидів, що не могли уміститися в уманських хатах. Комісар графа, Младанович, одібравши у козаків присягу вірності, вислав їх проти козаків. Командувачем полку був полковник Обух (шляхтич польський), але головною особою був сотник Гонта. Потоцький любив Гонту і Гонта був до нього прихильний...

Гонта, вийшовши за границі Гуманщини, став обозом в степу і чекав на ворога. Наприкінці 3-го тижня прибули до Гонти посланці від Залізняка з пропозицією, щоб він злучився з ними. В цей час в м. Умані поширилася чутка, що Гонта сполучився з Залізняком. Панство вимагало від Младановича відкликання Гонти і покарання його на горло. Младанович викликав Івана Гонту і всіх сотників полку на нову присягу, яку ті під насильством мусіли скласти. Повернувшися до полку, вони стали по боці Залізняка.

Після виходу козаків проти Залізняка гарнізон міста складався лише з 60 людей озброєних жидів, що стали на обороні стін. Незабаром з'явились війська Залізняка і Гонти, оточені повстанцями з народу. Вони негайно відкрили стрілянину на місто. Ректор школи Василіян закликав усіх до молитви і звелів дзвонити в усі дзвони. Повстанців зустріли картечним вогнем. Наступила ніч. На ранок знова розпочалися штурми і так тяглося кілька день. У місті забракло води і жагу гашено напоями. Скоро вийшли запаси пороху і гайдамаки вдерлися до міста. Вулиці залилися кривлею. Тут загинуло 15 тисяч люда. Той день відомий під назвою Уманської різні».

«Залізняк став обозом під Гуманем, де день і ніч його банда бенкетувала і оголосила його гетьманом України і князем Смілянським, а Гонту полковником і князем Гуманським».

«На придушення Гуманського повстання король Польщі вислав региментаря Стемпковського, а Катерина II (заступниця православних!) від себе генерала Керечетника з полком. Керечетник, що мав довір'я гайдамаків як союзник і як посланець цариці, яка вступилася за скривджених, був запрошений до табору на бенкет і в часі бенкету обезброїв гайдамаків, забрав з собою Залізняка, а Гонту разом з гайдамаками видав Стемпковському. Стемпковський стратив його в с. Сербах коло Бердичева».

Це оповідання про Уманську різню цілком розбігається з тим, що говорить український народ про цю подію і з тим, що фактично відомо з документальних джерел.

Що про цю подію думає український народ, найкраще ілюструють народні пісні, що збереглися в народніх устах з того часу.

От що він співає про Максима Залізняка:

Літа орел, літа сизий попід небесами,
Гуля Максим, гуля батько степами, лісами.
Літа орел, літа сизий, а за ним орлята,
Гуля Максим, гуля батько, а за ним хлоп'ята.

Народ також зберіг спогад про місто Умань в часі Уманської різні.

Максим козак Залізняк,
Козак Запорожжя,
Ой виїхав на Вкраїну,
Як повная рожа.
Обступили город Умань,
Поробили шанці
Та вдарили з сьоми гармат
У середу вранці.

ПРОФ. Ю. ГРИГОРІЇВ

Козацькі думи

За доби другої української державности, в героїчні часи козацьких походів проти турків, татарів і поляків буйно розвинувся в усій творчості нашого народу поетичний жанр дум, прекрасних зразків пісенного мистецтва, що оспівували звитяжність запорізьких лицарів, їх безмежну хоробрість і відвагу в обсроні рідного краю від численних займанців, славні походи через степ у татарські та польські землі і за море.

Своїм змістом і формою вони є продовженням на новому етапі славнозвісних українських «билин» княжого періоду, тих високомистецьких творів, що славили лицарські подвиги наших предків, оспівували славних державних діячів княжої України, зокрема Володимира Великого та його лицарів-багатирів — Іллю, Добриню, Микулу, та інших, які боролися з різними ворогами, зміями, велетнями, якими в народній уяві були дикі напасники — спепові наїзники. Коли народився багатир Вольга, розповідали билини, — «затремтіла мати сира земля, риба вся в глибину пішла, птиці злетіли високо під небо, тури та олені за гори пішли, вовки та лисиці — по лісах, соболі, куниці — по островах. «Оспівана в билинах кремезність Вольги — це образ непоборности, образ живучої сили українського народу, який впродовж цілих століть боронив рідні землі від навали диких степових орд.

Велика поетичність билин, прекрасний опис українських краєвидів, природи, докладний переказ подвигів княжих багатирів, виспівування князя і його столиці — Києва — сприяли великому поширенню цього поетично-пісенного жанру. При княжому дворі, як і в інших високих достойників княжої держави, неодмінно були гуслярі-співаки, що під акомпаніяментом музичного інструменту-гуслів — співали билини. Під час урочистих прийнять у князів, бенкетів, свят та інших урочистостей, гуслярі з своїм виконанням билин були неодмінними учасниками двірських подій.

Цей лицарський героїчний епос з новою силою розвинувся знову в козацькі часи, прийнявши форму «думи». Як у княжі часи гуслярі, так у ці часи кобзарі, бандуристи й лірики, під власний акомпаньямент, стали виконувати «думи», сюжетом для яких служили тепер козацькі походи, подвиги запорозьких лицарів, їхнє перебування в полоні, втеча звідти, повернення на рідні землі.

Постали «думи» дуже давно. Перші згадки про них були в «Анналах» польського історика Сарницького з 1587 р., який зазначає, що загибель шляхтичів-братів Струсів у боротьбі з волохами в 1506 році була відображена в піснях, які українці називають думами. Найдавніший запис думи був зроблений 1684 р. Це була дума про козака Нетягу.

Найстарші думи обіймають період до Богдана Хмельницького. В них оспівується боротьба з татарами й турками. Часто темою таких дум було й перебування козаків у турецькій неволі. В цих так званих невільницьких думах, або плачах, зображується побут козаків у неволі, їх туга за рідним краєм, тяжке горе, надія на визволення.

До нашого часу з цих старших дум дійшло чимало. Це — «Плач невільників», «Маруся Богуславка», «Втеча трьох братів з Озова», «Самійло Кішка», «Іван Богуславець», «Олексій Попович», «Соколя», «Брат і сестра», «Вдова і сирота», «Іван Коповченко», «Самарські брати», «Федір Безрідний», «Прощання козака́», «Смерть козака на Кодимській долині», «Отаман Матяш Старий», «Розмова Дніпра з Дунаєм», «Козак-бандурист», «Петро Сагайдачний». Ці думи мають різну тематику. «Плачі невольників» зображено плач-молитву козаків-бранців у турецькому льоху. Мотив цієї думи прекрасно зобразив Т. Шевченко в своїй поемі «Гамалія». В думі «Маруся Богуславка» оповідається про українку, що стала дружиною турка і визволила українських бранців з неволі. Цей сюжет використали Пантелеймон Куліш для своєї поеми і М. Старицький та М. Грінченко для своїх драм. Подібну тему про перебування козаків у турецькій неволі та їх визволення підносить дума «Самійло Кішка». В думі про втечу трьох братів з Озова показано невдячність двох старших братів, які мають коней і не хочуть взяти з собою молодшого брата, натомість навантажують здобич. Молодший брат іде в напрямку віток і шматків китайки, які кидають йому для орієнтації брати, що їхали кіньми вперед. Врешті він вже гине від утоми та виснаження, а двох старших братів забивають яничари. Ту саму подію переказує дума «Самарські брати». Святість благословення батька та матері і сила каяття послужили темою думи про Олексія Поповича. Славна перемога над турками лягла в основу думи про Петра Сагайдачного.

Молодші, або, інакше кажучи — думи пізнішої формації постали в часах воєн Богдана Хмель-

---

Не одна бідна вдова
З города втікала,
Не одна бідна мати
З дітьми розпрощалась.

Як бачимо, народ в Залізнякові бачить героя визволення від ворогів і грабіжників, з сумом і співчуттям згадує про події, що сталися в місті, симпатизуючи вдовам, матерям, дітям, тим самим підтверджуючи, що не всі загинули в Гумані, що багато врятувалося і чоловіків і жінок. Знаємо, що багато шляхти врятувалося з тієї, що перебувала в місті Умані, навіть дочка губернатора Младановича, бо залишила свої цікаві мемуари, в яких описує події до самого кінця й шляхи, якими вона врятувалась через самих повстанців. Саме місто Гумань і Гуманщина, як то видно з книги кагалу, не мало стільки жидів, загибель скількох оспівує їх молитва. А кількість польської шляхти, що перебувала в Гумані, за підрахунком самого польського історика Чарновського також не була значною і складалася з тих, що створили тяжку кривду мирному українському населенню.

(Закінчення буде)

ницького і головним чином оспівують його перемогу над поляками, життя гетьмана та його оточення. Думи ці частково різняться від дум старшого періоду. Менше в них ліризму, натомість, поруч реалістичного відтворення подій і героїв, часто можна бачити ґумористичне й сатиричне забарвлення.

Серед цих дум найбільше відомі: «Хмельницький і Барабаш», «Корсунська битва», «Похід на Молдавію», «Білоцерківський мир», «Смерть Богдана Хмельницького», «Козацьке життя», «Поєдинок козака Голоти з татарином», «Ганджа Андибер».

Темою думи про Богдана Хмельницького і Барабаша є покарання зради. В думі згадується про поневолення українського народу, в обороні якого виступили Богдан Хмельницький, Барабаш і Клиша, що почали писати королеві польському Владіславові, вимагаючи повернення козакам їхніх прав. Король настановив Барабаша в Черкасах гетьманом, Клишу в Білій Церкві полковником, а Богдана Хмельницького в Чигирині військовим писарем, гетьманові Барабашеві надсилав король і відповіді на їхні листи. Бажаючи допомоги козам в їх тяжкому становищі, Богдан Хмельницький запрошує до себе Барабаша, під час бенкету намовляє його показати одержані від короля листи, щоб знати, яке його становище щодо козаків, і тоді відповідно діяти для здобуття козацьких прав.

Але Барабаш є прихильником мирної співпраці з поляками і хоче коштом поневолення свого народу, користуватись сам польським довір'ям. Він відмовляється від цих пропозицій Хмельницького, і той, поставивши своєю метою будь-що-будь здобути королівські листи, відправляє до пані Барабашевої свого служника з ключем, перснем і хустинкою Барабаша, що після бенкету поклався спати, і доручає взяти в неї королівські листи, ніби цього вимагав сам Барабаш. Служник виконує доручення і привозить листи, з яких Богдан Хмельницький довідується про справжнє наставлення польського короля супроти козаків. Барабаш тим часом хоче передати Хмельницького в руки поляків, як такого, що задумує повстання проти них. Але вже пізно. Всенароднє повстання проти гнобителів вибухає по всій Україні. Козаки руйнують польські фортеці, змішують з піском польську кров.

Барабаш — прихильник польської орієнтації — дорікає Хмельницькому, що той забрав королівські листи від його дружини, і радить йому жити в згоді з поляками та користуватись тим, що вони дають. Богдан Хмельницький позбавляє Барабаша життя як зрадника, а його жінку й дітей відсилає в подарунок турецькому султанові. Дума закінчується обранням Богдана Хмельницького на гетьмана та славою, яку йому висловлюють козаки.

На матеріялі цієї думи написав Михайло Старицький свою драму «Богдан Хмельницький».

Творцями дум були учасники тих походів і битв, вони оспівували ті події, пізніше думи ширилися в народі. Мова в думах — широка, образова, описова. Характеристичною ознакою тексту є нерівномірність у побудові віршів, так що один рядок може бути з двох-трьох слів, а інший рядок — з цілого довжелезного речення. Однак у рецитації виконавця, при відповідній інтонації й павзах, зрівноважуються і не справляють враження незакінчености.

Про козацькі думи існує широка література. Багато творів нашого письменства постало під впливом дум. Ранні козацькі поеми Шевченка, драми Костомарова, поеми Куліша і Руданського, окремі драми Старицького, Тобілевича, Черкасенка, повість «Тарас Бульба» і новеля «Страшна помста» Гоголя створені під впливом козацьких дум, а так само й російські поеми декабриста Кондратія Рилеєва «Дума про Наливайка» і «Войнаровський».

Пробують писати думи деякі письменники і в наші дні. Прекрасні зразки вітчизняного героїчного епосу — думи, нема сумніву, виникатимуть і далі, вони оспівуватимуть наші змагання за визволення України.

Дума про Хмельницького і Барабаша

I.

Як із день-години
Счинилися великі войни на Україні,
Оттогді ж то не могли обібратись,
За віру християнську одностайно стати;
Тільки обібрався Барабаш да Хмельницький,
Да Клиша білоцерківський.
Оттогді вони од своїх рук листи писали,
До короля Владислава посилали.
Тогді ж то король Владислав листи читає,
Назад одсилає,
У городі Черкаському Барабаша гетьманом настановляє.
«Будь ти, Барабаш, у городі Черкаському гетьманом.
А ти, Клиша, у городі Білой-Церкві полковничим,
А ти, Хмельницький, у городі Чигрині хоть писарем військовим».
Оттогді ж то небагато Барабаш, гетьман молодий, гетьманував,
Тільки півтора года.
Тогді ж то Хмельницький добре дбав,
Кумом до себе гетьмана молодого Барабаша зазивав,
А ще дорогими напитками його витав,
І стиха словами промовляв:
«Ей, пане куме, пане Барабашу, пане гетьмане молодий!
Чи не могли б ми з тобою удвох королевських листів прочитати,
Козакам козацькі порядки подавати,
За віру християнську одностайно стати?»
Оттогді ж то Барабаш, гетьман молодий,
Стиха словами промовляє:
«Ей, пане куме, пане Хмельницький, пане писару військовий,
Нащо нам з тобою королівські листи удвох читати,
Нащо нам козакам козацькі порядки давати.
Чи не лучче нам із Ляхами,
Мостивими панами,

З упокоєм хліб-сіль по вік вічний уживати».
Оттогді то Хмельницький на кума свого Барабаша
Велике пересердіє має,
Ще кращими напитками витає;
Оттогді то Барабаш, гетьман молодий,
Як у кума свого Хмельницького дорогого напитку напивсь,
Дак у його і спасть поваливсь.
Оттогді то Хмельницький добре дбав,
Із правої руки, із мизинного пальця щирозлотий перстень ізняв,
Із лівої кишені ключі виймав,
З-під пояса шовковий платок виемикав,
На слугу свого вірного добре кликав-покликав:
«Ей, слуго ти мій повірений,
Велю я тобі добре дбати,
На доброго коня сідати,
До города Черкаського до пані Барабашевої прибувати,
Королевські листи до рук приймати!»
Оттогді то слуга повірений Хмельницького добре дбав
На доброго коня сідав,
До города Черкаського скорим часом, пильною годиною прибував,
До пані Барабашевої у двір уїзджав,
У сіни вийшов, шлишок із себе скидав,
У світлицю увійшов, — низький поклон поклав,
Тії значки на скам'ї покладав,
А ще стиха словами промовляв:
«Ей, пані, каже, ти, пані Барабашева, гетьманова молодая!
Уже ж тепер твій пан, гетьман молодий,
На славній Україні з Хмельницьким великі бенкети вчиняють;
Веліли вони тобі сії значки до рук приймати,
А мені листи королевські оддати,
Чи не могли б вони із кумом своїм Хмельницьким удвох прочитати
І козакам козацькі порядки давати?»
Оттогді ж то Барабашева, гетьманова,
Удариться об поли руками,
Обіллється дрібними сльозами:
Промовить стиха словами:
«Ей, не з горя-біди моєму пану Барабашу
Схотілося на славній Україні з кумом своїм Хмельницьким
Великі бенкети вчиняти,
Нащо б їм королевські листи удвох читати?
Не лучче б їм із Ляхами,
Мостивими панами,
З упокоєм хліб-сіль вічнії часи уживати?
А тепер нехай не зрікається Барабаш, гетьман молодий,
На славній Україні огнів та тернів ізгашати,
Тілом своїм панським комарі годувати —
Од кума свого Хмельницького».
Оттогді ж то пані молодая Барабашевая,
Стиха словами промовляє:
«Ей, слуго повірений Хмельницького,
Не могу я тобі листи королевськії до рук подати,
А велю я тобі до воріт одхождати,
Королевські листи у шкатулі із землі виймати».
Оттогді то слуга повірений Хмельницького,
Як сі слова зачув,
Так скорим часом, пильною годиною до воріт одходжав,
Шкатулу з землі з королевськими листами виймав,
Сам на доброго коня сідав,
Скорим часом, пильною годиною до города Чигрина прибував,
Своєму пану Хмельницькому королевськії листи до рук добре оддавав.
Оттогді то Барабаш, гетьман молодий, од сна уставає,
Королевські листи у кума свого Хмельницького зоглядає;
Тогді й напитку дорогого не попиває.
А тілько з двора тихо з'їжджає,
Да на старосту свого Кречевського кличе, добре покликає:
«Ей, старосто, каже, ти мій старосто Кречевський!
Коли б ти добре дбав,
Кума мого Хмельницького живцем узяв,
Ляхам, мостивим панам, до рук подав,
Щоб нас могли ляхи, мостивії пани, за білозоров почитати.»
Оттогді то Хмельницький як сії слова зачував,
Так на кума свого Барабаша велике пересердія мав,
Сам на доброго коня сідав, слугу, свого повіреного з собою забірав.

II

Оттогді то припало йому з правої руки
Чотири полковники:
Перший полковниче Максиме Ольшанський,
А другий полковниче Мартине Полтавський,
Третій полковниче Іване Богуне,
А четвертий Матвій Бороховичу.
Оттогді то вони на славну Україну прибували,
Королевські листи читали,
Козакам козацькі порядки давали.
Тогді то у святий день у божественний у вовторник
Хмельницький козаків до сходу сонця пробуджає
І стиха словами промовляє:
«Ей, козаки, діти, друзі-молодці,
Прошу я вас, добре дбайте,
Од сна уставайте,
Руський Очинаш читайте,
На лядські табори наїзджайте,
Лядські табори на три частини розбивайте,
Ляхів, мостивих панів, у пень рубайте,
Кров їх лядську у полі з жовтим піском мішайте,
Віри своєї християнської у поругу вічні часи не подайте.»
Оттогді ж то козаки, друзі-молодці, добре дбали,
Од сна уставали,
Руський Очинаш читали,
На лядські табори на три части розбивали,
Кров їх лядську у полі з жовтим піском мішали,
Віри своєї християнської у поругу вічні часи не подали.
Оттогді то Барабаш, гетьман молодий, конем поїжджає.
Плаче-ридає
І стиха словами промовляє:
«Ей, пане куме, пане Хмельницький, пане писару військовий!
Нащо б тобі королевські листи у пані Барабашевої визволяти?
Нащо б тобі козакам козацькі порядки давати?
Не лучше б тобі з нами, і з ляхами з мостивими панами,
Хліб-сіль з упокоєм уживати?»

Оттоді то Хмельницький
Стиха словами промовляє:
«Ей, пане куме, пане Барабашу, пане гетьмане молодий!
Як будеш ти мені сими словами докоряти,
Не зарікаюсь я тобі самому з пліч головку, як галку, зняти,
Жону твою і дітей у полон живцем забрати,
Турському султану у подарунку одослати.»
Оттоді то Хмельницький як сі слова заговорив,
Так гаразд добре й учинив:
Куму своєму Барабашеві, гетьману молодому,
З пліч головку, як галку, зняв,
Жону його і дітей живцем забрав,
Турському султану у подарунку одослав;
З того ж то часу Хмельницький гетьманувати став.
Оттоді ж то козаки, друзі-молодці,
Стиха словами промовляли:
«Ей, гетьмане Хмельницький,
Батьку наш, Зінов Богдане Чигиринський!
Дай Боже, щоб ми за твоєю головою пили та гуляли,
Віри своєї християнської у поругу вічні часи не подавали!»

ГРИГОРІЙ КОСИНКА

На золотих богів

Уже третій день, як ревуть гарматні бої над околицями Медвина; гукає-сміється ворожа артилерія, — а за кожним її гуком піднімаються до неба криваво-червоні стежки полум'я з селянських осель...

А недалеко, на Гордієнкових горбках, кипить жорстокий бій: старе й мале вийшло з села назустріч непроханому ворогу...

Б'ється селянська воля, умирає на своїх осьмушках та обніжках, але боронить тілами, кров'ю свої оселі од армії Золотих Богів.

Клекотить бій, гарячий, червоною крівцею вмитий...

— А наші?! Глянь, Параско, Чубатенко: „За мною, вперед!"

— Та-та-та!.. залопотів крилами смерти кулемет, а з рову:

— Ура, слав-а-а!

— Хлопці, ріж і бий!

— Дай кулемета! Сенька!

І летить... Чуб, як грива на вороному коню, розчісується на-лету вітром, в очах гартується залізо з кров'ю і — смага з піни на губах припала пилом, чорніє... летить соняшною курявою Сенька кулеметчик і — строчить умілою рукою по ворожих лавах...

А бій кипить... Ось уже пішли до бою з вилами, сокирами, а ворог — стіною — муром налягає, щоб розбить селянські ряди...

— Чорна короговка майнула на Козацькому шляху...

— З батареї б'ють!..

— З вилками на шлях!

Сіра курява пронизалась свистом куль, упала чорним шаром на обличчя людські...

— Прикладом гада!

Затремтіла під сонцем стеблом зомліла гречка — похитнулась назад...

— Ай!

Креше полум'я, іскриться, і в диму, як чорні примари, мріють над селом тополі, попелом припалі, жовта, язиката змія блискавкою пролизала дим і...

— Цю-у-у-й цюв-уй... — співають кулі і рветься пилами...

— Юшківці одходять і... куль немає... і...

Страшно, рішуче гукнув тоді до селян Чубатенко: „За погорілі наші хати, за кров братів і — волю нашу — вперед!..."

Якась невідома сила ревнула по звіриному з грудей селянських, підняла степом помсту і — пішли: окропили білу гречку з медами гарячою кров'ю, поцілували востаннє горби і...

Сонце здивоване стало: похитнулись вороги!

— Слава, слава! — покотилась луна ярками та долинами.

— Чубатенка нема...

— І тінь хрестом лягла на гречці...

— Цю-у-уй — цюв-уй... — співають кулі, рветься пил горбами...

— Гей, хлопці, пшиницею до шляху: ворог нас обходить!

І побігли бойовики до шляху. А за ними Сенька — кулеметчик: вискочив на шпиль, стрічку нову в кулемет заклав, а тоді...

— Ой, хто ж оце так здорово вціляє?..

Упав коло кулемета. Червона кров Сеньки полилась на потолочену пшеницю і гаряча-гаряча збігла стеблом на суху землю...

*

Заплакали села... Уже не чути, як гукає гармата: далеко-далеко одступило військо Золотих Богів, і на місці гарячих боїв селянської волі — лишилась чорна руїна, полита сльозами, як дощем...

І тоді: озолотило сонце похмурі хмари на заході і втопило червону багряницю, як той сум у ставу, та й прослало над пожарищем... дивиться...

Чорна, обсмалена соха в клуні розп'ялась над кроквами, як мати над дітьми, а коло погреба, он там, де танцюють золоті стріли сонця, хтось заломив руки і з мукою тихо-тихо чи до неба, чи до себе:

— В ногах лазила, цілувала руки, чоботи... Батьки рідні, не паліть... осінь іде... ви-ж — люде, так — ні-і...

Цілі улиці викошено огнем-косою. Чорні, поваляні хати, щербаті повітки і — все віками дбане добро, а в попелі — тліє горе матері...

— На Гордієнкових горбах... Сини в бою за волю лягли.

Хто зрозуміє їх вічне горе-журбу, хто загляне в їх золоті душі?...

Тільки вітер рве присмажений пісок з попелом і кидає на стару драну свитку: кидає, прислухається.

У старій, драній свиті стала серед двору мати Сеньки-кулеметчика:

— Згоріла. Троє малих дітей, як мишенят... І старшого вбито...

— Стоїть пшениця потолочена, серпа просить, а вони кров'ю поливають...

Ой у полі жито — копитами збито...

— Хі-хі!

— Дочко, Парасю, бачиш під обніжком Сенька з кулеметом?

— О, зараз з нами, тільки вночі, як голуб коло клуні пролетить: „Мамо, мамо!"

...Копитами збито жито...

— Почорнів, як головешка... А такий — хороший, молодий... Гей ти, Параско, моя невісточка?

— Пшеницю будем жати, як золото снопи класти, бо горобці п'ють. Як золото снопи класти...

Через лісу слухала сива тінь діда Андрія, слухала — плакала:

— Стерялась бідна з журби... Як чайка б'ється грудьми... О, знов:

Ой, не зорі з неба: горе.

Обхопила руками обгорілий стовп у воротях і страшно, нелюдським голосом, заспівала коло дітей:

Ой, голуб ти, сивенький,
Ой, скажи-скажи ти мені,
Де мій син молоденький?...

І замовкла, заніміла.

Легко повіяв вітер, далі притих, послухав горе-журбу матері і, здавалось, сам заплакав над потолоченою кіньми пшеницею...

ҐЕРТРУД ФОГЕЛЬРОЙТЕР

Досить на одне життя...

Леґенда в орієнтальному стилі

В той час Тахот і Нікетіс жили в квітучих садах біля Нілу.

Сади тягнуться вгору по схилах горбів, на верхів'ях яких, у тіні темних пальм, стоять овіяні прохолодою жартівливих вітерців білі будинки. А внизу тече широкий глинястожовтий Ніл і пливуть поволі човни з темними вітрилами...

На пласкому даху будинку сидять невільники. Вони співають; монотонно і журливо лепадає їх спів у тишу вечора. Із кам'яної лев'ячої голови срібним променем б'є вода і наповнює басейн, по краях якого квітнуть стрункі, як свічки, жовті лілеї. В золоті цих квітів стоїть Нікетіс і вода відбиває мінливий тремтячий вид її. Її очі шукають Тахота, що, прислухаючись до співу невільників, лежить на червоних подушках під пальмами. Але Тахот не відчуває погляду, що шукає його... Нікетіс тихо повертається і йде.

Оце й все життя Нікетіс: служити і шукати Тахотового кохання. Вона простягає йому всі дари свого серця і він приймає їх, усміхаючись, але його власне серце залишається загорнутим і темним. Вона почула б його найтихіший поклик, але він не кличе її. Її простерта до нього рука залишається пустою. Він з радістю дивиться на її серце, що, як лист під вітром, раз темний, раз світлий, тремтить між світлом і тінню. Але своє серце він тримає добре прихованим. Він затуляє його руками, береже від кожного дотику, навіть доброго, і залишається самотнім.

Одного дня, коливаючись, виходить на гору навантажена валка верблюдів; пурпур і золото виблискують на сонці. Верхи на чорному жеребці — світлоокий красунь — сяйвоносний син Сонця. Це Тейо в'їжджає гостем у квітучі сади. Він бачить Нікетіс, схиляється перед нею і каже: „Я прибув, щоб скласти тобі шану". А очі його промовляють: „Яка ж ти гарна!"

Нікетіс, що досі, як королівська робітниця, служила, щоб здобути собі одне серце, стає тепер королівською господинею, володаркою — хай хоч іншого — серця. Вона, що дарувала себе всю, не маючи й подяки за це, бачить раптом, що її дари розцінюються як найдорожчий скарб і вона отримує за них більше, ніж сама дає: ціле серце.

Прегарною квіткою цвіте тепер Нікетіс, як ніколи раніш. В своє чорне, лискуче, як шовк, волосся вона вплітає перли, що їй привіз Тейо; її смугляві плечі ніжаться в прозорих шалях, що їх подарував їй Тейо . . . Тахот же лишається таким, як завжди: замкненим в зачарованому колі власної істоти, заплетеним в тенета життя свого самітнього серця, звернений до інших, не більше й не менше, ніж колись.

Одного вечора знову лунає спів невільників і вода відбиває тремтячий образ Нікетіс під високими стрункими квітами. Але коло неї стоїть Тейо і він каже їй, що кохає її. І Нікетіс в сп'янінні свого серця, що розквітає пишною квіткою, дає Тейові згоду піти за ним, як його королева.

Тоді ранком Тейо виїздить, щоб підготувати все до приїзду нареченої.

Ввечері, коли пальми стоять чорними сильветами проти золотого неба, Нікетіс іде садами в напрямку до гір. Її серце тривожне, як птах, що тужить за далеким льотом, але не знає своєї мети...

Коли вона підходить до кам'яного ослону, що його витесано з червоної скелі, вона знаходить там Тахота і тихо сідає коло нього. Далеко під ними лежать квітучі сади, білі будівлі... і чути лише скрип зачерпного колеса з Нілу.

Тахот питає її: „Отже, ти тепер покинеш квітучі сади?“ І вона відповідає: „Так, я піду з них“. Її серце раптом б’ється, як божевільне, і вона гадає: Зараз він скаже: „Залишись зо мною“. Але він нічого не каже; він лише пестливо проводить рукою по волоссі її, її, що сидить нерухомо, дивлячись просто себе, — пестливо, але так само далекий від неї, як завжди... По тому він підводиться і йде.

Раптом в Нікетіс постає повна тиша. — Кожного щось жене його дорогою до його мети. Вона весь час горіла у вогні жагучої туги, якій віддала все своє серце. Може цього вже досить на одне життя?

Темними горами і запашними садами вона простує вниз до Нілу. Здригнувшись, вона відчуває як вода охоплює її ноги. Ще трохи... і жовті холодні хвилі злучаються над її головою...

Переклала з німецької мови Р. Курінна

РОСТИСЛАВ ЄНДИК

1944

Як тільки сонце поцілує гори,
А голубінь одягне темну синь,
Майно скривають люди до комори
І замикають до дубових скринь.
Сусіди забувають про роздори
Про межі, про гнівливе слово — гинь,
Яке горіло на губах у кума,
Неначе б він лиш про погибіль думав.

В прощанні на добраніч, заки смерк
Мохнату лапу ще не клав на поле,
Вони обіцюють, що якби смерть
Присовувалась, то село некволе,
Але озброєне і з-за смерек
Зуміє стрінути те панство голе,
Що рине з міст на квітчане село,
Немов би в нім відваги не було.

Коли батьки на спуст замкнули двері
І почали стругати снасть чи вісь,
Сини не дожидали вже вечері,
Лише збиралися в дрімотний ліс,
Де молодь скликувалась не в химері —
У полум’ї святім, яке заніс
У серце дух хоробрих предків з криці,
Як ще грів жар їх пожару столиці.

Кругом мертвецька тиша, слід застиг,
Де ввечорі кресалася робота,
Заколихався шум і хлопець — плиг
З подвір’я та хильцем поза ворота
Виходив; хоч читав немало книг,
Не відчував, не відчиняв він рота,
Аж в боротьбі почув, що він є пан,
Нехай, що світ прозвав його — Іван.

Пішла селом незрозуміла кличка,
То пес загавкав, то завив пугач:
Така в непосидющих дивна звичка,
Щоб весело іти, як вдарить в плач
Кохана, тремтячи, немов синичка,
Що йде по смерть її отчайний грач.
На круг обіймів вже нечулі хлопці
І в хаті душаться, немов в коробці.

М’язисті, непокірні юнаки
Прямують в первісну, в стару діброву,
Стискають міцно зброю п’ястуки,
Простягши тіні в далеч пурпурову,
Як велетні, яких звели казки.
Далеко чує ліс, живу будову
Корчів роздер крилатий вовчий крик
На хруст галузки й гомоном поник.

В одвіт захаркотів сарнюк глибоко,
Де віття вкрило лисину полян,
Прорізувало темінь бистре око,
А вухо вибігало вдаль, в туман,
Який міг скрити ворога під боком
І видати усіх в ганебний бран.
За шелест лиш дала пересторогу
Їм чата, відчиняючи дорогу.

Під дубом корінастим ватажок
Сидів і м’яв неспалену цигарку,
Юнацтво розляглось на моріжок,
Заслухане в наказ, що рвався шпарко
З його уст: „Нині чистимо Лужок
Від злющих наростів, сусідську сварку
Покінчимо на вічність. Постріл мій
Дасть гасло, щоб розпочати бій.

Як завжди, так сьогодні — без пощади:
Не щадимо себе, для ворогів
Спадщинних теж розм’яклої засади
Не нам шукати, як наш чин доспів.
Не вб’єш ти гада, то тебе вб’ють гади,
Їх яд нераз визвольний зрив нам змів.
Крім правди, ми шукали виправдання
У тих, що знали тільки катування.

Такий наш жереб в долі та снаги
Не сміє бракнути, щоб хоч пороги
Нових хат ми побачили й з жаги
Не впали на окраїни дороги,
Якою нас ведуть прудкі біги
До вольного чертогу й перемоги.
У ворогів ще день, у нас лиш ніч,
Але ясніша, бо країна — „Січ“.

Пішли, як буря, билися, як громи,
Коли карбують кряж крутистих скель,
Батькам не згаптували посороми,
Стома пащеками на десять миль
Ревів вогонь і злизував хороми,
А хто не впав — губив майно і бриль.
Кроїв рудий гнів голубе склепіння
І кидав згарки в смерчене кипіння.

Дими смалили їх, скрипіла кров
Грудками просякала крізь опаску
Та груди поширяв предвічний зов,
На лиця насував величну маску,
А хто б їм серце дуже розпоров,
Знайшов би неодну блакитну казку
Про їх відчизну, золотистий лан,
Один закон, що вольний кожний стан.

Стояли б спалені міста і села,
Стирчав би комин, мов худа рука,
Та молодь пишна, горда і весела
Косичилася б цвітами вінка,
Храм замітали б золоті помела,
Цвіли б при хижах купини садка,
Красуні черпали б дзбанками воду,
Рівні їм не було б ніде на вроду.

Вершинне щастя дальших поколінь
Є дане не борцям, їм — січа люта,
З якої шлях веде у далечінь,
Щоб там не знали про рабів і пута,
Щоб чорну зненавиду, наче тлінь,
Згасили так, як кривду призабуту...
Великі будуть юнаки, хоч злочин
Веде їх всіх у світлий первопочин.

МИКОЛА ЩЕРБАК

В ДАЛЕКИХ ЗЕМЛЯХ

В далеких землях, як одбита птиця,
Ходжу тривожний по чужих столицях,
А серце рветься в соняшний свій край...
Часом прийду на голубий Дунай,
Замріюсь задивлюсь — і вже здіймає хвилі
Дніпро-Славута на Вкраїні милій.
І, ніби вітер помахом руки,
Несе у Тендер сірі байдаки...
Або пройду повз Бранденбурґер Тор,
І вже мені гремить свобідний хор
Козацьких голосів, і Золоті Ворота
Стоять як вежі в Києві моїм,
І хоч минулому немає повороту,
Та чую я, немов могутній грім,
Гуркоче хвиля, звихрена вітрами.
І вірю я: ще час відкриє брами
Тих Золотих Воріт, і в марші бойовім
Сини повернутьня в рідний отчий дім.
Я бачу їх засмаглі в сонці лиця, —
Героїв радо зустріча столиця.

РЕЦЕНЗІЇ

Я. З. ПЕЛЕНСЬКИЙ

Новітній Націоналізм в освітленні німецького автора

(„Ґешіхте дес Націоналізмус ін Европа", Ейґен Лемберґ, Штуттґарт, 1950)

«Історія націоналізму в Европі» Ойґена Лемберґа, що є життєвою працею цього автора і з'явилася в 1950 році, повинна бути роглянена досить просторо, тому що вона має дуже багато аспектів, з якими молоде українське покоління змушене ознайомитись і зайняти до них відповідне становище. Дві основні проблеми що даються викристалізувати через перечитання цієї праці, це, поперше, об'єктивний розгляд історії розвитку націоналізму, як духової течії, а подруге, оцінка виглядів та можливостей цього напрямку.

Виходячи з засади, що націоналізм є **структуральним принципом** в Европі, автор старається висвітлити духові підстави й причини, чому саме націоналізм став тією основною підвалиною в житті европейських націй і їх оформлення в національних державах. Цей структуральний принцип був спричинений властивостями і різноманітністю поодиноких націй, які розвивались і росли згідно з обставинами, що були викликані власне елементами раціонального думання, як також емоційним складником, що його теоретики націоналістичної школи називають «зв'язком крови», «душею нації», і т. і. Цілком правильно вбачаючи різницю між націоналізмом «гону» ідеологічним націоналізмом, автор виставляє твердження, що «тим виявляється цей ідеологічний націоналізм, як етична проблема в своїй цілій різноманітності й важливості. Як етична сила, яка зносить поодиноку людину понад себе, призначає її до відданости спільноті, уздібнює до самопожертвенности й героїзму, дає її життю зміст і ціль, націоналізм становить один із найвартісніших дарів, які Бог дав людям» (ст. 31). Рівночасно читаємо, що та сила мала також неґативний характер, тому що вона перемінила Европу на певну «кількість малих, заздрісних, відмежованих і несхильних визнавати якийсь вищий принцип над собою, національних держав».

З'ясовуючи всі неґативи та позитиви цієї духової сили, Лемберґ приходить до переконання, що «націоналізм є однією з тих сил, які можуть рівночасно заклясти і богів з Олімпу, і демонів із підземелля». Ми ще повернемось до цих тверджень при оцінці цього твору, але насамперед спробуємо розглянути первні націоналізму, визначені в цій книзі.

«Античність і середньовіччя»

Старинний світ, як кожна інша епоха всесвітньої історії, прагнув до єдности, це значить, до єдности в духовому, як також у структуральному розумінні.

Кінець тієї епохи відзначився ще величезним розвитком і поширенням християнства. Клясична філософія християнська віра не могли однак, здержати нових процесів, які витворювались на руїнах римської імперії (що була, згідно з найновішими дослідами, багато більше зрізничкована, ніж це бачили історики 19. століття).

В середньовіччі, яке змагало також до своєрідної єдности в «римській імперії ґерманської нації», вище згадані процеси мали вже досить окреслений характер, мимо того, що значення й поняття нації не було ще оформлене. Принципом зрізничкованости були, властиво, відмінності племінні, які мали своє завдання у тій імперії. Однак із часом почали тії племена зростатися в нації, які протиставились намаганням «тевтонів», тобто властивих німців, перебрати на себе всю спадщину римської імперії, як також відповідальність за устрій та ієрархію Католицької Церкви. Це все не було ще запереченням «ордо» (ладу), навпаки, кожна національна держава, розвиваючись, шукала підстав та арґументів, щоб перебрати на себе ту імперію і заступити собою «римське цісарство». В основному, середньовіччя не шукало навмисне «дезинтеґрації» своєї одностайности, навіть коли вона фактично вже не існувала. В останній фазі тієї епохи розуміння «нації» було все ж таки більше спрямоване на загальнолюдські завдання (а це — поширення та оборона християнської віри, створення нового, всеосяжного світогляду т. зв. схолястичної філософії, аніж на специфічно національні потреби). В Східній Европі цей процес був трохи відмінний, там складався також певний культурний круг, у процесі перебирання різних культурних, а також державних елементів з Візантії до київської держави. Цього, однак, не порошує Лемберґ, і це складає одне з недотягнень його праці.

Новітні часи та розвиток націоналізму

На думку Лемберґа, розвиток націоналізму був спричинений двома основновними різновидами «народження нації». До першого треба відзначити, що, по розваленні середньовічного світогляду новими винаходами та досягненнями в науці, життя почало здобувати в щораз збільшеному темпі нові площини думання. В дережно-національному аспекті **територіяльна держава** почала перетворюватись на національну державу, яка була збудована через династію, а властиво через особистість поодиноких королів, князів і т. і. Кожний з них старався піднести свою особу до сфери зустрічі з Богом, а тим знову узалежнити своїх підданих. Реформація і зростаючі релігійні різниці цементували тих підданих в єдину ґрупу з дуже одноманітними інтересами. Завершенням, як також закінченням, цього сакраментального становища пануючої одиниці супроти людности держави, була епоха абсолютизму. Перед тим, одначе, гуманісти почали оформлювати або, властиво, відновляти ідею держави. Ця остання, вкупі з особистим ставленням до пануючої одиниці, була однією підставою «народження нації», і то — з держави.

Другою і паралельною причиною того розвитку було «народження нації з мови, культури й ідей», що, на нашу думку, має більше значення, як державно-конституційний елемент, передусім у Східній Европі.

Це визнає й сам автор в розділі «Романтичний націоналізм» і висновок: «Можна сказати, що через різне діяння того погляду Европа була поділена на два круги: один — західній, де поняття нації є побудоване на політичній приналежності до держави та на співдіянні в ній, і один — східній, де мова й культура репрезнтуються, як рішальні моменти національного поняття» (ст. 207).

Це відродження відбувалось передусім у 18. і 19. століттях, мимо того, що вже гуманісти займались поняттям народів, і що в Західній Европі поняття й завдання деяких окремих націй (французької й англійської) були досить устійнені. Ті нації не зазнали втрати власної держави та постійного національного поневолення, і через те націоналізм цих народів скоро перетворювався на імперіялістичний месіянізм. Погоджуючися з поглядами автора про значення мови й культури абиякої нації, не поділяємо його думки, коли йдеться про **«ідею».** Ідея «розіп'ятої на хресті» Польщі і з цього виростаючий польський месіянізм, як також, напр., чеський «демократизм», можуть бути (з великими застереженнями) у важанні за елементи проґресивного націоналізму. Але який стосунок до націоналізму має форсування в світі французької «цивілізації» або російського «страждання» — не є в автора уґрунтоване у відповідний спосіб.

Автор має здоровий погляд на проблему російського імперіялізму, чию теоретичну підставу — панслявізм Крамаржа — він глибоко аналізує. Він переводить дуже актуалльну паралелю до сьогоднішнього большевизму і влучно питає: «Чи не повстала до життя в месіянізмі світової революції, та сама улюблена думка слов'янофілів, мовляв, Росія через **великий визвольний чин,** (підкреслення наше — **Я. П.**) проступатиме на чолі народів і принесе їм нову епоху»?

Українське питання

Попри те, що автор не присвятив багато місця українському питанню в рамах націоналістичної проблематики, хочемо на цьому місці ознайомити докладніше з його думками та поглядами на українську справу.

В розділі про «народження модерної нації з мови, культури й ідеї» автор порівняно мало згадав про розвиток нашого національного прагнення. Це не можна, однак, вважати за вирішальне недотягнення, і то з причини перевантаження книги проблематикою націоналізму в інших европейських країнах. Важливішим і, на нашу думку, невиправданим є вбудування українського відродження в польську тематику. Лемберґ невірно твердить, що 1. польські письменники вікривали українську народність; 2. потім українці піднеслись проти своїх «винахідників» (але ж такими поляки ніколи не були, нас не «винаходили» і не «відкривали»); 3. автор «натягнув» паралеллю між впливами німецької романтики, а зокрема Гердера, на східні народи та польськими діяннями супроти нас; 4. автор твердить, що саме з т. зв. Західньої України (Східньої Галичини) розринувся український національний рух (а ми знаємо, що українське відродження відбувалося спершу на східньо-українських землях, звідки походять також теоретики національно-державницького напрямку — Міхновський, Липпинський, Донцов).

З другої сторони, треба визнати, що в книзі висловлено кілька дуже позитивних думок про нашу культуру, історію та літературу, до якої Лемберґ зачисляє — як один з лише кількох нечисленних західньоевропейських вчених — «великого українця» Гоголя. Автор рівночасно твердить, що українське питання «є пробним каменем» для совєтської національної політики. Він дуже точно визначає наше становище супроти Москви та визнає вищу культуру київської держави, яка була «старша, ближча до Европи і культурно вища, аніж московська, що постала на кольоніяльній землі, і виявлялась примітивною, варварською та напівтатарською. «Мимо різних невірних узагальнень, як також неточностей (напр., на ст. 222 в книзі говориться про «галицьку націю» в австро-угорській державі), погляд та підхід автора до нашого національного питання є в основі своїй об’єктивним, хоч автор і не спромігся з’ясувати ріст українського націоналізму в 20. ст.

Чи має націоналізм майбутнє?

У висліді своєї праці автор старається з’ясувати можливості націоналізму і твердить, що «епоха, коли Европа поділена на нації», і коли ті нації правлять за найголовніші найбільш зобов’язуючі групи, «наближається до свого кінця» (ст. 295). Тут, як у цілій своїй праці, автор робить одну важливу помилку, а саме: він не розрізняє між націоналізмом тих націй, які не мають або втратили свою державу і визначаються прагненням до державного буття, в якому кожна нація мусить нормально «вижитись», а щойно потім може (але не мусить) перейти до федеральних комплексів, — і націоналізмом націй пануючих, націй-гнобителів і націй, які прагнуть творення імперії або імперіяльних бльоків, де націоналізм є засобом імперіялізму і реґресивним моментом, якщо йдеться про змагання до свободи.

Коли б Лемберґ зробив цей висновок, він напевно сказав би, що націоналізм має майбутність в Азії і передусім у Східній Европі. **В тих країнах націоналізм є аж до здобуття власної держави, одиноким можливим і виправданим духовим постулятом, без якого нація ніколи не може вибороти собі власної державної волі.**

З СУМІВСЬКОГО ЖИТТЯ

КРАЙОВИЙ З’ЇЗД СУМ’У В ПАРАҐВАЇ

Хоч Крайовий З’їзд СУМ’у в Параґваї відбувся ще в лютому ц. р. в Енкарнаціоні все ж варто про нього сказати тепер, беручи до уваги віддаленість того краю від Европи та специфічні тамтешні обставини. З’їзд відбувся з участю 26 делеґатів з усіх осередків та почесних гостей. Після перегляду праці Крайового Комітету і схвалення його звіту за 1951 р., З’їзд обрав нові керівні органи. До складу Крайового Комітету ввійшли: голова — В. Шумило (вже третій рік підряд), заст. голови — Т. Клічук, секретар і скарбник — В. Ґрейцарук, керівник орг. справ — І. Литвинович, керівник освітніх справ — Ант. Кущинський, члени для окремих доручень — Софія Кондратюківна і Ст. Галушка та члени (голови осередків): Копаниця, М. Корчевий, П. Товстий і Ю. Зарубій. До Крайової Контрольної Комісії обрано: голова — О. Долотович, заст. голови — К. Таранський і секретар — Г. Волинець.

Крім організаційних постанов З’їзд схвалив ряд резолюцій-заяв, з яких наводимо найголовніші:

1) З’їзд вітає пана Президента і Уряд Параґваю, а в їх особах весь параґвайський народ та висловлює йому заяву щирої льояльности й дякує за уможливлення нам вільно розвивати своє культурно-освітне й громадсько-організаційне життя під охороною демократичних законів параґвайської держави.

2) З глибокою пошаною З’їзд схиляє свої голови перед борцями за Віру, Волю й Самостійну Українську Державу, що полягли на полі слави або мучаться та гинуть в кайданах неволі найбільшого нашого і світового ворога — Москви.

3) З’їзд палко вітає всю Воюючу Україну, нашу який підписав лицар і Головнокомандувач УПА, героїчну Українську Повстанську Армію, всі українські комбатантські організації, центральні суспільно-громадські українські установи, всі українські рідно-мовні шкільні установи і наших науковців та культ-освітніх і громадських діячів та прирікає служити своєю організаційною, освітньою та виховною працею визвольним змаганням України.

Сумівці в Параґваї, О. Долотович і Р. Липин, пробують «запорожця»

4) З’їзд посилає свій синівський уклін українській підпільній церкві та єрархам обох українських церков на чужині.

5) З’їзд вітає на теренах вільної землі Вашінґтона Пан-Американську українську Конфедерацію та всіх її членів, як репрезентантів всіх українських патріотичних організацій всієї Америки, а в сусід-

ній Арґентині вітає — товариства: «Просвіту» й «Відродження».

6) З'їзд засилає свій побратимський привіт Центральному і всім Крайовим Комітетам і Осередкам СУМ'у, що широкою 9-тисячною лавою й організованими з'єднаннями в 15-ти країнах світу з одностайною думкою про Бога й Батьківщину служать славному майбутньому України.

З'їзд пригадує тій нашій молоді, що ще не вступила в сумівські ряди, заклик Воюючої України, що потім склав своє життя на вівтар вічної слави України — генерал Т. Чупринка—Шухевич. Той заклик кличе українську молодь за кордоном «іти в аванґарді визвольної боротьби, бути високо організаваною, активною і ідейною, здобувати освіту, зберігати себе перед розкладовими впливами, які розхитували б її ідейність та підривали б моральну стійкість». Тому З'їзд закликає решту неорганізованої ще в рядах СУМ'у української молоді спільно здійснювати цей заповіт, бо тільки в лучності сил запевний успіх нашої праці і боротьби.

Останню резолюцію схвалено палкими аклямаціями. З'їзд закінчився співом українського національного гимну.

Делеґати підсилені духом та піднесеним патріотичним настроєм понесли нове надхнення до праці за Бога й Воюючу Україну до своїх далеких розкиданих по пралісах осередках СУМ'у.

Ант. Кущинський

III-ИЙ КРАЙОВИЙ З'ЇЗД СУМ'У В НІМЕЧЧИНІ

Мюнхен, ІСС. 7-8. червня 1952 року в Мюнхені відбувся III-ий Крайовий З'їзд Спілки Української Молоді в Німеччині. У З'їзді взяли участь умандатовані делеґати від 14 Осередків та близько 50 учасників сумівців й гостей. Не зважаючи на важкі побутові умови та фінансові труднощі, делеґати прибули з усіх сторін Німеччини та навіть з найбільше віддалених осередків. З Осередку СУМ'у в таборі «Валька», віддаленого приблизно на 200 км. від Мюнхену, п'ять сумівців прибули роверами.

Зустріч членів Осередків СУМ'у зДілінґену та Ульму в дні 25. 5. 52, що прибули роверами до м. Ґінцбурґ (Німеччина), щоб спільно вшанувати пам'ять отамана Симона Петлюри і полк. Євгена Коновальця

З'їзд одержав привітання від 25 українських товариств і центральних установ. Окремо з'їзд вітали представники німецької організації молоді «БДЙ», котрі особисто взяли участь в початковій частині З'їзду.

З'їзд першого дня своїх нарад вислухав доповідь проф. Шульги, яка викликала широку й жваву дискусію.

Другого дня З'їзду голова уступаючого Крайового Комітету, друг В. Леник, склав звіт з діяльности Крайового Комітету, вказавши на труднощі, серед яких доводилося працювати Крайовому Комітетові та Осередкам СУМ'у в Німеччині продовж останнього ділового року. Та все ж, не зважаючи на труднощі і перешкоди, Спілка Української Молоді в Німеччині виявила чимало успіхів, що дає право назвати СУМ найактивнішою українською громадською молодечою організацією на терені цього краю. СУМ в Німеччині нараховує тепер 278 членів, які оформлені в 15 Осередках.

Члени Осередку СУМ'у в Кляйнкець (Німеччина) складають сумівське приречення

Після схвалення абсолюторії обрано нові органи Крайового Комітету в складі:

Крайовий Комітет: мґр. Шаршаневич Володимир — голова, Марченко Іван — заступник голови і керівник відділу виховання і освіти, Холявка Іван — секретар, Кудрик Володимир — керівник організаційного відділу, Чорній Іван — керівник відділу Юнацтва, Петрух Ярослав, — керівник фінансового відділу, Трач Михайло — керівник відділу міжнародніх зв'язків, Павліченко Петро — керівник відділу фізичного виховання, Назола Володимир і Бідяк Богдан — запасні члени.

Контрольна Комісія: Леник Володимир — голова, Кот Михайло і Сушко Василь — члени, та Тицький Михайло і Кірик Микола — запасні члени.

Товариський суд: Яременко Микола — голова, Запорожець Олександер і Цішкевич Теофіль — члени, та Стусь Богдан і Щур Іван — запасні члени.

Після обрання керівних органів З'їзд обговорив ряд актуальних питань, що стосуються діяльности СУМ'у в цілому та СУМ'у в Німеччині зокрема. Найголовнішими з них були: організація доросту та Юного СУМ'у, боротьба з асимісяцією, що загрожує нашій молоді не тільки в заокеанських країнах, але й в Німеччині; питання систематичної виховно-освітньої праці сумівської молоді; розгортання діяльности СУМ'у назовні та активізація нашої молоді на відтинку міжнародніх зв'язків і т. ін.

З'їзд схвалив резолюції, що віддзеркалюють напрямні діяльности й актуальні завдання СУМ'у в Німеччині. Ось головніші з них:

1) З огляду на стабілізацію відносин серед української еміґраційної спільноти в Німеччині та наявності доросту поза рямцями молодечих організацій, доручається Крайовому Комітетові та Осередкам СУМ'у зактивізувати свою працю на відтинку організації української доростаючої молоді в рядах Юного СУМ'у та боротися з денаціоналізацією.

2) Поглибити виховно-вишкільну працю в осередках та ланках в дусі ідей СУМ'у та українських національних традицій.

3) Стверджується доцільність скликування Крайовий Комітет СУМ'у ідеологічних конференцій, принайменше раз і пів року, для розгляду та поглиблення питань світоглядового і ідеологічного характеру.

4) На відтинку зовнішньої діяльности зміцнити та поширити дотеперішні зв'язки з німецькою молоддю та іншими чужинецькими молодечими організаціями на терені Німецької Федеральної Республіки. При цьому ознайомлювати чужинців з боротьбою на рідних землях та приєднувати прихильників для української визвольної справи. По змозі посилити зв'язок з молоддю поневолених Москвою народів.

5) Згідно з постановою IV-го Конґресу СУМ'у, розгорнути діяльність на відтинку фізичного виховання.

6) Влаштовувати політичні, фахові і т. і. вишколи.

До характеристи З'їзду треба додати, що З'їзд відбувся в надзвичайно дружній та діловій атмосфері, з численною участю делеґатів та гостей. Надзвичайно річевий та діловий підхід делеґатів З'їзду до питань діяльности СУМ'у, дає запоруку дальшого росту Сумівського Руху.

СУМ НА ЗОВНІШНЬОМУ ВІДТИНКУ

Мюнхен, (ІСС). Активізація діяльности СУМ'у на зовнішньому відтинку приносить чимраз нові й нові осяги для СУМ'у та для всієї української справи взагалі. Цим разом успіх був на відтинку співпраці з німецькою молоддю. Одна з їхніх численних організацій — «БДЙ», відома вже як найактивніша в боротьбі з комунізмом, запросила СУМ взяти участь в їхній зустрічі, що відбулася у Франкфурті 1-2. червня ц. р.

Понад 5.000 учасників з Німеччини та гостей з усіх европейських країн приїхали на зустріч. Між ними також два представники від СУМ'у, які зайняли свої місця як рівні з рівними. Два дні тривала зустріч, в програмі якої були не тільки розваги, а й політичні дискусії та віче, з участю німецьких послів та представників АБН.

В дискусіях, між іншим, багато порушувалась справа України та інших поневолених народів.

З окремим привітанням звернулася до наших представників німецька молодь під час мистецького конкурсу, де між іншим одна ґрупа німецької молоді з Етвеґе в Гессені заспівала українську пісню «Ой не ходи Грицю».

Під час і після зустрічі наші представники (Голова Крайового Комітету в Німеччині і Голова Осередку СУМ'у в Франкфурті) провели розмови з представниками центрального і крайових керівництв «БДЙ» та нав'язали з ними зв'язки. В спільних розмовах вирішено наладнати тісну співпрацю між СУМ'ом і «БДЙ».

В. Леник

Мистецька ґрупа відділу «БДЙ» з Етвеґе (Німеччина), що під час антикомуністичної маніфестації німецької молоді у Франкфурті привітали українських делеґатів українською піснею.

ЕКСКУРСІЯ ДО ІСТОРИЧНИХ ПАМ'ЯТОК

Осередок СУМ'у ім. гетьмана Богдана Хмельницького в Кольонії Ітанґва в Параґваю, спільно з осередком ім. «УПА» в Ельдорадо та «Запорозької Січі» в Енкарнаціоні та з остями — членами «Просвіти» відбули туристичну прогулянку до параґвайських історичних руїн «Трінідад», занедбаних тепер решток, колись величних будівель єзуїтського ордену, за часів єзуїтської комуністичної держави в Параґваї в 18 віці. Ініціятором, організатором та «душею» прогулянки був друг Андрій Николайчук, він же керівник сумівської духової оркестри, яка також взяла участь.

По огляді руїн наші туристи дісталися до річки Катварі і на її березі засіли до спільного обіду, а потім відбулася спільна товариська забава.

З українськими піснями, задоволені з прогулянки, молодь поверталася до своїх колоній, до своєї щоденної праці на плянтаціях бавовни, маїсу, жерби.

Волиниць

Голова ЦК СУМ відвідує Осередки СУМ-у в Канаді

(Інтерв'ю кореспондента «Гомону України» з Головою ЦК Спілки Української Молоді, п. О. Калинником)

3-го травня ц. р. прибув до Канади Голова Центрального Комітету СУМ'у п. Олекса Калинник, щоб там зустрітися з членами Крайового Комітету СУМ'у та сумівською молоддю й українською громадськістю та щоб пізнати тамтешні умовини праці СУМ'у, її можливості й потреби.

Перших днів побуту Голови ЦК СУМ'у в Канаді кореспондент часопису «Гомін України», п. М. Яр. провів з ним ширшу розмову на тему діяльности СУМ'у. Нижче поміщуємо важливіші уривки цієї розмови:

Запит: Як Спілка Української Молоді вирішує проблему молоді на еміґрації та що в тому напрямку робить?

Відповідь: На мою гадку, проблема молоді — це наша найважливіша внутрішна проблема на еміґрації. Набагато, може, важливіша від всяких наших внутрі групових спорів і т. п. справ. В позитивній розв'язці цього питання скривається питання нашої сили на дальшу мету, як теж питання збереження підростючого нового покоління, яке часто вже не бачило і не знає рідної землі. Спілка Української Молоді веде працю по лінії напрямних, що були досі схвалювані і переглянуті на конгресах СУМ, зокрема відповідно до постанов IV Конгресу СУМ, що відбувся в січні ц. р. в Бельгії. СУМ прагне до того, щоб зберегти для українства всю нашу молодь, ціле підростаюче покоління. Ми протиставимося всім негативним впливам, на які наражена наша молодь на чужині, ми хочемо виховати нашу молодь на добрих українських патріотів і на добрих громадян на твердих засадах християнської релігії. Ці наші пляни ми намагаємося проводити в тісній співпраці з іншими українськими організаціями, зокрема і передусім з українськими Церквами. Вважаємо, що на чужині в будьякій країні наймічнішим чинником, довкруги якого об'єднується і гуртується все, за дуже незначними вийнятками, українство, є і останується наші Церкви. СУМ намагається втримати нашу молодь в постійному духовому зв'язку з Батьківщиною, тому ми постійно інформуємо нашу молодь про Україну, її визвольну боротьбу, плекаємо в нашої молоді гордість на своє національне походження, пієтизм до національної традиції. Попри те, ми ніяк не забуваємо про те, щоб наша молодь добувала фахове знання, щоб вчилася.

Запит: СУМ, як нам відомо, бере теж активну участь в справі популяризації українського визвольного руху та в працях міжнаціональних організацій молоді. Чи можете подати про те якісь інформації?

Відповідь: Спілка Української Молоді присвячує дуже багато часу і зусиль теж тій ділянці праці, про яку запитуєте. Ми можемо бути вдоволені з помітних успіхів по тій лінії. СУМ має постійні зв'язки з Світовою Асамблеєю Молоді при ОН, ґенеральний серкретаріят якої находиться в Бельгії, з Союзом Европейської Молоді. СУМ брав участь в ряді міжнародніх молодечих конференцій, на яких виступали наші делегати з доповідями і були активні в працях комісій. СУМ займається постійним надсиланням наших чужомовних видань, як теж і наших молодечих видань, до 140 молодечих централь світу і так само ми одержуємо від них їхні всякі публікації. За останній час СУМ брав участь через своїх представників в конференції Союзу Европейської Молоді в Штрасбурзі, Франція, а також в зустрічі европейської молоді біля Кельну, Німеччина. Наш представник взяв участь в конференції молодих публіцистів і журналістів Европи, що відбулася в Німеччині між 20 і 27 квітня ц. р. Зовнішній Відділ ЦК СУМ'у нав'язав контакт з загальнонімецькою католицькою організацією та з іншими молодечими організаціями тієї країни. ЦК СУМ вже запрошений взяти участь у загальнонімецькій конференції молодечих організацій, що відбудеться осінню ц. р. Маємо вже запрошення через СУМ в США, взяти участь у протикомуністичному конгресі вільних народів, що відбувається в Лондоні, Велика Британія, між 6-12 травня ц. р. заходами організації Комон Коз.

Поряд з тим наш представник візьме участь на іншій протикомуністичній конференції, що відбудеться в днях 5-7 червня ц. р. у Великій Британії, при співучасті видатних політичних і військових діячів окремих держав і де мають виступати теж російські політичні діячі.

Думаю, що нашому представникові там прийдеться звести гарячий бій з виразниками російського імперіялізму. ЦК СУМ заплянував і вже підготовляє міжнаціональну протикомуністичну маніфестацію у Манчестері, Британія, бо в м. Шіфельді на 1-ше червня має відбутися фестивал комуністичної молоді. Надіємося там дати відсіч комуністам в інтернаціональному масштабі і продемоструємо там справжні прагнення народів, поневолених совєтською Росією. З інших европейських країн ЦК СУМ має добре наладжені контакти в Бельгії, зокрема з тамтешнім міністерством, що відає справами молоді.

Нашу діяльність зустрічають з люттю комуністичні і прокомуністичні групи в окремих країнах. Їхня преса клеймить нас всякими можливими очорнюваннями, але все це тільки засвідчує, що ми, наша організація, створює їм поважну загрозу в їхній зрадницькій діяльності, як п'ятої московської колони. У Великій Британії, наприклад, комуністичний «Дейлі Воркер» вже двічі нападав на СУМ. В останній статті ця комуністична ганчірка писала про те, що «СУМ поклявся скинути народній уряд в Україні». Це ствердження ми цілком підтримуємо, бо і справді, ми підготовляємось, щоб отой «народній уряд» в Україні скинути.

Я тільки в дуже загальних нарисах подав інформацію про діяльність СУМ'у на зовнішньому відтинку і тільки про ту, яка проходила під безпосередньою контролею ЦК СУМ. Додам тільки, що паралельно дуже оживлену діяльність проявили теж Крайові Комітети СУМ'у, в тому теж в Канаді, чи США. Хочу ствердити тільки, що вклад СУМ'у в тій ділянці роботи таки справді чималий і є всі дані припускати, що праця в тому напрямі буде тільки поширюватися і скріплюватися.

Юнацький світ

Додаток для Юнацтва Спілки Української Молоді

ЮНАКИ І ЮНАЧКИ, НАШІ МОЛОДІ ДРУЗІ!

У відділі «Юнацький світ» ви знаходите цікавий матеріял для читання: оповідання, поезії, розповіді про історичні події чи людей, новини з досягнень науки, нариси з історії України.

Ми хотіли б знати, що Вам найбільше сподобалося з прочитаного; пишіть нам також, про що б ви хотіли читати, що Вас найбільше цікавить.

Одночасно запрошуємо Вас присилати для «Юнацького світу» свої дописи, уривки з записок-щоденників, свої поетичні спроби, оповідання, тощо. Кожний особливо вдалий твір буде опублікований на сторінках Вашого відділу в журналі. Писати треба стисло і цікаво, пам'ятаючи, що Вас читатимуть тисячі юних друзів.

Редакція

О. ОЛЕСЬ

РАНОК, РАНОК!...

Ранок, ранок! Час світання . . .
О, який прекрасний час!
Криком щастя і страждання
Україна кличе нас.

Голос страдниці лунає,
Голос Матері, сини,
Під корогви Вас скликає
Стати в грізні буруни.

Час горіння . . . час світання,
О, який прекрасний час!
Криком щастя і змагання
Україна кличе нас!

Л. П.

Найкраща нагорода

(Оповідання моряка)

Я служив тоді на японському пароплаві „Токіо". Цей пароплав не возив ні пасажирів, ні вантажу; нашим завданням було рятувати потопаючі кораблі.

Однієї осінньої ночі, коли в морі лютували шторми, капітан пароплава одержав повідомлення: за 40 миль від Нагасакі — міста, де ми стояли в порту — потерпів аварію московський корабель без назви, позначений на борту тільки цифрами I.

За кілька хвилин загули потужні мотори нашої гостроносої щуки, яку ми поміж собою звали „Токіо", — і ось ми вже в морі. Ой, яке ж воно люте, те Японське море! Хвилі бились одна об одну, біле шумовиння аж підлітало в повітря, під хмари, бо ті темні буремні хмари летіли прямо над водою; здавалося, от-от намокнуть — і впадуть на море.

Над ранок ми таки добралися до потерпілого корабля. Це була стара московська торговельна шкапа і було дивно, як вона все-таки, ще трималася на воді. І-й дуже накренився на лівий бік, вода вливалась в нього крізь діру в борту. А ту діру вибив уламок парового казана: казан вибухнув, мабуть був старий, перегорілий.

Так от ми на шлюпках дісталися на борт І-го. Москалі думали, що ми всі японці. Показують руками, мовляв, заберіть нас до себе на корабель, а цей потопіть, бо не відомо скільки він ще буде триматися на воді — вночі може наткнутися на якийсь корабель і потопити його чи пошкодити при зударі.

Наш капітан був дуже суворий. На чужому кораблі він заборонив матросам і слова сказати. Тому і я мовчав, хоч і знав по-російськи і міг би за перекладача бути.

Тим часом наші шлюпки перевезли московських матросів із корабля так швидко, що я мало кого з них і побачив, а поговорити і зовсім не встиг. За годину я бачив з борта І-го, як до нашого „Токіо” підійшов другий рятувальний корабель і забрав до себе потерпілих московських матросів та їх невеликий вантаж. А ми працювали на потопальному І-му.

Є в моряків такий звичай: якщо корабель потерпів аварію, потопає і нічого вже з ним не можна вдіяти — тоді треба корабель затопити, а самому рятуватися. Бо й дійсно, подумайте собі: уявіть, що по вулиці їде авто без шофера; недовго воно проїде — наткнеться чи на людей, чи на будинки. Так і в морі, бо і в морі є свої невидимі дороги для кораблів. Якщо корабель так пошкоджений, що ним уже не вкеруєш — пускай його на дно, а сам рятуйся як знаєш!

Ті москалі так і зробили. Вони вже були напевно в порту Нагасакі і думали, що ми теж скоро підійдемо, що ми вже потопили їхнього 1-го. Але японець-капітан був не з тих, що топлять. Не даремно він на рятувальному кораблі життя прожив. Він оббігав з матросами ввесь корабель, все швидко оглянув і наказав: „Привезти з „Токіо” дошки і брезент, латати по-змозі пробиту діру, намагатися за всяку ціну рятувати 1-го”.

Ми взялися за виконання наказу; латали пробитий бік, випомповували воду. Я працював унизу, в тюрмі, і нічого не бачив, що діється нагорі. Мені просто сподобалася та боротьба з стихією, з натиском води. Мокрі й зголоднілі — ми не чули ні холоду ні голоду за працею. Ми зрозуміли: капітан хоче спробувати врятувати потерпілий корабель.

Довго тривала тяжка праця. Я згубив лік часові. Перевтомлених заміняли інші, свіжі. І стару, випомповану нами воду — заміняла нова, свіжа. Отак ми й стояли в тюрмі корабля на поєдинку: люди і море. І ми встояли!

Від швидкої й тяжкої праці відірвав нас окрик:

— Кидай, хлопці! Ми приїхали!

Коли ми видерлися драбинками нагору на наше здивування і радість побачили, що ми вже в порту Нагасакі! Виходить, під час нашої праці в 1-му, наш „Токіо” буксирував 1-го — і щасливо дотяг його до порту. Нас вітала юрба людей з берега, як справжніх переможців моря.

Отак наш капітан став власником московського корабля. Бо в морі є закон: покинув корабель — не кажи, що він твій. Упертістю, спритністю і точним розрахунком, капітан рятувальника „Токіо” переміг долю і замість дотопити 1-го, він його врятував.

За кілька днів капітан викликав нас на палубу і кожному вручив чималу суму грошей. Він продав 1-го якійсь корабельній компанії і, як бачите, відзначив і нашу працю. Ті гроші — була наша нагорода.

Але найбільша нагорода ще чекала мене того ж дня. Зійшовши з „Токіо” на землю, я пішов у портову таверну. Вже на порозі я почув якісь знайомі слова, знайому мову. Став, прислухаюся: говорять по-українськи! Я кинувся до моряків і, не можучи й слова промовити, міцно їх обняв усіх трьох, так як зміг охопити руками.

Це було трьох українців — моряків з 1-го. Прибувши на берег, вони покинули московську компанію і вирішили триматися разом. Нашій радості не було меж. А для мене це була найбільша нагорода: врятувати аж біля Японії земляків-українців та ще й заприятелювати з ними на все життя.

ГЕРАСЬ СОКОЛЕНКО

КОЛИСКОВА ПІСНЯ

Сонечко ясненьке,
Сонечко тепленьке
Спать пішло у гай.
Спи моє малесеньке,
Спи моє ріднесеньке —
Баю, баю, бай . . .

Нічка сипле зіроньки
І встає з-за гіроньки
Місяць золотий.
Я ввесь час не спатиму,
Тебе колисатиму,
Сину мій малий.

Батько твій за горами
Б'ється з лютим ворогом,
Захищає край.
Ти ж не плач, малюсеньке,
Спи моє гарнюсеньке,
Баю, баю, бай . . .

Будь гордий, що ти — Українець

Від доісторичних часів українці населюють землю, яка колись звалася Русь, а з дев'ятого століття — Україною.

Український нарід потягом віків змагався з ордами, що йшли із Азії на Европу: з печенігами, хозарами, обрами, татарами. За плечима України збереглися чудові европейські міста: і Відень, і Варшава, і Буда-Пешт, і Прага . . . Нашої столиці — Києва — ніхто не боронив, крім нас самих. А Київ також є і буде навіки.

Український нарід протягом віків змагався рукою з північним московським зайдою — большевизмом. Але Українській Державі тоді ніхто не допоміг і большевики — москалі окупували Україну. На це відповів український нарід новою боротьбою, що призвела аж до створення безсмертної Української Повстанської Армії.

Чому вороги нападають на Україну? Бо українська земля багата, підсоння — чудове, Чорне море має вихід у світ, що дуже важливо для торгівлі. В нашій землі є стільки залізної руди, що її поклади становлять 3-тє місце в світі. В надрах української землі є кам'яне вугілля, нафта, сіль, мідь, манган, фосфорити, потасові солі, ґрафіт, олив'яно-цинкові руди, навіть золото в Донецькому басейні.

Вороги нападають і тому, що український нарід — гордий, культурний, працьовитий. Він створив величезні багатства. Він дав світовій культурі великого композитора Дмитра Бортнянського, геніяльного поета Тараса Шевченка, славетного філософа Григорія Сковороду.

Наш нарід не хоче нікого визискувати. Але він нікому не хоче й служити. Тому від Карпат по Дон — по всій Україні — йде боротьба з червоною Московщиною. УПА стоїть на чолі цієї боротьби. А коли за свободу став на змаг увесь нарід — ніхто його не зможе покорити.

Тому будь гордий, що ти належиш до народу-героя, до українського народу!

В. САМІЙЛЕНКО

УКРАЇНА

Наша славна Україна,
Наше щастя і наш рай.
Чи на світі є країна
Ще миліша за наш край.

І в щасливі й злі години
Ми для неї живемо,
На Вкраїні й для Вкраїни
Будем жити й помремо.

ВЕЛИКІ УКРАЇНЦІ

Князь Роман Галицький

В 1188 році український князь Роман Мстиславич Галицький виступив на чолі свого хороброго війська проти угорців — за Галицьку землю. Війна тривала 12 років і в ній князь Роман переміг, придбавши славу Великого князя землі Руської. Князь Роман приєднав до Галицького князівства всі землі старої Руси-України.

Чужоземні володарі запобігали у нього ласки. Грецький імператор Олексій III ангел втік в Галич, щоб сховатися від половців. Князь Роман вийшов у степ, розгромив половців і очистив дорогу грецькому імператорові.

Римський Папа Інокентій II вітав нашого князя через свого окремого післанця, передаючи благословення і духовний меч. Князь з вдячністю прийняв високе папське благословення, а меча духовного — не прийняв: — „Я вдячний Богу, що дав мені в руки сильного крицевого меча".

Крицевий меч князя Романа Великого гідно і надійно боронив українські землі, українську культуру і скарби.

ВЕЛИКІ ЛЮДИ СВІТУ

Леонардо да Вінчі

На протязі кількох, майже десяти років, працював талановитий італійський мистець над велетенською статуєю коней в місті Міляні. Він не встиг її відлити в бронзі, як у місто з боєм ввірвався ворог і Мілян захопили гасконські вояки. Опанувавши містом, вояки отаборилися в нім. Декому було скучно і ось частина гасконських вояків почала розважатися стрілянням з рушниць. Для своєї розваги вони вибрали за ціль — працю скульптора, модель коней. Посипались постріли, полетіли додолу відбиті копита і голови. Мистець бачив те все, бачив як на його очах гинула довголітня праця.

Наче у відповідь — він почав будувати церкву.

Цим мистцем був великий італієць, мистець і вчений, Леонардо да Вінчі, син звичайної селянки, що не мав змоги багато вчитися, але якого природа обдарувала допитливим розумом, працьовитістю і геніяльними здібностями.

Минуло 500 років з днем його народження (в 1452 р.), в Парижі, в музеї Лювр і досі є намальовані картини, і досі люди з усіх сторін світу приїздять в Париж, щоб подивитися на ті чудові твори, особливо на портрет усміхненої Джоконди.

Складається цілий список, якщо б узятися перераховувати все, що зробив Леонардо да Вінчі за своє довге й гідне життя. І тепер його ім'я згадують у всіх високих школах воєнних, технічних, мистецьких, у всіх галузях науки: астрономії, медицини фізики, аеронавтики (про літання в повітрі).

Леонардо да Вінчі перший висловив думку про можливість побудування підводного човна і навіть накреслив плян; він винайшов чудовий 24-струнний музичний інстурент-ліру; винайшов картяч-набої для рушниць; побудував машини, якими тоді розбивали товсті мури ворожих фортець; Леонардо да Вінчі перший накреслив плян сучасного літака-автожира, плянував прориття великих водних каналів у посушливих районах Італії, написав багато творів про мистецтво...

Ніхто не знає, де могила цієї великої людини. Під час революції в Італії могилу було знищено. Але геніяльний розум і геніяльні твори його живуть і переживуть всіх нищителів людської культури.

Л. Полтава

З ДОСЯГНЕНЬ НАУКИ І ТЕХНІКИ

Протиатомовий будинок

Закон фізики, що кожна дія викликає протидію, панує і в людському житті, в людських відносинах, особливо ж у воєнній техніці. В 1914 році, тобто, в першу світову війну, вперше було застосовано на полі битви танки (англійська армія) — через рік вже били по танках протитанкові гармати. Проти літаків створено зенітні гармати. Проти підводних човнів — кораблі-винищувачі, для боротьби з задушливими газами — протигази . . .

Кілька років тому було винайдено атомову бомбу. Вона не руйнує будинків уламками та вибухом, як звичайна бомба. Скинена з літака, атомова бомба вибухає високо над містом — і спалює будинки своїм промінням; ним же отруює людей, харчі, воду, навіть рослини.

Учені взялися дошукуватися способу, як від атомової бомби може людина захиститися. Весною 1950 року кілька американських інженерів одержали від уряду завдання: побудувати сховище проти атомової бомби. Інженери після довгої праці завдання виконали: вони створили протиатомовий будинок, що нагадує зовні звичайний маленький будиночок з дахом, дверима і навіть вікнами. Цей будиночок можна легко розібрати і перенести на інше місце чи перевезти на вантажному авті (його вага 7.350 кг.); за три години цей будиночок можуть наново поставити дві особи. Стіни будиночку вогнетривкі, не пропускають променів Х, що ними вбиває все живе атомова бомба; витримують великий тиск повітря, не пропускають дощу.

Випробували вперше такий будиночок-сховище під час атомових спроб в США. Все „населення'' того пробного будинку — пси, крілики, кури — після атомового вибуху вийшли з будиночку цілими і неушкодженими, ще й мали добрий апетит. Тепер такі будиночки будуються в США, в Еспанії, в Південній Америці. Ціна його дешевша, ніж звичайного, такогож розміром, будинка (на німецькі гроші — біля 8-9 тисяч марок; на французькі гроші — біля 100 тисяч франків).

Доки ще буде атомова війна — можна ще й спокійно пожити в такій протиатомовій фортеці!